LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

328.4391
H891on
1901
no.10

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA

*

10

TIZEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1902

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign Alternates

https://archive.org/details/naplo1901hung_2

32 & 4391
H 89/on
1901
no. 10

TARTALOM

Lap

170. országos ülés. 1902. évi deczember 13-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalások. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1903. év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása. — A Magyarország- és Horvát-Szlavon-Dalmátországok közt létrejött pénzügyi egyezmény hatályának ujabb meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Balogh Mihály, Biharmegye n.-szalontai kerületében megválasztott képviselő megbizó-levelének bemutatása. — A kérvények harmadik sorjegyzékének tárgyalása ... 3

171. országos ülés. 1902. évi deczember 15-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Kelemen Béla, a tápéi kerületben megválasztott képviselő megbizólevelének bemutatása. — A Magyarország- és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény hatályának ujabbi meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A mentelmi bizottság jelentéseinek tárgyalása több képviselő mentelmi ügyében ... 34

172. országos ülés. 1902. évi deczember 16-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az igazságügyi bizottság jelentéseinek benyujtása a Magyarország és Ausztria között Szepesmegye szélén és Gácsország határán a Halastó, vagy. u. n. Tengerszem melletti területen az országos határvonal megállapitására vonatkozólag hozott nemzetközi választott-birósági itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A könyvtári bizottság előterjesztésének tárgyalása. — A számvizsgáló-bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőháznak az 1902. év I. felére vonatkozó számadásai tárgyában. — A kivándorlás szabályozására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása. — A kérvényi bizottság jelentésének bemutatása a kérvények V. sorjegyzékéről ... 58

173. országos ülés. 1902. évi deczember hó 17-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az igazoló állandó bizottság jelentésének benyujtása Sipeky Sándor, Balogh Mihály és Kelemen Béla képviselők megbizólevele tárgyában s ennek alapján nevezett képviselőknek a 30 napi kérvényezési határidő fentartása mellett való igazolása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 85

174. országos ülés. 1902. évi deczember hó 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter benyujtja az 1894: XXVII. t.-cz. alapján létesitett országos nyugdij- és gyámintézet 1901-ediki állapotáról; az országos tanitói nyugdij- és gyámalap 1901. évi állapotáról, végre az országos tanitói nyugdij- és gyámalap mathematikai mérlegéről szóló jelentéseit. — A kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. —

Lap

A gazdasági bizottság jelentésének benyujtása az uj országházba való átköltözés költségéről. — A kérvényi bizottság jelentésének folytatólagos tárgyalása a kérvények III. sorjegyzéke tárgyában ... 110

175. *országos ülés.* 1902. évi deczember hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során a kir. Curia átiratának bemutatása a gróf Teleki Gyula képviselő választása ellen beadott kérvény elutasitása tárgyában, s ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — A kereskedelemügyi miniszter benyujtja a vasárnapi munkaszünet tárgyában kiadott rendeleteire; továbbá a hódmezővásárhely—makó—nagy-szentmiklósi h. é. gőzmozdonyu vasut és a tarcsa felső-eőri vasut engedélyezésére vonatkozó jelentéseit, végül a tengeri szabad hajózást üző magyar kereskedelmi hajóknak, valamint a tengeri hajók épitésének állami segélyben és kedvezményben való részesitésére vonatkozó törvényjavaslatot. — A pénzügyminiszter benyujtja a mérsékelt áru marhasóról szóló 1897: L. t.-cz. módositására vonatkozó törvényjavaslatot. — A közgazdasági bizottság jelentésének benyujtása a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius 5-dikén kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — Pap Zoltán indokolja inditványát a mentelmi jog miként való alaki kezelése tárgyában. — A kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A kérvények harmadik és negyedik sorjegyzékének tárgyalása. — Szüllő Géza interpellácziója a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 400. tandijfizetésre képtelen egyetemi hallgató kizárása tárgyában ... 136

176. *országos ülés.* 1902. évi deczember hó 20-án.

A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalások. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A gazdasági bizottság jelentéseinek tárgyalása a ház átköltözködésének költségei tárgyában. — A kérvények 4. sorjegyzékének folytatólagos tárgyalása. — Az ország némely részeiben mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A miniszterelnök válasza Szederkényi Nándornak az olasz borvám-klázula tárgyában előterjesztett interpellácziójára. — Rákosi Viktor interpellácziója a kormányhoz, katonai ügyben. — A miniszterelnök válasza. — Bedőházy János interpellácziója a belügyminiszterhez, az 1886: XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza. — Ráth Endre interpellácziója a belügyminiszterhez, Kézdivásárhely közbirtokosainak uj közigazgatási beosztása tárgyában. — A miniszterelnök mint belügyminiszter válasza. — Szederkényi Nándor interpellácziója a kereskedelemügyi és pénzügyi miniszterekhez, a vasuton történő husszállitmányok lefoglalása tárgyábában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 162

177. *országos ülés.* 1902. évi deczember hó 23-án.

Elnöki előterjesztések, ezek során az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentésének bemutatása Lázár Menyhért képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 189

178. *országos ülés.* 1902. évi deczember hó 31-én.

Az összeférhetlenségi bizottság jelentéseinek benyujtása Lurtz Károly, Szentiványi Árpád és Beck Marczell összeférhetlenségi ügyében. — Feliratok és kérvények bemutatása. — A pénzügyminiszter a miniszterelnök távollétében benyujtja a főrendiház tagjainak összeférhetlenségéről szóló törvényjavaslatot. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 191

179. *országos ülés.* 1903. évi január hó 9-én.

Elnöki előterjesztések: Major Ferencz és Degen Gusztáv képviselők elhunytának bejelentése; Jovanovits István meghizólevelének, továbbá a Curia itéletének bemutatása a Szatmári Mór és b. Harkányi János képviselők választása ellen beadott kérvények visszautasitása tárgyában, Szatmári Mór végleges igazolása. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Az el nem intézett interpellácziók jegyzékének előterjesztése. — A pénz-

Lap

ügyminiszter benyujtja a czukorkontingens egyénenkénti felosztásáról, továbbá a vámvonalon át behozott dohány és dohány-gyártmányok engedélyilletékének megváltoztatásáról szóló törvényjavaslatokat és a Pécs szab. kir. város részére az 1896: XXIII. t.-cz. 5-ik §-a alapján engedélyezett rendkivüli házadómentességre vonatkozó jelentését. — Napirend előtti felszólalás. — Az ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 193

180. országos ülés. 1903. évi január 10-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Sipeky Sándor végleges igazolása. — A Curia átiratának bemutatása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Csávolszky Lajos interpellácziója a miniszterelnökhöz gróf Lamsdorff orosz külügyminiszter utazása tárgyában 216

181. országos ülés. 1903. évi január 12-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az állandó igazoló-bizottság jelentésének benyujtása Jovanovics István megbizólevele tárgyában. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A pénzügyi bizottság jelentéseinek benyujtása a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat, továbbá a czukoradóról szóló 1899. évi t.-cz. határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatról 239

182. országos ülés. 1903. évi január hó 13-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — Az utlevélügyről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A három uj csendőrkerület felállitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 259

183. országos ülés. 1903. évi január hó 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A határrendőrségről szóló törvényjavaslatok harmadszori tárgyalása. — A Magyarország és Ausztria közt, Szepes megye és Gácsország szélén, az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Szederkényi Nándor interpellácziója a miniszterelnökhöz, mint belügyminiszterhez, a hirlapok utczai elárusitása tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza 279

184. országos ülés. 1903. évi január hó 16-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Balogh Mihály és Kelemen Béla végleges igazolása. — Beck Marczell képviselő levelének bemutatása, melyben Besztercze-Naszód vármegye Naszód választókerületének képviseletéről lemond. — Feliratok bemutatása. — A közgazdasági bizottság jelentésének benyujtása a czukor-kontingens egyénenkénti felosztásáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — Napirend előtt a miniszterelnök előterjesztést tesz a kiegyezésről. — A határrendőrségről és a Magyarország és Ausztria közt, Szepes vármegye és Gácsország szélén, az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonal megállapitására vonatkozólag hozott választott-birósági itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatok harmadszori olvasása. — A ház egy jegyzőjének és több bizottsági tagnak választása 304

185. országos ülés. 1903. évi január hó 17-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — A mult ülésen történt választások eredményének kihirdetése. — Feliratok bemutatása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről, továbbá a czukoradóról szóló 1899: XVIII. t.-cz. határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása 326

Lap

186. országos ülés. 1903. évi január hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről és a czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása 348

187. országos ülés. 1903. évi január hó 20-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztés. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről és a czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. törvényczikk határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása ... 368

188. országos ülés. 1903. évi január hó 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — A gazdasági bizottság jelentésének benyujtása a Sándor-utczai képviselőházi épületnek Budapest székesfőváros tulajdonába átengedése tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. márczius 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről, továbbá a czukorra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról szóló törvényjavaslatok harmadszori olvasása. — A miniszterelnök benyujtja jelentését az Erzsébet királyné emlékére emelendő szobor tárgyában. — A belügyminiszter jelentésének tárgyalása a Zubrzyk ausztriai és Mniszek magyarországi községhez tartozó Medzibrodzse-telep közti határvita tárgyában. — A belügyminiszter jelentésének tárgyalása a Pozsony vármegye területén levő Nagy-Bodok község határához tartozó u. n. Pálffy-erdő területnek Moson vármegye területébe való átkebelezése és Püski község határához való átcsatolása tárgyában. — A belügyminiszter jelentésének tárgyalása a Torontál vármegyében fekvő Aurélháza község határához tartozó u. n. Szilassy-pusztából 692 hold 176 négyzetöl kiterjedésü területrésznek Temes vármegyébe leendő átkebelezése és Németszentmihály község határához leendő csatolása tárgyában. — A miniszterelnök jelentésének tárgyalása a konzuli birróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában. — Csernoch János interpellácziója az igazságügyi, vallás- és közoktatásügyi és belügyminiszterekhez a végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papság hagyatékának tárgyalása ügyében. — Krasznay Ferencz interpellácziója a miniszterelnökhöz a készfizetések felvételére vonatkozó megállapodások közlése tárgyában. — A miniszterelnök válasza 379

AZ 1901—1906 ÉVI

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA

X KÖTET

170. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 13-án, szombaton,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalás. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1903. év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok közt létrejött pénzügyi egyezmény hatályának ujabb meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Balogh Mihály, Biharmegye n.-szalontai kerületében megválasztott képviselő megbizó-levelének bemutatása. — A kérvények harmadik sorjegyzékének tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Teleki Sándor, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Nyegre László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Major Ferencz jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassanak a tegnapi ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a képviselőház 1902. évi deczember hó 12-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Sipeky Sándor, Trencsén vármegye illavai választókerületében időközi választáson megválasztott országgyülési képviselő megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom Brázay Kálmán képviselő levelét, melyben betegsége miatt négyheti szabadságot kér.

A ház a kért szabadságot megadja.

Bemutatom Debreczen és Szeged sz. kir. városok közönségének feliratait, az ujonczjutalék felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Minthogy az illető bizottságok e törvényjavaslatokat már letárgyalták, e feliratok letétetnek a ház asztalára és e törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fognak elintéztetni.

Bemutatom Hódmezővásárhely közönségének feliratát, a baja—báttaszéki vasut ügyében;

Nagyvárad város közönségének feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt;

az Orosházán tartott népgyülésnek Pap Zoltán, — a rákospalotai ipartestületnek Wolfner Tivadar képviselő által beadott kérvényét, az önálló vámterület érdekében;

a huszti, alsó-csernátoni, morvaőri és sasvári állami iskolák gondnokságainak, valamint a morvaőri és sasvári tanitótestületeknek Nyegre László képviselő által beadott kérvényeit, a tanitók fizetésének rendezése tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Egyéb előterjesztése az elnökségnek nincsen.

Kossuth Ferencz képviselő ur napirend előtt kiván felszólalni. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Napirend előtti felszólalásra jelentkeztem azért, mert a napi sajtó egy részét bejárta egy rosszakaratu koholmány, *(Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* a mely szerint én, mielőtt az indemnity-vita befejeződött volna, a miniszterelnökkel titokban, éjnek idején tárgyaltam volna. *(Derültség a jobb- és a baloldalon.)* Maga az a nevetés, a melyet ez a hiresztelés ebben a házban előidéz, mutatja e hiresztelésnek komolysági hiányát és abszurditását. *(Igaz! Ugy van! a jobb-, bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Alig szükséges mondanom, de mégis megteszem a kijelentést azért, hogy e nyilatkoza-

tom az ország szine előtt történjék, hogy az emlitett hiresztelésből egy szó sem igaz. *(Ugy van!)* De minthogy felszólaltam, még egy megjegyzést akarok felszólalásomhoz füzni: t. i. azt, hogy mélyen fájlalom, hogy az a szokás kezd lábra kapni a sajtó egy részében, hogy semmi akcziót, a mely a végletekig nem megy, nem tekint komolynak. Meggyőződésem szerint e felfogás terjesztése a közvéleményben a parlamentárizmusra nézve veszélyes. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Bármely nemü túlzásokat sulyos körülmények igazolhatnak, de a túlzásból rendszert csinálni veszélyes, *(Általános helyeslés.)* és azt kivánni, hogy az országgyülésnek tárgyalásai folyvást a túlzások között mozogjanak, s azt csepegtetni a közfelfogásba, hogy semmi akczió sem komoly, a mely nem csap át a túlzásba, nem más, mint egy téves és veszélyes tan hirdetése. *(Helyeslés és tetszés a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Napirend szerint következik az inditvány- és interpellácziós-könyv felolvasása.

Nyegre László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az inditvány-, sem az interpellácziós-könyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Következik az 1903. év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat (Irom. 189, 191) harmadszori olvasása.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Méltóztatnak az imént, most már harmadszor is felolvasott törvényjavaslatot elfogadni? *(Igen! Nem!)*

A kik elfogadják sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

E szerint az 1903. év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasásában is elfogadtatván, az alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás czéljából a főrendiházhoz küldetik át.

Következik a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitására vonatkozó pénzügyminiszteri törvényjavaslat (Irom. 233, 237) tárgyalása.

Az első szó az előadót illeti.

Neményi Ambrus, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ennek a törvényjavaslatnak czélja, mint a czime is mondja, egyszerüen az, hogy a Magyarország és Horvátország között létrejött pénzügyi egyezményről szóló 1889. évi XL. t.-czikknek hatálya egy további esztendőre meghosszabbittassék. Ez lévén a javaslatnak egyedüli czélja, ugy hiszem, a t. ház nem várja tőlem, hogy most a magyar-horvát pénzügyi rendezés érdemét behatóan tárgyaljam, vagy hogy ismertessem az eddigi tárgyalások során felmerült differencziákat.

A két országos bizottságnak álláspontja egyébként ismeretes a köztük váltott üzenetekből, melyek annak idején egész terjedelmükben kerültek a nyilvánosság elé és mindkét részről élénk publiczisztikai eszmecserére szolgáltattak alkalmat. Azzal a felfogással szemben, melylyel ezen eszmecsere során némelykor találkoztunk, mintha a két országos bizottság bármi okból nem iparkodott volna elég serényen, hogy a reá bizott feladatot megoldja, utalok arra, hogy a két bizottságnak számos fontos kérdést kellett tisztáznia, még pedig nemcsak nagyfontosságu pénzügyi kérdéseket, hanem elvi kérdéseket is, a melyek a pénzügyieknél nem kevésbbé fontosak. Ámde a magyar-horvát pénzügyi rendezésnek oly kiváló jelentősége van és ezen ügynek kezelése annyi óvatosságot, annyi komoly jóindulatot és annyi alaposságot igényel, hogy érthető és bizonyára méltánylást érdemlő a két országos bizottság tárgyalásainak menetéből kivilágló az a törekvés, hogy a fenforgó kérdések nemcsak megoldassanak, hanem — a mennyire ez vitás érdekkérdésekben és pénzkérdésekben egyáltalában lehetséges — hogy mindkét félnek megnyugvásával oldassanak meg, vagy legalább is ugy, hogy mindkét félnek lehetővé tétessék, hogy a meggyőzésnek minden eszközét kimeritse.

Ebben a szellemben tárgyalt a két országos bizottság, minek folytán egyes pontokra nézve bizonyos közeledés történt annyira, hogy most már elérkezettnek látszik a szóbeli tárgyalásoknak időpontja. Ugy tudom, a magyar bizottság most készülő üzenetében alkalmat fog adni a horvát bizottságnak a szóbeli tárgyalásoknak megindítására, a melyek rendesen az alkudozások végső stádiumát szokták jelenteni, és a melyeknek eredménye elé annál nyugodtabban tekinthetünk, minthogy a kormánynak és mindkét országos bizottságnak kifejezetten az a szándéka és törekvése, hogy a most előttünk levő javaslat legyen az utolsó pénzügyi provizórium.

Alkalma lesz tehát nemsokára a t. háznak érdemleges előterjesztések alapján és az összes adatoknak birtokában a horvát-magyar egyezményt tárgyalni és végleges rendezéséről gondoskodni. Erre való tekintettel és tekintettel továbbá arra, hogy ez a javaslat a jövendő pénzügyi rendezést egyáltalában nem érinti, mivel sem pénzügyi, sem közjogi uj szempontokat nem érvényesit, és mitsem változtat akár a számitási, akár az elvi alapon, melyeken a magyar-horvát pénzügyi egyezmény nyugszik, de nem változtat a tényleges helyzeten sem, ajánlom a t. háznak, hogy a javaslatot elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. ház! Pártom megbizásából szólalok fel az előttünk fekvő törvényjavaslat tárgyalása alkalmából. Ez a törvényjavaslat is időhöz van kötve, tehát egyike azoknak, a melyeket az ellenzék, ha akarna,

megobstruálhatna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De minthogy ezzel semmi egyebet nem érnénk el, mint azt, hogy Magyarország és Horvátország közt a pénzügyi viszonyban törvényen kivüli állapot állana be, ezért mi, a kormány politikájára vonatkozó erős helytelenitésünk daczára, e törvényjavaslatot csakis a rendes eszközökkel ellenezzük.

Az obstrukczió szót azért mondtam ki, hogy hozzáfüzhessek egy magyarázatot, melyet minden félreértés elkerülése végett szükségesnek vélek megtenni, a t. ház engedelmével, bár ez a tárgyhoz szorosan nem tartozik. A miniszterelnök ur tegnap arra nézve, hogy mikor jogosult és mikor nem jogosult az obstrukczió, egy kijelentést tett. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondta a miniszterelnök ur és azt mondtam én is, hogy az obstrukczió az erőszak kifejezése, a mely csak akkor alkalmazható a kormánynyal szemben, ha a kormány is erőszakos. A miniszterelnök ur erre azt jegyezte meg, hogy ha az én felfogásom az, hogy az obstrukcziót csak az erőszak jusztifikálja, és ha ezt a felfogást a körülöttem ülő párt is magáévá teszi, akkor mi, vele szemben sohasem fogunk obstruálni, mert ő sohasem fog erőszakhoz nyulni. Ezzel az értelmezéssel az igen t. miniszterelnök ur túlment azon a határon, a melyet én a saját kijelentésemhez füzni akartam; mert az erőszakoskodásnak többféle neme van. Van az az erőszakoskodás, a melyet pl. a Bánffy-kormány vitt véghez és lehet az erőszakoskodásnak az a neme is, midőn egy kormány nagy többségére támaszkodva, és visszaélve azokkal a körülményekkel, a melyek őt ezen többség kebelében teljhatalmuvá teszik, a helyzetét esetleg felhasználja arra, hogy az országgyülés elé olyan törvényjavaslatokat hozzon, a melyek az országra nézve végtelenül terhesek és a melyek ellen a közvélemény a leghatározottabban sorakozik. Hogy az ilyen kisérlet is magán viseli az erőszak jellegét, azt alig kell magyaráznom és ha most ezen kijelentéseket megtettem, ez azért volt, nehogy tegnapi kijelentésemnek olyan értelmet tulajdonitson a t. ház, a mely az én értelmezésemmel és szándékaimmal meg nem egyezik. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ennek kijelentése után áttérek az előttünk lévő törvényjavaslatra. Ha a »Pesti Napló«-nak 1868. évi szeptember 24-én megjelent számát olvasom, benne a következő szavakat találom: »Szünni nem akaró zsivió és tapsvihar közt mind a teremben, mind a karzatokon leirhatatlan lelkesedéssel elfogadta a horvát-szlavon országgyülés az egyezményjavaslatot egész terjedelmében és pedig 69 szavazattal 2 ellenében. Ennek következtében este az egész város fényesen ki volt világitva, az ország több részéről hálafeliratok érkeztek a ház elnökéhez, 26-an pedig nagyszerü fáklyásmenetet zenével rendeztek.

Deák Ferencz elé ugyanakkor egy horvát-szlavon küldöttség járult, a mely üdvözletére adott válaszában Deák Ferencz a következőket mondta: »adja az Isten, hogy a kiegyezés áldásdús eredményeit mindinkább zavartalanul élvezhessük és egyesült erővel mozdithassuk elő a haza javát, mint egy szeretetben és bizalomban egyesült nemzet«.

Ismétlem Deák Ferencz ez utolsó szavait, hogy meghallják horvát honfitársaink »mint egy szeretetben és bizalomban egyesült nemzet,« a szeretet és bizalom ideje messze van, nagyon messze van. Akkor még Horvátországban élénken emlékeztek arra, hogy milyen elnyomattatás követte azt a korszakot, a mely korszakban a horvátok csatlakoztak a magyar haza ellenségeihez, bár nekik is kellett volna egy sorban velünk támogatni az 1848-iki dicső korszaknak vivmányait, minthogy ezen vivmányok nekik a szabadságot és jogegyenlőséget épen ugy biztositották volna már akkor, mint a magyar nemzetnek; de részben az ő fegyveres lázadásuk folytán, az idegen erőszak és a magyar pártütés, elragadták tőlünk és tőlük egyaránt, a szabadság áldásait.

Akkor még Horvátországban lelkesedést keltett a kiegyezés. Most ezt a kiegyezést nem találják eléggé kedvezőnek még azok a pártok sem, a melyek az ottani báni kormányt s a Magyarországgal való jó viszony fentartását támogatják. A horvátok most nagymérvü követelésekkel állanak elő, oly követelésekkel, a melyek az egyezményeknek létrejöttét eddig meghiusitották és a tárgyalásokat végtelenül hosszura nyujtották. Pedig Magyarország ugy, a mint fehér lapot adott a horvátoknak 68-ban, ép ugy és ugyanabból a szellemből kiindulva támogatja most is Horvátországot az anyagi téren és minden téren, még pedig sulyos anyagi áldozatokkal; támogatja akkor, a midőn Magyarország adózóközönsége már e nélkül is túl van terhelve. Magyarország azért mégsem sajnálja azokat az áldozatokat, a melyeket Horvátországra hoz. De, t. ház, az már tény, hogy ha mi áldozatokat hozunk Horvátországért, azt megkivánhatjuk, sőt megkövetelhetjük, hogy Horvátországban ne uralkodjék az a nagy ellenségeskedés velünk szemben, a mely nem ugyan a horvát országgyülés többségében nyilvánul meg, mert el kell ismernem, hogy e többség Magyarország iránt nem viseltetik ellenséges indulattal, de a nép rétegeinek többsége határozottan igen. És bárki, ha a legrövidebb időt töltötte is az utolsó években Horvátországban, nem fogja eltagadhatni annak igazságát, a mit most nagy sajnálatomra konstatálni bátor voltam. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Miért bocsátottam ezeket előre? Azért, hogy megjegyezhessem azt, hogy a horvátoknak nincs okuk velünk szemben panaszkodniok. Tény az, hogy az 1868: XXX. t.-cz. szerint bevételeiknek előbb 45, később 44 százalékát fordithatják belügyeik költségeinek fedezésére, holott Magyarország ugyanazokra a czélokra az 1888—1897 közti átlag szerint minime 21·83 százalé-

kot és maxime 30·48 százalékot fordithatott csak. Világosan látszik tehát, hogy sokkal többet fordithatnak a horvátok saját adminisztráeziójuk ezéljaira, mint Magyarország. Ebből ered az a tény is, hogy náluk a közigazgatás teljesen be van már rendezve, és az autonom alkalmazottak már évek óta oly illetményeket huznak, mint a minőkre a magyar államhivatalnokok mindeddig hiába vártak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Az 1868: XXX. t.-ez. 15. §-a szerint Horvát- és Szlavonországnak pausáleként 4,400.000 koronát kellene kapni évenkint. Lássuk csak ezzel szemben, hogy mit kapott tényleg és mit kap Horvátország. Nem fogok sok számot felhozni, hogy ne untassam a t. házat, de néhányat meg kell emlitenem. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Horvát-Szlavonország kapott a belügyeire 1863-ban 4,202.554 koronát; 1888-ban 13,529.026 koronát; 1893-ban, tehát csak öt évvel később már 15,165.098 koronát; 1897-ben 16,564.284 koronát és ezen a magaslaton maradt az átutalás a folyó 1902. évben is, vagyis volt 16,540.741 korona.

Ismétlem, hogy ily óriási áldozatokért Magyarország csakugyan megkövetelhetné azt, hogy a horvátok iránta szeretettel, nem pedig gyülölettel viseltessenek. Megjegyzem még, hogy nemcsak ezen a téren élvez Horvátország és Szlavonország kedvezményeket, hanem azon a téren is, hogy azokhoz a közös ügyekhez, a melyek ellen a függetlenségi párt állhatatosan küzd, Horvát-Szlavonország csak 6·90 százalékkal járul hozzá, Magyarország pedig 93·10 százalékkal. Ime, látja a t. ház, mily csekély Horvát-Szlavonország hozzájárulása.

Mindezekből kifolyólag nem Magyarországon függ és függött az a tény, hogy még most is provizóriumokkal kell a horvát egyezményt rendezni.

A most elénk terjesztett provizóriumnak tartalmát elvileg nem helyeslem; azt belátom, hogy be kellett ezt terjeszteni, mert Horvátországgal törvényenkivüli viszonyba nem kerülhetünk. De ha azért be is kellett terjeszteni az előttünk fekvő törvényjavaslatot, azt nem követelheti a ház tőlünk, hogy ezt a jelen kormánynak megszavazzuk, és igy pártom nevében ki is nyilatkoztatom, hogy a javaslathoz hozzá nem járulunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Az előttünk fekvő javaslatot ugy tekintem, mint az 1868-ik évi törvényből kifolyó egyezményes javaslatot, a mely itt és a horvát-szlavon országgyülésen döntendő el. Szerintem ez a javaslat nem bizalmi kérdés a kormány iránt; csak annyiban kérdés a kormánynyal szemben, hogy vajjon a provizórium létrehozásánál a kormány mulasztásokat nem követett-e el.

Én ugy látom és ugy ismerem néhány év történetéből, hogy a mi viszonyunk Horvátországgal szemben, fájdalom, igen sajnálatos, a miért azonban én a kormányt hibáztatni, vagy a mit az ő terhére róni nem tudok. A bajok máshol gyökereznek. A két ország viszonyai még ma sem tisztultak egészen. Ott Horvát-Szlavonországban a viszonyok nem annyira az igazságnak, méltányosságnak és a történeti alapnak megfelelően fejlődtek, mint inkább a gyülölet mérgén akarják felépiteni azt az ábrándot, a mely sem a multban nem gyökerezik, sem a jövőt illetőleg létjogosultsággal nem bir, a horvát állam oly kiépitésének rögeszméjét, a melyet, ha a mult története nem oszlatott el, remélem, a jövő el fog oszlatni és meg fogja győzni horvát testvéreinket, hogy ez az ábránd a gyülölségből meritve, csinálhat nekünk is sok kellemetlenséget, de fog csinálni nekik is, és a mint a mi romlásunkat czélozza, ugy egyszersmind az ő romlásukat idézné elő. Én ezen okoknál fogva e kérdést nem bizalmi kérdésnek tekintem, és miután a két ország viszonya nem függhet a levegőben egy pillanatig sem, és miután tudom, hogy a pénzügyi egyezmény létre nem jött, a törvényjavaslatot kisegitőképen a jövő évre is megszavazom.

Azonban álláspontomat jeleznem kell. Álláspontom az, hogy én ily provizóriumot a jövendőben nem vagyok hajlandó többé megszavazni, mert a két ország között ily függő viszonyt tovább fentartani nem lehet, azt meg kell oldani. Ha a t. kormány és a regnikoláris bizottság nem volnának képesek a jövő év folyamán a függő kérdéseket megoldani, akkor az leend kötelességük, hogy a tárgyalásokat ott, hol azokat befejezni nem tudták, terjeszszék az országgyülés elé, hogy lássa az ország és a világ, hol van a hiba, és ki az oka annak, hogy az 1868-ki törvény értelmében köztünk és Horvátország közt a pénzügyi egyezményt létrehozni nem sikerült.

A t. előadó ur jelentésében és beszédében fejtegette az okokat, és rámutatott, hogy miért nem létesülhetett eddig a pénzügyi egyezmény. Én sajnálom, de ki kell fejeznem, hogy erélyesebb utánjárással az vagy megoldható lett volna, vagy pedig, ha meg nem oldathatott, akkor már a jelentésnek az okok felderitésével a ház előtt kellene lennie.

A t. előadó ur — talán félreértettem, ezért feltételesen mondom — oly kifejezést használt, mintha a pénzügyi egyezmény keretében bizonyos elvi kérdések forognának fenn akadályul az egyezmény létrehozatalára nézve. Nem tudom, miket ért ezen elvi akadályok és elvi vitás kérdések alatt, mert az 1868-ki alaptörvények világosan előirják azokat az elveket, melyektől eltérni nem lehet. Én ezt ugy fogom fel, hogy azok az u. n. elvi kérdések valószinüleg az időközben létrejött pénzügyi, adózási és egyéb viszonyok folytán jöhettek létre; csakhogy akkor

ezek tisztán pénzügyi, adózási kérdések. A kifejezésre azért helyezek sulyt, mert az elvi kifejezés maga egy igen fontos kifejezés, és én azt a pénzügyi egyezmény kérdéseibe ugy bonyolitani, hogy ebből azután elvi, esetleg politikai következtetések vonassanak le, megengedhetőnek nem tartom.

Én megszavazom e törvényjavaslatot, miután látom, hogy itt mást tennünk nem lehet és miután ez nem bizalmi kérdés, a kormány iránt, hanem a köztünk és Horvátország között fenforgó ügy további bonyolitásának kérdése. Én ezt az eszközt Horvátország részére megtagadni hajlandó nem vagyok, mert ebből Horvátország részéről sulyos vádak keletkezhetnének irányunkban, mintha mi Horvátország iránt a 68-iki törvénybe lefektetett kötelességeinket nem akarnók teljesiteni. Én tehát megszavazom e javaslatot azért, mert azon kötelezettségeket teljesiteni kivánom és a vádnak alapot nem engedek juttatni, miután nem birom felfedezni azt, hogy ezen provizórikus törvényjavaslatnak oka az volna, hogy a kormány mulasztást követett volna el, mert ezen pénzügyi egyezményt nem a t. kormány, hanem a regnikoláris bizottságok intézik.

T. képviselőház! Miután a regnikoláris bizottságok működésüket folytatják és én hiszem, hogy ezen évben dülőre is fogják juttatni, nem kivánok ma a kérdésnek érdemébe belebocsátkozni, prejudikálni sem kivánok részemről bizonyos számitásoknak, megvárom az eredményt; akkorra, mikor az összes akták, az összes iratok előttünk lesznek, és megbirálhatom azokat lényegükben és egész terjedelmükben, tartom fenn a birálatot. Részemről e szerint e javaslat elé akadályokat vetni nem óhajtok, hogy esetleg Horvátország a mulasztást a mi nyakunkba háritsa és a vádat reánk vesse. Nem is akarok ezuttal sem rekriminácziókba, sem az ottani dolgok birálatába bocsátkozni; egyáltalában nem akarok egy szót sem mondani, a mely talán a pénzügyi egyezménynek ilyen vagy amolyan alakban való megzavarása, akár a testvéri érzésnek bizonyos tekintetben csonkitására vagy kisebbitésére szolgálna.

Én hiszem, és meg vagyok arról győződve, hogy a mi történt, a mint a multban, ugy a jövendőben, igazságot fog nekünk szolgáltatni, és igazolni fogja azt, hogy nagyobb méltatlanságot és igazságtalanságot Horvátország nem követett el senkivel, mint velünk, midőn az ő gyülöletének összes mérgét reánk kivánja boritani. Magyarország az ő földjükön egyetlenegy emberrel sem jelent meg soha, hogy ott erőszakot alkalmazzon, vagy az ő nemzetiségi, nemzeti fejlődésüknek utját állja. Azt nem mondhatjuk, hogy ők hasonlóan jártak volna el velünk szemben.

Csak ennyit akartam most mondani, különben megszavazom a provizoriális törvényt.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én a dolognak pénzügyi részéről nem kivánok szólani; ezt talán az én t. barátom, a pénzügyminiszter ur majd megteszi. Én csak arra vonatkozólag akarok pár megjegyzést tenni, a mit Kossuth Ferencz t. barátom, mielőtt az ülésbe bejöttem — gondolom, napirend előtt — a maga részéről konstatált. Hát én is konstatálom, hogy azon mende-mondák, pletykák, a melyek a hirlapokban és némelyikben rosszakaratulag megjelentek, — hisz ilyenek most ugy teremnek, mint a gomba — egygyel megszaporodtak, azzal tudniillik, hogy t. barátom nálam járt Budán, éjfélkor és a többi. Ezek mind a legképtelenebb dolgok. Én vele — mint tegnap is előadtam — beszéltem itten az országházban, abban a szobában, a mely nekem rendelkezésre van bocsátva; ott keresett fel engem Kossuth t. képviselő ur talán már a mult hét végén. Köztünk egy politikai beszélgetés folyt, semmi egyéb. Ebben az én t. barátom a legjobb hazafias szándékból azzal a nemes intenczióval,, a mely őt közügyekben mindig jellemzi, bizonyos kérdéseket vetett fel, bizonyos kéréseket, illetve felhivásokat intézett hozzám. Ezekre azt mondtam, hogy nagyon sajnálom, de nem mehetek ezeknek tárgyalásába bele, mert ezeket a kérdéseket, a miknek nagy részével magam is foglalkozom, ilyen kijelentésekkel, a miket Kossuth Ferencz t. barátom kért tőlem, elintézni és megoldani nem lehet. Azok annak idején majd a képviselőházban szőnyegre kerülnek. Köztünk tehát semmiféle tárgyalás, alkuvás, pláne én nálam fenn, pláne este nem volt. Örülök mindig, ha Kossuth Ferencz t. barátom meglátogat, de hozzá ez idő szerint már igen régen nem is volt egyáltalában szerencsém. Én csak megerősitem ugyanazt, a mit Kossuth Ferencz t. barátom maga is mondott, minden ilyen mende-mondának és pletykának a világból való kilöditása czéljából. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mit a dolog érdemére akartam mondani, azt megmondottam tegnap, megmondotta Kossuth Ferencz t. barátom is. Sajnálom, hogy kivánságainak nem tehettem eleget; ő tegnap ki is fejezte, hogy bizalmatlanságának egyik oka az, hogy neki tagadó választ voltam kénytelen adni. Ezek olyan beszélgetések voltak, a melyek — gondolom — politikusok között, akár a többséghez, akár a kisebbséghez tartoznak, — mert közérdekről és aktuális kérdésekről van szó, — mindig meg vannak engedve, sőt szükségesek, *(Helyeslés.)* mert az eszméknek kicserélése és egymás álláspontjának itt ebben a házban és künn is való kölcsönös megbeszélése az ügyeknek nem ártalmára, csak hasznára van; *(Ugy van! a jobboldalon.)* az országnak és a tanácskozások higgadtsága és nyugodtsága érdekében szükséges parlamenti viszonyoknak ez — gondolom — csak javára, csak előnyére fog válni, nem pedig hátrányára. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Es mindazok, a kik egyik vagy másik esetben és most ebben bármilyen czélból rosszakaratulag gyanusitást akarnak az e termen kivül, de

ebben a házban folytatott beszélgetésből formálni, nos hát azok, engedelmet kérek, igen felesleges és igen haszontalan munkát végeznek, se alapjuk, se joguk nincs erre, sem nincsen erre semmi szükség. Részemről kijelentem, hogy a mit a lapok arra a találkozásra nézve irtak — valótlanság és visszautasitok minden ilyen ráfogást, pletykát és gyanusitást és igazolom Kossuth Ferencz t. barátom állitását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ezeket akartam erre vonatkozóiag elmondani.

A mi magát a kérdést illeti, csak egyet szabadjon megjegyeznem.

Nekem a Horvát-Szlavonországok és köztünk levő viszonyt illetőleg volt szerencsém már tegnap nyilatkozatot tenni. A mi a valóságos pénzügyi egyezségnek elmaradását illeti, — miután ez is kormányzati kérdés, csak ehhez szólok — legyen Szederkényi t. képviselő ur meggyőződve arról, hogy nem a kormányon mult, hogy a két regnikoláris deputáczió eddig nem tudott megegyezni.

Szederkényi Nándor: Nem is mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én nem mondom, hogy nem lehetett volna a tárgyalásokat talán jobban szoritani a mult országgyülésnek, vagy az első ülésszaknak végén, a nyáron talán, de nem mutatkozott czélszerünek. Azt gondoltuk, hogy ha megérlelődnek a nézetek, talán könnyebb lesz az egyezséget létesiteni, a mely, még igen sok pontban meglévén a nézetkülönbség, nem olyan könnyen létesithető. De hát reméljük, hogy létesithető lesz. Abban igazat adok Szederkényi t. képviselő urnak és Kossuth Ferencz t. képviselő urnak is, hogy csakugyan szükséges, hogy ez a kérdés is végre nem provizóriumokkal, hanem definitiv szabályozással rendeztessék és teljesen igaza van Szederkényi t. képviselőtársamnak abban is, — és én magam részéről nem is teszek kifogást ellene ezuttal sem, — hogy ha jövő esztendeig ilyenkorra nem jönne létre a kiegyezés, elmaradásának okairól is jelentést tegyek. Ez ellen nincs kifogásom; egyébként a javaslatot ajánlom elfogadásra. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kossuth Ferencz képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! A t. ház becses engedelmével csak pár megjegyzést fogok tenni a miniszterelnök urnak reám vonatkozó felszólalására.

Napirend előtt már érintettem azt a kobolmányt, a mely a napi sajtónak több részét bejárta, és kinyilatkoztattam azt, hogy ezen hirresztelésből egy árva szó sem igaz.

A mi azt illeti, hogy én a t. miniszterelnök urral közérdekü dolgokról beszélgettem, ez a tény igaz, az a tény is igaz, hogy én vele nem mint Széll Kálmánnal, hanem mint miniszterelnökkel beszélgettem. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és nem mint Kossuth Ferencz, hanem mint pártelnök és mint a pártnak vezére. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Az is bizonyos, hogy midőn vele beszélgettem, nem az volt a czélom, hogy az ő elfoglaltságában becses idejét raboljam . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Arra is rendelkezésre állok!

Kossuth Ferencz: Bocsánatot kérek, de azért még sem ez volt a czélom, hanem a czélom az volt, a mi minden tettemnek czélja, a mióta hazajöttem Magyarországba, hogy a haza ügyét szolgáljam. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Tehát abból a szempontból indultam ki mint pártelnök és pártvezér, hogy a mai nehéz helyzetben igyekezzék a magyar kormány fegyvert kovácsolni magának a helyzetből, azért, hogy Magyarország javára némely becses vivmányokat eszközöljön ki . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez egészen helyes törekvés!

Kossuth Ferencz: Én is azt hiszem, hogy ez helyes és hazafias törekvés és olyan törekvés, a mely teljesen összeillik azzal a parlamenti felfogással, a mely nemcsak Magyarországon, de az egész világon mindenütt el van fogadva, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* ebben a két államu monarchiában pedig, a melyben mi élünk, és a melynek fennállása nem zárja ki Magyarország függetlenségét, nemcsak elfogadott, de irányadó szokás is, és most is jól tudjuk, hogy Ausztriában az osztrák kormány az ellenzékkel folytonosan alkudozik, még pedig az uralkodónak jóváhagyásával. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon és a jobboldalon.)*

Én tehát nem tudom belátni azt, hogy miért ne lehetne tárgyalni a t. miniszterelnök urral a hazát érdeklő ügyekben és miért ne lehetne őt reábirni igyekezni arra, hogy tegye meg azt, a mi az én meggyőződésem szerint hazafias cselekedet lenne. *(Általános helyeslés.)*

Igy lévén a dolog, t. ház, én nem tudom eléggé helyteleniteni azt a szokást, a mely a magyar sajtó egy részében divatba kezd jönni, hogy minden egyes akcióját, azoknak is, kik nem is saját jószántukból, hanem a körülmények folytán szereplő egyének, meg szokták minduntalan gyanusitani. *(Általános helyeslés.)* Én tiszta lelkiismerettel állok itt és azt mondhatom felemelt fővel, hogy ha van valaki ebben az országban, a ki nem érdemli meg, hogy folyton gyanusitsák, az én vagyok. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Kiván az előadó ur még nyilatkozni?

Nemenyi Ambrus előadó: Nem!

Elnök: Az előadó ur sem kiván szólani, következik tehát a szavazás. A kérdés az: elfogadja-e a ház a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL.

törvényczikk hatályának ujabbi meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik a törvényjavaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a javaslatot elfogadta.

Következik a részletes tárgyalás.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa az 1. szakaszt.)*

Major Ferencz jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. ház! Igen röviden akarok még felszólalni *(Halljuk! Halljuk!)* és bocsánatát kérem a t. háznak, hogy ennyiszer veszem igénybe becses figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)* Arra vonatkozólag akarok egy megjegyzést tenni, a mit Szederkényi t. barátom mondott, hogy ő elfogadja az előttünk fekvő törvényjavaslatot azért, mert Horvátországnak ügyeit minden esetre rendezni kell. Én erre csak azt jegyzem meg, hogy elismerem azt, hogy az ügyet rendezni kell, de a mit én nem tartok helyesnek a törvényjavaslatban, az az, hogy fentartja azokat a törvényen kivüli engedményeket, a mely engedmények nincsenek bent az alaptörvényben, az 1868. évi XXX. törvényben. Mig egyrészt kész vagyok arra, hogy a legnagyobb áldozatot meghozzam az irántunk testvériesen érző Horvátországnak, ellenben oly Horvátországgal szemben, melynek lakossága minket gyülöl, szigoruan az alaptörvényhez kivánok ragaszkodni, s a ki gyülölködik, azt ajándékokkal elhalmozni nem akarom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szederkényi Nándor: T. ház! Engem az előttem szólott igen t. képviselőtársam, gondolom, félreértett, mert én azt, hogy ő miért nem szavazza meg a törvényjavaslatot, teljesen birálat nélkül hagytam, nagyon természetesen, mert hisz az a felfogás lehet bizonyos tekintetben jogosult is, ha t. i. készek vagyunk arra, hogy bizonyos dolgokat a végletekbe vigyünk. Pl. ha ma én vagy az előttem szólott t. képviselőtársam a többség élén állanánk, ebben a pillanatban nem tehetnénk mást, mint kérni a házat, hogy szavazza meg a provizóriumot, mert Horvátországot ex-lexbe dobni nem lehetne, már pedig e törvény nélkül Horvátország részére január elsejétől egy krajczárt sem lehetne utalványozni. Ez tehát nem X, nem Y, nem a horvát kormány, nem a magyar kormány kérdése, hanem a két ország létkérdése. Nem is bizalmi kérdés, nem annak a kérdése, mintha mi ezzel bizalommal ruháznók fel a kormányt, hanem egy szükségtörvény, a melyet a két ország helyzete követel meg.

Gondolom, ezzel kimagyaráztam, hogy egyáltalában nem azt a felfogást helytelenitem, a melyet Kossuth Ferencz t. képviselőtársam kifejezett, hogy t. i. ha a horvátok az ő gyülölségükben minket kővel dobnak meg, mi őket kenyérrel ne dobjuk vissza; azonban ebben a pillanatban, minthogy most folyik az egyezkedés, én mégis kenyérrel kivántam őket megajándékozni. Ne vegyék ezt ugy, mintha kegyelemkenyér volna, mert ez kötelesség részünkről és én ezt a kenyeret tőlük ebben a pillanatban megtagadni nem kivántam.

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve, a vitát bezárom. A kérdés az, elfogadja-e a ház az első szakaszt, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház elfogadja a szakaszt.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 2. §-át, a mely megjegyzés nélkül elfogadtatik).*

Elnök: Ezzel a törvényjavaslat részleteiben is letárgyaltatván, annak harmadszori felolvasása a legközelebbi ülés napirendjére tüzetik ki.

Áttérünk már most a tegnapi határozat szerint a kérvények tárgyalására.

Talán megengedi a t. ház, hogy mielőtt erre áttérnénk, propozicziót tegyek a legközelebbi ülés napirendjére nézve. *(Halljuk!)*

A legközelebbi ülés, t. i. a hétfőn reggel 10 órakor tartandó ülés napirendjére tüzetnének ki mindenekelőtt, a mint már mondottam, a ma részleteiben is elfogadott törvényjavaslat harmadszori felolvasása, továbbá a mentelmi bizottság összes jelentései; a mennyiben pedig a kérvények tárgyalásával ma nem készülnénk el, a kérvényeknek még fenmaradó része szintén a hétfői ülésben tárgyaltatnék, még pedig a körülmények szerint vagy 12 vagy 1 órakor kezdenők meg a kérvények tárgyalását, a szerint, a mint kevesebb vagy több kérvény maradna hátra tárgyalásra.

Méltóztatik ebbe belenyugodni? *(Helyeslés.)*

Barta Ödön: T. képviselőház! Az ellen, hogy a napirend ilyképen állapittassék meg, természetesen nem lehet kifogásom, mert hiszen ugy a kérvényeknek, mint a mentelmi ügyeknek tárgyalása már hosszabb idő óta késlelkedvén, azoknak letárgyalása elé akadályt gördíteni senkinek sem állhat érdekében. *(Ugy van! Ugy van!)* De minthogy a t. kormány az indemnity megnyerése után most már semmi esetre sincsen akadályozva abban, hogy az a nagyfontosságunak elismert és igen nagy szerepet játszó kivándorlási törvényjavaslat és az azzal kapcsolatos javaslatok szintén napirendre ne tüzessenek, kérem a t. miniszterelnök urat, kegyeskedjék a napirend megállapitásával egyidejüleg a ház további foglalkoztatása iránt nyilatkozni és lehetővé tenni, hogy ezen, mindenesetre igen nagyfontosságu törvényjavaslatok letárgyaltassanak. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőtársam csak megelőzött kérdésével, mert én — a ház igen t. elnöke tehet tanuságot mellettem — a mikor az elnök urral a napirend kérdését megbeszéltem, egyben proponáltam, hogy hétfőn tárgyalja a t. ház a mentelmi ügyeket és kedden első tárgyul az apróbb gazdasági és számvizsgáló jelentéseket, azután pedig ugyancsak a

keddi ülés napirendjére sziveskedjék a t. ház kitüzni azt az öt törvényjavaslatot, a melyeket benyujtani szerencsés voltam *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* és pedig először is a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslatot és azután a többit, a mint ki vannak nyomatva, de második helyen, minthogy a bevándorlásról szóló törvényjavaslat inkább ehhez tartozik, jönne a bevándorlási törvényjavaslat, azután az utlevélügyről, majd a határrendőrségről és végül a három uj csendőrkerület felállitásáról szóló törvényjavaslat. *(Általános helyeslés.)* Ezeket kérem a keddi ülés napirendjére kitüzetni. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak talán belenyugodni, hogy ma már a keddi ülés napirendjét is megállapitsuk? *(Igen!)* E szerint a keddi ülés napirendjét is megállapitja a t. ház és pedig abban az értelemben, a mint a t. miniszterelnök ur javaslatba hozta; t. i. először tárgyaltatnak némely olyan belügyei a háznak, a melyek előreláthatólag sok időt igénybe venni nem fognak; t. i. a ház számvizsgáló és könyvtári bizottságának már kiosztott jelentései. Ezek letárgyalása után a ki- és bevándorlási, a külföldieknek itteni tartózkodásáról szóló törvényjavaslat, az utlevélügyről szóló törvényjavaslat és a három uj csendőrkerület felállitásáról, végül a határrendőrségről szóló törvényjavaslat. Ezek keddtől kezdve lennének a ház napirendjének tárgyai. *(Általános helyeslés.)* Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Igen!)* E szerint a ház beleegyezik abba, hogy a napirend ilyképen állapittassék meg. Kimondom tehát még egyszer, hogy a hétfői ülés napirendjén először a mentelmi ügyek és esetleg a kérvények lesznek, még pedig a körülményekhez képest vagy 12 vagy 1 órakor kezdjük meg a kérvények tárgyalását; a keddi ülésen pedig az imént megjelölt törvényjavaslatok, melyek a következő ülésnapokon is tárgyaltatni fognak.

E szerint a hétfői és a keddi ülés napirendje meg van állapitva.

Mielőtt a kérvények harmadik sorsjegyzékének tárgyalására áttérnénk, bemutatom Balogh Mihály, Bihar vármegye nagyszalontai választókerületében megválasztott országgyülési képviselő megbizólevelét, *(Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon.)* a mely megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az állandó igazolási bizottságnak.

Következik a kérvények harmadik sorjegyzékének (Irom. 176) tárgyalása.

Daróczy Aladár, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! Mielőtt a t. képviselőház a mai napirendre kitüzött kérvények sorjegyzékeit tárgyalás alá venni méltóztatnék, tiszteletteljes jelentést kell tennem az igen t. háznak. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kérvényi bizottság ugyanis a kérvények harmadik sorjegyzékét még a mult ülésszakban letárgyalta és bejelenthette, s abban a hiszemben, hogy e sorjegyzék még a mult ülésszakban a t. ház által napirendre tüzetni és tárgyaltatni fog, a kérvények legnagyobb részét, miként ezt a sorjegyzék ide vonatkozó rovatából látni is méltóztatik, a házszabályok 246. §-ának rendelkezéséhez képest a t. háznak tudomásulvétel végett bejelenteni határozta.

Bátor leszek a házszabályok 246. §-át szószerint felolvasni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A házszabályok 246. §-a igy szól *(olvassa)*: »Oly tárgyra vonatkozó kérvény, mely felett a ház akár valamely tagjának inditványa, akár előbb benyujtott kérvény folytán már határozott, azon ülésszakban nem tárgyalható és a bizottság által ezen egyszerü megjegyzéssel jelentetik be a háznak, tudomás végett.« Miután azonban ugy történt, hogy ezen sorjegyzék tárgyalása csak a mostani, tehát egy uj ülésszakban volt napirendre kitüzhető, önként következik, hogy mindama kérvényekre vonatkozó bizottsági vélemények, melyek a most felolvasott 246. §. alapján nyugosznak, ugyanezen 246. §. értelmében plenáris tárgyalás alapjául immár nem szolgálhatnak.

A midőn tehát e körülményre előadói tisztemből kifolyólag a t. ház figyelmét felhivni bátor vagyok, szabadjon egyuttal figyelmébe ajánlani a t. háznak azt is, hogy a szóban forgó kérvények mikénti tárgyalása kérdésében két alternativa előtt állunk. Az egyik alternativa az, hogy a kérvények vagy mint ujonnan beérkezett kérvények tekintetvén, ujolag a kérvényi bizottsághoz lennének utasitandók; *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Általában! Nem!)* a másik pedig az, hogy ezen alakiság mellőzésével — azért vagyok bátor ezt jelenleg alakiságnak minősiteni, mert a mult ülésszakban működött kérvényi bizottság előtt e kérvények egyizben már megfordultak — most mindjárt a házban érdemi tárgyalás alá lennének veendők.

Tisztelettel vagyok bátor ezt jelezni azért, hogy ez a kérdés a ház bölcsesége által oldassék meg, és egyuttal bejelentem azt is, hogy semmi oly előző esetet, a mely a szóban forgó kérdésre nézve vezérfonalul szolgálhatott volna, szorgos kutatásaim daczára, nem tudtam a naplókban feltalálni,

Thaly Kálmán: T. ház! Ehhez a napirendi kérdéshez, a melyet az előadó ur felvetni méltóztatott, hogy t. i. miként tárgyaltassanak ezen kérvények, óhajtanék szólani.

Elnök: Szóval a házszabályokhoz kiván szólani a képviselő ur.

Thaly Kálmán: Igenis.

Ha ezek a kérvények, t. i. a harmadik sorjegyzékben lévők, még a mult ülésszakban adattak be és a kérvényi bizottság tárgyalásain, mint azt épen az előadó ur jelezni méltóztatott, keresztülmentek; ha nincs is rá preczedens, én azt gondolom, hogy a házszabályoknak is eleget teszünk akkor, ha tekintetbe veszszük azt, hogy mivel annak rendje és módja szerint az akkori

kérvényi bizottság ezeket tárgyalta és csak időhiány miatt nem volt a háznak alkalma ezeket tárgyalni, ezen formalitásért ne vessük vissza most megint tárgyalás nélkül a kérvényi bizottsághoz ezeket a kérvényeket, hanem fogjon bele végre a ház ezeknek a tárgyalásába. Fogjon bele annál is inkább, miután már ugyszólván féléesztendeje tárgyalás nélkül hevernek e kérvények és hogy ha netalán a felvetett inditvány szerint megint visszaadatnának a kérvényi bizottságnak, ez nem lenne egyéb, mint megint csak elodázás, örökös elodázás. és igy az ország lakossága és a törvényhatóságok kérvényezési jogának kijátszása, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert most már számos olyan kérvény van, a melyek hosszu, ismételt elhalasztás által elévülnének.

Azért bátorkodom a t. házat arra kérni, hogy mivel a házszabályokon sérelem nem fog azáltal esni, ha ma bocsátkozunk bele az érdemleges tárgyalásba, ne méltóztassék e kérvényeket még egyszer és ujból a kérvényi bizottsághoz utasitani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én is szeretnék nyilatkozni ebben a kérdésben; *(Halljuk! Halljuk!)* felfogásomat, mivel a házszabályok alkalmazásáról van szó, szeretném a t. ház elé terjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A házszabályok 246. §-a azt mondja: »Oly tárgyra vonatkozó kérvény, mely felett a ház akár valamely tagjának inditványa, akár előbb benyujtott kérvény folytán már határozott, azon ülésszakban többé nem tárgyalható; a bizottság által ezen egyszerü megjegyzéssel jelentetik be a háznak, tudomás végett.« Ennek folytán a kérvényi bizottság nem tehetett egyebet a harmadik sorjegyzékben levő és ilyen állapotban leledző kérvényekkel szemben, mint hogy azokat a 246. §. alapján egyszerü tudomásvétel végett bejelentette. De már most a 245. §. azt mondja: »A kérvények a kérvényi bizottság jelentése alapján rendszerint hetenkint a szombati ülésben, a napirend tárgyalására kiszabott időn kivül tárgyalandók.« Tehát a kérvényi bizottság jelentésének alapján, ha szigoruan veszszük a házszabályoknak ezt a pontját, ennek teljesen megfelelő elintézés csakugyan csak az volna, hogy a kérvények a kérvényi bizottsághoz visszautasittassanak, hogy valami jelentést tegyen, hogy valami érdemleges elintézést javasoljon. Ha azonban a t. ház azt tartja, hogy nagyobb érdeknek és a törvényhatóságok és kérvényezők jogainak szigoru megóvása végett — a melyeken ugyan sérelem nem történnék, ha a kérvényi bizottsághoz visszautasittatnának is a kérvények — azokat most mégis érdemlegesen tárgyaljuk és a kérvényi bizottságnak azt a véleményét is, a mely szerint a kérvények, hivatkozással a házszabályok 246. §-ára, tudomásul vétel végett bejelentetnek, jelentésnek és substratumnak vegyük, nekem ez ellen nincs kifogásom és a házszabályok egy tágitó magyarázatával ezt is megengedhetőnek vélem, csakhogy akkor a kérvényi bizottságnak ezen inditványával szemben valakinek a képviselő urak közül ellenindítványt kell tennie. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A kérvényi bizottság ugyanis nincs abban a helyzetben, hogy más javaslatot tegyen és ha ilyen ellenindítvány nincs, akkor nem tudom, a ház határozatának mi volna a substratuma. *(Helyeslés.)*

Ilyen értelemben kérdem a t. házat, kivánja-e, hogy ezeknek a kérvényeknek is érdemleges tárgyalásába belemenjünk?

Buzáth képviselő ur óhajt a házszabályokhoz szólani. De előbb jelentkezett már Barabás képviselő ur.

Barabás Béla: Már az előadó ur jelentése után kértem szót, mert épen ehhez a tárgyhoz akartam szólani, annál is inkább, mert az előadó ur inditványa vagylagos volt.

Daróczy Aladár előadó: Nem volt inditványom! A ház döntésére biztam a dolgot!

Barabás Béla: Tehát véleménye vagylagos volt. Az a kérdés, hogy hogyan állunk ezekkel a kérvényekkel. Mindazon kérvényekre vonatkozólag, a melyek beérkeztek és a melyek a mult ciklus alatt tárgyaltattak, a kérvényi bizottság véleménye az, hogy a 246. §. alapján tudomásul vétessenek. Mit jelent ez? A kérvényi bizottság azokat a kérvényeket el sem olvasta, nem is foglalkozott velük; csak nézte a czimeket és látta, hogy ezekkel azon ülésszakban már a ház foglalkozott, ergo a most előterjesztett kérvényeket egyáltalán meg sem nézte, el sem olvasta, csak sorozta és azzal az indoklással, hogy azon ülésszakban már ezen kérdések tárgyában előző kérvények folytán a képviselőház határozott, tudomásvétel végett bejelentette.

Most az a kérdés, t. képviselőház, vajjon azon álláspontra helyezkedjünk-e, a melyet a kérvényi bizottság igen tisztelt előadója fejtett ki, vagy pedig azt a helyes álláspontot foglaljuk el, — és ezt inditványozom és javaslom is — hogy méltóztassék mindazon kérvényeket, a melyekre vonatkozólag a kérvényi bizottság a 246. §. szerinti tudomásvételt javasolja, visszaadatni a kérvényi bizottságnak, hogy azokkal foglalkozzék. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Mert ellenkező esetben nem is lehet ma érdemi határozotot hozni. Hiszen azt sem tudom, miféle indokok foglaltatnak abban a kérvényben; nekem ismernem kell azokat a kérvényeket és az előadó ur véleménye alapján kell azután határozatot hozni.

Azért a legegészségesebb és leghelyesebb eljárás az, hogy méltóztassék a kérvényi bizottságnak mindezen kérvényeket visszaadni, hogy véleményes jelentést tegyen, de azzal a hozzáadással, hogy tekintettel arra, hogy ezek a kérvények már régebben hevernek itt, de tekintettel arra is, hogy utóvégre az országnak, a törvényhatóságoknak, egyeseknek kérvényezési

jogát illuzórinssá tenni nem lehet, utasittassék a kérvényi bizottság, hogy ezekkel a kérvényekkel mentől hamarabb foglalkozzék és azután véleményes jelentését terjeszsze a ház elé. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez az én tiszteletteljes véleményem az igen tisztelt elnök ur és az előadó ur előadására. A többi kérvényt pedig tárgyaljuk most.

Elnök: Buzáth Ferencz képviselő ur óhajt még a házszabályokhoz szólni.

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! Én is ugyanazon szempontból kivántam felszólalni, mint Barabás Béla igen tisztelt képviselőtársam, mert nem tartom megengedhetőnek azt, hogy egy cziklusban bejelentett, de el nem intézett kérvények egy másik cziklusba áttolassanak azzal, hogy egyszerüen tudomásul vétessenek; mert, t. képviselőház, én azon felfogásban vagyok, hogy mihelyt egy cziklus befejezést nyert, akkor minden félbenmaradt ügyet ujból kell az uj cziklus alatt tárgyalni és érdemleges elbirálás tárgyává tenni . . .

Thaly Kálmán: Nem az egész sorjegyzéket!

Buzáth Ferencz: Csakis azon kérvényekről szólok, a melyek a mult cziklusban a kérvényi bizottság által tárgyaltattak, azonban a házban nem tárgyaltattak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem mind!)*

Daróczy Aladár előadó: Azok, a melyek a házszabályok 246. szakasza értelmében lettek tudomásul véve!

Buzáth Ferencz: Hát világosan fejezem ki magam. Azon kérvényekről szólok, a melyek felett a képviselőház a mult cziklusban határozott, s amelyekre most javasoltatik, vétessenek tudomásul.

Barabás Béla: Nem erről van szó!

Krasznay Ferencz: Abban a cziklusban nem tárgyaltuk őket!

Buzáth Ferencz: A mult cziklusban tárgyaltuk azokat, de miután a házszabályok azt mondják, hogy egy és ugyanazon ülésszakban ugyanazt a kérvényt kétszer tárgyalni nem lehet, de miután most uj cziklusban vagyunk, az összes kérvények felett ebben a cziklusban érdemlegesen kell határozni. Minthogy azonban akkor, ha elfogadjuk a kérvényi bizottság előadójának javaslatát, . . .

Daróczy Aladár előadó: Nincsen javaslatom!

Buzáth Ferencz: . . . a ki nem foglalkozott e kérvényekkel, hanem egyszerüen azt javasolja, hogy azok tudomásul vétessenek, nem járunk el a házszabályok alapján, azért én elfogadom erre vonatkozólag Barabás Béla t. barátomnak azt a javaslatát, hogy a harmadik sorjegyzékben foglalt kérvények adassanak vissza a kérvényi bizottságnak, hogy azokat rendszeresen tárgyalja s annak idején a képviselőházhoz beterjeszsze, hogy azután a képviselőház azok felett érdemleges határozatot hozhasson.

Thaly Kálmán: Kétféle kérvények vannak ebben a sorjegyzékben?

Daróczy Aladár előadó: Legyen szabad Barabás Béla és Buzáth Ferencz képviselőtársaim szavaira megjegyezni, hogy én véleményt nem nyilvánitottam, hanem csak két alternativáról szóltam, a melyek alapján ezen kérvények most elintézhetők. Nekem, mint a kérvényi bizottság előadójának véleményem nem is lehet, mert bárminő véleménynyel ellentétbe jutnék a bizottság véleményével.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Ez a kérdés a kérvényi bizottságban is felvettetett. Én, a ki jelen vagyok minden bizottsági ülésen, ezen az ülésen is jelen voltam és azt a nézetet nyilvánitottam, hogy ez a házszabályok alkalmazásának, a házszabályok interpretációjának a kérdése és igy a kérvényi bizottság nincsen hivatva azt eldönteni, hanem csakis a ház, mert már egy kinyomatott, ide bemutatott sorjegyzékről van szó. Határozzon tehát e felett a ház, — ezt mondottam a kérvényi bizottságban — és azért igen korrektül vetette fel a kérdést, alternative, álláspontot nem is foglalva a bizottsági előadó ur.

Nekem tehát az a nézetem, hogy a házban kell határozni e felett, és miután a házszabályok korrekt megtartása mellett vagyok, kétségtelen, hogy a házszabályok legtermészetesebb, legvilágosabb s legegyszerübb alkalmazása ebben a konkrét esetben ugy történik, ha ezek a kérvények, a mint azt Barabás t. képviselőtársam akarja, visszautasittatván a kérvényi bizottsághoz, a bizottság utasittassék, hogy azokat rögtön tárgyalja. Nincs is semmi akadálya annak, hogy a kérvényi bizottság ezeket a legközelebbi napokban tárgyalás alá vegye és akkor a ház is tárgyalhatja. *(Általános helyeslés.)*

Thaly Kálmán: T. ház! Engedelmet kérek, hogy még egyszer hozzászóljak a kérdéshez. Félreértések kikerülése végett teszem ezt. Ki kell ugyanis mondani, hogy nem az egész harmadik sorjegyzék, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon és a jobboldalon: Természetes!)* hanem csakis azok a kérvények utasittassanak vissza, a melyek a mult cziklusban vétettek már tudomásul és nem azok, a melyek eredeti intézkedés gyanánt ajánltatnak most.

Várady Károly: A házszabályok szerint irásban kell beadni az inditványt. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem kell!)* Akkor elállok a szótól.

Elnök: A házszabályok alkalmazásának kérdése forog fenn, itt tehát nincs szó forma szerinti inditványokról s azért nem kell azokat irásban beadni.

Azt hiszem, legczélszerübb lesz, ha a házszabályokhoz teljesen hiven ugy járunk el, hogy a kérvényi bizottsághoz visszautasitjuk ezeket a kérvényeket, azon utasitással, hogy azokkal valamennyivel foglalkozzanak, és valamennyiről szóló jelentésöket beterjeszszék, ugy, hogy még a szü-

netek előtt azon helyzetben lehessünk, hogy e kérvényeket tárgyalhassuk. *(Élénk helyeslés.)*

Ha ebbe bele méltóztatik nyugodni, akkor a kérvények sorjegyzékének többi részét fogjuk most tárgyalni. *(Helyeslés.)*

Ezzel áttérünk a kérvények tárgyalására.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: Hock János, ákosfalvi lakos kérvénye nyomora enyhitése tárgyában.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Hock János, ákosfalvi lakos azon a czimen, hogy a Marosvásárhelyen 1901. évi február 6-án tartott képviselőválasztás alkalmával a fegyverhasználat jogával élt csendőrség egy golyója őt ballábán találta, ugy, hogy azt amputálni kellett, állandó kegydijban vagy végkielégitésben leendő részesitését kéri. Megjegyzi a folyamodó, hogy a választásban aktiv részt nem vett, hanem esak egy üzleti ügyének ellátása végett jelent meg ott, a midőn e véletlen folytán sorsának áldozata lett.

A kérvényi bizottság véleményéhez képest ez a kérvény a belügyminiszternek lenne kiadandó. *(Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Legalább pártolólag kell kiadni!)* A kérvényi bizottság véleménye szerint a kérvény a belügyminiszternek lenne kiadandó; nem mellőztetik a kérvény.

Elnök: Kiván valaki hozzászólani?

Sebess Dénes: T. képviselőház! Az igen t. előadó ur referádáját igen száraznak és részvétlennek tartom. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Abból a szomoru esetből kifolyólag, a midőn egy egészen ártatlan ember, a ki nem is választási jogát akarta gyakorolni, hanem rendes pol ári foglalkozását látta el és szerencsétlenül járt egész életére, méltányosabb felfogást kell tanusitani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Daróczy Aladár előadó: Hiszen megmondtam, hogy nem mellőzik a kérvényt!

Sebess Dénes: Bocsánatot kérek, az eset körülményei olyan szomoruak, hogy méltánylást érdemelnek a t. ház és a t. előadó ur részéről, nem pedig olyan száraz elbirálást, hogy egyszerüen áttétessék az a belügyminiszterhez. Az előadó ur javaslatával szemben azt inditványozom, hogy a kérvény pártolólag tétessék át a belügyminiszterhez, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* hogy a belügyminiszternek legyen bizonyos ösztönzése arra, hogy kedvezően intézhesse el ezen kérvényt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ennyit voltam bátor előterjeszteni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Legyen szabad az előttem szólott t. képviselő ur szavaira megjegyeznem, hogy ez nem a saját véleményem; én itt mint előadó a kérvényi bizottság véleményét vagyok köteles előadni és azt cselekedtem, midőn e véleményt előterjesztettem. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Szólni senki sem kivánván, a vitát bezárom.

A kérvényi bizottságnak inditványa az, hogy Hock János ákosfalvi lakosnak kérvénye kiadassék a belügyminiszternek. Erre nézve Sebess Dénes képviselő ur azt inditványozza, hogy az pártolólag adassék ki. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ugy kell most feltennem a kérdést, hogy azon képviselő urak, a kik a »pártolólag« szónak beszurását elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát kérünk!)* Most kérem azon képviselő urakat, a kik a kérvényi bizottság javaslatát egyszerüen, a »pártolólag« szónak beszurása nélkül fogadják el, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Klobusiczky előre feláll!

Kubik Béla: Szép humanizmus!

Elnök: Konstatálom, hogy a többség elfogadta Sebess Dénes képviselő urnak azt az inditványát, hogy a kérvény pártolólag adassék ki a belügyminiszternek. *(Élénk helyeslés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Leszavazott miniszterium! Tessék beadni a lemondását!)*

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: Udvarhely vármegye, Ung vármegye, Győr szab. kir. város, Heves vármegye, Turócz vármegye, Arad szab. kir. város, Heves vármegye, Jász-N.-K.-Szolnok vármegye, Komárom szab. kir. város, Sáros vármegye, Esztergom vármegye, Szabolcs vármegye, Székesfehérvár szab. kir. város, Pozsony szab. kir. város, Ugocsa vármegye, Szeged szab. kir. város, Szepes vármegye, Tolna vármegye, Zombor szab. kir. város, Alsó-Fehér vármegye, Baranya vármegye, Baja város, Torontál vármegye, Szatmár vármegye, Gömör-Kishont vármegye, Marosvásárhely város, Vas vármegye, Hajdu vármegye, Somogy vármegye, Bars vármegye, Moson vármegye, Temes vármegye, Bereg vármegye, Nyitra vármegye kérvényei elemi károknál az adótörlés kiterjesztése az 1883.: XLIV. t.-cz. 50. §. módositása iránt.

A kérvényi bizottság javaslata az, hogy ezen kérvények kiadatnak a pénzügyminiszternek.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Ezen törvényhatóságok az 1883: XLIV. t.-ez. 50-dik §-ának 5-ik bekezdését módosittatni kérik. Az 50-dik §. 5-dik bekezdése igy szól *(olvassa)*: »A letakaritott, de még be nem hordott, vagy asztagokban, kazalokban és szérükben levő terményeknek elemi csapás általi megsemmisülése esetén adóelengedésnek nincs helye.« Folyamodók azt kérik, hogy az idézett törvényszakasz oda módosittassék, hogy a letakaritott, de még be nem hordott mezőgazdasági terményeknek elemi csapás általi megsemmisülése esetén is legyen helye az adóelengedésnek. Azonkivül ezen kérvényezők sorában több törvényhatóság kéri ugyanezen törvény 54., 55. és 56. szakaszait oda módositani, hogy a mezőgazdák ellen a közadók végrehajtásáról szóló törvény behajtási fokozatainak pusztán az első fokozata, t. i. a megintés alkalmaztassék, továbbá az 56-dik

szakaszban említett zálogolás és a 60-dik szakaszban körülirt árverés csakis az októberi és januári negyedben legyen alkalmazásba vehető.

A kérvényi bizottság véleménye szerint e kérvények a pénzügyminiszternek adandók ki.

Major Ferencz jegyző: Barabás Béla!

Barabás Béla: T. ház! Körülbelül 20 törvényhatóság az iránt kérvényez a képviselőházhoz, hogy az elemi károkra vonatkozó adók elengedése kiterjesztessék azon esetekre is, mikor az összeszedett gabonatermés még be nem hordatott. Formális szempontból szólok a dologhoz, illusztrálni akarván a kérvényeknek csoportositására nézve a kérvényi bizottság eljárásának azt a felületességét, hogy ugyanazon kategóriába foglalta azon törvényhatóságok kérvényeit is, a melyek nem ezt kérik, hanem az adótörvényre vonatkozó 54., 55. és 56. szakaszoknak a végrehajtásokra vonatkozó részeit kérik módositani. Első sorban tehát, minthogy két vármegyének a kérvénye, az egyik Ungvár vármegyéé, a másik pedig Heves vármegye kérvénye nem az elemi károkra vonatkozó kérvényezést terjeszt elő: azt javaslom, hogy tessék ezt a két kérvényt innen kivenni, és minthogy hasonló tárgyban, t. i. az adótörvénynek a végrehajtására vonatkozó részének módositását illetőleg már több törvényhatóságnak van itt a kérvénye a 266—277. sorszámok alatt, a melyek kérik az adótörvény 54—56. §-ainak enyhitését, méltóztassék első sorban Heves és Ung vármegyék kérvényét a 266—277. sorszámok alatt levő kérvényekhez csatolni, mert ezek ugyanazon tárgyakat foglalják magukban.

A mi már most az érdemi részét illeti a t. előadó ur előadásának, én ahhoz hozzá nem járulok. Én a kérvényezést akként fogom fel, hogy a kérvényi bizottság, annál kevésbbé pedig a ház nem közvetitője valamely kérvénynek; már pedig a kérvényi bizottság ezekkel az ő javaslataival itt valósággal a póstás szerepét játszsza és semmi egyebet. Hiszen akkor egyenesen a pénzügyminiszterhez is beadhatták volna az illető törvényhatóságok kérvényeiket *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s a pénzügyminiszter ur akkor is ép ugy kedve szerint fog eljárni, mint hogyha ilyen véleménynyel kerül az a kérvény a miniszterhez. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezek a törvényhatóságok nem azért jöttek ide a képviselőházhoz kérvényükkel, hogy a képviselőház egyszerüen és pusztán csak a póstás szerepét teljesitse, hanem, hogy tekintélyét reányomja egy bizonyos véleményre és ezen esetleges vélemény és utasitás szerint bánjon el azután az illető resszort-miniszter a kérvénynyel, mely vélemény mintegy ujjmutatás arra nézve, hogy miként kell az illető miniszternek eljárnia.

Az kétségtelen és a ház minden tagja be fogja látni, hogy az aratás után összehordott terményekkel az összehordás idején is történhetik elemi csapás, szerencsétlenség, a mint a kérvények némelyikében is olvasható. Igy pl. ha a villám beleüt valamely asztagba, vagy gabonatermésbe, ez elemi csapás, jóllehet a gabona már össze van hordva, de azért ezeket nem veszi ki a törvény, adóelengedés kedvezményét tehát az ilyen nem élvezheti. Vagy pl., ha tartós hosszu esőzések vannak s a termést nem lehet behordani. Ez is elemi csapás. Elemi csapás, ha vizáradás kerül a már összehordott termésre. Ezek a szempontok is indithatják a méltányosságot arra, hogy az illetők adóengedményekben részesüljenek.

Ha elfogadja a t. ház azt az álláspontot, hogy itt igenis helye van a méltányosságnak, adjon a t. ház ennek kifejezést azzal a miniszterrel szemben, a kihez a kérvényeket utasitja. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Tekintettel a méltányossági okokra és a meggyőző érvekre, a melyek ezekből a kérvényekből kiderülnek, azt javaslom a kérvényi bizottság határozatával szemben, hogy adassanak ki a kérvények a pénzügyminiszter urnak azzal az utasitással, hogy az erre vonatkozó törvény módositását minél hamarább eszközölje. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez az én tisztelettelteljes inditványom, a melyet irásban is beadok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván valaki még szólani? Molnár János képviselő ur.

Molnár János: T. képviselőház! Három hét óta ép oly bajjal veszkelődvén, a mely beszélő szervemet afficziálja, engedje meg a t. ház, hogy nem ugy, a mint kivántam, tüzetesen és bővebben, de röviden szólalhassak fel az egyes kérvényekhez. Igy a mostani kérvényeknél bátor vagyok megemliteni azt, hogy az én képviselőkerületemben a Rába és a Répcze, sokszor igen tetemes károkat okoz az egyes földmivelőknek. Hogy mily nehéz, mily bajos és nehéz az adóelengedés, vagy adótörlés elérése, azt az ily ügyekben eljárt képviselőtársaim is tudhatják. Igen melegen üdvözlök tehát minden oly mozgalmat, vagy akcziót, a mely az adótörlések kiterjesztésére vonatkozik. És épen azért, mivel itt most nem egy, de sok kérvény fekszik a ház asztalán ebben a tekintetben, én is hozzájárulok e kérvényezők kivánságához, és egyuttal a kérvényi bizottság javaslatához, hogy a kérvények adassanak ki a pénzügyminiszter urnak szives elintézés végett. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólni? A mennyiben szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. A pénzügyminiszter ur kiván szólni.

Lukács László pénzügyminiszter: T. képviselőház! Arra kérem a t. képviselőházat, méltóztassék a fenforgó esetben a kérvényi bizottság javaslatát elfogadni. Nem azért kérem ezt, mintha nem tartanám fontosnak azokat a szempontokat, a melyeket Barabás Béla t. képviselő ur felhozott a fenforgó esetre vonatkozólag, hanem azért, mert, mint a t. miniszterelnök ur egyszer részletesen és tüzetesen kifejtette, magam

is abban a véleményben vagyok, hogy nem helyes praxis, ha a t. képviselőház egyik-másik kérvény tárgyalása alkalmával direkt utasításokat akar adni a kormánynak azzal, hogy különös figyelmébe ajánl egyik-másik kérvényt a miniszteriumnak.

Krasznay Ferencz: Van akarata a háznak!

Lukács László pénzügyminiszter: Nem tartom helyesnek, mert a kormánynak kötelessége ily utasitások nélkül is minden kérvényt, mely a ház részéről a miniszteriumnak kiadatik, lelkiismeretesen, behatóan, megfontolás tárgyává tenni. Ebből a szempontból tehát az utasitás fölösleges. Nem tarthatom azonban más szempontból sem helyesnek az ilyen direkt utasitásokat, mert megtörténhetnék, sőt azt hiszem, igen sok esetben megtörténnék, hogy az ilyen utasitásadás által a t. képviselőház tulajdonkép az adminisztráczióba nyulna bele, a mi, azt hiszem, az állami hatalmak megosztása szempontjából nem volna helyes. De máskülönben sem helyes azért, mert vagy olyan utasitást ad a t. ház, a mely teljesithető és a melyet a kormány minden külön utasitás nélkül is teljesitene s akkor fölösleges, vagy olyan dologra vonatkoznék az utasitás, a melyről a kormány előterjesztése folytán meggyőződnék maga a törvényhozás, hogy a kivánat nem teljesithető s akkor az adott utasitás csak a ház tekintélyének rovására esnék. Ismétlem ennélfogva azon kérésemet, méltóztassék a kérvényi bizottság javaslatát elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ez nem azt jelenti, t. ház, hogy én ezzel a kérdéssel, mely itt felvettetett, nem akarnék tüzetesen foglalkozni, sőt ellenkezőleg, kijelentem a t. ház előtt, hogy az adóelengedés kérdésével az itt felemlitett esetekben az adóreformmal kapcsolatosan igenis szándékozom tüzetesen foglalkozni és a mennyire csak lehetséges, óhajtom magam is, hogy az ilyen adómentességek kiterjesztessenek. Hogy az adómentesség az olyan terményre nézve, a mely már be van hordva, eddig nem terjesztetett ki, az tisztán óvatossági szempontból történt, mert igen nehéz az ilyen esetben a valóságot konstatálni és ha nagyon széles körben állapittatnék meg az adómentesség, kétséget nem szenved, hogy igen sok visszaélésre adna alkalmat. A határ tehát, a meddig e tekintetben el lehet menni, véleményem szerint az volna, hogy az oly esetre, a hol minden kétséget kizárólag be lehetne bizonyitani, hogy a beszedett termés elemi csapás folytán megsemmisült, szintén terjesztessék ki az adómentességi jog. De miután, mint már emliteni bátor voltam, a kormány ezzel a kérdéssel különben is szándékozik foglalkozni, arra kérem a t. házat, méltóztassék a kérvényi bizottság javaslatát elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: A kérvényi bizottság azon javaslatával szemben, mely szerint a 151—184. sorszámok alatt foglalt kérvények a pénzügyminiszternek kiadatnak, Barabás Béla kétrendbeli ellenindítványt tett. Az egyik formai természetü, és azt tartalmazza, hogy Ung és Heves megye kérvénye e csoportból kivétessék és a 266—277. sorszámu kérvényekkel együtt tárgyaltassék. A másik ellenindítvány pedig az, hogy a pénzügyminiszternek kiadassanak e kérvények azzal az utasitással, hogy a kérvényezett törvényczikkmódositást mielőbb beterjeszsze. A beadott ellendinditványok elseje, a formai, véleményem szerint halasztási inditvány természetével bir, a mennyiben az itt felsorolt kérvények kettejének nem most, hanem későbbi tárgyalását inditványozza. *(Helyeslés.)*

Mindenekelőtt kérdem a házat, hogy vajjon Barabás Béla ezen halasztó inditványát, mely szerint Ung és Heves megye kérvényei felett most ne döntsünk, hanem azt a 266—277. sorszám alatti kérvényekkel tárgyaljuk, méltóztatnak-e elfogadni? A kik ehhez hozzájárulnak, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház ezt elfogadja, és e szerint az elintézés, bármilyen legyen az, nem vonatkozik Ung és Heves megye felsorolt kérvényeire.

Már most kérdezem a t. házat, hogy ezen kérvények kiadása tekintetében elfogadja-e a kérvényi bizottság véleményét? Elfogadás esetében Barabás Béla ellenindítványa elesik. Elfogadja a ház a kérvényi bizottság véleményét? A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház elfogadta a kérvényi bizottság javaslatát; ennek folytán Barabás Béla képviselő ur második inditványa elesett.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt.

Daróczy Aladár előadó: A békéscsabai iparosok jelen kérvénye 54 aláirással ellátva és részletes adatokkal megokolva, az ipartörvény módositását és a czéhrendszer behozatalát kérelmezi. A kérvényi bizottság a kérvényt a kereskedelemügyi miniszternek javasolja kiadatni.

Major Ferencz jegyző: Molnár János!

Molnár János: T. ház! Nem mondok ujat, mert mindenki tudja, hogy Magyarországon az ipar nagyon kis mértékben van kifejlődve és az is, a mi van, pang; sokat panaszkodnak iparosaink, hogy nagyon árt ipari terményeinknek a külföldi ipartermények beözönlése, sőt azt is megértük nem egyszer, hogy hazai iparczikkek neve alatt külföldi termékek vándoroltak be az országba. De nem csak erről panaszkodnak iparosaink, nem csak ezt a körülményt tartják ők az ipar pangásának okául, hanem a mi ipartörvényeink visszásságát is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi néppártiak nem egyszer, sem nem kétszer felszólaltunk már e tekintetben az országházban, sőt, a mennyire emlékszem, igéretét is birjuk a miniszter uraknak, hogy e tekintetben lesz változás, lesz módositás. Nagyon természetes, hogy elveinkből és működésünkből kifolyólag szivesen csatlakozom a békéscsabai

iparosok azon kérelméhez, hogy az ipartörvények módosittassanak.

A mi a czéhrendszer felállitását illeti, én mind az anyagi, mind az erkölcsi téren igen sok hasznot hozó intézménynek tartottam a czéhrendszert azon idő szempontjából, a melyben az létezett, t. i. a középkorban és valamivel később. Az ujabb korban sokan ellenezték a czéhrendszert és annyira harczoltak ellene, hogy az teljesen eltöröltetett. Azok közé tartozom, kik a czéhrendszert akkor helyesnek, jónak tartották, a mikor dívott, és most is azok közé tartozom, kik a czéhrendszert, bár nem a régi keretek körében, hanem módositva, helyesnek és jónak vélik s épen azért, hogy a czéhrendszert vagy hozzá hasonló intézményt módositva visszaállithassuk, ehhez szives készséggel hozzájárulok s a kérvényi bizottság javaslatát megtoldom azzal, hogy a kérvény pártolólag adassék ki a kereskedelemügyi miniszter urnak, noha épen most a t. pénzügyminiszter ur ez ellen revoltált. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Én csak elvileg szólok ehhez a kérdéshez. Már t. barátom, a pénzügyminiszter ur is volt szives rám hivatkozni abban a tekintetben — és igaza van — hogy én nem tartom helyesnek, hogy a ház különbséget tegyen azon határozatokat illetőleg, a melyeket a kérvényekre hoz s az egyiket pártolólag utasitsa a miniszteriumhoz, a másikat nem; mert a kérvényeket ily inczidentális alkalomból érdemileg elintézni nem lehet.

Thaly Kálmán: Sok példa van erre!

Széll Kálmán miniszterelnök: A leggyakrabban egészen adminisztrativ természetü tárgyakat kontradiktórius eljárás nélkül, a kérvény egyszeri hallására, a hol a fél egyoldalulag adja elő kérését, — mert sokszor magánosokról van szó, nem pedig egyes törvényhatóságoknak elvi kérdésekben való kérvényezéséről, — lehetetlen elintézni; lehetetlen, — most csak általánosságban beszélek, — hogy itt a ház egyszerüen érdemileg határozzon, pedig, ha a ház valamit pártolólag utasit a miniszteriumhoz, az már állásfoglalás és lehetetlen az egyiknél állást foglalni, a másiknál pedig állást nem foglalni.

Thaly Kálmán: Miért volna lehetetlen?

Várady Károly: Igy volt 35 esztendő óta mindig!

Széll Kálmán miniszterelnök: Mert nem tartom a parlamentárizmussal egyeztethetőnek, nem tartom azon elvnél fogva, mert a végrehajtó hatalmat a törvényhozó hatalomtól el kell választani minden rendezett országban. Hát azért lehetetlen. Más az, elvi természetü kérdéseknél, a melyek nem vágnak be az adminisztráczió kérdésébe.

Thaly Kálmán: Igen, erről beszélünk!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem erről beszélünk, bocsánatot kérek; én általánosságban beszélek arról, hogy pártolólag méltóztatott az előbb is egy kérvényt odautasitani. Hát azt én nem elleneztem, mert az véletlenül egy olyan egyéni esetnek kérdése, a hol valaki segélyt kér. Nohát jól van, pártolólag adtuk ki a kérvényt. De általában semmiféle ilyen természetü kérvény elintézését — nekem az a nézetem, Thaly Kálmán t. barátomnak más a nézete, jogosult nézet az is, de nekem ez a nézetem — én nem tartom ezt azon elvvel összeegyeztethetőnek, hogy a közigazgatást a törvényhozástól távol kell tartani és nem lehet összekötni, mert az egy generális konfuzióra vezet az állam életében. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Az más, hogy bizonyos elvi kijelentéseket egyes kérdések alkalmával a ház nem akar tenni. Ez egészen más. Ezt teheti, ha jónak látja; hanem a pártolólag való elintézést én a magam részéről nem tartom helyesnek. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi pedig a kérdést illeti, magam voltam szerencsés bejelenteni a háznak egy alkalommal, hogy az ipartörvény reviziója ennek a kormánynak munkaprogrammjába fel van véve és ezen ülésszakban ugyan még nem, de annak idején majd e ház asztalára kerül. Hát akkor a pártolólag való utasitásra épen nincs szükség. A miniszterium mindazt az anyagot, a mit a háztól kap igy kérvények alkalmával, kétszerezett, sokszorozott figyelemmel és gondossággal tanulja át, gyüjti és dolgozza fel, a ház iránti köteles tiszteletből.

De azt elvileg nem tartanám helyesnek, hogy a képviselőház kategorizáljon, osztályozzon egyes kérvényeket, mert akkor aztán azok a kérvények, a melyek nem pártolólag utaltattak oda, másképen látszatnak a ház által kezeltetni, mint azok, a melyek pártolólag adattak ki. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kérem tehát a t. házat, sziveskedjék ettől eltekinteni, és ezt a nyilatkozatomat minden egyéb ilyen elvi kérdésnél, a pártolás kérdésénél tekintetbe venni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Major Ferencz: T. képviselőház! Az igen t. miniszterelnök urnak imént elmondott beszédével nem értek egyet. Nem értek egyet épen azon indokokból kifolyólag is, a melyeket Barabás t. képviselőtársam már itt elmondott, mert tény az, hogy a ház nem arra való, hogy tisztán postai szolgálatot teljesitsen, hanem igenis határozottan szükséges, hogy a ház egyes kérvényekkel szemben határozott állást foglaljon, *(Helyeslés balfelől.)* mert épen az a határozott állásfoglalás ad azután értéket a kérvényeknek mikénti sorsára vonatkozólag.

Elég tapasztalataink vannak, hogy a kérvények egyes szakminiszterekhez jutottak és ott azután el lettek temetve; épen azért kivánatos és szükséges, hogy a mely kérvényt a ház nagyon is fontosnak tart arra, az ő szignaturáját reá nyomja különösen, hogy az mindenesetre különös figyelmébe ajánltatik az illető szakminiszternek.

A mi a jelen esetben az ipartörvény revizióját illeti, hát én részemről megnyugtatónak tartom, a mit az igen t. miniszterelnök ur mondott, de azért nem árt, hogy ezen kérdésnél egy pár szóval én is éljek, a mennyiben tapasztaltuk, hogy olyan törvényjavaslattervezetek, a melyek be lettek jelentve már évekkel ezelőtt, még ma sem láttak napvilágot. Itt van pl. a viczinális vasutakról szóló törvényjavaslat. Én nagyon jól tudom — benn vagyok a bizottságban, hogy ezelőtt négy évvel meg lett igérve, hogy az ősz folyamán be fogják terjeszteni és hogy egyes viczinális vasutakra vonatkozó kérvények épen azért nem intéztetnek el, mert ez a törvényjavaslat már ugyis be lesz terjesztve az őszszel. Ime, azóta eltellett már a harmadik és negyedik év, a törvényjavaslatot azonban még sem látjuk. Épen ilyen tengeri kigyó az ipartörvény revíziójára vonatkozó igéret is.

Ezt én már hallottam négy évvel, három esztendővel, meg két évvel ezelőtt és mindig halljuk s félek, hogy még hallani fogjuk öt esztendő mulva is. Pedig, t. képviselőház, ezek a kérvények már évek hosszu során át nem is egyesével, hanem százával feküdtek a képviselőház előtt. Az összes ipartestületek, a legutolsó 1884-iki ipartörvény óta, de előbb is, a szabad ipartörvény behozatalánál már, minden évben kérvényeztek e tekintetben, minden iparhatóság kivétel nélkül könyörgött, és kérte a képviselőházat, hogy mentse meg ettől a gonosz törvénytől, a mely a magyar iparos osztálynak határozott tönkretételére vezet. És mégis, mit látunk, t. ház? Hogy eltelt tiz, meg tiz esztendő egymásután, s az a törvény még mindig nem látott napvilágot. Pedig annak a rosszaságát ismeri mindenki, ismeri az egész magyar kisiparos világ, tudja, hogy a miatt folytonos sérelmeket szenved, és folytonosan kéri ennek a törvénynek a megváltoztatását.

T. képviselőház! Ez a törvény határozottan, azt lehet mondani, hogy a liberális szédelgésnek a törvénye volt. *(Vészi József tagadólag int.)* Hiába integet Vészi t. képviselőtársam, annak alkotói maguk is elismerték ezt, elismerte maga Tisza Kálmán, a midőn 1884-ben revizió alá vette a törvényt, hogy az a felfogás, a melylyel ez a törvény megalkottatott, nem volt szerény, *(Felkiáltások a jobboldalon: De ez még nem szédelgés!)* nem volt a liberális eszméknek olyan felfogása, a mely a magyar földnek, a magyar hazai viszonyoknak megfelelt volna, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* nem szolgált a magyar iparosok védelmére, hanem inkább azok tönkretételére vezetett és a magyar iparos-osztálynak a szédelgés, a kontárkodás és a tőke részére való rideg kiszolgáltatása volt. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Igy van ez a dolog már évtizedek óta, kivánatos tehát, hogy egyszer már pozitiv eredményt is lássunk és hogy ez a törvény mielőbb a ház asztalára letétessék. A nyugati államok, Poroszország, sőt maga Ausztria is, a lehető legnagyobb mértékben igyekeznek iparosaiknak megvédése szempontjából az ipartestületi rendszert, — nem a régi czéh-rendszert gondolom — hanem az ipartestületi rendszert meghonositani, a mely autonomiával birva, önmagában is képes az iparosoknak védelmet nyujtani és biztositani, ugy a selejtes ipar, mint a kontárkodással szemben, hogy legalább a szakképzettség ki legyen mondva, mert a mai törvényben tulajdonképen még a szakképesités sincsen megállapitva. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Épen azért, t. képviselőház, bár most csak egy kérvény fekszik előttünk, de minthogy a ház már ezelőtt is számtalanszor foglalkozott hasonló irányu kérvényekkel és kivánatosnak tartom, hogy az az igéret, a melyet a t. miniszterelnök ur most tett, ne maradjon pusztán szálló ige, mondom, kivánatosnak tartom, hogy követelje a ház, hogy egy ilyen törvényjavaslat a lehető legrövidebb idő alatt napvilágot lásson, hogy ezzel Magyarországnak tulajdonképeni gerinczét képező osztályát, az iparos-osztályt megmenthessük attól a nyomortól, a melybe első sorban ez a törvény döntötte őket. Épen azért a magam részéről pártolom Molnár János t. barátomnak azt a javaslatát, hogy ez a kérvény pártolólag adassék ki az illető szakminiszternek. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Wilczek Frigyes: T. képviselőház! Én részemről csak egy preczedens esetre vagyok bátor hivatkozni arra vonatkozólag, a mit a t. miniszterelnök ur emlitett, hogy nem volna helyes eljárás a kérvények között bizonyos kategóriákat felállitani és az egyik kérvényt pártolólag, a másikat pedig csak egyszerüen adni ki az illető szakminiszteriek.

Méltóztatik talán emlékezni a t. háznak, hogy a mult évben, a mikor egy kérvényi sorjegyzéket tárgyaltunk, az egyik kérvény, jobban mondva, egy egész csomó kérvény, a mely az állami tisztviselők fizetésének rendezése ügyében adatott be, magának a bizottságnak javaslata értelmében pártolólag adatott ki az illető miniszterhez; pedig ez is bizalmi kérdés. Hogy a miniszterelnök ur tudtával és beleegyezésével tétetett-e a bizottságnak ezen előadói javaslata, azt nem tudom; de annyit tudok, hogy a miniszterelnök ur ezt az elintézési módot nem ellenezte. Csak ennyit akartam megjegyezni, egyébként csatlakozom Molnár János t. képviselőtársam határozati javaslatához.

Major Ferencz jegyző: Barabás Béla!

Barabás Béla: T. képviselőház! A békéscsabai iparosok által beadott kérvény két részt tartalmaz. Az egyik rész vonatkozik az ipartörvény módositására, a másik pedig a czéhrendszer behozatalára. Előre is kijelentem, hogy a czéhrendszer behozatalára vonatkozó részt nem támogatom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Már a börze megint meg-

indult odaát! Igy nem lehet itt tárgyalni! *(Mozgás jobbfelől.)*

Barabás Béla: Más szempont alá esik azonban a békés-csabai iparosok kérvényének az ipartörvény módosítására vonatkozó része. E felett csak ugy könnyen napirendre térni nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én a szeptember havában Nagyváradon tartott országos iparos-kongresszusnak mind a három napján végig ott ültem és végighallgattam az iparosok jajszavait, keserves kifakadásait és kivánságait, a melyek mind abban csucsosodtak össze, hogy a magyar ipar szerencsétlensége az 1884-iki ipartörvény. Kivánságaik főleg abban összegezhetők, hogy az iparjogositványok kiadása vétessék ki az ipari hatóság kezéből és bizassék rá az ipartestületekre, mert a laikus iparhatóság ehhez egyáltalán nem ért és nem tudja elbirálni, kinek adható ki az iparjogositvány, kinek nem? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az ipartörvény módositásának másik lényeges kelléke a képesités kérdése. Ha széjjelnézünk az országban, látjuk, hogy az iparosok között mennyi kontár, mennyi olyan ember kap képesitést, a ki ahhoz egyáltalában nem ért, ugy, hogy ezzel az igazi iparosok jövedelme tetemesen csökken.

Mindezek folytán kötelességemnek tartom, mint a ki közvetlen tanuja voltam annak idején, hogy milyen kifakadásokkal illették az iparosok ezt a most is életben levő ipartörvényt, hogy hü tolmácsolója legyen az ország valamennyi ipartestülete vágyainak, a melyek a nagyváradi kongresszuson is kifejezést nyertek és azért nem zárkózhatom el ugy a magam, mint pártom nevében is, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a legmelegebben felszólalni a mellett, hogy ez az ipartörvény módosittassék és hogy e kérvénynek erre vonatkozó része pártolólag adassék ki a kereskedelemügyi miniszter urnak.

Az inditványnak azt a részét tehát, a mely az ipartörvény módositására vonatkozó kérelemnek pártolólag leendő kiadatását czélozza, elfogadom, a czéhrendszerre vonatkozó részére pedig a kérvényi bizottság javaslatához járulok hozzá. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Azokat akarom most csak itt rövid kis felszólalásban fixirozni, a miket Barabás Béla t. képviselőtársam mondott, hogy az ő szavaiból argumentumot meritsek arra, hogy mennyire helyes az én álláspontom, hogy t. i. a képviselőház nem járna el a törvényhozás szempontjából okszerüen, ha az egyik kérvényt pártolólag, a másikat pedig nem pártolólag adná ki a miniszteriumnak. *(Ugy van! jobbfelől.)* Az én t. barátom igen helyesen azt mondja, hogy ennek a kérvénynek két része van. A kérvény egyik részét, a mely az ipartörvény módositását követeli, pártolja, ellenben a kérvény másik részét, a melyben a czéhrendszer behozatalát kéri, nem támogatja.

Én is ebben a nézetben vagyok. De már most nem argumentum-e ez a mellett, hogy egyes kérvényeknél a t. ház tartózkodjék elvi határozatokat kimondani, hisz nem is tudjuk annak a kérvénynek minden betüjét, sőt még azt sem tudjuk, hogy az egészében mit tartalmaz? *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Az pedig nem olyan kicsi dolog, hogy a képviselőház pártol-e valamit, vagy nem pártol, mert ha az, a mit a képviselőház pártol, nem olyan módon teljesül, vagy teljesülhet, akkor a képviselőháznak ez a pártolása bizonyos mértékig üresen kimondott szó marad és a képviselőház egy kissé kompromittálva lesz. *(Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Engedjenek meg, de nem akadékoskodás ez, a mit mondok; ez közelről érdekli a t. házat elvi szempontból; hiszen mi minden törvényjavaslatot egy egész retortán viszünk keresztül, a bizottsági jelentéseket kinyomatjuk, a házszabályokban benne foglaltatik az az intézkedés, hogy a kinyomatást követő 3—4 nap előtt azt nem szabad tárgyalni, szóval óvatosan járunk el, a mennyire tőlünk telik, a háznak minden határozatát illetőleg. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Már most a kérvényeknél, bárhogyan igyekszik is valaki szépiteni a dolgot, alig van 5—6 embere ennek a háznak, a ki a maga egészében tudja, hogy az a békés-csabai kérvény mit tartalmaz. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: A lényeget tudjuk és ez a fő!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem lehet itt lényegről beszélni; *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* itt arról van szó, hogy egy kérvény pártolólag adassék-e ki: igen vagy nem? Már most ki mondja meg ezután annak a miniszternek, hogy a kérvénynek melyik részét pártolja a t. ház és melyik részét nem? *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Mivel tehát én elvileg viciózus, helytelen és veszélyes dolognak tartom ezt, kötelességem a képviselőházat arra figyelmeztetni, hogy a kérvények tárgyalásánál azzal az óvatossággal méltóztassanak eljárni, a melyet a törvényhozónak törvényhozási munkálatoknál mindig szem előtt kell tartania. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezért én a kérvényeknek a »pártoló« és »nem pártoló« kategorizálását nem tartom helyesnek. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Hiszen ez nem kényes kérdés!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem erről van szó!

Kubik Béla: Akkor szoktak óvatosságra inteni bennünket!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezt én legalább is megtartom ugy, mint Kubik képviselő ur. *(Derültség a jobboldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Molnár Jenő!

Molnár Jenő: T. képviselőház! A pénzügy-

miniszter ur előbb ezt a kifejezést »pártolólag« azért akarta kiküszöbölni általában az ilyen kérvényeknél, hogy ne legyen direktivája a miniszternek azok elintézésénél. A t. pénzügyminiszter ur ezt még azzal is indokolta, hogy azon kérvények, a melyek a kérvényi bizottságtól a miniszterhez jönnek, különben is lelkiismeretes elintézésben részesülnek.

Válaszom erre az, hogy más kérvényt is lelkiismeretesen kell elintézni. Ez tehát nem kifogás, t. pénzügyminiszter ur! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Csakhogy különbség van azon kérvények között, a melyek a házhoz nyujtatnak be és azon kérvények között, a melyeket a miniszteriumokhoz vagy hatóságokhoz intéznek; mert a miniszter és hatóság intézkedik a törvény és az esetleges szabályok alapján, a ház pedig intézkedik a méltányosság alapján. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen megeshetik, t. képviselőház, hogy az a Hock János, ákosfalvi lakos, a kinek kérvényét épen most pártolólag kivántuk kiadni a belügyminiszternek, már ott volt a belügyminiszteriumban és onnan el lett utasitva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már most, ha itten nem adunk direktivát a miniszternek, akkor ujolag elutasitják. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ellenben, ha a ház az ő szuverén jogánál fogva bizonyos irányt ad a kérelemnek és ugy küldi fel azt a miniszterhez, akkor a miniszternek igenis kötelessége a ház ezen határozatát respektálni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem irreleváns tehát az, hogy a kérvényt hogyan terjesztjük fel: pártolólag-e, vagy nem pártolólag, mert — a mint emliteni szerencsém volt — ott a törvény, itt pedig a méltányosság és a ház szuverén joga alapján hozunk határozatot. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Egyebekben pedig hozzájárulok Barabás Béla t. képviselőtársam azon inditványához, hogy a békés-csabai iparosok kérvényének azon része, melyben az ipartörvény módositását kérik, pártolólag adassék ki a kereskedelemügyi miniszter urnak, mig a kérvény második részét illetőleg a kérvényi bizottság javaslatához járulok hozzá. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Olay Lajos!

Olay Lajos: T. képviselőház! A kérvényezési jog egyik legfontosabb joga a parlamentnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ellenőrzési joga ez a parlamentnek a kormánynyal és mindenféle intézménynyel meg intézkedéssel szemben. Annyira fontos joga a kérvényezési jog a polgároknak és a hatóságoknak, hogy Deák idejében, — a mint ezt az igen t. miniszterelnök ur nagyon jól tudja, — sőt még Deák ideje után is egyideig a kérvényekkel ugyszólván minden hónapban rendesen foglalkozott a ház, és a kérvények felett sokszor napokig, sőt hetekig tartó viták voltak. Engedelmet kérek a t. miniszterelnök urtól, ha áll a t. miniszterelnök urnak felfogása, akkor Barabás Béla t. barátomnak a felfogása is tökéletesen áll. A miniszterelnök ur felfogása az, hogy minden kérvény egyformán adassék ki a miniszternek és hogy abban különbséget tenni nem lehet. Ebben az esetben csakugyan nincs többé a parlamentnek ellenőrzési joga, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor felesleges a kérvényezési jog.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem a kérvények utján gyakorolja a parlament a maga ellenőrzési jogát.

Olay Lajos: Akkor nem kell kérvényt beadni, ha minden kérvény sablonszerüen kiadatik a miniszternek. Valaha én is voltam a kérvényi bizottságnak tagja és igy tudom, hogy voltak esetek, mikor egy-egy kérvényt nemcsak pártolólag adtunk ki a miniszternek vagy a kormánynak, hanem követeltük a jelentéstételt is.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az más!

Olay Lajos: Ha mi elfogadjuk a miniszterelnök urnak álláspontját, akkor felesleges a kérvényi bizottság, felesleges a polgárok és törvényhatóságok kérvényezési joga, felesleges a parlament ellenőrzési joga, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor nincs többé parlamenti ellenőrzési jog. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Én tehát nagyon veszedelmesnek tartom a t. miniszterelnök urnak ezt a felfogását. *(Ellenmondás jobbfelől.)* Ballagi ur közjogász, tessék talán neki szólani, ne csak integetni, mert itt már megengedi a szólást a miniszter. *(Zaj jobbfelől.)* Ez egy nagyon fontos kérdés és a kérvényezési jog, a t. miniszterelnök ur véleménye által nemcsak alterálva van, hanem meg van semmisitve. Én ez okból a magam részéről és a legmagasabb parlamentáris szempontból határozottan Barabás Béla t. barátom inditványát fogadom el és ahhoz járulok hozzá. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Igazán sajnálom, hogy még egyszer kell szólanom. De azt már nem hagyhatom magamon, a mit t. barátom mond, hogy én valami veszedelmes dolgot állitok, vagy, hogy az én álláspontom . . .

Kubik Béla: Veszedelmes!

Széll Kálmán miniszterelnök . . . valami veszedelmes dolgot jelenthetne a parlamentárizmusra nézve, mert a mint magát kifejezte, hol van akkor a parlamentnek ellenőrzési joga? Ez kérem, teljes összekeverése a dolgoknak. Én még sohasem hallottam és olvastam azt, hogy a parlament ellenőrzési jogát a kérvények elintézése utján gyakorolja . . .

Kubik Béla: Ezek elintézésénél gyakorolja!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . vagy hogy a kérvényezési jog meg volna semmisitve, hisz a kérvényezési jogot mindenki szabadon gyakorolhatja ezentul is. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A mit a t. képviselő ur mond, hogy régebben sokszor azt határozták el, hogy a miniszter

jelentést tegyen a háznak: ez egészen más. Az is más, ha a t. képviselőház azt fogja jónak látni és ha bizonyos ügynek a fontosságát, jelentőségét, vagy sürgősségét olyannak fogja venni, hogy különös jelentést akar róla magának tétetni, *(Ugy van! jobbfelől.)* mert én igen szivesen vitatom meg a kérdést esetről-esetre. Az is más, a mit a képviselő ur mondott, hogy egyes elvi határozatokat hozhat ilyen alkalommal a ház a maga ellenőrzési jogainál fogva, de hogy az csorbája volna az ellenőrzésnek, a mit én mondtam, hogy ne kategorizáljuk a kérvényeket, az ellen határozottan tiltakozom. *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor: Nem tehetek róla, de a t. miniszterelnök urnak annyiszor ismételt és oly makacsul védett nézetét én nagyon veszedelmesnek tartom. Ezért engedjen meg a t. miniszterelnök ur, ha azt kérdem, hogy minek akkor a kérvényezési jog? minek tárgyaljuk a kérvényeket? egyszerüen ki kell adni azoknak az egész tömegét!

Széll Kálmán miniszterelnök: Tessék határozatokat proponálni!

Szederkényi Nándor: Minek vitatkozunk mi azok felett? Azért, hogy a kérvényekben felhozott konkrét esetekből kifolyólag esetleg kérdéseket vessünk fel és azokat megvitassuk, hogy azután annak következtében határozhassunk.

Igaz, hogy vannak egyes magántermészetü kérvények, a melyek az ország különféle helyeiről a képviselőházhoz, mint legfőbb szuverén fórumhoz intéztetnek. Jogos-e, nem jogos-e az ő kérelmük, az már azután más kérdés. Midőn azután ilyen magántermészetü kérések fordulnak elő, ezek kiadatnak a kérvényi bizottságnak, hogy ez vizsgálja meg a kérvény tartalmát, mi van benne, mit kér az illető?

Ha a kérvényi bizottság azt találja, hogy ennek a kérvényezőnek, ha nem is szorosan a törvény betüjénél, de legalább a méltányosságnál fogva van valami igaza, akkor a kérvényt beterjeszti. Ha mi ezt egyszerüen kiadjuk a miniszternek és a miniszter azt mondja, hogy ennek az ügynek lényegét már ismerem, ezt a kérvényt elutasitom — rendben van; de ha a ház ezt itt megvitatja, ha itt felszólalunk és kimutatjuk, hogy van abban a folyamodványban valami igazság és a miniszternek pártolólag adja ki a ház, ebben bizonyos következetesség is van, mert a tárgyalásban, hogy ugy fejezzem ki magamat, bizonyos kegyelmi jog is gyakoroltatik, a mi nem annyit tesz, hogy a miniszteriumot vagy a kormányt az ő kormányzati formáiban akadályozni akarja. A világért se! hiszen a t. miniszter urnak csak ujabb megfontolás, esetleg jobb megfontolás végett adja azt a ház ki. Ne vegyük el tehát a magyar kérvényezési jognak . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Derogál a háznak a pártolás!

Szederkényi Nándor: . . , az alapját, ne foszszuk meg lényegétől, ettől a kinestől, hogy a kérvényi bizottság véleményt ad, a ház ezt megvitatja és ha valami olyat talál a kérvényben, a mi figyelemreméltó, a felett véleményét is fejezhesse ki.

Széll Kálmán miniszterelnök: Igen, de ne pártolja! Hiszen derogál a háznak pártolni!

Thaly Kálmán: Ez a legujabb találmány, hogy derogál!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én legalább azt hiszem!

Szederkényi Nándor: A t. miniszterelnök ur igen szeret preezedensekre hivatkozni; minden esetnél mindjárt lapoz a multban, a melyet nagyon jól ismer és mindjárt előidézi emlékeinek tárából a preezedenst. Nos hát, nem igy tárgyaltuk-e a kérvényeket harminez esztendő óta? Nem hoztunk-e oly határozatokat, hogy kiadatnak pártolólag a miniszternek, vagy ilyen, vagy amolyan modorban? Ez apró dolog ugyan, de a kérvények tárgyalásánál bizonyos törvényes uzust állapitott meg. Ha ez harmincz évig jó volt, a mint jó volt, — mert a volt kormányok ez ellen nem tiltakoztak ugy, mint most a t. miniszterelnök ur . . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Méltóztassék csak! Hisz nines kifogásom ellene! De azt hiszem, derogál a háznak.

Szederkényi Nándor: . . . hagyja meg ezt az uzust tovább is. Az ország népének ugy sincsen sok joga; hát ezt ne vegyük el tőle; ne vegyük el tőle azt a hitét, hogy, ha ő esetleg az országgyüléshez folyamodik, talán a jó ég segit rajta. Ha pedig igy egyszerüen kiteszszük a szűrét azzal, hogy odaadjuk a miniszteriumnak, hogy az továbbitsa, akkor ezt leromboltuk, akkor ezt a kis hitet is elvettük az ország népétől. Minthogy pedig uzus, preezedens van rá, én ehhez a régi gyakorlathoz ragaszkodom és azt hiszem, hogy legalább az ezen a párton és az ezen az oldalon ülők ki fognak tartani hűségesen mindvégig ezen uzus mellett. Ezért kérjük a miniszterelnök urat — hisz ugyis a többség véleménye irányadó, — engedje meg nekünk, hogy a kérvényeket megvitassuk, mert, ha ugy fogunk határozni, hogy kiadatnak a kérvények a miniszternek, akkor a további vitának nincs értelme; akkor össze kell pakkolni az összes kérvényeket és nem is kell itt előterjeszteni, hanem csak át kell tenni a miniszteriumhoz.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Én azt gondolom, hogy derogál a háznak, hogy pártoljon valamely kérvényt.

Szederkényi Nándor: Ha eddig nem derogált, ezután sem fog derogálni!

Széll Kálmán miniszterelnök: A preezedenseket meg kell nézni, azok nagyon ritkák voltak. Én kérem is a t. házat, méltóztassék ezen jogával nagyon ritkán élni. Ha a t. képviselőház bizonyos esetekben abban a nézetben van, hogy e pártolással a maga sulyát köti valamely ügyhöz, hogy az azután erősebb és szorgosabb el-

birálás alá jusson a miniszteriumokban, ez ellen egyes esetekben nincsen kifogásom, de ezeket az eseteket nagyon meg kell válogatni, mert az azután mégis csak nagyon nehéz, hogy olyan kérvényt pártoljunk, a melynek minden részét azok, a kik azt pártolják, nem teszik magukévá, vagy olyant pártoljunk, a melyre már a priori rá van irva, hogy nem lehet a maga teljességében teljesiteni, mert az adminisztrácziónak első kötelessége a törvényt végrehajtani. Ilyen esetek is lehetnek nagy számmal és ezért mondom, hogy a pártolás elmaradásában a kérvényezési jog csökkentését absolute nem látom. Ha azonban egyes esetekben a házat megnyugtatja, hogy ezt teheti, nem bánom, nem fogok ellene minduntalan tiltakozni, csak arra kérem a házat, méltóztassék ezt a jogát vigyázattal és óvatossággal gyakorolni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Kubik Béla!

Kubik Béla: T. ház! Azt hiszem, hogy a miniszterelnök ur mostani felszólalásával elismerte, hogy nagyon helyes, ha egy és más kérdésben állást foglal a ház. A miniszterelnök ur arra hivatkozott, hogy hiszen a kérvényt nem is ismerjük. Engedelmet, de mi, kik a kérvényt áttanulmányoztuk, bizonyos képet alkottunk magunknak és e kérdésekben meg tudjuk különböztetni a tiszta buzát a konkolytól, a minthogy ebben a kérvényben is van tiszta buza és konkoly. Azt, a mi helyes és jó ebben a kérvényben, pártolólag kivánjuk a miniszterhez utasitani, holott azt, a mi elévült, ósdi, kiküszöbölendő, helyesnek nem tartjuk és nem bánjuk, ha a kérvényi bizottság csupán abból a czélból adja azt ki a miniszternek, hogy irattárba helyeztessék, a mint az ott a kérvények nagy részével történni szokott. Különben hozzájárulok Barabás Béla képviselőtársam inditványához. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: T. ház! A maga meritumában eléggé megvitatott ezen eset érdeméhez nem kivánok hozzászólani, csakis ahhoz kivánok megjegyzést tenni, a mit a miniszterelnök ur mondott második nyilatkozatában, hogy t. i. a háznak szerinte derogál pártolólag tenni át egy kérvényt. Hát hivatkoztak arra, hogy 35 év óta, vagy ősi uzus szerint ez mindig igy volt, sőt a miniszterelnök ur is konczedált bizonyos eseteket. De, hogy a pártolás általában ne derogáljon, bár a kormány mégis csak a ház alatt áll. habár fájdalom, tényleg az ellenkezőt látjuk a ház többségére nézve, azon igen könnyü segiteni. Méltóztassék Molnár képviselő urnak a jelen esetben a pártolólag helyett azt irni, hogy utasittatik a kormány. *(Mozgás jobbfelől.)* Akkor azután mindjárt nem pártolólag, hanem imperative járunk el.

Széll Kálmán miniszterelnök: Igen, hogy visszaállittassék a czéhrendszer.

Thaly Kálmán: Megmondom, hogy mire utasittassék a kormány. Arra, a mit a miniszterelnök ur megigérni sziveskedett és a mit örömmel hallottunk, hogy t. i. az ipartörvény módositassék, reformáltassék. Én azt akarom, hogy ezt bizonyos kikötött határidő alatt tegye meg aztán a kormány, mondjuk három hónap alatt, hiszen a dolog érdemleges részében egyetértünk, t. i. abban, hogy az ipartörvény módositassék. Örömmel hallottam tehát, hogy a kormány megigéri a törvény benyujtását, csak azt nem szeretném, ha ez nagyon soká tartana, a minthogy van eset, hogy egyes kérvényekre már 29 esztendeje igérik azok teljesitését. Ezért szeretném a záros határidőt, a mely esetben teljesen meg leszünk nyugtatva. Maga a miniszterelnök ur nyilatkozhatik, mert a szakminiszter nincsen itt és megmondhatja, hogy mennyi idő alatt reméli e törvény benyujtását. Tessék tehát oda irni, hogy utasittatik a kormány és akkor nem pártol a ház, hanem parancsol. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Ne vitatkozzunk tovább e kérdésen, mert megvitatandó lesz épen a különböző jogi és alkotmányos szféráknak és alkotmányos hatalmaknak egyensulya szempontjából, hogy nem szabad összekeverni a végrehajtási hatalmat a törvényhozásival. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Hiszen az a parancsolás és az az utasitás mégsem végezhető el olyan egyszerüen és röviden, és ezen fogalmaknak helyes megállapitása még sem olyan könnyü dolog, mint a hogy Thaly Kálmán t. barátom itt elbánik azokkal. De nem is lehet egy rendezett, egy alkotmányos államban ezen fogalmakat csak ugy össze-visszadobálni, kuszálni.

Kubik Béla: De az csak igaz, a mit Thaly mondott!

Széll Kálmán miniszterelnök: A mi a három hónapot illeti . . .

Thaly Kálmán: Azt csak például mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . arra nézve csak tessék arra visszaemlékezni, a mit tegnap voltam szerencsés megszivlelésre ajánlani a t. háznak és t. barátomnak is, a ki azonban azt nagyon kevéssé szivlelte meg, hogy a midőn az a miniszter reggeltől estig itt ül a házban, avagy a bizottságokban kell folytonosan a tanácskozásokon résztvennie: akkor nem lehet pár hónap alatt egy ilyen törvényt elkésziteni, a melyre még az előmunkálatok sincsenek teljesen bevégezve. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: Ahá, hát igy vagyunk!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nos igen, nem is lehetünk készen vele. Az anyagot gyüjtik ugyan, de az ilyen kérdést az utolsó tapasztalatok felhasználásával kell megoldani és nem lehet azt megcsinálni azon adatok alapján, a melyeket hat év előtt gyüjtöttek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez csak a dolog természetében rejlik különösen ma, a midőn a gazdasági viszonyoknak hullámzása olyan nagymérvü és olyan állandó. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Ilyen akadályok vannak tehát és ezek olyan sulyos

természetüek, hogy azokat nem lehet igy egyszerüen, hamarosan elháritani.

Thaly Kálmán: Hát tessék hat hónap alatt megcsinálni!

Széll Kálmán miniszterelnök: Kérem tehát a t. képviselő urat, hogy ezeket is sziveskedjék tekintetbe venni. Én csak azért szóltam, mert direkte kért a képviselő ur, hogy mondjak határozott terminust. Kijelentettük, hogy az ipartörvény revizióját felvettük programmunkba, de határidőt nem mondhatok. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Molnár János képviselő ur szavai értelmének helyreigazitása czimén kiván szólani.

Molnár János: T. képviselőház: Én ugyan nem azért szólalok fel, hogy odacsatoljam inditványomhoz azt, hogy »utasittatik a t. kormány«, *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem csak azért, hogy pár szóval megmagyarázzam inditványomat. Barabás Béla t. képviselő ur, és ugy látszik, a t. miniszterelnök ur is — egy közbeszólásából legalább azt következtetem — félreértettek engem és ugy magyarázzák szavaimat, mintha én a czéhrendszer visszaállitását követelném, vagy ajánlanám.

Széll Kálmán miniszterelnök: Azok azt kérik!

Molnár János: Én csak azt mondtam, hogy az a czéhrendszer, addig, a mig érvényben volt, igen kitünő és jeles rendszer volt és hozzátettem, hogy nagyon óhajtanám, ha jelenleg ismét olyan, a czéhrendszerhez hasonló, de a modern igényeknek mindenben megfelelő intézményt alkothatnának. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Igy tehát én nem akartam inditványomban azt hangoztatni, hogy a czéhrendszer régi kereteibe állittassék vissza, hanem, ismétlem, csak egyszerüen óhajomat fejeztem ki, hogy ahhoz hasonló intézményt létesitsünk és azért bátor vagyok inditványomat oda módositani, hogy pártolólag adassék ki a kereskedelemügyi miniszternek a kérvénynek azon része, a mely az ipartörvény módositására vonatkozik. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Kiván-e valaki szólani, t. ház!? *(Senkisem!)* Miután szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

Molnár János képviselő ur, a kérvényi bizottság azon jelentésével szemben, a mely szerint a békés-csabai iparosok kérvénye egyszerüen kiadassék a kereskedelemügyi miniszter urnak, most már módositott inditványát akképen terjeszti be, hogy a 185. számu kérvény azon része, hogy az ipartörvény módosittassék, pártolólag adassék ki a kereskedelemügyi miniszternek. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Az ellen, hogy a miniszternek adassék ki a kérvény, tulajdonképen senkinek sincsen kifogása . . .

Kubik Béla: Ugy van!

Elnök: . . . igy tehát csak ezen pótlásról lehet szó. Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik elfogadják a Molnár János képviselő ur által inditványozott pótlást, a mely szerint a kérvénynek azon része, a mely az ipartörvény módositására vonatkozik, pártolólag adassék ki a kereskedelemügyi miniszternek, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A többség az inditványt nem fogadja el, és igy a kérvény a kérvényi bizottság inditványa szerint a kereskedelemügyi miniszternek adatik ki.

Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Folytatjuk a kérvények tárgyalását.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: A Liptótarnóczi Önkéntes Tüzoltó-Egyesület kérvénye tüzrendészeti törvény alkotása iránt.

Daróczy Aladár előadó: A Liptó-tarnóczi Önkéntes Tüzoltó-Egyesület tüzrendészeti törvény alkotását kérelmezi, mely az összes tüzoltói intézményeket és a tüzoltással egybefüggő minden polgári kötelességet egyöntetüen szabályozná. A kérvényi bizottság a kérvényt a belügyminiszternek javasolja kiadatni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a kérvény kiadatik a belügyminiszter urnak.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: Ung, Heves, Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Szepes, Tolna, Baranya, Alsófehér, Háromszék, Ugocsa, Szatmár, Gömör-Kis-Hont, Szilágy, Bereg, Arad, Torontál, Veszprém, Somogy, Esztergom, Moson, Krassó-Szörény és Szabolcs vármegye kérvényei, a tankötelesek 30 filléres tanitói nyugdij-alap járulékának törlése iránt.

Daróczy Aladár előadó: Az 1891. évi XLIII. t.-cz. 10. §-a azt irja elő, hogy az országos tanitói nyugdij- és gyámalap javára minden olyan tanköteles, ki ezen intézet kötelékében lévő tanitó vagy tanitónő keze alá tartozik, évi 15 krajczárral járuljon hozzá ezen alap jövedelmének gyarapitásához. A folyamodó törvényhatóságok azt kérik, hogy mivel ezen intézmény az iskolát ellenszenvessé teszi a köznép előtt, ezen 15 krajczáros járulék töröltessék. A bizottság véleménye az, hogy ezen kérvények a vallás- és közoktatásügyi és pénzügyi miniszter uraknak adassanak ki. *(Helyeslés.)*

Major Ferencz jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. ház! A mint az előadó ur előadásából hallotta a t. ház, arról van szó, hogy több törvényhatóság folyamodott az iránt, hogy a tankötelezeknek 30 fillérnyi tanitói nyugdijalapjáruléka töröltessék. Ebben a tárgyban ezelőtt körülbelül hét esztendővel meginterpelláltam a vallásügyi miniszter urat, és, ha jól emlékszem, akkor megigérte interpellácziómra adott válaszában, hogy ezen odiózus, zaklató és értelmetlen adót törülni fogja. Ugyanis egészen rendszertelen, semmi értelemmel nem biró és igazán téves törvényhozói intézkedés volt az, hogy min-

den tanköteles szorittassék arra, hogy a tanitói nyugdijhoz hozzájáruljon. Sehol Magyarország jogrendszerében elő nem fordul az, hogy valakinek nyugdijához bizonyos korporáczió külön járuljon hozzá, hanem mindenütt csak az járul hozzá, a ki a nyugdijat kapja, vagy pedig az ország egyes összeggel. Ebben a törvényben az van, hogy a tankötelesek járuljanak a nyugdijalaphoz potom 15 krajczárokkal; ez teljesen rendszertelen és a többi intézkedéseinkkel homlokegyenest ellenkezik. De egyébként is teljesen odiózus és zaklató ez a tandij-hozzájárulás, mert igen sok községben megtörtént az — azért is interpelláltam hét évvel ezelőtt — hogy végrehajtást vezetnek 15 krajczár miatt egyes emberek ellen, ugy, hogy nevetségessé válik a dolog.

Ennek más megoldási módja van és ugy tudom, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur már gondoskodik arról, hogy ez az anomália megszüntettessék. Folytonosan érkeznek kérvények a miniszterhez, hogy vagy töröltesse, vagy függeszsze fel ez intézkedést; magam is abban a helyzetben voltam legutóbb, hogy egy község nevében kérvényt voltam kénytelen beadni, a melyben felkérik a miniszter urat, hogy ebben a dologban határozzon, intézkedjék és egyáltalában e járulék törléséről gondoskodjék.

Én csak azért szólaltam fel, — miután épen a miniszter ur is jelen van — hogy ujból kérjem, kegyeskedjék e tekintetben intézkedni, hogy az ország lakossága ezzel az adóval többé ne zaklattassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nyegre László: Molnár János!

Molnár János: Ezennel kijelentem a t. miniszterelnök urnak, hogy ez esetben meghajlom az ő kivánsága előtt és a jelen kérvényeket a vallás- és közoktatásügyi és a pénzügyminiszter uraknak kérem szintén kiadatni egyszerüen, és nem pártolólag. Igy azt gondolom, meg lesz elégedve a t. miniszter ur ezen eljárásommal. De talán nem lesz megelégedve azzal, hogyha kijelentem, hogy ezt nem az ő argumentumainak hatása alatt, hanem azon közmondás hatása alatt teszem, hogy kár rázni a fát, a mely önként hullatja gyümölcsét.

Midőn néhány héttel ezelőtt ezen odiózus dologban a kultuszminiszteriumban jártam, azt mondották nekem, hogy már bevégzett dolog, hogy ezt a járulékot rövid idő mulván be fogják szüntetni, illetőleg, hogy a kultusz-kormány arra törekszik, hogy ez az odiózus adónem eltöreltessék. Én tehát nem is akarok bővebben ezen tárgyba bocsátkozni, annál is inkább, mivel azt hiszem, hogy a t. kultuszminiszter ur lesz kegyes megnyugtató választ adni arra nézve, vajjon igaz-e, hogy a kultusz-kormány csakugyan óhajtja ezt a mind a tanitókra, mind a szülőkre, mind az iskolafentartókra nyomasztó adónemet eltöröltetni?

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. felszólalt képviselő urak hozzám ebben a kérdésben azzal a feltevéssel fordulnak, hogy én a magam részéről igyekezni fogok ezt a járulékot az uj rendezésnél kihagyni és e részben tett igéretemre is hivatkoznak. Én csakugyan megigértem a képviselőház előtt azt, hogy ezt a jövedelmi forrást az uj rendezésnél a magam részéről — mert csak a magam nevében nyilatkozhatom természetesen — fentartani nem kivánom, még pedig főképen azért, mert a most elkészitett részletes matematikai mérlegből — mint méltóztatik tudni, kötelességemmé teszi a törvény, hogy tiz év alatt az egész nyugdij-alapnak részletes matematikai mérlegét készitessem el, s a napokban fogom ezt a matematikai mérleget a képviselőház elé terjeszteni, — mondom, e mérlegből is meggyőződtem arról, hogy ez a járulék nem is megbizható jövedelmi forrás, mert nem folyt be abban az összegben, a melyben előirányozva volt. Egyrészt roppant odiózus és ellenszenves, másrészt igaza van a t. képviselő urnak, hogy végrehajtásokat vezetni ezért a szülők ellen nem egészen helyes. És bevallom bünömet: hogyha nem folytak be e járulékok abban az összegben, melyben előirányozva voltak, én is oka vagyok, mert a végrehajtásokat nem szorgalmaztam a szegény szülők vagy fentartók ellen azzal az erélylyel, a melylyel a szoros jog alapján kellett volna. *(Helyeslés a baloldalon.)* Inkább igyekeztem az átalány-rendszert meghonositani, és tényleg bizonyos átalányban fizették eddig sok helyen ezt az összeget. Ha a tiz évi átlagot veszem, ugy emlékezem, nem mondom egészen biztosan, csaknem egy millió koronával kevesebb folyt be, mint a mennyinek az előirányzat szerint ebből a jövedelmi forrásból be kellett volna folynia.

Azonban, t. képviselőház, azt kötelességem megmondani és majd jelentésemből méltóztatnak látni, hogy a részletes matematikai mérleg a jövő igényjogosultságok szempontjából oly kedvezőtlen eredményt mutat fel, hogy nekünk fokozott jövedelmi forrásról kell gondoskodnunk, mert különben e matematikai mérleg szerint jövőre többé abszolute nem volnánk képesek fentartani a nyugdijalapot. Igen természetes, hogy egy évtized alatt népoktatásunk nagy fejlődésen ment keresztül, s e matematikai mérleg keretéből kinőtt a népoktatási rendszer. Ez talán még örvendetes jelenség is. Daczára, hogy most még mindig évenként felesleggel záródik a nyugdijalap és a tőkének kamatai eddig teljesen elegendők voltak a nyugdij-igényeknek fedezésére, a jövőben beálló nagyobb igényjogosultságok szempontjából többé már igy nem lennénk képesek a nyugdijalapot fentartani. A tagok száma ezrekkel szaporodott, a fizetések emelkedtek és emelkedni fognak. Ezért kötelessége lesz a kormánynak a nyugdijalap uj jövedelmi forrásainak megjelölésével foglalkozni. De én a magam részéről igérem, hogy bár ilyen nehéz helyzetben van a nyugdijalap, de csak azért, mert a matematikai mérleg keretéből kinőtt népoktatási

rendszerünk, annak daczára a támogatásnak ezt a formáját, a mely a szülők, tehát a tankötelesek 30 filléres megadóztatásában nyilvánul és a mely pontosan soha be nem folyt és, nézetem szerint, ez a megadóztatási forma magát a tankötelezettséget is zsibbasztja, *(Úgy van!)* én a magam részéről előterjeszteni nem fogom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni? Ha szólni senki sem kíván, a vitát bezárom. Felteszem a kérdést, elfogadja-e a ház a kérvényi bizottság javaslatát? *(Igen!)* Miután azt senki meg nem támadta, azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház elfogadja a kérvényi bizottság javaslatát.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: Horváth András a bánya-kapitányságtól felebbvitt ügyeknek a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalása ügyében kérvényez.

Daróczy Aladár előadó: Horváth András, mint a Szent Kereszt Felmagasztalása bánya igazgatója, folyamodványt nyujtott be a képviselőházhoz, a melyben egyes konkrét esetek felsorolásával igyekszik támogatni azt a kérelmét, hogy a bányakapitányságtól feljebbvitt ügyek legfelsőbb döntési fóruma ne a bányászati ügyekben közvetlenül is érdekelt magyar kir. miniszterium, hanem a magyar kir. közigazgatási bíróság legyen. A kérvényi bizottság véleménye, hogy a kérvény a pénzügyminiszternek adassék ki.

Elnök: Szólásra senki sincsen följegyezve. Azt hiszem, hogy a ház elfogadja a kérvényi bizottság véleményét és e szerint a kérvény kiadatik a pénzügyminiszternek.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: Mező-Tarcsa község kisüstü pálinkafőzési engedély megadása iránt kérvényez.

Daróczy Aladár előadó: Mező-Tarcsa község közönsége hazai gyümölcstermelésünk fellendítése érdekében az önhasználatra való adómentes gyümölcs-pálinkafőzési kedvezmény visszaállítása iránt nyujtott be kérvényt a képviselőházhoz. A kérvényi bizottság véleménye, hogy a kérvény a pénzügyminiszternek adassék ki.

Elnök: Ha nincs észrevétel, a kérvényi bizottság javaslata elfogadtatik és a kérvény kiadatik a pénzügyminiszternek.

Nyegre László jegyző *(Olvassa)*: Barthalos Erzsébet sérelmei orvoslása ügyében kérvényez.

Daróczy Aladár előadó: Barthalos Erzsébet budapesti lakos, a ki egy általa közzétett hirlapi czikk miatt sajtóbíróság által 16 napi börtönnel sujtatott, kérvényt nyujtott be a képviselőházhoz, a melyben az általa állitólag méltatlanul elszenvedett büntetés és meghurczolás miatt ügye ujra felvételének elrendeléséért folyamodik. A kérvényi bizottság véleménye oda irányul, hogy ez a kérvény, miután az egész ügy végérvényes és végrehajtott itélettel befejeztetett, visszavétel végett a ház irodájába tétessék le.

Elnök: Ha nincs észrevétel, a kérvényi bizottság javaslata elfogadtatik.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*: Heves vármegye, Baja városa, Szepes vármegye, Arad sz. kir. város, Szatmárnémeti város, Hódmezővásárhely város, Pozsony sz. kir. város, Győr sz. kir. város, Torontál vármegye, Szilágy vármegye, Komárom sz. kir. város, Debreczen sz. kir. város, Kecskemét trvh. város, Szabolcs vármegye, Pozsony vármegye, Somogy vármegye, Csanád vármegye, Esztergom vármegye, Fejér vármegye, Zala vármegye az 1687:V. és 1715:XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt kérvényeznek.

Daróczy Aladár előadó: A mondott törvényhatóságok kérvényt nyujtottak be a magyar országgyülés képviselőházához, a melyben kérik, először a Rákóczit, Tökölyit, Bercsényit diffamáló *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* 1687:V. és 1715:XLIX. t.-czikkeknek törvény utján leendő törlését, másodszor Kossuth Lajos érdemeinek oly módon, mint az az 1876:III. t.-cz. által Deák Ferencz érdemeinek törvénybe iktatására nézve történt, törvénybe iktatását és szobrának felállitását, és végül harmadszor, hogy a 48—49-iki honvédek érdemeinek és emlékeinek törvénybe iktatását a képviselőház eszközölje.

A kérvényi bizottság, igen t. ház, hazafias érzelmekkel méltányolván e nagy történelmi alakoknak az ország történetében vitt szerepét, a kérvényeket a miniszterelnök utján a kormánynak javasolja kiadatni. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Minden pártolás nélkül?)*

Meg kell még emlitenem t. ház, hogy a kérvényező törvényhatóságok között Somogy vármegye, Fejér vármegye és Zala vármegye csak az 1687:V. törvényczikk és az 1715:XLIX. törvényczikkek törlését kivánják, a többi törvényhatóságok pedig ugy ezen törvényczikkek törlését, valamint Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybeiktatását óhajtják.

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Husz törvényhatóság kérelme fekszik a képviselőház előtt. Hogy azok indokolásáról a t. ház mégis fogalmat nyerjen, kérem, hogy legalább a megindító vármegyének, Heves vármegyének kérvénye egész terjedelmében felolvastassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A t. képviselőháznak lesz aztán módja a szerint dönteni. Én azonban fentartom magamnak, hogy a felolvasás után a kérvényekhez még hozzászólhassak.

Elnök: A kérvény fel fog olvastatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Daróczy Aladár előadó *(olvassa Heves vármegye kérvényét)*.

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! A kérvény tartalma most már ismeretes a t. ház előtt. 19 törvényhatóság járult Heves megye kéréséhez, melyben kéri a képviselőházat, hogy történetünknek e nagy emlékeit ne hagyja tovább törvénykönyvünkben olyan kifejezésekkel illetni, a melyek előtt minden magyar embert, a ki a tör-

ténetet végiggondolja és a ki a törvénykönyvnek illető lapjára tekint, fájó érzés kell hogy elfogja, a midőn látja, hogy épen azokkal a férfiakkal történik ez, a kik hazájuk szeretetének szentelt életüket a haza iránt való hűségben, élni és halni tudásban fejezték be. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, ha az érzelmek ezen húrjait itt önök előtt hosszan pengetném, azt a hitet kelthetném fel, mintha önök nem igy gondolkoznának. Pedig nem hiszem, hogy legyen magyar ember e hazában, a ki másképen érezhet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyar embernek mindig fájó érzéssel kell erre gondolnia és ma, midőn 30 éves alkotmányos életünket éljük, azt hiszszük, megjött a pillanat, hogy enyhitsük ezen, Magyarország nagy emlékére gyalázó szavakat és töröljük ki azokat törvénykönyveinkből. Nem abban a modorban, a mint a Bach-korszakban tették, hogy a 48—49-iki emlékek jegyzőkönyveit olvashatatlanokká mázolták. Nem ezt a kitörlést értem, de azt, hogy emlékeiknek adjuk meg azt, a mit megérdemelnek és használjuk fel az alkotmányos életet arra, hogy kötelességeinket teljesitsük irányukban.

Ennél az oknál fogva kérem a t. képviselőházat, fogadja el azt az inditványomat, hogy husz vármegye kérvényét megfelelő törvény alkotása végett adja ki a miniszterelnök utján a kormánynak. Ajánlom ezen inditványt a t. ház becses figyelmébe. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Thaly Kálmán!

Thaly Kálmán: T. ház! Részletesen, bőven ezen kérvényekhez hozzászólani nem szándékozom. Méltó tárgya volna ugyan a hazafias felbuzdulásnak; azonban a t. ház legnagyobb része nincsen olyan hangulatban, hogy az ilyen hazafias felbuzdulások iránt különös érzékkel viseltetnék. Fájdalom, hogy ez igy van. Azonban én mégis hivatkozom, nem ezen, hanem a megelőző országgyülés két rendbeli határozatára, abban a tekintetben, hogy hogyan gondolkozott a ház. Ebből talán méltóztatnak azok is, a kiket az ügy kevésbbé érdekel, mégis némi utmutatást találni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tegnapelőtti beszédem végén megérintettem, hogy ennek a kérdésnek nevezetes multja van, a mely 29 esztendőre nyulik már vissza. Miután ama nagy fejedelemnek, a kinél nemesebbet hazánk történelme fel nem mutat, II. Rákóczy Ferencznek szülő vármegyéje, Zemplén vármegye 1873-ban kérvényezte legelőször az ő hamvainak hazahozatalát és az 1715. évi XLIX. t.-cz. érvényen kivül helyezését, ugyanakkor az összes törvényhatóságokhoz pártolás végett átirván, 52 törvényhatóság kérvényezte akkor a háztól a Rákóczy és bujdosó társai hamvainak felkutatását, hazaszállitását és némelyik az 1715 : XLIX. törvényczikk eltörlését; ez utóbbit azonban nem mindnyájan.

Tartozom a distinkczió megtételével annál is inkább, mert az ez iránt beérkezett kérvények száma nem is 20, — a mint azt előttem szóló Szederkényi Nándor képviselőtársam mondotta — hanem, minthogy a kérvények 4. sorjegyzékében még 32 kérvény foglaltatik, tehát megint 52 törvényhatóság kérvényez.

Méltóztatnak ebből látni, hogy a tősgyökeres magyar vármegyék mind pártolják, de még olyan városok is, mint Pozsony és Sopron, szintén egyhangulag fogadták el. Ez tehát közóhaja a nemzetnek. *(Ugy van! Ugy van! a szelsőbaloldalon.)* Azonban ezen t. municzipiumok, bár a legjobb akarattól vezetve, ezuttal kissé zavartan jártak el valami alapinditvány folytán. T. i. némelyik közülök kérvényezi a Rákóczy-féle 1715 : XLIX. t.-czikk eltörlését, másik az 1687 iki, Thököly Imrét illető, de őt meg nem nevező, törvényczikk eltörlését; egy másik a Kossuth emlékének és a honvédek érdemeinek törvénybe iktatását; ez utóbbit nem mindenik. Némelyik csak a Rákóczy, Bercsényi, Thökölyre vonatkozó törvények megváltoztatását kéri, Hont megye pedig sajnálkozva azon, hogy e hamvak még most is a külföldön porladoznak, azok hazaszállitását kéri. A régebbi kérvények, a melyek alapján a ház határozott már, valamennyien első sorban a hamvak hazaszállitását követelik.

Daróczy Aladár előadó: Szabolcs vármegye érinti meg a hamvak hazaszállitását.

Thaly Kálmán: Tudom, hogy egyik megye megemlékezik róla!

Hogy a többi, valamennyi miért nem érinti meg ezeket, annak az a kulcsa és a magyarázata, mert ennek a háznak kétszer is megujitott határozata van ez irányban, t. i. a hamvak hazaszállitását illetőleg. Ugyanis az 1873-iki kérvények tárgyalása alkalmával a ház, II. Rákóczy Ferencz születési éve 1676 lévén, meg akarta ünnepelni 1876-ban II. Rákóczy Ferencz születésének kétszázados évfordulóját, s azért kivánta a hamvak hazaszállitását. A dolog azonban elodázódott.

A ház utasitását követte az akkori kormány, mert Simonyi Ernő inditványára utasitást kapott a háztól, az 1873. év junius 14-én tartott ülésében, a háznak 2018. és 2020. szám alatti határozatával. Itt vannak kezeim között a ház akkori irományai. Az első határozatban utasitotta a ház az akkori miniszterelnököt: Szlávy Józsefet, hogy terjeszszen elő ez ügyben jelentést. A második határozatában utasitotta a ház a kormányt, hogy intézkedjék a hamvak felkutatása és hazaszállittatása tárgyában. Szlávy eleget is tett ezen utasitásnak. En akkor nem voltam tagja e háznak, de hozzám fordult, mint a ki ezen ügygyel történelmileg foglalkozom és — a mint tegnapelőtt érintettem, nem akarom azokat hosszasabban ismételni — tett is diplomácziai lépéseket, de az akkori konstantinápolyi nagykövet, gróf Ludolf, téves értesülés folytán azt jelentette, hogy a hamvak nincsenek meg, a sir üres. Később bebizo-

nyult, hogy ezen értesitése tévedésen alapult, vagy talán maga találta ki. Elég az hozzá, hogy konstatálva lett, — ez különben okmányilag ki van mutatva »Rákóczy Emlékek Törökországban« czimü könyvemben, mely a ház könyvtárában is megvan — mikor leutaztam Fraknói Vilmos püspök barátommal és Bonetti monsignor, pápai nagykövet s a lazarista-atyák részvételével és jelenlétében felbontottuk a sirokat és igenis okmányilag van konstatálva — három példányban van az okmány kiállitva — hogy a hamvak nemcsak léteznek, de teljesen azonosak is. Szóval a hazaszállitásnak e részben gátja nem volna, mert a keresett szent ereklye megvan.

De ezt csak érinteni akartam; a kiket közelebbről érdekel a dolog, leirva és okmányilag kimutatva megtalálhatják érintett munkámban.

Most már, t. ház, a kérdés elaludt a kormányváltozások következtében, de megint felujult, mert a magyar nemzet kegyelete — hála Istennek — a történelem ezen nagy alakja iránt nem szünetel, ne is szüneteljen, mert az a nép nem érdemel lételt, a mely nép nagyjairól megfeledkezik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Többször érkeztek azután utólag is kérvények, noha azok az előbb kérvényezett municzipiumok, bizva a ház ezen 1873-iki egyhangulag meghozott határozatában, vártak, vártak. De már szülővármegyéje, Zemplén, és lakóvármegyéje — Munkácsot értem — Bereg, nem várhattak tovább. 1894-ben Wekerle miniszterelnöksége alatt ismét kérvényeztek a házhoz, megujitván az előbbeni kérvényüket és kérdést intéztek, hogy miért nem hajtattak akkor végre ezen határozatok?

Itt vannak előttem azon válaszok, a melyekben előzőleg Tisza Kálmán, azután pedig Wekerle nyilatkozott, hogy a háznak 1873-iki, ebben az ügyben egyhangu felbuzdulásával hozott határozatát magukra nézve a miniszterelnök urak kötelezőknek jelentették ki ekkor is. Én 1894-ben a bereg- és a zemplénmegyei kérvények tárgyalása alkalmával az április 14-iki ülésen hosszabb beszédet tartottam és elbeszéltem az egész dolgot, az akkori álláshoz hiven. Elmondtam azt is, hogy a hamvak megvannak és hogy konstatálva van az azonosság. Én természetesen pártoltam a kérvényeket és azok végrehajtására kértem fel az akkori igen t. kormányelnököt. Még a kérvényi bizottságnak a javaslatához, a melyet elfogadtam, hogy t. i. kiadatik a kormánynak pártolólag, ezen módositást tettem: »Ezen kérvény — t. i. a beregi és zempléni — az 1873-ik év junius hó 14-iki ülésben 2018. és 2020. szám alatti határozatok fentartásával kiadatik a miniszterelnök urnak. Az a két határozat, a melyre hivatkoztam, az első jelentéstételre, a második pedig a hamvaknak felkutatására és hazahozatalára utasitja a kormányt. Wekerle miniszterelnök az én beszédem után felállott és kijelentette, hogy a kormány, igaz, hogy utasitva volt a hamvak felkutatására és hazahozatalára, és hogy ő meg is tette diplomácziai uton a lépéseket; a diplomácziai működés azonban nem vezetett eredményre, de igenis ő értesülve van, hogy az én csekélységem, mint a ki azon kor történetében búvárkodtam, Fraknói Vilmos tisztelt barátommal együtt több eredményre jutottunk, vagyis konstatáltuk a hamvaknak meglételét, a mint emlitett könyvemben benne van.

Wekerle miniszterelnök ur tehát ezt felelte *(olvassa)*: »A kormány jóakaratán a dolog nem mult, a diplomáczián sem. Alkalmam volt az iratokat megtekinteni, és legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy a diplomáczia egész korrektséggel és őszinteséggel járt el, de mint a hogy a t. képviselőtársam tudni fogja, a ki e tekintetben jobban tud a dolognak végére járni — már itt a történeti dolgokat értette — csak a legujabb időben tudták a diplomácziai közegek ezt a dolgot annyira tisztába hozni, hogy a hamvak azonossága konstatálva lett. Ez egy ujabb keletü dolog.« Azután bővebben kimagyarázza, hogy nekem is van egy csekély érdemem, de azt én most nem olvasom fel. Erre én azt feleltem közbe, hogy 1889-ben történt. *(Folytatólag olvassa)*: »Wekerle Sándor miniszterelnök és pénzügyminiszter: 1889-ben. Csak azt jegyzem meg, t. ház, hogy mivel a kormány részéről már akkor igéret tétetett, és nem a kormány mulasztása vagy pedig jóakaratának hiánya miatt nem váltatott az be, én szivesen hozzájárulok a t. képviselő ur által ajánlott módositáshoz. (Helyeslés.) Elnök: Kiván még valaki szólani? Gondolom, felesleges lesz szavazni e kérdésben. (Ugy van!) Méltóztatik hozzájárulni, hogy a kérvényi bizottság javaslata a Thaly Kálmán t. képviselő ur módositásával mondassék ki elfogadottnak? (Helyeslés.) Ily értelemben mondom tehát ki a határozatot.«

Tehát 1894. április 14-én a t. ház megujitotta egyhangulag a hamvak felkutatására és hazahozatalára vonatkozó határozatát az 1873-iki háznak. Wekerle miniszterelnök ur pedig, a mint itt felolvastam, hozzájárult ehhez, és hozzájárult a többség is, az egész ház egyhangulag.

Én óhajtanám, t. ház, *(Egy hang a baloldalon: De csak papiroson van meg!)* hogy ezt, mint teljesen érvényben levő határozatát a háznak, a mely ugyan — fájdalom, végre nem hajtatott, az igen t. miniszterelnök ur is ismerje el magára nézve kötelezőnek, mert nem tételezek én fel kevesebb hazafiságot a t. miniszterelnök urról, mint a mennyi az ő elődeiben, különösen Wekerle miniszterelnök urban volt. Bizva bizom tehát, hogy a háznak 1873-i és 1894-i eme határozatát a t. ház respektálni fogja. Ennyit a hamvak hazaszállitásáról.

A mi most már a kérvényben foglalt más kérdéseket illeti, nevezetesen az 1715:XLX. törvényczikket és megelőzőleg a Thököly-félét, tudjuk, hogy a Thököly-féle háboru nem vég-

ződött békekötéssel, mert ő az ő szerencsétlen politikájával az akkor már hanyatlóban levő török hatalomhoz kötötte a maga hajóját és ezzel a hanyatló hatalommal, a mely az országból kiszorittatott, ő is kiszorult ebből a hazából, a karloviczi békekötés következtében és Kis-Ázsiába belebbeztetett. Megérhette ő azonban még a Rákóczy Ferencz alatt történt ujabb diadalmas zászlóemelést, a mely nem is történt hiába, mert a Kolonich-rendszert halomra döntötte és nyolcz évi nehéz küzdelem után a nemzetnek I. Lipót által sarkaiból immár kiforgatott alkotmányát mégis helyreállitotta és a szatmári békepontok szerint igazgattatott ezentul az ország. Tehát, mondom, itt már békekötéssel végződött a dolog, a melyet ugyan, tudjuk, a fejedelem el nem fogadván, Bercsényi gróffal, Eszterházyval, Forgáchcsal, Csákyval, s többi hű társaival a külföldre bujdosott. Ez már összefügg az 1715:XLIX. törvényczikkel, a mely Rákóczyt és társait az igaz szabadság felforgatóinak és hazaárulóknak bélyegezte.

Kossuth Lajos irta a hódmező-vásárhelyiekhez intézett levelében, a kik nyolczvanadik születése napjára gratulálták, erről a törvényczikkről, hogy »és ez az istenkáromlás még most is ott szennyezi be törvénykönyvünket!« Hát igaz, istenkáromlás ez; mert már ideálisabb, hazaszeretőbb lelket, mint Rákóczy Ferencz, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a ki nemesebben érzett volna, a ki többet áldozott volna a hazáért — mert hiszen mindenét áldozta — a történelem nem szült. Hanem miért volt szükség már akkor — az akkori udvari párt szempontjából — az 1715: XLIX. törvényczikkre és miért hozatott az 1715-ben és nem 1711-ben, a mikor a szatmári békét kötötték? Ezt méltóztassék megengedni, hogy pár szóban megmagyarázzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tudvalevőleg II. Rákóczy Ferencz a Báthoryaknak, Rákóczyaknak, Lorántffyaknak, Zeleméreknek, Zrinyieknek, Frangepánoknak, stb. ivadéka, az ország leggazdagabb embere volt. Mintegy 1,200.000 hold, tehát 120 négyszögmértföld privát birtoka volt az országban. Bercsényi Miklósnak hasonlóképen Ungvárott, Hódmezővásárhelyen, Solymoson, Brunóczon stb. szintén volt valami negyven négyszögmértföld birtoka, Forgáchnak szintén, Esterházy Antalnak is sok; szóval, nagy zsákmány állott akkor azoknak rendelkezésére, a kik a kamarilla és a bécsi udvar ajánlatára az akkori uralkodótól, III. Károlytól elnyerni akarták ezeket a birtokokat, a dinasztiához való hűségöket hozván fel, de továbbá idegen családoknak is, a kiknek a kincstár tartozott és a kiket a Rákóczy birtokaiból akartak kifizetni. A Rákóczy-vagyont és a Bercsényi-vagyont 1711-ben már lefoglalták tényleg, de jogilag nem, mert az utrechti európai békekongresszus akkor még nem ült volt össze: az a kongresszus, a mely ujra rendezte Európa térképét, úgy, a mint annak idején megelőzőleg a westphali békekötés rendezte volt. Ezen a békekongresszuson tudta a kamarilla, hogy a magyarok ügye inditványba fog hozatni. Nem tartotta tehát tanácsosnak, mielőtt ott nincs meg az egyezség a Rákóczy-féle birtokokra vonatkozólag, azok lefoglalásáról törvényt hozatni. De még az országgyülést, az 1712-it, a pestit is szétkergette. 1714-ben megint összejött. Bevárták tehát az utrechti békekongresszust, a hol Ausztriának a magyar ügyre vonatkozólag Franciaország részéről előterjesztett inditványt sikerült leszavaztatni azzal az érveléssel, hogy a magyarok nem várva be az európai békekongresszust, Szatmárban külön békét kötöttek; és ezzel az utrechti nemzetközi határozattal törölték Magyarországot az államok sorából. Ekkor látta elérkezettnek a bécsi udvar az időt a Rákóczyt diffamáló és a vagyonát is konfiskáló törvény megalkotására; mert nóta nélkül tudvalevőleg nem lehetett azelőtt elkobozni fiskális értelemben semmit.

Tehát 1714-ben, az utrechti békekongresszus után nyujtották csak be a javaslatot, és ekkor kobozták el törvénynyel a tényleg már előbb elkobzott irtózatos mennyiségü birtokokat; 1715. elején pedig szentesitette Károly a törvényt. Innen nevezték 1715-iki törvénynek, holott tulajdonképen 1714-ben hozatott. Ebben már az uralomra jutott aulikus pártnak, a Szluha-pártnak a felfogása érvényesül, azon Szluha Ferenczé, a ki egykor Érsekujvárott elárulta volt Rákóczyt, s feladatta, a ki valaha a legszájasabb hive volt Rákóczynak, s a ki azután később a pragmatika szankcióról szóló törvényczikk megalkotásának vezérszónoka volt, miután a mindenfelé utazgató törvényszéki itélőmesterek stb. a hangulatot előkészitették, azon módon, a hogy bátorkodtam azt azon hosszu felszólalásom alkalmával elmondani, a mely felszólalásomban, midőn a mostani trónörökös házasságáról volt szó és több oldalról óhajtották, hogy a pragmatika szankczió történetét világositsam fel, szerény tehetségemhez képest bátorkodtam bővebben előadni azokat a körülményeket, a melyek arról szólnak, hogyan született meg az 1723-iki törvényczikk, miféle terrorizmus, hóhérbárd előzte meg ezen törvény létrehozatalát.

A t. kormányelnök ur a magyar törvénykönyvnek nagy szennyfoltját mosná le, ha sikerülne neki az ő —nem kételkedem — tiszta, buzgó hazafiságával kieszközölni azt, hogy az 1715-ik évi XLIX. törvényczikk, a melyet ugyis elitélt már az egész nemzet, semmisittessék meg törvényhozásilag is és helyette a municzipiumok kivánsága szerint ama nagy szabadsághősnek és bujdosó-társainak érdemei iktattassanak törvénybe, ép ugy, mint Kossuth Lajosnak és a 48—49-iki dicső honvédeknek érdemei, mert hiszen mindezen tárgyak e kérvényekben együtt tárgyaltatnak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház Én lelkem egész hevével a mellett vagyok, hogy reálizáltassék, valósittassék meg a nemzetnek ezen ime impozáns többségben ujra és ujra megnyilvánuló óhajtása. Hogyan, micsoda módokon lehetséges ez, azt az igen t. miniszterelnök ur jobban fogja tudni. Én a dolognak az előrészét, a melyet elmondottam, midőn a ház régibb határozataira hivatkoztam, szintén külön megemlitendőnek tartom azért, mert ez más természetü. Azokra a ház már jogérvényüleg határozott, ezekre vonatkozólag pedig most fog határozni.

Ujra kérem az igen t. miniszterelnök urat, legyen szives olyan megnyugtató nyilatkozatot tenni, mint a milyent 1894-ben tett elődje, Wekerle Sándor, a ki hozzájárult a ház régebbi határozatához, a mire egyhangulag fogadta el a ház akkor a Rákóczy hamvainak visszaszállitására vonatkozó előbbi határozat megismétlését Wekerle miniszterelnök hozzájárulásával. Méltóztassanak ezt egyszer már megvalósitani, az idő már eljött, talán nagyon is, mert hiszen 29 éve annak, hogy ez a kérdés először hangzott fel itten. Ez a megvalósitás lehetséges, mert hiszen a hamvak megvannak. Én a t. miniszterelnök urnak, a mint azt privátim is megmondottam neki, a mig élek, ebben a szent ügyben kötelességemnek tartom, hogy minden tőlem telhető felvilágositást megadjak, neki e tekintetben szolgálatára legyek, mert nagyon óhajtanám, ha még őszült fejemmel megérném azt a napot, a mikor a magyar nemzet legfenségesebb szabadsághősének hamvai visszajönnének ugy, a mint visszajöttek a másik szabadsághősnek, Kossuth Lajosnak a hamvai. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Természetesen pártolom Szederkényi Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatát, magam is készitettem egy módositványt ezen 237. szám alatt tárgyalt és a következő kérvényekhez, azonban annak beadását attól teszem függővé, hogy az igen t. miniszterelnök ur mit fog mondani. Mert feltételezem róla, hogy Wekerlénél nem rosszabb hazafi és hogy ő is hozzá fog járulni ahhoz, a mihez Wekerle hozzájárult, a mivel aztán örök dicsőséget szerez nevének, ha az ő nevét a Rákóczyéhoz csatolja, s ha ő lesz azon szerencsés miniszterelnök, a kinek közreműködése által históriánk ezen egyik legdicsőbb alakjának hamvai a nemzet óhajtása szerint, a mely ime ilyen impozánsan nyilvánult meg, haza fognak szállittatni. Ha az igen t. miniszterelnök ur ezen nyilatkozatot megteszi, akkor én semminemü módositványt nem adok be, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Akkor vissza lehet vonni!)* és ezt én föl is tételezem róla. A kérdés másik részét illetőleg pártolom Szederkényi Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatát. Ha azonban a házszabályok azt rendelnék, hogy módositásomat most adjam be, ugy vissza fogom vonni azt akkor, ha majd kielégitő nyilatkozatot kapok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Módositásom igy hangzik *(olvassa)*: »A 237. és következő számu kérvények elintézésére nézve a bizottság által ajánlott eljárás helyett a következő — már ismertetett — szöveget ajánlanám: »pártolólag kiadatik a miniszterelnök utján a kormánynak« — hivatkozva mondom a ház korábbi határozataira, a melyek szerintem ma is érvényben vannak; Wekerle volt miniszterelnök ur szerint is érvényben voltak, s nem kétlem, hogy az igen t. miniszterelnök ur sem vonja ki magát azoknak hatálya alól. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Barabás Béla!

Barabás Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A kérvények tárgyalásának elején a t. ház egy határozatot hozott, a mely szerint mindazon kérvények, a melyekre vonatkozólag a kérvényi bizottság azt véleményezi, hogy a házszabályok 246. §-a alapján tudomás végett bejelentetnek, ezentúl visszantasittatnak a kérvényi bizottsághoz. Ezen ügyben most első sorban is egy formai határozati javaslatot teszek, a mennyiben a kérvények IV. sorjegyzékében 165—196-ig épen olyan tárgyu kérvények foglaltatnak, mint a minőket most tárgyalunk. Ha ugyanezek a kérvények a ház mai határozatához képest visszamennek a kérvényi bizottsághoz, akkor már csakugyan azt a határozatot kellene hozni, hogy azok a 246. §. alapján tudomásul vétetnek. Azonban nem akarnám, hogy igy bánjunk el azokkal a kérvényekkel, hanem óhajtanám, hogy mondja ki a t. ház, hogy a kérvények IV. sorjegyzékében levő ezen kérvényeket is most tárgyalja és a most hozott határozatot azokra is kiterjeszti. *(Általános élénk helyeslés.)*

Erre vonatkozó határozati javaslatom tehát igy szólana *(Olvassa)*: »A kérvények IV. sorjegyzékének 165—196. tételei alatt fölvett kérvényekre az ugyanilyen tárgyu kérvényekre vonatkozólag már hozott határozat szintén kiterjesztetik, és azok a kérvények III. sorjegyzékének 237—256. számu kérvényeihez csatoltatnak.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez volna formai szempontból első inditványom és javaslatom. A mi a dolog érdemi részét illeti, t. ház, az igen t. előadó ur nagyon nyomatékosan hangsulyozta, hogy a kérvényi bizottság ezen hazafias kérvények előterjesztése alkalmával méltánylattal volt a kérvények tárgya iránt, én azonban ezen méltánylást a kérvényi bizottság javaslatában sehol sem látom. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ugyanazt a formát használta itt is és ugyanolyan inditványt tett, mint akármelyik legkisebb kérvényre vonatkozólag. Sem támogatási, sem pártolási, sem egyéb, a hazafias felbuzdulást jelző inditványt nem tett, hanem ugyanolyat, mint akármelyik más jelentéktelen kérvényre vonatkozólag. Az imént is jelzett kérvények IV. sorjegyzékében levő kérvényekkel együtt 52 törvényhatóság folyamodik és kérvényez ide a házhoz a már ismételten jelzett hazafias ügyben. Kérdem, t.

ház, hogy nem-e a nemzeti közvélemény határozott megnyilatkozása az, hogy 52 törvényhatóság fordult ide és kérvényében azokat a szégyenteljes törvényes intézkedéseket hatályon kivül kivánja helyezni és egyuttal a nemzeti kegyeletnek hálás lerovására kiván alkalmat adni? Rákóczyra vonatkozólag már elmondotta az előttem szólott igen t. nagy tudósunk, Thaly Kálmán a maga véleményét és ő előtte feltétlen tisztelettel hajlom meg, mert az ember lelkét valóban mélyen meghatja az a gondolat, hogy a Rákóczy hamvai odakünn Konstantinápolyban egy templomban nyugszanak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsöbaloldalon.)*

Ez év tavaszán egy nagy társasággal mentem Aradról Konstantinápolyba és Thaly Kálmán t. képviselőtársam ajánlólevele folytán a Saint Benoit kolostornak érdemes priorját felkerestük és azt a kérelmet intéztük hozzá, engedje meg, hogy leborulhassunk Rákóczy Ferencznek és anyjának, Zrinyi Ilonának sirjánál, engedje meg, hogy ott hazafias lelkesedésünknek kifejezéseként elénekelhessük az »Isten áldd meg a magyart« és engedje meg, hogy én ott beszédet is tarthassak. A prior, igazán meghatottan azon levéltől, a melyet Thaly Kálmán t. képviselőtársam intézett és azon kérelemtől, melyet mi intéztünk hozzá, kitüzte a napot és azt is ajánlotta önként, hogy Rákóczy Ferencz és Zrinyi Ilona lelki üdvéért szent misét fog szolgáltatni és ők is, a templomnak összes személyzete, papjai mindnyájan jelen lesznek. Mikor Konstantinápolyban az ott élő magyarok ezt megtudták, gróf Széchenyi Ödön vezérlete alatt összegyülekeztek és szintén eljöttek oda és igy ott a magyarok nagy száma hallgatta végig lelkünk imáját, mely az Isten áldd meg a magyar-ban ajkunkról felszállott és hallgatták az én egyszerü szavaimat. De lehetetlen azt az érzést leirni, a hogy ottan leborultunk Rákóczy sirja előtt, leborultunk azon hamvak felett, a melyek előttünk a legszentebbek. A fájó érzés keserüségével kellett onnan eltávoznunk és akkor én szentül megfogadtam, hogy az én t. barátomhoz és mesteremhez, Thaly Kálmánhoz és azokhoz csatlakozom, a kik Rákóczy hamvainak hazaszállitását sürgetik. *(Éljenzés.)*

Ez Rákóczyra vonatkozik. Áttérve most a másik tárgyra, Kossuth Lajos érdemeinek méltatásába most nem bocsátkozom. Csak az igen t. miniszterelnök urra hivatkozom, a ki Kossuth Lajosról oly szépen emlékezett meg és csak hozzáteszem, hogy nem hiszem, hogy az a bizonyos ugynevezett inkompatibilitási tan őt e kérdésben is át fogja hatni és nem hiszem, hogy nem teszi meg azokat a kezdeményező lépéseket, a melyek e kérvényekben megnyilatkoztak. Csak reá akarok térni az 1848/1849-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatására. Engedje meg nekem a t. miniszterelnök ur, hogy emlékezetébe idézzem azt a magánbeszélgetést — vagy talán nem is magánbeszélgetés volt . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: 1899-ben volt!

Barabás Béla: . . . a midőn 1899-ben október 6-ika előtt a nemzet az aradi 13 vértanu kivégzésének ötvenéves évfordulóját akarván ünnepelni, Kossuth Ferencz t. barátom és vezérem és én felmentünk a miniszterelnök ur lakására és kértük tőle, legyen oly szives, intézkedjék befolyásával, hogy az ország képviselőháza ez alkalommal szebb, nyomatékosabb és meghatóbb kifejezést adva érzelmeinek, mint tette előbbi alkalmakkor és — talán nem árulok el titkot vele — legyen szives közbenjáró lenni arra, hogy ő Felsége, a magyar király is kegyeletének lerovására egy koszorut küldjön a vértanuk emlékszobrára.

Barta Ödön: Ő megtette volna, az osztrák császár nem engedte!

Barabás Béla: Ezt kértük a miniszterelnök urtól indokolással együtt. A miniszterelnök ur mindjárt első sorban készséggel jelentette ki, hogy a képviselőházra vonatkozó kérelmünknek szivesen helyt fog adni . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Meg is történt!

Barabás Béla: . . . és igyekezni fog, hogy a képviselőház kegyelete kifejezettebben legyen leróva, mint annakelőtte. Ez meg is történt.

Széll Kálmán miniszterelnök: Megtörtént! Magam inditványoztam, hogy az elnök menjen el!

Barabás Béla: A másik, a mi pedig nem jelentéktelen dolog, mert a nemzet és királya közötti teljes összeforradásnak igen szép jelensége lett volna, mint tudjuk, nem történt meg. Hát itt van most egy másik alkalom. Én a király első magyar tanácsosának, a miniszterelnök urnak hazafias érzületére appellálva, szives figyelmét hivom fel arra, hogy legyen oly szives ő Felségénél oda hatni, hogy a multak ama keserü szenvedése, a mely reánk borult, az ő törvényhozói kezdeményezésével eloszlattassék bizonyos tekintetben és az a sokat emlegetett fátyol, a melyet mindig a Gotterhalte lebbent fel, ezután csakugyan örökké fedve maradjon, hogy végre-valahára elismeri, a törvényhozás kezdeményezésével, hogy azok az emberek és a magyar nemzetnek ama férfiai, a kik 1848-ban és 1849-ben az önvédelem jogos harczát harczolták végig, akkor törvényes alapon állottak, mert az 1848-iki törvények érdekében küzdöttek és küzdöttek a királyi székért. *(Igaz! Ugy van! a szélsöbaloldalon)* és küzdöttek a parlamentárizmusért és a nemzet összes jogaiért. Adjon alkalmat arra, hogy végre-valahára tisztelettel borulhassunk le mi is és mondhassuk, hogy a királyban megnyilatkozott az ember is és az emberben az a köteles, mélységes érzület, a mely megbocsát még a siron innen a netaláni ellenségnek is. *(Tetszés a szélsöbaloldalon)* Azért ajánlom a t. miniszterelnök urnak, hogy ebből a szempontból fogja fel a dolgot, hogy végre-valahára örülhessünk, hogy a nemzet érzületéhez egy jótékony kéznek szerepe hozzájárult. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a szélsöbaloldalon.)*

Major Ferencz jegyző: Lengyel Zoltán!

Lengyel Zoltán: Kérem a t. házat, hogy az idő előrehaladottságát tekintve, beszédemet majd a jövő ülésben mondhassam el. *(Mozgás. Felkiáltások: Folytassuk.)*

Elnök: Szólásra még fel vannak irva és igy a képviselő ur kérheti a halasztást.

Széll Kálmán miniszterelnök: Akkor kérem, én kérnék szót.

T. képviselőház! *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Éljen Barabás!)* Három kérdésről van szó ezekben a kérvényekben, vagyis tulajdonképen csak kettőről, mert a harmadik kérdést Thaly Kálmán t. barátom volt szives behozni. A kérvényekben kifejezetten legalább nincsen benne.

Thaly Kálmán: Benne van! Utalva! Említés van róla.

Széll Kálmán miniszterelnök: Csak utalva, de e kérvények tartalmát nem képezi, és a kérvényező törvényhatóságok, illetve testületek azt az ügyet a ház elé nem terjesztették.

Thaly Kálmán: Most nem, de régen megtették!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ne gondolja t. barátom Thaly Kálmán, hogy ezt én azért mondom, hogy a formalizmus szempontjából akarjak a kérdés elől kitérni, és ne protestáljon előre, mert talán nincs is rá szüksége.

Thaly Kálmán: Lehet!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem tartottam egészen helyén valónak, — és ez a kritika meg van nékem engedve, — t. barátom multkori felszólalását, a mikor engem méltóztatott aposztrofálni, hogy én ráérek Bécsbe utazni, de arra, hogy Rákóczy hamvainak hazaszállitásáról beszéljek vele, arra rá nem érek.

Kijelentem, hogy erre a vádra rá nem szolgáltam. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Mert én t. barátomnak, a mikor engem tavaly és azóta is egyszer . . .

Thaly Kálmán: Tavaszszal!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . a belügyminiszteriumban felkeresett . . .

Thaly Kálmán: Az idén májusban volt!

Széll Kálmán miniszterelnök: Tavaly is volt!

Thaly Kálmán: Akkor is!

Széll Kálmán miniszterelnök: Kétszer volt tehát, és kétszer is mondtam, hogy szivesen rendelkezésére állok. Emlékszem még az alkalomra is, a mikor szóba került. Bizonyos szerzetesi ügy kérdéséről volt szó.

Thaly Kálmán: A lazaristák ügyéről!

Széll Kálmán miniszterelnök: Igen, a lazaristákról volt szó. Azokról akart velem beszélni.

Szüllő Géza: Thaly Kálmán a lazaristákról? Igen örülök! *(Mozgás.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Csak nem bánt senkit, hogy a lazarista szerzet nevét itt felemlitem?

Szüllő Géza: Inkább örülök!

Pichler Győző: Szüllő, te nem vagy szegény Lázár!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt mondtam Thaly Kálmán t. barátomnak, hogy rendelkezésére állok akármikor és e kérdésben szivesen értekezem vele. A készségemet látta. A mult heti kérdésére vonatkozólag, azt hiszem, maga is megbánta, hogy elhamarkodottan vádolt meg engemet, hogy nem akarok vele beszélni. Hiszen mindenki tudja, hogy én itt vagyok tiz órától az ülés legvégéig, rendelkezésére állok mindenkinek bármikor itt a házban és a házon kivül, és én t. barátomnak . . .

Lengyel Zoltán: A tárgyról beszéljen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Mi tetszik, kérem? Hát nincs nekem jogom ezt megmondani? *(Helyeslés jobbfelől.)* Ha én a tárgytól térnék el, ezt joga van az elnöknek megmondani, nem pedig a képviselő urnak. *(Élénk helyeslés és felkiáltások jobbfelől: Rendre!)*

Lengyel Zoltán: Akkor szólok közbe, mikor nekem tetszik! *(Zaj.)*

Biró Lajos: Rendre! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Hiába ordit, joga van beszélni! *(Zaj.)*

Elnök: Most már nekem kell közbelépnem, és kérnem a képviselő urakat, hogy ne méltóztassék a szónokot folytonos közbeszólásaikkal zavarni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Thaly Kálmán képviselő ur . . .

Lengyel Zoltán: A szenvedélyeket akarja felkavarni!

Elnök: Kérem Lengyel képviselő urat, ne méltóztassék közbeszólani! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Kubik képviselő urat figyelmeztetem, ne zavarja a szónokot. *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Thaly Kálmán képviselő ur a mult napokban igenis azt mondta nekem, hogy ebben a kérdésben óhajt velem beszélni. Azt mondtam, hogy rendelkezésére állok, mihelyt egy percznyi szabad időm van, akármikor a legközelebbi időben. Én abszolute nem mutattam semmiféle hiányát a készségnek arra, hogy megérdemeltem volna a képviselő ur vádját velem szemben. Ha megpróbálta volna azon idő alatt velem időközileg beszélni, szivesen rendelkezésére állottam volna, sőt kérem is, most is kérem, hogy ezen ügyben velem érintkezésbe állani sziveskedjék és igen fogom köszönni mindazt, a mit ezen kérdés felderitésére és megoldására velem közölni fog.

Thaly Kálmán: Fölajánltam magamat egész szivesen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én akkor is azt mondtam, és most nyilvánosan is ugyanazt mondom, és csak félreértés lehetett t. barátom részéről, hogy én nem akarok vele erről beszélni.

A mi a dolgot magát illeti, én formalisztikusan nem akarok kiosonni a kérdésből és kijelentem, hogy a mi Rákóczy hamvainak a

hazaszállitását illeti, a ház határozatait én is fennállóknak tekintem, azon határozatok értelmében szivesen fogok a kérdéssel foglalkozni és szivesen igénybe veszem, ha a kérdés megfontolásánál és a kivitel módozatainak megállapitására, megvizsgálására, tisztábahozására, ha engem az ő hisztorikus jártasságának a tárházából megajándékoz azokkal, a mik szükségesek arra, hogy ezen kérdésekben tisztán lássunk. *(Helyeslés.)*

A mi a kérvények tulajdonképeni tartalmát illeti, azok vonatkoznak az 1687. és az 1715-iki törvényeknek, az u. n. Tököly- és Rákóczy-nótatörvényeknek kitörlésére. Röviden leszek szerencsés nyilatkozni, *(Halljuk! Halljuk!)* és ne méltóztassék engemet, ha nyilatkozatom nem elégiti ki a szemben ülő t. képviselő urakat, azzal vádolni, vagy nekem legtávolabbról is imputálni, hogy én a mi viszontagságos és dicsőséges történelmünk iránti kegyeletben bárki mögött maradnék. Ne méltóztassék engem hazafias érzéseknek hiányával vagy kevesebb mértékével megvádolni bárkivel és önökkel szemben, ha azt kérem: ne méltóztassék olyan utasitást adni, a milyent Szederkényi képviselő ur adatni akar. Minden nemzet történetében vannak viszontagságos epochák, vannak szerencsétlen idők és sajnos, gyászos események. Ezeket az eseményeket és ezeknek az időknek az emlékét a századoknak a járása és az idők hatása enyhiti, leszűri, desztillálja a történelem és az idő megállapitja az igazságot, helyreigazit sokat, mást eltöröl, és enyhit, kivetkőzteti a ballépéseket és sajnos eseményeket abból a jelentőségből, abból a gyűlöletből, a mely akkor talán hozzájuk tapadt.

Barta Ödön: A hol nemzeti dinasztia van, ninesenek ilyenek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Van-e ma magyar ember, a ki azt mondja, hogy azoknak a törvényczikkeknek betüjében megörökitett emlék ugy van hiven és helyesen megörökitve, a hogy azokban a törvényekben látjuk; hogy a leszürődött történelmi igazság szemüvegén át tekintve, helyesen van ott visszaadva és megörökitve azon idők és események igazsága? Nem helyes és igaz mindaz a történelem tanusága szerint és nem ugy igaz, a mint azokat a törvények megörökiteni akarták. Senki se mondja ezt. Minden magyar ember bensejében, az enyémben is, mint az önökében, egészen más az az emlék, másképp alakult át, mint a mikép az 1715-ik és az 1687-ik nótatörvények keletkeztek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki kell törölni!)* A mi érzelmeinkben, bensőnkben ezek a törvények régen ki vannak már törülve.

Barta Ödön: Tessék kitörülni, kérem!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen én Barta Ödön képviselő urat mindig szivesen hallgatom, hallgasson meg ő is engem!

Barta Ödön: A miniszterelnök ur nekem százszor is közbeszól, s én nem vagyok ideges!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én sem vagyok ideges! Közbeszólok akkor, ha engem illető vagy vonatkozó dolog mondatik.

Barta Ödön: Ez meg mindnyájunkat illet!

Széll Kálmán miniszterelnök: Az pedig nagy különbség. Én jogot adok minden képviselőnek, ha ő rá vonatkozólag mondok valamit . . .

Barta Ödön: Ez mindnyájunkra vonatkozik!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . vagy helytelenül czitálom, hogy szóljon közbe, de mikor nem vonatkozik senkire, midőn tisztán elvontan fejteget valamit, joga van azt kérni, hogy ismételve legalább közbeszólásokkal ne zavarják. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Hiszen maga a házszabály megadja minden szónoknak ezt a jogot. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jó! Jó! Halljuk! Halljuk!)*

Barta Ödön: Majd ráolvassuk a miniszterelnök urra is a házszabályokat. *(Zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Talán ez még sem olyan egészen egyszerü kérdés, a miről a kérvények szólnak és talán meggondolandó, hogy annak folytán odajuthatunk, hogy egész törvénykönyvünket revideálnunk kell? *(Mozgás a baloldalon.)* Mert akkor századokra és talán nemcsak erre kell visszamennünk, hanem talán másra is vissza kell mennünk és talán igen sok régi törvénye van Corpus Jurisunknak, melyet rektifikálni kellene, melyet át kellene alakitani, s melyet onnan ki kellene törölni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Sebess Dénes: A kézcsonkitás, a karóba huzás!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezt igy egyszerüen utasitásba adni, a mint azt Szederkényi képviselő ur akarja, a magam részéről nem tartanám helyesnek, mert a mint mondtam, ez mégis csak meggondolandó. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi Kossuth érdemeinek beczikkelyezését illeti, a képviselő urak legyenek szivesek megengedni, hogy azzal az őszinteséggel, a melylyel Kossuth Lajos ügyében már beszéltem, most is nyilatkozhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Annak a Kossuth Lajosnak a tisztelete, kinek az 1848-iki törvények megalkotásában oly nagy érdeme és dicsőséges része volt, — és ezt hirdettem e helyről — a ki azon nagy és átalakitó egész korszaknak a legerősebb impulziv erőt megadta és ama nagy átalakitásban legnagyobb, fényes tényező volt, a ki olyan tündöklő alakja történelmünknek, bennem is él és az 1848-iki Kossuth Lajos iránti tiszteletben önök engem nem előznek meg, higyjék meg nekem. Én erről a helyről másodszor teszem le az elismerésnek és a hazafiui hálának koszoruját emlékére. De szabad legyen figyelmeztetnem a t. házat, hogy akkor én erről a helyről azt mondtam egész öntudatosan, ezen kijelentés minden következéseivel számolva és mondottam azzal a gondossággal és lelkiismeretességgel, a melylyel tartozom az ország minden érdeke, az ország minden érzelme iránt erről a helyről is, hogy Kossuth Lajos azonban ott nem

állt meg. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Kossuth Lajos, a ki Debreczenben kimondatta a detronizálást . . .

Barta Ödön: Jól tette, igaza volt!

Lengyel Zoltán: Most is meg kellene tenni!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én tényt konstatáltam, nem egyebet. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A nemzetgyűlés mondta ki! Nem Kossuth!)* Ezt pedig szabad konstatálni. Kétségtelen, hogy alkotmányunknak alapjával és a mi trónöröklési rendünkkel, a mely a mi állami rendünknek kiegészitő és elválaszthatlan alkateleme, tényleg ellentétbe helyezkedett. *(Ugy van! jobbfelől. Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem áll!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Tényleg ellentétbe helyezkedett. Én neki igazságot szolgáltattam akkor, mikor azt mondtam, hogy ő, a ki az inkompatibilitási tant hirdette, nagy multjánál és egyéniségénél fogva talán egyebet nem is tehetett.

De azt tartom, hogy a politikában, bár én az érzelmeket és azon elemeket, a melyek az érzelmekkel is számolnak, sohasem zárom ki, nem lehet és nem helyes az érzelmek terére vinni a kérdések megoldását és az érzelmeknek túlnagy részt engedni azokban, a politikát tisztán csak az érzelmi körökre alapitani pedig nem helyes, sőt sokszor aggályos és veszélyes lehet. T. képviselőház! Én azt tartom, hogy most törvényhozási aktussal Kossuth Lajos érdemeinek beczikkelyezése azokba az érzelmekbe ellentéteket és ütközési pontokat vinne bele, a melyeket távol tartani kivánok az országnak és az ország nyugalmának érdekében és azon kincs érdekében, a melyet a törvényhozás összes faktorainak összhangjában birunk és a melyet mindenképen ápolnunk és megerősitenünk kell, hogy ennek a nemzetnek minden faktora, a nemzet élén kicsucsosodó koronától kezdve lefelé a faktorok mindenikéig ebben találkozzék és ez összhangot ne zavarja soha semmi, sem emlékben, sem érzelemben.

Barta Ödön: Elég szégyen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt hiszem, a törvényhozás egészét tekintve, nem lehet félreértések nélkül törvényhozási faktumokká tenni most még bizonyos dolgokat, a mely dolgok ezeket az érzelmi szférákat illetőleg a közvéleményben és közfelfogásban félreértéseket és ellentéteket lennének esetleg képesek előidézni. Az engeszteléken ységnek, a teljesnek és véglegesnek, higyjék meg, ott is teljesen megvan az akarata és az óhajtása, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Látszik!)* mint megvan bennünk is minden irányban. És én azt mondom és arra kérek mindenkit, hassunk közre mindannyian, mindenki a maga körében, én is a magaméban, önök is a magukéban — elismerem, nekem is kötelességem, és talán magasabb rendü kötelességem, mint sok másé, — hogy ez az engeszteléken ység minden kérdésben, minden izében a mi nagy kérdéseinknek, a mult kérdéseiben is és a mi emlékeinkben is tökéletesen keresztülszürje a mi állami életünket és annak minden vonatkozását. *(Tetszés jobbfelől.)*

Ezt tartom én, erre igyekszem én. És épen azért, mert erre törekszem, boldognak fogom magamat érezni, ha egy szemernyit is járulhatok ahhoz, hogy a mult fájós emlékei megszünjenek, hogy ne fájjanak senkinek, se a nemzetnek, se a koronának, se senkinek, és épen azért: arra kérem a t. képviselőházat, hogy ezt is tartsuk egyfelől szem előtt, necsak a hazafias felbuzdulást, a fájos érzést. Azért aggódom, nem másért, mikor arra kérem a t. képviselőházat, méltóztassék — ha némelyeknek rosszul esik is — egyszerüen kiadni a kérvényeket és nem utasitással, hogy a törvényhozásnak előterjesztés tétessék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Thaly Kálmán: T. ház! Méltóztassék pár percznyi türelemmel megajándékozni engem, hogy a t. miniszterelnök urnak iménti személyemet is érintő felszólalására és módositásomra vonatkozólag röviden nyilatkozhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az igen t. miniszterelnök ur — nagy sajnálatomra — multkori egyik beszédemben ezen kérvények ügyére vonatkozólag tett azon kijelentésemet, hogy ő ezt az ügyet elodázni óhajtja, mint szemrehányást fogja fel, a melyet nem érdemelt meg és a mely — sajnálatomra — rosszul esett neki. Hát, igen t. miniszterelnök ur, méltóztassék most már engem is ebben az ügyben pár perczre csak meghallgatni. Ezeknek a kérvényeknek, a mint tudjuk, egyik sorozatát még a régi ülésszak kérvényi bizottsága tárgyalta le, másik sorozatát pedig az ujabb kérvényi bizottság és igy egy régi ügygyel van dolgunk. Ha már most egy ember, mint én, életének java erejét, férfi kora munkásságának javát, közel három-négy évtizedet, egy eszmének szolgálatában tölt el és egy történelmi nagy alaknak életrajzát nyomozza és igyekszik felderiteni, természetes dolog, hogy az az ember csak érdeklődik az iránt . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Egész természetes!

Thaly Kálmán: . . . és szeretné megélni azt az időt, a mikor annak a nagy embernek a hamvai az édes haza földjével egyesülnek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én tehát jogosan türelmetlenkedtem májusban, a mikor arra kértem az igen t. miniszterelnök urat, hogy ne halasztassa tovább ennek az első sorjegyzéknek tárgyalását. Abban az ülésszakban azonban nem tárgyaltatott. Most ujolag bátorkodtam megkérni, persze még türelmetlenebbül, miután több, mint egy fél esztendő óta nem tárgyaltattak ezek a kérvények. Méltóztassék ennélfogva az én szempontomat tekinteni, a melyet most érintettem, hogy nekem bizony ez nagyon keserüen esett és ebben azt láttam, hogy ezt készakarva halogatja.

Ha nem igy volt, bocsánat, azonban én

azért szólitottam meg pár hét előtt a miniszterelnök urat, hogy rendelkezésére állok, mert ezt a dolgot, t. i. a hamvak hazahozatalát talán jóakaratulag, szépszerivel el lehet intézni. Hivatkoztam akkor arra, a mit ezen ügyben egy másik miniszterelnöknél tettem és azt a választ kaptam, hogy majd a jövő héten valamelyik napon. Most pedig szememre hányja a miniszterelnök ur, hogy miért nem szólottam erről a hosszu vita alatt. Bocsánatot kérek, én tolakodó természetü nem vagyok és nem tudok az lenni. Kétszer megkértem teljes tisztelettel, azután vártam, gondolván, hogy talán most nem ér rá. Én tehát megtettem az én részemről ismételten az ajánlatokat. Hogy azután elkeseredtem a fölött, hogy erre nincs idő, méltóztassék ezt abból kiindulva tekinteni, a mely kiindulási pontot én megérdemlek. Ennyit akartam a személyi ügyben mondani.

A mi már módositásomat illeti, én azt feltételesen akartam beadni, de miután a házszabályok szerint be kell adni, tehát beadtam; de visszavonhatom, ha kielégitő nyilatkozatot kapok. A t. miniszterelnök ur, — hálás köszönet érette, de mást nem is tételeztem fel róla, — érvényesnek ismerte el a háznak ezen ügyben hozott régi határozatát, mert az megváltoztatva nem lett és mint a megelőző miniszterelnök, Wekerle Sándor, a maga részéről is kijelentette, hogy kész ebben az ügyben eljárni. Én tehát ebben a kijelentésben bizván, a magam módositását visszavonom. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Többen lévén még szólásra feljegyezve, miután az idő is előrehaladt, a tárgyalást félbeszakitjuk.

A hétfői ülés napirendje már meg van állapitva abban az irányban, hogy annak első tárgya lesz a ma elfogadott törvényjavaslatnak harmadszori megszavazása, azután következnek a mentelmi ügyek, és végül tizenkét órakor a kérvények fognak folytatólagosan tárgyaltatni.

Ezzel az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik délután 2 óra 20 perczkor.)

171. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 15-én, hétfőn,

Daniel Gábor elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Kelemen Béla, a tápéi kerületben megválasztott képviselő megbizólevelének bemutatása. — A Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény hatályának ujabbi meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A mentelmi bizottság jelentéseinek tárgyalása több képviselő mentelmi ügyében.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Csch Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat jegyzi Rátkay László.

Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1902. évi deczember hó 13-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Kelemen Béla Csongrád vármegye tápéi választókerületében időközi választáson megválasztott országgyülési képviselő megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az állandó igazoló bizottságnak.

Bemutatom Zombor sz. kir. város közönségének feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt;

Abauj-Torna vármegye közönségének feliratát, a megyei tisztviselők lakbérilletményének rendezése tárgyában;

a hajdu-böszörményi függetlenségi pártnak Benedek János képviselő által beadott kérvényét, a katonai javaslatok ellen, és a két évi katonai kiképzési idő behozatala iránt;

az Orosházán tartott népgyülésnek Veres József képviselő által beadott kérvényét, az önálló vámterület és az általános szavazati jog tárgyában, valamint az udvartartás költségeinek felemelése ellen;

a székely-kereszturi állami iskola gondnokságának Bedő Albert képviselő által beadott kérvényét, a tanitók fizetésének rendezése tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik a napirend és pedig először a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 233, 237) harmadszori olvasása.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és 1—2. §§-ait).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e harmadszori olvasásban is a törvényjavaslatot? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a törvényjavaslatot harmadszori olvasásban is elfogadta, és igy az alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett áttétetik a főrendekhez.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 201) rágalmazás vétségével vádolt Krasznay Ferencz országgyülési képviselő ur mentelmi ügyében.

Az első szó az előadót illeti.

Maróthy László, a mentelmi bizottság előadója: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség dr. Krasznay Ferencz orsz. képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését kéri, hogy ellene hatóság előtt elkövetett rágalmazás vétsége miatt az eljárás meginditható legyen.

Ugyanis dr. Krasznay Ferencz orsz. képviselő ur Odelscalchi Arthurné, szül. Zichy Julia, dr. Steiniczer Pál és Hönigecz Nándor és Rauchbauer Nándor ellen csalás büntette miatt Pálffy Erzsébettel együtt feljelentést tett. Ezen vádak az iratok közt lévő itéletek illetve

végzések szerint elutasittattak. A feljelentettek közül Hönigecz János, a ki az iratok szerint Hönigecz Antallal ugyanazonos, ugy Hönigecz Nándor és Rauchbauer Nándor is a fent hivatkozott beszüntető végzés alapján dr. Krasznay Ferencz ellen rágalmazás miatt és Pálffy Erzsébet ellen hamis vád miatt vádat emeltek.

A hivatkozott kir. táblai végzés, a mely Krasznay Ferencz vádját beszüntette, indokolása szerint a vádat annak időelőttisége miatt szüntette ugyan be, de mert beszüntette, azon vád akkor még jogos nem lehetett, miért is a rágalmazás vétsége miatt a mentelmi jognak felfüggesztése iránti kérelem a jelen esetben a mentelmi bizottság véleménye szerint a zaklatás jellegét magán nem viselvén, a mentelmi bizottság tiszteletteljesen javasolja a t. háznak, hogy dr. Krasznay Ferencz országgyülési képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését kimondani méltóztassék.

Rátkay László jegyző: Komjáthy Béla!

Komjáthy Béla: T. ház! Az utóbbi napokban sok szó esett itt a mentelmi jogról, annak terjedelméről, magyarázatáról. Hogy miért nem értettünk egyet ebben a dologban, azt én helytelennek tartanám most vita tárgyává tenni; mert hogy milyen okai voltak annak, mindnyájan tudjuk. Ha tehát a mentelmi jog terjedelme körül divergáltak is a vélemények, azt hiszem, abban az egyben mindnyájan egyetértünk, hogy ez a mentelmi jog nagyon kellemetlen joga a képviselőnek. Miért kellemetlen ez a jog? Mert ha egy nem képviselő ellen bármi irányban feljelentést tesznek, az csak egy szük körben juthat egyeseknek tudomására; ha pedig egy képviselő ellen tesznek feljelentést, azt az egész világ tudja, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Meghurczolják!)* és fájdalommal kell konstatálnom, a mai társadalmat nem kedvezően jellemző szokásnál fogva, mihelyt az ilyen az ujságban megjelenik, mindjárt akadnak emberek, a kik belekapaszkodnak abba a régi magyar közmondásba, hogy nem zörög a haraszt, ha a szél nem fujja, s a gyanunak valami kis mértéke mégis mindig megmarad. És hogy ez igy van, azt nagyon jól tudják azok, a kik fel akarnak egyik vagy másik képviselő ellen lépni. Én egy tényre hivom fel a t. ház figyelmét. 28 esztendeje vagyok ebben a parlamentben. Nagyon sok ügyet tárgyaltak már itt; de, kivéve a párbajvétségeket, és talán, ha jól emlékszem, még csak egy sajtóügyet, ha Miletics et is kiveszszük: még egyetlenegy képviselőt sem itéltek el ily följelentések következtében. Már maga ez a tény, a mely 28 évi tapasztalat által van bizonyitva, azt hiszem, kétségtelenné teszi azt, hogy egyes képviselő ellen a feljelentést, ha nem zaklatásra vagy zsarolásra, de legtöbbször boszantásra használják fel; mert tudják, hogy a képviselőt igy meg lehet a világ előtt hurczolni. És érdekes, t. ház, arról értesül mindenki, hogyha valamely képviselő ellen feljelentés van; de már arról, hogy felmentették, hogy alaptalanul panaszolták be, arról alig értesül a világ. Hiszen csak a legközelebbi napokban történt itt a képviselőházban, — nevet nem is emlitek — hogy kikértek egy képviselőtársunkat nyilvános rágalmazás czimén. Durván meg volt támadva; és most azt olvassuk — és ez az egy véletlenül nyilvánosságra jutott, — hogy azokban a dolgokban, a melyek miatt vádolták a képviselőt, a Curia az ő eljárását helyeselte, sőt nemcsak helyeselte, de a sorok közt reámutatott, hogy kötelességét teljesitette akkor, a mikor megtette azt, a miért őt igy meghurczolták.

Én azt hiszem, hogy egy mentelmi bizottsági határozatnál nagyon meg kell gondolni azt, hogy mit tegyünk. Én azon kezdtem, hogy ez kellemetlen jog. Méltóztassanak elhinni, hogy én a magam szempontjából indulván ki, ha nem volna ez olyan garanciális jog a közre nézve, én volnék az első, a ki ezt semmiképen sem reklamálnám a magam részére. Mert én a bíróságnál el tudom végezni a magam dolgát, ha esetleg olyat cselekednem, a mi a törvénybe ütközik; de azzal a közvéleménynyel szemben, a mely itt támad, már gyengének éreznem magamat a védelemre. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. ház, nekem az a nézetem, hogy mikor a mentelmi bizottság valamely előtte lévő ügyben határoz, mint jury járjon el, természetesen az elfogulatlanság és pártatlanság pallá-diuma alatt, ugy, hogy mindenkinek egyformán mérjen és oly esetekben, a melyekben előre látja, hogy ha nem is zaklatás, de bosszu müve vagy meghurczoltatás forog fenn, rögtön adja meg a korrektivumot azzal, hogy ily képviselő mentelmi jogának felfüggesztését tagadja meg. Mert legyünk tisztában az iránt, hogy magában az, hogy az illető képviselő bünügye itt tárgyaltatik, őt már bizonyos mértékben sérti, sőt ez reá nézve már nagy mértékü sérelem. Pedig a képviselőháznak első sorban feladata volna, hogy e sérelemtől mindenkit igyekezzék megmenteni. Tovább megyek, bár nem tartozik tulajdonképen ide, elmondom, hogy az én nézetem szerint lehetnek esetek, a mikor, ha meg is volnék győződve arról, hogy az illető képviselő tényleg törvénybe ütköző cselekményt követett el, mégis nyugodt lelkiismerettel tudnám megtagadni mentelmi jogának felfüggesztését. Szembe állitom ugyanis egymással a két hátrányt. Az egyiket, hogy a megtorlás elmarad vagy elodáztatik, a másikat, hogy az illető az ő törvényhozói működésében megakadályoztatik. Azt hiszem, hogy a magasabb szempontnak, az utóbbinak, kell uralkodnia az első fölött. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

A mostani esetben, t. képviselőház, Krasznay Ferencz t. képviselőtársunknak és barátunknak mentelmi jogáról van szó. Őt kérik ki. Engedje meg a t. képviselőház, hogy dióhéjba foglalva nagyon röviden kiegészitsem a tényállást, a

melyet a t. előadó ur elmondott. *(Halljuk! Haljuk! a szélsőbaloldalon.)* Krasznay Ferencz t. képviselő ur feljelentést tett, — neveket nem akarok emliteni, nem tartoznak ide — egy nő ellen, annak ügyvédje ellen és azonkivül két más ember ellen. Feljelentést tett azért, hogy ezek helytelen uton egy birtokra tulajdont szereztek, illetve egyikük, a nő, a birtok állagát megcsonkitotta, mert legfőbb értékét képező részét, az erdőt kivágták, illetve devasztálták, és ezzel kijátszották a hitelezőket, már mint Krasznayt, valamint egy másikat, a kinek ő volt a megbizottja. Maga is elismeri a mentelmi bizottság, hogy nem közönséges kölcsön volt, hanem nagylelküség, szivesség, a melylyel azt a nőt abba a helyzetbe akarták hozni, hogy anyagi exisztenczióját mentse meg és a birtokot megvehesse. Nem kölcsönzési ügylet volt ez, de jószivüségi cselekedet. A mikor aztán azzal viszonozták Krasznay jóságát, hogy a követelésének elvesztését lehetővé tették, természetes dolog, kénytelen volt orvoslást keresni és a qualifikálhatatlan eljárás ellen fellépni.

Mi történt? Történt, hogy a bíróság nem adott helyt Krasznay Ferencz panaszának. De nem azért, mert nem mondott igazat. Hivatkozom a mentelmi bizottság t. előadójára és el is várom az ő lojalitásától, hogy utánam felszólal és kijelenti, hogy mindaz, a mit elmondott Krasznay Ferencz, az utolsó betüig való igaz, de mit mondott a bíróság? Azt, hogy még időelőtti a feljelentés, mert tényleg még nem következett be Krasznay Ferenczne k a kára. Igaz, hogy a mikor bekövetkezett volna, már nem lett volna helyrehozható.

Krasznay Ferencz tehát — visszatérek az eredeti tényállásra — feljelentett egy nőt, feljelentette annak ügyvédjét és két vevőt, a kik az erdőt megvették. A nő nem panaszkodik, az ügyvéd sem, a ki ellen a legerősebb vád volt, de odaállitanak két embert, a kinek nevében beadják a panaszt. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* És ugyanaz az ügyvéd ellenjegyzi a beadványt, a ki ellen Krasznay Ferencz feljelentő vádja szólt. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Azt gondolom, minden ember átlátja, hogy ez nem más, mint hogy Krasznay Ferenczet meg akarják félemliteni, hogy azután később ne tegye meg a maga feljelentését, — mert időközben ugy változtak a viszonyok, hogy már nem időelőtti, — és ne adja be a birósághoz.

Érdekes a dologban még, hogy a mikor a mentelmi bizottság kitüzte az ügyet tárgyalásra, Krasznay Ferencz t. képviselő urat is meghivták. Ő a tárgyaláson előadta ezeket és beesatolta az ő feljelentése után keletkezett birói itéletet, a mely itélet kimondta, hogy annak a nőnek egyáltalában nem volt joga a birtokot tulajdonába venni, nem volt joga az erdőt letarolni, tehát mindaz, a mit tettek, helytelen és ezt az eljárását a bíróságnak a Curia és a kir. tábla is hatályon kivül helyezte. Mikor ezt előadta Krasznay t. barátom, beletekintettek ugyan az iratokba, de nem vették el tőle azokat. Hát én azt hiszem, hogy a t. képviselőház megelégszik ezzel a panaszszal. Fel is olvasom, mert itt van nálam az eredeti itélet, hogy lássák, hogy tökéletesen igazsága volt Krasznay t. képviselő urnak. *(Olvassa)*: »Egyben tekintettel arra, hogy a nagyváradi királyi itélőtábla a 3198/1900 P. számu végzésével az elsőbiróságnak 7313/899. szám alatt kelt azt a végzését, mely szerint ebben a elsőbirósági végzésben kimondatott, hogy az árverési vevő az árverési feltételeknek eleget tett, továbbá, hogy ennek következtében az ingatlanokra a tulajdonjog a vevő javára bekebeleztetett és a terhek részben és egészben kitöröltettek, megsemmisitette..... stb.« Egészen világos, hogy utólag Krasznay Ferencz egy olyan itélet birtokába jutott, a mely, ha előbb hozatott volna, alkalmas lett volna arra, hogy az a bíróság, mely az ő vádját időelőttiség okából elutasitotta, ezt a határozatot nem hozta volna.

Reasszummálván az általam elmondottakat, következőkép állanak a tények. Krasznay Ferencz igazságot mondott, jogos téren állt, a bíróság ezt mindenben helybenhagyta. Minthogy ma már birói itélet van kezében és ujból felléphet az illetők ellen, kik jogos követelését kijátszották és nagy anyagi veszteségeket okoztak neki, most elébe kerülnek, idejönnek és feljelentik őt, de nem az, a ki a sérelmet elkövette, nem az a nő, sem az az ügyvéd, hanem a vevők ugyanezen ügyvéd ellenjegyzésével. Ez egészen tiszta tényállás. Ezek alapján lehetetlen meg nem győződni a felől, hogy az a dolog a bosszu műve és ennek eszközéül magát a képviselőház oda nem adhatja. Semmi érdeke nincs abban a képviselőházunak, hogy egyik tisztelt tagját, a kit mindenki minden irányban intaktnak tart, ilyen bosszunak kiadja. Ezért én tisztelettel kérem a t. házat, hogy a mentelmi bizottság inditványát ne méltóztassék elfogadni, hanem kérem a következő ellenindítványt elogadását *(olvassa)*: »Rágalmazás vétségével vádolt dr. Krasznay Ferencz mentelmi ügyében határozza el a ház, hogy dr. Krasznay Ferencz országgyülési képviselő mentelmi jogát nem függeszti fel«. Kérem ezt elfogadni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Mandel Pál!

Mandel Pál: T. ház! A magam részéről is hozzájárulok Komjáthy képviselő ur ellenindítványához és kérem a t. házat, hogy azt elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Teszem ezt azon indokokból, melyeket Komjáthy t. képviselőtársam előttem előadott, de teszem ezt azon indokból is, mert a mentelmi bizottság jelentését bizonyos alaki kellékek hiányában látom szenvedni. Meritem ezen érvemet magának az előadó urnak az előadásából. Minthogy az előadó ur hangsulyozta a királyi tábla azon határozatából kifolyólag, hogy a feljelentések, melyekkel Krasznay képviselő ur az illető vádlot-

takat illette, akkor még koraiak voltak és csak azért nem lehetett a vádnak helyt adni, azt hiszem, hogy a mentelmi bizottság jelentése annyira hézagos, hogy feladatának kellett volna lennie észlelni, vajjon azok a végzések, melyek alapján a szóbanforgó telekkönyvi bejegyzések, tulajdoni és haszonjogi bejegyzések történtek, jogerőre emelkedtek-e? Ime, látszik a királyi tábla végzéséből, hogy csak korainak mondta ki a feljelentést, tehát ugy látszik, hogy sok függött attól, hogy vajjon azok az emlitettem telekkönyvi bejegyzett végzések jogerőre emelkedtek-e vagy nem. A mentelmi bizottságnak ezt a hiányt észlelni kellett volna, és vagy át kellett volna kérni az erre vonatkozó iratokat a hivatalosan megkereső bíróságtól, vagy az iratok hiányosságánál fogva a mentelmi jog felfüggesztésének helyt nem adó jelentést kellett volna tenni.

Komjáthy Béla t. képviselőtársam már felolvasta a curiai határozatot is, a melylyel azokat a szóban forgó bejegyzéseket a Curia esakugyan megsemmisitette, hogy ugy mondjam, ki lett tehát huzva az egész feljelentés alól, a mely Krasznay Ferencz. t. képviselőtársam ellen beadatott, a gyékény, ninesen semmi támpont. Már pedig, ha ez igy van, és ha a mentelmi bizottságnak feladata megvizsgálni, vajjon kompetens helyről jött-e a mentelmi jog felfüggesztése iránti átirat és vajjon forog-e fenn büntető tényállás, a büntető tényállást meg kellett volna vizsgálnia, és ha aztán az ujabban átkért iratokból meggyőződött róla, hogy büntető tényállás egyáltalában nincs is, a mentelmi jogra nézve eddig elfogadott elvek alapján a mentelmi jog felfüggesztése iránti kérvényt vissza kellett volna utasitani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon!)*

Minthogy a mentelmi bizottság vizsgálódásában, szemlélődésében ennyire ki nem terjeszkedett, alaki hibát követett el és ennélfogva azon jelentés alapján, a melyet benyujtott, nekünk Krasznay Ferencz mentelmi jogát felfüggesztenünk nem lehet. Ezért szintén nem fogadom el a mentelmi bizottság jelentését, hanem hozzájárulok Komjáthy Béla t. barátom elleninditványához. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Én is támogatom Komjáthy Béla barátomnak inditványát és azért szólalok fel, hogy ismételjem azt, a mit már egyszer volt alkalmam ebben a házban mondani, hogy a ház elnökének vagy a t. igazságügyminiszter urnak meg kellene találnia a módját annak, hogy az országgyülési képviselők ne illettessenek az egész ország előtt ilyen vagy hasonló kifejezésekkel, mint: rágalmazó, sikkasztó, csaló és becsületsértő. Szerintem jobban megválogathatná kifejezéseit a bíróság, midőn valakit kikér az egész ország szine előtt, mert nagyon helyesen mondta Komjáthy Béla barátom, hogy ugy is nagyon is el van terjedve nálunk a gyanustási viszketeg és nagy tápot ad a gyanusitásnak az, ha felhozhatják, hogy egy országgyülési képviselőről oly nyomtatványokban, melyek közkézen forognak, hetekig hirdették, hogy ő rágalmazással, sikkasztással, csalással, becsületsértéssel van vádolva. Ezzel olyan kellemetlen helyzetbe hozatik az illető képviselő, hogy ez a helyzet egészen tűrhetetlen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha lehetetlen is az, hogy a bíróság más néven nevezze a panaszokat, mint a hogy ezek tényleg beadattak, azt nem tartom lehetetlennek, hogy legalább a bizottság ne nyomasson ki ilyen sértő kifejezéseket a napirendek szövegében, mert ez a tény egy bizonyos fokig előre is érinti az illető képviselő becsületét. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Kiván-e még valaki szólani? Ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Szó illeti még a bizottság előadóját.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! Azóta, mióta a bizottság ezen ügyben tárgyalását megtartotta, az a változás állott be, a mit az előttem szólott Komjáthy Béla t. képviselőtársam előadott. Ugyanis akkor már, midőn a tárgyalás megtartatott, Krasznay Ferencz képviselő ur kérte ennek az egész tárgyalásnak a napirendről való levételét, de tekintettel arra, hogy ezen ügy már körülbelül ötnegyed év óta huzódott, a kérelemnek a bizottság helyt nem adott. Tény az, a mit bátor voltam előadói jelentésemben is hangsulyozni, hogy a bíróság a vádnak időelőttisége miatt hozta azt az első határozatát, és e miatt lett az első kérelem, illetőleg feljelentése elutasitva. Azóta a dolog más stádiumba lépett és ezt innen, az előadói székből is kötelességem volt konstatálni.

Elnök: T. ház! Felteszem a kérdést, még pedig ugy, hogy elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen, vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Ha a mentelmi bizottság javaslatát fogadja el, akkor Komjáthy Béla képviselő ur inditványa elesik, ha pedig a ház a mentelmi bizottság javaslatát nem fogadja el, azzal elfogadja Komjáthy Béla képviselő ur inditványát és kimondja, hogy Krasznay Ferencz képviselő ur mentelmi jogát nem függeszti fel.

Kérem tehát azokat, a kik a mentelmi bizottság javaslatát kivánják elfogadni, szivesked jenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház nem fogadja el, tehát kimondom, hogy Komjáthy Béla inditványához képest Krasznay Ferencz képviselő ur mentelmi jogát nem függeszti fel.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom 202) sajtó-rendőri vétség miatt vádolt Molnár Jenő orsz. képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A szegedi kir. főügyészség felterjesztésében Molnár Jenő orsz. képviselő mentelmi jogát abból az okból kéri felfüggeszteni, mert a »Csongrádmegyei Ellenzék« ezimü lapnak, a melynek kiadótulajdonosa gyanánt akkor a nevezett képviselő szerepelt, 1901. évi junius 26-án megjelent 74.

számában »Zászlóbontás« czim alatt és 1901. évi szeptember 1-én megjelent 104. számában »Erkölcstelen paktum« és »Meddig él a t. ház?» czim alatt politikai tartalmu czikk jelent meg.

Miután az iratok közt levő lappéldányokból kitünik, hogy a jelzett czikkek tényleg politikai vonatkozásuak, Molnár Jenő ama védekezése, hogy csak ideiglenesen volt kiadó, el nem fogadható, mert a czikkek megjelenésekor tényleg ő volt a lap kiadója, sajtórendőri vétség esetén pedig az 1848: XVII. t.-czikk 30. §-a értelmében a kiadó felelős első sorban és nem a szerkesztő, vagy a szerző; hogy a kérdéses lap az illetékes Csongrád vármegyei alispán mellékelt nyilatkozata szerint Molnár Jenő által mint társadalmi lap lett bejelentve és igy, mint nem politikai irányzatu lapnak biztositéka letéve nincs: a mentelmi bizottság zaklatás esetét fenforogni nem látja, és ezért azt a javaslatot terjeszti a t. képviselőház elé, hogy Molnár Jenő orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Rátkay László jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. ház! A mint hallani méltóztatott, az előadó ur a mentelmi bizottság nevében Molnár Jenő képviselőtársunk mentelmi jogának felfüggesztését javasolja abból az okból, mert olyan lapban, mely társadalminak volt bejelentve, és igy kauczióval nem birt, politikai tartalmu czikk jelent meg.

A mentelmi bizottságnak és az előadó urnak igazsága volna akkor, ha ezek a czikkek nem röviddel a választások előtt iródtak volna, tehát a mikor a kedélyek nem olyan nyugodtak, hogy az a hirlapiró, ha még akarna is olyan könnyen számolni a maga hangulatával, sokszor akaratán kivül is, miután érinti az életnek a mozgolódása, a politikai készülődés, könnyen el ne ragadtatná magát arra, hogy egy olyan lapban, a melyben tulajdonképen nem volna szabad politizálni, tőle politikai tartalmu czikk jelenjék meg. Tehát, t. képviselőház, azon okból, mert ezek a czikkek, a melyekről szó van, a politikai választások előtt nem sokkal jelentek meg, azt lehet mondani: a politikai választás hevében jelentek meg. És miután kezemben van a t. mentelmi bizottságnak több jelentése, a hol egyenesen azt mondja, pl. Szüllő Géza képviselő urnak mentelmi ügyében, hogy a mentelmi jog felfüggesztését nem ajánlja azon okból, mert kétségtelenül kitünt, hogy a választásnak volt kifolyása, hasonlóképen a mentelmi bizottságnak Hámory Lászlóra vonatkozó jelentése, mely azt mondja: választási mozgalmak hevében keletkezett, tehát nem inditandó meg az eljárás; és minthogy a t. mentelmi bizottság indokoltnak találja azt, hogy olyan esetben, a midőn a választás heve miatt keletkeznek bizonyos kihágások, a mentelmi jog ne függesztessék fel: én, t. képviselőház, teljesen indokoltnak találom azt, hogy Molnár Jenő képviselő mentelmi joga se függesztessék fel. Mert hisz kétségtelen dolog, hogy ezek a czikkek juniustól szeptemberig, tehát nem sokkal a választások előtt jelentek meg. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ebből kifolyólag hosszabb indokolás nélkül bátor vagyok a következő javaslatot beadni: »A ház sajtórendőri vétség miatt vádolt Molnár Jenő képviselő mentelmi jogát nem függeszti fel.« Kérem, kegyeskedjenek a mentelmi bizottság jelentésével szemben ezen javaslatot elfogadni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani?

Sebess Dénes: T. képviselőház! Én a magam részéről szintén pártolom a javaslatot és csupán azt teszem hozzá az indokoláshoz, hogy Molnár Jenőnek egyáltalában még tudomása sem volt azon czikkek tartalmáról, ő egyáltalában ott sem tartózkodott, mikor ezen czikkek a lapban megjelentek; egészen tudtán kivül tették bele a lapba ezeket a czikkeket. Az ő felelősége tehát semmi esetre sem lehet oly mértékü, mint ha tudott volna e czikkekről. Én tisztelettel kérem a t. házat, kegyeskedjék mindezt figyelembe venni — utóvégre nem olyan nagy dologról van szó — és méltóztassék Várady Károly képviselő ur javaslatát elfogadni.

Elnök: T. ház! Kiván még valaki szólani? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Talán az előadó!)* Ha senki sem kiván szólani, ugy a vitát bezárom.

Felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát Várady képviselő ur javaslatával szemben? Ha a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja, akkor Várady képviselő ur javaslata elesik; ellenkező esetben, ha a ház a mentelmi bizottság javaslatát nem fogadja el, Várady képviselő ur javaslata lesz elfogadva.

Kérem tehát azokat, kik a mentelmi bizottság javaslatát fogadják el, álljanak fel. *(Megtörténik. Zaj.)*

Kubik Béla: Kérjük megolvasni!

Benedek János: Jó lesz meg nem olvasni!

Zboray Miklós: Most jönnek be!

Hentaller Lajos: Mindegy; ugy is csak ötvenen leszünk, nem leszünk százan!

Elnök: A szavazatok össze fognak számláltatni. Kérem, sziveskedjenek azok, a kik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, szakaszonkint felállani. *(Megtörténik. A jegyzők összeolvassák a szavazatokat.)*

Most kérem azon képviselő urakat, a kik a mentelmi bizottság javaslatát nem fogadják el, sziveskedjenek szintén szakaszonkint felállani. *(Megtörténik. A jegyzők összeolvassák a szavazatokat.)*

T. ház! A szavazatok összeolvasásából kitünt, hogy a háznak csak 56 tagja van jelen. Ennek következtében a házszabályok értelmében az ülést tiz perczre felfüggesztem.

—

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Kérem, sziveskedjenek helyüket elfoglalni. Az ülést ujból megnyitom.

Látom, hogy száz tag már együtt van.

Felteszem tehát ujból a kérdést Molnár Jenő képviselő ur mentelmi esete ügyében. A kérdés az: elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? Ha a t. ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát, akkor Várady Károly képviselő ur inditványa elesik, ellenkező esetben Várady Károly inditványa fogadtatik el.

Kérem azokat, a kik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a mentelmi bizottság javaslatát fogadja el, ennélfogva Molnár Jenő mentelmi joga ebben az ügyben felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 203) becsületsértéssel vádolt Eremits Pál országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A nagykikindai kir. járásbiróság Eremits Pál orsz. képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését kéri, azért, mert Orosz Pál nagykikindai kir. törvényszéki biróra oly nyilatkozatokat tett, a melyek a becsületsértés vétségét látszanak magukban foglalni. Tekintve, hogy az iratok nincsenek az 1884. évi igazságügyminiszteri rendelet értelmében felszerelve és igy az ügy elbirálására a kellő támpont hiányzik, tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, méltóztassék kimondani, hogy ebben az ügyben ezuttal Eremits Pál orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését a t. ház megtagadja. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Rátkay László jegyző: Benedek János!

Benedek János: T. ház! A mentelmi bizottság t. előadójának javaslatához ezuttal nem kivánok szólani, mert azt szives készséggel elfogadom. De azon indokok alapján, a melyeket Kossuth Ferencz t. képviselőtársam az imént előterjesztett, indittatva érzem magamat arra, hogy egy határozottan formulázott inditványnyal, illetve határozati javaslattal járuljak a ház elé, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyet különösen indokol az a körülmény is, hogy a mentelmi bizottság a maga jelentéseiben nem a leghelyesebb kifejezéseket használja. Valamennyi mentelmi esetben ugyanis ez a kifejezés szerepel, hogy »ilyen, meg ilyen büncselekmény elkövetésével vádolt képviselő mentelmi joga függesztessék fel«. Épen az uj bünvádi perrendtartás lényeges különbséget tesz panaszolt, terhelt és vádlott között. Mikor valaki ellen feljelentés tétetik, panasz adatik be, akkor az illető csak panaszolt, *(Igaz! Ugy van!)* mikor ellene a vizsgálat megindul, a kir. ügyész vádat emel, de a vád még jogerőre nem emelkedett, akkor csak terhelt, csak mikor a vádhatározat jogerőre emelkedik, lesz az illető vádlott. A mentelmi bizottság jelentései ezt a distinkcziót egyáltalában figyelemre nem méltatják, hanem a mint valami feljelentés vagy panasz képviselő ellen érkezik — természetesen a büntető igazságszolgáltatás keze kötve van addig, mig a ház az illetőnek mentelmi jogát fel nem függeszti — és mihelyt idejönnek az iratok, a mentelmi bizottság azonnal ugy kezeli az illető képviselőt, mintha az jogerősen vád alá volna helyezve, mert elnevezi »vádolt«-nak. *(Igaz! Ugy van!)* Ép ezért én ezt a kifejezést nemcsak sulyosnak, de határozottan helytelennek és hibásnak tekintem. *(Helyeslések.)*

Részint ezen körülmény miatt, részint azon indok alapján, melyet Kossuth Ferencz t. barátom és vezérem nagyon bölcsen hozott fel az imént, egy határozati javaslatot vagyok bátor a t. ház elé terjeszteni, és pedig nemcsak ezen mentelmi esetre vonatkozólag, melyet most tárgyalunk, hanem valamennyire vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa:)*

»Mondja ki a képviselőház, hogy a mentelmi bizottság jelentéseiben és a ház ide vonatkozó nyomtatványaiban mellőztessék azon büncselekmény vagy vétség megnevezése, mely miatt a mentelmi jog felfüggesztése kéretik, hanem csak utalás történjék a büntetőtörvénykönyv vagy kihágási büntetőtörvénykönyv illető szakaszaira, pl. e helyett: becsületsértés vétségével vádolt, az tétessék: a mentelmi bizottság jelentése N. N. képviselő ellen a büntetőtörvénykönyv 260. §-ába ütköző cselekmény miatt folyamatba tett ügyben.«

Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Helyeslés.)*

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. képviselőház! Szabadjon nekem is reflektálnom azokra, melyeket Kossuth Ferencz igen t. képviselő ur felhozni szives volt.

Mindenekelőtt legyen szabad kiemelnem, hogy a biróságok megkeresésére nézve azt előirni és megszabni nem lehet, hogy azokban az illető büncselekmény meg ne jelöltessék. Ez megfelel a törvény intézkedésének is, a mely szerint az illető büncselekményt az idézésben meg kell jelölni. Ez általános szabály, melytől a képviselők tekintetében eltérni, azt hiszem, nem volna helyes. *(Helyeslés.)* Nem volna helyes az, hogyha az idézésben a terhelttel szemben egyszerüen a szakaszra történnék hivatkozás, a büncselekmény pedig meg nem jelöltetnék; hiszen ez a közérthetőség rovására is történnék. Egyébiránt abból, hogy a megkeresésben a biróság, illetőleg az átiratban az főügyész minő kitételt használ, a képviselőre nézve semmiféle dehonesztáczió nem származhatik.

Várady Károly: Nem mondhatja jogosan, hogy vádlott!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Bocsánatot kérek, erről még nem is szólottam. Ezt nem a biróság mondja; nem is arról van szó, hogy a biróság mondja. A képviselő ur, ki a határozati javaslatot beadta, maga is azt mondta, hogy a ház mentelmi bizottságának jelentéseiben ne használtassék ilyen kitétel.

Benedek János: Ugy van!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Arra nézve, hogy a bíróság a megkeresésében miféle kitételt használjon és hogy használja-e az illető szakaszt egyedül vagy pedig használja a büncselekménynek megnevezését, azt hiszem, itt külön szabályokat felállitani nem volna helyes, hiszen ez a megkeresés még nem nyilvános. Más kérdés azután az, hogy helyes-e, ha a háznak napirendjében folytonosan megjelenik az illető képviselőnek neve, valamely büncselekménynyel kapcsolatban? Erre nézve azonban intézkedni nem a kormánynak feladata, hanem a ház elnökségének; arra nézve pedig, hogy a mentelmi bizottság jelentésében mikép jelöltessék meg a büncselekmény, a mentelmi bizottság volna hivatva intézkedni.

Hogy vádlottnak ne neveztessék, abban teljesen igaza van a képviselő urnak, hiszen a bünvádi perrendtartás 13. §-a megmondja, hogy vádlott csak az, a ki ellen vádhatározat hozatott vagy a nélkül ellene a főtárgyalás elrendeltetett. Megfontolandó azonban, hogy a kiadatásnál azután csak a paragrafus idéztessék-e vagy pedig nem helyesebb-e, ha a büncselekmény is idéztetik mellette. Ez különösen azért is megfontolandó, mert egy iráshiba a legnagyobb zavarokat idézhetné elő. Ilyen iráshiba, sajnálattal vagyok kénytelen megemliteni, elő is fordult már, a mennyiben egy mentelmi ügyben, midőn több lapról volt szó, kihagyatott a mentelmi bizottság jelentéséből és a ház határozatában egy lapnak száma.

Olay Lajos: Korodi esete volt!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Igen. Erre a lapra azután kénytelen voltam a vádat elejtetni, miután meggyőződtem különben arról, hogy nem valami fontos, mivel ez egy folytatólagos közlemény volt és a megelőző közleményre nézve a vád fenn volt tartva. Nem az a vád volt különben, a melyet annak idején Gál képviselő ur emlitett fel, hanem egy más vád, melyben a pozsonyiak ellen intézett czimü czikkről volt szó. Azt hiszem, hogy a napirendben nagyon helyes, ha csak a paragrafus idéztetik, de azután a ház határozatában mégis kérném, hogy a büntetendő cselekmény megjelöléséhez tartsuk magunkat, a mint ez általában történik bárkivel szemben. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Olay Lajos: Azt hiszem, megengedi a t. ház, hogy ebben a kérdésben szerény véleményemet teljesen függetlenül, a lehető rövidséggel adhassam elő. Én a birói függetlenséget érinthetetlennek tartom. Igen helyesen mondta az igen t. miniszter ur, hogy a t. háznak sincsen jogában, hogy a bíróságnak ez irányban utasitást adhasson. A bíróságot a törvény köti és abban a perczben, a mikor a ház szuverén jogánál fogva a birói függetlenséget igy érintené, ez nagy veszélyt rejtene magában a birói függetlenségre nézve.

Igaza van t. pártelnökömnek, Kossuth Ferencz t. képviselőtársamnak, valamint Benedek János képviselőtársamnak is, hogy helytelen az, hogy a mentelmi bizottság jelentésében a képviselők, mint vádlottak szerepeljenek. De hát én csak ennyire mennék a magam részéről, hogy egyrészt a képviselők is bizonyos gyanusitástól meg legyenek mentve, másrészt, hogy a birói függetlenség se legyen érintve. A mint a t. miniszter ur mondotta, nem lehet az, hogy a bíróság csak a paragrafusokra hivatkozzék, mert akkor a bíróság kötve volna és ha csak a paragrafus alapján itélne, nagyon sok esetben szigorubban, vagy enyhébben, vagy egészen másképen hozna itéletet. Ha pedig a ház kimondaná, hogy ezen és ezen paragrafus alapján adatik a képviselő ki, akkor a bíróság keze meg volna kötve. Ez teljesen lehetetlen és veszélyes dolog volna.

Én tehát röviden azzal végzem beszédemet, hogy bátor vagyok azt inditványozni, illetőleg arra kérni a t. házat, hogy ne is határozat alakjában, hanem a mentelmi bizottság erre a körülményre való figyelmeztetéssel utasittassék, hogy lehetőleg mindig olyan kifejezést használjon, a melylyel a képviselő tisztessége érintve ne legyen, tehát ne »vádolt«-nak mondassék, hanem hogy az ellene folyamatba tett »ilyen és ilyen bünügyben kiadatását, vagy ki nem adatását határozza el a ház.« Azt gondolom, hogy ezzel a czélnak tökéletesen elég volna téve. Csak ennyit kivántam megjegyezni, kérem, méltóztassanak inditványomat elfogadni.

Szüllő Géza: T. ház! Engedjék meg, hogy ebben a kérdésben egy-két megjegyzést tegyek. Én azt hiszem, hogy bizonyos félreértés van a dologban. Vegyünk példának bármely esetet. Itt ebben a jelentésben például az van mondva: X. Y. sikkasztás miatt »feljelentett« képviselő mentelmi ügyében a bizottság a következőkben terjeszti jelentését elő; vagyis nincs az mondva, hogy a képviselő »vádlott« lenne. A mikor pedig azt mondja másutt a jelentés, hogy »vádolva van«, az nem terminus technikus, az nem jogászi kifejezés; ezért nekünk a vádoltság vagy terhelti minőség közti különbséget megtenni felesleges. A módositás szüksége tehát elesik, mert nem azt mondja a jelentés, hogy X. Y. képviselő mint ilyen vagy olyan »vádlott«, hanem hogy valamivel feljelentve és igy csak vádolva van. *(Ellenmondás a baloldalon.)* Ez pedig jogászilag különbség, mert ha a jelentésben az áll, hogy »vádolva« van az egyik v agy másik képviselő: ez csak azt jelenti, hogy fel van jelentve; de nem azt, hogy »vádlott«. Én tehát azt kérem, méltóztassék minden módositást mellőzni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Benedek János: T képviselőház! A zárszó jogával kivánok élni.

Elnök: Nem lehet!

Benedek János: Akkor szavaim helyes értelmének helyreállitása czimén kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* Csak azt akarom megjegyezni, hogy az igen t. igazságügyminiszter ur

által elmondottak teljesen megfelelnek az én intenczióimnak is és azok semmi tekintetben sem alterálják az én határozati javaslatomat. Én a bíróságról nem emlékeztem meg. Az teheti azt, a mit akar. E tekintetben mi a bíróságnak utasitást nem is adhatunk és ha a bíróság a házhoz fordul és megkeresésében olyan kitételeket használ, a milyeneket eddig használt, akkor korrektül cselekszik. Azonban magamévá tettem Kossuth Ferencz azon intencziót, a mi egészen helyes, hogy már akkor, a mikor valaki csak panaszolva, feljelentve van, a napilapokba, nyomtatványainkba és esetleg az egész világsajtóba ne kerüljön bele, mint ezzel vagy azzal vádolt egyén, mert kérdés, hogy lesz-e abból jogosult vizsgálat, lesz-e abból vád, vagy pláne elitéltetés? Igen helyesen jegyezte meg Komjáthy Béla t. barátom, hogy nem volt reá eset a párviadal, vagy izgatás vétsége esetein kivül — mint a Miletics-féle ügyben — hogy a ház valamely tagját mentelmi jogának felfüggesztése esetén elitélték volna.

Ezért kell, hogy mi, a multból meritett ezen tapasztalat alapján — figyelembe véve azokat a közönség szemében határozottan diminuáló okokat, a melyeknek már puszta emlegetése is rossz szinbe hozza a képviselőt — nyomtatványainkban és a bizottság jelentéseiben ne használjuk azon sulyos kifejezéseket, a melyeknek már emlegetése magában véve is megalázó az illető képviselőre, hanem csak utaljunk a büntetőtörvénykönyvre, illetőleg annak a vádolt cselekményt érintő szakaszaira.

Kimeriti és magáévá teszi határozati javaslatom az igen t. igazságügyminiszter urnak abbeli felfogását is, hogy ez a szó »vádolt« kiküszöböltessék, mert nem lesz szó sem arról, a mit Szüllő Géza t. képviselőtársam mondott, hogy az illető feljelentett, terhelt, vádolt vagy pedig épenséggel elitélt, hanem csak egyszerüen ez lesz: »ütköző cselekmény miatt folyamatba tett ügyben«. E szerint nem lesz szó ezekről a megkülönböztetésekről, hanem egyszerü utalás történik az illető szakaszra. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A magam részéről még egyszer ajánlom határozati javaslatomnak elfogadását, a mely semmi tekintetben nem jön összeütközésbe az igazságügyminiszter ur által hangoztatott elvekkel. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ugy látom, hogy a mentelmi bizottság határozati javaslatát, mely szerint Eremits Pál képviselő ur mentelmi joga ne függesztessék fel, a ház elfogadja. *(Helyeslés.)* Ezt tehát határozatilag kimondom.

Következik most Benedek János képviselő ur határozati javaslata.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Szabadna ehhez szót kérnem. *(Halljuk! Halljuk!)* Nekem nincs semmi észrevételem az ellen, hogy »terhelt« kifejezés használtassék. Abban tehát teljesen egyetértek, hogy »terhelve van«, — »e miatt feljelentett ügy«, — »ebben az ügyben felfüggesztetik« kifejezések használtassanak és egyáltalában mellőztessék az a kitétel, a mi a képviselőre vonatkozó vádat illeti, hogy t. i. »vádlottként« jelöltessék meg, sőt még azt is ki lehet kerülni, hogy »terheltként« jelöltessék meg.

Olay Lajos: Azt kellene mondani, »folyamatba tett!«

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Abban is egyetértek, hogy a napirendbe ne vétessék fel a büncselekmény. Hiszen tény az, hogy a képviselő ebben az irányban rosszabb helyzetben van, mint akárki, mert egy nem képviselőnél a bünvádi eljárás annyira kiméletes, hogy a bünvádi perrendtartás 130. §-a az idéző végzést zártan rendeli kézbesiteni, de már azután abban a kérdésben, hogy a felfüggesztési határozatban miként jelöltessék meg a büncselekmény, vagyis, ha azt is kivánja a képviselő ur, hogy itt a büncselekmény ne neveztessék meg...

Benedek János: Nem kivánom, ez nincs javaslatomban!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: ... ezzel már nem tudnék egyetérteni...

Benedek János: Nincs benne a határozati javaslatban!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: ... mert annak kongruensnek kell lennie, a mennyiben a felfüggesztés megtörténik, a bíróság megkeresésével.

Benedek János: Nagyon helyes! Ez nincs is benne a határozati javaslatban.

Olay Lajos: Elfogadja-e a miniszter ur a javaslatot?

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Ebben az értelemben igen!

Olay Lajos: Akkor szövegezni kell!

Elnök: Fel fogom olvastatni a határozati javaslatot.

Szőts Pál jegyző *(olvassa Benedek János határozati javaslatát).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e Benedek János határozati javaslatát, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik a határozati javaslatot elfogadják, álljanak fel. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadta el Benedek János határozati javaslatát és igy az elesik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom 204) izgatás vétségével vádolt Pavlovics Ljubomir orsz. képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: A törökbecsei főszolgabiró felterjesztésében azon okból kéri Pavlovics Ljubomir orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert a nevezett képviselő 1901. szeptember havában, az általános képviselői választások idején, a midőn jelölt korában Melencze községben programmbeszédet mondott, mögötte a kék-fehér-piros szinü zászlót tartották, és midőn a főszolgabiró ennek eltávolitására nevezettet felszólitotta, ezt nem teljesitette, hivat-

kozván arra, hogy ily alkalommal máskor is szokásban volt ezen szinü zászló használata.

Ezen mentelmi ügy már 1901. november 27-én tartott ülésen tárgyaltatott, midőn Pavlovics Ljubomir országgyülési képviselő személyesen előadta, hogy igaz, miszerint Melenczc községben egy fiuczka egy kicsiny, a szerb szineket megforditva feltüntető zászlót lengetett, de ő ennek eltávolitásában a főszolgabirót nem akadályozta meg, csak ő maga nem lépett közbe, mert azt hitte, hogy az intézkedés a jelenlévő főszolgabiró kötelessége. Akkor azonban az iratok kellőkép felszerelve nem lévén, a mentelmi bizottság nem javasolta a mentelmi jog felfüggesztését. Minthogy azonban a felterjesztést tevő főszolgabiró az iratokat kellőkép felszereltc, a miből világosan kitünik, hogy zaklatás esete fenn nem forgott, mert három tanu is vallja, hogy a programmbeszéd a tiltott zászlójelvény használata mellett folyt le: a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a képviselőháznak, hogy Pavlovics Ljubomir képviselő mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? Ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Felteszem a kérdést. *(Halljuk! Halljuk!)* Elfogadja a ház a mentelmi bizottság javaslatát Pavlovics Ljubomir képviselő mentelmi ügyében? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és Pavlovics Ljubomir képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 205) párviadal vétségével vádolt gróf Forgách Antal orsz. képviselő ügyében.

Maróthy László előadó: A budapesti kir. főügyészség felterjesztésében azon okból kéri gróf Forgách Antal orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, hogy ellene párviadal vétsége miatt az eljárás megindithatő, illetve, hogy ő terheltként kihallgatható legyen.

Miután a közölt iratokból kitünik, hogy gróf Forgách Antal országgyülési képviselő Rónay Mihálylyal 1901. november 6-án kardpárbajt vivott s mert a mentelmi jog felfüggesztésc iránti megkeresés illetékes hatóságtól érkezett, a mentelmi bizottság zaklatás esetét nem látja fenforogni, ép ezért javasolja a t. képviselőháznak, hogy gróf Forgách Antal orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? Ha szólani senki scm kiván, a vitát bezárom. Föltcszem a kérdést. Elfogadja a ház a mentelmi bizottság javaslatát gróf Forgách Antal mentelmi ügyében? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és gróf Forgách Antal képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 206) párviadal vétsége miatt elitélt Olay Lajos orsz. képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: A budapesti kir. ügyészség Olay Lajos orsz. képviselő mentelmi jogát azon okból kéri felfüggeszteni, hogy a párviadal vétsége miatt ellene hozott jogerős itéletben összbüntetésképp megállapitott 11 napi szabadságvesztés büntetésc végrehajtható legyen; egyben értcsit, hogy azon itélet, a melynek végrehajtása miatt Olay Lajos orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztése kéretett, eddig végvégrehajtva nem lévén, ezen büntetés is a most közölt összbüntetésben foglaltatik.

Tekintettel arra, hogy a jogerősségi záradékkal cllátott itélet hitcles kiadványa az iratok közt fekszik s a fölterjesztést az illetékes kir. ügyészség teszi: a mentelmi bizottság javasolja a t. képviselőháznak, hogy a 11 napi államfogházbüntetés végrehajthatása czéljából Olay Lajos képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Felteszem a kérdést. Elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát Olay Lajos képviselő mentelmi ügyében? *(Igen!)*

Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és Olay Lajos képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik becsületsértés vétségével vádolt Boncza Miklós orsz. képviselő mentelmi ügyében a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 207).

Maróthy László előadó: Az élesdi kir. járásbiróság felterjesztésében azon okból kéri Boncza Miklós orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert a nevezett képviselő ur a vonaton utazva egy főkalauz ellen becsületsértő kifejezéseket használt.

Tekintettel azonban arra. hogy az iratok nincsenek akképen felszerelve, a mint ezt az 1884. évi 54.440. sz. igazságügyminiszteri rendelet előirja, ennélfogva a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja, hogy miután a bemutatott iratok alapján a tényállás el nem birálható, Boncza Miklós országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését a fenforgó esetben megtagadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a mentelmi bizottságnak Boncza Miklós országos képviselő mentelmi jogának felfüggesztésére vonatkozó javaslatát elfogadja és ez esetre vonatkozólag a nevezett képviselő mentelmi jogát nem függeszti fel.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 208) nyilvános becsületsértés vétségével vádolt Óváry Ferencz képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: A győri királyi főügyészség 1902. évi május 7-én kelt 800/902. sz. felterjesztésében Óváry Ferencz országos képviselő mentelmi jogát azon okból kéri felfüggeszteni, mert

nevezett képviselő a Veszprémben folyó évi január 30-án tartott városi képviselőtestületi választás alkalmából, hol mint elnök működött, a még együtt levő választópolgárok előtt tartott beszéden, az egyik megválasztott képviselő, Takács Szilveszter veszprémi lakos ellen oly kifejezéseket használt, melyek a becsületsértés vétségét látszanak feltüntetni.

Miután a bemutatott iratokból kitünik, hogy zaklatás esete nem forog fenn és a megkeresés az illetékes hatóságtól érkezvén, kellőkép felszerelve van, a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy dr. Óváry Ferencz képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a mentelmi bizottságnak Óváry Ferencz képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztésére vonatkozó javaslatát elfogadja és ez esetre vonatkozólag a nevezett képviselő mentelmi jogát felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése, (Irom. 209) nyomtatvány utján elkövetett becsületsértés és rágalmazás vétségével vádolt Lovászy Márton országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti királyi főügyészség Tóth Béla budapesti lakos magánpanaszára oly czélból kéri Lovászy Márton országgyülési képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését, hogy nevezett, mint a »Magyarország« czimü lap felelős szerkesztője, terheltként kihallgatható és ellene az eljárás megindítható legyen.

Tóth Béla ugyanis a »Pesti Hirlap« czimü lap 1901. évi november 12-iki számában »Esti levél-anzix« czim alatt megjelent czikkében erős kritika tárgyává teszi azoknak a budapesti képes levelezőlapoknak kiadóit, kik az idegenben készült ily áruczikkeket mint magyar gyártmányokat hozzák forgalomba, melyek hibás felirásokat és téves adatokat tartalmaznak. A többi közt megnevezi Ganz Antal kiadót és elárusitót is. Erre Ganz Antal védekezik a »Magyarország« czimü lapban és a többi között azt állitja, hogy Tóth Béla november 12-iki »Esti levele« már két nappal előbb megjelent a »Papir« czimü papirkereskedői szaklapban és pedig ennek november 10-iki számában. E miatt kétségbe vonja Tóth Béla czikkének közérdekből való megjelenését, sőt azt egyes érdek szolgálatában állónak mondja. A következő számban ismétli védekezését és bemutatja a »Magyarország« szerkesztőségének a »Papir« czimü lap november 10-iki számát, mire a »Magyarország« szerkesztősége csillag alatt, jegyzetben, megállapitja, hogy ezen czikk, mely a »Pesti Hirlap« november 12-iki számában megjelent, »Az anzix« czim alatt tényleg benne van a »Papir« czimü lap november 10-iki számában. Azt azonban nem emliti fel a »Magyarország« szerkesztősége, hogy ezen »Papir« czimü ujság közleménye azonos Tóth Béla »Esti levelé«-vel a »Pesti Hirlap« e hó 12-iki számából. Ekkép ismételni látszik Ganz Antal állitásait, melyek, ha beigazolódnának, alkalmasak volnának arra, hogy Tóth Bélát közmegvetésnek tegyék ki és vele szemben meggyalázó jellegüeknek látszassanak.

Miután a felterjesztés illetékes helyről érkezett, az iratok kellőkép vannak felszerelve és Lovászy Márton országos képviselő az inkriminált czikkért a felelőséget elvállalta: a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja, hogy a fenforgó esetben dr. Lovászy Márton országos képviselő mentelmi jogát felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. ház! Bocsánatot kérek, ha még egyszer visszatérek arra a kérdésre, a melyre vonatkozólag már egyszer felszólaltam. Az én érzésemet mélyen sérti az, hogy hónapokig mindennap kiosztanak egy napirendet, a melyben azt olvassuk, hogy X. Y. képviselő becsületsértéssel, rágalmazással, sikkasztással, csalással stb. van vádolva. Ez már maga is olyan büntetés, hogy ezt kerülni kellene minden egyes képviselőre nézve, mint megalázó dolgot. Épen ezért vagyok bátor a következő határozati javaslatot terjeszteni a ház elé *(olvassa)*: »Mondja ki a ház, hogy a ház napirendjeire vonatkozó nyomtatványaiban ne neveztessék meg a büncselekmény, a melyről szó van és csak az nyomassék ki, hogy az illetőnek mentelmi joga felfüggesztése kéretik.« Az előadó ur csakis jelentésében nevezze meg az illető ügyet. *(Általános helyeslés.)*

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Nekem már az előbbi felszólalásomból kitetszőleg ezen határozati javaslat elfogadása ellen nincs és nem is lehet észrevételem, hiszen ez nem is tartozik az igazságügyi hatáskörbe. Csak azt a kérdést vagyok bátor felvetni, hogy szükséges-e, hogy itt a ház határozatot hozzon és hogy nem volna-e elegendő, ha az elnökség kijelentené a jövőre nézve, hogy ennek a határozati javaslatnak megfelelően nyomattassék ki a napirend?

Kossuth Ferencz: Én csak azt óhajtom, hogy az a czél, a melyet magam elé tüztem, eléressék; hogy ez hogyan éretik el, az nekem tökéletesen mindegy; csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy a ház határozata, bárki legyen az elnök, minden elnököt köt, mig a mostani elnök kijelentése csak őt magát kötné és a következő elnök esetleg már megváltoztathatja véleményét. Nagyon kérem tehát a t. házat, legyen kegyes határozati javaslatomat ugy, a a mint előterjesztettem, elfogadni. *(Általános helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Olay Lajos!

Olay Lajos: T. képviselőház! Szivesen hozzájárulok t. pártelnököm, Kossuth Ferencz inditványához; de ezzel maga a kérdés még nincs megoldva. A ház tagjai közt visszatetszést szült az a körülmény, hogy a mentelmi bizottság jelentéseiben oly kifejezéseket használ, a melyek

alkalmasak arra, hogy a képviselőket a nagy közönség előtt már előre is meggyanusitsák. Azzal pedig, ha csak a kinyomatott napirend szövegezését változtatjuk meg, e tekintetben czélt nem érünk. Ez a meggyanusitás benfoglaltathatik már magában a mentelmi bizottság jelentésében és czzel szemben óhajtanék én biztositást nyerni, a midőn Kossuth Ferencz t. elnököm inditványa mellett a következő határozati javaslatot bátorkodom még előterjeszteni:

»Utasitja a ház a mentelmi bizottságot, hogy jelentéseit a képviselők személyét illetőleg lehető kimélettel tegye meg, különösen a »vádolt« helyett »folyamatba tett bünügy« kifejezést használjon.«

Justh Gyula: Extrawurst!

Olay Lajos: Azt mondja t. Justh barátom, hogy »Extrawurst.« Tökéletesen igaza van. A mentelmi jognak privilégiummá lennie nem szabad.

Ha jelen lett volna t. Justh barátom előbbi beszédem alkalmával, meggyőződhetett volna arról, hogy én voltam az, a ki a leghatározottabban szólaltam fel ez irányban. De nemcsak felszólalásokban, hanem a bizottságban is mindig ezt az elvet, ezt az álláspontot képviseltem. De engedelmet kérek t. Justh barátomtól, ebben a kérdésben már nincsen igaza, mert nem szabad a képviselőt, mikor ellene még csak feljelentés van téve, a mely feljelentést mindenki ellen, még a legtisztességesebb ember ellen is meg lehet tenni, ugy feltüntetni, hogy az alkalmas legyen azt a hitet ébreszteni, hogy az illető ezt a büntetendő cselekményt tényleg elkövette. Abban rejlenék a privilégium, ha egy tényleg elkövetett becsületsértésért a ház nem adná ki a képviselőt; abban rejlik privilégium, hogy a kikérést az igazságügyminiszteri rendelet alakszerüségekhez köti, a mit határozottan helytelen dolognak tartok, mert miniszteri rendelet nem áll a törvény felett, hanem mindig az alatt. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Intézkedni kell tehát, hogy ez meg ne történhessék. Különben erről most nem akartam szólni. Az azonban nem privilégium, hogy mi a képviselőt megvédjük jogosulatlan meggyanusitás ellen, mert az ellen óvni minden embert kötelessége minden becsületes embernek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván-e valaki szólani? Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom.

Miután a mentelmi bizottságnak Lovászy Márton képviselő urra vonatkozó javaslata ellen nem szólalt fel senki, azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és Lovászy Márton orsz. képviselő mentelmi jogát felfüggeszti.

Kossuth Ferencz orsz. képviselő határozati javaslatára vonatkozólag is azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház azt elfogadja. *(Helyeslés.)*

Olay Lajos képviselő ur is beadott egy határozati javaslatot, a mely mindenekelőtt fel fog olvastatni.

Szöts Pál jegyző *(olvassa az Olay Lajos által benyujtott határozati javaslatot).*

Elnök: Most felteszem a kérdést: elfogadja-e a t. ház Olay Lajos határozati javaslatát, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A képviselőház a javaslatot nem fogadja el.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 210) párviadal vétsége miatt elitélt Holló Lajos orsz. képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. ügyészség dr. Holló Lajos mentelmi jogát az okból kivánja felfüggesztetni, hogy az általa Dienes Márton volt orsz. képviselővel vivott párviadal vétsége miatt a rá rótt 14 napi államfogház büntetés vele szemben végrehajtható legyen. Igaz, hogy az itélet, a mely az iratok között bemutattatik, a jogerősségi záradékkal el van látva, és hogy az első itélet még a mult országgyülési cziklus alatt hozatott; miután azonban, — időközben az országgyülés feloszlattatván — a másodfoku itélet 1902. január 21-én kelt, tehát az uj országgyülés összehivása, illetőleg a terheltnek ujból történt képviselővé választása óta, s miután dr. Holló Lajos képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztése az ujonnan összeült képviselőháztól nem kéretett, ennélfogva a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a képviselőháznak, hogy dr. Holló Lajos orsz. képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését ezen ügyre vonatkozólag ezuttal megtagadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván-e valaki ehhez hozzászólani? Miután senki szólni nem kiván, kijelentem, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja s Holló Lajos képviselő ur mentelmi jogát fel nem függeszti.

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése (Irom. 211) párviadal vétségével vádolt Pichler Győző országgyülési képviselő mentelmi ügyében. *(Halljuk Halljuk!)*

Maróthy László előadó: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az ócsai kir. járásbiróság oly czélból kéri Pichler Győző orsz. képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését, hogy párviadal vétsége miatt ellene kitüzendő tárgyalásra karhatalom utján előállitható legyen, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* mert a többszöri idézés daczára a biróság előtt meg nem jelent, legutóbb pedig a folyó évi május 27-ikére kitüzött tárgyalásról való elmaradását nem igazolta.

Pichler Győző orsz. képviselő mentelmi joga ezen ügyben már a képviselőház folyó évi január 25-dikén tartott ülésén *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hozott határozattal felfüggesztve lett oly czélból, hogy a birói eljárás ellene lefolytatható legyen, a kitüzött tárgyalásokról való elmaradását pedig, a május 27-dikét kivéve, igazolta. Ezen utóbbi tárgyalásra szóló idézésnek kézbesitésére vonatkozólag az ócsai kir. járás-

bíróság felterjesztésében ugyan az mondatik, hogy az a büntető perrendtartás 70—80. §§-ainak megfelelően történt, pedig az a vevény szerint nem Pichler Győző országgyülési képviselőnek, hanem Pichler Olgának lett kézbesitve; *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* az azonban nincs igazolva az iratok között, hogy ezen átvevő Pichler Győző részéről a neki kézbesitendő ügydarabok átvételére irásban meghatalmazva lett volna, sem hogy ezen kézbesitésről Pichler Győző orsz. képviselő ajánlott levélben értesitve lett volna; pedig azokat a hivatkozott büntető perrendtartási §§-ok a szabályszerü kézbesités föltételéül felsorolják. Ennélfogva az idéző végzésnek szabálytalan kézbesitése miatt a mentelmi bizottság indokoltnak nem látja az ócsai kir. járásbiróság kérelmét és javasolja a t. képviselőháznak, hogy Pichler Győző országos képviselő mentelmi jogának ujabb felfüggesztését és pedig oly czélból, hogy a biróság elé vezethető legyen, megtagadni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Barabás Béla: Furcsa dolog!

Elnök: Az igazságügyminiszter ur kiván szólani.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, hogy ezen esetben egyáltalában nem forog fenn a mentelmi jog felfüggesztése tárgyában határozat hozatalának szüksége, *(Helyeslés.)* miután Pichler Győző képviselő ur már egyszer kiadatott a bíróságnak és ide sem kellett volna a bíróságnak fordulnia, mert magától értetődik, hogy Pichler Győző képviselő ur a tárgyalásra elővezethető. *(Helyeslés.)* Hiszen ha ez nem volna magától érthető dolog, akkor a ház részéről a képviselő kiadatása egyáltalában semmiféle jelentőséggel sem birna. *(Helyeslés. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Azért kérném a t. házat, hogy a helyett, hogy a mentelmi jog ujabb felfüggesztését megtagadni méltóztatnék, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* méltóztassék kimondani azt, hogy Pichler Győző képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztésére szükség nincs, *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)* mert az ujabb felfüggesztés megtagadása arra a félreértésre adhatna alkalmat, mintha az elővezetés foganatositható nem volna. *(Általános helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Olay Lajos!

Olay Lajos: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, hogy most az egyszer a t. igazságügyminiszter ur téved. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Többször is! Nemcsak egyszer! Hát a Nessi-ügy?)*

Krasznay Ferencz: Auditori szerepében! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Abban öntudatlanul cselekedte, arról tehát nem beszélek. *(Derültség. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ebben a kérdésben ugy áll a dolog, t. ház, hogy Pichler Győző képviselőtársunk a mult ciklusban, akkor adatott ki, a midőn képviselő volt; időközben megszünt képviselő lenni, de ujra megválasztották. Miután tehát őt ujra megválasztották, a fennálló gyakorlat szerint őt mint ujra megválasztott képviselőt, a bíróságnak, a mely ellene bünügyben el akar járni, ujra ki kell kérnie. *(Helyeslés jobbfelől és a szélsőbaloldalon.)* Ha az előadói jelentés erre nézve az igazságügyminiszter urat meg nem győzi: méltóztassék az iratokat megnézni, azokból majd kiviláglik, hogy itt olyan esettel állunk szemben, a mely felett ujból kell határoznunk. A dolgok ilyetén állása folytán, a mint azt most a t. háznak előterjeszteni bátor voltam, a mentelmi bizottság előadójának véleményéhez járulok hozzá. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. ház! Én itt a mentelmi bizottság jelentésében azt olvasom, hogy Pichler Győző képviselő mentelmi joga ezen ügyben már a képviselőháznak folyó hó január 25-én tartott ülésén hozott határozattal felfüggesztve lett. Tehát a folyó évben lett felfüggesztve. a mikor az uj országgyülés már együtt volt. Ha tehát a dolog igy áll, akkor azt hiszem, hogy nekem van igazam.

De a mentelmi bizottságnak javaslata, nézetem szerint, semmi esetre sem helyes. A tényállás ott más, mint a hogy azt Olay Lajos képviselő ur előadta. Mert akkor is nem arról volna szó, hogy a karhatalommal való elővezetésre a mentelmi jog felfüggesztése megtagadtatik, hanem akkor ujból való kikérésre volna szükség, hogy a bünvádi eljárás ellene megindittathassék. A kérdés az, hogy vajjon a bünvádi eljárásra való kiadatást a mentelmi jognak felfüggesztése magában foglalja-e, azt t. i., hogy adott esetben az illető képviselőt karhatalommal lehet-e elővezetni? Azt hiszem, hogy igen. *(Helyeslés.)*

Olay Lajos: Félreértett szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót. Hiszen elég sajnos, hogy mióta az uj ház megalakult, a mentelmi bizottságnak jelentései még nem tárgyaltattak és elég sajnos, hogy nem gondolkoztak komolyan a felett, hogy a birói eljárás rendes menete biztositassék. Igy a mentelmi ügyek napirendre nem voltak kitüzve, tehát nem is történhetett az, hogy Pichler Győző képviselő ur mentelmi joga ezen ülésszakban felfüggesztetett volna. *(Felkiáltások: Nem ez ülésszakban, de ebben az országgyülési ciklusban! Januárban! Halljuk az előadót!)*

Maróthy László előadó: T. ház! 1902. január hó 25-én hozatott az a határozat, a mely szerint az ügyészségnek arra a megkeresésére, hogy elővezethető legyen Pichler Győző képviselő ur, a bizottság azt proponálta, hogy oly czélból függesztessék fel a mentelmi jog, hogy a birói eljárás ellene lefolytatható legyen, de elővezethető ne legyen. Január 25-én hozatott tehát ez a határozat.

Kubik Béla: Hogyan szól az a határozat? Halljuk!

Mohay Sándor: Kérjük a január 25-iki határozat felolvasását.

Maróthy László előadó: A mentelmi bizottság előadójának javaslata igy szól *(olvassa)*:

»A mentelmi bizottság, tekintettel arra, hogy Pichler Győző képviselő ur érdekei esetleg helyrehozhatatlan hátrányt szenvedhettek volna, ha a választókerületétől távol eső birósági székhelyen megjelent volna, különösen méltánylandónak tartja a Pichler képviselő ur által felhozott azon indokot, hogy a képviselőválasztási mozgalmak egész idejét igénybe vették és igy javasolja a t. háznak, hogy méltóztassék Pichler Győző képviselő ur mentelmi jogának elővezettetés czéljából való felfüggesztését megtagadni. Minthogy azonban maga a birói eljárás is csak akkor folytatható, ha az ujonnan megalakult képviselőház is felfüggeszti Pichler Győző képviselő ur mentelmi jogát, a bizottság egyuttal azt javasolja a t. képviselőháznak, hogy Pichler Győző képviselő ur mentelmi jogát oly czélból, hogy a birói rendes eljárás ellene folytatható legyen, felfüggeszteni méltóztassék. Elnök: Kiván-e valaki a tárgyhoz hozzászólani? A mennyiben szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal. — Kérdem a t. házat, elfogadja-e a mentelmi bizottságnak Pichler Győző képviselő ur mentelmi ügyében előterjesztett javaslatát, a mely szerint Pichler Győző képviselő ur mentelmi jogát a t. ház oly czélból, hogy elővezettetése elrendelhető legyen, ne függeszsze fel; oly czélból azonban, hogy a birói eljárás ellene folytatható legyen, felfüggeszsze, igen, vagy nem? Igen! Nem! — Kérem a t. ház azon tagjait, akik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, méltóztassanak felállani. Megtörténik. A ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadván, Pichler Győző mentelmi jogának elővezettetése czéljából való felfüggesztését megtagadja, a birói eljárás folytathatása czéljából azonban Pichler Győző képviselő ur mentelmi jogát felfüggeszti.«

Ez a határozat hozatott 1902. január 25-én.

Barabás Béla: T. képviselőház! Szerintem ez a dolog egészen világos. Az első kérést, hogy Pichler Győző mentelmi joga függesztessék fel elővezettetés czéljából, a képviselőház egészen helyesen tagadta meg. De nagyon helyesen tovább ment a t. ház, a mikor azt határozta, hogy a mentelmi jogot a birói eljárás folytathatása végett felfüggeszti. Ebben benfoglaltatik a bíróság minden oly intézkedésének lehetősége, a melyet más polgár ellen is foganatosithat. Igy tehát a t. igazságügyminiszter urnak teljesen igaza van: ezuttal ujabb határozathozatalnak szüksége fenn nem forog. Azért tehát a t. ház ne határozza el most, hogy nem függeszti fel a mentelmi jogot elővezettetés czéljából, hanem egyszerüen mondja ki, hogy ujabb határozathozatalnak szüksége nem forog fenn. Azt hiszem, az ügy igy volna helyesen elintézve. *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt veszem észre, hogy a mikor a képviselőház Pichler Győző mentelmi ügyével foglalkozott, akkor arra a dologra nézve nem függesztette fel a mentelmi jogot.

Barabás Béla: Felfüggesztette!

Buzáth Ferencz: Nem függesztette fel, mert az elővezettetésre vonatkozó megkeresést megtagadta. Már most a bíróság ebből az ügyből kifolyólag abban a helyzetben van, hogy Pichler Győzőt maga elé idézte többször és Pichler Győző nem jelent meg. Ennek következtében a bíróság most az eljárást ellene csak ugy folytathatja tovább, ha elővezetteti. Minthogy pedig a képviselőház Pichler Győző elővezethetését megtagadta, igen helyesen járt el a bíróság, hogy most a t. házat megkeresi, *(Ellenmondás.)* hogy a megtagadott elővezettetést most már engedélyezze, vagyis a bíróság felhatalmazást kér arra nézve, hogy esetleg karhatalommal is elővezettethesse Pichler Győzőt. *(Ellenmondás. Felkiáltások: Benne van a határozatban!)* Nincs benne. A mikor Pichler Győző ügyét tárgyalta a képviselőház, a két dolgot tökéletesen elválasztotta.

Már most azt mondja a miniszter ur, hogy magától értetődik, hogy ha a mentelmi jog fel van függesztve, a bíróságnak joga van az elővezettetésre. *(Helyeslés.)* Joga van; tökéletesen igazsága van a t. miniszter urnak. De csak akkor lett volna joga, ha a képviselőház külön nem hozott volna határozatot és Pichler Győző elővezettetését meg nem tagadta volna. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Mindenkinek igaza van! *(Derültség.)*

Buzáth Ferencz: Hogy ha a képviselőház Pichler Győzőnek elővezettetését nem engedélyezi és elfogadja a miniszter ur javaslatát, akkor az az eset fog előállani, hogy a bíróság ebben az ügyben nem intézkedhetik, Pichler Győzőt karhatalommal elő nem vezettetheti, mert a képviselőház ezen jogot, hogy elővezethesse, megtagadta és igy ez az egész ügy az igazságszolgáltatás részéről befejezhető nem lesz. Én teljesen igazat adok a bíróságnak abban, mikor Pichler Győzőnek mentelmi jogát ebben az esetben felfüggeszteni kéri, hogy esetleg karhatalommal is elővezettethesse. Ezért én a miniszterelnök urnak indokolását és javaslatát el nem fogadhatom. *(Zaj.)*

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. ház! Én azt hiszem, hogy az a januári határozat lényegében helyes, mert elővezetést kérni egyszerüen nem lehet, *(Helyeslés.)* ha a bünvádi eljárás tekintetében a mentelmi jog felfüggesztve nincs. Akkor tehát nagyon helyes volt, hogy az elővezetés miatt a kiadatást megtagadta a ház. Ezzel szemben azonban kimondatott nagyon helyesen az, hogy mivel a képviselőválasztás előtt

megkezdett bünvádi eljárás nem folytatható a képviselővé választás után, a ház a mentelmi jogot felfüggeszti ezen ügyre vonatkozólag. De már most mi nem mondhatjuk azt, hogy szükséges ebben az ügyben ujabb kiadatás; nem mondhatjuk, hogy kiadjuk ebben az ügyben, még kevésbbé, hogy a kiadatást megtagadjuk, hanem azt kell mondanunk, a mit én inditványoztam, hogy a mentelmi jog ujabb felfüggesztésére szükség nincs. *(Helyeslés.)*

Molnár Jenő: T. ház! Én határozottan a mentelmi bizottság véleménye mellett vagyok. Mi a helyzet most? Az, hogy nem dezavuálhatja most sem a mentelmi bizottság a képviselőház előbbi határozatát. Most csak az a praktikus eredménye lesz ennek a határozatnak, hogy kénytelen lesz a bíróság szabályszerüen megidézni Pichler Győzőt. Ezzel nem fog történni sem az igazságszolgáltatás menetének fennakadása, sem Pichler Győző mentelmi joga nem lesz megsértve, hanem a bíróság kénytelen lesz egy szabályszerü idézést kibocsátani. Ezért kérem, hogy a mentelmi bizottság jelentéséhez hozzájárulni méltóztassék.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Én azt az álláspontot egyáltalában nem tartom elfogadhatónak, a melyet Molnár képviselő ur kifejt, mert az odavezetne, hogy a ház a bünvádi eljárást folytonosan ellenőrizné és arra ügyelne, hogy a bíróság helyesen járt-e el, vagy nem. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Kiván még valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Két határozati javaslat adatott be, mindkettőt fel fogom olvastatni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa)*: »Pichler Győző képviselő mentelmi jogának ujabb felfüggesztésére ez esetben szükség nincs. Beadja Plósz Sándor.« »Pichler Győző képviselő mentelmi ügyében ujabb határozathozatalra szükség nincs. Beadja Barabás Béla.« *(Felkiáltások: Mindkettő ugyanaz!)*

Barabás Béla: Én az enyémet visszavonom, mert azonos a másikkal.

Elnök: A kérdést ugy fogom feltenni, hogy elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? Ha nem fogadja el, akkor ezzel szemben elfogadtatik az igazságügyminiszter ur javaslata. Kérdem a t. házat, elfogadja-e a mentelmi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Nem!)* A mentelmi bizottság javaslata el nem fogadtatván, elfogadtatott az igazságügyminiszter határozati javaslata, mely szerint Pichler Győző mentelmi jogának ujabb felfüggesztésére szükség nincs. *(Helyeslés.)*

Barabás Béla képviselő ur azonos javaslatot adott be, de azt visszavonta; erre vonatkozólag tehát határozathozatalnak helye nincs.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 212) csalás büntette miatt feljelentett Pichler Győző képviselő ur mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti királyi főügyészség azon okból kéri dr. Pichler Győző országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett országgyülési képviselő Wallburg Ernő budapesti lakost rábirta arra, hogy birói foglalás során ingóságait elrejtse. Ugyanis, midőn Pick Armin testvérek czég Wallburg Ernő ellen vezetett végrehajtást, rábeszélte a nevezett végrehajtást szenvedettet, hogy azon ingóit, melyek még lefoglalva nem voltak, az ő lakására szállittassa. Minthogy az iratok szerint ezen körülmény beigazoltnak látszik és zaklatás esete fenn nem forog, s mert a mentelmi jog felfüggesztését az illetékes királyi főügyészség kéri, a mentelmi bizottság javaslatba hozza a t. háznak, hogy dr. Pichler Győző országgyülési képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? Ha szólani senki sem kiván, kijelentem, hogy a t. ház a mentelmi bizottság javaslatát fogadja el, s Pichler Győző országgyülési képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 213) sikkasztás büntette miatt vádolt dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: A budapesti királyi főügyészség azon okból kéri dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene Fried Adolf sikkasztás miatt feljelentést tett. Az iratok szerint a tényállás az, hogy dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő ur, mint az Erzsébetfalvi Korona- és Hitelszövetkezet megbizott ügyésze és igazgatója, Fried Adolfot felfogadta pénztárnoknak ezen intézethez, s tőle az iratok közt levő eredeti levelek szerint 1901 február havában 2000 korona készpénzt és 4000 korona értékü értékpapirt vett át óvadékul. A szolgálati viszony Fried és a nevezett intézet között 1901 szeptember havában felmondatott, s ugyanezen év deczember havában meg is szünt. Daczára ennek, az óvadék vissza nem adatott neki, sőt az Erzsébetfalvi Korona- és Hitelszövetkezethez be sem lett szolgáltatva, hanem elzálogositttatott. Utóbbi Radó Károly vallomásával, az előbbi pedig Radó Simon vallomásával bizonyittatik.

Miután a megkeresés az illetékes királyi ügyészségtől érkezett, s zaklatás jellegét az ügy magán nem viseli, a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. háznak, hogy dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? Ha senki nem kiván szólani, kijelentem, hogy a ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát, mely szerint dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi joga ezen esetre vonatkozólag felfüggesztetik.

T. ház! A t. ház a szombati ülésében elhatározta, hogy 12 és 1 óra közt áttér a kérvények tárgyalására. Azt hiszem, most már elérkezett az idő arra, hogy a kérvények tárgyalására áttérjünk. *(Felkiáltások: Tárgyaljuk le a mentelmi ügyeket!)*

Olay Lajos: T. ház! Én azt hiszem, hogyha mi annyira hangoztatjuk, hogy a képviselők mentelmi joga nem lehet privilégium, akkor azt komolyan is kell venni. Nem találom indokát annak, hogy most félbeszakitsuk a mentelmi ügyek tárgyalását és a kérvények tárgyalására menjünk át, s azt gondolom, helyesebb lesz azt a néhány ügyet, a mi még van, letárgyalni s azután menni át a kérvények tárgyalására. Jobb, ha ezt most elvégezzük; sok van még. Kérem tehát a t. házat, határozza el ezen mentelmi ügyek tárgyalásának folytatását. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Hozzájárulok ahhoz, a mit Olay Lajos t. képviselőtársam mondott. A háznak multkori határozatát természetszerüleg meg kellett tartanunk, meg is tartottuk: elkezdtük a mentelmi ügyeket tárgyalni. Azon feltevésben hozta meg a ház akkori határozatát, hogy 12 órára ezek körülbelül befejeztetnek. De a háznak, gondolom, ilyen joga mindig van a napirend megállapitásánál, hogy azt mondja: nem fejeztetvén be ezen ügyek sorozata, azok tárgyalását folytatja és a kérvények tárgyalását a holnapi napra teszi át, t. i. ismét 12 órára, a mikor azokat tárgyalni szoktuk. Gondolom, ez nem ütközik a házszabályba. Az a motivum, a melyet Olay Lajos képviselő ur felhozott, nagyon indokolt és csak azért nem tárgyaltuk eddig a mentelmi ügyeket, mert nem jutottunk hozzá. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ehhez képest méltóztatnak elhatározni, hogy ma folytassuk a mentelmi ügyeket, és a kérvényeket tegyük át a holnapi napra. *(Felkiáltások: Öt percz szünet! Nem kell szünet! Volt már!)* Tehát folytatjuk a mentelmi ügyeket, és pedig következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 214) becsületsértés vétsége, esetleg hatóság elleni kihágás miatt vádolt Kubinyi Géza országgyülési képviselő ur mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! Kubinyi Géza országgyülési képviselő ur az 1901. évi november hó 15-én Tornallyán megtartott megyei bizottsági tagválasztáskor azon okból, mert a csendőrőrjárat az ő utasitására egy embert el nem fogott, az őrjáratban lévő csendőröket sértő kifejezésekkel illette. E miatt Kubinyi Géza országgyülési képviselő ur ellen a feljelentés a tornallyai járásbirósághoz megtétetett és az iratok között lévő tanukihallgatási jegyzőkönyvek alapján az előadott tényállás beigazoltnak látszik. Ennek következtében a kassai kir. főügyészségnek, mint illetékes hatóságnak felterjesztése alapján a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy Kubinyi Géza orsz. képviselő mentelmi jogát a fenforgó esetben felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha nem, határozatilag kimondom, hogy Kubinyi Géza orsz. képviselő ur mentelmi joga felfüggesztetett.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 215) párviadal vétségével vádolt Luby Géza orsz. képviselő ur mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: A debreczeni kir. főügyészség azon okból kéri Luby Géza orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert Nagy László szatmár-vármegyei alispánnal párbajt vivott. Minthogy az iratokból kitünik, hogy a párbaj 1902. január havában tényleg megtörtént, s mert a mentelmi jog felfüggesztését az illetékes hatóság kéri: a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy Luby Géza orsz. képviselő ur mentelmi jogát a fenforgó esetben felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólni? Senki sem kivánván szólni, határozatilag kimondom, hogy Luby Géza orsz. képviselő ur mentelmi joga a szóban forgó esetre nézve felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottságnak jelentése (Irom. 216) párviadal vétsége miatt elitélt Győrffy Gyula orsz. képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: A budapesti kir. főügyészség Győrffy Gyula orsz. képviselő ur mentelmi jogát azon okból kéri felfüggeszteni, hogy a párviadal vétsége miatt hozott jogerős itéletben megállapitott két napi szabadság-vesztés büntetés rajta végrehajtható legyen.

Tekintettel arra, hogy az itélet a jogerősségi záradékkal van ellátva és a mentelmi jog felfüggesztését illetékes hatóság kéri: a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy a két napi államfogház-büntetés végrehajthatása czéljából Győrffy Gyula orsz. képviselő ur mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha senki sem kiván, határozatilag kimondom, hogy Győrffy Gyula képviselő ur mentelmi joga a fenforgó esetben felfüggesztetett.

Következik a mentelmi bizottságnak jelentése (Irom. 217) hamis vád, esetleg nyilvános rágalmazás vétségével vádolt Udvary Ferencz orsz. képviselő ur mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A győri kir. főügyészség azon okból kéri Udvary Ferencz orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett képviselő Borik Dániel körjegyzőt azzal vádolta, hogy a cseténi csendőrörs közreműködésével a választókat maga elé idézve, különböző fenyegetésekkel a néppárt részéről állitólag elkövetett választási visszaélésekre nézve vallomásokat akart kicsikarni, ezen vád a körjegyző ellen beigazolható nem lévén, a körjegyző feletes hatósága által a vád alól felmentetett.

Minthogy Udvary Ferencz orsz. képviselő Borik Dániel csernyei körjegyzőt oly cselekményekkel vádolta az iratok szerint, melyek fegyelmi, sőt bünvádi eljárás tárgyát is képezhetik, és minthogy ezen vád az iratok közt fekvő jogerős felmentő véghatározattal valótlannak bizonyult: nevezett körjegyző panasza, s ennek következtében a győri kir. főügyészség, mint illetékes hatóság felterjesztése zaklatás jellegével birni nem látszik, s a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy Udvary Ferencz orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Zboray Miklós: T. ház! Én ellentétben vagyok a mentelmi bizottság javaslatával, és engedje meg a t. ház, hogy néhány rövid szóval indokoljam ezt. Indokolásom a tények, az akták tartalmának előadásából fog állani.

A tényállás a következő: Udvary Ferencz megválasztatván Zirczen, illendőségből, tiszteletlettudásból elment Veszprémbe, a főispánnál, alispánnál látogatást tenni. Az alispánnál való látogatása alkalmával az alispán ur előzékenységből és tiszta kötelességérzetből kérdezte, hogy nem tapasztalt-e a kerületben valami olyast, a mit felemlitésre méltónak találhat, most, miután tudja, hogy kérvénynyel van megtámadva, és igy még mindig forrong a kerület, és rendben folyik-e ott minden. Ekkor ő felemlitette, hogy arról értesült Csernye községében lakóktól, hogy ott a jegyzői irodában a jegyző jelenlétében vallomásokat szednek ki, ott a csendőrség nap-nap után jár, éjjel, a kora reggeli órákban tömeges kihallgatásokat foganatositani. Ezt előadván, ajánlotta magát pár szó után és távozott.

Az alispán ur — ismétlem, nagyon helyesen, és kötelességtudólag — kiváncsi volt, hogy miben áll ez az előadás, és meg akart győződni, hogy megfelel-e ez a valóságnak. Sürgönyt küldött tehát az illetékes főszolgabiróhoz, a mely sürgöny tartalma az akták tanusága szerint a következő *(olvassa)*: »A főbiró urnak Zirczen. Udvary Ferencz orsz. képviselő a mai napon panaszt emelt nálam a miatt, hogy a csernyei jegyző a csetényi csendőrörs közreműködésével és segédkezésével a választókat háromszor-négyszer maga elé idézi kihallgatásra, és tőlük fenyegetések mellett a néppárt részéről állitólag elkövetett választási visszaélésekre nézve vallomásokat akart kicsikarni. Utasitom főbiró urat, hogy azonnal és személyesen utazzék Csernyére, a panaszt tegye tüzetes vizsgálat tárgyává, a vizsgálati iratokat hozzám öt nap alatt terjeszsze fel, és azt is jelentse be ugyanezen határidő alatt, hogy a csendőrségnek ezen eljárásnál való közreműködésre ki adott felhivást. Végre már most utasitom, hogy a mennyiben a panasz valónak bizonyulna, a csernyei jegyzőt a zirczi választás ellen beadni tervezett kérvény felszereléséhez szükséges adatgyüjtésben való részvételtől azonnal, és a legkomolyabb következményekre való figyelmeztetés mellett tiltsa el. Veszprém, 1902. junius 12-én. Kolozsváry József alispán.«

Nagyon helyes és szép. Mi történik azonban most? A főbiró ur Csernyére bevonul, maga elé idézi, vagy a mi valószinübb, megjelenik a jegyző urnál és a helyett, hogy puhatolóznék és vizsgálná, hogy mi igaz, hogy ugy mondjam: igazolásra hivná fel a jegyző urat, azt mondja a jegyző urnak: tessék bemondani jegyzőkönyvbe vallomását, és a jegyző erre aktaszerüleg igazolhatóan bemondja a vallomását — tehát nem kihallgatás történik — és abban olyan kitételeket enged meg magának egy országgyülési képviselővel szemben, hogy az a pökhendi modor az ember arczába kergeti a vért *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »1902. junius 28-ikán a zirczi járás főszolgabirája által stb. . . . meghallgattatván és felhivatván, hogy a vonatkozó nyilatkozatot adja elő, mire nevezett körjegyző bemondja: Először is előrebocsájtja, hogy Udvary Ferencz országgyülési képviselő ur panasza szemen szedett valótlanság és hogy azt mint bosszuból eredő, személyes haragosaim által besugott rosszakaratu denunciációt visszautasitom.« *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Arra nézve, hogy mi történt, előadja, hogy *(olvassa)*: »Csernye községben f. évi május 27-ike, vagyis a legutóbbi választás napja óta a magyar kir. csendőrség négy izben teljesitett kihallgatást« — vagyis junius 28-ikáig, tehát egy hónap alatt négy izben. De lássuk, hogyan történt. Egy alkalommal kihallgatást tartott a csendőrség f. évi május 29-ike és 30-ika közt, tehát két nap, f. évi junius hó 3., 4. és 5. napjain, tehát öt nap, azonkivül junius 16. és 17-ikén, tehát hét nap, azután junius 21. és 22-ikén, tehát kilencz napon tartott a csendőrség kihallgatásokat Csernye községben. Kihallgattatott pedig egy alkalommal — a jegyző bemondása szerint — ötven polgár egy más alkalommal 59 egyén. *(Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kihallgattatott egy alkalommal, mert a választásból hazatérve, zavargások voltak, a második alkalommal egy tüzeset volt, a harmadik alkalommal a csendőrséget kiküldte a veszprémi kir. ügyészség, hogy puhatolózzék, vajjon a választás alkalmával ettek-e, ittak-e, mennyit, kik, és ki fizette. *(Élénk mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Várady Károly: Ez Bánffyzmus!

Zboray Miklós: A negyedik alkalommal ismét tüzeset volt. Tehát ebben a négy esetben, a melyben a csendőrség kilencz napig foganatositott kihallgatást, aktaszerüleg két esetre vonatkozólag 190 ember hallgattatott ki. Hogy mikor, azt is megmondja a jegyző ur. Azt mondja, hogy korán reggel, vagy későn este. Hát méltóztassék most elképzelni, mikor volt az a korán reggel és mikor a későn este. *(Felkiáltások a bal- és*

a szélsőbaloldalon: Éjjel!) A másik esetnél ugyanesak azt mondja, hogy a kihallgatások 16-án és 17-én leginkább esti 6 órától 11 óráig tartattak. Hát én valónak fogadom el, a mit ő mond, bár nem hallgattatott ott ki egyetlenegy polgár sem arra nézve, hogy mikor történtek a kihallgatások, de mondom, én valónak fogadom el a jegyző bemondását. Csakhogy még akkor is ellenkezik a törvénynyel és a törvényes gyakorlattal, hogy a kihallgatások hajnalban vagy az éjjeli órákban foganatosittassanak.

Azután beismeri, hogy két egyént a községi irodából kikergetett. Arról nem beszél, hogy miért, azt mondja, hogy jussa volt hozzá. Helyes. De nemesak ez a csendőrségi kihallgatás és asszisteneziával való vizsgálat tartatott, hanem ő maga előadja a következőket *(olvassa)*: »Végre igazolom azt is, hogy Udvary Ferenez országgyülési képviselő megválasztása ellen benyujtott peticziónál leendő felhasználás czéljából dr. Klein Ignáez ügyvéd zirczi lakos, Holitscher Károly földbirtokos esernyei lakos, Povázsai György ág. hitv. evangélikus lelkész, Alman Brunó ág. ev. tanitó, Brüek Ignáez haszonbérlő, Morgenstern József földbirtokos, Klein Soma kereskedő helybeli lakosok megbizattak az adatgyüjtésekkel és ezek is a jegyzői irodában jegyzőkönyveket vettek fel«, a melynél ő segédkezett és a mit, azt mondja, megkerestetvén az iránt, hogy az erről szóló jegyzőkönyveket felvegye, mint jegyző megtett. *(Élénk mozgás a baloldalon.)*

Konstatálom, hogy az: vajjon minő mérvü volt ez a kihallgatás, hány embert hallgattak ott ki és kiket, nem tünik ki az aktából, mely a mentelmi bizottság iratai között feltalálható; de elképzelni, azt hiszem, minden képviselőtársam elképzelheti.

És most mit szól ez a t. jegyző ur, a midőn mindezeket ilyen nyiltan be meri ismerni? *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja *(olvassa)*: »A fentiek következtében azon alázatos kérelemmel járulok a nagyságos megyei alispán urhoz, méltóztassék az Udvary Ferenez által ellenem eddig beadott panaszokat irásban részemre kiadni, mert nevezett országgyülési képviselő ellen a megtorlási eljárást a büntető biróságnál meginditani szándékozom annyival is inkább, mert az ellenem eddig tett panaszai mind hazug feljelentéseken alapulnak és egy országgyülési képviselőhöz nem illő eljárás az, hogy ha a be nem igazolt bemondások alapján egy köztisztviselő ellen a felettes hatóságnál panaszokat tesz.«

Hát én kérdem, hogy helyesen járt-e el az a főbiró ur, a mikor ilyet bevenni engedett? Hiszen ha ő a kihallgatást foganatositja és a panasztevő ellen valaki annak folyamán felszólal, vagy sértő kifejezést használ, neki kötelessége azt rendre utasitani, megbirságolni. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a baloldalon.)* Itt pedig a helyett, hogy a kihallgatást annak törvényes rendje és módja szerint foganatositaná, leülteti azt a jegyzőt és türi, hogy az a jegyzőkönyvben egy országgyülési képviselőről olyanokat mondjon, hogy az az eljárás tőle nem volt illő és »denuneziálás«-nak nevezze azt, hogy az illető panaszt tett. *(Mozgás a néppárton.)* Hiszen nem is volt az panasz! Nem tett panaszt. mert ha én képviselő létemre, vagy nem is mint képviselő elmegyek annak a jegyzőnek egy felettes hatóságához és annak tudtára adom, hogy mi történt, azt nem azért teszem, hogy engem, mint panaszost beidézzenek és nekem ide-oda szaladgálnom kelljen a végből, hogy beigazoljam igazamat; hanem teszem azért, hogy ő a saját hatáskörében, mint felügyeleti hatóság, megvizsgálja, hogy jelentésemnek van-e alapja vagy nines? Csak akkor, ha panaszom tárgyának bizonyosságáról meg vagyok győződve, ha azt aktaszerü bizonyitékokkal támogatni képes is vagyok, akkor adok be panaszt. Ha azonban esak mende-mondáról van szó — mint itt — nevezetesen arról, hogy mit beszélnek a esernyei lakosok és az illető elmegy az alispánhoz, s elmondja, hogy mit hallott: még nem tesz panaszt, és ha az alispán a dolgot kötelességszerüleg meg akarja vizsgálni, az tőle igen szép és helyes eljárás. *(Ugy van! a néppárton.)*

De a mikor igy beigazoltatik minden, a mikor beigazoltatik az, hogy az a főjegyző veszi magának a bátorságot a főbiró előtt ilyen nyilatkozatokat tenni: nohát ilyen esetben nincs egyébről szó, mint politikai zaklatásról és üldözésről akkor, a mikor valaki egy képviselővel szemben ilyen pökhendi modorban mert nyilatkozni. *(Ugy van! a néppárton és a baloldalon.)*

Most az a főbiró, a kinek kötelessége lett volna kihallgatni a tanukat; a mikor igazolva van az, hogy százakat meg százakat kellett volna kihallgatnia; a mikor igazolva van az, hogy az összes zirezi lakosok és ügyvédek lótottak-futottak az ő részvétele mellett: ez a főbiró nem hallgat ki egyetlen polgárt sem maga, hanem egy nyilatkozatot irat ugyanazon emberekkel, a kik az adatgyüjtésnél a jegyző által már felhasználtattak. *(Mozgás a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* E nyilatkozatban az illetők azt mondják *(olvassa)*: Alulirottak igazoljuk, hogy Borik Dániel körjegyzőnek fenti bemondása a tiszta valóságnak és igazságnak megfelel és hogy a felsorolt tényekről tudomásunk van, valamint hogy a választási visszaélésekre vonatkozólag nevezett körjegyző által irott jegyzőkönyvek felvételére őt mi alulirottak kértük fel és az adatokat mi szereztük be. Povázsa György s. k. Morgenstern József s. k., Alman Bruno s. k., Bruck Ignáez s. k. és Klein Soma s. k. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Ezek irják alá a nyilatkozatot! Hát ez az eljárás az uj rendszer szerint? *(Mozgás a néppárton.)* Hiszen annak a főbirónak ki kell hallgatnia mindegyiket külön-külön, ha ez a fegyelmit megelőző vizsgálat volna; neki meg kellett volna kérdeznie egyenkint és egymástól elkülö-

nitve a tanukat, nem pedig egy nyilatkozatot aláiratni velük és azt odacsatolni. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Már pedig, t. képviselőház, egyetlen polgár sem lett kihallgatva, hanem ezek az urak, a kiket felhasznált a jegyző, sértetlen becsülettel odaállanak tanuskodni a mellett, hogy a jegyzőnek van igaza. És a mikor ez megtörténik, arra az alispán ur hoz egy határozatot; határozatában kimondja, hogy a Borik Dániel csernyei körjegyző ellen Udvary Ferencz képviselő panasza folytán meginditott eljárást megszünteti.

Előrebocsátottam, hogy Udvary Ferencz képviselőtársam eljárást nem is kivánt, panaszt nem is tett; de ha akart volna is panaszt tenni, az alispán urnak utasitania kellett volna őt arra, hogy tegye azt szóbelileg vagy irásbelileg. Mondom tehát, az alispán ur megszünteti a további eljárást és megszünteti a véghatározatban különösen azért, mert *(olvassa)*: »a körjegyző a hivatalos helyiségében megjelent községi lakosok bemondására egyik vagy másik községi lakos kérelme folytán jegyzőkönyvet vett fel; minthogy az a körjegyzőnek nemcsak joga, de kötelessége is, ez vádbeli cselekményt egyáltalán nem képezhet.«

Hát most összeegyeztetve ezt azzal a sürgönynyel, a melynek végpontjában azt mondja az alispán ur, hogy ha valónak bizonyulna, a csernyei jegyzőt a zirczi választás ellen beadni tervezett kérvényhez szükséges adatok gyüjtésében való részvételtől azonnal és a következményekre való legkomolyabb figyelmeztetéssel tiltsa el, igazán nem tudom, hogy hol van az igazság; vajjon az alispán urnak az első táviratában-e, vagy ezen határozatában? Hanem én azt tartom, hogy itt az igazság földre esett a két határozat közt.

Most Udvary megkapja ezt az irást; nem törődött vele, félretette. Hisz ő nem is dolgozott oly apparátussal, hogy itt a feljelentést tovább vigye. Erre azonban a jegyző ur felülkerekedik és boldog mosolylyal és tiszta önérzettel kérvényt ad be a zirczi járásbirósághoz, a melyben kéri Udvary Ferencz országgyülési képviselő budapesti lakos ellen, közhivatalnok ellen elkövetett rágalmazás miatt a büntető eljárást hivatalból meginditani.

Már most mi történik? Vissza kellett volna utasitani a kérést, mert a felhatalmazás, a melyet a bünvádi perrendtartás 95. §-a értelmében az igazságügyminisztertől, vagy közvetlenül, vagy az ügyészség utján kell kérni, hiányzott.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: A jegyzőnek nem az igazságügyminisztertől kell kérnie!

Zboray Miklós: Kérem, azt mondja a törvény: »Oly büncselekmények tekintetében, a melyek csak felhatalmazás utján üldözhetők, a felhatalmazás akár a kir. ügyészséghez, akár az igazságügyminiszterhez intézett hivatalos iratban vagy külön irásbeli nyilatkozatban adható meg.« Tehát vagy az igazságügyminiszter utján, vagy az ügyészség utján kell a felhatalmazást megadni. De hát felhatalmazást nem adott a t. jegyző ur; hanem akkor segitségére siet Klein Ignácz ur, a ki az adatgyüjtésnél oly gyönyörüen közreműködött, az a Klein Ignácz, a ki a nyilatkozatot is aláirta és a kis Klein ur, mint ügyészi megbizott rögtön inditványozza, hogy tétessék át ez a kérvény a győri főügyészséghez. Itt van a határozat rá rögtön. S a győri főügyészségnek egyéb dolga sincs — én meg vagyok győződve, hogy ez a legsürgősebb dolga, hogy restancziákban nem dolgozik — és megkéri a képviselőházat Udvary képviselő kiadása iránt, mert itt főbenjáró rágalmazásról, esetleg hamis vádról van szó. Nos, kérem; világosan intézkedik a bünvádi perrendtartás, hogy ily felhatalmazás nélkül, a mely az igazságügyminiszterium utján vagy az ügyészségnek adandó, semmiféle eljárásnak helye nincs és nem lehet. *(Ugy van! a néppárton.)* Ezt kimondja a bünvádi perrendtartásnak a 3. és 4. §-a. A helyett tehát, hogy már az ügyészi megbizott a kérést visszautasitotta volna, a helyett, hogy a győri főügyészség felhatalmazás hiányában az eljárást meg se inditotta volna, itt állunk, t. képviselőház, az előtt, hogy egy képviselőtársunkat, a kit a jegyző ur ily eloquenciával és személyeskedéssel, denunciálással vádol, most még kiadjuk, hogy a bünvádi perrendtartás nagyobb dicsőségére az igazságszolgáltatás rajta keresztülgázolhasson.

Én kérem a t. házat és inditványozom, hogy méltóztassék a mentelmi bizottság javaslatával szemben Udvary Ferencz képviselőtársunk mentelmi jogát fel nem függeszteni. *(Helyeslés a néppárton.)*

Förster Ottó: Még van időd, Laczi! Vond vissza a javaslatot! Sokat reparálsz!

Elnök: Kiván még valaki szólni? Ha szólni senki sem kiván, akkor a vitát bezárom. Felteszem a kérdést: Elfogadja-e a ház a mentelmi bizottság javaslatát Zboray Miklós határozati javaslatával szemben, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, kérem, álljanak fel. *(Megtörténik. Zaj. Felkiáltások balfelől: Kisebbség!)* Kisebbség. Ehhez képest Zboray Miklós képviselő ur határozati javaslata fogadtatván el, Udvary Ferencz mentelmi jogának felfüggesztését a ház megtagadta. *(Élénk mozgás és zaj.)*

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 243) rágalmazás vétsége miatt feljelentett Vészi József országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A budapesti kir. főügyészség azon okból kéri Vészi József országgyülési képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene Osinger János budapesti lakos rágalmazás miatt panaszt emelt. A tényállás az, hogy Osinger János lapjában több támadó czikket közölt a Telefon-Hirmondó ellen, a mely vállalatnak szellemi részét a »Bu-

dapesti Napló« szerkesztősége látja el. E miatt Vészi József, mint ezen utóbbi lap főszerkesztője, közbejáróul elküldötte Osinger Jánoshoz Janovits Pál hirlapirót, a kinek közbenjárására Osinger János egy időre a támadásokat be is szüntette. Ugyanezen idő alatt Osinger János a feljelentés szerint igyekezett a Telefon-Hirmondót rávenni, hogy lapjára fizessen elő. Az előfizetés azonban meg nem történt. Osinger ezután ismét meginditotta a támadásokat a Telefon-Hirmondó ellen, a miből Vészi József azt következtette, hogy azon okból támad Osinger ujból, mert az előfizetés meg nem történt.

E miatt rágalmazási pert inditott Osinger János Vészi ellen, a midőn a Vészi által Osinger ellen ugyanezen ügyben zsarolás miatt folytatott perben az ügyészség megszüntető inditványt tett. Miután a fölterjesztés az erre illetékes hatóságtól érkezett, az iratok pedig nem vallanak arra, hogy zaklatás esete forogna fenn, mert a kihallgatott tanuk vallomása az iratok között van, tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, méltóztassék Vészi József képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Miután senki szólani nem kiván, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja és Vészi József képviselő mentelmi jogát felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 244) a büntető törvény 125. szakaszába ütköző megvesztegetés vétségével vádolt Hámory László országgyülési képviselő ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A kolozsvári kir. főügyészség azon okból kéri dr. Hámory László országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert pártja ellen az iratok közt levő sürgöny szerint Hartman Elek választási vesztegetés miatt panaszt emelt, hogy nevezett országgyülési képviselő terheltként kihallgatható legyen. A közlött iratok közt levő jegyzőkönyvek szerint az, hogy Hámory László országgyülési képviselő tényleg jelölt korában vesztegetett volna, ki nem tünik, de sőt azokban az, hogy valakinek pénzt vagy értéket adott vagy igért volna, hogy reá szavazzon, mind csak harmadik egyéntől hallottnak állittatik; mégis, mert ezen ügyben Hámory László országgyülési képviselő választása ugyancsak a vádbeli cselekmények miatt kérvénynyel támadtatván meg, a választás igazoltnak mondatott ki, mi, ha a vádbeli cselekmények beigazolhatók lettek volna, maga a választás sem lett volna érvényesnek fentartható, a miért is az iratokból kitünőleg a mentelmi bizottság azon nézetben van, hogy ezen ügy a választási mozgalmak hevében keletkezvén, az bizonyos szinét viseli magán az olyan eljárásnak, melytől a képviselő egyéniségét megóvni a képviselők mentelmi joga van hivatva. *(Helyeslés.)*

Mindezeknél fogva tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, mondja ki a t. képviselőház, hogy dr. Hámory László országgyülési képviselő mentelmi jogát ezen esetben fel nem függeszti. *(Helyeslés.)*

Elnök: Miután senki szólani nem kiván, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház elfogadván a mentelmi bizottság jelentését, dr. Hámory László országgyülési képviselő mentelmi jogát fel nem függeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom, 245) sikkasztás büntette miatt feljelentett Hock János országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! Kobling Emil az iratok szerint egy Gabányi-féle képet adott át Hock János országgyülési képviselőnek oly czélból, hogy azt értékesitse, a ki ezt az iratok közt lévő sajátkezü levele szerint el is fogadta, de ennek daczára többszöri sürgetésre sem a kép árát, sem a képet Hock János megbizójának vissza nem adta.

Hock János a mentelmi bizottság ülésén személyesen megjelenvén, elismerte a kép átvételét, de kijelentette, hogy azt eladni képes nem volt, és azt ő vissza is szolgáltatta megbizójának, ennek daczára azonban a nevezett vádemelőnek ügyvédje ezt a vádat fentartotta.

Tekintettel arra, hogy a bizottság előtt megjelent képviselő ur beigazolta azt, hogy a vád már tárgytalan, mert ő kielégitette az illető vádemelőt és annál is inkább, mert az iratok közt az ügyvédnek, a bemutatott nyilatkozat szerint egy oly levele van, a mely kilátásba helyezi a vád visszavonását azon esetre, ha a nevezett képviselő ur az ügyvéd részére 1500 koronát fizet: a mentelmi bizottság nem lát olyan esetet fenforogni, a mely Hock János képviselő mentelmi jogának felfüggesztését szükségessé tenné és ennélfogva tisztelettel javasolja, hogy a t. ház ezen esetre vonatkozólag a mentelmi jog felfüggesztését megtagadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, a t. ház elfogadja a mentelmi bizottság jelentését, a mely szerint Hock János képviselő ur mentelmi joga a jelen ügyben fel ne függesztessék. *(Helyeslés.)*

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése (Irom. 246) rágalmazás miatt feljelentett Szüllő Géza országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A pécsi kir. főügyészség azért kéri Szüllő Géza országgyülési képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett képviselő Kele György kotori lakos jegyzőnek a perlaki szolgabirói irodában az mondotta, hogy hallotta, hogy a kormánypárti jelölt mellett vesztegetett és egy megnevezett választónak egy-két forintot adott oly czélból, hogy a kormánypárti jelöltre szavazzon.

Szüllő Géza országgyülési képviselő megjelenvén a bizottság előtt, előadja, hogy ő ily vádat nem emelt nevezett jegyző ellen, de a jelzett alkalommal látván az illető jegyzőt, fel-

emlitette, hogy hallotta, hogy a nevezett jegyző ilyen vesztegetést elkövetett, a minek következményeire őt figyelmeztette, s ettől óva intette, de vádat nem emelt ellene. Szüllő Géza képviselő urnak ezen kijelentését hallotta a főszolgabiró is, de ezt ő tudomásul nem vette.

Miután az iratok szerint Szüllő Géza országgyülési képviselő vádat nem is emelt az illető jegyző ellen, és a főszolgabiró sem vette azt, a mit ő a jegyzőnek figyelmeztetésül mondott, tudomásul: ennélfogva és miután a dolog a választási mozgalmak közepette történt: a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja a t. képviselőháznak, hogy Szüllő Géza orsz. képviselő mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag fel ne függeszsze.

Elnök: T. ház! Azt hiszem, hogy a ház elfogadja a mentelmi bizottság javaslatát és Szüllő Géza mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag nem függeszti fel. *(Helyeslés.)*

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése (Irom. 247) párviadal vétségével vádolt gr. Tisza István és Rakovszky István orsz. képviselők mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. főügyészség azon okból kéri gróf Tisza István és Rakovszky István országgyülési képviselők mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezettek 1902. évi márczius 3-ikán párbajt vivtak, hogy ellenük az eljárás megindítható legyen.

Miután az iratokból kitünik, hogy a párbaj tényleg megtörtént, és a megkeresés az illetékes hatóság által történt, ennélfogva tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság a háznak, hogy gróf Tisza István és Rakovszky István országgyülési képviselők mentelmi joga ez ügyre vonatkozólag felfüggesztessék.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház gróf Tisza István és Rakovszky István országgyülési képviselők mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszti. *(Helyeslés.)*

Következik a képviselőház mentelmi bizottságának jelentése (Irom. 248), sikkasztás miatt feljelentett dr. Pap Zoltán országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. főügyészség azért kéri dr. Pap Zoltán országgyülési képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztését, mert őt Csoór Gáspárné sikkasztás miatt feljelentette. A tényállás az iratok szerint az, hogy Csoór Gáspárné az iratok között levő elismervény szerint egy 300 forintról szóló váltót adott át dr. Pap Zoltán országgyülési képviselőnek, hogy azt leszámitolja, s abból Csoór Gáspárnénak Policzer nevü budapesti lakossal szemben fennálló tartozását kifizesse. Dr. Pap Zoltán országgyülési képviselő a váltót le is számitoltatta, de a jelzett tartozást nem fizetvén ki, Policzer a Csoórné butorait elárvereztette a ki nem fizetett adósság miatt.

A megkeresés az illetékes hatóságtól érkezvén, zaklatás esete fenforogni nem látszik, azért tisztelettel kéri a mentelmi bizottság, hogy Pap Zoltán képviselő ur mentelmi jogát a fenforgó ügyben felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház Pap Zoltán mentelmi jogát ebben az ügyben felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 249) sajtórendőri kihágás miatt vádolt Molnár Jenő országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A Szentes városi rendőrkapitány azért kéri Molnár Jenő orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert a »Csongrádmegyei Ellenzék« czimü lap nyomdája részéről a vallás- és közoktatásügyi és az igazságügyi miniszterek illető rendeletének 19. §-ában meghatározott kimutatás a kir. ügyészséghez nem küldetett be.

Tekintettel arra, hogy e kötelezettség a nyomda tulajdonosát terheli, nem pedig az illető lap kiadóját, ennek következtében a tárgy és a kérelem között az összefüggést a mentelmi bizottság nem látja, s azért a mentelmi bizottság javasolja a t. háznak, hogy Molnár Jenő képviselő mentelmi jogának felfüggesztését ez ügyre nézve megtagadni méltóztassék.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház Molnár Jenő képviselő mentelmi jogát erre az ügyre vonatkozólag nem függeszti fel.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 250) nemzetiség elleni gyülöletre való izgatás vétségével vádolt Veszelovszky Ferencz országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! A pozsonyi kir. főügyészség azon okból kéri Veszelovszky Ferencz orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett képviselő az iratok szerint akkor, midőn Após községben programmbeszédeket tartott, több tanu vallomása szerint a többi közt oly kijelentéseket tett, melyek képesek voltak e békésen élő tót nyelvü népet a magyarság ellen felizgatni. Ugyanis ily kifejezéseket használt: »a tiszta választásokat ő Felsége a császár rendelte el, hogy a tót nép Magyarországon teljesen el van nyomva, joga csak az, hogy adót fizethet, azon törvények, melyek a tót nép javára szolgálnak, előnyükre nem hajtatnak végre, hanem azok, melyek őket lenyuzzák, azonnal végrehajtatnak. Mert »csak magyar adókönyvecskéink vannak és nem tudjuk mire; követeljük, hogy a tót nyelv a községi iskolákban kötelező legyen és az érettségin tót nyelvből is tegyenek vizsgát és azok, a kik a köztisztviselői pályát választják, szintén tegyenek vizsgát a tót nyelvből, ugy a mint az Ausztriában is van, valamint Morva- és Csehországban«, — majd később »tudjátok, hogy anyanyelvetek annyira meg van nyirbálva, hogy a legszükségesebb dolgokat is magyar nyelven

kapjátok«. Wrlisló községben ezen idézett kitételeken kivül a magyar nemzet elleni ellenséges indulattal kifakadva, azt a tót nemzetiségnek törvénytelen elnyomója gyanánt tüntette fel és annak is adott kifejezést, hogy a törvények a tót nemzetiséggel szemben nem egyenlő pártatlansággal hajtatnak végre.

Mindezeknél fogva, bár igaz, hogy ezek az elhangzott szavak a választási mozgalmak közt mondattak, de tekintve, hogy a mentelmi bizottság nézete szerint még ily mozgalmas időben sem szabad egy magyar képviselőjelöltnek megfeledkeznie arról, hogy mivel tartozik magyar hazája iránt, a mentelmi bizottság abban a véleményben van, hogy ebben az esetben Veszelovszky Ferencz mentelmi jogát a t. képviselőház függeszsze fel. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház Veszelovszky Ferencz mentelmi jogát erre az ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 251) rágalmazás, esetleg becsületsértés vétségével vádolt Jankovich Béla országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A győrszentmártoni kir. járásbiróság Jankovich Béla országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kéri azon okból, mert a legutóbbi választási mozgalmak alatt Blatki László győrszentiváni lakos ellen oly kifejezéseket használt, a melyek rágalmazás, esetleg becsületsértés vétségét látszanak magukban foglalni.

Minthogy a feljelentésben foglalt szavak a leghevesebb politikai mozgalom közepette történtek, ennélfogva a mentelmi bizottság tisztelettel inditványozza, hogy Jankovich Béla orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztése ezuttal megtagadtassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a ház a mentelmi bizottság véleményét? *(Elfogadjuk!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház Jankovich Béla orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését ezuttal megtagadja.

Következik a csalás, esetleg sikkasztás miatt feljelentett Jankovich Béla orsz. képviselő mentelmi ügye (Irom. 252).

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti királyi főügyészség azon okból kéri Jankovich Béla országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett képviselő Sárközy György pécsi születésü, jelenleg budapesti tüzoltó által a miatt lett feljelentve, mert a tőle 1902. április 8-án átvett 100 korona óvadékot sem vissza nem adta, sem pedig az általa megjelölt czélra ezen óvadékot el nem helyezte.

Minthogy az iratok közt lévő névjegyre irt sorokkal a tényállás beigazoltnak lenni látszik, ugyan e mentelmi bizottság javasolja, hogy Jankovich Béla mentelmi joga ezen esetre nézve felfüggesztessék; mindazonáltal, tekintettel arra, hogy a t. ház igen tisztelt elnökségéhez érkezett ügyészségi megkeresés szerint az összes iratok pótlás végett visszakéretnek, van szerencsém tisztelettel javaslatba hozni, hogy ezen tárgy a napirendről levétessék.

Elnök: Elfogadja a ház az előadó javaslatát? *(Elfogadjuk!)* Tehát ily értelemben mondom ki a határozatot.

Következik a párviadal vétségével vádolt Ivánka Oszkár és Csávolszky Lajos képviselő urak mentelmi ügye (Irom. 253).

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. főügyészség Ivánka Oszkár és Csávolszky Lajos orsz. képviselők mentelmi jogának felfüggesztését kéri azon okból, hogy a budapesti büntető járásbiróság a nevezettek ellen párviadal vétsége miatt az eljárást folyamatba tehesse.

Itt az az eset fordul elő, hogy ezen ügyben a tisztelt ház f. évi május 10-én tartott ülésében nevezett képviselők mentelmi jogának felfüggesztését megtagadta, mert az iratok az 1884. évi 56.440. sz. igazságügyminiszteri rendeletnek megfelelően felszerelve nincsenek. Minthogy a jelenlegi felterjesztés mellékleteihez azon megtagadó határozat óta csak a detektiv jelentése csatoltatott, a mentelmi bizottság ezuttal sem látja az iratokat a hivatkozott rendelet értelmében felszerelteknek, ennélfogva tisztelettel javaslatba hozza, hogy Ivánka Oszkár és Csávolszky Lajos képviselő urak mentelmi jogának felfüggesztése ezen ügyre vonatkozólag ezuttal ismét megtagadtassék.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy Ivánka Oszkár és Csávolszky Lajos képviselő urak mentelmi jogának felfüggesztését ezen ügyre vonatkozólag a mentelmi bizottság javaslata alapján a t. ház ismét megtagadja.. *(Helyeslés.)*

Következik a becsületsértés vétségével vádolt Győrffy Gyula képviselő mentelmi ügye (Irom. 254).

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. büntető járásbiróság azon okból kéri Győrffy Gyula országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene Szterényi József min. tanácsos akkor, midőn utóbbinak rágalmazás miatt folyamatba tett ügye tárgyalva lett, becsületsértés vétsége miatt viszonvádat emelt egy levélben foglaltak miatt, melyet Győrffy Gyula a kereskedelemügyi miniszterhez irt. A levél eredetije az iratok közt nincs ugyan, de van egy »Magyarság« czimü lap-példány, a melyben ezen levél közölve van, s a miniszter nyilatkozata szerint ez ugyanazonosnak látszik lenni a nehézményezettel.

Miután a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett s a kérdéses levélben tényleg fordulnak elő oly kifejezések, melyek alkalmasak lennének az egyént megvetés tárgyává tenni, zaklatás esete fenn nem forog, tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, hogy Győrffy Gyula orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslata alapján Győrffy Gyula orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszti.

Következik a párviadal vétségével vádolt Rakovszky István képviselő mentelmi ügye (Irom. 255).

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. főügyészség azon okból kéri Rakovszky István orsz. képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, hogy a reá kirótt 12 napi államfogházbüntetés rajta végrehajtható legyen.

Miután a jogerősségi záradékkal ellátott ítélet az erre illetékes kir. ügyészségi felterjesztés mellett bemutattatik, zaklatás esete fenn nem forog, a bizottság azon javaslatot terjeszti elő a t. képviselőháznak, hogy Rakovszky István orsz. képviselő mentelmi jogát felfüggeszteni méltóztassék oly czélból, hogy a reá párbaj vétsége miatt összbüntetésképp kirótt 12 napi államfogházbüntetés végrehajtható legyen.

Elnök: Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadván, Rakovszky István képviselő ur mentelmi jogát felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 256) párviadal vétségével vádolt Vojnits Sándor mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A szabadkai kir. főügyészség Vojnits Sándor orsz. képviselő mentelmi jogát azon okból kéri felfüggeszteni, hogy ellene az eljárás párviadal vétsége miatt megindítható legyen.

Miután az iratokból kitünik, hogy a párbaj tényleg megtörtént 1902. julius 27-én, zaklatás esete fenn nem forog, s az illetékes hatóság intézte a felterjesztést. a mentelmi bizottság tisztelettel javasolja, hogy Vojnits Sándor orsz. képviselő mentelmi jogát ezen ügyben felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: A mentelmi bizottság javaslatához képest Vojnits Sándor képviselő ur mentelmi joga felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 257) Lovászy Márton képviselő mentelmi jogának felfüggesztésére vonatkozólag.

Maróthy László előadó: T. ház! Dr. Lovászy Márton orsz. képviselő bejelentette a folyó évi november 7-én tartott ülésen, hogy a budapesti székesfőváros katonai ügyosztályának vezetője népfölkelői jelentkezés elmulasztása miatt őt 10 korona pénzbüntetésre, behajthatatlanság esetén egy napi elzárásra itélte és az itélet neki ki is adatott, anélkül, hogy előzőleg a képviselőház engedélye kikéretett volna.

Tekintettel arra, hogy a kihágási eljárás, melynek eredménye esetleg oly büntetés lehet, a mely a képviselőt ezen állásából folyó jogai és kötelességei gyakorlatában megakadályozhatja, másképp, mint a képviselőház engedélyével folyamatba nem tehető, itt pedig ily eljárás lett folyamatba téve, javasolja a t. háznak a mentelmi bizottság, miszerint kimondani méltóztassék, hogy a fenforgó esetben dr. Lovászy Márton orsz. képviselő mentelmi jogát megsértve látja és ennek következtében utasitja a m. kir. belügyminisztert, hogy a bemutatott határozat sürgős hatályon kivül helyezése mellett az eljárt hatóságot a mentelmi jogon ejtett sérelem miatt vonja felelőségre. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólni? Szólni senki sem kivánván, határozatkép kimondom, hogy dr. Lovászy Márton országgyülési képviselő mentelmi joga meg van sértve és utasitja a ház a belügyminisztert, hogy a bemutatott határozat sürgős hatályon kivül helyezése mellett az eljáró hatóságot a mentelmi jogon ejtett sérelem miatt vonja felelőségre.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 258) sikkasztás és okirathamisitás miatt feljelentett Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. főügyészség felterjesztésében azért kéri dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert Kovács István aradi főpinczér feljelentést tett egy Haas Jenő nevü egyén ellen, hogy ez 2600 koronáról szóló, az erzsébetfalvai korona-takarék- és hitelszövetkezet által kiállitott betétkönyvet számitoltatott le általa, mely könyvet Haasnak Eötvös Bálint adott át, s mely ugyancsak Eötvös Bálint által, mint napibiztos által van aláirva, egy oly intézet terhére kiállitva, mely a ráczkevei szolgabiróság hivatalos jelentése szerint 1902. május havában megszünt.

Mégis a csepelszigeti takarékpénztár részvénytársaság igazgatósága, hogy az intézetnél beállott pénzzavart leplezze, Eötvös Bálint igazgatósági elnök tanácsára elhatározta, hogy igazgatósági váltókat állit ki, a mi meg is történt és azokat Eötvös Bálint igazgatósági elnöknek átadták, ki azokat az iratok szerint le is számitoltatta, de a pénzt az intézetbe be nem szolgáltatta, daczára annak, hogy a váltókat csak ezen feltétellel kapta kézhez; ezen utóbbi esetben nevezett intézet igazgatósága tesz feljelentést.

Végül Pasqualin Ferencz erzsébetfalvai lakos feljelentette dr. Eötvös Bálint orsz. képviselőt, hogy ő átadott neki egy 900 koronás váltót oly utasitással, hogy azt leszámitoltatván, annak értékét adja át neki, mit nevezett meg nem tett, hanem leszámitoltatta, de értékét át nem adta.

Miután mindezen ügyekben a jelzett tényállás az iratokból kitünik, továbbá mert a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett és zaklatás esetét a bizottság fenforogni nem látja, ennélfogva a mentelmi bizottság a dolog érdemében való nyilatkozás nélkül tiszteletteljesen inditványozza, hogy ezen ügyre vonatkozólag dr.

Eötvös Bálint orsz. képviselő mentelmi jogát felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván valaki szólani? Ha szólani senki sem kíván, kijelentem, hogy a t. ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja, mely szerint dr. Eötvös Bálint orsz. képviselő mentelmi joga ezen esetre vonatkozólag felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 259) sikkasztás és okirathamisitás büntett miatt feljelentett Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! A budapesti kir. főügyészség azon okból kéri dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert ellene Wittenberger Adolf feljelentést tett, hogy 2000 koronányi óvadékát, mit kezeihez az iratok közt levő, Eötvös Bálint által irt levél szerint, mint a Budapesten megnyitandó közvetitő iroda raktárnoka és becsüse lefizetett, rendeltetési helyére nem szolgáltatta, de sőt midőn ezen állását feljelentő az Eötvös felmondására elhagyta, miután ezen óvadéka visszafizetve nem lett, állásába ismételve visszahelyeztetett dr. Eötvös által, mig 1902. márczius óta fizetést nem kapván, a feljelentést megtette, magát tovább ott visszatartani nem engedte.

Mégis Majthényi Béla kereskedő feljelentésére, hogy az iratok szerint Marmorstein Ignáczcznak a Csepelszigeti takarékpénztár 5000 koronás betétkönyvét adta Eötvös Bálint országgyülési képviselő, mely könyvet nevezett Majthényinek eladott, s annak értékét dr. Eötvös Bálint meghatalmazottjának adta; midőn e könyv értékét az intézetnél felvenni akarta, azt az intézet ki nem fizette, kijelentvén, hogy e könyv hamis. Ezen tényállás kitünik Marmorstein, Radó, Dszegi tanuk vallomásából.

Mindezeknél fogva, miután a felterjesztést illetékes hatóság tette, továbbá zaklatás esete fenforogni nem látszik, a mentelmi bizottság a dolog érdemében való nyilatkozás nélkül azon tiszteletteljes javaslatot teszi a t. háznak, hogy Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi jogát ezen esetre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván valaki szólani? Ha senki sem kíván szólani, kijelentem, hogy a t. ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja, mely szerint dr. Eötvös Bálint országgyülési képviselő mentelmi joga ezen esetre vonatkozólag felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 260) becsületsértés vétsége és a kihágási büntető-törvénykönyv 46. §-ába ütköző kihágás miatt vádolt Drakulics Pál országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: A szegedi kir. főügyészség azért kéri Drakulics Pál országgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését, mert nevezett az iratok közt levő följelentés szerint Rucska Gizella vasuti pénztárosnő ellen sértő kifejezéseket használt. A bizottság előtt személyesen megjelent Drakulics Pál országgyülési képviselő a sértő kifejezéseket beismerte, ennek folytán, miután a felterjesztés illetékes hatóságtól érkezett, tisztelettel javasolja a mentelmi bizottság, miszerint Drakulics Pál országgyülési képviselő mentelmi jogát ezen ügyre vonatkozólag felfüggeszteni méltóztassék.

Elnök: Kíván valaki szólani? Ha szólani senki sem kíván, kijelentem, hogy a t. ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja, mely szerint Drakulics Pál országgyülési képviselő mentelmi joga ezen esetre vonatkozólag felfüggesztetik.

Következik a mentelmi bizottság jelentése (Irom. 261) Bakó József sországgyülési képviselőnek Barabás Béla országgyülési képviselő által bejelentett mentelmi ügyében.

Maróthy László előadó: T. ház! Barabás Béla országgyülési képviselő a képviselőháznak f. évi november 22-én tartott ülésén azon bejelentést tette, hogy Bakó József országgyülési képviselő a »Balaton halászati részvénytársaság« ügyvezető igazgatójától egy levelet kapott, melyben helytelenitése után a Bakó József országgyülési képviselő által azon részvénytársaságra mondottaknak, felszólitja őt, hogy a mit ezen társaságról mondott, vonja vissza az »Egyetértés«-ben, mit ha a kijelölt időig elmulasztana megtenni, azzal fenyegeti meg, hogy a kezei közt lévő levelei, s kérvényének közzétételével őt pellengérre állitja.

Mielőtt ez ügyben a mentelmi bizottság határozott volna, nyilatkozattételre hivta fel Bakó József országgyülési képviselőt, a ki a bizottság előtt megjelenve előadja, hogy a kérvény és a levelek mit sem tartalmaznak olyat, melyek reá nézve kompromittálók volnának, azok akkor keltek, mielőtt ő képviselő lett, de azért azokban bizonyos mértékben mégis fenyegetéseket lát.

Minthogy e bejelentés mellékletében foglalt levél Bakó József országgyülési képviselő urat ezen állásából folyó jogai és kötelességei gyakorlatában legkevésbbé sem akadályozta, mert már megtörtént, s általa gyakorolt törvényhozói tényked és, t. i. a balatoni halászati társaságra vonatkozólag tartott beszédének kritikáját tartalmazza, s legfeljebb csak bizalmatlansági nyilatkozat számba vehető, de arra sem alkalmas, hogy a jövőben tanusitandó magatartását csak a levéliró társasággal szemben is befolyásolhatná: ennélfogva tisztelettel inditványozza a mentelmi bizottság, miszerint a t. ház kimondani méltóztatnék, miszerint Barabás Béla országgyülési képviselő ur által bejelentett esetben Bakó József országgyülési képviselő ur mentelmi jogát megsértve nem látja.

Elnök: Kíván valaki szólani? Ha szólani senki nem kíván, határozatilag kimondom, hogy a mentelmi bizottság javaslata elfogadtatik és Bakó

József országgyülési képviselő mentelmi jogát a ház megsértve nem látja.

Ezzel letárgyaltuk az összes mentelmi ügyeket, s igy a mai napirend a ház határozatához képest ki van meritve.

Most javaslatot teszek a holnapi napirendre vonatkozólag.

Már szombaton elhatározta a ház, hogy kedden tárgyalni fogja a könyvtári bizottság előterjesztését, azután a számvizsgáló bizottság jelentését a képviselőház pénztárának az 1902. évi első félévre vonatkozó számadása tárgyában és azután a belügyminiszter ur által beterjesztett öt javaslatot, és pedig elsősorban a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslatot, s azután a többit. Ezekhez a ház mai határozatához képest még hozzájárul, hogy 12 órakor félbeszakittatik a javaslatok tárgyalása és a kérvényeknek hátramaradt sorozata tárgyaltatik le.

Azt hiszem, a ház ezt a javaslatot elfogadja, mihez képest ezt határozatilag kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

172. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 16-án, kedden.

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az igazságügyi bizottság jelentéseinek benyujtása a Magyarország és Ausztria között Szepes megye szélén és Gácsország határán a Halastó, vagy u. n. Tengerszem melletti területen az országos határvonal megállapitására vonatkozólag hozott nemzetközi választott birósági itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A könyvtári bizottság előterjesztésének tárgyalása. — A számvizsgáló bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőháznak az 1902. év I. felére vonatkozó számadásai tárgyában. — A kivándorlás szabályozására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása. — A kérvényi bizottság jelentésének bemutatása a kérvények V. sorjegyzékéről.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Rátkay László jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassanak a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Szöts Pál jegyző *(olvassa a képviselőház 1902. deczember hó 15-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom az Ocsödön tartott népgyülésnek Veres József képviselő által beadott kérvényét, az önálló vámterület, a közterhek emelése, az általános választói jog, a nemzetiségi törvény módositása és az 1848:XX. t.-czikk végrehajtása tárgyában;

a kézdivásárhelyi állami iskola gondnokságának Ráth Endre képviselő által beadott kérvényét, a tanitók fizetésének rendezése iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Dedovics György jegyző: Szivák Imre, az igazságügyi bizottság előadója!

Szivák Imre előadó: T. ház! A Magyarország és Ausztria között Szepes megye szélén és Gácsország határán a Halas-tó, vagy u. n. Tengerszem melletti területen az országos határvonal megállapitására nézve az 1897:II. t.-cz. értelmében alakitott választott bíróság működését befejezvén, itéletének beczikkelyezése iránt a belügyminiszter 267. szám alatt törvényjavaslatot nyujtott be, a mely előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz utasittatott.

Az igazságügyi bizottság ezt a törvényjavaslatot szabályszerüen letárgyalta. A bizottság jelentését (Irom. 267, 275) van szerencsém tisztelettel azon kérés kiséretében bemutatni, hogy méltóztassék ennek kinyomatása, a ház tagjai közt való szétosztása és az osztályok mellőzésével napirendre tüzése iránt intézkedni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre fog tüzetni.

Más előterjesztés nincs.

Következik napirend szerint a könyvtári bizottság előterjesztése (Irom. 226) a képviselőház könyvtárának állapotáról az 1901—6-diki országgyülés első ülésszakában és az uj helyiségekbe történt átköltözéséről.

Méltóztatnak a jelentés felolvasását kérni? *(Nem!)* Az előadó ur sem kiván szólani.

Dedovics György jegyző: Ballagi Géza!

Ballagi Géza: T. ház! A magam részéről a könyvtári bizottság előterjesztését tudomásul veszem, de a régi országgyülési iratokra vonatkozó részére van pár rövid megjegyzésem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A legutóbbi ülésszakban, midőn a könyv-

tári bizottság jelentését tárgyaltuk, Szederkényi Nándor t. képviselőtársam inditványára a régi országgyülési irományok beszerzésére és publikálására előirányzott 4000 koronát felemeltük 10.000 koronára. Tettük ezt abban a reményben, hogy ez az összeg fel is fog használtatni. Remélhettük ezt annyival is inkább, mert hiszen a bizottsági előadó is jelentette akkor, hogy a könyvtári bizottság egy albizottságot küldött ki azzal az utasitással, hogy ez az albizottság a régi országgyülési irományoknak beszerzésére és publikálására vonatkozó részletes tervezetet dolgozzon ki. A mint azonban a jelentésből látom, e tekintetben nem sok történt, vagy talán épen semmi sem történt. Hát ha mi elismerjük a régi országgyülési irományoknak a jelentőségét, a mint hogy kétségtelen, hogy minannyian elismerjük, akkor azok beszerzésére és publikálására az eddigieknél kétségtelenül hatályosabb intézkedéseket kell tenni.

Hegedüs Lóránt előadó: Meg is történt!

Ballagi Géza: Ha megtörtént, akkor lesznek szivesek engem arról felvilágositani. Mindenesetre tisztába kell jönnünk azzal, hogy tulajdonképen mit akarunk. Az én véleményem szerint különbséget kell tenni az iratoknak beszerzése, összegyüjtése és publikálása között. Az iratok összegyüjtését egész nyugodtan bizhatjuk rá a könyvtári bizottságra, s esetleg a könyvtári személyzetre. Legalább ez az én véleményem. A mi azonban a publikálást illeti, az már nem bizható a könyvtári bizottságra és könnyvtári személyzetre. A magam részéről különösen nagy sulyt fektetek a kerületi ülések naplóira . . .

Madarász József: Igaz! Ugy van!

Ballagi Géza: . . . azokra a feljegyzésekre, a melyek egyes országgyülésekről vezettettek egyesek által, és a melyek egyes országgyülések történetét tükrözik vissza. De különösen nagy sulyt fektetek a kerületi naplókra. Méltóztatnak azt nagyon jól tudni, hogy 1848 előtt a közvélemény a kerületi üléseken nyilatkozott meg, azokon a kerületi üléseken, a melyekre a kormány ellenőrzése egyáltalában nem terjedt ki, ugyannyira, hogy a kerületi üléseken nem is a kormány képviselője, a perszonális, elnökölt, hanem felváltva két-két kerületi követ. Ezeken a kerületi üléseken hozták a legfontosabb határozatokat, ezeken dőlt el tulajdonképen a legtöbb királyi rezolucziónak és főrendi táblai izenetnek a sorsa. Szálka is volt a kerületi ülés mindig a kormány szemében.

Madarász József: Mindig!

Ballagi Géza: Hiszen Madarász t. képviselőtársam, mint régi ember, tudja nagyon jól, hogy pl. Metternich a legerősebben fakadt ki a kerületi ülések ellen. Az 1825—27. országgyülés alatt sokszor fejezte ki azt a meggyőződését, hogy ezek a kerületi ülések csak arra valók, hogy ezeken »egyes frakczióknak eszeveszett és gonosz törekvései érvényesüljenek« és hogy addig, a mig ezek a kerületi gyülések meglesznek, Magyarországon rendet csinálni nem lehet. S ezekről az érdekes ülésekről semmiféle naplót nem vezettek. Igaz, hogy már az 1839—40. országgyülés sürgette a kerületi naplót, sőt Heves vármegye 1839-ben körlevélben szólitotta fel a törvényhatóságokat, hogy egy-egy irnokot küldjenek az országgyülésre, a kik azután a kerületi ülésekről naplót vezessenek abban az esetben, ha a kormány tovább is ellenezné a kerületi naplókat. De a kormány, a mely kénytelen volt eltűrni azt a kérlelhetetlen kritikát, a melyet a kerületi üléseken vele szemben gyakoroltak, legalább azt akadályozta meg, hogy ez a kritika nyilvánosságra jusson. Ugy a kerületi ülésekről, mint a regnikoláris szessziókról, mint a mixta szessziókról, elegyes ülésekről igen sok érdekes, rendkivül becses feljegyzés van szerteszét az országban. A képviselőház könyvtárában is egypár igen becses kézirat van, melyeknek publikálása a hazai történelem és különösen az országgyülések története szempontjából rendkivül fontos és nagyon, de nagyon szükséges. És a mennyiben ezeknek publikálása már szakértelmet és kritikát igényel, én a magam részéről ezt a munkát nem biznám a könyvtári bizottságra, hanem valamely tudós testületre, pl. a Magyar Tudományos Akadémiára, *(Derültség a bal- és szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)* vagy a Magyar Történelmi Társulatra. Inditványozom tehát, t. ház, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy utasitsa a ház a könyvtári bizottságot, hogy azon 10.000 koronából, a mely összeget mi most régi országgyülési iratok publikálására, illetőleg összegyüjtésére megszavazunk, egy bizonyos összeget bocsásson az Akadémia rendelkezésére azzal a kötelezettséggel, hogy az Akadémia különösen a mult század országgyüléseire vonatkozó iratokat igyekezzék publikálni. Azért mondom, hogy különösen a mult századbeli országgyülésekre vonatkozó iratok publikálandók, mert, a mint méltóztatik tudni, a Magyar Tudományos Akadémia már a XVI. századbeli országgyülési emlékek egy egész szeriesét közzétette.

Szederkényi Nándor: Az abbamaradt!

Ballagi Géza: Én a magam részéről ezt vagyok bátor inditványozni, és ajánlom inditványomat az igen t. ház becses figyelmébe. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rátkay László jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én készséggel járulok az előttem szólott t. képviselőtársam inditványához, de némi felvilágositásul bátor vagyok egypár szót szólani a kérdéshez. *(Halljuk! Halljuk!)*

A midőn én annak a 4000 koronának a felemelését inditványoztam, a mely inditványomat a t. ház el is fogadta, már akkor ugyanaz volt a szándékom és czélzatom, mint a melyet ma előttem szólott t. képviselőtársam itt kifejtett, hogy t. i. a régi országgyülési iratokat a ház, a mennyire lehetséges, igyekezzék megsze-

rezni, és azután részben publikálni is, mert ezen publikácziók nélkül azon irományok nagyon becses anyagok lesznek ugyan, de a közönség használata elől mindig el lesznek zárva. *(Úgy van! balfelől.)*

Csak annyit vagyok bátor még megjegyezni, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ott vannak pl. a Corpus Jurisban a mi mult századbeli törvényeink. Azok a törvényczikkek sokszor nagyon fontos közjogi intézkedéseket tartalmaznak, és az olvasó alig tudja magának gyakran egyes törvényczikkek értelmét is megmagyarázni; holott ha ezek a publikácziók megtörténtek volna, és az illető törvényczikkek alkotására vonatkozó adatok meglennének — a melyek az ujabb századbeli törvényhozásra vonatkozólag meg is vannak — akkor mindenki számára nagyon könnyen megérthető lenne azon törvényczikkeknek értelme, intencziója és czélzata. Ezért vagyunk mi közjogi kérdéseink tekintetében ma is annyira zavaros helyzetben, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* hogy sokszor vitatkozunk olyan dolgok felől, a melyeket mi az illető törvényhozó szándékaival, czélzataival azért nem tudunk bizonyitani, mert azok az iratok, a melyekben az akkori országgyülések közvéleménye megnyilatkozott, mind, azt lehet mondani, egyes fiókokban elszórtan, elzárva hevernek, és az illető érdeklődő csak igen nehezen juthat hozzájuk. Föltétlenül szükséges tehát — a mint azt előttem szólott t. képviselőtársam előadta — hogy azok az iratok, azon regnikoláris ülésekről, illetőleg a kerületi ülésekről szóló és megszerezhető jegyzőkönyvek, azok a deputáczionális munkálatok, a melyek két vagy három század óta Magyarországnak ugy politikai, mint közgazdasági, valamint közjogi fejlődését, lehet mondani, tartalmazzák, mindenki használatára publikáltassanak. Az Akadémia, a mint előttem szóló t. képviselőtársam is megjegyezte, megkisérelte és egy darabig haladt is a publikálásban; azonban előttem érthetetlen okból azt megszüntette. Igy tehát az most félbe van hagyva.

Hogy milyen módon csináljuk mi ezeket a publikácziókat, azt én e pillanatban meghatározni nem tudom. De hozzájárulok ahhoz, a mit az előttem szóló is mondott, hogy azt meg kell gondolni, azt meg kell hányni-vetni és e tekintetben az ő inditványát elfogadom, hogy mód ejtessék arra, hogy ezen publikálások miként történendő intézésére nézve valamelyes jelentés tétessék.

Az előttem szóló t. képviselőtársam annyit jegyzett meg, hogy nem jó volna-e ezt az Akadémiára bizni. Szerintem az Akadémiának a mi közvetitésünk nélkül is kötelessége volna gondoskodni ezen publikácziókról; az Akadémiának a legelső feladata, hogy ilyen nagyfontosságu hazai okmányokat közzétegyen. Én azonban kivül állván, itt a képviselőházban e felett szót ejteni többé nem kivánok. De igenis, valamint más országokban, nevezetesen Angliában a képviselőház költségvetéséből tétetnek közzé az országgyülés fontos iratai, ugy, hogy azok nagy kötetet képezve, évenkint az angol könyvtárakban elhelyeztetnek, ép ugy, ezen angol minta szerint, ajánlom a t. ház figyelmébe, hogy ezen publikácziókat abban a modorban, mint azt Angliában, az alkotmányosság hazájában teszik, eszközöljük mi is. Mert hiszen a mi alkotmányunk régibb és és ősibb, mint az angol és ha az angol képviselőház belátta azt, hogy ezen publikácziókat csak akként biztositja, hogy ő a maga kezében tartja ezt és teljesiti e tekintetben kötelességét, akkor mi is tartsuk meg a magunk kezében ezt a kérdést, itt oldjuk meg azt és tegyünk oly intézkedéseket, hogy a publikálások a képviselőház határozatai folytán történjenek meg.

Ez volna megjegyzésem. Kérem a t. házat, méltóztassék elhatározni, hogy ez irányban valamelyes lépés történjék,

Rátkay László jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! Igen nagy köszönettel tartozom Ballagi t. képviselőtársamnak, hogy előhozta az országgyülési régi iratoknak, jelesen a kerületi ülések jegyzőkönyveinek, irásainak és feljegyzett végzéseinek nyilvánossá tételét. Emlékszem reá, hivatkozott is arra, hogy 1848-tól fogva résztvevén a közügyekben, én is jól tudhatom, hogy ezek milyen fontosak. Hozzáteszem, jóval előbb, az 1832. deczember 16-ára összehivott országgyülésnek, tehát hetven éve épen ma, *(Általános, élénk éljenzés.)* mint a távollevők követe részese voltam. Elevenen emlékszem reá. Nagyon jó volt, hogy már az 1832-iki és az 1836-iki országgyüléseken Kossuth Lajos, hazánk történetében fáradhatatlan érdemeket szerzett hazánk fia, megkezdte az országgyülési tudósitásoknak nem nyomtatványokban, de irásban való közzétételét, és ezzel hazánknak és a közvéleménynek nemes, magasztos és nagy szolgálatot tett. Természetes tehát, hogy csak örülnünk kell ennek a ténynek, és meg kell ragadnunk az alkalmat a feljegyzések közzétételére. Legszerencsésebbnek tartanám, ha a t. ház ebben a részben, mint több izben szokta, megbizná a ház t. elnökét, hogy legyen szives e felett gondolkozni, néhány régibb és ujabb képviselő tanácsát kikérve, és legyen szives a háznak valamely hathatós módot ajánlani, a mely szerint ezek a feljegyzések közzététethetnének és a nagy nyilvánosságnak, a közvéleménynek átadathatnának. Ajánlom a t. képviselőháznak, hogy hazánk önállóságának, saját törvényhozásának a tekintetéből is mindazt, a mi eddigi országgyüléseinken, ha kerületenkint is történt, adja át az utókornak tudomás végett. Legyenek meggyőződve, hogy Magyarország arra van hivatva, hogy saját, önálló, magában létező és magának élő országot, államot, és nemzetet képezzen az egész müvelt világ előtt. Ennek pedig egyik feltétele, hogy azokat, a mik a szabadság és alkotmányosság életében a fejlődést elősegitették, nyilvánosságra adjuk. Kérem én is a képviselő-

ház t. elnökét, legyen szives ebben a tekintetben mindent elkövetni. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Minthogy Madarász József t. képviselő ur ebben az ügyben egyenesen hozzám intézte szavait, legyen szabad a t. háznak tájékozást nyujtanom arról, hogy ez az ügy mily mederbe tereltetett. A dolog még nincs befejezve, azért nem foglalnak helyet a könyvtári bizottság jelentésében azok, a miket előadni bátorkodom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Helyesen mondja Ballagi Géza t. képviselő ur, hogy két kérdéssel állunk itt szemben: az anyag összegyüjtésének és az anyag közzétételének kérdésével. Az anyag közzététele a ház eddigi határozata alapján nem tartozik a könyvtári bizottság és a ház feladatai közé. Természetes, a ház azt minden pillanatban elhatározhatja. De mindenekelőtt csak az anyag összegyüjtéséről lehet szó; ez az első lépés, mert ha az anyag nincsen összegyüjtve, a közzététel egyáltalában kérdés tárgya sem lehet.

Foglalkozunk tehát első sorban az anyag összegyüjtésének legczélszerübb módozataival. A könyvtári bizottság arra a meggyőződésre jutott, hogy erre csak egy czélszerü mód van, az t. i., hogy erre alkalmas, ezen a téren tapasztalt, tudományos képzettséggel biró és kipróbált egyént azzal megbizunk, őt kellő dijazásban részesitvén. Erre az utra szándékozom tehát terelni a dolgot, *(Helyeslés.)* hogy egy teljesen megfelelő, szakképzett egyént — természetesen a szükséges segédmunkásokat melléje adva — bizzunk meg ezzel az adatgyüjtéssel és a rendelkezésünkre bocsátott hitelből ugy ennek az egyénnek és segédmunkásainak dijazása, valamint a felmerülő dologi kiadások bőven kifutják. Ezen az uton haladva, azt hiszem, igen rövid idő alatt az összes anyag, még pedig onnan kezdve, a hol az Akadémia a maga kutatásait befejezte, az 1790/91. országgyüléstől össze fog gyüjtetni s ezen munkálat előhaladásáról időnkint a háznak jelentést fogunk tenni. *(Helyeslés.)* Ha az anyag gyüjtése bizonyos pontig előre fog haladni, akkor a ház a maga bölcsesége szerint fog határozni arra nézve, kiván-e a maga hatáskörében lépéseket tenni a közzététel iránt és micsoda módon. Egyelőre az anyaggyüjtést erre az utra szándékozom terelni. Remélem, e tekintetben a ház helyeslésével találkozom. *(Általános helyeslés.)*

Szederkényi Nándor: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy néhány rövid megjegyzést tegyek. Én hozzájárulok ahhoz, a mit az elnök ur mondott, hogy az anyaggyüjtéssel is foglalkozzék, de azt gondolom, hogy az azon századra vonatkozó anyaggyüjtés már ki is van meritve, legalább legnagyobb részben; azok oly fontos okmányok, hogy már a publikálás iránt is lehet intézkedni, annál is inkább, mert azt ugy sem lehet nagy tömegben egyszerre eszközölni, hanem évenkint bizonyos sorozatokban. Én tehát arra kérem a t. elnök urat, hogy a publikácziót is vegye fel gondoskodása körébe, nem mondom, hogy ma vagy holnap, de legalább a jövő esztendőben már valami tervet hallanánk arról, hogy miután azon korbeli irományok már nagyon szépen össze vannak gyüjtve és a publikáczióra teljesen készen vannak, erre nézve tenne valami előzetes intézkedést. Ha valami nehézségek fognak fenforogni, ezt majd meghalljuk; ha a költség nem telik ki, akkor tegyen előterjesztést, én azt hiszem, hogy a ház készséggel járul hozzá ennek elősegitéséhez. Én tehát azt vagyok bátor kérni a t. elnök urtól, hogy gondoskodását ez irányban egy kissé intenzivebben érvényesitse. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani? Ha szólani senki sem kiván, a vitát berekesztem. Azt hiszem, kimondhatom, — miután ez ellen senki észrevételt nem tett — hogy a ház a könyvtári bizottság előterjesztését tudomásul veszi. *(Helyeslés.)*

Következik a napirend szerint a számvizsgáló bizottság jelentése (Irom 232) a képviselőház pénztárának az 1902. év első felére vonatkozó számadásáról.

Fassie Tódor, a számvizsgáló bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém a számvizsgáló bizottságnak a képviselőház számadásairól készitett jelentését azon kérelemmel beterjeszteni, hogy miután a számadások ugy bevételi, mint kiadási tekintetben kellő okmányokkal vannak felszerelve, a pénztárnoknak és az ellenőrnek szokásos felmentvény megadásával a jelentést elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? Ha szólani senki sem kiván, a vitát berekesztem. Kérdem a t. házat, méltóztatik-e tudomásul venni a számvizsgáló bizottság jelentését? *(Igen!)* E szerint kimondom, hogy a ház a számvizsgáló bizottság jelentését tudomásul veszi.

Következik a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 195, 238) tárgyalása. Az első szó az előadó urat illeti.

Kristóffy József, a közigazgatási bizottság előadója: T. ház! Azt gondolom, a t. képviselőház fel fog menteni engem attól, hogy a kivándorlás okainak feltárásával és a kivándorlási ügy eddigi fejlődésével részletesen foglalkozzam, hiszen a kormány és a hatóságok évek sora óta, ujabban pedig maga a közvélemény nyilvánosan és oly behatóan és alaposan foglalkoztak ezen kérdéssel, hogy annak részletei még a kevésbbé érdeklődők előtt is közismeretü tények gyanánt szerepelnek.

Attól is fel fog menteni engem a t. képviselőház, hogy a kivándorlási ügy szabályozásának elodázhatatlan fontosságát és szükségességét indokoljam, hiszen a nemzeti erők vérvesztése, a melyet a kivándorlás miatt eddig elszenvedtünk, egymagában elegendő ok arra nézve, hogy ezen törvényjavaslatot a közszükséglet és a közérzület egyenes folyománya gyanánt tekinthetjük.

Ezen javaslatnak alapvető eszméjére a kivándorlás alapoka vezet bennünket, a mely nem egyéb, mint hogy a kivándorló lakosság első sorban önmagának akar használni, hogy nagyobb igények mellett lehetőleg jól megélhessen, és a messze távolban magának jólétet teremtsen. Ezt a jobblétre irányuló törekvést kényszereszközökkel meggátolni vagy megakadályozni nem lehet a modern államnak hivatása, mert hiszen ezen eljárás a közszabadság elemi előfeltételeivel ütköznék össze. Másrészt azonban módjában sincs az államnak a kivándorlást teljesen meggátolni vagy elnyomni, főleg azért nem, mert ezen kényszereljáráshoz megfelelő eszközökkel nem is rendelkezünk.

Madarász József: Ha rendelkeznénk, akkor igen?

Kristóffy József előadó: Akkor sem. És ebből a tételből folyik a javaslatnak első alapeszméje, mely szerint az állam a kivándorlást meggátolni és megakadályozni nem akarja, nem lánczolja erővel a hazai röghöz a magyar honosokat. A kit szeretet vagy hatalmasabb érdek idekötni nem képes, annak utját nem állja, ha mindazon feltételeket teljesitette, a melyeket az államhoz való viszonya és hozzátartozósága joggal megkövetelnek.

Ezeknek a feltételeknek a teljesitésén nyugszik a javaslatnak második alapeszméje, a mely abból indul ki, hogy minden kivándorlás — legyen annak bármilyen oka, vagy czélja, járjon az egyesekre, vagy családra bármilyen haszonnal — magára az államra nézve nemzetgazdasági és politikai szempontból káros és hátrányos, különösen akkor, ha nem a felesleges, hanem a szükséges és nélkülözhetetlen munkaerők és védkötelezettek vándorolnak ki az országból. És ebből folyik a javaslatnak azon második alapeszméje, a mely szerint az állam a kivándorlást a közszabadság jogának sérelme nélkül lehetőleg korlátozni és csökkenteni, mindazonáltal irányitani is akarja, és pedig egyenesen azon bevallott magasabb állami érdekek miatt, a melyek az állami élet zavartalan működésének és biztonságának szempontjából lépnek előtérbe.

Két nevezetes alapgerendára van tehát felépitve ezen törvényjavaslat. Az egyik az, hogy az állam a kivándorlást tiltó rendszabályokkal nem gátolja és nem akadályozza. A másik az, hogy a kivándorlókat ebbeli szándékuk végrehajtásában korlátok alá veti, szóval, a kivándorlást lehetőleg csökkenti és megnehezíti. Ezen két felfogás talán paradoxnak is látszik.

Madarász József: Bizony, az is!

Kristóffy József előadó: De hiszen a törvény nem az elméletnek, hanem az életnek készül, és a törvényhozónak gyakran meg kell alkudnia az élet nehézségeivel, a mi a jelen esetben egyrészt az állam magasabb érdekeinek, másrészt a legszegényebb néposztály jólétére irányuló törekvésnek összeegyeztetésében nyilvánul. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A javaslatnak általam már jelzett első alapeszméjéből, mely szerint a kivándorlás tiltó rendszabályokkal nem gátoltatik, következik, hogy az állam ápoló kezével kiséri utján a kivándorlót. Már itthon megvédelmezi a lelketlen üzérek csábitásától és előre kizsámányolásától; ha utra kel, gondot fordit személyes biztonságára; uj letelepülése helyén pedig gyámolitásában, oltalmában és védelmében részesiti, szóval a kivándorlót czéljának elérésében még áldozatok árán is segiti és támogatja. És még akkor sem hagyja el az állam, ezen javaslat intencziói szerint, a kivándorlót, ha már megtelepededett; elszállásolásukról, munkájuk közvetitéséről és jogi védelmükről gondoskodik, összetartásuk ápolására és hazafias érzésük ébrentartására sulyt helyez és a mi a fő, visszatérésükben segélyezni és gyámolitani fogja a kivándorlókat, hogy azok végképen el ne veszszenek, hanem a hazába visszatérve, ahhoz hivebben és jobban ragaszkodjanak.

És én merem állitani, mélyen t. képviselőház, hogy azon esetben, ha a javaslatnak ebbeli jó szándéka mellett nem marad hátra a gyakorlati végrehajtásnak hasonló jósága — a mint hiszem, hogy nem marad hátra — a kivándorlásról rövid idő mulva nem mint nemzeti szerencsétlenségről, hanem mint oly muló és átmeneti bajról fogunk beszélni, a melynek erőveszteségét a hazatérő honosok uj erőforrásai jelentékeny mértékben pótolni fogják.

A javaslatnak azon második alapeszméje, mely szerint a javaslat a kivándorlást magasabb állami szempontokból lehetőleg korlátozni és csökkenteni akarja, a védtörvényen alapuló állitási és szolgálati kötelezettség alatt állókra, a büntett vagy vétség miatt bünügyi nyomozás és vizsgálat alatt levőkre, továbbá a kiskoruakra és a kellő pénzösszeggel nem rendelkezőkre terjed ki, a mely korlátozások önként folynak részint az államhoz való viszonyból, részint a kivándorlók saját érdekéből és jóllehet a közszabadság jogát érzékenyen nem sértik, a kivándorlás csökkentésére az utlevélkényszerrel és a csábitások elleni intézkedésekkel egyetemben jelentékenyen és eredményesen fognak közrehatni.

Ezekből az alapelvekből kiindulva, a javaslat arra törekszik, hogy a kivándorlás ugy a köz-, mint a magánérdekből lehetőleg korlátoztassék, hogy annak jellege a munkaszerzés legyen, és hogy a könnyelmü kivándorlás és a kivándorlásra való ösztönzés és csábitás minden neme meggátoltassék. Arra törekszik a javaslat, hogy a kivándorlás oly helyekre irányittassék, a melyek ugy a kivándorlók, mint az állam érdekében a legalkalmatosabbaknak mutatkoznak és a kivándorlás azon országoktól, a hol a kivándorlók vagyona és egészsége veszélyeztetve van, eltereltessék. Arra törekszik a javaslat, hogy a kivándorlók szállitásával foglalkozó vállalkozók és azok meghatalmazottai a hazai hatóságok legszigorubb ellenőrzésének és vizsgálatának legyenek alávetve; arra törekszik a javaslat, hogy

azon országoknak és államoknak, a melyekbe a kivándorlás irányul, gazdasági, kereseti, éghajlati és egyéb viszonyairól megbizható értesülések szereztessenek és ezekről a kivándorlók jó előre értesittessenek. Arra törekszik a javaslat, hogy a kivándorlók erre irányuló első lépésüktől kezdve a kivándorlás egész tartama alatt, sőt ujabb letelepedésük helyén is az állam gyámolitásában, védelmében és oltalmában részesüljenek. Arra törekszik a javaslat, hogy a kivándorlottakban a magyar államhoz való tartozandóság és hazafiasság érzete állandóan fentartassék, és végül arra törekszik a javaslat, hogy a visszavándorlás minden lehető módon és eszközzel előmozdittassék és elősegittessék.

Ezeket találjuk, mélyen t. képviselőház, megfelelő intézkedések és rendelkezések alapján a javaslat szövegében lefektetve. A dolog természetéből folyik, t. képviselőház, hogy a kormánynak minden egyes tagja saját ügykörében a jövőben is minden lehetőt el fog követni közgazdasági és iparfejlesztési téren az iránt, hogy mindazon okok, a melyek a kivándorlást elősegitik, elhárittassanak. Erre szolgál a kétszáz millió korona erejéig czélba vett és már bejelentett beruházás, továbbá a hegyvidéki közgazdasági akczió kiterjesztése, a földadó rendezése és végül azon nagyarányu telepitési akczió, a mely iránt a kormány legközelebb fog előterjesztést tenni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Igen természetes, t. képviselőház, hogy mint minden javaslat, a mely az élet alakulásaiba vág, ugy ez is különböző oldalról különböző kritikáknak tétetett ki. Az egyik oldalról azt állitják, hogy meg fogja könnyiteni a kivándorlást, a másik oldalról pedig azt, hogy emberbőrrel való kereskedésre nyujt alkalmat; de mindezek a tendenczióz us ráfogások nem téveszthetik meg a komolyan gondolkozókat, nem téveszthetik meg a törvényhozót, a ki ebben a javaslatban csak azon nehéz probléma megoldását keresheti, vajjon az élet nagy szükségletei miképen lettek összeegyeztetve az állam azon magasabb rendü érdekeivel, a melyek a szuprema lex elvén érvényesülést követelnek. És én merem állitani, hogy ez a nehéz probléma, a mely sajátos hazai viszonyainkból is folyik, olyan helyes és czéltudatos irányban keresi és találja a maga megoldását a javaslat rendelkezései által, hogy nemcsak a jólét elérésére törekvő szegény nép, hanem mindazok, a kik az állam magasabb érdekei mellett is őrt állanak, a végrehajtás eredményeiben teljes megnyugvást fognak találni.

A közigazgatási és az igazságügyi bizottságok, a melyekhez ezen javaslat utaltatott, méltányolván a felhozott indokokat, ezt a törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadták. A részleteknél azonban, különösen az igazságügyi bizottság jelentős módositásokat eszközölt, a melyek közül kiemelem az ügynöki intézménynek a miniszterelnök ur által javasolt oly irányu átalakitását, hogy azok helyébe egyszerü meghatalmazottak állittatnak és ezekkel szemben is az ügynökökre már tervezett megszoritáson kivül ujabb erélyes rendszabályok alkalmaztatnak. Végül kiemelendőnek tartom azt is, hogy a kivándorlás korlátozása tekintetében a közigazgatási bizottság, fontos gazdasági érdekek által sarkalva, túlment a javaslat eredeti rendelkezésein, ezen felfogáshoz azonban az igazságügyi bizottság hozzá nem járulván, bátor leszek a kétrendbeli álláspontot a részletes tárgyalás során a t. képviselőház bölcs elhatározása alá bocsátani.

Ezeknek hangsulyozása mellett, t. képviselőház, midőn még megjegyezni kivánom azt is, hogy ez a javaslat a folyton váltakozó élet részére készülvén, csak az alapelveket állapitja meg és a részletek kidolgozását a kormányra bizza és a midőn még megjegyzem azt is, hogy a külföldön helyeseknek bizonyult rendelkezéseket igyekeztünk mi is hasznunkra forditani és végül, hogy a javaslatban felállitott korlátozások csak azon határig terjednek, a meddig az állam zavartalan biztonsági és nélkülözhetetlen közgazdasági érdekei kielégitést nyernek, mondom, ezeknek hangsulyozása mellett van szerencsém a törvényjavaslatot a közigazgatási és az igazságügyi bizottságok szövegezése szerint általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadásra ajánlani. *(Hosszantartó, élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Rátkay László jegyző: Barta Ödön!

Barta Ödön: T. képviselőház! Mielőtt álláspontom megvilágitására a t. ház szives türelmét kérném, egy tiszteletteljes inditványnyal bátorkodnám a t. ház elé járulni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez a közérdekü javaslat, a mely iránt a közvélemény óriási várakozással viseltetik, azt hiszem, szenvedne a tárgyalás egyöntetüsége tekintetében akkor, ha a megállapitott napirend szerint, a melyből már egy óra az előzetes jelentések tárgyalásával eltelt, a tárgyalás 12 órakor félbeszakittatnék és a kérvények tárgyalása folytattatnék. A ház tanácskozásának technikája, azt hiszem, jobban érvényesülne, ha a t. ház hozzájárulna ahhoz az inditványhoz, a melyet tenni akarok. Én ugyanis azt inditványozom, méltóztassék kimondani, hogy a megállapitott napirend megváltoztatása mellett ez a javaslat ma in continuo tárgyaltassék az ülések tartására rendelt idő végéig és a helyett a kérvények tárgyalása holnap folytattassék, a midőn ezen javaslat tárgyalása már befejeztetett. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, hogy előnyös lesz legalább az általános vitát — ha lehet — ma befejezni, hogy az egész ügy egyszerre kidomborodva jelenjék meg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én magam sem tartom czélirányosnak, ha a törvényjavaslatok tárgyalása és különösen ilyen természetü törvényjavaslatnak a tárgyalása,

mint ez, a mely — gondolom, — nem képez semmi irányban sem pártkérdést senkire nézve sem, *(Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* hanem egy olyan közérdekü kérdés megoldását czélozza, a melyet nemcsak én igértem annak idején, de a melyet sürgetett is tőlem a közvélemény, a mely sürgetésre mindig mondottam, hogy annak idejében elő fogom azt terjeszteni, a mit mindenki kivánatosnak és sürgősnek tart, hogy igy vállvetve keressük, mint a hogy én keresem, a megoldás helyes utjait; mondom, nem tartom czélirányosnak, ha ilyen javaslat tárgyalása félbeszakittatik. *(Helyeslés.)*

Én tehát ezen okból hozzájárulok ahhoz, a mit Barta Ödön képviselő ur javasol, hogy t. i. a kérvények tárgyalásával e törvényjavaslat tárgyalását ne szakitsuk meg. *(Helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Molnár János: T. képviselőház! Én szintén hozzájárulok a miniszterelnök ur propozicziójához, de egyuttal arra kérem a t. házat, legyen szives a kérvények tárgyalását egy bizonyos napra mindjárt első tárgyul kitüzni, nehogy ugy járjunk, hogy tegnap is el kellett jönniök azoknak, a kik a kérvényekhez hozzá akartak szólani. *(Felkiáltások a jobbboldalon és a szélsőbaloldalon: Mindig el kell jönni. Elnök csenget.)*

Elnök: Méltóztassék meghallgatni a szónokot!

Molnár János: Én, mint méltóztatnak látni, nagyon szivesen itt vagyok a ház tárgyalásain, de azt hiszem, hogy másnak is, ép ugy mint nekem, vannak más olyan dolgai is, a melyek a megjelenésben esetleg akadályozzák.

Épen azért nagyon kérem a t. képviselőházat, hogy azért, hogy ne legyenek kényszerülve azon képviselők, a kik a kérvényekhez hozzászólani akarnak, mindig itt maradni a házban a tárgyalásoknak majdnem az utolsó negyedórájáig . . .

Bogyay Máté: Kötelesség az, és nem kénytelenség!

Barabás Béla: Kötelesség itt maradni! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak. Méltóztassék a szónokot meghallgatni!

Molnár János: Nem akarok arról szólani, csak méltóztassék körültekinteni s meg fogja látni a t. képviselő ur, hogy bizony azon az oldalon sem teljesiti mindenki azt, a mit a képviselő ur kötelességnek tart.

Bogyay Máté: Nem mentem azokat!

Kubik Béla: Nézzen a tükörbe! *(Elnök csenget.)*

Molnár János: Arra kérem tehát a t. képviselőházat, hogyha meg nem szakitja e törvényjavaslat tárgyalását és azt folytatja, vagy akár ha be is fejezi a kivándorlásról szóló törvényjavaslat tárgyalását, legyen szives a kérvények tárgyalását egy bizonyos napra kitüzni, és pedig természetesen az ülés elejére és igy akkor majd kimondhatja a ház, hogy a kérvényeket folytatólag nem tárgyaljuk a mai ülésen. *(Tetszés és helyeslés a néppárton.)*

Elnök: T. képviselőház! Azt hiszem, kimondhatom, hogy a tegnap megállapitott napirend megváltoztatásával a kivándorlásról szóló törvényjavaslatnak általános és részletes tárgyalását is folytatjuk a mai ülés végéig. Az ülés vége felé lesz a ház azon helyzetben, hogy határozzon a továbbiakra nézve. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Maradjunk tehát, gondolom, annál, hogy folytatjuk most ennek a törvényjavaslatnak a tárgyalását, a továbbiakra nézve pedig a t. ház az ülés végén fog határozni. *(Általános helyeslés.)*

Várady Károly: Engedelmet kérek, hogy én is e kérdéshez hozzászólhassak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tényleg ugy áll a dolog, hogy körülbelül egy esztendeje vannak itt kérvények; pl. a fővárosnak kérvénye márczius óta van itt a képviselőház előtt. A kik pedig kérvényeznek, megkivánhatják, hogy a törvényhozás intézkedjék azok tárgyában. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én tehát kérném, hogy miután megelőzőleg is, tegnap, tegnapelőtt vagy szombaton, megállapitottuk a következő ülés napirendjét, a t. képviselőház mostan döntsön a felett, hogy a kérvényeket — a mint Molnár János t. képviselőtársam mondotta — mely ülésre tüzzük ki, hogy tudjuk, mire készüljünk és mivel álljunk elő. *(Helyeslés a néppárton és a baloldalon.)*

Azért kérem a t. képviselőházat, méltóztassék most határozni a felett, hogy a kérvények mikor tárgyaltassanak. *(Helyeslés a néppárton és a baloldalon.)*

Elnök: Én ragaszkodom azon kérésemhez, hogy a további napirend iránt a képviselőház az ülés végén határozzon. *(Helyeslés.)*

Most maradjunk meg egyszerüen annál, hogy folytatjuk a kivándorlási törvényjavaslat tárgyalását az ülés végéig, és az ülés végén akár én, akár más előterjesztést fog tenni a háznak a további napirendre nézve.

Következik Barta Ödön képviselő ur.

Barta Ödön: Ezután a kis intermezzó után, a melyben nagy élvezettel láttam, hogy Molnár János t. képviselő ur mennyire óvakodik attól, hogy lelkiismeretét bármely irányban valamivel megterhelje...

Förster Ottó: Ad rá még valaki!

Barta Ödön: Örülök azért, hogy még ad reá valaki ott! Örömmel látom ezt, meg is jegyzem magamnak és ezután hangosabban fogok nyilatkozni, hogy Molnár János t. képviselő urnak még akarata ellen se legyen módjában válogatnia abban, hogy kinek az inditványához csatlakozzék. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Én különben az adott esetben ennek a megszületett határozatnak az apaságát Molnár János ur kedvéért szivesen átengedem a miniszterelnök urnak, a ki pedig arra nem reflektál. *(Derültség.)*

Magára a javaslatra térve, t. ház, kijelentem, hogy egyike vagyok azoknak, a kik (*Halljuk! Halljuk!*) ritkán jutnak abba a helyzetbe, hogy erről az oldalról — pláne a párt nevében és megbizásából — azon kijelentést tehessem, hogy a tárgyalásra bocsátott javaslatot általánosságban örömmel elfogadjuk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ritkán j' tunk ebbe a helyzetbe azért, mert a tárgyalásra kerülő javaslatok legnagyobb részében rendszerint a politikai különállás annyira kihegyeződik és már a politika irányitása a t. kormány részéről annyira ellentétes irányu az ezen oldalon ülők politikájával, hogy a kormányzat köréből létesitett javaslatok legnagyobb részével szemben legnagyobb sajnálatunkra sokszor kénytelenek vagyunk a politikai ellentállás eszközeit alkalmazni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A szőnyegen levő javaslat, t. ház, egy nagy szocziális bajnak orvoslását nem, de a gyógykezelésének a kezdetét igenis tartalmazza. Ez a nagy szocziális baj nem specziális magyar baj. Megvan az európai államok legnagyobb részében, némely helyeken üzlet is, jövedelmező forrás, a melyből az állam a maga gyengeségét erősiti. Nálunk azonban a baj fokozottabb figyelmet érdemel, mert nálunk nem az egyesek gazdagodási vágya, hanem az itthon tapasztalható általános nyomor képezi egyik főelemét a kivándorlás éltetésének és fejlődésének.

A mikor abban a ritka helyzetben vagyok, hogy ezen párt nevében e javaslat elfogadásához hozzájárulok, nem tartom alkalomszerünek, hogy azon specziális bajt részletezzem, a mely Magyarországon a baj sulyát és jelentőségét annyira fokozza, t. i. hogy részletesebben reá mutassak arra, hogy Magyarországon azok a bajok, a melyeket a javaslat általános kifejezéssel mint gazdasági bajokat emlit, nálunk politikai hibából eredő, azzal szorosan összefüggő *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* gazdasági hanyatlásnak a tünetei. Ezen okokat nem akarván fejtegetni, csak annyit mondok, hogy egy olyan ország, a mely önállóságának teljes birtokában — legalább törvényszerinti birtokában — nem volt képes egy ilyen hosszu alkotmányos éra alatt tudatára ébredni annak, hogy a kereseti ágak szaporitása, a kereseti forrásoknak megnyitása és állandósitása nélkül több millió embert munkával ellátni nem lehet, az az ország — fájdalom — igazán csak ilyen sorsra juthat, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy nyers anyagoknak folytonos és egyedüli szállitása után végre az emberanyag szállitása tekintetében kivivja magának az európai államok sorában az első helyet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen sajnálattal látjuk és tudjuk, hogy a hetvenes évek elején kezdődött csak nálunk a kivándorlás; addig igen kis számmal vettünk részt a kivándorló államok statisztikájában és ma már a mienk az első hely. Ezen a téren kivivtuk tehát az első helyet, a hol a pauperizmus és a gazdasági bajok következményei nyilatkoznak meg; ellenben a gazdasági fejlődés tekintetében minden unszolás daczára a t. kormány ma sem tud oly lépést tenni, a mely közelebb vinné a megvalósuláshoz azt, hogy az itteni munkás állandó jövedelmet, állandó keresetet biztositathatna magának. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A javaslat az előadó ur ismertetésében ugy tünteti fel a mai tényállást, hogy a bajok orvoslására a kormány hathatós lépésekre készül. Ezen hathatós lépések között emlités van téve a beruházási kölcsönről, a hegyvidéki akczióról és annak most a Székelyföldre történő kiterjesztéséről. Ezekkel ezuttal részletesebben foglalkozni nem akarok. Elismerem, hogy a 200 millióra tervezett beruházás is fog momentán sebeket gyógyitani. Elismerem, hogy a hegyvidéki akczionak is megvan az a hatása, hogy az országból való rohamos kitódulást némileg szüneteltesse. Reménylem és hiszem, hogy a székely akczió hatása még intenzivebb, még érezhetőbb lesz, mert hiszen ott értelmesebb, fejlettebb néptömegek megmentéséről van szó és talán erősebb intelligenczia is áll rendelkezésre az akczió támogatására, mint azt a hegyvidéki akczionál remélni lehetne. Mondom, én mindezeket konczedálom; de rámutatok arra, hogy a javaslat indokolása olyan nyilatkozatot is tartalmaz a kormány részéről, a melynek beváltására eddig legalább elhatározó, komoly és radikális segitséget nyujtó lépést én — sajnálatomra — nem látok. T. i. a javaslat indokolásának 15. oldalán je'zi, hogy a kivándorlás meggátlására vezető eszközök közt a kölcsönök engedélyezése stb. is szerepel, a kormány védő eszközeként. S mert ez itt ebben a javaslatban tért foglal s mert nekem az a meggyőződésem, hogy azokon a munkástömegeken kivül, a kik itt nehány heti munkabérből az egész családjuk fentartására szükséges évi szükségletet beszerezni nem képesek, kivándorlóink nagy tömege, a munkával kellőleg el nem látott iparosaink, de ezeken felül, túlnyomó nagy mennyiségben a kisbirtokok tulajdonosaiból kerülnek ki, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a kik azért mennek ki, hogy itthon sulyosan megterhelt birtokaik megváltására az anyagi eszközöket künn megszerezhessék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mikor ezt a statisztika igazolja, hogy kivándorlóink legnagyobb tömege az eladósodott kis- és törpebirtokosokból kerül ki, a mint azt szerencsém volt a t. házban már nem egy izben részletesen kimutatni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor én azt a jelzést, hogy a kormány magának azt vindikálhassa, hogy ő kölcsönök engedélyezése által is dolgozik a kivándorlási mizériák enyhitésén, nem tartom kellően megnyugtató hatásunak, mert az, a mi a

kivándorlás meggátlására kölcsönök engedélyezése czimén történik, egyáltalán nem is számbavehető. Az, a mi ezen a czimen most történik, az a hitelképes parasztnak vagy törpebirtokosnak eddig is rendelkezésére állott. Hogy némi könnyitéseket nyujtanak a bankok az egymás közötti versenyben, hogy egyik-másik helyen talán nagyobb szorgalmat fejtenek ki a hitelt igénylők felkeresésében, az nem orvossága a bajnak; a baj orvossága az lenne, hogy itthon kapja meg az ember azokat az eszközöket, a melyekkel sulyos terheitől egyszer végre szabadulhatni remél, hogy ne legyen kénytelen elhagyni hazáját oly czélból, hogy idegenben keresett pénzzel remélhesse visszafizetni azt az adósságot, a melyet itthoni nyomasztó, rossz gazdasági viszonyok a nyakába róttak és a melytől itthon szabadulást nem tud remélni. Ezt a kérdést most részletesen felölelni nem szándékozom, hanem tisztelettel kérem a kormányelnök urat, hogy miután őt fogja érni az a dicsőség, hogy a kivándorlás szabályozásáról szóló törvény, — mert ismerem a hangulatot és a pártok megnyilatkozását, — egyhangulag lesz a házban törvényerőre emelve, ne feledje, hogy ezen eszköz megadásával sulyos kötelesség hárul rá, hogy t. i. azon intézkedéseken kivül, a melyeket ismerünk, siessen a hitelünk rendezése terén azon intézkedések megtételével, a melyeknek életbeléptetése, a törpe birtok terheinek konvertálása feleslegessé fogja tenni a kivándorlást szabályozó egyéb intézkedések legnagyobb részét, mert akkor nálunk a kivándorlók legnagyobb tömege itthon lesz megtartható. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogy a kivándorlást szabályozó javaslatra szükség van, abban a nézetek teljesen egyértelmüek. Nem lehet tűrni és igazán sajnos, hogy eddig tűrték, hogy lelketlen ügynökök valóságos embervásárból tartsák fenn exisztencziájukat, hogy Misslerek és hozzájuk hasonló lelkiismeretü egyének darabszámra vásárolják Magyarország pauperizmusát azon czélra, hogy ők maguk meggazdagodjanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nekem volt szerencsém,— ha jól emlékszem, ez év junius havában — a t. miniszterelnök urat sürgetőleg kérni egy kivándorlás szabályozásáról szóló törvény mielőbbi előterjesztésére s az azóta az országban tartott kongresszusok egyértelmüleg nyilatkoztak meg a mellett, hogy a szabályozás szükséges. Az azonban, a mi első sorban szükséges és kivánatos, a javaslatban magában nincsen kidomboritva. Nincsen kidomboritva nevezetesen, hogy a kivándorlás szabályozásával kapcsolatban igen fontos közgazdasági érdek szolgálatába szegődik a kormány, a mikor lehetővé teszi, — lehetővé kell tennie, — hogy kivándorlóink ne az idegen államok hajótársaságainak pénztárait töltsék meg a hajójegyek czimén, ne az idegen államok vasutainak pénztárát gyarapitsák a vasuti viteldijak czimén, ne az idegen államok gazdasági területeit fejlesszék a hajóraszállás előtt és a hajózás ideje alatt elfogyasztott termények beszerzése utján, hanem hogy mindazon milliók, a melyek ezen a czimen az országból idegen érdekek szolgálatában kivándorolnak, illetőleg ügynökök segitségével kiszállittatnak, a magyar állam területén maradjanak meg addig, a mig az lehetséges, vagyis hogy a kivándorlás meghatározott irányban, tehát igy a magyar tergerpart felé irányittassék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha már megvan a baj s ha a bajjal, mint olyannal számolni kell, ha a bajt egyszerre megszüntetni nem lehet, akkor a baj gyógyitása közben a magyar állam érdekeit az illetők anyagi sérelme nélkül a lehetőségig érvényre kell juttatni. Lehetetlen, hogy elkerülte volna bárkinek figyelmét az, hogy az ügynökök garázdálkodása ebben az országban, habár minden más téren is rendkivül sulyos csapást képeztek épen a legmüveletlenebb népre, a legsulyosabb csapást mégis akkor mérte népünkre, a mikor igéretekkel, csábitásokkal saját hazája elhagyására birták azt. De még ennél is sulyosabb csapást látok abban, hogy a magyar államnak nem volt ereje, — nem tudom, lesz-e ereje — hogy a külföldön már künn levő, a magyar állam testétől legalább ideiglenesen elszakadt honfitársainkat kint a magyar állam védelmében részesitve, ébren tartsa bennük a haza iránti szeretetet, ébren tartsa a visszafelé törekvést. Én ebben sokkal komolyabb veszélyt látok, mint magában a kivándorlásban. Abban, hogy az illető kivándorol, nem tudom mindig azt látni, hogy az illető elszakadt hazájától, mert ha az illető az egyik ország területéről a másikéra megy kenyérkereset, vagy tapasztalat szerzése végett, és onnan becsületes munkájának eredményével és tapsztalatokkal gyarapitva visszatér: akkor ezt az országra nézve veszteségnek nem tekinthetjük. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A veszély ott kezdődik és abban rejlik, hogy — a mint azt mi a magunk kivándorlóinál sajnosan tapasztaljuk — az illető abban a perczben, a midőn hajóra szállni készül, már idegen befolyás alatt áll; hogy az illető idegen befolyás alatt marad a hajón; hogy őt idegen befolyás környékezi, a midőn a hajóról kiszáll, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és idegen befolyás közepette él, a midőn otthont alapitott ideiglenesen a külföldön, mondjuk, hogy Amerikában; a mikor megrohanják az idegen hatalmak ágensei, a kik bőségesen el vannak látva pénzzel, és vallásától, de egyuttal hazájától is elidegeniteni igyekeznek őt, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a vallásától való elidegenitéssel egy fontos czélt szolgálnak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azt mondván, »hogyha el tudom hóditani a kivándorlottat a magyar érzelmü papság fenhatóságától, akkor elhóditottam a magyar állam testétől egy állampolgárt«. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sajnos, az idegen ha-

talmak sokkal jobban tudják értékelni egy állampolgárnak pénzbeli és erkölcsi értékét, mint a hogy azt nálunk eddig tapasztaltuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Midőn tehát én a magam részéről és azon párt nevében és megbizásából, a melyhez tartozni szerencsém van, e javaslatot mint kezdő lépést tekintem arra, hogy valami történjék abban az irányban, hogy kivándorlóink tudatával birjanak annak, hogy mint magyar állampolgárok mennek ki e hazából, és mint magyar állampolgárok magyar védelem alatt fognak odakünn élni, hogy mint magyarok térhessenek vissza: a midőn mondom, én egy kezdő lépést látok ezen javaslatban ezen czél elérésére, viszont nem zárkózhatom el annak szüksége elől sem, hogy a t. ház sürgetően járuljon ahhoz a kérelemhez is, a melyet a t. miniszter urhoz intézni fogok, hogy az erre vonatkozó végrehajtási rendeletet legalább főbb vonásaiban velünk megismertetni sziveskedjék. Ezen végrehajtás tekintetében pedig az a kérelmünk, hogy méltóztassék mindazon szervezeteket létesiteni, a melyek szükségesek arra, hogy a magyar kivándorló a külföldön és nevezetesen Amerikában idegen befolyás és idegen csábitások, idegen hatalmak elnyomása és a magyar hazától való elszakitási törekvéseknek előmozditása ellen védve legyenek; hogy ők ott reánk nézve el ne veszszenek. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És minthogy már ezt a kérdést érintem, t. ház, bátor leszek röviden meg is jelölni azon kivánalmakat, a melyek e tekintetben fenforognak. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Rákosi Viktor: Önálló magyar képviselet a külföldön! Ez az első! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Hogy a kivándorlást irányitani szükséges, arra nézve, azt hiszem, hogy e házban nézeteltérés nincs. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy a t. kormány a maga javaslatában miért óvakodik megjelölni azt az irányt, a mely kivándorlóinkat a legmegfelelőbb utra terelné kivándorlási utjokban, ezt csak ugy sejtem. Azt hiszem, hogy nem nehéz kitalálni: talán azért, mert a t. miniszterelnök ur még nincs készen azon tárgyalásokkal, a melyeknek ezen irányitást meg kell előzniök. Nem tudom, miben van az akadály, de bármilyen akadály áll is utjában annak a törekvésnek, hogy kivándorlóink a magyar tengerpartról irányittassanak kifelé, ezt az akadályt le kell küzdeni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Magyar tengerpartunk jelentőségét kell emelni; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* magyar tengerpartunk sok száz milliónyi értékét kamatozóvá kell tennünk azáltal, hogy annak nevet szerezzünk, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon:)* és a mint Hamburg, Bréma és Havre, valamint a többi kikötők jelentőséget magyar kivándorlóink pénzén és zsirján szereztek: annak egy részét ezentúl Fiume számára kell biztositani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Szembe kell szállnunk azon törekvéssel is, a mely Ausztriában megnyilvánult, hogy Trieszt fontosságának ugyanezen szempontokból való emelése végett a Trieszt felé való irányitás eszméje Ausztriában előbb megvalósuljon, mintsem azt mi a magunk tengerpartjára vonatkozólag megvalósithatjuk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szükséges és mellőzhetetlen kötelessége a kormánynak, hogy a kivándorlás irányitására magyar társulatot szerződtessen; hogy magyar vállalkozó legyen az, a kire legdrágább kincsünket, a nemzet fiait bizzuk, hogy ezeket idegenbe kalauzolják. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Csak magyar társulatban tudnám én feltalálni azt a garanciát, hogy együttérezzen a mi kivándorlóinkkal és érvényt szerezzen annak a lobogónak, a mely lobogó alatt kivándorlóink idegen partokra mennek. A magyar lobogó alatti kikisérése kivándorlóinknak nem kis jelentőségü, szemben azzal, a mi eddig történt s a mit részletezni nem akarok, hogy már Ratiborban az idegenek mint közönséges prédát tekintették magyar kivándorlóinkat; mert nem tudom feltételezni ezt, mint a bekövetkezhető veszélyt akkor, ha magyar kivándorlóinkat magyar tengerpartról, magyar hajókon fogják kivinni. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

És kérem a t. miniszterelnök urat, sziveskedjék tartózkodás nélkül nyilatkozni e tekintetben, mert a javaslat végleges elfogadása — erről az oldalról legalább — attól függ, hogy megkapjuk-e a garanciát és a megnyugvást arra nézve, hogy ezen követelésünk, mint jeleztem, hogy t. i. Fiumén át, a magyar tengerparton és magyar társulat által szállittassanak át kivándorlóink, meg is valósuljon. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy figyelemmel kisértem azokat az aggályokat, a melyek felmerültek, hogy vajjon elég alkalmas lesz-e a Fiumén át való szállitás? Utánanéztem és teljes megnyugvásom van arra nézve, hogy a Fiumén át való szállitás ezen kivándorlókra nézve nagyobb megterheltetésekkel járni nem fog. Mig ugyanis a jelenlegi állapot mellett kivándorlóink azért, hogy a hajóhoz jussanak, Hamburgig 1175 kilométer, Brémáig 1480 kilométer hosszu szárazföldi utat kénytelenek megtenni, addig Budapesttől Fiuméig az ut 615 kilométer és az ismert zónatarifa mellett kivándorlóink megfelelő igazolványnyal csoportokban utazva, 4 frtnyi vitelbér mellett érhetik el a tengerpartot, és ezt a négy frtot is a magyar államvasutak fogják kapni.

Nincs semmi szükségünk arra, hogy szegénységünk mellett akár csak a vasuti vitelbért is idegen vasutaknak és idegen hajóknak szolgáltassuk ki. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szükséges gondoskodni arról is, hogy az a hajótársulat, mely ezzel a nagyfontosságu funk-

czióval megbizatik az állam részéről, teljesitse azt a kivánalmat is, melyet a képviselőház igazságügyi bizottságában volt szerencsém előterjeszteni, a melyre nézve az igazságügyi bizottság jelentésében ugyan egy szó sem foglaltatik, de a melyre nézve a t. miniszterelnök ur azt a határozott igéretet tette, és én ezt itt nem az ő szavahihetőségének kétségbevonásaként, hanem azért, mert kormányok jönnek és kormányok mennek, de ez a nemzeti érdek megmarad, és ennek meg kell valósulnia, azért ezt a kivánalmat idehozom, a képviselőház plénumába, hogy a t. miniszterelnök urnak itt is alkalma legyen azt a nyilatkozatot megtenni, a melyet megtett az igazságügyi bizottságban, hogy t. i. ő ezt kötelességének tartja, és az erre vonatkozó kikötést a szerződésbe be is fogja illeszteni.

Javaslatom az volt, hogy az illető vállalkozó csak ugy nyerhessen engedélyt a szállitásra, ha kötelezi magát arra, hogy az élelmezésnél és általában a kivándorlóknak minden szükséglettel való ellátásánál kizárólag magyar eredetü ipari és mezőgazdasági terményeket vesz igénybe és kizárólag magyar honpolgárokat akalmaz hajóin. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez a kivánalom, azt hiszem, nem fogja megnehezíteni azon törekvésnek megvalósitását, a melyet a t. miniszterelnök ur javaslatában maga elé tüzött. Nemzeti tekintetben, szerény nézetem szerint, nagy fontossággal bir ez; önállóságunk kidomboritására mellőzhetetlen dolog, és azt hiszem, hogy, ha azon a hosszu uton kivándorlóink magyar honpolgárokkal fognak érintkezni utközben is, ébren lesz bennük tartva a haza iránti szeretet és ragaszkodás, és nem fog odakint mint végleg elszakadt, hanem mint visszatörekvő, de odakint csak keresni igyekvő magyar állampolgár szerepelni. Szükségesnek tartjuk ezen az oldalon, hogy konzulátusaink odakint necsak telepszerüen szaporittassanak, nemcsak azt, hogy több konzulátus állittassék fel, de különösen azt, hogy a konzulátusok magyar jellege épen a kivándorlók szempontjából minél erősebben domborittassék ki. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A t. kormány mindig azt mondja, hogy a külképviselet közössége nem akadály arra, hogy a magyar érdekek abban istápoltassanak. Ha valahol, ebben a kérdésben mellőzhetetlen a magyar érdek-képviselet legintenzivebb ápolása. E nélkül a magyar állampolgárok odakinn még akkor is elvesznek számunkra, ha idegenek nem csábitják, mert vagyoni és existenciális érdekeik idegen kezelés elé viszik őket, ott a magyar államot nem látván, róla könnyebben feledkeznek meg.

Konzulátusainknál magyar tisztviselőket, magyar érzésü embereket, és e nagy eszmének szolgálatába szegődött honpolgárokat kell alkalmazni, és nem amerikai kereskedőket, nem azokat, kik ezt üzletszerüen, mint jövedelmező állást kezelik, hanem olyan egyéneket, kik ambiciót helyeznek abba, hogy a magyar állam szolgálatában a magyar nemzeti eszmét diadalra juttassák. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: A londoni konzulátusnál kukkot sem tudnak magyarul!

Barta Ödön: Nagyfontosságu kérdés, a melyet a t. kormány szives figyelmébe ajánlok, az, melyet közbevetőleg már az imént jeleztem, hogy ugyanis künnlevő honfitársainkat egyházi tekintetben nagyobb oltalomban kell részesiteni, mint a milyenben eddig részesültek. Ha valahol, ott kell az állam és egyház érdekeit együtt megóvni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az Amerikában élő honfiaink egyházi oltalma a magyar állameszme oltalma. Hasztalan vannak künn az egyes egyházak részéről kiküldött lelkes papok, hasztalan, ha azok fenhatóság tekintetében, — a mint már egy alkalommal volt szerencsém a t. házban bővebben fejtegetnem, — az ottani és nem hazai egyházi felső képviselettől függnek.

Hasztalan, mondom, a lelkész hazafisága, ha az egyházi szervezet mai fennállása mellett alá van vetve oly fenhatósági tisztviselőnek, vagy funkczionáriusnak, kinek érdeke, intencziója az ő érdekével, a mi érdekünkkel ellenkezik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Világosabban fogok nyilatkozni, hogy félreértésekre ne adjak okot. Az az amerikai püspök mindenekelőtt abban a helyzetben van és erre pozitiv adataim vannak, hogy az amerikai latin szertartásu róm. kath. püspök a görög-katholikus honfitársaink képzésére kiküldött görög-katholikus lelkészt már eo ipso görbe szemmel nézi. Mindenekelőtt averzióval van a pap ellen, ki mint nős pap megy ki, és mert a nős papok ellen való averziója rögtön megnyilatkozik, természetes, hogy annak az egyházi fejedelemnek fenhatósága alatt az a lelkész a maga népe körében kellőleg nem érvényesülhet ugy, hogy ő legyen az a szirt, a melyen az orosz rubel által támogatott skizmatikusok törekvése a magyarsággal szemben hajótörést szenvedjen.

Az az intézkedés, hogy egy vizitátort küldtek ki, — nem tudom, hogy a miniszterelnök ur adatai megczáfolják-e az én adataimat — abszolute nem vált be. És pedig nem a kiküldöttben rejlő hibák vagy személyes fogyatkozásai miatt, hanem egyedül azért nem, mert az a vizitátor egészen alárendelt funkczionárius, szemben azzal a funkczionáriussal, kinek védelmét eddig a künn lévő hivek lelkészei nélkülözték. Nem vizitátor kell oda, hanem függetlenitése az ottani magyar alattvalókból önként alakult egyházaknak minden amerikai egyházi fenhatóság alól, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a mi a szabad Amerikában nem ütközhetik nehézségekbe, ha a kormánynak lesz elég ereje, hogy ezt a függetlenitést Rómában kieszközölje. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Világosan, nyiltan megjelöltem a kivánalmat; mig az meg nem történik, addig látni fogja a miniszterelnök ur azt, a mit most

lát, hogy a künn lévő lelkészek a legnagyobb elkeseredésben élnek, üldözésnek vannak kitéve és kétségbe esve látják, hogy minden önfeláldozó törekvésük daczára sem sikerül nekik ellenállani annak, a mi ott történik rubelek segitségével, a mit kellő papi fenhatósági szervezet nélkül megakadályozni nem lehet.

Méltóztatik igen jól tudni, hogy köznépünk a külsőségek iránt is fogékony. Mikor ő előtte megjelenik a schiszmának főpapja nagy ornátusban, azzal a nagy hatáskörrel, mely neki meg van adva, azzal a püspöki süveggel és mindennel, a mi őt tiszteletre és meghajlásra készteti s miután — distinkezióra sem lévén eléggé képes népünk a maga elmaradottságában — részesitik mindazokban az istentisztelet rendes keretén kivül eső funkeziókban, melyektől ő meg van fosztva, nem lévén neki hasonló foku dignitáriusa saját felekezetében, akkor nem esoda, ha ő meghajlik a látottak és tapasztaltak előtt, s ha gyenge lelkületében nem tud elenállani a esábitásnak, mely őt az egyházban boldogabbá, egyébként pedig az anyagiakban gazdagabbá teszi. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Iskolákat, templomokat a mi kivándorlóink saját pénzükön eszközölt gyüjtés és keserves hitemüveletek utján létesitettek. A schiszmabeliek pedig elvétetik ezt tőlük bizonyos machinácziók utján, vagy elcsábitják őket még megalakulás előtt azzal, hogy ezen ezimen óriási teher nehezednék reájuk, ott pedig tehermentesen kaphatnak iskolát és templomot. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ne méltóztassanak esodálkozni, ha ily körülmények között népünk százezrei vannak ezen veszedelemnek kitéve, hogy idegen hatalom alattvalóivá válnak ugyanakkor, mikor vallásukat elhagyják. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rá kell mutatnom arra is, hogy azok a kivándorlók, kik Magyarországból kerülnek Amerikába, rendesen minden szervezet nélküli esoportokat, hogy ne mondjam, tömegeket képeznek. Semmi szervezetük nincs, mely őket összehozná, kivéve azt, hogy egyházilag szerveznek. A magyar egyletek, a melyek künn vannak, sajnos, a leggyengébbek számban és erőben s a legtöbb küzdelmet nekik kell kiállaniok. Ha az a lelkes kis sajtó nem volna, mely ott künn a magyar egyletek működését támogatja, ha nem volnának künn lelkes honfiak mint lelkipásztorok, kik magát az egyleti működést is nagy önfeláldozással végzik, egyleteink a többi egyletek vagyoni erejével és támogatásával szemben, melyet kivülről kapnak, abszolute nem, vagy még ennyire sem tudnának egzisztálni.

Szükséges az irányitás arra is, hogy a kivándorlók egyes góczpontokon telepeket képezzenek, mert igy sorsuk gondozása könnyebb, egyöntetübb és biztosabb, és ő közöttük is az összetartás, az összeforrasztó hazaszeretet közös érzése sokkal hamarabb megtermi a kivánatos gyümölcsöket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Szükséges ez egyéb ezélból is; nem bir talán etikai jogosultsággal, hogy egy állam a maga kivándorlóit gazdasági előnyök szerzésére felhasználja, de az még a logikával is ellenkezik, hogy a kivándorlók idegen állam hatalmának és érdekének szolgálatába hajtassanak.

A németek és az angolok ezt megértették igen jól.

A németek és az angolok fogyasztási piaczot teremtettek az ő iparuk számára a künnlévő angol és német telepeken. A magyar telepeken ez nem lehetséges, mert nincs egységes vezetés. Nagyon jól tudom, t. ház, hogy a kivándorlási javaslat keretében ezeket a kérdéseket megoldani nem lehet, de szükségesnek láttam ezeket felemliteni, hogy a t. kormánynak a figyelmét ezekre felhivjam. Várom, remélem és hiszem, hogy ezeknek megvalósitásában a t. miniszterelnök ur késedelmes nem lesz és nem fog késedelmeskedni a fiumei irányitás mielőbbi megvalósitásában sem.

És mert ezt hiszem és remélem, azzal zárom be rövidre fogott felszólalásomat, hogy a t. miniszterelnök urat figyelmeztetem, hogy minden hónapi késedelem, a melylyel a Fiume felé való irányitás késik, körülbelül 2 millió forintnyi veszteséget jelent a magyar tengerpart forgalmában.

Sajnos, de ugy van, hogy körülbelül 100.000 kivándorlóról beszélhetünk, a mely kivándorlók kiszállitása körülbelül 20—24 millió forintnyi értéket képvisel a hajók forgalmában s minthogy a hajók csak ugy indulhatnak el, ha ők és utasai ellátják magukat a kikötővárosban, a mi a hosszu uton szükséges: világos, hogy magának Fiumének fejlődésében havonkint 2 millió forintnyi veszteséget jelent, ha késedelmeskedünk.

Kérem tehát a t. miniszterelnök urat, hogy ezen javaslat törvényerőre emelkedése után haladéktalanul tegye meg ez irányban is a szükséges intézkedéseket.

Ezek után ismételve kijelentem, hogy a javaslatot általánosságban elfogadom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Dedovics György jegyző: Hegedüs Loránt!

Hegedüs Loránt: *(Halljuk! Halljuk!)* Barta Ödön t. képviselőtársammal, a ki épen előttem ült le, több tekintetben egyetértek. Egyetértek vele először abban, hogy a miniszterelnök urat éri az a diesőség, hogy a kivándorlás ügyének szabályozását, a melyet mindannyian munkálni akarunk, megkezdi. Egyetértek vele fő-kiindulási pontjára, t. i. arra nézve, hogy itt egy nagy szocziális bajról van szó, a mely egész Európára kiterjed. Én továbbmegyek t. képviselőtársamnál és azt merem állitani, hogy mi itt esendes szemlélői vagyunk egy világtörténeti jelenségnek, a mely számadatilag kifejezést talál abban, hogy maga az amerikai Egyesült-Államok évenkint

fél millió embert szí el Európától, egy uj népvándorlást indit meg, sőt volt rá eset, hogy egy évben 800.000-re rugott az oda bevándorlók száma. Ha ily fontos, világtörténeti jelentőségü ez a jelenség Amerika szempontjából, még fontosabb — mert sokkal fájdalmasabb — az európai államokra nézve és ezek között különösen Magyarországra, a hol — mint ki fogom mutatni — egész specziális nagy bajok vannak ezen a téren. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az utolsó tiz éven — és erre vonatkozólag itt van előttem az összes európai államok hivatalos statisztikája — majdnem minden állam Európában tudott olyan intézkedéseket tenni, a melyekkel a kivándorlók számát csökkentette. Csökkent a kivándorlás Francziaországban, Angliában, Portugáliában — a hol lement egy harmadra, lement Svájczban, lement Norvégiában és a mi még nagyobbszerü, Németországnak Bismarck gazdasági politikája következtében sikerült elérnie azt, hogy mig 1878-ban körülbelül 170.000 kivándorlója volt, ma 20.000-nél több kivándorlót Németországból nem sikerül kapni.

Négy ország marad tehát egész Európában, a hol az 1891—1900. évek folyamán a kivándorlás nem csökkent.

Kubik Béla: Ez a gazdasági politika!

Hegedüs Loránt: Olaszországban nem is csökkent, de nem is emelkedett. Ott körülbelül 180.000 a kivándorlók száma minden évben, De az olasz kivándorlásnak egész különös természete van azért, hogy Argentina felé tart, a hol Olaszország már sok iskolát állitott fel, sőt a gimnáziumokban is parallel olasz osztályok vannak. Ha Olaszországot külön veszem, marad három ország. Ezek között van Oroszország. Oroszországban a kivándorlás növekedik, hogy ha azonban a bevándorló államoknak, nevezetesen az angol és amerikai konzulok reportjait olvassuk, azt látjuk, hogy az orosz kivándorlás nem olyan, melyet a kormány nem akar, hanem az olyan, emberekből áll leginkább, a kiket kikergetnek onnét, vagyis, a kik nem saját jószántukból hagyják el Oroszországot.

Ha tehát Oroszországot is kiveszem: két ország marad, a melynek a kivándorlása rohamosan növekedik. Ezek Ausztria és Magyarország. *(Egy hang a baloldalon: Románia!)*

Magyarországot tekintve — hiszen méltóztatnak tudni azt, hogy körülbelül 70.000 ember hagyta el csak a tengerentúli kikötőkre a magyar államot tavaly, és ez a szám az ujabb történeti kutatást tekintve nagyobb, mint az a szám, a melylyel Árpád ezer évvel ezelőtt bejött. De ebben a 70.000-nyi számban a magyar kivándorlók nagy része nincs benn; először nincs benn az egész székely kivándorlás, másodszor, a mint állitom és rögtön bizonyitom is, a magyar kivándorlási statisztika lényeges hiányokban szenved. A tengerentúli államok adatain kivül, a melyek sokszor csak azokat veszik magyaroknak, a kik magyarul is beszélnek, nem pedig a többi állampolgárokat is, három dologra vagyunk utalva. Először az utlevelek számának meghatározására.

Hátha valaki ma azt mondja, hogy az utlevelek számának kétszerese a kivándorlók száma, azt ép ugy el kell hinnünk, mintha valaki azt mondja, hogy az utlevelek számának fele adja a kivándorlók számát, mert e tekintetben pontos mértékünk nincsen. A másik forrás az, hogy statisztikánk felveszi mindig, hogy hányan voltak távol valamely vármegyéből. Erre nézve csak egyetlen adatot akarok a t. háznak bemutatni és székely t. képviselőtársaimat érdekelni fogja, hogy Csik vármegyében egyik főszolgabiró barátom csak az egyik járásból egy pontos magánstatisztikát szerzett azáltal, hogy minden házba bementek és felirták, ki ment el onnan, mikor ment el, hány gyermeket vitt el magával és mennyi a vagyona. Ezen megállapitás alapján Csik vármegyének csak ezen egy járásában, 19 községben, 1001 ember volt távol, és ezen 19 község közül kettő van olyan, a honnan 136-nál többen voltak messze Romániában.

Harmadik forrása a mi kivándorlási statisztikánknak az, hogy a ki- és bemenőket a határon megszámolják. Hogy ez milyen pontatlan, erre nézve csak a saját esetemet hozom fel, a kinek, midőn a román kivándorlást tanulmányoztam, egymásután háromszor kellett kimennem a határon és háromszor visszajövén, ebből csak egyszer vagyok beirva, vagyis, ha hivatalos statisztikánk helyes, akkor én ma Romániában vagyok két példányban. *(Derültség és tetszés.)*

Ezekből látszik számadatokban a magyar kivándorlásnak nagy fontossága, de látszik más két tényből is, a mely, a mint megjegyeztem, a magyar kivándorlásnak specziális tüneteit foglalja magában. E két tény közül az első az, hogy mig a többi államok kivándorlói valamely meghatározott ország, vagy országok felé tartanak, addig a magyarországi (és galicziai) kivándorlás mindenfelé megy, a mint a léggömb tafotáján keresztül mindenfelé illanik a gáz, a merre csak helyet talál. A másik tény, a melyre véletlen folytán jöttem rá, még meglepőbb. T. i. buvárkodásaim közben összehasonlitottam azt, hogy vajjon az európai államok kivándorlásának emelkedése vagy csökkenése milyen viszonyban áll azzal, hogy Amerikában jó, vagy rossz üzleti viszonyok vannak és ebből azt láttam, hogy a többi európai államokra nézve nincs befolyással az, hogy Amerikában milyen viszonyok vannak, mert az illető államokban, pl. Németországban vagy Angliában mindig attól függ a kivándorlás mérve, hogy az illetőknek jó vagy rossz dolguk van-e odahaza. Ellenben ha az amerikai tabellákat összehasonlitottam a magyar tabellákkal, azt tapasztaltam, hogy az amerikai konjunkturák minden változása, uj amerikai bányák nyitása, sőt még oly kis dolgok is, mint a dollár

emelkedése mindjárt lenyomatukat találják, mint a viasz-táblán, a magyar kivándorlás statisztikájában. Ez azt jelenti, hogy mi jelenleg annyi kivándorlót termelünk, hogy Amerika és Románia annyit vehet magának belőlük, a mennyi neki tetszik.

Ezek a körülmények bizonyitják, hogy a miniszterelnök ur tényleg az ország legfontosabb kérdésére tette, szerintem szerencsésen, a kezét akkor, mikor ehhez a dologhoz hozzányult. Ezek bizonyitják azt is, hogy talán magam sem jártam helytelen uton akkor, a midőn tisztán azon rögeszmétől vezéreltetve, hogy a magyar kivándorlókat megtaláljam, Amerikától egész Etelközig bejártam ezeket a helyeket. *(Éljenzés jobbfelől.)* És a t. ház talán meg fogja engedni, hogy ezen az alapon két esztendei hallgatás után néhány perczig igénybe vegyem szives türelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Egészen szoros határokat szabok felszólalásomnak. Barta Ödön t. képviselőtársammal egyetértek abban, hogy most a részletekre nem térhetünk ki, hiszen ebben a tekintetben a sajtóban is már többször nyilatkoztam. Ha szükséges, a részleteknél ugy is felszólalhatok, most csak azt jelentem ki, hogy a 2. §-ra nézve a közigazgatási bizottságnak ismeretes inditványát a magam részéről nem fogom megszavazni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Én sem, mi sem.

Hegedüs Loránt: De szük medret szabok felszólalásomnak azért is, mert nagyon helytelennek tartanám, ha mi most belemennénk a kivándorlás okainak kutatásába, hogy mindegyikünk felhozza azt, hogy az emberek miért nem tudnak vagy miért nem akarnak Magyarországon megélni, — mert ebből áll a kivándorlás, — akkor ennek a vitának soha vége nem szakad. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A magam részéről tehát ettől is tartózkodni fogok, hanem ráállok arra az alapra, a melyet Barta Ödön, előttem felszólalt képviselőtársam adott, a mikor azt mondja, hogy a javaslat czélja az, hogy az idegen befolyásoktól és idegen szervezetektől mentsük meg mi a kivándorlóinkat. Az én egész felszólalásom abból fog állani, hogy kimutassam amerikai és romániai tapasztalataim alapján azt, hogy mit kell és mit lehet tenni ott a magyar állampolgárok megmentése czéljából és miféle módon igyekezzünk azt az alkalmat, a melyet a miniszterelnök ur nekünk és az országnak ad, kihasználni azért, hogy ezeket a nagy veszélyben lévő magyarokat ott megmenthessük. És t. ház, ebben a tekintetben igaz, hogy kényes kérdéseket fogok érinteni, de a t. ház be fogja látni, hogy a mikor egy közös munkáról van szó, nemcsak a pártszempontoknak, de arra kell törekedni, a mi Magyarországon nehezebb, hogy még a felekezeti szempontoknak sem szabad előtérbe nyomulniok, *(Általános helyeslés.)* ezen kényes kérdések elől nem fogok kitérni, valamint azon kényes kérdés elől sem, a melyet Barta Ödön képviselőtársam emlitett, t. i. hogy szerintem is, bár nem oly fokban, mint hiszi, konzulátusainknak a magyar jellege nincs kidomboritva.

Erre a dologra rá fogok térni azért is, mert mondom, egy közös akcióról van itt szó, azért is, mert szerintem ez a javaslattal szoros összefüggésben van, de azért is, mert hogy ezt tapasztalataim alapján itt szóba hozom, választóimnak választásom előtt megigértem, ilyen igéretet teljesiteni pedig kettős kötelesség. *(Élénk tetszés.)*

A miniszterelnök ur javaslata igen helyesen abból a szempontból indul ki, hogy a kivándorlók ne menjenek olyan országba, a hova a bevándorlás nekik el van tiltva, másrészről, hogy ők tájékoztatva legyenek az iránt, hogy micsoda viszonyok vannak abban az országban, a hova meg fognak érkezni. Ez az állam és az állampolgár egymásközti viszonyainak megszilárditása végett teljesen helyes és tiszta felfogás.

Én körülbelül öt napig néztem mintegy 600 kivándorló megérkezését a new-yorki kikötőben, a hol ezek szigoru, meglehetős marcziális eljárásnak vannak alávetve és ennél az elbánásnál az a nevezetes, hogy a new-yorki hivatalnokok egypár szót megtanulnak magyarul azért, hogy a kivándorlókkal könnyebben elbánhassanak. Valóban, azt mondom a t. háznak, hogy az egész kiforditott Európa tragédiája látszik ezekből a hajókból, a mikor megérkeznek és a söpredékét, igaz, hogy jó munkáskezeket is ott kiöntik és New-Yorkot és a többi városokat velük elözönlik.

Ebből a megfigyelésből én a következő tanulságokat vontam le. Az egyik az, hogy rögtön, a mint a kivándorlók megérkeznek, nekik csik egy csomó ügynök, térítő, megjegyzem, az orosz papok és térítők azok, s ezért ezekkel szemben nekünk védekeznünk kell, abban a formában, a melyet, ugy tudom, a miniszterelnök ur foganatba szándékozik venni, hogy t. i. ezeket a kivándorlókat ott magyar felügyelet alá helyezze. *(Élénk tetszés.)*

A másik szempont az, hogy ezek az emberek tájékoztatva legyenek, még mielőtt elindultak, arról, hogy mit fognak ott találni és erre nézve én nem tartom egészen elegendőnek a javaslatnak azt a mondását, hogy »kérelmükre« tájékoztatni fogjuk őket. Én a »kérelmükre« szó törlését leszek bátor inditványozni. *(Helyeslés.)* A dolog ugyanis akkép áll, hogy ezt a kérelmükre való információt Németország, a melynek pedig sokkal jobb a külügyi szervezete és a melynek sokkal intelligensebb kivándorlói vannak, megpróbálta és nem ment vele semmire, mert az ilyen hivatalos bürókba a kivándorló nem igen szeret bejárni, kivált ha attól fél, hogy akadályozni fogják a kivándorlását. *(Ugy van! a jobboldalon.)* De ennél sokkal jobb és helyesebb példát mutat Anglia és az angol

Emigration-Office szivességéből bemutathatom azt a módot, a mint Anglia a maga kivándorlóit tájékoztatja. Az egyik mód az, hogy közkönyvtárakban ingyen informálhatja magát minden kivándorló. No, ezt nálunk megfelelőnek nem igen találnám, mert nem hiszem, hogy a mi tótjaink felkeressék az egyetemi könyvtárt és hogy ott szerezzenek maguknak információt Amerika viszonyairól. Ez tehát nem hiszem, hogy nálunk sikerrel járna, de annál inkább sikerrel járhat a másik. Itt van a kezemben egy nagy, vörös betüs plákát, a melyben az angol hivatal időnkint megmondja, hogy hova nem lehet most bevándorolni és ezt a plakátot aztán 65.000 példányban minden postahivatalban, vasuti állomásokon, gőzhajóállomásokon felfüggesztik, hogy ha szabad ezt a kifejezést használnom, a felvilágositásnak a tolakodásig menő rendszerével.

Azt hiszem, hogy ez volna az egyetlen, a mit nekünk is meg kellene próbálnunk. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Ezek a proklamációk oly lelkiismeretesek, hogy pl. az ideiben még az is benne van, hogy Nyugat-Ausztráliába kertészek ne menjenek, mert ott nagy dér volt, a mi a baraczkoknak ártott.

Egyszóval az angol kormány igyekszik a lehető legalaposabban informálni a kivándorlókat mindenről, hogy azok kárt ne tegyenek magukban s hiába el ne induljanak.

Egy másik dolog, a mely ezzel összefügg, az, hogy ugyszólván egy mechanikus véletlenségtől függ, hogy mi lesz azon kivándorlókkal akkor, a mikor New-Yorkba megérkeztek. Egy nagy szivacshoz hasonlit New-York, a mely megtelik emberekkel és a melyre, a midőn a nyomoruság ráüti az öklét, akkor az emberek rendszertelenül szétszóródnak azon városokba, a melyekbe épen bejutniok sikerül. Itten tehát kétségtelenül munkaközvetitésre van szükség. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

A legfontosabb azonban, a mire nézve amerikai tapasztalataim alapján inditványt tenni akarok, nem ez, hanem az, a mire Barta Ödön t. képviselőtársam is rámutatott, nevezetesen, hogy a mi telepeink nagyon szét vannak szórva és kevéssé vannak védve. Összesen négy nagy magyar települési vidék van, meglehetősen magukra hagyatva és mindaddig, mig ezen a dolgon nem változtatunk, azt a majdnem 300.000-re menő lelket nemcsak nem tudjuk megmenteni, hanem azt sem tudjuk megakadályozni, hogy a közülök visszatérők sokkal veszedelmesebb eszméket ne hozzanak be az országba, mint a minőkkel itt bent meg tudnak birkózni. *(Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Itt az első dolog konzulátusaink szaporitása, a mire Barta Ödön t. képviselőtársam is rámutalt. Hogy csak egy példát mondjak, személyes tapasztalataimból, itt van Kanada; Kanadának ugyancsak egy városában voltam, Torontóban, de a winipegi magyar telepen egy kivándorolt, tönkrement gentrink lakik, a ki tudósitást szokott beküldeni nekünk onnan. E tudósitások alapján a következőket állapithatjuk meg. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* Van ott három magyar falu, a melyeket egy magát gróf Esterházynak nevező, tényleg azonban Grün Mór nevü ur alapitott; *(Derültség a jobb- és a baloldalon.)* e falvak Esterháza, Otthon és Zichydorf; konzulátusuk Monrealban van, Monreal pedig e falvaktól olyan messze van, mint ide Szent-Pétervár. *(Mozgás.)* Lehetetlenség tehát azt hinni, hogy konzulátusaink a maguk hatáskörét e telepekre is kiterjeszthessék.

Ez azonban még nem minden. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A csikagói konzulátushoz ugyanis olyan helységek vannak beosztva, mint Klondyke, a melyekből egy hónapig tart, mig a levél a csikagói konzulhoz érkezik. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hogy lehessen már most annak a hadkötelesnek itt jelentkezni?

E bajon mindenesetre segiteni kell és sokféle módon lehet is rajta segiteni. *(Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Azonban mind közel még sem lesz, mert nagy ám Amerika!

Hegedüs Loránt: A segitésnek csak egyik módján nem lehet segiteni, t. i. a tiszteletbeli konzulok alkalmazása által. Én a tiszteletbeli konzulok helyett alkonzulokat vagy ügynököket kérnék alkalmazni, mert ezek az ugynevezett tiszteletbeli konzulok lehet, hogy a tiszteletet ritkán, de a konzuli elnevezést még ritkábban érdemlik meg. *(Derültség a jobb- és a baloldalon.)* Hogy egy esetet emlitsek: volt a multban olyan tiszteletbeli konzulunk is, a ki a maga konzuli teendői mellett hajójegyek eladásával is foglalkozott Amerikában; azután bankár is volt, és hogy mit jelent az, ha egy ilyen konzul bankügyletekkel is foglalkozik, erre nézve jellemzésül csak azt mondom, hogy bemenvén egy ilyen jegyszerző irodába, találtam ottan egy pálinkás-hordót, a melyből egy gummicső lógott ki; abból a bejött tót megszivta magát, s azután bement az irodába, hol lefizetett 72 dollárt, de beirtak javára 27-et. *(Mozgás a jobb- és a baloldalon.)*

Nem várhatjuk tehát, hogy ilyen konzulhoz, a ki üzérkedési teendőt is van hivatva teljesiteni, a magyar állampolgárok bizalommal fordulhassanak, annál kevésbbé, mert azok nem is tudnak magyarul. Ez, azt hiszem, világos előttem is, és a t. ház előtt is. Van azonban valami, a mi nem világos előttem, hanem rejtélyes. Rejtélyes az, hogy az ilyen tiszteletbeli konzul, mikor visszavonul, rendesen egy nagy rendjelet szokott kapni. Arra vagyok kiváncsi, — és hazajöve, ezen töröm a fejemet — hogy, miután Amerikában minden rendjel nyilvános viselése tilos, vajjon mit csinálnak azok a tiszteletbeli konzulok ezen rendjelekkel? *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Becsapják!)*

Kétségtelen tehát, hogy konzulátusainkkal sem menthetjük meg magyarjainkat, ha mi a dolgot sürgősen másképen nem rendezzük. *(Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)*

Azt hiszem, hogy ugy Barta Ödön képviselő urat, mint engem fel fog menteni a t. ház azon vád alól, mintha mi ultramontánok volnánk. *(Derültség és felkiáltások a néppárton: Ki tudja!?)*

Barta Ödön: Az ördög nem alszik! *(Derültség.)*

Hegedüs Loránt: Azonban kétségtelen dolog, hogy a magyarság megmentése esak akként lehetséges Amerikában, és — a mint rá fogok rögtön térni — Romániában is, hogyha a magyar egyházak dolga tisztába hozatik a szentszékkel és viszont mindegyik magyar felekezet erősittetik. Nem ugy, hogy külön kiszakitott fenhatóságok alkottassanak, hanem ugy, hogy a szentszékkel kezet fogva megmutassuk, hogy az ottani magyar katholikusokat, vagy reformátusokat, vagy görög katholikusokat esak ugy lehet megmenteni, ha ezeknek egyházai magyar szellemben szerveztetnek.

A miniszterelnök urnak az a lépése, hogy görög katholikus vizitátort küldött ki Amerikába, mindenesetre igen üdvös kezdeményezés. És én nagy sajnálattal látom, hogy a néppárti lapokban ez a küldetés gunyos kritikának van kitéve.

Csernoch János: Nem! Sőt ellenkezőleg! Majd meg fogom magyarázni!

Hegedüs Loránt: Hogy ez esakugyan igy van és másképen nem is lehet, ennek bizonyitására csak azt hozom fel, hogy egyleti életük — mintegy 250 egyletük van — teljesen egyházi alapokon nyugszik. 1897-ben megtörtént a magyar katholikusok és görög katholikusok uniója és 1897-ben a reformátusok uniója. Egyszóval nekünk Amerikában alkalmasabb kitapogatható pépünk, a melylyel összeragaszthatjuk a magyarságot, alig lehet, mint az egyházi, mert a konzuli szervezet vagy nagyon drága, vagy pedig erre a ezélra a hivatalos szinezet egyáltalán nem alkalmas. Én tehát ennek annál nagyobb fontosságot tulajdonitok, t. ház, mert — Csernoch képviselőtársam meg fogja bocsátani — épen ezekből az amerikai tapasztalatokból következik az, hogy én ennek a szabadelvü pártnak kebelébe tartozom. Bármilyen különösnek is látszik ez, t. ház, az én pártállásom következik amerikai tapasztalataimból. Mert mit láttam, t. ház, Amerikában és Romániában? Azt, hogy valahányszor felekezeteink kiszakadtak a magyar állam erős kötelékéből, valahányszor külföldön magukra hagyattak, akkor először egymásnak rontanak, a mennyire csak lehet, olyan iratokat bocsátanak egymás ellen, mint Pázmány Péter korában volt a »Vén bivaly orrára való vörös karika« és bosszantják egymást mindenütt. A magyar viszálykodók az Amerikában lévő az amerikai birósághoz, a Romániában lévő a román birósághoz viszi az ügyet elbirálás alá, és akkor mindig akad egy másik nemzetiség vagy hatalom, a mely a mi felekezeti nyilásunkon befurakodik ugy, hogy a mi felekezeteink ügyében idegen hatalom itélkezik és esinál abból nemzetiségi kérdést. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azért ülök, t. ház, ezeken a padokon; mert ezek után elképzelem, mi történnék, ha itthon a magyar állam kiegyenlitő nemzeti hatalma itt is meggyöngittetnék a felekezetek fölött, s ezért ellensége vagyok minden olyan lépésnek, a mely ezen nivelláló, egységesitő hatalmát a magyar államnak bármely felekezettel szemben gyengitené. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Sok minden dolgot szeretnék még amerikai kutatásaim alapján elmondani a t. háznak, azonban tekintettel a t. ház igen drága idejére, meg méltóztatnak engedni, hogy áttérjek egy sokkal nehezebb dologra, a mely — ha ugy tetszik — még sokkal kényesebb, t. i. a mi romániai kivándorlásunk állapotára. És bár én nemzetközi politikában nem utazom, lehetetlenség, hogy bele ne hozzak e kérdésbe némely nemzetközi vonatkozást is, annál is inkább, mert erős meggyőződésem az, hogy mindaddig, a mig Romániával ezen függő kérdéseinket nem tisztázzuk, mindaddig az ugy Romániának, mint nekünk egyformán szükséges barátságunk nem fog létrejönni és ugy az ő, mint a mi európai helyzetünk az lesz, a mi — ma.

Ez a dolog, t. ház, a székely kivándorlás kérdése, a melyhez szintén két esztendei tanulmányozásom eredményei alapján szólhatok hozzá. Ebben a házban már többször szóba került, hogy milyen fontos a székely kivándorlás kérdése. Elmondták, hogy ott tiszta magyar vérveszteség van, hogy ez a kivándorlás már évszázadok óta tart, s hogy Romániában nem bánnak ugy embereinkkel, mint kellene stb. Ez mind igaz és ezzel nem is foglalkozom.

Senki sem mondhatja rólam azt, hogy kicsinylem e kérdés jelentőségét, de én szeretném, hogy ugy a t. házban, mint a sajtóban minden oldalról sikerülne kiküszöbölni egy kifejezést, a melyet minduntalan használnak és a melyet — meg méltóztatnának látni, ha ott utaznának — Romániában egészen másképen magyaráznak, mint nálunk. Ez az, hogy mi folyton erdélyi kérdésről beszélünk, és ugy beszélünk, mintha képzelhető volna oly fordulat, hogy Erdély kérdésessé legyen. Az »erdélyi kérdés« kifejezés használata én szerintem teljesen értelmetlen dolog, a mely, hogy egyebet ne mondjak, még a földrajzi helyzetnek sem felel meg, nem pedig azért, mert Erdélynek az összes főfolyói Magyarországra folynak, ugy, a mint a levél erezete a szárnál fut össze; mivel pedig olyan társadalmi alakulás még soha sem volt, hogy a hegy tetejéről jött volna le a kultura, hanem mindig ugy történt, hogy a kultura és vele a nemzeti összetartozás érzete a völgyből

haladt felfelé, ennélfogva földrajzilag is ki van zárva, hogy erdélyi kérdés létezzék, olyan erdélyi kérdés, a melyről a magyar sajtó Romániával szemben megemlékezik.

László Mihály: Erdély régen nincs már; és még mindig igy nevezik, könyvekben is. Elég hiba! Kiskoru zsurnalisztika!

Hegedüs Loránt: A mi most már a székelykivándorlás kérdését illeti, ez annál inkább érdekelhet minket, mert itt azok a különféle nemzetiségi stb. szempontok, a melyek a kivándorlási kérdést, szerintem helytelenül, elhomályositják, nincsenek meg; itt mindenki előtt tisztán látható, hogy tiszta magyar vérveszteségről van szó.

Nem akarom a t. házat azzal fárasztani, hogy a székelységnek Romániában való helyzetét részletesen leirjam, hogy elmondjam azt, hogy a székely, mihelyt a határon kilép, a legalkalmasabb médium mindenféle meghunyászkodási kisérletekre, hogy, mintha kicsapolták volna belőle a vért, annyira kimegy belőle nemzeti büszkesége, hogy Románia nagy városainak utczáin csak ugy hevernek a székelyektől levetett magyar nevek, hogy, ha az ember Gyorgye Ardealhoz és Gyorgye Gradinárhoz jön, akkor tudja csak meg, hogy Erdélyi Györgygyel, meg Kertész Györgygyel van dolga, akkor látja csak, hogy az a hires székelység, a mely annyira méltó volna a nemzeti büszkeségre, mihelyt Romániába ér, ezt a nemzeti büszkeséget rögtön levetkőzi.

Sőt ezenkivül még egy egészen különös tüneményt is tapasztalunk. Ez a kivándorlás a Székelyföldről századok óta tart; századok óta hömpölyög a magyarságnak egyik hulláma a másik után Romániába; százados rétegekben iszsza be magát a román talajba; akkor megint uj réteg alakul; és mialatt a magyarság itt folyton pusztul és menthetetlenül olvad bele a román talajba, azalatt a székelység folyton vándorol ki; és mi mégsem hallunk Romániából egyebet mint azt, hogy mi nyomjuk el a románokat.

László Mihály: A régi hazug nóta!

Hegedüs Loránt: És ebben a nagyfontosságu nemzeti kérdésben, t. uraim, már annyira vagyunk, hogy Románia szabályozza a mi kivándorlásunkat; mert ujabb törvényeivel annyi magyart szorit ki, a mennyi neki tetszik és annyit hiv és enged be, a mennyi neki tetszik; sőt ujabban Constanzában a román kikötők érdekeinek előmozditására oly hajótársaság van indulóban, a melynek czélja az, hogy a kivándorolni akaró székelyeknek és galicziaiaknak tengerentúli vándorlásából gazdagodjék meg. Egyszóval, Románia nemcsak hogy kihasználja a magyar kivándorlást, nemcsak hogy a székelység ott megtette azt, a mit itthon nem tett meg, hogy Romániának ipart teremtett, hanem ott a kivándorlók még nemzeti védelemben sem mindig részesülnek.

Buzáth Ferencz: A magyar pénzt is oda viszik!

Hegedüs Loránt: Nem szándékozván itt hosszasabban foglalkozni a kérdéssel, csak egyetlenegy oldalát, a legérdekesebbet fogom megvilágitani, a mely szerintem a legfontosabb, a melyet Amerikánál is kiemeltem: t. i. egyházi oldalát. Egészen sajátságos és a mi politikai közvéleményünk szakadozottságának egy különös tünete az, hogy mi soha azzal, hogy közvetlenül a határunk mellett magyarok laknak nagy tömegben, hogy ezek a magyarok minden tekintetben ki vannak téve az elnemzetietlenedésnek, nyilvánosan nem foglalkoztunk; legalább én e házban soha sem hallottam erről beszélni; *(Igaz! Ugy van!)* ellenkezőleg annyira jutottunk, hogy akkor, a mikor egész Európa előtt lememorandumoztak minket a románok, akkor senkinek sem jutott eszébe a sajtóban azt mondani, hogy a mellett, hogy ezek a vádak nem igazak, sokkal nagyobb mértékben valóságos elnyomás történik Romániában az ottani magyarsággal, az ottani csángókkal és az ottani székelységgel szemben. Hogy mi lehet ennek az oka és hogy melyik az a pont, a melyen ezt a dolgot meg lehetett volna vagy talán meg lehetne még ragadni: ez a kérdés vezetett engem arra a tanulmányozásra, a melynek eredménye az, hogy egyedül egyházi uton lett volna lehetséges valamit segiteni.

Nem különös-e az, t. ház, — és ezt régi iratokból kellett kiböngésznem — hogy 1648-ban a római szentszék egy Bandini Miklós nevü érseki helynököt küldött Moldovába, hogy katholikusokat találjon. S az katholikusokat keresvén, magyarokat talált és bejelentette, hogy azok el fognak pusztulni, ha magyar papokat nem kapnak. Hiszen az ottani katholikus egyházat szent László alapitotta. Eredetileg nagy monostorokban voltak; az egyikben hat, a másikban tizenkét barát volt, és ezek ott nagy missziót teljesitettek. Azonban Bandini után elmult egy század és semmi segitség nem érkezett. 1764-ben Zöldi Márton ment el oda, és ő még Besszarábiában is talált három magyar falut; szerinte körülbelül 45.000-re volt tehető a Moldovában lakó magyarok száma, a kikről mi megfeledkeztünk, és ő kér nagyon, hogy adjunk nekik magyar papokat, mert az egyik kolostorból kifogytak a papok és csak 9 magyar egyház áll 62 faluban. Ebből azonban megint nem lett semmi. A negyvenes években nagy mozgalom indult meg Magyarországon, egy hazafi-fájdalmas mozgalom, Kőrösi Csoma Sándor vezetése alatt, a ki az itteni viszonyokon elkeseredve kereste a régi magyarok nyomát. Egy időben mentek ki Gegő Elek franczisknus barát és Jerney János tudóstársasági tag. Ezek a Magyar Tudományos Akadémia megbizásából jelentek meg ottan. Hogy milyen állapotok lehettek ott, azt mutatja, hogy Jerney János egy esztendeig gyakorolta magát a vizivásban, mielőtt Moldovába ment. Ők felvették ott az akkori állapotokat és

én, miután sikerült a jelenlegi katholikus sematizmust ezen összehasonlitásokra megszereznem, körülbelül 60 esztendő összehasonlitására alapitom azt az álláspontomat, a mely szerint a magyarság tőlünk, közvéleményünktől, sajtónktól, irodalmunktól teljesen elfelejtve borzasztóan pusztult ottan. Eltüntek a Besszarábiában élő magyarok és csupán a Pruth vize mellett a Szeredig maradt 1844-ben a magyaroknak még egy kis foszlánya; a többi Jassyból jött le és Román és Báko városokat lakta. Megjegyzem, hogy az ujabbi székely kivándorlások Galacz és Braila irányában menvén, az a tény, hogy ott most sok magyar van, csak ujabb vérömlésnek eredménye, melyben a csángókat világosan meg is lehet különböztetni a régi kivándorlottaktól. Igazán érdekes, hogy az a Jerney János, a mikor ott járt, bár nem magyar nemzeti politikát keresett, hanem szógyökereket, lehetetlen folyó-átkeléseket, azt, hogy Árpád hol kelt át a Dunán, azonfelül régi köveket: mégis, mintha azok a régi kövek is megmozdultak volna a temetőben a lába alatt. Például Kotnárról azt mondja, hogy 30 házban laknak katholikusok, a kiket ungaruknak hivnak, de már magyarul nem tudnak. Nem talál tehát magyarokat, hanem a helyett talált az egyik temetőben három fakeresztet, s az egyiken azt a feliratot: Róka Panna Mária 1816. Ez volt mindössze az, a mi a Pruth melletti magyarságból megmaradt.

Mikor ezek az utazók kinn voltak, ha nem untatom ezekkel a t. házat, *(Halljuk! Halljuk!)* akkor a magyar papok számát körülhelül hétre tették, és panaszkodtak, hogy mivel a papok igy megfogytak, mozduljon meg a magyar püspöki kar, és szerezzen oda ujabb papokat. S mi történt, mi lett ennek az eredménye? 1868-ban Imets Kovács Jákó, jelenleg gyulafehérvári kanonok vezetése alatt öten mentek ki, s ezek megint azt találták, kogy a magyarság ujból megfogyott, hogy az visszavonult kizárólag a határra, még pedig azért, mert magyar pap akkor már csak három volt. Utánuk mentem ki én, s végigjárva az összes községeket, láttam a magyar falvakat, a melyek legnagyobb részében egy szót sem tudnak már magyarul és csak a szépnövésü népen és a házak épitésének módján lehet felismerni, hogy valaha magyarok voltak. Láttam azt a néhány magyar falut Moldovában, a hol elhagyatva, elfeledve tartja még magát a magyarság, azonban mindenféle egyházi szükségleteik kielégitése nélkül; akkor még két magyar pap volt, de ma már csak egy van, és ha ez az egy meg fog halni, akkor, miután épen 1896-ban, a millennium évében az történt, hogy a romániai minoritákat elválasztották a magyarországi minoritáktól: ezután véreink a csángókból románokká nevelt papokat fogják kapni; ennélfogva itt az elnemzetietlenedés tökéletesen be lesz fejezve.

Én nem azért hoztam fel ezen dolgokat, mintha azt hinném, hogy ezeken segiteni lehetne. Ez a dolog a multé. Csak jelezni akarom, hogy micsoda európai humoreszk az, hogy minket, a kiket véreinktől ennyire megfosztanak, gyanusitanak azzal épen azok a románok, a kik ezt a fejlődést véghez vitték, hogy mi az itt lakó románokat elnyomjuk, akkor, a midőn mi az összes nemzetiségi egyházaknak sokkal nagyobb szabadságot adtunk, mint némely magyar egyháznak, vagy mint a mennyit adnak bárhol másutt a világon. *(Helyeslés jobbfelől és a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket azért is hoztam fel, mert kettős következtetést vonok le belőlük. Az egyik az, hogy, a mint ismételtem, nekünk ezen kérdéseket Romániával tisztáznunk kell, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* azért, mert — ne méltóztassék rossz néven venni, ha a nemzetközi politikát érintem — ha az ember, bár csak mint egyszerü turista utazik is Romániában, rögtön látja mindenütt feltünni, a közeli határon Nagy-Oroszországnak kolostorait, és látja, hogy ha van a világon két faj, a mely sem nem szláv, sem nem germán lévén, ide van dobva Európának ezen nagy ütköző vonalára, hogy egymást megértse; a melyeknek érdeke az, hogy kezet fogva, azon ellentéteket, a melyek köztük fenforognak, igen könnyen kiküszöböljék, és hogy igy egymást megismerhessék: akkor szerintem ez a két faj, a magyar és a román. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És én a magam részéről, hisz tőlem sokat nem várhat a ház, mindig azon szeretnék működni, hogy ezen ellentétek elsimittatván, ezt a várva-várt barátságot már egyszer létrehozzuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Második következtetésem, a melyet ebből levonok, az, hogy most már, miután, ismétlem, azon magyarok dolgaiba, a kik már román állampolgárokká lettek, ép oly kevéssé szabad beavatkoznunk, a mint mi is megkövetelhetjük Romániától, hogy tartsa be a határvonalat, és hogy csak azon ittlakó románoknak dolgába avatkozzék, a kik román alattvalók, és a kik igen kevés számmal vannak, de nem azokéba, a kik magyar állampolgárok: mintán, ismétlem, ezen nemzetközi határvonalat saját érdekünk szempontjából én még Románia szempontjából sem akarnám megsérteni, csak levonom azon következtetést, mely igy hangzik: A moldvai magyar katholikusok elfogyásának oka — méltóztatnak látni, mennyire ultramontán vagyok... *(Derültség.)*

Förster Ottó: Még lehetsz! *(Derültség.)*

Hegedüs Loránt:... nem a római szentszék. Bizonyitékul ennyit: Egy váratlan dolog történt tavaly: az t. i., hogy a bukaresti egyetem egyik tanára: Jorga, a ki Budapesten is járt, kiadta a romániai katoliczizmus történetét. Mellékesen megjegyzem, hogy könyvének czimtábláján, a mely könyv a román kultuszminiszterium hivatalos kiadmánya, az van mondva, hogy tartalmazza Besztercze város naplóját is, zárjel között

megjegyeztetvén, hogy ezen Besztercze város Erdélyben van. Ilyen tévedéseknek, de azt hiszem, szándékos tévedéseknek is, igen sokszor jövünk Romániában nyomára, térképeken, felhivásokban, ujságokban és félhivatalos nyilatkozatokban is, és azt hiszem, hogy jó volna, ha külügyi képviseletünk nekifeküdnék és azon lenne, hogy ezen tévedések elkerültessenek és kiküszöböltessenek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Régen kellett volna!)*

Kubik Béla: Hát van nekünk külügyi képviseletünk?! *(Mozgás jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Van ott jó!

Hegedüs Loránt: . . . Mondom, ebben a moldovai katholiczizmus történetében az van mondva, hogy a szentszék, valahányszor ezen ötven, száz évenkint felnjuló felkiáltások történtek, mindig akart oda magyar papokat küldeni; mindig azon elvből indult ki, hogy magyar papokkal kell kielégiteni azon ott lakó véreinknek lelki szükségleteit, és hogy mégsem tette, abban kizárólag diplomácziánk akadályozta meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Világosan ki van deritve, hogy az akkori osztrák diplomácziai ügyvivők voltak azok, kik nem engedték, hogy ezen papok odamenjenek, és ennek a következménye az, hogy ott a magyarság és a katholiczizmus egyszerre fogyott meg.

Széll Kálmán miniszterelnök: De most már nem igy van! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Hegedüs Loránt: Jelenleg nem igy van, miután van diplomácziánk, a mely a mienk is, s miután van ilyen, ennélfogva ennek kötelessége, hogy, ha már a román állampolgárokká lett magyarokat magyarokká nem teheti, legalább azon magyarokra nézve, a kik jelenleg még magyar állampolgárok, megtegyen minden lehetőt, hogy a magyarság kötelékében megmaradjanak.

Széll Kálmán miniszterelnök: Tesz is!

Hegedüs Loránt: Hogy mit lehet ezen a téren tenni, arról, ha a t. ház megengedi, beszédem befejező része fog szólani, a melyhez most már minden nagyobb baj nélkül elérkeztem. A dolog ugy áll, t. ház, hogy, mint javaslatában a t. miniszterelnök ur igen szépen kontemplálja és mint Barta Ödön t. képviselőtársam is jelezte, hogy nekünk a magyar állampolgárok védelmét rendszerré kell szervezni, egyrészt egyházi téren, másrészt a konzulátusi téren. És ne méltóztassanak talán feltünési viszketegnek tulajdonitani, ha tisztán szerzett tapasztalataim alapján elmondom, hogy magyar államiságunknak micsoda hiányait tapasztaltam a konzulátusi szervezetben. Mert már azt még se méltóztassanak tőlem várni, hogy midőn hat évig kutattam ezt, utaztam be a világot, a Fekete-tengertől a Csendes-Oczeánig, hogy ez ügyeket tanulmányozzam: onnan visszatérve azt mondjam, hogy minden rendben van. *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy erre áttérhessek, közbevetőleg elmondom, hogy az egyházi téren való cselekvéseinknél egy példa van előttünk, Németország példája épen Romániában. Mert ha mi mindig óvakodunk, hogy az ottani magyar állampolgároknak magyar egyházat adjunk, — ismétlem a magyar állampolgároknak, mert a csángókról már nem beszélhetek, — akkor nézzük meg, mit csinál Németország Romániában? Ezt kutatva, nagyon különös dologra jutottam reá. Megtekintettem a romániai német egyházak kiadott jelentését és meggyőződtem arról, hogy mi minden történt Németországnak anyagi és szellemi segitségével Romániában.

Azt találtam, hogy mig mi elvesztettünk ott kolostorokat, mig 1862-ben lemondtunk az egész Kapisztrán-szerzetről, mely oda volt kitelepitve, mig mi ma már oda jutottunk, hogy a régi hét pap közül csak egy van, addig Németország mást csinált! Magyar állampolgár 100.000 van Romániában, talán több is, mig németországi német 15.000. És Németország ezen 15.000 német számára rendszeresitett egyházközségeket, még pedig mind a 19-dik században, tehát ujabb időben, egyet kivéve, a bukarestit, és 14 német papot tart, a mi elég nevezetes dolog. De még nevezetesebb az, hogy mig mi nem tudjuk azt kivinni, hogy a magyar állampolgárok magyar istentiszteletben részesüljenek, addig az ottani németek Németország segitségével azt is kivitték, hogy a magyar állampolgárok német nyelven részesülnek az istentiszteletben. Mert nevezetes, hogy e jelentés naivul elmondja, hogy a kiket ott Romániában német pénzen oktatnak a német egyházban, nem német honpolgárok, hanem, mint olvashatjuk, »ez evangelikusok nagy részét azon nagy számu munkás, szolgalegények és szolgálók adják, a kik Magyarország minden részéből, különösen Erdélyből és Bánátból Romániába és Szerbiába mennek, rendszerint azonban néhány év mulva ismét visszatérnek«. Ezek azok, a kik Németországnak segitségével nem akarom mondani, hogy preparáltatnak, azonban német nevelésben részesülnek.

A mi egyik egyházunk a Baracziában fentart pl. egy leánynevelő intézetet a magyar állam segélyével. De azt segélyezi Németország is, s ott németül tanitanak. Legnagyobbrészt magyar nőnövendékek járnak oda; előadják a magyar nyelvet is, azonban a hivatalos oktatás nyelve a német, sőt gyónni magyarul nem is szabad. Hogy miért adunk mi ennek az intézetnek fentartásához pénzt, hogy magyar nőnövendékeink németül megtanuljanak, azt nem értem; de hogy ezt a helyzetet érzi az ottani magyarság, annak bizonyságára két felszólitást kaptam. Az egyikben azért panaszkodnak, hogy midőn a romániai angol-kisasszonyok jubileuma volt, ott mindenféle ország zászlóit hordozták, csak a magyar zászló maradt el. A másik azt panaszolja, hogy mikor most józan feléledés következtében az ottani — ismétlem — magyar

állampolgár magyarok egy kis templomot, iskolát akarnak állitani azokon a százados romokon, melyek valaha mind az övék voltak, akkor kiadnak — ez megjelent most november 26-án 1902-ben — egy hivatalos kérvényt, melyben azt kérik, hogy segitse őket a magyar társadalom egy magyar egyház felépitésére és hozzáteszi, *(olvassa)*: »továbbá, hogy iskolás gyermekeink a templomban közösen imádkozzanak magyarul; ugy mint most a Baracziában és a Calarasi kápolnában németül. Ha ezt nem engednék, akkor románul; mert nem látjuk át, miért kellene nekünk itt magyar katholikusoknak, a német nemzeti eszme szolgálatában állani«.

Ezzel, t. ház, befejeztem az egyházi ügyre vonatkozó fejtegetéseimet és mint jeleztem, ha meg tetszik engedni, rá fogok térni a legkényesebb kérdésre, a külügyi szervezés kérdésére. *(Halljuk! Halljuk!)* Ismétlem, t. ház, hogy a dolog nagyon kényes, de legkényesebb a konzuli czimer és jelvény dolga, és mivel ez a legkényesebb, engedjék meg, hogy — miután választóimnak is megigértem, hogy szóba hozom — ezzel kezdjem. Dicsekvés nélkül legyen mondva, én Magyarország 19 millió lakosa közül azon nagyon kevesek közé tartozom, a kik közjogi kérdésekhez nem értenek és azokkal nem is foglalkoznak. *(Derültség.)* Hogy ennek daczára én a czimer dolgát bátor vagyok előhozni, teszem ezt azért, mert ez reám nézve nem közjogi, hanem társadalmi, sőt anyagi kérdés. Én, a ki az ugynevezett merkantilistákhoz számitom magamat, s mindent igyekszem pénzügyileg kifejezni, azt állitom, hogy a külföldön kitett magyar czimernek pénzbeli, anyagi értéke van. *(Igaz! Ugy van!)* Megmondom, mit értek ez alatt. Először azt, a mit Molnár Józsiás képviselőtársam egyszer reám hivatkozva közbeszólt, hogy a székely ugyan miről ismeri meg a konzulátust? Hát én nem tudom, . . .

Barta Ödön: A kétfejü sasról!

Hegedüs Loránt: . . . de hogy anyagi értéke van, azt igazolja a következő: Amerikában azt látjuk, hogy azon utczákban, melyekben magyarok nagy tömegben laknak, igy Newyorkban a 2-ik avenue-ben, melyet Gulyás-utczának csufolnak, a 118-ik utczában, Clevelandban pedig a Commercial-utczában, melyet a magyarok Kamásli-utczának hivnak, a Kossuth- és Bismarck-utczában az angol származásu ir pálinkásboltosok a kirakataikra kiteszik a magyar czimert, mert máskép a tót oda be nem megy. *(Derültség.)* Ha az ir korcsmáros kitalálta, hogy mi értéke van a magyar czimernek olyanokkal szemben is, a kik pálinkát akarnak, nem szabad nekünk sem elfeledni, hogy milyen értékes a magyar czimer, a mikor a magyar állampolgárok megmentéséről van szó. *(Helyeslés.)*

El kell ismerni, hogy ugy ezen tekintetben, mint a külügyi többi vonatkozásainkban — bár a miniszterelnök ur nem tudja, hogy én utána jártam — annyi, mint négy év óta történt, azelőtt sohasem történt. Ezek a dolgok lassan mennek előre, forszirozni nem lehet, de tudom, hogy mivel ezen kérdések megérlelése közös munka, én is hozzá akarok ehhez járulni. *(Helyeslés.)*

Az a kérdés, hogy hogyan lehetne a mi álláspontunkból, nem Barta képviselő ur álláspontjából ezen kérdést megoldani. Hodossy képviselőtársam a delegáczióban emlitette, hogy legjobb volna az osztrák-magyar bank példáján elindulni, a mely az osztrák és magyar czimert egymás mellett tünteti fel és méltóztatnak emlékezni, hogy Ausztriában igen haragudtak azért, mert a közös kör összefoglalását nem akarták a magyarok elfogadni. A miniszterelnök ur helyesen jegyezte meg, hogy ez a példa ugyan távol esik, van azonban nekem egy közelebb eső példám. A külügyminiszter képviselője három év előtt a delegáczióban azt mondta, hogy a magyar czimer több helyen ki van téve, hát a kik s a hol nem látták, méltóztassanak ezt bejelenteni. Tisztelettel bejelentem tehát, hogy körülbelül negyedrészét beutaztam a földgömbnek, de magyar czimert csak kettőt találtam. Az egyik a konstantinápolyi konzuli főtörvényszék pecsétnyomóján van, a másik Konstantinápolyban van a Rue Tom-Tom-ban, a konzuli épület belső folyosóján, az anyakönyvi hirdetés táblája felett. Többet én nem láttam.

Kossuth Ferencz: Én egyetlenegyet se láttam!

Hegedüs Loránt: Erre a pecsétnyomóra nekem szükségem van. Hogy jutott a magyar czimer erre a pecsétnyomóra? Ugy, hogy a konzuli biráskodásról szóló törvény tárgyalásakor ebben a házban egy fényes parlamenti csata folyt le, melyhez hasonlót a külföldi államok parlamentjei is ritkán mutathatnak fel. Két vélemény állott szemben. Az egyik Szilágyi Dezső, akkori igazságügyminiszteré, a másik Apponyi Albert mélyen t. elnök uré. A t. elnök ur azt vitatta, hogy a konzuli biráskodás a magyar biráskodás kiterjesztése és igy természetesen magával viszi az összes állami jelvényeket. Ezzel szemben az az álláspont, melyet Szilágyi Dezső akkori igazságügyminiszter képviselt és a melyet a többség, tehát mi is, magunkévá tettünk, az volt, hogy a konzuli biráskodás ugyan biráskodás, azonban konzuli funkczió is, ennélfogva a konzulság keretébe van illesztve . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: De nem közös!

Hegedüs Loránt: . . . de nem közös. Ha ez helyes, — és azt hiszem, helyes, — hogy a konzulátusok, midőn birói funkcziót végeznek, az osztrák és magyar czimert külön használják, miután közös czimert nem használhatnak, akkor, ha egyéb funkcziót végeznek, — a mely azért nem kisebb jelentőségü, mint a birói funkczió, — okvetlenül következik ebből, hogy ezen, a konzuli biráskodásnál megoldott czimerkérdés, hasonlóan oldassék meg a külügyi területen is. *(Helyeslés.)*

Ez az én legkényesebb kérdésem volt. Egyéb kérdéseim azonban nem kevésbbé kényes természetüek. Ezek közül való az, hogy a konzulátusoknak mindenütt magyarokkal kell ellátva lenniök. Ebben a tekintetben épen a a miniszterelnök ur égisze alatt nagy haladás van. Mert állithatom, hogy Amerikában majdnem minden konzulátusnál kétharmad része a tisztviselőknek magyar. Romániában megtéveszti a közönséget az, hogy igen kitünő magyar konzulaink vannak Jassyban és Galatzban, de német nevüek, s ezeket a németekhez szokták számitani. Ez azonban még nem elegendő. Egyrészt addig, a mig nincs elég magyar konzulunk, ne tennének Varsóba, Teheránba magyar konzulokat, hanem oda konczentrálják őket, a hol magyarok vannak, ne oda, a hol nincsenek. *(Élénk helyeslés.)* Másodszor, ha a miniszterelnök urnak az a reformja, melyet a külügyminiszter urral megállapitott, hogy 5 évig tanitsák a konzuli akadémiákon a magyar nyelvet, életbe lép, akkor át kell alakitani a vizsgaszabályzatot, még pedig ugy, hogy más, mint a ki a magyar nyelvből is a vizsgát leteszi, konzul ne lehessen. *(Helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Ez részben már meg is van. Azonban tudom, hogy annak idején, 5 év mulva ugy a miniszterelnök ur, mint a külügyminiszter ur nehéz kérdés előtt fog állani, t. i. nyelvtorlódás fog előállani. Jelenleg a konzuli vizsgákon megkivánják a német, franczia, angol és olasz nyelvet. Az angolt 1899-ben hozták be. Most már a 22 éves fiatal embertől azt is megkivánni, hogy egy ötödik nyelvet is megtanuljon, ez egy kicsit sok. Ennélfogva az volna a véleményem, hogy ezt a dolgot akként kellene bifurkálni, hogy minden konzul tudjon három nyelvet: a francziát, a németet és a magyart, mert ezt a két államot szolgálja, és mert a franczia a diplomáczia nyelve. *(Élénk tetszés.)* Az olasz nyelvet csak a levantéi szolgálatban, az angol nyelvet pedig — megjegyzem, hogy az a német konzuli vizsgákon sincs előirva — csak az angol gyarmatokban való szolgálatra. Azt hiszem, ha igy oldjuk meg a dolgot, ez simán vihető keresztül. *(Helyeslés.)*

Nem akarok arra rátérni, hogy szeretném, ha konzulaink néha elmennének a magyar egyletekbe, ezáltal azoknak presztizst adnának, mert ez nem történik. Ha megtörténik, — bocsánat a kitérésért — megtörténik azért, mert osztrák-magyar egyletet akarnak a társaságokból csinálni, ez pedig lehetetlen. Lehetetlen pedig azért, mert én a külföldön olyan utczában, hol az osztrákok és a magyarok együtt laktak volna, sohasem jártam. Ennélfogva segélyző, kórház és más efféle egyletet lehet csinálni közösen, de kaszinót nem. A hol ilyet csináltak, ott a tótok elmennek a pánszláv egyletbe, a németek az Eintrachtok-ba, a magyarok pedig Verhovay-egyesületeket alapitanak Amerikában.

A másik dolog, a mit kérnék, az, hogy a konzulok, ugy mint a német katolikus konzulok a német evangélikusok ügyeit előmozditják, felekezeti különbség nélkül minden szervezett vagy szervezendő magyar egyháznál közreműködjenek. Azon szigoru rendszabályokat, melyekkel bürokratikus indokoknál fogva eddig éltek, ne használják a konzulok.

Ez lesz az utolsó kivánságom. Ugyanis a miniszterelnök ur másik javaslata, az utlevélügyről szóló, igen jó példát nyujt. Eddig a magyar állampolgárokat a magyar állampolgárság kötelékéből mi valósággal kikergettük. Kikergettük először azért, mert a katonai jelentkezés sehol a világon nem olyan nehéz, mint nálunk. Itt tehát okvetlenül könnyitéseket kell behozni, már csak azért is, mert Romániában és másutt is az ottani hadseregbe sorozzák be a magyar állampolgárokat, a miből sem Magyarországnak, sem a monarchiának haszna nincs, hanem világos kára van. Én tehát nagyon kérném a t. miniszterelnök urat, sziveskedjék figyelmét erre kiterjeszteni, hogy ezek a katonai rendelkezések megváltozzanak és — a mint Olaszország tette — megkönnyitsük mi is a távolban levők jelentkezését.

A másik az, — nem tudom, nem szerénytelenség-e kérésem — hogy azt szeretném, hogy minden konzulátusnál legalább a magyar törvények legyenek meg, mert azoknak eddig az osztrák Reichsgesetzblatton kivül egyéb nyomtatvány nem jár. Azután azt kivánnám, hogy kapjanak rendeletet arról, hogy kötelesek a künn lévő magyar állampolgárokat összeirni; kapjanak egy másik rendeletet arról, hogy a magyar állampolgároknak a beadványaira magyarul legyenek kötelesek felelni. *(Élénk helyeslés.)* Jelenleg az történik, hogy Romániában a magyar konzulok a székelyeknek — a kik nemcsak maguk, hanem egész falvak egy árva szót sem értenek németül — kénytelenek német blankettán felelni és sokszor megérthetetlen és olvashatatlan feleleteket adni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Végül — minthogy ez legszorosabban összefügg a miniszterelnök ur javaslatával, az utlevél-javaslattal — kérném az utlevél-jelentkezések mai, a magyar állampolgárság kiküszöbölését eredményező módjának megváltoztatását. Én, t. ház, bátor voltam meghozatni az erre nézve hivatalos külügyminiszteri Passvorschriftet. Ezen Passvorschriftben azt látom, — ez igenis helyes eddig — hogy Ausztriának van rendelkezése az utlevelekről, Magyarországnak és Horvátországnak ellenben nincs. A t. miniszterelnök urnak közjogi tekintetben is köszönettel tartozunk, hogy Magyarország egységét jobban kidomboritja azáltal, hogy Horvátországra nézve, a mely eddig egészen külön járt el a maga szakállára, itt a törvényhozásban megoldja ezt az ügyet. Csak nagyon kérném, hogy az utlevélben mindig ki legyen tüntetve az is, hogy az illető magyar állampolgár.

Miután a külügyminiszter ezt igy megem-

litette, azt mondja, hogy ha megjelenik egy osztrák alattvaló és kéri, hogy adjanak neki utlevelet, vagy hosszabbitsák meg az utlevelét, akkor a konzul három évre hosszabbitja meg azt az utlevelet, fizetvén ezért az az osztrák honos két forint tiz krajczárt régi pénzben, s aranyban, vagyis három évről lévén szó, az osztrák honosnak az állampolgársága évenkint 70 krajczárjába kerül.

Most mi történik a magyar honossal? A magyar honos megjelenvén, — ha megbiznak a forditásomban, akkor magyarul olvasom — »mielőtt a külügyi közeg az utlevél megujitásába belefogna, arra kell a jelentkezőt figyelmeztetnie, hogy ez a hivatalos ténykedés a császári és királyi külügyi szerveknél igen drága lesz, sokkal drágább, mint ha egyenesen a magyar belügyminiszterhez fordulna. Hát hogy Kanadából az az ember, a kinek adót kell fizetnie ottan, vagy Romániából, ha ottan be akarják sorozni katonának, hogyan fordulhat rögtön a magyar belügyminiszterhez segélyért, azt én eddig megérteni nem tudtam. *(Helyeslés.)*

Azonkivül figyelmeztetnie kell, — és ebben igaza van a külügyminiszteri rendeletnek, — hogy ha itt meg akarja hosszabbitani utlevelét, azt egy évre hosszabbitják meg, s azon kivül le kell fizetnie azt a taksát, a melyet a belügyminiszter kér. Ha tehát megjelenik ott egy osztrák honos, annak az osztráknak állampolgársága belekerül évenkint 70 krajczárjába régi pénzben; a magyaré azonban először csak egy esztendőre szól, másodszor a belügyminiszterhez utasitják, s ha igen fejes és azt mondja, »tudom a Passvorschriftet, tessék az utlevelet kiállitani,« fizetnie kell 4 forintot a belügyminiszter számára azonnal, s azonkivül egy évre két forint tiz krajczárt, vagyis az osztrák állampolgárság belekerül hetven krajczárba, a magyar állampolgárság hat forint tiz krajczárba. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Többet is ér!)*

Barta Ödön: Többre is becsüljük!

Hegedüs Loránt: Én remélem, hogy a miniszterelnök ur, a ki szerencsésen kezébe vette az utlevélügyet, azt a dolgot megfontolja, és ezt az anomaliát megszünteti.

Miután kijelentettem, hogy a részletekkel nem foglalkozom, miután arról is szóltam, hogy a javaslatot elfogadom, azt hiszem, békességgel ülhetek le, annál is inkább, mert akármilyen fiatal ember is valaki, hogy mostan, a mikor 70.000 ember hagyja el évenkint az országot, akkor kedve legyen valami dagadozó reménységnek felhőjén lovagolni, ezt tőlem, ugy-e bár, nem várhatják? *(Tetszés jobbfelől.)*

Hogy mégis egészen biztatás nélkül ne maradjak, befejezés helyett ugyan szokatlanul, de el fogok mondani egy esetet, egy valóságos kalandot, a melynek egyik nevezetessége az, hogy épen most van egyik évfordulója, másik nevezetessége pedig, hogy különös hasonlatosságot mutat a kivándorlásnak egész ügyével. *(Halljuk!)* Mostanában van egyik évfordulója annak, hogy Kaliforniában voltam és meg akartam nézni azokat az óriás fákat, a melyekről képes ábrázatokban annyit méltóztatnak látni és azért Sanfranciscóból elmentem Santa-Cruzba. Santa-Cruzból neki indultunk az őserdőnek, a hol ezek az óriási fekete levelü és vörös belü fák meredeztek. Az ut mindig magasabb lett, mindig meredekebb helyre értünk és utoljára egészen eltévesztve az utat, belejutottunk az ős rengetegnek közepébe és onnan, miután egyre sötétedett és csak messziről látszott egy olyan vasorrubába-féle vityilló, a hol famunkások laktak, azt sem tudtuk, hogyan fogunk onnan kiszabadulni. Mellettünk mindenütt nagy földomlások látszottak és még távolabb vizmorajokat hallottunk a sötétben. Végre teljesen megakadt a szekerünk. Akkor leszállottunk és apró gyufákat kerestünk, hogy az utat megtaláljuk. Gyufát gyujtottunk és biztattuk egymást addig, mig lassankint kiszabadultunk. És órák után felérve a hegytetőre, ekkor különös tüneményt láttunk. A borulat eltünt, a hold bevilágitotta a hegyeket egész a tengerig és lent, mint nagy uszó tavak usztak azok a felhők, a melyek azelőtt a borulatot képezték és a hold fényesen bevilágitotta a környéket.

Ez a kép a mi kivándorlási ügyünk állapota. *(Tetszés.)* Egy utvesztőbe, sötétségbe jutottunk és most megakadtunk az egész ügygyel együtt, megakadtunk ugy, hogy mellettünk az uton már nemzedékek omladékai látszanak, és látszanak ugy, hogy még távolabbról talán bizonytalanabb veszedelmek várakoznak.

Széll Kálmán miniszterelnök: Itt a gyufa!

Zboray Miklós: A szél elfujja! *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hegedüs Loránt: A t. miniszterelnök urnak ezen javaslataival most mi megpróbáljuk, megpróbálja a miniszterelnök ur is, hogy gyufákat gyujtva, kiinditsuk innen a szekeret, megpróbáljuk jóakarattal továbbvinni, hogy a mi világosságainkból, ezen összetett fényekből olyan fényesség álljon elő, hogy meglássák túl a hegyen, túl a tengeren is és figyelmeztesse azokat a mi véreinket, hogy mi nem feledkeztünk meg róluk, és tudják ők is, hogy nem szabad elfelejteniök régi, kopott és mégis egyetlen hazájukat. *(Élénk tetszés.)* És majd csak akkor, ha mai borulataink és felhőink olyan mélyen alattunk lesznek, mint azok a kaliforniai felhők, akkor fogok én is és fog a t. ház is örülni annak, hogy a miniszterelnök urnak ezt a javaslatát elfogadtuk. *(Hosszantartó, általános élénk helyeslés és éljenzés. A szónokot minden oldalról sokan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ismét megnyitom.

Mindenekelőtt a kérvényi bizottság előadója kiván előterjesztést tenni.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Van szerencsém a kérvények ötödik sorjegyzékét (Irom. 276) tisztelettel bemutatni.

Tisztelettel megjegyzem, hogy ebben a sorjegyzékben ama kérvények foglaltatnak, melyeket a képviselőház a mult szombaton, 1902. évi 2052. jegyzőkönyvi sz. a. hozott határozatával az ugyanakkor tárgyalás alá vett harmadik és tárgyalásra kitüzött negyedik sorjegyzékben foglalt kérvények közül a bizottsághoz visszautasitott.

Kérem ezen sorjegyzéket kinyomatni, szétosztatni és napirendre tüzni.

Elnök: A sorjegyzék ki fog nyomatni, szét fog osztatni és napirendre tüzése iránt a ház annak idején fog határozni.

Következik a félbeszakadt vitának folytatása.

Rátkay László jegyző: Csernoch János!

Csernoch János: T. ház! Azon érdekes felszólalások után, a melyeket nem annyira magáról a kivándorlási törvényjavaslatról, hanem inkább annak kapcsán hallottunk, azt gondolom, hogy magam is igen röviden végezhetek a kivándorlási javaslattal, inkább akarva rátérni az imént itt elhangzottakra, a melyeknek egy részét figyelmen kivül nem hagyhatom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi magát a kivándorlásról szóló törvényjavaslatot illeti, az az egész ház által helyesnek tartott azon elven alapszik, hogy a kivándorlást magát nem lehet megtiltani, mert ez minden embernek vele született joga. Minden ember ott boldogul, a hol neki tetszik, és ha valaki ebben a hazában nincs megelégedve a sorsával, senki sem akadályozhatja meg abban, hogy kivándoroljon és magának jobb sorsot és biztosabb jövőt, ha ő azt ugy hiszi, alapitson. De a mint minden személyes szabadságnak, ugy ennek a szabadságnak is megvannak a maga korlátai, a melyeket az állam szokott megszabni és pedig azért, mert a közjó ugy kivánja meg. Ilyen korlátokat von a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat is bizonyos tekintetben és ezeket a korlátokat két osztályba sorozhatjuk. Az egyik az, a melyikben elő van sorolva az u. n. cselekvési képesség. Az állam egyes alattvalóitól ugyanis megvonja a kivándorlási képességet, vagy bizonyos időre felfüggesztik a kivándorolhatás jogát, a mig egyes viszonyok elmulnak, a melyek folytán bizonyos egyének ki nem vándorolhatnak; nem vándorolhatnak ki pedig addig, a mig fennálló kötelességeiknek eleget nem tesznek. A mi pedig a tárgyi korlátokat illeti, azok vonatkoznak az u. n. utlevélügyre, a szállitásra, s általában mindazon formalitásokra, a melyekhez a kivándorlás kötve van.

Ha már most figyelembe veszem az egész javaslatban lefektetett szép intézkedéseket, akkor azt mondom, hogy ez a javaslat olyan, mint annak az orvosnak eljárása, a ki kisérleteket tesz az ő betegével, s mielőtt egész biztos szert tudna adni, ad neki más szereket. A mikor azután a betegséget teljesen kiismeri, biztos szereket ad, a melyek a betegséget biztosan ki is gyógyitják. Olyan ez a javaslat, mint egy csepp a tengerben, olyan mint egy felcsillámló remény, a mely talán képes lesz minket kivezetni abból a tömkelegből, a melybe a folyton szaporodó kivándorlás folytán jutottunk. Vajjon el fogjuk-e érni ezáltal a czélunkat, az más kérdés. Én a magam részéről azt gondolom, hogy nem fogjuk elérni teljesen a törvényjavaslat által kontemplált czélokat. Nem fogjuk elérni azért, mert a mit eddig akadályoztunk és korlátoztunk, azt ezentul maga az állam fogja előmozditani azáltal, hogy létesiteni fog egy vállalkozási intézményt, a melynek számára ezen törvény által jogokat fog biztositani; a mely jogositva lesz hirdetéseivel, ha nem is csábitani népünket a kivándorlásra, de legalább neki utbaigazitással szolgálni, egyszóval ezentul maga a kivándorlás meg lesz könnyitve, s én azt gondolom, hogy ezentul sokkal több ember fog az országból kivándorolni, mint eddig.

Egyébként lehet, t. ház, hogy csalódom. De nem ebben találom én a javaslatnak legfontosabb intézkedését, hanem abban, hogy gondoskodása tárgyaivá tette a hazánkon kivül, a tengereken túl élő honfitársainkat is, *(Helyeslés balfelől.)* és hogy ezeknek lehetővé teszi azt, hogy, ha még felébredne bennök egyszer az ősi haza iránti szeretet, ismét visszatérhessenek apáik helyére. *(Ugy van! balfelől.)* Ebben látom én a javaslat legfontosabb, s azt hiszem, legüdvösebb intézkedését, s ez az, a mi engem és azon pártot, a melyhez tartozni szerencsém van, azon elhatározásunkban vezérel, hogy ezt a javaslatot mi általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadjuk.

T. ház! A javaslathoz csatolt indokolás nagyon kimeritően, alaposan, okosan, nagy tudással és nagy tapasztalatok segitségével van megszerkesztve és helyesen sorolja elő a kivándorlás főbb okait. Elmondja, hogy az egyik főok a folytonos szegényedésben rejlik; hogy továbbá a kereseti alkalmak hiánya okozza a kivándorlást. Én mindezeket elfogadom és a magam részéről is ezekben látom a főokokat. Azonban egy hiányt látok a javaslatban, és ez az, hogy nem mutat rá a kivándorlás egyik, főokára, a mely legalább is a felvidéken divik s a mely nem más, mint a közigazgatási tisztviselők helytelen magatartása és bánásmódja a néppel szemben. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Major Ferencz: Valósággal kikergetik a népet! *(Mozgás a baloldalon.)*

Csernoch János: A javaslathoz csatolt indokolásból *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* világosan látható, hogy a legtöbben felvidéki honfitársaink közül hagyják el hazájukat. Nemcsak azért, mert ezen vidéknek földje aránylag a legszegényebb; nemcsak azért, mert a felvidéken aránylag a legkevesebb gyár van, a melyben az a

nép a téli időben mindennapi kenyerét megszerezhetné, hanem főleg azért, mert megunja a közigazgatási tisztviselőnek zsarnoki, hogy ne mondjam, basáskodó bánásmódját. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Én e javaslat tárgyalásába egyetlen keserü cseppet sem akarok vegyiteni, de kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a kivándorlás főokát — a kerületem példája alapján, a mely kerületben oly községek vannak, mint a minő például Egbel község, a melynek 4000 lakosa közül 1200 időzik most Amerikában, — abban találom, hogy a közigazgatási tisztviselők zaklatják azt a szegény népet, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* minduntalan beidéznek 100—200 embert csekélységek miatt; ráfogják, hogy udvarán a tisztaság nem elegendő, s a közegészségügyi törvénynek meg nem felelő, *(Ugy van! balfelől.)* a trágyalé miatt — bocsánatot kérek a kifejezésért, de igy van — beidézik őket és 2—10 forintnyi birsággal rójják meg azt a szegény embert; a helyett, hogy az a tisztviselő jóakarattal kitanitaná őt arra, hogy milyen nagy érték fekszik az ő gazdaságára nézve abban a trágyalében: inkább megbüntetik.

Zmeskál Zoltán: De csak az ellenzékieket!

Csernoch János: Az idén, méltóztatnak emlékezni, a Felvidéken tartattak nagy őszi hadgyakorlatok. Ezeknek idejéről mindenki, a legutolsó falusi jegyző is legalább fél esztendővel előbb értesitve volt. Mit csináltak? A legutolsó időben kezdték rendbehozni a mezei utakat, és midőn majdnem az egész nyáron át esett és szeptember elején egy kicsit kiderült és be kellett volna a népnek takaritani a termését, akkor hajtották őket ki nagy büntetés terhe mellett, és a helyett, hogy behordták volna gabonájukat, utakat kellett készíteniök. Ne méltóztassanak csodálkozni, hogy az a nép, mely ugy is közel van a határhoz, mely látja a külföldi rendes közigazgatást, az ottani tisztviselőknek finom és előzékeny bánásmódját, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és összehasonlitja azt a mi tisztviselőinknek vele szemben tanusitott bánásmódjával, elkeseredik, és mikor utolsó falatja is elveszett a közmunkák miatt, adósságot, kölcsönt vesz fel kis házikójára, itt hagyja a hazát és kivándorol Amerikába. *(Egy hang balfelől: Azt mondja, hogy a Bach-korszakban könnyebben élt!)*

Magától a törvényjavaslattól igen nagy hasznot e tekintetben nem várok, de igenis várnék hasznot attól az intézkedéstől, attól a törvényjavaslattól, a mely ezzel együttesen beadatott, tudniillik a határszéli csendőrségnek felállitásáról szóló törvényjavaslattól. Ha a határon kellőkép gyakoroltatnék az ellenőrzés, és ha e tekintetben ugyanazon intézkedések tétetnének Magyarországon és ugyanazok Ausztriában, és ott is a határokon felülvizsgáltatnának a kivándorlók utlevelei, vagy pedig keresnék, hogy van-e náluk utlevél, ettől az intézkedéstől lehetne némi üdvös eredményt várni. De igy az az ember, a ki ott a határon lakik, átmegy a legközelebbi községbe, például vásár czimén vagy más teendőit akarja ott elvégezni, onnan néhány mértföldnyire van Bécs és onnét kivándorol. Sem utlevélre, sem semmire nincs szüksége, mert az Amerikában váró rokonai a hajójegyet is megküldik és gondoskodnak ott künn a munkáról.

Ezekben az intézkedésekben én nem találom megoldva a kivándorlás kérdését. A kivándorlási kérdés mélyen fekszik a mi hazánk közgazdasági viszonyaiban. A mig itt meg nem javulnak az állapotok, mig a szegény nép keresethez nem jut, és pedig állandó keresethez, hogy necsak nyáron, hanem télen is el legyen foglalva, addig a kivándorlás szünetelni nem fog. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Mindig szokták emlegetni az ugynevezett felvidéki akcziót. Hát azt gondolom, hogy az a vidék Pozsonytól fel Szakolczáig és onnan Trencsénig, s Csáczáig szintén Felvidék. Ott pedig az egész vidéken nincsen egyetlen gyár sem, ugy, hogy ha az a szegény ember nyáron meg is keresi az alacsony napszám mellett mindennapi kenyerét, azt nyáron át el is költi és télen nincs miből megélnie, tovább megy, Morvaországba, Bécsbe, vagy a mit legjobban szeretnek, sokan eljönnek ide Budapestre, de még többen vannak, a kik kivándorolnak Amerikába és onnan soha vissza nem térnek.

Mig, t. ház, ezek a gazdasági viszonyok megváltozni nem fognak, addig én nem remélek semmiféle nagy eredményt ettől a törvényjavaslattól. Az első és legfőbb kellék, hogy a népnek a megélhetési mód biztositassék, hogy a nép megkereshesse mindennapi kenyerét nemcsak nyáron, hanem télen is. És ezt másképen nem lehet elérni, mint mezőgazdaságunknak az iparágakkal és gyárakkal való összhangzatba hozatala által, hogy igy, mikor télen bekövetkezik a munkanélküli idő, ott a gyárakban megkereshessék kenyerüket. *(Ugy van! Ugy van! a néppárt padjain.)* Másodszor szükséges, hogy a földadó ujból szabályoztassék és igazságosan elosztassék. *(Ugy van! Ugy van! a néppárt padjain.)* Hogy azt a szegény birtokot ne nyomja az a nagy adó, a melyet az semmiképen el nem bir. Szükséges továbbá, hogy a második osztályu kereseti adó is olyanoknál, a kiknek nincs egyebük a kis falusi házikójuknál és kertecskéjüknél, leszállittassék, vagy egészen töröltessék. *(Ugy van! Ugy van! a néppárt padjain.)* Mert azokból a szegény emberekből a legtöbben vándorolnak ki Amerikába. E tekintetben igen tanulságos például szolgál Trencsén megye, a melyet ha fölemlitek, meg vagyok róla győződve, hogy a trencsénmegyei képviselő urak igazat fognak nekem adni. Az ugynevezett fejadó, a mely nem egyéb, mint a megszüntetett jobbágy-rendszer egyik gyászos maradványa, főoka annak, hogy Trencsén megyéből olyan sokan vándorol-

nak ki. A szegény trenesénmegyei embernek van egy kis házikója és e mellett egy kis kerteskéje. Ettől fizet ő 1 korona 60 fillér egyenes adót. Ehhez hozzájárul 40 százalék állami pótadó, a mi kitesz 64 fillért. Most jön az elsőosztályu személyadó. A családfő után minimális tétel 4 korona, a maximális tétel 8 korona. Hozzájön a községi pótadó, az utadó, a betegápolási adó, hozzájárulnak még a felekezeti és iskolai kiadások. Ugy, hogy a kis házikóval biró legszegényebb embernek, a kinek házikója inkább hasonlit egy sertésólhoz, mint egy tisztességes házhoz, az adója legkevesebb 20 korona. Már pedig az az ember két hónapon át sem keres annyit, hogy 20 korona neki tisztán megmaradhasson. Mert a mit keres a szegény trencsénmegyei viszonyok közt, azt felemészti a családja. Most jön az állam és az adót be akarja hajtani. Mit tesz tehát az a szegény ember? Szétszedi a fagunyhóját, eladja a fát, eladja a kis kertet és fogja magát, kivándorol Amerikába. Az a szegény ember e czimen annyit fizet, mint a mennyit fizet egy báró, Popper a kinek tulajdona Trencsén megyének nagy része és fizet annyit, mint a mennyit fizet Osztroluezky főispán, gróf D'Harcourt és gróf Königsegg, a kik nagybirtokokkal birnak. de miután nem laknak itt bent az országban, semmiféle fejadót nem fizetnek. Hát ez igazságtalan adónem, a mely legjobban nyomja a szegény embert. (*Ugy van! a néppárt padjain.*) Mig ez az adó eltörölve nem lesz, addig nem fog megszünni a kivándorlás a felvidéken. (*Ugy van! Ugy van! a néppárt padjain.*)

Azt mondtam, t. ház, beszédem elején, hogy én a kivándorlással voltaképen hosszasabban nem akarok foglalkozni, még pedig azért nem, mert reflektálni kivánok arra a két érdekes felszólalásra, melyek egyikét Barta Ödön, másikát Hegedüs Loránt képviselő ur szájából hallottunk. Barta Ödön képviselő ur azt emlitette, hogy Amerikában bizalmatlansággal és ellenszenvvel fogadják az innen érkező görög-katolikus papokat, hogy az ottani hatóságok görbe szemmel nézik őket, értve ez alatt az egyházi hatóságokat és hogy általában az ottani hatóságok részéről nem részesülnek azon támogatásban, melyet ez a nagy és fontos ügy megérdemel.

Zmeskál Zoltán: Küldjék ki a zsidó rabbinusokat, azokat siratni fogja!

Csernoch János: Kérem, ez komoly dolog!

Barta Ödön: Zmeskál Zoltán véleményére nagyon kevesen kivánesiak ebben a tekintetben.

Rosenberg Gyula: Ez rossz vieez volt, Zmeskál!

Csernoch János: Nekem nem állanak rendelkezésre azon hivatalos iratok, melyekből képes volnék megitélni, vajjon a t. miniszterelnök ur és a t. közoktatásügyi miniszter ur által Amerikában inditott akczió végre volt-e hajtva kellő tapintattal és folytonos tekintettel az ott is uralkodó egyházi jogra. Annyit tudok, és sértést követnék el a t. ház tudományosságán, ha feltételezném, hogy minden egyes tagja nem tudná, hogy a hierarchikus szervezet Amerikában is esak olyan, mint Európában és in speeie itt Magyarországban. És valamint minálunk Magyarországon egyik járásbiró sem intézkedhetik a másik járásbiró területén, és valamint egy főispán sem intézkedhetik a másik főispán megyéjében, ugy nines az a hatalom, nines az a püspök, ha mindjárt magyarországi püspök is, ki ott Amerikában intézkedhetnék annak az amerikai püspöknek egyházmegyéje területén, mert minden püspöknek megvan a saját egyházjoga által megállapitott és kikerekitett területe és a ki esak ezen területre lép, legyen az akár pap, akár világi katolikus, akár latin szertartásu, akár görög katolikus, mert mindkettő egyforma katholikus, alá van vetve teljesen az ottani püspök joghatóságának. (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*)

En figyelemmel kisérem ezt az ügyet, legalább oly figyelemmel, mint Barta Ödön képviselőtársam. Nemrég olvastam amerikai leveleket, a melyeket onnan a magyar lapokba kipróbált és hazafias magyar papok küldenek. Nem tudom, igaz-e az, a mit azok irnak, de mielőtt az ellenkezőről nem vagyok meggyőzödve, nem állithatom, hogy nem igaz. Mi van azokban a lapokban? Azokban az van, hogy kimennek mitőlünk a magyar papok, eljönnek Amerikába és ott Amerikában nem is jelentkeznek az illető püspöknél; hogy azt a viszonyt, a mely általában létezik pap és a püspök között, azon urak kevésbé veszik figyelembe. Egyenesen meg is van nevezve a Religióban és a Magyarországban közölt egy ily levélben az egyik püspök, ki ellátja azt a papot juriszdikezióval, a mi annyit jelent, hogy joghatósággal és az a pap azt gondolja, hogy ő ezen joghatóság alapján ott Amerikában gyakorolhatja a lelkipásztorkodást. Ha nem is voltunk Amerikában, de annyira ismerjük az amerikai viszonyokat, hogy az amerikaiak igen érzékenyek minden intézményükre. A mint nem engedné meg az amerikai Egyesült-Államok kormánya, hogy mi Amerikában valami világi hatóságot állitsunk fel, a mely talán az ő hatóságai mellett vagy talán itt-ott azzal ellenkezőleg akarna működni, ugy azok a püspökök is ragaszkodnak az ő jogaikhoz és mielőtt a dolog illetékes uton és helyen elintézve nincs, világos, hogy akármicsoda quisitátort vagy más nevü papot küldenek oda ki Amerikába, ennek joghatóságát el nem ismerik.

T. ház! Mondom, én nem ismerem azokat az aktákat és levelezéseket, a melyeket ebben az ügyben a mi t. kormányunk a római szentszékkel folytatott. Meg vagyok győződve, hogy folytatott ilyeneket és folytatnia kellett...

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogyne!

Csernoch János: . . . mert mint okos és kipróbált államférfiakról fel nem tételezhetem, hogy az egyházjognak ilyen minimális ismerete

nélkül bele mentek volna ilyen nagy horderejü kérdések tárgyalásába.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mondom, másfél éve levelezünk.

Csernoch János: Elismerem, de nem tudom, jutott-e eredményre az apostoli szentszékkel. Azonban nem kételkedem benne, hogy miután az apostoli szentszéknek egyformán szivén fekszik minden egyes hivőjének lelki üdve és miután az apostoli szentszék előtt nem lehet közömbös, hogy a mi görög katholikusaink ott átpártoljanak a schizmához, meg vagyok győződve, hogyha ezt kellőképen meg fogják értetni az apostoli szentszékkel és ha másrészt az apostoli szentszék révén le fogják tárgyalni az ügyet, ebben az ügyben az egyedül illetékes püspöki karral, hogy akkor megegyezésre fognak jutni és sikerülni fog annak a magyar vikariátusnak a felállitása, a mely azután gondozni fogja az ottlevő magyarországi görög katolikus hiveket, ápolni fogja ugy az ő vallási, mint hazafias meggyőződésüket, nemzetünk és hazánknak javára. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

De, t. ház, a dolog ott egészen uj. Azt megint olyanoktól tudom, a kik Amerikában jártak, hogy miért kelt ott most a dolog feltünést? Barta Ödön t. képviselőtársunk rámutatott arra, hogy különösen kifogásolják ott a nős papokat. Hát ez ott eddigelé szokatlan dolog volt és az amerikai ember az ő tapasztalata szerint minden nős papot schizmatikus papnak tekint. Ne méltóztassanak azután csodálkozni azon a bizalmatlanságon, a melylyel őket fogadták, mert hiszen ez náluk ismeretlen dolog volt; velük először meg kell értetni, hogy vannak görög-katholikus papok is, a kiknek az egyház törvényei szerint meg van engedve a nősülés és hogy ezek csakis ritusban, nem pedig a hitben különböznek a többi katolikus papoktól. Azután t. ház, megvan a csábitó eszköz a schizmatikus papok kezében magában a ritusban. Eltekintek én azoktól a gonosz és rossz lapoktól, a melyeket ott szerkesztenek.

Széll Kálmán miniszterelnök: Rendre utasitom ki őket. valami 17-et!

Csernoch János: Eltekintek azoktól a volt görög-katolikus vallásu papoktól, a kik odamenvén, az oroszok befolyása által és azok pénze által megvesztegetve, elhagyták az ő hitüket. Hiszen olyan is volt köztük, a ki itten Magyarországban tanár volt a papnöveldében és ott künn elhagyta a hitét és most már nem tudom micsoda czári kegyelemből préposti méltóságot visel. De, t. ház, a ritusoknak ezen hasonlatossága, a nyelvek ugyanazonossága, hogy ha valaki nem elég jártas a két ritusban, meg sem tudja különböztetni, melyik voltaképen a görögkatolikus és melyik a schizmatikus, nagyrészt oka a szomoru állapotoknak, én azért nem csodálkozom, hogy ennek a magára hagyatott, sokszor még papjaitól is elhagyott népnek végső sorsa az, hogy maga is beleveti magát a schizma karjaiba. Én azt gondolom, hogy ebben az ügyben legalább a római szentszéket semmiért okolni nem lehet. A t. miniszterelnök ur fogja tudni, micsoda tárgyalások folytak le közte és az apostoli szentszék között és én meg vagyok róla győződve, hogy ha a dolgot kellőképen kifejtik, kellőképen megmagyarázzák és indulnak a törvény által előirt uton, akkor a római szentszék nem fog nehézségeket támasztani, hogy a görög-katolikus magyaroknak ott Amerikában saját külön egyházi hatóságuk és képviseletük legyen.

Artim Mihály: A nép püspököt akar látni!

Csernoch János: Nem hagyhatom említés nélkül azt sem, a mit Hegedüs Loránt t. képviselőtársunk az én megjegyzésemre szives volt válaszolni. Midőn ő is megemlékezett az amerikai állapotokról, én azt szóltam neki közbe, hogy eddig talán nem jól csinálták. Hát ezt azért mondom, mert én nem ismerem ezeknek az apostoli szentszék és a magyar kormány közt lefolyt tárgyalásoknak menetét és arra értettem, ha jól fogják csinálni, meg vagyok róla győződve, hogy meg fogja hallgatni a magyar alattvalóknak kérését és azt készségesen teljesiteni is fogja.

A mi pedig a Romániában élő magyar testvéreinket illeti, ezekre nézve az a megjegyzésem, hogy van Magyarországon már több mint negyven év óta egy társulat, a melynek neve Szent László-társulat és a mely czélul és hivatásul tüzte ki magának a keleten idegenben levő testvéreink segélyezését.

Széll Kálmán miniszterelnök: Én dolgozom is vele!

Csernoch János: Ez a Szent László-társulat eddig legalább soha a kormány részéről semmiféle támogatásban nem részesült. A t. miniszterelnök ur most azt mondja nekem, hogy dolgozik most vele. Ezt nagyon szivesen tudomásul veszem. Nem mondom, hogy eddig dolgoztak vele, de most azt mondja a miniszterelnök ur, hogy dolgozik vele. Nagyon örülök, hogy ez a társulat legalább a mostani kormány részéről részesül támogatásban, mert, ha ennek a társulatnak elegendő anyagi eszköz állott volna rendelkezésére, akkor a Romániában élő magyarok soha ki nem pusztultak volna. Romániában e tekintetben mindig teljes szabadság uralkodott. Bátran vallhatták ott a katholikusok az ő hitüket, meg volt nekik a joguk alapitani iskolákat, alapitottak is és azokban az iskolákban magyarul is tanitottak addig, a mig a Szent László-társulat győzte. De, midőn a Szent László-társulat segélyforrásai kiapadtak és midőn ez a társulat évről-évre könyöradományokért és segitségért fordul a magyar közönséghez, azt kénytelen tapasztalni, hogy a közönség csak jajgatni tud, de adakozni nem. *(Ugy van! a néppárton.)*

Én általában örülök annak, hogy ezen vita alkalmával méltóztattak a saját maga becsében

és erejében felismerni az egyházi, a felekezeti és katolikus szellemnek erejét. Nagyon örülök, hogy méltóztatnak belátni azt, hogy a katolikus egyház egyike azon intézményeknek, a mely valamikor nagygyá tette ezt a hazát és fentartotta benne a hazafias szellemet és igen sajnálom, hogy volt idő Magyarországon, midőn ezt a jó viszonyt, a mely addig az egyház és az állam között fennállott, megbolygatták. *(Tetszés a néppárton.)* Nagyon sajnálom, hogy volt egy Wekerle- és egy Bánffy-miniszterium, a mely mintha félreismerte volna a katholiczizmus ezen hazafentartó erejét és minden czélzatát arra forditotta volna, hogy a katholiczizmust az ő erejében meggyengitse. *(Ugy van! a néppárton.)* Minél jobban gyengült a katholiczizmus, meg vagyok győződve, annál jobban meg fog gyengülni a hazafias érzés is, mert a katolikus egyház a haza iránti szeretetben és tántorithatatlan hűségben soha magát senki által felülmúlni nem engedte. *(Ugy van! a néppárton.)* Igen örülök, hogy a katolikus egyház közreműködését méltóztatnak most igénybe venni a magyar-amerikai viszonyok rendezésében is és én meg vagyok győződve, hogy az a papság, legalább is annak jó része, mert mindnyájáért jót nem állhatok, a kik itt hagyták az ő szülőföldjüket, itt hagyták jó plébániai javadalmukat, és oda kivándoroltak, épen olyan hivei lesznek hazájuknak, mint a milyenek voltak valamikor idebenn.

T. ház! Ha a tárgyalás alatt lévő javaslattal, miként az indokolásban is kifejtetik, azt a czélt is elérjük, hogy ápolni fogjuk a tengeren túl élő hazánkfiainak vallásos érzületét is, már ez is elegendő indok volna nekem, hogy ezt a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadjam. De miután, miként szerencsém volt jelezni, e javaslatban más üdvös és jó intézkedések is foglaltatnak, én ugy a magam, mint pártom nevében ezt a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Mivel még többen vannak feliratkozva, azt hiszem, most a vitát félbeszakithatjuk. A miniszterelnök ur kiván a napirendre vonatkozólag nyilatkozni.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! A napirendről kivánok nyilatkozni, a melyre vonatkozólag már az elnök ur bejelentette a háznak, hogy az ülés végén kell róla határozni, hisz mindennap még sem lehet a napirendet változtatni, mert a végén aztán igazán nem fogunk rendet tarthatni tárgyalásunk sorrendjében. *(Halljuk! Halljuk!)* Én tehát azt inditványozom a t. háznak, a mint elfogadtam Barta Ödön t. képviselő ur inditványát, hogy a kivándorlási törvényjavaslat tárgyalását ne szakitsuk meg a kérvények már megszakitott tárgyalásának folytatásával. *(Helyeslés.)* Most tehát azt vagyok bátor kérni, hogy klarifikáljuk a kérdést és mondjuk ki, hogy a kivándorlási törvényjavaslatot végigtárgyaljuk általánosságban és részleteiben, ez után folytatjuk a kérvények felett megszakitott vitát, mert azon kérvények tárgyalását, a melyekhez többen iratkoztak fel, szintén nem lehet hetekre elhalasztani, *(Ugy van!)* eltekintve attól, hogy a kérvényeket, a melyek hónapokkal vagy félév előtt adattak be, okvetetlenül le kell tárgyalni. Tegyünk ennélfogva most ennek a kivánságnak eleget ugy, a hogy proponálom, hogy a kivándorlási törvényjavaslat tárgyalásának befejezése után, történjék ez 11, 12 vagy 1 óra tájban, folytassuk a kérvények sorjegyzékének félbeszakitott tárgyalását. Ezután következnék az általam benyujtott négy közigazgatási javaslat, a bevándorlásról, vagyis a külföldiek itt tartózkodásáról, az utlevélügyről, az államrendőrségről és a három uj csendőrkerület felállitásáról; ezek után pedig, de semmiesetre sem péntek előtt, — mert a házszabályok három nap közbevetését rendelik el, — a halastói itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatnak tárgyalása kerülne sorra. *(Helyeslés.)* Ezt volnék bátor a legközelebbi napok napirendjére vonatkozólag a t. háznak inditványozni, kérve szives hozzájárulását. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha a t. ház hozzájárul, akkor a napirend a következőleg állapittatik meg. A holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjét mindenekelőtt a kivándorlási törvénynek ugy általánosságban, mint részleteiben való letárgyalása képezi. *(Helyeslés.)*

Ezen törvényjavaslatnak részleteiben is való letárgyalása után folytatjuk a kérvények félbeszakitott tárgyalását és annak befejezése után következnék az a négy közigazgatási törvényjavaslat, mely már eddig is napirendre volt tüzve. A mennyiben ezek elvégeztetnek, akkor következik — de pénteknél semmi esetre sem előbb, mert a házszabályok ezt nem is engedik — a »Halastó«-ról szóló azon törvényjavaslat tárgyalása, a melyre nézve az igazságügyi bizottság ma adta be jelentését. *(Helyeslés.)*

Ha ezen irányban méltóztatnak megállapodni, *(Helyeslés.)* ezt határozatilag kimondom *(Helyeslés.)* és ezzel az ülést berekesztem.

(Az ülés 2 óra 5 perczkor végződik.)

173. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 17-én, szerdán,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az igazoló állandó bizottság jelentésének benyujtása Sipeky Sándor, Balogh Mihály és Kelemen Béla képviselők megbizólevele tárgyában s ennek alapján nevezett képviselőknek a 30 napi kérvényezési határidő fentartása mellett való igazolása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Rátkay László jegyző ur jegyzi.

Méltóztassanak mindenekelőtt meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a képviselőház 1902. évi deczember 16-án tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel a jegyzőkönyv ellen, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Zólyom és Bács-Bodrog vármegye közönségének feliratait, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt;

Bács-Bodrog vármegye közönségének feliratát, a nemzetiségi egyenjoguságról szóló 1868. XLIV. t.-cz. módositása iránt.

Kolozs vármegye közönségének feliratát, az alapitványi és árvapénzek mikénti kezelése tárgyában;

a zsombolyai állami iskola gondnokságának Szőts Pál képviselő által beadott kérvényét, a tanitók fizetésének rendezése iránt;

Ozsdola községnek Molnár Józsiás képviselő által beadott kérvényét az iránt, hogy a tagositást és arányositást a Székelyföldön megszüntessék.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Dedovics György jegyző: Belitska Béni, az igazoló állandó bizottság előadója!

Belitska Béni előadó: T. képviselőház! Az igazoló állandó bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Trencsén vármegye illavai választókerületében megválasztott Sipeky Sándor, továbbá Bihar vármegye nagyszalontai választókerületében megválasztott Balogh Mihály és Csongrád vármegye tápéi választókerületében megválasztott Kelemen Béla képviselők megbizólevelét megvizsgálta, és mivel azt találta, hogy azok alaki tekintetben a törvény és szabályok kivánalmainak megfelelnek, a három képviselőt a kérvényezésre megállapitott harmincz napi határidő fentartása mellett igazolt képviselőknek jelentette ki. Van szerencsém az erre vonatkozó iratokat tisztelettel bemutatni.

Elnök: Az igazolási állandó bizottság jelentése alapján a nevezett három képviselő, névszerint Sipeky Sándor, Balogh Mihály és Kelemen Béla a harmincz napi szabályszerü kérvényezési határidő fentartása mellett igazolt képviselőknek jelentetnek ki. Egyszersmind osztályokba fognak soroltatni. Legkevesebb tagot számlál jelenleg a VII. osztály, t. i. 44-et; azután jön az I. és a II. 45—45 taggal.

Megejtem a sorsolást. A VII. osztályba soroztatik Kelemen Béla, az I. osztályba Balogh Mihály, a II. osztályba Sipeky Sándor.

Egyéb előterjesztése az elnökségnek nincs. Következik az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az inditványkönyvbe be van jegyezve deczember 16-ról Pap Zoltán: A mentelmi jognak az alaptalanul megtámadott képviselő jóhirnevének megóvása végett mily

módon való alaki kezelése tárgyában. Az interpellácziós-könyvben pedig ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik. Egyszersmind pedig az inditvány a házszabályok értelmében szövegezve adatván be az elnökségnél, egész szövegében fel fog olvastatni. *(Halljuk!)*

Rátkay László jegyző *(olvassa)*: »Inditvány. A ház utasitja a mentelmi bizottságot, hogy a képviselő jóhirnevének megóvását szem előtt tartva, dolgozzon ki javaslatot arra nézve, hogy jelentései mily módon volnának a ház elé terjeszthetők a nélkül, hogy ezáltal a mentelmi jog fel vagy fel nem függesztése joggyakorlatának lényegében csorbát szenvedne és akként, hogy a képviselők ok nélkül a nyilvánosság előtt meghurczolhatók ne legyenek.« *(Felkiáltások a jobboldalon és balfelől: Ki adja be?)* — Beadja Pap Zoltán. *(Helyeslések.)*

Elnök: T. képviselőház! A házszabályok értelmében a ház képviselő ur számára inditványának megindokolására határnapot tüz ki és azután egyszerü szavazással vita nélkül határoz az inditvány napirendre tüzése tárgyában. Ha a ház is jónak látná, legczélszerübb volna, ha holnapután, pénteken, az ülés elején indokolná a képviselő ur inditványát. *(Helyeslés.)* Az inditvány természetesen ki fog nyomatni és a ház tagjai között szét fog osztatni.

Következik a napirend szerint a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 195, 238) tárgyalásának folytatása.

Dedovics György jegyző: Mandel Pál!

Mandel Pál: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi napon hallott felszólalások, különösen pedig Hegedüs Loránt t. képviselőtársunk remek beszéde után felszólalásomat rövidre szabhatom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Első sorban köszönetet és elismerést fejezek ki a t. kormányelnök ur iránt a javaslat előterjesztéséért, a javaslat alapelvei és szerkezetéért, főleg azonban azért, hogy a javaslat indokolásában rámutatott az állapotokra a maguk valóságában; feltárta hazánk testét sorvasztó azt a tátongó sebet, a melyet kivándorlásnak nevezünk. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Én a kormányelnök ur ezen nyiltságában igenis ösztönt látok arra, hogy behatóan foglalkozzunk nemcsak a törvényjavaslat szerkezetével, hanem általában a kivándorlás egész ügyével, okaival és megszüntetésének eszközeivel. *(Halljuk! Halljuk!)*

Csernoch János t. képviselő ur ugyan a tegnapi napon azt mondotta, hogy ezzel a javaslattal czélt érni nem fogunk, mert ezzel a kivándorlást megszüntetni nem fogjuk, és igy ez a törvény a kellő orvoslatot meghozni nem fogja. Ha a kormány ezzel a javaslattal azt a czélt tüzte volna maga elé, hogy ezzel és csak ezzel a kivándorlást megszüntesse: ugy kifogásként Csernoch képviselő ur észrevételeit én is elfogadnám. Csakhogy a kormány ezt sohasem mondta és olyan kivándorlási törvényt, a mely a kivándorlást egymaga megszüntethetné — hacsak fogházat nem akarunk az államból csinálni — képzelni sem lehet. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A törvénynek nem lehet más czélja, mint törvényes szabályok keretébe terelni a kivándorlást. A kivándorlási törvényekkel ugy vagyunk, mint az uzsoratörvényekkel. Hozhatunk uzsoratörvényt akármennyit és akármilyen szigorut: uzsoratörvényekkel az uzsorát megszüntetni sohasem fogjuk és soha nem is lehetett. Az uzsorát különböző közgazdasági és közmüvelődési okok idézik elő; ezen okokat kell megszüntetni, és akkor meg fog szünni az uzsora. A kivándorlási törvényekkel is igy vagyunk. Az okokat, melyek a kivándorlást okozzák, kell megszüntetni, s akkor majd magától szünik meg a kivándorlás is. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Azonban távol vagyok attól. t. ház, hogy itt mai felszólalásomban a kivándorlási okok egész lánczolatával foglalkozzam. Hiszen eleget olvastunk ezekről; *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* érezzük, tudjuk mindnyájan azon okokat, és különösen a nyáron tartott kivándorlási kongresszusok tárgyalásaiból, azt hiszem, mindannyian olyan alapos képét nyertük ezen okoknak, hogy ezeket itt ujból felsorolni valóban felesleges. Nehány okkal mégis foglalkozni fogok, de csak azokkal, a melyekkel Csernoch János t. képviselőtársam tegnap foglalkozott.

Csernoch János t. képviselő ur a kivándorlásnak egyik okát, még pedig főokát, a mint magát kifejezte, találja a közigazgatás rosszaságában. Egy közbeszólás is történt az ő pártja padjairól, hogy »kikergetik az embereket Amerikába.« Hát, t. ház, én meghiszem, hogy ott azon a vidéken, a t. képviselő ur választókerületében, talán történnek hibák; azt is megengedem, hogy talán rossz ott a közigazgatás. Nem ismerem azt a vidéket, tehát nem tudok arról itéletet mondani. De az országban még más választókerületek és vármegyék is vannak, a hol jó a közigazgatás. A közigazgatás rosszaságáról tehát általánosságban ugy szólni, mint a hogy szólt a t. képviselő ur, nem lehet. Hiszen látjuk azt, hogy a kivándorlás általános, és épen ott, a hol a legkifogástalanabbul működik a közigazgatási apparátus, meg épen növekedik a kivándorlás. Egy vidékről tehát általánositani, egy helyen felmerült okot mint főokot az egész országra kiterjeszteni nem lehet. És azután ha összehasonlitjuk közigazgatási állapotainkat néhány évtizeddel visszamenőleg előbbeni állapotainkkal, azt csak nem tagadhatjuk, hogy azóta közigazgatásunk javult; nem tagadhatjuk, hogy épen az utolsó esztendőkben a közigazgatás nagy mértékben javult. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon és a néppárt padjain: Hol javult? Felkiáltások jobbfelől: Mindenütt!)* És mégis mit látunk a kivándorlás tekintetében? Azt látjuk, hogy épen az utóbbi esztendőkben a kivándorlás nőttön-nőtt és az utolsó esztendőben legnagyobb fokát érte el. E szerint tehát az okoza-

tos összefüggést a közigazgatás rosszasága közt és a kivándorlás közt egyáltalában nem fogadhatom el.

A másik ok, a melyet Csernoch János képviselő ur felhozott, már inkább méltatandó. Azt mondta ugyanis Csernoch János t. képviselő ur, hogy kivándorlás azért van, mert nincsen ipar. Ezt az okot nagyon is sokat olvashattuk és sokat halottunk róla mindenfelől. A kivándorlási kongresszusok is az utolsó nyáron sokat foglalkoztak ezzel az okkal. Hanem én itt nagy tévedést látok. Igaz, hogy nincsen ipar. Az is igaz, hogy van kivándorlás. Azonban a logikai helyes oknyomozás szabályai szerint az okoskodás lánczolatában nem szabad az egyik lánczszemnél megállani, ha annak az eszmelánczon még folytatása van. Ha azt konstatáljuk, hogy nincsen ipar, akkor kutatnunk kell, hogy miért nincsen ipar. És ha reájutunk ennek az okára, akkor reájutunk oly okra talán, és hogy a t. képviselő ur szavával éljek, olyan főokra, a melyből azután sok más baj is következik, a mely sok más bajnak összkövetkezménye lesz a kivándorlás. A főok pedig, a mire czélzok, társadalmunk gazdasági irányának egyoldalusága. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Nálunk, t. ház, minden ember csak földet akar szerezni. A ki földet örököl, csökönyösen ragaszkodik birtokához, s a ki egy kis vagyonra, egy kis pénzre tesz szert, az rögtön birtokot vesz. Összeszed azután egy ember annyi birtokot és oly terjedelemben, a mihez hasonló terjedelmü birtokot egy kézben egész Európában nem látunk. *(Ugy van! Ugy van! jobbelől.)* Ezen nagy birtokok a földbirtokosoknak, vagy bocsánat, a földesuraknak, munka nélkül is, a megélhetésre meglehetősen módot nyujtanak. Az a földesur tehát más kereseti ágazattal nem foglalkozik, iparral és kereskedelemmel nem törődik. Hiszen az igaz, hogy az ipar és kereskedelem meglehetős vesződéssel, fáradsággal jár, és időt a sportra, vadászatra és kaszinóra nem hagy. Azután meg veszedelemmel is jár, pénzveszedelemmel, mindenesetre aránylag sokkal nagyobb veszedelemmel, mint a földbirtok. Sőt az első évben annak az iparosnak még számolnia kell azzal is, hogy a veszteség nagyon valószinü.

Megszoktuk ezt a gondolkozást t. képviselőház, és most már a vérébe, ment át a magyar földesurnak, hogy földbirtok, ipar és kereskedelem egy kézben, egy osztályban össze nem egyeztethető. Sőt tovább megyek, sokszor hallani, hogy a földbirtokosnak derogál iparral és kereskedelemmel foglalkozni. *(Ellenmondások a baloldalon. Felkiáltások: Senki sem mondja!)* A mi felfogásunk szerint a föld nemesit, az iparos és a kereskedő társadalmilag alig jő számba. Ez a felfogás kapott lábra minálunk. Ez a közszellem, és e közszellem befolyása alatt az a földesur nemcsak hogy maga nem dolgozik, de másnak is elveszi a kedvét a vállalkozástól, elnyomja a vállalkozási szellemet. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nem szólok magasrangu földesurakról, ellentétben a polgári elemmel, nem szólok az egyházi rendről, ellentétben a világiakkal, de nem szólok a régi ősi nevü földbirtokosokról sem, ellentétben az uj földesurakkal, nem szólok külön azokról a földesurakról sem, a kik külföldről bejőve, vagy soha be sem jöve hozzánk, itt vásárolnak birtokot és a jövedelmeket innen kiviszik; általában beszélek a nagyobb földbirtokosokról, mert egyben mindig megegyeznek, abban t. i., hogy falanxot képeznek az iparral és a kereskedelemmel szemben. *(Ellenmondás a baloldalon.)*

Pedig minálunk más, mint a földbirtokos, ipart teremteni nem bir, egyszerüen annál a természetszerü oknál fogva, hogy az iparhoz és a kereskedelemhez vagyon kell, a vagyon a földbirtokban van, és a földbirtok a birtokos osztály kezében van. A földbirtoknak kell tehát megküzdeni az akadályokkal, mert más osztály azt nem birja megtenni. A törvény ad kedvezményeket uj iparágak keletkezésénél, a kormány ad szubvencziót a gyárak alapitásánál. És mit látunk? Kik veszik igénybe a magyar államsegélyt? Többnyire külföldiek, a kik államsegélylyel itt néha-néha gyárakat alapitanak. Világra szóló malomiparunkat svájczi molnárlegények alapitották, nagy gépgyári iparunkat svájczi lakatoslegény alapitotta.

A bankokban két ezer millió korona betét van, és a mi nagyon sajátságos és jellemző, a betétek átlagos összege 1600 korona, tehát elég magas és inkább vagyonosodást mutat amaz osztály részéről, a melytől a betétek erednek. Már pedig iparos és kereskedő alig tesz be a takarékpénztárba pénzt, mert az azt maga forgatja. Az osztrák-magyar bank pénztáraiban 300 millió korona adómentes tartalék fekszik meddőn, a kamatláb tetemesen leszállt. Van tehát az országban pénz elég és még sincs vállalkozási szellem, az ipar és kereskedelem még sem lendül, sőt mindig jobban pang.

De, t. ház, még más baj is van, gazdasági irányunknak egyoldalusága még másként is veszélyesen befolyásolja közállapotainkat: megnehezíti a munkásosztály, a kisgazda életét. Minálunk a munkás, miután ipar nincs — helyesen jegyezte meg Csernoch képviselő ur tegnap — csak mezei munkára van utalva. A mit nyáron keres, télen feléli. Összetakaritani tehát valami kis vagyont nem bir; ahhoz pedig épen nem jut hozzá, hogy valami kis földbirtokot szerezzen, a melynek árát keresményével lassan-lassan törleszthetné. Ellenáll ennek a nagybirtoknak konzervativizmusa és vonzó ereje. A nagybirtok magához vonzza még a középbirtokot is, és látjuk tényleg a középosztályt pusztulni. Ez igy nem jól van. Az a nagybirtokos sokkal helyesebben tenné, ha időszakonkint birtokának egy részét lehasitaná és felaprózva eladná. Többszörös haszna lenne ebből, mert először is jó áron adná el birtokának egy részét, azután munkás

iparlelepet biztositana birtoka körül és ezzel emelné saját megmaradt birtoka értékét. Persze ehhez a vállalkozáshoz is ép ugy, mint az ipari foglalkozáshoz egy kis fáradság, egy kis vesződés és főleg egy kis türelem is kell.

B. Feilitzsch Arthur: És hazafiság!

Mandel Pál: És hazafiság, elfogadom!

A mi népesedésünk egy százalékkal szaporodik statisztikai adataink szerint évenkint, a földbirtok nem szaporodik, a nagybirtok azonban nő, tehát mindig pusztul a középosztály és mindig több és több ezer lesz földönfutóvá. Németországban egyes tartományokban, Pommern, Wesztfália és Poroszország nyugati részében tapasztalták, hogy a kivándorlás nagyobb mértékben megy onnan, mint más tartományokból. Konstatálták az okát, hogy ott nagybirtokok vannak és nincs ipar. Intézkedtek birtokrészletezés utján a birtokviszonyok korrekturája végett, nagy lendületet adtak az iparnak és csakugyan sikerült a kivándorlók számát évi 250.000-ről lenyomni évi 30.000-re, és pedig, jól megjegyezzük, 56 millió lakos mellett, holott Magyarországon 19 millió lakos mellett 1901-ben 70.000 ember vándorolt ki. Ez igen szomoru tünet. Utánoznunk kell nekünk Németországot és más nemzeteket, Angolországot. Adjunk polgárjogot az iparnak és a kereskedelemnek, részesitsük a munkakereső osztályt földbirtokban és meg fog szünni minálunk is egy csapásra a kivándorlás, különben nem fog megszünni soha.

A mi földmivelésügyi miniszterünk, rendkivül dicséretes tevékenységében, helyesen fogva fel feladatát, csakugyan törekszik is birtokokat vásárolva azok felaprózásával azon czélnak megfelelni, a melyről épen szólottam, t. i. a kisembereknek, kisgazdáknak, földet adni olcsó ár és könnyü kifizetési feltételek mellett. Csakhogy ezt a tevékenységet roppant mérvben kellene szaporitani és én azt volnék bátor javaslatba hozni, hogy talán szüntetnők meg a hitbizományoknál és a holt kéznél az eladási tilalmat. Hogy félre ne értessem, önkéntes eladást értek csak és a vételár folytassa annak az eladott ingatlannak a rendeltetését és jogi természetét. Igy minden jogsérelem nélkül azonnal nagyterjedelmü földek kerülhetnének eladás alá, és csakugyan annak az iránynak, melyet a földmivelésügyi miniszter ur az országban oly helyesen követ, nagy mértékben lehetne terjedést adni és nagy sikert lehetne vele elérni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Birunk mi a jólét feltételeivel, van nekünk jól termő földünk, van szabadságunk, szabad alkotmányunk, a fejlődés lehetősége meg van adva, csak vigyünk be a társadalomba más közszellemet és akkor azonnal nem lesz kivándorlás, sőt át fogja hatni hazánkban minden magyar embert az a szent szózat: »A nagy világon e kivül nincsen számodra hely.«

A törvényjavaslat indokolásában olvassuk, hogy a kormány — ezt is természetesen elismeréssel emlitem fel — 200 millió koronát készül legközelebb közmunkákra forditani és igy a népnek munkát és keresetet adni. Azt vagyok bátor kérni a t. kormánytól, hogy alkalmazva az elvet, a melynek itt roppant jogosultsága van, hogy bis dat qui cito dat, minél előbb tegye folyóvá ezt a 200 millió koronát, természetesen megfelelő részletekben, hogy a népnek minél előbb munka adassék, *(Helyeslés.)* nehogy oly esetek álljanak elő, mint — ezt csak példaképen hozom elő, alkalmasint van másutt is ilyen eset — pl. Aradon van egy nagy kocsigyár, ennek a kormány igért, a mint hallottam, nagy kocsimegrendelést. A gyár vezetősége várta ezt a megrendelést és tartotta a munkásokat, de kifáradt. Később a megrendelés megjött, de a munkások legjobbjai már akkor vitorláztak Amerika felé. Hogy ilyen be ne következzék, azért volna indokolt ezeket a közmunkákat mielőbb megindítani.

Végezetül egy másnemü kivándorlásról akarok említést tenni, *(Halljuk! Halljuk!)* a szellemi tőke kivándorlásáról. Nagyon szomoru dolog, hogy egyes nagyszellemü férfiak, különösen az ipart érdeklő munkásságot követő tudományos férfiak, mert csak ilyenekről akarok most szólani, a kik kint a külföldön nagy névre tettek szert és nagy mérvben mozditják ott elő a tudományt és ipart, az ilyen nagynevü embereket, ezt a nagy szellemi tőkét mi itthon tartani nem tudjuk. Csak egynéhány példát akarok felemliteni. Nem ismerem az illető egyéneket, nem az ő érdekükből beszélek. *(Halljuk! Halljuk!)* A gőzgép konstruálása mesterségének, illetve tudományának van egy világhirü tanára, Stodolának hivják, meglepetéssel hallottam, hogy ez magyar ember és tanár külföldön, ha jól értesültem, Bécsben. Egy másik ilyen nagytudományu ember, a ki anyagvizsgálással foglalkozik, természetesen tudományos alapon, — Tettaunak hivják, — szintén magyar ember és Zürichben tanár. Sajnos, hogy mi az ilyen szellemi tőkét itthon nem tudjuk tartani.

Ezzel befejezve előadásomat, köszönöm a szives meghallgatást és kijelentem, hogy a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Rátkay László jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nagyon röviden szándékozom az előttünk fekvő törvényjavaslathoz szólani. Czélom az, hogy kijelentsem én is azt, hogy a javaslatot elfogadom, de csak azért, mert ezt első lépésnek tekintem egy olyan uton, a melyen még eddig semmi lépést nem tettünk, és a melyen határozottan és nagy körültekintéssel tovább kell haladnunk. Ezt a törvényjavaslatot egy kisérletezésnek tekintem és semmi másnak, mint ilyent fogadom el, bár sok szempontból találok benne kifogásolni valót is.

Nem csak Magyarországból vándorolnak ki nagy tömegek, hanem pl. *(Halljuk! Hall-*

juk! a szélsőbaloldalon.) Angliából és Németországból és Olaszországból is; de tudjuk, hogy ezen államoknak helyzete más, mint a mienk. Az emlitett államokból azért vannak nagy kivándorlások, mert túlságos nagy a népesség az illető ország területéhez képest. Mi tőlünk pedig azért vándorolnak ki az emberek, mert túlságos nagy a szegénység és a nyomor. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Anglia és Németország kereskedelmi érdekeket is kötnek kivándorlóikhoz, kivált Anglia teszi ezt. De Anglia hatalmi érdekeket is füz a kivándorláshoz és azt a csodálatos tényt jegyezte fel a történelem, hogy az angol kivándorlók és nem az angol fegyverek alapitották meg az angol világbirodalmat, annyira, hogy Angliának legbecsesebb gyarmatait és legbecsesebb tengerentúli birodalmait az angol kivándorlók és az angol kereskedők szerezték meg az anyaország számára. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy pl. ott van India az ő 200 millió lakosával és óriási kincseivel. Indiát egy privát kereskedelmi és kivándorlási vállalat hódította meg, az East Indian Company, a mely privát társaság a Cityben lévő egy kis házból kormányozta a nagy Indiát két századig, illetve a mult század közepéig, erős hadseregeket is tartva, és csak vagy negyven év előtt adta át Indiát az angol államnak, ingyen, mint az angol magánvállalkozás legcsodálatosabb terményét.

De, t. ház, furcsa lenne, ha ilyen viszonyokat összehasonlitanánk a magyar viszonyokkal, és furcsa lenne, ha az angol, a német és az olasz kivándorlási törvényekből akarnánk a magunk számára kivonatolt törvényt alkotni. Ez lehetetlenség lenne, és ámbár az előttünk fekvő törvényjavaslatban jelei látszanak annak, hogy e törvényjavaslat megszerkesztői foglalkoztak az olasz, a német és az angol törvényekkel, azért mégis elismerem, hogy nem kaptafára lett huzva az előttünk fekvő törvényjavaslat, de igyekezett viszonyainkhoz alkalmazkodni. Mondtam azonban, és ismétlem, hogy nagy hibákat látok a javaslatban. A hibák, a miket benne látok, kétféle csoportba vonhatók össze. Az egyik az, hogy a javaslat csak szabályozni igyekszik a kivándorlást, de nem igyekszik sem a kivándorlásnak előidéző okain segiteni, sem pedig nem igyekszik a kivándorlást csökkenteni, még pedig nem ugy, hogy a kivándorolni akaróknak szabad akarata legyen korlátozva, hanem ugy, hogy teljesen lehetetlenné legyen téve a csábitás a kivándorlásra. Igaz, hogy ezentúl szabályozva és ellenőrizve lesznek azok a vállalatok, a melyek a kivándorlással foglalkoznak. Az is igaz, hogy ezentúl bizonyos védelem is fog nyujtatni a kivándorlóknak a vándorlási idő alatt, és arra nézve is, hogy kis vagyonuk, a melyet magukkal visznek, ne essék esetleg prédául a kivándorlási idegen vállalatoknak, vagy lelketlen ügynököknek. Az is igaz, hogy iparkodni szándékozik ezentúl az állam magyar kikötőbe irányitani a kivándorlókat, és ennek folytán elérni azt, hogy Magyarországba folyjék vissza az a pénzösszeg, a melyet a kivándorlók utjukért és ellátásukért a kivándorlási társaságoknak fizetnek.

De, t. ház, nagyon tartok attól, hogy a jelen törvényjavaslat a kivándorlást nemcsak hogy nem fogja korlátozni, de egy bizonyos fokig még elő is fogja mozditani, mert egyrészt a kivándorlást olcsóbbá fogja tenni, másrészt pedig a kivándorlási társaságok ügynökeinek működését meg fogja könnyiteni, mert nem lesz szükséges nekik ezentúl bujkálniok, mint a mostani ügynököknek. Az igaz, hogy a kormány ellenőrizni fogja a kivándorlási társaságokat; az is igaz, hogy a törvényjavaslatban büntetés és birság van szabva olyanokra, a kik nem helyesen üznék mesterségüket; de jól tudjuk, hogy a büntetés és birság veszélye nem riaszt vissza bizonyos egyéneket attól, hogy bizonyos nem helyes cselekményeket kövessenek el. Egy hasonlatosságot hozok fel: Olaszországban a sajtótörvény bizonyos esetekben börtönnel és birsággal sujtja azt, ki a hirlapért felelős; ámde azért, hogy ennek a büntetésnek a következményeit a szerkesztők kikerüljék, az az általános szokás honosult meg, hogy a lapoknak vannak u. n. gerente-i, illetve olyan emberei, a kiket azért fizetnek, hogy magukat becsukassák. Hát, t. ház, attól félek, hogy a kivándorlási társulatoknak is lesznek olyan emberei, a kik azért fognak működni, hogy ha esetleg beleütköznék a társaság valami olyanba, a miért pénzbirság, vagy becsukatás lehet rámérve, ezek az egyének lesznek a fogságra szánt jelöltek. Ez tehát az egyik tény, a mit én kifogásolni valónak tartok a törvényjavaslatban, t. i. az, hogy bár megvan az igyekezet azon irány felé, hogy lehetetlenné legyen téve a csábitás a kivándorlásra, de a védelmi intézkedés, mely javasoltatik, nem fog czélhoz vezetni.

Egy másik tény, a mit kifogásolok, az, hogy a törvényjavaslatból nem tünik ki, hogy a magyar állam nem hagyja ott védtelenül és nem szolgáltatja ki a legnagyobb bizonytalanságnak és mindenféle veszélyeknek és visszaéléseknek a kivándorlókat épen akkor, a mikor megérkeznek a kivándorlási kikötőbe vagy góczpontra, a hol a nyelvet nem is beszélvén, tökéletesen ki vannak szolgáltatva a legelső üzérnek és sokszor a legelső csalónak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez, t. ház, a javaslatnak nagy hiánya, pedig nem tartom lehetetlennek azt, hogy ugy az egyik, mint a másik hiányát a törvényjavaslatnak rendeleti uton, ha törvényhozási uton nem is, igyekezzék jóvátenni a kormány, addig is, mig a tapasztalat ki fogja mutatni, hogy mit kell az előttünk fekvő javaslatból fentartani egy esetleges uj törvényben és mit kell majd változtatni? Az egyik intézkedés, a melyet megtenni lehetne oly kormányrendelet utján is, a

mely ennek a törvénynek végrehajtási módozatait szabályozná, az lenne, hogy kormányközegek küldessenek ki és tartassanak állandóan a kiszállási pontokon és oly pontokon, a melyek felé a kivándorlók legnagyobb része utirányát szokta venni; továbbá azon góczpontokon, a melyeken a kivándorlók legnagyobb számban szoktak letelepedni. Nem szeretném, hogy az ily kormánymegbizottak a konzulátusoktól függjenek, egyrészt azért, mert a kivándorlók megtelepedési góczpontjai távol esnek a létező konzulátusok székhelyeitől, másrészt pedig azért, mert, fájdalom, a magyar érdekeket a közös konzulátusok gyengén szokták védelmezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tény az, t. ház, hogy 1901-ben az összes kivándorlásból Amerikába 45.196 egyén ment, Romániába 6710, a többi országokba pedig sokkal kevesebben mentek; Amerika képezi tehát azt a világrészt, a hová kivándorlóink legnagyobb része eljutni igyekszik. Ez a tény megkönnyiti állami feladatunkat, mert igy csak Amerikába kellene kormánymegbizottakat küldeni, igy pl. New-Yorkba, a mely város a megérkezési góczpont, továbbá például Clevelandba, vagy más helyekre, a hol megtelepedési góczpontok vannak, és a hol a kormánymegbizottak a kivándorlók sorsát és helyzetét nemcsak szemmel tartanák, de őket tanácscsal és támogatással látnák el, a nélkül, hogy beavatkozásuknak kormányzási formát kölcsönöznének, mert tudjuk, hogy az amerikai Egyesült-Államok féltékenyen őrködnek a fölött, hogy valami idegen állam az Unió területén bármely befolyási kört vindikáljon magának. De, t. ház, ha lennének az ilyen góczpontokon magyar kormányhivatalnokok, a kiknek valami társadalmi missziójuk is lenne, a mely az ő hivatalos missziójukat az amerikai kormánynyal szemben takarná, ez nagy jótétemény lenne a magyar kivándorlók számára és hasznos lenne abban az irányban is, hogy a kivándorlókat összefüggésben tartaná Magyarországgal, a magyar nemzettel *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és nem vesztenők el ezt a becses elemet, a mely Amerikába kivándorol. Mert jól tudjuk, hogy az Amerikába kivándoroltak fejlettebb eszmékkel, világlátással térnek haza Magyarországba... *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: De veszedelmesekkel néha! Nemzetiségi agitátorok lesznek belőlük, ha visszatérnek.

Kossuth Ferencz: . . . ugy, hogy itt a házában becses elemet képviselnek. Igaz, hogy némelyek államfelforgató vagy nemzetiségi túlzásokkal telitett eszméket hoznak haza, de ezek képezik a kisebbséget, s e bajt is mérsékelné az az intézkedés, a melyet javaslok. *Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Igaz továbbá az is, hogy a kivándorlottak nagy összegeket szoktak hazaküldeni Magyarországba és ez okból tanácsos lenne, hogy ha a pénzküldési közegek megválasztásába a magyar kormány emlitett megbizottjai által, habár csak indirekte is, befolyhatna; mert nem elég az, ha a törvény egy pénzhazaszállitó pénzintézetről gondoskodik, mert ezzel még nem érte el azt, hogy a kivándorlók ezt az intézetet használni is fogják. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Minthogy felszólaltam, *(Halljuk! Halljuk!)* nem akarom elmulasztani ezt az alkalmat, hogy ne hangoztassam itt a magyar képviselőházban azt, hogy milyen nagy érdeme van ugy a katholikus, mint a protestáns papságnak Amerikában a magyar hazafias szellem, a magyar nemzetiségi érzés fentartásában a kivándorlottak között. Tudom, hogy ezek a tiszteletreméltó férfiak, kik mint jó lelkipásztorok és jó magyarok, erős hazafisággal élnek és müködnek, figyelemmel kisérik azt, hogy mi történik az ő soha el nem felejtett és mindig szeretett régi hazájukban, azt hiszem tehát, hogy ezeknek a férfiaknak jól fog esni az, hogy ha a tengeren túl meghallják, hogy a magyar képviselőházban megszólalt egy hang, — legyen az bár egy igénytelen ember hangja — a mely elismeréssel adózott az ország szine előtt az ő hazafias működésük iránt. *(Általános, élénk helyeslés.)* Ezt az elismerést akartam itt kifejezni szivem egész melegével és azt hiszem, hogy ebben az elismerésben nemcsak a körülöttem ülő párt, hanem az egész képviselőház is osztozik. *(Általános, élénk helyeslés.)* A törvényjavaslatot elfogadom. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Bornemisza Lajos!

Bornemisza Lajos: T. képviselőház! Ha a kivándorlás okaival egész terjedelmében akarnék foglalkozni, órák telnének el, mig ez irányban kifejteném észrevételeimet. Épen azért a jelen törvényjavaslat tárgyalásánál az okokat teljesen mellőzöm és nem akarom követni Mandel Pál t. képviselőtársamat, *(Helyeslés a jobboldalon.)* ki a kivándorlás okaival foglalkozott és azok egyikének jelezte azt a viszonyt és azt a társadalmi életet, mely Magyarországon a nagybirtokos, középbirtokos és a társadalom között fennáll.

Az igen tisztelt belügyminiszter urnak ambiciója és lelkes elhatározása, hogy a kivándorlóknak a külföldön alkalmat adjon, hogy hazájukat szeressék, azoknak hazafias lelkületét emelje és elősegitse, mi azonban itt egymás között azon vitatkozunk és feltüntetjük, hogy a társadalom-e vagy a közigazgatás, birtokos osztály eljárása oka-e a kivándorlásnak.

T. képviselőház! Nekem nem lehet czélom, hogy Magyarországnak nagybirtokos, közép- és kisbirtokos osztályát védelemben részesitsem, de erős meggyőződésem, hogy ezen osztály állami működésében, minden tevékenységében ki kell, hogy fejtse azt a szeretetet, azt a ragaszkodást, a melylyel a nép iránt viseltetik. *(Élénk helyeslés a középen.)* Azok a körülmények, a haladásnak az a romboló, az a bomlasztó hatása, a mely-

nek következtében ez a birtokos-osztály ma már elszegényedett, hogy alig képes állami és társadalmi feladatainak megfelelni: mindez még nem elég ok arra, hogy ugy tüntessük fel a dolgot a törvényhozás termében, hogy ezeknek az akcziója ok a kivándorlásra. (*Ugy van! a középen.*)

Hiszen, t. képviselőház, az nem kellő tájékozottságra mutat, ha valaki azt mondja, hogy a földbirtokos osztálynak derogál az iparral és kereskedelemmel való foglalkozás. (*Ugy van! a középen.*) A földbirtokos osztályok majdnem mindegyike gazdasági iparággal foglalkozik, hiszen kefegyárral nem foglalkozhatik mindenki. Itt van a szeszipará g, itt van a czukor, itt van a különböző nyerstermények nek a feldolgozása. Hiszen maga az a gond, maga az az odaadó buzgóság, a mely arra kényszeriti a földbirtokosok mindegyikét, hogy fentartsa a létét, hogy ne legyen kénytelen kivándorolni, nem elismerést, nem tiszteletet érdemel-e a haza szine előtt? (*Ugy van! Tetszés és helyeslés a középen.*)

T. képviselőház! Azt kivánják, hogy a földbirtokos osztály mindenféle ipari vállalatokkal foglalkozzék, hogy ezek által munkásokat foglalkoztasson, és igy megakadályozza a kivándorlást. Hát méltóztassanak nekem egy iparvállalatot mutatni, a mely a gyári munkásoknak oly pénzt fizessen, mint a mennyit másutt, főleg Amerikában fizetnek.

Magyarországon a munkabér oly drága, hogy az egész kontinensen ehhez fogható drágaság nincs. S a Felvidéken, t. képviselőház, azt méltóztatik hinni, hogy ott vannak emberek, a kik munkát nem birnak kapni? Határozott tény az, hogy a Felvidék csak akkor képes gazdálkodni, ha az Alföldről hoz munkásokat, és oly árban, hogy Európa egyik állama sem fizeti a munkást magasabban.

De hát, t. képviselőház, a mennyire hibáztatom azt az elvet, hogy a társadalmi bajok okát bizonyos osztályokban elkülönitve keressük, a mennyire hibáztatom azt, hogy egyik képviselőtársam a közigazgatást okozza, a másik képviselőtársam a földbirtokos osztályt okozza, nekünk számolnunk kell azzal a ténynyel, hogy a kivándorlás megvan és annak lenni kell, mert szerencséje Magyarországnak, s csakis igy képes ezen nehéz viszonyok között állani és társadalmi feladatainak megfelelni, hogy külföldről hozzák be a tőkét és pótolják azt a hiányt, a mely Magyarországon e tekintetben fennáll.

Rákosi Viktor: Ez ugyan nem szerencse!

Bornemisza Lajos: A kivándorlás alapja, t. ház, a szegénység és a csábitás Amerika felé, — nem beszélek most a többi kivándorlási helyekről — nem játszik olyan nagy szerepet. Maga az a tény, hogy egy kivándorló egy év folyama alatt 900—1000 korona tiszta jövedelmet küld haza, ez a legnagyobb csábitás, mivel ezt megtudják a szomszédok, a községi lakosok, a kiknek nem kell azután ügynök, nem kell reklám, mert ez a jövedelem maga a reklám. S ez tartani fog mindaddig, a mig egyrészt Magyarországon az ipari jólét nem fog nagyobb mértékben emelkedni, másrészt pedig az amerikai pénzegység fennáll a mi pénzegységünkkel szemben. Olyan ipari vállalatokat ugyanis az önálló vámterület esetén sem képzelek Magyarországon, hogy azok egy-egy gyári munkásnak napi öt-hat forint szerzeményt tudjanak biztositani. A kivándorlásról szóló törvényjavaslat tehát az általam emlitett okoknál fogva is igen bölcsen fogta fel a helyzetet. A kivándorlást nem akadályozza, de irányitja és szabályozza. A kivándorlás okait egy kalap alá fogni nem lehet, mivel nemcsak egyes országrészek, de egyes községek szerint is változnak azok az okok, a melyek a kivándorlókat a kivándorlásra kényszeritik és épen azért igen bölcsen nem tér reá a törvényjavaslat a kivándorlás okaira, hanem inkább azon igyekszik, hogy azt irányitsa. És a törvényjavaslatnak a koronája az, hogy a visszatérést, a visszavándorlást lehetővé teszi.

T. ház! A Felvidék azon vármegyéjében, a melynek egyik kerületét képviselem, a munkabiró embereknek 80%-a kint van Amerikában. Vannak községek, a hol minden második háznak az ablaka be van deszkázva, tehát üres.

Rákosi Viktor: Szomoru látvány ez!

Bornemisza Lajos: Pedig a földbirtokos osztály, hogy magának a létét továbbra is biztositsa, megtesz mindent, a mit tehet. A földbirtokos osztály legelső sorban arra törekszik, hogy a néppel, melylyel együttél, jólétben és megelégedésben maradjon. A földbirtokos osztály, daczára annak, hogy a törvényhozás előtt mint a kivándorlás okát tüntetik fel, állandó szeretettel és ragaszkodással van népe iránt és nem volt reá eset, hogy ha napszámosa, cselédje, munkása elhagyta, igénybe vette volna törvénybiztositotta jogát és visszatérésre kényszeritette volna azokat. Hagyta őket menni a maguk boldogulása után, ámbár ez sokszor oly megrázkódtatásokat idézett elő, hogy a Felvidéken a helyzet a földbirtokosokra nézve majdnem kétségbeejtővé vált.

T. képviselőház! A mint emlitém, a törvényjavaslatnak koronája ez az intézkedés. Ezen szempontok vezettek engem, a midőn egyes tényeket a t. ház figyelmébe voltam bátor ajánlani. Sok ezer olyan család van Amerikában, — a kik, mondhatnám a kivándorlóknak javarészét képezik — a kiktől igen sok levelet kaptam magam is, a melyek arról tanuskodnak, hogy a kivándorlók szivesen jönnének haza. A honvágy állandóan visszatérésre kényszeriti őket, de a katonai szigor elől kivándorlottak félnek a büntetéstől, és azért nem térnek vissza. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*) Én azt hiszem, hogy egy képviselőnek legelső kötelessége, hogy választókerületének viszonyait ismerje (*Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*) és ha nem akarja a népet a törvény ellen ingerelni, csakis egy helyhez fordulhat segélyért és

ez a törvényhozás. *(Ugy van! Ugy van! a középen és balfelől.)* Gyermekek vándorolnak ki utlevéllel és utlevél nélkül. A konzulátusi intézmények, különösen Amerikában, nincsenek annyira kifejlődve, hogy az a gyermek, a kinek utlevele nem volt, ha tudta volna is, hogy ő évenkint utlevelének érvényét megujithatja, módjában volna azt tenni, *(Mozgás.)* és igy daczára annak, hogy 10—15 éve van Amerikában, ha családot alapit és hazajön, előveszik mint katonaszökevényt és hivatalból besorozzák. Én elismerem, hogy nem szabad módot nyujtani arra, hogy a polgárok a katonai kötelezettség alól kibujjanak. De igen méltányos kérdés, és nagy nemzetgazdasági fontosságu dolog az, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* ha létezik pl. egy olyan kerület, mint a minő az én kerületem, a mely 60 községet számlál, s a melyből 425 olyan család vándorolt ki, a mely bármikor visszatérne, ha legalább az a reménye volna, hogy a családok katonaköteles tagjait besorozásuk esetén a póttartalékba teszik, mert azok, mint családos emberek, tudva azt, hogy idegenbe hozzák nejeiket, és tudva azt, hogy megérkezésük után pár nap mulva besorozzák és családjaiktól elragadják őket, ezáltal nemcsak hogy meg vannak félemlitve és a visszatéréstől elriasztva, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de még visszatérésük esetén is családjaikba olyan romlottságot és olyan erkölcstelenséget hoznának a katonaságtól, hogy talán még jobb, ha visszamaradnak és nem jönnek haza. *(Ugy van! Ugy van!)* Én szemrehányásokat nem óhajtok tenni; respektálni akarom és kivánom a törvényt, de legalább azt a remédiumot kérném az igen t. kormány részéről, hogy az ilyen esetekben a hatóságok figyelembe vegyék a méltányosságot és ne járjanak el a törvény hideg intézkedései szerint. *(Helyeslés.)*

Azt hiszem, t. ház, egyáltalában felesleges ezen javaslat birálatába bocsátkozni, mert ha azon képviselőtársaim, a kik már pártállásuknál fogva sem viseltetnek a kormány iránt bizalommal, elfogadják a törvényjavaslatot, — pedig a törvény végrehajtásának alapja, mondhatnám: koronája, a bizalom, — ezen javaslatban nem lehetnek lefektetve azok a hazafias, ideális nagy elvek, hogy ez a nem is kivándorlás, hanem mondhatnám, népvándorlás az ország javára irányittassék és vezettessék. A hazafias szempontok kultiválása, az egyházi és vallási intézkedések ellenőrzése, a melyeket a törvényjavaslat kontemplál, a melyeket különösen a t. belügyminiszter urnak többszöri kijelentése biztosit, elég indok arra, hogy mi elismeréssel adózzunk a t. belügyminiszter urnak, hogy ily nehéz kérdésben ily javaslatot adott a ház elé. Ez biztositja a törvényhozást, hogy az a jó, az az előny, a mely a kivándorlás által az országra háramlik, nem fog elenyészni a rossz által, a mely ebből keletkezhetik, és hogy a kivándorlás irányitása, szabályozása, a külügyi képviselet oly kiterjesztése, a mely a kivándorlót hazájának nemcsak megtarthatja, de abba vissza is hozhatja, oly elismerésre méltó lépés, hogy én, mondhatom, legnagyobb örömmel és lelkesedéssel járulok csekély szavazatommal a törvényjavaslat elfogadásához. *(Élénk helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Gr. Wilczek Frigyes!

Gr. Wilczek Frigyes: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* A kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes vita alapjául, ha meg is szavazom, mégis engedtessék meg nekem, hogy már itt az általános vitánál felemeljem szavamat, nem mintha szükségét érezném, hogy leadandó szavazatomat indokoljam, mert hiszen ha hozzájárulok a törvényjavaslathoz, csak természetes, hogy annak indokolását is legalább nagy részében magaménak teszem, de azért, hogy észrevételeimet a törvényjavaslatra vonatkozólag elmondhassam, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* azt tartva szem előtt, hogy a tárgyalásnak csak hasznára válhatik, hogyha az általános szempontok és irányelvek már az általános vitában ugy tisztázódnak, hogy részletes tárgyalás során már kiforrott álláspontok álljanak egymással szemben.

Annyival is inkább tartom szükségesnek, hogy most itt szólaljak fel, mert észrevételeim egynémelyike, a melyeket a törvényjavaslat ellen tenni akarok, oly természetü, hogy előre meg vagyok róla győződve, hogy ha azokat konkrét javaslatok alakjában nyujtanám is be a ház elé, a köztem és a ház t. többsége közt sajnálatomra fennálló nagy elvi ellentétek folytán azok elfogadásra ugy sem találnának.

Hogy mindjárt ezeknél kezdjem, t. ház, sajnálattal tapasztalom ebben a törvényjavaslatban azt, hogy egy csomó részletkérdést nem old meg, hanem azok eldöntését a miniszteriumra, a kormányra bizza. Ez nem magában álló jelenség nálunk; a legutóbbi évtizedekben hozott törvényeink majdnem valamennyie ugyanazt a jelenséget tünteti fel, a minek bizonyságául csak a törvénytárra kell hivatkoznom. Hogy pedig itt a jelen törvényjavaslatban ugyanaz a jelenség előfordul, annak bizonyságául ennek a törvényjavaslatnak csak 5., 6., 12., 33. és 42. §§-aira kell hivatkoznom.

Sajnosnak tartom pedig e jelenséget azért, mert a végrehajtó hatalomnak a képviselőház jogainak rovására való túltengését látom benne; sajnosnak tartom azért is, mert a részletek közt is sok oly kérdés fordulhat elő, a mely elsőrendü fontossággal bir és a melynek eldöntése az azt megalkotó testület intenciója és felfogása szerint nagyon különféle megoldást nyerhet. De azonkivül a legnagyobb helytelenségét ezen elvnek abban látom, a miért talán ezen elvet oly gyakran szokták alkalmazni, hogy a rendelet sokkal mozgékonyabb, mint a törvény, a mi alatt azt értem, hogy egy másik rendelettel visszavonható, egy másikkal helyettesithető.

Ha elvi kérdésekről beszélek is, talán senki sem fog nekem abban ellentmondani, hogy ha nem is

az a kormány, a mely a törvény megalkotásánál vezette az ország ügyeit, hanem annak utóda a rendeletet megváltoztatja, azt egy másikkal helyettesiti, nagyon könnyen megeshetik, hogy annak a későbbi rendeletnek az intenczió ja már nagyon eltér attól, a mely a törvény megalkotásánál irányadó volt, daczára annak, hogy a törvényhozás akkor, mikor a kormánynak a felhatalmazást megadta, hogy rendelettel szabályozza az ügyet, abba ezt az intencziót átvinni akarta.

De ugy a jogkereső közönség, mint a jogot alkalmazni hivatott közegek szempontjából is alkalmasabbnak találom, ha az összes részletek együtt lennének feltalálhatók. A törvényt alkalmazni hivatott hatóságok a mai korban, midőn az egyszerüsités elve uralkodik, sokkal könnyebben járnának el, ha a joganyagot csak egy helyen kellene keresniök, nem pedig a törvényben is és a rendeletek tárában is, mely utóbbi különben is arról nevezetes, hogy benne a keresett rendeletet megtalálni soha nem lehet. A jogkereső közönség érdeke is abban áll, hogy együtt találjon meg mindent, mert a törvényes intézkedésekről a nagy publikum még értesül, de a rendeletek már az ő ismeretkörén egészen kivül esnek. Azt hiszem, nem lehetne elvi kifogásokat felhozni az ellen, hogy valamely uj intézkedés vagy szabályzat egész terjedelmében ide kerüljön a ház elé megvitatás végett, mert meg vagyok győződve, hogy mikor valamely törvény tervezete elkészül, legalább konczepcziójában, főbb vonásaiban már elkészült az a rendelet is, mely annak végrehajtása tekintetében napvilágot fog látni. És hogy ez bizottsági tárgyalásra alkalmas, már abból is kitünik, hogy minden fontosabb rendelet a miniszteriumokban is ilyen bizottsági tárgyalásokon megy keresztül, és azt hiszem, hogy az országgyülés idejét egy ilyen több paragrafusból álló hosszabb javaslat nem venné jobban igénybe, mint más kérdések, mert a tapasztalás mutatja, hogy nálunk csak az általános vita szokott hosszu lenni, a részleteken egypár rövid nap alatt át szoktunk siklani, a mivel legtávolabbról sem akarom az országgyülés, kivált a képviselőház eljárását kritika tárgyává tenni, sőt inkább egészen természetesnek tartom, hogy egy minden részletre kiterjedő általános vita után, mint a milyen itt rendesen elő szokott fordulni, már annyira kiforrottak az eszmék, hogy a részleteknél a javaslatoknak, inditványoknak, módositványoknak egyszerü benyujtása és azok feletti egyszerü szavazás már a legbehatóbb tárgyalás jellegét viseli magán.

Egy másik kifogás, a mit a javaslat ellen emelni bátor vagyok, azt hiszem, talán inkább fog, legalább a képviselőház némely részeiben, visszhangra, helyeslésre találni, és ez az ügynökök intézménye. Én azt tartom, az előttünk fekvő törvényjavaslatnak egyik főczélja, rendeltetése az lenne, hogy a kivándorlásra való csábitást megakadályozza, és épen ezt az elvet látom veszélyeztetve azáltal, hogy az ügynöki intézményt ebben a törvényben meghonositjuk. Ugy vagyok meggyőződve, a közvéleménybe is átment, hogy az ügynökök intézménye ellen széles rétegekben keletkezett nizus az országban, s arról is meg vagyok győződve, hogy itt a képviselőházban ez konkrét javaslat alakjában fog napvilágot látni nálamnál hivatottabb elemek által.

Én csak azt az egyet akarom megjegyezni, hogy a törvényjavaslat vonatkozó indokolása, a mely egyedül a külföldnek, még pedig a külföld két államának példájára vonatkozik, logikájában kissé fogyatékos. T. i. két országnak, Németországnak és Olaszországnak példáját hozza fel, melyeknek egyike behozta az ügynökök intézményét, másika pedig később hozott törvénynyel, még pedig a szerzett kedvezőtlen tapasztalatok folytán az ügynöki intézményt elejti. Ezt hozza fel az indokolás indokául annak, hogy nálunk az ügynöki intézményt behozza, de maga is belátja, hogy ez a logika nem egészen helyes, és azért siet hozzátenni, hogy a törvényt nálunk ugy kontemplálja, hogy az ügynöki intézményt lehetségessé teszi, azonban kötelezővé nem.

És itt annál vagyunk, a mit előbb voltam bátor emliteni, a kormány omnipotencziájánál, mert egy ily fontos kérdést tisztán a kormány eldöntésére biz.

Ezenkivül még egy irányban kivánok a törvényjavaslat egyes részletei ellen szót emelni, s ez a törvényjavaslatnak azon része, mely a büntető határozatokra vonatkozik. Azt találom ugyanis, hogy kissé túlenyhék a büntetések, a melyek statuálva vannak. E tekintetben szabadjon a törvényjavaslat indokolásával ellentétes álláspontra helyezkednem, azzal t. i., midőn a törvényjavaslat indokolása azt mondja, hogy magasabb büntetéseket statuálni nem lehetett, mert ezeknek maximuma ugyis eléri az 1879. évi XL., t. i. a kihágásokról szóló törvényczikkbe lefektetett büntetési maximumot. Én azt hiszem, hogy ez a hivatkozás nem állhat meg már azért sem, mert egy későbbi törvényt az előbb hozott törvény nem köthet, de azonkivül is az 1879. évi törvény nézetem szerint csakis az abban a törvényben statuált kihágásokra akarja azt a büntetési maximumot alkalmazni és legkevésbbé sem szól de lege ferenda.

De hogyha már a büntetési maximum nem is emeltetnék fel, mindenesetre szükségesnek találnám a törvényben való kimondását annak, hogy a hihágás ismétlése esetén a vállalkozótól az engedély mindenesetre megvonandó. Az igaz, hogy a törvény egyik szakaszában benne van, hogy a kormány, a miniszter az engedélyt bármikor megvonhatja, de hogy miért nem akarnám ezt a kérdést tisztán a kormány jóakaratára és eldöntésére bizni, azt ismételni nem akarom; csak annyit akarok megjegyezni, hogy nézetem szerint helyes, hogy ha az a vállalkozó

már maga is tudja és előre a törvényben látja, hogy a kihágás elkövetése mily szükségszerü következményekkel jár.

Áttérve ezek után a törvényjavaslat egész komplexumának méltatására, azt azon szempontból akarom felfogni, a mint azt az indokolást maga az előadó ur és a képviselőház többsége oldaláról felhangzott, majdnem valamennyi felszólalás igazolta, hogy ezen törvényjavaslatnak czélja tulajdonképen nem a kivándorlás megszüntetése és csökkentése, hanem czélja első sorban a kivándorlás körül eddig tapasztalt visszaélések megszüntetése és másodszor az, hogy azok, a kik minden igyekezetünk daczára mégis kivándorolnak és a kiket visszatartani nem lehet, a külföldön is érezzék az állam oltalmazó kezét és szülőföldjükkel állandóan kontaktusban maradjanak.

Kevesen vannak az országban, a kik magától ettől a törvénytől várják a kivándorlás csökkentését, de nem is alkalmas egyetlenegy törvény sem arra, hogy a kivándorlást és annak okait megszüntesse. Törvényeknek, a törvényes intézkedéseknek egész sorozatára, még pedig a gazdasági életünket átalakitó sorozatára volna szükség, hogy a kivándorlás okai is megszünjenek. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Jóllehet a kivándorlás okaira nézve én is egyetértek az előttem felszólalt t. képviselőtársaimmal abban, hogy azokat itt bővebben tárgyalni időszerütlen volna, mégis csak azt akarom megemliteni, hogy különösen két irányban nyilvánul. Az egyik oka a kivándorlásnak a gazdasági rossz helyzet, a megélhetés nehézsége, a másik oka azonban, a mely pontnál szintén hozzájárulok a törvényjavaslat indokolásához, mikor ez azt mondja, hogy sok esetben a megélhetés nehézségein kivül a kalandvágy, a gyors meggazdagodás utáni szertelen vágy az oka a kivándorlásnak. Ezt el is hiszem, az utóbbi időkben, a legutóbbi évtizedekben fellépett egy mindinkább terjedő és a nemzet minden rétegében már áthatolt materialisztikus irány, a mely az élet czéljait tisztán az anyagiakban keresi, a mely lelkesülni magasabb, nemesebb czélokért már nem tud, a mely már az egyetemi katedráról is hirdeti, hogy a mostani élet, a modern élet fogalmai között a vallásnak és a hazának fogalma többé nem állhat helyt. Magam is azt hiszem, t. képviselőház, hogy ez az anyagi viszonyokkal egyenlő tényező volt a kivándorlás számarányának óriási és ijesztő voltának előidézésében. E tekintetben ugy az államhatalomnak és a törvényhozásnak, mint a társadalomnak megvan a maga feladata, az t. i.: megmenteni, vagy ha már nem lehet, visszaszerezni a népnek azt az ideálizmust, a mely egyedül képes nagyot teremteni, azt az ideálizmust, a mely a felismert jóért áldozni is tud, a mely egyedül képes azt a lángoló hazaszeretetet ébren tartani, a mely a költőnek ajkára adta azokat a szavakat, ismétlem azokat, a melyeket az előttem szóló Mandel Pál képviselő ur is emlitett, de hozzáteszem annak befejező sorát is: »Aldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell.«

De addig is, t. képviselőház, mig ezen két irányu átalakitás bekövetkezhetik, az előttünk fekvő törvényjavaslatot, a melyet tisztán palliativ intézkedésnek kivánok tekinteni, örömmel üdvözlöm és fentartva magamnak különben a jogot, hogy a részletekhez még hozzászólhassak, ujólag kijelentem, hogy ezt általánosságban elfogadom. *(Helyeslés.)*

Dedovics György jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. képviselőház! Én ennél a javaslatnál nem szándékozom általánosságban hosszasan felszólalni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon. Elnök csenget.)* Mert azon elismerő nyilatkozat után, a mely a ház minden oldalán a javaslattal szemben elhangzott, csakugyan szükségtelen volna annak védelmére kelni. De azért, hogy felszólalásomat rövidithessem, még eltérek azon parlamenti szokástól is, hogy az előttem szólók beszédeivel is hosszasabban foglalkozzam. Mégis nem tekinthetek el attól, hogy egy rövid megjegyzést a közvetlen előttem szólott képviselőtársamnak a felszólalására ne tegyek. Egyik fő baját a javaslatnak abban kereste, hogy a végrehajtásnál a kormánynak széleskörü diskreczionárius hatalmat nyujt. Hát méltóztassék meggondolni t. képviselőtársamnak azt, hogy a kivándorlás szabályozása főleg rendőri, rendészeti intézkedéseket tartalmaz, már pedig épen a rendészeti intézkedések természetében rejlik, hogy a viszonyok változásához és sokszor gyakori változatosságához képest a végrehajtási rendeletek is könnyen módosithatók legyenek, a mi pedig a törvényben való részletes szabályozás által nincs megadva.

De felszólalásomnak tulajdonképeni czéljára akarok áttérni, mert csak azért szólaltam fel, hogy egy eszmét penditsek meg, a mely eszmének kifejezését nagyon szükségesnek látnám akár magában a javaslatban, akár esetleg a végrehajtási rendeletekben. Én megelégszem azzal is — mert elég garancziát látnék benne — ha a végrehajtási rendeletek intézkednek, de szükségét látnám annak is, hogy a házban nyoma legyen annak, hogy a törvényhozásnak intencziója ezen eszmének megvalósitására is irányul, azzal egyetért. T. i. azon sajnos tapasztalatot tettük kivándorlott hazánkfiaival és teszszük állandóan, hogy egy részük ott kint magyar állameszmeellenes izgatásokba bocsátkozik, részint csábitás, részint pedig talán már meglevő hajlamaiknál fogva. Már most ez a javaslat igen humánusan gondolkodik a kivándorlóknak támogatásáról, nemcsak kivándorlási utjukban, hanem igenis az állam védő kezét érezteti velük ott kint való tartózkodásuk alatt is és törekszik megkönnyiteni visszajövetelüket akkor, mikor kilátásba helyez visszajövetel esetén a hazaszállitásra nézve nagymérvü kedvezményeket, akkor, a mikor czélba veszi egy kivándorlási alap létesitését,

főleg épen ilyen segélyezésekre. Igen helyes magában az az eszme, mert jó, ha mindig szem előtt tarthatják künnlevő honpolgáraink, hogy, ha ők a hazáról meg nem feledkeznek, ez a haza sem feledkezik meg róluk, érdekeiket hajlandó künn is megvédelmezni és hajlandó visszatérésüket minden lehető módon elősegiteni, előmozditani.

De ez a gondoskodás, azt hiszem, az állam érdekének szempontjából csak azokkal szemben helyes és megfelelő, a kik künn is hüek maradtak a magyar hazához, a kiket igazán a hazaszeretet ösztönöz visszatérésre. Ellenben azoknak, a kik talán hazaellenes érzelmekkel vándorolnak ki, vagy künn ilyen érzelmeket szittak magukba és künn is izgattak a magyar állameszme ellen, a kik azzal a czélzattal akarnak visszatérni, hogy azután ezen — részben künn magukba szitt — eszméket terjeszszék, hogy itt benn a haza területén belül a magyar állameszme ellen izgassanak, megkönnyiteni a visszatérést az állam érdekében egyáltalában nem volna helyes, hanem ellenkezőleg nagyon helytelenül gyakorolt humanitás lenne és azért azt hiszem, igenis e részben szükséges gondoskodni arról, akár a törvényben, akár a végrehajtási rendeletben, hogy azok, a kik künn a magyar állam elleni izgatásokban részt vettek, semmiféle kedvezményben ne részesüljenek, ha visszatérni akarnak és azoknak ne könnyittessék meg, hanem inkább megnehezittessék a visszatérés; ha pedig magyar állampolgárságukat már elvesztették, akkor a magyar állam területére egyáltalában vissza ne bocsáttassanak és ha megkisérelnék az ide való visszajövetelt és betennék lábukat, innen visszautasittassanak.

Ezt részemről feltétlenül szükségesnek tartom, mert az, hogy mi még ezen elemekkel engedjük szaporitani és erősiteni itt benn az államellenes áramlatokat és irányzatokat, igazán a magyar állameszme ellen elkövetett nagymérvü mulasztás volna. E részben bizom is abban, hogy a mai kormány és különösen a t. miniszterelnök ur gondoskodni fog akár ugy, hogy a javaslatban történjék e részben valami intézkedés, akár pedig ugy, hogy a végrehajtási rendeletekbe foglaltassék ez bele és bizton várom és remélem, hogy az a nagy államérdek, a mely felszólalásomban szemeim előtt lebegett, egyik vagy másik módon biztositsatik, illetőleg az a czél el fog éretni. Természetes, hogy ez szükségessé fogja tenni azt is, hogy az, a ki vissza akar térni és kedvezményeket akar igénybe venni, valami módon igazolja magát, és pedig erre azt a módot tartanám megfelelőnek, hogy a konzuli hivatalok a végrehajtási rendeletben utasittassanak arra, hogy annak, a ki kedvezményt akar igénybe venni a visszatérésnél, adjon igazolványt arról is, hogy a magyar állam elleni izgatásokban nem vett részt.

Az is igaz, — és itt akarok röviden rátérni Hegedüs Loránt t. barátom tegnapi igen szép és érdekes fejtegetésére, hogy ha mi azt akarjuk, hogy ezen az uton czélhoz jussunk, akkor okvetlenül szükséges, hogy a konzuloktól megköveteljük, hogy a magyar nyelvet tudják. Általában én már évtizedek óta hangoztatom azt, hogy a dualizmusnak és a paritásnak az a megfelelő, hogy a közös hivatalnokok mindkét állam nyelvét birják, mert csak akkor fognak érzékkel birni a magyar állam érdekei iránt is. És az a baj, hogy most sokszor közönyösen tekintik a magyar állam érdekeit, onnan ered, hogy nyelvünket nem birják és a midőn t. barátom felszólalásához való hozzájárulásomat e részben kijelentem, kijelentem egyuttal azt is, hogy a czimerkérdésben is egyetértek vele egészen, mert én is már évtizedek előtt mondottam, hogy a közös czimer ott, a hol egy állam egy másik állammal szövetségben van ugyan, de egyébként mind a két állam önálló és független, akár csak mint Svéd- és Norvégország. mondom, ott a közös czimer nem lehet más, mint mind a két államnak egymás mellé tett czimere, mert minden más közös czimer vagy az egyik vagy a másik állam szuverénitását érintené, azaz egyik vagy másik állam szuverénitása kifejezésének elmosódása, vagy elhomályositására vezethetne. De szükséges a dolog ilyen megoldása már azért is, hogy a magyar czimer emlékeztesse ott künn tartózkodó honpolgárainkat, a kik annak a hivatalnak a támogatását akarják igénybe venni, hogy az a hivatal a magyar államé is, és hogy annak támogatására a magyar állam polgárainak épen olyan igénye van, mint az osztrák állam polgárainak.

Egyben azonban nem érthetek egyet t. képviselőtársammal és itt ezt csak röviden jelzem, mert majd a részleteknél lesz rá módom, hogy álláspontomat megindokoljam, és megmondjam, miért térek el tőle abban, a mit ő tegnap mondott, hogy a közigazgatási bizottság módositását a második szakasznál nem fogadja el. Én majd kifejtem annak idején, hogy miért szükséges ez a módositás.

A javaslatot, mint nem a jelen kormány, de a régibb kormányok mulasztásának pótlását, még pedig teljesen czélszerü pótlását örömmel üdvözlöm és a részletes tárgyalás alapjául elfogadom.

Rátkay László jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! Nagyon rövid észrevételt kivánok tenni, mert az előttem szólók oly bőven és oly alaposan körülirták a törvény szükségességét, kimutatták annak üdvös voltát, hogy nekem csak igen kevés mondani valóm van. A kongresszusok nyilatkozatai, az országos közvélemény nyilvánulása követelte azt, hogy végtére is az az áldatlan kivándorlási állapot Magyarországon törvényhozásilag rendeztettessék.

Ennek felelt meg a t. kormány az előttünk fekvő törvényjavaslat tárgyalása alatt és én is odaigyekszem, hogy ez a javaslat minél hamarabb törvényerőre emelkedjék. *(Tetszés.)* Van

azonban egypár észrevételem, nem annyira a részletekre szóló, mert a részleteknél majd módunkban lesz érvényesiteni nézeteinket, de különös figyelmébe ajánlom a t. kormánynak az általam elmondandókat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha mi a kivándorlásnak első magyarázatait kutatjuk, reá jövünk, hogy Magyarországon a külföldre való kivándorlás főleg a Felvidéken támadt, azokban a felvidéki vármegyékben, a melyekben a nép addig is nem a kivándorlás, hanem az országban való vándorlás utján szerezte meg élelmét és kenyerét. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Azonban főleg a felvidéki gyolcsos tótok vándoroltak tömegesen az országba, hogy ismereteikkel szerezzék meg az országban kenyerüket. A gyolcsos tótok pedig iparczikkeik árulásából meggazdagodtak — a mint ezt igazolni fogják felvidéki képviselőtársaim — mert ismerjük mi is, még én is emlékszem azokra a vagyonos gyolcsos tótokra, a kik az ország minden részében megfordulva, lehet mondani, hogy jó vastag tárczákkal tértek haza, hogy otthon házi iparuk körében ismét előállitsák azon czikkeket, a melyekkel azután az országban szétmenve az ország különféle népeinek szükségleteit elégitették ki.

Az ujabb időkben ez megszünt. A drótos tótok többé alig járnak, az üveges tótok már megszüntek. Hiszen a helybeli üveg-ipar is tiltakozást emelt ellenük, kiszoritották őket még innen Budapestről is; a gyolcsos tótok többé nem járnak, mert kiszoritotta őket a külföldi ipar, a mely elárasztotta az országot ugy, hogy a néhai gyolcsos tótoknak csak az emléke él még s a szükségleteket a horvátok, a csehek elégitik ki iparczikkeikkel s a pénzt kiviszik a külföldre.

Nagyon természetes, hogy midőn ezek itt létrejöttek, az a nép, a mely hozzá volt szokva különben is, hogy igy vándorolva szerezze meg kenyerét, mihelyt észrevette a könnyü közlekedési eszközöket, s az Amerikába könnyebben történhető vándorlási módokat felismerte, nem volt neki más hátra, ha elpusztulni nem akart, mint hogy oda vándoroljon ki, a hol megszerezheti a maga kenyerét *(Ugy van! a bal- és a szélső-baloldalon.)* és családjának valami jólétet biztosithat. Ez volt a legelső kivándorlás eredete. Természetesen a mint azután ezek megint gyarapodva pénzt küldözgettek haza, a mint már az előttem szólók — főleg pedig Bornemisza képviselőtársam — megjegyezték, a nép körében felébredt a vágy odamenni, a hol több kereset van. Fel is kerekedtek kezdetben apránkint, később tömegekben és ma már egész falvak mennek ki Amerikába. Tehát a kereset, a megélhetés kérdése volt előttük, ez volt az inditó oka a legelső kivándorlásnak.

Később a kivándorlás mind tömegesebb lett. Miért? Mert a hazai viszonyok mindig jobban sulyosodtak a népre. Az a közigazgatási rendszer, a mely ujabb időkben létrejött, az ipari viszonyoknak alakulata, a mely megfosztotta a felvidéki népet még a legcsekélyebb keresetmódjától is, természetesen előidézték azt, hogy minél nagyobb rétegek kerekedjenek fel és vándoroljanak ki.

Ha már most ezeket figyelembe veszszük, és látjuk a hatalmas kivándorlást, nagyon indokolt, hogy gondoljuk meg, hogy vajjon miként lehetne azt, ha már nem tudjuk is megakadályozni, de legalább ugy szabályozni, hogy az visszaéléssé ne fajuljon. Most csak ez a kérdés áll előttünk. Persze, ez a törvényjavaslat nem tárgyal egyebet, mint a kivándorlás körüli visszaélések meggátlását; de ez szerintem csak egyoldalu dolog. *(Ugy van! balfelől.)* Ez csak, — hogy ugy fejezzem ki magam — nagyon palliativ módszer.

Ugron Gábor: Ugy van! Kisméretü dolog!

Szederkényi Nándor: Az indokokat kell kutatnunk. És én, a midőn a t. miniszter ur figyelmét erre felhivom, egyszersmind kifejezem azt, a mi az ország különböző vidékein aggodalmakban fejeződik ki, vajjon e kivándorlási törvény nem lesz-e pejor medicina morbo, hogy vajjon ez a törvény nem fogja-e a kivándorlás vágyát még jobban fokozni. A népkedély furcsa világ. Azt nagyon könnyen ragadják meg eszmék, a melyek azután a végletekig viszik a népet. Az az aggodalom merült fel, hogy ezzel a törvénynyel nem fognak-e azon vidékek is inficziáltatni, a melyek eddig a kivándorlástól meg voltak óva. Én tehát a t. belügyminiszter urnak figyelmébe ajánlom ezt a dolgot, mert, ismétlem, a népkedély furcsa világ. Az nagyon naiv, és ezen naivitás oly mozgalmat indithat meg, a mely a kétségbeesés elé állithat minket. Az életbeléptetésnél tehát gondossággal kell eljárni, hogy ilyen láz ne támadjon, és ilyen veszély kizárassék.

De a mire különösen felhivom a kormány figyelmét, ez az, hogy itt egyoldalu intézkedésről van csak szó. Ha e törvénynyel párhuzamosan nem jönnek létre azon intézkedések, a melyek a nép javának, a kereset gyarapodásának utját egyengetik, akkor e törvény nagy bajoknak lesz a kutforrása. Ha a közigazgatásnak a népélet könnyitésére czélzó reformjait nem mozditjuk elő, ha főleg az adóreformmal nem sietünk, . . .

Madarász József: Vagyis, ha az adókat le nem szállitjuk! Terhes az adó!

Szederkényi Nándor: . . . mert ez minden bajnak az oka; az adóreform szüksége ma már oly életkérdés, hogy erről itt a házban beszélni talán felesleges is. Ha ezzel a kormány nem siet, akkor a kivándorlási törvénynyel kétségen kivül elő fogja mozditani a kivándorlást, de azt megakadályozni vagy pedig érinteni nem fogja. Ennélfogva különösen ajánlom a kormány figyelmébe azt, hogy e téren kettőzött munkássággal fogjon a működéshez és főleg az adóreform iránt tegye meg minél hamarább a kellő lépé-

seket, mivel csakis ez fogja a kivándorlási kérdést megoldani, illetőleg azt teljesen feleslegessé tenni. Kényszerrel, rendezéssel nem fogjuk azt mérsékelhetni, hanem csakis olyan intézkedésekkel, a melyek magát a kivándorlást teszik feleslegessé. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket tartottam szükségesnek elmondani és a kormány figyelmébe ajánlani. A törvényjavaslatot különben elfogadom a részletes tárgyalás alapjául.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Rátkay László jegyző: Artim Mihály!

Artim Mihály: T. képviselőház! Én Csernoch János t. képviselőtársam elhangzott jeles beszéde után nehezen tudok ujat mondani, mert választókerületeink állapota, a mint láttam, egy és ugyanaz. Czélszerünek sem tartom a vitát nyujtani, mert a mi missziónk nem az, hogy üres szóáradattal és szőrszálhasogatással töltsük az időt, hanem, hogy kölcsönösen megismertetve a nép viszonyait, bajait, prakticze állapitsuk meg azokat az eszközöket és módokat, a melyekkel a hazát nagygyá, hatalmassá és azt a szegény népet legalább annyiban elégedetté tegyük, hogy itthon érezze magát. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Mindenki visszaemlékszik arra, hogy mily nagy ólomsulylyal nehezedett a választásokra a régi időben a hivatalos világ, mily nagy sulylyal nehezedett a választásokra a zsidóság, kezdve a kis Kohntól egészen a csudarabbiig.

Sándor Pál: És a papok!?

Artim Mihály: A papság a zsidósággal nem szövetkezett! Mindenki tudja, hogy milyen szép egyetértéssel csinálták ezeket a választásokat. Mi természetesebb, mint hinni azt, hogy a kiknek akarata érvényesült a törvényhozók választásánál, annak az érdeke is érvényesül a törvények hozatalánál és alkalmazásánál is? Mi természetesebb, mint hinni azt, hogy ez a szövetség, mely létezett a választás alatt, létezik a választás után, a törvényhozás alatt és a törvényhozás után is, vagyis a törvények alkalmazásakor. Ez a logika!

Részemről csak egy esetet tudok, a hol egy ember az igazságszolgáltatás előtt megjelent egy igazolványnyal, hogy ő a kormánypárti képviselőre szavazott. Nem akarom én ezzel gyanusitani vagy vádolni a birót, csak azt mondom, hogy ily érdekszövetségnek kell lennie, különben az az ember nem vitte volna el azt az igazolványt, és a ki adta, nem adta volna neki.

Gr. Wilczek Frigyes: Ki adta?

Artim Mihály: Az titok! *(Derültség.)*

Gr. Wilczek Frigyes: Pedig érdekes volna tudni!

Artim Mihály: Az nem tartozik a dologhoz nem akarok szemelvényekkel szolgálni!

Mi természetesebb tehát annál, hogy a mi törvényeink éle kevés kivétellel mind a szegény nép ellen van forditva, és kedvez kinek? az uzsorának és a kormány omnipotenciájának.

Széll Kálmán miniszterelnök: Tessék bizonyitani!

Artim Mihály: Majd máskor, s beszédem folyamán később is. Mi természetesebb annál, hogy apáink földjein a zsidók, csehek duslakodnak, a szegény nép kétségbeesésében koldusbottal Amerika felé tódul. Ez egyik oka a kivándorlásnak. Irva van, hogy a kinek sérelme van, az felebbezzen. De ez csak irott malaszt. Hogy fogja a szegény ember igénybe venni a felebbezést? Az illető lelkész ehhez nem nyulhat, mert a zugirászat gyanujába esik. A körjegyzőnek sem szabad. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dehogy nem!)* Bizony igy marad felebbezés nélkül; vagy el kell mennie az ügyvédhez, a mi kétszer-háromszor annyiba kerül, mint maga a büntetés. S ha meg is történik a felebbezés, mi annak az eredménye? Az, hogy az elsőfoku határozat indokainál fogva helybenhagyatik. A törvény sem akarja, hogy a szegény ember felebbezzen; mert ott van a törvényben, hogy a szegény ember felebbezését adja be ott, a hol elitélték. A főszolgabiró azt felterjeszti, ki, ha nem is jogász, van annyi természetes esze, hogy ugy czirkalmazza ki a dolgokat, hogy a formális igazság az övé legyen. Ez egyik bizonyiték.

A szegény embert nem hallgatja ki senki; arra példát sem tudok, hogy az alispán a felebbezésnél a szegény embert kihallgatta volna. Továbbá a törvény a hivatalos zsarolást sem tiltja, mert a kihágásnál 2 frtig felebbezni sem szabad. Ez a második bizonyiték. Ez a birságolási mánia — nem szólok az országról, hanem szólok az én kerületemről, mert én csak azt ismerem jól — egyik oka a nép kivándorlásának. Az idén kerületemben a birságolási mánia ugy grasszált, olyan mérveket öltött, hogy a szolgabirák már kifogytak a számokból, *(Derültség.)* s nem tudtak mit csinálni; s maga a birságolási összeg, ha felül nem mulja, de bizonyára eléri az egyenes adók félösszegét. *(Mozgás.)*

Ha a t. miniszterelnök ur korlátozni vagy mérsékelni akarja a kivándorlást, alázatos kérelmem odairányul, méltóztassék az ország szine előtt nem ékesszólással, de tettekkel bebizonyitani, hogy ezen érdekszövetség a miniszteriumig fel nem hat; hogy annak, még ha vélelemben exisztál is, tényleg exisztálnia nem szabad. De ezt nem eloquentiával, hanem azzal képes a t. miniszterelnök ur bizonyitani, ha megmutatja plasztice, hogy a közigazgatás azokat a szegény embereket csak akkor bünteti, ha ellenszegülnek, vagy rosszakaratot tanusitanak. Nem akarok szemelvényekkel szolgálni, pedig van elég. *(Felkiáltások balról: De halljuk!)* Nagyon hosszasra nyujtanám a vitát. Erről majd máskor.

A kivándorlás második okául ujabban feltünik megint egy másik körülmény, t. i. az hogy a szegény nép azon területeit, a melyeket

ő az emberi emlékezetet meghaladó idő óta legelőül használt, már most erdősitik és fásitják. Annak a szegény embernek nincsen hová kibocsájtania marháját, az erdő kezdődik mindjárt a házánál. És hogy eddig zendülés nem történt, az csakis Dávid erdőgondnok tapintatának köszönhető. S nem akarom itt az egyéni nézeteimet előtérbe tolni, csak hiven reprodukálom azokat a mondásokat, a melyeket az illető szegény emberek hozzám intéznek, a kik hozzám mintegy bucsura járnak. És pedig azt mondják: Uram, mi megválasztottuk képviselőnknek; legyen szives hát tudomására hozni azoknak, a kiket illet, hogy engedjenek nekünk megélhetési módot. Lássuk, azt akarják-e az urak, hogy éljünk, vagy hogy kivándoroljunk? Az én tenyeremről — azt mondja — a bőr egy év alatt ötször-hatszor lement, mig azt a területet kifizettem, kiváltottam. Már most mi történik? Az állam ráteszi kezét és mi kénytelenek vagyunk ezt a területet fásitani, hogy az az uraknak vadászati sporthelyül szolgáljon és kénytelenek vagyunk — azt mondja — még a birságokat is fizetni, hogy legyen az uraknak miből inni, *(Derültség.)* nekünk pedig nincsen egy kanál tejünk, mert lefoglalták a legelőnket. Azt mondja: Ha az a körülmény fenforog, hogy nekünk nem akarják megadni a megélhetést — bizalmunk van az urhoz, hogy kérelmünket elő fogja adni — ez azt eredményezi, hogy mindannyiunknak Amerikába kell mennünk; éljenek — azt mondja — a hivatalnok urak itt a zsidókkal meg a farkasokkal, és csak ha hirét veszszük annak, hogy a farkasok megették őket, akkor fogunk visszatérni. *(Élénk derültség.)*

T. ház! Ez már egy kétségbeesett népnek a szava, a melyen segiteni kellene. Ezt a dolgot előhoztam személyesen a földmivelésügyi miniszter ur előtt is, de ő engem a titkárához utasitott, mintha a titkárának nagyobb befolyása volna ez ügyben, mint a földmivelésügyi miniszter urnak. Igy tehát az ügy abban maradt.

És ez nem kicsinylendő dolog annál is inkább, mert a mint Bornemisza Lajos t. képviselőtársam mondta, ennek a javaslatnak koronája az, hogy ez a nép visszatérjen. De ha mi azt akarjuk, hogy ez a nép visszatérjen, akkor szükséges, hogy azzal a néppel jól is bánjunk. Ha mi azt a népet magunk koldusbotra juttatjuk, ha magunk kergetjük ki: hiába fogunk azoknak az embereknek oda zászlókat küldeni, s azokon jelezni, hogy Hungária a tengerbe hullatja könnyeit, hiába fogjuk azokat czirógatni, azok felénk sem fognak nézni.

Midőn ezeket a t. miniszterium magas figyelmébe ajánlanám, kijelentem, hogy a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra már nincs senki sem feljegyezve; a miniszterelnök ur kiván szólani.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mindenekelőtt fogadja a t. képviselőház és fogadják mindazok, a kik ezen kérdésben szót emeltek, de maga a ház is — mert megérzi az ember, mi a hangulata, a képviselőház összességének bizonyos kérdéssel, bizonyos törvényjavaslattal szemben — köszönetemet azért a kegyes objektiv birálatért, a melyben ezen törvényjavaslatot részesiteni méltóztattak. Ettől az objektiv birálattól csak egyetlenegy beszéd, a legutolsónak elhangzott beszéd tért egy kicsit el, de azért engem az nem zavar meg abban, hogy én a tisztelt ház tagjainak általános köszönetet mondjak. De ezt az utolsó beszédet valóban, gondolom, a t. képviselőház is olyannak tartja, hogy felment engem attól, hogy én arra és azokra a kijelentésekre, a miket tartalmazott, reflektáljak. Mert már azt mégis csak igen nehéz ám igazolni, de nem is szükséges arra felelni, hogy a birságolásoknak összege már annyira megy, mint akár az összes adóknak összege. *(Derültség jobbfelől.)* Aztán meg azt méltóztatik mondani, hogy valami érdekszövetség nem nyulik-e fel a belügyminiszteriumig. Hát a t. képviselő ur meg sem gondolta, hogy mit állit ezzel, micsoda különös erős és abszolut valótlan vádat; különben erősen kellene visszautasitanom. Igy valóban engedje meg nekem, de talán a t. ház is egyetért velem, hogy, épen csak reámutatva ennek a vádnak frázisos ürességére, arra ne válaszoljak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Csak egyet: hogy ön, t. képviselő ur is, a ki nem egyszer járult hozzám bizonyos ügyben intervenczióval és bizonyos kérésekkel, meggyőződött róla, hogy ott semmiféle érdekszövetség nincs, vagy semmiféle elfogult szempontból ügyeket nem intéznek el. Ez nekem elég annak bizonyitására, hogy a t. képviselő ur beszédének milyen a tartalma, mikor ilyeneket állit. *(Élénk tetszés a jobboldalon.)*

Most rátérek azokra, a miket hallottam. Őszinte örömmel konstatálom csak, hogy ime a képviselőházban pártkülönbség nélkül tudunk egyesülni akkor, mikor arról van szó, hogy egy általánosan helyesnek és szükségesnek ismert kérdés megbeszélésénél és megbirálásánál keressük az igazságot és az intézkedéseknek helyességét. Ha ez vezet bennünket minden javaslatnál, habár itt-ott — én elismerem — elvi ellentétek játszanak egyik vagy másik javaslat megbirálásánál a vitába bele, de ha azon elvi ellentéteknek épségbentartásával a javaslatoknál mégis mindig azt keressük, hogy mi az objektiv igazság, mi a törvényjavaslat czélja és azon czél tekintetében helyesek-e az eszközeink: akkor én őszintén óhajtom azt és remélem is, hogy sokszor fogunk találkozni a vitának ezen tárgyilagos és elfogulatlan, ezen — mondhatom — a parlamentárizmusnak esszenciájából meritett és erre vonatkozólag üdvös és hálás nivójával. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A t. képviselő urak, a kik felszólaltak, a mellett, hogy kegyesek voltak ezt az inicziativát — mert ez az — méltányolni, mégis aggá-

lyaikat fejezték ki részben az iránt, hogy ez a javaslat azt, a mit mi akarunk, egészen nem fogja elérni és nem fogja orvosolni azokat a bajokat, a melyeknek orvoslása czéljából én a törvényjavaslatot előterjesztettem. Hát itt-ott némely nézetet, aggályt kell rektifikálnom és felderitenem, vagy rámutatnom, hogy talán nem nyugszanak egészen helyes alapon.

A mi mindenekelőtt a kivándorlásnak okait illeti, hiszen, t. képviselőház, ennek a javaslatnak nem czélja az, hogy orvosolja mindazon okokat, a melyekből a kivándorlásnak ez a nagy baja származott. Mert a baj nagy; hisz Magyarországra nézve valóban nem ugy áll a kérdés, mint Európa egynémely más államára, a hol a kivándorlás inkább talán keresetforrás, vagy a hol inkább a vérbőségnek oly czélból való megszüntetése, hogy az káros visszahatással az organizmus egészségére ne legyen, idézi elő a kivándorlást. Nálunk a kivándorlás abban a mértékben, a melyben ma fennáll, valósággal egy igen erős, nagy gazdasági és nemzeti vérvesztés; *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és mindnyájunknak a feladata és ezen törvényjavaslatnak a czélja is mindent elkövetni arra, hogy ezt korlátoljuk, ha már megszüntetni nem lehet. Én elismerem, hogy ezzel a javaslattal nem szünnek meg mindazok az okok, melyek miatt a kivándorlás támadt. Az indokolásban — és talán igazságot fognak szolgáltatni nekem az én t. képviselőtársaim, a kik a túloldalon ülnek — én minden szinezés nélkül, objektive rámutattam azokra a sajnos gazdasági viszonyokra, a melyek részben a kivándorlás okai. Nem is mondom, hogy ez a javaslat azokat megszünteti, mert az okokat nem szüntetheti meg, de nem is czélja ez ennek a javaslatnak. A törvényhozási és kormányzati intézkedések egész sorozata szükséges arra, hogy mindaz, a mi okozza részben, de csak részben, a kivándorlást, a maga hatályában enyhüljön, hatásában csökkentessék, hogy aztán általa közvetve a kivándorlás is csökkentve legyen. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Minden lépés, a melylyel mi a közigazgatás és a kormányzat legelemibb kérdéseitől fogva keresztül véges-végig minden közigazgatási ágon, a közgazdasági, a kulturális, a közlekedési, a keresetképességi viszonyokat javitani, az ország anyagi erejét, kulturális nivóját emelni tudjuk, a melylyel ezt az országot az illetőre lakályossá, a melylyel a közigazgatást jobbá, olcsóbbá, szóval az állapotokat elviselhetőbbekké, türhetőbbekké, előrevittebbekké teszszük, mindaz alkalmas lesz és közre fog működni ezeknek az okoknak a megszüntetésére és ez a javaslat — ne gondolja senki, nem azért terjesztettük elő — nem menti fel a kormányt, nem menti fel a törvényhozást minden erre való törekvéstől. *(Élénk tetszés.)*

Ezt előrebocsátom. Már most a kivándorlás okai kétfélék. Az egyik az illető vidékeken uralkodó mostoha gazdasági és egyéb viszonyok hatása, a másik a kivándorlásra való csábitás ténye. Ebből a két elemből áll a kérdés. Hogy melyik elemnek van nagyobb része minden egyes individuumnak, a ki kivándorolni akar, a ki vándorbotot vesz a kezébe, az elhatározásában, hogy melyik elem bir rá több hatással, azt igen nehéz meghatározni, az minden egyes individuumnál különböző és minden egyes tömegnél, a mely kimegy, különböző. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Én ismerek magam tömegeket, egyeseket is, a kik elmentek: nem azért, mert nincsen munkájuk, nem azért, mintha nem tudnának tisztességesen megélni, sőt azért sem, mert vagyonuk ne volna elegendő; olyanokat is ismerek, a kik kimennek, mert a kereset utáni vágy, az anyagi exisztenczia javitásának vágya végre mindenkiben él, mert az emberi ösztönök legerősebbike, az önzés rugója azt ébren tartja. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ez az egyik. A másik, hogy az a kivándorló tudja és látja és a csábitások folytán még csábosabb szinekben látja, hogy ha ő kimegy, munkáját jobban tudja értékesiteni, mint itthon. Kimegy tehát és sokszor csalódva érkezik oda, s csalódva jön vissza. Hát ezeknek az okoknak nagy hatása van. És én állitom a t. ház előtt, a ki foglalkoztam a kérdésekkel, mert foglalkoznom kellett, hiszen ezt a törvényjavaslatot nem tudtam volna másként elkésziteni és nem sikerült volna ugy elkészitenem, hogy kisebb kifogások hiján mégis azt mondhatom, hogy általános megnyugtató benyomással fogadtatott, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* én mondhatom a t. háznak, hogy ma egy kivándorlási láz, egy kivándorlási mánia van, a melyet, remélem, át fogunk élni egyéb, mélyebbre menő gazdasági és kormányzati intézkedések segitségével, a melyek az okok javitását tüzik czélul, de ezen törvényjavaslat segitségével is. Ez a láz most érte el tetőpontját és talán ily mértékben már terjeszkedni nem fog.

És erre kell törekedni. Mert azt nem szabad, de nem is lehetséges meggátolni sem kormányzati, sem törvényhozási intézkedéssel, hogy egyetlen ember se menjen ki az országból. Hiszen először is nem lehet az emberi jogokat békóba verni, másodszor nem is tudnók ezt megesinálni, mert ma már a kinai fal is csak félig-meddig hat Kinában is, az a kinai fal ott legalább kétezer évvel ezelőtt birt hatással, de ma már ott sem bir. Lehetetlen volna tehát akármilyen tiltó, peremptórius, drasztikus intézkedésekkel az embereket a kivándorlástól visszatartani. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)*

Mit kell tehát tenni? *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* T. képviselőtársam, gróf Wilczek, a ki rámondotta most, — elismerem, objektive és jóakaratulag — hogy ennek a törvényjavaslatnak nem czélja a kivándorlást korlátozni, nagyon téved. Igenis, czélja korlá-

tozni. Eltiltani, megszüntetni természetesen nem lehet a czélja, de korlátozni igenis czélja és pedig — mint reá fogok mutatni — intézkedésekkel, a melyek — hiszem — hogy jók és a melyek a tapasztalat által kipróbálva másutt, itt a hazai viszonyokhoz vannak alkalmazva és a melyekre nézve kijelentettem az igazságügyi bizottságban: ha tapasztalni fogom, hogy egyik-másik intézkedés nem válik be, hogy azt a hatást gyakorolná, — a mi, szerintem, ki van zárva, ezt majd bebizonyitom — hogy inkább előmozditja a kivándorlást: hát én, a ki rajta akarom tartani kezemet e betegség üterén, *(Általános tetszés és helyeslés.)* ezen a beteg szervezeten, a ki figyelemmel akarom kisérni a dolgot és a ki igyekszem a legóvatosabban életbe léptetni e törvényt, kijelentem itt is, hogy, a mint a törvénynek az adott viszonyok és tapasztalatok alapján való módositását szükségesnek látom, azt azonnal módositani fogom, *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* és azonnal keresni fogok hatályosabb rendszabályokat, a melyek alkalmasak a törvényjavaslat czélját biztositani, tudniillik, hogy korlátozzuk a kivándorlást. *(Tetszés és helyeslés a jobboldalon és a baloldalon.)*

Hiszen, hogy én igy gondolkodom, mutatja az, hogy ide hoztam e javaslatot. És ha annyian vannak, a kik elitélik ... *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Dehogy! Odaát már a módositásnak helyeselnek! Pedig nem is tudják, milyen lesz a módositás! Derültség!)*

Nem annak örülnek, hanem annak, hogy egy miniszter nem ragaszkodik makacsul az ő ideájához, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* ha a tapasztalat azt bizonyitja, hogy a törvényt módositani kell. Es ez — gondolom — helyes legiszlativ szempont. *(Általános helyeslés.)* Bebizonyitottam e készségemet már magában az igazságügyi bizottságban, a hol kerestem a jobbat és magam proponáltam jobbitmányokat épen a javaslatnak azon részét illetőleg, a melyre vonatkozólag ma is hallottam kifogásokat, s a melyekre reá fogok még térni. Hát jobbitmányokat proponáltam: átalakitottam az ügynöki intézményt egészen. Magam proponáltam az átalakitást és azt hiszem, olyan alapokon, a melyek most már alkalmasak mindazon aggályokat megszüntetni, a melyek hozzáfüződtek. Igy jártam el és igy fogok ezután is eljárni. *(Általános helyeslés.)* És ha ezen a házon kivül — mert itt a házban nem — találkozom még ma is olyan lebecsmérlő és kicsinylő itélettel, mint a minővel találkoztam a napi sajtónak egy részében akár ma is, nohát én kettővel vigasztalódom. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* Az egyik az, hogy ugyanazon lebecsmérlő, ezt a törvényjavaslatot sárig letipró sajtónak azon részében egyetlen gondolatot, egyetlen inditványt sem találtam, a mely ezt a sárig letiport javaslatot, — ő szerintük — alkalmas lenne megjavitani. *(Tetszés a jobboldalon)* Semmiféle ilyen propozicziót én nem hallottam itt a házban, sem pedig valami túlságosan erős kifogásokat; és az az egyhanguság, a melylyel a ház fogadja e javaslatot, annak czélzatát és annak — gondolom — helyes és a közérdek szempontjából meritett motivumait: — gondolom — felment engem attól, hogy ezen, a házon kivül tett kritikával bővebben foglalkozzam. *(Élénk tetszés és helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Már most áttérek arra a pár kifogásra, a mely tétetett, ismét nem azért, hogy itt debatteri ügyeskedéssel *(Halljuk! Halljuk!)* álljak elő, mert ilyen kérdéseknél ezt én a priori kizárom, hanem azért, hogy tárgyilagosan beszéljem meg, a felvetett eszméket és megvilágitsam az érveket, a melyeket a javaslat ellen felhozni hallottam.

Kossuth Ferencz t. barátom két kifogást emelt. Először is azt mondja, hogy attól tart, hogy nincsen a csábitásnak eleje véve ebben a javaslatban sem és attól fél, hogy nem fogjuk elérni a javaslat által azt, hogy az ügynökök — mert azokból más ember nem lesz — ezután ne ugy járjanak el, mint eddig.

Azt gondolom, t. képviselőház, hogy ez nagy tévedés. Először is, mert a törvényjavaslatban az ügynöki intézmény — a mit, mellesleg jegyzem meg, az 1881-iki törvényhozás honositott meg, de igen hézagosan, rosszul, ugy, hogy ez a törvény semmit sem ért, nem is lehetett végrehajtani — ez az ügynöki intézmény át van alakitva a maga karakteréből, abból, a melyet a közfelfogás neki tulajdonit, egészen kivéve. Én az igazságügyi bizottságban tett módositások után, de az eredeti javaslatban is gondoskodtam arról, hogy az az ügynök ne legyen többé kivándorlókat csábitó és szerző ember, *(Helyeslés a jobboldalon.)* az egyszerüen egy organum legyen és semmi más. Egy organum, a melylyel kell birnunk, hogy a titkos csábitásokat és a titkos ügynököket ellenőrizzük, hogy azokat a bokorból kiugrassuk és meg tudjuk büntetni és torolni azt, a mit a törvény előir.

Azt mondja Wilczek képviselő ur, — mert csak ugy adom elő a reflexiókat, a mint eszembe jutnak a hallottak utján, s a mint oda tartozik a tárgyhoz és nem a személyekhez — hogy eddig is volt büntetés, még sem használt. Eszembe jut a nürnbergi régi tanács esete, hogy először egy paragrafusban elhatározták, hogy fel fogják akasztani az illetőt, a ki azt meg azt a bünteny elkövette és a második paragrafusban azt mondták, hogy de először elrendeljük, hogy meg kell fogni. *(Derültség.)* Nem lehetett eddig büntetni azért, mert nem lehetett megfogni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Épen ez a törvényjavaslat fog arra szolgálni, hogy meg lehessen fogni, mert azok a hatósági szervek, ugyszólván, a melyek most állittattak fel és a melyeknek folytonos ellenőrzése alatt fognak lenni, ezek az emberek maguk fogják kikutatni azokat az illegitim, csábitó ügynököket, a kik titokban

garázdálkodnak, azután megcsalják, kizsebelik azt a szegény embert, már mielőtt kiszállitották volna és dus proviziókat kapnak, a mi ebben a javaslatban ki van zárva. Ime itt a javaslat eredménye.

Először is az az ügynök most már meghatalmazottja lesz a hajózási vállalatnak, nem fog proviziókat huzni attól, hanem fix fizetéssel fog elláttatni, a belügyminiszter által adatik neki az engedély ezen közvetitésre, s nem szabad neki közvetiteni másnak részére, mint a kivel szerződési viszonyban van és a ki által oda van állitva. A belügyminiszter az ő hatóságai által ellenőrzi annak minden könyvét, egész üzletét, minden lépését, és a 19. §. azt mondja — ennél már drasztikusabbat nem lehet odaállitani, ezt mindenki, a ki a javaslatot figyelmére méltatja, be fogja vallani — *(olvassa)*: »Az ügynöknek és alkalmazottjának tiltva van az engedélyében megnevezett vállalkozón kivül más vállalkozó részére, vagy saját számlájára szállitási ügyleteket kötni, fióktelepeket létesiteni, helyettest állitani, akár szóval, akár irásban a kivándorlásra csábitani és izgatni, házról-házra járni, valamint a maga részére a kivándorlóktól bármily dijat vagy szolgáltatást követelni, vagy elfogadni.« Egyéb intézkedések is ilyen természetüek, a melyek a legerősebb ellenőrzések alatt fogják ezt a tilalmat tartani. Ezen tilalommal szemben szeretném én látni azt az ügynököt, a ki ezekkel az erős büntetésekkel szemben visszaélést mer koczkáztatni. *(Helyeslés.)*

A másik, a mit Kossuth Ferencz t. barátom mond — és ez némileg összefügg azokkal is, a mik más t. képviselő urak részéről mondattak, Barta Ödön t. képviselőtársam is emlitette, a kinek valóban mélyreható, igazán szakszerü és tárgyilagos beszédéről a magam részéről csak a legnagyobb elismeréssel nyilatkozhatom, u. m. felvetette egyik passzusában Hegedüs Loránt t. barátom a maga igen érdekes és nagyon szép és igen tanulságos fejtegetéseiben — azt mondja, hogy nem látja azt az intézkedést, hogy ott volna egy kormányközeg, a ki az illetőket fogadja, a hol kiszállnak és nem lesz kormányközeg ott, a mely gondozza őket ott, a hol Amerikában nagy telepekben élnek. Ez igen fontos része a dolognak; mert e törvényjavaslat feladata, nemcsak a kivándorlás lehető megszoritása, hanem az is, hogy a magyar állam a kezét, a mennyire lehet, künn is rajtuk tartsa a kivándorlottakon, hogy a magyar állam számára el ne veszitsük őket, *(Élénk helyeslés.)* hanem, hogy tartsuk őket eleven vallási és nemzeti kötelékekkel idefüzve, hogy a hazának tagjai maradjanak. *(Helyeslés.)* Fontos kifogás ez tehát és vizsgáljuk meg, hogy e javaslat alkalmas-e arra, hogy e téren megtegye, a mit lehet?

Hát én állitom, hogy alkalmas. Intézményszerüleg kezeljük az illetők által hazaküldött, hazaszállitott pénzküldemények dolgát, ugy, hogy valamely hazai pénzintézettel kötendő szerződés folytán Amerikában fióktelepek állittatnak és embereink alkalmaztatnak. Ez már maga oly intézmény és szervezet, a melynek révén a kontaktust épen az anyagiakban — mert mindenki azért megy, — fenn lehet tartani. Gondoskodni igyekszem, teljesen egyetértőleg a külügyminiszterrel, hogy konzulátusainknak, a kiknek feladata első sorban ezen ügyeknek is gondozása, mert külügyi képviseletünk az 1867. XII. t.-cz. értelmében közös száma, a lehetőség szerint szaporittassék, még pedig valóságos konzulokkal és arra — a mi jórészt igy is van ma már — hogy minél több magyar ember legyen azon konzulátusokban. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Nyugtalanság balfelől.)* Egyetlenegy amerikai konzulátus sincsen — itt van előttem a lista, nem olvasom fel — a hol ne volna magyar hivatalnok, sőt többesszámban is vannak. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem tudnak magyarul!)* Azon leszek, hogy mindenütt még fokozottabb mértékben legyenek magyarok. Ma már — és ezt csak közbevetőleg mondom, megnyugtatására sokaknak, a kik nem ismerik a kérdést — ma már nem ugy van, mint valaha régen; ma már a keleti akadémián a konzulokra nézve a magyar nyelv kötelező tantárgy.

Rákosi Viktor: Nem tanulnak meg magyarul!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen ennél többet már csak még sem lehet tenni, mint azt, hogy kötelező tantárgy és vizsgálati nyelv a magyar! Nemcsak a magyar ember számára, de az idegen nyelvü konzul számára is elő van irva, hogy magyarul kell tudnia. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem vizsgálják jól!)* Jól vizsgálják, kérem; csak ne méltóztassanak mindenben kifogást találni; mert a ki mindenben a szőrszálhasogatásig menő kritikával él, annak a kritikája gyakran csorbát szenved ott is, a hol igaza van. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rákosi Viktor: Ez jó vastag szőrszál! Ezt lehet hasogatni! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát ez sem alkalmas a hasogatásra. *(Tetszés jobbról.)* Azonkivül a külügyminiszter urral egyetértőleg az állandóbb és teljesebb érintkezést is óhajtom szervezni a konzulátusoknál ezen ügyekre nézve.

Azt mondja t. barátom, Kossuth Ferencz, hogy kormányközeggel csináljam a dolgot. Ez nem olyan egyszerü, mint a minőnek első tekintetre látszik. Kormányközeget állitani Amerikában, mást, mint a ki diplomácziai vagy konzuli keretben és minőségben ott akkreditálva van, nem lehetséges. *(Ugy van! jobbfelől.)* Hiszen mit szólanánk mi hozzá, ha Amerika vagy akármelyik más állam itt nálunk hivatalnoki szervezetet állitana, kormányközegeket állitana fel valamely czélból, hiszen ez a territoriális fenhatóság jogához tartozik minden államban, odáig menni nem lehet, az lehetetlen dolog. Figyelmeztetem Kossuth Ferencz t. barátomat arra,

hogy az olasz kormány állitott fel most nem régen ilyen szervezetet Newyorkban, és ezt az olasz kivándorlási hatóságot egyszerüen becsukatta az amerikai kormány és még azt sem engedte meg, hogy Elise-Islandba vándoroljon át müködésével.

Ezzel csinján kell bánni, mert ismétlem, csakis az államok territoriális jogának respektálásával szabad kivándorolt hazánkfiaival az érintkezést fentartani. Ez vezet azután rá arra a kérdésre, a mit Csernoch János t. képviselő ur tárgyalt itt, és egész alaposan bizonyos irányban. Mert az ottani lelkészkedésnek és egyházi fenhatóságnak a kérdése sem olyan egyszerü. Én igenis azon vagyok, hogy a vizitátori méltóság vagy stallum helyett egy vikarátus állittassék fel, és igyekszem ebben a római, általában a hierarchikus aggályoknak lehetőleg elejét venni, igyekszem azokat az aggályokat egy hosszasan vezetett tárgyalás és, remélem, sikerrel vezetett tárgyalás során eloszlatni. *(Általános helyeslés.)*

És az a támogatás, a melyben engem a herczegprimástól kezdve végig a magyar katolikus püspöki kar a maga resszortjában és ügyeiben, s a többi egyházak lelkészei is részesitenek, az a buzgó, lelkes, odaadó támogatás, az az állandó érintkezés, melyben velük vagyok e kérdésben, azt hiszem, biztosit arról, hogy ebben a kérdésben a létező nehézségeket sikerül majd leküzdenem. Én csak köszönettel tartozom — s ezt már most másodszor teszem, — azért, hogy engem a katolikus püspökök mindegyike, s különösen azok, kikhez e kérdésben speczialiter fordulok, a legodaadóbban támogat.

Épen ugy támogatnak a többi felekezetek egyházi férfiai és hatóságai is, a mennyiben rájuk szükségem van, és az amerikai kivándorlás szempontjából rájuk is van szükségem. Azonban nagyobb érintkezésben állok e tekintetben a román kivándorlást illetőleg, a hol fentartom a nexust, s fentartom azon határvonalak között, — s ez legyen egyuttal válaszom a Hegedüs Loránt képviselő ur által elmondottakra — a mely határokat nekünk kell első sorban respektálnunk, hogy t. i. nekünk semmi román polgár ügyébe beavatkoznunk nem szabad, de az oda időlegesen, vagy hosszabb időre kivándorolt magyar állampolgároknak vallási ügyei igenis érdekelnek bennünket, és valamint más állam teszi, ugy nekünk is jogunk van az érintkezést ezen a téren fentartani és ápolni. *(Általános élénk helyeslés.)*

Holló Lajos: Küldjék ki oda Molnár apátot!

Széll Kálmán miniszterelnök: Mielőtt a tegnap hallottak némelyikére áttérnék, még válaszolok egyes, ma hallott dolgokra. Azt mondja gróf Wilczek többek között, hogy ő nem tartja egészen helyesnek a törvényjavaslat több határozmányának azt az intézkedését, hogy a miniszteriumra bizza a részletes rendeleteknek a kibocsátását, mert mint mondja, az utóbbi időben — s ez talán czélzás akart lenni reám, — igen sok olyan törvényt hoztunk, a mely rendeletekre bizza a kérdések részletes elintézését.

Gr. Wilczek Frigyes: Az utolsó évtizedekről beszéltem.

Széll Kálmán miniszterelnök: Én magamra veszem, és állitom, hogy az utolsó évtizedben, pl. az egyszerüsitési törvénynyel idejöttem a ház elé, és kértem e törvényben azon elvek lefektetését, és azon elvek kimondását, a melyek akár törvényben, akár pedig elvi szempontból igenis organikusabb hatáskörökbe és törvényesen megállapitott eljárásba ütköznek. Ezeket mind törvény által állapitottam meg, de a mi azután az egyszerüsitést illeti: a megyei közigazgatási kezelést, a járási, a községi kezelést, az árvaügynek és mindazon ügyeknek kezelését, a melyek ott előfordulnak, a kézbesitésnek, a kihágási eljárásnak, a büntetéspénzek dolgának, a kihágási, a pénzügyi kihágási dolgoknak kezelését, azután a közigazgatásnak egy másik nagy terrénumán az árvaügyeket a megyékben, járásokban és a községekben: mindezeket én igenis rendeletekre biztam azon törvényekben, és, gondolom, helyesen jártam el, s a belügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmával lesz alkalmam számot adni a t. képviselő uraknak arról, hogy micsoda vaskos kötete az egyszerüsitési rendeleteknek bocsáttatott ki, a melyek alkalmasak lesznek arra, — mert meghallgattam az egész országnak minden kiváló szakférfiát, vagy legalább sok szakférfiát, mert rajtunk kivül is vannak az országban elegen ilyenek, hogy az eljárást minden téren megkönnyitsék. Továbbá tiz ilyen rendeletet bocsátok ki, a melyek most már lassanként életbe fognak lépni: január 1-én, avagy a jövő év közepén; nagy részük már ki is van bocsátva, csak kettő vagy három van még hátra. Azt hiszem, hogy ezek a közigazgatás reformját nemcsak hogy előkészitik, de magát a közigazgatást mértföldekkel viszik előbbre, mert egyszerüsitik azt.

Krasznay Ferencz: Hogy egyszerüsitenék, a mikor egy egész könyvtárt képeznek maguk a rendeletek? *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen épen ez a felületes itélkezés; kérdezze meg a t. képviselő ur azt az alispánt, a szolgabirót, hogy ha nekik rendeletben megmagyarázom az egész országban egyformán, hogy az akta első keletkezésétől, az akta felvételétől és az akta beérkeztétől kezdve végig mit kell tenniök, és hogy kell eljárniok: hogy ha ezt nekik utmutatással, részletes körülirással és mintákkal megmagyarázom, hogy ez mennyire egyszerüsiti számukra az eljárást.

Azok az emberek tudják, hogy hogyan járjanak el, ha sok rendeletet kell is elolvasniok; sokkal jobban tudják, mint azok, a kik keveset vagy semmit sem olvastak és semmit sem tudnak, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* hanem eltulajdonitottak maguknak valamit nagy felülete-

sen a praxisból és azután csinálják a dolgaikat az ország 64 törvényhatóságában, annyi városában, annyi száz járásában és 15.000 községében mindenütt más és másképen. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Kérdezze meg Krasznay Ferencz t. képviselőtársam azokat az elfogulatlan férfiakat, a kik ott voltak és részt vettek azon az ankéten; egyetlen ember sem tagadta meg a legnagyobb elismerést, pedig azok a férfiak alispánok, főjegyzők, tiszti ügyészek és körjegyzők voltak, tehát mindannyian a praktikus élet emberei. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* Nem szabad előre feltett szándékkal mindent helyteleniteni.

Krasznay Ferencz: Ez már szokás Magyarországon!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez igen rossz szokás, a mely nem vezet jóra, és ettől óvakodnunk kell, mert akkor a kölcsönös kapaczitáczió és a kölcsönös megnyugtatás utjáról letérünk és czélt nem érünk. Mindezt csak mellesleg jegyeztem meg.

Azt mondja gr. Wilczek Frigyes t. képviselő ur, hogy mindezeket, a melyek itt a rendeletekben foglaltatnak, a törvénybe kellett volna felvenni. De nekem a törvényhozásról egészen más a felfogásom. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A törvényekbe az elveket kell lefektetni, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* azokban meg kell oldani a kérdéseknek érdemét és igazi tartalmát.

De hogy az eljárásoknak minden egyes aprólékossága felvétessék a törvénybe, azt képtelenség keresztülvinni. Egészen más a perrendtartás kérdése, mert az igazságszolgáltatás terén ugyszólván minden egyes betü abszolut jelentőséggel bir, de hogyha közigazgatási kérdésekben az eljárási formaságokat és a részletes keresztülvitelt kodifikálni akarnók, akkor Magyarországon nem lenne ember, a ki a törvényeket ismerné, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* sőt egy ember sem akadna olyan, a ki azokat megalkotni képes lenne. Szóval ez lehetetlenség volna. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Tessék a pénzügyi rendeletekre nézve is ezt az eljárást követni!

Széll Kálmán miniszterelnök: Igenis, ott is igy kell eljárni, és ha a pénzügyi rendeletek terén ezt az eljárást fogjuk követni, mint a közigazgatásiak terén, hogy a törvénybe a megállapitási elvek kerülnek, a többit pedig a végrehajtási közegekre bizzuk, akkor ott is több lesz a világosság, mint a hogy remélem is, hogy a pénzügyi rendeletekben ezentúl meglesz a világosság és egyszerüség, és ezekkel együtt meglesz az eljárás gyorsasága is. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Azért vannak ezek a dolgok rendeletekre bizva.

Csak nem való törvénybe az, hogy miként ogja az illető az ő könyveit vezetni, mikép fog a szerződések foganatositásánál, a közvetitésnél és a továbbiakban eljárni? Csak nem való törvénybe, hogy az ellenőrzést miként gyakorolják a hatóságok? Oly ellenvetés ez, a mely nézetem szerint nem bir alappal. *(Helyeslés jobbról.)*

Áttérek azokra, a miket tegnap hallottam Barta Ödön t. képviselőtársunk részéről, és mindenekelőtt egy fontos kérdésre kell válaszolnom. A t. képviselő ur azt mondja, és mintegy az ő igazán jóakaró, melegszavu kritikájának alapjául és a törvény megszavazására nézve feltételül tüzi ki ezt, hogy nyilatkozzam arra vonatkozólag, hogy ennek a törvénynek csakugyan az lesz-e a czélja, hogy irányitsuk a kivándorlást Fiume felé?

De bocsánatot kérek, mielőtt erre felelek, még Wilczek Frigyes t. képviselő urnak egy ellenvetésére óhajtok válaszolni. A t. képviselő ur ugyanis azt is akarja, hogy törvénybe tegyük, hogy a miniszterium felhatalmazást kér arra nézve, hogy időnkint megtilthassa a kivándorlást bizonyos országokba, vagy bizonyos országok oly részeibe, a hova a magyar ember csak vesztére megy.

Engedelmet kérek, hogy tudjuk előre, azt hogy micsoda államok vagy micsoda államok országrészei lesznek olyanok, hogy azokba megtiltsuk a kivándorlást? Azt akarja még, hogy ne felhatalmazás utján, hanem egyenesen a törvényben való részletezés utján tegyük meg az irányitásra vonatkozólag is az intézkedéseket. Ez lehetetlenség. Hiszen a forgalmi eszközök és a forgalmi irányok változása olyan beláthatatlan, hogy lehetetlen a törvényben előre normativumot felállitani, hogy azután minduntalan jöjjön a kormány törvénymódositásokkal. *(Helyeslés jobbról.)*

A mi a kérdés lényegét, Fiumét illeti, igenis kijelentem, hogy a konczepcziónál, a mely engem a kivándorlási ügy rendezésénél vezetett, az volt az alap, hogy a kivándorlási folyamat, a mely ma Németország kikötői felé halad, a mi kikötőnk, Fiume felé tereltessék. *(Általános élénk helyeslés.)* És ez le is van fektetve a törvényben. Világosan meg van mondva, hogy a kormánynak kezébe van adva, hogy azokat a bizonyos könnyitéseket csak akkor adja meg, ha bizonyos irányban megy a kivándorlás. És, hogy erre nézve kétséget ne táplálhasson a t. ház, ha világosan nincs is szó Fiuméről, kijelentem, hogy igenis, mindig ugy kontempláltam a dolgot, hogy azok a kivándorlók, a kik eddig a német kikötőket gazdagitották, ne oda menjenek, hanem a Fiumében, a magunk kikötőjében berendezendő szállitási eszközökkel keressék a kivándorlás utjait, hogy mindaz, a mi e téren gazdaságilag, sőt nemzeti tekintetben veszélyeztetve volt és veszendőbe ment, a magunk számára, a mi kikötőnk számára megmaradjon. *(Élénk helyeslés.)*

A másik, a mitől a t. képviselő ur az ő vótumát függővé teszi, az, hogy kijelentsem, hogy ha majdan szerződésre kerül a dolog az illető szállitási vállalkozóval, *(Halljuk! Halljuk!)* az

a vállalkozó a maga berendezését, szervezetét túlnyomó számban magyar állampolgárokból csinálja meg. Ezt értette a t. képviselő ur. Benne is van a javaslatban, hogy az igazgatóságnak hányadrészében kell magyar állampolgárokból állnia. De a képviselő ur folytatja és azt kivánja, hogy minden iparezikk és szükséglet tekintetében köttessék ki a szerződésben, hogy azt Magyarországon kell beszerezni.

Kijelenthetem a t. képviselőháznak, a mint a bizottságban is kijelentettem, hogy nem mondom, — s azért elleneztem, hogy a törvénybe bejőjjön — hogy valamely kisebb szükségleti czikk, a mit az országban nem produkálnak, másutt ne legyen beszerezhető, mert nem lehet mindent kivétel nélkül itt kapni, de mindazt, a mi Magyarországon termeltetik, akár gazdasági termény, akár ipari termény, és a mire a hajózási vállalatnak szüksége van, azt igenis köteles lesz Megyárországon beszerezni. *(Élénk helyeslés.)* Mert én őt ugy tekintem, mint az állammal szerződésben levő állami szállitót és neki ezt kötelességévé tenni igenis nemesak kész vagyok, de erre kötelezem is magamat. *(Élénk helyeslés.)* A t. képviselő urat tehát e részben megnyugtathatom, nem is volt másként érthető, magából folyik és megegyezik, gondolom, azzal a gazdasági politikával, melyet folytattam minden ilyen kérdésben.

A vizitátorok kérdéséről beszéltem, a konzuli kérdésről beszéltem és közbevetőleg másoknak mondott válaszomban reflektáltam azokra is, a miket t. képviselőtársam erre vonatkozólag szives volt felhozni.

Végezetül csak összegezem röviden ezen törvényjavaslatnak ezélját. *(Halljuk! Halljuk!)* Ennek a törvényjavaslatnak ezélja, igenis állitom, a kivándorlást korlátozni, irányitani és biztositani azt, hogy a kivándorlottak magukat csak olyanoknak tekintsék, a mennyire lehet, hogy ők elmennek más országba keresetforrást találni, de el nem szakadnak Magyarországtól, az anyaföldtől, a hazától, *(Élénk helyeslés.)* ezeket ott, a mennyire lehet, a territoriális felségjog respektálásával a mi gondozásunk alatt tartani, az érintkezést és összeköttetést elevenné tenni, hogy könnyebben hazajöhessenek, hogy azok a szálak erősek maradjanak, melyek őket az anyaföldhöz kötik. E részben az ő szükségletük kielégitésére ugy vallási, mint humanitárius tekintetben megtenni a szükséges intézkedéseket, hasonlóképen magától értetődőleg az én feladatomhoz fog tartozni. Hisz itt ebben a törvényjavaslatban, pedig ez még nem is budget-törvény, felvettem 80.000 koronát erre a czélra, azonkivül birságokból, engedélydijakból, a szállitási vállalkozó által fizetendő jutalékokból egy pénzalapot szándékozom teremteni, mely, azt hiszem, — bár remélem, hogy a kivándorlás olyan dimenziókat nem fog ölteni, mint az utolsó években, sőt esökkenni fog — elég jelentékeny növekedést fog a következő években felmutatni, ugy, hogy ezen pénzalapnak határozott ezélja az lévén, hogy ezen szükségleteket, a mennyire lehet, kielégitse, egyik hatalmas eszköz lesz arra, hogy azon ezél elérését, melyet előbb jeleztem, hogy róluk a kezünket le ne vegyük, ezen keretben lehetővé tegye, és biztositsa a magyar kormány és a magyar államhatalom számára. *(Élénk helyeslés.)* Ebből a szempontból indul ki, ettől van áthatva ezen törvényjavaslatnak minden része, minden ize, ebből a szempontból akarom kezelni és végrehajtani, és azért elfogadásra ajánlom. *(Élénk helyeslés és éljenzés.)*

Elnök: Artim Mihály képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani!

Artim Mihály: T. ház! A miniszterelnök ur azon enuneziáczióját, hogy a régi választásokból kifolyó és általam érintett szövetség szálai ide fel nem hatnak, örömmel tudomásul veszem, de felkérem, legyen annyi erélye, hogy paranesolja meg, hogy az a szegény nép minden ok nélkül birságolásnak kitéve ne legyen és hogy senki ne gondolja azt, hogy annak a szövetségnek a szálait ápolgatni ott lent szabad.

Elnök: Szólásra senki sines többé feljegyezve; ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Az előadó ur nem kiván szólási jogával élni, s miután a felszólaló képviselő urak mind kijelentették, hogy a törvényjavaslatot általánosságban a részletes vita alapjául elfogadják, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a törvényjavaslatot általánosságban a részletes vita alapjául elfogadja. *(Helyeslés.)*

Következik a részletes tárgyalás.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és 1. §-át; észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 2. §-t).*

Elnök: Az előadó ur kiván szólani.

Kristóffy József előadó: T. ház! Előadói beszédemben voltam már bátor utalni azon körülményre, hogy a kivándorlás korlátozása tekintetében a közigazgatási bizottság, fontos gazdasági érdekek által sarkalva, túlment a javaslat eredeti dispozicióin, a mely felfogáshoz azonban az igazságügyi bizottság nem járulván, jeleztem már akkor, hogy bátor leszek a kétrendbeli álláspontot a részletes tárgyalás során a t. ház bölcs elhatározása alá boesátani.

A közigazgatási bizottságnak általam most jelzett módositása a 2-ik §-szal áll kapcsolatban, a melyben a kivándorlás korlátozása tekintetében vannak a rendelkezések felsoroiva. Ezen szakasz eredeti rendelkezései szerint a korlátozások a védtörvényen, a büntetőtörvényen, a kiskoruságon, s a szükséges pénzeszközök hiányosságán alapulnak. Ezen korlátokat a közigazgatási bizottság még kitágitani óhajtja a következő módositás által:

Beiktatandó volna a 2-ik §-ba a közigazgatási bizottság javaslatára a következő uj pont: »Közadóval hátralékosok, továbbá azok, a kik olyan szolgálati vagy munkaszerződési viszony-

ban állanak, a mely viszonynak megszegését a törvény büntetendő cselekménynek nyilvánitja, a a közadótartozásuk, illetve szolgálati vagy munkaszerződési kötelezettségük teljesitése vagy rendezése előtt nem vándorolhatnak ki.«

A közigazgatási bizottság ezen módositása részint az állam financziális érdekei által, részint a gazdasági élet zavartalan működhetésének érdekével indokoltatik. Azt tartja ugyanis a közigazgatási bizottság, hogy bizonyos mértékben mégis közérdek az, hogy a mezőgazda, a birtokos évi termésének, mely egész évi fáradságának. munkájának eredményét foglalja magában, learatása, cséplése, betakaritása, szóval mindazon munkák elvégzése, melyek ezen termés biztositására vonatkoznak, az arra szegődött aratók kivándorlása folytán veszélyeztetve ne legyen, s ennek folytán a birtokos, a gazda kalamitásba ne jusson.

Az igazságügyi bizottság a közigazgatási bizottságnak ezen felfogásához azért nem járult, mivel szerinte más törvényekben biztositott jogokat e törvényben megerősiteni felesleges, továbbá, mert más törvények által nem tiltott szabad mozgást az emberi alapjogok ellenére megakasztani állami feladatot nem képez. *(Helyeslés.)* Nekem kötelességem a közigazgatási bizottság ezen felfogását a felhozott indokok alapján elfogadásra ajánlani.

Ezzel kapcsolatban, t. képviselőház, ugyancsak a 2. §-nak kapcsán bátor vagyok a közigazgatási bizottságnak még egy módositását előterjeszteni, a mely a *d)* pontnak a kibővitésére szolgál. Ugyanis a *d)* pont azt rendeli hogy: »Nem vándorolhatnak ki továbbá azok a szülők, a kik 15 éven aluli gyermeküket itthon hagyni szándékoznak, a nélkül, hogy azok kellő gondozását biztositották volna.« A közigazgatási bizottság azt kibőviteni javasolja még azzal, hogy azok se vándorolhassanak ki, a kik itthon maradó keresetképtelen családtagjaikat nem biztositják.

A közigazgatási bizottság indokolja ezt azzal, hogy szegényebb családokban igen gyakran vannak ilyen keresetképtelen családtagok; ezeknek biztositás nélkül való itthonhagyása a község közterheit szaporitaná, a községi pótadót növelné, mert ezen családtagok eltartása a törvény értelmében is községi feladatot képez.

T. képviselőház! Az általam előadottak alapján a 2. §. kapcsán bátor vagyok a közigazgatási bizottság ezen két rendbeli módositását elfogadásra ajánlani. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem fogadjuk el! Zaj.)*

Simonyi Semadam Sándor: T. ház! A közigazgatási bizottságnak ezen módositásához egészében hozzá nem járulhatok. *(Helyeslés jobbról.)* Egészen a barbárságig megy azzal a megszoritással, hogy ha valaki közadóval hátralékban van, annak szabad mozgását meggátoljuk. Engedelmet kérek, a magyar állampolgár nem fináncz-objektum egyedül, hanem első sorban szabad polgár. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és jobbról.)* Képtelen dolognak tartom azt, hogy mi egy ilyen korlátozást törvényileg statuálhassunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és jobbról.)* Hiszen visszamennénk ezzel a középkorba, a mikor csak azért nem engedték meg a középkori kis államok a polgároknak az átköltözést, mert az a polgár adóobjektum volt és nekik vagyontárgyuk volt; ugyanezt teszszük mi, hogyha ezt statuáljuk ma, az 1902-ik évben.

Végtelen sérelmesnek tartom ezt a javaslatot, azonban hajlandó vagyok a javaslat további részéhez hozzájárulni, de csupán azért, mert már egy törvényünk intézkedik hasonló módon, és pedig az 1898 : II. törvényczikk 53. és következő §-aiban, a melyekben meghatározza a gazdasági cselédtörvény, hogy a gazdasági munkások és a cselédek, a mennyiben szolgálati viszonyuk fennáll, azon idő alatt nem távozhatnak el, a munkát abba nem hagyhatják, sőt esetleg, hogyha elmennek vagy munkába nem állanak, karhatalommal, csendőrséggel a munkába állithatók. Azt hiszem, nagyon nagy érdek indokolta, hogy ezt a kivételes szigoru intézkedést ebben a törvényben statuálta a t. ház. Nem tartanám indokoltnak, hogy a jelen esetben ettől eltérjünk, mert ha mi azt a cselédet a szomszéd községből csendőrökkel visszahozzuk, mégis csak abszurdum, hogy Amerikába elmenni megengedjük. *(Ugy van! balról.)* Méltóztassék a sürgős gazdasági munkaidőre gondolni, a mikor a gazdáknak — nem egynek, hanem egész Magyarország gazdáinak — az aratása vagy bármely sürgős munkája küszöbön áll, és akkor hagyják cserben az aratói és nem állanak be, azon titulussal, hogy ők Amerikába mennek.

Erdély Sándor: Szabad!

Simonyi Semadam Sándor: Minden szabad polgár megvédheti magát magánjogilag, a mint jól tudja ezt a volt igazságügyminiszter ur, . . .

Erdély Sándor: Közjogilag is!

Simonyi Semadam Sándor: . . . megvédheti magát közjogilag is, ennélfogva annak szankcziját meg kell adni, a mint hogy a t. ház meg is adta egy korábbi törvényben. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Ha mi ez esetben kivételt statuálunk, akkor az 1898 : II. törvényczikk illuzóriussá válik, mert hiszen ki fogja ellenőrizni azt és hol kapunk garancziát arra, hogy az a cseléd, mikor a munkát nem akarja teljesiteni, hanem egyszerüen ki akar bujni a munkából, vagy a földbirtokost kése elé akarja állitani, egyszerüen kijelenti, hogy én most elmegyek Amerikába, hol van a garanczia, hogy ő tényleg Amerikába akar menni? Ő egyszerüen kést tesz a gazda torkára ezzel, ha mi latitüd-öt adunk neki, hogy Amerikába mehet, hogy ezzel az ürügygyel ott hagyja a gazdáját.

Ennélfogva én ezt a változtatást feltétlenül szükségesnek tartom és elfogadom. Elfogadom a

d) pontot is, mert az humanitárius és feltétlenül szükséges. *(Helyeslés a néppárton.)*

Dedovics György jegyző: Bornemisza Lajos!

Bornemisza Lajos: T. ház! Az előttem szóló Simonyi Semadam t. képviselőtársamnak indokolása folytán beadandó határozati javaslatomat bővebben indokolni nem fogom. Határozati javaslatomat azért adom be, hogy — miután a közigazgatási bizottságnak javaslatát egészben el nem fogadom — módot nyujtsak, hogy a közigazgatási bizottság által benyujtott határozati javaslatnak az az első része, mely az adóhátralékosokról szól, egészen kimaradjon, *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* az a része pedig, mely a szolgálati és munkaszerződésekről szól, teljes mértékben fenmaradjon. *(Helyeslés balfelől.)*

Határozati javaslatom a következő: »Határozati javaslat: A 2. §-hoz *g)* alatt ezen szavak csatolandók: »Végül azok, kik oly szolgálati vagy munkaszerződési viszonyban állanak, mely viszonynak megszegését a törvény is büntetendő cselekménynek nyilvánitja.«

Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Helyeslés balfelől.)*

Rátkay László jegyző: Barta Ödön!

Barta Ödön: T. képviselőház! Nagyon rövid lehetek, mert hisz az igazságügyi bizottság javaslata indokolásával együtt a t. ház előtt fekszik.

Ennek a 2-ik §-nak olyatén módositása, mint a minőt a közigazgatási bizottság javasolt, a mi nézetünk szerint és az én egyéni nézetem szerint, most is nem volna egyéb, mint egy rabszolga-törvénynek fokozása. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem is igazságos. És ha mindnyájan azt hangoztatjuk, hogy a különböző közgazdasági foglalkozások között az éles ellentéteket kidomboritani vagy kihegyezni nem akarjuk...

Bornemisza Lajos: Hát ki akarja?

Barta Ödön: ...akkor kerüljünk minden olyan intézkedést, a mely ennek kihegyezésére alkalmas. Hogy a gyáros a maga munkájának, vagy nagy szállitási kötelezettségének kellő időben eleget tegyen, arra nézve annak a gyári munkásnak fontossága nem olyan evidens-e, mint annak a gazdasági cselédnek fontossága? *(Ugy van! jobbról és a szélsőbaloldalon.)* Mondjunk egyebet: egy gyermek táplálására felfogadott nőnek szolgálatban maradása nem olyan fontos-e, mint annak a gazdasági béresnek ott tartása? *(Zaj balfelől.)* Hiszen méltóztatik nagyon jól tudni, hogy, legalább ilyen kérdésekben, mikor ilyen ellentétek forognak fenn, meg szoktam gondolni, hogy mit mondok.

Bornemisza t. képviselőtársamnak javaslata azt mondja, hogy a korlátozás azokra szorittassék, a kikre vonatkozólag büntető szankczió alatt áll az elhagyás. Annak a vállalkozónak, annak a kőmivesnek, a ki felvállalja tőlem, hogy őszre hajlékot épit, itt maradása rám nézve nem bir-e oly kiváló fontossággal, mint az, hogy gazdasági cselédem ott maradjon helyén? *(Felkiáltások balfelől: Nem bizony!)* Nem? Miért? Mert pótolhatom? Hát a gazdasági cselédet is lehet pótolni. *(Élénk ellenmondások balfelől.)* Bocsánatot kérek, én tartom magamat olyan mértékben gazdának, mint a milyen gazdák azok a t. barátaim, a kik olyan nagyon tiltakoznak ellene. Hátha egy gazdasági cseléd el akar menni, akkor azt tilalmi törvényekkel ott tartani nem lehet; azt nekem egy gazda sem fogja mondani. *(Felkiáltások balfelől: Dehogy nem lehet!)* Hát tisztelem én azt a gazdát, a ki csendőrökkel visszahozott cseléddel akar gazdálkodni *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és e tekintetben a t. miniszterelnök urra mint a kiváló gazdára akarok hivatkozni, hogy merne-e gazdálkodni olyan cseléddel, a kit a csendőrök karhatalommal hoznak vissza?

Bujanovics Gyula: Mondjon fel!

Barta Ödön: Mondjon le? *(Élénk derültség és felkiáltások balfelől: Mondjon fel!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Én mondjak le? *(Derültség.)*

Barta Ödön: Az 1898. évi törvényre való hivatkozás nem egészen szerencsés dolog. Én nem akarom itt most megismételni, vagy legalább nem akarom nagy mértékben szellőztetni azokat az előzményeket, a melyek az 1898:II. t.-cz. meghozatala előtt az országban történtek. Az a nagy szocziális zavargás nagy mértékben befolyásolta a törvényhozás gazda-tagjait, hogy egy törvénybe beiktassák azt, a mi a szabad költözködés tilalmára igen élénken emlékeztet. A mostani törvényjavaslat nem érinti semmiben sem az 1898: II. t.-cz.-et, mert nem mondja azt sehol, hogy az a törvény hatályon kivül helyeztetik, már pedig akkor nincsen semmi szükség arra, hogy a közigazgatási bizottság javaslatának értelmében ujabb intézkedések tétessenek. Ezért én tisztelettel ajánlom, méltóztassék az igazságügyi bizottság szövegezését fentartani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)*

Dedovics György jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. ház! Én a közigazgatási bizottság módositását a közadókra vonatkozó rész elhagyásával a maga egész terjedelmében nemcsak hajlandó vagyok elfogadni, de azt elfogadásra a legmelegebben ajánlom. Én megengedem azt; hogy a cselédtörvény egyik-másik intézkedéséből ugyan kimagyarázható lehetne, hogy azok addig nem vándorolhatnak ki, a mig szolgálati viszonyuk meg nem szünt, de ez még sem föltétlenül világos, és pláne, ha a képviselőház a közigazgatási bizottság javaslatát elveti, akkor a contrario épen azon magyarázatnak adhatna tápot, hogy a cselédtörvénynek ez az intézkedése itt hatályát veszti. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldal egy részén.)* A törvényhozás mindig leghelyesebben cselekszik, ha minden intenczióját megfelelő világossággal fejezi ki. Már most nem érthetek egyet Barta Ödön t. kép-

viselőtársammal, ez már kitetszik eddigi nyilatkozatomból is, de különösen nem érthetek vele egyet abban sem, hogy ő itt párhuzamot vont másnemü munkások és a cselédviszonyban levők közt, mert a mi a dajka esetét illeti, az a cselédtörvény alá tartozik, ő épolynemü alkalmazott . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Nem áll!

Sághy Gyula: . . . s nem egészen lehet egy vonalra helyezni a cselédviszonyt és más részről az aratási munkások viszonyát az egyéb, pl. gyári munkásokéval s általán . . .

Barta Ödön: Nem is tudtam, hogy a 98-diki törvényben a dajka is bent van! *(Zaj.)*

Sághy Gyula: . . . az általa felhozott esetekkel, az épitész munkájával stb. egy vonalra helyezni, először mert az épitész már műszaki egyén, másodszor, mert azt az épitészt igazán lehet bármely perczben helyettesiteni. *(Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Én meghallgattam Barta Ödön t. képviselőtársamat . . .

Barta Ödön: Én csak korrigálom, hogy ne méltóztassék nekem imputálni épitészeket, mikor én vályogvetőről meg kőmivesről beszéltem! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Sághy Gyula: Tessék meghallgatni és azután válaszolni! Én meghallgattam t. képviselőtársamat a nélkül, hogy közbeszólásokkal zavartam volna, azt hiszem tehát, hogy ezt megvárhatom tőle a magam részére is.

Az efféle nem helyezhető párhuzamba, valamint nem helyezhető párhuzamba a gyári munkás sem. Megmondom, hogy miért. Mert ezek a munkák mind nem olyanok, a melyek olyan rövid időközhöz volnának kötve, mint pl. az aratási munka, nem is szólva arról, hogy az aratási munkást pótolni sem lehet minden perczben. Hiszen láttuk nehéz viszonyok között, hogy ezeket a munkásokat nem lehet pótolni és az állam kénytelen volt rezerv-munkásokról gondoskodni, hogy azokban a nehéz időkben, a melyekre ő is czélzott, az arató munkások pótolhatók legyenek. Hogy a törvényhozás is igy fogta fel a kérdést, mutatja az, hogy épen ezen munkás- és cseléd-viszony megszegése, valamint a munkálatok abbahagyása büntető szankcióval láttatott el. Különben nagyon csodálkozom, hogy épen Barta Ödön nem fogadja el ezt a kiterjesztést, a mikor az ő általam is nagyon t. pártvezére, Kossuth Ferencz, épen azt a szemrehányást tette czen javaslattal szemben előbbi szép és különben elismerő felszólalásában, hogy nem korlátozza a kivándorlást. Hát itt, a mikor korlátozni akarjuk . . .

Barta Ödön: De nem ilyen módon!

Sághy Gyula . . . akkor ne méltóztassék ezen korlátok ellen szólani. Én részemről ezen módositásomat be is terjesztem, egyébként pedig ajánlom a közigazgatási bizottságnak a javaslatát, melyből e szerint csak ki kellene hagyni, a »közadó-hátralékosok; továbbá« és azután a »közadó-tartozásuk« szavakat. *(Helyeslés a középen.)*

Krasznay Ferencz: Én egészen rövid felszólalásomban arra akarom kérni a t. képviselőházat, hogy ebben a kérdésben emelkedjék fel oda, a hova ezt a kérdést helyezni kell a magas humanizmus szempontjából.

Méltóztassék meggondolni, hogy a domiciliumnak változtatása akkor, a mikor hazát hagyunk el, egészen más megbirálás alá esik, mint akármely más népmozgás. A kivándorlás egy-egy exisztencziának ultima ráczióját jelenti *(Ellenmondások a jobboldalon és a középen.)* és — bocsánatot kérek — ettől az ultima rácziótól megfosztani a szegény népet nem szabad. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Rámutathatnék arra, hogy a mi cselédtörvényünk ugyis jóval erősebb kötelékkel füzte a cselédet a gazdához, mint máshol.

Nálunk a gazda cselédjével éreztetheti a maga fegyelmi hatóságát annyira, hogy meg is verheti a cselédjét, hogy az nyolcz napig fekhetik bele, mert könnyü testi sértést elkövethet; csak ne legyen az a testi sértés olyan, hogy az a cseléd kilencz napig legyen kénytelen feküdni. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, hogy ha a t. kormány nem képes olyan gazdasági politikát nyujtani ez országnak, hogy megélhessen benne az, a ki két keze munkájával keresi napi kenyerét, tartozunk legalább annyival a személyes szabadság követelményének, hogy, ha valaki ki akar vándorolni, ne akadályozzuk meg.

Inditványom ennélfogva odairányul, fogadja el a t. ház a közigazgatási bizottság javaslatát, vagyis méltóztassék a *c)* pontot mellőzni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván valaki szólani?

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Röviden kivánok nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én ezt olyan kérdésnek tartom, a melyre nézve egészen megengedettnek ismerem el, hogy mindenki a maga intuicziói szerint itélje meg a kérdést és ugy döntsön, a mint neki, legjobb belátása szerint, mint törvényhozónak döntenie kell. *(Általános helyeslés.)*

Nem ellenzem a közigazgatási bizottságban ennek a javaslatnak felvételét, hogy alkalmat adjak arra, hogy a ház megfontolás alá vegye ezen kérdést, illetőleg a kérdésnek ezen részét. Viszont az igazságügyi bizottságban sem csináltam kérdést abból, hogy az igazságügyi bizottság a közigazgatási bizottság javaslatát hagyja ki. *(Helyeslés.)* Az én javaslatomban ez nem volt benn azért, mert én a korlátok felállitásánál nem akartam azon túlmenni, a mit magas állami érdekek fixirozása és biztositása szempontjából megállapitani kell. *(Általános helyeslés és tetszés.)* Fel is állitottam az egyes korlátokat és a mint méltóztatnak látni, ezek között ott van a katonai

kötelezettség, a kiskoruak, a szülők, stb. tekintetében felállított korlátok. *(Ugy van! jobbfelől).* Mindezek nagy dolgok.

Az egyes magánjogi viszonyoknak a körébe nem kivántam bevinni a korlátot, *(Általános helyeslés.)* és azt tartottam, hogy azért azokat a szempontokat, a melyek itten felhozatnak, a fennálló törvények honorálják, mert — a mint Barta Ödön képviselő ur helyesen mutatott rá — nincsen hatályon kivül helyezve ezen törvény által sem a cselédtörvény, sem a gazdasági munkásokról szóló törvény; nem is lesz hatályon kivül helyezve. Itt csak arról van szó, hogy, ha kivándorol az illető, ennek micsoda következései lesznek. De az hatályon kivül helyezve nincs, hogy ő neki, a cselédnek és a gazdasági munkásoknak mi a jogviszonya a gazdájához és a munkaadójához. *(Helyeslés.)*

Krasznay Ferencz: Természetes! Ez elég garanczia.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezért én ezt nem is vettem fel a javaslatba a magam részéről, *(Helyeslés jobbfelől.)* és igy én a magam részéről az eredeti javaslat mellett volnék. *(Helyeslés a jobboldalon.)* De természetesnek tartom akárki részéről is, hogy, ha egyik vagy másik módositást jobbnak tartja, arra szavazzon. Nekem a magam részéről az ellen semmi kifogásom sincs. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra többé senki sem lévén feljegyezve, a vitát bezárom.

Következik a szavazás. A 2. §. a maga egészében nem támadtatott meg, ennek folytán azt efogadottnak jelentem ki. A szavazás által tehát azt a kérdést kell eldönteni, hogy a ház elfogadja-e a közigazgatási bizottságnak módositásait, a melyek az alapul szolgáló szövegben külön függelékképen vannak feltüntetve. Hogy pedig ne komplikáljuk a kérdést, *(Halljuk! Halljuk!)* méltóztassanak most eltekinteni attól, hogy ezek a módositások, ha érdemben elfogadtatnának, azután miképen, mily betük alatt volnának beleillesztendők az egész szakasz szövegébe, mert erre nézve a bizottság javaslata nem tartalmaz utmutatást. *(Általános helyeslés.)*

E szerint mindenekelőtt ketté kell választani a kérdést, mert a közigazgatási bizottságnak két módositása van. Az egyik, a melyet *c)* ponttal és a másik, a melyet *d)* ponttal jelöl. Először a kérdést a közigazgatási bizottságnak *c)* alatti javaslatára kell feltenni, még pedig, miután ehhez a javaslathoz két rendbeli módositás adatott be, a melyek közül Bornemisza Lajos képviselő ur javaslata tulajdonképen csak módositás a közigazgatási bizottság *c)* pontjához, akképen, hogy elfogadja-e a ház a közigazgatási bizottság által ajánlott *c)* pontot, hogy ugy mondjam, általánosságban eltekintve a módositásoktól. *(Helyeslés.)* Ezután, a mennyiben elfogadtatnék, külön-külön történnék a szavazás arra, hogy elfogadja-e a ház Bornemisza Lajos és Sághy Gyula képviselő uraknak beadott módositványát? *(Helyeslés jobbfelől.)*

Gr. Wilczek Fridyes: Kérjük felolvasni!

Elnök: Barta Ödön képviselő ur kiván a kérdés feltevéséhez szólani.

Barta Ödön: Ha jól értettem, itt ebből egy félreértés származhatnék. Miután Bornemisza Lajos t. képviselőtársamnak módositása, vagy mondjuk inditványa a kevesebb, akkor, ha a több elutasittatik, vagy ha a többet leszavazza a ház, a mi a közigazgatási bizottság *c)* pontjában van, még lehet, hogy elfogadtatik Bornemisza Lajos képviselőtársam inditványa. A kérdés feltevésénél ennélfogva vigyázni kell erre, mert különben az ember nem tudja, hogy mikép szavazzon. Azok pl., a kik sem Bornemisza Lajos módositásával, sem a közigazgatási bizottság módositásával nem akarják változtatni a javaslat eredeti szövegét, nemmel szavaznak mind a három esetben. De esetleg zavarba jöhet bárki a szavazásnál, hogyha a szavazás sorrendje másképen állapittatik meg. Én azt hiszem, hogy ha méltóztatnak megtartani az eredeti szöveget és erre történik a szavazás, azzal még a módositások sorsa nincs eldöntve, tehát előbb fel kell tenni — tiszteletteljes nézetem szerint — a közigazgatási bizottság *c)* pontját, de mindjárt utánna Bornemisza Lajos képviselőtársam módositását, mert lehet, hogy a kik a *c)* pont ellen szavaznak, azok Bornemisza Lajos képviselőtársam módositását elfogadják.

Elnök: Csakugyan alaposnak tartom a Barta Ödön képviselő ur által felhozott okokat, a mennyiben ha a ház el is vetné a közigazgatási bizottság ajánlatát, Bornemisza Lajos képviselő ur határozati javaslatát mégis szavazás alá kell bocsátani. *(Helyeslés.)*

Sághy Gyula: Miután az én módositásom Bornemisza Lajos képviselő ur módositásával az intencziót tekintve megegyezik, nem látom szükségét annak, hogy az külön bocsáttassék szavazás alá. Módositásom felett különben csak akkor volna szavazásnak helye, ha a közigazgatási bizottság javaslata elfogadtatnék, a mi ha nem történik meg, javaslatomat visszavonom. *(Helyeslés.)* Szóval, Bornemisza Lajos módositásával szemben visszavonom, de a közigazgatási bizottság javaslatával szemben fenntartom módositásomat.

Elnök: Mindenekelőtt a közigazgatási bizottság szövegének *c)* pontja fog felolvastatni.

Szöts Pál jegyző *(olvassa a 2. §. c) pontját a közigazgatási bizottság szövegezése szerint).*

Elnök: Ehhez Bornemisza Lajos inditványa a következőképen hangzik.

Szöts Pál jegyző *(olvassa Bornemisza Lajos inditványát).*

Elnök: Sághy Gyula módositása pedig a következő.

Szöts Pál jegyző *(olvassa Sághy Gyula módositását).*

Elnök: Minthogy Sághy Gyula képviselő ur

módosítása tartalmilag teljesen egyezik Bornemisza Lajos képviselő ur módositványával, én azt tartom, hogy, ha Bornemisza képviselő ur módosítása mellőztetnék, alig lehetne szavazás tárgyává tenni Sághy Gyula képviselő ur módosítását.

Sághy Gyula: Ezt mondtam! Erre az esetre visszavonom! *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha tehát a közigazgatási bizottság által javasolt *c)* pont nem fogadtatnék el, még mindig felteszem a kérdést Bornemisza Lajos képviselő ur inditványára. *(Helyeslés.)*

Kérem azokat, a kik a közigazgatási bizottság szövegezése szerinti *c)* pontot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A többség nem fogadja el.

Most kérem azokat, a kik Bornemisza Lajos képviselő ur módosítását elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kérem az ellenpróbát. A kik nem fogadják el, azok álljanak fel. *(Megtörténik.)*

A többség nem fogadja el.

Következik a határozathozatal a közigazgatási bizottság által ajánlott *d)* pontra nézve, a mely fel fog olvastatni.

Szöts Pál jegyző *(olvassa a 2. §. d) pontját a közigazgatási bizottság szövegezése szerint).*

Elnök: Ez a pont az igazságügyi bizottság szövegezésétől annyiban különbözik, hogy a közigazgatási bizottság javaslatának *d)* pontja felsorolja azokat is, a kik után keresetképtelen családtagok maradnak itthon, nemcsak azokat, a kik 15 éven aluli gyermekeket hagynak hátra.

Kérem azokat, a kik a közigazgatási bizottság javaslatában szövegezett *d)* pontot fogadják el, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A többség nem fogadja el.

E szerint a 2. §. az igazságügyi bizottság szövegezésében és a módosítások mellőzésével fogadtatott el.

Következik a 3. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 3. §-át, a mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a 4. §-t. Felkiáltások: Holnap! Zaj).*

Elnök: Ehhez a szakaszhoz többen vannak szólásra feljegyezve. Mivel már két óra van, a tanácskozást félbe kell szakitanunk. A holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülésnek napirendje az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasásának kivételével ugyanaz lesz, a mi a mai ülésnek napirendje, t. i. a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat tárgyalásának folytatása, s a mai napirendre kitüzött kérvények, valamint törvényjavaslatok tárgyalása. *(Helyeslés.)*

Méltóztatnak ezt elfogadni? *(Helyeslés.)* Ezt tehát mint határozatot kimondom és az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

174. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 18-án, csütörtökön,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter benyujtja az 1894 : XXVII. t.-cz. alapján létesitett országos nyugdij- és gyámintézet 1901-ediki állapotáról; az országos tanitói nyugdij- és gyámalap 1901. évi állapotáról, végre az országos tanitói nyugdij- és gyámalap mathematikai mérlegéről szóló jelentéseit. — A kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A gazdasági bizottság jelentésének benyujtása az uj országházba való átköltözés költségéről. — A kérvényi bizottság jelentésének folytatólagos tárgyalása a kérvények III. sorjegyzéke tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét fogja vezetni Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett szólókat jegyzi Dedovics György jegyző ur, a javaslatok ellen szólók neveit pedig Rátkay László jegyző ur.

Méltóztassanak meghallgatni a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az 1902. deczember 17-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Maros-Torda vármegye közönségének feliratát, a közadók kezeléséről szóló 1883: XLIV. t.-cz. módositása iránt;

Székesfehérvár sz. kir. város közönségének feliratát, a nemzetiségi egyenjoguságról szóló 1868: XLIV. t.-cz. módositása tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter kiván előterjesztést tenni.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. ház! Van szerencsém háromrendbeli jelentést előterjeszteni. Az egyik az 1894. XXVII. t.-cz. alapján létesitett országos nyugdij- és gyámintézet 1901-iki állapotáról szól; a másik az országos tanitói nyugdij- és gyámalapnak 1901. évi állapotáról; a harmadikat illetőleg az 1891. évi XLIII. t.-cz. 15. §-a kötelességemmé teszi, hogy az országos tanitói nyugdij- és gyámalap vagyonának állapotáról részletes matematikai mérleget (Irom. 280) terjeszszek a t. ház elé. Én már a multkor is, mikor Várady Károly t. képviselőtársam egy kérvény alkalmával felszólalt, jeleztem, hogy a matematikai mérleget elkészittetem, mely az országos tanitói nyugdij- és gyámalap vagyonáról tüzetes jelentést tartalmaz. Ezen nyugdijalap tőkekamatai ma még elégségesek a nyugdijigények kielégitésére, sőt a kamatokból négy árvaházat is létesitettünk. De ha jövedelmi forrásaink abban az arányban maradnak csak, mint eddig, akkor természetes dolog, hogy a nyugdijalap nem lesz képes megfelelni azon igényeknek, a melyeket vele szemben a jövőben támasztani fognak, mert népoktatásunk fejlődése kinőtt e matematikai mérleg keretéből. Erre vonatkozólag az e jelentésemben foglaltakhoz képest a kormány annak idejében megfelelő előterjesztést fog tenni.

A két első jelentés ki van nyomatva; csupán a harmadik kinyomatásának és a tagok között való szétosztásának elrendelését kérem; természetesen kérem a két elsőnek szétosztását is, és mind a három jelentést kérem tárgyalás és jelentéstétel végett a közoktatásügyi bizottságnak kiadni.

Elnök: A két első jelentés ki van nyomatva és a ház tagjai közt szét fog osztatni. A harmadik ki fog nyomatni és szét fog osztatni és mind a három tárgyalás és jelentéstétel végett a közoktatásügyi bizottságnak adatik ki.

Következik napirend szerint a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 195, 238) részletes tárgyalásának folytatása. A 4. §-nál vagyunk.

Rátkay László jegyző: Simonyi Semadam Sándor!

Simonyi Semadam Sándor: T. képviselőház! A 4-dik §. arról gondoskodik, hogy a kivándorlóknak kérelmökre kimeritő tájékozás nyujtassék azon államnak vagy vidéknek viszonyairól, a hova kivándorolni óhajtanak. Ebben az az eszme nyert kifejezést, a melynek érvényesülése egyik fő czélja a törvényjavaslatnak: hogy t. i. a kivándorlók ne legyenek tájékozatlanul kiszolgáltatva családi ügynököknek és vezetőknek, a kik, midőn a kivándorlók kiszállanak Amerika partjain, oda viszik őket, a hova akarják, a nélkül, hogy a kivándorlóknak maguknak bárminő tájékozásuk volna arról, hogy az a helység, az a bánya, a hova őket vinni óhajtják, olyan-e, hogy ott exisztencziájukat megtalálják vagy nem.

Hasonló gondoskodás van a külföldi államok kivándorlási törvényeiben is. Hegedüs Loránt t. képviselőtársam felemlitette, hogy az angol törvényhozás hasonló intézkedéseket tartalmaz, sőt nemcsak pozitiv, de negativ értelemben is, a mennyiben bizonyos időközönkint plakátokon hirdetik vasuti és hajózási állomásokon, hogy a kivándorlók hova ne vándoroljanak; másrészt pedig pozitiv irányitással szolgál és felhivja a kivándorlók figyelmét arra, hogy itt vagy ott ilyen vagy amolyan munkás kerestetik, vagy ilyen vagy amolyan munkás kellő foglalkoztatást talál. A svájczi törvényhozás hasonlóképen intézkedik erről és a kivándorlóknak hivatalból kiadja azt a tájékoztatást, a mely kellő felvilágositást nyujt a kivándorlónak azon vidékről, a hova vándorolni szándékozik.

Én nekem az volna az inditványom, méltóztassék e szakaszban a »kérelmükre« szót kihagyni és a szakasz végére ezt illeszteni: »mely czélból azon vidéknek, melyre az utlevél szól, rövid ismertetését hivatalból kiadja az utlevél kiadásakor.«

Az igazságügyi bizottságban is megtettem javaslatomat; a miniszterelnök ur azt felelte erre, hogy ő fél attól, hogy igy reklámot csinál a kivándorlásnak, mert ezzel esetleg csábitana a kivándorlásra; a ki megkapja ezt a tájékoztatást, az tovább adhatja, és igy kedvet kelthet másokban is a kivándorlásra.

Ezt az érvet mérlegelem; ennek nagy fontossága van; de különösen sulyos volna, ha azt tehetném fel, a mit azonban nem szabad feltennem, hogy ezek az ismertetések olyan mézesmadzag formában fognak megiratni és csábitó lesz a tartalmuk; mert hiszen attól is sok függ, hogy milyen lesz az az ismertetés. Ha az az ismertetés tárgyilagos geografiai, politikai és mondjuk, közgazdasági ismertetés lesz, a nélkül, hogy feldicsérnék a kivándorlás hasznát, hanem egyszerüen megmondja, hogy mikor a kivándorló partra lép, hova fordulhat, hol találhat támaszt Magyarország részéről, hol van a konzul, hol van az a pénzintézet, a mely ezen törvényjavaslat értelmében hivatva lesz arra, hogy a kivándorlók pénzeit visszajuttassa, hol kap ő az esetre, ha vissza akar jönni, támogatást, — mert erre feltétlenül szükség van — akkor ez csak nem csábitás? Ne méltóztassanak ebbe az ismertetésbe semmit belevenni, a mi a kivándorlási hajlandóságot növelné s akkor ez a kérdés meg volna oldva. Azt méltóztatnak mondani, hogy ilyen ismertetést ugy is kiadnak, ha kéri az illető. Én ebből azt következtetem, hogy ezeknek meg kell lenniök, mert ha nincsenek meg, nem adhatják ki kérelemre sem. Nagy körültekintéssel kell ez ismertetéseket megszerkeszteni, hogy az esetben se váljanak csábitó eszközzé, ha a kivándorló azokat tovább adja. Nem látom be azt a nagy raisont, hogy mi csakis kérelemre adjuk ki őket; mert vagy szüksége van az ismertetésre az illetőnek, mikor kéri, vagy nincs; ha szüksége van, akkor kérelem nélkül is meg kell adni. Nem eliminálhatjuk tehát azt a lehetőséget, hogy ez csábitásra vezet, mert hisz ily ismertetést minden ember kérhet, és akkor minden embernek ki fogják adni. Ha azonban kiadnák hivatalból és gondoskodnának hivatalból szigoruan, hogy abban semmi olyan ne legyen, a mely felesleges módon izgatná a kivándorló fantáziáját, reményeit, hanem ellenkezőleg abban megirnák, hogy minő árnyoldalai vannak a kivándorlásnak speciálisan arra a vidékre, azt hiszem, ez jó szolgálatot tehetne. Én kérem javaslatom elfogadását.

Elnök: Kivánja a t. ház a módositvány felolvasását? *(Igen.)* Fel fog olvastatni.

Rátkay László jegyző *(olvassa)*: Módositvány a 4 §-hoz. Ezen szakaszban e szó »kérelmükre« kihagyandó és a szakasz végén hozzáteendő lenne »mely czélból azon vidéknek, melyre az utlevél szól, rövid ismertetését hivatalból kiadja az utlevél kiadásakor.«

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én már tegnap voltam szerencsés a házban kifejteni azokkal szemben, a mik mondattak, hogy ennek a törvénynek általam itt konstatált czélja, tartalmának higgadt megbirálása is okvetlenül arra a konkluzióra kell, hogy vezessen minden elfogulatlanul itélőt, hogy ezzel a törvénynyel a kivándorlást megszoritani, lehetőleg akadályozni óhajtom, nem pedig irányitani, mint mondatott. Kifejtettem, hogy mindent szivesen felveszek, a mi a kivándorlást lehetőleg szük korlátok közé szoritja, de semmi olyant, a mi annak a kivándorlásnak akár egyik, akár másik irányban könnyitését eredményezhetné. *(Helyeslés.)* Hegedüs Loránt t. képviselő ur az általános vitánál is felvetette ezt az eszmét, fel lett vetve az igazságügyi bizottságban is, a mit most a t. képviselő ur felhoz. En elleneztem ott, ellenzem itt is; megmondom az okát, miért. A képviselő ur

a kivándorlóknak kényelmesebbé akarja tenni a kivándorlási helynek megválasztását azáltal, hogy nemcsak kérelmükre, hanem a nélkül is, bizonyos ismertetések közöltessenek velük, mert azt mondja, hogy hiszen kérelmükre az ugyis kiadatik nekik, hát jobb lesz kiadni amugy is. Én attól tartok, hogy ez a propagálás bizonyos neme volna. *(Ugy van! jobbfelől.)* legalább a propagálás látszatával birna, ha az utleveleket kiadó hatóság figyelmezteti előre már mindazokat, a kik nem is jelentkeznek, hogy hova menjenek. Mert akkor bizonyos hirdetményekben kellene ezt közzétenni, minthogy előre, mig nem jelentkezik a kivándorló, a mig ebbéli szándékát ki nem jelenti, nem tudja az a hatóság, ki akar kimenni. Az egyes ember jön oda ismertetésért, de annak a háta mögött rendesen több ember van. Hát akkor mindazoknak már előre, a nélkül, hogy kérnék, mintegy oktatást és utasitást, kitanitást adna az a hatóság, hogy hova, merre menjenek. Talán egyiknél-másiknál, a ki in concreto jelentkezik, ez helyes, de az azután elmegy és hirdeti, beszél róla és terjeszti a dolgokat. Ez pedig talán még sincsen sem a hatóságnak érdekében, sem nekünk nincs érdekünkben, mert ez a kivándorlásra való csábitásnak bizonyos gyöngédebb, bizonyos burkoltabb fajává válhatik. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Nem tudom, mi inditja arra a képviselő urat, hogy nagy hibát lát abban, ha mi csak akkor adunk felvilágositást, ha már valaki kijelentette, hogy ki akar menni? Én nem látom át, mi szüksége van annak, a ki nem akar kimenni, már előre a felett tanakodni, hova lehet kimenni. (*Ugy van! jobbfelől.*) Egy pszichológikus momentum van ebben, a mit az ilyen közigazgatási eljárás megállapitásánál szem elől soha sem szabad téveszteni, mert az embereknek gondolkodásmódjával, pszichológiájával kell számolni minden kormányzati és minden közigazgatási intézkedésnél, bármilyen kisszerü legyen is az. Hát én nem akarok semmiféle olyan reklámszerü dolgot ebbe a javaslatba felvenni, a mi a kivándorlásra való kedvet gerjesztené és az embereket arra buzditaná.

Én hallottam tegnap és talán a további szakaszok tárgyalásánál is használ veszszük annak, ha emlékünkben tartjuk azt, a mit én tegnap csak megpenditettem, mert nem akartam hosszasabban beszélni, rekedtebb is voltam, mint ma, de a mit ma ki akarok fejteni. Tudniillik ellenszenvvel találkozott a közvéleményben és mondhatom inkább azoknál, a kik nem egészen alaposan és elfogulatlanul itélték meg a törvényt, annak az intézménynek a szervezése, a mely itt nagyon erős korlátok között van körülirva, t. i. az ügynöki intézmény. Már most én nekem — őszintén megvallottam az igazságügyi bizottságban, a közigazgatásiban is, — nem volt kedvenez eszmém és kedvenez intézményem az ügynöki intézmény semmiképen sem, hanem a javaslatba bejött, mert először a 81-diki törvény már felvette, de helytelenül és azon az alapon egyetlenegy állami felügyelet alatt álló ügynök sem dolgozott, hanem igen sok titkos ügynök: Misernek vagy hogy hivják, ügynökei. Másodszor felvétetett azért, mert a külföldi törvényhozások intézményeiben benne van, de igen erős korlátok között ott meg van mondva, hogy nem szabad csábitani, nem szabad házról-házra járni, nem szabad semmiképen sem reklámot csinálni és azután az egyéni felelőség körül van irva szorosan, még pedig a büntetőjogi felelősség; az illető állandó kontrol alatt van, az engedélyt el lehet tőle venni, kaucziót tesz le stb. Mind a mellett én annyira át vagyok hatva attól, hogy ezt a törvényjavaslatot ugy csinálja meg a törvényhozás, hogy — a mennyire csak lehet — a kivándorlást szük korlátok közé szoritsuk, hogy magam gondolkodtam a felett, mikép lehetne elejét venni ez aggályoknak, a melyek a közvéleményben az ügynöki intézmény ellen támadtak és magam ajánlottam az igazságügyi bizottságban ezen egész fejezet átdolgozását. Az ügynöki intézményt elejtettem és meghatalmazottakat állitottam oda, roppant erős és szigorn kontrol alatt és ugy, hogy nem kapnak jutalékot fejenkint, a mint szállitják az embereket, nehogy embervásár legyen belőle, — igy sem igen lehetett volna, de még erősebb korlátok között ez még kevésbbé lesz lehetséges, hanem, hogy állandó fizetés és állandó felügyelet mellett dolgoznak. Már most valami szerveket fel kell állitani, hogy ha a törvényjavaslatnak és a törvényhozásnak azt az intenczióját akarjuk biztositani, hogy irányithassuk a kivándorlást. Hogyan irányitsam én a kivándorlást, hogyan ellenőrizzem, hogyan akadályozzam, hogyan szoritsam lehetőleg szük korlátok közé, hogyha nincsen semmi szerve annak a hajózási vállalatnak, a mely egyedül lesz jogositva a kivándorlókat kivinni! A közigazgatás utján? Azzal nem lehet. A közigazgatás először túl van terhelve amugy is, de másodszor nem lehetséges azért sem, mert akkor a kivándorlás ügyének vezetése és kezelése bizonyos hivatalos szint nyerne, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* a mivel ismét a kivándorlás megszoritását elérni nem lehetne, hanem ép az ellenkezőjét érnők el. Hát valami szervet kell állitani, különben nem tudjuk irányitani a kivándorlást. A ki akarja a czélt, annak akarni kell az eszközöket is. Csak azután azok az eszközök kellőleg legyenek megválasztva és kellően körülkorlátozva. Ezt pedig erre vonatkozólag a javaslat teljesen biztositja. És azt hiszem, hogy a t. képviselő ur, a javaslat ezen szakaszainak tárgyalásáig haladva, szakaszonkint is meg fog győződni a tárgyalás során arról, hogy ezt a czélt ezekkel a rendelkezésekkel el lehet érni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Már most visszatérve a kiindulási pontra, ismétlem, hogy mindent kerülni kell, a mi csak azt a szint is adhatná a kivándorlás ügyének, vagy csak távolról is kihasználható volna arra nézve, hogy itt valaki vagy valakik a propa-

gandát terjeszthessék és a kivándorlást előmozditsák. Épen azért én nem kivánnék semmiféle olyan intézkedést a törvénybe bevenni, a mely a kivándorlási kedvnek mintegy hivatalból való ismertetések alakjában és ilyen kitanitások alakjában való terjesztését magával hozná. Azért kérem a t. képviselő urat, ne méltóztassék inszisztálni ezen módositásnál, mert hiszen az a czél, a melyet ő maga elé tüz, el lesz érve a nélkül, hogy ez azokkal a hátrányokkal járna, a melyekkel esetleg az ő javaslata jár. A czél el lesz érve azzal, hogy a ki utlevélért jön és kivándorlási szándékát kijelenti és kitanittatást akar, az ki is fog tanittatni. Én ebben a dologban már eddig is igyekeztem preventive intézkedni, nem annyira pozitiv, mint negativ irányban, hogy kitanittassam az ország népét az iránt, milyen sors vár reájuk, hogy különösen hová ne menjenek, olyan országokba, a hol lelketlen kufárok csábitó szavainak engedve vesztüket találják. Sok százezer, talán 800.000, vagy egy millió példányban is különböző, a nép által használt naptárak kiadóhivatalaival érintkezve és bizonyos áldozatoktól sem rettenve vissza, ezen naptárakba czikkeket vétettem föl ily irányban *(Általános helyeslés.)* s igen sok ilyen naptárt fognak találni, ha utána méltóztatnak nézni a naptárpiaczon, különféle nyelven szerkesztve, a melyekben czikkek vannak felvéve, a melyek figyelmeztetik a népet és elrettentően felhivják a figyelmét azokra a következményekre, a melyek sujtják azokat, a kik könnyelmüen veszik a vándorbotot kezükbe, hogy mi vár reájuk például Dél-Amerikában, vagy Braziliában és nem tudom miféle más országokban, a hova kivándorolnak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Meglehetős összegeket is költöttem a rendelkezésemre álló alapból erre, a saját felelőségem alapján és azt gondoltam, hogy helyesen cselekszem, ha ezt teszem és a törvényhozás helyeslésével is fogok találkozni e tekintetben, *(Általános helyeslés.)* ugy, hogy azon naptárakban, a hol eddig reklámok és hirdetések voltak a kivándorlás érdekében és azon czélból, hogy ezt terjeszszék, most czikkek vannak képekkel illusztrálva, levelek vannak közölve, a melyeket Amerikából irnak az illetők, a kik ott pórul jártak, figyelmeztetvén az itthonmaradottakat, hogy ne menjenek oda ki és lelketlen emberek zsákmányaivá ne legyenek. *(Általános helyeslés.)*

Azt hiszem, hogy inkább ebben az irányban kell hatni, semmint a másik irányban. *(Igaz! Ugy van!)* Legyen tehát meggyőződve a t. képviselő ur, hogy a ki kitanittatást akar, azt meg is fogja kapni. De e mellett maradjunk meg és ne tegyünk olyat a javaslatba, a mi ezt a czélt veszélyeztetné és inkább a kivándorlás megkönnyitését vonná maga után. Épen ezért kérem a módositás el nem fogadását és ezzel szemben a szakasznak változatlan fentartását. *(Általános helyeslés.)*

Simonyi Semadam Sándor: T. ház! Módositványomat visszavonom. *(Helyeslés.)*

Elnök: A képviselő ur visszavonta módositványát. Egyéb módositás nem adatott be a 4. §-hoz. Minthogy a szakasz maga meg nem támadtatott, kijelentem, hogy az elfogadtatott.

Következik az 5. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa az 5. §-t, a mely megjegyzés nélkül elfogadtatik. Olvassa a 6. §-t).*

Rátkay László jegyző: Szüllő Géza!

Szüllő Géza: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy a 6. §-hoz néhány szóval hozzászóljak. Két kifogásom van ez ellen a szakasz ellen. Az egyik inkább formai és abban áll, hogy én túlságos nagy mértékben látom a miniszteri hatalmat megnyilvánulni; a miniszterium mindenre fel van hatalmazva és ha esetleg — ez nem a mostani kormányra vonatkozik — jön egy kormány, a mely a törvényeket nem tiszteli és a mely autokratikusan akar eljárni, a minthogy már volt reá példa, akkor ezzel a törvénynyel annak a kezébe olyan fegyvert adunk, a melyből részünkre semmi garanczián nem látunk. Ezt szanáltatni kérem egy majd benyujtandó javaslattal, de most méltóztassék megengedni, hogy a miniszterelnök urtól a közvélemény megnyugtatására egypár nyilatkozatot kérjek. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! A miniszterelnök ur tegnap mondott beszédéből, valamint az indokolásból azt látom, hogy a miniszterelnök urnak a czélja az, hogy azt a sulyos bajt, a mely országunkban van, a kivándorlást szabályozza olykép, hogy az utirányt Fiume felé terelje. Maga a kérdés igy felfogva hangulatos, szép, sőt megnyerő, de én azt tartom, a közgazdasági kérdésekben ne a hangulatokat kövessük, hanem számitások legyenek azok, a melyek annak alapját teszik. A kivándorlásnak az Adria felé terelése, ismétlem, szép, de tekintetbe kell vennünk azt, hogy az Adrián való szállitás konjunkturái az Északi-tengeren való szállitás konjunktúráival szemben nem kedvezők az Adriára nézve, mert először az utirány hét nappal tovább tart, mint Hamburg felé, tehát ez már maga is hátrányos a kivándorlókra nézve, másodszor pedig bizonyos mértékben drágább. Ezen konjunkturális nehézségek felhozása azonban felszólalásom tárgyi részének egyik csoportjába tartozik csak, de részét teszi annak más is.

Itt különösen az Adria hajózási társaságot illetőleg leszek bátor néhány szót szólani. Az Adria-társaságot talán méltóztatnak ismerni régibb tárgyalásokból; igen kedves társaság ez, a melynek megadunk mindent, a mit tőlünk kér, a mely tőlünk mindent elfogad és a mely nekünk nem ad meg soha semmit. Ez a társaság, a mely a mult idők egyik, alapszabályokba öntött maradványa és monumentuma, egy társaság, a melynek megadtuk az adómentességet, daczára, hogy 15% dividendát oszt, mikor a

létminimum megadására, a kisemberek adómentessé tételére nincsen pénz. Csodálatos ez a társaság, a hajóin az egészségügyi szabályokat be nem tartja, a magyar érdekekért és a magyar nyelvért nem tesz semmit; *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ez a társaság, a melynek minden haszonhajtó latitudeja megvan a törvényben, s a mely ezzel él is a nemzet kárára is, hiszen épen Kreesmarik János t. képviselőtársam emlitette fel, hogy a mogadori járatot a társaság beszüntette azért, mert annak fentartása nem állott érdekében. És ezek daczára ez a társaság dédelgetett, kedves gyermeke volt azelőtt a magyar kormánynak, és tán az ma is, ezt akarom tudni és ezért kérdem, hogy az lesz-e ezentúl is? Azt hallom ugyanis, hogy az Adria felé terelését a kivándorlásnak ezzel az igen t. és kedvelt társasággal akarja a kormány megcsinálni.

Már most én először is arra kérem és óva intem a kormányt, hogy ennél az esetnél számoljon szomoru pénzügyi helyzetünkkel. Ha mi az Adria felé akarjuk terelni az előbb emlitett kedvezőtlen konkjunktura mellett a kivándorlást, akkor nekünk valószinüleg szubvenczíót kellene adnunk, de bizonyosan túlzott sokat kell adnunk akkor, ha az Adria-társaságot szemelnők ki objektumul, a melylyel idáig minden szerződésünk szerencsétlen volt.

Hogy a kivándorlásnak az Adriai-tengeren való lebonyolitása nehéz, arra nézve utalok a multra, talán méltóztatnak rá emlékezni, hogy három vagy négy esztendeje a kormány már megkisérlette az Adriai-tenger felhasználását és akkor az angol Anchor Line társasággal csinálta meg a szerződést. Ez egy esztendeig próbálta, akkor 800.000 frt veszteséggel, — körülbelül ennyi volt a vesztesége — meghátrált. Azt mondta, hogy szubvenczió nélkül a vállalkozást nem tudja fentartani. Nem birja azért, mert csak akkor lehet a személyszállitást kedvező eredménynyel lebonyolitani, hogyha vagy szubvencziőban részesül, vagy pedig a teherforgalom emelkedik. Minthogy pedig Magyarországnak, sajnos, még ilyen teherforgalma Amerikával nincs, igy a veszteség evidens volt. Hasonlóképen azt bizonyitja, hogy nehéz a lebonyolitás Fiume felé. Van egy másik társaság, az a Hamburg-Amerikanische Packet Fahrt Actien-Gesellschaft, a mely szintén egy számitást tett, s a melyben azt mutatja számszerüleg, hogy 1,500.000 korona szubvenczió nélkül vállalkozni erre nem lehet. Miután pedig, ugy tudom, azt hallom és a közvélemény is azt mondja, hogy az Adria-társaság lenne az, a mely ezzel a kormány által megbizatik, már most kérem arra nézve a megnyugtatást, hogy igaz-e ez? s nem-e fog ez az igen t. önzetlen társaság erre túlságosan szubvenczionáltatni. Ha erre vállalkozik az Adria, ugy ezt mindenesetre nem altruisztikus érzések miatt fogja megtenni, hanem a haszon miatt. És ezt a hasznot kétféle módon kaphatja meg, vagy nyilt szubvenczióval, vagy titkos szubvenczióval. Erre nézve kérek én tisztelettel megnyugtató választ: igaz-e a hir, és igaz-e, hogy a mi nyomorult és sanyaru viszonyaink közepette kap-e ismét óriási szubvencziót ez a 15% os nyereséget kiosztó társaság, vagy pedig ha ezt nem, akkor kap-e titkos szubvencziót. Erre nézve kérem én a miniszterelnök urnak kegyes nyilatkozatát. Ez volt a második csoportja felszólalásomnak, s miután én már felszólalásom elején azt mondtam, hogy ebben a 6-ik szakaszban a miniszteri hatalmat túlságosan kiterjesztettnek tartom minden garanczia nélkül, kérném azért, hogy erre nézve módositványomat elfogadni méltóztassék. Módositásom ez: A 6. §. utolsó bekezdéséül ez tétessék: »Ezen meghatározott utvonalra vagy utvonalakra vonatkozó miniszteri rendelet a szállitást teljesiteni jogosult hajózási társulattal kötött szerződésekkel együtt esetről-esetre haladéktalanul a törvényhozás elé terjesztendő.« *(Helyeslés a baloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Először is a módositásról szólok, azután pedig szólani fogok arról a kérdésről, a melyet a t. képviselő ur hozzám intézett. A mi a módositást illeti, az szükebb korlátok közé akarja vonni ezen szakasznak azt a határozmányát, a mely a kormányt felhatalmazza, hogy a kivándorlást bizonyos utirányokra és utvonalakra szoritsa és terelje. En azt hiszem, t. képviselőház, hogy ha akarjuk, a mit akarnunk kell és a mi ennek a törvényjavaslatnak egyik czélja, mint most és előbbeni beszédemben, de tegnap is kifejtettem és a mit mindenki helyesnek ismer el, hogy irányitsuk, kézben tartsuk és ellenőrizzük a kivándorlást; ha valaki ezt akarja, akkor lehetetlen elzárkózni az elől, hogy a törvény fel ne hatalmazza a kormányt, hogy ezen vonalakat az adott viszonyok között is meghatározhassa *(Helyeslés a jobboldalon.)* és az illetőket arra az utra terelje. Mert ha ez nem történik, akkor kérdezem a t. képviselő urat, vagy a házat, mi módon lehet akkor biztositani az irányitást, ha nem ezen a módon? És tegnap is mondtam már, hogy nekem igen is szándékom a kivándorlást, a mennyire csak lehetséges, mai irányától, a ma választott utvonalaktól elterelni és azt Fiume felé, a magyar tengerpart felé irányitani. *(Helyeslés.)*

A képviselő ur tágnak tartja a felhatalmazást és azt mondja, hogy erről és arról az intézkedésről haladéktalanul jelentés tétessék. Hát kérem, én ezt nem tartom lehetségesnek és nem is tartom szükségesnek; hiszen a kormány minden intézkedésére nézve és igy ezen törvényjavaslat végrehajtására nézve is, ha majd törvény lesz, teljesen a parlamentnek ellenőrzése alatt áll. Minden nap interpellálhatják, minden nap kérdést intézhetnek hozzá és minden nap a ház a maga elhatározási és ellenőrzési körébe vonhatja a kormánynak ezt az intézkedését is. De a változott viszonyokhoz képest talán változó rendeletekről

azonnal itt jelentést tenni nem tartanám sem szükségesnek, sem czélirányosnak. Azért kérem a t. képviselőházat, hogy a javaslatot ugy, a mint van, méltóztassék elfogadni. Egy bizonyos hatalmi kört — mert hiszen nem oly nagy ez a hatalmi kör — vagy egy bizonyos hatáskört az ügy érdekében és azon czélok biztositása szempontjából, a melyek végett csináljuk a törvényjavaslatot, okvetlenül adni kell a kormánynak a kezebe. Én szeretném látni azt a kormányt, a mely az itt kifejezett, az egész közvélemény által megjelölt, a kormány által előre meghatározott — mert hiszen megtettem ezt kétszer is — elvtől, vagy szellemtől eltérően akarna intézkedni s mely azután arra használná fel ezt a jogositványát, hogy ne Fiume felé, hanem megint erővel Németország felé terelje vagy szoritsa a kivándorlóknak utirányát. Hisz az lehetetlenség. Magában véve nem nagy dologról van szó; én csak nem tartom czélirányosnak, hogy ez elfogadtassék.

A mi a hozzám intézett kérdést illeti, hogy t. i. a dédelgetett Adria felé akarom-e — illetőleg nem a tenger felé, mert én az Adria felé akarom szoritani . . .

Szüllö Géza: A társaság felé!

Széll Kálmán miniszterelnök: Értem, értem! Hogy tehát a dédelgetett társaság felé akarom-e irányitani ezt a kivándorlást, hogy miesoda titkos és nem titkos szándékaim vannak és hogy micsoda titkos és nem titkos szubvencziók vannak e társaságnak kilátásba helyezve, arra is felelek. Én az Adriát csak ugy nem dédelgetem, mint a hogy semmi egyéb intézményt vagy semmi egyéb ügyet nem dédelgetek a közérdek rovására. Ezt sem; hanem a szerződés alapján állok, azon szerződés alapján, a mely be van czikkelyezve. Ennek alapján áll a kormány és az a miniszter, a ki ezt kötelességszerüleg vezeti és kezeli: a kereskedelemügyi miniszter. És legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy semmiféle, a törvény vagy a szerződés által meg nem engedett illegitimus előnyben, haszonban vagy dédelgetésben az Adria nem részesül.

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy hir szerint nekem már előzetesen elhatározott szándékom az Adriával csinálni meg a szerződést. Hát kérem, a hirekkel méltóztassék óvatosan elbánni. Mai nap már az állitólagos tények regisztrálása is rendesen, vagy igen sokszor alapos kritikára és korrekczióra szorul, mert igazán elég tarka-barka és néha tendenczióznus közlések történnek a tényleg lefolyt dolgokról is. Hát még ha oly hirekről van szó, a melyek még ezután történendő dolgokra vonatkoznak! Az ilyen hireket már a priori mindig skeptiezetessék venni. Legnagyobb részük olyan, hogy arról itt e parlamentben beszélni és hozzám kérdést intézni nem érdemes. Mert ezen hirek rendszerint csak eufemisztikus kifejezései valami ráfogásnak, vagy valami tendenczianak.

Igy van ez itt is. Ez a hire a t. képviselő barátomnak nem alapos. Én nekem egyáltalán semmiféle eltökélt szándékom, vagy elhatározásom ez idő szerint nincs, hogy melyik társaság lesz az, a melylyel a törvényjavaslat II-ik fejezete szerint meghatározott viszonyba lép majd az állam.

Várady Károly: Tervének kell lennie!

Széll Kálmán miniszterelnök: Tervem van annyi, a mennyit a törvény megjelöl; de semmi tervem sincs a személyre, illetőleg a társaságra nézve. Tervem van arra nézve, hogy miféle módon akarok szerződni, de nincs tervem arra, hogy kivel fogok szerződni.

Várady Károly: Elég hiba!

Széll Kálmán miniszterelnök: És, gondolom, ez a leghelyesebb álláspont. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Sem az Adriának nincs tehát igéret téve, még a legtávolabbról sem, sem másnak. Én igenis érintkeztem már vállalkozókkal, a kik szándékot mutattak arra, hogy Fiumében ilyen hajózási vállalatot létesitenek; érintkeztem külföldiekkel, belföldiekkel. De ezek még csak előleges kérdezősködések voltak. Ajánlatokat is átvettem; épen tegnap is kaptam ilyet itt a házban. Az ajtó tehát nyitva van mindenkinek; semmi irányban nem vagyok preokkupálva és azzal fogok szerződni, a ki ezen törvény czéljait leginkább biztositani képes és a ki az államra nézve a legelőnyösebb feltételeket nyujtja. *(Helyeslés.)* Semmi kötésem, semmi igéretem, semmi szándékom azt monopolizálni, akármelyik társasággal. Ha az »Adria« fogja a legtöbb biztositékot nyujtani és a legjobb ajánlatot tenni, ugy ő vele köttetem meg a szerződést, ha más társulat, akkor más társulattal, vagy esetleg egy harmadikkal. Igenis, igyekszem ezt az intézményt hazai alapon szervezni, nem is lehet másképpen; a törvényben magam is ugy kontemplálom a dolgot, hogy azt a külföldi vállalkozót nem zárom ki, mert ez nagyon természetes, nem is lehet kizárni, már a konkurrenczia szempontjából sem, de az azután át fog alakulni hazai vállalattá. Én semmi irányban sem vagyok preokkupálva, nem is leszek, hanem azzal fogok szerződni, a ki az államra nézve legelőnyösebb feltételeket fogja nyujthatni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Szüllö Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A miniszterelnök ur felvilágositó szavait köszönettel veszem tudomásul. Nekem első sorban az volt a czélom, hogy a közvéleményt megnyugtató kijelentést kapjunk a miniszterelnök ur részéről . . .

Elnök: Kérem képviselő ur, milyen czimen kiván szólani?

Szüllö Géza: Szavaim értelmének helyreigazitása és személyes kérdés czimén. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ismétlem, köszönettel és megnyugvással veszem azt tudomásul, a mit a miniszterelnök ur kegyes volt elmondani, azonban engedjék meg, hogy javaslatomhoz mégis ragasz-

kodjam, mert óva intem a t. házat a miniszteri hatalom ujbóli kiterjesztésétől: ilyen törvénytisztelő kormányunk, mint a mostani, nem lesz mindig; a mostani kormány megtartja a törvényt, egy tapodtat sem tér el a törvénytől, ezt elhiszem és tudom, de lehet, hogy nem mindig lesz ilyen kormányunk, és azért én nem találok semminemü oly okot, a mely javaslatomat elfogadhatatlanná tenné. Nem javallok semmi novumot; a miniszter ezzel a megszoritással is oda terelheti a kivándorlás utját, a hová akarja, csak azt óhajtom, hogy ezt mindig esetről-esetre jelentse be a képviselőháznak, a mely máskülönben nem vehetne erről idejekorán tudomást. *(Helyeslés balfelől.)*

Gabányi Miklós: Ne fesd az ördögöt a falra, mert megjelenik!

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve, ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. A 6. §-hoz, a melynek intézkedéseit senki sem támadta meg, a melyet tehát elfogadottnak jelentek ki, Szüllő Géza képviselő ur a következő pótlást inditványozza *(olvassa)*: »Ezen meghatározott utirányokra, vagy utvonalra vonatkozó miniszteri rendelet a szállitást teljesiteni jogositott hajózási társulattal kötött szerződésekkel együtt esetről-esetre haladéktalannl a törvényhozás elé terjesztendő.«

Kérem azon képviselő urakat, kik Szüllő Géza képviselő urnak az imént felolvasott pótló módositását elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el a módositást, e szerint az mellőztetik.

Dedovics György jegyző *(olvassa a II. fejezet czimét és 7. §-át, a mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a 8. §-t).*

Rátkay László jegyző: Gr. Wilczek Frigyes!

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A most tárgyalás előtt lévő szakaszhoz egy módositást akarok benyujtani, a mely különben olyan egyszerü, hogy azt hiszem, miszerint a t. ház felment engem annak bővebb indokolása alól. A 8. §. t. i. azt határozza meg, hogy mely vállalkozónak adható engedély, de a vállalkozó megbizhatósága szempontjából semmiféle intézkedést nem tartalmaz, holott a 16. §., a mely az ügynökségeket állapitja meg, a megbizhatóság tekintetében is tartalmaz intézkedéseket. Módositványom tehát tisztán oda irányul, hogy az a megszoritás, a mely a 16. §. *c)* pontjában az ügynökökre nézve foglaltatik, a 8. §. 1. pontjában a hazai vállalkozókra is kiterjesztessék. Kérem javaslatom elfogadását. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A módositás fel fog olvastatni.

Rátkay László jegyző *(olvassa).*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Két dolog van ebben a módositásban, a mint látom. Egyik az, hogy a 14. §-nak, mely a helyettesekről szól, *c)* pontját a t. képviselő ur bele akarja helyezni ide a 8. §-ba, a hol a vállalkozókról van szó.

Gr. Wilczek Frigyes: Ide is!

Széll Kálmán miniszterelnök: Tudom, hogy azért ott is megmaradna, hanem ide is át akarná tenni. Nem tudom, hogy nem fölösleges-e ez. Mert a vállalkozó, ha külföldi, tartozik helyettest állitani. A helyettesről ki van mondva a 14. §-ban, tehát nem a válalkozóról, két dolog. Az egyik, a mi a gyámság, gondnokság, vagy csőd alatt állókról szól; a másik, ha büntettért, vagy vétségért van elitélve. Az elsőt illetőleg, hogy gyámság, gondnokság, vagy csőd alatt állóval nem lehet szerződni, ez, gondolom, magától értetődik; mert bejegyzett czégnek kell lenni és a bejegyzett czég nem lehet gyámság, gondnokság, vagy csőd alatt álló. Hanem a második része a módositásnak egészen fölösleges és furcsának tetszenék, ha kimondanók, hogy nem lehet szerződni a magyar állammal csak olyannak, a ki nem lett büntetve, vagy vétség miatt elmarasztalva, szóval a ki feddhetlen előéletü, sem büntettért, sem vétségért elmarasztaló itélet alatt ninesen. De hát nincs észrevételem az ellen, ha ide beiktatjuk, csupán szépséghibának tartom. Hanem akkor is a módositásnak csak a második részét kellene bevenni, t. i., hogy: a mennyiben ellene büntett, vagy vétség miatt bünvádi eljárás nincs folyamatban, ezek miatt vád alá helyezve nincsen. Ez maradna meg és iktattatnék be a szakaszba. Ezeket a szavakat pedig, hogy: »gyámság, gondnokság, vagy csőd alatt nem áll«, mint feleslegeseket ki kellene hagyni; mert bejegyzett czég nem lehet gyámság, gondnokság, vagy csőd alatt, mert különben nem jegyzik be az ilyent. Olyant tehát már még se vegyünk be a törvénybe, a mi jogilag nem állhat meg.

Gr. Wilczek Frigyes: Hozzájárulok!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha tehát ezek a szavak: »gyámság, gondnokság, vagy csőd alatt nem állanak« innen kimaradnak és a módositás csak ez lenne: »a mennyiben büntett, vagy vétség alatt nem állanak«, akkor én ahhoz a magam részéről hozzájárulok. *(Helyeslés.)*

Gr. Wilczek Frigyes: A t. miniszterelnök urnak ezen módositását, t. i., hogy módositványomnak első része elesvén, maradna csak az, a mit a miniszterelnök ur felolvasott, részemről elfogadom. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Maga a 8. §. szövege meg nem támadtatván, azt elfogadottnak jelentem ki.

Azt hiszem, t. ház, miután gróf Wilczek Frigyes t. képviselő ur is hozzájárult ahhoz, hogy a 8. §-hoz beadott pótlásának első része, t. i. »a mennyiben gyámság, gondnokság vagy csőd alatt nem állanak,» kihagyassék, maradna csak a második rész, t. i.: »a mennyiben ellenük büntett vagy vétség miatt bünvádi eljárás nincs folyamatban, szabadság-veszteség büntetés alatt nem állnak, nyereségvágyból eredő büntett, vét-

ség, az 1881: XXXVIII. t.-cz.-be, vagy ebbe a törvénybe ütköző kihágás miatt elitélve nem voltak.«

Kérem már most azokat, a kik a gróf Wilczek Frigyes képviselő urnak ekként módositott, most általam felolvasott módositványát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a módositványt elfogadta.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 9—14. szakaszait; észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 15. §.-t).*

Elnök: Ehhez a szakaszhoz az előadó ur kiván szólani.

Kristóffy József előadó: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A közigazgatási bizottság a visszavándorlás elősegitése és előmozditása czéljából különösen sulyt helyezett arra, hogy a kivándorlók által választott utirány és esetleg azoknak uj letelepülési helye a hazai hatóságok által állandóan nyilvántartassék. Ebből a szempontból és ennek érvényesitése szempontjából a közigazgatási bizottság a 15. §. kapcsán azt javasolja, hogy a vállalkozó, illetőleg annak meghatalmazottja, köteles minden szerződéskötést az utirány megjelölésével, a kivándorló illetékes törvényhatósága első tisztviselőjének a szerződés megkötését követő nyolcz nap alatt bejelenteni. Megjegyzem azonban, hogy az igazságügyi bizottság a 26-dik szakasznál egy oly irányu módositást javasolt és iktatott be a javaslat szövegébe, a mely szerint a vállalkozók és a kivándorlók közt megkötött szerződés három példányban állitandó ki, ezen példányok közül a harmadik, bélyegmentes példány a közigazgatási hatóságnak bemutatandó.

T. képviselőház! Én a közigazgatási bizottság által kifejezett gondolatot az igazságügyi bizottságnak a 26-dik szakasznál eszközölt módositása által helyesebben látom megoldottnak. Mert hiszen, ha a közhatóságnak a megkötött szerződés harmadik példánya beterjesztetik, módjában áll ugy az utirányt, valamint a kivándorló által választott helyet, a hol le akar telepedni, nyilvántartásba venni és azonkivül módjában áll a megkötött szerződésben foglalt stipulácziókat is ellenőrizni. Ebből a szempontból bátor vagyok javasolni, hogy a mennyiben a közigazgatási bizottság által czélba vett gondolat helyesebben van kifejezve a 26. §-ban, méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy a közigazgatási bizottságnak a 15. §-hoz javasolt módositása mellőztessék.

Rátkay László jegyző: Gr. Wilczek Frigyes!

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház! A 15. §-hoz van szerencsém szintén módositást ajánlani, a melynek bővebb indokolása alól méltóztassanak engem megint felmenteni, már csak azon szempontból is, minthogy azt tegnap az általános vita alkalmával tartott felszólalásomban is bővebben indokoltam.

Módositványommal azt akarom elérni, hogy az ügynöki intézmény ezen törvényből kiküszöböltessék. A tegnap előadott indokokon kivül még csak azt az egyet vagyok bátor felhozni, hogy a mint t. képviselőtársaim nagyon jól tudják, a nyáron megtartott három kivándorlási kongresszus mindegyike ezen álláspontot tette magáévá, már pedig azt hiszem, ezen három kivándorlási kongresszus az ország közvéleményének egy jó nagy részét képviselte. Módositványom következőkép hangzanék: A 15. §. következőkép állapittassék meg *(olvassa)*: »A vállalkozó irodai segéderőkön kivül közvetitéssel foglalkozó egyéneket, ügynököket nem alkalmazhat.« *(Helyeslés balfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én már anticzipáltam ennek a szakasznak a tárgyalását, illetve a beadott módositványnak a megbeszélését azokkal, a miket az imént voltam szerencsés mondani.

Wilczek képviselő ur hivatkozik azokra a kongresszusokra, a melyek tartattak és különösen talán a pozsonyi kongresszusra . . .

Gr. Wilczek Frigyes A délmagyarországi, a siófoki!

Széll Kálmán miniszterelnök: Igen, de azután Pozsonyban összefoglalóan foglalkozott a kiállitás alkalmával az ott egybegyült gazdaközönség ezzel a kérdéssel. Hát kérdezze meg azokat a jelenlevő urakat, a kik ott voltak, nem fogadta-e a kongresszus egészen meleg érdeklődéssel és méltánylással az általam oda kiküldött belügyminiszteri miniszteri tanácsosnak, Sélley miniszteri tanácsosnak — a kinek ezen törvényjavaslat előkészitésénél és a velem való munkának teljesitésénél igen nagy és kiváló része van — előadását és felvilágositásait mindazokra vonatkozólag, a mik engem vezettek. És azon kongresszus határozmányai s az az egész vita, a mely ott megindult, jórészt azon alapon és körben mozgott, a melyet az általam oda küldött miniszteri tanácsosnak előadása jelölt meg. Az ügy érdekében tettem, mert akartam ezen törvény előkészitésénél, mely a magyar társadalmat annyira érdekli, — nemcsak a magyar gazdatársadalmat, hanem az egész magyar társadalmat és a nemzeti közvéleményt — eleven összeköttetésben tartani a közvélemény fejlődésével. Igaz, hogy ott ennek a résznek ellene nyilatkoztak, de gondolom, e részben nem helyesen és a mit előbb mondtam, a mit tegnap mondtam, mindaz igazolja azt, hogy nincs itt mitől tartani.

Hiszen az ügynöki intézményt attól a bizonyos odiózus és az általános szólam értelme folytán hozzá tapadt fogalomtól megtisztitottam az által, hogy kiküszöböltem még a szót is, mert most csak meghatalmazottról van szó és körülvettem intézkedésekkel; ez egy állandó fizetéssel alkalmazott organum, nem pedig ügynök, a ki fej szerint és darab szerint bizonyos jutalék mellett kapja a maga fizetését, tehát ő nincsen érdekelve az iránt, hogy mennyit szállit, hogy mennyivel szerződik, mert azáltal nem szaporodik a jövedelme.

De mindenesetre valami organumot kell felállitani, az máskép lehetetlenség. A hajózási vállalat Fiumében és Budapesten fogja a maga székhelyét tartani; szerződéseket pedig, ha irányitani akarunk, kötni kell az illetőkkel. Ha az illetőket biztositani akarjuk azok irányában is, a miket az ott ülő t. képviselő urak is a vitában mint igen fontos dolgokat felemlitettek, hát valami instrumentumnak kell lenni, ezt az instrumentumot nem lehet kiállitani Budapesten és Fiumében, mert akkor kiesik az irányitás a kezünkből. (*Ugy van! Ugy van!*) Mert az, aki ki akar vándorolni, akkor aztán kénytelen lesz a titkos ügynökökhöz folyamodni és el fog menni megint Hamburg felé, Bréma felé és nem lesz a mi kezünkben. (*Ugy van! Ugy van!*) A titkos ügynököket és azoknak garázdálkodását csak ugy fogjuk tudni teljesen ellenőrizni, megsemmisiteni és lehetetlenné tenni, ha helyettük egy ilyen szervezetet állitunk fel. (*Helyeslés! Ugy van! jobbfelől.*) Mert ha semmit sem állitunk fel, marad a mai állapot. Hiszen ma is törvény van arra, hogy csak olyan ember foglalkozhatik ügynökséggel, a ki a miniszteriumtól engedélyt kap, de egyetlenegy sincs ilyen, egy sem kért engedélyt, (*Derültség.*) pedig százával foglalkoznak ezzel és — a mint tegnap mondottam — nem tudunk a nyomára jönni, mert olyan raffinirozott módon csinálják, hogy nem lehet őket tetten kapni és rájuk sem lehet bizonyitani. Ha tehát semmit sem állitunk fel, akkor egyszerüen a mai állapot marad fenn és a titkos ügynökök garázdálkodása megmarad azután is. (*Ugy van! Ugy van!*) Mert a közigazgatásra ezt nem lehet bizni, ezt már voltam bátor kifejteni. Tehát valami szervvel kell birni. Én erre az állam és a közigazgatási hatalom kezében levő, folytonos ellenőrzés alatt álló ilyen meghatalmazottakat tartom egyedül alkalmasaknak. Ha a törvény dispoziczióit, a melyek ezekre vonatkoznak, ha az egész fejezetet szigoruan alkalmazzuk, nem fognak ezek a közegek semmiképpen sem visszaélést elkövethetni és inkább csak azon korlátok között teljesitik az elkerülhetetlen szolgálatot, a mely korlátokat a törvény a kivándorlásra nézve szem előtt tart: hogy a ki egyszer el akar menni és a kinek nem lehet kibeszélni a fejéből, hogy elmenjen, azzal szerződnek és irányitják ezen szerződés folytán aztán az ő utjukat.

Kérem a t. képviselőházat, t. képviselőtársamat is, méltóztassék ebben megnyugodni, mert különben nagy baj lesz és a törvény czélját nem fogja elérni és épen azokat a momentumokat veszélyeztetjük, a miktől őrizkedni akarunk, mert akkor inkább a mai állapot fog fenmaradni, a melyet én ki akarok irtani gyökerestül. (*Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.*)

Kérem a módositás elvetését. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki nem kiván, a vitát bezárom.

A 15. §. intézkedései önmagukban egészen a harmadik pontig, a melyre nézve a közigazgatási bizottság módositást ajánl, nem támadtatván meg, ha gróf Wilczek inditványa csak pótlást jelent. . . .

Gr. Wilczek Frigyes: A szakaszszal szemben áll!

Széll Kálmán miniszterelnök: A gróf Wilczek ur módositása nem pótlás, az teljes eltörlését kivánja ennek a meghatalmazotti intézménynek s annak következtében nemcsak ezt a szakaszt kellene kihagyni, hanem át kellene dolgozni az egész fejezetet. Ez tehát szemben áll a szakaszszal.

Elnök: Gróf Wilczek képviselő ur módositványa e szerint ellentétben áll a szakaszszal. Mindenekelőtt tehát azt a kérdést kell feltennem, elfogadja-e a ház a törvényjavaslatnak 15. §-át gróf Wilczek Frigyes ur módositásával szemben, igen vagy nem, fenmaradván azután még a szavazás külön a közigazgatási bizottság pótló inditványára.

A kik a szakaszt elfogadják, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*) A többség a 15. §-t elfogadja és igy gróf Wilczek Frigyes képviselő ur módositványa elesik.

A közigazgatási bizottság nem tartotta fenn az ő pótló inditványát és azt senki magáévá nem tette; e szerint, gondolom, felesleges a szavazás. (*Helyeslés.*)

A módositvány a közigazgatási bizottság által visszavontnak tekintetik és igy az elesik.

Következik a 16. §.

Dedovics György jegyző (*olvassa a 16—20. §-okat; észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 21. §-t.*).

Bizony Ákos: T. képviselőház! A 21. §-hoz egy módositványt leszek bátor előterjeszteni, a mely elvileg nem áll ellentétben a szakasz rendelkezésével, sőt véleményem szerint annak intenczióját csak szabatosabban fejezi ki és jobban kidomboritja. (*Halljuk! Halljuk!*) T. i. az első bekezdés azt mondja, hogy a vállalkozónak és helyettesének adott engedély, mint a meghatalmazáshoz adott jóváhagyás, a belügyminiszter által bármikor megszoritható vagy megvonható. A szakasz nézetem szerint egészen helyes intézkedést tartalmaz. Egy nagyon szükséges rendszabály van benne, mert a kormányt felhatalmazza arra, hogy ugy a vállalkozótól, mint helyettesétől az engedélyt vagy a meghatalmazást azonnal visszavonhatja, ha ezt szükségesnek látja, minden további intézkedés nélkül. Én szükségesnek látom ezt azért, mert nézetem szerint ennek a törvénynek, ha egyáltalában lesz valami hatása, az csak akkor lesz, hogy ha a vállalkozó, a kivel a szerződés megköttetik, a maga feladatának meg is tud és meg is akar felelni. Már pedig hogy ha bizonyos korláthoz, bizonyos feltételekhez kötjük azt, hogy az en-

gedély mikor vonathassék vissza, akkor a kormány keze meg lenne kötve és csak az illető vállalkozó rosszakaratával szemben lenne neki módja eljárni, holott a vállalkozónak tehetetlenlensége és ügyetlensége épen olyan fontos ok arra, hogy tőle az engedély megvonassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azonban ennek az első bekezdésnek az értelmét teljesen lerontja a szakasznak a további része, mert ott az mondatik, hogy megvonható az engedély ekkor és ekkor. Tehát a mit az első bekezdés megadott a kormánynak, hogy feltétlenül rendelkezhetik, azt a további része a szakasznak lenyomja, és meg van szoritva a kormánynak a keze nézetem szerint, a midőn a szakasz már nem megvonásról, hanem csak megvonhatásról szól.

Épen azért első módositványom arra vonatkozik, hogy ezen szó helyett, a második bekezdésben »megvonható« tétessék »megvonandó«. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, ha azoknak a követelményeknek, a melyek a 8. stb. szakaszok alá vannak foglalva, az illető többé meg nem felel, természetes, hogy tőle okvetlenül meg kell vonni az engedélyt, valamint akkor is, ha olyan körülmények merültek fel, melyekből látni való, hogy feladata tekintetében megbizhatatlan.

De, hogy voltaképen ezt akarta a szakasz mondani, és csak helytelen szót használt, kitünik az utolsó bekezdésből, a mely azt mondja, hogy »megvonandó az engedély akkor is«, tehát ez a kifejezés is azt mutatja, hogy »megvonandó« más esetben is, pedig más a szakaszban a mostani szerkezet szerint nincsen.

Másik módositásom az, hogy »megvonható az engedély«, illetve szerintem »megvonandó az engedély« után tétessék még »illetőleg jóváhagyás,« még pedig azért, mert ez a megvonás nemcsak a vállalkozóra, hanem a meghatalmazottakra is vonatkozik, már pedig ő nem engedélyt kap, hanem az ő kirendelése jóváhagyatik. Tehát módositásom ugy hangzik, hogy »megvonható« helyett teendő »megvonandó« és ezen szó után »engedély« teendő, »illetőleg jóváhagyás«.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! A t. képviselő ur második módositása talán inkább csak kiegészitő, vagy stiláris természetü; magától értetődik körülbelül, hogy megvonásról lévén szó, akár engedély, akár jóváhagyás alá esik, ezen tilalom, a megvonhatás joga egyforma a kormány szempontjából és ha kiegészitjük az »engedély«-szót a jóváhagyással, inkább csak textuális kiegészitésnek tartom, a melyet én igenis elfogadok, nincs ellene semmi észrevételem.

A mi az elsőt illeti, én alaptalannak tartom a t. képviselő ur kifejezett aggályait, módositását pedig felesleges nek. Mert itt az van, hogy megvonható bármikor az engedély, akár a vállalkozótól, akár a meghatalmazottól. Mikor vonható meg? Azt mondja a szakasz, bármikor. Megvonható különösen, ha a 8. §. rendelkezéseibe ütközik, a hol megvannak a feltételei annak, hogy kinek lehet vállalkozási szerződést adni, kivel lehet azt kötni, hogy állampolgárnak kell lennie, hogy magyar állampolgár helyettest kell állitania, ha nem magyar állampolgár stb., stb. A 14. §-ban megint a helyettesre nézve, aztán a 18. §-ban is vannak rendelkezések, a hol körül vannak irva az ügynökök kötelességei, szóval, a ki azokat nem teljesiti, attól az engedély megvonható és azt mondja, hogy megvonható, ha általában megbizhatatlan.

Ha a törvényjavaslatnak ezt a szövegét tartjuk fenn és ha ennek alapján hatalma van a kormánynak, hogy megvonja az engedélyt mindenkitől, a ki megbizhatatlan, ez olyan elasztikus discretionárius hatáskör, hogy akár azt mondjuk: megvonandó, akár azt mondjuk: megvonható, az tökéletesen mindegy. Mert ha én rám van bizva, hogy megitéljem, hogy valaki megbizható, vagy megbizhatatlan-e, akár azt mondja a törvény, hogy meg kell vonni, akár azt, hogy meg lehet vonni, nekem jogom van a megvonáshoz. Különben is az utolsó szakaszban a megvonásról imperativ alakban van szó.

De ha a képviselő urat megnyugtatja, nincsen ellene kifogásom, hogy a második bekezdésben a helyett, hogy »megvonható«, az tétessék »megvonandó«. Az értelme, mondom, ugyanaz, a hatása ugyanaz, hanem megnyugtatás czéljából szivesen hozzájárulok és igy mind a két módositását elfogadom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Felteszem a kérdést.

A szakasz maga meg nem támadtatván, kimondhatom, hogy az általánosságban elfogadtatik. Kérdem a t. házat, elfogadja-e Bizony Ákos képviselő urnak azt a módositását: először, hogy a szakasz első bekezdésében e szó helyett »megvonható« tétessék »megvonandó«, másodszor, hogy az »engedély« szó után tétessék »illetőleg jóváhagyás«. *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a t. ház a szakaszt ezzel a módositással fogadta el.

E szerint a ház a módositványokat elfogadja s határozatilag kimondom, hogy a 21. §. ezekkel a módositványokkal fogadtatik el.

Dedovics György jegyző *(olvassa a javaslat 22—25. szakaszait; észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 26. szakaszt).*

Simonyi Semadam Sándor: T. ház! A 26. §. 5. pontjához egy módositást vagyok bátor beadni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 5. pont ugyanis azt mondja: »A viteldijnak pontos megjelölését, számokkal és szavakkal«. A »viteldijnak« szó után kérem beszurni: »A hajóval való utazásnál az ellátási dijnak is.« Ez az egyik módositványom. A másik pedig az, hogy a 6. pont után tétessék hozzá, az utolsó szó után: »És jelen törvény 24—34. és 38—49. §-ai is.«

Indokolásom a következő: Ennek a paragrafusnak a czélja az, hogy a kivándorló a szállitó vállalkozóval szemben garancziákat kapjon,

és ezek a garanczián irásban is statuáltassanak a részére, hogy az bármikor a kezében legyen, azért vannak strikte felhozva oly fontos pontok, a melyek a kivándorlás momentumánál a leglényegesebbek. Miután én a kivándorlót az egész uton megvédeni óhajtanám, sőt akkor is, ha kiszáll, ennélfogva egyedül a vitelbér pontos megjelölését kevésnek tartom, mert a kivándorlók legnagyobb része Amerikába megy és ott nemcsak a viteldij, hanem az ellátási dij is nagy sulylyal esik latba. Tehát az ellátási díját is a hajón előre fixálni kell, hogy utközben és az ut végén ne legyen módjában a szállitó vállalkozónak a kivándorlótól többet követelni, mint a mennyi előre megállapittatott. Ez vonatkozik az egyik pontra.

A másik pontra vonatkozólag még tovább óhajtanék menni. Ha a kivándorló megérkezik Amerikába, tökéletesen elszakadtnak látszik a hazától, mert nincs semmiféle szál a szubjektiv momentumokon kivül, a mely őt a hazához kötné. Mi egy törvényt alkotunk azon czélból és azon intenczióból, hogy a kivándorlót ott a tengeren túl is oltalmazzuk; ennélfogva szükségesnek tartom, hogy ez oltalomról és az oltalom minőségéről neki is tudomása legyen.

Ha őt hosszu utján egy szerződés kiséri csupán Magyarországból, akkor ebbe a szerződésbe vigyük bele a törvény összes garancziáit, a melyeket igénybe vehet akkor, a midőn megszorul, vagy a mikor haza akar térni. Azt óhajtanám ennélfogva, hogy a szerződésbe — hiszen az ugyis blanketta lesz — vétessenek bele ezen törvénynek mindazon szakaszai, a melyek a kivándorlónak a szállitóhoz való viszonyát a törvény szerint szabályozzák, a melyek a büntetésre vonatkoznak, illetőleg a melyek a szállitó-vállalkozónak, esetleg meghatalmazottjainak törvényellenes cselekedeteivel szemben némi oltalmat nyujtanak, és a melyekben meg van irva, hogy hova forduljon akkor, mikor künn az idegenben igazát keresi ezen szállitók visszaélései ellen, vagy mikor véginségben haza akar térni. Hiszen mikor az a kivándorló elmegy Magyarországból, sőt még a mikor itt van, akkor sem tudja, hogy mi van abban a törvényben, mert az csak egy nagy fikczió, hogy az állampolgároknak a törvényt ismerni kell. Ismerniök kellene, de nem ismerik, mert ha csak a minimális garancziákat is tudnák az állampolgárok, már sokkal könnyebb volna a kormányzat és sokkal könnyebben tudnának ők maguk exisztálni az államban, mert jogaikat, tényked ésük határait maguk meg tudnák állapitani, és akkor az a töméntelen kihágás, birságolás etc., nagyobbrészt eliminálva volna. Annál szükségesebb tehát, hogy még itthon felvilágosittassék az állampolgár jogairól és kötelességeiről. Még inkább szükséges, hogy mikor elszakad az idegenbe, mikor tanácsadója nincs, legyen előtte az a szerződés, a melyben le vannak irva összes jogai és ennek a törvénynek összes garancziái. Kérem tehát, méltóztassék elfogadni inditványomnak azt a részét is, a melyben azt kérem, hogy mindaz, a mi ebben a törvényben a kivándorlóra jó, a mi őt a szállitó-vállalkozó üzelmei és visszaélései ellen megvédi és a miben ő ez ellen orvoslást talál, benne legyen a szerződésben, mert csak azt viszi magával ki a hazából; mert ez az, a mihez fordulhat és a minek szárnyán visszajöhet. Kérem módositványom elfogadását. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A t. képviselő ur két módositást óhajt felvétetni ebbe a szakaszba. Az egyik módositás az, hogy az 5. pontba, a hol meg van állapitva, hogy a viteldijakat számban és szóval a szerződésekbe fel kell venni, azt is fel akarja vétetni, hogy a hajón az ellátási dijak, ha a szállitás a tengeren történik, a szerződésben kitétessenek. Nekem ez ellen semmi kifogásom sincs, mert én is azt akarom, hogy lehetőleg garancziák nyujtassanak és szereztessenek a kivándorlók részére minden túlkapás, vagy minden esetleges visszaélés ellen. Különben, ha az állam szerződik valakivel, akkor gondoskodni fog arról is, a mint ez a javaslatban benne is van, minélfogva nem lehet többé tartani olyanoktól, mint a milyenek eddig előfordultak. Azonban nekem semmi kifogásom sincs az ellen, hogy ez felvétessék az 5. pontba. Stiláris szempontból talán jobb volna, ha nem ugy történnék, mint a hogy ezt a t. képviselő ur kivánja. A képviselő ur ugyanis azt mondja, hogy vétessék fel a szövegbe, hogy: »hajóval való utazásnál az ellátási dijak . . .«, e helyett azonban jobb lenne, ha igy mondatnék: »5. a viteldijnak és hajón való utazásnál az ellátási dijnak« stb.

Simonyi Semadam Sándor: Elfogadom!

Széll Kálmán miniszterelnök: Igy jobb textuális tekintetből. Beszélő alakban jó az, a mit a képviselő ur kiván és azt gondolom, hogy a t. képviselő urat ez vitte is arra, hogy módositását akkép szövegezze, hogy a hajón való szállitás alkalmával a hajón való ellátási dij is felvétessék. De a törvénybe jobb, szövegezése szempontjából, ha azt igy viszszük keresztül: »A viteldij és hajón való szállitás esetén az ellátási dijnak megjelölését számokkal és szavakkal.« *(Helyeslés jobbfelől.)* A képviselő urnak második módositása abból áll, hogy azok a rendelkezések, a melyek a vállalkozóra vonatkoznak, és a melyek kivándorlók és azok biztositása érdekében tartalmaznak intézkedéseket, a szerződésben magában is helyet foglaljanak és ott kinyomassanak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez, azt hiszem, helyes lesz, ha megtörténik, csak az a kérdés, hogy szükséges-e ezt a törvénybe beletenni vagy nem? Minthogy azonban a végrehajtásnál amugy is akként szándékozom intézkedni, hogy ezek, ha nem is valamennyien, felvétessenek, bár az sem volna nagy dolog, ha valamennyit felvennők, kijelentem, hogy ugy fogom végrehajtani a törvényt, hogy ki fogom

jelölni, hogy mely szakaszok lesznek azok, a melyek a szerződésbe felveendők. Különben, ha a t. képviselőház megengedi nekem, hogy külön nyilatkozzam erre vonatkozólag, talán a vita végén, vagy egy félóra vagy egy negyedóra mulva már ezt megtehetem és átnézés után nyilatkozhatom arról, hogy óhajtom-e ezt felvétetni magába a törvénybe — mert ezek a szakaszok mind olyanok — bár nem volt még időm átnézni, de a mig a vita tovább foly, át fogom tekinteni — hogy lehet, hogy abban a helyzetben leszek, hogy a tett módositást elfogadom. Arra kérem ennélfogva a t. házat, méltóztassék a 26. §-t egyelőre függőben tartani és a tárgyalást folytatni. *(Helyeslés.)*

Simonyi Semadam Sándor: Belenyugszom abba a módozatba, a melyet a miniszterelnök ur javasol.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha a t. képviselő ur belenyugszik abba, hogy a végrehajtási rendeletben irjam körül, hogy mely részei és mely szakaszai a törvénynek vétessenek bele a szerződésbe, akkor a dolog el van intézve és én kötelezőleg jelentem ki, hogy a végrehajtási rendeletben körül fogom irni, hogy a törvénynek mely szakaszai foglaltassanak majd a szerződésbe. *(Helyeslés.)*

Az első módositást pedig az általam tett stiláris módositással elfogadom.

Elnök: E szerint Simonyi Semadam Sándor képviselő ur második módositványát visszavonja.

Simonyi Semadam Sándor: Igen!

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

A 26. §. ellen lényegében kifogás nem tétetett; azt tehát általánosságban elfogadottnak jelentem ki.

Fennáll azonban Simonyi Semadam Sándor képviselő urnak az 5. pontra nézve tett első módositása, a melyet vissza nem vont. Nem tudom azonban, hogy ez miként módosulna a t. miniszterelnök ur stiláris almódositványa szerint? *(Zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Mit parancsol tőlem a mélyen tisztelt elnök ur?

Elnök: Azt kérdem, hogy Simonyi Semadam képviselő ur első módositványa, a melyet fentartott, miképen hangoznék a t. miniszterelnök ur stiláris almódositványa szerint.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az »is« szócska a végén hagyassék ki, az elejére pedig tétessék: »és.«

Elnök: E szerint az 5. pont igy hangoznék: »És a viteldijnak és a hajón való utazásnál az ellátási dijnak pontos megjelölését számokkal és szavakkal.« *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Szabad még egy-két szóra engedelmet kérnem a t. elnök urtól a kérdés feltétele előtt?

Elnök: Kérem.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogy menynyire helyes az elintézésnek ez a módja, a melyet most Simonyi Semadam Sándor képviselő ur belenyugvásával a t. ház talán el fog fogadni, arra nézve csak azt akarom még felemliteni, hogy a 6. pont szerint ugyis meg kell történnie annak, a mit kilátásba helyeztem, mert a 6. pontban benne van, hogy »ennek a törvénynek a szállitó kötelességeiről és az esetleges panaszok orvoslásáról szóló rendelkezéseit«. Ezt én ugy értem, hogy ennek a törvénynek a szállitók azon kötelezettségeire vonatkozó intézkedései is felvétessenek a szerződésbe, a melyek a kivándorlók érdekeit a szállitókkal szemben megóvják.

Elnök: A tanácskozás be lévén fejezve, következik a szavazás az 5. pont felett. Kérdem a t. házat, elfogadja-e a 26. §. 5. pontját Simonyi Semadam Sándor képviselő urnak módositásával, de a miniszterelnök ur által előterjesztett szövegezésben, ugy, a mint azt felolvastam? *(Elfogadjuk.)*

A ház tehát a 26. §. 5. pontját ebben a szövegezésben fogadja el.

Dedovics György jegyző *(olvassa a javaslat 27—34. §-ait, továbbá a IV. fejezet czimét, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 35. §-t).*

Sághy Gyula: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen 35. §-ban a kivándorlottaknak különösen visszatérítését elősegitendő, de egyéb módon való segélyezésük végett is egy külön alap létesitése kontempláltatik. Én azt hiszem, hogy ez a paragrafus az, a melyben tegnap, az általános vita alkalmával felvetett eszmémet is *(Mozgás balfelől.)* legalább egy részében konkrét kifejezésre lehetne juttatni. Tegnap azt mondottam, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy nagyon szükségesnek és fontosnak tartom azt, hogy olyanok, a kik odakünn a magyar állam ellen izgatnak és államellenes törekvésekben részt vesznek, az állam részéről ne segélyeztessenek, ne istápoltassanak sem visszatérésükben, sem odakünn, mert a humanitásnak igazán nagyon hibás és nagyon megforditott gyakorlása lenne, ha mi saját ellenségeinket támogatnók és ha ezek visszatérését előmozditanók. *(Ugy van! jobb- és balfelől.)* Ez okból szükséges ezektől az ilyen segélyeket megvonni és arról gondoskodni, hogy a mennyiben magyar állampolgárságukat elvesztették és igy nem is vagyunk kötelesek őket visszafogadni, azok visszatértükben is lehetőleg meggátoltassanak.

Elmondok egy esetet saját tapasztalataim köréből, *(Halljuk) Halljuk! a jobboldalon és a középen.)* annak igazolására, hogy lehet valami első tekintetre igen humánus eljárás, a mi más irányban s közelebbről tekintve, annak épen ellentéte.

Ismertem egy családapát, a ki végtelenül jószivü volt, de jószivüségében túlságosan könnyelmü is, annyira, hogy lassankint minden vagyonát másokra pazarolta el. Én, ismerve

őt, figyelmeztettem, hogy mennyire könnyelmü vagy, könnyelmüségedben túlhajtod a humanizmus határait, hogy te, mikor humánus vagy az idegenekkel szemben, saját gyermekeiddel szemben inhumánusan jársz el, és a legnagyobb szivtelenséget, sőt kegyetlenséget gyakorlod saját gyermekeiddel szemben. Ez be is következett. Hát az állam részéről is ilyenforma luxus volna a humanitásnak ilyen túltengő gyakorlása, hogy a magyar állameszmével ellenséges érzületü, a magyar állam ellen ellenséges irányban működő egyének, a kik a magyar államot elhagyják, a haza iránti szeretet megtagadásával a külföldön keresnek egzisztencziát, s onnan a hazájuk ellen törnek, az állam részéről még segélyeztessenek, és ha ide visszatérni akarnak, abból a czélból, hogy itt államellenes üzelmeiket hatályosabban folytathassák, ebben ők meg ne akadályoztassanak. Hiszen van erre elegendő példa. Tudjuk, hogy Amerikában van egy pánszláv propaganda, a melyet különösen az Oroszországból kivándorlottak üznek ott, a kik az oda kivándorló magyar állampolgárokat épen a pánszláv tendencziák sikeresebb előmozditása czéljából még a vallásuktól is eltéritik és az ortodox egyház kebelébe viszik.

Megengedem, hogy nehéz azt mindig konstatálni, hogy azok a kivándorlottak tényleg vettek-e részt államellenes üzelmekben, mert ilyen messziről nagyon nehéz azt megállapitani; de már könnyebben megállapitható akkor, mikor egyes ily jelenség, a mit most felhoztam, fenforog. Ha épen azért, hogy a magyar állameszme ellen folytatott izgatásaikat itt benn folytathassák és a hazában benmaradt és a hazához ragaszkodó polgártársaink közt szélesebb mederben terjeszthessék a pánszláv propagandát, akarnak visszatérni, olyanok, kik Amerikában teljesen a pánszláv propagandának kezeibe dobták magukat és vallásukat is elhagyták, ez már csak evidens bizonysága rájuk nézve annak, hogy ők államellenes üzelmeket folytatnak.

Már most befejezve felszólalásomat, megengedem azt, hogy talán ez irányban a végrehajtási intézkedésekben történhetik gondoskodás, különösen felszólalásomnak második részét, a visszatérés meggátlását illetőleg, a segélyezés, a támogatás megvonása tekintetében azonban lehetne e §-ban intézkedni, bár én a t. miniszterelnök ur elhatározására bizom, hogy akarja-e a törvénybe felvenni erre vonatkozó módositásomat, vagy pedig más uton-módon, jelesül a végrehajtás keretében akar-e gondoskodni ezen mindkét czélnak a megvalósitásáról. Különben módositásom igy hangzik: Az első bekezdés után iktattassék be a következő: »De abból« — t. i. az alapból, — »semmiféle támogatásban vagy segélyezésben nem részesithetők az olyanok, a kik künnlétük ideje alatt a magyar állam ellen ellenséges magatartást tanusitanak, vagy ilyen irányu izgatásban részt vesznek.« *(Helyeslések jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Mindenekelőtt figyelmeztetem a t. házat, illetőleg az igen t. elnök urat, hogy a 30. §-ban, a melyen már keresztülmentünk és a melyet már nem lehet módositani, egy sajtóhiba van, a melyet, gondolom, ki lehet korrigálni, a részletes tárgyalás befejezése előtt, mert a sajtóhibák kikorrigálását a házszabályok megengedik, még a harmadik olvasásánál is. A 30. §. igy szól: »A 11. §. 2-ik bekezdésének, ugy a 27., 28. és 29. §-oknak rendelkezéseivel ellenkező megállapodások érvénytelenek.«

Ennek nincs értelme, mert ugy kellene lennie, hogy: »a 11. §. 2-ik bekezdésével.« E szerint a »nek« rag igazitandó ki »vel« ragra. Ez tisztán sajtóhiba, és ezért kérem, legyen kegyes a t. ház megengedni, hogy ezt kiigazithassuk, és hogy a t. elnök ur elrendelhesse, hogy a 30. §. harmadik szavában a »nek« rag kicseréltessék a »vel« raggal.

Elnök: Erre nem szükséges a t. ház határozata. A sajtóhiba igy is ki fog javittatni.

Széll Kálmán miniszterelnök: A mi már most a tárgyalás alatt levő szakaszhoz tett módositásokat illeti, Sághy Gyula t. barátom már az általános vita folyamán fölemlitette ezt a kérdést és ebben tökéletesen igaza van, de ez annyira magától érthető, hogy magam részéről nem is tartom szükségesnek ennek felvételét. Hiszen a kivándorlási alap czélja humanitárius és nemzeti érdekek szolgálása, arra tehát csak nem szolgálhat, hogy azok, a kik a magyar állam és a magyar nemzet ellen izgatnak, részesüljenek benne. Szépséghibának tartanám azonban, ha a törvénybe ilyet belevennénk. *(Igaz! Ugy van!)*

Különben a végrehajtás arra a bizottságra van bizva, a melyben minden miniszterium képviselője ott ül. Ennélfogva csak nem lehet feltenni, hogy az a bizottság ilyen embernek bármiféle segélyt is juttasson. Annak kijelentésével, hogy a módositás fölösleges, kérem a t. házat, hogy ezt ne fogadja el, t. barátomat pedig felkérem, hogy sziveskedjék azt visszavonni, mert magától értetődőnek tartom, sőt a dolog természetében is van, hogy az eljáró bizottság a legnagyobb szigorusággal fog ragaszkodni ahhoz, hogy az, a ki a magyar állampolgárságot megtagadta, vagy a magyar állam ellen izgat, csakugyan semmiféle segélyezésben ne részesüljön. *(Helyeslés.)*

A mi magát a szakaszt illeti, magam is vagyok bátor a 35. §. első bekezdésénél egy hiány pótlását javaslatba hozni és egy szócskának beiktatását módositásként ajánlani. Már tegnap voltam szerencsés hosszasabban kifejteni, hogy mily nagy szempont az, hogy kivándorlott honfitársaink felé nyujtsuk kezünket. A mig ők magyar állampolgárok, joguk is van hozzá, és óhajtjuk, hogy minél nagyobb számban magyar állampolgárok maradjanak, hogy el ne veszitsük őket és hogy inkább erősitsük az összekötő szálakat. Erre szolgálnak azok a jótékonysági szempontok és a szellemi szükségletek, a melyekre nézve a szakasz intézkedik. De hogy ebben

mily nagy tényezőként szerepel a vallás, azt tegnap voltam szerencsés hosszasan kifejteni. Hogy vannak odakünn lelkészek, ezt tudjuk, sőt mi is küldünk ki lelkészeket időnkint és még többet fogunk küldeni. Az itteni ugy görög, mint latin szertartásu katholikus papság ebben kiváló mértékben támogat, a mint azt már emlitettem is. Erre való hivatkozással felemlitem, hogy a szakaszból kimaradt egy szó, a melyet bevettem az eredeti szerkezetbe, a mikor az az alap hovafordításáról szól és a jótékonysági czélokat és a szellemi szükségleteket emliti. Tegyük be most ezt a szót, tegyük be azt, hogy »vallási és szellemi szükségletek«. *(Helyeslés.)* Eredetileg is igy gondoltam, de véletlenül kimaradt a »vallási« szó.

Módositásom tehát az volna, hogy a 35. §-nak negyedik sorában e szó elébe: »és«, tétessék: »vallási«. Kérem ezen módositásom elfogadását. *(Helyeslés.)*

Sághy Gyula: T. ház! Az igen t. miniszterelnök urnak megnyugtató válasza után, mivel az én czélom csak az volt, hogy ennek a felfogásnak a ház naplójában nyoma legyen és ezáltal biztositassék, hogy a magyar állam érdekében a végrehajtásnál ezen szellem lesz irányadó, ezt elérvén, módositásomat ezennel visszavonom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sem lévén feljegyezve a vitát bezárom. A 35. §. nem támadtatott meg s mivel Sághy képviselő ur a módositást visszavonta, azt hiszem, kimondhatom, hogy a 35. §. általánosságban elfogadtatik. *(Helyeslés.)* Azt kérdem ennélfogva, hogy elfogadja-e a ház a miniszterelnök ur azon módositását, mely szerint az első bekezdés negyedik sorában ezen szó elé: »és«, tétessék: »vallási«. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház ezen módositást elfogadta és igy a 35. §. ezzel a módositással fogadtatott el.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 36—43. §-ait, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 44. §-t).*

Rátkay László jegyző: Bizony Ákos!

Bizony Ákos: T. ház! A 44. §-hoz két módositásom van. Az egyik csak stiláris, a melyre nézve csak később fogom megtudni, hogy a miniszterelnök ur mikép fog nyilatkozni, a másik ellenben érdemleges. A stiláris módositás abban állna, hogy az első bekezdésben: »valamint 600 koronáig« helyett teendő: »és 600 koronáig«, a mivel azt akarom jelezni, hogy a büntetés, a két hónapi elzárás és a 600 korona pénzbüntetés együtt legyen kiszabható, nem pedig csak egyik vagy másik, külön-külön.

Azt gondolom, igy akarta ezt érteni a miniszterelnök ur is, azért mondtam, hogy módositásom stiláris. De hogy szükséges, ezt mutatja az, hogy a törvényjavaslat 47. §-ában már igy van kifejezve: »Két hónapig terjedhető elzárással és 600 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel.« Már pedig, azt hiszem, hogy ugyanazon törvényben ugyanaz az eszme ugyanazzal a szóval kell, hogy kifejeztessék, mert különben könnyen tévedésre vezet. Különben is a »valamint«, nézetem szerint, nem fejezi ki azt az eszmét, hogy két dolog összetartozik, mert az nem összekötő, hanem inkább elválasztó szó. Hogy valóban elválasztó, azt maga ez a szakasz is bizonyitja, mert az 5. pontban az mondatik: »a ki az ügykezelés és a szerződési minták használata tárgyában a 23. §. alapján kibocsátott belügyminiszteri rendelet szabályait, valamint a 34. §. második bekezdése alapján« stb. Itt is a »valamint« abban az értelemben van használva, hogy a ki ezt elköveti, az is, a ki amazt elköveti, az is, nem pedig, ha valaki mindkettőt követi el, akkor büntettetik. Itt is a »valamint« szó nem összekötő, hanem elválasztó. Tehát én azt vagyok bátor javasolni, hogy a »valamint« cseréltessék ki az »és«-sel, és miután ebben az esetben ez kissé rosszul fogna hangzani, mert előtte is van egy másik »és«, az első »és« helyett »s« használtassék. Tehát igy szólna a szöveg: »Kihágást követ el s két hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a vállalkozó« stb.

Második módositásom már érdemleges. A §. végén az mondatik, hogy »kihágást követ el és ugyenezen büntetéssel sujtandó az a hajóvezető is, a ki a 32. §-ban megszabott kötelességének vagy a 34. §. második bekezdése alapján kiadott utasitásoknak eleget nem tesz, történjék ez akár a bel-, akár a külföldön«. Az én módositásom az, hogy ezek a végső szavak: »történjék ez akár a bel-, akár a külföldön«, hagyassanak ki. Indokom pedig az, hogy a kihágási büntetőtörvénykönyv, a mely rendszeres kódex, a maga 13. §-ában elvileg kijelenti azt, hogy külföldön elkövetett kihágás nem büntethető. Én azt hiszem, hogy nem helyes, hogyha egy törvénykönyvnek ily elvi jelentőségü határozmányát incidentaliter keresztüllyukasztjuk; különösen akkor, ha erre voltaképen ok nincs is. Az a hajóvezető azt a kihágást akkor követi el, midőn az utasok beszállnak a hajóba, mikor azok megvizsgáltatnak és az uton, mig a szállitás tart. Már pedig azt hiszem, hogy azok a hajók magyar lobogó alatt fognak menni, tehát magyar hajók lesznek, s igy belföldi területet képeznek, mert az nemzetközi elv, hogy a hajó mindig azon országnak területéhez tartozik, melynek lobogóját viseli. Nincs is e toldalékra szükség, mert a hajóvezető a külföldön nem is követhet el kihágást; másrészről ez egy elvi jelentőségü határozmánynak keresztüllyukasztása volna. Módositásom a következő: A 44. §-ban e helyett: »valamint 600 koronáig«, teendő: »és 600 koronáig«; továbbá: a »valamint 600 koronáig« szavakat megelőző »és« helyett a jobb hangzás szempontjából »s« teendő. A 44. §. végén ezen szavak: »történjék ez akár bel-, akár külföldön«, kihagyandók.

Rátkay László jegyző: Gróf Wilczek Frigyes!

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház! Az előttünk levő szakaszhoz van szerencsém egy módositást ajánlani, a mely akkép szólana, hogy »kihágás esetén az engedély a vállalkozótól a 21. §. értelmében megvonandó«. A mint tegnap volt szerencsém kifejteni, ebbeli nézetemet szükségesnek találom a büntető szakaszba is bevenni. Habár meg is van a kormánynak az a joga, hogy bármikor megvonhassa az engedélyt, de szükségesnek tartom, hogy a vállalkozó mindig figyelmeztetve legyen a kihágás elkövetésének szükségszerü következményére. Ez is volt indoka annak, hogy ezen javaslatomat nem a 21-ik szakasznál, hanem itt nyujtottam be. Kérem ezen módositásom elfogadását.

Rátkay László jegyző: Simonyi Semadam Sándor!

Simonyi Semadam Sándor: Én Bizony Ákos t. képviselőtársam módositásaihoz kérek szót. Az első módositását elfogadom, a második módositás azonban elfogadhatatlan.

Az igazságügyi bizottságban hosszasan vitattuk ezt a kérdést, hogy bár a kihágási törvény elvileg azt a prinezipiumot fogadja el, hogy csak a Magyarországon elkövetett kihágás büntethető, azonban oly fontos momentumok és érdekek füződnek ehhez a kérdéshez, hogy itt rést kell törni ezen a prinezipiumon és külön statuálni kell, hogy a külföldön elkövetett kihágások is büntethetők ezen törvény korlátain belül; és pedig azért, mert ezen kihágások legnagyobb része külföldön fog elkövettetni. Az nincs megirva, hogy feltétlenül csak magyar hajón fognak kivándorlóink kimenni, sőt, a mint a miniszterelnök ur jelezte, neki szándéka van külföldi vállalatokat is felhivni erre és esetleg, a konkurrenezia folytán, azok fogják szállitani a kivándorlóinkat. De eltekintve ettől, a mint a kivándorlók Magyarország határán kivül vannak, azonnal a külföldön követhető el a kihágás és akkor mi semmiféle védelmet nem nyujtanánk a kivándorlóknak, ha ezt a büntetést a magyar határhoz kötjük. Hisz Magyarországon igy is meg vannak védve és meg voltak védve az eddigi törvények alapján is. Ennek a törvénynek az a ezélja, hogy a magyar határon túl is megvédjük kivándorlóinkat, és nagyon üdvös, szükséges és feltétlenül kell, hogy a szakasznak ez a szövege megmaradjon ugy, a mint az az igazságügyi bizottságon keresztülment.

Elnök: T. ház! Szólásra senki sinesen feljegyezve.

Széll Kálmán miniszterelnök: Bizony Ákos t. képviselő ur két módositást tesz: egy stilárist és egy érdemlegest.

A mi a stiláris módositást illeti, az inkább helyreigazitó, mint stiláris; de olybá veszem, mint stilárist, mert esakugyan igy akartam a törvényt érteni. kopulative. Minthogy a »valamint« szónak kihagyásával ez világosabban ki van mondva, szivesen helyettesitem a »valamint« szót az »és« szóval. Ezt a módositást tehát elfogadom.

Már azután azt a másik stiláris módositást, hogy »és« helyett »s« tétessék, nem fogadom el. Az valóban gusztus dolga. És miután az én gusztusom az »és« mellett van, mivel a »s«-t nem szeretem, nem tudnám ezt a módositást elfogadni.

Hanem az 5-ik pontban, a melyről a t. képviselő ur hasonlatosság alapján vette argumentumát, minthogy ott is »valamint« szó van és ez a »valamint» ott is »és«-sel lenne helyettesitendő, ez nem volna helyes; mert ott nem kopulative, hanem vagylagosan van értve, és ezért gondolom, helyesebb lesz és a törvény inteneziójának is jobban megfelel, ha az 5-ik pont második bekezdésében a »valamint« szó felcseréltetik »vagy«-gyal. Én tehát azt vagyok bátor proponálni, fogadja el a t. képviselőház az első bekezdés első sorában a »valamint« szó helyett Bizony Ákos képviselő ur módositását, vagyis »valamint« szó helyett tétessék az »és«; a második módositása az »s« szócskára vonatkozólag nem lesz elfogadandó, de magam kérem, hogy az 5-ik pont második sorában a »valamint« szó helyett a »vagy« szó tétessék.

A mi pedig a második módositást illeti, az már érdemleges. Hát Bizony Ákos urnak teljesen igaza van, hogy a mi büntető jogunknak elve, hogy külföldön elkövetett kihágás nem büntetendő. Itt azonban egy speeziális esetről van szó. Itt a hajóvezetőről van szó és kérdés támadhatna, ha ezt az utolsó öt-hat szót kihagyjuk, hogy az a hajóvezető, ha valami kihágást követ el, magyar területen követte-e el? Igaz, hogy az a hajó magyar terület, ez áll; de nehogy esetleg a kiszállásnál, vagy valami félreértés folytán ő magát mentesnek tartsa, én ezen okból, mert hajóvezetőről van szó, a nélkül, hogy azt az elvet általában tangálni kivánnám, mégis kérem a t. házat, méltóztassék ezt az öt szót benne meghagyni *(Helyeslés jobbfelől.)* és Bizony Ákos t. barátom módositásának ezt a részét el nem fogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Wilezek képviselő ur módositása a 43. §-hoz szól, most pedig a 44. §-nál vagyunk!

Gr. Wilczek Frigyes: Pardon, az sajtóhiba!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ha sajtóhiba, akkor kikorrigálom, de nem sajtó-, hanem talán iráshiba, már kiezeruáztam. *(Derültség.)*

E módositás szerint a 44. §. negyedik bekezdése gyanánt hozzáteendő: kihágás ismétlése esetén az engedély a vállalkozótól a 21. §. alapján megvonandó. Hát nézzük csak meg, mit mond a 21. §? A 21. §. a megvonásról beszél. Nekem ninesen kifogásom ellene, ha betétetik, de feleslegesnek tartom. Most már, Bizony Ákos képviselő ur módositása folytán, a megvonás fakultativ kifejezését imperativvé tettük, hogy megvonandó az engedély mindannyiszor, valahányszor a vállalkozó megbizhatatlanságát mutatják bizonyos tények. Nohát, ha egy ember kihágást

követ el ismételten, megbizhatatlanná válik eo ipso, és akkor tőle az engedélyt meg kell vonni. Ha pedig az a kihágás esetleg olyan, mely az ő megbizhatatlanságát még sem mutatja, hanem valamely embere véletlenül tett valamit, és ő azt talán tudja igazolni: akkor talán még sem volna lehetséges és nem volna méltányos rögtön a szerződést felbontani. *(Helyeslés.)* A megbizhatatlanság a karakterisztikon, és a kormánynak diskreczionális hatalma akkora, hogy azt most casuistice tovább ne tágitsuk ki. Azért kérem a képviselő urat, hogy ezt a módositást méltóztassék visszavonni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Wilczek Frigyes: T. ház! Kijelentem, hogy köszönettel véve a miniszterelnök ur nyilatkozatát, visszavonom módositásomat. *(Helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a szavazás.

A 44. szakasz a maga egészében meg nem támadtatván, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház azt elfogadja. *(Helyeslés.)*

Azonban a következő módositások adattak be:

Az első bekezdés első sorában Bizony Ákos képviselő ur a »valamint« szó helyébe az »és« szót kivánja tétetni. Kérdem a t. házat, elfogadja-e Bizony Akos képviselő ur módositását? *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy az elfogadtatott.

Továbbá Bizony Ákos képviselő ur ugyanezen sornak e szava helyett »és« az »s« szócskát kivánja tétetni. Kérdem a t. házat, elfogadja-e Bizony Ákos képviselő ur ezen módositását? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el, tehát marad az »és« szó.

Ugyanezen szakasz — kérek egy kis figyelmet — ötödik pontjához a miniszterelnök ur azt a módositást tette, hogy a »valamint« szó helyett tétessék »vagy«. Méltóztatik ehhez hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Kimondom, hogy a ház ehhez hozzájárul. Ezen szakasz utolsó bekezdésében pedig Bizony Akos képviselő ur kihagyatni kivánja ezeket a szavakat: »történjék ez akár a bel- akár a külföldön.«

Kérdezem a t. házat, elfogadja-e Bizony Ákos képviselő ur inditványával szemben, a mely a most felolvasott szavakat kihagyatni kivánja, az eredeti szöveget, igen, vagy nem? *(Felkiáltások: Igen!)* A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség az eredeti szöveget fogadta el. Gróf Wilczek Frigyes képviselő ur pedig a maga inditványát visszavonván, e szerint a szakasz az imént elfogadott módositásokkal együtt elfogadtatott. Következik a 45. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 45. §-t).*

Rátkay László jegyző: Bizony Ákos!

Bizony Ákos: T. ház! Minthogy a t. ház a 44. §-nál elfogadta a »valamint« szónak »és«-sel való kicserélését, inditványozom, hogy miután az a szó ugy a 45., mint a 46. §-nál szintén előfordul, ezen szakaszoknál is a »valamint« szó helyett »és« szót tenni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Én elfogadom mindkét módositványt, hogy a »valamint« szó »és« szóval cseréltessék fel.

Elnök: A 45. §-hoz Bizony Ákos képviselő ur azt a módositást adta be, hogy az utolsó sorban előforduló »valamint« szó helyébe tétessék »és«.

Maga a szakasz meg nem támadtatott.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Hogyha már egyszer ezt a stiláris módositást keresztül akarjuk vinni és Bizony Ákos képviselő ur inditványára a »valamint« szót felcserélni »és«-sel: akkor kérném, hogy a 45. §. első sorában, ép ugy, a mint az a 44. §-nál történt, a »valamint« szó helyébe tétessék ez a szó: »vagy«. A szöveg tehát ugy hangzanék *(olvassa)*: »Az a meghatalmazott, a ki a 20. és 25. §. rendelkezéseit, vagy az ügykezelésre vonatkozólag« stb., tehát vagylagosan. Vagyis, hogy a »valamint« az első sorban felcserélendő »vagy« szóval. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. képviselőház! E szerint a 45. §-hoz két módositás adatott be, még pedig a sorok sorrendje szerint az első a miniszterelnök ur azon módositása, hogy az első sorban előforduló »valamint« szó helyett tétessék »vagy«. Méltóztatik ezt elfogadni? *(Helyeslés.)* Kijelentem, hogy a ház ezt elfogadja. Azután az utolsó sorban előforduló »valamint« szó helyébe Bizony Ákos képviselő ur »és« szót kiván tétetni. Elfogadja-e, t. ház, ezt a módositást is? *(Helyeslés.)* E szerint a 45. §. ezen módositásokkal fogadtatott el

Következik a 46. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 46. §-t).*

Bizony Ákos: Ennél a szakasznál szintén kérem a »valamint« szót »és« szóval felcserélni.

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve, tehát a vitát bezárom.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hozzájárulok a módositáshoz.

Elnök: A módositás az, hogy az első bekezdés utolsóelőtti sorába »valamint« helyett teendő »és«, és ebből kifolyólag előzőleg »és« helyett »s«.

Bizony Ákos: Minthogy ez a második javaslatom a 44. §-nál sem fogadtatott el, visszavonom.

Elnök: E szerint, gondolom, hogy a t. ház a szakaszt azzal a módositással fogadja el, hogy a »valamint« szó helyett »és« szó tétessék, a korábbi határozatnak megfelelően. *(Helyeslés.)* A ház a szakaszt ezzel a módositással fogadta el.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 47. és 48. szakaszokat, a melyek megjegyzés nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 49. §-t).*

Rátkay László jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: A 49. §. állapitja meg azokat a jogszolgáltatási fórumokat, a melyek a

törvényben megállapitott kihágási esetekben a biráskodásra hivatva vannak. E szerint ebbe a törvénybe ütköző kihágási ügyekben, a mennyiben azok nem sajtó utján követtettek el, a rendőri büntető biráskodást gyakorolják a főszolgabirák, szolgabirák és mindazon fórumok, a melyekről a 49. §. beszél. A javaslat azonban nem disponál arra nézve, hogy ki birálja el azokat a kihágásokat, a melyek sajtó vagy nyomtatvány utján követtetnek el, sőt ezeket egyenesen kiveszi és egyenesen azt mondja, hogy »kihágási ügyekben, a mennyiben nem sajtó utján követtetnek el«. Már most mi következik ebből? Az, hogy kutatnunk kell az általános egyéb törvényekben, hogy meghatározhassuk, hogy a nyomtatvány utján elkövetett kihágásokra micsoda fórumok illetékesek. A törvényben két szakasz tartalmaz rendelkezéseket a nyomtatványok utján elkövetett kihágásokra, a 47. §., a mely azt mondja, hogy *(olvassa)*: »a ki valamely gyülekezeten nyilvánosan szóval, vagy nyomtatvány vagy irat terjesztése vagy közszemlére kiállitása által kivándorlásra buzdit . . .« ez az egyik, a 48. §. pedig a másik, a mely azon esetekről intézkedik, mikor valaki olyan vállalat hirdetményeit közli, a mely minesen belügyminiszterileg engedélyezve.

Tehát a ki ilyen csábitó, vagy lázitó, vagy a kivándorlásra buzditó hirdetményt közzé tesz, ez a 48. §. szerint kihágásnak minősittetik és szintén törvényszerüen büntetendő.

Már most mit látunk? Látjuk azt, hogy a törvény nem állapitván meg a megfelelő fórumokat, folyamodnunk kell az általános büntető perrendtartáshoz, illetőleg a büntető perrendtartást életbeléptető 1897: XXXIV. törvényczikkhez. E törvény 15. §-ának II. alatti része pedig igy szól *(olvassa)*: »A nyomtatvány utján elkövetett bűntettek vagy vétségek, ugyszintén a törvényben megállapitott és nyomtatvány utján elkövetett kihágások eseteiben, kivéve a 16. §-ban és a 17. §. 2. pontjában felvett eseteket — esküdtbiróságok előtt tartandó meg a főtárgyalás.«

T. képviselőház! A 47. és 48. §-ok egybevetéséből azonnal feltünik azonban az, hogy, mig a 47. szakasz a büntető-törvénykönyv kifejezését, vagyis a »nyomtatvány« szót használja, — igen helyesen — és a mig a 47. szakasz nem czéloz egyebet, mint azt, hogy a büntető-törvénykönyvnek az izgatásra vonatkozó szakaszaihoz hozzásimulva, a kivándorlásra való buzditást is — a mennyiben az nyilvánosan gyülésen, vagy nyomtatvány utján követtetik el — bünteti; tehát — mondom — a mig ez egy szorosabb értelemben vett nyomtatvány utján való büntetendő cselekményt és igy a sajtót is magában foglalja, — minthogy a nyomtatvány tágabb fogalom — és a 47. szakasznál a »nyomtatvány« valósággal nem is egyéb, mint a büntetendő cselekmény elkövetési módja; addig a 48. szakasz egészen mást mond, mert az csak a hirlapokról, vagyis a sajtóról disponál, ha t. i. valaki egy hirdetményt sajtó utján közzétesz.

A 48. §-nak megfelelőleg van már egy ilyen büntetendő kihágás statuálva, a mikor ugyanis büntetik azon külföldi lottó-vállalkozókat és azon belföldi hirdetőket, a kik ilyen, Magyarországon való elárusitásra vagy vételre meg nem engedett. külföldi lottó-jegyeket belföldön hirdetnek, vagy elárusitásra bocsátanak szét. Tehát a 48. §-ban megállapitott kihágás nem is olyan kihágás, a mely a sajtó vagy nyomtatvány intellektuális alkatrészét és tartalmát képezi, hanem egy egyszerü rendőri dispoziczió, a mely csak az ilyen annonszoknak közzétételére vonatkozik.

A t. képviselőház meg lehet arról győződve, hogy én, a ki a legerősebb harczokat folytattam a magam részéről, a mikor itt a házban vita folyt a felett, hogy a zsürit korlátozzák-e vagy nem és a ki ma is a sajtószabadság egyik legkardinálisabb biztositékának mellőzését látom a büntető perrendtartásban, én bizonyára nem vállalkoznám arra, hogy szószólója legyek bármilyen olyan intézkedésnek, a mely arra vonatkozik, hogy a sajtó utján elkövetett büntetendő cselekmények elbirálására vonatkozó fórumot, a zsürit, korlátozzuk. Én ilyen felszólalásra nem vállalkozom.

Ebben az esetben azonban mégis érzem azt, hogy felvilágositást kell kérnem ugy a t. belügyminiszter urtól, valamint különösen az igazságügyi kormánytól is, a mely e törvényjavaslat álláspontját az igazságügyi bizottságban képviselte, hogy a 48. §-nak valóságban mi az intencziója, mert ha igy lép életbe a törvény, másként nem is lehet elbirálni, mint ugy, hogy az az intencziója, hogy tulajdonképen mindkét szakasz esetében a zsüri biráskodjék.

E javaslat szerint nemcsak a 47. szakasz esetében fog az illető kihágás a zsüri elé tartozni, — s én azt igen helyeslem, hogy ebben az esetben idetartozik — hanem a zsüri elé fog tartozni feltétlenül a 48. szakasz is, mert egészen megfelel a büntető perrendtartást életbeléptető törvény 15-ik szakaszának, mely nem egyéb, mint a törvényben statuált egyik kihágás.

Én azonban azt hiszem, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a t. kormánynak intencziója ez mégsem lehetett. Hiszen kitünik az a kifejezések különbözőségéből is, mert mig a 47. szakasz a törvényszerü »nyomtatványok« kifejezést használja, addig a 48-ik szakasz nem a büntető törvénybeli »nyomtatvány« kifejezést, hanem az u. n. általános társadalmi, irodalmi kifejezést: »sajtó« fogadta el, a mi nálunk megfelel ugyan a törvénynek, az 1848: XVIII. t.-czikknek, de mint elkövetési eszköz, a büntető törvénykönyv 63-ik szakaszának nem felel meg. Azonban a 48-ik szakasz nem is kivánta a körlevelek vagy nyomtatvány utján elkövetett kihágást vagy

egyéb kihágást büntetni, hanem csak a hirlap utján annonsz-alakban való közétételt. Már most, t. képviselőház, én mint a sajtószabadságnak és a sajtó biztositékainak legerősebb hive, mégis ugy vélem, hogy a kormány intenciójának is megfelelően járok el, ha ebben a kérdésben, a mely igen sok visszásságra adhat okot, olyan inditványt adok be, a mely teljesen tisztázza a dolgot, t. i. hogy a 47-ik szakasz esete a zsüri elé, a 48-ik szakasz esete pedig a törvényszék, mint nem esküdtbirósággal kapcsolatos fórum elé utasittatik. Ezt már az eljárás gyorsasága és az eljárás természete is megkivánja. Továbbá a 49-ik szakaszba ezen szó helyett »sajtó«, ezt kivánom beiktattatni: »a menynyiben az nem nyomtatvány utján követtetett el«, mert ez ugy a 47-ik, mint a 48-ik szakaszban levő kifejezést magában foglalja, de magában foglalja a »nyomtatvány« kifejezést is.

Inditványom tehát ez (*olvassa*): »A 47-ik szakaszban megállapitott kihágás esetében az 1897: XXXIV. t.-czikk 2. pontjának megfelelőleg az esküdtbiróság, a 48-ik szakasz esetében pedig a kir. törvényszék illetékes.« (*Helyeslés balfelől.*) Továbbá még egy második módositásom is van ugyanezen szakaszhoz. »A 49. §-ban e helyett »sajtó«, »nyomtatvány« kifejezés teendő.« Igy a kormány intencióinak és a törvénynek egyaránt megfelelünk ezen módositásaimmal. Remélem, hogy a t. kormány a javaslat intencióinak megfelelőleg elfogadja módositásaimat.

Rátkay László jegyző: Gróf Wilczek Frigyes!

Gr. Wilczek Frigyes: T. képviselőház! Egy kérdést van szerencsém az igen t. miniszterelnök urhoz intézni. A jelenlegi 49. §. t. i. a fórumokat állapitja meg, a 47-ik §. pedig, a mint előbb letárgyaltuk, egy ellenindítvány ellenére is elfogadta azt, hogy beletétessék a törvényszakaszba, hogy »történjék az a kihágás akár a bel-, akár a külföldön«. Már most kérdésem, a mit a t. miniszterelnök urhoz intézek, (*Halljuk! Halljuk!*) az, hogy ha valamely kihágás a külföldön követtetik el, akkor melyik az illetékes hatóság? Az általános elvek szerint t. i. a kihágás elbirálására illetékes az a fórum, a melynek területén a kihágás elkövettetett. A tengerre nézve azonban a fórum megállapitva nincs. Hogy harmadik fokban a belügyminiszter ez a fórum, az világos; de hogy melyik az első- és másodfoku hatóság, arra nézve kérek felvilágositást, mert én nem is tudnék ilyen fórumot elképzelni.

Dedovics György jegyző: Vészi József!

Vészi József: T. képviselőház! Én Visontai Soma t. barátom módositásához kivánok egy-két megjegyzést füzni.

A 47. §.-hoz beadott módositása egyetemlegesen kivánja a zsüri illetékességét megállapitani a 47. §-ban körülirt valamennyi kihágásra nézve. Én bifurkációt kivánnék oly értelemben, hogy a zsüri illetékessége csakis a nyomtatvány utján elkövetett büntetendő cselekményekre nézve álljon fenn.

Visontai Soma: De kérem, hiszen hivatkoztam a törvényre!

Vészi József: A másik az, hogy igen szivesen hozzájárulok a 48. §-hoz beadott módositványhoz, hogy a »sajtó utján« helyett tétessék: »nyomtatvány utján.« Van szerencsém a t. ház figyelmét felhivni arra, hogy hosszu esztendők óta soha a sajtó ezt a kihágást, a melyről szó van, el nem követte; az időszaki sajtóban külföldi ügynökségek hirdetményei, a melyek kivándorlásra csábitanák a közönséget, soha sem közöltettek; de igenis, fordulnak elő ilyen kihágások naptárakban és almanachokban, csaknem valamennyiben, és ha az eredeti szöveg megmarad, a naptárakban és almanachokban megjelent ilyen hirdetésekre az intézkedés nem vonatkoznék. A 48. §-hoz beadott módositást tehát egészében elfogadom, a 47. §-hoz beadott módositást pedig annyiban, a mennyiben a sajtó vagy nyomtatvány utján elkövetett kihágásokra vonatkozik.

Elnök: Azt akarom csak megjegyezni, hogy az 48. § ról nem lehet szó. A 48. §-t a ház már elfogadta,

Visontai Soma: T. képviselőház! Vészi t. képviselőtársam, ugy látszik, teljesen félreértette inditványomat. Egész előterjesztésemből kitünt, hogy én csakis a nyomtatvány utján elkövetett kihágásokról beszéltem, erre vonatkozólag hivatkoztam a törvényre is és inditványom is tökéletesen ebben az értelemben szól. Hiszen a 49. §. disponál arra az esetre, ha nem nyomtatvány utján követtetik el a cselekmény és megmondja, hogy ebben az esetben mely fórum illetékes; de az a baj, hogy t. képviselőtársam nem lapozott át, hanem csak elolvasta ezt a két sort és nem látta, hogy másról is van itt dispoziczió. Az én inditványom világosan arra vonatkozik, hogy a 47. §-ban megállapitott kihágás esetében, a mennyiben nyomtatvány vagy irat terjesztése vagy közszemlére kiállitása által követtetik el a cselekmény, ebben az esetben az esküdtbiróság, a 48. §. esetében pedig, a mely az annonszokra hivatkozik, a törvényszék legyen illetékes. Még csak azt kértem, hogy a 49. §-ba e helyett: »sajtó,« »nyomtatvány« szó tétessék.

Széll Kálmán miniszterelnök: Gróf Wilczek t. képviselőtársam azt kérdezi, hogy, ha külföldön követtetik el ilyen kihágás, mi történik? A külföldön elkövetett kihágásokra nézve átalános elve a kihágási büntetőtörvénykönyvnek az, hogy az nem büntettetik. A hajóvezetőre nézve felvettem, a mint méltóztatik látni, noha a 44. §. 6. pontja után ellenindítvány történt. Itt nem provideálunk róla és igy az nem képez büntetendő cselekményt. Hiszen nagyon is bajos lenne abba belemenni. Azokat egyszerüen kitiltjuk innen, mert feleletre ugy sem vonhatjuk őket. A hajóvezető, az más; az visszajő ide, és kezünkben van; azt mindig az illetékes fórum elé állithatjuk, és azt lehet üldözni, lehet marasztalni, de azt, a ki odakünn követ el valami

ilyesmit, azt nem lehet megfogni, és igy annak nem volna hatálya, hogyha ezen általános elvet sértő rendelkezést felvennők. Ennek csak az lenne az eredménye, hogy megsértenők az elvet.

A mi Visontai Soma t. képviselő ur módositását illeti, az, ha jól értettem, arra vonatkozik, hogy ezek a kihágások, habár sajtó utján avagy nyomtatványok és hirdetmények utján követtetnek el, ne utasittassanak a sajtóbirósághoz, az esküdtszékhez, hanem a rendes törvényszékhez.

Visontai Soma: Csak egy esetben!

Széll Kálmán miniszterelnök: Abban az esetben, a mint méltóztatott kijelenteni, a midőn hirdetmények utján történik ez. Hát én a magam részéről nem is szándékoltam mást, és ha kellőképen van szövegezve, a magam részéről is hozzájárulok és elfogadom a módositást, de előbb meg kell néznem, hogy kellőképen van-e szövegezve. *(Derültség balfelől.)*

Bocsánatot kérek, a képviselő ur hirtelen irta meg a módositás szövegét, és igy megeshetik, hogy nincs helyesen szövegezve. Azt hiszem, Visontai képviselő ur azt nem fogja sértőnek tekinteni, ha azt mondom, hogy ezt fentartom magamnak. *(Helyeslés.)* Hiszen törvényalkotásról van szó, és nekem mindenesetre fenn kell tartanom magamnak azt, hogy előbb praecise elolvassam, mit fogadok el, mit nem. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás balfelől. Elnök csenget.)* Visontai képviselő ur módositása igy szól *(olvassa)*: »A 4. §-ban megállapitott kihágás esetében, a mennyiben nyomtatvány vagy irat terjesztése, avagy közszemlére kiállitása által követtetik el, az 1897: XXX. t.-czikk 2. §-ának megfelelően az esküdtbiróság, a 48. §. esetében pedig a törvényszék illetékes.« »A 49. §-hoz: Ezen szó helyett: »sajtó«, »nyomtatvány« teendő.« E szerint a 49. §. egészen átmódosulna. A 49. §. elejébe jönne ez az első pótló módositás, ugy-e bár?

Visontai Soma: A 49. § nak végére teendő, t. ház, mert a 49. §. igy kezdődik *(olvassa)*: »Ebbe a törvénybe ütköző kihágási ügyekben, — a mennyiben az nem sajtó utján követtetett el, — a rendőri büntetőbiráskodást gyakorolják« ezek és ezek a fórumok. A végére tétetik azután: »a mennyiben azonban nyomtatvány utján követtetik el, akkor ez és ez a fórum illetékes.«

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Arra kérném a t. képviselőházat — mert hát nem lehet ilyen fontos kérdésekben elszeleskedve intézkedni — méltóztassék a 49. §-t függőben hagyni; méltóztassék tovább tárgyalni, azután egy kis szünetet adni, és szünet után nyilatkozni fogok a 49. §. kérdésében.

Elnök: Akkor most mindjárt szünetet tarthatunk. Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

—

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Mielőtt a tárgyalást folytatnók, a képviselőház gazdasági bizottságának előadója kiván jelentést tenni.

Biró Lajos előadó: Van szerencsém a gazdasági bizottság jelentését (Irom. 279) az uj országházba való átköltözés költségeiről a t. háznak bemutatni.

Kérem, méltóztassék annak kinyomatását, szétosztását és annak idején az osztályok mellőzésével leendő napirendre tüzését elrendelni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és napirendre tüzése iránt a ház annak idején fog intézkedni.

Következik a 49. §-nál megszakitott tárgyalás folytatása.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Visontai Soma képviselő urnak módositásai a következők Az első, a mely rendezni akarja azt a kérdést, hogy mi tartozik a sajtóbirósághoz, — természetesen a sajtó utján elkövetett kihágás — és mi tartozik a törvényszékhez mint sajtóbirósághoz?

Felesleges lenne és alig vihető ki prakticze, a mint Visontai képviselő ur kifejtette és megmotiválta, — a mihez a magam részéről hozzájárulok — hogy minden olyan hirdetésnek, mint reklámnak, ablakban való kitétele stb., sajtóvétségnek deklaráltassék és sajtóbiróság elé jöjjön. Azért azt a bifurkácziót, a melyet ő tesz, a magam részéről elfogadom, valamint elfogadom a 49. §. első bekezdésében inkább világosság okából javasolt azt a módositását, hogy a »sajtó« szó helyett tétessék »nyomtatvány«.

E szerint a módositás a következő volna: A 49-dik §-nak első bekezdésében — ez az első módositás, — a »sajtó« szó helyett tétessék »nyomtatvány«, tehát igy szólna: »a mennyiben nem nyomtatvány utján követtetett el.« A szakasznak végére pedig jönne a következő: »A 47-ik §-ba ütköző kihágás esetében, a mennyiben nyomtatvány utján követtetik el, az 1897: XXXIV. t.-cz. 15-dik §-a második pontjának megfelelően az esküdtbiróság, a 48-dik §-ba ütköző kihágás esetében pedig a kir. törvényszék, mint sajtóbiróság gyakorolja a biráskodást.«

Mind a két módositást elfogadom tehát a magam részéről. *(Helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen felegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

Következik a szavazás.

A 49. §-hoz Visontai Soma két rendbeli módositást adott be. Az egyik szerint »sajtó« szó helyett »nyomtatvány« teendő. Gondolom, ez azt jelenti, hogy valahányszor a »sajtó« szó előfordul, helyébe mindenütt »nyomtatvány« teendő.

Visontai Soma: Nem, kérem, csak a szakasznak első sorában.

Elnök: A szakasznak első sorában tehát ezen szó helyett »sajtó« teendő »nyomtatvány«. Ugy hangzanék tehát a bekezdés: »a mennyiben az nem nyomtatvány utján követtetett el«.

Ugyancsak Visontai Soma képviselő ur inditványa szerint a 49. §-hoz uj bekezdésként tétetnék: »A 47. §-ba ütköző kihágás esetében, a mennyiben nyomtatvány utján követtetik el, az 1897 : XXXIV. t.-cz. 15. §-a második pontjának megfelelően az esküdtbiróság, a 48. §-ba ütköző kihágás esetében pedig a kir. törvényszék mint sajtóbiróság gyakorolja a biráskodást«.

Maga a 49. §. meg nem támadtatván, kijelentem, hogy az elfogadtatik.

Most kérdem, méltóztatnak-e elfogadni Visontai Soma képviselő ur első módositványát, hogy az első bekezdésben »sajtó« helyett tétessék »nyomtatvány«. (*Igen!*) A ház ezt elfogadja.

Méltóztatnak elfogadni pótló bekezdésként azt, a mit az imént felolvastam? (*Igen! Nem!*) A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*) A többség elfogadta.

E szerint a 49. szakasz Visontai Soma képviselő ur módositásaival fogadtatott el.

Dedovics György jegyző (*olvassa a VII. fejezet czimét, az 50—52. szakaszokat; észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat általánosságban és részleteiben is elfogadtatván, (*Általános helyeslés. Élénk felkiáltások jobbfelől: Éljen a miniszterelnök!*) annak harmadszori felolvasása a holnapi ülés napirendjére tüzetik ki.

Most áttérünk a ház korábbi megállapodása szerint a kérvények harmadik sorjegyzékének folytatólagos tárgyalására.

Mielőtt azonban erre rátérnénk, talán jó volna a holnapi ülés napirendjével tisztába jönni. (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az ülés végén!*) Ha a ház ugy kivánja, ez ellen nincs észrevételem.

Következik tehát a kérvények (Irom. 176) folytatólagos tárgyalása.

Tárgyalás alatt vannak a 237—256-ig iktatott kérvények, az 1687 : V. és az 1715 : XLIX. törvényczikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása tárgyában.

Kiván valaki szólani?

Rátkay László: Kétségtelen, t. képviselőház, hogy ezek a kérvények igen nagy hazafias kérdéseket érintenek. Az is kétségtelen és ugy is szeretném, hogy a magyar képviselőház méltóságának az elintézésnek azon módja felelne meg, ha ezek a kérvények egyhangulag lennének elfogadva, illetőleg kérelmük egyhangulag lenne teljesitve. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Azonban be kell ismernem, t. képviselőház, hogy a kérvények több teljesitendő kérdést foglalnak együvé, a melyeket helyesebb és megfelelőbb is volna külön-külön elintézni.

Épen ezért, t. képviselőház, a függetlenségi párt nevében bejelentem, hogy a függetlenségi és 48-as párt élni fog azon jogával, melyet a házszabályok adnak neki, vagyis, hogy megilleti őt a törvényalkotás kezdeményezésének, a törvény inditványozásának joga, és ezeket a kérdéseket külön törvényjavaslat alakjában fogja a ház elé hozni. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve, ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. A kérdés az, elfogadja-e a ház a most tárgyalás alatt lévő kérvényekre nézve a kérvényi bizottságnak azon inditványát, hogy ezek kiadatnak a miniszterelnök utján a kormánynak? (*Helyeslés a jobboldalon.*) Ezzel szemben áll Szederkényi Nándor képviselő urnak inditványa, a mely azt tartalmazza, hogy megfelelő törvényalkotás czéljából adatnak ki a kormánynak.

Kérem azokat, a kik a kérvényi bizottságnak javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*) A többség a kérvényi bizottság javaslatát fogadja el.

Dedovics György jegyző (*olvassa Budapest székes-főváros kérvényét a Kossuth szobrához való hozzájárulás tárgyában).*

Daróczy Aladár, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! Budapest székes-főváros törvényhatósági bizottsága a Kossuth Lajos emlékére emelendő szobor költségeihez leendő hozzájárulás czéljából kérvényt intéz a képviselőházhoz. A kérvényi bizottság a kérvényt Kossuth Lajos nagy történelmi alakjára és hazafiui érdemeire való tekintettel a belügyminiszter utján a kormánynak javasolja kiadni.

Rátkay László jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. ház! Méltóztatnak hallani az előadó ur szájából, hogy Budapest székes-főváros közönsége a márczius 19. és 20. napjain közgyülést tartott és egyhangulag elhatározta, hogy a Kossuth Lajosnak Budapesten emelendő szobor költségeihez való hozzájárulás végett felir a képviselőházhoz. A kérvény most itt fekszik előttünk. A főváros közönsége kifejti abban, hogy a magyar társadalom áldozatkészsége Kossuth Lajos budapesti szobrának felállitásánál páratlanul impozáns módon nyilatkozott meg és hogy a gyüjtés nem lenne teljes, ha ahhoz a képviselőház valamely összeggel hozzá nem járulna.

Én, t. ház, megragadom az alkalmat, hogy Budapest székes-főváros közönségének ezen, egyhangulag elhatározott feliratáért a törvényhozás termében köszönetemet fejezzem ki.

Erre a kérvényre vonatkozólag a kérvényi bizottság azt javasolja, hogy az a belügyminiszter utján a kormánynak adassék ki. Ez a javaslat megkerülése a kérvénynek, mert a kérvény nem azt akarja, hogy a kormány tetszésétől vagy nemtetszésétől tétessék függővé a hozzájárulás, hanem egyenesen a törvényhozást kéri, hogy járuljon hozzá a Kossuth-szobor költségeihez. A bizottságnak tehát vagy azt kellett volna inditványoznia, hogy a ház mekkora összeggel járuljon hozzá, vagy pedig azt, hogy a kormány utasittassék az összeg tekintetében javaslattételre.

Én tehát a kérvényi bizottság javaslatát

nem fogadom el; ne mondhassa azt senki, hogy a törvényhozás nem volt háládatos a magyar nemzet kimagasló alakjai iránt és a kérvény épen azért kerül ide, hogy ne mondhassa senki azt sem, hogy a törvényhozásnak nem volt alkalma, hogy hozzájáruljon a szobor költségeihez; ezért adta a főváros ezt az alkalmat.

Én azt tartom, Magyarországon teljesen felesleges indokolni azt, hogy ezen hozzájárulással a képviselőház csak hazafias kötelességét teljesiti, hanem csak a legfőbb szempontot emelem ki, a mely megokolttá teszi, hogy a főváros kérelmét teljesitsük. Ugyanis a törvényhozás az 1898 : V. t.-cz.-ben már kimondotta, hogy az 1848-iki törvényhozás korszakalkotó volt, az előtt meghajtotta a nemzeti kegyelet és hála lobogóját és ezen 1898 : V. t.-cz.-ben a törvényhozás világosan kimondotta, hogy a nemzet kegyelettel és hálás érzelemmel emlékezik meg az ország történetében korszakot képező 48-iki törvényhozási alkotásokról, a melyekben az alkotmányos jogok a nemzet minden rétegére kiterjesztettek. A képviseleti alapon nyugvó kormányzati rendszer behozatott, a közteherviselés általánosittatott, a földbirtok felszabadittatott, a sajtószabadság, a jogegyenlőség stb. stb., azután a polgári és politikai jogok érvényre jutottak: szóval a törvényhozás maga elismerte ezen törvénynyel, hogy a 48-as törvényhozás korszakot alkotó volt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már most, t. képviselőház, a miniszterelnök ur maga mutatott rá e kérvények tárgyalása alkalmával arra, hogy e törvényhozásnak kimagasló szelleme, vezérlő egyénisége Kossuth volt; de ezenkivül megállapitotta ezt a történelem is, igy tartja ezt a magyar közönség köztudata is. Idézhetném Széchenyit, idézhetném Horváth Mihályt, de szükségtelen idéznem, mert köztudomásu tény, hogy e törvényhozás vezérlő szelleme Kossuth volt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennek következtében, t. képviselőház, én minden hosszabb beszéd és indokolás nélkül bátor leszek a kérvényi bizottság javaslatával szemben benyujtani egy határozati javaslatot, a melyben arra kivánom utasittatni a kormányt, hogy a hozzájárulási összeg tekintetében tegyen sürgősen javaslatot. Megjegyzem, t. képviselőház, hogy e hozzájárulási összeg tekintetében való javaslattételre nem is mondhatja a kormány, hogy az valami kellemetlen érzelmeket támaszthat, mert nem ez irányban törvényhozásról van szó, hanem arról van szó, hogy a magyar törvényhozás, akár csak egy aranynyal, akár bármilyen összeggel, mely e törvényhozás méltóságához illő, hozzájáruljon ezen szobor költségeihez és e hozzájárulásával kifejezze elismerését a szobor megalkotása tekintetében.

Már most röviden csak azt vagyok bátor érinteni, hogy miért kivánom én és miért javasolom, hogy a kormány ez irányban sürgős javaslattételre utasittassék? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Egyszerüen azért, t. képviselőház, mert köztudomásu, hogy Kossuth már nyolcz esztendeje meghalt; köztudomásu, hogy nemzeti közvéleménynyé vált, hogy neki szobor emeltessék. Lehetnek ugyan egyes politikailag gyenge lelkü emberek, a kik nem kivánják, de általában mondható, hogy Magyarországon a közvéleménynek általános óhaja az, hogy Kossuth számára szobor emeltessék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sokan megelőzték már az ország fővárosát és a főváros — ha jól tudom — meg is emliti feliratában, hogy azért is sürgős rá nézve, hogy a törvényhozás mondja meg: akarja-e e tekintetben kötelességét teljesiteni, vagy nem, mert a pályázatot is ki kell már irni, mert sürgős az is, hogy a pályázat kiirassék.

Mindezeknél fogva, t. képviselőház, én bátor vagyok a kérvényi bizottság javaslatával szemben a következő határozati javaslatot elfogadásra ajánlani *(Olvassa)*: »A ház a főváros hazafias kérvényét azzal adja ki a kormánynak, hogy a kért hozzájárulási összeg tekintetében sürgősen tegyen javaslatot.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Rátkay képviselő ur kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Egész röviden fogok e kérdéshez hozzászólani. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Röviden pedig azért, t. képviselőház, mert ha az első pilanatra meg nem értjük, hogy mit akar a főváros az ő kérvényével és ha az első pillanatra el nem határozza ez a ház egyhangulag, hogy azt a kérelmet teljesiti: akkor itt minden hosszabb beszéd és indokolás részemről teljesen fölösleges volna, mert akkor ez a képviselőház nem akarja és nem meri teljesiteni azt, a mit a főváros kiván. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiszen mit kér a főváros? Megmondja az ő kérvényében. Szinte azt kell feltételeznem, hogy sem a kérvényi bizottság, sem a t. képviselőház nincs vele egészen tisztában, hogy a főváros mit kér. A főváros az ő kérvényében elmondja, hogy a Kossuth Lajos emlékére készitendő szobornak pénzbeli része jóformán biztositva van.

De erkölcsi hozzájárulást kiván a város és habár a kérvényében azt nem mondja is, de tudjuk, hogy miért kéri ezt a főváros? Azért, mert azt a szobrot el akarja már készitteni, de titkos kezek, titkos lépések mindig megakadályozták a fővárost e tervének keresztülvitelében. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* A főváros tehát azt kéri és azt kivánja a háztól, hogy méltóztassék a háznak ezt az erkölcsi hozzájárulást megadni és a fővárosnak kezeit felszabaditani. A kérvénynek a lényege tehát nem a pénzbeli hozzájárulás, hanem a képviselőháznak, mint a nemzetet képviselő legfőbb szuverén hatalomnak az igenlő szava.

Ha pedig a kérvény ebben a világitásban áll előttünk, kérdem én a t. házat, mi akadályozza a házat abban, hogy pénztárából bizonyos mennyiségü pénz megszavazásával és szabad elhatározásából az »igen« szó hozzáadásával ezt a kérelmet támogassa. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Van-e ebben a házban valaki — és ezt a kérdést intézem most az egész képviselőházhoz és a kormányhoz — a ki Kossuth Lajosnak halhatatlan érdemeit a nemzet irányában el nem ismeri? Ki az? Álljon elő! Várok, t. képviselőház; szántszándékosan várok, hogy van-e közbeszólás, van-e valaki, a ki azt mondja, hogy: igenis, nem ismerem el. Ha volna, talán a honvédelmi miniszter ur tehetné ezt a kifogást, de a kormány többi tagjairól ezt fel nem akarom tételezni. Ha nincs senki, ha mindnyájan egyetértünk ebben a nagy gondolatban, mi akadályozza a házat, hogy a ház elhatározza, hogy pénztárából bizonyos összeget ad a Kossuth-szoborra? (*Tetszés a szélsőbaloldalon.*) Mi akadályozza a t. házat? Tudom, hogy micsoda.

A t. miniszterelnök ur a multkor azt mondotta, hogy ne üzzünk érzelmi politikát. T. képviselőház! A miniszterelnök ur üz érzelmi politikát. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.*) Méltóztatik tudni micsoda érzelmi politika az, a mit a miniszterelnök ur ebben a kérdésben üz? Meghunyászkodás felfelé. (*Ellenmondások jobbfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ez pedig a legcsunyább érzelmi politika. (*Mozgás jobbfelől.*) És a legmegszégyenitőbb ebben a kérdésben az, hogy erre a meghunyászkodásra nincs is szükség, mert én nem tehetem fel, sőt azt állitom, hogy biztos tudatom van arról, hogy odafenn a lovagias magyar királynál ha ezt a kérdést felvetnék, semmiféle kifogása sem volna. A baj ott van, hogy a t. miniszterelnök urban, a kormányban és az előző kormányokban nem volt meg a férfias bátorság, (*Mozgás jobbfelől.*) hogy nyiltan, önérzetesen, a nemzet méltóságához illően képviseljék és merjék felvetni ezt a kérdést. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Gavalléros, — mondjuk ki őszintén — férfiasan gondolkozó királynak felelete ebben a kérdésben más nem lehet, minthogy igen, sőt nemcsak hogy igen, hanem hogy mentől előbb. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ez okból a kérvényi bizottságnak ezt a határozatát, a mely nem egyenes, nem is férfias, mert meg akarja a kérdést kerülni, midőn azt mondja, hogy adassék ki a kormánynak, semmi esetre sem fogadjuk el. Önök részéről, t. többség, sokkal egyenesebb, sokkal férfiasabb, ha azt mondják: Kossuth Lajos emlékére és szobrára nem adunk egy garast sem. Ez megalázó ugyan a nemzetre, de legalább egyenes; de kitérni a kérdés elől és azt mondani: ez a ház, a melynek milliókra és milliókra menő kiadásai vannak az ő szuverén jogára és háztartására, nem mer ebben a kérdésben határozni, hanem a kormány háta mögé bujik és azt mondja, hogy a kormányelnöktől várunk feleletet, hogy ő mit fog tenni. Ezt, t. képviselőház, el nem fogadhatjuk, ez az egész házra nézve megalázó. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Ezért inditványozom, hogy a kérvényi bizottság javaslatát ne fogadjuk el, hanem — a mennyiben, ismétlem, a főváros kérvénye nem pénzbeli, hanem erkölcsi hozzájárulást kiván — mondja ki a t. képviselőház, hogy pénztárából egy aranynyal hozzájárul a költségekhez. Ebben a hozzájárulásban meg van az erkölcsi elégtétel, meg van az, a mire a fővárosnak szüksége van és a mi a nemzet méltóságához illő. (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Pichler Győző: T. képviselőház! Nagyon helyesen mutatott Rátkay László t. képviselőtársam arra, hogy a székesfővárosnak, midőn idefordult a magyar képviselőházhoz, nem az volt a czélja, hogy anyagi támogatásban részesitse az országgyülés a Kossuth-szobor ügyét, hanem egy nagy erkölcsi szempont lebegett előtte. A feliratban expliczite is benne van, hogy erkölcsi támogatást kér. A beadvány harmadik bekezdése azt mondja (*Halljuk! Halljuk!*): »de bár a példátlan lelkesedéssel történt közadakozás révén az emlékmű ma már létesithető lenne, mert annak költségeire a kezelésünkre és gondjainkra bizott alap ma már elég fedezetet nyujt, mégis ugy vagyunk meggyőződve, hogy csak akkor állitható fel ez a szobor, hogy ha az ország kegyelete is hozzájárul annak a felállitásához«. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Nem azért fordul tehát ide a főváros, hogy adományokat kapjon, hanem azért, hogy Magyarország törvényhozó testülete megnyilatkozzék, hogy bármily csekélységgel is, de hozzájáruljon azon férfiu szobrának felemeléséhez, a ki nélkül ma itt nem tárgyalhatnánk. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Midőn az angol előkelő lapok megirták ennek a háznak fényességét és nagyságát, az egyik legnagyobb világlap hozzátette, hogy tökéletlen ez a ház, mert a magyar parlamentárizmus nagy védőjének, a modern magyar parlamentárizmus megalapitójának szobra nem áll a ház előtt; mert nem áll a magyar képviselőház előtt Kossuth Lajosnak a szobra. (*Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.*)

A miniszterelnök ur már másodizben kifejtette, hogy ő néhány nap előtt felelt azon felszólalásokra, a melyek Rákóczy hamvainak hazahozatalára, illetőleg Kossuth Lajos emlékének törvénybe iktatására vonatkoznak. Fényes és ékesszólásához méltó jelzőkkel dicsőitette Kossuth Lajos emlékét és annak érdemeit; el kell ismernünk, hogy miniszterelnöki székből még sohasem méltatták igy Kossuth személyét, egyéniségét, de ha ezt elismerjük, viszont áll az is, hogy miniszterelnöki székben még sohasem volt olyan nagymérvü vakmerőség, a mely odaállitotta volna és kettészabta volna a nemzet kegyeletét, azt

mondván: ez az egyik Kossuth Lajos, de a másik, a kiről most van szó, az tovább ment, az felállitotta az összeférhetlenség tanát; ha mi annak emlékét törvénybe iktatjuk, akkor összeütközésbe jövünk olyan érzelmekkel, a melyeknek meg nem bolygatása a nemzetnek nagy érdeke. A miniszterelnök ur ugyanezt válaszolhatja ma is, a mit akkor mondott, a midőn a törvénybeiktatásról beszélt. Mondom, a miniszterelnök ur a Kossuth-kérdésben továbbment, mint bármelyik elődje. Fényes, óriási diplomata ügyességről és ékesszólásról tanuskodó modorban állitja mindig oda Kossuth Lajos személyét, a mit egyetlen egy elődje sem tett, mert minden elődje a miniszterelnöki székben meglapult, elbujt a Kossuth-kérdések elől, de ez az elbuvás hasznosabb volt, mert elejét vette annak, hogy a nemzetnek bizonyos szervilis és hipperlojális elemei kitanittassanak arra, hogyan kell lehetővé tenni azt, hogy a Kossuth Lajos nevét ne őrizze a nemzet kegyelettel szivében. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Felállitotta az összeférhetlenségi tant, a mely szemben áll a történelemmel, Kossuth Lajos számos nyilatkozatával és azzal a kegyelettel, a melylyel kell, hogy Kossuth Lajos iránt viseltessünk. Itt van a méregfoga mindannak, a mit a miniszterelnök ur azóta, hogy a miniszterelnöki széket elfoglalta, Kossuth Lajosról beszélve, a nemzet kegyeletes érzelmeibe becsempészett. A miniszterelnök jogot, formulát adott annak, hogy a ki Kossuth Lajosnak kegyelettel nem adózik, az egyszerüen hivatkozzék arra, hogy ő nem az »egyik« Kossuth Lajost gondolja, hanem a »másikat«, a ki az összeférhetlenségi tant felállitotta. A legutolsó jegyzőnek is atyamestere lett a kegyeletlenség tanitásában a miniszterelnök ur. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Most itt állunk e szoborkérdés előtt. Én ott voltam akkor, a midőn a nemzet képviseletében a képviselőház mélyen t. elnöke megjelent Kossuth Lajos mauzoleumának alapkőletétele alkalmával, és a midőn ott nemzetünknek egyik legnagyobb élő irója azt mondotta: (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon*) »Most pedig fogjatok össze, mert ha Kossuth Lajosnak szobrát mostanság nem állitjuk fel, a jövőben sohasem leszünk képesek Kossuth Lajos szobrát felállitani.« Pedig ő nincs egy politikai véleményen mi velünk. Nekem is ez a meggyőződésem. A nemzet szeme nem tekinthet a jövőbe, de a mult neki tanulság. Nekünk pedig annyi tanulságunk van arra nézve, hogy nem szabad ideállitani a korona viselőjét olyannak, mint a ki iránti érzelmi gyöngédségből mi Kossuth Lajos emlékét törvénybe nem iktathatjuk, vagy neki szobrot nem állithatunk! (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Azt hiszem, hogy mi sem a lojalitás, — sem a multak emléke ellen nem vétünk, ha elfogadjuk azt a javaslatot, hogy utasittassék a kormány, hogy egy bizonyos összeggel hozzájáruljon a Kossuth Lajos szobrához. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

De, t. ház, azzal a figyelmeztetéssel, hogy holmi nagy érzelmi momentumokat és emlékeket ne érintsünk, egyuttal felhivják figyelmünket arra, hogy mi akkor lovagiasabbak vagyunk, mert nekünk is vannak emlékeink, mert vannak viszont nekünk is eseményeink és hagyományaink, a melyekről lojálisan nem feledkezünk meg, hanem a kegyelet fátyolát boritjuk reá. Ha megteheti ezt az egész nemzet, egy 19 millió tagból álló nemzet, évtizedek mulva egész érzelmével és egyesülve millió és millió ember azon idők emlékezetére kegyelettel fátyolt vet, akkor lehetetlen, hogy a milliók és milliókkal szemben egy legyen, a kinek az érzelmeivel ugy kelljen számolni, hogy Kossuth Lajos emlékét nem szabad törvénybe iktatni, hogy Kossuth Lajos emlékének nem szabad szobrot állitani. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Hivatkozva tehát arra, hogy az érzelmek idővel változnak és némely fájó érzelem a politika által megváltoztatható, csak mivelünk szemben nem feledkeznek meg semmiről soha. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Méltóztatnak emlékezni arra, midőn idehozta a miniszterelnök ur a Mexikóval kötendő szerződésről szóló törvényjavaslatot, hogy benne volt a törvényjavaslat indokolásában és elmondta a miniszterelnök ur is, hogy ezen rendkivüli szerződés azzal az állammal, a melylyel évtizedek óta minden diplomácziai érintkezés megszakittatott, az uralkodó fájó érzelmeinek elfojtásával a kibékités szempontjából látott napvilágot. Mexikóban találta halálát egy férfiu, a ki közelállott az uralkodóhoz és az uralkodó fájó érzelmeit elfojtva, kegyelettel fátyolt vetett a multakra és baráti kezet nyujtott követségi képviselet utján Mexikónak.

Mi Magyarország ujjáteremtőjét, a modern parlamentárizmus megalkotóját látjuk pártkülönbség nélkül Kossuth Lajosban. Kossuth Lajos emlékéhez nem füződik vér, Kossuth Lajos emlékéhez nem füződnek akasztófák, és Neugebäudék börtönei. Kossuth Lajos emlékéhez e nemzet jogai érvényesitésének gondolata füződik. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Én ezen érzelmek miatt nem fogadhatom el ezt az előterjesztést. (*Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincs többé feljegyezve. Ha tehát szólni senki nem kiván, a vitát berekesztem.

A miniszterelnök ur kiván szólani. (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Ámbár Kossuth Lajosra vonatkozólag ebben a házban felvetett kérdésekre nézve már két izben volt szerencsém nyilatkozni, mégis szükségét látom a történt aposztrofálások után annak, hogy az ezen alakban most felvetett ujabb Kossuth-kérdésnél is elmondjam pár szóval álláspontomat. (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

A társadalom lelkesedéssel és azzal a kegyelettel, a melylyel adózik és adózunk mindnyájan Kossuth Lajos felejthetetlen nagy érde-

meinek és nagy nevének, sietett az ő halála után rövid idő alatt összerakni filléreit, hogy számára két emléket alkosson. Egyet a fővárosnak sirkertjében, az ő hamvai számára, és emlékezetének megőrzésére, egy mauzuleum czéljára, egy másikat a neki állitandó szobor számára.

Nekem volt szerencsém már a t. házban jelentést tenni arról, hogy a társadalom erre a czélra olyan nagy összeget gyüjtött össze, a mely mindkét czélnak, a mauzeleum és a szobor költségének fedezésére elégséges. Az az összeg kamatok nélkül körülbelül 800.000 koronát tesz ki, azóta kamatostul jelentékenyen meghaladja ezen összeget. Én kijelentettem a t. házban már egy alkalommal és azért nem volt illetékes az, a ki nekem szememre vetette, hogy valami titkos kéz visszatartja a fővárost attól, hogy Kossuthnak szobrot emeljen, és azért nem volt igaza Rátkay képviselő urnak és ha őt felvilágositom, maga is be fogja látni, hogy igazságtalan és a mi még több, igaztalan volt velem szemben, hogy a titkos kéz nem lehet más, mint én, — ismétlem, hogy egy alkalommal már megmondtam — és sajnálom, hogy ő rosszul emlékezve, ezt igy releválja — hogy én soha semmit sem tettem olyan irányban, hogy Kossuth Lajos szobrának felemelését késleltessem, *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* nem fogok tenni semmit ezután sem, *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* és a főváros a technikai munkálatokra szolgáló idő leteltével a pályázat kihirdetésében, a szobor elkészitésében eljár szabadon, tetszése szerint és a szükséges pénzösszeg együtt lévén és meglévén az előfeltételek, a szobor el fog készülni és óhajtom is, hogy az a maga rendes utján elkészüljön. *(Helyeslés jobbfelől.)* Gondolom, hogy ez után jogom volt azt mondani, hogy nem volt igaz a vád, a melyet ellenem emeltek. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Higyje meg nekem Rátkay képviselő ur, és ezt egész határozottan mondom, hogy igaztalan akkor is, a mikor engem azzal vádol, hogy én érzelmi politikát hirdetek ebben a házban, vagy megforditva, a házat intem és tanácsolom a háznak, hogy ebben a kérdésben érzelmi politikát ne kövessen, és mégis magam követem, de a csunyát, a meghunyászkodás érzelmének a politikáját. Rátkay képviselő urnak ezt az inszinuációját én visszautasitom. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Én egyetlen egy kérdésben sem, olyanban sem, a mi az érzelem szferájától el nem választható, vagy a minek egyik vagy másik kiágazása vagy vonatkozása abba belenyulik, nem követem a meghunyászkodás politikáját, *(Ugy van! jobbfelől.)* és épen ezért utasitom el magamtól azt a gyanusitást, mintha én nemtelen, csunya, vagy akármiféle más hasonló érzelemtől hagynám magamat vezettetni. *(Ugy van! jobbfelől.)* Legkevésbbé vezettetem pedig magamat a meghunyászkodástól, mert ezt nem is ismerem. *(Helyeslés jobbfelől.)* Engem itéljen meg bárki akármilyen szigoruan, tegye ezt joga szerint, de igaztalan velem szemben és el sem fogadom senkitől sem, ha bármi kérdésben bármily téren, bármily helyen, bárhol és bárkivel szemben nekem a meghunyászkodás érzetét imputálja. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Én Kossuth Lajosról ott is ugy beszélek, mint itt, *(Helyeslés jobbfelől.)* ugy és nem másképp, ugy, a hogy érzek, ugy, a hogy nyilvánosan és a hogy négy szem közt szoktam beszélni, nyilatkozom ott is, a hol közelében állok annak, a kinek felelőséggel tartozom és a kinek első tanácsadója vagyok ez idő szerint. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* És ha nem igy éreznék, ha a meghunyászkodás politikáját követném, akkor mondhatnám-e, a mit előbb mondtam, hogy: óhajtom Kossuth Lajos szobrát! *(Élénk tetszés jobbfelől.)*

Most áttérek a konkrét kérdésre. *(Halljuk! Halljuk!)*

Konkrét inditvány adatott be az iránt, hogy e ház járuljon egy aranynyal Kossuth Lajos szobrának költségeihez. Ugy tudom, hogy a főváros nem ezt kérte, hanem anyagi hozzájárulást kért, ez pedig nem anyagi hozzájárulás. Ugy tartom, hogy vannak dolgok, vannak kérdések, a melyekről őszintén kell nyilatkozni, a melyekkel kellő őszinteséggel kell szembeszállani, mert a kérdést kikerülni nem szabad sem nekem, sem önöknek. Én kifejtettem már ebben a házban őszintén, mik a nézeteim Kossuth Lajosról. Gondolom, hogy ha én őt ugy jellemeztem, a hogy ő bennem él, az önöknek nem tetszhetik vissza, hisz azt önöknek is el kell ismerniök, hogy melegebben nem éreznek iránta. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Kifejtettem azt is ebben a házban, hogy én azokból az okokból, a miket akkor bőven elmondtam, — mert az érzelmek ütközésében, az érzelmek félreértésében ebben a kérdésben veszedelmet látnék, — hogy tehát azokból a magas szempontokból ezen országnak nagy és életbevágó érdekei miatt azt óhajtom, hogy ez idő szerint törvényhozási aktus ne létesüljön Kossuth Lajos kérdésében, *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez az!)* mert vagy az akar ez lenni és ekkor nyiltan meg kell tennünk, vagy nem akar az lenni, és ekkor nem szabad megkerülni azt egy aranynyal. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ezt én nem tartom helyes utnak.

Egyedül helyes megoldásnak csak azt tartom, a mi az én álláspontom ma. *(Halljuk! Halljuk!)* Miután szükség nincs rá, mert ez a szobor, a mely óhajtom, hogy létesüljön, létesül a nélkül is, az ily kerülő uton való állásfoglalást, a mit nem akarok más néven nevezni, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* én a magam részéről sem helyesnek, sem ezen ház méltóságával, sem Kossuth Lajos emlékével és a hozzáfüzött kegyelet mélységével és érintetlenségével megegyeztethetőnek a magam részéről nem tartom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez az én néze-

tem, ezt vallom, ezért kérem a kérvényi bizottság javaslatának elfogadását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Rátkay László képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Rátkay László: T. ház! Méltóztassék nekem megengedni, hogy nem szavaim értelmének helyreigazitása czimén, mert erre szükség nincs, hanem inkább személyes kérdésben vehessem igénybe a t. ház türelmét. Azt hiszem, azt felesleges előrebocsátanom és magyaráznom, hogy midőn én a meghunyászkodás szót használtam, azt nem társadalmi, hanem politikai értelemben mondottam. *(Zaj a jobboldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt sem ismerem! Higyje el!

Rátkay László: Azt tehát, hogy én politikailag értettem ezt a szót, ugy a miniszterelnök urral, mint a többséggel szemben, most is fentartom. *(Zaj a jobboldalon.)* Hiába mondja nekem a miniszterelnök ur azt, hogy ő már kifejtette ebben a kérdésben az inkompatibilitás jogelméletét szerinte. *(Mozgás jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Most nem erre hivatkoztam; nem hallgatott meg engem t. barátom. Megmondtam, hogy ugy beszélek mindenütt, a mint beszélek itt és hogy óhajtom a szobor felállitását. Ezért nem illet a vád. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Rátkay László: Azt elhiszem, hogy ott is igy beszél a miniszterelnök ur, mert ha ezeket elmondja Bécsben és ott az inkompatibilitás elméletét felállitja, ott talán megértik, talán helyeslik, de ebben a házban ezt az elméletet sohasem volna szabad felhozni és fejtegetni *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nem is beszélt erről!)*

Azt állitani, hogy a nemzet magasabb érdekei hozzák magukkal, hogy Kossuth Lajos emléke iránt az őt megillető szoborral az elismerés hálája lerovassék, a nemzet érdeke ellen van . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezt se mondtam!

Rátkay László: . . . nem más itt a törvényhozásban, mint játszani a szavakkal. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon: Felkiáltások a jobboldalon: Vaktában beszél! Ezt nem mondta senki!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ugyan, olvassa el beszédemet!

Rátkay László: Fájdalom, nagyon tisztában vagyok a miniszterelnök ur gondolataival és beszédeivel, *(Mozgás jobbfelől.)* de Kossuth Lajost magát állitani oda, mint a debreczeni függetlenségi nyilatkozat szerzőjét; azt állitani, hogy azért . . . *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez nem személyes kérdés.)*

Elnök *(csenget)*: Ezen fejtegetés már nem a személyes kérdés terén mozog. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem hallotta a miniszterelnök beszédét.)*

Rátkay László: Méltóztassék kimondani, hogy ebben a házban a gondolatszabadságot és szólásszabadságot korlátozzuk, *(Ellenmondás a jobboldalon. Elnök csenget.)* legkivált pedig korlátozzuk akkor, a mikor Kossuth Lajos érdemeiről van szó: akkor megadom magamat és elállok a szótól. Ha azonban a t. képviselőház nem akar erre a térre menni — a mint hiszem, hogy nem akar, — akkor méltóztassék nekem megengedni, hogy személyes megtámadtatás czimén megvédelmezhessem magamat. *(Ellenmondás a jobboldalon: Nem támadták! Elnök csenget.)* Bocsánatot kérek, ha valakinek azt veti oda a miniszterelnök ur, hogy őt meggyanusitotta —

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát a hunyászkodás mi? A titkos kéz mi? Az sem meggyanusitás?

Elnök *(csenget)*: Nekem a házszabályok megtartása fölött őrködni kötelességem. A szólásszabadság megszoritásának gondolata, akárkiről van szó, senkitől nem áll távolabb, mint tőlem. A házszabályok a vita bezárása után nem engedik meg, hogy képviselő másra, mint akár félremagyarázott szavai helyreigazitása czimén, akár személyes kérdésben szót kérjen. Azonban a ház megengedheti, hogy ezen a czimen való felszólalásában ezeket a korlátokat szigoruan meg ne tartsa. Ha a ház ehhez hozzájárul — és rendszerint hozzá szokott járulni — akkor ezen az alapon szólhat a t. képviselő ur; de e megjegyzéssel tartoztam a házszabályok feletti őrködésre vonatkozó kötelességemnek.

Rátkay László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ismételten feltettem a kérdést, vajjon megengedi-e a ház, hogy ebben a kérdésben személyes megtámadtatás czimén szóljak? *(Ellenmondás a jobboldalon. Elnök csenget.)*

T. képviselőház, elismerem, hogy az idő is előrehaladt, azt is elismerem, hogy ez a kérdés a t. többség előtt nagyon kellemetlen, hát iparkodom a legrövidebben megtenni észrevételeimet. *(Nagy zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)* T. képviselőház! Én csak azt akarom a t. miniszterelnök ur szavaira mondani, hogy azt állitani, hogy a nemzetnek legmagasabb érdekei kivánják, hogy ebben a kérdésben ne határozzunk, vagyis, hogy ez az országgyülés ne merje kimondani, hogy Kossuth Lajos szobra költségeihez hozzájárul: ez, t. képviselőház, egy általános szólam, a mely, ugy látszik, a t. többségnek jól esik, mert ez az általános szólam ebből e nehéz kérdésből, a hol önök küzdenek belső meggyőződésükkel és a t. miniszterelnök ur iránt tartozó feltétlen engedelmességgel — *(Ellenmondás és zajos felkiáltások jobbról: Nem engedelmesség, hanem bizalom!)*

B. Feilitzsch Arthur: Annyi hazafias érzelem mindig volt bennünk, mint önökben!

Rátkay László: A t. többség ne méltóztassék rossz néven venni, ha azt mondom, hogy nincs benne önérzet akkor, mikor a t. többség a Kossuth Lajos szobrának költségeihez nem mer hozzájárulni. *(Zajos ellenmondás*

a jobboldalon. Felkiáltások: Hozzájárultunk elegen! Kiirtuk a nevünket!)

T. képviselőház! Ez eljárás után, a melyet ebben a kérdésben a t. többség velem szemben tanusit, hogy Kossuth Lajos szobrának kérdésében nem engedi meg egy magyar képviselőnek az ellenzék részéről, hogy eszméit kifejthesse: köszönöm a ház figyelmét és engedelmét, de ezt a szólásszabadságot nem veszem igénybe, *(Hosszantartó zaj a jobboldalon.)*

Elnök: A tanácskozás be lévén fejezve, következik a szavazás. A kérvényi bizottság azon inditványával szemben, hogy a kérvény a miniszterelnök ur utján adassék ki a kormánynak, két ellenindítvány van: az egyik Várady Károly inditványa, hogy a főváros hazafias kérvényét azzal adja ki a ház a kormánynak, hogy a hozzájárulás összege tekintetében sürgősen tegyen javaslatot; a másik Rátkay László képviselő uré. Kérem a képviselő urat, méltóztassék inditványát felolvasni.

Rátkay László *(olvassa)*: »Tekintettel arra, hogy a főváros kérvényében maga elismeri, hogy a szoborra befolyt pénzösszeg elegendő és inkább erkölcsi hozzájárulást kiván, a ház elhatározza, hogy ezen erkölcsi hozzájárulást készségesen megadja és ennek jeléül elhatározza, hogy a szobor-alapnál még netalán szükséges összeget pénztárából fedezi.« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e a kérvényi bizottság javaslatát? *(Igen! Nem!)* Ha ez elfogadtatik, mind a két ellenjavaslat természetesen elesik.

Kérem azokat, a kik a kérvényi bizottság javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége elfogadja.

Miután az idő előrehaladt, ma nem folytathatjuk a kérvények tárgyalását. *(Zaj.)*

A holnapi ülés napirendjére nézve kell még előterjesztést tennem.

Az eddig megállapitott napirendhez kérem, hogy a ház sziveskedjék ragaszkodni. A holnapi ülésen mindenekelőtt Pap Zoltán képviselő ur fogja megokolni a mentelmi bizottság beadványaira vonatkozó inditványát és a ház dönteni fog a felett, tárgyalni kivánja-e vagy nem. Ez lesz első tárgya a napirendnek.

Második tárgya lesz a ma általánosságban és részleteiben elfogadott kivándorlási törvényjavaslatnak harmadszori olvasása; azután következik a kérvények harmadik és negyedik sorjegyzékének folytatólagos tárgyalása, és azután következnének azok a javaslatok, a melyek már eddig napirendre voltak tüzve, de némileg módositott sorrendben, mint a hogy azokat a képviselők közt kiosztott napirend sajtóhiba folytán tartalmazza.

Első sorban következnék ugyanis e javaslatok közül a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat, azután az utlevélügyről, a három uj csendőrkerület felállitásáró, ls végül a határrendőrségről szóló törvényjavaslatok. Ezeken kivül napirendre tüzetnék, de talán akként, hogy ez okvetlenül még a szünetek előtt tárgyalható legyen, az ország némely törvényhatóságában mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat. *(Helyeslés.)* Talán tüzzük ki ezt a törvényjavaslatot, mely előreláthatólag ugy sem fog nagyobb vitát igényelni, mindjárt a kérvények után első helyre. *(Helyeslés.)* Méltóztatnak ebbe belenyugodni? *(Igen!)* Akkor a napirendet e szerint állapitjuk meg és ezzel az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 25 perczkor.)

175. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 19-én, pénteken,

Tallián Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során a kir. Curia átiratának bemutatása a gróf Teleki Gyula képviselő választása ellen beadott kérvény elutasitása tárgyában, s ennek alapján nevezett képviselő végleges igazolása. — A kereskedelemügyi miniszter benyujtja a vasárnapi munkaszünet tárgyában kiadott rendeleteire; továbbá a hódmezővásárhely—makó—nagy-szentmiklósi h. é. gőzmozdonyu vasut és a tarcsa—felső-előri vasut engedélyezésére vonatkozó jelentéseit, végül a tengeri szabad hajózást üző magyar kereskedelmi hajóknak, valamint a tengeri hajók épitésének állami segélyben és kedvezményben való részesitésére vonatkozó törvényjavaslatot. — A pénzügyminiszter benyujtja a mérsékelt áru marhasóról szóló 1897: I. t.-cz. módositására vonatkozó törvényjavaslatot. — A közgazdasági bizottság jelentésének benyujtása a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius 5-dikén kötött nemzetközi egyezmény beezikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — Pap Zoltán indokolja inditványát a mentelmi jog miként való alaki kezelése tárgyában. — A kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A kérvények harmadik és negyedik sorjegyzékének tárgyalása. — Szüllő Géza interpellácziója a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez 400, tandijfizetésre képtelen egyetemi hallgató kizárása tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Láng Lajos, Plósz Sándor, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László. Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Szöts Pál jegyző *(olvassa az 1902. deczember hó 18-dikán tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek kifogása a jegyzőkönyv ellen? Ha nincs, akkor hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a kir. Curia átiratát a vonatkozó itélettel együtt, mely szerint a gróf Teleki Gyula képviselő választása ellen beadott kérvényt a Curia elutasitotta.

Tudomásul vétetik, és minthogy a választás ellen sem panasz, sem kifogás nem tétetett, nevezett képviselőt véglegesen igazoltnak jelentem ki.

Bemutatom Szolnok-Doboka vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása, valamint az alapitványi és árvapénzek mikénti kezelése tárgyában;

Kis-Kereki községnek Molnár Ákos képviselő által beadott kérvényét, az olasz borvám felemelése és a boritaladó eltörlése iránt;

a nagysomkuti iskola tanitó-testületének Papp József, továbbá a rákos-kereszturi telepen levő állami iskola gondnokságának Wolfner Tivadar képviselő által beadott kérvényét a tanitók fizetésének rendezése ügyében;

Milinovics Nándor nyugalmazott pénzügyőri szemlész carlopagói lakosnak Tomasics Miklós képviselő által beadott kérvényét, nyugdijának helyesebb kiszabása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém bemutatni néhány jelentést a vasárnapi munkaszünet tárgyában kiadott rendeleteimre vonatkozólag.

Bemutatok először is egy jelentést (Irom. 281) a vasárnapi munkaszünet felfüggesztéséről a vajgyártással kapesolatos munkálatoknál, továbbá a sör és élő baromfi szállitásánál, feladásánál és leadásánál. Kérném a t. házat, méltóztassék

ezt a jelentést közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Másik jelentésem (Irom. 282) szól az ipari munka vasárnapi szüneteléséről szóló 1891 : XIII. t.-czikk 3-dik §-ának alapján kiadott rendeletről, a melyben az iparszerüleg üzött ablaktisztitás és szobabeeresztés vasárnapon és Szent István napján reggeli 9 óráig engedélyeztetik. Kérem, méltóztassék ezt is a közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Van szerencsém továbbá beterjeszteni jelentésemet (Irom. 283) az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891 : XIII. törvényczikk alapján kiadott rendeletről, melylyel az 1892-ik évi kereskedelemügyi miniszteri rendelet harmadik részének 4-dik pontjához elrendeltetik, hogy a tengeren járó hajók kazánjain, gépein és egyéb alkatrészein halaszthatatlanul teljesitendő munka vasárnap és Szent István napján is egész napon át teljesithető; végül jelentésemet (Irom. 284), melyben a fényképészetnek, czinkográfiának és ezekhez hasonló iparágaknak az ipartörvény alá tartozásuk kimondásával biztosittatik a munkaszünet alól való felmentés.

Van szerencsém továbbá beadni jelentésemet (Irom 285) a hódmezővásárhely—makó—nagyszentmiklósi helyiérdekü gőzmozdonyu vasut engedélyezésének megtörténtéről, jelentésemet (Irom 286) a tarcsa—felső-eőri helyiérdekü vasut engedélyezése tárgyában. Az előbbi jelentéseket, melyek a vasárnapi munkaszünetre vonatkoznak, kérem a közgazdasági bizottsághoz utasitani, a két utóbbi jelentésemet pedig a közlekedésügyi bizottsághoz.

Végül egy törvényjavaslatot (Irom. 287) van szerencsém előterjeszteni a tengeri szabad hajózást üző magyar kereskedelmi hajóknak, valamint a tengerihajók épitésének állami segélyben és kedvezményben való részesitéséről. Kérem ez utóbbit a közgazdasági, pénzügyi és közlekedésügyi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur által beadott előbbi jelentések a közgazdasági bizottsághoz, az utóbbiak a közlekedési bizottsághoz, végül az utolsó törvényjavaslat a közgazdasági, pénzügyi és közlekedésügyi bizottsághoz utasittatnak előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett.

Következik a pénzügyminiszter ur előterjesztése.

Lukács László pénzügyminiszter: T. ház! Van szerencsém beterjeszteni egy törvényjavaslatot és annak indokolását (Irom. 288) a mérsékelt áru marhasóról szóló 1897 : I. t.-cz. módositásáról. *(Helyeslés.)* Kérem a t. házat, méltóztassék intézkedni, hogy ez a törvényjavaslat kinyomassék, kiosztassék és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittassék.

Elnök: A pénzügyminiszter ur által beadott javaslat tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Dedovics György jegyző: Rosenberg Gyula, a közgazdasági bizottság előadója!

Rosenberg Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém a közgazdasági bizottság megbizásából a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüs elben 1902. évi márczius 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatra vonatkozó jelentést (Irom. 263, 289) beterjeszteni. Tisztelettel kérem, hogy ezt kinyomatni és kiosztatni méltóztassék.

Elnök: A közgazdasági bizottság által a czukoradóra vonatkozólag beterjesztett jelentés kinyomatik, szétosztatik, és annak napirendre tüzése iránt a ház annak idején fog határozni.

Jelentem a t. háznak, hogy Szüllő Géza sürgős interpellácziót jegyzett be 400, tandijfizetésre képtelen egyetemi hallgató kizárása tárgyában, és kéri, hogy interpellácziója az ülés végén terjeszthesse elő. Az interpelláczió az ülés végén szokott időben fog előterjesztetni.

Következik a napirend, Pap Zoltán képviselő inditványának (Irom. 277) indokolása.

Pap Zoltán: T. képviselőház! Nehéz feladatom teljes tudatában emelkedem szólásra, hogy ezt az inditványomat megindokoljam: a ház utasitsa a mentelmi bizottságot, hogy a képviselő jó hirnevének megóvását szem előtt tartva, dolgozzon ki javaslatot arra nézve, hogy jelentései mily módon volnának a ház elé terjesztendők, a nélkül, hogy a ház a mentelmi jog fel-, vagy fel nem függesztése joggyakorlatának lényegében csorbát szenvedne és akként, hogy a képviselők a nyilvánosság előtt ok nélkül meghurczolhatók ne legyenek.

Justh Gyula: Ne féljen az a képviselő a nyilvánosságtól!

Pap Zoltán: Jól tudom, hogy nehéz feladatnak látszik e kérdést megoldani, nehéznek a régi eljárást ujjal pótolni. Azt is tudom, hogy a mentelmi jog nem az egyes képviselőé, hanem a törvényhozó-testületé, és ha az egyes képviselő, mint ilyen, a maga érzékenységében teljes megadással rendeli magát alá azoknak a kivánalmaknak, melyeket a törvényhozó-testület mint ilyen, joggal megkövetel, elfogadom azt a tételt is, hogy az a kiváltságos jog, mely a mentelmi jogban rejlik, kiváltságos kötelezettségekkel is jár a képviselőre nézve. De épen ezen kivételes tulajdonsága a törvényhozó-testületnek, a mely a többi állami intézményektől megkülönbözteti, mintegy megköveteli, hogy tagjai az egyéni integritás tekintetében az ember eszményi minőségét inkább megközelitsék, mint bármely más társadalmi intézmény vagy testület tagjai, és a társadalom joggal megkövetelheti ezt a kivételes viselkedést a képviselőktől, —

Justh Gyula: Vigyázzon a reputácziójára!

Pap Zoltán: — hogy vigyázzon saját reputácziójára, mert hiszen a törvényhozó-testület tagjainak életberendezése sokszor irányitó hatással bir a társadalomra nézve. De ezen kérdésnél az elmélet a gyakorlattal sokszor összeütközésbe jön.

Hentaller Lajos: Sajnos, ugy van!

Pap Zoltán: Nem kutatom az okokat, nem is szándékozom azokat most feltárni; de azok, kik a mentelmi jog Golgotháját megjárták, azok meg fogják az én felszólalásom jogosságát érteni. Tartozom a ház érdekének azzal, hogy egyéni szubjektiv okokkal a ház elé ne lépjek, de minthogy a magam esetéből a legközvetlenebbül tudom a következtetéseket levonni, csak egypár perczre kell foglalkoznom a magam egyéniségével is. A mig képviselő nem voltam, azok közé a ritka emberek közé tartoztam, kiket a diffamáló hir még szárnyára nem vett. Mióta képviselő vagyok, bár jól felfogtam azt az erkölcsi kötelezettséget, a mely reám hárul ezen hivatásom gyakorlatával, azóta, méltóztassanak elhinni, alkalmasak az éjszakák arra, hogy álmaimból fel-felriadok; s mindezt a mentelmi jognak köszönhetem.

Ha igaz az, hogy a mentelmi jog nem az egyes képviselőé, hanem a törvényhozó-testületé, akkor el kell fogadnunk a tételt, hogy mikor a képviselők egész tömegének mentelmi joga csalás, sikkasztás, okiratthamisitás, megvesztegetés, rágalmazás és egyéb ilyen kegyetlen czimeken függesztetik fel, a mint a közeli napokban is történt: akkor az ily eseteknek nyilvánosan való tárgyalása alkalmas arra, hogy egy képviselőt alaposan tönkre tegyen. De viszont alkalmas arra is az ily becsületmészárlás, hogy a képviselőház tekintélyén is csorbát ejtsen, mert az a tisztes fogalom, mely a képviselői hivatáshoz hozzáfüződik, nem türi meg azt a lehetőséget, hogy a törvényhozó-testület tagjai ily lehetetlen alakokból legyenek összeállitva. Ily mentelmi jogi tömeges gázolás minden esztendőben történik; senki sem biztos, hogy holnap nem fognak-e becsületén keresztülgázolni. A természetes ész is diktálja tehát az eddigi gyakorlat mellőzését, mert semmi közérdek nem szól a mellett, hogy a közvélemény egyes képviselőt illetőleg érdeklődjék az iránt, vajjon mi miatt van ő feljelentve. A közvéleményt, t. képviselőház, az érdekli, hogy vajjon az egyes képviselő tényleg azt a diffamáló cselekedetet elkövette-e vagy sem?

Nagyon jól tudjuk, t. képviselőház, a gyakorlatból, a multból, hogy bár ilyen eset számtalanszor előfordult, hogy ilyen diffamáló cselekmények miatt képviselőt kiadtak, mégsem fordult elő egyetlenegy eset sem, hogy képviselőt hivatásától megfosztottak volna azért, mert akár csalt, akár lopott, akár sikkasztott, vagy okiratot hamisitott volna.

Ezekből is látszik, t. képviselőház, hogy az ilyen eseteknek, az ilyen feljelentéseknek legnagyobb része zaklatásra, személyes boszura, vagy bárminő más efféle okra vezethető vissza, de semmi esetre sem arra, hogy az elkövetettnek állitott büntény tényleg elkövettetett volna.

T. képviselőház! Önként felveti magát az eszme, hogy vajjon nem kellene-e a mentelmi bizottságot is quasi contradictorius eljárás jogával felruházni. És ha már egyszer a mentelmi bizottság van hivatva eldönteni, hogy vajjon a zaklatás esete fenforog-e vagy nem, avagy alapos-e az emelt vád vagy nem: hát ennek talán végére is járhatna a mentelmi bizottság akként, hogy, miként az összeférhetetlenségi bizottság tanukat hallgathat ki, ugy a mentelmi bizottság is egy ilyen szélesebb hatáskörrel lenne felruházva.

Ilyen mentelmi ügyek tárgyalásánál, t. képviselőház, a becsületet mélyen sértő megjegyzések különben is érik a képviselőt. A társadalomban is kap ilyet eleget, a mikor az ő mentelmi jogát felfüggesztik. A mikor azonban a mentelmi jogát nem függesztik fel, illetőleg a képviselőt felmentik, akkor e meghurczoltatásnak ellenértékeül mit sem kap, mert a rossz hir gyorsabb szárnyu, mint a jó hir és Magyarországon is az emberek — az emberi természetben rejlő gyarlóság folytán és okok miatt — inkább hajlandók elhinni a rossz hirt, mint a jó hirt. Hiszen, ha valakinek baja van, könnyebben akad ember, a ki baját még tetézi; ámde kevés az a tisztességes ember, a ki embertársának e baján segiteni igyekeznék.

Mindezen tényezők, t. képviselőház, alkalmasak arra, hogy igazolják az én pártvezéremnek és pártom elnökének, Kossuth Ferenczne k a mult napokban felhozott panaszát, hogy t. i. ma már senki sem ment a meggyanusitásoktól és a rágalmazásoktól. De hogy is lenne ment, mikor mindenki azt látja, hogy itt a képviselőház tagjait lopás, sikkasztás, okiratthamisitás és más büntettek miatt kérik ki és midőn e kifejezések itt tényleg használtatnak is.

A midőn látja a közvélemény, hogy itt a magyar képviselőházban igy kezelik a képviselő becsületét, a midőn látja, hogy a képviselőt rágalmazás, sikkasztás, okiratthamisitás stb. büntettek miatt kérik ki, a nélkül, hogy a rágalmazóknak még a haja szála is meggörbülne, — mert hiszen rágalmazók ezek, a mennyiben, mint tudjuk, legtöbb esetben alaptalan a vád, — természetesen ez idézi elő azt, hogy kint is könnyen bánnak el az egyes képviselők és embertársaik becsületével. Hiszen, t. képviselőház, ez a mi mentelmi jogunk nem is egyéb, mint frakk az inason. Azok oda kinn házi zubbonyban mulatnak a felett, hogy azt a képviselőt ide benn valaki alaptalanul megvádolta. Ott van számukra a megtorlás módja: a hamis vád. Azonkivül nem portálják a képviselő felmentésének esetét. Amde mi frakkba öltözünk és körülhordozzuk tálainkat a közvélemény előtt.

Nohát a mentelmi jog ekként való alaki kezelése határozottan sérti a képviselő mentelmi jogát. Mert ha én a közvélemény előtt meg vagyok hurczolva alaptalan vádakkal, a melyekből egy szó sem igaz, akkor csak az marad meg annak az embernek a fogalmában, a ki ezt olvassa, hogy egy diffamáló cselekmény miatt kiadott a ház; de mindaddig én nem állhatok itt

fel, nem követelhetem a közélet szanálását, nem követelhetem a társadalommal szemben a tisztességes eljárást, mert mindenki arczomba vághatja, hogy hiszen te büncselekmény miatt ki vagy adva, neked nincs jogod tisztességes hangon beszélni.

Ez a mentelmi jog megsértése, a mentelmi jog alaki kezelésének esetében. De ott van, t. képviselőház, a modern judikatura, az már-már kezdi felfedezni a becsületnek értékét. A bünvádi perrendtartás 130. §-a egyenesen előirja, hogy a terheltet addig, mig terhelt, zárt idéző levélben idézze meg a biróság maga elé; sem házi népe, sem alkalmazottja, sem hozzátartozója, sem barátja, sem szomszédja ne tudjon arról, hogy ő bünvádi feljelentés alatt áll és ő terhelt. Csak a mikor be lett bizonyitva, hogy csakugyan az ő cselekménye büntetendő és hogy ő diffamaló cselekedetet követett el, majd akkor a judikaturának egyéb része gondoskodott arról, hogy büntetését elvegye. De addig, a mig terhelt, ne legyen kiszolgáltatva embertársai megvetésének.

Méltóztatik tudni — hiszen talán az igazságügyminiszter ur keze játszott abban közre — a budapesti kir. ügyészség és azt hiszem, az ország minden ügyészsége elrejti a feljelentés aktáit a kérdezősködők elől, senkinek, még az érdekelt ügyvédnek sem ad betekintést az iratokba. Ime tehát az a közönséges terhelt, egy közönséges, akármilyen tudatlan ember meg van attól mentve, hogy meghurczoltassék a közvélemény előtt, csupán a képviselő az, a kit kiállitanak a pellengérre, hogy, ha valaki alaptalan váddal megtámadja, ez alaptalan vád folytán az egész országban meghurczoltassék.

A kérdés, igen t. képviselőház, most már az, vajjon lehet-e ennek az utját elállni és megtalálni annak a módját, hogy a mentelmi jog alakilag akként kezeltessék, hogy ezek a dolgok elő ne forduljanak. Szerény véleményem szerint a megoldás igen egyszerü lehet, még pedig a kérvények előterjesztésének mintájára. A kérvény tartalma a ház irománytárának anyagát képezi, minden képviselő meggyőződhetik a kérvénynek tartalmáról. Tegye meg a mentelmi bizottság a jelentését ugy, mint eddig, de az ne nyomattassék ki, hanem feküdjék a ház asztalán, vagy akár az elnöknél, akár az irodában; minden képviselőnek módjában lesz megtekinteni annak a mentelmi bizottságnak a javaslatát, hogy minő okból kérik ki az illető képviselőt, illetőleg kérik mentelmi jogának a felfüggesztését. A napirenden azután — ugy, a mint méltóztattak e napokban bölcsen elhatározni — csakis a képviselő mentelmi ügyének kérdése volna feltüntetve, t. i. hogy kérik mentelmi jogának felfüggesztését. Minthogy a mentelmi bizottság amugy is alaposan megvizsgálja az illető mentelmi esetet; minthogy a mentelmi bizottság jelentése bármely képviselő által betekinthető és igy meggyőződés szerezhető arról, hogy zaklatás esete fenforog-e vagy nem, tehát két fórum, a mentelmi bizottság és a képviselőház minden tagja meggyőződhetik arról, hogy forog-e fenn zaklatás esete vagy nem; minthogy a mentelmi jogában érdekelt képviselő is, ha a zaklatás esetét fenforogni látja, maga kérheti, vagy más képviselő által kéretheti azt, hogy a mentelmi joga a ház által a maga részleteiben nyilvánosan tárgyaltassék: inditványomat akkép tartom keresztülvihetőnek, hogy maga a mentelmi bizottság jelentése, maga a mentelmi eset csak akkor tárgyaltassék a háznak nyilvános üléseiben, ha először vagy különvélemény adatik be, vagy másodszor az a mentelmi jogában magát sértettnek vélt képviselő vagy más képviselő a ház előtt tárgyaltatni kivánja, egyébként pedig a mentelmi bizottságnak a mentelmi jog felfüggesztését javasló inditványa a részletek szellőztetése nélkül fogadtassék el, a mi már csak azért sem ütközik semmiféle nehézségbe, mert hiszen látjuk, t. képviselőház, hogy a mikor a mentelmi bizottság jelentését az előadó ur felolvassa, a legtöbben nem is figyelnek oda, de nincsen is indok erre akkor, ha sem különvélemény nem adatott be, sem az illető, sem más képviselő ellenvéleményt nem ad arra nézve, hogy más határozat hozassék, mint a melyet a mentelmi bizottság előadója az igen t. ház elé terjeszt.

Ily értelemben kérem inditványomnak napirendre tüzését.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A mentelmi jog olyan fontos és eminens joga a törvényhozás mindkét házának, oly nagy alkotmányjogi biztositék függetlenségének megóvása szempontjából, hogy ahhoz bármily alakban, vagy bármily vonatkozásban nyulni nagyon aggályos dolognak látszik előttem. *(Általános helyeslés.)* A mentelmi jogot meg kell állapitani minden egyes esetben, ez volt egyik szabálya és joggyakorlata a háznak. A ház mérlegeli a kérdést és elhatározza, hogy fenforog-e a mentelmi jog sértésének esete, vagy nem, vagy pedig továbbmenőleg van-e a mentelmi jog felfüggesztésének vagy fel nem függesztésének helye. A mentelmi bizottságot előre, bármilyen alakban megkötni akarni, neki utasitásokat adni, hogy mikép járjon el, vagy ne járjon el, *(Általános helyeslés.)* a magam részéről épen a mentelem fenséges nagy jogának érdekében nem tartanám helyesnek. *(Általános helyeslés.)* Nem is szokás egyetlen egy bizottságnak sem előre utasitásokat adni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)* De hová is vezetne ez, hogyha a ház akár a kérvényi bizottságnak, akár az összeférhetetlenségi, vagy más bizottságoknak előre holmi utasitásokat adna, hogy miképen járjanak el. Mert sok esetben az eljárás és jelentés megszerkesztésében lényeg is van; lehetetlen volna tehát azt ugy körülirni vagy körülsánczolni, hogy a két szféra egymást ne érintse, vagy egymással összeütközésbe ne jöjjön.

Én tehát azt gondolom, hogy miután a képviselőkre nézve amugyis egészen más eljárást követnek a bíróságok: előre összeállitják az adatokat, vizsgálatot tartanak, hogy a mentelmi bizottság abban a helyzetben legyen, hogy itélhessen a kérdés felett, a mentelmi bizottságot arra szoritani, hogy meg se jelölhesse azt az inkriminált tényt, vétséget, vagy bünteny t, a melynek alapján az illető mentelmi jogának felfüggesztéséről, vagy fel nem függesztéséről van szó, nézetem szerint nem lehet. *(Általános. élénk helyeslés.)* Vigyázzon minden képviselő, hogy a büntető törvénykönyvvel összeütközésbe ne jöjjön. *(Általános, élénk helyeslés.)* Külön, quasi privilégiumot csinálni a mentelmi jogból e tekintetben is más állampolgárokkal szemben, azt én megengedhetetlennek, igazolhatatlannak tartom, ezt én a mentelmi joggal való visszaélésnek tartanám. *(Általános helyeslés).* Mert a mentelmi jog egy közszabadság, de nem magánprivilégium; a mentelmi jog a képviselőház alkotmányjogának egyik sarkalatos eleme, de a mentelmi jog nem osztályérdekből, nem osztályvédelemre hozatott. *(Élénk helyeslés.)* Azért kérem, méltóztassék az eddigi gyakorlatot fentartani és ennek az inditványnak tárgyalását mellőzni. *(Általános, élénk helyeslés).*

Elnök: A házszabályok 199. §-a értelmében az inditvány felett a ház érdemleges tárgyalás nélkül egyszerü szavazás utján határozza el, hogy vajjon az inditvány tárgyalás alá vétessék-e vagy sem. — Pap Zoltán képviselő ur kiván szólani.

Pap Zoltán: T. képviselőház! A ház többségének hangulatából látva, hogy inditványom rokonszenvvel nem találkozik, azt visszavonom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Pap Zoltán képviselő ur visszavonván inditványát, határozathozatalnak szüksége nem forog fenn.

Következik a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 195, 238) harmadszori olvasása.

Dedovics György jegyző *(olvassa).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e a kivándorlás szabályozásáról szóló törvényjavaslatot harmadszori olvasásban, igen, vagy nem? *(Igen.)* A ház a törvényjavaslatot harmadszori olvasásban elfogadván, az tárgyalás és hozzájárulás végett a főrendiházhoz küldetik át. Következik a kérvények harmadik sorjegyzékének (Irom. 176) folytatólagos tárgyalása.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: 258. sz. Lux Sándor — sérelmei orvoslása iránt.

Daróczy Aladár, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! Lux Sándor csikszeredai lakos végérvényes és jogerejü közigazgatási határozattal arra kötelezteteti, hogy engedély nélkül és szabályellenesen ujjáalakitott és lakhatatlannak bizonyult házát záros határidő alatt lebontsa. Ezen határozat felülvizsgálása és megváltoztatása végett a nevezett kérvényt nyujtott be a képviselőházhoz. A kérvényi bizottság a kérvényt a ház irodájába visszavétel végett letétetni javasolja.

Elnök: Elfogadja a t. ház a kérvényi bizottság javaslatát? *(Igen!)* A ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: 259. sz. Hunyadvármegyei általános tanitó-egylet — a tanitóknak hivatalos eskütételre kötelezése iránt.

Daróczy Aladár előadó: A hunyadvármegyei általános tanitóegylet azt kéri, hogy, mikor a néptanitók nyugdijviszonyait szabályozó 1891: XLIII. t. cz. ezen törvény 15. §-a értelmében revizió alá kerül, illesztessék be a törvénybe rendelkezés gyanánt az, hogy minden hazai tanitó, a ki állami, községi, felekezeti vagy társulati iskolában működik, mielőtt tanitói működését megkezdené, hivatalos esküt tegyen.

A kérelmezők e kérelmüket a nemzetiségi tanitók egy részének működésével és magatartásával, részben pedig a tanitó közhivatali jellegü állásával indokolják. A kérvényi bizottság véleménye az, hogy a kérvény kiadandó lenne a vallás- és közoktatásügyi és belügyi miniszteréknek.

Elnök: Elfogadja a t. ház a kérvényi bizottság javaslatát? *(Igen!)* A ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: 260. sz. Hajdu János és társai — a karczagi arányositás végrehajtásának felülvizsgálása iránt.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A nevezettek terjedelmes emlékiratot nyujtottak be, a melyben panaszaik részletes felsorolásával a perujitás megengedését kérik. Minthogy az az ügy, a melyről szó van, az összes igazságszolgáltatási fórumokat megjárta, res judicata gyanánt szerepel, a kérvényi bizottság véleménye szerint az emlékirat a ház irattárába lenne teendő.

Elnök: Elfogadja a t. ház a bizottság javaslatát? Elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: A munkácsi Árpád-szoborbizottság támogatást kér.

Daróczy Aladár előadó: Munkácson egy bizottság alakult, mely ott Árpád szobrot kivánt felállitani. E bizottság folyamodványt nyujtott be a t. képviselőházhoz az iránt, hogy anyagi támogatásban részesittessék ezen czél megvalósithatása végett. A folyamodvány, a kérvenyi bizottság javaslata szerint, a miniszterelnök utján a kormánynak lenne kiadandó.

Elnök: Hozzájárul a ház a kérvényi bizottság javaslatához? *(Igen!)* A ház hozzájárul.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Schvarcz Jakab és társai földbirtokukba visszahelyezésüket kérelmezik.

Daroczy Aladár előadó: Nevezettek földbirtokukba való visszahelyezésüket kérelmezik. Ez magánjogi ügy és a kérvényi bizottság ajánlja, hogy mint res judicata a ház irodájába tétessék le visszavétel végett.

Elnök: Elfogadja a ház a kérvényi bizottság javaslatát? Elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: A pozsonyi községi közigazgatási tanfolyam hallgatói egyévi önkéntességi kedvezmény megadását kérelmezik.

Daróczy Aladár előadó: A pozsonyi községi közigazgatási tanfolyam hallgatói azt kérik, hogy a védtörvény 25-dik §-ában foglalt kedvezményt a képviselőház a községi közigazgatási tanfolyamokra is kiterjeszsze, illetve azokat a fentnevezett törvényczikk illető szakaszában körülirt tanintézetek közé felvenni méltóztassék. Több alsóbbrendü iskolát hoznak fel kérelmük indokolására, a mely iskoláknak hallgatói ezen kedvezményben részesülnek. A kérvényi bizottságnak az a véleménye, hogy ez kiadandó lenne a honvédelmi miniszter urnak.

Elnök: Elfogadja a ház a kérvényi bizottság javaslatát? *(Elfogadjuk!)* A kérvény kiadatik a honvédelmi miniszter urnak.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Idősb Soós István és társai a szeghalmi tagositás felülvizsgálását kérelmezik.

Daróczy Aladár előadó: A kérvényi bizottság javaslata szerint ezen kérvény mint res judicata visszavétel végett a ház irodájában lenne leteendő.

Elnök: Elfogadja a ház a kérvényi bizottság javaslatát? Elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Szilágy vármegye a hazai ipar fejlesztését kéri.

Daróczy Aladár előadó: Szilágy vármegye törvényhatóságai a hazai ipar fejlesztése érdekében kérvényt nyujtottak be a képviselőházhoz. Ebben a kérvényben kérik, hogy helyes közgazdasági politika létesitése által a hazai ipar fejlesztése biztositassék. A kérvényi bizottságnak javaslata az, hogy ezen kérvény a kereskedelemügyi miniszternek adassék ki. *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Molnár János!

Molnár János: T. képviselőház! Teljesen méltányolom Szilágy vármegye kérvényét, a hazai ipar fejlesztését illetőleg, mert én is, sajnosan, azt tapasztaltam, hogy nemcsak egyesek, hanem különösen olyan faktorok is, a melyeknek első sorban volna hivatásuk a hazai ipart pártfogolni, e tekintetben nem fejtenek ki olyan erélyt, mint a milyen kellene. Igy pl., t. képviselőház, *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)* a vármegyék, a városok, községek, szóval a törvényhatóságok mennyi papirt, nyomtatványt, könyvet, tollat, tintatartót, tintát, vonalzót, irószekrényt, iróállványt igényelnek és használnak, és vajjon ki néz az után, hogy a papir, a levélpapir, a nyomtatványok, a pénztári, adókezelési, nyilvántartási stb. könyvek magyarországi iparosok, magyarországi gyárak, magyarországi kereskedők által legyenek előállitva. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azután, t. képviselőház, a vármegyék, városok, községek hivatalszolgái és szolgáinak ruházata, sipkák, kalapok, kabátok, köpenyek, mellények, nadrágok, csizmák, mind ezeken a gombok, rojtok, zsinórok és bélések vajjon magyar posztóból, magyar kelméből, magyar bőrből, magyar gyárakból, magyar kereskedőktől és magyar iparosoktól kerülnek-e ki? *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azután a vármegyék, városok és községek évenkint milliókat és milliókat költenek közmunkaügyekre, de arról, vajjon az útkaparók és egyéb munkások seprői, ásói, kapái, kaszái, kaparó készülékei, vasgereblyéi, kupaczmérői, csákányai, lapátai, vajjon a különféle jelzőtáblák, kilométer-kövek, magyarhoni anyagból, magyar iparosok és magyar kereskedőktől kerültek-e ki, azt senkisem kérdi. És végül, t. képviselőház, a mi a legfontosabb — mert ez nemcsak milliókat és milliókat, hanem százmilliókat vesz minden évben igénybe, — a vármegyék, városok és községek gyakran épitkeznek, az adózók nem kis megterheltetésére emelnek községházakat, iskolákat, kórházakat, laktanyákat stb., de hogy vajjon azok a falitáblák, térképek, kályhák, takaréktüzhelyek, és gyakran egészen készen hozatott ablakok, ajtók, kőlépcsők, fedőcserép, kőlemezek és számos egyéb felszerelési tárgyak magyar ipar gyártmányai-e, magyar kereskedőktől származnak-e, magyar anyagból vannak-e, azt ismét nagyon kevesen keresik és kutatják.

Igaz, t. képviselőház, hogy — miként mindezt a nyitramegyei gazdasági egylet szintén, majdnem szóról-szóra, felpanaszolta — vannak anyagok és vannak tárgyak, a melyeket a külföldről olcsóbban és tökéletesebb alakban lehet behozni. De ha mindig csak erre nézünk, akkor soha sem juttathatjuk a magyar ipart abba a helyzetbe, hogy ez is ugyanazon árakon és ugyanoly tökéletesen állithassa ki a tárgyakat. *(Helyeslés balfelől.)*

Ezek kapcsán, t. ház, midőn hozzájárulok a jelen kérvényhez, vagyok bátor a következő határozati javaslatot előterjeszteni *(olvassa)*: »A 265. számu kérvény ne csak a kereskedelemügyi miniszternek adassék ki, még pedig pártolólag, hanem a belügyminiszternek is azon kérelemmel, hogy utasitsa a vármegyéket, városokat és községeket, hogy mindennemü anyagi szükségleteiket hazai anyagból, — ha csak egyáltalán létezik — továbbá hazai iparosok és hazai kereskedők által elégittessék ki.« *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Rátkay László jegyző: Major Ferencz!

Major Ferencz: T. képviselőház! Teljes mértékben pártolom az imént felszólalt t. képviselőtársam által felhozott és a valóságnak egészen megfelelő fejtegetéseket, valamint az ő határozati javaslatát; de mikor az iparfejlesztésről szólok, kell, hogy rámutassak más faktorokra is, a melyek hivatva vannak arra, hogy a magyar ipar valahára egyszer már Magyarországon virágzásnak induljon. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Hogy ez megtörténhessek, erre nézve csak egy szurrogátum az, a mi felhozatott. Az iparfejlesztésnek legnagyobb tényezője magának az ipartörvénynek minél sürgősebben

megejtendő reviziója. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Nem térek rá erre, a mennyiben erről már a mult alkalommal szóltam és alkalmunk lesz Magyarországnak erről a létkérdéséről *(Ugy van! a néppárton.)* majd a költségvetési tárgyalás alkalmával még tüzetesebben beszélni. Mert bátran ki merem mondani, hogy Magyarországnak határozottan létkérdése az, hogy mennyire markol bele az iparpártolásba és az ipartörvény reviziója folytán az ipar védelmébe.

T. képviselőház! Nem akarom felidézni azon szomoru napok emlékét, a mikor meg lett tévesztve egész Magyarország közönsége; de még maguk azok is, a kik akkor a törvényt alkották, azok is megtévesztették; ők ideális dolgot akartak csinálni a szabad kereskedelem elve alapján és meghozták Magyarország iparososztályának a — végitéletet. Ez tehát eminenter sürgős kérdés. A mióta szerencsés vagyok a t. háznak tagja lehetni, minden évben tüzetes birálat alá vettem ezt a kérdést és eddigelé mást, mint igéretet nem kaptam. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* De én azt hiszem, hogy most, a közel jövőben szerencsés lesz ez a ház ezt a törvényjavaslatot itt a ház asztalán láthatni, s meg fogja ejteni a reviziót a mostani viszonyok, Magyarország és a magyar faj jól felfogott érdeke szempontjából. Tehát nem holmiféle olyan eszmék vezérlete alatt, a melyek a magyar anyaföldnek nem felelnek meg, hanem olyan tárgyilagos birálat bonczkésével, hogy megfeleljen a magyar jellemnek, a magyar szellemnek, a magyar iparos-osztály tulajdonképeni egész valójának. Ily irányban lépjünk a törvény reviziójának terére; ennek nem szabad késnie, mert évek hosszu során keresztül a magyar iparosok százezreinek jajkiáltásai hatottak ide hozzánk. Az mindenesetre igen nagy faktora lesz a magyar ipar pártolásának, ha e törvény revizióját helyes mederben fogjuk eszközölni, és akkor majd nem fognak itt olyan hangok hallatszani, mint, sajnos, ezelőtt négy évvel valaki részéről, — nem akarom vádolni őt, mert már nem jár e földön — a ki azzal érvelt a revizió ellen, hogy »nem szabad, ugymond, reakczionárius irányban visszafejleszteni az ipartörvényt.» Nagyon örülök rajta, hogy e tekintetben már a miniszteri székből ráczáfoltak és igen helyesen jelentette ki a multkor Nagy Ferencz igen t. volt államtitkár ur, hogy igenis vannak olyan törvényjavaslatok, a melyeknek tárgyalásakor nem szabad doktrinákat felállitani, hanem a melyek tekintetében számolni kell Magyarország ipari helyzetével és a magyar iparos-osztály összes életfeltételeivel. Ez, t. ház, mondom, egyik legfontosabb rugója az ipar pártolásának.

Másik módja volna ennek az, a melyet Molnár János t. barátom felhozott; a harmadik kelléke pedig az, hogy módunkban legyen magyar iparczikkeket vásárolni. *(Ugy van! balfelől.)* Hiszen ha ma valaki magyar iparostól származó holmit akar vásárolni, végig kell járnia az egész várost, a mig az illető forrást megtalálja. Méltóztassék csak körülnézni kissé a városban, t. ház; milyen különleges, megtévesztő czimtáblákat fognak találni. Épen ma láttam az Andrássy-uton az oktogonnál a következőt: Van ott egy üveg- és porczellánkereskedés, a melyre nagy betükkel az van felirva: »Magyar üveg«, azután nagyon kis betükkel, hogy ugyancsak jószemü embernek kell lennie, a ki el tudja olvasni, ez a szó: »karlsbadi«, és ismét rendes betükkel »porczellánkereskedés.« Tehát »Magyar üveg- és karlsbadi porczellánkereskedés.« *(Derültség és mozgás.)* Ilyen s hasonló megtévesztéseknek van a magyar vásárló közönség kitéve. Ez irányban rendkivül szükséges lenne intézkedni, hogy a magyar vásárló közönség tudja végre, hol vásárolhat egész biztosan magyar holmit. *(Helyeslés balról.)*

Már felemlitettem egy alkalommal a t. házban a bazár-kérdést. A bazárok külföldi holmikkal árasztják el Budapestet; közönséges, hitvány, izléstelen, de potom pénzért kapható dolgokkal rakják meg a várost, nagyban hirdetik áruikat s ezzel magukhoz csalogatják a vevőközönséget. Akkor felemlitettem, hogy legfőbb ideje volna már, ha a kormány intézkednék, hogy hasonló módon, mint a hogy az már mindenütt az egész világon nagyon jónak bizonyult, szintén igyekezzék ilyen bazárba való magyar iparczikkek elárusithatására a főváros tekintélyes helyein, központjában efféle bazár-épületeket felállitani, s ezzel lehetővé tenni, hogy az a magyar iparos igazán biztos helyre küldhesse el holmiját, az a magyar vevő pedig abban a biztos tudatban mehessen el oda, hogy ott módjában lesz a magyar ipart pártolhatni. A magyar államvasutak állomásain a magyar bazárok eszméjét már részben megvalósitva látom, és hiszem, hogy ott idővel csakugyan kizárólag magyar holmit fogunk vásárolhatni.

Egy negyedik módja a magyar ipar pártolásának, t. ház, a melyet, azt hiszem, föltétlenül alkalmaznunk kellene és a melynek érdekében a magyar sovinizmusnak a lehető leghangosabban kell megnyilatkoznia, esetleg szövetkezés utján, egyes egyesületek szövetkezése utján — ez talán még a divatra is befolyással lenne — az, hogy mi magyar holmit és magyar gyárból kikerült ipari czikkeket magyar iparosoktól vegyünk. Egy határozottan erős társadalmi akcziónak kell megindulnia, mint a 60-as években, midőn mindenki magyar ruhában járt. *(Felkiáltások jobbfelől: Csak magyar divat volt, de a poszló cseh volt!)* Én akkor kis diák voltam és Székesfehérvár összes fiatalsága mind magyar ruhában járt. *(Felkiáltások jobbról: Hát 48-ban?!)* Az természetes dolog volt akkor. Én csak arról szólok, a mit én megértem és a minek én magam is részese voltam.

Én tehát a közel jövőben elérkezettnek látom, hogy tegyünk valamit. Mert a gazdasági pangás, az a nagy nyomoruság, a mely szélté-

ben az országban már fellépett, nemcsak indokolttá teszi, hanem feltétlenül előtérbe tolja azt, hogy a társadalmi tevékenység a legnagyobb fokban vegye kezébe az iparpártolást és hogy azon iparpártolásban mint elsők az egyesületek vigyék a főszerepet; mert valamint a párbajt soha sem fogjuk kiküszöbölni, hacsak az egyes körök, a melyek határozottan a társadalomnak ezen a téren irányitói, nem fognak ezen irányban láthatóan közbelépni, ugy az iparpártolás és a magyar iparnak a fejlesztése társadalmi uton csak ugy fog eredményre vezetni, ha az összes egyesületek magyar szellemtől és magyar jellegtől duzzadva összeállanak és az iparpártolást egyik főfeladatuknak tekintik. Mert a miként beszédemet megkezdtem, attól függ, Magyarország jövő sorsa és nagysága, hogyan vagyunk képesek az ipart Magyarországon felvirágoztatni. Épen ezért legmelegebben ajánlom a benyujtott kérvényt és Molnár János képviselőtársam inditványát. *(Helyeslés a néppárt padjain.)*

Rátkay László jegyző: Papp Elek!

Papp Elek: Nagyon röviden csak egypár szóval óhajtok ehhez a kérdéshez hozzászólani.

A kérvényben elég világosan és indokolva elő van adva annak a szükségessége, hogy a magyar ipart pártolnunk kell. Különösen a vasmüvekben oly magas fokon vannak kifejlődve ma az iparczikkek, hogy itt semmiféle nehézség nem forog fenn arra nézve, hogy mindazon vaseszközök, a melyeket az állam egyes intézményei körében be kell, hogy szerezzen, mindazok a magyar államban lévő gyárakból szerezhetők be. Ennélfogva én a magam részéről, daczára annak, hogy a magyar iparnak a fellendülését egyedül az önálló vámterülettől várom, abban a meggyőződésben vagyok, hogy, ha az állam nagyobb buzgalommal néz az után, hogy minden, a mi beszerezhető a magyar gyárakból és magyar czikkekből, az ott szereztessék be, a magyar ipar bizonyos mértékben nagyobb fellendülést fog nyerni.

Hiszen szomoru állapot az, t. ház, hogy például 18 millió forint értékü csizmát és czipőt hoznak be Magyarországba, 20 millió értékü nadrágot és kaputrokkot, bádogeszközökből pedig 18 millió forint értéküt. Ezek az állapotok nagyon elszomoritók és annak a bizonyságai, hogy az ipart nekünk pártolnunk is kell és védelmeznünk is kell. A védelem az önálló vámterület felállitásával eszközölhető, a pártolás pedig azáltal, hogyha nemcsak a társadalmat suttyogatjuk mindig, hogy a magyar ipart pártolja, hanem a magyar állam menjen jó példával előre és minden dolgot, a mit itt meg tud szerezni, szerezze meg itt, tekintet nélkül arra, hogy esetleg külföldről olcsóbban lehetne rosszabb árut vennie, mint a milyet idehaza kap. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én tehát röviden azt vagyok bátor inditványozni, hogy Szilágy megye kérvénye pártolólag tétessék át a miniszter urhoz. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Csak igen röviden szólok a kérdéshez én is, hogy jelezzem véleményemet arra nézve, miként segithetné elő a kormány a magyar ipar fejlődését még a közös vámterület mellett is. Tudjuk, hogy vannak oly iparágak, a melyek kifejlődtek Magyarországon azért, mert fejlődésének kezdeményezését a kormány vette kezébe. Ilyen épen a vasipar, a melyről t. barátom beszélt.

Helyes közgazdasági politika szerintem az lenne, hogy a mikor egy iparág kellően kifejlődött épen a kormány közreműködése és direkt akcziója folytán, akkor igyekezzék a kormány ezt az iparágat átadni a társadalomnak *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és rétérni arra, hogy uj iparágat honositson meg Magyarországon. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha ezt szisztematicze tenné a kormány, azt hiszem, hogy sanyaru politikai helyzetünkben is elérhetnénk valami eredményt.

Pártolom az előttünk fekvő kérvényt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Kérdem, kiván-e valaki a tárgyhoz szólani? A mennyiben nem kiván senki sem szólani, a vitát bezárom.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván szólani.

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassék megengedni, hogy a beadott inditványokra vonatkozólag röviden nyilatkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Molnár János t. képviselőtársam azt az ideát vetette fel, hogy a vármegyék, a városok, szóval a törvényhatóságok az ő közszükségleteiket magyar iparczikkekkel fedezzék. Bátorkodom őt ebben a tekintetben megnyugtatni, hogy épen ujabban fokozott figyelmet forditok arra, hogy nemcsak az állam, hanem a törvényhatóságok is a közszükségleteket lehetőleg magyar iparczikkekből fedezzék. Alantas közegeimet, nevezetesen a kereskedelmi muzeumot, melynek hatáskörébe tartozik az ipari felügyelet, egyenesen utasitottam arra, hogy fokozott figyelemmel legyenek a törvényhatóságok szükségleteire. *(Helyeslés.)*

A mi már most Major Ferencz t. képviselőtársam kivánságát illeti, a melylyel a társadalomnak minél melegebb érdeklődését és tevékenységét irányitja e feladatra, ezt részemről csak köszönettel veszem és bátorkodom épen Papp Elek t. képviselőtársammal szemben megjegyezni, hogy az állam ebben a tekintetben mindig jó példával járt elől, *(Ugy van! Ugy van!)* mert hiszen Magyarországon az állam egyszersmind nagyipari vállalatnak a vezetője és a magyar ipar fellenditése tulajdonképen összefüggött az államvasutak terjedésével.

A legnagyobb szigorusággal, a legnagyobb minucziozitással vagyunk azon, hogy az állam-

vasutak szükségleteit magyar czikkekkel fedezzék. *(Élénk helyeslés.)* Évről-évre szólnak a kimutatások erről, úgy, hogy most már 90 perczentje a szükségleteknek magyar forrásból szereztetik be. *(Tetszés.)* Épen ezen a nyomon tovább haladva tettem meg a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy a törvényhatóságoknál a közszükségletek hasonló módon fedeztessenek.

Csak mellékesen legyen szabad megjegyeznem, — a mennyiben Major Ferencz t. képviselőtársam az ipartörvényre vonatkozólag nyilatkozott — hogy az ipartörvény módosítása *(Halljuk! Halljuk!)* mindenesetre rövid idő mulva kell, hogy napirendre kerüljön. Ne méltóztassék tőlem követelni, hogy azt mondjam, hogy a lehető legrövidebb idő alatt. Többször nyilatkoztam már arra nézve, hogy mily sorrendben kívánok törvényhozási feladatokkal a t. ház elé járulni. Első sorba helyeztem a viczinális vasuti törvényt, azután a betegsegélyző-pénztárak ügyét, majd a balesetek ellen való biztosítást. Ez az a három ügy, a mivel közelebb akarok a t. ház elé jönni, de, a mig ezek elkészülnek, kell, hogy bizonyos közvélemény képződjék körülöttük. *(Helyeslés.)* Hasonlóképen, ha az ipartörvénynyel készen leszek, nem akarok vele közvetlenül a ház elé jönni, hanem szintén a közvélemény elé akarom bocsátani, mert, azt hiszem, hogy ilyen nagy horderejü kérdésnél nem volna helyes elhirtelenkedve határozni. *(Helyeslés.)* Ezeket voltam bátor megjegyezni a kérvényekkel kapcsolatosan mondottakra.

A mi még t. barátomnak, Kossuth Ferenczneк a kívánságát illeti, hogy a vasipar most már az állam kezéből a magánosok kezébe adassék át, ez egy gondolat, melylyel már hosszabb idő óta foglalkozunk, de azt hiszem, hogy a mai nehéz gazdasági viszonyok nem volnának alkalmasak arra, hogy e tekintetben változást lehetne létesiteni, mert ahhoz nagy tőkeerők szükségesek; de mint eszmét, melylyel foglalkozni kell, köszönettel vettem. Ezeket voltam bátor felhozni az előadottakra.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nekem az ellen kifogásom nincs, a mit ezelőtt hallottam, — nem tudom, melyik képviselő ur mondta — hogy a kérvény a belügyminiszternek is kiadassék. A törvényhatóságokkal szemben én is hasonlóképen járok el. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Következik a határozathozatal. Papp Elek képviselő urnak inditványa benfoglaltatván Molnár János képviselő ur inditványában, azt hiszem, nem kivánja inditványát külön szavazásra feltenni. *(Helyeslés.)* Molnár János képviselő ur inditványának kérem a felolvasását.

Rátkay László jegyző *(olvassa az inditványt).*

Elnök: Azt hiszem, helyes lesz a kérdésnek ekkép való feltétele: elfogadja-e a ház Szilágy megye közönsége a hazai ipar tárgyában való feliratának a kérvényi bizottság által javasolt elintézését, egyszersmind pótolván azt a belügyminiszternek abbeli javaslatával, hogy ez a kérvény a belügyminiszternek is kiadassék, szemben Molnár János képviselő ur inditványával. *(Zaj és ellenmondás balfelől.)*

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: Kérem, tévedés van, a képviselő ur ajánlotta, hogy necsak a kereskedelemügyi miniszternek, hanem a belügyminiszternek is adassék ki.

Elnök: Bocsánatot kérek, tévedés van, mert a Molnár János inditványa nemcsak azt mondja, hogy a belügyminiszternek adassék ki, hanem utasitást is foglal magában. Ha egyszerüen csak az volna Molnár János képviselő ur inditványa, hogy kiadatik a miniszterelnöknek mint belügyminiszternek is, akkor ez a két inditvány egyenlő volna, de az inditványban egyuttal az is van, hogy utasittassék a kormány, hogy minden szükségletét tisztán és kizárólag magyar gyárosoktól szerezze be.

Hoitsy Lajos: A kérdés feltevéséhez vagyok bátor hozzászólani. A miniszterelnök ur inditványát azért sem teheti fel az elnök ur szavazásra, mert irásban nem adta be az inditványt. De az lehet, hogy Molnár János inditványát két részre oszszuk és első sorban szavazzunk arra, a mely azt mondja, hogy a belügyminiszternek adassék ki, azután arra, a mely utasitást tartalmaz.

Elnök: Hozzájárul a t. ház, hogy a Molnár János képviselő ur inditványa két részre osztassék, és pedig azon rész, melyhez hozzájárult a belügyminiszter ur is, hogy a kérvény ne csak a kereskedelemügyi miniszternek, hanem egyuttal a belügyminiszternek is kiadassék, külön bocsáttassék szavazás alá, s akkor ez csak a kérvényi bizottság javaslatának pótlásával jár, másodszor az utasitás felett szavazzunk? Hozzájárul a ház? *(Helyeslés.)*

Ennélfogva kérdem: elfogadja-e a ház a kérvényi bizottság javaslatát azon pótlással, hogy a kérvény egyuttal a belügyminiszternek is kiadassék? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* Elfogadtatik. Ennek következtében azt hiszem, hogy most Molnár János képviselő ur inditványának azon részét bocsáthatom szavazásra, vajjon elfogadja-e a ház, hogy az inditványban foglalt utasitás is megadassék? A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Zaj balról.)*

Molnár János: Vissza akarom vonni.

Elnök: A kérvény a kereskedelem- és belügyminiszter urnak adatik ki.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Szepes, Tolna, Háromszék, Szatmár, Gömörkishont, Szilágy, Vas, Hajdu, Esztergom, Bars, Krassó-Szörény és Bereg vármegye kérvényei az 1883. évi LXIV. törvényczikk adóvégrehajtási 54.—56. §-ainak enyhitése iránt.

Daróczy Aladár előadó: Ezen kérvények, melyekhez a Barabás Béla t. képviselőtársam

által a mult ülésben előterjesztett és elfogadott inditvány folytán, Heves és Ung vármegyének a sorjegyzék más helyén felvett kérvényei csatoltattak, azt a kérelmet foglalják magukban, hogy az 1883 : LXIV. törvényczikk 54., 55. és 56. §§-ai oda módosittassanak, miszerint mezőgazdák ellen a közadók végrehajtásának módozatai közül az első évnegyedben csupán az első fokozat, a megintés foganatositható, mig az 56. §-ban körvonalozott zálogolás és árverelés csak az október-januári negyedben legyen alkalmazásba veendő.

A kérvények ezen kérelmet azzal indokolják, hogy a mezőgazdák foglalkozásukból kifolyólag csak akkor jönnek azon helyzetbe, hogy ezen kötelezettségüknek eleget tegyenek, midőn az ősz folyamán terményeiket értékesiteni tudják; másodsorban pedig azzal indokolják, hogy köztudomásu, hogy az őszi és téli időszakon kivül foganatositott minden végrehajtás alig jár eredménynyel.

A kérvényi bizottság véleménye az, hogy ezen kérvények a pénzügyminiszter urnak adassanak ki. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, kimondom határozatképen, hogy ezen kérvények a pénzügyminiszter urnak adatnak ki.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Pozsony szabad kir. város kérvénye uj választási törvény alkotása iránt.

Daróczy Aladár előadó: Pozsony szabad kir. város uj választási törvény alkotása iránt kérelmez.

Bátor leszek a kérvényből felolvasni azokat a pontokat, melyek alapján az uj választási törvény megalkotását kivánják. *(Halljuk! Halljuk!)* Először a választás községenkint foganatositandó; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* másodszor a szavazás titkos legyen; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* harmadszor a választó kerületek, figyelemmel a választók számára, egyenlően alakitandók; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* negyedszer a czenzus egységittessék; *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ötödször a választási jog a czenzus leszállitásával kiterjesztessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A kérvény oly indokokat hoz fel, melyek különben is a köztudatban élnek.

A kérvényi bizottság véleménye az, hogy a kérvény a belügyminiszter urnak adassék ki. *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. ház! A t. előadó ur azt mondotta, hogy azok az indokok, melyeket Pozsony város kérvényében felsorolt, a köztudatba már átmentek. Ez teljesen megfelel a valóságnak, mert nemcsak Pozsony városnak ezen felirata, de a későbbi jegyzékben foglalt feliratok, melyek a legtekintélyesebb vármegyék kérelmeit hozzák a ház elé, mint Pest, Heves, Borsod, Csanád, Hajdu, Liptó, Szepes vármegyék, továbbá a törvényhatósági városok közül Komárom, Selmecz, Szatmár, Kecskemét, mind egyhangulag ezen kérelmet terjesztik elő. Én azt hiszem, a t. háznak honorálnia kell ezen nagy törvényhatóságok megnyilatkozásait azzal, hogy a parlamenti reform tárgyában, ha nem is most, egy elhatározó lépést tegyünk és ezen kérdést közelebb vigyük a megvalósitáshoz.

Megvallom, hogy azon nyilatkozattal, melyet a miniszterelnök ur tett ebben a tárgyban, valami nagy mértékben megnyugtatva nem lehetek. Elismerem, hogy a lehető legnagyobb körültekintést igényeli épen hazánkban a választási és parlamenti reform előkészitése, mert sehol sinesenek oly komplikált viszonyok, mint Magyarországon, s különösen nemzetiségi viszonyok, a melyeket méltóztatnak felhozni. De hogy ez akadályul nem szolgálhat a reform behozatalánál, erre tanuságul szolgálnak épen a kérvényező vármegyék, melyek a legexponáltabb nemzetiségi helyeken vannak, mint Liptó és Szepes vármegyék és a törvényhatósági városok közül Pozsony városa, a hol ismerik a mi nemzetiségi nehéz viszonyainkat, és mégis e tekintetben aggodalmat nem látnak. Hiszen a nemzetiségi kérdés ebbe a dologba csak annyiban játszik bele, hogy ma azok a nemzetiségi veszedelmek, ha a passzivitással felhagynának a nemzetiségek, sokkal nagyobb mértékben nehezednének rá a házra, mint valamely egészséges reform következtében, a mely egészséges reformnak alapgondolata csak az lehet, a mit mindenkinek el kell fogadnia, hogy ebben az országban a magyar faj törvényhozó hatalmát és erejét minden eszközökkel biztositani szükséges.

Igen, de a mai viszonyok mellett, t. képviselőház, épen az a helyzet, hogy a nemzetiségi vidékek előnyben vannak első sorban a czenzusnak alacsonyabb volta folytán, másodszor előnyben vannak annak következtében, hogy sokkal kevesebb választóra esik náluk egy képviselő küldésének joga, mint a magyarlakta helyeken és a magyar lakosság által megszállott területen.

A második kérdés, a melyet mint nehézséget méltóztatik felhozni, bizonyos elemnek betörése a parlamenti szervezetbe. Ez bizonyosan nem hárithatő el egynémely tekintetben, de ismét azon vármegyék vannak legjobban sujtva ezen veszedelmekkel, mint Csanád megye, maga Hódmezővásárhely városa, a hol ezek a szocializtikus izgatások talán a legmélyebben mentek be a nép rétegeibe, s ezen vármegyék ezt a kérdést sem itélik olyan veszedelemnek, a melynek folytán ezt az országot a parlamenti reformtól el kellene zárni. Hiszen minden parlamenttel együtt jár, hogy bizonyos könnyebb elemek bejönnek a parlamentbe, a kik exisztencziális vagy más kérdést tekintenek parlamenti helyeik elfoglalása által; ezeket csak erőteljes pártszervezet és pártélet irthatja ki, a mely maga gyakorolja azon czenzurát tagjai felett, hogy a parlamentbe nem illő elemek be ne tolakodjanak és a parlament méltósága egé-

szében is megóvassék. De az, hogy nehány vagy több szocziális képviselő a parlamenti reformnak kiegészitése és kiterjesztése által a házba bejön, nem lehet akadálya annak, hogy a mit az ország érdekében, a választói jog kiterjesztése érdekében helyesnek találunk, annak megvalósitásától tartózkodjunk.

Ezen két nagy aggodalmon kivül, a melyet komolyan fel lehet hozni a reformmal szemben, a harmadikat nem méltóztattak felhozni, a mely szerintem hasonló, vagy még talán kiemelkedőbb fontosságu, hogy t. i. a nemzetnek garancziákat kell keresni nemcsak lefelé, hanem felfelé is a parlament jogában. Lehetetlen egy parlamentet arra berendezni, hogy egyszerüen a kormányhatalomtól függő többség jöhessen be a parlamentbe, a mely, mint tapasztaltuk, évtizedeken keresztül semmi ellentállási erőt a koronával szemben, a hatalom másik tényezőjével szemben ki nem fejtett. A közterhek mérhetetlen fokozásában nem mentürk volna idáig, de közállapotaink más téren való romlásában sem, ha a parlament egy életerős, ellentálló szerv lett volna, a mely állana a nemzet jogainak alapján, a mely, szemben a korona hatalmával, egyenjogu törvényhozói faktor lenne, és semmi mástól, mint a nemzettől nem függne és a nemzet kifolyása lenne. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Most már, t. képviselőház, miért nem nyugtat meg engem a t. kormány nyilatkozata?

Én elismerem, hogy az a sok jóakarat, a melylyel ezt a kérdést kezelte, tettekben is megnyilatkozott. Ott van a választók körének kiterjesztése az adóhátralékosoknak bevonása folytán; ott van — a mint a t. miniszterelnök ur multkori felszólalásában mondotta — a negyedtelkek liberálisabb magyarázatában az előrehaladás. De bocsánatot kérek, ezek a szórványos dolgok, a melyek a magyarázatokon nyugszanak, a melyek a kormányok felfogásán nyugszanak, egyáltalában nem képezhetik azt a sarkpontot, azt a szilárd alapot, a melyre a parlamenti reformot fektetni kell. És miért helyezünk mi épen sulyt arra, hogy ezen dologban bizonyos siettetést akarnánk a kormánynál elérni? Azért, mert az eddigi kormányok viselkedésében, a melyeknél ugyanezen előretörő siettető munkát végeztük, semmi eredményt nem tapasztaltunk. Mi ennek a kormánynak felfogásától, hazafiasabb, nemesebb felfogásától vártuk ezen kérdés megoldását. A kormányok életére nézve — ez nem jóslat, de egyszerüen a dolog természetes helyzetében van, hogy nálunk Magyarországon annyi kényes szituáczió áll elő minden hazafias, vagy nem hazafias kormányra egyaránt, hogy azoknak életműködésök nem tarthat sokáig és egy kényes szituáczió leszorithatja őket az aktivitás teréről és akkor mind az a munka halomra dől, a mit ők előkészitettek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi tehát a siettetést épen arra alapitottuk, hogy óhajtottuk volna, hogy ez a kormány hajtsa ezt végre, a mely nemcsak saját intencziójánál fogva ebben az irányban nekünk ellenzéknek is némi garancziát nyujt, hanem annálfogva is, mert kebelébe vette azt a pártot, a nemzeti pártot, a melynek ez sarkalatos pontját képezte; *(Ugy van! a néppárton)* és mikor ennek a kormányzatnak viteléért, mint a többségnek egyik szárnya felelőséggel tartozik, nem óhajtjuk ebből az obligóból ezt a pártot kiengedni, hogy nekünk, a kik ebben az irányban törekvéseket táplálunk, segitségünkre legyen ezen kérdéseknek elintézésénél. *(Helyeslés balfelől.)*

Annak, hogy nem nyugtat meg a t. kormányelnök urnak többszörösen kifejezett és a multkor az indemnitásnál tett felszólalásnál is kifejezett jóakarata, másik oka a következő. *(Halljuk! Halljuk!)* Én ugyanis nem látom a helyes irányt, a melyben ő ezt a reformot mozgatja. Bizonyára nagyon sok számadásnak, számtételnek, számcsoportnak kidolgozásától függ, hogy egy helyes programmal és törvény-tervezettel itt előállhasson a t. kormány, de ezekre a munkálatokra, ezeknek kidolgozására az irányt meg kell adni egészséges és helyes alapon. Én nem látom, hogy ezt az irányt a kormány megadta volna és ha megadta, legalább nem tett nyilatkozatot ebben az irányban. Mi az az irány? Az egyik a választói névjegyzéknek vagy a választói jogosultságnak kiterjesztése. A t. miniszterelnök ur e tekintetben mindig hivatkozik az ő kiterjesztésének liberális szellemére. Hát én csak egy adatot akarok felhozni arra nézve, — máskor is szóvá tettem már ezt, — hogy ez milyen csekély értékü. A t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy ő most az adóhátralékosoknak bevonása által felemelte a választóknak létszámát. 1901-ben 1,025.000 volt a választók száma, ezzel szemben 20 évvel ezelőtt ez a szám 820.000-re rugott, tehát 200.000-rel lett felemelve 20 év alatt. De ez csak egyik oldala ennek a perspektivának, mert ha a népesség számarányát méltóztatik nézni, ez a felemelés egyszerüen nem létezik. 1880-ban ugyanis a népességnek 6%-a volt választói jogosultsággal felruházva, 20 év után, tehát már a miniszterelnök ur idejében, 1900-ban csak 5·9%, tehát a népességnek kevesebb százaléka volt választói joggal felruházva, és csak most, a legutolsó évben, 1901-ben értük el azt a 6%-ot, a melyben már 20 év előtt voltunk.

Tehát a reform irányának kitüzésénél, én azt hiszem, a t. kormánynak meg kellene állapodnia arra nézve, hogy milyen mértékben akarja kimélyiteni a választói jogosultságot, mert a helyzetnek tarthatatlansága abból keletkezik, hogy azok a rétegek, mint a földnek rétegei, kiélődtek, azok már nem birnak semmi ellenállási erővel, hogy a nemzet arra bazirozhassa a maga jogainak védelmét. Eklatánsan lehet ezt látni pl. Csongrád városának választói viszonyainál; ebben a derék, becsületes magyar városban, a mely 23 vagy 25.000 lelket számlál,

a mely tehát egy tekintélyes nagy város, ma 800 választó van, de éveken keresztül csak 500 és 600 választó volt. Ebben az 500 és 600 választóban benvoltak a hivatalnokok és más függő helyzetben levők; nem tudunk pozitiv számokat, de a mint az általános viszonyokat ismerjük, legalább 200 és 300 ilyen ember volt. Szoritkozik tehát 20.000 lakosságu népnek választói joga 300 független emberre. *(Ugy van! balfelől.)* Legyenek azok a legderekabb, legbecsületesebb, legtisztességesebb emberek, méltóztassék azokat 20 éven keresztül folytonosan a presszionak, tévesztésnek, megvesztegetésnek, a hivatalos megfenyitésnek és megfenyegetésnek kitenni, lehetetlenség oly emberi erényeket feltételezni abban a 300 egyszerü magyar emberben, hogy az ellenállást évtizedeken keresztül ki tudják fejteni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ennek következtében az a szégyenletes helyzet áll elő, a mely az egész országot, az egész magyar fajt sujtja, és a melynél fogva egy, tisztára magyar városnak a népességétől meg kell vonni a választókerületi jogot, holott ebben nem is annyira önmaguk hibásak, mint inkább az a rendszer, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* a mely ez irányban nem jött a segitségére magának a választóközönségnek. Hogy ha 300 ember helyett, bemélyitve, 2—3 ezer polgárnak adtunk volna választói jogosultságot, folytonosan felfrissitvén őket, akkor, azt hiszem, ezek a körülmények nem állottak volna elő. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

De ugyanez a helyzet országszerte, hogy ha megbiráljuk azt és azt látjuk, hogy a választóközönségnek a hatalomtól nem függő része legalább 50%-ban a választójogosultságra képesitve nincsen. Első sorban tehát azt kell megállapitanom, hogy mennyire kivánjuk belemélyiteni a választói jogosultságot a közönségbe. Külföldön pl. ötszörte nagyobb a választói jogosultság és a választók száma, mint nálunk. Azt hiszem, hogy ha a t. kormány e határig nem is kiván elmenni, mégis egy számot előzetesen meg kell állapitani, hogy mennyire, annak 2—3 vagy négyszeres mértékéig kiván elmenni a mai választói jogosultsággal szemben. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Szóval egy bizonyos számmal nekünk tisztában kell lennünk. Szerintem, minden aggodalom nélkül fel lehetne emelni három millióra a mai választók számát, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* a nélkül, hogy ezzel a t. urak az általános választójogot megközelitenék és azoknak a veszélyeknek, a melyeket önök hisznek, magukat kitennék. Hogy ha azután ez a mérték megállapittatott, a kulcs megállapitása már könnyebb dolog, hogy vajjon 3—4 vagy 5 frtos czenzussal lehet-e ezt elérni. Először azonban az elvvel magával és azzal kell tisztában lennie a kormánynak, hogy ezzel a reformmal szemben milyen álláspontot kiván elfoglalni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A második dolog, melyet mint czélt, szintén magunk elé kell tüzni, az a választókerületeknek egészségesebb beosztása. Tisztában kell lenni egyszer már azzal, hogy e tekintetben privilégiumot semmiféle kerületnek, különösen pedig kicsi, messzeeső, hozzáférhetetlen nemzetiségi kerületekben osztogatni abszolute nem lehet. Hiszen, hogy ma még 1—2—3 száz választóval biró kis helyek választójogosultsággal vannak felruházva, ez olyan türhetetlen egy állapot, a melyet 24 óra alatt meg kellene szüntetni, nem pedig megtürni három évtizeden át. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* E tekintetben tehát szintén bizonyos előzetes megállapodásra kellene jutni *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a magyar kerületeknek, a magyar faj védelmének és a mi ezzel egyenlő, az igazságnak és a jogegyenlőségnek megvédése szempontjából. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogyha ezek az elvek egyszer már ki vannak tüzve, akkor egy esztendőnek a tanulmánya, munkája ennek a reformnak az előkészitésére teljesen elegendő volna arra, hogy ez életbeléptettessék. Én elhiszem és látom azt a sokféle munkát és különösen azokat a küzdelmeket, a melyeket a kiegyezés kérdése okoz és okozott a kormánynak és hogy ez a miniszterelnök urnak, mint belügyminiszternek az idejét mennyire köti le. De én abban a véleményben vagyok, hogy egy nyugalmas hét, a melyet e kérdés elveinek megállapitására szentel, teljesen elegendő lenne arra, hogy ez irányban a direktivát megadja. Sőt helyesnek találnám a munka megindítása előtt, hogyha egy, a különböző pártokból álló parlamenti ankétet lenne szives a t. kormány összehivni, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* a melyben minden párt bizalmi férfiai a maguk részéről közölnék azokat az elveket, hogy mely mértékig kivánják a reformot megvalósitani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Ne vegye a t. miniszterelnök ur ezt a sürgetést valami különös presszionak. Ez abból a körülményből folyik, hogy a helyzet immár tarthatatlan, a mikor azt látjuk, hogy törvényhatóságok jönnek ide a házhoz és fognak jönni még a többiek is, mert tény és igaz az, hogy a közhangulat, a köztudat az, a mely őket vezeti. Épen azért kérem a t. miniszterelnök urat, nyugtassa meg a törvényhatóságokat, mint az ország közvéleményét arra nézve, hogy ez a tarthatatlan állapot mielőbb megszüntettessék és hogy ez az egészséges reform még az ő kormányzata alatt fog bekövetkezni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Ernszt Sándor: T. ház! Hogy ha Holló Lajos t. képviselőtársam után én is felszólalok e kérdésben, teszem azt főleg azért, mert egy-két dolgot, a melyet az előttem szólott t. képviselő ur fel nem hozott, még felemlitsek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ismerem én e kérvénynek a genezisét.

A kérvény a pozsonyi radikális körből indult ki, de ez engem egyáltalán nem riaszt vissza attól, hogy ezt a kérvényt teljes mértékben pártoljam.

Igaz, hogy a t. kormányelnök ur azt állitja, hogy a választók számát felemelte, de csak a Bánffy-féle hires összeiráshoz képest emelte fel, de ez a felemelés is oly csekély, a mint azt Holló Lajos t. képviselőtársam kitünő indokolásában kimutatta, hogy épenséggel nem haladás az. Szeretném látni, ha a t. miniszterelnök ur arra lenne szives egyszer válaszolni, hogy menynyi volt a választók száma 1848-ban, a mikor pedig az ország népessége nem tett ki többet 10 milliónál, holott ma a hivatalos adatok szerint 20 millió és azok közül a választók száma csak egy millió.

A mit Holló Lajos t. képviselőtársam említett volt, azt én ismételve akarom emliteni, hogy a volt nemzeti párt ebben a kérdésben ugyszólván engageálva van. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az 1896-ik évi indemnitási vitában épen gróf Apponyi Albert, a nemzeti párt akkori elnöke nagyszerü, igazán Tacitushoz méltó módon ostorozta szarkazmussal és gunynyal azokat az állapotokat, a melyek épen a városokban léteznek. A városi elem ma teljesen függő elem. Annak gerincze, a polgárság, csaknem teljesen megszünt. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha iparosainkat méltóztatnak meghallgatni, azok véleményéből csakhamar meg fognak győződni, hogy vannak iparágaink, melyekben 10.000 önálló iparos is van, de a legtöbbnek nincsen segédje. E tizezer közül nincsen többnek választói joga, csak ezernek, a többi teljesen expropriálva van és semminemü joggal nem bir.

Midőn ezeket az állapotokat tekintem, azt látom, hogy van ugyan törvény elég, de jog kevés és igazság is kevés. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mi az igazságot illeti, azt látom, hogy vannak emberek, a kik 50—60 korona egyenes adót fizetnek és választói joguk még sincsen, mert pl. két dülőben van a szántóföldjük, az egyik dülő az egyik határban, a másik a másik határban és ez már elég ok arra, hogy a választói jogtól elüttessenek. Ekkép aztán olyan emberek, a kiknek adójuk az egyik vagy a másik czimen a czenzust meg nem üti, ámbár 50—70 korona direkt adót fizetnek, nem birnak választói joggal.

Azonkivül képtelenség is a mostani választási törvény. A miniszterelnök ur bizonyára igen tájékozva van e törvény tekintetében és tudni fogja, hogy ezek az állapotok tarthatatlanok. Nyilatkozzék a miniszterelnök ur arra nézve, van-e ország a kulturállamok közt, a hol ilyen vagy csak hasonló választási törvény léteznék, mint a mienk? Az 1899:XV. t.-cz. értelmében kénytelen volt a miniszterelnök ur rendeleteket adni ki, mert nem lehetett a törvényt máskép végrehajtani. Hivatkozott a 74-ik évi választási törvényre, ez ismét visszautal bennünket az 1835:V. t.-cz.-re. Ez a törvény aztán beszél az urbéri negyedtelekről. Amde ezeket megállapitani nem lehet. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Pozsony, Sopron, Vas, és Zala vármegyék központi választmánya kijelentette, hogy az urbéri negyedtelek megállapitása abszurdum, *(Tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogyan jártak el aztán az egyes központi választmányok? Ugy, a mint a kereskedelemügyi miniszter ur tudhatná, ha itt lenne, hogy az ő választókerületében vannak községek, a melyeknek 12 ezer lakosuk van és csak 9 választóval birnak.

Igaz, hogy az általános statisztika szerint némileg szaporodott a választók száma; de olyan kerületekben, a melyekről tudták, hogy ellenzéki kerületek, kiirtották a választókat. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon..)* Ott van Trencsén vármegye! Hasonlitsák össze a Trencsén vármegyei jelenlegi adatokat az 1896-iki adatokkal!

Azt hiszem tehát, nem szabad ezt tovább igy folytatni és nem szabad szisztémát csinálni abból, hogy egész társadalmi osztályokat lenyügözzenek, nem szabad félni a szocziáldemokratáktól, vagy bárminemü más demokratáktól: tessék, jöjjenek be, lássuk egymást szemtől-szembe és döntsük el a kérdéseket. *(Élénk tetszés és helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.) Felkiáltások balfelől: Ez volna az igazi liberális felfogás!)*

Akár radikális forrásból származik is tehát e kérdés, akár más forrásból; szivvel-lélekkel támogatom a kérvényt, *(Tetszés a baloldalon.)* mert attól tartok, hogy a boszu pillanatában mégis csak ki fogják eszközölni ezt a jogot. *(Élénk helyeslés és tetszés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. képviselőház! Őszinte örömmel tölt el az a beszéd, a mely most hangzott el dr. Ernszt Sándor t. képviselőtársam ajkáról, mert az arról győz meg engem, hogy még olyan pártok is, a melyek bizonyos tekintetekben ellentétes irányon haladnak, azon jogok és igazságok terén, a melyek az államra nézve alkotó elemet és tényezőt képeznek, egyesülnek és vállvetetten küzdenek a szabadságjogokért. *(Igaz! Ugy van! a néppárton).*

Holló Lajos t. képviselőtársam beszédében már reámutatott arra, hogy mennyire érett gyümölcs már a választói jog kiterjesztése parlamentáris küzdelmeink közepette és valósággal ugy vagyunk vele, hogy a 48-iki teljes átalakulásnak egyik akadályát épen az képezi, hogy ugyanazon társadalmi körök, az az állami rend és az a parlament, a mely a mostani választói jogot és a mostani demokratikus társadalmi és politikai szervezetet a privilégiumok lerombolásának köszönheti, ma a választói jogot privilé-

giumként akarják tovább kezelni. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Ez a hatalom kérdése csak!

Visontai Soma: A választói jog kiterjesztése ma már nemcsak közjogi kérdés, hanem a parlament egészséges működésének is a kérdése. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nemcsak azért kell kiterjeszteni és általánositani a választói jogot, mert ezt a jogok megosztása követeli, hanem azért is szükség van erre, mert ez a parlament mostani szerkezetében, vérkeresztezés nélkül, — a mikor társadalmilag az itt szereplő elemek teljesen össze vannak állva, mikor egyes kérdésekhez azok, a kik itten helyet foglalnak, és az érintett társadalmi rétegek hozzányulni sem mernek és a mikor az itt ülők bizony sokszor a választói jog nagyon szük volta és a képviseleteknek nagyon szük kereténél fogva sokszor valósággal osztályképviseletet gyakorolnak — fenn nem állhat. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezen szempontok is szükségessé teszik, hogy végre azt a nagy átalakulást, a mely 1848-ban Magyarországra nézve bekövetkezett, mi most ismét erős kézzel és a népek millióinak javára tovább épitsük és befejezzük, *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nagyon helyesen mondta dr. Ernszt Sándor t. képviselőtársam, hogy szégyen-szemmel kell látnunk és bevallanunk azt, hogy ma már Európában nincs állam és különösen nincsen kulturállam, a melynél a választói jog ugy épülne fel, mint nálunk és olyan feltételekhez lenne kötve, mint itt nálunk ma. És csodálatos dolog, hogy épen azon államban, a mely államban szabadelvü jelszót vesznek fel a kormányok és ezt a szabadelvü jelszót inventáriumképen adja át egyik kormány a másiknak, épen ezen államban legkevésbbé szabadelvüek ott, a hol a népesség jogainak respektálásáról van szó. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Valóban nagyon intő jele az időknek, hogy a városok mozdulnak meg a választói jog kérdésében és hogy épen Pozsony szabad királyi város is — és ez valóban csak dicsőségét képezi — szükségesnek tartja ma a többi városokkal egyetemben, hogy a parlament elé lépjen a választói jog kiterjesztése kérdésében.

Mit jelent ez, t. képviselőház? Ez azt jelenti, hogy ime, maguk a legintelligensebb elemek Magyarországon, a városi, a polgári elem is, már kezdi átérezni, hogy azok a jogok, a melyeket ő gyakorol, sem belterjesen nem gyakorolhatók általa, sem igazságosan, *(Ugy van! balfelől.)* sem pedig a parlamenti és törvényhozási czéloknak megfelelő módon; *(Élénk helyeslés balfelől.)* hogy az ő szavazatának eredménye nem nyilvánul egészséges parlamenti életben és törvényhozási működésben, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* hanem szövetkezik már vállvetetten a népek azon ezrivel és millióival, a kik még most is ki vannak dobva az alkotmány sánczaiból és ma is, a kötelességeknek nagy terhe mellett a jogoknak semmijében sem részesülnek. *(Élénk helyeslés balfelől. Mozgás jobbfelől.)* Igy, t. képviselőház, lehetetlen akár egy parlament, akár egy kormány.

Gabányi Miklós: Magyarország valóságos Sodoma és Gomorrha! *(Zaj.)*

B. Feilitzsch Arthur: A szabadelvüségnek semmi köze a választói jog kiterjesztéséhez! Tessék csak nemzetiségi vidékekre menni! *(Zaj.)*

Buzáth Ferencz: Az ő szabadelvüségének semmi köze sincs hozzá! *(Zaj.)*

Visontai Soma: Feilitzsch Arthur t. képviselőtársam azt mondja, hogy a szabadelvüségnek ehhez a kérdéshez semmi köze sincs. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez nagyon jellemző. Én azt hiszem, hogy neki igaza van, mert az ő szabadelvüsége sajátságos, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert az ő szabadelvüsége a többség által megalkotott kis kátén, a szabadelvüségi kátén nyugszik, a melyet a maguk részére megalkottak, persze nagyon óvatosan, nagyon ügyesen, de a minek mindig kidomborodó vonását képezi az, hogy az ő részükre jó és szükséges-e az, a mit hirdetnek?

B. Feilitzsch Arthur: Sohasem szolgáltunk önző czélokat! *(Mozgás balfelől.)*

Visontai Soma: A szabadelvüség náluk csak addig dominál, a mig a hatalom birtoklásával összefér. *(Élénk helyeslés balfelől. Zaj jobbról.)*

Azért azt látjuk, hogy ugyanezek az urak, a kik ma a jog, törvény és igazság jegyében hiszik a szabadelvüséget gyakorolhatni, ott voltak a régi Bánffy-táborban, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* ott voltak, a mikor az embereket kényszererővel vitték fotografáltatni a rendőrhatóságokhoz, ott voltak, a mikor a választói jogot letiporták, a mikor a megvesztegetés uralkodott az egész országban, ott voltak, a mikor a legnagyobb választási visszaélések történtek Magyarországon, a mikor a miniszteriumokból vezették a választást a kormányelnökök. És t. barátaink, a kik ma ott üluek és azt mondják, hogy szabadelvüek, ők ezt a szabadelvüséget is befogadták és gyakorolják az ő kiskátéjuk alapján. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Innen ered azután az, hogy arra nézve, a mi a szabadelvüségnek tulajdonképen első és legfőbb feltétele, t. i. a népek közjogainak kiterjesztése . . .

B. Feilitzsch Arthur: Egészséges és magyar nemzeti alapon!

Visontai Soma: . . . Báró Feilitzsch Arthur azt mondja, hogy az nem is a szabadelvüség kérdése.

Krasznay Ferencz: A szabadelvüségnek első erénye a türelmesség!

Visontai Soma: Ennek a magatartásnak állandó megfigyelése a mi részünkről, ez az oka annak, a miért mi soha nem találhatunk megnyugvást semmiféle kormány-kijelentésben és semmiféle kormányzati tényben, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert nem tudjuk elképzelni, hogy

lehetséges legyen a nép érdekeinek megfelelő kormányzat ott, a hol ezen kormányzat háta mögött egy olyan párt áll, a mely bizonyos régi hagyományok által szaturáltan még mindig a szabadelvüség szempontjából leginkább tekintetbe jövő kérdéseket nem a szabadelvüség szempontjából, hanem hatalmi szempontból birálja el. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Holló Lajos: És támogatni fog majd egy más miniszterelnököt és egy harmadikat is! *(Mozgás jobbfelől.)*

Visontai Soma: És épen azért, minthogy végre elérkezett az ideje annak, hogy a nemzet közjogait többé ne hatalmi szempontból, hanem hogy azon követelményeknek megfelelőleg tárgyaljuk, a melyeket a nép minden rétege joggal támaszt a törvényhozás és a kormányzat kötelességei iránt.

Minthogy pedig elérkezett az ideje annak, hogy az önző hatalmi érdekekkel szembe szállva is ki kell küzdeni azon jogokat, a melyek a népnek nagy rétegeit, millióit megilletik; minthogy épen ma látjuk és örömmel konstatálhatjuk azt, hogy ime itt a parlamentben különböző pártok képviselői részéről egybehangzóan megnyilatkozott végre az, hogy ugy mondjam, a követelő felfogás, hogy a t. miniszterelnök ur teljesitse végre kötelességét, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mit igért és hangoztatott, a mi programmját képezte, hogy t. i. itt igazi szabadelvü és jogszerü kormányzatot fog teremteni, meg is valósitsa: azért kérjük a t. kormányt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy méltóztassék e kérdésben megnyugtató nyilatkozatot adni, *(Helyeslés balfelől és a szélsőbaloldalon.)* és bárminő záradékkal adatik is ki ezen törvényhatóságoknak és városoknak is kérvénye: méltóztassék azt a nemzet javára és érdekében figyelembe venni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Molnár János!

Molnár János: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én nagyon melegen üdvözlöm Pozsony sz. kir. város azon kérelmét, hogy uj választási törvény alkottassék, valamint üdvözlöm azt a tizenhárom törvényhatóságot is, a melyek ugyanazt kérelmezik s a melyeknek ily tárgyu kérelme a IV. kérvényi sorjegyzékben foglaltatik. *(Helyeslés balfelől.)*

Több izben beszéltem már a választási törvények reformjáról, a mely mellett most is igen nyomós és fontos indokokat hoztak fel. Ezen most bőven kifejtett indokok lehetővé teszik nekem azt, hogy nagyon röviden csak arra az egypár momentumra szoritkozzam, a melyeket előttem szólott igen t. képviselőtársaim itt még fel nem soroltak. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Az egyik az, hogy a mint már Ernszt Sándor t. barátom is megemlitette, maguk a vármegyék akkor, a midőn a t. belügyminiszter ur azt a kitünő rendeletét kiadta volt, hogy ujra állapittassanak meg az urbéri értelemben vett negyedtelkek, nyilvánosan kijelentették, hogy a választási lisztát ezen az alapon összeállitani teljes képtelenség, mert az urbériség egészen elmosódott még az emberek emlékezetében is. *(Ugy van! a baloldalon!)* De nemcsak ezért szükséges a reform, vagyis az, hogy a választók összeirása más alapra fektettessék, hanem azért is, mert a jelenlegi alap végtelenül aránytalan. *(Ugy van! balfelől.)* Vannak megyék, vannak kerületek, a melyekben 1, 2, 3 korona után már választó valaki, mig más helyeken 20, 30, 40 korona után sem élvezik a választói jogot.

Gabányi Miklós: Ezek ellenzéki, amazok kormánypárti kerületek! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Molnár János: Ez az aránytalanság, a melyről most szólottam, *(Halljuk! Halljuk!)* tisztán az egy és ugyanazon az alapon, t. i. az urbéri egynegyed telekre kivetett czenzusra vonatkozik; mert van még egy másik óriási aránytalanság is, a mely annak, a kinek jogérzete van, igazán a képébe hajtja a vért. Akárhány eset van arra, hogy egy és ugyanazon községben azok, a kik kétszer, sőt háromszor annyi adót fizetnek, mint egy másik választási joggal biró adózó, nem birnak választási joggal. Mindjárt jobban is megmagyarázom ezt. *(Halljuk! Halljuk!)* Az, a ki valamely községben az urbéri telek után, vagyis a földadó alapján 20 korona adót fizet, már választó. Amde van ott akárhány más olyan polgár, a ki 40, sőt talán 50—60 korona adót is fizet, és még sem választó. Miért? Mert az ő földbirtoka pl. nem 20, hanem csak 18 koronával van megadóztatva, és igy földbirtoka alapján ő nem választó. De van az illetőnek ipara, a mely után fizetett adója azonban nem üti meg a czenzust, és igy noha külön-külön 14, 16, és 18 koronát fizet, tehát összesen már több mint 36 koronával van megterhelve, miután a czenzust az ő ipara nem üti meg, nem lehet ezen jogczimen sem választó. Harmadszor van neki házbirtoka, és házbirtoka után ismét fizet valami 20 korona adót; de házadója ismét nem üti meg azt a mértéket, a mely a ház után valakit képessé tesz a választásra; és igy noha 50—60 koronát fizet egy és ugyanazon községben, nem bir választói képességgel azokkal szemben, a kik csak 20 korona adót fizetnek. Ezen aránytalanságon is okvetetlenül szükséges, hogy segitsünk.

Emlitette Holló t. képviselő ur azon aránytalanságot, a mely van a választókerületek között a számarányt illetőleg, vagyis, hogy egyik választókerületben 150—180 szavazó választ egy képviselőt, a másik kerületben pedig 2, 4, 5, 6, 7000 is. Én nemcsak ezen aránytalanságról szólok. Van egy más aránytalanság is a választókerületekben. Az t. i., hogy topografice ugy vannak beosztva, hogy néha két-három kerüle-

tet is érintenek és a vármegyének egész hosszuságában elnyulnak.

Azután miként történik most a választás? A választók összeesoportositásával egy helyre, vagyis a választás központjára, és másodszor nyilvános szavazással. Mi ennek természetes következménye? Ennek a két momentumnak természetes következménye az, hogy folyik javában a korteskedés. Hogy az u. n. korteskedés mily demoralizáló hatással volt a rég multban és a nem is oly nagyon rég multban a választókra, arról nem akarok hosszan szólani, mert igen jól tudja mindenki. De hogy még most a legujabb időben, a legutóbbi választás alkalmával is milyen nagy visszaélések történtek e téren, ezt mutatja a kuriai biráskodásnak akárhány választást megsemmisitő itélete. De eltekintve ettől a demoralizáló hatástól, nagyon megkönnyithetnők és nagyon olesóvá tehetnők a választást, mert nem kellene sem zászlókra, sem jelvényekre, annál kevésbbé fuvarköltségekre költeni, a mi bizony akárhány választókerületben négy-öt-hat-tizenöt, sőt talán 20.000 koronát is kitesz. Ez mind el volna törölhető egy tollvonással, ha behoznók a községek szerint való választást és hozzá még a titkos szavazást. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Hiszen ha körültekintünk a kulturállamokban, mit tapasztalunk? Először azt, a mit mondott Visontai t. képviselő ur: hogy azokban egészen más alapon épitik fel a választási rendszert. De egyuttal azt is tapasztaljuk, hogy talán ninesen kulturállam egész Európában, sőt talán Amerikában sem, a hol oly kevés volna a választók száma a lakosság arányához képest, mint minálunk. Harmadszor azt tapasztaljuk, hogy legalább itt Európában akárhány helyen községenkint választanak. Ugy tudom, hogy nagy Németországban és Ausztriában is igy van.

És végül a titkos szavazás mellett óhajtanék minden áron agitálni, ha esak más okból nem, már azért is, mert akárhogyan és akármiképen óhajtja is valaki az u. n. politikai üldözéseket megszüntetni, méltóztassanak széttekinteni a hazában és különösen a felső megyékben, meg fogják látni, hogy az ma is majdnem ugy grasszál, ugy dühöng, mint azelőtt. Ha megvolna a titkos szavazás, ennek éle, sőt a lehetősége is el volna véve.

Ezeknek alapján és ezeknek a kapesán én is nagyon melegen pártolom Pozsony városának kérvényét és a következő javaslatot akartam hozzáfüzni, hogy: a 278. számu kérvény, vagyis a szóban forgó, valamint a vele azonos többi kérvény is azzal adassanak ki a belügyminiszter urnak, hogy a választói törvény ujjáalakitásáról szóló törvényjavaslatot még a jelen országgyülés tartama alatt terjeszsze be a t. ház elé, ugy, hogy a jövő általános választást már ezen, ujonnan alkotott választási törvény szerint lehessen megejteni. Mivel azonban egy és ugyanazon országgyülési eziklusban ugyanazt a kérvényt vagy javaslatot többször tárgyalni nem lehet, azért elállok ettől a javaslatomtól, nem nyujtom be most, de fentartom a jogot, hogy a költségvetés ideje alatt terjeszthessek be ilynemü határozati javaslatot. Most pedig esak a következő javaslatot óhajtom a t. háznak elfogadásra ajánlani: »A 278. számu és a vele azonos többi kérvények pártolólag adassanak ki a belügyminiszternek.« *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sinesen feljegyezve. Kiván valaki még szólani? A mennyiben senki sem kiván szólani, a vitát bezárom. A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Molnár János t. képviselő urnak csak az utolsó konstrukcziója ütötte meg a fülemet, hogy ugyanis határozati javaslatot sziveskedett most bejelenteni és másikat is sziveskedett jelezni a jövőre. Nem gondolnám, t. képviselőház, hogy bármily sürgősnek mondatik is a t. túloldalról és bármily sürgősnek ismerem magam is — de csak részben, bizonyos irányban — a reformot, a melyről szó van, mondom, nem gondolnám, hogy e reformnak előnyére válnék az, ha minduntalan és inczidentaliter eszmeesere és vitatkozás tárgyává teszszük. Ily nagy kérdések nem nyernek soha sem, sőt itt-ott megkopnak és elaprólékosodnak, ha minduntalan határozatok tárgyává teszszük őket.

Krasznay Ferencz: Épen ebből élnek, ebből rekrutálódnak a nagy kérdések! *(Igaz! Ugy van a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Elevenen tartani a kérdéseket a közvélemény előtt helyes, de állitom, hogy azzal nem használunk sem a kérdéseknek, sem azok megoldását nem siettetjük, ha minduntalan, indemnitási vitában, budgetvitában, kérvények tárgyalása alkalmával idehozzuk őket. Én általában azt a nézetet vallom, hogy ennél kényesebb kérdése a magyar közéletnek nines, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* és ezért óvatosan és nagyon is meggondolva kell hozzányulni. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról. Elnök csenget.)* Önök egyszer már guny tárgyává tették, mikor azt mondtam egy alkalommal egy inditványnyal szemben, *(Mozgás a szélsőbaloldalon; felkiáltások: Ugrás a sötétbe!)* igenis, azt mondtam, ugrás a sötétbe. Az az inditvány az általános szavazati jogot akarta dekretálni és arra mondtam, hogy ugrás a sötetbe. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Oly ugrás, a melyet visszacsinálni nem lehet, *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* s a melyet nézetem szerint igen meg kell gondolni, mielőtt valaki megcselekszi.

A mostani felszólalásokból esak azt konstatálom és ezt elégtétellel teszem, hogy szót hallottunk a parlamenti reformról, a választói jog kiterjesztéséről, a választói jog kimélyitéséről, a mint Holló Lajos t. képviselőtársam magát szépen és ékesen kifejezte, de most az általános

szavazati jognak behozataláról nem hallottam. Ezt már haladásnak tartom abból a szempontból, hogy talán találkozhatunk valahol. Mert igenis, azt tartom a helyes megoldási módozatnak, hogy az eszméknek egymással való csatázásából és érleléséből, az összes érvelések és tekintetek harczbaviteléből származzék azután valami, a mi a középuton jár, mert itt is az lesz az aranyut, a mely a középen találja el az igazságot. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! balfelől.)* De nem akarnak hallani. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dehogy nem! Nagyon is!)* Erről a dologról — csak a közbeszólások miatt mondom — könnyebb ám arról az oldalról beszélni, mint erről. *(Egy hang a néppárton: Hát cseréljünk! Nagy derültség.)* Még könnyebb ilyen egyéni közbeszólásokkal és apróbb vagy nagyobb eszméknek vagy szavaknak odalökésével végezni a kérdéssel. Hát a magyar nemzetnek összes nagy morális és nemzeti érdekei vannak itt szóba hozva. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogyha azt a rideg álláspontot foglalnám el, melyet a tisztelt képviselő urak magatartásából talán lehetne következtetni, hogyha azt mondanám, mióta itt vagyok, hogy én erről a parlamenti reformról hallani nem akarok, akkor azt a türelmetlenséget még érteném. De én nem mondtam soha sem, sőt nem is cselekedtem ebben az irányban, sőt az ellenkező irányban cselekedtem. És ha a t. képviselő urak azt mondják nekem, — és helyesen teszik az önök álláspontjából — hogy ne kezeljem ezt a kérdést a hatalom szempontjából: erre csak azt vagyok bátor válaszolni, hogy nem szolgált rá e vádra az a miniszterelnök, a ki tényleg a választói jogot kiterjeszti törvényben . . .

Krasznay Ferencz: Mintha hallottam volna!

Széll Kálman miniszterelnök: Azt is hallottam már nem egyszer, a mit t. barátaim közbeszólnak, *(Helyeslés jobbfelől.)* hát hallják még egyszer. A ki másodszor nemcsak a törvényben, hanem a törvény mellett a választói jog alkalmazásánál igenis bebizonyitotta, hogy a jogfejlesztésnek és a jogkiterjesztésnek elvét követi, mert nemcsak az adóhátralékosok vétettek be törvény által, hanem valahányszor általános rendeletben vagy egyes esetek elintézésénél magyarázólag vagy rendelkezőleg jártam el, mindig a jogkiterjesztés álláspontján álltam, a mit bizonyit, hogy ma Magyarországon 27—28 százalékkal több a választó, mint azelőtt. *(Helyeslés jobbfelől.)* És ha azt mondja t. barátom Holló Lajos, hogy ez még nem nagy százalék a népesség szaporodásához képest, mert azt mondja, hogy ezelőtt volt 5 százalék, most pedig 6 százalék . . .

Molnár János: Forditva!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez még jobban beleillik az én argumentácziómba és csak köszönettel tartozom Molnár képviselő urnak. Ha nem igy jártam volna el, mivel a népesség szaporodása igen nagy volt, még kisebb százalék volna a választók száma: de mivel a jogkiterjesztés alapján álltam és azon intézkedtem, nem lett az arány rosszabb, mint volt azelőtt.

És ha azt mondják a képviselő urak, hogy én ne a hatalom szempontjából kezeljem ezt a kérdést, erre először is azt kell megjegyeznem, hogyha ugy értik, hogy a rideg személyi hatalom megtartása szempontjából nem szabad kezelni, igazuk van; csakhogy bizonyos mértékig parlamentáris szempontból nem lehet elválasztani a hatalom megtartását és birlalását a politikai meggyőződések érvényesitésének szempontjától. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A többség dolga is ez, a kisebbség dolga is. Önöknek is ezen alapon kell küzdeniök, hogy a hatalmat elveik alapján megszerezzék. *(Igaz! Ugy van!)* Mert ha ezen alapon nem küzdenek, akkor ennek a küzdelemnek erkölcsi jogosultsága nagyon is szóba jöhet. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egyenlő fegyverekkel!)*

Ezért ne vegye rossz néven Holló Lajos t. képviselőtársam, — ezt a nagyon érdekes, kényes és fontos témát még egy kicsit folytatom, *(Helyeslés.)* — ne vegye rossz néven, ha azt mondja ő, hogy a hatalom szempontjából nem szabad kezelni ezt a reformot, s igaza is van: én viszont azt mondom, hogy abból a szempontból sem szabad ám kezelni, hogy minden áron önök jőjjenek hatalomra. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Csak ezen a módon lehet!

Széll Kálmán miniszterelnök: Az ország mélyreható érdekei, nemzeti, alkotmányos, politikai és társadalmi érdekei jönnek össze itt a maguk összességében. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ha nehéz volt ez a kérdés mindenütt, ha évtizedes küzdelmekbe került a reform-bill keresztülvitele Angolországban; még nehezebb az a mi viszonyaink közt, oly országban, a mely nemzetiségi szempontból nem teljesen egységes. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt nem lehet ám tagadni, ezt nem lehet eldisputálni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* En mondom ezt, ki egyenlő mértékkel és igazsággal akarok eljárni nemzetiségi szempontból is mindenki irányában, de mindenekelőtt és első sorban az egységes magyar nemzeti állam magyar karaktere szempontjából. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Legyek bár ebben a tekintetben a teoria és a doktrina szerint kevésbbé szabadelvü, de legyek olyan, a ki biztositja ennek az államnak magyar karakterét minden időben: nos hát én e mellett fogok állani! *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon, nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Akkor sohasem lesz meg.)*

Holló Lajos: Olcsó tapsok!

Visontai Soma: Nemzeti állam jog nélkül!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ebből nem az következik, hogy nem kell ez a reform, s hogy

a magyar nemzeti állammal össze nem fér. En is azt állitom, hogy kell, meg is fogjuk csinálni, de mértéket kell tartani és nagyon okosan meg kell választani a határvonalakat, melyek közt mozogni kell. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Molnár János: Csak kezdjék, az a fő!

Széll Kálmán miniszterelnök: Most egységes alapon állunk e részben, én és Holló Lajos t. képviselőtársam, mert ő sem indul ki más alapból. *(Közbeszólások a baloldalon.)* Én nem konverzálhatok minden képviselővel, most Holló képviselő urral beszélek. Holló képviselő urral egy alapon állok, a felfogástól, az applikáczió mértékétől függ az, hogy összejövünk-e a megoldás terén is, az eszközökben, vagy pedig eltérünk-e és mennyiben egymástól. Pl. azt nem merném mondani, hogy helyes mértéke a reformnak a választók számának megállapitására, hogy legyen egyszerre háromszorannyi, mint a mennyi van. Mert azt vallom, hogy ha még nem ismert és ki nem próbált tömegeknek ily nagymérvü mobilizálásával a közélet vezetése azok kezéből, kik itt bent és odakünn a közélet élén állanak és vezető elemei az országnak, kiesik: nagy kérdés, hogy azoknak a tömegeknek bevitele pótolja-e őket az ország üdvére és javára? Ez még nagy kérdés. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én azért, a mit itt cselekszem, nemcsak a mandátum tartamáig vagyok felelős, nemcsak egy beszédért, a melynek aztán nyomai elvesznek a homokban és a mely halványan eltünik akár a papirról, akár arról a stenografikus jegyzetről. Nálam, kinek nemcsak nyilatkozatai, hanem különösen tényked ései lökhetik az országot jó vagy rossz irányba, a felelőség mértéke egészen más ám. Más azoknak felelősége, a kik intézkednek és intézkedéseik minden lépéseért a következések szempontjából hordják a felelőséget, mint azoké, kik — elismerem, önöknek joguk van, sőt kötelességük is — csak sürgetnek, buzditanak és türelmetlenkednek is, mert a reformot szükségesnek tartják.

Meg fogjuk talán egymást érteni, ha nem is teljesen, de közelebb hozzuk felfogásainkat egymáshoz, mikor kijelentem, hogy *(Halljuk! Halljuk!)* igenis első sorban reformálandónak tartom a választási eljárást. Az kell, hogy az első lépés legyen. *(Helyeslés a baloldalon.)* A mai választási eljárási törvény, a mely — megvallom — egyfelől régi keletü, másfelől a curiai biráskodási törvény meghozatala alkalmából, hogy ugy mondjam, ötletesen lett megváltoztatva és nem egészen rendszeresen, *(Egy hang a baloldalon: Nem helyesen!)* az én nézetem szerint első sorban igényli a curiai biráskodási törvénynyel együtt a reviziót és a reformot. Másik kérdés aztán, hogy ennek a reformnak keretében meg lehet-e gondolni azt is, hogy a községenkinti szavazás nem jobb-e a mostaninál? *(Helyeslés a baloldalon.)* Ezt meg lehet gondolni, de hogy lehet-e ennél tovább menni, az egészen más.

Hentaller Lajos: A czenzust le kell szállitani!

Széll Kálmán miniszterelnök: A mi aztán az anyagi reform kérdését illeti, beismerem, hogy a czenzus aránytalan volta, annak a törvénynek indefiniált tétele, a melyen alapszik a czenzus, a negyed urbéri telek, a melyet, hogy liberálisan alkalmazhassak, nekem is mesterségesen kell, de a jóhiszemüség és a jogkiterjesztés szempontjából alkalmaznom, a különböző kategoriák felállitása, bizonyos kategoriák teljes eludálása, — a miről szóltam már egyszer — mert a munkásosztályt is olyan tényezőnek tekintem, a melyet egy választási törvénynél is figyelembe kell venni, *(Általános helyeslés.)* habár nem oly módon és mértékben, hogy az az általános szavazati joggal legyen távolból is határos, de mindenesetre egy bizonyos mértékben, bár ennek megha'ározása még nagyobb óvatosságot igényel és csak bizonyos kvalifikált kategoriákról lehet szó. Ezek mind olyan szempontok, a melyeket az általam emlitett nagy érdekekkel és elvekkel összhangba hozását nagyon is gondos és alapos megfontolással lehet eszközölni a mit elhamarkodni nem szabad. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

De hát higyjék meg nekem — a ki a mult választásokat szerencsés voltam vezetni és talán ugy vezettem, hogy el merem mondani ebben a házban és az ország szine előtt, jól elkiismerettel, hogy vezettem törvény szerint és igazság szerint *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és nem a hatalom szempontjából vezettem — hogy azok a tünetek, a melyeket ezek a választások mégis nem egy helyén az országnak mutattak, ezek a tünetek a határoknak olyan szertelen kiterjesztését, mint a minő mellett Holló Lajos képviselő ur foglal állást, nézetem szerint sem nem igazolják, sem nem tanácsolják. *(Zajos helyeslés jobbról.)*

Nagyon kell vigyáznunk; mert az utolsó választások, a melyek nem a hatalom szempontjából, hanem az igazság szerint és a törvény alapján vezettettek, mégis itt-ott olyan tüneteket mutattak és olyan tapasztalatokat vetettek felszinre, a melyek nagyon meggondolandóvá teszik, hogy ezen jogkiterjesztés milyen mértékben és arányban történjék. Előttem kérdés, a mit Holló Lajos képviselő ur, mint apodiktikus igazságot mondott, hogy t. i., ha Szolnokon, *(Fölkiáltások a baloldalon: Csongrádon!)* Csongrádon, — vagy a mint ő mondta, szimpatikusan és jóhangzással és a mit én is szeretek, — Csongorádon 400 választó helyett 2—3000 választó választott volna, nem lettek volna-e ott ugyanezen tünetek vagy még rosszabbak? Ez nagy kérdés. Aztán tessék meggondolni, hogy az egy igen . . .

Visontai Soma: Ezek azok a bizonyos privilegizált kortesek és választók. *(Zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . az egy igen könnyen odavetett jelszó . . .

Visontai Soma: Kis részvénytársaságok! *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Majd ha Visontai Soma ur abbahagyja. Hát az nagyon meggondolandó dolog, hogy ez a határ milyen irányban, milyen messze, milyen távolban, vagy milyen közelben állapittassék meg. Én általában azt hiszem, hogy egy ilyen kérdésben nem határoz és nem mérvadó a rövidebb vagy hosszabb időnek kérdése. *(Ellenmondások balfelől.)*

Azt mondja t. képviselőtársam, hogy könnyü ezt a kérdést egy nyugalmas hét alatt tisztába hozni.

Holló Lajos: Az elveket!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát először a mi azt a nyugalmas hetet illeti, én valóban azt a nyugalmas hetet nem ismerem. *(Tetszés és derültség jobbfelől.)* De én azt hiszem, hogy több nyugalmas hét sem elégséges arra, hogy ennek a kérdésnek a maga nagy horderejét minden következéseivel átgondolni és megállapitani lehessen . . .

Krasznay Ferencz: Csak akarni kell!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . különösen akkor, mikor arra ilyen imminens sürgős szükség nincs is. Most az öt éves mandátumnak még első fázisában vagyunk.

Molnár János: Most kell megcsinálni!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen majd elkerül ennek is az ideje.

Én ezekkel, a miket csak igy általánosságban mondtam, gondolom, bizonyitékát adtam, hogy a reformot akarom, a reformra törekszem és a jogkiterjesztés és arányositás irányában törekszem a reformra. Hanem én a reformot *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* sem elsietni, sem olyan messze vinni, mint a mit én nem tudnék megegyeztetni az ország nagy érdekeivel és felelőségemmel, nem fogom. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal.

Molnár János képviselő urnak javaslata szemben áll a kérvényi bizottság javaslatával. A kérdést tehát akképen fogom feltenni, elfogadja-e a t. ház a kérvényi bizottság javaslatát, szemben Molnár János képviselő ur inditványával, igen vagy nem? Kérdem tehát a t. házat, elfogadja-e a kérvényi bizottság javaslatát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadja és igy Molnár János képviselő ur inditványa elesik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Bereg vármegye a vámos hidak vámmentességi ügyében kérvényez.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Bereg vármegye gazdasági egyesületeinek átirata folytán Bereg vármegye törvényhatósági bizottsága a képviselőházhoz kérvényt nyujtott be a vámos hidak megváltása és vámmentesitése iránt. A törvényhatóság kérelmét azzal indokolja, hogy először a vármegyei székhely a vámok által ugy kereskedelmi forgalmában, mint általános fejlődésében gátoltatik, *(Nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)* másodszor, hogy a vámos hidak területi elhelyezése folytán épen a vármegye legszegényebb lakosai sujtatnak a hidvámok által.

A kérvényi bizottság javaslatához képest a kérvény a pénzügyi és kereskedelemügyi miniszteréknek lenne kiadandó.

Elnök: Ha senki szólni nem kivan, kijelenthetem, hogy a kérvényi bizottság javaslata elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Szilágyvármegye az 1881 : XL. végrehajtási törvény módositása ügyében kérvényez. *(Nagy zaj balfelől.)*

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Mielőtt inditványomat megtenném . . . *(Nagy zaj és felkiáltások balfelől: Nem hallunk semmit!)*

Elnök *(csenget)*: Kérem, méltóztassanak nyugodtan lenni. Hiszen a képviselő urakat állandóan kérem, hogy méltóztassanak az előadót meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Mielőtt a kérvényi bizottság javaslatát beterjeszteném, tiszteletteljes inditványt teszek, és pedig azt, hogy ezen tárgy csatoltassék össze a negyedik sorjegyzék 27. és 28. pontjai alatt felvett kérvényekkel, minthogy ezek azonosak. Inditványomat tiszteletteljesen benyujtom irásban.

Elnök: Hozzájárul a t. ház, hogy ezen kérvény együtt tárgyaltassék a 4-ik sorjegyzékben 27. és 28. szám alatt iktatott kérvényekkel? *(Helyeslés.)* Akkor ezt határozatként kimondom.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Szilágy vármegye kérvénye az 1881 : LX., a végrehajtásról szóló törvény módositása tárgyában.

Daróczy Aladár előadó: T. képviselőház! Szilágy vármegye és két más törvényhatóság azért folyamodik a t. házhoz, hogy az 1881-ik évi LX-ik törvényczikk odamódosittassék, hogy ezen törvény rendelkezései szerint a végrehajtás alól már kivett ingóságokon kivül senkinek semmiféle adósságáért vagy tartozásáért egy szobára való butorzata és a házban található élelmiszerei, s a kisiparosoknak feldolgozásra szánt anyagkészletei 400 korona értékig végrehajtás alá ne vétethessenek. A földmives-osztályra nézve pedig azt kérelmezi, hogy öt holdig sem eladás, sem testvérek közötti osztály esetén az ingatlanok eltagolhatók ne legyenek, továbbá az öt holdas földbirtokra végrehajtás és birói árverés csak akként legyen vezethető, hogy az öt holdnyi birtokon egypár igavonó barom, a gazdasági eszközök, az egyszerü bevetésre szükséges vetőmag, valamint, a család nagyságához képest, hat hónapra való élelmiszer és ugyancsak a barmok ellátására szolgáló hat hónapi ellátás érintetlen maradjon. A kérvényi bizottság azt javasolja, hogy ez a kérvény az igazságügyminiszternek adassék ki. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Rátkay László jegyző: Molnár János! *(Felkiáltások: Nincs itt! Itt van!)*

Molnár János: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. ház elhatározta az imént, hogy a III. sorjegyzék 281. számu és a IV. sorjegyzék 27. és 28. számu kérvényei együtt fognak tárgyaltatni. Legyen szabad először is a 281. számu kérvényhez, vagyis Szilágy megyének azon kérvényéhez szólanom, hogy az 1881 : LX. törvényczikk, vagyis a végrehajtási törvény módositassék, a mely kérvényükben különféle ujabb kedvezményeket kérnek azokon felül, a melyeket már eddig is megadott a törvény. Ezen 1881 : LX. törvényczikk 51. §-ában azt olvassuk, hogy *(olvassa)*: »Végrehajtás alá nem esnek, s ennélfogva le sem foglalhatók«: . . . többi között »*h)* a végrehajtást szenvedő és háznépe részére szükséges öltözetek, ágynemüek, továbbá ugyanezek részére a legszükségesebb élelmi és tüzelőszerek a legközelebbi 15 napra, végre a szükséges konyha és konyhaedény« . . . továbbá *(olvassa)*: *n)* az iparosok, gyármunkások és napszámosoknak szükséges munkaszerei; *o)* az iparosoknak feldolgozás alatt álló anyagkészlete 50 forint érték erejéig; *p)* a végrehajtást szenvedő és háznépe eltartásához szükséges egy tehén, vagy e helyett a végrehajtást szenvedő választásához képest 4 juh, vagy 4 kecske, ugyszintén ezen állatok részére egy hónapi időtartamra szükséges takarmány; *r)* a végrehajtást szenvedő által tulajdonul birt s általa házilag mivelt, vagy miveltetett szántóföldek bevetéséhez szükséges vetőmag 5 hektolitert meg nem haladó mennyiségben.«

T. ház! Én szivesen vállalkozom arra, ha kivánná a t. pénzügyminiszter ur, hogy akár nagy Magyarországnak minden községéből hozzak bizonyitványt arról, hogy a végrehajtási törvénynek ezen pontjai a végrehajtók által vajmi sokszor figyelmen kivül hagyatnak, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azokat az ország egyetlen egy községében, egyetlen egy vidékén sem respektálják kellően. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Sőt tovább megyek, t. ház; mi már figyelmeztettük a népet lapjainkban erre a törvényre; közöltük is ezen most felolvastam törvényszakaszokat, de ha ezáltal felvilágositva, az ily jogtalan végrehajtások, illetve foglalások ellen felszólalnak, akkor is egyszerüen elutasitják őket. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: És az előterjesztés már költségükbe is kerül! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Molnár János: De, t. ház, ha valaki kétségbe vonná szavaim igazságát, ám tessék megállitani azokat a szekereket, a melyek a lefoglalt tárgyakat a községházára szállitják, s akkor mindenki meg fog győződni arról, hogy ezt a törvényt a végrehajtók egyszerüen tudomásul nem veszik, hanem végrehajtást vezetnek sine fine mindenre, a mit csak a félnél találnak.

Visontai Soma: Az ügyvédre nézve is fegyelmi vétséget kellene, hogy képezzen ez; annak is kötelessége az ilyen szempontokra figyelemmel lenni! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Molnár János: A midőn tehát ezen 281. számu kérvényhez igen szivesen hozzájárulnék, legyen szabad még egy javaslatot is hozzácsatolnom, a mely ugy szólana, hogy ezen 281. számu kérvény »pártolólag« adassék ki necsak az igazságügyminiszter, hanem a pénzügyminiszter urnak is azon kérelemmel, hogy szigoruan utasitsa közegeit az 1881: LX. t.-cz. 51. §-ának pontos és lelkiismeretes megtartására. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Áttérek most, t. ház, azon kérelemre, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a melyet Nyitra és Bács-Bodrog vármegyék terjesztettek a képviselőház elé a kis vagyonnal rendelkező magyar társadalmi osztályok védelme és létfentartásának biztositása, illetőleg az 1881 : LX. t.-cz. módositása iránt. Én, t. ház, melegen pártolom a kérvényezők óhaját; ahhoz hozzájárulok, mert szilárdan meg vagyok győződve arról, hogy Magyarországon a kisgazdáknak, az u. n. törpebirtokosnak elzüllését és kivándorlását is az idézte elő, legalább igen nagy fokban, hogy az ő földje megszünt stabil tőke lenni, hogy a föld megingott alatta, hogy az igen-igen sokszor gazdát cserél, különösen a végrehajtások, liczitácziók folytán, és hogy örökösödési rendszerünk következtében elaprózódik a földbirtok, annyira, hogy ugyszólván csak földszalagok maradnak a tulajdonosnak földterület helyett.

Ezt a bajt más országokban is tapasztalták. Igy a többek közt Amerikában, a hol, mint méltóztatnak nagyon jól tudni, ennek remédiuma gyanánt a Home-steadet létesitették. Hogy mennyire bevált ez Amerikában, bizonyitja az, hogy ott minden nyolczadik ember gazda, és pedig jómódu gazda. De bizonyitja egyuttal boldog emlékü Horánszky Nándor volt képviselőtársunk is, a ki — hogy ugy mondjam — hattyudalában, t. i. szepsi-i beszédében nem átallotta kimondani, hogy még egy földtehermentesitéshez hasonló pénzmüveletet is készségesen létesitene a Home-stead érdekében.

Meg is vagyok róla győződve, hogy addig a magyar kisgazda, a törpebirtokos nem fog lábra állani, mig egy bizonyos osztatlan földminimum, egy szobára való butorzat, a háztartásban található élelmiszerek, a feldolgozásra való nyersanyag és a megmiveléshez szükséges egy pár igás jószág, gazdasági eszközök, vetőmag, hat havi élelmiszer a családja és a barmok részére a végrehajtás alól nem mentesittetik. *(Helyeslés balfelől.)* Igaz, hogy ezáltal a reális

hitel az ilyen birtokra nézve csaknem elveszett; azonban annál inkább és annál nagyobb fokban fog előállani a személyes hitele ennek a kisgazdának, a melyet aztán igen jól értékesithet a hitelszövetkezeteknél, a melyek nagy örömünkre mind nagyobb mértékben és számban fejlődnek e hazában. Egyuttal addig sem lesz teljesen lábra állitva a törpebirtokos, mig az örökösödési törvényt is meg nem változtatjuk akként, hogy ne lehessen elaprózni a jószágot olyan mértékben, mint eddig.

Ennek kapcsán, midőn hozzájárulnék az illető kérelemhez, vagyok bátor a következő javaslatot benyujtani: »a 27. és 28. számu kérvények pártolólag adassanak ki az igazságügyminiszternek«. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: Én a magam részéről a legmelegebben pártolom Molnár János igen t. képviselőtársam határozati javaslatát. Azt hiszem, hogy az államnak legmesszebb menő érdeke az, hogy a kisebb exisztenciákat fentartsa és az élet anyagi viszonyai közt legalább abban az oltalomban részesitse, a mely oltalmat az állam saját keretében belül nyujthat. Ha már a mai napság nincsen anyagilag abban a helyzetben az állam, hogy a romlásba induló kisebb embereket megvédje az elpusztulástól, ne segitse elő ezt a romlást törvényeivel abban az irányban, hogy ezeket a törvény alapján még azon legszükségesebbtől is megfoszszák, a mi az ő életük tengetéséhez, az emberi méltósághoz viszonyitott fentartásukhoz szükséges.

A végrehajtási törvény keretén belül vannak már olyan dispozicziók, a melyek megtiltják a végrehajtást vezetőnek azt, hogy a végrehajtást szenvedőtől az ő iparának fentartásához, mesterségének üzéséhez, az ő élelmezéséhez szükséges tárgyakat végrehajtással el lehessen tőle venni.

Nagyon sajnálatos körülmény az, a melyre Molnár János t. képviselőtársam felhivta a t. miniszter ur figyelmét, hogy a törvénynek ezt a rendelkezését sehol az országban nem tartják meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon különös a helyzet. Ha magánember és polgár erősebben zúdul fel egy köztisztviselő ellen, mint a hogy a törvény megengedi és túlmegy a határon, akkor ez hatóság elleni erőszakot képez és a polgárt megbüntetik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha pedig a végrehajtó a törvénynek teljes tudatában oly sérelemben részesiti a polgárt, a mely bizonyos körülmények közt helyrehozhatatlan, akkor azt mondja a volt igazságügyminiszter, Erdély Sándor t. képviselőtársunk, hogy forduljon jogorvoslathoz és igy segitsen a dolgon. Pedig ez, a mint a t. igazságügyminiszter is tudja, sok esetben lehetetlen; nemcsak azért, mert a végrehajtással megfosztják az illetőt a legszükségesebb ipari készleteitől, teljesen megakasztják abban, hogy ő és hozzátartozói a legszükségesebben részesüljenek és iparát ugy, a hogy, folytathassa; nemcsak ezért, de azért is, mert oly helyzetet teremtenek a végrehajtás által, hogy teljesen kivetkőztetik mindenéből és jogorvoslatért nem folyamodhatik, mert az minden körülmények közt költségekkel jár.

Még messzebb megyek. Necsak a végrehajtóra nézve legyen fegyelmi vétség, a mikor rosszhiszemüleg a törvény ellenében jár el a szegény ember zaklatásával, pusztitásával és megkárositásával; *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* szerintem az ügyvédi fegyelmi törvényekbe is felveendő, hogy az ügyvédi jogsegély sem terjedhet oly messzire, hogy tudatosan, a törvény megsértésével egyes embereket megfoszszon az önfentartás legszükségesebb eszközeitől, hogy aztán utólag a törvény értelmében járjon el és keresse a jogorvoslatát.

Ennélfogva, t. képviselőház, a magam részéről elfogadom, hogy a kérvények ebből a szempontból pártolólag adassanak ki az igazságügyminiszternek. Megjegyzem, hogy Molnár János t. képviselőtársam ama felszólalását is helyeslem, a mely a kisgadák fentartására vonatkozik. Erre nézve ma már az egész czivilizált társadalomban megérett eszméken felépülendő u. n. otthonvédelem szükséges. Ebben az irányban is jó lesz, ha a t. kormányzat gondoskodik kellő törvényekről.

Ennélfogva elfogadom Molnár János t. képviselőtársam határozati javaslatát egész terjedelmében, t. i. hogy mind az igazságügyminiszternek, mind a pénzügyminiszternek pártolólag adassanak ki a kérvények. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Kiván valaki szólani? A mennyiben nem kiván, a vitát bezárom.

Az igazságügyminiszter ur kiván szólani.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. képviselőház! Már más alkalommal volt szerencsém kijelenteni, hogy a végrehajtási törvény reviziójával foglalkozom. *(Helyeslés.)* Kénytelen vagyok vele foglalkozni, mert hiszen a polgári perrendtartás nem léphet életbe a nélkül, hogy a végrehajtási törvény ne módosulna; ha pedig már hozzányulunk egyszer, azt hiszem, nem szenved kétséget, hogy a törvénynek nemcsak ama tételeit kell, hogy módositsuk, a melyek a perrendtartással vannak összefüggésben, de más tételeit is, a melyek kiriv hiányt képeznek, orvosolnunk kell. Annak idején lesz tehát módunk arról beszélni, megvitatni azt, hogy mennyire terjeszkedjünk ki különösen abban az irányban, a melyet ezek a kérvények hangoztatnak.

A magam részéről mindenesetre kivánatosnak tartom, hogy a végrehajtási törvényben megengedett beneficium competentiae kiterjesztessék; hogy annyira-e, a mennyire e kérvények óhajtják, vagy nem, arra nézve nem nyilatkozom, és felette veszedelmesnek tartom, hogy ma, ilyen rövid felszólalások keretében állást foglal-

junk egy ilyen kérdésben, *(Zaj balfelől.)* mikor ez nincs napirendre tüzve, nincs kellőkép előkészitve. Hiszen méltóztassanak arra figyelemmel lenni, hogy az igazságügyi bizottságban egy hosszasan előkészitett tervezetnek, javaslatnak egyes tételei felett milyen vita keletkezik, mennyire meg kell fontolni annak minden ágát, minden irányban. *(Zaj.)* Nem lehet tehát a felett most dönteni, hogy állást foglaljunk ezen irányban. Méltóztassék abban megnyugodni, hogy én ezekkel a kérdésekkel foglalkozom és mentül előbb akarok törvényjavaslatot beterjeszteni a végrehajtási törvény módositására. A mint időm engedi, ez egyike lesz az elsőknek, a mit elkésziteni szándékozom.

Zboray Miklós: De be kell tartani a mostani törvényt!

Plósz Sándor igazságügyminiszter: Ez a kérdés, hogy ugy mondjam, nincs is napirenden. *(Ellenmondás balfelől.)* Méltóztassanak kibeszélni hagyni. A kérvények ezt a kérdést nem is vetették fel, ezt Molnár János képviselő ur vetette fel, — elismerem, hogy joga van hozzá, — de ilyen általánosságban, azt hiszem, nem helyes ezeket a kérdéseket felvetni. Méltóztassék egyes konkrét eseteket felhozni és azután azokra fogok felelni; valószinüleg kénytelen leszek akként felelni, hogy a fennálló törvény keretében én ebbe be nem avatkozhatom. *(Egy hang balfelől: A pénzügyminiszterre tartozik!)*

A mi a pénzügyminiszter urat illeti, róla itt nincs szó, itt az 1881 : LX. törvényczikk módositásáról van szó, nem pedig az adóvégrehajtásról. A végrehajtási törvény módositása alkalmával szándékozom épen ezen enyhitések tekintetében a pénzügyminiszter urral is egyetértőleg eljárni és vele ezen kérdéseket tárgyalni. Épen ezért nem tartom szükségesnek azt, hogy ezen kérvények pártolólag adassanak ki, másodszor, hogy a pénzügyminiszter urnak adassanak ki, hanem kérem a kérvényi bizottság javaslatát elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől)*

Elnök: Következik a határozathozatal. A 281. sorszámmal kapcsolatba hozatott Molnár János képviselő ur inditványa folytán a negyedik sorjegyzék 27. és 28. számu tárgya. A 281. számu tárgyhoz Molnár képviselő ur azt inditványozza, hogy az pártolólag adassék ki nemcsak az igazságügyminiszternek, hanem egyuttal a pénzügyminiszter urnak is. A 27. és 28. számu kérvényekre pedig azt inditványozza, hogy pártolólag adassanak ki az igazságügyminiszternek.

Akként fogom a kérdést feltenni, hogy első sorban a 281. sorszámnál elfogadja-e a t. ház a kérvényi bizottság javaslatát, szemben Molnár képviselő ur javaslatával, azután felteszem a 27. és 28. számu kérvényekre a kérdést, szintén ugy, hogy elfogadja-e a t. ház a kérvényi bizottság javaslatát, szemben Molnár János képviselő ur javaslatával? *(Helyeslés.)*

Elfogadja a ház a kérvényi bizottságnak a 281. számu kérvényre vonatkozólag beadott javaslatát, szemben Molnár János javaslatával, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadván, Molnár Jánosnak a 281. számu kérvényre vonatkozó javaslata elesik.

Kérdem, elfogadja-e a ház a 27. és 28. számu kérvényekre vonatkozólag a kérvényi bizottság javaslatát, szemben Molnár János inditványával? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a kérvényi bizottság javaslatát elfogadván, Molnár János javaslata elesik.

A kérvények harmadik sorjegyzéke ezzel befejeztetvén, következik a 4. sorjegyzék.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Liptó, Nógrád, Bács-Bodrog, Maros-Torda és Komárom vármegye kérvénye a hadköteleseknek szolgálatuk harmadik évében mezőgazdasági munkákra való szabadságolása iránt.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Miután a harmadik sorjegyzékben hasonló tárgyu kérvények már elintéztettek, a kérvényi bizottság véleménye az, hogy ezen kérvények a házszabályok 246. §-a értelmében tudomásvétel végett bejelentetnek.

Elnök: A házszabályok 246. §-a értelmében tudomásul vétetnek.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Ugocsa vármegye kérvénye Kassán tudomány-egyetem létesitése iránt.

Daróczy Aladár előadó: Miután hasonló tartalmu kérvények a harmadik sorjegyzékben már tárgyaltattak, ezen kérvényeket ugy, mint az előbbieket, a házszabályok 246. §-ára való hivatkozással tudomásvétel végett a t. háznak bejelentem.

Elnök: A házszabályok 246. §-a értelmében tudomásul vétetik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Nyitra, Vas, Békés, Abauj-Torna, Háromszék, Liptó, Turócz, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Ung, Zemplén, Jász-N.-K.-Szolnok, Arad, Torda-Aranyos, Árva, Borsod, Sáros, Ugocsa, Mármaros, Bars, Komárom, Bereg, Gömör és Kishont, Nógrád, Szolnok-Doboka, Kis-Küküllő, Alsó-Fejér vármegyék, Sopron, Maros-Vásárhely, Kassa, Szabadka, Szeged sz. kir. városok és a debreczeni ev. ref. főiskola ifjusága kérvényei Kossuth Lajos érdemeinek törvénybe iktatása, illetőleg az 1867 : V. és 1715 : XLIV. t.-cz. törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt.

Daróczy Aladár előadó: Miután hasonló tartalmu kérvények a harmadik sorjegyzékben már tárgyaltattak, a házszabályok 246. §-ára való hivatkozással tudomásvétel végett bejelentetnek.

Elnök: A házszabályok 246. §-a értelmében tudomásul vétetnek.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: A kolozsvári népgyülés kérvénye a budapesti Kossuth-szobor mielőbbi felállitása iránt.

Daróczy Aladár előadó: A kolozsvári népgyülés azt kéri, hogy utasittassék Budapest főváros tanácsa a törvényhozás által, hogy a Kossuth-szobor-pályázatot még ez évben irassa ki. Ezen kérvény a kérvényi bizottság véleménye szerint a miniszterelnök utján a kormánynak adandó ki.

Elnök: A kérvényi bizottság javaslata elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Selmecz- és Bélabánya sz. kir. város, Pest-Pilis-Solt-Kiskun-megye, Szatmár-Németi sz. kir. város, Komárom sz. kir. város, Ung, Heves, Borsod vármegyék, Kecskemét t. h. város, Szepes vármegye, Hódmezővásárhely város, Csanád, Hajdu és Liptó vármegye kérvényei uj választási törvény alkotása iránt.

Daróczy Aladár előadó: Hasonló kérvények épen előbb tárgyaltatván a ház által, hivatkozással a házszabályok 246. §-ára, tudomásvétel végett bejelentetnek e kérvények.

Elnök: A házszabályok 246. §-a alapján tudomásul vétetik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Kolozsvár sz. kir. város, Csik, Szilágy és Udvarhely vármegye kérvényei a felállitandó állami gazdasági főiskolának Kolozsvárra leendő elhelyezése iránt.

Daróczy Aladár előadó: Ezen törvényhatóságok az erdélyi gazdasági egyesületi élet fellendítése czéljából és Kolozsvár városának, mint az ország egy nagy góczpontjának érdekei előmozditása czéljából állami gazdasági főiskolának Kolozsvárt leendő elhelyezését kérelmezik.

A kérvényi bizottság véleménye az, hogy a kérvény kiadandó lenne a földmivelésügyi miniszternek.

Dedovics György jegyző: Báró Solymossy Ödön!

B. Solymossy Ödön: T. ház! Mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy Kolozsvár városának ezt a kérését határozottan nem pártolhatom; nem pedig azon egyszerü indoknál fogva, mivel nincs szükségünk ujabb iskolákra, mert, hála Istennek, rendelkezünk elég gazdasági iskolával. Hogy ezek a gazdasági intézetek és a magyaróvári akadémia elég intelligens gazdatisztet nevelnek, erre bizonyiték az, hogy, ha az ember kiir egy pályázatot, negyvenen-ötvenen jelentkeznek gazdasági segédtisztnek; azonkivül ma már ugy vagyunk a gazdasági okleveles tisztekkel is, hogy némelyik fiatal segédtiszt nyolcz, tiz, tizenkét évig kénytelen szolgálni, a mire kap oly megfelelő állást, hogy arra meg is nősülhet. Azonkivül nemcsak ily okleveles segédtiszttel, de roppant sok nagyon praktikus kezelőtiszttel is rendelkezünk, a kik állás nélkül szenvednek. Én is, ha a t. ház akarná, mindjárt tudnék akárhány kezelőtisztet ajánlani. Már azon indokból is, mert egyáltalában felesleges az iskolák szaporitása, nem támogathatom e kérvényt.

De más körülmény is játszik itt közre. Ugyanis Kolozsvár városa azt kéri, hogy egy főiskolát állitsunk fel. A mint a kérvénybe bepillantottam, a kérés azzal is indokolva van, hogy ezen főiskolában olyan gazdatiszteket nevelhessünk, a kik, nem tudom, talán a jogi tudományt is végeznék, szóval valami olyan univerzális főtiszteket akarna nevelni. Már pedig, t. ház, a gazdatisztnek elsősorban kötelessége a szorgalom, a helyi viszonyoknak ismerete és a gyakorlati képzettség. Természetesen, nagyon szükséges a teoretikus képzettség is, de az a teoretikus képzettség, a melyre a gazdatisztnek és a földbirtokosnak szüksége van, a ma fennálló magyaróvári és a többi felső tanintézeteinkben is megszerezhető. Nem mondom, hogy annak idején — a földmivelésügyi miniszter ur ugyanis kilátásba helyezte, hogy ankétet fog összehivni a gazdasági iskolák ügyében — talán nem állok elő módositásokkal a tanitási módszer és a tanerők tekintetében, de annyi tény, hogy ma tudunk nevelni elég gazdatisztet, tehát teljesen felesleges a főiskola felállitása. De ha még felállitanánk is főiskolát, akkor sem volna gyakorlati szempontból nagyon helyes, hogy egy olyan nagy városba, mint Kolozsvár, vigyük azt a főiskolát. Meglehet, hogy ebből a' városnak magának anyagi előnyei és hasznai volnának, de azt tartom, hogy egy gazdatisztet és okleveles földbirtokost nem fővárosban vagy nagyobb városban kell nevelni, hanem olyan kisebb városban, a mely künn van a szabad természetben, a hol mindjárt — lehet mondani — a kertek alatt van számára egy szép, intenziv gazdaság, a melyet naponta meg is tekinthet, nem pedig egy főváros falai között, a hol kávéház és korcsmában tölti el az időt.

De eltekintve mindettől, tisztán anyagi szempontból tekintve a dolgot, azt hiszem, hogy miután Magyarország mezőgazdasági állam, épen a földmivelésügyi miniszter az, a kit folyton nap-nap után ostromolunk különböző kérésekkel; az egyik azzal a panaszszal jön, hogy nem elég a szőlőoltvány, a másik azzal, hogy nem elég ez vagy az, szóval folyton jönnek panaszokkal és a pénzügyminiszter ur szinte fél már a földmivelésügyi miniszter urtól, mert sohasem elég neki az, a mit tárczája számára ad.

Van nekünk elég más bajunk, a melyet szanálni kell, nincs szükségünk arra, hogy ujra anyagi kiadásba verjük magunkat egy nem szükséges főiskolának fölállitásával.

Én tehát a mellett vagyok, hogy ezen kérvény adassék ki a földmivelésügyi miniszter urnak, de igen kérem a földmivelésügyi miniszter urat, hogy az általam előadott dolgokat, ha esetleg intézkedik ebben a dologban, nagyon szivlelje meg és vegye figyelembe.

Major Ferencz: T. képviselőház! Nem va-

gyok az előttem szóló t. képviselőtársammal egy nézeten. Mert itt Magyarországon, a mely ország első sorban mezőgazdasági ország, helyes, ha többet tanulnak azok, a kik hivatva vannak itt a mezőgazdaságot továbbfejleszteni, főleg akkor, mikor épen mezőgazdaságunk terén uj irányzatot kell teremteni és pedig a mezőgazdasági ipar szempontjából, a mikor épen visszamaradásunk folytán nagy szüksége van az országnak arra, hogy minél képzettebb erők legyenek a hazai mezőgazdaságnak szolgálatában.

Részemről tehát pártolok minden olyan intézményt, a mely hivatva van ezen a téren a tudást emelni és megoldani Magyarországnak azt a nagy problémáját, a melyet a mezőgazdasági téren is meg kell oldani, ugy, mint az ipari téren. Mert főleg az volt az oka eddigi mezőgazdasági visszamaradásunknak is, hogy bizonyos egyoldaluság következett be. Nagyon is szükséges tehát, hogy ilyen magasabb tudással rendelkező és ilyent nyujtó iskola álljon az ország tudni vágyó mezőgazdái rendelkezésére. Ezzel, t. ház, nem ártunk, csak használunk. Hisz nagyon sok haszontalan dologra dobunk ki milliókat. Azt hiszem, hogy ezt nem haszontalanul, hanem nagyon is hasznos befektetésként fogjuk nem dobni, hanem beruházni. Ezt óhajtottam igen t. képviselőtársamnak megjegyezni. *(Helyeslés a néppárton.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani? A mennyiben nem, a vitát bezárom.

Miután maga a kérvényi bizottság javaslata nem támadtatott meg, azt hiszem, a t. ház belenyugszik abba, ha a kérvényi bizottság javaslatát jelentem ki elfogadottnak.

T. ház! Miután a kérvények negyedik sorjegyzékéhez még négy szónok van feljegyezve, és az ülés elején sürgős interpellácziót jelentettek be, a melynek fél kettőkor való megtételét határozta el a ház, ez az idő pedig már elérkezett, javaslom a t. háznak, méltóztassék a kérvények negyedik sorjegyzékének tárgyalását most megszakitani.

Ezzel kapcsolatban javaslom a t. háznak, hogy a holnapi napirendre méltóztassék a kérvények 4-ik sorjegyzékének folytatólagos tárgyalásán kivül még a következő törvényjavaslatok tárgyalását kitüzni, a melyek már a mai napirendre ki voltak tüzve és pedig: az ország némely törvényhatóságában mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezéséről a kereskedelemügyi miniszter ur törvényjavaslatát, továbbá a külföldieknek a magyar korona országainak területén való lakhatásáról a belügyminiszter urnak törvényjavaslatát, azután az utlevélügyről a belügyminiszter ur törvényjavaslatát, e mellett a Magyarország és Ausztria közt, Szepes vármegye és Gácsország szélén az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt az 1897 : II. t.-ezikk értelmében alakitott választott bíróság által hozott itélet beczikkelyezése tárgyában a belügyminiszter ur törvényjavaslatát, három uj esendőrkerület felállitásáról szóló törvényjavaslatát a belügyminiszter urnak, végül a határrendőrségről szóló törvényjavaslatát a belügyminiszter urnak.

Tehát a holnapi ülés napirendje ugyanaz lesz, a mely mára lett megállapitva, azzal a pótlással, hogy a Halastóról szóló törvényjavaslat is napirenden lesz. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay képviselő ur kiván a napirendhez szólani.

Rátkay László: T. képviselőház! Én azt hiszem, hogy az egész háznak helyeslésével és egyértelmüségével találkozom, ha kérdést teszek a t. miniszterelnök urhoz, meltóztassék a házat tájékoztatni a jövő napoknak munkaprogrammja felől, mert engedelmet kérek, az mégsem járja, hogy a t. miniszterelnök ur a háznak munkáját akként osztja be, hogy négy hónapi szünetet ád, a mit nem kértünk, azután pedig egy hét alatt el akar végeztetni egymásután törvényjavaslatokat, a mely törvényjavaslatoknak tárgyalását nem lehet kivánni az ellenzéktől. Mert a t. többségnek könnyü a helyzete ezeknek a törvényjavaslatoknak tárgyalásánál, de engedelmet kérek, a helyzet nehézségei az ellenzéket sujtják, a melynek kötelessége az ellenőrzési jogot a kormánynyal szemben szigoruan gyakorolni.

T. képviselőház! Itt vannak törvényjavaslatok, a melyekről tudom, hogy óhajtaná a t. miniszterelnök ur, hogy még a karácsonyi szünetek előtt letárgyaltassanak, a mely törvényjavaslatokat csak tegnap kaptunk kézhez, tehát a házszabályok értelmében sem lehetne azokat letárgyalni, a mennyiben három nap a kiosztás és a tárgyalási idő között még nem volt.

Arra kérném tehát a t. miniszterelnök urat, sziveskedjék a házat tájékoztatni, és az ellenzék, de azt hiszem mindnyájunk részéről is azt az óhajtást fejezem ki, hogy a holnapi napon túl a ház tárgyalásokat már ne tartson. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az én igen t. képviselőtársam nagyon szelid formában volt szives kérdést hozzám intézni és engem arra kérni, nyilatkozzam, illetőleg javasoljam, hogy a ház a holnapi napon túl ülést ne tartson, hanem mégis már a bevezetésében — már hiába, a nélkül, ugy látszik, nem tudunk ellenni, de én nem viszonzom, — egy kis fulánkot mégis csak beleeresztett, mint aféle szorgos és gondos méh — megengedem — és munkása annak az ellenzéknek, a melynek ő egyik disze.

A négyhónapi szünet szemrehányását egyszer már elhárítottam magamtól és most is állitom, hogy nem helyes még annyi ideig is együtt ülni a háznak, hogy csak négy hónapi szünete legyen. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én már a multkor szóltam arról a nyári szünetről. Kerem, igy utólag szemrehányásként felhánytorgatni könnyü, de vala-

hányszor a nyáron át még ülések tartását óhajtotta a kormány, egyes sürgős dolgok elvégzésére és belejöttünk juniuson túl a melegségbe, a panasz mindig az volt, hogy agyonkinozzák a képviselőházat, el kell ereszteni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

De én nem ebből indulok ki, hanem abból, hogy igenis azt tartom, hogy különösen oly országban, mint a mienk, de más országban is, normális időkben nem lehet az országgyülést nyolcz hónapig együtt tartani, mert akkor a képviselőknek a szükséges pihenőre, a kormány tagjainak pedig a szükséges munkára idő egyáltalában nem existál. Rövidebbre kell tehát szabni a munkaidőt és négy hónapnál is hosszabbra a szünetet. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Egyszer már mondottam itt, hogy a törvényhozásnak sehol sem az a feladata, hogy egy állandó iroda legyen, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* hogy januártól kezdve az év végéig mindig ülések legyenek, *(Helyeslés a jobboldalon.)* mert ez a törvényhozási munkálatok rovására megy. Ime, ennek a legnagyobb példája most az, hogy mikor az elmék csakugyan nagyon kipihentek lehetnek a nyolczheti indemnitási vita alatt *(Ugy van! Tetszés a jobboldalon.)* és most kipihent elmével tárgyalunk egy hete, már ezt is nagyon kergetett munkának méltóztatik elnevezni. Ilyen körülmények közt az ember nagyon nehezen tud eligazodni. Egyszer a képviselő urak azzal állanak elő, az indemnitási vita alatt hallottam nem egytől, hogy hiszen azért beszélnek, mert a kormány nem ad munkát. Pedig én akkor is megmondottam, hogy 16—18 törvényjavaslat van a ház asztalán. És — a mint méltóztatnak látni — azóta is jönnek naponkint javaslatok a ház elé. Azért mondom, hogy nem igazságos az a vád. *(Helyeslés jobbfelől.)* És ime most, hogy egy hete dolgozunk, azt is sokallja t. barátom.

Rátkay László: Nem sokaltam!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én kapaczitálni akarom, mert abban sincsen t. barátomnak igaza, hogy a halastói törvényjavaslatot nem is lehet tárgyalni, mert a házszabályokban előirt három nap még le sem telett. A házszabályok nem azt mondják, hogy a kiosztás után kell három napnak eltelleni, hanem, hogy a bizottsági jelentés beadásától kell három nap. Az kedden történt és én gondoskodtam erről, még a vasutról irtam, hogy vasárnap hivassék össze az igazságügyi bizottság, hogy referensét megválaszthassa és hétfőn meg is tartotta ülését.

Visontai Soma: De mi nem kaptunk rendes meghivót!

Széll Kálmán miniszterelnök: Arról már nem én tehetek és az sem áll sehol megirva, hogy nyolcz napi meghivó kell előre. Én sajnálom legjobban, hogy t. barátom, Visontai távollétében történt a tárgyalás, de erről én nem tehetek. Én magam figyelmeztettem t. barátomat, hogyha a javaslatot beadom, azonnal kérem azt tárgyaltatni. Különben nem kell azt bővebben motiválnom, hogy annak az elintézése sürgős és hogy az nem is érdemleges dolog, hanem csak beczikkelyezésről van szó.

Rátkay László: Mert Magyarország a vesztes, azért sürgős! *(Mozgás a jobboldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Most kérem nem a terület kérdéséről van szó. Akkor tetszett volna ezt meggondolni, mikor meghozták a törvényt, a melynek alapján választott bíróság lett kiküldve. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Akkor egyhangulag fogadta el ezt a ház és egyetlenegy felszólalás sem történt ellene. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A bíróság meghozta a maga itéletét, én a legmesszebbmenő alkotmányos érzékkel beczikkelyeztetem az itélet minden részét, az osztrákoknak azt a nyilatkozatát is, hogy többhöz joguk nincsen; és még én kapom a szemrehányást. Erre ne méltóztassék azt mondani, hogy nincsen kellően megvédve az ország területe. Tessék megválogatni a kifogásokat és a vádakat, mert ha válogatás nélkül zúditják az ember fejéhez az ilyen vádakat, tessék meghinni, engem ugyan nem fog letörni, hanem le fog törni mást, el fogja koptatni az őszinte és jó cselekvés iránti szándékot, mert azt fogja mondani, hogy akármit cselekszik, az tökéletesen mindegy. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)* Ezért nem hallgathattam ezt el, mert egy vádat is vettem észre t. barátom felszólalásában.

Kijelentem, hogy e javaslatok tárgyalását sürgősnek tartom és nem kell talán nagyon indokolnom, hogy nagyon óhajtottam volna, hogy ezek tárgyalása befejeztessék. *(Helyeslés jobbfelől.)* Hiszen azért tüztük őket napirendre hétfőtől fogva és én magam sem kifogásoltam, hogy a kérvények sorjegyzékei felvétessenek és közbeszurassanak javaslataim közé. De valóban nem reméltem, hogy a kérvények tárgyalása ily soká tartson. Miután azonban a kérvények ily soká tartottak, még talán az sem volna méltánytalan, ha azt kérném, hogy a ház hétfőn is tartson ülést, hiszen még 23-dikán haza lehetne menni és a karácsony-estét mindenki otthon tölthetné. De miután vasárnap esik közbe, hogy megmutassam, hogy minden irányban igyekszem a ház tagjainak méltányos kérelmei iránt figyelemmel lenni, kijelentem, hogy a holnapi napon túl nem óhajtok érdemleges ülést tartatni. *(Helyeslés.)* Csak arra kérem a t. képviselő urakat, hogy holnap, a mit elvégezni lehet, el is végezzük. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Javaslatom a napirend iránt tehát az, a melyet előterjesztettem, ezenkivül azt megelőzőleg a gazdasági bizottság jelentése az uj országházba való átköltözés költségeiről. *(Helyeslés.)*

Elfogadja a t. ház a napirendre vonatkozó javaslatomat, igen vagy nem? *(Igen!)*

A ház a holnapi ülés napirendjére vonat-

kozó javaslatot elfogadja. Egyuttal bejelentem a t. háznak, hogy a miniszterelnök ur holnap válaszolni kiván Szederkényi Nándor képviselő urnak az olasz borvámra vonatkozó interpelláeziójára is.

Ezzel a napirend meg lévén állapitva, következik Szüllő Géza képviselő ur sürgős interpelláeziója.

Szüllő Géza: Egy szomoru körülményre akarom röviden felhivni a t. ház figyelmét, a melynek tanuja ma karácsony előtt a tudomány anyja, az Alma Mater. Ott ugyanis ki van függesztve a fekete táblán egy rendelet, a mely ugy szól, hogy azok az egyetemi hallgatók, a kik a tandijat nem tudják megfizetni deczember 20-dikáig, az egyetem kebeléből kizáratnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én ezt a rendeletet nem tartom sem humánusnak, sem az egyetem nevelési czélzataival összhangzásban levőnek. Azt a fiatal embert, a ki oda ment tanulni, ha a szegénységébe bele fojtjuk, elkeseredett ellenségévé teszszük a mai társadalmi rendnek és szaporitjuk a proletárok számát. *(Ugy van!)* Nem abban, hogy ezek az ifjak szegénységük tudatában az egyetemre mentek, hanem a tanitási rendszerben van a hiba, a mely szerint képesek minden tehetség nélkül az egyetemig feljutni ifjak; abban van a hiba, hogy nem adunk gyakorlati kiképzést, ninesenek gyakorlati iskoláink, sem kereskedelmi, sem ipariskoláink, hanem mindenki hivatalnok, mindenki diplomás ember akar lenni. Igy aztán a magyarság pusztul, vész, mert sok félig képzett, félben maradt exisztenciát teremt.

És ha nézzük, látnunk kell, hogy tisztán pénzügyi okok azok, a melyek miatt ezeket a fiatal embereket a kétségbeesésbe akarják kergetni. Tavaly a tandijakra elő volt irányozva 600.000 és befolyt 928.000 korona. Ha ilyen nagy összegben folynak be a tandijak, talán lehetne mérsékelni azokat; az állam azért tudná a maga funkezióit teljesiteni. Én tehát, még mielőtt interpelláeziómat előterjeszteném, arra kérem a t. kormányt, találjon valamiképen módot arra, hogy ezek az egyetemi hallgatók, a kik ilyen szerencsétlen helyzetben vannak, abból kiszabadittassanak, hogy adassék meg nekik a mód arra, hogy a félév beszámittassék, mert hallottam ugyan arról, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur már 15.000 koronányi tandijelengedést adott, de mert 400 egyetemi hallgatóról van szó, a kiknek félévi tandija 60.000 korona, ez az összeg igen csekély; mert minden egyes egyetemi hallgatónak félévi tandijképen 75 koronát kell fizetnie.

Ennek következtében az én kérésem az, méltóztassék ezt a drákói rendeletet visszavonni, illetőleg hatálytalanná tenni és megadni a lehetőséget arra, hogy azok a szegény egyetemi polgárok tanulmányaikat befejezhessék. *(Helyeslés a baloldalon. Egy hang a jobboldalon: Nem tanulnak!)*

Interpelláczióm a következőkép hangzik *(olvassa)*:

Interpelláezió a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz:

1. Van-e tudomása a miniszter urnak, hogy folyó év deczember hó 20-ikán 400 egyetemi polgár töröltetik az egyetemi hallgatók sorából, mert tandijuk lefizetésére képtelenek?

2. Van-e tudomása a miniszter urnak, hogy az a drákói rendelet, a mely 400 ifjut dob oda a proletáriátusnak, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium intézkedése alapján a rektor által adatott ki?

3. Ha van tudomása, megegyeztethetőnek találja-e ezt az egyetem hivatásával, s a humanizmussal?

4. Szándékozik-e a miniszter ur emez intézkedését hatálytalanitani, s módot nyujtani arra, hogy a tandij-elengedéssel e szerencsétlenek tanulmányaikat folytathassák?

5. Mit szándékozik a miniszter ur tenni, hogy jövőre ilyen állapotok elő ne fordulhassanak? *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Az interpelláezió közöltetni fog a vallás- és közoktatásügyi miniszter urral. *(Helyeslés.)*

Miután a napirend meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 1 óra 55 perczkor.)

176. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 20-án, szombaton,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalások. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a ház átköltözködésének költségei tárgyában. — A kérvények 4. sorjegyzékének folytatólagos tárgyalása. — Az ország némely részeiben mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A miniszterelnök válasza Szederkényi Nándornak az olasz borvám-klauzula tárgyában előterjesztett interpellácziójára. — Rákosi Viktor interpellácziója a kormányhoz, katonai ügyben. — A miniszterelnök válasza. — Bedőházy János interpellácziója a belügyminiszterhez, az 1886 : XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza. — Ráth Endre interpellácziója a belügyminiszterhez, Kézdivásárhely közbirtokosainak uj közigazgatási beosztása tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza. — Szederkényi Nándor interpellácziója a kereskedelemügyi és pénzügyi miniszterekhez, a vasuton történő husszállitmányok lefoglalása tárgyában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur.

Méltóztassanak meghallgatni a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a deczember 19-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Maros-Torda, Gömör-Kishont és Zala vármegyék közönségének feliratait, továbbá a hajduvármegyei gazdasági egyesületnek Nyegre László képviselő által beadott kérvényeit, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt;

Gömör-Kishont és Hunyad vármegyék közönségének feliratait, a megyei hivatalnokok lakbér-illetményének rendezése tárgyában;

Zólyom vármegye közönségének feliratát, a nemzetiségi egyenjoguságról szóló 1868 : XLIV. t.-cz. módositása iránt;

Czegléd város közönségének Kossuth Ferencz képviselő által beadott kérvényét, az olasz bor vámjának 40 koronában leendő megállapitása iránt;

végül az ungvári ipartestületnek Bedőházy János által bemutatott kérvényét az önálló vámterület tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Fejér vármegye és Pozsony sz. kir. város közönségének feliratait, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Minthogy az illető bizottságok az emlitett javaslatokat már letárgyalták, a feliratok letétetnek a ház asztalára és a törvényjavaslatokkal együtt fognak elintéztetni.

T. képviselőház! Az elnökségnek egyéb jelentése nincsen.

Napirend előtt szót kértek Kossuth Ferencz, Holló Lajos és Rakovszky István képviselő urak. Mindenekelőtt Kossuth Ferencz képviselő urat illeti a szó.

Holló Lajos: Kérünk mindenekelőtt határozatképes házat. *(Mozgás a jobboldalon.)* Fontos tárgyakról van szó.

Kossuth Ferencz: T. ház! Én egyenesen a miniszterelnök urhoz óhajtottam beszélni. Ha a t. ház azt tartja, hogy mindegy, ha a bársonyszéknek beszélek is, ám tessék határozni.

Holló Lajos: Ha a ház nem határozatképes, lehehetlen ezt tárgyalni.

Elnök: Akkor hát az ülést öt perczre fölfüggesztem. *(Helyeslés.)*

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Napirend előtt Kossuth Ferencz képviselő ur kiván szólani.

Kossuth Ferencz: T. ház! Nagyon röviden fogom a t. háznak becses idejét igénybe venni. A mai ülés valószinüleg az utolsó a ház karácsonyi szünetének megkezdése előtt. Szét fogunk menni a nélkül, hogy értesülve lennénk arról, a mi az országot a jelen körülmények közt legjobban érdekli és méltán érdekli, mert a megoldásra váró közgazdasági kérdések helyes vagy helytelen megoldásától függ a jelen nemzedék jóléte vagy szegénysége. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nem akarok ezzel az alkalommal annak vitatásába bocsátkozni, hogy helyes jogi fogalomnak felel-e meg az, ha majd az önálló vámterület jogi állapotában Ausztriával közösen fogunk az idegen államokkal szerződni, mint a hogy ezt a kormány megtenni szándékozik. Azt sem akarom vizsgálni ez alkalommal, a mi felett már hosszan vitatkoztunk a t. miniszterelnök urral, — hogy az év végéhez köt-e a törvény és köt-e a Bánffy-Badeni szerződés, a melynek alapjára állitott az 1899-iki XXX-ik törvény bizonyos kötelezettségeket, a melyeknek eddig a kormány nem tett eleget. E kérdések felett most nem fogok vitatkozni, mert ismeretes már az igen t. miniszterelnök urnak e kérdésekkel szemben elfoglalt álláspontja és minthogy övé a hatalom, természetes tehát, hogy az ő nézete érvényesül, akár legyen e nézet helyes, akár nem. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De azt az igen t. miniszterelnök ur sem fogja tagadhatni, hogy január 1-én életbe lép a külállamoknak bizonyos joga, a melylyel e külállamok nem kötelesek bár szükségszerüleg e napon élni, de tény, hogy élhetnek vele; és az is tény, hogy a t. miniszterelnök ur nem tudja és nem tudhatja, fognak-e élni e joggal, igen-e vagy nem? Ezen bizonytalanság daczára az ország még ma is teljesen készületlenül és lefegyverkezve áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi pedig, kik hivatva vagyunk az ország érdekei felett őrködni, és a kormány ténykedését ellenőrizni, szét fogunk menni az országban a nélkül, hogy felvilágositást tudnánk adni megbizóinknak arról, hogy milyen sorsban fog részesülni ez a szegény magyar haza legéletbevágóbb érdekei oltalmazásában. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezt a mai napon konstatálni akartam, nem mint hogyha azt remélném, hogy felszólalásomnak ma több hatása lesz a miniszterelnökre, mint más alkalmakkor, hanem be akartam bizonyitani azt, hogy az a párt, a mely körülöttem ül, teljesiti ellenőrző kötelességét, s óvást emel az ellen, a mi történik *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és visszautasit magáról minden felelőséget azért, hogy a kormány nem tartja szükségesnek a magyar közvéleményben erőt keresni, és nem tartja azt sem szükségesnek, hogy az ország törvényhozóit tájékoztassa. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én is igen röviden fogok válaszolni a hozzám intézett kérdésre; nem is annyira kérdésre, talán inkább egy bizonyos szemrehányásra, a melylyel t. képviselőtársam végezte beszédét, t. i., hogy nem tudja az ország, hogy mi sors vár reá. Az ország annyit tud és tudhat, hogy az 1899. évi XXX. t.-cz. értelmében és rendeletéből a magyar kormány tárgyal az osztrák kormánynyal egy olyan, hosszabb időre, tiz évi időtartamra kötendő vámszövetség létesitése czéljából, a milyen időre körülbelül eddig — 1867-től 1897-ig háromszor — az eddigi vámszövetségek köttetni szoktak. Azt is tudja az ország és a t. képviselő ur is, hogy ezen tárgyalások, melyek igen sok és nagyon nehéz fázisokon mentek keresztül, még végleges befejezést nem nyertek; addig pedig lehetetlen — ezt már egypárszor igyekeztem a ház előtt igazolni — a tárgyalásokat, melyek nincsenek lezárva, a t. ház elé terjeszteni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* Magam is sajnálom, ezt és higyje meg a t. képviselő ur, nem rajtam mult, hogy ma már egy végleges állásfoglalásról nem adhatok értesitést és nem tehetek nyilatkozatot. Sajnálom, mert én is azt óhajtottam volna, hogy ennek az évnek a vége előtt ezen kérdésben tökéletesen tisztán lássunk; hiszen többször kifejeztem azt a törekvésemet, hogy véglegesen tisztázzuk a kérdést Ausztriával. Én azon voltam, hogy ezen egyezség a kölcsönös méltányosság alapján és az ország valódi gazdasági érdekei egyetemének az egész vonalon való megóvása mellett létesüljön. Most sem akarom feladni a reményt, hogy a kiegyezés ezen alapokon mindkét állam joga és méltányos érdekeinek számbavételével és egyeztetésével létesülhet. De bármit hozzon is a legközelebbi jövő, én azon leszek, hogy a t. házat az összeülése utáni ülések egyikén tájékoztassam e kérdésben. Különben sem választ el bennünket ettől hosszu idő, mert hiszen a ház üléseit csak annyi időre fogja elnapolni, a mennyi időt az ünnepek feltétlenül igénybe vesznek. Egy megjegyzést teszek mindenekelőtt a t. képviselő ur előadásának arra a pontjára, hogy a Bánffy-Badeni egyezség alapján állunk. Méltóztatik tévedni, nem ezen az alapon állunk. Az az egyezség egy vámszövetségi tervezet volt, mely előterjesztetett mindkét parlamentben, hogy beczikkelyeztessék. Ez nem történvén, létesült az 1899 : XXX. t.-cz., a mely a viszonosság alapján fentartotta a régi állapotokat de igenis azokat az egyes

gazdasági és pénzügyi intézkedéseket, a melyek abban a Bánffy-Badeni féle egyezségben voltak, a reczipro czitás alapján szintén életbeléptette. Mi tehát ma az 1899 : XXX. t.-cz. alapján állunk, *(Helyeslés a jobboldalon.)* a mely az uj vámszövetség megkötését igenis elrendelte.

Kossuth Ferencz: Én is igy értettem, csak röviden fejeztem ki magamat.

Széll Kálmán miniszterelnök: Akkor egyetértünk! Nem állunk lefegyverezve és készületlenül, mert mindaz, a mit a kiegyezésnek végrevalahára leendő elkészitése és a gazdasági helyzet tisztázása czéljából tenni lehet és az adott viszonyok megengedtek, megtörtént. Hogy az időben megszorultunk, — már egyszer hosszasabban nyilatkoztam erről — ez igaz és hogy sürgősebb ma a kiegyezés létesitése, vagy a kölcsönös álláspontoknak teljes tisztázása, mint volt ezelőtt, ez is bizonyos. Mert habár ezek a szerződések, azt gondolom, általánosságban és az egész vonalon felmondatni január elsején nem fognak, kétségtelenül részben esetleg felmondatnak, részben pedig felmondhatók. Kifejtettem akkor is a t. ház előtt, hogy ha 1903. január után nem sok idő mulva felmondatnának is a szerződések, az még nem jelenti azt, hogy azon szerződések tárgyalását rögtön meg kell kezdeni; csak azt jelenti, hogy a tárgyalásra való készségünket jelentjük ki és mihelyt a tárgyalásnak törvényes előfeltételei megvannak, — a melyeknek előkészitését én is kétszeresen sürgősnek tartom, — akkor meg fog a tárgyalás indulni.

Ez tehát röviden a válaszom, a mit csak azzal végzek, hogy t. barátom az egyik vallásfelekezet imádságából vett szép idézettel vezette be szavait, mondván, hogy ő megadja magát azon kontroverziát illetőleg, a mely közte és én közöttem fennáll az 1899 : XXX. törvényczikk értelmezését illetőleg.

Kossuth Ferencz: Én nem adom meg magam!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát t. barátom nem adja meg magát, hanem belenyugszik kénytelen-kelletlen, mert, ugymond: övé, a miniszterelnöké a hatalom. Én erre azt mondom, hogy övé az igazság, a mit ebben a házban, gondolom, már alaposan kifejtettem, és azért, azt hiszem, hogy ebben a kérdésben teljesen törvényesen járok el. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Holló Lajos: T. képviselőház! A hirlapokból arról értesülünk, hogy az alkotmányos szervek egyike, t. i. a közös hadügyminiszter állásától megválik és utódja is már ki van nevezve. A felhivatalos hirlapi közlések hozzáteszik, hogy ez a kinevezés politikai körökben Magyarországban is nagy megnyugvást kelt. Én azt hiszem, hogy ez a megnyugvás semmiképen sem konstatálható, mert a magyar politikai körök, sajnos, teljes fásultsággal viseltetnek az ilyen változás iránt azon oknál fogva, mert teljesen leszoktattak bennünket arról, hogy ebben az irányban magyar befolyás, magyar szempont érvényesülhessen.

De ha mindezen fásultság az általános politikai körökben talán jogosult is, magának a törvényhozásnak lehetetlenség, hogy közömbösen nézzen egy ilyen, az alkotmányos életre befolyással biró változást, és nem a személyek szempontjából, hanem az elvek szempontjából okvetlenül szükséges, hogy ezt némi birálat tárgyává tegyük.

Az állami életnek, t. képviselőház, egyik legfontosabb ágát képezi a véderő, mert nemcsak az ország biztonsága és léte van ehhez hozáfüzve, hanem egyuttal az a töméntelen áldozat, a mely a nemzet részéről részint emberi szolgálatokban, részint anyagi szolgálatokban kell, hogy nyujtassék. Ha mi alkotmányos életet élünk, akkor lehetetlenség, hogy az állami életnek ezen nagy ága alkotmányos életünkből egyszerüen kikapcsoltassék és felettünk álló hatalomnak intézkedése által láttassék el. Az 1848-iki törvényhozás ugy képzelte és ugy alkotta meg a véderőt, hogy a mi független és felelős miniszteriumunknak van egy katonai szerve, a mely a honvédelemnek ügyét általában intézi, és adminisztrálja az egész haderőt. 1867-ben azonban ugy tartották helyesnek, hogy ne legyen Ausztriában és Magyarországban is külön-külön ilyen adminisztrativ erő és miniszteri közeg, hanem egy közös organum legyen, mely ezeket a közös érdekeket és közös ügyeket elintézi. Mikor az 1867: XII. t.-cz.-ben világosan benne van, hogy mi Ausztriával csak alkotmányos formában, az alkotmányos intézményeknek és parlamenti elveknek teljes uralmával érintkezünk, az nem képzelhető másként, mint hogy az osztrák közös organum csak czélszerüségből közös, de a magyar miniszteriumnak és az osztrák miniszteriumnak egyaránt szakközege, tehát kell, hogy a magyar kormányelnöknek és az osztrák kormányelnöknek hozzájárulásával, esetleg közös előterjesztése alapján történjék annak kinevezése. Mi azonban azt látjuk — én nem akarok kulissza-titkokat keresni — hogy a magyar kormánynak befolyása ebbe a kinevezésbe egyszerüen mellőztetik, és ki lesz nevezve egy ilyen közös hadügyminiszter a császári háznak akarata folytán, vagy talán még inkább a közös külügyminiszternek befolyása alapján. E szerint oda devalválódott az az 1867-ben ekként alkotott közös szerv, hogy az ki lett kapcsolva a magyar alkotmányos életből és végrehajtási szervezetünkből, és fölöttünk álló és kivülünk létező közös miniszteri szerv létesült, a mely a mi miniszteriumunkkal nemcsak parallel, nemcsak azzal együttmüködő szervnek, hanem sok tekintetben a felett álló szervezetnek tekinti magát, a mely a mi kormányunknak és kormányelnökünknek befolyását akár a lemondásban, akár a kinevezésben egyáltalában kizárja a maga köréből.

Én tehát első sorban sérelmet találok mi

ránk nézve, a mi alkotmányos életünkre nézve *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* abban, hogy ezen közös szervünk, a ki a mi közös alkotmányos közegünk is, a ki rendelkezik a mi véderőnk felett, a ki rendelkezik azok felett a nagy anyagi áldozatok felett, a melyeket az ország hoz, nem a mi alkotmányos közegünk, a ki csak czélszerüség szempontjából közös Ausztriával, hanem egyszerüen császári közegnek tekintetik, és egyik táborszernagy után jön a másik, teljesen közömbös Magyarországra, hogy melyik, mindegyik egyaránt csak császári urát akarja szolgálni és nem kiván eleget tenni a magyar alkotmány iránti kötelességeinek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A másik dolog, a mi szerintem sérelmes, az, hogy ezekben a közös hadügyminiszteri székekben mindig olyan urak ülnek, a kik sem magyar közjogi ismeretekkel nem birnak, sem pedig a magyar állam nyelvével ismeretségben nem állanak, és a kikkel a törvényes és alkotmányos tárgyalás teljes mértékben meg van nehezitve. Én nem tartom azt lehetségesnek már a mai 67-es állapot mellett, hogy a közös szervek mind magyar emberek legyenek, vagy kizárólag mind magyarul tudó emberek, de hogy egymásután szüntelenül olyanok neveztessenek ki hadügyminiszterekké, a kik a magyar állam nyelvét nem ismerik, a kik nem voltak magyar állampolgárok, az egyszerü szotiz reánk nézve és egyszerü semmibevevése a mi létünknek. Ha eddig osztrák állampolgár vagy osztrák honosságu volt az illető — nem is tudom, mert alig lehet ezeket valahová sorozni — a ki állami nyelvünket nem tudja: a váltakozó rendszer, az igazi dualizmus és paritás azt hozná magával, hogy mikor üresedésbe jön egy ilyen állás, az magyar honpolgárral töltessék be. Hiszen azokban a magas állásokban igen sok jeles és kiváló magyar férfi van, a ki ezt a tisztet a legnagyobb odaadással, császára és királya iránti hűséggel és az ország iránti kötelességérzéssel tudná betölteni. Méltatlan és helytelen tehát reánk nézve, hogy ebben Magyarország létét semmibe sem veszik és a hadügyminiszteri állásra mindig következetesen osztrák állampolgárokat neveznek ki, a kikkel — ismétlem — a tárgyalás teljesen meg van nehezitve. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez, sajnos, nagy mértékben annak a delegaczionális elfajult intézménynek következménye, a hol lehetett azt látni tervszerüen, hogy az egész működés nem állt másból, mint azon kicsinyes és sokszor férfiatlan hizelkedésből és bókolásból, . . . *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ugy van!

Holló Lajos: . . . a melylyel a magyar delegátus urak ohajtották az ő uraiknak kegyét még ebben a helyzetben is megnyerni, és nem voltak semmiféle olyan férfias és a magyar nemzethez illő követelésekkel irántuk, a melyeket feladataik alapján kellett volna támasztaniok, és a melyek aztán törvényes következményekkel is jártak volna. Ezen degenerált és dekomponált helyzet szülte, hogy Magyarország jogaival semmit sem törődnek, minden ily kinevezés egyszerüen a császár privát hatáskörébe tartozik, t. ház, minden alkotmányos befolyás és a magyar nemzet lételének minden figyelembe vétele nélkül. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én tehát e változást tudomásul nem vehetem és szó nélkül nem hagyhatom. Kérem a t. miniszterelnök urat, hogy ebben az irányban az ország érdekeit, ha még most nem késő, most, ha pedig késő, a következő alkalommal megvédeni sziveskedjék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Igen röviden leszek szerencsés nyilatkozhatni. Valóban nem értem és nem tudom, honnan veszi Holló Lajos t. képviselő ur azt, hogy nem alkotmányosan, nem az 1867 : XII. törvényczikk keretében és nem törvényesen történt volna meg a kinevezés. Ugy történt a maga keletkezésében és a maga végrehajtásában is. Már régóta kijelentette báró Krieghammer volt hadügyminiszter ur azon szándékát, hogy le kiván mondani. Igen sok ideig ezen szándékát nem hajtotta végre, de cseppet sem volt meglepetés azokra, a kik a dologba be voltak avatva, hogy ez a változás be fog állani. Az ellenjegyzés megtörtént ugy, a mint eddig meg szokott történni, a rangidősebb közös miniszter által, egészen alkotmányosan. Hát hogy miből veszi a t. képviselő ur azt, hogy itt az ország törvényei vagy alkotmányos érdekei, a mint körülirvák, a közös miniszterekkel szemben az 1867 : XII. törvényczikkben, nem voltak megtartva, én a magam részéről nem tudom. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A császári ház minisztere!)* Nem a császári ház minisztere. Hiszen császári ház minisztere nincsen. A külügyminiszter a császári és királyi ház minisztere; de ő az. Ez a Pitreich altábornagy pedig, a ki közös hadügyminiszterré kineveztetett, ugy, mint ezt a törvény megállapitja, a törvény szerint felelős mind a két delegácziónak, tehát ő Felségének alkotmányos minisztere az 1867 : XII. törvényczikk értelmében.

Holló Lajos: Nekünk is alkotmányunk van!

Széll Kálmán miniszterelnök: Igenis, az 1867 : XII. törvényczikk értelmében, hisz méltóztatott hallani, igenis, a hadügyminiszter ő Felségének a minisztere, valamint én ő Felségének minisztere vagyok az 1848 : III. törvényczikk értelmében. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Az országé is!)* Egyuttal az országé is. Ez a kongruens összefolyása a miniszterben és a miniszterre bizott végrehajtóhatalomban a koronának és a törvényhozás befolyásának. Ez, gondolom, egészen tiszta sor. A közös miniszternek a hatáskörét az 1867 : XII. törvényczikk irja körül. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Valami degenerálásról is beszél a t. kép-

viselő ur. Hát ez nem igy van. Nem ismerem el, hogy a közös ügyek kezelésében, akár a végrehajtás terén, akár a bizottságokban degenerálás állott elő. *(Zaj balfelől.)* Ez nem igy van. Azért, hogy nem jár el a bizottság a t. képviselő urnak és az ellenzéknek a nézete szerint, hanem a többség nézete és a maga meggyőződése szerint, azért még nem lehet mondani, hogy ott degenerálva kezeltetnek az ügyek. Nem igy van! Az lelkiismeretesen teljesiti ellenőrző kötelességét és szabadon vitattatnak meg a kérdések. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A t. képviselő ur is, a kihez szerencsénk volt és van — örülök is rajta — évek hosszu során keresztül, maga is ott működik, gyakorolja ellenőrzési jogát, és én nem gondolnám, hogy ezen ellenőrzési joga bármi tekintetben korlátok közé volna szoritva, vagy megcsorbittatott volna. Hiszen csak az idén történt, hogy én igazán azon intézmény életképességének erősitésére a magam részéről közrehatottam arra vonatkozólag, hogy az albizottságok működésénél vagy tárgyalásainál az országgyülési képviselők is jelen lehessenek, mint hallgatók, a mi azelőtt ki volt zárva. Szóval, nem történik semmi, a mi azt az intézményt, vagy a hatáskörébe utalt fontos országos ügyek kezelését bármi tekintetben rontaná, kisebbitené, vagy szükebb keretbe szoritaná, mint a melyet a törvény előir. A törvényes hatáskörben vezettetnek azon ügyek ugy a végrehajtás, mint az alkotmányos kezelés terén a delegáczióban, és ezen kinevezésnél is teljesen az alkotmány és a törvény szellemében történt az eljárás. *(Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon.)*

Holló Lajos: Szavaim értelmének helyreállitása czimén kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. miniszterelnök ur azt mondotta, hogy nem látja, miből veszem én azt, hogy az alkotmányos formák nem voltak ezen kinevezésnél megtartva.

Ugy látszik, nem fejeztem ki magamat elég világosan; *(Halljuk! Halljuk!)* mert én ezt abban láttam, hogy mi, a politikai világ, de talán a t. miniszterelnök ur is csak az ujságokból olvastuk, hogy ez a változás bekövetkezett. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: De csak talán!

Holló Lajos: Én azt is olvastam, a mit a miniszterelnök ur mondott, hogy t. i. már egypár hónapja érlelődik ez a lemondás; ezt mind olvastuk, de csak a lapokból. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De hogy Magyarország miniszterelnöke egy ilyen organum kinevezésénél mellőztessék, annyiban, hogy ő oda ne menjen, s véleményét és ajánlatát meg ne tegye; ezt kivántam én, mint helytelen dolgot megemliteni, mert én helytelenségnek tartom, hogy a miniszterelnök ur és a kormány ezt nem tette meg. *(Helyeslés a néppárton és a baloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Bocsánatot kérek, a t. képviselő urnak — higyje meg — ahhoz sincsen sem joga, sem oka, hogy igy állitsa oda a kérdést, mert az eddigi eljárás alapján történt a dolog. Sohasem hallottam egyetlenegy parlamentben sem, hogy miniszter-változásnál itt a képviselőházban tárgyalások folyjanak arra vonatkozólag, *(Ellenmondások és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem a képviselőházban!)* hogy miként történt, hogy történt és miképp nem történt a dolog. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Holló Lajos: Ne engem kérdezzenek meg, hanem a miniszterelnök urat kérdezze meg a császár! *(Mozgás a baloldalon.)*

Rakovszky István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A mai hirlapokból azt veszem ki, mint hogy ha Ausztriában miniszterválság lenne. Ahoz különben minekünk igen kevés közünk lenne. Közjogilag semmi, és én azt hisem, hogy bátran kifejezést adhatok azon véleményemnek, hogy egyénileg is, e házban rendes viszonyok között igen kevés ember érdeklődnék az iránt. *(Ugy van! a baloldalon.)* De ezen miniszterválság igenis nagyon összefüggésben van Magyarország érdekével, mert évek hosszu során át folynak már a kiegyezési tárgyalások és mai napig sem végződtek be, a mint ezt épen a t. miniszterelnök urnak Kossuth Ferencz t. képviselőtársam beszédére adott válaszából kivettem.

Én azon szempontból akarom ezt a kérdést megitélni, és szóba hozni, hogy a t. miniszterelnök urtól egy igen fontos körülményre nézve felvilágositást nyerjek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha való az, hogy Ausztriában miniszterválság van, és a mikor nincs kizárva az, hogy a mostani kormány egészében vagy részében lelép: vannak-e a t. miniszterelnök urnak garancziái arra, hogy a kiegyezésre nézve a t. magyar kormány és az osztrák kormány között már létesült megállapodások az ujonnan kinevezendő kormány által is respektáltatni fognak? *(Tetszés a baloldalon.)* Mert hogyha erre nézve garancziái nincsenek, hát ez igazán nem felel meg sem a magyar kormány méltóságának, sem az ország méltóságának és érdekeimek, nem felel meg ezeknek az, hogy valahányszor majdnem dülőre viszik a kiegyezési ügyeket, az osztrákok azáltal tudják meghiusitani az eredményt, hogy kormányválságokat inszczenálnak.

Arra kérném tehát a t. miniszterelnök urat, sziveskednék nekünk arra felelni, vajjon vannak-e biztositékai arra nézve, hogy azon megállapodások, a melyek egyes kérdésekre nézve a t. magyar kormány és az osztrák kormány közt már létrejöttek, egy esetleg ujonnan kinevezendő osztrák kormány által egészben respektáltatni fognak? *(Tetszés a baloldalon.)*

Második kérdésem az lenne: Vannak-e még mai napig is nagy differencziák az osztrák és a magyar álláspont között? Ennek a megvilágitása is — azt hiszem, — nagyon érdekes lenne az országra nézve, és azt hiszem, a t. miniszterelnök ur is nagy erőt meritheine abból, hogy

ha a ház előtt feltárná legalább azon differenciális pontokat, a melyek az osztrák és a magyar álláspont között fennállanak. *(Helyeslés a baloldalon.)* Egyszersmind szives lenne felvilágositást adni arra nézve is, hogy egy esetleg ujonnan kinevezendő kormány nem fog-e túlmenni azon kivánalmakon és kérelmeken, a melyeknek teljesitését az eddigi osztrák kormány az országtól megkapni akarta? *(Tetszés és helyeslés a néppárton és a baloldalon.)* Kérném a t. miniszterelnök urat, mivel nem hiszem, hogy a ház ujév előtt még abban a helyzetben lesz, hogy tanácskozhassék, illetőleg e tárgygyal foglalkozhassék, hogy legalább most az ünnepek előtt egy kis felvilágositást adna minekünk, a kik kimegyünk választóink közé, hogy azokra az esetleges kérdésekre, a melyek igen vitális érdekeket érintenek, felvilágositást adhassunk. *(Helyeslés balfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Két kérdést sziveskedett hozzám intézni a t. képviselő ur. Egyik az, hogy vannak-e garanciák arra vonatkozólag, hogy azon esetben, ha Ausztriában kormányválság állana elő és ott uj kormány venné át az ügyek vezetését, azok a megállapodások, a melyek a kiegyezési kérdések egy nagy részére nézve köztünk már fennállanak és létrejöttek, átvétetnek-e az uj kormány részéről és nem kell-e ujra kezdeni a dolgokat?

A másik kérdés az, hogy mondjam meg és terjeszszem a ház elé, hogy mik azok a differenciák, a melyek a kiegyezésre vonatkozólag köztünk fenforognak, illetőleg nagyok-e ezek a differenciák még, hogy a ház meg tudja itélni, vajjon azoknak természete olyan-e hogy a kiegyezés létrejöhet-e, vagy nem jöhet létre, hogy az ország érdekei meg vannak-e óva vagy nincsenek? mert csak ez lehet a czél.

A második kérdésre akarok először válaszolni. Én azt gondolom, t. ház, hogy a Kossuth Ferencz t. barátomnak adott válaszban már benne van erre a második kérdésre nézve is az, a mit válaszolhatok. Mert akkor azt mondtam...

Kossuth Ferencz: Sok volt benne!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen az is válasz, ha az ember megmotiválja, hogy miért nem válaszolhat; hát én azt motiváltam meg.

Kossuth Ferencz: A hallgatás is válasz!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ugy van. És én azt az embert nem ismerem, — sem magánügyekben, sem közügyekben, — a kinek nyilatkozata sulyát vagy jelentőségét alább szállitotta volna az, ha időnkint akárkinek — akár közéletben, akár magánéletben — valamely kérdésére azt mondta, hogy: nem mondhatom most meg, de meg fogom mondani, a mikor a viszonyok megengedik. Én nem egyszer hallottam ilyet a túloldalról is; és ez természetes. Vannak kérdések, melyeknek idő előtt való megbeszélése lehetetlen, hogy a helyes megoldás érdekében álljon. De senkinek sincs ez érdekében. Hiszen addig, a mig valami nincsen készen, a mig nincsen befejezve, analizálni az alkatelemeit a be nem fejezett tranzakcziónak, megmondani, hogy miben áll egyik vagy másik eltérés, hogy nagy-e, kicsi-e, megvilágitani, miért nem fogadtatott el amott, miért nem fogadtatott el itt egy-egy álláspont, miért utasitottam én vissza, miért utasitotta vissza az osztrák kormány ezt vagy amazt a kérdéseknek azon komplexusából: engedelmet kérek, ez annyit jelentene, mint az egész kiegyezést ide hozni, azt a maga részleteiben itt vizsgálat tárgyává tenni, egy oly kiegyezést, a melyre vonatkozólag nem tudom megmondani, hogy kiegyezés-e általában, hogy megvan-e általában; és már most olyan dologról beszélni, a mi még nincs meg, ez, engedelmet kérek, lehetetlen dolog. Mert ez a kiegyezés csak akkor lesz meg, ha minden pontjában létesül a kiegyezés; addig csak előleges tárgyalásokról lehet szó, a mely előleges tárgyalásokat igenis, a maguk egész részletességében ide kell hozni, a melyekről számot kell adni, mikor már az ember valamiben konkludálhat. Akkor azt mondhatom, hogy ime, hoztam egy operatumot, ezt tessék megbirálni, elfogadni vagy elvetni: vagy pedig beszámol az ember azzal, hogy nem tudtam kiegyezést csinálni, most már álláspontom ez és propoziczióim az országra vonatkozólag ezek. Én azt gondolom, hogy nem lehetséges az, — és t. képviselőtársam maga is be fogja ezt látni, — hogy én most egymás mellé állitsam és felvonultassam a kiegyezésnek egyes kérdéseit és itt mérlegeljem, melyik nagy, melyik kisebb, melyikre vonatkozólag van kilátás arra, hogy megtörténik a megegyezés, melyikre vonatkozólag nem birok engedni én a magyar kormány részéről semmi körülmények között, melyek olyanok, a melyekben Körber miniszterelnök nem bir engedni.

Pichler Győző: Arra feleljen, hogy Körber miniszterelnök intrikus-e! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Itt most lehetetlen ezt igy elemezni. Eljön az ideje és reménylem, nem hosszu idő mulva, a mikor egész őszintén és minden részletet kitárva itt fogok állani és a képviselő urakat fel fogom világositani, kérve a legszigorubb birálatot, teljesen, mindenben a ház szigoru vizsgálatát. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi a másik kérdést illeti, azt olyannak tartom, a mely érdemes volt arra, hogy a t. képviselő ur felvetette bizonyos hirekkel szemben. Ilyen hirek többször is keringtek már, keringtek a magyar kormányra vonatkozólag is: nem voltak alaposak. Most keringenek az osztrák kormányra vonatkozólag. Alaposak-e, nem-e, azt én ma, miután ezek a hirek tegnap keletkeztek, meg nem mondhatom.

Rakovszky István: Mellékes is!

Széll Kálmán miniszterelnök: Mellékes is.

Épen azért mondom, de nem tudok róluk semmit. Az bizonyos, arról meg lehet győződve a t. képviselő ur és a t. ház, hogy válságban levő kormánynyal a magyar kormány tárgyalni nem fog; ez magától értetődik; ez, gondolom, alkotmányos és parlamentáris szempontból helyes.

A mi azt a kérdést illeti már most, egészen in concreto, hogy vannak-e garancziáim, hogy másik kormány milyen álláspontot fog elfoglalni, egyszerüen kijelenthetem, hogy ilyen garancziáim nincsenek, de nem is lehetnek. Megmondom miért. Azért nem lehetnek garancziáim, mert ki adja nekem azokat a garancziákat? A mostani kormány, a mely lelép? A másik kormány, a mely még nem született, ha általában erről van szó? Ha nincs garáns, akkor garancziá sem lehet. Alkotmányos felfogás szerint az osztrák érdekeket és Ausztriát képviseli az osztrák kormány, a magyar érdekeket és Magyarországot képviseli a magyar kormány. Hát ki adjon nekem garancziát, ha az osztrák kormány megszünik lenni? Hát kérem, én megmondom, miben van a garancziá és hol van a garancziá. (*Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Ezt halljuk!*) A garancziá meg van mibennünk, az országban és a magyar kormányban.

Holló Lajos: És ha önök elmennek, megszünik a garancziá!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen kérem, mindenre garancziát, minden képzelhető és képzelhetetlen esetre garancziát adni nem lehet ezen a világon! Hát én már arra is nyujtsak garancziát, hogy mi lesz, ha eltalálok menni?

Holló Lajos: Az országnak is kell garancziá, nemcsak önöknek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Itt van a parlament, az nem megy el. (*Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az nem bizonyos!*) Bocsánatot kérek, ezek játékok a szavakkal, vagy még nem is játékok; igy nem lehet komolyan beszélni.

A mit Rakovszky István t. képviselő ur mond, (*Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Elnök csenget.*) arra válaszom az, hogy a garancziá bennünk van. (*Folytonos zaj a bal- és szélsőbaloldalon.*) Ejnye de türelmetlenek!

A garancziá abban van meg, hogy azt már kijelenthetem a t. képviselő urnak, hogy nekem sincsen semmi kedvem arra, hogy ezt a kiegyezést, a mely annyi esztendő óta folyik, a melyet csak most, hogy idáig vittük, a kérdések egész tömkelegén keresztül, a tarifa nagy kérdésein és nagy tömegein és a többi kérdésen keresztül, hogy ezt a kiegyezést oly kormánynyal szemben, a mely esetleg ezt mind feldönti és lényegében más álláspontot foglal el és lényegesen felujit minden kérdést, folytatni kedvem nem fog lenni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) Ebben van a garancziá és gondolom, ez talán elég. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: Következik az inditvány- és interpelláeziós-könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincsen. Az interpelláeziós-könyvben ellenben be van jegyezve a mai napról Rákosi Viktor interpelláeziója katonai ügyben a honvédelmi miniszterhez; Bedőházy János, az 1886: XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése tárgyában a belügyminiszterhez; Ráth Endre, Kézdivásárhely közbirtokosainak uj közigazgatási beosztása tárgyában a belügyminiszterhez és Szederkényi Nándor, a vasuton történő husszállitmányok lefoglalása tárgyában a kereskedelemügyi és pénzügyi miniszterekhez.

Elnök: Az interpellácziók a szokott időben az ülés végén fognak megtétetni.

Következik most a gazdasági bizottság jelentésének (Irom. 279) tárgyalása.

Biró Lajos előadó: T. ház! A képviselőház f. évi junius 13-án tartott ülésében a ház mélyen t. elnökének 10,000 korona összegig felhatalmazást adott az átköltözés költségeire. A gazdasági bizottság átnézte a számadásokat, jelentését megtette a háznak. Van szerencsém ezuttal a számadásokat bemutatni és kérem a t. házat, méltóztassék azokat tudomásul venni és azokra nézve a felmentvényt megadni. Összesen 6683 korona 72 fillérbe került az átköltözés.

A fenmaradó összegre nézve azonban kéri a gazdasági bizottság a t. házat, hogy méltóztassék azt a mélyen t. elnök urnak rendelkezésére bocsátani, mert vannak egyes személyi jutalmazások tisztviselők részére, a kik kötelességükön felül dolgoztak, azután pedig több dologi kiadás is merült fel. Kérem tehát a t. házat, méltóztassék egyrészt a jelentést tudomásul venni, másrészt pedig a fenmaradó összeg hovaforditására nézve a felhatalmazást megadni a ház mélyen t. elnökének. (*Helyeslés.*)

Elnök: T. ház! A gazdasági bizottság jelentése két részből áll. Az egyik, mely a számadások átvizsgálásáról szól és erre nézve a bizottság kéri a t. házat, hogy erre vonatkozó jelentését tudomásul venni méltóztassék. A másik részében előterjesztést tesz a háznak arra nézve, hogy a ház felhatalmazást adjon az elnökségnek, hogy a fenmaradó összegek a jelentésben foglalt czélokra felhasználhatók legyenek. (*Helyeslés. Elfogadjuk!*) Azt gondolom, kijelenthetem, hogy a t. ház a gazdasági bizottság mindkét inditványához hozzájárul. (*Helyeslés.*) Ezt tehát határozatképen kimondom.

Következik most a napirend szerint a kérvényi bizottság jelentésének folytatólagos tárgyalása, még pedig a kérvények negyedik sorjegyzékében foglalt (Irom. 219) 115-ik és 216. számu kérvények.

Dedovics György jegyző (*olvassa*): Az aradi kereskedők köre és a kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete a kereskedők és keres-

kedelmi alkalmazottak kötelező nyugdij-biztositásának törvény utján való rendezése, illetve a teljes vasárnapi munkaszünet megadása iránt kérvényeznek.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! Az aradi kereskedők kérvényt nyujtottak be a képviselőházhoz, a melyben az iránt folyamodnak, hogy a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdijbiztositása törvényhozás utján rendeztessék. A kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete pedig az iránt kérvényez, hogy a teljes vasárnapi munkaszünet, valamint a kereskedelmi alkalmazottaknak kötelezőaggkori biztositása tétessék törvényhozási intézkedés tárgyává. A kérvényi bizottság, midőn e két kérvényt, mely bár főbb pontjaiban tartalomra nézve különböző, de lényegében egy és ugyanaz, a mennyiben mind a két kérvény a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottaknak aggkor vagy munkaképtelenség esetén leendő anyagi ellátása segédeszközeit igyekszik kutatni és megteremteni, együttesen vette tárgyalás alá, egyuttal konstatálta azt, hogy a kérvényezők által képviselt kereskedelmi osztályok kebelében sines meg az egyértelmüség az iránt, hogy minő eszközök volnának szükségesek a kérvényben kifejezett és kétségtelenül való indokokkal megokolt mai állapotok megszüntetésére. Ezen körülmény meglatolásával tehát a kérvényi bizottság azt javasolja a t. háznak, hogy méltóztassék e két kérvényt a kereskedelemügyi miniszter urnak kiadni. *(Helyeslés.)*

Rátkay László: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! Az előttünk fekvő kérvények ugy, mint azt a t. előadó ur elmondta, két részből állanak. Az egyik a nyugdijintézménynek rokkantság esetén kötelező rendezéséről szól, a másik pedig a vasárnapi munkaszünet életbeléptetéséről a kereskedők és kereskedői alkalmazottakra nézve. A mi az elsőt illeti, én belenyugszom abba, hogy a kérvények adassanak a kereskedelemügyi miniszter urnak, mert a kereskedelemügyi miniszter ur már ez ülésszak folyamán volt szives kinyilatkoztatni, hogy a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak nyugdijügyével foglalkozik és e tekintetben jóakaratu közbenjárását és működését helyezte kilátásba nem ugyan személyesen, de a t. földmivelésügyi miniszter ur utján.

Feltételezem, hogy a jelenlevő t. kereskedelemügyi miniszter ur mindazt, a mit akkor a földmivelésügyi miniszter ur az ő nevében is kifejtett, hogy ugyanis ez az ügy melegen érdekli és foglalkozik vele, természetesen az illetők javára megvalósitja. Feltételezem ezt, és az engem ebben a tekintetben ez idő szerint megnyugtat. Mindössze arra kérem a t. kereskedelemügyi miniszter urat, méltóztassék lehetőleg gyorsan eljárni.

A kérvények másik része a vasárnapi munkaszünetre vonatkozik. Mióta ez az intézmény fennáll és életbe lépett, üdvös hatása, lehet mondani, az egész társadalmi életre esak javitólag nyilatkozik meg és ez bátorit, sőt ösztönöz bennünket arra, hogy a vasárnapi munkaszünetet azokra is kiterjeszszük, a kik ennek áldásában még nem részesülnek. Ilyenek a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak. Ebben a tekintetben a kereskedők közt a verseny kérdése az, a mely őket zavarja abban, hogy egyöntetüleg járjanak el. Vannak kereskedők, a kik önként összeállva, a vasárnapi munkaszünetet készek behozni ugy magukra, mint alkalmazottaikra nézve, de a jogos verseny kérdése mindig bizonyos hátrányos helyzetet teremt részükre, és igy nincs más mód, mint az, hogy esakugyan állami intézménynyel létesitsük rájuk nézve kényszeritőleg azt, hogy a vasárnapi munkaszünetet megtartsák, és ezzel a versenykérdés megoldassék ugy, hogy az sem egyiknek előnyére, sem másiknak hátrányára ne legyen.

Ebből az okból a kérvények másik részét illetőleg azzal a kéréssel fordulok a t. képviselőházhoz, hogy mivel ez általános erkölcsi kérdés is, mozditsa elő ezt a t. ház azzal, hogy a kérvényeknek a vasárnapi kötelező munkaszünetre vonatkozó részét pártolólag adja ki a kereskedelemügyi miniszter urnak. Ha azonban a t. miniszter ur azt tartja, hogy ő e nélkül is fog intézkedni, mert hiszem, hogy belátja az ügy üdvös voltát, akkor természetesen vissza fogom vonni határozati javaslatomat. Kérem a t. miniszter urat, hogy az én kérésem értelmében sziveskedjék megnyugtatólag nyilatkozni.

Rátkay László jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. képviselőház! Magam részéről is a legmelegebben pártolom azt a kérvényt, a melyet az aradi és budapesti kereskedelmi alkalmazottak a t. képviselőház elé terjesztenek. A kérvények két irányban oszlanak meg, és pedig egyrészt felkarolják a kereskedelmi alkalmazottak nyugdij- és aggkori biztositására vonatkozó intézményt és másrészt foglalkoznak ezek a kérvények a vasárnapi munkaszünettel. Ugy tudom, hogy már Hegedüs volt kereskedelemügyi miniszter ur kormányzása alatt a kereskedelmi alkalmazottak nyugdijügyére vonatkozólag egy törvénytervezet dolgoztatott ki. Szaktanáeskozmányt is hivott össze az akkori kereskedelemügyi miniszter, a javaslatot a szakköröknek is megküldte és semmi kétség sem volt arra nézve, hogy ebből a javaslatból mielőbb törvény lesz. Az érdekelt körök, valamint a parlament ninesenek tájékozva az iránt, mi lehet az oka annak, hogy ezen nagyfontosságu és szoeziális szempontokból fontos törvényjavaslat, ugy látszik, egyszerre megakadt a miniszterium irattárában, s mióta a kereskedelemügyi miniszterium vezetésében változás állott be, nem vagyunk tájékozva, hogy a miniszter ur ebben a kérdésben mit szándékozik tenni.

Ha más államok szoeziális törvényhozására tekintünk, nem valami nagy megelégedéssel lát-

hatjuk azokat a viszonyokat, a melyek nálunk uralkodnak. Alig hogy egy-egy intézménynyel, vagy törvénynyel előbbrevittük ezen társadalmi kérdéseket, és hogyha fel is üti a fejét egyszermásszor egy ily fontos kérdés, azon veszszük észre magunkat, hogy vagy egyáltalában megakad, vagy nagy nehézségek torlódnak az illető javaslat megvalósitása elé. Nagyon helyén valónak találnám, ha a kereskedelmi alkalmazottak, kik hivatva vannak arra, hogy valamikor Magyarországnak kereskedelmi tényezői legyenek és nagyobb erkölcsi erővel, nagyobb tudással, több ezéltudatossággal és a modern kereskedelmi eszmék minden fegyverével felfegyverkezve, valamikor Magyarország igazi nemzeti kereskedelmét képviseljék, az államhatalom részéről tapasztalnák azt a buzditást, a mely őket az ily nemes misszióban méltán megilletné.

A vasárnapi munkaszünetre nézve teljesen csatlakozom a kérvények felfogásához és osztom azt a nézetet, melyet Szederkényi t. barátom itt tolmácsolt. Valósággal ugy van a dolog, hogy a vasárnapi munkaszünet szintén a megoldandó szocziális problémák közé tartozik. *(Ugy van! balról.)* Itt semmiféle önző önérdeknek nem szabad közbelépni, hogy ez az általános vasárnapi munkaszünet végre bekövetkezzék. Látjuk azon államokban, melyek a legnagyobb ipari államok, hol a legerősebb munka tartja fenn az ipari és a kereskedelmi osztályt: Angliában, Németországban, hogy a vasárnapi munkaszünet még szombat este kezdődik és tart mindaddig, mig az illető ugy lelkileg, mint testileg kipihenve és vallási kötelezettségeinek kellő mérvben eleget téve, a munkát ujra felveheti. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ennélfogva azt hiszem, hogy minden kulturállam, mely helyes érzékkel bir a munkásosztálynak ugy szellemi, mint fizikai követelményei iránt, a teljes és valódi vasárnapi munkaszünetet kell, hogy megvalósitsa. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Ezért támogatom a magam részéről a kérvényeket, s kérem a t. miniszter urat, hogy azokat kellő méltatásban és figyelemben részesitse. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sines feljegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. *(Felkiáltások a baloldalon: Kapcsoljuk össze az azonos tárgyu kérvényeket!)*

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: A kivánság, t. elnök ur, az, hogy miután a következő kérvények ugyanerről a tárgyról szólnak, méltóztatnék együttes tárgyalásukat elrendelni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha a ház ezt elrendelni méltóztatik, semmi kifogásom sincs ellene, de ebben az esetben a vitát bezártnak nem jelenthetem ki. *(Helyeslés.)* A szóban levő kérvények tárgyalásának összekapcsolását tehát a ház elhatározza, *(Helyeslés.)* de akkor az a kijelentésem, hogy a vita bezáratott, nem bir érvénynyel.

Ratkay László jegyző: Trubinyi János!

Trubinyi János: T. ház! A második csoport kérvényeinek tárgya megkövetelné, hogy hozzá tüzetesebben szóljak, de tekintettel arra, hogy itt a tárgysorozatban igen fontos és nagyon sürgős ügy vár elintézésre, csak nagyon röviden kivánok szólani.

Már az a körülmény is, hogy ezen kérvények a ház előtt feküsznek, jele annak, hogy kint a társadalomban van baj, és pedig nagy baj. A társadalom minden rétegében bizonyos erkölcsi züllést tapasztalunk és pedig ugy a szellemi munkások, mint a fizikai munkások között. Mindenki bizonyos időben pihenés után vágyik. Ezt a pihenést, t. képviselőház, most a túlfeszitett és sokszor, mondhatni, kapzsi versenyben az eddigi törvényhozás intézkedései kellőleg nem biztositják a munkásosztály részére. Akármerre tekintünk és nézünk, mindenütt találkozunk túlfeszitett munkával. Ez a túlfeszitett munka a munkásnak nemcsak a testi szervezetét teszi tönkre, hanem elvonja őt erkölcsi hivatásától, elvonja családja köréből, megfosztja őt minden művelődési eszközétől, tönkre teszi benne a vallásos érzetet, mert nines ideje vele törődni; lassan-lassan elhidegül, ezt a nemes, ideális érzetet kiöli belőle, és ezzel együtt megszünik benne minden erkölcsi érzék is. Ez az oka annak a nagy elégületlenségnek, a melyet folytonosan észlelünk és tapasztalunk az egész társadalmi életben; ez az oka annak, hogy az idősebb munkás eltompul, a fiatalabb generáczió pedig valósággal erkölcsileg elvadul. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

A hetedik nap munkaszünete, t. képviselőház, nemcsak etikai szempontból szükséges, hanem a humanizmus szempontjából is, s különösen fizikai szempontból okvetlenül kell, hogy az behozassék. Az egész kontinensen mindenütt ez az ügy a törvényhozásnak tárgyát képezte és tárgyát képezi mai nap is. Minálunk 1848 óta folytonosan napirenden van. Az 1848-iki — gondolom — 53. törvényczikk 19. §-ában van lefektetve a vasárnapi munkaszünetről történő intézkedés. De ez oly hiányos, szerkezete oly laza, hogy ez azóta folytonos veszekedésnek a tárgyát képezi. A hatóságok ugy magyarázzák, a hogy nekik tetszik, és itt bebizonyosodott az a közmondás: a hány ház, annyi szokás. Az 1879. törvényhozás ezt a laza szerkezetet fentartotta. Az 1891-ki törvényhozás, a mikor a vasárnapi munkaszünetről intézkedni kivánt, egyoldalu lett; mert csakis az ipari munkásosztályra akarta kiterjeszteni a vasárnapi munkaszünetet. Ennek következtében ennek a törvényczikknek etikai alapja ninesen, mert a munkásosztály életviszonyait egyáltalában nem tekinti, vagy kellőképen nem öleli fel, sőt még ennek végrehajtása sincs kellőleg biztositva, azért ezen kérvények taxative elősorolják azon okokat, azon bajokat, a melyeknek orvoslása okvetlenül szükséges, a mely orvoslás azonban ennek a törvényczikknek módositása nélkül lehetetlen.

Ugy a szellemi, mint a fizikai munkások számára a 7-dik nap munkaszünetét behozni a törvényhozásnak elodázhatatlan kötelessége, és épen ilyenkor, mikor az egész közönség szinte vágyik már, hogy ezen intézkedések foganatba vétessenek, megdöbbenve kell hallanom, hogy a közigazgatási tisztviselőkre nézve a vasárnapi munkaszünet csak pium desiderium fog maradni. A vármegyei szabályrendeletek most ujra módosittatnak, de a köztisztviselők számára csak szükebb körre lesznek szoritva azok az ünnepek, a hol fel lesznek mentve a munkától és a vasárnapoknak is csak bizonyos órája fog rendelkezésükre állani, hogy kipihenhessék magukat. Mit vétettek ezek a tisztviselők, t. miniszterelnök ur, hogy hat napi nagy és nehéz munka után, különösen most, mikor a törvényhatóságok agyon vannak már terhelve mindenféle munkával, ezeknek egyáltalában ne adassék mód a pihenésre, ne adassék mód vallási kötelezettségeik teljesitésére és különösen arra, hogy családjuknak is élhessenek?

Addig, mig az egész vonalon a vasárnapi munkaszünet nem lesz behozva, azt hiszem, egy különös bajt kell orvosolni. Népünknek különösen a felső vidéken megrontója a pálinkás bolt és a korcsma. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Ahhoz nem kell specziális törvényhozás, hogy ezt a rákfenét valahogyan kigyógyitsuk, ehhez elegendő a belügyminiszternek egy rendelete, hogy vasárnap és ünnepnapon a pálinkásboltok és korcsmák zárassanak be. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ehhez nem kell bővebb kommentár. A pénzügyminiszternek egyáltalában nem kell félnie, hogy az eráris zsákon bizonyos folytonossági hiányok fognak mutatkozni, *(Derültség a néppárton!)* mert ha ezek mutatkoznak is, nem érnek fel azzal az erkölcsi haszonnal, a mely abból fog hárulni az országra, hogy népünket az erkölcsi elvadulástól meg fogjuk menteni. *(Ugy van! a néppárton.)*

Molnár János: Az anyagi zülléstől is!

Trubinyi János: Miután az eddigi törvényhozási intézkedések nem biztosithatják kellőkép azt, hogy népünknek erkölcsi érzését megszilárditsuk, hogy azt az erkölcsi végromlástól, az erkölcsi elvadulástól és anyagi végpusztulástól megmenthessük, ennek a törvénynek módositását elodázhatatlan kötelességnek tartván, kérem a t. képviselőházat, hogy benyujtandó határozati javaslatomat elfogadni méltóztassék, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* annál is inkább, mert tulajdonképen kérelemmel fordulok benne a t. kormányhoz és nem utasitással.

Határozati javaslatom igy szól *(olvassa)*:

»A vasárnapi munkaszünetről szóló 1891: XIII. t.-cz. revizióját czélzó kérvények azzal a kérelemmel adassanak ki a kormányelnök urnak és általa a kormánynak, hogy egy uj, erkölcsi alapon nyugvó, a munkásosztálynak életviszonyait és vallásos kötelezettségeit kellőleg felölelő és precziz szövegü törvénymódositást szerkesztessen és a törvényhozás elé terjeszszen.« *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Az előttem szóló képviselő ur engem is aposztrofált és azt hozzám is intézte; arra kivánok nyilatkozni.

A mi a közhivatalnokokat illeti, nem vagyok abban a helyzetben, hogy mást jelentsek ki, mint azt, hogy a mai állapoton valami gyökeres változást tenni ez idő szerint nem tartok lehetségesnek. Hiszen egy olyan magától gyakorlatilag meghonosodott munkaszünet a hivatalnokoknál is van.

Trubinyi János: Délután!

Széll Kálmán miniszterelnök: Vannak olyan hivatalok, a hol délelőtt is van. Nagyon sok olyan hivatal van az országban, a legnagyobb része ilyen, künn az országban is, a hol vasárnap szünetelnek. Hát látott már vasárnap a t. képviselő ur adóhivatalt nyitva?

Trubinyi János: Én közigazgatási tisztviselőkről beszéltem!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azok is közigazgatási tisztviselők, általánosságban mind az, nincsen kategorizálva. De más közigazgatási tisztviselőknél is vasárnap a munkaszünet egy bizonyos neme létezik. Hanem azt mondani, hogy ezt most akként fogjuk alkalmazni, hogy egyetlenegy hivatalban vasárnap nem tartozik a tollat a kezébe venni senki, azt, engedelmet kérek, nem lehet. *(Ugy van! Ugy van!)* Ez abszolute lehetetlen. Mert az ügyek ellátása néha sürgősség szempontjából azt nem engedi meg. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt reá kell bizni a gyakorlatra.

Trubinyi János: A felekkel érintkezhetnek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Kérem, konverzálva diskutiálni nem lehet; ezt a bizottságban lehet tenni, de a házban nem. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezt lehetetlen peremptoricze kimondani, ezt a szolgálat érdeke nem engedi meg, ezt rá kell bizni minden miniszteriumra vagy hatóságra, hogy időnkint ez iránt rendelkezzék; az annak a belügye. *(Helyeslés a jobboldalon és a szélsőbaloldalon.)* Ha majd a pragmatika létrejön, lehet ebből valamit belevenni, de akkor sem ugy általánosságban, hogy vasárnap az egész országban a hivatalokban munkaszünet legyen, mert ez lehetetlenség. *(Helyeslés a jobboldalon és a szélsőbaloldalon.)* Vasárnap is adhatják magukat elő sürgős ügyek, melyekben intézkedni kell. Ha a hivataloknál a szünet ki van mondva, akkor az illető tisztviselő nem köteles intézkedni és nem köteles a hivatalba bejönni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Méltóztassék tehát ezt a kérdést ugy hagyni, a mint van, mert nem lehet ám minden kérdést egyik vagy másik nézetből, a mely csak egyoldalulag foglalkozik a tárgygyal, elintézni; ez az ügyek felforgatására vezetne. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Daróczy Aladár előadó: T. képviselőház! Legyen szabad azon kérvényekre vonatkozólag, a melyekhez már Trubinyi János igen t. képviselő ur hozzászólt, a bizottság javaslatát előterjesztenem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Több vármegye a kérvények negyedik sorjegyzékében a 217—227 számig iktatott kérvényekben a vasárnapi munkaszünetnek a tisztviselőkre való kiterjesztésére vonatkozólag kérvényezett a t. házhoz. A magyarországi katolikus egyesületek országos szövetsége pedig a vasárnapi munkaszünetnek teljes kiterjesztése iránt kérvényez s egyuttal tüzetesen részletezi ide vágó kivánságait. Leszek bátor ezt a részletezést röviden a kérvényből magából előadni. *(Olvassa):*

Kivánja a szövetség, hogy 1. a munkaszünet ne csak a vasárnapokon és Szent István király napján legyen kötelező, hanem a kereszténység főbb ünnepein is; ilyenek gyanánt tekintendő legalább is a karáesony, ujév ünnepnapja, nagyboldogasszony és mindszentek ünnepe. 2. A vasárnapi munkaszünet a gyári iparnál az eddigi 24 óra helyett hosszabbittassék meg 36 órára. 3. A sátoros ünnepeken, u. m. karácsony, husvét és pünkösd kettős ünnepein 48 órai munkaszünet biztositassék. 4. Azon iparnemeknél, a melyeknél az ipari munka vasárnapokon is végezhető, köteles legyen az illető iparüző az ezen munkánál alkalmazott munkások olyatén felváltásáról gondoskodni, hogy a munkások minden második héten egy teljes, vagy minden héten egy fél vasárnapon, és pedig az utóbbi esetben d. e. és d. u. munkaszünetet élvezzenek; a munkásoknak számára, a kik kivételesen vasárnapi munkára vannak szoritva, biztositani kell a jogot, hogy a reá következő hét folyamán legalább is 24 órai munkaszünetet élvezzenek. Továbbá a vasárnapi munkaszünet terjesztessék ki a kereskedelmi alkalmazottakra is, és végül, hogy a mezei munkásokra nézve az istentisztelet idején a mezei munka szüneteljen.

A törvényhatóságok pedig azt kérelmezik, hogy a kulturállamok példájára ugy a törvényhatósági és állami hivatalokban is szüneteljen a munka, és igy a közigazgatási és állami tisztviselőkre is kiterjesztessék a teljes munkaszünet.

A bizottságnak az a véleménye, hogy ezen kérvények a miniszterelnök utján a kormánynak lennének kiadandók.

Rátkay László jegyző: Ernszt Sándor!

Ernszt Sándor: T. képviselőház! Magunknak is érdekünkben lévén, hogy ne halaszszuk a tárgyalást, leszek bátor a kérdéshez röviden hozzászólani. Szocziális törvényeink vagy az érdekeltekre vannak bizva, vagy pedig a miniszteri hatalom üt rajtuk csorbát egy-egy rendelettel. Abban a helyzetben vagyunk, hogy a ház asztalára állandóan le vannak téve miniszteri rendeletek, a mely rendeletek a vasárnapi munkaszünetet csorbitják. Itt van pl., t. ház, a bognármunkák kirakodását megengedi a miniszteri rendelet. Hogy miért teszi, azt egyáltalában nem értem. Nem vagyok képes megérteni, hogy miért kellett a bognármunkák kirakását vasárnapra is engedélyezni. Ha ezen az uton haladunk tovább, akkor a törvény intencziója illuzóriussá válik. Egyetlen egy rendeletre emlékszem, a pénzügyminiszter ur boesátotta ki, a mely ebben a tekintetben haladást jelez, más ilyen rendelet tudomásom szerint nem boesáttatott ki.

Már pedig 1891 óta, a mikor ez a törvény meghozatott, haladtak az állapotok. Akkor ezt a törvényt sokan ellenezték, a kik ma már határozottan mellette vannak. A kereskedelmi alkalmazottak már 6 esztendeje küzdenek a teljes vasárnapi munkaszünet érdekében. Néhány év előtt Hegedüs akkori miniszter urhoz fordultak, a ki azt felelte nekik, hogy nem teljesitheti kérelmüket, mert az érdekeltek egy része ennek ellen nyilatkozik. Azonban 1901. évi április 15-dikén a fővárosi kereskedők egyesülete szintén egyhangulag nyilatkozott a teljes vasárnapi munkaszünet mellett. Sőt tovább is mentek: egyes szakmákban a fővárosi kereskedők saját jószántukból megadták a teljes vasárnapi munkaszünetet. Az idén, október végén tartott nagyváradi iparos-kongresszus szintén arra az álláspontra helyezkedett, hogy a teljes vasárnapi munkaszünet minden korlátozás nélkül megadassék.

Vannak azonban egyes iparágak, a melyekben a helyzet egyszerüen tarthatatlan, és épen azon iparágak ezek, a hol épen az iparosok magnk a legjobb helyzetben vannak, mig a segédszemélyzet helyzete a lehető legrosszabb. A péksegédeknek Hegedüs akkori miniszterhez intézett beadványából kitünik, hogy azok naponta 16—18 órát töltenek munkában; ezt azért mondom, mert Erdély volt miniszter ur azt kiáltotta közbe Trubinyi János t. képviselőtársamnak, hogy hiszen van munkaszünet, hát annak illusztrálásául, hogy milyen ez a vasárnapi munkaszünet, mutatok reá a péksegédek beadványára, a kik azt kérik, hogy legalább minden második vasárnapon legyen félnapi szabad idejük. Mert ninesen senki, a ki ennek a törvénynek betartását és be nem tartását ellenőrizni tudná és akarná.

Azonfelül tessék megnézni, hogy inasgyerekeink állapota milyen. Hisz ezek valóságos páriái a társadalomnak! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kultuszminiszter ur akkép intézkedett, hogy az ipari szakoktatás azokban a szakmákban, a melyek a tanonezot vasárnap délelőtt is igénybe veszik, vasárnap délután legyen, ugy, hogy azok a szerenesétlen tanonezok még vasárnap délután is három-négy órát iskolában töltenek, hogy azután hétfőn reggel ujra kezdjék meg munkájukat.

A mi aztán a hivatalnokokat illeti, a miniszter urak fiskális szempontból elütnek bennünket, a mikor az ő munkaszünetükkel előállunk. Németországon a kereskedelmi kormány

deficzittel küzd. a postának óriási deficzitjei vannak, ott a posta mégis csak egyetlenegy hivatalos órát tart, és azt is az istentisztelet idején kivül. Németországban keresztül tudják ezt vinni, itt azonban fiskális szempontok miatt nem akarják a kérdést megbolygatni.

T. ház! Voltak manchesteri idők, a midőn a manchesteri sajtó valósággal gúnyolta az efféle törekvéseket. Azonban a manchesteri idők diadalünnepei elmultak, és a manchesteri sajtó az ő győzelmeit nem tudta megvédeni, mert az 1889. évi párisi kongresszus kimondotta, hogy a vasárnapi munkaszünet az igazi szabadságnak követelménye, mert a legigazibb demokratizmus is okvetlenül megköveteli, hogy meglegyen a vasárnapi munkaszünet, és pedig meglegyen minél teljesebb mértékben.

T. képviselőház! Ugy a családi, mint a szocziális békének, valamint a hazának ép ugy, mint a társadalmi együvétartozandóságnak és a morális együttérzésnek legfőbb követelménye, hogy a vasárnapi munkaszünet szigorun megtartassék. *(Élénk helyeslés és éljenzés a néppárton.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Kivan valaki szólani?

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassék megengedni, hogy csak igen röviden — mert egy fontos törvényjavaslatom van ma a napirenden, a melyet, lehetőleg még ma elvégezni, igen nagy érdek volna — válaszoljak a t. felszólaló képviselőtársaimnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Válaszolni óhajtok első sorban arra nézve, a mit Szederkényi Nándor t. barátom mondott, hogy t. i. a kereskedelmi alkalmazottak köteles biztositására vonatkozólag milyen álláspontot foglalok el. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőtársam volt szives megemliteni, hogy ez gondoskodásom tárgyát képezi. Már nem egyszer jelentettem ki e házban és különösen a bizottságokban is azt, hogy bizonyos sorrendet kell tartanom az általam a ház elé terjesztendő javaslatokban. annál is inkább, mert ezen fontos szocziálpolitikai alkotások az állam részéről mégis valószinüleg bizonyos anyagi áldozatokkal fognak járni. Sorrend tekintetében a legfontosabbnak tartom — és azt hiszem, a t. ház ebben velem egyet fog érteni — a baleset elleni biztositást. *(Helyeslés.)* Remélem, hogy ezt minél előbb nyilvánosságra hozhatom, *(Tetszés.)* és azután a szakkörökkel való alapos megbeszélés után a ház elé terjeszthetem. *(Általános helyeslés.)* Hogy a nyugdijbiztositás kérdésével is óhajtok foglalkozni, ezt már többször kijelentettem s ezzel t. barátomat talán megnyugtatom. *(Helyeslés.)*

A másik kérdés azután a vasárnapi munkaszünetnek a kereskedőkre való alkalmazása. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt hiszem, mindnyájan egyetértünk abban, hogy a vasárnapi munkaszünet kérdése az országban hódit, és ez kivánatos és üdvös. Nem kivánok általános fejtegetésekbe belebocsátkozni, a mint azt tette a legutóbb felszólalt t. képviselőtársam, mert azt hiszem, nagyon helytelen volna, hogyha elvi differenciákról beszélnénk akkor, mikor a gyakorlati kérdésre nézve talán egyetértünk. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Nem az a kérdés, hogy milyen szempontból óhajtom ezt vagy amazt megtenni; a fődolog az, hogy bizonyos dolgot mindnyájan akarunk és ez talán fontosabb, mint az elvi differenciák. *(Általános helyeslés.)*

A vasárnapi munkaszünet kiterjesztését igenis óhajtom én is. *(Általános helyeslés és éljenzés a néppárton.)*

Buzáth Ferencz: Csakhogy fogtunk végre egy minisztert! *(Élénk derültség.)*

Zboray Miklós: Fogtunk, de visz! *(Derültség.)*

Molnár János: Megijedt a dicsérettől! *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: De, t. képviselőtársamat szabadjon kérnem, méltóztassék megengedni, hogy ebben is fokozatosan haladjunk. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én azt hiszem, hogy a kereskedői alkalmazottakat illetőleg ma már leginkább meg van érlelve az általános nézet, hogy reájuk ki kell terjeszteni a vasárnapi munkaszünetet. *(Általános helyeslés.)* Itt akartam kezdeni, de méltóztassék megengedni, hogy mielőtt egy határozott javaslattal, vagy rendelettel előlépek, előbb kellő megnyugvást szerezhessek magamnak az iránt, hogy rendeletem azután tényleg az összes érdekeltek jóakaratu támogatásában fog részesülni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Hiszen a törvény alapján van módomban rendeleteket kiadni, de a rendeletet kiadni és azután azt látni, hogy egypár hét mulva nagy az elégületlenség az érdekelt körökben és azt vissza kell vonni, ez, azt hiszem, nem volna épen a czélnak megfelelő. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Méltóztassék nekem megengedni, t. képviselőtársunk, hogy én magamnak meggyőződést szerezhessek arról, hogy ez az érdekeltek körében elfogadásra fog-e találni és hogy nem kell-e attól tartani, hogy nem lesznek vele megelégedve, *(Felkiáltások a néppárton: Kivánják!)* mert ha valaki valamit komolyan akar, annak körültekintéssel kell azt csinálni és nem meggondolatlanul. *(Helyeslés.)* Én tehát nem kérek egyebet a t. háztól, mint azt, hogy méltóztassék nekem időt adni, hogy meggyőződhessem arról, hogy azt, a mit magam is óhajtok — és reménylem, hogy ebben méltóztatik meg is nyugodni — *(Helyeslés a néppárton.)* megcsinálhatom-e a nélkül, hogy ez az érdekelt körökben elégedetlenséget keltsen? *(Helyeslés.)*

Mindezek alapján kérem, méltóztassék a kérvényi bizottság azon javaslatát elfogadni, hogy a kérvények pártolás nélkül adassanak ki a kereskedelemügyi miniszternek.

Szederkényi Nándor: Határozati javaslato-

mat feltételesen adtam be azzal, hogy megvárom a t. miniszter ur nyilatkozatát. Ez a nyilatkozat engem megnyugtatott és ezen, a ház előtt elhangzott nagyon is megnyugtató nyilatkozat következtében, a mely, gondolom, a közvéleményt is megnyugtatja, határozati javaslatomat visszavonom.

Trubinyi János: Szintén visszavonom határozati javaslatomat.

Elnök: T. képviselőház! Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Azok, t. i. Szederkényi és Trubinyi képviselő urak, a kik módosításokat adtak be a kérvényi bizottság határozati javaslatához, azokat visszavonták és igy azt gondolom, kimondhatom, hogy a ház a kérvényi bizottság határozati javaslatát fogadja el mind a két tárgyu kérvényre nézve. *(Helyeslés.)* E szerint a 215. és a 216. számu kérvények a kereskedelemügyi miniszternek, a 217—227. számu kérvények pedig a miniszterelnök utján a kormánynak adatnak ki. *(Helyeslés.)*

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Arad sz. kir. város, Somogy vármegye, Baja város, Tolna vármegye, Pozsony sz. kir. város, Borsod vármegye, Heves vármegye, Sáros vármegye, Győr sz. kir. város, Pozsony vármegye és Abauj-Torna vármegye a közpénztárakban elhelyezett városi, alapitványi és gyámpénztári árvapénzeknek mikénti kezelésére vonatkozó 1877 : XX. t.-cz. módositását kérik.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! E törvényhatóságok arra való tekintettel, hogy szerintük a törvényhatósági bizottsági tagok anyagi felelőségére vonatkozólag az 1877 : XX. t.-cz. 291. §-ának rendelkezései nem világosak és igy adott esetekben félremagyarázhatók, ennek módositását kivánják és egyuttal a törvényhatósági bizottsági tagok anyagi felelőségét pontosan körvonalozó törvényhozási intézkedést kérnek.

A kérvényi bizottság véleménye az, hogy ezen kérvények a belügyminiszternek adassanak ki. *(Elfogadjuk!)*

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólani senki sem kiván, kimondom, hogy a kérvényi bizottság javaslata elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Pancsova t. h. város, Selmecz- és Bélabánya sz. kir. város, Kecskemét t. h. város, Temesvár sz. kir város és Győr sz. kir. város, Pancsova t. h. városnak önálló képviselőválasztási kerületté való átalakitását kérik.

Daróczy Aladár előadó: Pancsova város, mint önálló törvényhatóság képviselőválasztó kerületté való alakitását kérelmezi.

Ez a kérvény a belügyminiszternek lenne kiadandó. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha szólni senki sem kiván, kimondom, hogy a kérvényi bizottság határozati javaslata elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye kéri az állategészségügy rendezéséről szóló 1888: VII. t.-cz. módositását.

Daróczy Aladár előadó: Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye az állategészségügy rendezéséről szóló 1888: VII. t.-cz. rendelkezéseit részben a megváltozott viszonyokra való tekintettel, részben pedig a haladó élet követelményeivel szemben immár nem eléggé megfelelőeknek és részben elavultaknak tartván, kéri e törvény módositását bizonyos szempontokból, a melyeket, ha kivánni meltóztatnak, részletezhetnék is. *(Felkiáltások: Nem kivánjuk!)*

A kérvényi bizottság véleménye az, hogy ezen kérvény a földmivelésügyi miniszternek volna kiadandó.

Elnök: Ha szólni senki sem kiván, kimondom, hogy a kérvényi bizottság határozati javaslata elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Bács-Bodrogh vármegye a katonai előfogatok kiszolgáltatásának szabályozását kéri.

Daróczy Aladár előadó: Bács-Bodrogh vármegye arra való tekintettel, hogy a katonai előfogati előjog a mai viszonyok mellett béke idejében nem indokolt és hogy a fuvardij minimális — kilométerenkint 14 fillér, — ezen kérdés törvényhozásilag való rendezését kivánja. Ez a kérvény a kérvényi bizottság javaslata szerint a honvédelmi és a belügyminiszternek lenne kiadandó.

Elnök: Ha nincs észrevétel, a kérvényi bizottság javaslata elfogadtatik.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Pozsony vármegye, Baja város, Arad sz. kir. város, Moson vármegye, Hódmező-Vásárhely város, Heves és Sáros vármegye, Kecskemét törvényhatósági város, Szepes, Zemplén és Nógrád vármegye, Szatmár-Németi sz. kir. város, Ugocsa, Ung, Háromszék, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun és Liptó vármegye a nemzetiségi törvény módositása iránt kérvényeznek.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A felsorolt törvényhatóságok a nemzeti egység és a nemzeti állam biztositása érdekében a nemzetiségi törvénynek szigoritott alapokon leendő módositását kivánják. A kérvényi bizottság véleménye szerint ez a kérvény a miniszterelnök ur utján a kormánynak lenne kiadandó.

Dedovics György jegyző: Haydin Imre!

Haydin Imre: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttünk fekvő feliratok azon nagymérvü nemzetiségi izgatás hatása alatt keletkeztek, a mely a hazai Felvidéken szanaszét folyik, és a mely hogy minő nagy méreteket ölt, annak legcsattanósabb bizonyitéka az, hogy a Felvidék valamenuyi törvényhatósága Pozsony vármegye kezdeményező feliratát magáévá tette, és azt hasonszellemü felirattal pártolja. És én, mint felvidéki képviselő nem térhetek ki, t. ház, azon kötelesség elől, hogy ezen feliratok érdekében szót emeljek, és hogy azokat mint a Felvidék szorongatott magyarságának

szózatát a t. ház b. figyelmébe ajánljam. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)*

Hogy ezt tehessem, szükséges, hogy legalább nagy vonásokban ecseteljem azt a nemzetiségi izgatást, a mely ezen feliratok politikai hátterét képezi. Elsőbben azonban két kijelentéssel tartozom. Az egyik az, hogy én tökéletesen osztom és vallom pártom vezérének, a t. miniszterelnök urnak azon emlékezetes kijelentését, hogy ő Magyarországon politikai értelemben vett nemzetiségi kérdést nem ismer. Hiszen ez a kijelentés magából a nemzetiségi törvényből folyik, a mely világosan és határozottan kimondja azt, hogy csak egy politikai nemzet van: a magyar és ebből folyólag a nemzetiségek, mint ilyenek nálunk politikai fogalmat nem alkothatnak és igy azok, a kik ennek daczára politikai képviseletükre vállalkoznak, ellenkezésbe jutnak magával a nemzetiségi törvénynyel, tehát azzal a törvénynyel, a melynek alapjára helyezkednek és a melynek végrehajtására törekszenek.

Második kijelentésem az, t. ház, hogy felszólalásom nem irányul maguk a nemzetiségek ellen, nem különösen a Felvidék derék, jóravaló és áldottlelkü tót ajku népe ellen, hanem azon lelketlen izgatók ellen, *(Ugy van! jobbfelől.)* a kik a haza iránti hűségéből, a magyar nemzethez való ragaszkodásából, a magyar állameszméhez való tartozásából kiforgatni próbálják. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

T. ház! A felvidéki nemzetiségi mozgalom két irányban halad; az egyik a tót nemzeti pártnak akcziója, a melynek képviselői már itt ülnek e házban, s a melynek legfőbb organuma a Turócz-Szentmártonban megjelenő »Narodni Novini«. Második iránya e mozgalomnak az u. n. cseh-tót egység propagandája, a melynek látható politikai kifejezője még nincs ugyan, de a mely annál hatályosabban és elevenebben agitál lapjaiban: a szakolczai »Hlas«-ban, a turócz-szentmártoni »Ludové Noviny«-ben, a tiszolczi »Dennicá«-ban és a liptó-szentmiklósi »Cirkevni Listy«-ben. A két irány között bizonyos antagonizmus létezik. Azonban bármennyire is veszekednek egymással, végső törekvéseikben mégis összetalálkoznak: a szlávságnak eszméjében. A tót nemzeti párt czéljai és programmja le vannak fektetve abba a választási szózatba, a melynek alapján képviselőik ide kerültek. Csakhogy téved az, a ki azt hiszi, hogy ennek a pártnak igazi czéljai ki vannak meritve ezen választási szózatban. A tót nemzeti pártnak legnagyobb hibája és egyuttal ez reánk nézve a legnagyobb veszedelem, hogy nem őszinte, hogy képviselői mást hirdetnek itt a házban és a párt mást hirdet és cselekszik ott künn a Felvidék körében. Engedje meg a t. ház, hogy ezt egészen röviden bizonyitsam. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* A tót nemzetiségi képviselők itt a házban kijelentik, hogy ők nem pánszlávok, sőt Kollár Márton t. képviselőtársam kijelentette, hogy ő szemébe akar nézni a pánszlávizmusnak. Hát nézzünk a szemébe ennek a pánszlávizmusnak. *(Halljuk! Halljuk!)* Hiszen nem kell messzire mennünk, csak a pártnak a homlokára kell tekintenünk.

Ennek a pártnak hivatalos neve: slovenská národná stráná, vagyis magyarul: tót nemzeti párt. Ezt itt a házban nem használják, itt csak pártfeleknek nevezik egymást. Már engedelmet kérek, én Magyarországon csak egy nemzetet ismerek, a magyart. *(Ugy van!)* A ki tehát pártjának homlokára azt irja, hogy ő a tót nemzetiségből tót nemzetet akar nevelni, az csürhet-csavarhat, az tagadhat, de én előttem mégis csak pánszláv volt, most és lesz. *(Ugy van!)* Azok az urak itt azt hirdetik, hogy jó hazafiak. Nézzük meg ezt közelebbről. Azt hiszem, minden hazafi első sorban a haza jövőjét akarja. Azzal pedig tisztában van mindenki, hogy e magyar haza a maga exponált földrajzi helyzetében csak ugy állhat fenn, ha erős magyar államot képez. Az erős magyar államot csak egy alkothatja: az erős magyar nemzet. *(Ugy van!)* Ennek az erős magyar nemzetnek pedig a legerősebb köteléke a magyar nyelv. *(Ugy van!)* A ki tehát a magyar nyelvnek, mint államfentartó nyelvnek jogos és természetes terjedése ellen állást foglal, a ki ide jön, hogy ezen jogos és természetes terjedés ellen tiltakozzék, a ki a Felvidéken a tót nyelv egyeduralmát hirdeti, az, a szónak betüje szerint is pánszláv, akárhogy tagadja. *(Ugy van!)* Menjünk tovább. Azok az urak azt mondják, hogy az ő törekvéseik a haza határain belül mozognak. Hát kérdem, miért van az, hogy az ő pártfeleik, pártuknak oszlopos tagjai minduntalan mászkálnak hol Prágába, hol Krakkóba, hol Zárába, hol Laibachba és mindenütt manifesztálják és hangoztatják a magyarországi tót népnek érzelmi szolidaritását a többi szláv népekkel. *(Ugy van!)* Azt gondolom, hogy a hazai tót népnek érzelmi közössége csak idebent a házában lehet azokkal, a kikkel évezredeken át együtt lakik, él szenved és örül. *(Ugy van!)*

És, kérdezem, miért van az, hogy a mikor a lengyelek, csehek, oroszok, szerbek, Turócz-Szent-Mártonba, az ő fészkükbe térnek, tárt karokkal fogadják, ünneplik őket, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* és a mikor 1893-ban mi felvidéki magyarok voltunk ott Turócz-Szent-Mártonban, zárt ajtókra és fagyos visszautasitásokra találtunk. *(Mozgás a jobboldalon. Felkiáltások: Gyalázat!)* Ez az az őszinteség.

De tovább megyek. Ezek az urak azt hirdetik, hogy ők itt a házban a békés megértést óhajtják és keresik. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Eltekintve attól, hogy ők a békés megértés lehetőségét kizárták már akkor, a mikor programmjukat követeléseik minimuma gyanánt állitották oda, megvizsgálom azokat a módokat, a melyeket ők követnek e lehetőség elérésére. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Bizonyára méltóztatnak a t. ház tagjai emlékezni arra a gavallér előzékenységre, a

melylyel a magyar sajtó, mint a magyar közvélemény kifejezője fogadta Veszelovszky Ferenez t. képviselőtársam itt mondott első felszólalását. Az ember azt gondolta volna, hogy épen a békés megértés lehetőségének elérése végett az ő organumaik a szónokainkat hasonló elbánásban fogják részesiteni. Emlékeznek a t. ház tagjai arra az előkelő nyugodt, higgadt, tárgyilagos és előzékeny beszédre is, melyet Hodossy Imre t. képviselőtársam tartott e házban, és a mely a magyar nemzeti polikának egyik örökbecsü monumentumát képezi. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Nézzük csak, hogy az ő organumaik hogyan fogadták Hodossy Imrének ezt a kimagasló beszédét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is a »Narodni Novini«-ben, az ő hivatalos szőesövükben vezérczikk jelent meg, ily czimen: »Szégyen és gyalázat a magyar parlamentnek.« Jól értsük meg, t. ház: a magyar parlamentnek, mint hogyha ez a parlament nem volna az övéké is. Az ember azt gondolná, hogy valamely botrány történt e házban. Nem, t. ház; szó szerint: Szégyen és gyalázat azért, mert meghallgatták Hodossy Imre beszédét. *(Mozgás jobbfelől.)*

És most jön irodalmi méltatása a beszédnek: »Hodossy ur behozott a házba öreg, büdös, moslékot, azt szétfröcsentette, hogy büzétől minden zug megtelt.« *(Nagy mozgás a jobboldalon; felkiáltások: Disznóság!)*

Most jön tárgyi kritikája ennek a beszédnek. Azt mondja: »Hodossy Imrének ez a beszéde egy galád, buta, gyáva, rabulista prókátori támadása és megsértése az egész tót népnek, minden egyes tótnak.«

B. Feilitzsch Arthur: Botrány! *(Ugy van! jobbfelől.)*

Haydin Imre: Kérdem, szellemi koeczanás ez? Nem, ez vak gyülölet, gyülölete mindennek, a mi magyar és mindenkinek, a ki a magyarság védelmére kél. Jó izlésem tiltja, hogy elmondjam, mily kifejezésekkel illetik a miniszterelnök urat, mily inszinuáeziókkal merészkednek még a t. ház elnökéhez, gróf Apponyi Alberthez is. Csak azt jelenthetem ki, hogy ugyanaz a gyülölet organumaik minden egyes számából kirí, hogy ezek soha máskép nem kezelik a magyarságot, mint a legnagyobb gyülölettel, a legnagyobb megvetéssel, lenézéssel és a gúny legsértőbb fegyvereivel. Nem tehetek róla, t. ház, a mikor ezt napról-napra olvasom, a mikor napról-napra látom, akkor önként érlelődik bennem a meggyőződés, hogy ezeket az indulatokat soha kapaczitálással, hanem csak erővel és hatalommal lehet lebirni. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Nem szeretek saját személyemmel foglalkozni.

Rakovszky István: A várnai választással!

Haydin Imre: De mert ez tárgyi összefüggésben van azzal a tendeneziával, melyet kimutatni óhajtok, kénytelen vagyok. Engem képviselőházi beszédemért ez a lap egyszerüen gaz árulónak nevezett. Én nagyobb diesőséget nem ismerek, mint a tótot elárulni a magyarnak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én azt tartom igazi árulónak, ki e miatt árulással vádol. *(Helyeslés a jobboldalon.)* De nézzük azt, miért vádolnak ők engem árulással. Én Hurbán 48-ki szerepléséről azt mondtam, hogy rablókaland, mint a hogy tényleg az is volt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Erre azt irják: »Ez az ember merészeli tót nemzeti felkelésünket rablókalandnak minősiteni«. Hát ők Hurbán hazaáruló vállalkozását tót nemzeti felkelésnek tartják s akkor ezek az urak tagadják, hogy még mindig liptószent-miklósi programm alapján állanak és hogy még mindig az Okoljét, a tót nemzetiségi tartományt keresik? Maga a »Narodni Noviny«, az sem óvatos mindig; t. i. megtámadták őket kivülről azért, hogy a tót nemzeti párt elhagyta a liptó-szent-miklósi programmot. Erre a »Narodni Noviny« védi a tót nemzeti pártot és azt mondja: inkább csak a viszonyokkal és az idővel való megalkuvásból esináltuk meg a programmot, de a liptó-szent-miklósi programm, tehát a külön tót nemzetiségi tartománynak eszméje, az minden jóravaló tót lelkében mint örök ideál marad. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Mit irt pl. a »Narodni Novini« egy másik számában? »Azt gondolják a magyarok, hogy ők képezik a gyomrot és mi vagyunk az ebéd benne«? *(Mozgás.)* Én mindezeket csak azért hoztam fel, hogy ne ámitsuk magunkat s még inkább ne ámittassuk magunkat. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Méltóztassék teljesiteni ezeknek az uraknak a követelését és meglátják, hogy holnap jönni fognak mások, kik többet fognak akarni, holnapután mások, kik még többet fognak akarni, és egyszerre ott leszünk abban az áldatlan nemzetiségi viszályban, mely mint Ausztriában, emészti az állam egységét és a polgárok békés megélhetését. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Most engedje meg nekem a t. ház, hogy a Felvidék nemzetiségi izgatásainak egy másik irányára térjek át.

Szüllő Géza: A várnai választásra!

Rakovszky István: Ez az oka az ilyeneknek! *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem tetszik?)*

Trubinyi János: Nagyon jól beszél!

Rakovszky István: De nem eselekszik jól!

Haydin Imre: Engedje meg nekem a t. ház, hogy a cseh-tót egységről és a cseh-tót nemzetiségi eszme propagálásáról röviden szólhassak. Már két izben volt alkalmam a t. ház előtt ezen propagandának czélját, terjedelmét és módszerét részletesen kifejteni. Nemrég megjelent egy füzet is ezen propagandáról dr. Czambel Samu kitünő tollából, mely ritka avatottsággal tárgyalja ezt a kérdést és mely, ugy tudom, szét is osztatott a t. ház tagjai közt. Röviden jelzem, hogy a cseh-tót egység egy gondolatból indul ki: hogy a cseh-, morva- és a magyarországi tót nép nem-

zetiségi egységet képez, vagyis egy nemzetet. Ebből a gondolatból szövi tovább a politikai tervet, hogy t. i. ha az osztrák-magyar monarchia válságba kerülne és esetleg uj államalakulások következnének, akkor ebből a három népből és ezen népek által lakott territóriumból, tehát Csehországból, Morvaországból és a magyar Felvidékből visszaállittassék Szvatopluk egykori szláv birodalma. *(Mozgás.)*

Ez a czél be nem vallott ennél a szövetségnél, de hogy mégis él lelkében, az magából a dolog természetéből következik; hiszen nem volna érthető, hogy egyszerre most miért vetették fel ennek a nemzetegységnek a kérdését, miért propagálják és miért kultiválják azt annyira?

Ennek a czélnak a szolgálatában áll a cseh-tót egység, és ennek a czélnak kivánja kulturailag, gazdaságilag és társadalmilag előkészitni a hazai tótokat. Igen erős eszközökkel dolgozik ez, t. ház. Igen sok lapot tart fenn Magyarországon, a nyomtatványok és könyvek ezrével árasztja el az egész Felvidéket, anyagi térre lép és épen azért igen veszélyes, mert anyagi lekötelezésbe akarja hozni a felvidéki tót népet. Alapit szövetkezeteket, a felvidéki nemzetiségi pénzintézeteket ellátja cseh tőkével, és — a mint azt egy külön beszédemben kifejtettem — most már gyári vállalkozások terére is lépett azzal a czelluloze-gyárral, a melyet Turócz-Szent-Mártonban felállitani óhajtanak. Ennek a czelluloze-gyárnak sorsa közigazgatási uton most a t. kormánytól függ.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem bizony!

Haydin Imre: Nem kivánom a t. kormány elhatározását befolyásolni . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem itt van, hanem az ottani hatóságoknál van.

Haydin Imre: . . . mégis kötelességem egyre rámutatni, arra t. i., hogy ez a vállalkozás cseh pénzzel indult, hogy cseh kiváló nemzetiségi politikusok vettek abban részt, hogy a prágai lapok pl. a Hlas Naroda, azt mint cseh nemzetiségi vivmányt ünneplik. Hát, t. ház, hogyha ez a vállalat létesül Turócz-Szent-Mártonban, nemcsak hogy Turócz-Szent-Mártonban a nemzetiségi erőarányok a magyarság kárára meg fognak billenni, nemcsak hogy az eszmének egy ujabb erőde támad, hanem, t. ház, veszedelmes ez azért, mert ez a vállalkozás az egész felvidékre kiterjesztheti szálait.

Tudvalevő, t. ház, hogy egy czelluloze-gyárnál nem annyira a gyár-üzem a fő, hanem a fa-üzlet. Ennek a fa-üzletnek a révén a vállalat szét fogja küldeni ügynökeit az egész Felvidékre, az ottani községekbe és ezek az eszméket propagálni fogják, sőt a favételekkel anyagi lekötelezésbe hozzák az egyes embereket. Ebből igen nagy veszély fejlődik. Én egyáltalában, t. ház, a cseh-tót szövetkezetet és a cseh-tót egység eszméjét igen veszélyesnek tartom. Megmondom, t. ház, hogy miért? Mert igen erős anyagi eszközökkel dolgozik.

Molnár Jenő: Jól teszi!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nagyon kedves!

Haydin Imre: Másodszor, mert jól tudom, t. ház, hogyha egyszer a cseh valahová lábát betette, onnan ki nem mozditható; és harmadszor, mert azt gondolom, hogy épen erősebb eszközeivel azt a gyengébb tót nemzeti mozgalmat magába fogja szivni, a mint hogy ennek a jelei már mutatkoznak is, mert hiszen itt van Jánoska liptószentmiklósi pap esete, a ki a tót nemzetiségi embereknél puhatolódzott és ezek a cseh nyelv javára döntöttek.

Molnár Jenő: Az államnak tessék közbelépni és ne hagyja meghalni éhen azokat az embereket, a kiknek kenyér kell. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Haydin Imre: A szegény nép érdekében én nagyon sokat beszéltem, e tekintetben engem semmiféle vád nem érhet.

Molnár Jenő: Nem önt mondom, hanem a kormányzatot, a mely elhanyagolta őket. *(Zaj.)*

Haydin Imre: T. képviselőház! Igy világitván meg a helyzetet, már most engedjék meg nekem, hogy magáról a nemzetiségi törvényről ejtsek néhány szót. Szerény véleményem szerint a nemzetiségi törvény két részből áll. Az egyik részben kitüzi a czélt: a magyar államot a magyar nemzet erejében, a másodikban számol az akkor volt viszonyokkal. Tagadhatatlan, hogy ez a második rész sok tekintetben ellenkezik az elsővel. Csakhogy, t. ház, azt hiszem, ha ennek egyes részei végrehajtatlanok maradtak, az nem a kormányzat mulasztásán mult: azoknak végrehajtását, hála Istennek, a magyar nemzetnek fejlődő életereje tette feleslegessé, és azt gondolom, hogy minden törekvés, a mely ezen elernyedt részeknek felujitására irányul, ezen a magyar nemzeti életerőn és annak hatalmán fog hajótörést szenvedni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Én bizva ebben, bizva a kormánynak hazafias erélyében és elszántságában, minden utasitás nélkül nyugodtan teszem le ezen kérvényt az ő kezébe, leteszem mint a felvidéki magyarságnak panaszát, jajszavát, mementoját és utalok Hodossy Imre t. képviselőtársam emlékezetes szavaira, hogy ütött már az utolsó óra. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én azt gondolom, t. ház, hogy a hazai Felvidék kérdése nem politikai kérdés, hanem kenyérkérdés . . . *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Molnár Jenő: Ezt mondom én is!

Haydin Imre: . . . épen azért a Felvidék szegény népének első sorban nemzeti béke kell, hogy kemény sorsával sikeresen megküzdhessen. *(Hosszantartó, élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Rátkay László jegyző: Kovács Pál!

Kovács Pál: T. képviselőház! A magam nevében a kérvényi bizottság javaslatát elfogadom.

Csak azt jelentem ki előre, hogy a tót nyelvet egyáltalában nem birom, igy közvetlenül ezekről az üzelmekről, a melyekről a t. előttem szóló oly elitélőleg szólott, nincs tudomásom; de az általa előadottakhoz a magam részéről teljes mértékben hozzájárulok, mert nem lehet eléggé ostorozni azokat a támadásokat, a melyeket a magyar állameszme ellen ezen túlzók részéről tapasztalunk. *(Ugy van! a néppárton.)* Azonban csak egy körülményre akarom a háznak és különösen a miniszteriumnak figyelmét felhivni, nevezetesen arra, hogy kutassuk, mi az oka annak, hogy ezen túlzók az utóbbi időkben annyira grasszálnak, mert hiszen ok nélkül nem szokott a természetben semmi sem megfogamzani, a természet törvénye azt hozza magával, hogy ha valamely hatás van, az bizonyos ellenhatást szül. Ez minden téren érvényesül és ezt tapasztalhatjuk mindenütt.

Hát én azt kérdezem, helyesen cselekszenek-e azok az urak, a kik csak ilyen szépen beszélnek, mint az én t. előttem szóló képviselőtársam, de másrészt ellenkezőleg cselekszenek? *(Ugy van! a néppárton.)* Én nem akarom rekriminálni azokat az egyes tetteket, a miket egyesek elkövetnek és ezáltal előkészitik a kellő talaját ennek a propagandának, ennek a mozgalomnak további fejlődésére.

Én csak elitélhetem azokat, a kik közreműködnek arra, hogy ez a talaj ezen mozgalmak kifejlődésére jóvá válik. És ez senki más, t. ház, valljuk be, mint különösen a mi közigazgatási tisztviselőink. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ezt mindenki elismeri!)*

Haydin Imre: Majd be fogom bizonyitani okmányokkal legközelebb, hogy kik csinálják a Felvidéken a nemzetiségi politikát. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kovács Pál: Én fenn jártam a Felvidéken és tapasztalatból mondhatom ezeket, mert a mult budget-vita alkalmával száz és száz esetet soroltam fel a t. ház előtt, a melyek egyebet nem bizonyitanak, mint azt, hogy azok az emberek valóságos üldöztetésnek vannak kitéve. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* És kit látnak ők a közigazgatási tisztviselőkben? Az ellenségüket látják és minthogy ott épen ezek a magyar állameszmének hivatalos képviselői, tehát maga a magyar állameszme ellen fordulnak, *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* és igy a kedvező talajt a nemzetietlen elemek működésére e tisztviselők készitik elő. *(Helyeslés a néppárton.)* Azért, t. képviselőház, az én figyelmeztetésem oda irányul, hogy közigazgatási tisztviselőink különösen vegyék a szivükre azon nagy hivatást, a mely őket kell, hogy lelkesitse, hogy őket a nép ne elnyomójának tekintse, hanem támogatójának, tanácsadójának és ugyszólván édes atyjának. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Hogyha, t. ház, ez bekövetkezik, akkor kirántjuk a gyékényt azoknak a túlzóknak lába alól, a kik nem fognak semmiféle kérvénynyel ide merészkedni jönni, mert ilyen kérvények létesülése egyáltalában nem lesz lehetséges. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Akkor semmi ok nem lesz arra, hogy ezt a népet felizgassák és felbizgassák a magyar állameszme ellen és nem fogják őket tömörülésre birni, mert nem lesz alkalom, a mely őket tömörülésre birja. Mert, t. ház, legnagyobbrészt önvédelemből tesznek ilyet. És nekünk mindig a szándékot kell vizsgálni, hogyha valakinek a jó- vagy rosszhiszeműségét egy dologban meg akarjuk itélni. Ha azt látjuk, t. ház, hogy ez tulajdonképen egy önvédelmi harcz — mert én nem akarom a dolognak rosszabbik felét elhinni — akkor arra kell törekedni, hogy ezeket az embereket jó szerrel és emberséges bánásmóddal, tisztességes közeledéssel hozzuk magunkhoz közelebb, nem pedig arra, hogy őket elrémitsük, eltaszitsuk magunktól és őket eltiprottakként kezeljük. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

T. ház! Ez a jogos és méltányos álláspont az, a melyet a magyar államférfiak mindenkor elfoglaltak és ez kell, hogy bennünket is vezessen. Nemcsak szóval, hanem tettel bizonyitsák be azok, a kik hivatva vannak arra, hogy ott ezeken a területeken közreműködjenek a magyar állameszme terjesztésében, oly módon, hogy ezekkel az emberekkel emberségesen bánva, rántsák ki már egyszer a gyékényt ezeknek a nemzetiségi izgatóknak a lába alól. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

Ebben az irányban kivántam a felvetett kérdéshez hozzászólani. *(Helyeslés a néppárton.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Minthogy a kérvényi bizottság inditványát senki meg nem támadta, kimondom, hogy a ház azt elfogadja.

Dedovics György jegyző *(olvassa)*: Tolna, Heves, Sáros és Liptó vármegye, Kecskemét város, Ung és Szatmár vármegye, Pozsony szabad királyi város, Háromszék és Abauj-Torna vármegye kérvényei a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződések felmondása, illetve megváltoztatása tárgyában.

Daróczy Aladár előadó: T. ház! A most felolvasott törvényhatóságok a Szerbiával szemben fennálló gabona- és állatbehozatali határforgalom kedvezményében rejlő nagy mezőgazdasági egyetemes károsodás megszüntetése czéljából intéztek kérvényt a t. képviselőházhoz.

A bizottságnak az a véleménye, hogy ezen kérvények a miniszterelnök utján a kormánynak adassanak ki.

Szöts Pál jegyző: Rátkay László!

Rátkay László: T. képviselőház! Számolva a ház türelmetlenségével, minden gondolkodás nélkül egy tiszteletteljes kérdést intézek a miniszterelnök urhoz. *(Halljuk! Halljuk!)*

A Szerbiával kötött szerződés, mint köztudomásu, 1904-ben lejár, 1903 január 1-éig azonban felmondandó. A bizottság inditványa értelmében e kérvények kiadatnak a kormánynak.

Ebből azonban nem tudjuk meg, vajjon a miniszterelnök ur fog-e élni a felmondás jogával Szerbiával szemben, igen vagy nem? Én tehát kérnék megnyugtató választ a miniszterelnök urtól erre a kérdésre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! A Szerbiával fennálló szerződésre nézve a felmondási kérdés, a mi a határidőt illeti, ugy áll, a mint azt egyik mult ülésen már voltam bátor kifejteni, hogy a szerződéseket általában nem épen szükséges január elseje előtt felmondani abból a czélból, hogy a felmondáson túl tovább, mint egy évig ne tartsanak; mert felmondhatók a szerződések ugy a mi részünkről, valamint a külföld részéről is január elsején túl is, és akkor is már csak egy évig birnak hatálylyal. A január elsejei terminus tehát Szerbiával kötött szerződésünket illetőleg sem olyan, hogy annak elmulasztása a szerződésnek megint ujabb, meghatározatlan hosszu ideig leendő fentartását vonná maga után, mert ismétlem, az január elsején túl is bármikor felmondható, és attól a naptól, a melyen felmondatik, számit a lejáratra nézve az egy évi határidő.

Nézetem szerint ugy áll a kérdés, hogy egyes szerződés felmondásának ügye nagyon nehezen szakitható ki az összes szerződések felmondásának keretéből, mert, a mint már többször voltam szerencsés kifejteni, az egész középeurópai vámpolitika alakulása és igy a mienk is attól függ, vajjon a német szerződéssel miképen leszünk, mikor mondják fel egyáltalában kölcsönösen a kontrahens felek, Németország és Ausztria-Magyarország. A Szerbiával fennálló viszonyunkat és szerződésünket a németországi vámpolitika befolyásolja. A Németországgal ma fennálló szerződés megszünésének következményeiképen állanak elő — ezt állitják maguk a kérvényezők is — azok a sulyos következmények és az a nehéz helyzet, a melyet Szerbiával a határvámkedvezmények tekintetében fennálló állapot tovább fentartása eredményezne; ezen összeköttetésnél fogva a szerb szerződés kérdését a német szerződés dönti el. Nem tartom a kérdést ma olyan sürgős természetünek, hogy abban ma már véglegesen állást kelljen foglalni; azonban igenis azt tartom, ha a szerződés Ausztria-Magyarország és Németország közt megszünik, akkor igen természetesen a Szerbiával fennálló szerződés a határvámkedvezmények dolgában szintén nem állhat fenn, és azért, ha a Németországgal fennálló szerződés Németország részéről felmondatik, azt hiszem, ezt a szerződést a többivel együtt igenis azonnal fel kell mondani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ez, gondolom, megnyugtathatja a képviselő urat, de megnyugtathatja a házat, megnyugtathatja az országot és magukat a kérvényezőket is abban a tekintetben, hogy a kormány éber figyelemmel nézi ezen kérdések mibenlétét és azt az összefüggést, a melyben egymással vannak és nem fogja az időt elmulasztani, a melyben a felmondás vagy fel nem mondás kérdésének elhatározása szükséges, hogy az ország érdekei meg legyenek védve. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólani senki sem kiván, mivel a kérvényi bizottság inditványa egyik oldalról sem támadtatott meg, kimondhatom, hogy a ház a kérvényi bizottság inditványát elfogadta.

Ezzel a kérvények negyedik sorjegyzékét befejeztük. Most következik a napirend szerint az ország némely törvényhatóságában mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 175, 188) tárgyalása.

Neményi Ambrus előadó: T. ház! Az előttünk lévő törvényjavaslat olyan, a melyet csak ismertetni kell, de megindokolni vagy ajánlani teljességgel felesleges. A javaslat indokolása, ajánlása is benfoglaltatik a törvényjavaslat czimében. *(Általános helyeslés.)*

A törvényjavaslatnak lényege az, hogy a kormány szükségét érezte annak már az utolsó télen, hogy némely vármegyében a munkanélküliség enyhitésére bizonyos közmunkákat elrendeljen. Ezen munkák az idei nyár folyamán szüneteltek; most azonban szüksége mutatkozik annak, hogy, ujabb munkanélküliség lépvén fel, ezen munkák befejeztessenek. *(Általános helyeslés.)*

A kereskedelemügyi miniszter ur már most az előttünk levő törvényjavaslatban kéri a házat: először, hogy elődjének intézkedései ezen munkák megindítása tekintetében jóváhagyassanak; másrészről, hogy e munkák befejezésére egyelőre 750.000 korona bocsáttassék a kormány rendelkezésére. *(Helyeslés.)*

Megjegyzem különben, t. ház, hogy a 750.000 korona nem meriti ki azt az egész akcziót és annak az egész akcziónak pénzügyi részét, a melyet a kormány a munkanélküliség enyhitése ügyében megindítani akar.

A teljesség kedvéért felemliteni tartozom, hogy a pénzügyi bizottság tárgyalásai során felmerült az a szempont is, hogy valahányszor ilyen munkák elrendeltetnek, kivánatos, hogy a kormány meggyőződést szerezzen arról is, hogy az illető vármegyék mennyiben meritették ki a saját közmunkáik és a közutak czéljaira rendelkezésre álló törvényes eszközöket. Ebből a szempontból bekértük a megfelelő adatokat, és konstatálom, t. ház, hogy az itt szóban levő 18 vármegye csakugyan ugyszólván a végsőkig meritette ki saját törvényes jövedelmi forrásait. Ugyanis egyetlen vármegye: Csanád megye olyan, a mely csak $7^1/_2\%$-ig vette igénybe az utadót. Három vármegye: Arad megye, Zemplén megye és Zólyom megye 8% erejéig vették igénybe. A többi 15 vármegye mind kivétel nélkül elment a 10% maximumig.

A mennyiben tehát igazolni kellene ezeknek a segélyezését, ebből a szempontból is igazoltnak mondhatnám. Azonban, t. ház, itt

első sorban egy elutasithatatlan társadalompolitikai intézkedésről van szó: t. i. a munkanélküliség ellen való küzdelemről, és ez az egy szempont is teljesen elegendő arra, hogy a pénzügyi bizottság nevében kérjem a házat, hogy ezt a törvényjavaslatot általánosságban és részleteiben elfogadni méltóztassék. *(Általános helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Buzáth Ferencz!

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Mielőtt a t. képviselő ur a tárgyhoz hozzászólana, méltóztassanak nekem megengedni, hogy egy bejelentést tehessek ezen törvényjavaslathoz. *(Halljuk! Halljuk!)*

E bejelentésem abból áll, hogy miután — a mint már az előadó ur is előadni szives volt — az a 750.000 korona tulajdonképen már elköltetett, mielőtt még idejöhettünk volna a házhoz a törvényjavaslattal, tekintettel a szükséglet imminens voltára, *(Helyeslés.)* és miután másrészről ujabb szükség is merült fel ilyen inségmunkák teljesitésére: a pénzügyminiszter ur hozzájárult ahhoz, hogy még 150.000 koronát vegyek fel, *(Általános helyeslés.)* hogy legalább is az idei legsürgősebb munkák megkezdését lehessen ezzel foganatositani. *(Általános helyeslés.)* Ennek következtében a törvényjavaslat nem 750.000 koronáról szólana, hanem 900.000 koronáról, ha a ház sziveskedik ahhoz hozzájárulni. *(Általános tetszés és helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! A magam részéről elfogadom a törvényjavaslatot és ahhoz annyival is szivesebben hozzájárulok, mivel a kereskedelemügyi miniszter ur az inségi munkálatoknak összegét 150.000 koronával fölemelte. Midőn tehát hozzájárulásomat kinyilatkoztatom, csupán azon észrevételt vagyok bátor tenni és figyelmeztetni az igen t. minisztér urat arra, hogy ezen inségi munkák lehetőleg házilag végeztessenek és ne vállalkozóknak adassanak ki, *(Helyeslés a néppárton és a baloldalon.)* mert már a multból tudjuk, hogy az ilyen inségi munkák haszna rendesen a vállalkozók zsebébe szokott menni. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* és épen azokon, a kiken tényleg segiteni kellene, egyáltalában nincs segitve. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* Ez az egyik észrevételem. A másik pedig az, hogy, ha egyes vidékekre bizonyos összeget szántunk, hogy ott a nép nyomorán segitsünk, akkor az a munka csakugyan annak a vidéknek munkásaival is végeztessék. Bereg megyében több izben előfordult már, hogy ilyen inségmunkákat az Alföldről hozott munkásokkal végeztettek, a mivel természetesen azon vidék népének nyomorán épen nem segitettek. *(Helyeslés a néppárton.)*

Egyébként a javaslathoz örömmel hozzájárulok. *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Krasznay Ferencz!

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! Oly czimen kéretik itt egy nagyobb összeg megszavazása, a mely czim maga elégséges ahhoz, hogy magam is — és, azt hiszem, elvtársaim nevében is kijelenthetem ezt — e törvényjavaslathoz hozzájáruljunk. De én azt hiszem, hogy ha valamely törvényjavaslat, akkor ez megérdemelte volna azt, hogy annak idején annak a bizonyos munkásügyi bizottságnak elbirálása alá bocsáttassék, a melyet épen azért kreált a ház, hogy minden kérdést, a mely állami kiadással van összefüggésben és a mely a munkások érdekeit érinti, tisztán az ő szempontjukból, vagyis a munkásügyi szempontból vegyen elbirálás alá. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A midőn tehát erre a kis mulasztásra rámutatok, kérem a t. miniszter urakat, ne engedjék ezt a munkásügyi bizottságot üres bábbá sülyedni, hanem igenis, minden kérdést, a mely összefüggésben van a munkáskérdéssel, utasittassanak ehhez a bizottsághoz.

A javaslatot különben elfogadom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: Méltóztassék megengedni, t. ház, hogy a két felszólaló képviselő urnak röviden válaszoljak. *(Halljuk!)*

A mi először az utóbb felszólalt t. képviselőtársam szavait illeti, egy tisztán inségi segély-akczió, azt hiszem, talán még sem oly természetü dolog, a mely egy szocziálpolitikai vitának hátteréül szolgálhatna és a mely tehát a munkásügyi bizottság elé volna utasitandó. Hanem legyen arról meggyőződve a t. képviselő ur, hogy én gondoskodni fogok arról, hogy annak a bizottságnak, a melynek működése igen hasznos lehet, legyen megfelelő tárgya; nevezetesen a balesetbiztositási, vagy a betegsegélyző-pénztárakra vonatkozó törvényjavaslatot a legnagyobb szivességgel fogom oda is vinni, mert hiszen azért állitotta fel a ház azt a bizottságot, hogy szocziálpolitikai szempontból világitsa meg az ilyen kérdéseket. *(Helyeslés.)*

Buzáth t. képviselőtársamat pedig tisztelettel kérem, sziveskedjék velem közölni az adatokat arra nézve, hogy ilyen dolgok hol fordultak elő ...

Buzáth Ferencz: Bereg megyében!

Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter: ... mert, hogy ilyen inségmunkáknak, a melyek bizonyos megyéknek adatnak ki, nem lehet az a czélja, hogy idegen munkások kapják, az nagyon világos. Azt méltóztatott mondani, hogy Bereg megyében történt. Nos, utána is fogok járni és megfelelő intézkedéseket is fogok tenni arra nézve, hogy a mit az ország, mint inségmunkát megszavaz, az tényleg azon inségmunkára fordittassék is. *(Helyeslés.)*

Ezt voltam bátor a t. háznak bejelenteni és ismételve kérem, kegyeskedjék törvényjavaslatomat elfogadni. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: T. ház! A törvényjavaslat semmi oldalról sem támadtatván meg, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház e törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja. *(Helyeslés.)*

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és 1. §-át, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 2. §-t).*

Elnök: T. ház! Ehhez a szakaszhoz Láng Lajos kereskedelemügyi miniszter és képviselő ur oly értelmü módositást adott be, a mint azt már az általános vita alkalmával jelezte, hogy e szakaszban a 750.000 korona helyett 900.000 korona tétessék. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a módositást elfogadja. *(Helyeslés.)*

A ház a szakaszt ezzel a módositással fogadja el.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 3. §-t).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, t. ház, ugy a szakasz elfogadtatik. Ezzel a törvényjavaslat részleteiben is letárgyaltatván, kérem a t. házat, méltóztassék annak harmadszori felolvasása iránt határozni. — A miniszterelnök ur kiván szólani.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Kérem a t. házat, méltóztassék elhatározni, hogy a törvényjavaslat harmadszori olvasása a legközelebbi érdemleges ülésen történjék. *(Helyeslés.)* Később szándékoztam ugyan megtenni, de már most teszem meg azt, hogy arra kérjem a t. képviselőházat, méltóztatnék elhatározni, hogy — ma tatván a ház, a mint már tegnap volt szerencsém azt előterjeszteni, a szünetek előtti utolsó ülését — a legközelebbi, érdemleges tárgyalásokkal foglalkozó ülés jövő év január 9-én legyen; *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* január 9-én azért, mert január 6., 7. és 8-án még, ugy tudom, a görög-keletiek karácsonyi ünnepei lesznek s az eddigi gyakorlat szerint azokat a szünet megállapitásánál mindig figyelembe szoktuk venni. *(Helyeslés).* Január 9-én tartatnék tehát a szünet után az első ülés, *(Halljuk! Halljuk!)* a melynek napirendjét a mai napirend folytatása képezné. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gondolom, a t. képviselőháznak az ellen alig lesz észrevétele, hogy azon törvényjavaslatok, a melyeket én voltam szerencsés előterjeszteni, és a melyeket a ház a mai ülés napirendjére is kitüzött, a melyeknek tárgyalása azonban a mai ülés napirendjéről már alighanem el fog maradni, a január 9-iki első ülés napirendjére tüzessenek ki. *(Általános helyeslés.)* Arra kérném továbbá a t. képviselőházat, hogy a mennyiben az előterjesztések megtételére, izenetek átvételére, de esetleg törvényjavaslatok előterjesztésére is — magam is akarok egy törvényjavaslatot előterjeszteni — szükségesnek mutatkoznék, méltóztassék a szünet alatt u. n. alaki üléseket, vagyis oly üléseket tartani, a melyeken a ház semmiféle érdemleges munkát nem végez, hanem legfeljebb bizottsághoz való utasitást határoz el, és előterjesztéseket és jelentéseket vesz csupán át. E czélra kérném a t. házat, méltóztassék felhatalmazni a ház t. elnökét, hogy ő ilyen ülések megtarthatására még ezen év utolsó napjainak egyikén, vagy a következő év legelső napjaiban, de inkább még ez évben a házat összehivhassa. *(Helyeslés.)*

Elnök: A miniszterelnök ur előterjesztése kapcsán kérem most a t. háztól azon felhatalmazásokat, a melyekre az elnökségnek a szünetek idejére szüksége van, t. i. felhatalmazást arra, — a mire már a miniszterelnök ur is kérte a házat, hogy az elnökség üzenetek átvétele, törvényjavaslatok benyujtása és egyéb, a ház érdemleges határozathozatalának körébe nem tartozó ügyek elintézésére ugynevezett formai üléseket összehivhasson. *(Helyeslés.)* Továbbá kérném a t. ház felhatalmazását arra, hogy a szünet alatt netalán beálló üresedések esetén az uj képviselőválasztások elrendelése iránt intézkedhessem; *(Helyeslés.)* végül arra, hogy az ujév alkalmából ő Felsége előtt a ház szerencsekivánatait a szokásos módon tolmácsolhassam. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Méltóztatik ezen felhatalmazásokat az elnökségnek megadni; *(Helyeslés.)* és egyszersmind a t. miniszterelnök ur előterjesztése értelmében akkép intézkedni, hogy, ma lévén a háznak utolsó érdemleges ülése, a ház karácsonyi szünete január 9-ig tartson? *(Helyeslés.)* E szerint január 9-ikén volna az első érdemleges ülés, a mely ülés napirendjének első tárgya volna a ma részleteiben is elfogadott törvényjavaslatnak harmadszori felolvasása és a mai ülés napirendjére kitüzve volt törvényjavaslatok tárgyalása. *(Helyeslés.)* Ha méltóztatnak ebbe belenyugodni, akkor kérem a t. házat, hogy most még a néhány percznyi szünet előtt, melyet adni akarok, méltóztassanak meghallgatni a miniszterelnök urnak válaszát Szederkényi képviselő ur interpellácziójára. Ezután több percznyi szünetet adok s akkor áttérünk az interpellácziók meghallgatására. *(Helyeslés.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk!)* Szederkényi Nándor képviselő ur azt kérdezte tőlem, hogy vajjon az olasz borvámklauzula 1903. január 1-én túl is érvényben fog-e maradni? Ez volt a kérdésnek a lényege. Tulajdonképen maga a kérdés preczizebben van formulázva az interpelláczióban.

Nekem volt már szerencsém a t. ház előtt ebben a borvámklauzula-kérdésben többször nyilatkozni. Már a nyáron elmondtam a t. házban, hogy az olasz borvámklauzula fennállását és átvételét az uj szerződésbe a magyar gazdasági érdekeknek és különösen a bortermelés érdekeinek sulyos sérelme nélkül kizártnak tartom. *(Általános, élénk he-*

lyeslés.) Magyarország oly sokat vesztett a mult évtizedekben azon csapások alatt, a melyek ránehezedtek bortermelésünkre, hogy a magyar bortermelő gazdaközönség és annak igen nagy és széles rétegekben elhelyezkedő munkásosztálya *(Ugy van! Ugy van!)* igen sulyosan érzi annak hatását, hogy nagy költséggel előállitott szőlőtelepük és szőlőbirtokuk kellő jövedelmet nem hajt, még pedig igen sok oknál fogva, ugy, hogy nem szabad elmulasztani semmit, a mi lehetővé teszi azt, hogy a magyar szőlőbirtokos sanyaru sorsán javitsunk és megélhetési módját biztositsuk. Nem kizárólag a borvámklauzula az oka, hiszen ez kétségtelen; igen sok ok van, a mi a bortermelőknek ezen mostoha helyzetét előidézte. De az sem kérdés, hogy ez is egy ok a többi között. Azért én már a nyáron voltam bátor kijelenteni a kormány nevében, hogy nem tartom helyesnek, nem tartom lehetségesnek, — mert különben az országnak ezen érdeke védelem nélkül maradna — hogy a borvámklauzula átmenjen az uj szerződésbe. *(Helyeslés.)* A termelés tekintetében annyira különbözők a viszonyok nálunk és másutt, jobb éghajlattal, más talajviszonyok és más munkásviszonyokkal biró országokban, a déli részekben, annyival mostohábbak a viszonyok nálunk az időjárás, a talaj- és munkásviszonyok, a befektetett tőke és minden más koefficziens szempontjából, a melyektől a jövedelmezőség függ, hogy nagyon méltányosnak tartom és nem veheti a külföld rossz néven tőlünk, ha gazdasági érdekeinket, — hiszen Európában minden állam ezt cselekszi s mai napság mindeniknek tennie kell — gazdasági és termelési érdekeinket mi is védelmezzük ott, a hol azokat valóban sulyosan kárositanók, ha a mai védetlen állapotot fentartanók. *(Általános helyeslés. Ugy van! Ugy van!)* És azért az uj szerződéseknél gondoskodni fogunk, hogy ebben a kérdésben is, a bortermelők kérdésében, az ország elégséges védelmet, olyant nyerjen, a mely védelemmel a ma fennálló szerződésben nem bir. *(Helyeslés.)*

Szememre vetették, — nem igazságosan, hiszen megtörténik ez sokszor és nem is veszem mindig olyan komolyan . . .

Madarász József: Na, na!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . hogy én a nyáron azt igértem volna . . .

Rákosi Viktor: De komolyan kell venni!

Széll Kálmán miniszterelnök: Kérem, mikor nem igaz, az illetőnek érdekében van, hogy ne vegye komolyan, *(Tetszés jobbfelől.)* ha igaz, akkor komolyan veszem. Tehát szememre vetették, hogy nem tartom meg igéretemet, mert megigértem már a nyáron, hogy ez a borvámklauzula nem jön be az uj szerződésbe, hanem megszünik 1903-ban, és igy igéretem meg nem tartásával is vádoltattam, holott ezt nem is igértem, csak azt, hogy uj szerződésbe bele nem megyünk, a mi egészen más dolog. Konstatálni akartam ezt a különben mellékes körülményt.

Áttérek magára a kérdésre. Azt a kérdést, hogy mikor mondhatók vagy mondandók fel a szerződések, a fennálló szerződések szövege határozza meg. Általánosságban már voltam bátor fejtegetni és ma is rátértem a Kossuth Ferencz t. barátomnak adott válaszomban arra, hogy nem kell minden szerződést januárig felmondani, sem a külföldnek, sem nekünk. Január 1-én túl bármikor mondatik fel az illető szerződés, mindig egy évi hatálylyal fog birni, ez a szerződés szövege; és igy a többi szerződések kérdésére vonatkozólag nem vagyok abban a helyzetben, hogy nyilatkozhassam arra nézve, mi történik január 1-én belül. Nem is látom az ország komoly érdekeit semmi által sem veszélyeztetve, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* mert, ha ugy látnám, azokra vonatkozólag is precziz állást foglaló nyilatkozatot tennék.

Az olasz szerződés azonban bizonyos vonatkozásoknál fogva más szempont alá esik. És én ezt már egyszer kijelentettem a házban és a pénzügyi bizottságban is. Ezen bizonyos más vonatkozásoknál fogva, a melyek az olasz szerződésnél a január 1-i terminus szerinti felmondást egészen más jelentőséggel ruházzák fel, mert annak elmulasztása nagyon nehéz következményekkel lenne egyéb tekintetben, az olasz szerződésre vonatkozólag, mondom, ezen okokból kétségkivül más eljárást vagyunk kénytelenek követni. És épen azért, nehogy a január 1-i terminus elmulasztassék és nehogy abból a szerződésből folyólag, egyéb vonatkozásoknál és következéseknél fogva, bortermelésünk nemcsak Olaszországgal, de főleg más országokkal szemben is védelem nélkül maradjon, ezen helyzet nyomása alatt a kormány elhatározta, hogy január elsejével az olasz borvám-klauzulát fel fogja mondani. *(Általános helyeslés és éljenzés.)*

Erre az elhatározásra vonatkozólag jogaink fel voltak tartva, a mint ezt a nyáron és egyszer őszszel is kifejeztem, szabad keze van teljesen az osztrák kormánynak is, a magyar kormánynak is, mert ezt a kérdést tisztáztuk magunk között, a felmondási joggal éltünk, a külügyminisztert erre a magyar kormány nevében felkértem, a ki a szerződést kellő módon Olaszországnak fel is fogja mondani. *(Helyeslés.)*

Természetesen óhajtom és óhajtanunk kell, hogy Olaszországgal annak idején az előirt törvényes előfeltételek mellett, a szerződési tárgyalások meginduljanak és szerződés létesüljön. Hiszem is, és remélem és mi rajta leszünk, hogy mind a mellett, hogy a borvám-klauzulát mai állapotában fentartani nem lehet — a mint ezt belátja és kell, hogy belássa mindenki, — mind a mellett, mondom, remélem, hogy Olaszországgal szerződési viszonyunk megszünni nem fog, a melyre én gazdasági és politikai tekintethől sulyt helyezek. *(Élénk helyeslés.)*

Ez válaszom. Kérem a t. házat, méltóztassék azt tudomásul venni. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Nagyon röviden felelek a t. miniszterelnök urnak nagyon megnyugtató kijelentésére, hogy t. i. az olasz szerződésnek a borvámklauzulára vonatkozó része január 1-ével felmondatik. Már a nyáron válaszolt a t. miniszterelnök ur az én interpellácziómra, a mely körülbelül hasonló volt a mostanihoz, azonban a t. miniszterelnök ur akkor válaszában csak arra szoritkozott, hogy gondoskodni fog, hogy az uj szerződésben, mely Olaszországgal köttetni fog, ehhez a régi borvám-klauzulához hasonló rész nem fog előfordulni. Ez akkor megnyugtató volt, de időközben felhangzott, hogy valószinüleg a szerződések nem fognak felmondatni s igy valószinü, hogy, ha fel nem mondatnak a szerződések, egy esztendőre meg fognak hosszabbodni azok és meg fog hosszabbodni velük egyszersmind a borvám klauzula is, a mely Magyarország bortermelésére nagy veszélyt rejt magában.

A t. miniszterelnök ur oly élénk szinekkel és alapossággal fejtegette és fejtette ki azt, hogy a magyar bortermelőkre mily káros hatásu a borvám-klauzula főleg azon viszonynál fogva, hogy pl. Olaszországban más a termelés, mások a munka és a tőke viszonyai, mint nálunk, hogy ehhez nekem többet adnom felesleges. Ez igy van, ezt mindenki tudja, tudják a bortermelők is s ennélfogva a meggyőzés arra, hogy miért kell a borvám-klauzulát felmondani, szintén felesleges. A t. miniszterelnök ur, ugy mint én és az egész ház, ebben teljesen egyetértünk. Aggodalom volt az iránt, hogy a szerződések fel nem mondása folytán legalább egy évre meg fog a borvám-klauzula hosszabbodni. Most e tekintetben a t. miniszterelnök ur megnyugtatott, hogy a szerződés fel fog mondatni és igy bizva a t. miniszterelnök ur azon igéretében, hogy e tekintetben a magyar bortermelők érdekei meg fognak a jövő szerződésben óvatni, — feltéve, hogy a t. miniszterelnök ur, a mint hiszem, meg is tartja szavát — és hogy semmi gátló körülmény közbe nem lép, tehát a miniszterelnök ur válaszát nagy köszönettel tudomásul veszem. *(Helyeslés.)* Nagy megnyugtatására fog ez szolgálni az ország összes bortermelőinek. *(Élénk helyeslés és éljenzés.)*

Elnök: Miután az interpelláló képviselő ur tudomásul vette a választ, *(Éljenzés.)* azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a választ tudomásul vette.

Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem, méltóztassék helyüket elfoglalni.

Következik az interpellácziók megtétele, és pedig először Rákosi Viktor interpellácziója katonai ügyben a honvédelmi miniszterhez. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Kérem, méltóztassanak helyüket elfoglalni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs miniszter!)*

Rákosi Viktor: Leendő minisztereket látok...

Széll Kálmán miniszterelnök: Itt vagyok! Hiszen kint majdnem szétszedik az embert; alig tudok idejutni.

Rákosi Viktor: A miniszterelnök ur reménlhetőleg nem veszi rossz néven, ha távollété ilyenkor fájdalmat okoz.

T. képviselőház! Tekintettel a t. háznak karácsonyi türelmetlenségére, azt hiszem, okosabban teszem, ha rövidebbre fogom beszédem, illetőleg interpellácziom indokolását. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nagy változás történt, t. ház, a napokban az ausztriai császárság és a magyar királyság közös hadügyminiszteri állásának a betöltésénél. Krieghammer eltávozott és helyét Ritter von Pitreich foglalta el . . .

Madarász József: Ki az?

Rákosi Viktor: . . . Ritter von Pitreich! Már bocsásson meg Madarász bátyám, de ezt nem tudom magyarul mondani. *(Derültség.)*

Én azt hiszem, t. ház, hogy Krieghammer távozása mellett meglehetős hidegséggel mehetünk el, mert az ő működése és alakja iránt a magyar nemzet rokonszenvvel soha nem viseltetett *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és a mikor ő megkezdi Grácz felé való lovaglását, ebben a magyar nemzet részvéte nem kiséri. Egyetlenegy meglepetést sikerült neki csinálni és ez az volt, a mikor kinevezték hadügyminiszternek. Senki sem tudta, hogy jutott akkor hozzá. Az ő működését én személyesen nem ismerem, meg nem kritizálhatom, azt azonban tudom, hogy valami nagy megelégedettséget az országban soha sem keltett. De mivel azt hiszem, hogy sem Ausztriában, sem Magyarországon ahhoz, hogy valaki megbukjék nem elég az, hogy rossz miniszter legyen, én más okokat is keresek az ő távozásában és mivel nagyon kiváncsi vagyok ezen okokra, ez iránt intézek kérdést a miniszterelnök urhoz, mert Krieghammer ur mindig ellenséges érzülettel viseltetett irántunk, minden kivánságainknak és követeléseinknek makacsul ellene szegült, a nemzet anyagi javait, véráldozatát sohasem kimélte, sőt azok iránt szuverén megvetéssel viseltetett. Van azonkivül egy pontja életének, a mely az egész nemzet felháborodását keltette fel, a mikor a Hentzi-ügyben olyan különös napiparancsot adott ki, hogy azokat, a kik a magyar fővárost a magyarok ellen védelmezték, mint követendő hősöket állitotta a katonai ifjuság elé. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Akkor nem bukott meg. Más alkalommal sem bukott meg, a mikor kivánságainknak ellene szegült és most egyszerre elteszik láb alól. T. képviselőház! Ezt nem azért mondom, ne tessék félreérteni, mintha sajnálkoznám a távozása felett. Én ezt csak örömmel mondhatom; de mégis szeretném tudni, hogy mi történt. Mert a

hadügyminiszteri állás nem olyan, mint a tábornoki állás, hogy, a mikor egy bizonyos idő elmulik az ember felett, akkor turban következik utána a következő, mert hogyha igy állana a dolog, akkor az is megtörténhetnék, hogy t. barátom, Nessi Pál is hadügyminiszter lesz idővel *(Derültség.)* ha t. i. meg nem fosztják a tiszti rangjától.

Ez tehát nem olyan állás, t. képviselőház; azért szeretném tudni, — és itt áttérek az interpellácziómra, — hogy kivel volt baja Krieghammernek, miért ment el? Melyik az a hatalom, a mely a király bizalmi emberének és a legnagyobb pozicziójú embernek egyszerre kitekerheti a nyakát, ha neki tetszik? Talán a csehek haragszanak reá a »zde« miatt, vagy Ausztriának egyéb nemzetiségei tették el láb alól? Mivel mindenesetre érdekes volna reánk nézve megtudni, hogy kinek a kezében van Ausztria-Magyarországon az a hatalom, a mely képes a közös hadügyminisztert eltávolitani, ha neki nem kell, mivel mi, magyarok, azt az ellenünk dolgozó Krieghammerrel szemben százszor megpróbáltuk és nem sikerült és tudni óhajtanám, hogy kik azok, a kik őt eltávolitották, azért interpellácziómat nem annyira a honvédelmi miniszter urhoz, mint inkább az összkormányhoz intézem.

Ugron Gábor: Összkormány nincsen, csak kormány!

Rákosi Viktor: Tehát a kormányhoz. Interpelláczióm a következő *(olvassa)*:

1. Mi az oka annak, hogy Krieghammer közös hadügyminiszter ur csak most adta be lemondását, holott a magyar nemzetnek a közös katonaságra vonatkozó kivánságaival szemben tanusitott merev ellenállása, a magyar nemzet legszentebb érzelmeit sértő ténykedései miatt, ennek már régen be kellett volna következni?

2. Itt ecsetelt magaviselete daczára évekig egy közösnek nevezett, igen fontos hivatalban maradhatván, jogosult részünkről az a kérdés, hogy utódja, Pitreich közös hadügyminiszter ur vajjon ugyanazon nyomokon fog-e haladni, mint Krieghammer ur? Van-e arra kilátás, hogy e nemzet jogainak tiszteletben tartása és érzékenységének respektálása tekintetében, a mi a közös hadseregre is elsőrendü érdek, más uton fog haladni, mint báró Krieghammer?

3. Tudja-e az uj hadügyminiszter ur, hogy Magyarországon a hivatalos nyelv a magyar és hajlandó-e intézkedni, hogy a hadsereg ezt, Magyarország hatóságaival való minden érintkezésében respektálja az egész vonalon?

Ezzel kapcsolatban kivánunk az iránt is felvilágositást: tud-e Pitriech lovag ur magyarul s ha nem: mennyi idő alatt fog megtanulni«? *(Derültség a jobboldalon.)*

A t. túloldalnak ez az élénk derültsége mutatja, hogy még csak el sem tudják képzelni, hogy valaha Ausztria-Magyarországon olyan hadügyminiszter legyen, a ki magyarul is tud. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én gondolom, hogy a mit erre nézve jogosan kérdezni lehet és hozzáteszem, a mit alaposan mondani lehet, azt én már ma megmondottam, válaszolva arra a kérdésre, a melyet Holló Lajos t. képviselőtársam hozzám intézett. Ezen kérdésnek ilyetén formán való kibővitése, átgyurása és fölcziczomázása, már a t. képviselő ur gusztusa szerint való felcziczomázása, engem nem indit arra, hogy mást mondjak, vagy bővebben nyilatkozzam, mint a hogy már tettem. Nem is tartom helyénvalónak azokat, a miket a t. képviselő ur érvelésében, sőt egyik-másik kérdésében is felhoz, mert már engedelmet kérek, az komoly interpellácziót tárgyát még sem képezheti, hogy mondjam meg, ki tette el a hadügyminisztert láb alól! Nem lehet, de nem is szabad igy beszélni komoly kérdésekről. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

A feltevései sem alaposak. Igenis állithatom, hogy Krieghammer bárónak igen nagy érdemei vannak a hadsereg körül, én mellette tanuskodhatom, mert nemcsak jelenlegi hivatalos minőségemben voltam vele érintkezésben négy esztendő óta, de érintkezésben voltam hosszu időkön át annak előtte, mint a delegácziónak a ház által kiküldött tagja, mint a hadügyi albizottság és mint a delegácziő elnöke. Igazságtalanul vádolja meg őt a t. képviselő ur; az ő egyenes, nyilt természetével, korrekt felfogásával teljesen beilleszkedett ő alkotmányos állásának felelőségébe és kötelességeibe és nem viseltetett soha azon érzelmekkel Magyarország iránt, a melyeket most ráfog a t. képviselő ur, nem viseltetett sem megvetéssel az ország érdekei iránt, sem az ország jogainak kigúnyolásával, azt egyenesen tagadom, azt mondani is képtelenség, sem pedig ellenséges érzelmekkel, a melyeket neki imputálni méltóztatott. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Rákosi Viktor: Nem is velünk szemben, hanem a követeléseinkkel szemben!

Széll Kálmán miniszterelnök: A követeléseivel? Azok csak annyiban érvényesülhettek mindig, a mennyiben a két miniszterium azokhoz hozzájárult és azokat a törvényhozás, illetőleg annak kiküldött testülete, a delegácziő megszavazta. A felelőségben osztoztunk vele mi, a kormány, a törvényhozás és a delegácziő. Hát akkor aztán ilyen kifakadásokat felhozni és a kigúnyolásnak, a megvádolásnak és a ráfogásnak ilyen skálájával élni: nem szabad. Ezt vissza kell utasitanom. Ez nem helyén való dolog *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Igy ebben a kérdésben nem mondhatok egyebet, mint a mit feleltem, nevezetesen, hogy a kinevezés a korona joga. ő Felségéé s törvényesen, az alkotmány keretében és annak megtartásával, a mint a korona soha semmit

máskép nem is cselekszik semmi dologban sem, történt még ez a kinevezés is.

Ezeket a kérdéseket ezzel én elintézetteknek tekintem, mert hogy Pitreich lovagnak mi lesz a felfogása egyik vagy másik kérdésben, azt, bocsánatot kérek, ma tudakolni és erről disszertálni, talán még sem helyén való dolog. Neki, mint alkotmányos miniszternek, a törvény fogja állását megszabni, az szabja meg az ő felelőségét, az szabja meg az ő agendáit és ahhoz fogja ő magát tartani: erről én felelek, (*Helyeslés jobbfelől.*) mert ha nem tartaná magát azokhoz, a mit nem szabad, de nem is lehet feltenni róla, a kiről én tudom, — mert ismerem őt is müködésében, — hogy minden tekintetben törvénytisztelő ember és előkelő, nagy, sőt mondhatom, dicső tettekkel is bővelkedő tagja a hadseregnek; ő tehát a törvény szerint fog eljárni; és ha nem, megvan a törvényben a felelőségnek minden fóruma irva, delegáczió, képviselőház, hogy feleletre lehessen vonni. Ez a válaszom, méltóztassék tudomásul venni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Rákosi Vkitor: T. képviselőház! Megnyertem a miniszterelnök urtól azt a felvilágositást, hogy a közös hadügyminiszternek a kinevezése ő Felségének legsajátabb joga és abba nekünk semmi beleszólásunk nincsen. (*Mozgás jobbfelől.*) Mi nekünk azonban a hadügyminiszter ur működésébe, minthogy ő tőlünk pénzt és vért kiván, beleszólani igenis jogunk van. (*Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Széll Kálmán miniszterelnök: Igenis van! Megmondom a multra és a jövőre nézve is! Felelős!

Rákosi Viktor: Én elismerem, hogy a miniszterelnök ur igen nemes munkát végzett, a mikor a lenyugvó napot megdicsérte. (*Derültség a szélsőbaloldalon.*) Ez neki gavallér kötelessége volt, hogy a távozó Krieghammer után meleg bucsuszót küldjön; ez ellen semmi kifogásom sincsen. Azonban kérdésem lényegére, hogy t. i. tud-e Pitreich magyarul vagy nem: a t. miniszterelnök ur nem felelt; (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) még csak arra sem felelt, hogy vajjon szándékozik-e Pitreich, a ki tőlünk is kap fizetést, megtanulni nyelvünket. Ezt akartam tudni s mert erre feleletet nem kaptam, nem veszem tudomásul a miniszterelnök ur válaszát. (*Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Kérdem a t. házat, hogy tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát Rákosi Viktor képviselő urnak, eredetileg a honvédelmi miniszter urhoz, de később maga az interpelláló által az egész kormányhoz intézett interpellácziójára, igen, vagy nem? (*Felkiáltások: Igen! Nem!*) A kik tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*) A ház többsége a választ tudomásul veszi.

Következik Bedőházy János képviselő ur interpellácziója az 1886: XXI. t.-cz. 2. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése tárgyában a belügyminiszterhez. (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Bedőházy János: T. képviselőház! Mielőtt interpellácziómat a jelzett ügyben az igen t. belügyminiszter urhoz megtenném, bátorkodom magát a tényállást röviden és szárazon a t. ház elé terjeszteni. (*Halljuk! Halljuk! a baloldalon.*) Röviden azért, mert nem akarom a háznak becses türelmét, vagy — a mint Rákosi Viktor t. barátom magát kifejezte — becses türelmetlenségét igénybe venni; de másfelől is, mint professzor-ember igen jól tudom azt, hogy a vakáczió kiadása előtti napon tartott órák egyáltalában nem valami hasznot hajtók. (*Derültség a baloldalon.*) Szárazon akarom előadni a tényállást azért, mert nem akarok általában semmiféle olyas húrokat érinteni, a melyek a miniszterelnök urnak a jelen sulyos viszonyok közepette nagyon is indokolható érzékenységét talán nagyon is érintenék.

Én elismerem teljes nyiltsággal, t. ház, hogy a belkormányzat tekintetében igen nagy haladás van, nagy változás állott be és tisztább a levegő, de azért a periferiákon mégis egyszer-másszor tapasztalunk olyan tüneteket, a melyek a régi bajnak meg-megujuló szimptomái.

Az 1886: XXI. törvényczikk a törvényhatóságokról intézkedik, még pedig 24. §-ában olyképen, hogy a törvényhatósági bizottsági tagok száma minden, a népszámlálást követő esztendőben, ujra megállapitandó. És igy a törvény — a mint látható — a törvényhatósági bizottsági tagok számának ujra megállapitásáról, illetőleg kiegészitéséről parancsolólag, imperative intézkedik. Ezt meg kell tenni. Ennek a kiegészitésnek még a mult esztendőben, 1901-ben meg kellett volna történnie. De akkor az hozatott fel okul, hogy a népszámlálásnak adatai nem állanak még hivatalosan a törvényhatóságok rendelkezésére és igy a törvényhatósági bizottsági tagok számának kiegészitése a jelen esztendőre maradt. A jelen év folyamán — ugy tudom — igen sok törvényhatóság, még pedig városi törvényhatóságok — mert különösen ezeket érdekli ezen kiegészités — intézkedéseket tettek; igy Marosvásárhely sz. kir. város törvényhatósága is intézkedett, határozatot hozott az iránt, hogy a törvényhatósági bizottság tagjainak számát a népszámlálás adatainak megfelelőleg, 52-ről 70-re kiegésziti, tehát 18-al emeli, a kik közül természetesen 9 tag virilis, 9 tag pedig választott tag lenne. A dolog eddig rendben volna; azonban a belügyi kormányzat a törvényhatósági bizottság ezen határozatát nem hagyta teljes mértékben helyben. Helybenhagyta azt az intézkedését, hogy a bizottsági tagokszáma 18-czal emelendő, de nem hagyta helyben azt az intézkedést, hogy a megüresedett tagsági helyek még a jelen év folyamán 9 virilis tag és 9 választott tag által betöltendők; — ugyanis a törvényhatóság ugy intézkedett, hogy a 9 tag kö-

zül — miután a virilisek lajstroma megállapittatik — 4 tag sorsolás utján 1904-ig tartó megbizatással, 5 tag pedig 1907-ig tartó megbizatással választassék meg. Nem tudom, mi volt az az ok, a mely a belügyminiszter urat arra kényszeritette, hogy a törvényhatóságnak a választásra vonatkozó ezt a határozatát felfüggeszsze, hatályon kivül helyezze, és azután mintegy utasitsa a törvényhatóságot, hogy várjon a bizottsági tagok megválasztásával, illetőleg a virilisek lajstromának kigazitott összeállitásával egészen 1904-ig, a mikor aztán általános választások lesznek, és az egész ügy akkor hozandó rendbe. Nem értem ezt azért, mert a belügyminiszter ur által adott azon magyarázatot, hogy itt nem kiegészitésről, hanem ujjászervezésről van szó, én el nem fogadhatom. A törvényben ilyen ujjászervezésről egyáltalában szó sincs. Másfelől a törvénynek, ha jól emlékszem, 33. §-a maga intézkedik a megüresült, vagy üresedésben levő tagsági helyeknek időközben való betöltéséről is. De másfelől látjuk azt is, hogy a virilisek lajstroma évről-évre állapitandó meg, tehát egyáltalában nincs sem a belügyminiszter urnak, sem senki másnak joga ahhoz, hogy azt a virilist megfoszsza ama törvényszerü jogától, hogy a jövő két esztendőben a törvényhatósági bizottság ülésein részt vehessen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én a törvényből azt látom, hogy a virilisek lajstromát tényleg kibővitve kell összeállitani, és ennek alapján ellensulyozásul még az idén meg kellett volna a kilencz bizottsági tagot választani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én nem tudom, talán valamelyes főispáni informáczió, — mert ezt is hallottam, — hatott közre arra, hogy a belügyminiszter ur a törvényhatóság határozatát ebben az értelemben felfüggesztette, a főispán azt hozván fel okul, hogy nem akarja a közönséget egy ujabb választás izgalmainak kitenni, *(Derültség és mozgás a szélsőbaloldalon.)* hogy meg akarja azt ettől kimélni. Hát hogy egy minden rendszert végigszolgált főispánnak kimélete mit jelent, azt én nagyon jól tudom. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én itt a törvény teljes elmagyarázását látom, a mi nagyon gyönge és kellemetlen kiséretképen hangzik ahhoz a himnuszhoz, a melyet néha, őszintén megvallom, erről az oldalról is zengedezünk a miniszterelnök ur belügyminiszteri kormányzatának.

Másfelől felhozom a kérdést azért is, mert igen sok városi törvényhatóság van még, a hol ez a kérdés aktuális, és napirenden van; azért e tekintetben bizonyos egyöntetü eljárást kell követni. Bátor vagyok e tekintetben interpellácziómat a belügyminiszter urhoz a következőkben megtenni *(olvassa)*:

1. »Van-e tudomása a t. belügyminiszter urnak arról, hogy hogy az 1866 : XXI. törvényczikk 24. §-a értelmében való kiegészitése a törvényhatósági bizottságoknak több törvényhatóságban, igy Marosvásárhely sz. kir. város törvényhatóságánál is még a jelen évben sem történt meg, holott ez már az 1900-ik évi népszámlálást követő második év?

2. Van-e tudomása arról, hogy a kiegészitést belügyminiszteri rendelettel akadályoztatott meg?

3. Szándékozik-e intézkedni ilynemü rendelet felfüggesztésével a törvény értelmében való szigoru eljárást illetőleg, hogy a bizottság annak megfelelőleg egészittessék ki«? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Én már egyszer voltam bátor a t. házban kijelenteni, hogy az ügy érdekében állana és helyesen tennék a képviselő urak, ha valami adminisztrácziónális kérdésben interpellálnak, hogy legalább mondanák meg előre csak egy órával is, hogy miről akarnak interpellálni. Az, a mit a t. képviselő ur beirt az interpellácziós-könyvbe, hogy az 1886-ik évi XXI-ik törvényczikk egy szakaszát illetőleg, olyan általános természetü, hogy nem tudja az ember, elvi kérdésről van-e szó, vagy valami konkrét kérdésről. Nem tudom abból, hogy Marosvásárhelyt érdeklőleg interpellál-e; mert azt tudom, hogy ezen város egyik kerületét képviseli a képviselő ur, de, hogy tulajdonképen az ottani állapotot tárgyalja-e az ő interpellácziója, nem tudom. És igy nem tudhattam, hogy a képviselő ur erről akart-e kérdezni; különben lehozattam volna az aktát ide, hogy tanuságot tegyek arról, hogy miképen igyekeztem eljárni. Nem lévén az akta nálam, erről most nem szólhatok; csak általánosságban azt jelentem ki, hogy ezt a kérdést nem lehet tisztán Marosvásárhelyre applikálni izolálva, mert a törvény egész általánosságban és a maga generalitásában minden egyes törvényhatóságra nézve kimondja, hogy a népszámlálás eredményeihez képest 10 évről 10 évre állapittassék meg a törvényhatósági tagok száma, a mely törvény alapján, hogy hány bizottsági tag illet meg egy törvényhatóságot, hogy t. i. 500 lélek után egy bizottsági tag a maximum, arra nézve biztositom a t. képviselő urat, hogy Marosvásárhely tekintetében külön nem fogok eljárni, hanem uniformisan fogok eljárni és el fogok járni, megfontolva a törvénynek értelmét és czélját egyenletesen, minden várost illetőleg. A törvény — és erről meggyőződhetik a t. képviselő ur is — bizonyos mértékig hézagos; ezt első olvasásra látni lehet. Mert kimondja ugyan a törvény, hogy a népszámlálás eredményei alapján állapittassék meg 10 évről 10 évre a törvényhatósági tagok száma, de hogy mi történjék, mikor történjék és hogy történjék, ezt nem mondja; mert csak a számnak megállapitásáról beszél. Mondom, nem nyilatkozhatom a kérdésről in concreto, csak annyit mondhatok, hogy egyforma mértékkel fogok mérni Marosvásárhelyre nézve is, mint minden más municzipiumra nézve, a mint ezt a törvény czélozza. Sziveskedjék a t. képviselő ur ezt tudomásul

venni; mert, gondolom, ez az egyedüli helyes szempont és igy fogok csak igazságosan eljárni az egész országra nézve. Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Bedőházy János: Elvárom, hogy a t. miniszterelnök ur, mint belügyminiszter, talán érdemlegesen fog nyilatkozni és csak abban az esetben vehetem tudomásul a választ. Mert, hogy miképen fog eljárni, hogy egyöntetüleg fog-e eljárni és miképen, azt én természetesen nem tudhatom. Mindenesetre elvárom, hogy olyképen járjon el e tekintetben a t. miniszterelnök ur, hogy senki a maga törvényadta jogától meg ne fosztassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ugy is fogok eljárni!

Bedőházy János: Ily értelemben tudomásul veszem a választ!

Elnök: Maga az interpelláló képviselő ur tudomásul vette a választ és igy azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház tudomásul vette a miniszterelnök ur válaszát. *(Helyeslés.)*

Következik Ráth Endre képviselő ur interpellációja a kézdivásárhelyi közbirtokosság uj közigazgatási beosztása tárgyában.

Ráth Endre: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Számolva a karácsonyi szünidő közelsége folytán a háznak természetszerüleg előállott hangulatával, interpellációmat minden indokolás nélkül szándékozom a t. ház elé terjeszteni, annak a reménynek adva kifejezést, hogy, mivel semmi mást sem czélozok vele elérni, mint a t. belügyminiszter ur erélyes és sürgős intézkedését, ebben az irányban megnyugtató válaszra számithatok.

Interpellácziom a következő:

1. »Van-e tudomása a t. belügyminiszter urnak arról, hogy Háromszék vármegye alispánjának és közigazgatási bizottságának egybehangzó határozatai azt rendelik el, hogy a torjai (jelenleg »Altorja«) tagositás folytán kézdivásárhelyi birtokosoknak Torja határában jutott birtoktestek Kézdivásárhelyhez csatolandók?

2. Van-e tudomása a t. miniszter urnak arról, hogy e két egybehangzó határozat ellen Torja község közönsége felülvizsgálati kérvényt nyujtott be a t. miniszter urhoz azzal az indokolással, hogy az átcsatolás esetén fennállásában veszélyeztetik?

3. Van-e tudomása a t. miniszter urnak arról, hogy ennek bizonyitására Háromszék megye közönsége révén a belügyminiszterium Torja községet több izben felhivta s az — daczára a miniszteri rendeleteknek, a szükséges adatokat máig sem terjesztette fel?

4. Tekintettel azon körülményre, hogy ezen átcsatolás Kézdivásárhely jövő fejlődésére ugy anyagilag, mint erkölcsi tekintetben igen nagy befolyással lenne, — szándékozik-e a t. belügyminiszter ur legfőbb felügyeleti jogából kifolyólag nevezett hatóságokat sürgősen utasitani, hogy rendeletei értelmében a szükséges adatokat haladéktalanul terjeszszék fel, hogy ez évek óta szándékosan és mesterségesen huzott ügy mielőbb befejezést nyerhessen«? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a belügyminiszternek.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Kissé komplikáltak ezek a kérdések és ezuttal tisztán helyi érdekü adminisztraczionális ügyről van szó és ezért érdemileg nem válaszolhatok a kérdésre, de gondolom, a t. képviselő ur megtevén interpellációját a házban, érdemileg megmotiválván mind a négy kérdésének a tartalmát, talán belenyugszik abba, hogy én a kérdést érdemileg a fennálló törvények és a helyi érdekek és viszonyok igazságos elbirálása alapján fogom elintézni. Azután sem mondhatnék egyebet; legfeljebb elbeszélhetném, hogy miből állott az elintézés. Ha a t. képviselőház akarja és a képviselő ur ragaszkodik hozzá, hogy másik, meritoriális választ adjak, szivesen megteszem, de ma részletes választ nem adhatok. De ha megnyugszik a t. képviselő ur abban, hogy alaposan megvizsgálom és megbirálom az ügyet a fennálló törvények szerint és hogy az adott viszonyok gondos, lelkiismeretes mérlegelése alapján fogok eljárni, akkor kérem válaszom tudomásul vételét. A közfigyelmet a t. képviselő ur az interpellácziával fölkeltette és igy a czélját elérte. *(Helyeslés.)*

Ráth Endre: T. ház! A t. miniszterelnöknek, mint belügyminiszternek válaszát közönettel tudomásul veszem, félreértés köztünk nem lehet, mert én mindjárt interpellációm kezdetén kijelentettem, hogy nem az ügy érdemében óhajtok ez alkalommal választ, hanem csak pusztán sürgős intézkedést kérek. Az ügy már évek óta huzódik, két egybehangzó határozattal állunk szemben és csak felülvizsgálatról van szó.

Elnök: Maga az interpelláló képviselő ur tudomásul vevén a választ, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a miniszterelnök ur válaszát tudomásul vette.

T. ház! Még egy interpelláczió van és kérném, hogy a t. ház a mai ülés jegyzőkönyvét az ülés végén méltóztassék hitelesiteni.

Következik Szederkényi Nándor képviselő ur interpellációja a kereskedelemügyi és a pénzügyi miniszterekhez, a vasuton történő husszállitmányok tárgyában.

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Igazi abderita állapotra hivom fel a t. ház és a kormány figyelmét, a mely állapot a főváros vasuti forgalmában tapasztalható, főleg most, de azt hiszem, még sürübben lesz tapasztalható az ünnepek folytán. A szállitmányok érkeznek vasuton egyesekhez. Most, a mint ezek a szállitmányok megérkeznek, a fináncz utjokat állja és főleg a sertésszállitmányra, ha az tiz kilónál nagyobb, egyszerüen kijelenti, hogy ez pedig nem

adatik ki. *(Mozgás balfelől.)* A vasut kiadja, el is szállitotta ide, azonban a pénzügyőrség azt mondja, hogy tiz kilónál többet a fővárosba magánosok részére szállitani nem lehet, tehát azt ki nem adja. Már most hol van az a szállitmány? A finánez és a vasut közt, a czimzett pedig nem tudja mit csináljon, kényszerül az egészet ujra felpakolni, vasutra adni és visszaküldeni. Hogy a forgalomnak ez az akadálya miből származik, nem kutatom, mert csak tényeket mondok el. De hogy a főváros közönsége mivel érdemli ki azt, hogy ilyen vasuti szállitásoknál ily nagymérvü megtámadtatásokban, jogai gyakorlatánál ilyen sérelemben részesitsék, ezt felfogni nem vagyok képes, bár tudom, hogy a közforgalom bizonyos tekintetben korlátozható, de ez csak általános, országos érdekekből, egészségügyi szempontokból történhetik és ha kellő módon van közhirré téve, nem pedig ugy, hogy a vasut mindezen tilalom alá vett tárgyakat átveszi, az illető javára fel is hozza, de a pénzügyminiszternek financzközegei azt egyszerüen letiltják.

Ugyanaz az állam tehát, a mely az árut ki nem adja, az illetők pénzét, a vasuti dijat egyszerüen zsebre vágja. Ez igazán abderitai állapot, ezen segiteni kell, mert tiz kilón alól szabad, de hogy tiz kilón felül miért nem szabad Budapest városába egyeseknek beszállitani, azt ugyan ki nem süti a világ semmiféle formulája. Egészségi okokból ez nem lehetséges, hisz akkor tiz kilón alól sem volna szabad behozni, vagy talán azért történik mindez, mert a fővárosban vannak egyesek, a kiknek tiz kilón felül érkezik szállitmány? Ugy tudom, hogy ez nem kormányintézkedés. Talán fővárosi intézkedés? A főváros köreiben tudakozódtam ebben az ügyben, de nekem senki sem tudott felvilágositást adni. Ha azonban nem kormányintézkedés ezen qualifikálhatatlan forgalmi akadály, akkor azt kérdezem, hogy a pénzügyminiszter mi alapon rendeli el az ő pénzügyi közegeinek, hogy tiltsa el azon küldeményt és ha letiltja, akkor ki fog felelőséget vállalni azért a szállitmányért, hogy meg nem romlik? A vasut nem, mert azt mondja, hogy én szállitottam, tessék elvinni. El is vinnék, de a pénzügyminiszter nem ereszti keresztül. Avagy arra valók állami közegeink, hogy ily esetlen intézkedések szolgáivá legyenek?

A következő interpellácziót intézem ennélfogva a pénzügyi és kereskedelemügyi miniszter urakhoz *(olvassa)*:

»Interpellácziő a t. pénzügyi és kereskedelemügyi miniszter urakhoz: Van-e tudomása a pénzügyminiszter urnak arról, hogy a kereskedelemügyi miniszter vezetése alatt álló állami vasuton szállitott, Budapestre magánfélnek szóló sertéshus-szállitmányt, ha az tiz kilónál több, az állami pénzügyőrök a fogyasztási adóvonalon át nem eresztik, azon czimen, hogy tiz kilónál többet tevő szállitmány tilos szállitmány?

A pénzügyminiszter ur mi jogon és alapon adott ki az állami pénzügyőröknek ily tiltó rendeletet?

Van-e tudomása a kereskedelemügyi miniszter urnak a pénzügyminiszter e tiltó rendeletéről? S ha van, miért nem intézkedik, hogy a főváros területére ekként tilosnak jelzett szállitmány a feladásnál ne jöjjön forgalomba, hogy igy a felek legalább a jóhiszemüleg feladott vasuti szállitási dijjal ne károsittassanak?«

Kérem interpellácziómat mindkét miniszter urnak kiadni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az interpellácziő kiadatik a pénzügyi és kereskedelemügyi miniszter urnak.

E szerint a mai napirendnek az a része, a melyet egyáltalában elvégezhettünk, el lévén végezve, tekintettel arra, hogy érdemleges ülést január 9-ig nem tartunk, kérem, sziveskedjék a t. ház a mai ülés jegyzőkönyvét nyomban hitelesiteni.

Szöts Pál jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét)*.

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy a mai ülésen nyert felhatalmazás alapján keddre, déli 12 órára fogom kérni a képviselő urakat egy formális ülésre. Ezzel a t. képviselő uraknak boldog ünnepeket kivánva, az ülést berekesztem. *(Élénk felkiáltások: Éljen az elnök!)*

(Az ülés 1 óra 55 perczkor végződött.)

177. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 23-án, kedden,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések, ezek során az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentésének bemutatása Lázár Menyhért képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 12 óra 10 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvének vezetésére Szőts Pál jegyző urat kérem fel. A legutóbbi ülés jegyzőkönyve már hitelesitve van.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melylyel értesit, hogy ő cs. és apostoli kir. Felsége f. évi deczember hó 17-én kelt legfelsőbb kéziratával b. Krieghammer Ödön lovassági tábornokot közös hadügyminiszteri állásától felmenteni és a következő napon lovag Pitreich Henrik altábornagyot, a vezérkar főnökének helyettesét közös hadügyminiszterré legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom a főrendiház elnökének átiratát, mely szerint:

»Az 1903. négy első hónapjában viselendő közterhekről s fedezendő állami kiadásokról«, és

»a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szoló 1889. évi XL. t.-cz. hatályának meghosszabbitásáról« szóló törvényjavaslatokat a főrendiház a képviselőház által megállapitott szerkezetben módositás nélkül elfogadta.

A két ház egyetértésével hozott ezen törvényjavaslatok legfelsőbb szentesités czéljából ő Felségéhez fognak felterjesztetni.

Bemutatom a főrendiház elnökének átiratát, melyben értesit, hogy »az 1900. évi állami zárszámadásról« szóló állami számvevőszéki jelentésre hozott képviselőházi határozathoz a főrendiház hozzájárult.

A két ház egyetértésével hozott ezen határozat országos határozatnak jelentetik ki.

Bemutatom a főrendiház elnökének átiratát, melyben értesit, hogy b. Majthényi László főrendiházi tagnak a Magyarország és Horvát-Szlavonországokkal kötött pénzügyi egyezmény előkészitésére kiküldött országos bizottsági tagságáról történt lemondása folytán helyébe b. Harkányi Frigyes főrendiházi tag választatott meg.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom a Magyar Tudományos Akadémia elnökének átiratát, melylyel értesit, hogy az 1843/44-iki bünügyi javaslatok anyaga összegyüjtetvén, az arra vonatkozó nagy mű elkészült, s az Akadémia kiadásában megjelent. Ez alkalomból az Akadémia őszinte köszönetét nyilvánitja a képviselőháznak az 1896. évben e czélra megszavazott 5000 forint segélyért, mely áldozatkészség lehetővé tette azt, hogy az 1848. előtti magyar törvényhozás egyik legfényesebb mozzanata irodalmunkban maradandó becsü művel megörökittessék.

A ház az értesitést tudomásul veszi, és hazafias örömmel üdvözli az Akadémiát a nagyérdekü műnek megjelenése körüli fáradozásaiért.

Bemutatom gróf Andrássy Tivadar képviselőnek, mint az összeférhetlenségi állandó bizottság elnökének Lázár Menyhért országgyülési képviselő összeférhetlenségi ügyében tett jelentését.

A házszabályok 159. §-a értelmében az összeférhetlenségi állandó bizottság által hozott határozat indokaival együtt fel fog olvastatni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a határozatot)*.

Elnök: Az összeférhetlenségi bizottság határozata a házszabályok értelmében vita nélkül tudomásul vétetik.

Ezzel kapcsolatban bemutatom Vákár Arthur hirlapirónak Lázár Menyhért képviselő

összeférhetlenségi ügyében ujabb vizsgálat elrendelése iránti kérvényét.

Minthogy az összeférhetlenségi állandó bizottságnak saját hatáskörében hozott itéletei végérvényesek, ugyanazon összeférhetlenségi bejelentés alapján további eljárásnak helye nincs; ennélfogva a kérvény visszavehetés czéljából a ház irodájába tétetik le.

Bemutatom Hont vármegye és Nagyvárad sz. kir. város közönségének feliratait az 1687. évi V. és az 1715. évi XLIX. törvényczikkek törlése, továbbá Kossuth Lajos és az 1848/49-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása ügyében;

Szatmár-Németi sz. kir. város közönségének kétrendbeli feliratát, és pedig: a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés felmondása, és a vidéki városok kölcsönkötvényeinek adómentessége iránt;

Hont vármegye közönségének feliratát uj választási törvény alkotása tárgyában;

Szeged sz. kir. város közönségének feliratát a nemzetiségi izgatások meggátlása czéljából az 1868. évi XLIV. t.-czikk módositása iránt;

Kolozsvár sz. kir. város közönségének feliratát, melylyel a közös intézmények jelvényeit a magyar közjognak megfelelően kéri megállapitani;

a bajai ipartestületnek Reich Aladár képviselő által beadott kérvényét az önálló vámterület létesitése tárgyában;

a marosrudasi és szerencsi állami elemi iskolák gondnokságainak gr. Bethlen Balázs, illetve Szőts Pál képviselők által beadott kérvényeit a tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Hajdu és Fejér vármegyék közönségének feliratait a Magyarország és Ausztria közt az ugynevezett Halastó körüli területen megállapitott határvonal tárgyában hozott itélet ellen;

Liptó vármegye közönségének feliratát az ujonczjutalék felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Minthogy az illető bizottságok a törvényjavaslatokat már letárgyalták, a feliratok letétetnek a ház asztalára és e törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fognak elintéztetni.

Az elnökségnek egyéb jelentése nincsen.

T. ház! Felmerült a szüksége annak, hogy még egy formális ülést tartsunk az ujév előtt. Bátor vagyok ezt az ülést deczember hó 31-ének délelőtti 10 órájára kitüzni.

Most méltóztassanak a mai ülés jegyzőkönyvét meghallgatni és nyomban hitelesiteni.

Szőts Pál jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Egyéb tárgy nem lévén, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 25 perczkor.)

178. ORSZÁGOS ÜLÉS

1902 deczember 31-én, szerdán,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: Az összeférhetlenségi bizottság jelentéseinek benyujtása Lurtz Károly, Szentiványi Árpád és Beck Marczell összeférhetlenségi ügyében. — Feliratok és kérvények bemutatása. — A pénzügyminiszter a miniszterelnök távollétében benyujtja a főrendiház tagjainak összeférhetlenségéről szóló törvényjavaslatot. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Nyegre László jegyző ur fogja jegyezni.

Az utolsó ülés jegyzőkönyve hitelesitve lévén, bemutatom az összeférhetetlenségi állandó bizottságnak Lurtz Károly országgyülési képviselő összeférhetetlenségi ügyében tett jelentését.

A bizottságnak ez ügyben hozott határozata a házszabályok értelmében indokaival együtt fel fog olvastatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa az összeférhetlenségi bizottság jelentését).*

Elnök: A képviselőház a felolvasott határozatot a házszabályok 159. §-a értelmében vita nélkül tudomásul veszi.

Bemutatom ugyancsak az összeférhetlenségi állandó bizottságnak Szentiványi Árpád összeférhetlenségi ügyében tett jelentését.

A házszabályok 159. §-a értelmében az összeférhetlenségi állandó bizottság határozata indokaival együtt fel fog olvastatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa az összeférhetlenségi bizottság jelentését).*

Elnök: Az összeférhetlenségi bizottságnak határozatát a házszabályok 159. §-a értelmében a képviselőház vita nélkül tudomásul veszi.

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Bemutatom az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentését, mely szerint a bizottság Beck Marczell országgyülési képviselő összeférhetlenségi ügyének tárgyalását előkészitette s a vonatkozó iratokat további intézkedés végett beterjeszti.

A házszabályok 170. §-a értelmében nekem ezt az ügyet a háznak legközelebbi ülésén — tehát ma — a ház elé kellett terjesztenem. A házszabályok 170. §-a értelmében az összeférhetlenségi itélő-bizottság kisorsolása tulajdonképen a háznak tett bejelentést követő 9-ik napon volna eszközlendő. Ez azonban betü szerint most lehetetlen, minthogy ez a 9-ik nap abba a szünetbe esik, a melyet a ház elhatározott. Azt hiszem, hogy a házszabályokat ebben az esetben ugy kell értelmezni, hogy a ház határozata alapján beállott szünet napjai nem számitanak és a 9-ik nap az első érdemleges ülésnek napjától kezdve számittassék. Ez január 18-ika volna. Minthogy azonban január 18-ika vasárnapra esik, e szerint az összeférhetlenségi bizottság tagjainak kisorsolása január 19-én fog a szokásos órában megtörténni, miről az összeférhetlenségi bizottság nyomban értesittetik.

Bemutatom Budapest székesfőváros közönségének feliratát, az állami közigazgatás közvetitéséből származó kiadások megtéritése tárgyában;

Heves, Tolna, Hajdu, Borsod és Pozsony vármegyék közönségének feliratait, a nemzetiségi izgatások meggátlása és az 1868: XLIV. t.-cz. módositása iránt;

Nyitra és Tolna vármegyék, valamint Arad sz. kir város közönségének feliratait, továbbá az Udvarhely vármegyei tanitóknak Ugron János képviselő, és az árkosi állami iskola gondnokságának Nyegre László képviselő által beadott kérvényeit, a tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Heves, Sáros és Szabolcs vármegyék közönségének feliratait, az ujonczjutalék

felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Madarász József: Le azzal a törvényjavaslattal!

Elnök: Minthogy az illető bizottságok az emlitett törvényjavaslatokat már letárgyalták, e feliratok letétetnek a ház asztalára és a törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fognak elintéztetni.

A pénzügyminiszter ur kiván előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Lukács László pénzügyminiszter: A miniszterelnök ur hivatalos ügyben távol lévén, van szerencsém helyette és megbizásából benyujtani egy törvényjavaslatot (Irom. 290) és annak indoklását a főrendiház tagjainak összeférhetlenségéről.

Kérem a t. házat, méltóztassék intézkedni, hogy ez a javaslat kinyomassék és szétosztassék. Hogy mely bizottsághoz utasittassék, az iránt majd később fog a kormány előterjesztést tenni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Molnár Jenö: Még nem mult el az 1902-ik év!

Elnök: A javaslat ki fog nyomatni és szét fog osztatni; annak bizottsághoz utasitása iránt a ház később fog határozni.

Méltóztassék a mai ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Nyegre László jegyzö *(olvassa a képviselőház 1902. évi deczember 31-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincsen észrevétel, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. e. 10 óra 55 perczkor.)

179. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 9-én, pénteken,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések: Major Ferencz és Degen Gusztáv képviselők elhunytának bejelentése; Jovanovits István megbizólevelének, továbbá a Curia itéletének bemutatása a Szatmári Mór és b. Harkányi János képviselők választása ellen beadott kérvények visszautasitása tárgyában. Szatmári Mór végleges igazolása. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Az el nem intézett interpellációk jegyzékének előterjesztése. — A pénzügyminiszter benyujtja a czukorkontingens egyénenkinti felosztásáról, továbbá a vámvonalon át behozott dohány és dohánygyártmányok engedélyilletékének megváltoztatásáról szóló törvényjavaslatokat és a Pécs szab. kir. város részére az 1896. évi XXIII. t.-cz. 5-ik §-a alapján engedélyezett rendkivüli házadómentességre vonatkozó jelentését. — Napirend előtti felszólalás. — Az ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Láng Lajos, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Szőts Pál jegyző ur vezeti, a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

A mult ülés jegyzőkönyve már hitelesitve van.

T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Szomoru jelentéssel kell a mai ülést megnyitnom, *(Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* a mennyiben a szünet alatt két képviselőtársunkat ragadta ki a halál körünkből.

Az egyik Major Ferencz, Nyitra megye zsámbokréti választókerületének képviselője és a képviselőháznak egyik jegyzője, a ki f. hó 5-én elhunyt; Major Ferencz már a mult országgyülésen is tagja volt a háznak és ugy azon, mint ezen az országgyülésen az országgyülési teendők körül kifejtett buzgósága, jellemének szilárdsága és tisztasága és a mindenkor megnyilvánuló erős nemzeti érzése a háznak osztatlan rokonszenvét biztositotta számára. *(Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)*

Ugyanezt mondhatom másik halottunkról, t. i. Degen Gusztáv volt képviselő urról, Sopron vármegye nagy-martoni választókerületének képviselőjéről, a ki ugyancsak folyó hó 5-én hunyt el. *(Halljuk! Halljuk!)* Ő 1884-től egész 1896-ig szakadatlanul tagja volt ennek a háznak, majd ismét azzá lett az utolsó két esztendőben. Jogakadémiai tanár volt és a ház intellektuális erejének egyik jelentékeny tényezője, köztiszteletben álló tagja e törvényhozó testületnek.

Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház mindkét képviselőnek elhunyta feletti fájdalmát jegyzőkönyvileg megörökiti. *(Élénk helyeslés.)*

Major Ferencz egyszersmind a képviselőháznak jegyzője is volt. Ebben a minőségében a ház nevében az ő koporsójára koszorut tettem le és a jegyzői kar egyik tagja képviselte a házat temetésénél is. *(Helyeslés.)*

Azt hiszem, a t. ház ezeket az intézkedéseket is helyeslőleg veszi tudomásul. *(Helyeslés.)*

Bemutatom Jovanovits István Bács-Bodrog vármegye titeli választókerületében megválasztott országgyülési képviselő megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melyben értesit, hogy ő cs. és ap. kir. Felsége a képviselőház részéről az ujév alkalmából kifejezett hódolatteljes jókivánatokért legmagasabb köszönetét nyilvánitani méltóztatott.

Tudomásul vétetik.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, mely szerint »Az 1903. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról«, valamint »a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889. XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitásáról szóló« törvényjavaslatokat ő Felsége legkegyelmesebben szentesitvén, azok mint az 1902. évi XXIV. és XXV. t.-czikkek az országos törvénytár utján kihirdettettek.

Tudomásul vétetik.

Bemutatom a m. kir. Curia itéletét, a mely szerint Szatmári Mór Bihar vármegye margittai választókerületében megválasztott orsz. képviselő megválasztása ellen beadott kérvényt a Curia elutasitotta. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ehhez képest Szatmári Mór képviselő, mivel ellene sem kifogás, sem panasz nem tétetett, véglegesen igazoltatik. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Bemutatom a m. kir. Curia itéletét, a mely szerint báró Harkányi János Krassó-Szörény vármegye faeseti választókerületében megválasztott orsz. képviselő megválasztása ellen beadott kérvényt a Curia elutasitotta.

Nevezett képviselő azonban véglegesen még nem igazolható, mert megbizólevele ellen kifogás tétetett és ez annak idején elbirálás végett az első biráló-bizottságnak adatott ki, a mely bizottság a Curia itéletének meghozatala előtt arra nézve még nem határozott.

Ennélfogva a Curia itélete a vonatkozó iratokkal együtt tudomásulvétel végett kiadatik az első biráló-bizottságnak.

Bemutatom Hajdu, Szepes, Turócz és Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegyék, valamint Hódmező-Vásárhely város közönségének feliratait, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

E feliratok letétetnek a ház asztalára, és az emlitett törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával nyernek elintézést.

Bemutatom Budapest székesfőváros közönségének feliratát az iránt, hogy a tisztviselők fizetésének rendezése tárgyában előterjesztendő törvényjavaslatban az állami tisztviselők a községi adók viselésére köteleztessenek.

Az e tárgyban előterjesztendő törvényjavaslatokkal való együttes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom Heves, Szepes, Turócz és Pozsony vármegyék közönségének feliratait, a magyar földnek magyar kézen való megtartása ügyében;

Tolna, Moson, és Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegyék, valamint Hódmező-Vásárhely város közönségének feliratait, a nemzetiségi izgatások meggátlása és az 1868: XLIV. t.-cz. módositása iránt;

Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegye és Győr szab. kir. város közönségének feliratait, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása végett;

Szaboles vármegye közönségének feliratát, a magyar nemzeti érdekek megóvása iránt teendő intézkedések tárgyában;

Arad sz. kir. város közönségének feliratát, a vidéki városok kölesöneinek adómentessége tárgyában;

Szepes, Udvarhely, Turócz és Békés vármegyék, továbbá Komárom és Hódmezővásárhely városok közönségének feliratait a tanitók fizetésének rendezése ügyében;

a pancsovai állami ipariskola tanitótestületének gr. Apponyi Albert képviselő által beadott kérvényét, az ipartörvény, vagyis az 1884: XVII. t.-ezikk módositása iránt;

a Mezőturon tartott népgyülésnek Tóth János képviselő által beadott kérvényét az önálló vámterület létesitése iránt, továbbá az ujonczlétszám felemelésére, és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok, valamint az udvartartás költségeinek felemelése ellen.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Debreczen sz. kir. város közönségének feliratát, a vitás tengerszem körüli országos határvonal kérdésében hozott választott-birósági itélet beczikkelyezése ellen.

Minthogy az erre vonatkozó törvényjavaslat már napirendre van kitüzve, a felirat letétetik a ház asztalára, és a törvényjavaslattal együtt fog elintéztetni.

Ezzel kapcsolatban azt a javaslatot terjesztem a ház elé, hogy az e tárgyra vonatkozó azon feliratok, a melyek a törvényjavaslat beterjesztése előtt a kérvényi bizottságnak adattak ki, az esetre, ha ez a bizottság a törvényjavaslat tárgyalásának megkezdéséig azokra vonatkozó jelentését be nem adná, nevezetesen pedig Szepes vármegye, továbbá Szatmár-Németi, Arad és Komárom városok feliratai, a kérvényi bizottságtól visszavétetvén, szintén a ház asztalára tétessenek le a törvényjavaslattal való együttes elintézés czéljából. T. i. ezen kérvények egy része még a kérvényi bizottságnál függőben van tartva. Ha a kérvényi bizottság a jelentését beadná, mielőtt ezen törvényjavaslat tárgyaltatnék, akkor a kérvények annak módja szerint fognak elintéztetni, de ha a kérvényi bizottság addig jelentését ezen kérvényekre vonatkozólag be nem adná, akkor ezen kérvények továbbra is függőben maradnának és megfosztatnának az elintézés lehetőségétől. Nincsen tehát más mód, mint hogy ezek a kérvényi bizottságtól visszavétessenek és a törvényjavaslattal való együttes tárgyalás végett a ház asztalára letétessenek. *(Helyeslés.)*

Ha a ház ehhez hozzájárulni méltóztatik, akkor ez az ügy ekként intéztetett el.

A házszabályok 239. §-a értelmében előterjesztem a még el nem intézett interpelláeziók jegyzékét.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa a jegyzéket).*

Elnök: A jegyzék felolvastatván, tudomásul szolgál.

A pénzügyminiszter ur kiván előterjesztéseket tenni.

Lukács László pénzügyminiszter: T. képviselőház! Van szerencsém beterjeszteni egy törvényjavaslatot és annak indokolását (Irom. 291) a czukorkontingens egyénenkinti felosztásáról, továbbá egy törvényjavaslatot és annak indokolását (Irom. 292) a vámvonalon át behozott dohány és dohány-gyártmányok engedélyilletékének megváltoztatásáról, és egy jelentést (Irom. 293) a Pécs szabad királyi város részére az 1896: XXIII. t.-czikk 5-ik §-a alapján engedélyezett rendkivüli házadómentesség tárgyában.

Kérem a t. képviselőházat, méltóztassék intézkedni, hogy a két törvényjavaslat közül az első, t. i. a czukorkontingens felosztására vonatkozó a közgazdasági és pénzügyi bizottsághoz, a második csak a pénzügyi bizottsághoz és a jelentés szintén a pénzügyi bizottsághoz utasittassék előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett.

Elnök: E szerint a czukorkontingens egyénenkinti felosztásáról szóló törvényjavaslat kinyomatása és szétosztatása elrendeltetik és az előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági és a pénzügyi bizottsághoz utasittatik; *(Helyeslés.)* a vámvonalon át behozott dohány és dohánygyártmányok engedélyilletékének megváltoztatásáról szóló törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik; szintugy a pénzügyminiszternek jelentése Pécs szab. kir. város részére az 1896: XXIII. t.-cz. 5. §-a értelmében engedélyezett rendkivüli házadómentesség tárgyában ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Napirend előtt Kossuth Ferencz képviselő ur kiván felszólalni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kossuth Ferencz: T. ház! Napirend előtti felszólalásra jelentkeztem azért, hogy pártom nevében felszólitsam az igen t. miniszterelnök urat az ország szine előtt arra, hogy adja meg azokat a fölvilágositásokat a kiegyezésre vonatkozólag, a mely hir szerint közte és az osztrák miniszterelnök között Bécsben létrejött, a mely felvilágositásokat az országnak joga van megkövetelni és elvárni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Meg vagyok győződve, hogy ezzel nemcsak pártomnak, hanem az egész nemzetnek kivánságát fejezem ki . . . *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Zichy Jenő: Jogosan!

Kossuth Ferencz: ... igenis a nemzet kivánságát, a mely jogosan elvárja és megköveteli, hogy oly ügyben, mely belevág létfeltételei körébe, kimeritő értesülést nyerhessen. Sem az országgyülés, sem a nemzet nem áll automatákból; lehetetlen tehát feltételezni azt, hogy a nemzet saját sorsára nézve közönbös legyen, mert ha még ilyen kérdésben is közönbös lenne, kétségbe kellene esnünk e nemzet jövője felett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Közügyekben minden titkolózásnak van határa, a t. kormány ezt a határt már rég túllépte. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem magánügyeit ment a t. miniszterelnök ur Bécsbe tárgyalni, hanem az ország ügyét, és igy az országnak joga van megtudni azt, miképen lett elintézve az ország ügye. Méltán megütközhetett már az egész nemzet azon, hogy az év első napján nem adott a t. miniszterelnök ur semmi felvilágositást arra vonatkozólag, miképen intézte el az országnak ezt a fontos ügyét, és most kétségtelenül megütközik az egész nemzet azon is, hogy nem jelezteték eddig a t. miniszterelnök urnak az a szándéka, hogy az országgyülésnek első ülésén saját jószántából nyilatkozni fog.

Ha a kiegyezés feltételei már tényleg meg lettek állapitva, a titoktartás nem fér össze a felelős miniszteri állás kötelességeivel; és az ország szine előtt ki kell jelentenem, hogy a függetlenségi párt meggyőződése szerint ez a végtelen titkolózás a legnagyobb mérvben helytelen, és a miniszteri felelőség elvébe ütközik.

Kubik Béla: Elitélendő!

Kossuth Ferencz: Ez a titkolózás még gyanut is kelt, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* mert csak azt szokták titkolni, a mi rossz és káros . . .

Madarász József: Ugy van!

Kossuth Ferencz: . . . de a mi üdvös és hasznos, azt titkolni nem szokás. Ettől eltekintve, a titkolózásnak minden oka meg is szünt, mert a miniszterelnök ujévi beszéde szerint a kiegyezés már tényleg létrejött. Még a tárgyalások alatt is helytelen volt a titkolózás, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ha csakugyan igaz volt az, a mit mindig hirészteltek, hogy a t. miniszterelnök ur nem engedett azon álláspontokból, a melyeket ő saját hite szerint az ország érdekében elfoglalt. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Mert hogyha ez igy lett volna, akkor a miniszterelnök ur a közvélemény megnyilatkozásából erőt meritehetett volna, nem pedig gyengeséget. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha közzététetett volna az az álláspont, a mely mellett a t. miniszterelnök ur állitólag szilárdul megállt, akkor ezen álláspont mellett, ha hazafias volt, az ország oly erővel nyilatkozhatott volna meg, hogy ebből az erőből a kormány fegyvert kovácsolhatott volna a magyar érdekek számára Bécsben.

Arról meg vagyok győződve, hogy a közvélemény az önálló vámterület mellett nyilatkozott volna meg, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ausztriában is ezt kivánják!)* de e mellett bizonyos nemzeti követelmények is erős rokonszenvet keltettek volna fel, e követelmények érvényesülése lehetőségéhez nagyban hozzájárult volna a magyar közvélemény erős megnyilatkozása. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nem habozom kijelenteni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy engem és a

körülöttem ülő pártot fájdalmasan, kinosan érintett az, hogy a t. miniszterelnök ur lázas erőfeszitéssel igyekezett az utolsó év utolsó napjának utolsó órájáig kivinni azt, hogy leköthesse az országot egy ujabb tiz évi időtartamra, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és megfosztani az országot annak a lehetőségétől, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy közgazdasági ügyeit önállóan és kizárólag saját érdekei szerint intézhesse el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem ismerek arra példát a történelemben, hogy ekkora erőfeszitést tett volna egy kormány azért, hogy az általa képviselt országot egy másik idegen államnak lekösse. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Olyan példát azonban ismerek, hogy egy ország kormánya erősen küzdött azért, hogy az ország önállóságát és függetlenségét visszaszerezze, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ismétlem, hogy az ellenkezőre példát nem tudok; nem ismerek példát arra, hogy kormány ily túlzott buzgalommal iparkodott volna hazáját lekötni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az az erőfeszités, melynek szemtanui voltunk, azt bizonyitja, hogy a t. miniszterelnök ur tényked ésével igazat adott a mi törvénymagyarázatunknak, a mely abban állott, hogy az 1902-ik év utolsó napja oly határidőt képezett, melyen túl nem lett volna szabad a kiegyezési tárgyalásokat folytatni. Ezt az igen t. miniszterelnök ur mindig határozottan tagadta, ...

Széll Kálmán miniszterelnök: Most is!

Kossuth Ferencz: ... de tényked ésével elismerte, hogy maga is igy vélekedik, mert másképen semmi értelme sem lett volna annak, hogy épen a mult év utolsó napján, s az utolsó nap utolsó órájáig oly lázas erőfeszitéssel igyekezett létrehozni a kiegyezést, hogy az egész nap, este 11 óráig lázasan tárgyalt, az uralkodóval folyvást érintkezett, és még az orosz kanczellárnak adott ebéd után is erőlködött éjfél előtt megtalálni a kiegyezés utját. Erre nézve a félhivatalos lap már megadta azt a magyarázatot, hogy a t. miniszterelnök ur nem akarta továbbra is bizonytalanságban hagyni az országot, De kérdem azt, hogy nagy szerencsétlenség lett volna-e az országra nézve, ha január 1-én ép oly bizonytalanságban lett volna az ország, mint volt decemberben 30 án? A kétségbevonhatlan erőfeszités komolyabb magyarázatra és igazolásra szorul. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Abban a nagy erőlködésben és abban, hogy ilyen sokáig tartottak a tárgyalások Ausztriával, annak jelét és bizonyitékát látom, hogy az a viszony, melyet igyekeztek létre hozni Magyarország és Ausztria között, természetellenes. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* Mert, hogy ha nem lenne természetellenes ez a viszony és nem lennének ellentétesek az érdekek, nem került volna ilyen erőfeszitésbe az, hogy ez a viszony létre hozassék. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, tilos lett volna a magyar kormánynak egyáltalában belebocsátkozni uj tárgyalásokba az osztrák kormánynyal, mielőtt ez a kormány nem tett eleget annak a kötelezettségnek, hogy a béesi Reichsrath előtt szorgalmazza a Bánffy-Badeni-féle kiegyezésre vonatkozó határozatot. Ez a kiegyezés ép ugy, mint az, a melyet a t. miniszterelnök most kötött meg, egy magyar kormány és egy osztrák kormány által hivatalosan és ünnepélyesen lett aláirva. Ez a kiegyezés olyan kötelezettségeket tartalmazott, a melyeknek a magyar kormány igen, de a melyeknek az osztrák kormány nem tett eleget. A magyar kormány a magyar országgyülés elé terjesztette a Bánffy-Badeni-féle kiegyezést 1898. április 20-án a 388-ik számu törvényjavaslattal és az 1899 : XXX. törvényczikkel megteremtette azt az állapotot, a mely azóta fennáll és a mely erre a Bánffy-Badeni-szerződésre és ennek feltételeire volt felépitve. A magyar kormány tehát eleget tett kötelezettségeinek, az osztrák kormány pedig ezeknek nem tett eleget. Az tökéletesen mindegy, hogy miért nem tett eleget a kötelezettségnek a Badeni-kormány; de az uj tárgyalások előtt sem történt semmi erőfeszités arra nézve, hogy az osztrák kormány ezen kötelezettségének eleget tegyen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* E helyett az történt, hogy a nélkül, hogy megkisérelte volna a Körber-kormány a Reichsrathtal megszavaztatni a Bánffy-Badeni-féle szerződést, a mely Magyarországon már törvényerőre emelkedett, kapta magát az osztrák miniszterelnök és uj szerződést akart csinálni Magyarországgal azon világos czélzattal, hogy abban a szerződésben Ausztria számára kedvezőbb feltételeket csikarhasson ki. Más szándéka az osztrák kormánynak nem lehetett, mint ez. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De miféle értéke lehet egy olyan kormány aláirásának, a mely kormány nem respektálja elődjének aláirását; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ámbár ez az aláirás egy olyan szerződést pecsételt meg, a mely szerződést a másik szerződő állam már végre is hajtott. Egy oly kormány, a mely nem ismeri el magára nézve ily körülmények közt kötelezőnek elődjének aláirását tiszteletben tartani, egy ilyen kormány nem érdemli meg azt, hogy az ő aláirását komolyan vegyük. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ebből kifolyólag jogosan állithatom, hogy a Körber-kormánynak aláirása nem ér annyit, mint az a tinta, a mely reá pazaroltatott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mint ahogy Körber nem tartotta tiszteletben az ő elődjének, Badeninek az aláirását, ámbár ezen aláirásból kifolyólag Magyarország már törvényt hozott: ép ugy elő fog állani majd egy Körber Nr. 2, a ki a Körber Nr. 1-nek az aláirását semmisnek fogja venni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Erre vonatkozólag lehetetlen elég erősen nyilatkoznom; mert Magyarországot nem tekinthetem egy bábnak, a melylyel az osztrákok játszhatnának. Magyarország megkövetelheti azt,

hogy ha kormánya aláirt egy szerződést Ausztria kormányával, és ebből kifolyólag törvényt hozott, többé ne állhasson elő egy osztrák miniszter azzal a követeléssel, hogy dobassék a papirkosárba ez a szerződés; és kezdjék ujra az egész alkudozást. — Végtelenül csodálkozom, hogy a t. kormány egyáltalában az ilyen tárgyalásba belement. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem tudom, t. ház, hogy a t. túloldal kapható lesz-e arra, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mindenre!)* hogy Körber urnak aláirásán elinduljon, mielőtt Körber ur be fogja bizonyitani, hogy helybenhagyatni tudja aláirását a bécsi Reichsrath-tal. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem tudom, hogy a t. túloldal bele fog-e menni abba, hogy az az uj szerződés, a melyet a magyar és az osztrák kormányok aláirtak, Magyarországon törvényerőre emelkedjék egyoldalulag, Ausztriának kezei pedig ismét szabadon maradjanak, mint szabadon maradtak a Bánffy-Badeni szerződésre vonatkozólag. De hogyha ebbe belemegy a t. túloldal, előre is jelezhetem, hogy erős küzdelmet fog kelleni vivnia a függetlenségi párttal. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Azt nem tudom, hogy mit tartalmaz ez a kiegyezés, de azt tudom előre is, hogy a függetlenségi párt egyik legsarkalatosabb elvébe ütközik bele. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt tudom, hogy a közös vámterületet ismét létrehozza és ujabb tiz évre fenn akarja tartani. Erős hitem szerint e tiz év alatt Magyarország messzire előre fog haladni a tönkremenés szomoru utján. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ott van már is!)* Bármi legyen is abban a kiegyezésben, szükségszerüleg a tönkremenéshez fog közeledni az ország egyedül annak következtében is, hogy ujra lehetetlenné lesz téve az, hogy iparvám-engedményeket adjunk a külállamoknak azért, hogy agrárvám-engedményeket kapjunk tőlük; tehát ujra lehetetlenné lesz téve Magyarországnak az, hogy magának azoknál az államoknál, a melyek ipartermelők, és a melyek mezőgazdasági terményeket fogyasztanak, fogyasztási piaczokat teremthessen, ugy, hogy Magyarország mindinkább és mind tökéletesebben rá lesz szoritva, rá lesz utalva az osztrák piaczra, a mi annyit tesz, hogy kötött kézzel ki lesz szolgáltatva az osztrák kegyelemnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már pedig szomoru sors vár arra a nemzetre, a mely kötött kézzel van kiszolgáltatva az osztrák kegyelemnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Midőn mély hazafiui szomorusággal mutatok rá ezekre a megdönthetetlen igazságokra, még azt is kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ha csak megközelitőleg is igazak azok a hiresztelések, a melyek elterjedtek arra nézve, hogy mit tartalmaz a kiegyezés, akkor a t. kormány elodázta bizonyos fontos nemzeti követeléseknek a megvalósitását, a melyek a kormány alapját képező törvényekből is egyenesen kifolynak. Egynehányat ezek közül fel fogok emliteni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Igy pl. a készfizetés felvétele. Erre nézve az 1899 : XXXI. t.-czikk 12. §-a szerint már márczius 1-én köteles lenne a magyar kormány és az osztrák kormány javaslatot terjeszteni a két országgyülés elé, még pedig azért, mert 1901. augusztus 10-én a pénzügyminiszter ur rendeletet bocsátott ki, a melynek 2. pontja szerint az 5 frtos és 50 frtos államjegyek fizetésként való elfogadása 1903. február hó 28-ikán megszünik; előáll tehát az emlitettem törvény által kijelölt kötelezettség a két kormányra nézve, hogy márczius 1-én terjeszszenek be törvényjavaslatot a készfizetés felvételére vonatkozólag.

Ilyen továbbá a járadékadó, a mely a magyar járadékokra vonatkozólag, ugy hirlik, hogy el lesz törölve, de hir szerint nem lesz eltörölve a magyar záloglevelekre vonatkozólag.

Ilyen a tiroli vám, a melynek 1903-ban meg kellett volna szünnie és a mely, hir szerint, csak 1906-ban fog megszünni, ha ugyan egyáltalán meg fog szünni, a miben az előzmények után jogosan kételkedem; egyébiránt ép oly joggal szedhetnénk vámot mi pl. gyapjuszövetektől, a mily jogon szed Tirol vámot a magyar buzától. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás.)*

Ily követelés továbbá Magyarország azon jogának érvényesitése, hogy megválthassa azt az igen lealázó és káros tributumot, a melyet 1867-ben elvállalt az ország, még pedig oly kamatlábon számitva a tőkét, a mely kamatláb akkor volt érvényes, a mikor ezt a terhet Magyarország elvállalta, illetve 5%-os kamatlábon.

Ilyen követelés a bizományi raktárak megadóztatásának joga, a mely Magyarországnak évi 3,800.000 koronát jövedelmezett, a mely jövedelemről és jogról, az elterjedt hir szerint, a kormány lemondott és ezzel nemcsak a kincstár lesz megkárositva, hanem a magyar részletkereskedés is nagy károkat fog szenvedni.

Nem tudom, mi igaz ezekből a hiresztelésekből, de elterjedésük mutatja, hogy a kormány nyilatkozatára már égető szükség van.

Ha e hiresztelések csak részben is igazak, és ha csak elodázni is engedte a kormány az ország bizonyos jogainak érvényesülését, az elodázás feladást jelent, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Feladta!)* mert a tapasztalat azt bizonyitja, hogy ha valamely jogos követelést Ausztriával szemben elodázni enged Magyarország, ezen jogos követelésnek érvényesitése véglegesen el van odázva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nem akarom a t. ház türelmét tovább igénybe venni, *(Halljuk! Halljuk!)* de még egyszer felszólitom a miniszterelnök urat arra, hogy méltóztassék a képviselőházat és az

országot értesiteni arról, hogy mihen állnak annak a kiegyezésnek a főbb részletei, mely az ország vitális érdekeit érinti. Mint magyar embereknek jogunk van ezt megtudni, és mint képviselőknek kötelességünk megkérdezni; illesse a kormányt a felelőség, ha még ma is sötétben akarja tartani az országot! *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azon kezdem, a mivel Kossuth igen t. képviselő ur végezte. Az országnak joga van megtudni, hogy mi történt a kiegyezés kérdéséhen és a kormánynak kötelessége erről nyilatkozni. Ha a t. képviselő ur csak ennyit állit fel kérdésében és nem ment volna tovább, kérdését minden tekintetben jogosultnak tartanám. Nem mondhatom azonban ezt azok folytán, a miket a t. képviselő ur kérdéséhez füzni méltóztatott, mert a kérdésen túlmenve, már egy előzetes kritikáját méltóztatott adni a kiegyezés létesitése körüli eljárásnak.

Kubik Béla: Ahhoz is joga van!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . De nemcsak annak, hanem a kiegyezés azon tartalmának, melyet a képviselő ur nem ismer, a melyet még csak ezután akar megismerni és akarok én a t. házzal megismertetni, a t. képviselő ur megelőzve az én előterjesztésemet, összeszedi azokat a hézagosan, helytelenül, rosszul, hamisan és endenciózusan előadott kombinációkból álló ujsági közleményeket és azokat meg is kritizálja. Előre, nem ismerve a kiegyezés valódi tartalmát, ellene nyilatkozik, mielőtt ismerné.

Barabás Béla: Hát halljuk a valót!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát igenis, meg fogják hallani, de akkor kell nekem nyilatkoznom és nem előbb — és ez nem titkolózás, mint a t. képviselő ur mondja — a mikor egy formailag is, részleteiben is, szövegében is véglegesen tisztázott, aláirt szerződésről számolhatok be. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Nincsen senki ebben a házban, a ki inkább óhajtja, mint én, hogy mielőbb nyilatkozhassam, mert kivánatos és szükséges, hogy a sok helytelen és tendenciózus hiresztéléssel szemben az ország tudja, hogy mi az igazi tartalma az egyezségnek. Nem is szorultam arra, hogy engem bárki figyelmeztessen arra, hogy mi a kötelességem, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* de anticzipálva nyilatkozni nem lehet szerződésről, mely véglegesen megkötve és formailag aláirva nincs.

Magánosok közt is ugy van ez. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* mint két államnak a kormánya közt. Mikor szerződési tárgyaknak és egyezményeknek egész hosszu sorozatáról és tömegéről van szó, a szöveg minden betüje határoz, minden kifejezés mérvadó és véglegesen akkor van formailag is befejezve, ha a szöveg is minden részében véglegesen revideálva és aláirva van. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Ez megtörténik a legközelebbi napokban és én az ülések egyikét fel fogom használni, a jövő héten, talán még mielőtt maguk a törvényjavaslatok ide terjesztetnek, arra, hogy a kiegyezésnek tartalmát és lényegét minden részében megvilágitva, egész objektivitással és egészen hiven a t. házzal megismertessem. *(Zaj és közbeszólások a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Azt gondolom, belátja a t. közbeszóló képviselő ur is, hogy az ország nincs megkötve mindaddig, mig a törvény az előterjesztések alapján létre nem jön, hogy nincs megkötve ma jobban, mint holnap vagy holnapután és nincsen kevésbbé megkötve, ha előbb nyilatkoznám, mint a szerződés a kormányok között aláirva nincs. Akkor lesz csak megkötve az ország, mikor a törvényhozás a törvényjavaslatokat elfogadja és azok törvényerőre emelkednek. A mostani egyezkedés csak előkészitése annak, a mi tárgya lesz a törvényhozási aktusnak. Ezt valakinek elő kell készitenie; hiszen 450 képviselő együtt nem tárgyalhat a Reichsrath annyi képviselőjével; a két állam nem tárgyalhat máskép, mint természetszerü meghizottja, és képviselője, a két kormány utján; a két kormánynak ez természetszerü és parlamentáris hivatása; a két kormány eljár a maga felelősége érzetében, legjobb hite és meggyőződése szerint és eljárásának eredményét idehozza a törvényhozás elé. Ez nemcsak természetszerü eljárás, hanem ezt parancsolja a törvény is. Én a törvénynek tettem csak eleget, mert az 1899 : XXX. t.-cz. azt rendeli, hogy a vámszövetség előkészitésére a kormány inditsa meg a tárgyalásokat. Ezek a tárgyalások folytak, ezek a tárgyalások most befejezéshez jutottak az egész vonalon és az egyetértés a két kormány közt létre jött. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miben? Ha megtörtént a megegyezés, megmondhatja, hogy miben történt! Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt mondja a képviselő ur, hogy a kormány titkolózik? A kormány nem titkolózik!

Kubik Béla: Csak bujkál! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Beszélhet ilyeneket a t. képviselő ur, a mennyit akar, ilyenekkel hangulatot csinálni nem lehet; az ilyen beszédnek abszolute semmi alapja nincs. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Micsoda bujkálás van abban, mikor azt jelentem ki, hogy minden iránt nyilatkozom, mihelyt a megegyezés formailag is perfekt lesz, hiszen egy pár nap mulva ez bekövetkezik? Épen az én érdekemben volna most bebizonyitani, hogy Kossuth Ferencz képviselő ur jogosulatlanul anticzipálva mond itéletet. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang: Ő nem bujkál!)* Kossuth Ferencz képviselő ur nem bujkál, az igaz, hanem botorkál tendenciózus czéllal és hézagosan előadott, helytelen közlemények között és az álta-

lam a lapokban helyteleneknek nyilvánitott közleményekből az ország szine előtt előre megvádol. Kérdezem, helyes eljárás-e ez?

Kossuth Ferencz: Megmondtam, hogy közleményekből vettem.

Kubik Béla: Jól teszi, ha vádol!

Széll Kálmán miniszterelnök: Azt mondja a t. képviselő ur, titkolózás volt eddig is. Azalatt, mig a tárgyalások folytak — és az egész idő alatt bizonytalan volt, mi lesz az eredmény — csak nem lehet stádiumról stádiumra, állásfoglalásról állásfoglalásra itt előterjesztéseket tenni? Ultimátumokkal nem kezd senki tárgyalásokat, hanem azzal a taktikával és módszerrel, mely a jogok és érdekek megőrzésére leginkább alkalmas. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Szatmári Mór: Ha a szövegezés nem oly pontos: nincs még megállapodás!

Széll Kálmán miniszterelnök: Legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy sikerült ezen jogokat és érdekeket megóvni az egész vonalon, hitem és legjobb meggyőződésem szerint, és arról be fogok számolni igen rövid idő alatt.

Sajátságosnak tartja t. képviselőtársam, hogy az év utolsó napjáig — a mint ő mondja — erőfeszitéseket tettem az iránt, hogy a kiegyezés létrejöjjön. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Komédiázott!)* Az, a ki itt komédiáról beszél, az nem is sejti, miről mondja ezt a frivol megjegyzést. Ha volt valaha komoly, nehéz, erős küzdelem és erőfeszités mindkét részről: ez a tárgyalás volt az. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Széll Kálmán miniszterelnök: A t. túloldal folyton sürgetett és nógatott, hogy mikor lesznek már a tárgyalások befejezve. Mikor azután mindent elkövettem, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)* hogy ezek a tárgyalások végre-valahára befejeztessenek és tisztáztassék a helyzet, akkor azzal a szemrehányással találkozom, hogy miért erőlködtem annyira, hogy ezek a tárgyalások befejeztessenek. Egy kicsit sajátságosnak és nagyon is erőltetettnek tartom a t. képviselő ur azon állitását, a melynek valóban legkisebb alapja sincs, hogy ezzel igazat adtam annak a felfogásnak, hogy január elsejéig vagy meg kell lenni a kiegyezésnek, vagy érvényét veszti a törvény, a mely ma fennáll.

Kossuth Ferencz: Logikusan máskép nem is lehet.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ebben sem logika, sem igazság nincs egy szemernyi sem. Hogy mennyire nincs igazság benne, már akkor bebizonyitottam, mikor e körül folytattunk hosszu vitát és azt hiszem, minden kétséget kizáró módon bebizonyitottam.

Ha valaha be volt bizonyitva az, hogy alaptalan volt az önök vádja: minden elfogulatlan itélet beismerése szerint bebizonyitottam.

Kossuth Ferencz: Dehogy!

Széll Kálmán miniszterelnök: Már most a t. képviselő ur ezt fel akarja eleveniteni. Ebbe nem megyek bele. Kicsit furcsa ilyen körülmények között a t. képviselő ur azon állitása, hogy ezeket a tárgyalásokat be kellett fejezni és az egyezséget meg kellett kötni, mert különben nekik volt igazuk. Nem ugy állitották fel a kérdést, hogy ha a tárgyalások be nem fejeztetnek, érvényét veszti a törvény, hanem ugy, hogy akkor veszti érvényét, ha törvényhozásilag meg nem állapittatik az uj tarifa. Azt pedig nem lehetett eszközölni a deczember 31-iki tárgyalás befejezésével; azzal csak azt lehetett eszközölni — és ez annak adott igazat, a mit én jelentettem ki, nem a mit önök mondtak, annak, — hogy a bizonytalanságot tovább fentartani semmi körülmények között megengedhetőnek nem tartom és ebben a nagy gazdasági kérdésben köztünk és Ausztria között tisztázni kell végleg a helyzetet. El voltam határozva az uj esztendőben összeülő országgyülés előtt teljesen tisztázott helyzettel számolni be: vagy a kiegyezés megkötésével, vagy ha ez nem sikerülhetne, azzal, — a mint ennek ujévi beszédemben is kifejezést adtam, — hogy az önálló és elkülönitett alapokon való gazdasági berendezésnek szüksége áll elő. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Krasznay Ferencz: Micsoda hipokrizis ezt elhitetni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez nem hipokrizis. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Én, a ki azzal az erős elhatározással mentem bele a küzdelembe és folytattam azt, hogy olyan egyezséget igyekszem létesiteni, a mely méltányos és kölcsönös, egymás érdekeit számbaveszi, de Magyarország gazdasági életérdekeit megsebezni nem engedi, hanem megőrizni és biztositani alkalmas és képes; de ha ez, minden törekvés ellenére, nem sikerülne, ezen helyzet következéseit levonom: nem fogadhatom el sem a nyiltan, sem az ily közbeszólásokkal ellenem emelt vádat. Én erőfeszitéseket tettem arra nézve, hogy a magam és a velem együtt ülő miniszteréknek, a magyar kormánynak meggyőződése szerint az ország jogait és érdekeit ezen gazdasági viszonyoknak szabályozásával legjobb tudásunk és meggyőződésünk szerint megóvjuk és érvényesitsük. És tényleg igy cselekedtünk s erről be is fogok számolni a t. képviselő urnak.

Nem fogok foglalkozni a kiegyezés tartalmának egyetlenegy részletével sem, mint Kossuth Ferencz t. képviselő ur időelőtt tette most, mert én nem általánosságokban akarok maradni, de egész részletesen, érdemileg, teljes objektivitással akarok nyilatkozni, mihelyt teljesen irás[illegible] belileg is finalizált és aláirt szerződésről szá[illegible] molhatok be, a mi a legközelebbi napokban m[illegible]

fog történni. Addig minden nyilatkozat helytelen, sőt illetlen dolog lenne.

Csak egyet akarok még végezetül megjegyezni. A t. képviselő ur ma már arról beszél, hogy Magyarországot mi törvénynyel meg fogjuk kötni és Ausztria megint nem lesz megkötve. Időelőtti dolog arról beszélni, hogy miként fogjuk az előterjesztendő törvényjavaslatokat tárgyalni.

Azonban egy dolog természetes: hogy az előterjesztendő és tárgyalandó vám- és kereskedelmi szövetségi javaslat teljesen kongruens, mindkét államban egyértelmü törvény alkotását czélozván: abban az alakban, a melyben előterjesztetik, csak együttesen léphet életbe és nyerhet törvényerőt. Magyarországnak egyoldalu, hosszutartamu szövetségben való lekötéséről nem lehet szó. Pedig ez a lényeg. Ha mi lekötjük magunkat vámszövetségre, le legyen kötve a másik állam is. Erről biztositathatom a t. képviselő urat, egyebekről pedig időelőtti dolog volna beszélni.

Én tehát most nem nyilatkozom a kiegyezésről, de nyilatkozni fogok, mihelyt ezt megtehetem. Ma nem is tartom illőnek, hogy annak az egyezségnek tartalmáról nyilatkozzam, a melyet még csak holnapután fogunk formailag véglegesiteni és aláirni. A jövő hét üléseinek egyikét arra fogom felhasználni, hogy megtegyem érdemleges nyilatkozatomat. (*Hosszantartó, élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Következik a napirend, t. i. elsősorban az ország némely törvényhatóságában mutatkozó keresethiány enyhitése ezéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 175, 188) harmadszori olvasása.

Dedovics György jegyző (*olvassa a törvényjavaslatot*).

Elnök: Elfogadja-e a ház a most harmadszor felolvasott törvényjavaslatot véglegesen? (*Igen!*) Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház azt elfogadta.

Következik a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 196, 242) tárgyalása. (*Felkiáltások: Hol az előadó? Az imént még itt volt!*) Kénytelen vagyok az ülést öt perczre felfüggeszteni.

(*Szünet után.*)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Az előadó ur kiván szólani.

Nyegre László előadó: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) Az előttünk fekvő törvényjavaslat a külföldieknek Magyarországon való tartózkodását kivánja szabályozni. (*Folytonos zaj.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek, képviselő urak. Méltóztassanak helyüket elfoglalni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Nyegre László előadó: Egy nagyfontosságu kérdés ez, a mely a kivándorlás kérdésével kapcsolatosan állami és közgazdasági életünknek egy élénken sajgó és gyors szanálást igénylő sebét képezi. Igen jól érezte ezt a belügyminisztérium vezetésével megbizott miniszterelnök ur, az ország üterén tartotta kezét akkor, a mikor a ki- és bevándorlás kérdésének megoldását a jelen országgyülés feladatai közé sorozta és a midőn programmjának beváltásaként az előttünk fekvő törvényjavaslatot négy társa kapcsán a képviselőház elé terjesztette. És én igen szerencsés körülménynek tartom s igen helyes érzékre vall a miniszterelnök ur részéről az, hogy a képviselőháznak módot nyujtott a ki- és bevándorlás kérdéseinek együttes tárgyalására, mert hiszen ez a két kérdés egymással kétségbevonhatatlanul kapcsolatos.

Méltóztassék megengedni, hogy épen a bevándorlás kérdésének kellő megvilágithatása szempontjából a ki- és bevándorlás kérdésével pár pillanatig kapcsolatosan foglalkozhassam. (*Halljuk! Halljuk!*)

Ha a ki- és bevándorlás kérdését hazánk területén kellő figyelemre méltatjuk, igen abnormis tünetekkel találkozunk. Igen nagyszámu, folytonosan fokozodó, az amerikai és a németországi kikötőkből szerzett adatok és az itt kiállitott utlevelek számadatainak egybevetéséből 1901-ben a 70.000-ret jóval felülhaladó, a népesség arányában az összes európai államok közt legkedvezőtlenebb arányu kivándorlás és ezzel szemben szintén igen nagyfoku, bár mérveiben egyáltalában nem ismert bevándorlás tünik ki. Ez a tünet normális egyáltalán nem lehet. Vagy túlnépes valamely állam és akkor a túlnépesség esetleg a kivándorlás alakjában csapolódik le, de ilyen országba nem jogosult a bevándorlás; vagy gyér népességü valamely állam és ebben az esetben fenforoghat a bevándorlás szüksége, de az ilyen államból teljesen jogosulatlan a kivándorlás. (*Helyeslés.*)

És nálunk mind a két tünet a legabnormisabb mértékben mutatkozik. (*Halljuk! Halljuk!*) Ha ezen abnormis tüneteket a statisztika és a népsürüség szempontjából teszszük megvizsgálás tárgyává, akkor a következő tételt állithatjuk fel. Méltóztassék megengedni, hogy felállitandó tételem igazolására néhány általánosan ismert statisztikai adatot ajánljak a t. képviselőház figyelmébe. (*Halljuk! Halljuk!*) A népsürüség tekintetéből — csak nehány államot fogok felemliteni — négyszög kilométerenkint az arány igy áll: Belgiumban 214, Angliában 125, Olaszországban 106, Németországban 97, Ausztriában 83, Magyarországon 57, Bulgáriában 34 lélek esik minden négyszög kilométerre. Megállapithatjuk tehát, hogy mi a gyérebb népességü államok sorába tartozunk. De ha nyitott szemmel széttekintünk és látjuk ennek az országnak óriási felhasználatlan kincseit, látjuk nagy felhasználatlan munkaerejét, akkor

bizvást megállapithatjuk azt is, hogy ez a föld kedvezőbb közgazdasági viszonyok között, intenziv mezőgazdasággal, fejlődött iparral a jelenleginél kétszerte, sőt háromszorta nagyobb számu népesség befogadására is képes. És ez a jövő Magyarország képe, ez a mi jövőnk, ez a mi reményünk, a mi ha nem lenne, valósággal kétségbe kellene esnünk. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

És ha, t. képviselőház, a tényleges állapotot veszszük szemügyre, a boldogulásnak nálunk oly nagy arányokban mutatkozó alapfeltételei ellenére mit látunk? Nyomott közgazdasági helyzetet, folyton fokozódó pauperizmust és a kivándorlás folytonos és fokozatos terjedését.

T. képviselőház! Hogy egy közszólammal éljek, agrikultur állam vagyunk. Az ország lakosainak legnagyobb része földmiveléssel, mezőgazdasággal foglalkozik; de azután, ha megint a statisztikához fordulunk, ismét megdöbbentő kép tárul szemünk elé. Az ország területén az 1895. évi összeirás szerint lévő gazdaságoknak 53 százaléka az öt holdig terjedő, u. n. törpe birtokok sorába tartozik és hangsulyozom, hogy azóta az arány részint örökösödés, részint a kedvezőtlen közgazdasági konjunkturák folytán még kedvezőtlenebbé vált. Ezek a törpe birtokosok azok, a kiknek soraiból a kivándorlók legnagyobb része kikerül és pedig azért, mert ezen kisbirtokokból magukat és családjukat fentartani nem képesek és mellékfoglalkozásuk állandóan nincsen. Iparunk, mely pedig a külföldi államokban a lakosság jelentékeny részét föntartja, másik részét pedig mellékfoglalkozással, mellékkeresettel ellátni van hivatva, ugyszólván nincsen; a mi van, az pang. Igy áll a kérdés a szegény nép, a munkás kéz szempontjából. S hogyan áll a földbirtok szempontjából? Áll ugy, hogy a folytonos kivándorlás miatt nagy munkáshiánynyal állunk szemben, ugy, hogy az ország egyes részeiben Galicziából, Karintiából, Bukarestből hozott munkásokkal kell ezt a hiányt fedezni.

Bornemisza Lajos: Az egész Felvidéken!

Nyegre László előadó: Egyes vidékeken exorbitáns munkabérek mutatkoznak és a helyzet az, hogy ha a kivándorlás igy fokozódik, a mezőgazdaság oly krizisnek néz eléje, melynek konzekvencziái kiszámithatlanok. *(Általános helyeslés.)*

S ha most, t. ház, ezeket a tüneteket a bevándorlás szempontjából veszszük figyelembe, *(Halljuk! Halljuk!)* akkor, mig egyrészről látjuk azt, hogy nálunk a kivándorlás nem egy természetes folyamat, nem, mint azt a miniszterelnök ur a kivándorlási törvényjavaslat tárgyalása alkalmával találó hasonlatban mondta, a vérbőségnek természetes levonulása, hanem egy vérszegény testnek folytonos ujabb és ujabb vérveszteség által való állandó gyöngülése, addig másrészről bizvást megállapithatjuk azt, hogy ily kóros körülmények közepette a bevándorlás kérdésének megoldása minket kettős óvatosságra int. Kettős óvatosságra int különösen akkor, a mikor a ki- és bevándorlás mérlege egyáltalában nem mutat kedvező képet. A kivándorlás mérlegénél az egyik serpenyőben ott vannak legmunkabiróbb honosaink, a kik kivándorolnak, mert hiszen, ha erősek és munkabirók nem volnának, akkor nem tarthatnák fenn magukat.

Bornemisza Lajos: A java kivándorol!

Nyegre László előadó: És a kik a bevándorlás serpenyőjében a másik oldalon állanak, igen sokszor improduktivitásuknál, vagy közártalmasságuknál fogva olyan egyének, kik az állam érdekeinek egyáltalában nem szolgálnak. *(Élénk helyeslés.)*

Megdönthetetlen fiziológiai törvény az, hogy erőveszteség csak erőt adó anyagokkal pótolható. Nekünk nemzeti erélyünk kifejtésével, uj keresetforrások megnyitásával mindent el kell követnünk azon irányban, hogy a kivándorlást megakadályozhassuk, a mennyiben pedig az erőveszteségnek idegen anyagokkal való pótlásáról van szó, nemzeti önfentartásunk érdekében valóban csak olyan anyagot szabad ezen nemzet testébe a jövőben beleengednünk, a mely ennek erőt és tápot ad, *(Élénk helyeslés.)* de a legnagyobb erélylyel kell visszautasitanunk és visszatartanunk a szervezetbe való jutástól minden olyan anyagot, a mely akár improduktiv voltánál fogva, ezen beteg szervezetnek csak kárára válhatnék, akár pedig pláne káros voltánál fogva a beteg szervezetre romboló, esetleg végzetes hatással lehetne. *(Élénk helyeslés jobbés balfelől.)*

Ez a kérdés közgazdasági szempontból. De fontos a bevándorlás kérdése szocziálpolitikai és magyar nemzeti szempontból is. Ma, a mikor az állam és társadalom megállapitott rendjét felforgatni kivánó elemek mind szélesebb és szélesebb körökben kivánnak maguknak talajt szerezni, a mikor a magyar nemzeti állam fényét elhomályositani kivánó velleitások gyakran külföldi izgatók alakjában jelennek meg közöttünk, hogy békés honpolgárainkat tévtanokkal félrevezetve, azokat a haza iránti hütlenségre csábitsák, kétszeresen kell őrt állani határainkon, hogy ezen individuumokat az országba belépésnél figyelemmel kisérhessük, és ha szükséges, eltávolithassuk, mielőtt az ország érdekeinek hátrányára válnának. *(Általános, élénk helyeslés.)*

T. ház! A mikor a bevándorlás kérdésének elvi szempontjait az előadottakban kivántam vázolni és a mikor ugy érzem, hogy az előadottakból is kitünik, hogy a bevándorlás kérdésének rendezése elodázhatatlan és sürgős szükséget képez, méltóztassanak megengedni, hogy pár pillanatra a bevándorlás kérdésének jelenlegi állásával foglalkozhassam, hogy abból azután a konzekvencziákat a jelen törvényjavaslatra nézve levonhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

A bevándorlás kérdését ez idő szerint hazánkban az 1886: XXII. t.-czikk 17. §-a sza-

bályozza. Ez a szakasz szigoritást képez az 1876 : XVIII. t.-ezikk 9. §-ával szemben. Abban az időben kezdődött meg az ország területén egy egészségtelen, káros bevándorlás és a közvélemény és a törvényhozás ugy érezte, hogy ebben a kérdésben valamit az ország érdekében tenni kell.

Mint egy érdekes történeti reminiszezenciát, szabad legyen felemlitenem, hogy Irányi Dániel, a függetlenségi pártnak volt érdemes és emlékében mindnyájunk által tisztelt tagja, 1885-ben törvényjavaslatot nyujtott be a képviselőházban »Az idegenek Magyarországon való lakhatásáról« czimen. Ezen törvényjavaslatnak, nézetem szerint igen helyes alapeszméje az volt, hogy a lakhatási és települési engedélyeknek kezelése a községek kezéből kivétessék, és a főszolgabiró véleményének meghallgatása mellett egyenesen az alispán körébe utaltassék. Ezen törvényjavaslat felett a képviselőház az akkori belügyminiszternek azon kijelentése alapján tért napirendre, hogy a kérdés a községi törvénynek különben is küszöbön álló reviziója alkalmával fog rendeztetni. A következő esztendőben jött létre az 1886. évi XXII. t.-cz. Ha ezen t.-cz. 15. §-át alaposan megvizsgáljuk, és annak mélyébe hatolunk, ugy azt fogjuk találni, hogy ez a szakasz igenis nagyon sok helyes, jó és erélyes intézkedést tartalmaz, és ha a bevándorlás kérdése nálunk mégis mai teljesen rendezetlen képét mutatja, annak oka nem annyira a törvény fogyatékosságában, mint inkább s legfőképen a végrehajtás teljes hiányában keresendő. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Zboray Miklós: Csakhogy beismeri! *(Mozgás balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Nyegre László előadó: A törvénynek, illetőleg az idézett törvényszakasznak a tapasztalatok által megállapitott főfogyatékossága az volt, hogy a lakhatási engedélyek kezelését ismét a községek hatáskörébe utalta, holott ha egészen őszinték akarunk lenni és ha nem akarjuk szépiteni a helyzetet, ugy kénytelenek vagyunk egész nyiltsággal bevallani azt, hogy a községek részéről jelentékeny részben hiányzik az ilyen fontosságu kérdések kezeléséhez szükséges szellemi szinvonal, egyes helyeken még az erkölcsi garanczia is. *(Ugy van! jobbfelől.)* A ma érvényben levő törvény intézkedései alapján egy erőteljes organizmus segitségével el lehetett volna a kivánt czélt érni. A törvénynek általam jelzett fogyatékossága és a végrehajtás teljes hiánya oda érlelték a dolgot, hogy ma egy nagyfoku — habár mérveiben egyáltalában nem ismert — bevándorlással állunk szemközt; oda érlelték a dolgot, t. ház, hogy ma a külföldinek a legtöbb esetben csak a saját egyéni elhatározásától függ az, hogy itt minálunk az ország területén otthont találjon.

És, t. ház, ha ezen abnormis állapotokra tekintünk, ugy kétségtelenül megállapithatjuk azt, hogy ezen a helyzeten segitenünk kell; segitenünk kell pedig olyan törvényhozási intézkedések utján, a melyek egyrészt az államnak jól felfogott érdekét, a salus rei publicae elvét teljesen biztositják, másrészt felesleges zaklatásokkal a szabad forgalmat nem akadályozzák, szerzett jogokat nem érintenek és a külföldi államok részéről való retorzióra okot nem szolgáltatnak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ha már a külföldi államokat emlitettem meg, ugy méltóztassék megengedni, hogy egész röviden konstatálhassam azt a tényt, miszerint a bevándorlás kérdésének a törvényjavaslat által kontemplált rendezése a nemzetközi jogba egyáltalában nem ütközik. A nemzetközi jog igenis megengedi, hogy külföldiek az ország területén letelepülhessenek, itt ipari, kereskedelmi s egyéb hasznothajtó foglalkozást folytathassanak, de nem követeli és nem követelheti meg azt, hogy az állam a külföldieket minden feltétel nélkül fogadja kebelébe. A 19. század derekán az az elv volt az irányadó, a melyet az amerikai szenátus állitott fel, hogy hazát keresni joga és pedig természettől való joga mindenkinek. Ez az elv most a később szerzett tapasztalatok után oda módosult, hogy a bevándorlás kérdésének rendezésénél irántyü gyanánt mindig az ország jól felfogott érdekeit kell tekinteni. És ez igy van helyesen. Hiszen, hogyha az állampolgárok érdekeinek is, — a mennyiben ellentétbe jönnek — sokszor háttérbe kell vonulniok az állam érdekeivel szemben, annyival inkább állani kell ezen tételnek a külföldiekkel szemben, különösen akkor, mikor azoknak a haza területén való tartózkodása az államnak esetleg kárára válhatik. *(Igaz! Ugy van a jobboldalon!)* Nem lehet czélja a bevándorlás kérdése rendezésének, hogy kinai falakkal vegyük magunkat körül a külföldiekkel szemben. Mert ha erkölcsi, szellemi, vagy anyagi tőke, tudás, szakértelem, az egyén erkölcsi érzületével, hogy ugy fejezzem ki magamat, az ő egyéni törvényével párosulva keres magának közöttünk hazát, azt tárt karokkal kell fogadnunk. De igenis kinai falakkal kell körülvenni magunkat minden oly bevándorlóval szemben, a ki az állam érdekeire hátrányossá válhatik.

Hogyha az előttünk fekvő törvényjavaslatot ilyen szempontból veszszük vizsgálat alá, akkor konstatálhatjuk, hogy a törvényjavaslat ezen kérdéseket az általam felállitott elvi szempontokból kivánja megoldani, és hogy az eszközöket e megoldásra helyesen, korrektül választotta meg.

A törvényjavaslat alapelve az, hogy a lakhatási engedélyek kezelését a községek kezéből kiveszi és azt a törvényjavaslatban megállapitott hatóságra, járásokban a főszolgabirákra, exponáltabb helyeken pedig a szervezendő határrendőrség hatáskörébe osztja be. Czélja a bevándorlás szabályozása, szigoritása és nyilvántartása; czélja, hogy az ország területén bejelentés és az illetékes hatóságok tudta nélkül külföldi ne

tartózkodhassék, hogy azok figyelemmel kisértessenek és szükség esetén eltávolithatók legyenek, még mielőtt az államnak kárára válhatnának. Büntető szankczió terhe alatt szigoruan elrendeli a külföldiek nyilvántartásának vezetését és ezen rendelkezés által elejét akarja venni annak az abnormis állapotnak, a mely ma is jelentkezik, hogy t. i. az ország területén tartózkodó külföldieknek számáról halvány fogalmunk sincs. A törvényjavaslat 10. §-a elrendeli, hogy azon külföldiek, kik az állam érdekének bármily tekintetében hátrányára válhatnak, vagy a kiknek itt tartózkodása egyáltalában aggályos az ország érdekeire nézve, az ország területéről kiutassittassanak. Kimondja a törvényjavaslat azt a nevezetes elvet, hogy lakhatási engedély nélkül település, valamint a községi kötelékbe való felvétel nem engedélyezhető és ezáltal utját vágja annak, hogy külföldiek dugáru gyanánt jussanak be a nemzet testébe és itt az állampolgároknak jogait élvezzék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezek azok az általános szempontok, a melyeket a t. ház becses figyelmébe óhajtottam ajánlani. És most méltóztassék megengedni, hogy csupán még néhány pillanatra *(Halljuk! Halljuk!)* vehessem igénybe a t. ház becses türelmét.

Ezt az előttünk fekvő törvényjavaslatot a közvélemény, a sajtó igen ellentétes irányban birálta meg. Voltak olyanok, a kik ezen javaslatot túlenyhének, voltak ismét olyanok, a kik tulszigorunak tartották.

Es a véleményeknek, a nézeteknek ezen nagy ellentétessége engem még jobban megszilárdit abban a meggyőződésemben, hogy ez a törvényjavaslat a kérdésnek megoldásánál igenis megtalálta a középutat. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Azokkal szemben, a kik a törvényjavaslatot talán enyhének találják, a védelem igen könnyü. A ki ezen törvényjavaslatot és annak intézkedéseit figyelemmel átolvassa, az bizonyára nem panaszkodhatik arról, hogy ez a törvényjavaslat az erélyes intézkedésekben szükölködik. A mi a másik panaszt illeti, hogy t. i. talán túlerős, vagy erőszakos, vagy hogy esetleg rendőri államot teremt, tagadhatatlan, hogy ennek a törvényjavaslatnak vannak egyes szigoru intézkedései, de a mikor látjuk azt, hogy a külföldi államok, nemcsak az európai, de az Eszakamerikai Egyesült-Államok, sőt még az ausztráliai gyarmatok is milyen szigorral kezelik a bevándorlás kérdését; mikor látjuk, hogy egyes szomszédos államok, és pedig talán bizonyos tendenczával, direkt és indirekt törvényhozási intézkedésekkel igyekeznek a nekik terhükre váló elemeket a maguk területéről kiszoritani, akkor t. ház, úgy érzem, hogy egy magát igen könnyen megboszulható könnyelmüséget, hogy ne mondjam, nemzeti bünt követnénk el, ha kapuinkat továbbra is a régi hagyományos vendégszeretettel nyitva hagynók olyan elemek részére, akik más államoknak akár közbiztonsági, akár közgazdasági, akár bárminő szempontból csak terhére, hátrányára váltak. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés.)*

Tagadhatatlan, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslat igen nagy diszkreczionális jogkört biztosit az állami kormányzat részére. De ha mi a bevándorlás kérdését meg akarjuk oldani, és ezt akarnunk kell, mert ez már el nem odázható, akkor, t. ház, az államkormányzatnak meg kell adnunk az eszközöket intézményekben és szervezetben a törvény hatályossá tételére; és ez a kérdés másként, mint policziális uton, másként, mint bizonyos diszkreczionális jogkörrel meg nem oldható. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ha mi azt a külföldit, a ki az állam vagy a társadalom rendjét bármi szempontból megzavarni akarja, a ki az állampolgároknak közbiztonságát, esetleg exisztencziáját veszélyezteti, ha egy oly egyént, a ki hazaellenes izgatásokat üz és békés hajlékunkat lángra akarja fejünk felett lobbantani, a törvény védbástyájával akarjuk körülsánczolni, ez doktrinér szempontból lehet helyes, megnyugtató; de mikor az állam érdeke forog koczkán, akkor le kell a doktrinér szempontokról mondanunk, le kell az elvek vesszőparipájáról szállnunk, és tennünk kell azt, a mit az állam jól felfogott érdeke parancsol. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés.)* Ha megadjuk az államkormányzatnak az eszközöket a végrehajtásra, akkor megkövetelhetjük az eredményeket is; de eszközök hiányában vagy félcszközökkel eredményeket egyáltalában nem kivánhatunk.

A törvényhozásnak, a kormányzatnak, a közvéleménynek lesz alkalma ezen törvényt végrehajtásában figyelemmel kisérni és ha valami túlhajtás és visszaélés van, azokat lenyesi; de attól való félelemben, hogy a törvényjavaslattal esetleg visszaélés történhetik, megtagadni a védekezés eszközeit, vagy csak féleszközöket adni, annyi lenne, mint a végrehajtás eredményét koczkáztatni. *(Helyeslés.)*

És ha a törvényjavaslatnak, már mint törvénynek végrehajtását tekintem, csupán csak egy körülmény alkalmas bennem bizonyos aggályokat ébreszteni. E körülmény az, hogy ez a törvényjavaslat ismét a teendőknek igen nagy sokaságát zúditja különben is agyonterhelt közigazgatásunk vállaira. *(Ugy van! Ugy van!)* És ezen aggályaimat némileg csupán az a két szempont van hivatva eloszlatni, hogy mig egyrészt az ország legexponáltabb helyein, Románia felől és az északi és északkeleti vármegyékben, ennek a törvényjavaslatnak mint törvénynek végrehajtása a felállitandó határrendőrségi szervezet hatáskörébe fog beosztatni, másrészt a helyzet objektiv megbirálásából eredő megdönthetetlen meggyőződésem az, hogy nincs, nem lehet messze — ezt a miniszterelnök ur egyénisége is garantirozza, — *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a köz-

igazgatás megreformálásának ideje, a mely reform hivatva lesz e törvénybe is életet és erőt önteni.

Végzem szavaimat. *(Halljuk! Halljuk!)* A mi e törvényjavaslatban benfoglaltatik, az nem üldözés, hanem önvédelem, védelme az országnak, védelme az állampolgárok, a társadalom érdekeinek, s épen azért van szerencsém azt az igazságügyi és a közigazgatási bizottság nevében általánosságban a részletes tárgyalás alapjául a legmelegebben ajánlani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Endrey Gyula jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Ha a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatnak csak az a czélzata, hogy a külföldieknek az ország területén való lakhatását szabályozza, azt némi módositással el is fogadhatnám. Ugyde birálat tárgyává akarom tenni az okokat és körülményeket, a melyek a kérdés rendezését szükségessé teszik, és ebből akarok azután itéletet formálni arról, hogy elfogadhatom-e a törvényjavaslatot, vagy sem, és ha nem, ki akarom fejteni, hogy mily intézkedések lettek volna szükségesek, hogy a bevándorlás által teremtett tarthatatlan helyzetet megszüntessük. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Mielőtt magának a kérdésnek birálatára áttérnék, ki kell nyilatkoztatnom ugy a magam, mint elvbarátaim nevében, a kiknek megbizásából is szólok, hogy a törvényjavaslatot még általánosságban sem fogadhatom el. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. képviselőház! A külföldiek lakhatási viszonyait eddig is törvény szabályozta. Az 1886: XXII. t.-cz. 15. §-a, az 1888-ban 54.091. sz. a. kiadott belügyminiszteri rendelet, az ennek alapján készitett megyei szabályrendeletek, az 1885-ben 9389. sz. a. kiadott belügyminiszteri tolonczszabályzat, a mely egyenesen feljogositja a hatóságokat a közbiztonságra nézve veszélyes egyének eltávolitására, mindezek megfelelő és hatékony rendelkezéseket tartalmaznak. És ha ezek daczára azt kellett tapasztalnunk, hogy a külföldiek egész sokasága minden akadály nélkül bejöhetett az országba, községekbe letelepülhettek, a községi kötelékbe felvétették magukat, a nélkül, hogy a törvény világos rendelkezéseinek eleget tettek volna, honpolgári jogokat gyakorolhatnak a nélkül, hogy a honpolgári esküt letennék állami haszonhajtó jogoknak, sőt hivatalok birtokába jutnak, szóval a belföldiekkel egyenlő elbánásban részesülnek, hogy a magyar vendégszeretetét kijátszva mindenféle visszaéléseket követhettek el a nélkül, hogy törvényes megtorlásban részesültek volna, mindezeket, t. képviselőház, korántsem lehet az érvényben levő törvények hiányának betudni, hanem annak, hogy a törvény végrehajtására hivatott közegek az ő hivatali kötelességüknek nem tesznek eleget, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* és hogy a kormányzat a maga ellenőrzési jogának gyakorlását mindeddig elmulasztotta. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Ne akarjuk tehát a kérdést ugy feltüntetni, hogy a visszaéléseknek nem lehetett volna gátat vetni, mert az érvényben levő törvények erre alkalmasaknak nem bizonyultak. Mindazonáltal az ellen kifogást nem tehetek, hogy a szóban levő ügyet uj törvénynyel akarjuk szabályozni, hogy a szerzett tapasztalatok alapján a hiányok pótoltassanak és hatékonyabb rendelkezések vétessenek foganatba. Ezeket az intézkedéseket azonban, fájdalom, minden szorgos és gondos kutatásom daczára nem birtam a javaslatban feltalálni, nem találtam benne elég oly számottevő intézkedést, a melylyel a helyzet javitását elérhetnők. Mindössze annyi történt, hogy a mi ez ügyre vonatkozólag a községi törvényben, megyei és miniszteri szabályrendeletekben van elszórva, jövőre egy törvény keretébe lesz összefoglalva; szóval csak a forma változik, a lényeg továbbra is ugyanaz marad.

Ezzel áttérek magának a törvényjavaslatnak birálatára. Mindenekelőtt kifogást kell tennem a 10. §. vagylagos rendelkezése ellen, a mely szerint, a kinek az állam területén való tartózkodása az állam érdekeire vagy közbiztonságára vagy a közrendre nézve aggályos, az ország területéről vagy bizonyos részéből a rendőri hatóság által bármikor kiutasitható, esetleg kényszer utján is eltávolitható. T. ház! Azon nézetben vagyok, hogy a ki az emlitett okból rászolgált arra, hogy az állam területéről vagy tartózkodási helyéről eltávolittassék, az nézetem szerint örökre elvesztette az erkölcsi alapot, hogy őt továbbra is az ország területén megtűrni lehessen, mert a ki veszedelmesnek bizonyult az egyik helyen, veszedelmesnek fog bizonyulni a másik helyen, az állam érdeke pedig csak egy lehet, hogy azt mindenkivel szemben és mindenütt egyformán megvédelmezze. Hiszen ilyen szabadság még a magyar honosokkal szemben sem áll, mert ha azok tartózkodási helyükről az emlitett okból eltávolittatnak, akkor sem akárhová, hanem illetőségi helyükre tolonczoltatnak el, mig a törvény ezen rendelkezése szerint az illető külföldi csak bizonyos helyről lesz kitiltva, egyébként szabadságában áll tovább az ország más területén maradni és folytathatja államellenes üzelmeit.

De ez az intézkedés, t. ház, végre sem hajtható a törvényjavaslat 3-dik §-ának rendelkezése folytán, a melyben elő vannak irva azok a feltételek, a melyek mellett valakinek egy községben letelepedni lehet. Ugyanezek a feltételek vannak előirva, ha az illető lakhelyet akar változtatni. Hát egy már rendőrileg megbüntetett egyénnek melyik rendőrhatóság fogja megengedni, hogy községének területén letelepedhessen? Avagy a t. belügyminiszter ur előre feltételezi az ő hatóságairól, hogy azok olyan felületesen fognak eljárni, hogy ilyen embereknek is fognak arra

engedélyt adni. Avagy melyik községet lehet arra kényszeriteni, hogy egy már más területről kitiltott államellenes magaviseletü embert maga között megtürje? Ha a törvénynek ezen világos rendelkezése megmarad, el lehetünk arra is készülve, hogy az eljáró hatóság mindenkor a dolognak könnyebb végét fogja venni és teljesen meg fog elégedni, ha a veszedelmes egyéneket járásának területéről fogja eltávolitani, mert hiszen az ország területéről való kitolonczolás igen sok formasághoz van kötve, néha hetekig, sőt hónapokig is eltart, mig az illetőnek illetékességét meg lehet állapitani, ez alatt pedig a deliquensnek fogvatartásáról, felügyeletéről, élelmezéséről is kell gondoskodni. Ez a tapasztalat épen arra kell hogy inditson bennünket, hogy mivel a kitolonczolást leginkább az nehezíti meg, hogy az illetőnek illetőségét nem tudják megállapitani, vétessék fel a törvénybe, hogy az illetőnek nemcsak állampolgárságát kell igazolni, hanem illetékességi helyét is, hogy a rendőrhatóságnak minden, az illető személyére vonatkozó adat kéznél legyen, hogyha okot szolgáltat arra, hogy az állam területéről eltávolittassék, ez semmiféle akadályokba ne ütközzék.

Ugyancsak a 3. §. csak esetleg kivánja meg a külfölditől az erkölcsi előéletnek igazolását. Ez ismét oly intézkedés, hogy mig a belföldieknél az 1886 : XXII. t.-cz. 9-ik §-a egyenesen előirja, hogy ha egy belföldi lakást változtat, más községbe megy át, föltétlenül tartozik erkölcsi előéletét igazolni, az a külföldi pedig csak esetleg tartozik. Azt hiszem, teljesen felesleges bizonyitanom, hogy még inkább meg lehet követelni a külfölditől, hogy igazolja erkölcsi előéletét. *(Helyeslés a baloldalon.)* Különben ez az egyedüli garancziális intézkedés a törvényben, a melylyel meg lehet akadályozni, hogy rovott multu egyéneknek ne adjanak tartózkodási engedélyt. De t. ház! még igy sem fogunk czélt érhetni, mert a kitolonczolás, a mely fontos szerepet fog játszani a gyakorlatban, nincs véglegesen rendezve. A bevándorlók egy részét Oroszország szolgáltatja; kik Galiczián keresztül jönnek be hozzánk, java része ott ragad Ausztriában, a salakja hozzánk jön, talán Ausztria maga ide beszoritja őket. A külföldieknek legnagyobb részét azonban Ausztria szolgáltatja. Már most, hogy ha ily osztrák honosokat az országból kitolonczolnak, az osztrák hatóságok az alatt az ürügy alatt, hogy az illetőnek nincs elegendő pénze, hogy a vasuton illetékességi helyére eltolonczoltassék, a határnál egyszerüen elbocsátja őket, azok kerülő uton visszajönnek az országba, s közigazgatási hatóságaink kezdhetik az eljárást előlről. Oroszokat pedig egyáltalában nem tudunk kitolonczolni, mert csak Ausztrián keresztül történhetnék ez, az osztrák hatóságok pedig nem veszik át ezeket a hozzájuk nem tartozó embereket. Ép ezért a miniszterelnök ur nagy szolgálatot tett volna az ügynek, hogy ha a kiegyezési tárgyalások folyama alatt osztrák kollegájával ezt a közös ügyet is megtárgyalta volna. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Helyeslem a törvényjavaslat második szakaszának intézkedését, a mely szerint a jövőre, hogy ha külföldi valahol megszáll, a szállásadó, vagy helyettese tartozik ezt 24 óra alatt bejelenteni. Ez egyes helyeken eddig is fennállott, jövőre pedig az egész ország területére lesz kiterjesztve. Midőn ezt helyeslem, azon aggályomnak vagyok kénytelen kifejezést adni, hogy ezen intézkedés nem számol a helyi viszonyokkal. Ezen bejelentéseket ugyanis a körjegyzőnél kell eszközölni. Tudjuk, hogy a külföldiek legnagyobb számmal a határszéli vármegyékben vannak. Ott a körjegyzőnek 10—12 községe is van, *(Egy hang: 30 is!)* sőt harmincz is, a mint a közbeszóló mondta; a községek roppant el vannak szórva, a közlekedési utakat a patakoknak kiszáradt kavicsos medrei képezik, és ha aztán egy nap a patakok megáradnak, az illető község napokon keresztül el van zárva a külvilágtól. Hogy lehet kényszeriteni a szállásadót, hogy a nála megszálló vendéget a körjegyzőnek 24 óra alatt bejelentse? Sok esetben teljesen képtelen lesz ennek megfelelni. És roppant terhet ró az illetőre, mert ha el is megy a körjegyzőhöz messze távolba, akkor is kérdés, hogy a körjegyzőt otthon fogja-e találni, s igy egy napba bele fog kerülni neki, mig a bejelentést eszközölheti. Én azt tartanám helyesnek, hogy az olyan kisközségekben, hol körjegyzői székhely nincs, hogy az ily bejelentéseket a birónál is eszközölhesse. *(Közbeszólás.)* Ennél a törvényjavaslatnál különös az, hogy azt mondjuk, hogy biró nem tud irni és olvasni s egyszerre oly fontos kérdésnek van feltüntetve az a bevándorlási ügy, hogy azt mondják, hogy a község ezt a munkát végezni teljesen képtelen. Ugyan édes Istenem, ennél fontosabb dolgokat nem végeznek azok a községek? Hiszen az összes pénzkezelést, az adminisztrácziót ügyeit a községi előljáróság végzi. Akkor tessék kivenni ezeket is a törvény keretéből és tessék az abszolutizmust megteremteni és tessék azután az egész ország kormányzatát államrendőrileg eszközölni és az egész országot gyámság alá helyezni.

T. képviselőház! Ezen közbevetett megjegyzések után helytelenitenem kell a törvényjavaslat 8. szakaszának rendelkezését, a mely szerint a rendőri hatóság feljogosittatik arra, hogy közegei által a bejelentést ellenőrizhesse szállodákban és magánházakban. Én ebben az egyéni szabadságnak nagymérvü korlátozását látom. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* A rendőri hatóság már most is annyi sok mindenféle dologra nyer megbizatást, hogy a magánlakásokba behatolhasson. Legujabban a pénzügyminiszter ur is törvényjavaslatát ugy kontemplálja, hogy a finánczokat is fel akarja ruházni ezzel a joggal, a kutatási rendszert akarja behozni. Akkor mondjuk meg, hogy nem alkotmányos államban

élünk, hanem egyszerüen rendőrállamban. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Én elismerem azt, hogy tényleg a határszéli községekben ilyen beavatkozásra szükség van, mert ottan már igen sok községben a bevándorlók dominálnak, azokat tehát ellenőrizni kell. Én a törvényjavaslatban elmegyek odáig, hogy megadom a belügyminiszter urnak azt a jogot, hogy felhatalmazhassa a rendőri hatóságot, hogy az ellenőrzést közegei által egyes helyeken eszközölhesse. De azért, mert valahol statáriális állapot van az országban, azt mondani, hogy az egész országot helyezzük statáriális állapot alá, nem lehet. Csak ott kell statáriumot kihirdetni és alkalmazni, a hol veszedelem van. Azért, mert a határszéli vármegyékben veszedelem van, ugyanazon kalap alá huzni az egész országot sem nem méltányos, sem nem igazságos. *(Helyeslés balról.)*

T. képviselőház! Legfontosabb intézkedése a törvényjavaslatnak kétségtelenül a 14. szakasz, mely szerint jövőre a községi lakhatás és a községi kötelékbe való felvétel kérdésében nem a községek előljárósága, hanem kis és nagyközségben a főszolgabirót képviselő hatóság, rendezett tanácsu és szabad királyi városokban pedig az eljáró rendőrhatóság fog ezután határozni. T. képviselőház! Én ebben a községi autonomián ejtett nagy sérelmet látok. És ez az egy ok is elegendő arra, hogy a törvényjavaslatot visszautasitsam. *(Helyeslés a baloldalon.)* Én, t. képviselőház, elismerem és konstatálhatok annyit, hogy tényleg a határszéli vármegyékben lévő községek előljáróságaiban nincs meg az az értelmi kvalifikáczió és megbizhatóság, hogy ilyen munkát végezni képesek legyenek. Ebből azonban az ország összes kis és nagyközségeire következtetést vonni igazságtalan dolog. Az ellen pedig egész határozottan kell tiltakoznom, hogy ezen kategóriába soroztassanak a városok is.

Lehetetlen, t. képviselőház, hogy ezen intézkedésnek a czélzatát be ne lássuk. Semmi egyéb sem ez, mint lehetővé tenni ezen bevándorlóknak olyan községekben és városokban való letelepedését is, a mely községek és városok eddig magukat ezen bevándorlóktól el tudták szigetelni. Jövőre azonban ezek a rendőri és a főszolgabirói hatóság engedelmével ezen községekben le fognak telepedni és a községi lakosok ezeket a veszedelmes elemeket maguk között türni lesznek kénytelenek.

T. képviselőház! Mintha csak előre látnám, hogy a határszélen egy-két évig letelepedett külföldi toalettet változtatva, meg fog jelenni ezen városokban és ott azután az ő erkölcsromlottságukkal mindenféle erkölcsi és társadalmi bajok előmozditói lesznek. *(Ugy van! a baloldalon.)*

De épen azért, mert magam is elismertem, hogy tényleg vannak községek, a melyeknek előljáróságai ily feladatok teljesitésére nem eléggé képesek, hajlandó vagyok a törvény egységesitése szempontjából javaslatba hozni azt, hogy kis- és nagyközségekben ezen ügyekben való határozathozatal a szolgabiróság, illetőleg a hatóság jóváhagyásától tétessék függővé, ellenben városokban továbbra is a tanács hatáskörébe utaltassék. *(Helyeslés a baloldalon.)* Én a tanácsban sokkal nagyobb garancziát látok ilyen ügyeknek intézésére, mert ott több ember is hoz ebben a dologban határozatot, mig a rendőrkapitány tisztán egymagában hozza azt meg.

Tovább megyek és ha tekintem a törvényjavaslatnak indokolását, meg most az igen t. előadó urnak is a nyilatkozatát, hát ő azt mondja, hogy ezen intézkedés által kétségteleniil nagy mérvben ki fog terjesztetni a diszkreczionárius jog. Hát ez gyönyörü bevallás! Ez nem szabadelvü, hanem abszolutisztikus, reakczionárius felfogás. Tulajdonképen mi az abszolutizmus és mi a reakczió? Semmi más, mint a diszkreczionárius jognak gyakorlata. *(Ugy van! a baloldalon.)* A törvényalkotásnak szellemével pedig egész határozottan ellenkezik a diszkreczionárius jog, mert annak épen az a czélja, hogy ezt a jogkört lehetőleg korlátozza, nem pedig hogy kiterjesszse és az a czélja, hogy a polgároknak szabadságát védelmezze. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

De egyébként is, t. képviselőház, ez az a jogkör, a melylyel Magyarországon legtöbben viszszaélnek és a mely legtöbb panaszra szolgáltat alkalmat. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ez az a jogkör, a mely mindenkor a hivatali korrupczionak képezte alapját a szerint, hogy ki és milyen jogkört és hatalmat tölt be. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ez nem a törvény uralma nagyfontosságu elvének kijelentését, hanem az önkény uralmának alkalmazását jelenti. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Ilyen körülmények között nagyon természetes, hogy ilyen őszinte nyilatkozat mellett én és az a párt, a mely mindenkor az alkotmánynak és a szabadságnak volt hive, ilyen reakczionárius és abszolutisztikus felfogásu törvényjavaslathoz hozzá nem járulhatunk. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Miért nem mutatják be a statisztikát a bevándorlásról? A mezőgazdasági statisztikában ott van vallásfelekezetek szerint is!

Buzáth Ferencz: Már most vegyük magának a törvényjavaslatnak, ugy a mint az kontemplálva van, gyakorlati alkalmazását. E szerint a községi előljáróságok és tanácsok helyett a főszolgabiró és a rendőrkapitány fog eljárni. A főszolgabiró azonban arról, hogy mi történik járásának 30—40, sőt több községében, csak a körjegyzőktől fog értesülni, a kik a törvény szerint a bejelentéseket fogják nála eszközölni. Hogy azután ismét mi történik a körjegyzőségnek 12—14 és 30 községében — a Felvidéken van a körjegyzőnek 30 községe is, szavatolok érte — mondom, hogy mi történik a körjegyzőnek nagymérvü elfoglaltsága. . .

Zmeskál Zoltán: És megvesztegethetősége! *(Zaj.)* A trencsénieket tessék venni!

Buzáth Ferencz: ... Legujabban pedig a közigazgatás egyszerüsitése folytán ráruházott nagy munkahalmaz következtében egyáltalában nem ér rá, hogy az ilyen bejelentésekről személyesen meggyőződjék. Tehát az eljáró körjegyző is az adatokat jövőre is csak a községi előljáróságok kezéből fogja venni, a melyek pedig a törvényjavaslat indokolása szerint is erre megbizhatatlanoknak és hasznavehetetleneknek bizonyultak. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

De, t. képviselőház, a főszolgabirák, a kik ezen hatóságot képviselni fogják, eddig is be kellett, hogy tekintsenek az adminisztráczióba, és ha mulasztásokat tapasztaltak, reperálniok kellett volna; hogy azonban ezt nem tették, és hogy az ellenőrzést nem gyakorolták, azt az eddigi szomoru eredmények bizonyitják legjobban. És hogy ezek a főszolgabirák milyen könnyelmüen jártak el e tekintetben és hogy mennyire hiven teljesitették a reájuk ruházott kötelességet, arra nézve csak egypár fontos körülményre leszek bátor a t. ház beeses figyelmét felhivni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1883 : XXV. törvényczikk 2. §-a szerint az illető hatóságoknak jogukban áll azt a külföldit, a ki uzsorát követ el, az országból kiutasitani. Ez az egyik. Az 1878 : V. törvényczikk 64. §-a pedig ezt mondja *(olvassa)*: »Külföldiek, büntett miatt a törvény különös részében meghatározott büntetésen felül az országból való kiutasitásra is itélhetők és a visszatéréstől is örökre, vagy határozott időre eltilthatók.« És itt van végül harmadszor, t. képviselőház, az 1885. évi 9389. számu tolonezszabályzat, a mely egyenesen feljogositja a hatóságokat a közbiztonságra veszélyes egyének eltávolitására. *(Helyeslés a néppárton.)* Hát, t. képviselőház, bár ezren és ezren rászolgáltak arra, hogy ezen okok miatt külföldieket az országból kitolonczolni lehetett volna, mégis alig lett valaki eltávolitva. Az ország közállapotairól szóló jelentésben kerestem, hogy hány ilyen külföldi lett a törvény értelmében kitolonczolva. Mondhatom, hogy erre nézve igen kevés adatot találtam, kivéve a fővárosi tolonezhatóságnál, a mely e tekintetben igen dicséretre méltó munkát végzett. Ezenkivül, t. képviselőház, nem találtam az egész ország tolonczhatóságainak ilynemü tevékenységére, a melyből számot tudnék adni, statisztikai adatok alapján, hogy külföldiek egyáltalában ez okból kitolonezoltattak volna. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* És most, t. képviselőház, jövőre is ezekre a tolonczhatóságokra lesz ennek az egész törvénynek a végrehajtása bizva, a kik pedig eddig is mulasztásaikkal tüntették ki magukat.

Ilyen körülmények között, t. képviselőház, szerenesétlen gondolatnak nevezem ennek a törvénynek a megalkotását; *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* mert kimondom egészen nyiltan és határozottan, hogy a mai közigazgatást ily feladatok teljesitésére képtelennek tartom. A mai közigazgatást a hatalom és tekintély elvére alapitott kormányzat teljesen átalakitotta a maga vak eszközévé, és kortesszolgálatok teljesitésére késztette, *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* s épen ezért nem akarom kijelentésemet általánositani, de sajnos, hogy a közigazgatásnál nagymértékü korrupczióval találkoznunk. Ilyen körülmények között, t. ház, abban a felfogásban vagyok, hogy ennek a törvényjavaslatnak, bármily üdvös intézkedést tartalmaz is, végrehajtásán meg fog dőlni minden jó intézkedés, a mely ebben a törvényjavaslatban még talán található, a melyet azonban én megtalálni képes nem vagyok.

Mégis szükséges, hogy addig is, a mig a közigazgatás reformálható lesz, megalkudjunk a tényleges állapotokkal. Talán kormányzati intézkedésekkel lehetne némileg segiteni a helyzeten olykép, hogy azokban a vármegyékben, a melyeket a bevándorlás leginkább sujt, a szolgabiróságok és a körjegyzőségek számát szaporitanók, hogy a járások és a körök mentül kisebbek legyenek és hogy az eljáró hatóságnak mentül több ideje legyen a községek ellenőrzésére és a bevándorlók szemmeltartására. Az előadó ur is felemlitette, de az indokolásban is benne van, hogy a határszéli rendőrség fogja ezeknek a munkáknak egy részét végezni. Ebben a felfogásban én nem osztozom, mert a bevándorlók legnagyobb részét Ausztria szolgáltatja, Ausztriának pedig velünk közös forgalmi területe van, a szabad mozgás elé pedig akadályokat gördíteni nem lehet, ugy, hogy az Ausztriából és az Oroszországból bejövő bevándorlóknak módjukban lesz a községekben elszéledni. Látni való, hogy mégis az eljáró főszolgabiróra fog hárulni a munka legnagyobb része, a mely pedig állandóan figyelmet és gondozást igényel.

De a járások szaporitását szükségessé teszi még az a körülmény is, hogy különösen a bevándorlók által ellepett területen nagy mértékben találkozunk különböző bünesetekkel, már pedig az uj bünvádi perrendtartás szerint a nyomozási eljárás rendszerint a főszolgabirákra hárul, a kik ezt a fontos feladatot teljesiteni nem is képesek és igy azután ezeknek a bevándorlóknak a késedelem folytán mód és alkalom nyilik arra, hogy mindenféle akadályokat gördítsenek a vizsgálat elé és annak eredményét azután meghiusitsák.

Igen nagy hibája a törvényjavaslatnak az, hogy nem intézkedik azon külföldiekre nézve, a kik, mondjuk, ezen törvény életbeléptetése előtt jöttek be az országba, azonban a jelenleg érvényben lévő törvény rendelkezéseinek nem tettek eleget. *(Ugy van! a középen.)* Erre vonatkozólag szükségesnek tartanám, ha kimondatnék a törvényben, hogy azok, a kik ezen törvény életbeléptetése előtt jöttek be az országba, törvényesen szerzett jogaiknak épségben tartása mellett, a »törvényesen« szót azért vagyok kénytelen kiemelni, hiszen jogokat nem is lehetne

szerezni csak törvényesen, de nálunk törvénytelenül is szereznek jogokat, a melyek abból állanak, hogy a bevándorlók becsempészték magukat a községekbe a nélkül, hogy erre engedélyt nyertek volna, magyar honpolgári jogokat gyakorolnak, a választásoknál a szabadelvü párt zaszlóvivői, *(Élénk tetszés a középen.)* tehát hangsulyozom, törvényesen szerzett jogaik épségben tartása mellett a jövőre szintén ezen törvény rendelkezései alá essenek.

Szüllö Géza: Van olyan község, a hol minden választó zsidó, csak a plébános katholikus!

Buzáth Ferencz: Már most áttérek beszédem másik részére, *(Halljuk! Halljuk!)* a melylyel be kivánok világitani a bevándorlás rejtett homályába, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy abból azután meg lehessen állapitani, mennyiben lesz hivatva ez a törvényjavaslat a bevándorlás által hozott bajokat orvosolni.

Tudvalevő dolog, hogy az utolsó néhány évtized alatt, különösen pedig az ujabb időben Oroszországban a zsidóságot nem fogadják valami barátságosan, sőt üldözésnek van ott kitéve és különösen az alsóbbrendüeket az ország elhagyására kényszeritik. Épen igy van ez legujabban Romániában is, a hol az ipartörvény megalkotása által különösen a zsidóság azon részének megélhetését tették lehetetlenné, a mely a tisztességtelen versenyben kereste anyagi boldogulását. Mégis Ausztriának galicziai része szolgáltatja a bevándorlók legnagyobb részét nálunk, daczára annak, hogy ott a megélhetésnek kedvezőbb és alkalmasabb talaja van. De bejönnek azért, mert sehol olyan szabadon nem mozoghatnak, mint nálunk Magyarországon. *(Zaj a néppárt padjain.)* Hogy ez a bevándorlás milyen méretü, erre nézve azt mondja az igen t. előadó ur és maga a jelentés is, hogy arról nem lehet számot adni, azt nem tudjuk. *(Egy hang a néppárton: Majd megmondjuk!)* Pedig a közigazgatás, általában pedig a hivatalok nálunk statisztikai adatok készitésére vannak berendezve, mert lehet mondani, hogy a hivatalnoki karnak legtöbb idejét a statisztika készitése foglalja el. Ezt nem lehet vitatni és eltagadni.

Már most, t. ház, még ki se csépeltünk és a t. földmivelésügyi miniszter ur már pontosan meg tudta mondani: hány métermázsa buza termett az országban. Az igen t. földmivelésügyi miniszter ur meg tudja mondani a statisztikai kimutatások alapján, hány tyuk és kakas van az országban; arról azonban, hogy hány csirkefogó jött be, arról nem tudnak számot adni. *(Élénk helyeslés a néppárt padjain.)* Hát mondja és vitassa ezután valaki, hogy nem-e észszerüen kormányozzák ezt a szerencsétlen országot, t. ház. Ezek a bevándorlók itt szabadon mozoghatván, olyan káros és veszélyes közgazdasági tevékenységet fejtenek ki, hogy annak nyomában a társadalmi, erkölcsi és anyagi bajoknak egész sorozata támad. *(Igaz! Ugy van! a néppárt padjain.)* Egyes helyeken olyan veszélyesen üzik ebbeli működésüket, hogy valósággal statáriális állapotokat teremtettek, s daczára annak, hogy ezek a külföldiek csaknem kivétel nélkül rászolgáltak arra, hogy az ország területéről elszállitsák, soha semmiféle bántalom nem érte őket. Ily körülmények között ne csodálkozzunk azon, hogy ha immár maga az állam tekintélye szenved csorbát, mert a szegény megtámadott nép nélkülözni kénytelen a törvény oltalmát és védelmét. Mikor aztán ezek a bevándorlók az ország népét anyagilag, erkölcsileg és szellemileg tönkretették, mikor a szegény népet az országból való menekülésre kényszeritették, s azoknak helyét elfoglalta egy elem, melyet nem a magyar nemzet iránti szeretet s nem az hoz ide, hogy a magyar nemzetnek hasznos polgárai, hanem, hogy hasznot huzó polgárai legyenek, *(Élénk tetszés és helyeslés a néppárton.)* akkor aztán öntudatra ébred a szabadelvü kormányzat is és a hegyvidéki nép segélyére siet. Igen, de akkor, a midőn már annak a népnek többé veszteni valója nincs.

Az állam kormányzata kiterjeszti reá gondos atyai kezét, *(Mozgás és derültség a néppárton.)* de nem azon kezdi működését, hogy kiirtsa a gazokat, hanem azokkal megalkuszik, mert ez az akczió a »felebaráti szeretet« jegyében született; hát hadd érezze annak áldásos jótéteményeit nemcsak a kifosztott, hanem maga a kifosztó is. *(Ugy van! a néppárton.)* Hogy ez azután miképen történik, és hogy ennek az akczionak micsoda eredménye van, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* azt számos példával tudnám bebizonyitani . . . *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a néppárton.)*

Zmeskál Zoltán: Hallgass már Pichler! *(Mozgás.)*

Pichler Győző: Egyebet sem teszek, mint itt ülök és hallgatok! *(Derültség.)*

Buzáth Ferencz: . . . azonban, t. ház, ettől most el akarok tekinteni és állitásaim igazolására kizárólag hivatalos adatokat akarok használni, *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* és pedig azon egyszerü oknál fogva, hogy nem akarok sem jobb, sem rosszabb lenni másoknál, és mert nem akarom, hogy a kérdés elől kitérhessenek azzal az ürügygyel, mintha azt a pártot, a melyhez tartozni szerencsém van, a zsidóság elleni gyülölet vezetné. *(Ugy van! a néppárton.)* Mert mi nem gyülölködünk; mi a felebaráti szeretet alapján állunk, *(Ugy van! a néppárton.)* és mindenkit faj-, vallás- és osztálykülönbség nélkül egyenlő elbánásban akarunk részesiteni. *(Ugy van! a néppárton.)* Ebből azonban nem következik és nem is következhetik az, hogy mi mindenféle sérelmes dolgokat elhallgassunk, csak azért, mert az esetleg a hazai zsidóság érzékenységét is érinthetné.

Rakovszky István: Helyes! Helyes! *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Vészi József: Nem vagyunk érzékenyek!

Buzáth Ferencz: Emlitettem, hogy állitásaim igazolására hivatalos adatokkal fogok szolgálni. *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* Mindenekelőtt az igen t. földmivelésügyi miniszter urnak hegyvidéki akciójáról szóló jelentésére utalok. *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* Ez azt mondja: »Örvendetesen jelenthetem, hogy igen sokakat sikerült az uzsorások karmai közül kiszabaditani.« Minthogy erre a kérdésre vonatkozólag ott semmi további megjegyzést nem olvastam, ebből a kijelentésből talán az következik, hogy az uzsorát az igen t. földmivelésügyi miniszter ur is mintegy elfogadott és megengedett foglalkozási ágnak tekinti, a melylyel egyszerüen meg kell alkudni. *(Ellenmondás jobbfelől.)* Mert hogyha nem annak tekintené ezt a t. földmivelésügyi miniszter ur, akkor ki kellett volna jelentésében emelnie azt is, hogy az uzsorának hivatalból való üldözésére mindent elkövet, mert az 1883 : XXV. t.-cz. 10. §-a szerint, hogyha egy vidék lakosságának elszegényedése az uzsorára vezetendő vissza, *(Ugy van! a néppárton.)* a közigazgatási bizottság előterjesztésére az igazságügyminiszter ur engedélyt adhat annak üldözésére. *(Mozgás a néppárton.)* Évtizedek óta folytonosan beigazolást nyer az, hogy ezen bevándorlók a népnek százezreit uzsorájukkal teszik tönkre, *(Ugy van! a néppárton.)* de mit látunk? A mióta ez a törvény megalkottatott, egyetlen-egyszer történt meg, ezelőtt négy esztendővel, a rutén akczió kapcsán az, hogy Bereg megyéből az uzsorának hivatalból való üldözhetésére engedélyt adtak, a midőn azután a csendőrség fél esztendő alatt mintegy 737 uzsora-esetet jelentett be; ettől annyira megijedtek, hogy minden további akcziót abbanhagytak. *(Felkiáltások a néppárton: Szégyen! Gyalázat!)*

Zboray Miklós: Ez a szabadelvüség! *(Mozgás és zaj. Elnök csenget.)*

Buzáth Ferencz: Mármaros vármegyében, a hol az uzsora még nagyobb mértékben pusztit, soha sem kérték az uzsorának hivatalból való üldözését. Igy néz ki ez a hegyvidéki akczió és ebben állanak ennek eredményei, de tovább is megy ez, a hitelszövetkezeteknél azokat az embereket is alkalmazzák, a kik a népet tönkretették. Különben az is jellemző, hogy a fogyasztási szövetkezeteknél alkalmazásban levő rutén papok életbiztositásának járulékait a magyar jogrend nagyobb dicsőségére az állampénztár fizette és fizeti még ma is ép ugy, mint ezeknek a fogyasztási szövetkezeteknek boltbelyiségét.

Rakovszky István: Jogállam!

Buzáth Ferencz: Hát jogállam ez a mienk! Mit szóljak én arra a szabadelvü kormányzatra, a melyben nincsen elég erő és bátorság, ezekkel az elemekkel szembeszállni, sőt maga a védelem terére lép. T. ház! Egán Ede első jelentésében, melyet a földmivelésügyi miniszter urhoz intézett, csak egyes szemelvényeit fogom felolvasni, annak idején a következőleg nyilatkozott *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: A közigazgatási és állami tisztviselők megvesztegetése e vidéken idáig oly mértékben üzetett, hogy még rövid idővel ezelőtt is ritkaság számba ment, ha egy paraszt a kereskedővel szemben igazságot nyerhetett.

Megvesztegettek ők mindenkit, a ki pedig hozzáférhetetlennek bizonyult, azt fenyegetések, sőt egyenes támadás által, mely a gyllkolástól sem retten vissza, sakkban tartják.

Az alsóvereczkei járásbiró emlitette nekem, hogy a község határán kivül máskép, mint töltött puskával, nem járhat. A főszolgabirót már két izben halállal fenyegették — ezt megtették, közbevetőleg jegyzem meg, velem is — sőt itt megjegyzi, hogy ilynemü erőszakos eljárás miatt, melyért a lelketlen uzsorások majdnem mindig büntetlenül maradtak, retteg a nép. Rablás és kifosztott áldozatok felakasztása nem ritka dolog; a túlnyomó legtöbb esetben bebizonyul, hogy a tettes ezen bevándoroltak osztályához tartozik. Százezrekre megy a kereskedők osztályából gyujtogatás, verekedés, s emberölés miatt perbe fogottak száma. A kassai csendőrtestület főparancsnoka előttem odanyilatkozott, hogy egész kerületében a közbiztonság majdnem kizárólag csak a bevándorlók vad természete folytán kedvezőtlen.

Ezen erőszakos, törvényt nem ismerő, rendet bontó eljárása által elérte ezen beözönlő kalmár nép, hogy ők ma korlátlan urai a helyzetnek . . .

Rakovszky István: Az akasztófa hol van! *(Mozgás jobbfelől.)*

Buzáth Ferencz: Ugyancsak Egán Ede egy évre rá Munkácson tartotta azt az emlékezetes beszédet, a mely annak idején oly nagy feltünést keltett, a melyben az egyes tárczákra vonatkozólag teszi meg a maga kijelentéseit. Az igazságügyi tárczára vonatkozólag tesz itt egy kijelentést az igazságot érdeklő ügyben, a melyet leszek bátor felolvasni. *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: »Az igazságügy terén az egész hegyvidéken uralkodó viszonyokat olyképen kisérlettem meg egy magasrangu igazságügyi tekintély előtt, kivel minap a Curia nagy előcsarnokában találkoztam, lefesteni, hogy, oda mutatva az impozáns csarnok gyönyörü mennyezetének freskóira, ugy szóltam: »Kegyelmes uram! Mint a kinek kötelessége az egész országot ismerni, mindenesetre tudni fogja, hogy ez a Justiczia odafennt, ki bekötött szemmel egész Magyarországra kihatólag tartja kezében az igazság mérlegét, a kárpátmenti hegyvidékre nézve, legalább a mi annak északkeleti részét illeti, hiába tartja, mert ott nincs igazság, nem is lesz igazság, nem is lehet igazság, *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* mert ott a hamis eskü uralkodik és lehetetlenné tesz minden igazságszolgáltatást.« *(Ugy van! Ugy van! Hosszantartó éljenzés és taps!)*

A hol én minden akármilyen igazságtalan és valótlan ügy bebizonyitására kapok 50—50 krért nem egy, de egy fél óra alatt 100 tanut,

ki kész tanuságának bebizonyitására esküt letenni, a hol pl. Beregben csak az egy Bilke, Máramarosban csak az egy Szaploncza községek neveit emlitve, a lakosság nagy részénél a hamis eskü letevése rendszeres kenyérkereset, mely megyékben taksája van a gyujtogatásnak a szerint, a mint szalma-, zsindely- vagy cserépfedeles házat kell felgyujtani, a hol az utonállás, a rablás és gyilkolás az ezen megtiszteltetésre kiszemelt egyének testalkatához, korához és erősségéhez képest külön progressziv dijazás alá kerül; a hol nemcsak az ellentanu retteg a vádlott bosszujától, ha ellene vallani merne, de hol a gyujtogatás és gyilkolás veszélye még a birót is nyiltan fenyegeti, a hol egész nagy vidékeken nincsen senki, a ki emlékeznék, hogy sok száz peres eset közt volna csak egyetlen egy is, melyben a szegény paraszt más hitü ellenfelével szemben igazságot nyert volna, ott nehéz, sőt talán lehetetlen a mi nyugati szellemmel szaturált modern törvényeinkkel igazságot szolgáltatni, melyek ha talán helyesek is az ország nagy részére nézve, de ezen vidékre nézve határozottan végzetesek és tarthatatlanok.

Az igazságszolgáltatásnak legnagyobb rákfenéje müködésem területén a hamis eskü!

Itt segiteni csak két módon lehet. Vagy azt kell mondani, hogy te, ki eddig könnyü szivvel és nevetve szoktad a hamis esküt letenni, miután van benned egy mély vallásos érzés, melynek őszintesége előtt meghajolok, esküdj meg ugy, hogy légy te is lekötve ezen eskü szentsége által ugy, mint polgártársad meg van kötve. Esküdjék ki-ki a saját istenére. *(Éljenzés és meg nem szünő tapsvihar.)* Tehát vagy vissza kell állitani a rituális esküt, vagy ha jogtudósaink azt mondják, hogy az lehetetlen, mert ellenkezik e század modern szellemével, az esetben nem marad egyéb hátra, mint hogy azon megyékben, a hol ez az undoritó rákfene demoralizálja közéletünket és porba tiporja az igazságot, de szégyenpirt is hajt minden nemesen és ideálisan gondolkozó biró arczába, ott, mondom, nem marad egyéb hátra, mint hogy ily vidéken az eskü bizonyitó ereje eltöröltessék, külön kivételes intézkedéseket kell több irányban tenni.« *(Mozgás jobbfelől.)*

Azt mondja továbbá a többek közt: »De a mi a zsidókat illeti, bármennyit is köszönünk nekik, ők bennünket tönkre fognak tenni, ha három dolog meg nem történik.«

Itt felemlit egy pár dolgot. A másodikban ez áll: »A második, a minek meg kell történnie, az, hogy ezen határvidéken, hová ez utóbbi évtizedekben minden ellenőrzés nélkül betódult a teljesen vagyontalan és minden lelkiismeret nélküli zsidó proletárság óriási tömege, ott bár csak utólagosan is, ezen jövevényeket egy kicsit meg kell rostálni.«

Azután azt mondja: »Ezért kikerülhetetlenül szükségesnek tartok rendkivüli államrendőrségi intézkedéseket, melyek az egész északkeleti határvidékre állandóan kiterjeszkedjenek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Bereg megye alispánja 1900. julius hóban, tehát nem is olyan régen, a következőleg nyilatkozott: *(Halljuk! Halljuk! a néppárt padjain.)* »E helyen megemlitem, hogy Egán Ede miniszteri megbizott nagy föltünést keltett munkácsi beszédében a hegyvidéki viszonyokat és a bevándorlás üzelmeit minden túlzás nélkül ismertette«.

Ezt mondja Bereg megye alispánja a belügyminiszterhez intézett felterjesztésében. Ezen alkalommal ő még egyebet is mond: *(Halljuk! Halljuk! a néppárt padjain.)* »Alázatos véleményem szerint — mondja — nem elég a további bevándorlásnak gátat vetni, feltétlenül szükségesnek mutatkozik ezenkivül, hogy a fentebb érintett törvényhatósági szabályrendeletek életbe léptetése óta bevándorolt, de honosságot nem nyert külföldiek túlnyomó része eltávolittassék, a benmaradóknak erkölcsileg és gazdaságilag káros üzelmei pedig a lehetőségig korlátoztassanak. Ezen a határszéli vármegyékben könnyünek épen nem mondható feladatok teljesitésére azonban a sok esetben irásbeli teendőkkel túlhalmozott, sok gyenge munkaerővel rendelkező, sőt nem is mindenütt megbizható magyar közigazgatás ez idő szerint nem képes«.

Ezt maga az alispán mondja.

»A hitközségi alkalmazottakat *(Halljuk! Halljuk! a néppárt padjain.)* valamint a nagyszámmal létező héber hitoktató zugtanitók, nevelők a ruthén járásokban csaknem kizárólag szintén külföldiek, kik egypár évi müködés után magukat már megtelepedettnek tekintik s tényleg itt is maradnak«.

Ezek az asszimiláczió legfőbb akadályai, kik az ország határain belül is galliczinánusokat nevelnek. A bevándorlottak főfoglalkozása gyakran hihetetlen csekély tőkével a tudatlan és gyámoltalan népet kárositó és kizsákmányoló különböző üzérkedés, a vásári és napi forgalom közvetitése, mely sok helyen annyira nagy, hogy valamit vásárolni vagy eladni, nagyobb számu munkásokat vagy fuvarosokat kapni náluk nélkül lehetetlen.

Hazai és osztrák házalási engedélyekkel ellátott egyének minden házba betolakodnak, értékcsökkent áruikat gyakran hitelbe nyomtatott kötvényekre árusitják, melyek alapján vagy ők maguk, vagy megbizóik a jóhiszemü vásárlók nyakába nem ritkán külföldi biróságok előtt költséges pert akasztanak. A bevándorolt zsidóság leghatalmasabb fegyvere kétségkivül a pálinka. A korcsmák száma aránytalanul nagy. *(Mozgás a baloldalon.)* Azokban köttetnek az uzsorás kölcsönügyletek, adás-vételek, a nép oda hordja keresetének legnagyobb részét. De ezenkivül igen nagy számmal léteznek a galicziai szeszcsempészetet nagy mértékben előmozditó zugkorcsmák, titkos pálinkamérések. A zugkorcsmák kiirtása a legnehezebb feladatok egyike;

mert a korcsmárosok a hiper-orthodox izraeliták felekezeti törvényei és hitsorsosaik részéről biztos várható megtorlás miatt a zugkorcsmák ellen nyiltan fellépni nem mernek. Harmadik fegyver a megfélemlités; a megfélemlités leggyakoribb eszközei a gyujtás, a per és a perben a hamis tanu; de természetesen, egyéb büncselekmények is gyakoriak.«

Már most, t. képviselőház, legutóbb a munkácsi rabbinus megválasztatása alkalmából a hitközség egy része a választás ellen a kultuszminiszter urhoz felebbezést adott be, a melyben ők következőleg nyilatkoznak: *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

»Kegyelmességedhez fordulunk«, folytatják a kérelmezők panaszaikat, »hogy mentse meg városunkat, megyénket a vallási vak sötétségtől. Az uj rabbi családját követve és tőle pártfogolva özönlötte el megyénket a sok foglalkozás nélkül való lengyel zsidó. És ez nem reánk jelent veszélyt, hanem az országra, és mert ez elem a szószékről hirdeti, hogy az iskolábajárás elkárhozással jár, valláserkölcsi alappal nem biró, visszataszitó szokásaikat reá erőszakolják a kevésbbé fanatikusokra is, és igy megakasztják a magyarosodást és a haladást. Megszentségtelenitő előttük minden, a mi magyar, mi nem fanatizmus, hanem felvilágosultság. E miatt lett jellegzetessé megyénkre, hogy hitsorsosaink nagy része semmittevésből él. És e foglalkozás nélkül valóságnak mi az eredménye? Az, hogy a vagyon, az élet, az erkölcs itt mindig veszélyben forog. Ezért itt a nagy szegénység, a rengeteg bünügy, a nagy romlottság és a korrupczió.« *(Zaj a baloldalon.)*

Rakovszky István: Néppártiak mindnyájan!

Buzáth Ferencz: Ily körülmények közt tett, t. ház! a belügyminiszter ur igéretet, hogy a bevándorlást törvényes uton fogja szabályozni, mindenesetre annak a czélnak kellett szeme előtt lebegnie, hogy e tarthatatlan állapotokon fog segiteni. Ez volt a czél; a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat azonban ezt a czélt egyáltalán nem szolgálja, mert nem látok benne semmiféle oly törvényes intézkedéseket, a melyekkel ezeken a tarthatatlan állapotokon egyáltalán segiteni lehetne.

De, t. ház, különben sem vagyok hajlandó ezeket a bevándorlókat a külföldiek jogczimével felruházni. Oly elemeknek tekintem őket, a kiknek az országban való megjelenése nemcsak nem kivánatos, de egyenesen kárára és veszélyére van az országnak. Azokkal szemben egyszerüen államrendőri szempontból kellene eljárni. *(Zaj.)* De ma már a t. szabadelvü kormányoknak üdvös kormányzata és elnézése folytán oda fajultak a dolgok, hogy még államrendőri eljárással sem lehet a bajon segiteni; azért keresni kell a módokat, hogy miként lehetne ezeken az állapotokon változtatni és különösen az országnak ezt a szegény vidékét, a mely a bevándorlásnál legjobban van érdekelve, megmenteni. Ha azt veszszük figyelembe, hogy mi hozza ide ezeket a bevándorló zsidókat az országba, mindjárt megállapithatjuk, hogy az, hogy munkanélküli foglalkozással is biztositva van anyagi boldogulásuk. Ha tehát ezeknek a foglalkozásaikat a törvény keretébe szoritjuk, ugy, hogy azok csakis a törvénynek megfelelőleg üzhetik foglalkozásaikat, akkor egyszerüen meg fog szünni az az ok, a mely őket az országba behozza. Ott van Romániának a példája, a mely egyszerüen csak az ipartörvény reviziója által tette lehetetlenné ezeknek a tisztességtelen elemeknek a megélhetését és kényszeritette őket az onnan való távozásra. Hát talán nekünk is van jogunk védekezni, az ország népét megmenteni! *(Élénk tetszés a néppárton.)*

Hogy mi a teendőnk, nem a magam nézetét fogom tolmácsolni, nehogy az elfogultság vádjával illessenek és hogy megmentsem magamat és ezt a pártot attól a látszattól, hogy bennünket a zsidóság elleni gyülölet vezet.

Rakovszky István: Nohát nem is nagyon szeretjük, az is igaz! *(Derültség.)*

Sándor Pál: Mi sem szeretjük a hitbizományosokat.

Förster Ottó: Én azt ajánlom, hogy ebben ne szavazzunk. *(Derültség.)*

Lukáts Gyula: Én a zsidókkal szavaznék! *(Zaj.)*

Buzáth Ferencz: Bereg megye alispánját fogom idézni, ki 1900. évi jelentésében a belügyminiszter urnak több dolgot ajánl figyelmébe, a mi engemet fel is ment attól, hogy a saját véleményemet koczkáztassam, mert ezekkel én teljesen egyetértek. Sőt egyszer-másszor már a házban elő is adtam. Azt mondja ugyanis *(olvassa)*: »Ohajtandó volna a nem magyar honos héber hitoktatók kiküszöbölése.« *(Helyeslés a néppárton.)* Első propoziczióját tehát az, hogy a a nem magyar honos héber hitoktatók kiküszöböltessenek. T. ház! A reczepczióról szóló törvényben világosan benne van, hogy az izraelita hitközségi alkalmazottak csak magyar honosak lehetnek és olyanok, a kik papi kvalifikácziójukat itt az országban szerezték meg. Az alispán maga hivatalosan konstatálja, hogy a hitközségek legnagyobb része nem magyar honos, hanem Galicziából bevándorlott hitoktatót tart. Aztán nemhogy még tenne ez ellen valamit a kormány, a mikor tudomására jön, hanem még mit tesz? 57 rabbinusnak van kiegészitve a kongruája; ezek közül csak hétnek van papi kvalifikácziója, a többinek nincs; a legnagyobb része magyarul nem tud és van köztük több olyan, a ki nem is magyar honos. *(Mozgás és zaj a baloldalon.)*

Bartha Miklós: Éljen a liberalizmus!

Buzáth Ferencz: Hogy lehet azután a bevándorlás ellen sikerrel felvenni a harczot, mikor a kormány a tudomására jutott visszaélések ellen nemhogy sikra szállana, hanem azokat még istápolja és gyámolitja? *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ezelőtt négy vagy öt hónappal lett

a munkácsi rabbinus megválasztva; a választás ellen a hitközség egy része felebbezéssel élt. Az aradi román püspök megválasztása későbbi keletü, s ezen ügy már el van intézve, de a munkácsi rabbinus választásának ügye még nincs elintézve. *(Mozgás a baloldalon.)* Bizonyára legalább három minisztertanácsban foglalkozott a kormány már ezzel a fontos kérdéssel, hogy mit határozzon, jóváhagyja-e a rabbinus megválasztását vagy sem?

Továbbá azt mondja *(olvassa)*: »2. Az ipartörvény összhangba hozatalára a községi törvénynyel, hogy az előbbi rendelkezései ne képezzenek akadályt az erkölcsileg és gazdaságilag egyaránt káros bevándorlás korlátozásánál. 3. Tekintve, hogy a jelenlegi házaló kereskedés a hazai kereskedelmet és a népet egyaránt kárositja, tekintve továbbá, hogy a járási székhelyeken és nagyobb községekben a kereskedelem meglehetősen ki van fejlődve, tekintve végül a közlekedés könnyüségét, szükségesnek tartom az elavult házalási szabályok módositását, a házaló kereskedés jelentékeny korlátozását és az osztrák házalók teljes kitiltását. 4. Szükségesnek tartanék bizonyos rendszabályokat a közvetitők azon serege ellenében, kik a kereskedelmi törvény értelmében nem alkuszok ugyan, de mint ilyenek különösen vásárokon, a határszéli vármegyékben az eladók és vevők közé tolakodnak, s mind a kettőt nemcsak érzékenyen megadóztatják, de az árakat is nyomják. 5. Szükségesnek tartom ezen vármegye közönségének 1898. év 224. Biz. 26.191. sz. a. nagyméltóságodhoz, valamint a pénzügyminiszter ur ő nagyméltóságához intézett felterjesztései értelmében a zugkorcsmák kiirtását«, *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* »a korcsmák számának leszállitását, a korcsmárosok rendszabályozását és egy tisztességes korcsmáros osztály nevelését.« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Zboray Miklós: De erősen, nem protekcziót gyakorolni! *(Egy hang: A zsidók kizárásával!)*

Buzáth Ferencz: »Ezen czélok elérését, de különösen a szeszcsempészet korlátozását nagy mértékben előmozditaná, ha a szövetkezeti áruraktárak italmérési engedélyeket kapnának.« *(Helyeslés a baloldalon.)* »Szükségesnek tartom a csalás, okirathamisitás, hamis eskü és hamis tanuzás erélyes üldözését,« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* »az azokra kiszabott büntetések szigoritását és azt, hogy a csalás a hivatalból üldözendő büntetendő cselekmények közé soroztassék. 7. Feltétlenül szükségesnek tartom a ritnális eskü behozatalát.« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* »8. Az ingatlanok forgalma és a kölcsönügyletek körül tapasztalható visszaélések korlátozása czéljából szükségesnek tartom, hogy telekkönyvi jogok bekebelezése csak oly okiratok alapján engedtessék meg, melyeken a telekkönyvi jogot feladó fél aláirása jegyzőkönyvileg van hitelesitve, s minthogy a királyi közjegyző felkeresése a távolság miatt nagy vidékekre nézve sok időveszteséggel jár, és felette költséges, a hitelesitési jogkörrel a népre nézve hozzáférhetőbb királyi járásbiróságokat is felruházandóknak vélem.« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Szükséges volna, t. ház, a tisztességtelen versenyről szóló törvénynek mielőbbi behozatala, továbbá szükséges a fedezetlen határidőüzlet eltörlése; *(Élénk helyeslés a néppárton.)* az utóbbi különösen azért, mert Ausztriában most már ez a kérdés rendezve van és mindazok, a kik ezen a téren szerencsét akarnak próbálni, ezek a kétes exisztenczák azután mind ide jönnek, ugy hogy Magyarországot még Monacóvá teszik. *(Ugy van! a néppárton.)*

T. képviselőház! Nem azon a téren kell védekeznünk a bevándorlók ellen, a melyet a törvényjavaslat kontemplál, mert nem az a fontos, hogy minő feltételeket állapitsunk meg azon külföldiekre nézve, a kik az ország területén akarnak letelepedni, mert ennek eddig is megvoltak a feltételei, s hogyha azok be lettek volna tartva, nem keletkezett volna az a baj, a mely ellen most védekeznünk kell. *(Igaz! Ugy van! a néppárton. Egy hang: Jó közigazgatás!)*

T. képviselőház! Ma már védekezni kell az ország területén letelepedett bevándorlókkal szemben és ez ellen, t. képviselőház, a kinai falat azon rendelkezések alkotnák, a melyeket most előadtam, azon propozicziók, a melyek a nemzetközi jogba sem ütköznek bele.

Mert, t. képviselőház, vegye tudomásul mindenki a világon, hogy mi szabad állam vagyunk, ide bejöhet mindenki, a ki tisztességesen, becsületesen a maga kenyerét megkeresni akarja, a kik azonban olyan czélzatokkal jönnek az országba, mint ezen bevándorlók, hogy a szegény népet tönkretegyék, vegyék tudomásul, hogy rájuk itt az országban a börtön és az akasztófa vár. *(Zajos helyeslés a néppárton.)*

Minthogy tehát, t. képviselőház, az általam emlitett czélokat nem szolgálja e javaslat, ezt a vakulj magyar törvényjavaslatot általánosságban sem fogadom el. *(Élénk helyeslés a néppárton. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Dedovics György jegyző: Báró Solymossy Ödön!

B. Solymossy Ödön: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én ezen előttünk fekvő törvényjavaslatot ugy tekintem, mint a már megszavazott kivándorlási törvény egyik szükséges kiegészitő részét és talán még fontosabbnak is tartom, mint azt, mert hivatva van nemcsak nagy szociális bajokat orvosolni, hanem hivatva van arra is, hogy megvédelmezze hazánk drága talaját mindenféle veszedelmes agitátorok működése, azok inficziálása ellen . . . *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs miniszter, nem tárgyalunk!)*

Kérem, talán mindjárt jön egy!

Kubik Béla: Miniszter nélkül nem tárgyalunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kijelentem, hogy nincs a házszabályoknak olyan szakasza, a mely okvetlenül kivánná a miniszter jelenlétét. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassék tehát a szónokot meghallgatni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk! Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Nem tárgyalunk miniszter nélkül! *(Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

B. Solymossy Ödön: Mint előbb említém, két magasabb, fontosabb intenciója van a törvénynek. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nem lehet tárgyalni! *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

B. Solymossy Ödön: Kérem, én miniszter jelenléte nélkül is szivesen beszélek, majd jön egy mindjárt!

Ugron Gábor: Igenis lehet! Csak tessék beszélni! Nincs szükség egy miniszterre sem! *(Elnök csenget.)* A parlament szuverén, nincsen szüksége senkire sem! Lehet tárgyalni! Csak tessék!

Elnök: Méltóztassanak a szónokot meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Solymossy Ödön: De ezenkivül, t. ház, azt hiszem, hogy ezen törvényjavaslatnak az is intenciója, hogy mintegy megakaszsza a kényszer-kivándorlást is. Méltóztassék tehát megengedni, hogy midőn állitásomat egész rövidséggel be akarnám bizonyitani, egész röviden rátérjek magára a kivándorlásra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én ugyanis, t. ház, a kivándorlókat, tekintetbe véve az inditó okokat, mindig három osztályba szoktam sorolni. Ugyanis az első és nagy csoportba a kivándorlóknak azt a részét sorolom, a kik tisztán azon egyszerü reménytől eltelve akarják itt hagyni drága hazájukat, akarnak bucsut venni ez országtól és akarnak vándorbotot venni a kezükbe, mert azt gondolják, hogy azt a szellemi tehetséget, azt a munkaerőt, azt a munkabirást sokkal jobban tudják értékesiteni és érvényesiteni a külföldön, mint itthon.

Hogy ők ilyen reményekkel vannak eltelve, következik abból, mert ugyanannyi munkaerő felhasználása mellett, aránylag sokkal rövidebb idő alatt — igaz, hogy sokkal többet is dolgozva — sokkal többet keresnek külföldön, és igy azután anyagilag meggyarapodva, keresményüknek túlnyomó nagy részét, a melyet meg tudnak takaritani az életfentartási szükségleteken kivül, beküldik hazájukba, részint hogy az itthon maradt családtagokat segélyezzék, részint pedig, hogy adósságaikat kifizessék, tehermentes ingatlanaikat gyarapitsák és igy bizonyos idő mulva mintegy anyagilag meggyarapodva, jobb exisztenciális körülményeknek örvendve visszajönnek hazájukba és élik nyugodtan tovább napjaikat hazájuk drága földjén. Azt tartom, hogy a kivándorlók ezen csoportja józan, céltudatos, becsületes emberekből áll és hogy ezek kivándorlása saját magukra és az országra nézve is hasznos, mert hiszen a tiszta szerzeményt nem hagyják ott kint, hanem mielőtt még maguk visszajönnének, hazaküldik. Tudnék erre sok példát, de azt hiszem, hogy ez felesleges, mert azt hiszem, t. képviselőtársaim közül is nagyon sokan vannak, kik tudnának olyan példákat felhozni, a melyek az én állitásomat erősitik.

De felhozok néhány példát, a mely bizonyitja, hogy egyesek keresményeiket kegyeletes célokra forditják, olyan célokra, a melyek igazán megható figyelem és jótékonyság megnyilvánulásai. Nemrég pl. egyik szomszéd nagyközségben az előljáróság kapott Amerikából egy igen értékes csomagot: gyönyörü szép arany órát, igen értékes arany lánczot, gyönyörü arany tollat, tollszárat. Ezt küldték haza a faluba a kivándorlott tisztességes becsületes gazdáknak fiai, kik jelenleg kint vannak Amerikában, hogy ezzel hálájuknak és ragaszkodásuknak jelét fejezzék ki volt főtanitójuk iránt. Sőt még arra is kérték az előljáróságot, hogy ezen szép emléktárgyakat, mint tántorithatatlan ragaszkodásuk, tiszteletük és kegyeletük jelét, ünnepélyesen adják át a községben az illető tanitónak. Meg is történt és tényleg igen szép ünnepélyesség folyt le a községben. *(Éljenzés.)* Egy másik szomszéd községemben, a hol szintén személyesen ismerem a kivándorlók nagy részét, a kivándorlók szintén ezen első csoporthoz tartoznak. Ezek minduntalan a templomot árasztják el mindenféle értékes tárgygyal. Egyszóval a kivándorlóknak ez a csoportja becsületes, tisztességes emberekből áll, ezeknek a kivándorlása haszon az országra nézve, ezeknek kivándorlását nem szükséges megnehezíteni, hanem inkább védelembe kell őket venni, a mit a kivándorlási törvény igen szépen céloz is. Ezeket ugy kell tekinteni, mint ideiglenesen az idegenben kinn dolgozó, fáradozó, hű, hasznos honpolgárokat. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A kivándorlóknak második csoportját ugy tekintem, mint az elégületleneknek, munkakerülőknek haszontalan gárdáját. Ezeknek a jelenléte sem itt, sem ott, a hová mennek, nem hasznos, sőt családjukra. községükre mindenütt egyaránt terhes. Ezek azon szép reménytől duzzadva veszik a vándorbotot kezükbe, hogy a mint az annonszokban és az ügynökök által terjesztett rajzokban, képekben látják, mihelyt megérkeznek gőzhajón és partra szállanak, rögtön, s lehetőleg egy deputáczió fogja felajánlani nekik azonnal a szép házat, gazdasági épületeket, lovakat, szarvasmarhát, sőt 50—100 hold földet is. De még ez sem elég, mert ott csak ki kell tenni a pénzes erszényt este a szekrényre és reggelre a dollárok egész halmaza teliti azt meg. Dolgozni sem kell, mert lesz elég szolgájuk olcsó áron, mivel az ame-

rikai csak örül, ha ezeknek olcsón szolgálatot tehet. Ezeket rövid idő alatt óriási csalódások érik, a miért is eltelve a csalódás keserüségétől, iparkodnak rövid idő alatt visszajönni, mihelyt csak tehetik. De azt lehet mondani, — tapasztalatból tudom, ismerek két-három ilyen családot — hogy ezek belátva azt, hogy még Amerikában, tehát még a tengeren túl is csak a tisztes-éges munka, a becsületes fáradság után élhet meg az ember, nem pedig a naplopásból: itthon azután, ha Amerikából ide vissza jő, okulva a tapasztaltakon, munkás, szorgalmas, becsületes emberré lesz.

A kivándorlók harmadik csoportja igen sajnálatraméltó; ezeknek a nyomor, a kényszerüség adja kezébe a vándorbotot, az itteni, bizony, nagyon mostoha lokális megélhetési viszonyok következtében, részint azért, mert a közterheket elviselni nem birják, részint pedig azért, mert tényleg a messze idegenből jövő és nálunk letelepülő idegenek kihasználva tudatlanságukat, gyenge anyagi viszonyaikat, őket innen kiszoritják. Én épen ettől a törvényjavaslattól remélem azt is, hogy ha a kényszerkivándorlást ezzel tökéletesen nem is gátolhatjuk meg, de azt túlnyomó mértékben csökkenthetjük, és épen azért ezt a törvényjavaslatot a legmelegebben üdvözlöm s azt tartom, hogy a legnagyobb elismeréssel tartozunk az igen t. kormányelnök ur iránt, a ki ismételve nyul ilyen üdvös, radikális gyógymódokhoz, és ezeket akarja a törvénybe iktatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kényszerkivándorlás meggátlására, továbbá ezzel kapcsolatban mindenféle veszedelmes tanok megfogamzásának meggátlására, a főeszközöket, a főorvosságot nagyon természetesen első sorban a jó közigazgatás, a közterhek csökkentése képezi, továbbá a humánus, igazságos elbánás a legszegényebb néposztálylyal szemben épen ugy, mint a leggazdagabbal szemben, és minden oly bajnak a legradikálisabb gyógyitása, a mely a nagy néposztályok jóléténck előmozditásában nekünk gáncsot vet. Továbbá csakis oly intézményeket kell alkotnunk, a melyek a szegény néposztályoknak oltalmat, védelmet nyujtanak. Ilyen intézményt látok én részben ebben a törvényjavaslatban is. *(Egy hang balfelől: Csak részben!)*

De itt is van már az ideje annak, t. ház, hogy végre-valahára az államkormány is teljes szigorral járjon el, és éber figyelemmel kisérje azt, hogy az idegenből érkező jövevények tulajdonképen mit is akarnak itt, mi a czéljuk? Itt az ideje, hogy azoknak egyéniségét, viszonyait szigoruan felülvizsgálja: megvan-e bennük a garancia arra, hogy hasznos és megbizható honpolgárok lesznek? Hogy nem csak azért akarnak-e bejönni, hogy itt mindenféle veszedelmes tanoknak a magvait hintsék el, vagy hogy a drága magyar földön azért léphessenek a föld tulajdonosainak sorába, hogy annál könnyebben állhassanak utjában, titokban a magyar nemzeti eszme erősitésének? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Vagy hogy nem azért jönnek-e ide, mert az az állam, a melynek eddig polgárai voltak, őket bizonyos okoknál fogva ott tovább megtürni nem akarja, és ezért nálunk keresnek menedékhelyet? Vagy hogy nem azért jönnek-e ide hozzánk, hogy kihasználva az illető vidék lakosságának tudatlanságát és gyöngébb anyagi viszonyait, őket onnan mintegy kiszoritsák; hogy a kenyérkereseti forrásokat élelmességükkel maguknak okkupálván, az illető vidék lakosságát arra kényszeritsék, hogy a messze idegenben keressen magának uj otthont. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ugy közbiztonsági és közgazdaségi szempontok, mint a magyar nemzeti egység érdeke, a nagy állami érdekek egyaránt megkövetelik, és némely vidék lakosságának exisztenciális nagy érdekei is határozottan parancsolják, hogy ilyen törvényeket alkossunk. Tényleg az ilyen nagy alkotások vannak hivatva az ilyen nagy bajokat orvosolni; ezek fogják majdan még az utókorban is a kegyelet és hála érzetét gerjeszteni ezen kormány iránt, mert mindnyájunknak csak öröm töltheti el a szivét, a midőn azt látjuk, hogy daczára a mostani bonyodalmas viszonyoknak és a nehéz politikai helyzetnek, az igen t. kormányelnök ur mégis megtalálta az utat-módot arra, hogy ilyen üdvös javaslatot és pedig egyiket a másik után terjeszszen ide a törvényhozás elé és ezzel csak ujra nagy államférfiui képességét, nemes gondolkozását és nemesen érezni tudó emberi szivét igazolta be és ide állitotta magát nemcsak mi elénk, de az egész ország szine elé, mint a gyakorlati élet egy alapos, nagy ismerőjét. *(Helyeslés jobbról.)*

De ez a törvény most már megadja a lehetőségét annak, hogy mintegy a kényszerkivándorlást is meggátoljuk, megadja a lehetőségét annak, hogy mindenféle veszedelmes, megmételyező, a magyar nemzet ellen agitáló idegenekkel még rövidebben, még szigorubban, vaskezekkel bánjunk el bejövetelüket illetőleg és megadja a módját annak, hogy minden veszedelmes lelkületü ember, minden erkölcsi és vallási érzést nélkülöző individuum beözönlését még jobban megnehezitsük, hanem e tekintetben mégis azt mondom, hogy azt az eredményt, a melyet ezen törvényjavaslatnak eredményezni kellene, csakis ugy érhetjük el, hogyha a végrehajtó hatóság is teljes erővel és teljes szigorral jár el. *(Helyeslés.)* De e mellett mégis legyen tapintatos és maga a nagy társadalom támogassa őt. Azt hiszem, hogy ennek a törvénynek olyanok az intézkedései, intencziói, hogy az a közigazgatási hatóság, a végrehajtással megbizott közeg, ha a társadalom részéről sem felvilágositásban, sem quasi utbaigazitásban és nyomravezetésben nem részesül, tessék elhinni, hogy akkor nem is tud megfelelni teljesen a követelménynek és akkor az a hatóság a legerélyesebb ténykedést fejtheti ki, mégse fogja eredményezni azt a gyümölcsöt ez a javaslat, a melyet eredmé-

nyeznie kellene, mert hogyha a társadalom, szokása szerint, a javaslat szentesitése, törvényerőre emelkedése után megint napirendre tér felette és esendes álomba merül és nyugodt indolenciával a hatóságtól vár mindent, akkor nem is lehet képzelni, hogy a törvény azt a gyümölcsöző eredményt mutassa fel, a melyet tőle várunk. E törvényjavaslat intenezióí oly természetüek, hogy a biztos siker megköveteli a leghatározottabban a társadalomnak közreműködését és éber figyelmét.

A törvényjavaslatot általában természetesen a legnagyobb örömmel üdvözlöm, de mégis nem hallgathatom el azon megjegyzésemet, hogy volna a javaslat szakaszaival szemben némi kifogásom is, mert azt tartom, hogy az ilyen nagyhorderejü és igazán fontos törvényjavaslatnál, a melynek czélja nemesak a szocziális nagy bajokat orvosolni, hanem nagy állami érdekeket is megvédeni, mindenesetre a szigort határozottabban kellene kifejezni, *(Élénk helyeslés.)* de egyuttal nagy óvatosság is szükséges itt, mert utóvégre is nem állithatjuk magunkat oda, mint állam egyszerre, hogy most már minden külfölditől elzárjuk magunkat, mert az a mi kárunkra is válnék, mert a törvényjavaslat nemcsak egyoldaluan a bevándorlások ellen van tervezve. Hogyha nem járunk el óvatossággal, az is könnyen megtörténhetik, hogy hasznot hajtó szellemi és anyagi kapitálisok bevándorlásának az utját is elvágjuk a saját kárunkra, tehát mindenesetre nagyon óvatosaknak kell lennünk, de mégis azt tartom, hogy bizonyos esetekben a határozott szigor változhatlan alkalmazásának még határozottabban, még élesebben kellene kifejezésre jutni ezen törvényjavaslat szakaszaiban, már csak azért is, hogy azután a törvényjavaslat szakaszainak intézkedését esak egyoldalulag lehessen kimagyarázni és igy annak a végrehajtó hatóságnak az álláspontját is megkönnyitenénk.

Erre felhozhatják talán többen a t. képviselőtársaim közül azt az ellenvetést, hogy a drákói szigor, a mint már ezt hallottam is, sértő volna az idegenekre nézve. Én erre egyszerüen csak azt a megjegyzést teszem, hogy a rendes, józan gondolkozásu bevándorlókra nézve miért volna ez sértő? Hiszen alighanem épen Buzáth Ferenez t. képviselőtársam hozta fel, hogy belföldiekre nézve is vannak saját hazánkban törvények, a melyek sokszor igen előkelő uri embertől követelik, hogy erkölcsi bizonyitványt kell beadnia, és az az egyszerü falusi biró bizonyitja, hogy X. Y. előkelő uri ember büntetve nem volt, jól viselte magát, és azért ajánlja erre vagy erre. És az illetőnek soha eszébe nem jut, hogy ebben sértést lásson. Tovább megyek. A határszélen mindnyájan ki vagyunk téve a bejövetelnél vagy a távozásnál a vámhivatalnokok kutatásainak, pedig ezzel quasi fel van tételezve mindnyájunkról, hogy a táskában valamit esempészünk. Eszébe jutna valakinek ezért haragudni? A törvény törvény, és minél határozottabb, annál alkalmasabb. A szigor legyen mindig precziz, akkor aztán nem lehet vele visszaélni és alkalmazása elől nem lehet kitérni, és ily esetben a zaklatás is ki van zárva, de viszont a szemek behunyása is.

Még egy dolog van, a mit nagyon szeretnék a törvényben megörökitve látni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Nagyon szeretném, ámbár szavazatomat ettől függővé nem teszem, ha kimondatnék a törvényben előirt különféle büntetési pénzekről, hogy ezekről egy speczális kimutatás terjesztessék évente a ház elé, és hogy az e törvényben megszabott büntetéspénzekből befolyó összegből esak a határrendőrség kiadásai fedeztessenek. Ezt azért szerettem volna ebben a törvényben megörökitve látni, hogy ezáltal minden évben, a mikor a speeziális kimutatás a különböző kihágásokról be lenne terjesztve, nemesak a törvényhozás, de a lapok utján maga a nagyközönség is tájékozást nyerne, és ebből az volna az üdvös eredmény, hogy a bevándorlókkal szemben nem lennénk minden tekintetben elfogultak, mint a hogy sok tekintetben elfogultak vagyunk.

Szóval, t. ház, én a törvényjavaslatot általánosságban melegen üdvözlöm. Mondom, szerettem volna, ha egy-két szakasz még határozottabban és szigorubban rendelkezik és az utóbb emlitett intézkedést szerettem volna kifejezve látni a törvényben, de azért a javaslatot igaz örömmel fogadom, első sorban azért, mindenesetre mert határozottan jó és üdvös gyümölcsöket várok tőle és örömmel fogadom a t. kormányelnök iránt táplált határtalan bizalmamból is és azért is, mert meg vagyok róla győződve, hogy ha a t. kormányelnök ur, mint belügyminiszter, a gyakorlati téren oly dolgokat talál, a melyek miatt valamely korrigálás szükséges, haladék nélkül elő fog állani a kellő módositás követelésével.

A törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául készséggel elfogadom. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon)*

Endrey Gyula jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. ház! Minthogy a kérdéssel hosszasabban kivánok foglalkozni, tisztelettel kérem, hogy beszédemet holnap mondhassam el.

Elnök: Minthogy már közel vagyunk háromnegyed kettőhöz, a t. ház méltóztatik az engedélyt megadni. A holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjén lesz az inditvány- és interpelláeziós-könyvek felolvasása, továbbá ugyanazon törvényjavaslatnak tárgyalása, a mely a mai napirendre volt kitüzve. Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

180. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 10-én, szombaton,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Sipeky Sándor képviselő végleges igazolása. — A Curia átiratának bemutatása a gróf Thorotzkay Miklós választása ellen beadott kérvény visszavonása tárgyában. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Az inditvány- és interpellácziós könyvek felolvasása. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Csávolszky Lajos interpellácziója a miniszterelnökhöz gróf Lamsdorff orosz külügyminiszter utazása tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Szőts Pál jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassanak meghallgatni a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Szőts Pál jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január hó 9-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: A jegyzőkönyv ellen észrevétel nem tétetvén, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Jelentem, hogy Sipeky Sándor, Trenesén vármegye illavai választókerületében időközi választáson megválasztott országos képviselő megválasztása óta 30 nap eltelt. Miután ellene panasz nem tétetett és megválasztatása ellen a Curiától vett értesités szerint kérvényt nem adtak be, Sipeky Sándor képviselő véglegesen igazoltatik.

Bemutatom a m. kir. Curiának átiratát és végzését, a melyek szerint a gr. Thorotzkay Miklós, Hunyad vármegye dévai választókerületében megválasztott országos képviselő megválasztása ellen beadott kérvényt a kérvényezők visszavonták és ennek folytán a Curia a további eljárást megszüntette.

A ház ezt tudomásul veszi; nevezett képviselő azonban csak akkor fog véglegesen igazoltatni, ha az 1899 : XV. t.-cz. 11. §-ában emlitett 15 napi határidő alatt ellene ujabb kérvényt be nem adnak.

Bemutatom Sopron sz. kir. város közönségének háromrendbeli feliratát, u. m.: a vadászatról szóló 1883 : XX. t.-cz. módositása, uj választási törvény alkotása, valamint a nemzetiségi izgatások meggátlása és az 1868 : XLIV. t.-cz. módositása iránt;

Heves vármegye közönségének feliratát, továbbá a győrszigeti és az ujbányai állami iskolák gondnokságainak Szőts Pál, illetőleg Ruffy Pál képviselők, végül a héderfájai tanitótestületnek Kossuth Ferenez képviselő által beadott kérvényeit, a tanitók fizetésének rendezése tárgyában;

Nagy Gyula szilágysomlyói lakos, járási főszolgabirónak Ugron Gábor képviselő által beadott kérvényét, az urbéri kárpótlási kötvény szelvényeinek beváltása ügyében;

a Munkácson tartott népgyülésnek, továbbá a pécskai kerület választóinak Kossuth Ferenez képviselő által beadott kérvényeit, az önálló vámterület létesitése iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek több jelentése nincsen.

Következik az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincsen. Ellenben az interpellácziós-könyvbe a következő interpellácziók vannak bejegyezve: január 9. Csávolszky Lajos: gróf Lamsdorff orosz külügyminiszter utazása tárgyában a miniszterelnökhöz; január 10. Szederkényi Nándor: a hirlapok utczai elárusitása tárgyában a miniszterelnökhöz, mint belügyminiszterhez.

Elnök: Az interpelláeziók az ülés végén a szokott időben fognak megtéteni.

Következik a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 196, 242) általános tárgyalásának folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezt a törvényjavaslatot a szerint biráltam meg, vajjon az idegenjognak és rendészetnek a mai felfogások szerinti diszpozicziói mennyiben vannak benne meg és mennyiben szolgálnak azon ezélnak, a mely miatt a ház asztalára kerültek? hiszen az idegenjog és az idegenrendészet megalkotásánál valósággal mindig a »salus rei publicae suprema lex esto« elve szolgál irányadóul. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Katedrai, vagy elméleti nézetek, vagy kormányzati irányzatok, a melyek egy egész ország kormányzatának vagy vezetésének alapjául szolgáltak, az idegenjog és az idegen policziális elvek megalkotásánál bizony hova-tovább háttérbe szorultak.

Nagyon érdekes megfigyelni a világtörténelmi átalakulás közepette, hogy miként alakultak át az idegenjog és az idegenrendészet elvei is a szerint, a mint az államnak legjobban felfogott érdekei azt megkivánták, mert az állam-raisonnal — és az állam magasabb érdekeivel szemben minden egyéb szempotnak háttérbe kellett szorulni. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ha visszafelé tekintünk a legrégibb időkbe, nagyon érdekes tapasztalni, hogy volt olyan idő, és erről Ihering, a hires jogtudós »Die Gastfreundschaft in Alterthum« czimü munkájában igen érdekes dolgokat beszél el, a midőn az idegent ugy tekintették, mint a vadállatot. Azt mondták, hogy az idegeneknek szándékait nem ismerik; ha az valami gonoszat elkövet az állam ellen, elillan, a nélkül, hogy remény volna rá, hogy valaha visszatér; nem ismerik sem egyéniségét, sem czéljait, sem felfogását. Azt mondja ennélfogva Ihering, hogy ugy bántak az idegennel, mint a vadállattal, ugy, mint a kivel szemben az államnak minden körülmények között védekeznie kell.

Hanem azután, a mint pl. közgazdasági, forgalmi tekintetek merültek fel az államokban és a javak feleserélése a népeket és nemzeteket egymáshoz közelebb hozta, akkor épen az ellenkező irányzatba esapott át az egész világ. Bekövetkezett t. i. az idegenek dédelgetésének a korszaka. Igen, mert akkor azután az a szempont uralkodott, hogy szükség van az idegenre: de mennyiben? Csak annyiban, a mennyiben az államnak gazdasági erejét és gazdasági tőkéjét emeli. Az lett az elv, hogy az idegent kimélni kell. Ebből keletkezett azután — a mint méltóztatnak tudni, — az u. n. vendégjog, a rómaiaknál az idegenjog, és hosszu időn át ez uralta a népek történelmében és gazdasági helyzetében a népek felfogását. Sőt azt látjuk, — hazai helyzetünket is fogom röviden jellemezni, — hogy a középkorban, a mikor pl. a vásárok, vagy a német tartományokban a Messék keletkeztek, valóságos privilégiumokat adtak az idegeneknek. Körülbelül ezzel esik össze Magyarországon is az a helyzet, a mikor városok keletkeztek, a mikor a városok indultak fejlődésnek, és a mikor itt is a kereskedelem és a gazdasági élet iránt való forgalom erősbödött és bizony Magyarország is sok bevándorlónak és idegennek egyenesen privilégiumokat adott. Hiszen méltóztatnak tudni, a szászok privilégiuma szintén azon nyugodott, hogy nekik, mint idegeneknek, ide csábitgatás ezéljából, biztositottak mindenféle kiváltságokat, de akkor is tisztán az akkori helyzetnek megfelelő s olyan kiváltságokat, a melyek az állam érdekeinek is megfelelnek, mert a nemzet gazdasági gyarapodását mindig szem előtt tartották.

A jellemző főszempont mindig az volt, — és épen ez a döntő az idegen jog kérdésének elbirálásánál, hogy mennyiben van a nemzetnek saját állami vagy gazdasági erejének gyarapitására az idegenre szüksége, és a mily mértékben az államok vagy a városok saját erejükből kiépültek és kifejlődtek, a szerint változott az idegen jogra vonatkozó felfogás is. Igy pl. a német Hansa-városokban, a melyekben virágzó kereskedelem volt, vagy a velenezei köztársaságban, a hol emelkedett a gazdasági élet, mindig határozottan ellenséges indulat uralkodott az idegenekkel szemben, mert azok önmagukban birtak azzal a képességgel, hogy a kereskedelmüket, kivitelüket és külforgalmukat saját erejükből elláthassák. Angolországban pl. ugyanabban az időben olyan korszak volt, a midőn az idegeneket roppantul dédelgették, s különösen nagy előszeretettel voltak a német Hansa-városbeliek iránt, sőt, a »Magna Charthá«-ban, a mely tudvalevőleg az angol alkotmány egyik alapvető okirata és kutfője, a legmesszebbmenő kedvezmények foglaltatnak az idegenek részére. De mit látunk ezután? Angliában már a XIV. században, sőt később a XVI-ikban teljesen átalakul az idegenekre nézve a felfogás. Anglia szüntette meg Európában legelőször az idegenek összes előjogait. Főleg az u. n. fluktuáló idegenek számára biztositott előjogok szüntek meg, és csakis a munkabiró, szorgalmas, gazdaságilag értékes idegenek számára nyitottak u. n. állandósitott koloniákat az állandó letelepülésre.

Hogy az államok változó érdekeihez képest milyen rohamosan változott az idegenekre vonatkozó felfogás, annak példáját Magyarországon láthatjuk legjobban, ha összevetjük Nagy Lajos királyunk és az utána következő Zsigmond királyunk ide vonatkozó intézményeit. Mig pl. Nagy Lajos király, a mint ezt intézményeiből láthatjuk, a legnagyobb mértékben előmozditotta hazánkban a külföldieknek kereskedését; mig ő Prága, Nürnberg, Boroszló, Köln városoknak egyenes szabadalmat és biztatást

adott arra, hogy bevándoroljanak, sőt a velenczeiekkel történt békekötés alkalmával egyenesen privilégiumokat adott az idegeneknek: addig már az utána következő Zsigmond király alatt teljesen ellenkező irányzatnak adott helyet az ország kormányzata. Zsigmond király 50 éves uralkodása alatt az idegenekkel szemben a legnagyobb mérvü korlátozásokat léptette életbe. Igy pl. egyes kereskedelmi czikkek tekintetében egyenesen megtiltotta a külföldieknek a hazánkban való kereskedést; különösen a posztó-áruk tekintetében megtiltotta azt, hogy az idegenek itt detail-üzletet folytassanak. Ez foglaltatott rendelvényeinek 2. czikkében. Buda várának tudvalevőleg u. n. megállitási joga volt, a mely abból állott, hogy az átutazó kereskedőket ott megállithatták és áruczikkeiket megvehették. Már Zsigmond király rendelvényeinek 14. czikkében ezt a megállitási jogot csak a külföldiekre korlátozta ugy, hogy Buda várának privilégiuma volt arra, hogy külföldieket a tranzito kereskedésnél egyenesen megállithatott, sőt 20. czikkében egyáltalában megtiltja a külföldi behozatalt. Albert király, a ki csak két évig uralkodott, egyetlenegy végzeményében, annak 9. czikkében »de cambiis forensium mercatorum« ismert czikke alatt ő is azt mondja, hogy az idegenek csak Nagy Lajos által megállapitott helyekre mehetnek, tehát szintén a legnagyobb korlátozásokat állapitotta meg az idegenekkel szemben.

Ha végigmegyünk régi törvényeinken, akkor azt látjuk, hogy a magyar államnak helyesen felfogott érdekei szerint mindenkor szigoru és erős törvényeket hoztak az idegen fluktuácziő és az idegen bevándorlás ellen. A XVII. és XVIII. század az idegenrendészetet figyelmen kivül hagyja és ez azért fontos, mert némi világot vet arra is, hogy hogyan történhetett nálunk is Magyarországon, hogy tulajdonképen csak nagy bajok bekövetkezése után és most is csak akkor ébredt Magyarország tudatára annak, hogy neki az idegen bevándorlással szemben erősebb és hathatósabb rendszabályokhoz kell nyulnia. Hogy mennyiben lehetséges ez a mi sajátságos közjogi helyzetünk mellett, azt majd később fogom röviden megvilágitani, most csak azt akarom megjegyezni, hogy az az irányzat, a mely mindenütt másutt meghonosodott a XVII. és XVIII. században az idegen rendészetet illetőleg, az, ugy látszik, itt is jó talajra talált, hiszen akkor oly nagy lendületet vett az áruk nemzetközi kicserélése, az államoknak nemzetközi érintkezése, forgalma, hogy teljesen figyelmen kivül kezdték hagyni az idegen policziát. Előmozditotta ezt roppant mértékben az u. n. merkantil theoria elterjedése. Akkor ugyanis az volt a felfogás, hogy minél több idegen pénz jön be egy országba, az annál nagyobb javat és kincset képez az illető államra nézve és az akkori gazdasági felfogás az idegenek által behozott pénzben látta az állam minden üdvösségét és boldogságát, ugy, hogy akkor tulajdonképen — és ezt a régi idegenjogi törvényekben is látjuk — semmi egyébre nem szoritkozo't az idegenjog, mint a határvédelemre. De a határvédelem is ugy volt megalkotva, hogy annak nem volt semmiféle gazdasági czélzata, sem populaczionisztikai irányzata, az is csak a fiskus pénzbeli érdekei szerint volt megalkotva és a mint azt azok, kik ezzel foglalkoznak, bizonyára tudják, akkor csinálták meg az u. n. droit de gabellet.

Az institutio immigrationis et emmigrationis hereditaria, és az utlevélügy mind a fiskus kezében volt, hogy az államkincstár jövedelmét szaporitsa. Tehát akkor, midőn a legszabadelvübb felfogás uralkodott az idegenekkel szemben, szintén nem gazdasági irányzatok szerint alakultak a viszonyok, hanem ugy, a mint azt a kinestárnak helytelenül felfogott érdekei megkivánták. Az utlevélügyet is teljesen kiszolgáltatták anyagi czélokra, ezt is az alsófoku hatóságok, czéhek kezelték, és pedig a szerint, a mint ők ebből jövedelmet csináltak, változott felfogásuk és irányzatuk is. Előmozditotta ezt még a XVIII. század végén a fiziokraták tana és az u. n. Malthus-féle népesedési theoria is. E szerint akkor az idegen forgalommal, az idegen bevándorlással szemben czélszerü és hathatós intézkedésekről többé szó sem lehetett, nem lehetett szó az általunk már közvetlenül ismert XIX. században; mert hiszen épen a XIX. századnak közepe volt az, a hol már nemcsak a népeknek egymáshoz való simulása teremtett meg bizonyos közös, nemzetközi gazdasági felfogást, hanem már a mult század közepén a jog terén is, különösen a gazdasági, nevezetesen a kereskedelmi és váltójog terén is látunk általános nemzetközi irányt a nemzetek közt; és ez az idegenjog és idegenrendészet teljes elhanyagolására vezetett mindenütt, a hol nagy jelentőséget és a hol mélyre menő hasznot tulajdonitottak a nemzetek ezen jogilag, kereskedelmileg és gazdaságilag való összesimulásának. Ez az egész felfogás azonban, a mint kiépültek a városok és a mint a nemzetek a saját lábukra állottak és a mint különösen már a XIX. század vége felé a nemzetek és államok szuverénitásának eszméje erőteljesebb jelentőséget nyert, de különösen a mint minden állam kezdte belátni, hogy a saját területén és a saját határán belül első sorban a saját állampolgárainak létét, gazdasági gyarapodását tartozik előmozditani és a mint a mult században — értem a XIX. század vége felé — az állampolgárokról való fogalmak tisztultak és ugy a jog, valamint a politika és az állambölcselet és az állami törvényhozás terén az állampolgári elvnek teljes rendezettsége kezdett mindenütt uralomra jutni, bizony minden állam arra ébredt, hogy a saját legjobban felfogott érdekei szempontjából tartozik az idegenjogot és idegenrendészetet is megalkotni és a saját czéljainak megfelelőleg megteremteni.

De, t. ház, azt mondtam én, hogy minden

államnál azt látjuk az idegenjog megalkotásánál, hogy a saját javainak és czéljainak előmozdítása a döntő momentum. De döntő momentum még valami, t. i. hogy nemcsak a betóduló idegen elemekkel szemben zárja el a határát, de elzárja a betóduló idegen javakkal szemben is. Igen érdekes jelenség, t. ház, hogy a gazdasági védelmi rendszernek kezelésével milyen érdekes harmóniában és kapcsolatban keletkezik és fejlődik az idegenrendészet és az idegenjog is. Mert nagyon természetes, t. ház, hogy az az állam, a mely szükségét látja annak, hogy a saját területén belül, a saját lakosai gazdasági erejének emelése végett korlátokat teremtsen az ország határain az emberekkel szemben, hogy hiszen ez csak félrendszabály mindenütt, ott, a hol csak az embereket, az élőket tiltják ki, de máskülönben ép ugy az állam gazdasági erejének elpusztulására vezető idegen javak betódulásával szemben tétlenül marad az állam és ezzel szemben semmi repressziáira nem gondol. Ezt azért emlitem fel épen itt ennek a javaslatnak a megalkotásánál, hogy méltóztassék tekintetbe venni, hogy mennyiben eltérő Magyarországnak helyzete az ő saját közjogi helyzeténél fogva, a mennyiben nem teljesen önálló állam és ezen szomoru gazdasági helyzeténél fogva, a mennyiben nem önállóan képes különösen a külforgalomra vonatkozó intézkedéseket saját legelemibb szükségletei szerint létesiteni; hogy ugyanakkor, a mikor mi korlátokat állitunk fel, erősebb, messzebb menő korlátokat az idegenekkel szemben, mennyiben hathatós ez, ha nem jár karöltve az idegen javak és idegen gazdasági kipusztitási irány betolulásának megakadályozásával.

Uray Imre: Nem hoznak azok semmit!

Visontai Soma: Itt az osztrákokat értem, t. barátom.

Látjuk mindenütt, hogy a gazdasági védelem az idegenekkel szemben levő védelemmel bizonyos vonatkozással, bizonyos összefüggésben van.

Már most, t. képviselőház, ezek azok a szempontok, a melyek mérvadók reám nézve, a mikor a t. ház asztalán levő és elbirálás alá kerülő törvényjavaslatot birálat alá veszem. Magam is Magyarország legjobban felfogott érdeke szerint birálom meg azt, vajjon e javaslatra szükség van-e, igen vagy nem? És elbirálom azt is, vajjon a javaslat annak a czélnak, a melyért benyujtatik, megfelel-e, igen vagy nem? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* És épen azért, mert én a javaslat szoros czélját veszem tekintetbe, a javaslatra nézve bizonyos ellentétes felfogásban vagyok Buzáth t. képviselőtársammal szemben. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Mert mi a czélja a javaslatnak? Nem más, mint részint már meglevő jogszabályoknak alkotmányos kodifikálása és én mindig helyeslem azt a kodifikálást, a mely a csak rendeleti uton való intézkedéseket törvénybe iktatja. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Tehát czélja a javaslatnak egyrészt az eddig rendeletileg létesitett szabályok kodifikálása, másrészt e rendeletek szigoritásával korlátok állitása bizonyos, az ország gazdasági és erkölcsi erejére nézve káros elemmel szemben, a mely elem egyrészt az ország északi és északkeleti, másrészt déli és délkeleti határainál az országba állandóan betódul, és itt az ország helyzetét, gazdasági és erkölcsi viszonyait veszélyezteti. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez a czélja ennek a javaslatnak, semmi egyéb. Mindannak, a mi ettől függetlenül, romboló hatást gyakorol az országra nézve, akár a gazdasági fejlődésünkre nézve, akár egyes vidékek megélhetésére, akár a népek erkölcsi vagy anyagi haladására nézve, a mennyiben, mondom, depraváló és pusztitó hatást gyakorol, mindannak a megszüntetése már nem ennek a javaslatnak a czélja. Ezt nem ettől a javaslattól várhatjuk, a mint szintén röviden ki fogom fejteni.

Ennélfogva, minthogy függetlenül birálom ezt a javaslatot, nem lehetek abban a felfogásban, a melyet Buzáth Ferencz t. képviselőtársam kifejtett, hogy ezt a javaslatot azon szomoru viszonyok miatt, a melyeket ecsetelt, és a melyekre mindjárt megteszem megjegyzéseimet, nem fogadhatja el azért, mert a létező állapotok szomoruak és orvoslásra szorulnak.

E javaslatnak más czélja nincs, mint az idegenrendészetet kodifikálni és az idegenjogra vonatkozó törvényhozást megalkotni e javaslaton belül, mondom ez a czélja, és nem az, hogy bizonyos állapotokat javitson, és azért nem lehetek azon a felfogáson, mint ő, hogy én ennélfogva ezt a javaslatot helytelennek, vagy el nem fogadhatónak nem tarthatom. Kénytelen vagyok ugyanis rátérni arra, a mit Buzáth t. barátom mondott. Elmondta, hogy micsoda szerencsétlen állapotok vannak Magyarországnak északi részében az oda özönlött elemeknek garázdálkodása, a mi erkölcsi felfogásunktól eltérő erkölcsi felfogása folytán, azoknak bünözési hajlamánál és azon tehetetlenségnél fogva, melyet ott, ugy látszik, az államkormányzat ezen elemekkel szemben mindenkor tanusitott. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Ezen állapotoknak a megszüntetése én szerintem nem felekezeti kérdés.

Gr. Wilczek Frigyes: Nem is az!

Visontai Soma: E tekintetben Buzáth t. barátom a nemzet egyetemét a maga egészében az ő felfogása mellett fogja találni, illetve azon felfogás mellett, mely vállvetetten és összetett erővel ezeken az állapotokon segiteni fog. *(Helyeslés a néppárton.)* Nem volt szükség arra, hogy minduntalan felemlitse beszédében, hogy ime, ő adatokra hivatkozik, mert nem akarja, hogy a néppártot olyannak tekintsék, mint a mely ellenséges indulattal van a magyarországi zsidók iránt. Arra nem volt szükség, hogy ő oly sokszor és minduntalan hangoztassa ezt, mert

ezen sok hangoztatással azt a benyomást tette, mintha ő nem a kimélet érzetének hatása alatt szólna, hanem mintha azzal, hogy azt hangoztatja, hogy a zsidó vallású polgárok ne haragudjanak, ha megmondja az igazat, a szolidaritás bizonyos állapotát akarná a ház elé állitani. Biztositliatom t. barátomat, hogy én nem hiszem, hogy a szolidaritásnak ez az érzete itt fenforog, nem is foroghat fenn. Azoknak az állapotoknak, melyek ott vannak, kik az okai? Először azoknak az elemeknek a bünözési hajlandóságuk, erkölcstelen, a törvénytelenségre hajló felfogásuk, és oka az az államkormányzat is, mely esztendőkön, évtizedeken át ezen állapotok eltüntetésére és ezen állapotok szanálására nem tett semmit, sőt talán előmozditotta, és oka még talán az az iskolai nevelés, az erkölcsi, talán a vallási nevelésnek az a lazasága, ferdesége, a mely lehetővé teszi, hogy egy jogállamban, mint Magyarország, annak egy részén ilyen selejtes elemek lehetnek. *(Helyeslés a néppárton.)* Igy áll ez a kérdés, és azt hiszem, hogy ezen akeziónak, mely ennek szanálását czélozza, ereiét csak növeli, hogy felekezeti különbség nélkül vállvetve mindnyájan ezen kérdésről egyformán gondolkozzunk. *(Helyeslés.)*

Ez a kérdés teljesen függetlenül birálandó el ezen javaslattól. Mert hiszen mit mondott Buzáth t. barátom és képviselőtársam? Ő felemlitette tegnapi beszédében, hogy ott mennyire terjed, milyen rettenetes módon pusztit az uzsora. Igaza van, daczára annak, hogy az uzsoratörvény világos dispozieziókat tartalmaz arra nézve, hogy ha egy vidéken az uzsora nagyobb mérveket ölt, akkor az államügyészség és az állam jogszolgáltatása többé nem szorul rá arra, hogy az egyesek feljelentést tegyenek, hanem hivatalból üldözendő; fájdalom, magamnak nines semmiféle tapasztalatom erre nézve, s nem ismerek oly adatot, mely arról győzött volna meg, hogy ott a felső vidéken valaha teljes szigorral és a hivatalos üldözés módjával üldözték volna az uzsorát. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* De ez szintén ettől a javaslattól független dolog. Ezen javaslatnak ezélja más; egész más törvényes intézkedésekre szorul ezen állapot. Igen helyesen emlitette t. képviselőtársam azt, hogy ott vannak hitközségi alkalmazottak, kik nem is magyar állampolgárok, kik ott felfogásukat mindenütt terjesztik s erkölcstelen módon befolyásolják hitrokonaikat s talán a népet is. Nekünk van erre törvényünk, hogy a hitközségek minden alkalmazottja kell, hogy magyar állampolgár legyen. Ezt teljes szigorral kell alkalmazni, de a jelen javaslattól ez is független dolog.

Igen helyesen emlitette t. képviselőtársam azt is, hogy hazai és osztrák házalási engedélylyel ellátott egyének betolakodnak. Ezen szintén segiteni kell. Hisz a pálinka erős fegyver; miért nem alkalmazzuk tehát itt szigoruan a koresmákra vonatkozó törvényeket? *(Helyeslés a baloldalon.)* Hisz a pénzügyi kormány hatalmának van fentartva, hogy annak adhassa a koresmázási jogot, a kinek akarja. A koresmák száma törvényesen korlátozva van. Ebben a tekintetben egy nézet uralkodik mindnyájunk közt: hogy itt segiteni kell a törvény minden eszközével; különösen pedig segiteni kell a pálinkaivás által a népnél előálló depraváczión és demoralizáczión. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztatnak látni, hogy nemrég nyujtatott be, ha jól tudom, Franeziaországban, *(Felkiáltások: Angliában!)* Angliában is az iszákosság ellen nagyon érdekes törvényjavaslat, a melynél fogva az állam erőteljes kézzel nyul bele és közvetlenül esinál szabályokat a szeszes italok élvezete által elterjedt erkölcsi rombolás ellen. Mennyire inkább van szükség erre, ha azt látjuk, hogy a pálinka-ivás által egész vidékek lakossága gazdaságilag elpusztittatik és egy kizsákmányoló elem uralma alá vettetik! Tökéletesen egyetértek, hogy ezen segiteni kell.

Független ezen javaslattól az is, a mi szintén orvoslást igényel, hogy a kriminalitás azon a vidéken mennyire elterjedt. Majdnem hihetetlen, hogy bár államügyészeink a vádemelésre, az üldözésre, a bünök kiirtására a jogok egész körével vannak ellátva, a mint azt t. képviselőtársam felemlitette, a gyujtogatások, a hamis esküvések, a váltó-hamisitások száma mennyire szaporodik. Azt hiszem, az igazságügyi kormány erőteljes közbelépésével ezen is mielőbb segiteni kell.

De nem akarom az általa felhozottak folytatásával a t. ház türelmét igénybe venni, csak azt akarom megállapitani, hogy a mit t. képviselőtársam mondott, hogy az ottani állapotokon segiteni kell, azt minden hazafi teljes lelkével elfogadja. Nagyon örvendetes jelenség az, a mit t. barátom bizonyos igazságérzet által sugallva a t. ház elé hozott, hogy az ezen állapotokon való segités miatt az ottani zsidó vallású polgárok nem egyszer, hanem többször fordultak az államkormányhoz és épen ők maguk azok, a kik azt mondják, hogy az általános erköles, az általános jog és igazság szempontjából ezt az állapotot többé tűrni nem lehet. Ennélfogva ez sem felekezeti kérdés, hanem a nemzet egyetemének kérdése. És nagyon örülök azon, hogy az én t. barátom épen Egán Edét és annak akcióját is felemlitette, mert ő az, a ki a legjobban bizonyitotta be munkásságával, hogy a felekezeti felfogástól és gyülölettől függetlenül kell az ilyen állapotokon segiteni. Buzáth Ferencz t. képviselőtársam felolvasta Egánnak azt a beszédét, a melyet annak idején tartott, a mikor az ő érdekes akcióját megkezdte. Felemlitette azt is az én t. képviselőtársam, hogy azon a vidéken nemcsak a keresztény, hanem a nem keresztény lakosság is, a mennyiben megérdemli, bizonyos támogatásban részesül.

Hogy mennyiben nem akarta Egán a felekezeti gyülölség irányzatával ezt a nagy, ország-

gos és fontos akcziót befejezni és megcselekedni, azt legjobban bizonyitja egy igen érdekes munkálata, a melyet talán Egán Ede hattyudalának lehetne nevezni, de a melyről az én t. barátomnak még tudomása nincs. T. i. hogy mennyiben nem felekezeti kérdés ez, és hogy akkor, ha ott a felső vidéken segiteni akarunk, vállvetetten kell közreműködni és az ország kormányzatának a kezében lévő hatalmi eszközökön kivül egyéb eszközökkel is kell segiteni, hogy, a mennyire lehet, a nemzet és állam felszivó képességével azon elemek, a melyeket még fel lehet szivni, felszivassanak, a melyeket nem lehet felszivni, azok a törvény erejével ártalmatlanokká tétessenek; de a mely elemeket fel lehet szivni, azokat a nemzet asszimiláló képességével fel kell szivni, becsületes munkára kell szoritani, rá kell szoktatni a tisztességes kenyérkeresetre. Hogy mennyire Egán felfogása volt ez, bizonyitja érdekes munkálata, a melyet ő halála előtt készitett. Ezt a munkálatát szerencsém volt elolvasni, mert ő ezt a munkálatát egy hármas-tagu bizottság elé bocsátotta, a mely Bartha Miklós képviselőtársamból, Földes Béla egyetemi tanárból és csekélységemből állott. Hogy ez a munkálat mennyire ennek a felfogásnak nyomán haladt, bizonyitja az, hogy ő ezen igen terjedelmes, mély tudományosságtól áthatott és a legnagyobb ügybuzgalmat feltüntető munkálatában azzal az érdekes kérdéssel foglalkozott, hogy vajjon szemben azon depraváczióval és szomoru állapotokkal, a melyek a felső vidéken előfordulnak, mennyiben lehetne az ottani azon elemeknek egy részét, a melyek arra alkalmasak, s a melyek szintén szegények és nyomorultak, és a melyeket azért vagyunk kénytelenek eltürni, mert az általános jog és törvény szempontjából, mint honpolgárokat tartozunk itten eltürni és tőlük nem menekülhetünk, hogy ezeket a zsidó elemeket menynyiben lehetne becsületes munkára szoktatni. Ezen munkálatában azzal foglalkozott, hogy ezen elemeket mennyiben lehetne a földmivelésre szoritani.

Ezen munkálatot, sajnos, ő már, azt hiszem, nem adta át a földmivelésügyi miniszternek, már csak azért sem, mert nem az ő részéről lett felszólitva ezen nézeteinek előadására, hanem a budapesti zsidó földmivelési egyesület által; azonban mégis nagyon érdekes világot vet ez Egán munkásságára azon szempontból, hogy igenis, ha azon állapotokon, a melyeket Buzáth Ferencz t. képviselőtársam is itten előadott, segiteni akarunk, ne igyekezzünk az azokon az állapotokon való segitséget ugy előtérbe tolni, hogy a felekezeti gyülölséget felkeltsük és hogy azt ezen törvényjavaslat keretén belül igyekezzünk megoldani, a mely javaslatnak czéljával ez a munkálat nem is függ össze, hanem vállvetve igyekezzünk két irányban, először, hogy a bünösökkel, a pusztitókkal szemben, a kik törvénybe ütköző cselekedeteket követnek el, alkalmazzuk a törvényt a maga teljes szigorában, ugy, a mint azt megkivánják ezen kihágások és ezen büntettek, másrészt azokra nézve, a kik becsületesek és becsületes munkára szorithatók, alkalmazzuk az állami hatalomnak minden erejét és minden hivatottságát, hogy megnyerjük őket a tisztességes és becsületes munkára. Ebben a tekintetben — higyje meg nekem Buzáth t. képviselőtársam — felekezeti különbség nélkül minden magyar embert az ő oldala és az ő felfogása mellett fog találni. *(Helyeslés a néppárton.)*

De, ha kirekesztem már most ezt a kérdést a törvényjavaslat keretéből, akkor nem tehetek egyebet, mint hogy ezt a törvényjavaslatot, a mely nem czéloz egyebet, mint az idegenjognak a mai tudományos és kormányzati felfogásnak megfelelőleg való kodifikálását, nem czéloz egyebet, mint kodifikálását annak a jognak, a mely rendeleti jog alapján már létezik, s nem czéloz egyebet, mint a feltornyosuló szomoru viszonyok folytán a rendszabályok szigoritását, ezt a törvényjavaslatot helyeseljem és pártom nevében is, a mely a felszólalással megbizott, elfogadjam. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mert mit tervez ez a javaslat? Tervezi azt, hogy elveszi az idegenrendészetet a közigazgatási hatóságtól és átadja a rendészet vezetésére hivatott hatóságnak. Beismerem, hogy az intézkedések némelyike, a mely fokozza a policziális beavatkozást, sok aggodalomra ad okot és kijelentem már most is, hogy azokra a szakaszokra nézve különösen, a melyekről a közigazgatási bizottság és annak t. előadója is elismerte, hogy sokkal erősebb hatalmat adnak a rendészet kezébe, mint a minővel eddig birt, a magam módositványait elő fogom adni és azt is kijelentem, hogy a végleges szöveg elfogadását attól teszem függővé, vajjon a t. miniszter ur és a t. kormány ezen módositványokat menynyiben fogadja el.

Azonban, t. képviselőház, nem hunyhatok szemet az előtt, hogyha egyszer szigoru rendszabályokra van szükség, akkor nekem meg kell adnom a módot az államkormányzatnak arra is, hogy szigoruan intézkedhessék és szigoruan működhessék. Már pedig az kétségtelen, Buzáth t. képviselőtársam is belátta azt, hogy az eddigi hatóságok, a melyekre az idegenrendészet bizva volt, sem az 1886-dik évi törvényt, sem az ezzel összefüggő 1888. évi miniszteri rendeletet, sem a toloncz-rendeletet nem hajtották végre, annyira nem, hogy ime azzal a szomoru helyzettel állunk szemben, hogy mikor a magyar kormány ilyen fontos törvényjavaslatot nyujt be a törvényhozás házának, akkor minden statisztikai adatot nélkülöznünk kell, mert annyira sem mentünk az eddigi idegenrendészeti hatóságunkkal, hogy ezen legfontosabb, vitális életérdekünket érintő kérdésről a t. miniszter ur valami statisztikai adatot adott volna nekünk.

Zboray Miklós: Megvan!

Visontai Soma: Már pedig ha az 1886-diki

törvényt és a megfelelő rendeleteket végrehajtották volna, akkor kellene ilyen statisztikával rendelkezni; és szükséges volna ezen statisztikát elénk terjeszteni, mert ezen statisztikának alapján kellő tájékozást nyerhetnénk a további teendőkre nézve. Tehát sem a törvény, sem a rendeletek nem lettek végrehajtva. Ennélfogva a t. miniszter urnak és a t. kormánynak azon felfogását, hogy a dolog felett való intézkedést más hatóság kezébe kellett letenni, a magam részéről helyeselni kell. Helyeselnem kell azon intézkedéseket is, a melyek az 1886. törvénytől eltérőleg az itt való lakhatásra vonatkozó kívánság kifejezését rövidebb időhöz szabja, és azt erősebb, szabatosabb, meghatározottabb feltételekhez köti.

Kétségtelen, t. képviselőház, hogy Magyarország közjogi helyzetének érdeke itt is előtérbe jut. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert legyünk őszinték, a t. miniszterelnök urnak az indokolása nem mondja meg az igazat. A t. miniszter ur nem beszél egészen őszintén lelkéből és szivéből, a mikor azt kutatja indokolásában, hogy miért engedi meg az idegenek bejövetelét a határon át és miért veti őket csak itt ellenőrzés alá, és miért nem már a határnál. A t. miniszterelnök ur ezt a dolgot ugy állitja oda indokolásában, mintha őt magasabb politikai, rendészeti vagy államjogi felfogás vezetné. Pedig a t. miniszterelnök ur is, a mikor elmondhatná, hogy miért nem harangozott, csak utolsó indokul hozza fel, hogy nincsen harang, ugy tesz ennek a kérdésnek az indokolásánál is, hogy t. i. utolsó indokul felhozhatta volna, hogy azért nem gyakorolhatunk határrendészetet, mert, fájdalom, egy szuverén államnak megfelelő határ felett Magyarország Ausztriával szemben nem is rendelkezik. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Magyarország nincsen abban a helyzetben, hogy az idegen jogot és az idegen rendészetet ugy szervezze meg a maga részére, a mint az érdekei megkivánják, hogy t. i. már a határnál gyakorolhatná ezt a rendészetet. Őszintén megmondom, hogy a jelen javaslatot és az abban lefektetett határrendészeti kérdéseket csak akként látnám helyesen megoldva, hogy ha már a határnál lenne felállitva az idegen policzia. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Ezt tudják!

Visontai Soma: Valamint én az államigazgatás egyéb területein látom, a hol mi szuverénitásunkat nem Romániával szemben, hanem Ausztriával szemben a maga teljességében akarjuk gyakorolni, — méltóztassék erre a szóra súlyt fektetni, hogy Ausztriával szemben, — azt nem tehetjük, ugy van az itt is, *(Igaz! Ugy van a szélsőbaloldalon.)* hogy mi pl. korlátokat akarunk állitani osztrák alattvalókkal szemben, és itt kérem megnyomom a tollat, hogy ezt a szót alá-huzzam, osztrák alattvalókkal szemben, mondom, a midőn ezekkel szemben van szüksége Magyarországnak határrendészetre, hát nem kell ezt bővebben fejtegetnem, hogy akkor mi bizony hiába keressük a határt északon, hiába keressük a nemzeti szinü lobogót, a mely a határnál elválasztaná Ausztriától Magyarországot, mert ilyen határral mi, közjogi helyzetünknél fogva, fájdalom, nem rendelkezünk. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Ez mindenesetre sajnos jelenség. Minthogy azonban erre a törvényre feltétlenül szükség van, én ezzel a körülménynyel is megalkuszom és a törvényt ennek daczára ebben a formájában és szövegében is elfogadom.

T. képviselőház! Minthogy már a határrendészetről beszélek és szólok az idegen elemeknek Magyarországba való betódulásáról, és minthogy már jeleztem azt a különbséget, a mely az északi és az északkeleti határok közt egyfelől, másfelől pedig a délkeleti határ között fenforog, méltóztassék megengedni, hogy még egyre felhivjam a t. képviselőház figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. i, t. képviselőház, ha mi már Ausztriával szemben nem gyakorolhatjuk a magunk teljes erejével a határrendészetet, gyakoroljuk azt legalább ott, a hol tényleg van határunk, a mely minket egy másik államtól elválaszt és a honnan szintén tódulnak be hozzánk idegenek, veszélyeztetve közbiztonsági és gazdasági helyzetünket. Ezen államok egyike Románia.

Uray Imre: Oláhország!

Visontai Soma: Romániával szemben, még mielőtt a határrendészetet, a mint az külön javaslatban czélozva van, felállitottuk volna, a belügyminiszter képtelen volt a határrendészetet rögtönözni. Hogy megfelel-e ez a határrendészet a maga czéljainak az idegenek bevándorlásával szemben, arról nyilatkozzék a t. miniszterelnök ur; én azt hiszem, igazat fog nekem adni abban, hogy ez a határrendészeti intézkedés bármily szigoru, bármily erőteljes legyen, annak a czélnak, a melyet szolgálni kiván, nem felel meg, de nem is felelhet meg, mert a kiüldözöttek és sanyargatottak azon százezreivel szemben, a kik a mi határaink felé tódulnak, a határrendészet ezen módja a czélnak nem felelhet meg. Volt alkalmam a beavatottakkal is erről beszélni, azokkal, a kik közelebbi tájékozással birnak ezen határrendészet eredményeiről és mindannyian azt mondták nekem, hogy mi ugyan gyakorolunk ott határrendészetet és pedig nagy költséggel, fáradsággal és munkával, azt permanenciában tartjuk, mert a magyar-román határ állandóan veszélyeztetve van, ott állandó fekély rágódik, de azért a beavatottak azt mondják, hogy a belterjesebb határrendészettel sem vagyunk képesek segiteni, mert a betódulók egy része azért mégis az országban van.

Minthogy a legimminensebb veszély, a mely erről az oldalról Magyarországot fenyegeti és minthogy azt a kérdést is felvethetném, vajjon ki fizeti meg Magyarországnak eze-

ket a költségeket, vajjon ki kötelezhet minket arra, hogy ezt a költséges apparátust fentartsuk és vajjon Románia megteheti-e azt, hogy saját intézkedései révén minket állandóan veszélyeztessen, közgazdasági helyzetünket, populácziós mérlegünket állandóan támadja: önként felmerül az a kérdés, vajjon nem rendelkezünk-e mi más móddal is, a mely a rendészeten kivül oda vezet, hogy ezeken a veszedelmes állapotokon, a melyek Románia és Magyarország között a határon előfordulnak, segitsen? Hát, t. képviselőház, van nekünk igenis erre nézve más módunk is és ez a nemzetközi sserződéses jognak az ereje. Én azt hiszem, hogy mikor Magyarországnak életczéljairól és legfontosabb életérdekeiről van szó, a melyet ez a javaslat felkarol, hogy t. i. Magyarország ezen betóduló idegenekkel szemben védekezzék: akkor, szerintem, minden eszközt meg kell ragadni, a mely a czélhoz vezet. Ilyen eszközt képeznek azon nemzetközi biztositékok, a melyek e tekintetben bizonyára orvoslásra és javitásra vezetnek. Hiszen, t. képviselőház, a szomszéd-jognak is megvannak a maga nagy előnyei, de másrészről megvannak a maga nagy hátrányai is. E tekintetben is a nemzetközi jog dispozicziói azok, a melyek világosságot nyujtanak. De szászszorosan világosabbak azon jogok, a melyek igy nemzetközileg megállapithatók, ha ezen jogok nem nemzetközi szokásokon, nem nemzetközi hagyományokon, hanem nemzetközi szerződéseken alapulnak. Már pedig, t. képviselőház, hogy mi azokon a viszonyokon segitsünk, a mely helytelen, rossz és káros viszonyok előidézője maga Románia, ebben a tekintetben nemzetközi szerződéses viszony áll nekünk rendelkezésünkre. Ez a nemzetközi szerződés a berlini, 1878-iki, nemzetközi szerződés. *(Halljuk! Halljuk!)*

Buzáth Ferencz t. képviselőtársam hozta ezt szóba és azért kérem, méltóztassék megengedni, hogy én erre egy kissé bővebben kitérjek. *(Halljuk! Halljuk!)* Buzáth Ferencz t. képviselőtársam emlitette fel, hogy azon nagy betódulásnak Románia részéről, a melynek tanui vagyunk, egyik oka az is, hogy Románia olyan ipari és gazdasági törvényeket hozott, a mely törvényekkel az ottani nem keresztény és különösen zsidó lakossággal szemben bizonyos korlátokat állitott fel és ezen romániai zsidó lakosságot az ipari foglalkozás egy igen nagy köréből egyenesen kizárta és földönfutóvá tette. Azt mondja Buzáth Ferencz t. képviselőtársam, hogy ez szintén egyik oka annak, hogy abból az országból az igy munkanélkülivé vált emberek czrei és százezrei betódulnak hazánkba.

Hát, t. képviselőház, én ezzel szemben időszerünek tartom, hogy a berlini szerződésnek erre vonatkozó szabványait a t. képviselőház előtt kifejtsem. *(Halljuk! Halljuk!)* Mert én, nekem a felfogásom az, t. képviselőház, hogy, ha kötnek egy ilyen nemzetközi szerződést és ha azon szerződés fontos pontjainak negligálása, figyelmen kivül hagyása minden veszedelem nélkül jár a mi belügyi viszonyainkra nézve: akkor mi e felett utóvégre szemet hunyhatunk, mi e felett túlhaladhatunk a nélkül, hogy azt a szerződést revideálnók és a nélkül, hogy megfigyelés tárgyává tennők, hogy vajjon azon szerződésnek bizonyos pontjai érvényben vannak-e vagy sem?

De bocsánatot kérek, t. képviselőház, ha mi azt látjuk, hogy van itt egy szerződés, a melyet Európa összes nagyhatalmasságai is aláirtak, és a melynek egyik pontja bizonyos szabványokat állit fel, a mely szabványok mellőzése folytán reánk veszedelem hárul, a mely szabványok mellőzése a mi határunkat irritálja és a mely szabványok mellőzése olyan elemek betódulásának nyit tért, a mely elemek a mi gazdasági és policzialisztikai mérlegünket megzavarja: akkor, azt hiszem, Magyarországnak igenis joga van felszólalni az ellen, ha a szerződésnek czen pontjai nem tartatnak be és joga van felhivni Magyarország miniszterelnökét, mint a ki alkotmánybiztositotta jogánál fogva a külügyi kormányzat vezetésébe befolyhat, hogy adjon legalább felvilágositást és válaszoljon arra nézve, hogy vajjon ezen szabványok és intézkedések negligálása mi által és hogyan következett be? *(Tetszés és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mert mi történik, t. képviselőház? *(Halljuk! Halljuk!)*

Itt van előttem a berlini szerződés, a melynek XLIII. czikke, és pedig eredeti szövegében, igy szól *(olvassa)*: »Les Hautes Parties contractantes reconnaissant l'indépendence de la Roumanie en la rattachant aux conditions exposées dans les deux articles suivants«, vagyis ez azt jelenti, hogy a magas szerződő felek — hiszen méltóztatnak tudni, hogy kik voltak azok — elismerik Románia függetlenségét a következő két czikkben kifejtettek szerint. A XLIV. czikk, a mely összefügg azokkal az állapotokkal, a melyek ott beállottak, igy szól *(olvassa)*:

»En Roumanie, la distinction des croyances religieuses et des confessions ne pourra être opposée a personne comme un motif d'exclusion ou d'incapacité en ce qui concerne la jouissance des droits civils et politiques, l'admission aux emplois publics, fonctions et honneurs ou l'exercice des différentes professions et industries, dans quelque localité que ce soit. La liberté et la practique exterieur de tous les cultes seront assurées a tous les ressortissants de l'État roumain aussi bien qu'aux étrangers, et aucune entrave ne sera apportée soit a l'organisation hiérarchique des différentes communions, soit à leur rapports avec leurs chefs spirituels«, vagyis ez azt jelenti, hogy minden hitvallásnak egyforma szabadsága van; hogy Romániában a vallásfelekezeti különbség nem hozható fel indokul senki ellen sem arra nézve, hogy képtelenittessék a

polgári vagy a politikai jogok élvezetére, közhivatalok, tisztségek és méltóságok viselésére, avagy a különféle üzletágak és iparoknak bármely helyen való folytathatására. Ugyanezen czikk második pontjában biztositva van a vallásgyakorlat teljes szabadsága és az mondatik ki, hogy semmiféle akadályt nem szabad utjába gördíteni a különféle vallásfelekezetek egyházrendi szervezetére, és egyházi főnökeikhez való viszonyára vonatkozó kérdéseknek.

Ugyanezen czikk utolsó pontja pláne annyira megy, hogy azt mondja *(olvassa)*: »Les nations aux de toutes les Puissances, commerçants ou autres, seront traités en Roumanie, sans distinction de religion, sur le pied d'une parfaite égalité.« Vagyis ez azt jelenti, hogy minden államhatalomnak honosai — és nem pusztán Románia honosai — legyenek azok kereskedők vagy mások, Romániában valláskülönbség nélkül a teljes egyenlőség alapján való bánásmódban részesüljenek. Ime tehát a XLIV. czikk biztositja az európai államokat arról, hogy semminemü olyan irritácziónak soha kitéve nem lesznek, a mely abból következhetik be, hogy abban az államban egyes elemek, egyes gazdasági osztályok vagy vallásfelekezetek a felekezetek közti egyenlőség jogának megsértésével talán sanyargatásoknak, üldöztetéseknek vagy kikergettetésnek oly módon lesznek kitéve, hogy ez más államok közbiztonságát vagy gazdasági helyzetét veszélyeztetheti. Ez a szakasz nyer még fontosságban az által, hogy az a patronage, a melyet az egyes európai államok saját alattvalóikkal szemben ott gyakoroltak, megszünt s ennélfogva teljesen az ottani belkormányzati felfogásnak és irányzatnak lett a román hatósággal szemben minden külállampolgár alárendelve. Ausztria-Magyarország — a mint erről egy törvényes intézkedésünk szól — szintén levette a kezét Romániában lakó saját honpolgárairól; azok ott szintén teljesen ki vannak szolgáltatva Románia saját belső igazgatásának és kormányzatának. Ilyen esetekben méltán tehetjük fel azt a kérdést, hogy vajjon nincs-e szükség arra, hogy a berlini szerződés e czikkét olyképen revideáljuk, hogy megvizsgáltassék, miért nem tartatik meg ezen XLIV-ik czikk, és hogy vajjon a szignatárius hatalmak, a melyek ezt a szerződést aláirták, és a melyek ezt a szerződést »au nom de dieu tout-puissant«, mindenható Istennek nevében hozták meg és az Istenre való hivatkozással kivántak neki erőt adni, ezt a szerződést miért nem tartatják meg és miért van Magyarország arra kárhoztatva, hogy a romániai bevándorlással szemben kénytelen legyen határrendészetre költeni és kénytelen legyen a saját határának, saját gazdasági erejének, saját népesedési viszonyainak megrenditését és veszélyeztetését Romániával szemben elszenvedni?

Mindezt kénytelen voltam felhozni annyival inkább, mert mindez a bevándorlással összefügg.

Hogy mennyire összefügg a bevándorlással az ilyen nemzetközi helyzet és viszony, annak legjobb példáját mutatta meg legutóbb Észak-Amerika. Méltóztatnak tudni, hogy Amerika az az állam, a melynek legjobban kellett megküzdenie az idegen, bevándorló elemekkel. Oly nagy tömegekben tódultak az idegen elemek Amerikába, hogy ma már Amerika is kénytelen retorzióról, vagy legalább is arról gondoskodni, hogy a nagymérvü bevándorlást megakadályozza. Hogy miként fogja fel Észak-Amerika a saját helyzetét azonkivül, hogy idegenjogi és rendészeti szabályokat állit fel és mindenfelé körülnéz, vajjon ilyen nemzetközi szerződésbe nem kapaszkodhatik-e bele a saját segitségére: azt legjobban bizonyitja egy körirat, a melyet az északamerikai Egyesült-Államok külügyminisztere intézett az európai hatalmakhoz.

Mit látunk ebben, t. ház? Ebben azt mondja Észak-Amerika, hogy az 1878 iki szerződésnél ő is érdekelt állam. Ez meglepetést okozott. Eddig érdekelt államok fogalma alatt azokat az államokat értettük, a melyek a szerződést aláirják. A szignatár-hatalmak mindig az érdekelt hatalmak. És mégis azt mondja Észak-Amerika, hogy ő a berlini szerződésnél érdekelt állam. Miért tekinti magát érdekelt államnak? Azt mondja: érdekelt állam vagyok azért, mert az a berlini nemzetközi szerződés Romániára nézve is tartalmaz dispozicziót, a mely kötelezi Romániát bizonyos felfogásra az ő alattvalóival szemben. Az által, hogy Románia ezen szerződési pontot nem tartja meg, egy nagyobbmérvü kivándorlás keletkezett Romániából; ezt én, Észak-Amerika, érzem a legjobban, mert az én határaim felé tódulnak az onnan kiüldözöttek és kikergetettek, tehát én is érdekelt állam vagyok. Mennyivel érdekeltebb a berlini szerződés körül Magyarország, a mely mint az osztrák-magyar monarchiával együttesen aláiró fél nemcsak szignatár-hatalmat képvisel, hanem a kivándorlás mizériáinak előidézése által még ezen okból is különösen érdekelt hatalomnak tekinthető.

Észak-Amerika ezen nagyon érdekes, szellemes diplomáeziai felfogását a következő módon körvonalazza. Azt mondja: az Észak-amerikai Egyesült-Államok kormánya nem nézhet hallgatagon egy nemzetközi igazságtalanságot és határozottan tiltakoznia kell azon bánásmód ellen, a melyben a zsidókat Romániában részesitik; nemcsak azért, mert tagadhatatlanul oka van arra, hogy tiltakozzék az Észak-amerikai Egyesült-Államokra ebből származó igazságtalanság ellen, hanem az emberiség nevében is. Az Egyesült-Államok nem hivatkozhatnak autoritativ alakban a berlini szerződésre, a melyet nem irtak alá, de komolyan hivatkoznak azokra az elvekre, melyek a szerződésbe le vannak téve, mert azok a nemzetközi jog és örök igazság elvei és mert az Egyesült-Államok sikra szállnak azért a messzemenő türelmességért, a melyet az ünnepélyes aktus igért és készek azok végrehajtását

aláirásukkal erkölcsileg támogatni, — és most jön a legfontosabb kijelentés — mert Románia eljárása magát az Egyesült-Államokat, mint ebben a tekintetben érdekelt felet az aláiró hatalmak közé tereli. Az aláiró hatalmak közé tereli azért, mert a bevándorlás által állandó irritáeziónak van kitéve.

Ezeket voltam bátor még felhozni azoknak a támogatására, a miket előbb elmondottam. Igen lekötelez a t. miniszterelnök ur, ha ebben a tekintetben is szives lesz felvilágositást adni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megjegyzem, hogy én a javaslatot, a mint azt kifejtettem, czélravezetőnek tartom. Megfelelőnek találom dispozicziót is és habár aggályaim vannak abban a tekintetben, a mit különösen hangsulyoz a t. előadó ur, hogy t. i. kitágitja a rendészet hatalmát — erre nézve módositást is fogok beadni, — de helyeslem a javaslatnak azt az általános irányzatát, hogy t. i. nem köti bizonyos meghatározott pénzösszeghez az itt való tartózkodás, az itt való letelepülés lehetőségét, hanem megelégszik az eszközök általános megjelölésével. A részletes tárgyalás során kivánni fogom, hogy ez a fogalom még jobban megvilágittassék, kibővittessék abban az értelemben, hogy a munkaképesség és munkabirás legalább is oly eszköznek tekintessenek, mint a tőke, a melyről tudjuk, hogy visszaélések is gyakoroltattak vele. Erre nézve majd inditványt fogok tenni. Máskülönben azonban tekintettel arra, hogy ez a javaslat czéljait elérni alkalmas, a magam és elvtársaim megbizásából, kiknek nevében ma felszólaltam, a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Dedovics György jegyző: Uray Imre!

Uray Imre: T. ház! Egyszer csakugyan hű akarok lenni ahhoz a kijelentésemhez, hogy nagyon, de nagyon rövid akarok lenni. Ha nem egy határszéli vármegyének volnék a képviselője, általában nem szólalnék fel a kérdéshez. *(Halljuk! Halljuk!)*

Midőn a jelenlegi törvényjavaslatot nézem, önkéntelenül eszembe jut az, hogy mi rendesen akkor hozunk törvényeket, a mikor tulajdonképen azzal már el is késtünk. Méltóztassanak visszatekinteni arra a szerencsétlen állapotra, a mely keletkezett abból, hogy ennek a kifejletlen nemzetnek, azt hiszem: Horváth Boldizsár volt igazságügyminiszter, megengedte azt, hogy a szabad uzsora itt grasszálhasson évtizedeken keresztül és behozta hozzá a váltót olyan emberek számára, kiknek fogalmuk sem volt annak erejéről, hatásáról, pusztitásairól. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Mikor letarolt mezőhöz hasonlitott már az ország közgazdasága, akkor jutott eszébe a t. kormánynak, hogy az uzsoratörvénynek, ennek a hallatlan romboló áradatnak, mintegy határt szabjon s azt megakadályozza.

Beöthy Ákos: Paragrafusokkal nem lehet segiteni!

Uray Imre: Hogy mennyire segitettek, mutatja az a körülmény, hogy azok az elemek, a melyek épen abból éltek, — és tudok esetet, hogy 30.000 frt tőkével 40.000 frt kamatot tudott az illető produkálni — ma már mégis csak szórványosan bukkannak föl. És konstatálhatom, hogy az uzsoratörvénynyel, nem mondom, hogy teljesen rendezve van a dolog és ki van pusztitva és lehetetlenné van téve az uzsoráskodás, mert az ma is csak ugy megvan, csakhogy titokban és más czimeken megy, sőt sok helyen szövetkezeti alakban létezik, de mégis oly nagy mértékben, mint a hogy eddig rombolt az uzsora Magyarországon, arról ma már beszélni sem lehet. De csak akkor, mikor Magyarországnak majdnem az egész felső része szárnyra kel, mint a vándormadár, sőt már az alsó részeken is a magyarság utban van, csak akkor jutott eszünkbe a kivándorlásról még csak gondolkozni is és arról törvényt hozni. *(Ugy van! Ugy van! balról.)* Most, mikor a bevándorlással, az invázióval inficziálva van egész Magyarország, sőt ennek az inficziálásnak a határa már Hódmezővásárhely körül jár és Romániából megint jött az a másik rész, a mely itt akad meg rendesen Budapesten, ugy, hogy ez a Duna és Tisza völgye, ez a katlan, mely hajdanában egy tengert képezett . . .

Szüllő Géza: Most Verestenger!

Uray Imre: . . . most az eliszaposodásnak néz elébe; mondom, a mikor már idáig jutottunk, csak akkor jut eszébe a t. kormánynak a bevándorlásról ide törvényjavaslattal jönni.

Mindenesetre annyit még is jelezhetek, hogy jobb ez a törvényjavaslat most, mint ha egyáltalában most sem lenne itt. Hiszen azt a szerencsétlen helyzetet látjuk Magyarországon, hogy talán nincsen a világon olyan ország, a hol mindenre annyi törvény volna, mint nálunk.

Beöthy Ákos: Az már bizonyos!

Uray Imre: De aztán azt megint hozzátesszem, hogy sehol sem teszik a törvényeket ugy ad acta, mint minálunk. Méltóztassék csak nézni, milyen mosolyogva nézik ezt odalent, és milyen jóizüen tudják megmosolyogni idefent ezeket a dolgokat. Igazán elmondhatjuk, hogy: ember teszi a fogadást, eb a ki megtartja. *(Derültség balról.)* Mi is hozunk törvényeket, de eszünk ágában sincsen, hogy megtartsuk. Buzáth Ferencz t. barátom nagyon helyesen jegyezte meg és rámutatott, mennyi szabályrendelet, miniszteri rendelet és megyei rendelet van már e tekintetben és mégis mily nagy a rendetlenség az országban, ugy, hogy itt erre a törvényre egyáltalában szükség sem lenne. De persze nincs, a ki a törvényt végre is hajtsa. Hiszen most sem bir már a közigazgatás azokkal a terhekkel, a melyek a nyakába vannak varrva és a melyeket kötelességszerüleg el kellene, hogy végezzen.

De van még egy másik szerencsétlenségünk is, nevezetesen az, hogy kimondjuk azt, hogy van Magyarországnak 550 millió frt bevétele. Én azt hiszem, hogy ha ezen 550 millió forin-

tot befizettem az államnak, nekem semmi másra nincs gondom, mint az olyan dolgokra, a melyek legfölebb vagy a valláshoz vagy az iskoláztatáshoz tartoznak. És mégis mit látunk? Azt, hogy nagyon sok helyütt annak az állami adónak majdnem 100 perczentjét fizetem községi pótadó czimén és átutalnak az én nyakamra olyan költségeket, a melyek tulajdonképen az állam funkcziójába tartoznak, állami feladatot képeznek, sőt ott vannak még a községi jegyzők is, a kiknek jó részét nem is ismerem, a ki nem is nekem dolgozik, a kihez a világon semmi közöm nincsen és tartatja velem őket az állam és rendelkezik velük az állam és fizetem őket én. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Ugy, hogy ha azt veszem, hogy az országról azt mondják, hogy 550 millió frt adót fizet, hát ez nem áll, mert 800 milliónál több amaz összegek folytán, a melyeket kerülő uton szednek tőlünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És én a törvénynek a hibáját csak abban látom, hogy épen azokra az elemekre bizza a végrehajtást, a melyek arra — már itt előre jelezhetem — tehetségüknél, állásuknál, sok dolguknál fogva egyáltalán képtelenek.

Nézzük csak, hogyan megy ez a dolog. Megérkezik az a bizonyos, hogy műnyelven szóljak és ne vádoljanak, hogy zsidókat emlegetek, megérkezik az a . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Külföldi!

Uray Imre: Megérkezik az idegenforgalom. *(Derültség.)* Megérkezik az az illető ember, azt sem tudják honnan, egyszerre csak egy szép reggelen ott van. Beállit a községi biróhoz, ad neki öt forintot, ad a községi jegyzőnek esetleg tiz pengőt, beplántálja magát a községbe és ott marad. Ez fog variálódni a jövőben is, sőt igen tisztességes jövedelmi forrása lesz vagy a jegyzőnek, vagy a birónak.

Szatmári Mór: Ez a közigazgatás!

Uray Imre: A közigazgatást pedig méltóztatnak ugy egyszerüsiteni, hogy az alispántól fogva a községi biróig mindenki szökőfélben van az egyszerüsités folytán. Most mindenki panaszkodik, hogy kétszer annyi dolga van, mint eddig volt. Nálunk az egyszerüsités tehát ebből áll.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez nem áll!

Szatmári Mór: Ott a jegyzők lapja! Folytonosan panaszkodik, hogy több a dolog, mint volt!

Uray Imre: Most még ezt a terhet is a községnek, az előljáróságnak a nyakába varrják, azért nem is fog megfelelni ennek a feladatnak, és annak, a mit mi akarunk, épenséggel soha sem fog megfelelni. A magam részéről tehát csak annyit akarnék ebben a kérdésben a t. miniszter urnak ajánlani, hogy a törvényt — jól van, legyen egygyel több törvényünk és adjon az Isten valami különös csodát, hogy ez egyszer sikerüljön és jó legyen *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* — mondom, azt ajánlom, hogy a törvényt módositsa. Nem ajánlom ugyanis azt, a mit a törvény akar, hogy ugyanis akkor, a mikor az illető már bejött a községbe, akkor járjanak el, mert akkor már épen ugy van, mint a nyul, ha bekapatott a gazba, az erdőbe, onnan már nehezebb előkeriteni. *(Derültség balról.)* Ugy kell hát eljárni, hogy a mikor az illető a határszélre érkezik, ott a határszéli kapitányságnál legyen kénytelen igazolványt szerezni, hogy ott volt, és a mikor a községbe érkezik, mutassa fel, hogy igenis »az ugratón túlestem, itt vagyok«, és ha nincs igazolványa, akkor a községi előljáróság, akár tetszik, akár nem tetszik ez valakinek, ex offo, per sub, tolonczoltassa külföldre, a honnan jött. Máskép ennek az intézkedésnek gyakorlati eredménye nem lesz, legalább nem lesz abban a mértékben, a mint azt szeretnők.

Megvallva az igazat, t. ház, roppant nehéz kérdés ez, a mely előtt állunk. Magam, a ki e kérdést tárgyilagosan, saját faji önfentartási ösztönömből kifolyólag tekintem, a kiben semmiféle felekezeti, vallási türelmetlenség nincs, tisztán elvi szempontból nézem a dolgot. Kronikus betegséget látok itt és segiteni akarnék. De Magyarországon az a fonák helyzet van, hogy a ki segiteni akar mint doktor, azt rögtön vagy antiszemitizmussal vagy zsidóellenes gyülölettel vádolják. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Én egyszersmindenkorra, ép azért, mert majd minden beszédemben szoktam e kérdést kezelni, ki akarom a t. ház előtt fejezni azt, hogy engem e szempontnál tisztán nemzeti, tisztán magyar szempont vezérel, *(Helyeslés a néppárton.)* és ne méltóztassék engemet, ha esetleg az a szó számra jön, hogy zsidó, vagy zsidó szempont, ellenszenvvel vádolni, mert nekem minden becsületes polgára Magyarországnak, akár egy, akár más, egyforma. Ha én túlkapást vagy túlfejlődést látok, ép ugy vagyok, mint az a kertész, a ki, ha az ő gyümölcsfája féloldalra fordul, a mennyiben egyik ága erősebben fejlődik, mint a másik s ha meghagyja, ki fogja dönteni a fát, előveszi az ollót és annak a féloldalra fejlődő fának ezeket az erős hajtásait ugy vágja vissza, hogy a fa formában maradjon. *(Helyeslés a néppárton.)*

Én csak okultam a multon. Megvoltak ezek a bajok máshol is, nemcsak ezeken a helyeken, a hol ezek a bajok leginkább voltak és ma is vannak, és a hol az igen t. földmivelésügyi miniszter ur siet azoknak orvoslására. A ruthén kérdésnek egy harmadrészét épen ez a baj képezi, bár látom előre és figyelmeztetem, hogy haszontalan munkát csinál, eredményt nem fog elérni, és a legjobb akarattal mindig figyelmeztetjük, hogy nem lesz ez eredményes, a ruthén marhája elpusztul, mert az orosz neki nem kaszál, az meg nyirfalevelen nem él meg, mert ahhoz nincs szokva, kipusztul s a vége az, hogy az ország pénze is elveszett. A miniszter ur jóakaratát elhiszem, de nem ismeri a viszonyokat,

a népet, mert abból, hogy kirendelik hivatalból a szegény parasztot, a ki aztán orditja: éljen a miniszter, éljen a pán miniszter, ebből a népet megismerni nem lehet. *(Derültség.)* A költségvetéseknél arra kell törekednie, hogy azon felesleges költséget, a melyre módunk nincs, huzza össze annyira, a mennyit megbir ez az állam, és csinálja ugy, hogy valósággal a népnek, a nemzetnek haszna legyen belőle. Látom, hogy Darányi Bartának, Barta Darányinak és egymásnak kazsuliroznak, *(Derültség.)* egyik a másiknak, a másik az egyiknek a gyermekei szép fejlődését látja és dicséri, pedig tudom, hogy mindenki a legszebbnek a maga fiát tartja. *(Derültség.)*

Én ebben a kérdésben épen a multból itélek. A Dunántúl, Zalaegerszegen kitört az antiszemitizmus, a hol pedig nem is gondolná az ember, mert ott olyan viszonyok, mint mifelénk, nincsenek. Nagyon okos politikája volt Tiszának, mikor ugy állitotta helyre a budgetet és a hitelét Magyarországnak, hogy először főbe veretett egy rakás zsidót Zalaegerszegen, és akkor küldött Kőszegről katonaságot, hogy lássák, ő a honmentő, s rögtön megnyilt minden bugyellárisa Európának, mert Tisza megmentette a zsidókat. *(Derültség balról.)* És a mikor terjedt azután tovább az antiszemitizmus mindenütt, akkor azután nekünk kellett élőállnia és lecsendesiteni a népet.

Hiszen a szoczializmusnak, mely Szabolcs vármegyében és Zemplénben is kezdett lábra kapni, a legnagyobb forrása innen ered. Én nekem kevés vigasztalás az, mikor azt mondja nekem az a zsidó, hogy ha minket főbe vernek, az urakat is főbe verik. Ebben nagy különbség van. Mert ha engem főbe vernek, megszabadulok ettől a hallatlan boldogságtól, a melyben vagyok, hogy annyira el vagyunk adósodva mind, hogy alig tudunk megélni, megszabadulok tehát a földi bajtól és nem hagyok itt mást, mint az életemet. Hanem ők azt a vagyont hagyják itt, a melyet mitőlünk szedtek össze. *(Derültség a baloldalon.)* Mi itt hagyjuk a puszta életet, ők pedig az életet és a vagyont. *(Derültség a baloldalon.)*

Ne tekintsük tehát ebben a dologban a felekezeti kérdést, ne tekintsük az egymás iránti ellenszenvet, mintha az volna bennünk, hanem tekintsük a bajt, a baj pedig megvan. Azt az elemet, mely onnan Galicziából bejön Magyarországba, méltóztassék elhinni nekem, az idevaló zsidó honpolgár ép ugy szereti, mint én, mert azt mondja nekem a szomszéd faluból való zsidó: ezek bejönnek ide, semmijök nincs, adunk nekik egy kis paszulyt, egy kis borsót, s azt hiszik, az abból él meg? Az két hétig megvan egy vöröshagymán, s a mit tőlünk összeszed, abból kereskedést csinál, s egyszerre azon veszszük észre magunkat, hogy alánk gyujt, megrontja üzletünket, a melylyel mi sem boldogultunk. Az ilyen elemek olyanok, mint a rózsalevélen a hangya, a csápjával piszkálja s akkor édes nedvet ereszt magából és azon élősködik, de egyuttal kényszeriti azt az állatot, hogy tovább is menjen, mert ha tovább megy, uj nedvet kap, s minél több nedvet szí magába, annyival többet kap.

Az amerikai kivándorlásra is ők késztetik a népet, mert a kiszipolyozott népen nincs mit keresni, de ha Amerikából hazajön, hoz valamit, s megint egy jó darabig tartja őket.

Nekünk uraim ezekre szükségünk nincs. Én a magam részéről mindent, a mi helyzetüket neheziti, fentartásukat lehetetlenné teszi, elfogadok. Itt van Kende Péter, a ki Ung vármegyének sokáig alispánja volt, sohasem volt nekik szabályrendeletük, nem kellett, de volt egy erős csendőrkapitány, s ott inváziórol nem volt szó abban az értelemben, mint ma Beregben, pedig van olyan szabályrendeletünk, hogy fölér ezzel a törvénynyel, *(Derültség balról.)* s ennek daczára Munkácson 10.000 lakos közül 8.000 a zsidó. Ez mégis csak sok, *(Derültség balról.)* mikor egy negyedrésze sincs más valláson.

Nekem tehát a törvény ellen, miután mégis csak akar valami intézkedést, a melyet eddig elmulasztottunk, kifogásom nincs, csak azt kivánom, hogy ezek a bevándorlók a határszélen első sorban a kapitányság előtt jelentkezzenek, s ha ilyen igazolványuk nincs, abban az esetben a községeknek joguk legyen őket visszatolonczolni.

Mindazokat, a miket Buzáth Ferencz t. képviselőtársam tárgyilagosan, alaposan és nagy tanulmánynyal tegnap elmondott, ma pedig Visontai, a berlini szerződésről és Amerikát is megjárva a maga álláspontjának bizonyitására, elmondott, én teljesen szükségtelennek tartom. Én helyesnek és jónak tartom azt, hogy egyszer elérkezett az az idő, a mikor a saját bajunkat és betegségünket igyekezünk gyógyitani, és ebből a szempontból magam is hozzájárulok a javaslathoz. Meg vagyok róla győződve, hogy azokat a hibákat, — egy pár hibát — a melyek nálam aggodalmat keltenek, az igen t. miniszterelnök ur, mint belügyminiszter, nem telik bele egy esztendő, abban az irányban fogja megváltoztatni, a hogy én akarom. Elfogadom a javaslatot. *(Helyeslés balról.)*

Dedovits György jegyző: Zboray Miklós!

Zboray Miklós: T. ház! Ugy látom, hogy nem kell csürni-csavarni a dolgot, mindenki tisztában van azzal, hogy ezen törvényjavaslat azt czélozza, hogy a Galicziából és Oláhországból történő tömeges bevándorlást megakadályozzuk. Az előadó ur, Visontai Soma és Buzáth Ferencz t. barátom hivatkoztak beszédeikben arra, hogy nem tudjuk statisztikai adatokkal konstatálni, hogy mennyi ez a bevándorlás, milyen mérveket öltött a kivándorlással szemben, és nem tudjuk megállapitani, hogy az országra nézve, a földterületet véve számitásba, mennyire káros.

Majd rátérek, hogy a statisztikai hivatalnál van-e, vagy kellene-e lenni ilyen adatoknak

feldolgozva, én azonban tisztán, szárazon a számokra hivatkozva egy kis statisztikát terjesztek a t. ház elé. *(Halljuk! Halljuk!)*

Magyarország összterülete, mint tudjuk, Horvát-Szlavon-Dalmátországok területét kivéve, 48,834.675 kat. hold. Én ebből kiveszem a tisza-jobbparti és a tisza-balparti részeket, és ezt a két részt veszem vizsgálat alá abban a tekintetben, hogy hogyan szaporodott ott el a zsidó faj a bevándorlás következtében és mennyi földterületet bir? Tehát leszámitva a tisza-jobbparti 5,506.454 kat. hold és a tisza-balparti 7,484.288 kat. hold területet, ez a két országrész, — a mely együttvéve 12,990.742 kat. holdat tesz ki — az ország területének egy negyed részét képviseli. Azért hozom ezt fel, hogy lássuk, hogy nem kis helyről van szó, és hogy statisztikám nem egy parányi részre szoritkozik, hanem az ország területének egy negyed részét öleli fel. Ebből a területből gazdasági művelés alatt áll, és pediglen a Tisza jobbpartján 4,153.834 hold, a Tisza balpartján 5,814.055 holdnyi földterület. Most ha nézzük, hogyan oszlik meg ez a földterület a más vallásfelekezetüek és a zsidók között, előbb vizsgálnunk kell azt, hogy minő birtokok vannak Magyarországon statisztikailag feldolgozva, és hogy ezekből a birtokokból mennyi van zsidó kézben?

Magyarország az 1895: VIII. t.-czikk alapján eszközölt mezőgazdasági statisztikai számitás alapján 2,388.482 gazdaságot képvisel. Ebből törpe — vagyis egész 5 holdig terjedő — és kis, a mely 5 holdtól 100 holdig terjed: 2,364.847; közép, vagyis 100-től 1000 holdig terjedő és nagy, vagyis 1000 hold és attól feljebb terjedő gazdaság 23.535; vagyis százalékban kifejezve azt látjuk, hogy a gazdaságokból 99·12 százalék törpe és kisgazdaság, 0·98 százalék közép- és nagygazdaság. Közbevetőleg legyen szabad mondanom, hogy nem lehet tehát panaszkodnunk, hogy a nagygazdaságok teljesen kimeritik Magyarország gazdaságát. *(Ugy van! a néppárton.)* Ha figyelembe veszszük, hogy ebből a nagygazdaságból 81 fő, és 11 köznemes bir 2,342.969 holdat mint hitbizományt, a melynek legnagyobb részét erdőség teszi, azt kell mondanom, hogy bizonyos mértékig csak felfujt dolog az, hogy mi a hitbizományokat minden áron eltörlendőknek és olyanoknak minősitjük, *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* a melyeknek abszolute létjogosultságuk nincs.

A terület tekintetében a törpe- és kisgazdaság 19,292.114 katasztrális holdat, a közép- és nagygazdaság 17,565.169 katasztrális holdat foglal el, vagyis százalékban az egész földterületből 52·34 százalék a törpe- és kisgazdaság, 47·66 százalék pedig a közép- és nagygazdaság. Ebből a területből az ország egy negyedét tevő Tisza-jobb- és balparti terület igy oszlik fel: a Tisza jobb parján van 4,153.834 katasztrális hold, a Tisza balpartján 5,814.055 katasztrális hold.

Most nézzük, hogy ebből a földből mennyi van a tulajdonos kezén általa művelve, birtokolva és kihasználva és nézzük, hogy mennyi van haszonbérbe adva. A tulajdonos kezén van a Tisza jobbpartján összesen 2,562.652 hold, a Tisza balpartján pedig 3,955.277 hold, mig bérben van a Tisza jobbpartján 445.088 katasztrális hold, a Tisza balpartján 656.490 hold, vagyis százalékban kifejezve a Tisza jobbpartján 61·69 százalék, a Tisza balpartján 63·3 százalék van a tulajdonos kezén, mig bérben a Tisza jobbpartján 10·72, a Tisza balpartján 11·29 százalék van.

Ezen földterület az, a mely vizsgálódásaim alapját teszi és a mely az ország lakosai közt, a mint előbb is emlitettem, megoszlik és a melynél azt vizsgálom, hogyan oszlik meg a más vallásfelekezetüek és nagyrészt bevándorlott zsidók között.

Krasznay Ferencz: Felekezeti birtokstatisztika ez?

Zboray Miklós: Nem felekezeti birtokstatisztika ez magában véve, hanem bevándorlási statisztika is.

Rosenberg Gyula: Azt is igazolni kellene, hogy ezek bevándorlottak!

Zboray Miklós: Majd mindjárt rátérek arra is, hogy ezek nagy részben bevándorlottak. Mindjárt a szaporulás tekintetében rá fogok mutatni, hogy ezeknek nagy része okvetlenül bevándorolt kell, hogy legyen.

Ha ebből az összlakos-ágot veszszük és aztán általában a két területre, melyet részletes vizsgálás tárgyává tettem, megtudjuk, hogy mennyi esik ezekből az egyik és mennyi a másik félre. Magyarországon az utolsó népszámlálás szerint Horvát-Szlavonországokkal együtt, a mint tudjuk, 19,254.559 lélek volt. A szorosan vett Magyarországra esett 16,838.255 lélek. Ebből zsidó 4·9 százalék, vagyis 831.162 lélek.

Rakovszky István: Az nem igaz! *(Élénk derültség.)* Több! *(Derültség.)*

Zboray Miklós: Már most nézzük, hogy a Tisza jobbpartján mennyi a zsidó és mennyi a Tisza balpartján. Én azt hiszem, Rakovszky barátom csak többnek látja, mert a mint rá fogok mutatni, a földterület legnagyobb része az ő kezükben van. A Tisza jobb partján az összes lakosság száma 1,674.241 lelket és ebből a zsidóság 132.742 lelket tesz ki. A Tisza bal partján az összes lakosság száma 2,336.104, a zsidóság ebből 174.475, vagyis 7.5 százalékot tesz.

És most rátérek arra, a mit az igen t. barátom, Rosenberg Gyula mondott, hogy mennyi ebből a benszülött és mennyi a bevándorolt és letelepült. Ezt teljes bizonyossággal megmondani nem lehet, de ez nem az én hibám és nem az ellenzéké, hanem hibája az általa támogatott igen t. kormánynak; *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* hibája azért, mert 1898-ban Dániel Ernő miniszterségе alatt be lett terjesztve az 1899-ik évi munkaprogramm a statisztikai hivatalra vo-

natkozólag és ebben azt látom, hogy a második lapon, tehát az első helyre tett népmozgalom statisztikája, a ki- és bevándorlási statisztika a következőképen van feltüntetve a második statisztikai lapon *(olvassa)*: a községekben a lefolyt évben kivándorlott és az ezen évben visszavándorolt egyének, a hármadik lapon a községekben az év folyamán lakhatási engedélyt nyert, vagy három hónapon túl ott tartózkodó horvát-szlavonországi illetőségü és külföldi honosságu családfők, vagy magános egyének, a negyedik lapon az év folyamán települést nyert horvátországi illetőségü, vagy külföldi honosságu egyének stb. és ha keresem, a statisztikai hivatal nagyszámu munkálataiban, hogy mik azok az adatok, a melyeket a munkaprogramm szintén kilátásba helyezett, ezeket feldolgozva sehol sem találom. Ezekkel a dolgokkal ugy vagyok, mint az igen t. előadó ur, a ki nem tudta a statisztikai hivatalnak eddigi működését konstatálni. Hogy hány tyuk van Magyarországon, a mint azt helyesen mondotta a tegnapi napon Buzáth Ferencz t. képviselőtársam, azt tudjuk, de hogy a bevándorlás vagy a visszavándorlási statisztika, daczára a munkaprogrammnak hogyan áll, ezt előterjesztve nem találom. De tovább megyek, még az 1903. évi munkaterv tárgyában beterjesztett jelentés második lapján is csak az van a kivándorlás és bevándorlási statisztika tekintetében, hogy erről a pontról a statisztikai anyaggyüjtés folyik, de részint már a statisztikai hivatalnak korábbi éveire vonatkozó munkatervében ezek tüzetesen ismertetve voltak. Elismerik tehát ezeknek az adatoknak nagyfontosságát, de azért ezekre vonatkozólag adatokat még halandó ember nem látott. *(Egy hang a néppárton: Nem merik közzétenni!)*

Nem tudom, merik-e, vagy nem merik, de azt tudom, hogy a statisztikai hivatal nem dolgozza fel azokat, daczára annak, hogy az igazgató meglehetősen jól van dotálva, mert eltekintve minden különféle renumerációtól, tudom, hogy a lakpénzzel és a délutáni munkákért járó díjazással együtt az igazgató körülbelül 8500 frtot élvez. Hát ezért kötelessége volna neki megszolgálni és ezeket az adatokat feldolgozni, hogyha pedig ezt teszi, akkor viszont a kormány felelős, hogy miért nem teszi közzé ezeket az adatokat, miért terjeszti a képviselőház elé a jelentésben, hogy ezt és ezt dolgozzák, és miért hagyja ki az évkönyvekben mégis ezeknek az anyagoknak a feldolgozását.

Hegedüs Sándor: Dolgoznak azok eleget!

Zboray Miklós: Hegedüs Sándor igen t. képviselőtársam közbeszólt, hogy nagyon dolgoznak. Ez meglehet, de saját kedves fiának, Hegedüs Loránt képviselőtársamnak egy czikkét olvastam nemrégiben a »Budapesti Hirlap«-ban, a hol azt mondja, hogy nincsenek statisztikai adatai, és ő is felhozza, hogy a statisztika mérczéje nagyon ingadozó; arról beszél, a hol külföldi honosokról van szó, hogy ezeknek a száma 1890-ben mintegy egy negyed milliót tett ki, 1900-ban pedig, azt mondja, mintegy 65 ezerrel szaporodott. De hogy hogyan, miképen, ezt ő sem tudja megmondani. Tehát ha azok a statisztikai hivatalban ugy dolgoznának, a mint kellene, akkor Hegedüs Loránt t. képviselőtársamnak lett volna módja és alkalma biztos adatokat használni fel czikkében és nem kellett volna tapogatóznia ugy, mint a hogy nekem most kell tapogatóznom.

De visszatérve tárgyamra, nem ezek azok a külföldiek, a kikről itt szó van és a kikkel szemben mi ezzel a törvényjavaslattal akarjuk az országot megvédelmezni, hanem azok, a kik Galicziából és Oláhországból tömegesen vándorolnak be és a kik nem esnek a külföldi rovatba, mert rögtön letelepülve mintegy odatartozóknak tekintetnek. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Az 1901-ik évi statisztikai évkönyvben megnézve, látjuk, hogy ott sem a visszavándorlók, sem a lakhatási engedélyt nyerők, sem a betelepülők feldolgozva nincsenek, hanem tisztán a népesedés adatára vagyok kénytelen támaszkodni, hogy azt megállapithassam, hogy kellett ennek a bevándorlási proczesszusnak végbemenni, mert a szaporulatot a születési arányszám, a melyet a statisztikai évkönyv feldolgoz, nem bizonyithatja, sőt a mellett bizonyit, hogy a szaporulat nem lehetett olyan nagy, hogy az ott kimutatott százalékot elérhesse. Ugyanis a népesség hitfelekezetek szerint 1869-től 1900-ig a statisztikai évkönyv szerint a következőkép alakul: nem tekintek most a katonai népességre, a mely külön van tárgyalva, nem tekintek Horvát-Szlavonországra sem, hanem kizárólag a szoros értelemben vett Magyarországra. Magyarországon 1869-től 1900-ig a római katholikusok szaporodtak 30·9 százalékkal, a görög-katholikusok 15·7%, a görög-keletiek 5·8%, az ágostai evangelikusok 14·1%, az evangelikus reformátusok 19·5%, az unitáriusok 25·1%, az izraeliták pedig 52·4%-kal.

Rosenberg Gyula: Az lehet!

Zboray Miklós: Elképzeli Rosenberg Gyula képviselőtársam, hogy ekkora legyen a szaporulat? Elismerem különben, hogy szapora a faj, *(Élénk derültség.)* de 52 százalékkal nem szaporodhatott.

Rosenberg Gyula: Tessék a halálozási és születési arányokat megnézni és egybevetni.

Zboray Miklós: Én nagyon szivesen veszem a képviselő urnak, ha felszólal és a születési és halálozási statisztikával bebizonyitja, hogy az izraeliták nem szaporodtak Magyarországon.

De konstatálva van, hogy 52·4 százalék a szaporulat, holott a legmagasabb szaporulat a többi vallásfelelekezetüeknél 30·9 százalék; ebből következtetem én azt, hogy ez csak ugy történhetett, hogy a szaporulathoz hozzá lett adva az a szaporulat is, a mely Galicziában és Romániában történt ugyan, de ide átjött. Ha most vizsgáljuk, t. ház, hogy a többször emli-

tett két országrészben a gazdasági müvelődés alatt álló földek hogyan oszlanak meg, az ország összes lakossága és a legnagyobb részben bevándorolt izraeliták közt, a mi gazdasági és nemzeti politikánkra, azt hiszem, szükséges is, hogy vizsgáljuk, nagyon szomoru eredményekre jutunk.

Előre bocsátom itt, hogy itt megint a statisztikai hivatalt kell megrónom, vagy pedig a kormányt, mert a mezőgazdasági statisztikai ivben, a melyet még Festetich Andor miniszter ur bocsátott ki, benne van a kérdő ivben az egyes önállóan kezelt gazdaságok és azok felszereléséről czimü statisztikai lapon a gazdálkodók hitfelekezete. Ezt feldolgozva ismét sehol sem látom; pedig ez adná meg nekem a kulcsot ahhoz, hogy mennyi az a földterület, a mely az izraelita hitfelekezetek kezére átment. *(Ugy van! a néppárton.)*

Ismételve kijelentem, hogy nem azokat értem és nem azok ellen hozom fel e statisztikai adatokat, a kik generáczió utján itt megtelepedve jó magyarokká lettek, mert a ki ismer engem, az tudja, és meggyőződhetik róla, hogy ugy a társadalmi érintkezésben, mint egyébként is, a legnagyobb barátságban és a legjobb viszonyban vagyok számtalan izraelita polgártársammal. Én tisztán csak azon szempontból hozom fel ezeket, hogy reámutassak ezen bevándorló elemre, a mely, nézetem szerint, emeli a zsidók létszámát, és, a mely adja azt a szaporulati perezentuáeziót, a mely elfoglalja Magyarország földterületének nagy részét, *(Ugy van! a néppárton.)* és hogy rámutassak arra, hogy itt az utolsó percz, s intézkedni kell, mert azután földünkből semmit sem lehet megmenteni.

Emlitettem, hogy ez a mezőgazdasági statisztika feldolgozta az adatokat, de azok ismét nem lettek közzétéve.

Rakovszky István: Nem merték közzétenni! Meg lett tiltva. *(Mozgás.)*

Zboray Miklós: Kénytelen voltam tehát a gazdasági czimtárt és a statisztikai évkönyvet egybevetni és igy állitani össze egy képet arról, hogy hogyan is állunk ezen országrészek statisztikájával. *(Halljuk!)* Természetes, hogy az én részletezésem csak a közép- és nagybirtokokra vonatkozik s a legérdekesebb esetben: a törpe- és a kisgazdaságok tekintetében nem nyujthatok adatokat. Hanem épen a statisztikai hivatalnak volna czélja és feladata, hogy a törpe- és a kisgazdaság tekintetében is kimutassa azt, hogy hogyan állunk. *(Halljuk! a néppárton.)*

A Tisza jobbpartján, pl. Abauj-Torna vármegyét vegyük. Ebben a gazdasági müvelés alatt áll és a tulajdonos kezén van 252.979 hold. Ebből izraelita kézen van 12.907 hold. Haszonbérben van összesen 53.328 hold. Ebből izraelita kézen van: 52.131 hold. Az izraeliták pedig e megyében a lakosságnak 5·6%-át teszik.

Viszont Bereg vármegyében a tulajdonos kezén van 244.557 hold; haszonbérbe van adva 32.574 hold. Ebből izraelita kézen van 15.354 hold; haszonbérben van 22.869 hold. Az izraeliták pedig e megye összes lakosságának 13·2%-át teszik.

Borsod vármegyében 313.515 hold a gazdasági müvelés alatt álló terület, a mi a tulajdonos kezén van. 79.400 hold van haszonbérbe adva. Izraelita tulajdonos kezén van 9.455 hold; haszonbérbe adva pedig 42.269 hold. Vagyis 53%-a a haszonbérbe adott birtokoknak zsidó tulajdonos kezén van. A zsidóság e megye összes lakosságának 6·4%-át képezi.

Gömör és Kishont megyében 329.697 hold a tulajdonos kezén levő birtok; 35.692 hold a haszonbérben levő birtok. 6.727 hold van a tulajdonos kezén, mig haszonbérben van 14.930 hold. Az összes lakosságnak 2 9%-a zsidó.

Nem akarom részletezni az adatokat, csak összegezem az egészet. A Tisza jobbpartján, a mely magában foglalja Abauj-Torna, Kassa, Bereg, Borsod, Gömör, Sáros, Szepes, Ung és Zemplém megyéket, a tulajdonosok kezén lévő összes földterület kitesz 2,562.652 holdat, a haszonbéres terület kitesz 445.088 holdat. Izraelita tulajdonos kezén van 136.344 hold, haszonbérben izraelitáknál 303.111 hold, vagyis százalékokban a földterületnek 5·3 százaléka van izraelita tulajdonos kezén, a haszonbéri területnek pedig 68·3%-a. Az összes lakosság 1,674.241, ebből 132.442 izraelita, vagyis az összes e területen lévő lakosságnak 7·9%-a.

Mandel Pál: Ezek nem bevándorlók!

Ugron Gábor: De nem rég vándoroltak be ezek is!

Zboray Miklós: Békés, Bihar, Nagyvárad, Hajdu megye, Debreczen, Mármaros, Szabolcs, Szatmár, Szatmár-Németi, Szilágy és Ugocsa megye földterületén a tulajdonosok kezén van 3,955.277 katasztrális hold, haszonbérben 656.499 hold. Ebből izraelita tulajdonos kezén van 342.830 katasztrális hold, haszonbérben 387.277 katasztrális hold. Az egész területen zsidó kézen van, mint tulajdonosok kezén, a területnek 8·6%-a, mint haszonbérlők kezén 57·3%. A lakosság e helyütt összesen 2,336.104, ebből izraelita 174.775, vagyis a lakosságnak 7·5%-a. Hát Rosenberg és Mandel képviselőtársaim örömmel üdvözlik ezt azzal, hogy ez nem sok és nem nagy. Hát ha még igy is meghagyjuk a dolgokat, ezzel a perezentnáczióval, akkor is látjuk, hogy a lakosság 7·5—7·9%-kának kezében a haszonbéres területeknek több mint 57%-a van és hogy az egész földterületből az izraeliták, mint tulajdonosok kezén van a földterület 5—8%-ka. De ne felejtsük el, hogy ezt az 1844. évi IV. t.-cz. megalkotása óta szerezték, ne felejtsük, hogy a lélekszámból le kell ütni a husz éven aluli, nem kereső egyéneket, a nőket, s a Tisza-balparti és jobbparti részen lévő azon izraelita lakosságot, a mely városokban lakik és általában kereskedéssel foglalkozik. A Tisza-jobbparti városokban 41.692 izrae-

lita van, kikről azt hangoztatják, hogy ők a mi kereskedő osztályunk, őket istápolni kell, mert ha nem volnának, megszünnék a kereskedelem. Ezeknek legalább 95%-a kereskedő. A Tisza-balparti városokban 39.811 a kereskedők lélekszáma, vagyis megint az izraelitáknak mintegy 95%-a. Mert most, ha levonjuk a városokat, az azokban lakó kereskedelmi osztályt, a gyermekeket, a nőket, látjuk, mily kevés egyén között oszlik meg a földterület, a mely 5—8%-nyi terjedelemben zsidó kézben van, mint tulajdonos 54, illetőleg 68%-nyi mennyiségben pedig mint haszonbérlő kezében. És ha igaz az, a mit folytonosan hangoztatunk, hogy a föld birtoka adja meg az erőt, és hogy azé az ország, a kié a föld; ha eltekintünk most attól a sokszor ostorozott és szidott hitbizománytól, a mely kétségtelenül megakadályozza azt, hogy ezek a birtokok is ilyen kézbe kerüljenek, és ha figyelembe vennők most azt a be nem mutatott statisztikát a kis- és a törpebirtokokról, — mert ez itt csak a nagybirtokokról szólt — a melyeket összeszedve most már csinálnak nagy vagy középbirtokokat, vagy azokat megközelitő nagyságu birtokokat: akkor látni fogjuk, hogy ezen Tisza-jobbparti és Tisza-balparti országrészeken a föld-területnek majdnem fele már zsidó kézben van. *(Mozgás a néppárton.)* Elismerem, hogy ez magában véve nem baj, nem hiba . . .

Rakovszky István: Dehogy nem!

Zboray Miklós: . . . Nem volna hiba, ha ez a sok föld nem egy bevándorlott elem kezén volna nagyrészt; a szaporulatot, a mint előbb kifejtettem, nem tudom kimutatni, és abból a mennyiségből tisztán az 54%-ot veszem. *(Mozgás és zaj a néppárton. Halljuk! Halljuk!)*

Ezzel a kis statisztikával akartam kedveskedni, *(Helyeslés a néppárton.)* és reá akartam ezzel mutatni annak a szükségére, hogy igenis gondoskodnunk kell arról, hogy az a galicziai és oláhországi bevándorló el ne lephesse az országot olyan mértékben, hogy a föld-területet teljesen és egészben kisajátithassa. Folytonosan hallom, — maga az előadó ur is mondotta — hogy bizony a multban nem történt meg a törvényeknek olyan végrehajtása, a mely a bevándorlást megakadályozhatta volna. Ezt én teljesen aláirom, de megtoldom azzal, hogy félek tőle, hogy a jövőben sem fog megtörténni a törvénynek olyatén végrehajtása, a mely a bevándorlást egészen korlátozhatná. Visontai Soma t. képviselőtársam felhozta azt is, hogy ő azért is óhajtaná ezt a törvényjavaslatot életbeléptetni és kimeriteni, *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* hogy az Oláhországból való bevándorlást megakadályozza: a melynek előidézése szerinte a nemzetközi jogba ütközik. Már azért is bele kellene szólanunk szerinte ebbe a kérdésbe, hogy érvényt szerezzünk a nemzetközi jognak, a berlini szerződésnek, és nem tudom még minek. Azt hiszem, t. ház, hogy a midőn Visontai Soma t. képviselőtársam ezt mondja, akkor bizonyos szubjektiv érzelmeket is táplál, azon irányban, hogy az a romániai zsidó ott megmaradhasson.

Ez emberbaráti szempontból szép és helyes dolog, de én azt hiszem, hogy politikai szempontból a mi beavatkozásunknak abszolute semmiféle alapja és szüksége sincs. Nincs azért, mert az a bevándorlás megtörtént azelőtt is, mielőtt Romániában meghozták azokat az ipari és egyéb törvényeket, a melyek az ottani zsidóság létfentartását megnehezitették, és meg fog történni azután is, ha ezek a törvények eltöröltetnének; megtörténik azért, mert a mi fajunk, a mi népünk nem olyan élelmes, nem olyan ügyes; mert gyengébb, és mert jobban kihasználhatják és kizsákmányolhatják. Védelemre van itt szükség; olyan védelemre, a minőre a gyengébb szorul az erősebbel szemben. *(Élénk helyeslés a néppárton.)* És az az igazi helyes politika, hogy ha látom, hogy népfajunk, hogy az a vidéki lakosság gyönge, akkor megadom neki az eszközöket arra, hogy erősbödjék, és megadom a módot arra, hogy kizsákmányolókkal és a kufárokkal szemben megélhessen. *(Élénk helyeslés a néppárton.)* Én is azt mondom, hogy igenis nem tapasztalom, nem látom azt, hogy a törvényhozás az uzsorával szemben szigoruan járna el. Igenis azt mondom, hogy nem látom, hogy a kormány a szövetkezetekkel, a pénzintézetekkel, a takarékpénztárakkal szemben, ügyészsége révén olyan erélyt fejtene ki, a melyet kifejteni kötelessége volna, mert megtörténhetik, hogy az ország egyes részeiben sorra egymásután buknak meg a bünös manipulációk folytán az intézetek, s a kormány nem emeli föl kezét, hogy a bünösöket felelőségre vonja és hogy megbüntesse azokat, a kik tönkretesznek egész vidékeket, *(Ugy van! a néppárton.)* és az ország lakóinak nagy részét megkárositják. *(Ugy van! a néppárton.)*

Napirenden van, hogy panaszokat hallunk. Felkeresnek engem is oly egyének, a kik egész vagyonukat vesztették el, mert ebben, vagy abban az intézetben bizva, ott elhelyezték azt. A soproni, szombathelyi bankok, továbbá az iparbank és nem tudom én miféle bankok bukása egész vidékeket tesz tönkre, ép ugy mint tönkre teszi ez a bevándorló elem, de valamint azokat nem védi meg a kormány a bevándorló elemektől, ugy nem intézkedik abban az irányban sem, hogy amott a gyengébb pénzét el ne veszitse.

Én ebben a törvényjavaslatban sem látom azt, hogy ez alkalmas volna arra, hogy megvédje a szegényt, mert a szolgabiró, a csendőrség kényére van bizva, hogy mit tegyen és hogyan tegyen és tudjuk azt, hogy az a bevándorló faj egyik községből a másikba fog huzódni ezek elől és a mint nem hajtották végre a törvényeket a multban, ugy minden valószinüség szerint nem fogják azokat a jövőben sem végrehajtani. És ép azért, mert elég garanciát magában ebben a törvényjavaslatban sem látok, de

nem látok abban a kormányrendszerben sem, a mely most uralkodik, nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés a néppárton.)*

Elnök: Az ülést 10 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Szólásra többé senki sincsen feljegyezve.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mikor elhatároztam magamat arra, hogy ezt a törvényjavaslatot kidolgozom és a ház elé terjesztem, tudtam előre, hogy, ha ebbe a javaslatba olyan rendelkezéseket veszek fel, a melyek kellő biztositékával birnak annak, hogy hatályos is lesz az, a mit a törvényjavaslat rendelt, azon czélnak biztositására, melyet maga elé tüzött, hogy akkor talán megtámadtatom és megtámadtatik ez a javaslat abból a szempontból, hogy a kormány magának, illetőleg a belügyminiszter az ő hatóságainak és önmagának túlnagy diszkréczionális hatalmat vindikál, hogy bizonyos teoretikus, vagy bizonyos túlvitt doktrinér és mondjuk: doktrinér liberális elvi szempontokkal is ellenkezésbe jön . . .

Madarász József: Ugy van!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . a mint t. barátom Madarász most megnyugtat aziránt, hogy jól sejtettem, mert az ő radikális . . .

Madarász József: Gyökeres! *(Derültség.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . felfogásával ütközésbe jő. Hát ezt tudtam, ezt megvallom . . . és bár tudtam, nem tántorodtam vissza attól, hogy az állam igen nagy és igen magas érdekei szempontjából bizonyos erősebb, bizonyos drasztikusabb rendszabályokat inditványozzak, mert egy elterjedtebb és túlságos mértékben meggyökerezett bajnak meggátlását, továbbterjedésének megakadályozását czukrosvizzel és limonádéval eszközölni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon!)*

Arra azonban nem voltam elkészülve, hogy épen azok, kik a bevándorlás bajairól oly sokat beszéltek és talán néha túlszinezve és túlzottan is, és a kik leginkább sürgették a bevándorlás korlátozását és a kik annyira hangoztatták, hogy az ellenőrizetlen bevándorlásnak oly nagyok a veszedelmei, hogy azokon segiteni kell: hogy ép azok nem fogadják el a javaslatot, részben keveslik, részben nem tudják megegyeztetni bizonyos, talán gusztusbeli felfogásokkal, mert a javaslat kerül bizonyos olyan szempontokat, a miket én politikai eljárásom minden izében kerülni akarok. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Mindjárt bele is megyek in medias res, hogy miben látom az eltérő felfogás helytelenségét.

Csak azt akarom előrebocsátani, hogy ha Uray t. képviselőtársam azt mondja, hogy már későn jövünk, mert hiszen nem bir már ezzel a bajjal ez a törvény megbirkózni, erre azt mondom t. barátomnak, hogy jobb később, mint soha. *(Helyeslés.)* Magam is azt mondom, bár ez a javaslat előbb jött volna. Azon szocziálpolitikai és nemzeti szempontoknak, a melyeket én óvni akarok ebben a javaslatban, érdekében állott volna, ha előbb jött volna; sőt bizonyos gyülöletes jelszavaknak és bizonyos gyülöletes eljárásoknak vagy szempontoknak a kielesitése sem történhetett volna meg bizonyos irányzatokban, bizonyos körökben, ha ezt a javaslatot előbb hozzák ide és ha előbb emelkedik törvényerőre, mert a magyar zsidóságnak, a mi társadalmi és gazdasági életünknek oly becses elemeit képező becsületes és hazafias zsidóságnak áll érdekében és állhat érdekében, hogy korlátok vonassanak azon elemek beözönlése ellen, a mely elemeknek beözönlését ez a javaslat igyekszik meggátolni és megakadályozni. És nem hiszem, hogy ebben az országban egyetlenegy felvilágosult gondolkozásu izraelita hitvallásu vagy zsidó magyar ember legyen, a ki ezen törvényjavaslatnak a tendencziájával egyet nem értene. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Azért igen kár és nem helyes dolog ebben a javaslatban, vagy ezen javaslatnak megbirálásánál, vagy ezen javaslat elvetésének megokolásánál ily szempontokat felhozni, habár nem is kifejezetten, mert hiszen Zboray Miklós képviselőtársam is sietett biztositani a házat, hogy szereti a becsületes zsidót, ugyanezt tette Buzáth is, de az egész argumentácziójuk, érvelésük, statisztikai adataik, kritikájuk mégis bizonyos szint öltött magára, a mely nemcsak a felekezeti, hanem egyenesen azon bizonyos gyülöletes antiszemitikus szférának határához nagyon közeledik . . .

Zboray Miklós: Legyen nyugodt! Van bátorságom azt is megmondani!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen méltóztatik látni, t. képviselő ur, én nagyon vigyázok, nem akarok sérteni. Mondom, ahhoz a szférához közel jut ugy a dedukcziója, mint a konkluziója, nem annyira Zboray képviselőtársamnak, mint Buzáth Ferencz t. képviselő urnak. Azért nem tartom a feltevéseket és a premisszákat helyeseknek, mert erre a konkluzióra vezetnek.

Én azt tartom, hogy az igazi liberális felfogás — és az én felfogásomat olyannak érzem — nem fél attól sohasem, hogy ütközik-e egyszer vagy máskor doktrinér felfogásba, nem fél attól, megmondja az igazat; és én bevallom, hogy ennek a javaslatnak az effektusa, a hatása, bár azt én minden antiszemitikus izből kivetkőztetni igyekeztem, — s azt hiszem, hogy ez sikerült is *(Helyeslés jobbfelől.)* és ez a javaslat egyik előnye — hogy ennek az effektusa bizonyos, Galicziából és Oroszországból beözönlött, az ország északkeleti határain bujkáló, vagy ott nem asszimilálódott, hanem ma is külföldieknek és idegeneknek tekintett elemeknek

(Felkiáltások a néppárton: Zsidóknak!) a beözönlése ellen irányul: ezt én bevallom őszintén, hogy a javaslatnak effektusa, hatása ez. De meg kell aztán különböztetni, — és azért az én álláspontom és felfogásom helyes — hogy sem nem indul ki premisszákból, sem nem konkludál azon következtetésekben, a melyekben az én barátaim konkludálnak, mert azon szempontoktól távol áll és cseppet sem fél bevallani, hogy igenis ennek a hatása leginkább az ottani beözönlött elemeket fogja érni, de nem azért, mert zsidók, hanem azért, mert nem ide valók, mert a nemzet testén, gazdasági, társadalmi és nemzeti életében igenis olyan gyanus elemek, a melyeket ellökni kell. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Gondolom, ez a helyes felfogás. S azért nem elég csak azt mondani, hogy szeretem a becsületes zsidót, mint a hogy t. barátaim mondják, hanem ugy is kell egészen érvelni, gondolni és felfogni minden kérdést, hogy minden kérdésnél csak az vezet bennünket, hogy, a ki becsületes ember és jó hazafi és jó magyar ember, legyen az bármiféle eredetü, származásu és vallásu, az nekünk e hazában polgártársunk, a kire nézve a többivel szemben semmiféle különbséget nem teszünk. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Nem akarom ezzel azt mondani, különösen Zboray Miklós képviselő urra, — nem, Buzáth Ferencz képviselő urra sem mondom — hogy antiszemitikus irányzatot tüznek zászlajukra; nem, de csak rámutattam arra, hogy a tárgyalásnak, ezen törvény megbirálásának metódikája és kezelése - gondolom — akkor helyes és ugy helyes, ha ebből a szempontból indult ki, a mi az enyém, és nem abból a szempontból, a melynek egyik vagy másik módon való érvényesitése a beszédben igenis közel volt ahhoz a gyanuhoz, a melyet aztán kihasználhatnak és kártékonyan használhatnak ki, hogy nemcsak ezek, hanem egyéb szempontok is bele vannak vegyitve.

T. képviselőház! Ezeknek előrebocsátása után ki kell jelentenem, hogy ez a javaslat nem is akarja mindazokat a bajokat megszüntetni, a mely bajokat Buzáth képviselő ur — és részben helyesen és egészen alaposan — azon vidék társadalmi és gazdasági állapotainak rajzolásánál felemlitett. Nem is teheti, mert hiszen ez a bevándorlásnak policziális rendszabályait akarja rendezni; ez nem gazdasági, igazságszolgáltatási, kulturális politikát akar csinálni, — nem specziálisat, mert specziálisat nem lehet azokra sem, hanem olyanokat, a melyeknek talán a helyes intézkedései épen az ottani bajokat enyhitik és megszüntetik — ez a javaslat, mondom, ezzel nem foglalkozhatik. Hiszen a mit mondott a t. képviselő ur, hogy például az ipartörvénynek bizonyos részeit a községi organizmussal összeköttetésbe, harmóniába kell hozni, helyes: majd az ipartörvény reviziójánál kell a kérdést vizsgálni. Hogy vannak alkuszok és közvetitők, a kik talán a kereskedelmi törvénynek a lisière-jén állanak és nem járnak el helyesen, hogy ott is kell talán valamit intézkedni, az lehetséges. Hogy az uzsorát és a csalást hivatalból kell üldözni, elfogadom. *(Zajos helyeslés a néppárton.)*

Gajáry Géza: Ezt mindenki elfogadja. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogy talán általában a törpe birtoknál, az ingatlanok átruházásánál, a telekkönyvi átruházásnál revideálni kell a fennálló jogszabályokat bizonyos vonatkozásokban, ez is lehet helyes, de ez nem bizonyit semmit sem arra nézve, hogy ez a törvényjavaslat — a mint a t. képviselő ur mondotta — csak egy vakulj magyar-féle eljárás vagy inditvány a kormány részéről és sem nem helyes, sem nem éri el a czélt, a melyet szeme elé tüzött.

A t. képviselő ur ugy érvel, hogy azt mondja, hogy a javaslat a mai állapotot fogja fentartani, mert hiszen a mai közigazgatásra bizza a végrehajtást és igy semmi garanczia sincs arra, hogy eléri azt a czélt, a melyet szeme elé tüzött. Hát ugyan kérem, t. képviselő ur, micsoda szervezetre bizzam, ha nem a mairа? Másra nem bizhatom, mint arra a közigazgatási apparátusra, a mely existál.

De nagyon csalódik a t. képviselő ur, ha azt hiszi, hogy a mai apparátusnak azon részeire van bizva, a melyek ma kezelik, és hogy e tekintetben nem történik gyökeresen átalakitó intézkedés. Nagyon csalódik és igen vastag tévedésben leledzik; mert eddig a lakhatási engedély megadását és az ellenőrzést végezte a község és a község előljárósága, a mely ezen funkcziókra abszolute nem alkalmas és azt teljesiteni nem képes és ha azok az ide nem való elemek beözönölhettek és itt nagyobb számmal megmaradhattak, mintsem nemcsak hogy kivánatos, hanem, mint a mennyire már veszedelmessé vált, hát igenis ezt annak lehet tulajdonitani, hogy eddig ellenőrzés nélkül, tisztán a községi előljáróságoknak abszolute ki nem elégitő ellenőrzésére voltak bizva.

Most én megváltoztatom a dolgot két irányban. Nemcsak hogy 15 nap alatt tartozik mindenki, a ki Magyarországon lakni akar, ezt bejelenteni, — eddig pedig tartozott három hónap alatt, a mi igen nagy különbség, mert három hónap alatt elveszett az, mint a csepp viz a kádban, mint porszem az utczán. Senki sem nézett utána, senki sem kontrolálta. Három hónap hosszu idő, a mostani tizenöt nap azonban rövidebb. Nagyon erős felelőség kimondása mellett tartozik mindenki 15 nap alatt jelentkezni, hogy letelepülni kiván és tartozik lakhatási engedélyt kérni. Kitől? Nem a községtől. Annak az ellenőrzése hatálytalan volt eddig, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* mintha nem is lett volna az a dispozicziő a törvényben, hanem az I. foku rendőrhatóságtól, városokban a rendőrkapitánytól, a vármegyében a főszolgabirótól, attól a főszolga-

birótól, a ki ellenőrzés alatt áll ezen tisztjének teljesitésében, ellenőrzése alatt áll a megyei adminisztráczió főnökének és ellenőrzése alatt áll a belügyminiszternek.

Ezenkivül az ország azon részeiben, a hol különösen nagy a beözönlés és nagy az idegeneknek a forgalma, méltóztatik tudni, hogy épen ebből a czélból az államrendőrséget akarom behozni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* és az ország ezen részeiben ennek ellenőrzése alatt fog állani a főszolgabiró. A főszolgabiró ellenőrzi magát a dolgot, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* s az államrendőrség ellenőrzi őt.

Gondolom, hogy ezt a mai eljárás, a mai kompetenciák és a mai rendszer olyan gyökeres átalakitásának kell tekinteni, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* a melyre nem mondható, hogy mert eddig nem hajtották végre a fennálló szabályokat, és az idegeneknek jogosulatlan beözönlését meg nem gátolták, ez igy lesz a jövőben is.

Téves tehát a t. képviselő urnak a felfogása és ezért bátran elfogadhatta volna a javaslatot. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

De a t. képviselő ur ellenmondásokba is keveredik önmagával. A törvényjavaslat megengedi bizonyos esetekben ellenőrzés szempontjából azt, hogy házkutatás is történjék. Ez ellen felágaskodik benne az önkormányzati és liberális felfogás *(Derültség jobbfelől.)* és azt mondja, hogy nem lehet ezt a javaslatot elfogadni, ez egy drasztikus javaslat, ez korlátozza az emberi jogokat, a családjogokat, kutatásokat enged meg, ez egy rendőri javaslat és ezért sem fogadhatja ezt el. Szóval szerinte a javaslat némely részében kevés, más részeiben sok, tehát: hol kevés, hol sok. Nem tudom, hogy a t. képviselő ur gusztusa szerint hogyan lehetett volna ezt a törvényjavaslatot megcsinálni, mert egyfelől nem tartja azt elég hatályosnak, másfelől pedig túlszigorunak találja.

Én kiváncsi lettem volna azt megtudni, milyen lett volna az a javaslat, a melyet a t. képviselő ur e helyett proponálna, a mely szerinte részben enyhe, részben túlszigoru, részben nem ér semmit, *(Tetszés a jobboldalon.)* hanem, engedelmet kérek, egy lyukból kettőt fujni egyszerre, hideget és meleget, az bajos dolog. *(Derültség jobbfelől.)* A t. képviselő ur kritikája pedig ezt a hatást tette reám. Csakhogy ez a javaslat nem olyan. Ez a javaslat igenis garancziákat szerez arra nézve, hogy mindenki, a ki ez országban ma nincsen letelepülve, nincsen jus quesitum alapján községi kötelékbe felvéve, ne tudjon ide bejönni.

Mindenki igenis ennek a törvényjavaslatnak a szemüvegén át fog megvizsgáltatni *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és a mikor magam kötöm ki azt az első foku rendőri hatóságra nézve, hogy kitiltbat mindenkit, a ki nem tudja igazolni, hogy magát és családját fentartani képes, hogy az államra nem veszedelmes, a közérdekre nem aggályos: akkor én magam bevallom, oly diskréczionális hatalmat adtam ennek a nagy czélnak az érdekében az illető hatóságnak a kezébe, a melyet csak azzal a nagy állami érdekkel tudok indokolni, a mely ehhez a kérdéshez füződik; *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* de hogy ez a törvényjavaslat gyenge volna, hogy nem tartalmazna garancziákat és hatályos intézkedéseket ennek a czélnak az elérésére nézve, azt, engedelmet kérek, igazságosan mondani nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Visontai Soma t. képviselőtársam különösen egy kifogást emelt a törvényjavaslat ellen, és ez érdemi kifogás, mert azon kritikának, a melyet Visontai Soma t. képviselő ur részéről hallottam, többi részeiben, mondhatom, ennek a javaslatnak csak igazolását láttam, a mit köszönettel fogadok. De kifogást csak egyetlenegyet tett, t. i. a következőt:

A t. képviselő ur azt mondja, hogy nem a községben magában, nem a község területén, a hova már bejött az idegen, kell gondoskodni a beözönlés meggátlásáról, hanem már a határszélen, de, mondja a t. képviselő ur — és már ezt aztán nem tartom egészen objektiv, érdemi kritikának, hanem inkább pártállásbeli hozzátételnek — Ausztriáról lévén szó, azzal szemben a mi territoriális fenhatóságunkat és államiságunkat nem merjük kidomboritani.

Hát a t. képviselő ur, legyen nyugodt, nekem eszembe sem jutott ez az aggály vagy ez a tekintet, hogy én ne a határszélen állitsak fel határvonalakat, mert beleütköznem abba, hogy itt Ausztriáról van szó és itt nem akarnám, vagy nem tudnám a magyar állam szuverénitásának a kifejezésre hozatalát biztositani. Erről szó sincsen. Egyszerüen azért nem tettem, mert nem tartom sem praktikusnak, sem keresztülvihetőnek. Roppant költségesnek tartom, a nélkül, hogy meglenne a hatálya. Mert mit kell akkor tenni? Akkor meg kell vizsgálni a határszélen minden utast, és igy az a vizsgálat, a mely nem szoritkozhatik a vasutállomásokra, hanem akkor azután az egész határszélen kell, hogy történjék, egyáltalában nem biztositja a czélt, mert első tekintetre senkinek az arczáról, nem mondom, hogy mindenkinek... *(Zajos derültség.)* Hát igy van, kérem, le nem lehet olvasni, hogy itt azután meg tud-e azoknak a kvalitásoknak felelni, a miket megkivánunk a törvény értelmében azon esetre, ha az illető a lakhatási engedélyt meg akarja kapni. Hogy ez nem helyes és nem keresztülvihető, mutatja, hogy hiszen Románia ellen sem csináltuk, pedig ott nem volna ez a szempont, a mely a képviselő ur szerint Ausztriával szemben fennáll, mert hiszen Romániával szemben ez a szempont elesik, még sem mentünk bele. *(Egy hang balfelől: Ott van határrendőrség.)* Igen, van határrendőrség is, ez az államrendőrségnek az ország határán való elhelyezése után Ausztriával szemben is meglesz.

Hát van ma Predeálon és van odalenn, —

majd erre rátérek — azon nagy beözönlés folytán, a mely az utolsó években előállott. De ezenkivül ez a hattárrendőrség Ausztriához közel fekvő helyeken is lesz felállitva, nincsen nálam, nem tudom fejből hol, de ugy emlékszem, Munkácson, Csaczán, Szolyván, Fiumében, Zimonyban, oly helyeken is, a hol osztrák határról van szó.

Már most a t. képviselő ur egy igen kényes kérdést penditett meg és hozott fel, és ez az, hogy a berlini szerződés értelmében miért nem protcstálunk az ellen, a mi Romániában történik a zsidókkal, mert annak hatása alatt nálunk is illetéktelen bevándorlás történik. Nekem volt szerencsém már egyszer ebben a t. házban nyilatkozni az iránt, hogy az én figyelmemet nem kerülte el az a nagy kivándorlás, a mely a román zsidóság körében két-három esztendő óta állandóvá vált. Igen hatályos, igen részletes és igen érdemleges megállapodások jöttek létre és intézkedések történtek arra vonatkozólag, hogy csak azok bocsáttassanak át a határon hozzánk, a kik kimutatják, hogy nem akarnak itt megmaradni, hanem tovább akarnak utazni, a kik kimutatják utiköltségüket, felmutatják utazási jegyüket, és azt az egész csapatot a Predeálon, vagy pedig Orsován belül eső állomásoktól fogva ugyszólván állandó őrszem alatt tartottuk, majdnem csukott waggonokkal mentek a határon végig. *(Zaj balfelöl. Felkiáltások: Visszajöttek!)* Hát történhetett, hogy ittott elpotyadozott belőlük valami, *(Élénk derültség.)* de valóban nem sok, miután a határszélen is történt erre vigyázat, s igy csak valami csekély perczent lehetett a hulladék, s a tömeges kivándorlás Románia részéről Magyarországon át a nélkül történt, hogy az átvonulók itten letelepedtek volna.

A mi Romániának a berlini szerződéssel ellenkező magatartását illeti, én nem gondolnám, t. képviselőház, hogy e tekintetben vád alaposan érheti Romániát, mert ugy tudom, hogy Romániának a legiszlációja a berlini szerződés létrejötte után e tekintetben gyökeres és nagyon érdemleges határozatokat hozott és átalakitotta az ottan fennálló törvényes határozmányokat a berlini szerződés illető pontja alapján. Hogy azután később egyik vagy másik intézkedés teremtett-e — vagy pedig egyébként állott elő az a kivándorlási kényszer, — olyan helyzetet, olyan állapotot, a mely miatt onnét tömeges kiszoritás történhetett: az olyan kérdés, a melynek vitatásába belemenni nem akarok. *(Tetszés és helyeslés a jobboldalon.)* Ugy gondolom, nem is igy állott elő egészen; ugy gondolom, hogy a román kormány igen sokat azokból, a miket itt-ott egyesek felpanaszoltak, meg is orvosolt és javitott; de ez olyan dolog, a mely Romániának belügyébe tartozik, s én a magam részéről abba beavatkozni abszolute nem fogok és nem is akarok, *(Tetszés és helyeslés.)* mert ugy tudom, hogy Románia elvileg a berlini szerződés határozmányaival magát szembe nem állitotta, hanem magát azokhoz alkalmazta.

Én ezek után, t. képviselőház, ezt a javaslatot, a mely közóhajtásnak felel meg, a mely szükséget pótol, a mely — megengedem — drasztikus, a mely nagy arbitrárius hatalmat és rendkivüli hatalmat helyez az adminisztráczió kezébe, mint olyant ajánlom a képviselőháznak, a melyről meg vagyok győződve, hogy ha az kellő tapintattal, kellő erélylyel és hatálylyal végrehajtatik, *(Egy hang a néppárton: Ez a fő!)* — no arról pedig fogok gondoskodni — meg fogja teremni a maga gyümölcseit és a bevándorlásnak azon bajait, a melyeknek megszüntetését a törvényjavaslat czélozza, legnagyobb mértékben megszüntetni alkalmas lesz. *(Élénk tetszés, helyeslés és éljenzés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Kiván a t. képviselő urak közül még valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Az előadó ur nem kiván szólani. Kérdem tehát a t. házat: elfogadja-e a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Miután elérkezett az interpellácziók megtételének ideje, a tárgyalást itten félbeszakitjuk és egyszersmind legyen szabad javaslatot tennem a t. háznak a hétfői ülés napirendjére nézve. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom a t. háznak, hogy a hétfői ülés napirendjén legyen a most általánosságban elfogadott törvényjavaslat részletes tárgyalása, s azután a többi, a mai napirendre kitűzött törvényjavaslatoké. *(Általános helyeslés.)*

Áttérünk most az interpellácziókra, és pedig először Csávolszky Lajos képviselő ur interpellácziójára: gr. Lambsdorff orosz külügyminiszter utazása tárgyában a miniszterelnökhöz. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Csendet kérek!

Csávolszky Lajos: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A mult év utolsó óráit két fontos esemény tette ránk nézve nevezetessé: egyik a kiegyezkedés, a melyet Ausztria és Magyarország kormányai kötöttek, a másik gr. Lambsdorff orosz külügyminiszter látogatása Bécsben. A kiegyezkedésről beszélni nincs itt az ideje, ámbár a miniszterelnök urnak tegnapi nyilatkozatára kénytelen vagyok megjegyezni, hogy miután, a mi igazság volt tegnap, az igazság ma is; vagyis, miután Magyarországnak közgazdasági érdeke, czélja, törekvése egészen más, mint Ausztriáé, lehet ez a kiegyezés jobb az előbbinél, a mint azt a miniszterelnök ur mondja, a mi azonban az eddig nyilvánosságra jutott adatok szerint teljesen ki van zárva, de az a kiegyezés, a mint egyszer a közös vámterület alapján köttetett meg, Magyarország érdekeit sohasem fogja ki-

elégiteni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De nem erről kivánok beszélni, a mint mondám, hanem az orosz külügyminiszternek, Lambsdorff grófnak bécsi utazásáról. *(Halljuk! Halljuk!)* Oroszországnak keleti, keletre irányuló politikáját szemlélve, mindenki meggyőződhetik, a ki a Balkán félszigeteken felmerülő eseteket figyelemmel kiséri, hogy Oroszországnak ez a politikája halad, rohamosan fejlődik és olyan veszélyekkel van tele, a melyek szigoru kötelességévé teszik Magyarországnak, hogy azokat a legnagyobb éberséggel megfigyelje. Mert, a mint már más izben volt alkalmam kifejteni, ha belügyi kérdésekben hibákat követünk is el, hibákat, a melyek egész nemzedékek életét keseritik meg, ugy azokat még mindig ki lehet köszörülni, helyre lehet hozni; a későbbi nemzedékek hazafisága és bölcsesége helyre hozhatja.

A szegénységet jólét válthatja fel, a mint példa van reá az európai államokban, a jogok és polgári szabadságok eltiprását a jogok és polgári szabadságok tiszteletben tartása követheti, szóval ha egy nemzet életében megvan a szivósság, a belügyek terén kiheverhet minden bajt, a melybe belevitték könnyelmü vagy ledér gondolkozásu kormányférfiak. De a külpolitikával nem igy van; ott egész másként áll a dolog. A külpolitika megváltoztatja gyökerében a nemzetközi viszonyokat, a külpolitika romba dönt államokat, a külpolitika nemzeteket törül ki az élők sorából. Azért nekünk, kik itt a keleten, az égő kráter szélén állunk, rettenetesen vigyáznunk kell a politikának minden oly mozdulatára, mely meg akarja bolygatni a keleti kérdést. És Oroszországnak ilyen természetü a politikája. Régi keletü, de ilyen természetü. Az a zászló, melyet 25 esztendő előtt Oroszország győzedelmesen végigvitt Törökország területén, a pánszlávizmus zászlaja. Azt most 25 esztendő után ujra kibontotta és ha az a zászló diadalra jut, ugy az nemcsak Törökországnak. s a Balkán egyes népei szabadságának bukását jelenti, hanem halálos csapást mér Magyarországra is és Ausztriára is. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nagy, végzetes hibát követtünk el 1877 és 1878-ban, hogy az orosz háborut meg nem akadályoztuk. Magyarországnak és Ausztriának minden hatalmával, tekintélyének egész sulyával ellene kellett volna szegülnie az orosz háborunak, mert ha igy cselekedett volna, ugy nem volna ma Oroszországnak az a szörnyü nagy befolyása keleten, a mi van. De hát akkori külügyminiszterünk, gr. Andrássy Gyula ugy okoskodott, hogy magában az orosz háborunban még nincs veszedelem, a viszály csak a háboru következményeiből keletkezhetnek; miután pedig ő biztositva volt a berlini kongresszus nélkül is arról, hogy ennek a háborunak következménye reánk nézve más nem lehet, mint Bosznia és Herczegovina okkupálása, szivesen egyezett bele abba, hogy semleges marad. De ennek a semlegességnek a levét most iszszuk meg és rettenetesen iszszuk, mert azon idő alatt Oroszország teljesen a maga befolyása alá keritette a Balkánt.

Ezen befolyást megakadályozni — jó, erélyes külpolitikával, — ez lett volna a mi diplomácziánk kötelessége az elmult 25 év alatt. De ezt nem tettük, gróf Andrássy Gyulának meg volt a programmja. Az ő keleti programmjának első feltétele az volt, hogy Ausztria-Magyarországnak semmi körülmények között nem szabad megengednie, hogy Oroszország protektorátust gyakoroljon a Balkán-félsziget keresztény népei felett. És Goluchowsky is megkötötte az 1897-iki szentpétervári egyezséget; de sem az a programm, sem ez az egyezség meg nem akadályozta Oroszországot abban, hogy czéltudatosan, határozottan menjen előre keleti politikájának ntján. Azokat, a kiknek aggodalmaik voltak abban az irányban, hogy mi 1877—78-ban nem vettünk részt cselekvőleg a keleti ügyekben — mert nagy volt akkor az aggodalom Magyarországban azért, hogy ezekben nem vettünk részt — némileg megnyugtatta az, hogy mind gróf Andrássy Gyula, mind pedig azóta gróf Goluchowsky Agenor közös külügyminiszterünk mindig határozottan biztositották a nemzetet arról, hogy Oroszország nem fog beavatkozni, mert nem lehet, nem szabad beavatkoznia egyoldalulag a keleti ügyekbe, és hogy annak az 1897-iki szentpétervári egyezségnek tisztán az a czélja, hogy a délszláv népek békéje fentartassék; az általunk a Balkánon elfoglalt pozicziő meg ne változzék; Oroszország ott egyoldalulag befolyási szférákat magának ne teremtsen, szóval, hogy Törökország integritása fentartassék. Ez megnyugtatta az országot.

De hát hol vannak ezek a biztositások most? No, hiszen gyönyörüen betartották azokat; tessék megnézni a Balkán félszigetet! Hideg borzadály futja végig az ember idegét, a ki figyelemmel kiséri és meg tudja itélni a felmerülő eseményeket, ha a Balkán állapotára tekint. Hiszen ma Oroszország gyámsága alatt áll a Balkán félsziget; Magyarországnak és Ausztriának ott semmi politikai befolyása sincs. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bulgária fejedelme nem egyéb, mint az orosz czár helytartója. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Montenegró Oroszország zsebében van; ez fizeti udvartartását; Oroszország pénzén él; kikötőjét Oroszország pénzén épiti. Szerbia? Orosz befolyás alá került. Maczedóniában a lázitókat a bolgár kormány ügynökei által az orosz-szláv bizottság tartja el pénzzel és látja el utasitásokkal. Ignatieff, a legbefolyásosabb orosz emberek egyike, népgyüléseket tart Bulgáriában, a melyeken azt mondja, hogy a san-stefánói békekötés föltételeinek helyre kell állittatniok, az pedig nem jelent egyebet, mint azt, hogy Maczedóniát Bulgáriához kell csatolni. A hivatalos Oroszország legbefolyásosabb embere ez az Ignatieff, és ő a porosz diplomácziai ügyvivőség palotájának erkélyéről hirdette két hónap előtt a forradalmat Törökország ellen; Törökország integritása ellen lázit; hir-

dette azt, hogy Maczedónia nem maradhat ottomán birtok. Szóval és tettel ugyanazt csinálja most Ignatieff, a mit 25 esztendeig csinált: valósággal lázit és fölkelésre buzdit Törökország ellen. Hát hol van itt nyoma az 1897-iki szentpétervári egyezménynek? Mi lett ebből az egyezményből? Lehet, szabad-e ilyen nyiltan ezen egyezmény daczára Törökország ellen agitálni, forradalmat proklamálni? Hiszen ezen kézzelfogható eseményekkel szemben, a melyeket itt a Keleten látunk, az az egész 1897-iki szentpétervári egyezmény nem ér egy irgalmas kiáltást; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nem egyéb nevetséges botránynál, a melyre komoly ember semmi sulyt sem helyezhet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És ezek után jő Lambsdorff gróf, a kit Belgrádban ugy üdvözölnek, mint az összes szláv érdekek leghatalmasabb védelmezőjét; tiszteletére fáklyásmenetet rendeznek, kivilágitják az egész várost, és orosz zászló leng Belgrád minden házán. Kruseváczról egy táviratot kap, a melyben a nép abbeli törekvésének ad kifejezést, hogy el akar szakadni törvényes uralkodójától, és ezen törekvéséhez kéri az orosz czár segedelmét. És Lambsdorff gróf visszaüzeni nekik: »Veletek érzek!« Hát ez nem lázitás? Hát hol van itt a szentpétervári egyezség, mely békét prédikál? Szófiában a maczedóniai lázadás tervezői szintén fáklyásmenettel tisztelik meg őt s ezen lázitók megnyugtatására Lambsdorff grófnak nincsen más szava, mint az, hogy »Legyetek okosak, türelmesek!« Ez nem azt jelenti, hogy: »Hagyjatok fel törekvéseitekkel, ejtsétek el a küzdelmet; nem lesz törekvéseiteknek semmi eredménye, mert én nem lehetek a forradalom támogatója, mert engem köt a szentpétervári egyezség, a melyre nézve Goluchowskyval megállapodtam«, nem ezt jelenti, hanem jelenti azt: »Csak menjetek, bizzatok, mert törekvéseitek sikerülni fognak, ha okosak és türelmesek lesztek.«

És ezek után még mindig a szentpétervári egyezségre hivatkozni csakugyan nem egyéb, mint a világ bolonditása. Azt mondják, hogy Lambsdorff csak udvariassági aktust vitt végbez, ő csak személyesen akart ő Felségének, királyunknak bemutatkozni. Hát akkor mit keresett Belgrádban és Szófiában? Meg akarta ismerni az ottani viszonyokat? Tájékozást akart szerezni?

Kell is Oroszországnak arra, hogy tájékozást szerezzen, külügyminiszterét oda kiküldeni. Különben is ott volt a bolgár fejedelem és a montenegrói fejedelem is nem régen Szent-Pétervárott, a szerbek pedig egy nagy memorandumot küldtek az orosz nagykövethez Konstantinápolyba, ezekből szerezhetett volna magának értesülést és felvilágositást. De ha már mindenkép és mindenünnen felvilágositást akart, hát miért nem szerzett nálunk is egy kis felvilágositást? Hiszen itt volt, kétszer is megfordult Budapesten, Magyarország fővárosában egy egész napot töltött és nem találta szükségét annak, hogy Magyarország államférfiaival érintkezzék, csak egy szóval is a külügyi kérdésekben. Megbámulta a Szent-Gellérthegyet, de már arra nem volt kiváncsi, hogy a miniszterelnök urnak van-e nézete, meggyőződése a keleti kérdés megoldásának »miként«-je iránt és hogyha van, mi a nézete és meggyőződése? Nem törődött vele, mert hát ki is törődnék, gondolja magában gróf Lambsdorff, Magyarországgal, egy ilyen alárendelt tartománynyal, s hogy annak apró-cseprő államférfiai gondolkoznak-e, — ha ugyan egyáltalában gondolkoznak, — és mikép gondolkoznak a keleti, és általában a nagy politikai népek sorsát intéző kérdésekről? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mihajlovszky szófiai egyetemi tanár és volt képviselő, a maczedóniai bizottság elnöke nemrég egy levelet irt ide egy barátjához, a melyben azt irja, hogy az egész Balkán-félszigeten nincsen ember, a ki a magyarokat önálló politikai tényező gyanánt tekintené, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igaza van!)* Magyarország a külpolitikában ma nem számit. Magyarország barátsága és jóakarata ma csak ideális értékü lehet más nemzetek és országokra nézve, de gyakorlati haszonnal nem jár, mert függetlenül nem irányithatja cselekedeteit. Rettenetes nyilatkozatok ezek, de igazak, mert ma Magyarországnak nincs külpolitikája, nincsen arra sem ember, sem érzék, sem közvélemény, dermedtség, aléltság fogta el ezen országot, a mely csak akkor szokta megszállni a nemzeteket, a mikor nagy katasztrófák közelednek.

Nem udvariassági tény az, a miért gróf Lambsdorff ide jött, hanem a »nagy szláv világ« megalakulását akarta egy lépéssel előbbre vinni. És nálunk még most is sokan ugy fogják fel a keleti kérdést, hogy az a porta és a keresztény alattvalók közti viszonynak szabályozása, pedig nem az, hanem az orosz befolyás teljes érvényesülése, ez a keleti kérdés ma. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hiábavaló beszéd az, hogy reformokat adjon a porta, kell is azoknak a maczedóniai lázadóknak reform, azok arra törekednek, hogy elszakadjanak Törökországtól, nem pedig, hogy reformot adjon nekik Törökország, csak hirdetik a portának, hogy a status-quo-t biztositják, de ezalatt egymásután elveszik tartományait. Hogy ide juthatott a keleti kérdés, annak tisztán a bécsi kabinet külügyi politikája az oka. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Emlékszünk rá, hogy mi mindent el nem követett a bolgár fejedelem és a szerb király, hogy ne legyenek kénytelenek odadobni magukat Oroszország karjaiba és hatalmába; a bécsi kabinet politikája kergette őket oda, mert a bécsi kabinet politikája mindig csak azon töri a fejét, hogy azt a keleti kérdést ugy lehessen megoldani, hogy a maga birtokállapotát minél jobban

terjeszsze, nagyobbitsa. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Megrögzött betegsége a bécsi kabinetpolitikának, hogy elvesztett tartományaiért akárhol, csak ujakat szerezhessen magának. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De hát mi hasznunk van nekünk ujabb területekből? Idegen népeket elfoglalni, idegen területeket okkupálni nekünk nem érdekünk. Nekünk belső fejlődésre van szükségünk. Nekünk elég az a terület, a mely a szent István koronája alatt áll. Csak ennek a területnek adják vissza az önálló állami élet minden attributumait, hogy mint önálló állam önálló államokkal jó barátságban, egyetértésben, boldogságban lehessünk a Balkán-félsziget apró államaival. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nekünk csak egy czélunk lehet: a panszlavizmust megakadályozni. És ezt megakadályozni, erre a világon csak egyetlenegy mód van: a Balkán-félsziget egyes államainak szabadságát, függetlenségét megőrizni és ebben nekik védelmet, segédkezet nyujtani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De nemcsak politikai tekintetben, közgazdasági tekintetben is reá vagyunk utalva a keletre. Hiszen régi igazság, hogyha állandó piaczokat akarunk magunknak szerezni, első dolog, hogy a nálunknál fejletlenebb népek rokonszenvét, barátságát megnyerjük. Magyarország összes kereskedelmi és anyagi erejének fejlesztését nekünk ott a Keleten kell keresnünk. De hogy erre az eszközöket megszerezhessük, oly politikát kell követnünk, a melylyel ezen államok barátságát megnyerjük. Nézzük Nagy-Németországot. Németország barátokat keres Konstantinápolyban, Olaszország barátokat keres Albániában és mindent megtesz ez a két nagyhatalom, hogy ott barátokat szerezzen magának és anyagi érdekeit biztosithassa. Csak mi követünk egy őrült politikát, oly őrült politikát, a mely az örvény szélére viszi nemcsak Magyarországot, hanem Ausztriát is királyával és császárjával együtt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Recseg-ropog ennek a kettős birodalom épületének minden gerendája, a felbomlásnak jelei mutatkoznak mindenütt. És mi mit csinálunk? Azt, hogy annak a pánszlávizmusnak, a melynek ereje ugyis szörnyü, hatalmát még inkább növeljük. Keleten a pánszlávizmust, Nyugaton a pángermánizmust terjesztjük. Csehországot kényszeritik reá, hogy németté legyen. Mintha csak fizetett ügynökei volnának itt az orosz czárnak, amott a német császárnak. Birodalmaik terjesztésén és nagy ezéljaik keresztülvitelén dolgozunk mi is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Csakugyan itt van az ideje, hogy aléltságunkból, dermedtségünkből ébredjünk és emelkedjünk fel magasabb láthatárra, a honnan beláthatjuk azt a rettenetes veszedelmet, a mely környékez bennünket. Mert legyen meggyőződve t. képviselőház, hogy ha Oroszország elvégzi a Balkán-félszigeten a »szláv ügyek« rendezését, akkor azután majd következik Ausztria és Magyarország »szláv ügyeinek« a rendezése. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És a mint a török birodalom ellen osztozkodó társat kapott most bennünk, ugy fog osztozkodó társakat kapni akkor is, a mikor Ausztria és Magyarország szlávjai ügyeinek rendezéséről lesz szó. Ez oly biztos, mint a halál.

A következő interpellácziót vagyok bátor a t. miniszterelnök urhoz intézni *(olvassa)*:

»Interpellácziő a t. miniszterelnök urhoz.

»Az 1867: XII. t.-cz. 8. §-a alapján kérem a t. miniszterelnök urat: adjon felvilágositást, mi volt gróf Lambsdorff orosz külügyminiszter bécsi utazásának a tulajdonképeni czélja?

»Történtek-e ez alkalommal az 1897-iki szentpétervári egyezségtől eltérőleg külön megállapodások? Ha nem történtek, adjon a miniszterelnök ur arról felvilágositást, hogy a Balkán-félszigeten az utóbbi időben felmerült eseményeket, különösen Törökország integritása ellen intézett azon izgatásokat és lázitásokat, melyek Oroszország részéről majd közvetve, majd közvetlenül részben támogattatnak, részben kezdeményeztetnek — mikép tudja összeegyeztetni az 1897-iki szentpétervári megállapodásokkal, melyeknek czélja, mint azt Golnchowsky külügyminiszter a delegácziók előtt kijelentette, nem más, mint a Balkán-félszigeten a nemzetközi egyezmények által teremtett állapotok megszilárditása, Törökország integritásának fentartása, az egyes Balkán-államok függetlenségének megőrzése, valamint teljes kizárása annak, hogy ott bármely hatalom egyoldaluan túlnyomó befolyást gyakoroljon, egyszóval, a status quonak minden irányban való fentartása?« *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: Az interpellácziő kiadatik a miniszterelnöknek.

Következik Szederkényi Nándor interpellácziója a hirlapok utczai árusitásáról.

Szederkényi Nándor: Az idő előrehaladottságára való tekintettel kérem, hogy interpellácziómat szerdán tarthassam meg.

Elnök: Az interpellácziő tehát szerdára halasztatik. *(Helyeslés.)*

A napirend meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

181. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 12-én, hétfőn,

Daniel Gábor elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az állandó igazoló-bizottság jelentésének benyujtása Jovanovics István megbizólevele tárgyában. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A pénzügyi bizottság jelentéseinek benyujtása a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat, továbbá a czukoradóról szóló 1899. évi XXVIII. t.-cz. határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatról.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gróf Teleki Sándor jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Nyegre László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur.

Következik a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

Szöts Pál jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január hó 10-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha a jegyzőkönyv ellen ninesen észrevétel, akkor azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Hortoványi József képviselő levelét, melylyel egészségének helyreállitása ezéljából két havi szabadságot kér;

Seitovszky János képviselő levelét, melylyel ugyanilyen okból négy havi szabadságot kér.

A ház a kért szabadságidőt mind a két képviselőnek megadja.

Bemutatom Jász-Nagy-Kun-Szolnok és Esztergom vármegye közönségének feliratait, a vitás tengerszem ügyében hozott választott birósági itélet beczikkelyezése ellen;

Győr sz. kir. város közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

A feliratok letétetnek a ház asztalára és az illető törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fognak elintéztetni.

Bemutatom Bereg vármegye közönségének feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt;

Nagyvárad város közönségének feliratát, a baja-báttaszéki vasut ügyében;

Szatmár, Torontál és Zala vármegyék, Zombor sz. kir. város közönségének feliratait, valamint a vasvármegyei tanitóknak Maróthy László képviselő által beadott kérvényét, a tanitók fizetésének rendezése tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom a székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztését, melylyel a büntető törvénykönyv — 1878: V. t.-cz. 269. §-a — értelmében felhatalmazást kér a Székesfehérváron 1902. évi november hó 16-án tartott népgyülés alkalmával Garbai Sándor budapesti lakos által az országgyülés meg nem nevezett tagjaival szemben elkövetett nyilvános rágalmazás megtorlására.

Javaslattétel végett kiadatik az igazságügyi bizottságnak.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése ninesen.

Gr. Teleki Sándor jegyző: Belitska Béni, az állandó igazoló-bizottság előadója!

Belitska Béni előadó: T. ház! Az állandó igazoló-bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Báes-Bodrog vármegye titeli választókerületében 1902. évi deczember 29-én tartott képviselőválasztás alkalmával megválasztott Jovanovics István képviselő urnak megbizó-levelét vizsgálat alá vette és miután azt találta, hogy a törvénynek és a fennálló szabályoknak megfelel és alaki kifogás alá nem esik, a nevezett képviselő urat a kérvényezésre megállapitott 30 napi határidő fentartása mellett igazolt képviselőnek jelentette ki. Van szeren-

csém az erre vonatkozó jegyzőkönyvet tisztelettel benyujtani.

Elnök: Jovanovics István képviselő ur a kérvényezésre megállapitott 30 napi határidő fentartásával igazolt képviselőnek jelentetik ki és a VI. osztályba sorozlatik.

Következik a napirend szerint a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 196, 242) részletes tárgyalása, még pedig először is a ezim.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat ezimét).* — Haydin Imre!

Haydin Imre: T. ház! Én a törvényjavaslatnak ezimét változatlanul elfogadom és csak azért szólalok fel, hogy reflektáljak Zmeskál Zoltán képviselő urnak arra a közbeszólására, a melylyel Buzáth Ferencz képviselőtársam beszéde alatt Trencsén vármegye kör- és községi jegyzőit megvesztegethetőknek állitotta.

Mint onnan való képviselő ismerve a viszonyokat, és ismerve az egyéneket, ezt az alaptalan vádat a leghatározottabban visszautasitom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Trubinyi János: Egy sincs olyan?

Haydin Imre: Trencsén vármegye kör- és községi jegyzői kara, a mikor nehéz viszonyok közt önzetlenül és önfeláldozóan teljesiti nehéz hivatását, olyan jegyzői kar, a melyhez ennek a vádnak a gyanuja sem fér; *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)* és a mikor kötelességét hiven, pontosan teljesiti, ezért nem gánesot, hanem elismerést érdemel. *(Felkiáltások a baloldalon: Korteskedésért!)* Azt hiszem, ily nehéz és sulyos vádat konkrét bizonyitékok nélkül felhozni nem lehet és a ki teszi, az annak komoly értékelésére számot nem tarthat. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezt voltam bátor a t. háznak elmondani, ujból kijelentve, hogy a törvényjavaslat ezimét elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A ezim ellen észrevétel nem tétetvén, kijelentem, hogy az elfogadtatott.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat első szakaszát, a mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa a második szakaszt).*

Raikay László jegyző: Buzáth Ferenez!

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! Mielőtt a szakaszhoz a módositásomat megtenném, kénytelen vagyok egy kijelentést tenni. A törvényjavaslat általános tárgyalása alkalmával ugyanis emlitettem, hogy Máramaros vármegyében az uzsorának hivatalból való üldözését a közigazgatási bizottság soha sem kérte. Minthogy értesitettek arról, hogy 1898-ban a közigazgatási bizottság kérelmére az igazságügyi miniszter az uzsorának hivatalból való üldözését elrendelte, igazságérzetemnél fogva ezt konstatálni kivánom. *(Helyeslés.)*

A mi már most a szakaszt illeti, beszédemben is felemlitettem, hogy az idegenekről, ha valahol megszállnak, a bejelentéseket a szállásadó vagy helyettese tartozik megtenni a körjegyzőnél. Ezt elvben helyeslem, de gyakorlati kivitelében nehézségek merülnek fel, különösen a határszéli községekben, a hol leginkább szoktak külföldiek megszállni és letelepedni. Ott 12 község is van, a mely egy körjegyzőnek a hatásköréhez tartozik. Azután a közlekedési viszonyok is nehezek és az egyes községek házai is roppantul el vannak szórva és több kilométernyi területeken fekszenek. Ily körülmények közt a szállásadóra nézve nagy nehézségekkel jár, ha a körjegyzőnél meg akarja tenni a bejelentést. Ezért azt a módositást vagyok bátor előterjeszteni, hogy kisközségben, a mennyiben nem körjegyzői székhely, a községi birónál, körjegyzői székhelyen és nagyközségben a községi vagy körjegyzőnél történjék a bejelentés, és igy az illető bekezdésben beszurandó lesz, hogy »a községi birónál is.«

Ajánlom e módositás elfogadását. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A magam részéről ennek a módositásnak sem szükségét, sem czélszerüségét nem tudom átlátni, daczára azoknak, a miket a t. képviselő ur egész röviden szives volt motivumul felhozni. Én azt óhajtom, hogy a bejelentések pontosak legyenek, ellenőrizhetők legyenek, mert e bejelentéseknek evideneziában tartása és megbirálása képezi a bevándorlók ellenőrzésének első stádiumát. Hiszen mi a bevándorlóknak a beözönlését akarjuk ebben a törvényjavaslatban meggátolni, t. i. azoknak a beözönlését, a kiknek a beözönlése vagy ittléte nemzeti, társadalmi és gazdasági szempontból veszélyes vagy aggályos. Ennek az egész törvényjavaslatnak — a mint a multkor kifejtettem — a czélja, a motivuma, a jogosultsága az önvédelem jogának az érvényesitésében áll. Az országnak joga van védeni magát olyan elemeknek itten való letelepülése ellen, a melyeket nem akar a nemzet testébe befogadni, mert oda nem valók, mert az ország és a nemzet érdekeivel, a nemzetnek felfogásával és a nemzeti asszimiláczió nagy proczesszusával nem identifikálhatók, azzal nem asszimilálódnak, abban veszélyesek, aggályosak, feltartóztató vagy széthuzó erővel, vagy más okokból olyan momentummal birnak, a mely ennek a nagy kérdésnek felfogásába bele nem illik.

Azért már az első stádiumánál a dolognak nagy óvatosságra intem vagyis kérem — bocsánat — a t. házat, mert hiszen ha ott lazán kezeljük az első bejelentés folyamatát, nem tudjuk azt később keresztülvinni. Az egész olyan, mint a viznek cseppenkint való beszivárgása, a mely olyan hézagokon is utat talál, a melyeket nem is tudunk az edényben hamarjában felfedezni, vagy beszivárog, mint a levegő minden nyiláson, a melyet szabad szemmel talán észre sem lehet venni. Olyan szubtilis dolog ez, hogy nem tudok eléggé óvatos lenni mindjárt az első stádiumában a

kérdésnek. Azért a magam részéről megmaradnék annál, hogy a jelentés tétessék azoknál az organumoknál, a kik jobban ellenőrizhetők, mint a községi biró, a kiknek az adminisztrácziő sokkal inkább a kezükben van, mint a községi birónak. Hisz épen az északkeleti vármegyékről van szó, azokról, a melyeket épen meg kell menteni ettől a beözönléstől. Hát ottan a mi első fokon való adminisztrációnknak állapota, a mi községi biráinknak szellemi müveltsége, anyagi állása nem olyan megbizható, hogy nekünk az ellenőrzés tekintetében garanczián nyujthasson. Én az egész dolgot a községi adminisztrácziő alól ki akarom venni, mert ha a t. képviselő ur elvi természetü módositását fentartja és a t. képviselőház ehhez hozzájárulna, akkor keresztül kellene ezt vezetnünk az egész törvényben és a rendőrhatóságtól, mint elsőfoku hatóságtól, illetve a főszolgabirótól és a továbbiaktól is elvenni és visszaadni a községeknek, pedig az egész bajnak, a melyen segiteni akarunk, az az oka, hogy a községek ellenőrizni akarták eddig, a mire nem voltak képesek, az illetéktelenül bevándorlókat.

Arra kérem tehát a t. képviselőházat, méltóztassék ezt a módositást mellőzni.

A mi a szakaszt egyéb részeiben illeti, magam vagyok szerencsés a t. háznak két módositást előterjeszteni. Mindkettő olyan, a mely nem elvi természetü, csak inkább keresztülvezetése egy elvnek, t. i. annak, a melyet én a javaslatba az igazságügyi vagy a közigazgatási bizottságban felvettem, t. i., hogy Budapesten, a székesfővárosban nem akartam elkerülni a fővárost magát, mert a fővárosnak azon állásánál fogva, a melylyel a mi autonom törvényhatóságaink sorában is bir, azon kiváló állásánál fogva nem akartam a fővárostól elvenni az első fokon való intézkedésnek a jogát, és a fővárost magát akartam felruházni azzal, hogy ő intézkedjék. Abból indultam ki t. i., hogy a fővárosnak mégis esak nagy köze van ahhoz és nagy érdekei füződnek ahhoz, hogy tudja, hogy kik kapnak itt lakhatási engedélyt, hogy kik szándékoznak itt letelepedni, ha nem is véglegesen, esak lakhatási szándékból is, szóval a főváros nagy érdeke, hogy a kezéből ki ne vétessék az ellenőrzési jog. Azért, bár az ország többi részében mindenütt a rendőri hatóságok vannak felruházva azzal, hogy határozzanak e kérdésben, a fővárosnál kivételt tettem, mert a fővárosnak e részben való állását és jogait respektálni akarom és gondolom, hogy ez az ügy érdekében is áll. Nem is látok abban semmi veszélyt, ha ez a fővárosra ruháztatik s ennek következtében én a fővárost vettem be, mint elsőfoku rendőri hatóságot, a mi az egész törvényjavaslat szövegén keresztülmegy. Ennek folyománya azonban az, hogy két módositást kell tennem. Az egyiket azért, mert ebben a szövegben Ujpestről és Rákospalotáról ninesen intézkedés téve, pedig azok ki vannak véve Pest megye hatósága alól rendőri szempontból s a fővárosi állami rendőrség hatósága alatt állanak és azért arra kérem a t. képviselőházat, hogy a harmadik bekezdésben ezen szó után »jegyzőnél« folytatólag beszurassék »Ujpest és Rákospalota községekben a székesfővárosi m. kir. államrendőrségnek ujpesti kerületi kapitányánál.« Ott történjék tehát az első bejelentés.

A mi pedig a második módositást illeti, ez vonatkozik tulajdonképen arra, a mit előbb mondtam, mert az első módositásom nem is erre vonatkozott. A szakasz utolsó bekezdése azt mondja, hogy a budapesti m. kir. államrendőrség bejelentési hivatala a nála történt bejelentésekről a székesfőváros tanácsát 15 napon belül értesiti. Az egész eljárás egyszerüsitése ezéljából, a nélkül, hogy vele bármily dolog lenne veszélyeztetve, fölöslegesnek tartom azt, hogy a főváros minden bejelentésről értesüljön, vagy, a mint a szöveg mondja, »a főváros tanácsa«. Annak esak azokról kell értesülést szerezni — mert itt esak tartózkodásról van szó, — a kik állandó lakást kérnek. Nézetem szerint ez is elég, a kik pedig jöttek és állandó tartózkodásra lakhatási engedélyt nem kértek, csak ideiglenesen tartózkodnak a fővárosban, keresztülutaznak stb., pár napig itt vannak s azután elmennek, ezekről nem szükséges értesülést nyernie, itt elégségesnek tartom a bejelentési hivatalnál, mint elsőfoku hatóságnál való bejelentést és a fővárosnak esak azokról tartozzanak jelentést tenni, a kik állandóan itt tartózkodnak, hosszabb ideig itt maradnak, vagy lakhatási engedélyért folyamodnak. Épen azért az utolsó bekezdés helyett a következő módositást vagyok bátor a t. háznak elfogadásra ajánlani *(olvassa)*: »A székesfővárosi m. kir. államrendőrség bejelentési hivatala azoknak a külföldieknek megérkezésére vonatkozó bejelentésekről, kiknek eltávozása a megérkezésüktől számitott 15 napon belül be nem jelentetett, ezen határidő leteltétől, a külföldieknek később történt eltávozására vonatkozó bejelentésekről pedig a bejelentéstől számitandó három nap alatt a székesfőváros tanácsát értesiti.« *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kérem a t. képviselőházat, méltóztassék módositásomat elfogadni, Buzáth képviselő ur módositását pedig mellőzni és a szakaszt ezen módositással, a melyet előterjesztettem, kiegészíteni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Rátkay László jegyző: Simonyi Semadam Sándor!

Simonyi Semadam Sándor: T. képviselőház! A t. miniszterelnök urnak azt a kijelentését honorálom, hogy a községek kezéből ki akarta és ki akarja venni a bevándorlottak ellenőrzését. Mégis daczára annak, hogy tudom, hogy ha a miniszterelnök ur valamelyik javaslat ellen nyilatkozik, annak a sorsa körülbelül meg van pecsételve, tapasztalva a t. miniszterelnök urnak ezen javaslat tárgyalásánál tanusitott konczilians magatartását, bátor vagyok szót emelni Buzáth

Ferencz képviselőtársam javaslata mellett és kérni a t. házat, hogy méltóztassék a valóságot, az életet mérlegelni.

Nagyon szép az a theoria, a melyet fel méltóztattak állitani, de tessék elmenni a vidéki községekbe és én azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök urnak a kerületében szintén vannak olyan községek, mint pl. az én kerületemben, a hol egyes községek 4—5 kilométer területen feküsznek szétszórva az erdők között. Hathét ilyen község tartozik egy körjegyzőséghez. A körjegyző madárvonalban, levegővonalban körülbelül 10 kilométernyire van, de hogy egyikmásik községbe elérhessen, hát majdnem két napi járás kell, különösen rossz időjárás alkalmával, sőt az én kerületemben, a németujvári kerületben, az egyes, hegyek között fekvő községekhez még nyáron sem lehet ennyi idő alatt eljutni. Méltóztassék elképzelni a helyzetet.

Bejön a bevándorló, s ezeknél a szegény embereknél, a kik a hegyek közt eldugva laknak, a kiknek halvány ideájuk sem lesz az uj törvényről, mert hisz a törvénykihirdetésnek mai módja általánosságban véve egy nagy fikczió, mert abból, hogy a hivatalos hirlapban megjelenik, azok a szegény parasztok ott a hegyek mögött még nem értesülnek arról, ezeknél az a bevándorló ép ugy meg fog szállni, mint a hogy beszállt eddig és az eredmény mi lesz? A csendőr megtalálja és jön a birság, állandóan a birság, mert azt a parasztot fel nem világositják és nem mondják meg neki, hogy neked 14—15 kilométert kell gyalog megtenned akkor, ha betéved hozzád egy vándor és neked nincsen szived, hogy kidobd, rossz időben, esőben, sárban; kénytelen vagy hajnalban felkelni, hogy este beérkezzél a jegyzőhöz, hogy megtegyed a jelentést s aztán addig az a vándor talán már nem is lesz ott nálad. Ez az élet, ez a praxis. Én azt hiszem, hogy az, a mit az élet kiván meg, összeegyeztethető azzal, a mit a miniszterelnök ur hangoztatott, t. i. én nem tartom azt az inditványt, a melyet Buzáth Ferencz képviselő ur tett, olyannak, mint a mely egyedül a községi biró kezébe akarja letenni a bejelentést. Méltóztassék kötelezni a községi birót, kinek ugyis, mondjuk hetenkint vagy bizonyos időben, kötelessége jelentést tenni a körjegyzőhöz, sőt tovább megyek, a határrendőrség, meg a csendőrség ugyis czirkál ezekben a községekben, azoknak a járőröknek módjukban van naponta, minden második nap a községi biróknál megjelenvén, összeszedni ezeket a községi birák kezébe letett bejelentéseket és hivatalosan átküldeni a jegyzőhöz és a jegyző utján átküldeni a szolgabiróhoz.

A miniszterelnök ur figyelembe fogja venni a községeknek ilyetén természetét ugy a stájer határszélen, mint még jobban az északi és az északkeleti határszéleken, a hol a legtöbben jönnek be, és akkor nem fogja azokra azt mondani, hogy itt egy princzipium kedvéért, mert hisz ez doctrinair álláspont volna, az életnek nem megfelelő intézkedéseket kell tenni.

Én csak azért vagyok bátor a miniszterelnök ur figyelmét felkérni, miután véleményét előre kijelentette ebben a dologban; azonban én azt hiszem, hogy ő maga, ha figyelmet fordit ezekre a községekre és a dolog praktikumát veszi, talán mégis eltér az előbb kijelentett álláspontjától és meg fogja találni az ő közigazgatási tudományával azt a módozatot, a melylyel, ha mindjárt nem is kényszeritjük azt a szegény parasztot arra, hogy 20 kilométer utat 24 órán belül egy egyszerü vándor miatt megtegyen, még azt az u. n. nagy princzipiumot nem fogjuk megsérteni. Ennélfogva én arra kérem, kegyeskedjék fontolóra venni a határszéli községeknek majdnem mindig ilyen természetét, hisz ott alig van olyan rendezett község, a milyenről itt szó van; méltóztassék a dolognak ezt a természetét figyelembe venni és nem doctrinair szempontból venni a kérdést, hanem ugy, a mint a praktikus élet megköveteli. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én elismerem azt, hogy az ország határszélén és olyan vidékeken, a hol nagyon sürüek bár a községek, de kicsik, igen sok község képez egy körjegyzőséget, a melyek aztán meglehetősen el vannak szórva, hogy ott bizonyos nehézséggel jár az, hogy a bejelentést a jegyzőnél kell tenni. Ezt én elismerem. De, t. képviselőház, oly fontossággal bir az az elv, hogy az ellenőrzés hatályos legyen és hogy, a mint előbb voltam szerencsés illusztrálni, mindjárt az első beszivárgásnál megfogjuk a beözönlést, hogy én ettől az elvtől eltérni nem tudnék. De beismerem, hogy lehetnek oly vidékek vagy oly esetek, — majd a tapasztalás megtanit bennünket arra, — hogy ha nehézségek vannak, akkor talán találunk majd módot azok legyőzésére is. Talán a végrehajtási rendeletben és később a törvény alkalmazásánál lehet valami módot találni, hogy az előljáróság utján, a körjegyzőknél vagy ilyen valami módon történjék a bejelentés, — nem akarok obligát nyilatkozatot tenni, — a mi esetleg megkönnyiti mégis a bejelentést az illetőre nézve, a ki bejelenteni tartozik a nála lakást vagy szállást kereső idegent.

Talán lehet valamit találni, ami egy kissé könnyit a helyzeten, a mivel azonban nem adjuk fel az elvet, mert azt én semmi körülmények között nem szeretném feladni. Talán a t. képviselő ur belenyugodnék abba, hogy a törvény végrehajtásánál mutatkozó, felmerülő tapasztalatoknál fogva és azok alapján majd intézkedni fogok az iránt, hogy megkönnyittessék ez a teher, a mit itt mindenkire rovunk, a mely teher azonban nem mindennap fordul ám elő; mert elvégre nem nagyon gyakori az az eset, hogy valaki magához befogad egy idegent, miután pláne figyelmeztetve lesz, hogy jött-

ment embert nem lehet csak ugy egyszerüen befogadni, mert azzal kötelezettségek is járnak.

Talán ez a t. képviselő urat megnyugtatni alkalmas. *(Tetszés és helyeslés jobbfelől.)*

Nyegre László jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! Én is Buzáth Ferencz t. képviselőtársam módositásához járulok hozzá. Én nem fogadhatom el a t. miniszterelnök ur elvi álláspontját, a mely abban kulminálódik, hogy elvi szempontból nem járul ahhoz, hogy egy községbeli az ő előljáróságánál jelentse be, hanem menjen a körjegyzőséghez. Én sokkal több garanciát látok abban, hogy az a biró, a kit a községbeliek választanak meg, kötelességét pontosan fogja teljesiteni és óvakodni fog valamitől, a mivel én nagyon gyakran találkoztam, a néppel való érintkezéseim folyamán, t. i. óvakodni fog a közigazgatási hatóságoknál szokásos zaklatástól. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Nagyon könnyen megeshetik az, hogy bizonyos időszakokban, a mikor a közigazgatás zaklatni kiván — és a t. miniszterelnök ur sem tagadhatja, hogy elég gyakoriak az ilyen esetek is — a törvénynek ezt a paragrafusát arra fogják felhasználni, hogy a szegény, amugy is túlterhelt állampolgárokat zaklassák, birságolják és megbüntessék. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* A törvénynek az a rendelkezése, hogy az illető községbeli köteles elmenni a körjegyzőséghez, — s tudvalevő, hogy bizonyos vidékeken a körjegyzőségekhez jutni némelykor egy napi utat is igénybe vesz — arra fog szolgálni, hogy az ilyen községbelit, ha az a 24 órát pontosan be nem tartja, szigoruan megbüntetik, *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* sőt még abban sem kételkedem, hogy ilyen időszakokban — ha szükséges lesz — még nyakukra is küldenek bevándorlókat csak azért, hogy ne teljesithessék kötelességeiket. *(Mozgás.)* A t. képviselőtársam ugy tesz, mintha ilyen nem is történnék. Hát higyje el t. képviselőtársam, hogy mi, akik szanaszét járunk az országban, fájdalommal tapasztaljuk azt, hogy némely közigazgatási hatóságok nem abban találják kötelességük teljesitését, hogy a népnek utbaigazitó atyái legyenek, hanem abban, hogy a népet zaklassák, hogy a népet rontsák. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Én meg vagyok győződve arról, hogy a t. miniszterelnök urtól távol áll ezen szándék, ámde ő sem kezeskedhetik a legutolsó körjegyzőért is.

Ezen oknál fogva én Buzáth Ferencz t. képviselőtársam inditványát fogadom el és nem a t. miniszterelnök urét. *(Helyeslés a néppárton.)*

Még egyre vagyok bátor a t. miniszterelnök urat figyelmeztetni. *(Halljuk! Halljuk!)* Magam is igen megsinylettem, és sajnos tapasztalataim vannak a körjegyzők között abban az irányban, hogy a körjegyzők — tisztelet, becsület a kivételnek — többnyire egy olyan materialéból származnak, a mely nem igen bizalomgerjesztő. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Megmaradnak egy községben, nem is választja a község, hanem több községből alkotott körjegyzői kerület választja. Tág tér nyilik itten a főbiró akaratának érvényesülésére, *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* ugyannyira, hogy én ma is tudok egy esetet elmondani, hogy egy község, a mely agyon volt nyomorgatva tiz éven keresztül körjegyzők által, a mely nyomorgattatás annak a községnek legalább is 10—15.000 forintjába került elsikkasztott adók fejében, most, midőn egy körjegyző jelentkezik, a kit a község meg akar választani, a község azt azért nem választhatja meg, mert az illető főbiró strohmannok által kizárja a kandidációból. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* S ha ezen ügy nem lesz orvosolva addig, mig a belügyi tárcza költségvetését tárgyaljuk, ugy a belügyi tárcza költségvetésének tárgyalásánál nevek felemlitésével is elő fogom adni ezt az esetet. *(Helyeslés a néppárton.)*

Már most, ha az ilyen körjegyző a bejelentést nem irja be az illető lajstromba, jön az utód, nem találja a lajstromban és azt a szegény embert, daczára annak, hogy nehéz munkával tett eleget törvényes kötelességének, meg fogják büntetni. Egyszerüen azt mondja az uj körjegyző: nem találom a bejegyzést a lajstromban, az illető nem jelentette azt be, mert különben elődöm mindenesetre bejegyezte volna és igy ráhuzza arra a szegény emberre a büntetést.

Ezért sem fogadhatom el a t. miniszterelnök ur módositását, s nagyon kérem, méltóztassék a szegény népre gondolni s legyen meggyőződve arról, hogy mi nem akarunk akadékoskodni. Túl vagyunk a törvényjavaslatnak elvi álláspontján, a többség azt elfogadta, segitsünk tehát a népen a részleteknél annyira, a mennyire csak lehet. S kérem a t. miniszterelnök urat még arra is, ne méltóztassék elzárkózni egy inditvány elől csak azért, mert az ellenzéktől jön. Nem az a czél vezet bennünket, hogy igazunk legyen, hanem hogy könnyitsünk a népen; ne terheljük tehát azt ujabb zaklatással, hiszen az anyakönyvvezetés amugy is elég sok nehézséget okoz neki, hanem adjuk meg a községi birónak ezt a jogot, mert ő közelebb lévén, sokkal hatályosabban gyakorolhatja azt, mint a távol lakó körjegyző. Buzáth Ferencz képviselőtársam inditványát fogadom el. *(Helyeslés a neppárton.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Azt hiszem, nem egyszer adtam jelét annak, hogy sohasem utasitottam vissza ilyen törvényjavaslatok tárgyalásánál, tehát nemcsak ennél, egy inditványt azért, mert az az ellenzéktől jön. Minden inditványhoz érdemileg hozzászólok és igen sok inditványt fogadtam el a mult törvényjavaslatnál, *(Igaz! Igaz! balfelől.)* a kivándorlási törvényjavaslatnál, az ellenzék tagjai, sőt éppen Simonyi Semadam képviselő ur részéről

is. Ilyen szempont tehát engem nem vezet. Én csak egyet nem akarok, azt, hogy mikor a bevándorlás megakadályozására alkotunk törvényt, ugyanakkor azt hatálytalanitsuk, mert ha az ellenőrzés nem hatályos, ugy a törvény a bevándorlás megakadályozásának czélját el nem éri. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

A mi azt a terhet illeti, a mivel a bejelentés jár, erre nézve vagyok bátor felemliteni, hogy itt nem arról van szó, hogy minden embernek a községi bíróhoz, vagy körjegyzőhöz kell elmennie, hanem csakis annak, a ki szállást ad külföldi számára. Ez nem mindennapi dolog. Legyenek az illető szállásadók óvatosak s ha nem akarnak eljárni, ugy ne adjanak külföldinek szállást. Gyakori vagy állandó teherről tehát nincsen szó.

Azonban azt a kijelentést teszem, — és méltóztassék azt tudomásul venni, mert a törvénybe nehéz beletenni, hamarjában nehéz szövegezni, de általában is nehéz ilyet a törvénybe bevenni, hogy a végrehajtási rendeletben, a mint előbb is mondottam, hogy segiteni akarok a dolgon, most konkréte is megmondom, szándékozom gondoskodni arról, hogy ott, a hol községi jegyző nem lakik helyben, vagy távol lakik, azon községekre vonatkozólag az illető lakó a községi biró utján tehesse meg a bejelentést. (*Élénk helyeslés.*) Ezt értettem előbb is az alatt, a mit mondottam. Most kifejezem konkréte és kijelentem, hogy a végrehajtási rendeletben ilyen módozatról fogok gondoskodni, a mikor is, azt hiszem, minden aggály megszünik. (*Élénk helyeslés.*)

Buzáth Ferencz: T. ház! A miniszterelnök ur ezen megnyugtató kijelentése után módositásomat visszavonom.

Elnök: Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom. Következik a szavazás.

Az első és második bekezdéshez semmiféle módositás nem adatott be s igy azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatik. (*Helyeslés.*)

A harmadik bekezdéshez, miután Buzáth Ferencz képviselő ur módositását visszavonta, a miniszterelnök ur által proponált pótlás tétetnék. Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a t. ház ezt a pótlást elfogadja. (*Helyeslés.*) A negyedik bekezdést a ház elfogadta. Az ötödik bekezdésre nézve pedig a »budapesti« szó helyébe »székesfővárosi« szót proponálta a miniszterelnök ur. Azt hiszem, erre a módositásra nézve is kijelenthetem, hogy ezt a ház elfogadja. (*Helyeslés.*) A 6-ik, 7-ik és 8-ik bekezdésre vonatkozólag semmiféle módositó javaslat nem tétetvén, azt hiszem, kijelenthetem, hogy azokat a ház elfogadta. (*Helyeslés.*) Végül a szakasz utolsó bekezdése helyébe a miniszterelnök ur a következő szöveget proponálja (*olvassa*): »A székesfővárosi m. kir. államrendőrség bejelentési hivatala azoknak a külföldieknek megérkezésére vonatkozó bejelentésekről, kiknek eltávozása a megérkezésüktől számitott 15 napon belül be nem jelentetett, ezen határidő leteltétől, a külföldieknek később történt eltávozására vonatkozó bejelentésekről pedig a bejelentéstől számitandó 3 nap alatt a székesfőváros tanácsát értesiti.« Kérdem a t. házat, hogy az eredeti szöveget vagy pedig a miniszterelnök ur által proponált szöveget fogadja-e el? (*Felkiáltások*: *A miniszterelnök javaslatát!*) Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház az eredeti szöveg helyett a miniszterelnök ur által proponált szöveget fogadta el. (*Helyeslés.*)

Következik a 3. §.

Gr. Teleki Sándor jegyző (*olvassa a törvényjavaslat 3. § át*).

Rátkay László jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) A 3-ik §-nak tervbe vett rendelkezése következőleg hangzik (*olvassa*): »Ha a külföldi a község területén lakni szándékozik, ezt a szándékát az I. foku rendőri hatóságnál megérkezésétől számitandó 15 nap alatt bejelenteni, egyuttal személyazonosságát, valamint állampolgárságát és szükség esetén erkölcsi előéletét igazolni tartozik.«

T. képviselőház! A gyakorlatban azzal a jelenséggel találkoznunk, hogy azon külföldiekre nézve, a kik bizonyos okokból az ország területéről eltávolittatnak, ez az eltávolitás igen nagy nehézségekbe ütközik, azon oknál fogva, mert a tolonczhatóságnak mindenekelőtt az illetőknek illetékességi helyét kell megállapitania, a mi néha hetekig, sőt hónapokig is eltart. Ez a körülmény indit engem arra, hogy javasoljam, hogy a törvényben mondjuk ki azt, hogy az illető külföldi ne csak állampolgárságát, hanem illetékességét is tartozzék igazolni. Szükséges ez azért, t. ház, hogy ha valaki rászolgált arra, hogy az állam területéről eltávolittassék, akkor a tolonczhatóságnak az illető személyére vonatkozó minden adat kezében legyen, ugy hogy az itéletet azután végre is hajthassa. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Ugyancsak e szakaszban az is foglaltatik, hogy szükség esetén tartozik az illető erkölcsi előéletét igazolni. A mint a törvényjavaslat általános vitája alatt tartott beszédemben is emlitettem, a községi törvényben elő van irva az, hogy azon esetben is, ha egyik községből a másikba akar átmenni valaki, akkor is tartozik erkölcsi előéletét igazolni. De különben nálunk a gyakorlatban más tekintetben is el van fogadva ez az elv; hiszen ha t. képviselőtársaink közül bárki is valamely állásra pályáznék, tartoznék erkölcsi bizonyitványát a kérvényéhez csatolni. Mig tehát belföldiekkel szemben nemcsak a lakhatási engedélyek tekintetében, hanem az esetben is, ha valamely állásért akarnak folyamodni, föltétlenül elő van irva az, hogy tartoznak erkölcsi előéletüket igazolni, addig ezen törvényjavaslatban ezt a külföldiektől csak esetleg követeljük meg. De, t. ház, ez volna a törvényjavaslatban az egyetlen garanczialis intézkedés, a melylyel meg lehetne akadályozni

azt, hogy a hatóság ne rovott előéletü embereknek adjon a községekben letelepülési engedélyt, és ennek folytán a 3-ik §-hoz azon módositást vagyok bátor ajánlani, hogy a 3. §-ban ezen szó: »állampolgárságát« után vétessenek be az »illetékességi helyét is« szavak, továbbá ki volna hagyandó az ezután következő két szó: »szükség esetén«, vagyis feltétlenül legyen az előirva, hogy ha valaki egy községben le akar telepedni, akkor erkölcsi előéletét igazolni tartozik. Ajánlom a t. háznak módositásom elfogadását. (*Helyeslés a néppárton.*)

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Két módositást inditványoz a képviselő ur.

Az illetékességi helyét kivánja, hogy bizonyitsa az illető és nemcsak állampolgárságát. Ez egy kissé nehéz, mert vegyük az esetet gyakorlati szempontból. Valaki ide jön és 15 napnál tovább akar itt tartózkodni és lakni, nemcsak az északkelcti vármegyékben, de a dunántúliakban vagy a nyugatiakban is, hisz általában az egész országra szól a törvény. Igy előállhat az az eset, hogy olyan elemek is, a melyeknek az itt lakása ellen semmi legkisebb aggály sem forog fenn, hanem ellenkezőleg kivánatos, hogy itt legyenek, alá lesznek akkor vetve annak, hogy illetőségüket tartoznak kimutatni. Pedig, kérem, az az illetékesség kimutatása sokszor nagy dolog; néha nem, de néha nagy, különösen ha arról van szó, hogy az az illetékesség aztán egészen preczize és jogilag megállható illetékesség legyen. (*Ugy van! Igaz!*) Én igen sok embert ismerek, a ki hamarjában nem tudná megmondani, hogy hová illetékes. (*Ugy van! Ugy van!*) És igy ha elfogadhatnám is a módositást, akkor is csak azzal a módositással fogadhatnám el, hogy ehhez is tegyük hozzá, hogy »szükség esetén«, t. i. ha az illető hatóság megkivánja, hogy ne csak azt mutassa ki az illető, hogy francia, olasz, orosz, vagy galicziai, vagy lengyel, hanem, ha szükségét látja annak, hogy kimutassa, hogy honnét jő, micsoda községből, hogy akkor ezt megkivánhassa.

Ezzel a módositással tehát elfogadom az inditványt. Akkor igy szólana a szöveg: ... »valamint állampolgárságát és szükség esetén illetékességét és erkölcsi előéletét«. A »szükség esetén« után jönne az, a mit a t. képviselő ur proponál, t. i., hogy »illetőségét«.

A mi pedig az erkölcsi előéletre vonatkozó azt a módositását illeti, hogy ott a »szükség esetén« szó kihagyassék, vagyis hogy a törvény kimondja, hogy minden körülmények között kell erkölcsi előéletére magát az illetőnek igazolnia, ezt nem fogadom el, és pedig azért nem, mert nem szabad és nem tanácsos külföldieknek a bevándorlását azon esetekben megnehezíteni, a mely esetekben az kivánatos, vagyis ha olyan elemekről van szó, a kiknek itteni megtelepülése semmiféle állami érdekbe nem ütközik, sőt ellenkezőleg kivánatos. Már most akárki jönne ide, például egy külföldi vállalkozó, egy olyan ember, a ki itt az országnak hasznot akar csinálni, eljön Budapestre vagy máshová az országban és itt akar lenni egypár hónapig, neki erkölcsi előéletéről minden körülmények között bizonyitékot kellene szolgáltatni, a mi néha nagyon nehéz és az illetőre nézve nagyon zaklató. (*Helyeslés jobbfelől.*) Ezért minden körülmények között és minden esetben nem volna nézetem szerint tanácsos ezt megkövetelni. Hiszen a törvény ugy is megköveteli a főszolgabirótól és a rendőrkapitánytól, hogy, a hol szükségesnek látják, az erkölcsi előéletéről is adassanak maguknak bizonyitékot az illetővel.

Gondolom, hogy ez teljesen elégséges, annál is inkább, mert méltóztassék ezen szakasznál figyelemmel lenni a 10. §-ra. A 10. §-ban az a nagy diskréczionárius jog van megadva a rendőri hatóságoknak, hogy akárkit, a kit az országra, a közérdekre nézve aggályosnak, veszélyesnek tartanak, a ki nem tudja kimutatni, hogy itt állandóul meg tud lakni, meg tud élni a maga keresetéből és a kinek bármi tekintetben a habitusa, az egyénisége, a viselkedése olyan, hogy nem kivánatos, hogy itt Magyarországon megmaradjon, tehát hogy ellökjük magunktól, azt a rendőri hatóság minden egyéb bizonyiték nélkül, minden egyéb indokolás és igazolás nélkül egyszerüen kiutasithatja. Tehát ha oly ember jön ide, a kinek kifogásolható erkölcsi előéletéről később tudomás szereztetik, vagy a ki különben is ugy viselkedik, hogy erkölcsileg kifogásolható, akkor ki lehet utasitani. Ezzel egybekötve, gondolom, nem szükséges általánositani az erkölcsi előéletről szóló bizonyitvány szükségességét. (*Helyeslés jobbról.*) Elég az, ha benne van a törvényben, hogy ha az illető rendőri hatóság kivánja, tartozik magát erkölcsileg igazolni. Ha ezt minden esetben megköveteljük, akkor, vélekedésem szerint, nagyon messze megyünk és egy bizonyos gène-be helyezzük az illetőt, a mi aztán elriasztja tőlünk azokat, a kiket mégsem akarunk magunktól elriasztani, mert hiszen kinai falakkal nem akarjuk körülvenni az országot, különösen azokkal szemben, a kik az országnak hasznára lehetnek. (*Helyeslés jobbról.*)

Én tehát ezt a módositást nem vagyok hajlandó elfogadni és kérem a t. házat, méltóztassék azt elvetni. De igenis teszem azt a módositást, hogy a szakasz első bekezdésének harmadik sorában »állampolgárságát és szükség esetén« szavak után ez iktattassék be: »illetékességét és«. Ekkor igy szólana a bekezdésnek ezen része: »valamint állampolgárságát s szükség esetén illetékességét és erkölcsi előéletét igazolni, stb.« (*Helyeslés.*)

Elnök: Kiván még valaki szólni?

Buzáth Ferencz: T. ház! Én a miniszterelnök ur módositásához hozzájárulok és igy második módositványomtól, melylyel az erkölcsi előélet kötelező igazolását kivánom, elállok.

Elnök: T. ház! Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a határozathozatal.

Széll Kálmán miniszterelnök: Én kérem a a t. házat, hogy ezenkivül még egy stiláris módositást méltóztassék elfogadni. Ugyanis az első bekezdés első felében az áll, hogy: »az I. foku rendőri hatóságnál«. Kérem, hogy mint feleslegesek, hagyassanak ki ezek a szavak: »az I. foku rendőri« és akkor a szakasz első bekezdésének első fele igy hangzanék: »Ha a külföldi a község területén lakni szándékozik, ezt a szándékát a hatóságnál ... bejelenteni ... tartozik«. Ugy is tudjuk, hogy melyik hatóságról van szó. Csak a klarifikáczió szempontjából kérem ezt a módositást. *(Helyeslés.)*

Elnök: E szerint az első bekezdés a miniszterelnök ur kétrendbeli módositványával igy hangzanék: »Ha a külföldi a község területén lakni szándékozik, ezt a szándékát a hatóságnál megérkezésétől számitandó 15 nap alatt bejelenteni, egyuttal személyazonosságát, valamint állampolgárságát s szükség esetén illetékességét és erkölcsi előéletét igazolni s azt is kimutatni tartozik, hogy magát és családját tartósan fentartani képes.« *(Helyeslés.)*

Azt hiszem, határozatképen kijelenthetem, hogy a ház a szakaszt ezekkel a módositásokkal elfogadta.

Következik a 4 §.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a 4. §-t)*.

Széll Kálmán miniszterelnök: Itt is a »rendőri« szó a második sorból törlendő, hogy egyenlőség legyen minden szakasz szövegében. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha nem kiván senki szólani, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a 4. §-t a második sorból a »rendőri« szó kihagyásával elfogadja. *(Helyeslés.)*

Következik az 5. §.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 5—7. szakaszokat; észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 8. §-t)*.

Rátkay László jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. ház! A 8. §. rendelkezése következőleg hangzik: »Az I. foku rendőri hatóság jogositva van a bejelentések teljesitését közegei által ugy a szállodákban, mint magánházakban ellenőrizni.«

Az az aggodalmam van, t. ház, hogy ez a rendelkezés a külföldiek nagymérvü zaklatásával fog járni. Már pedig nekünk az idegenforgalom elé akadályokat gördíteni, gondolom, nemcsak hogy nem szabad, de az idegenforgalmat lehetőleg elő kell mozditanunk. Ha a törvényjavaslatnak ez az intézkedése megmarad, akkor nézzük csak, a gyakorlatban mily eredményekkel fog ez járni?

Ha egy városban pl. több szálloda van és a rendőrkapitány az egyik szállodással, mondjuk, nincs valami jó barátságban, vagy talán ellenséges indulattal viseltetik iránta, akkor a rendőri hatóságnak mindig alkalma van arra, hogy akár naponkint beküldhesse közegeit a szállodába és ott a vendégeket zaklassa. Elegendő, hogy a rendőri közegek csak mutatkozzanak a szállodában, és járó-kelő vendégeknek már fel fog tünni, hogy mit keresnek folytonosan a szállodában ezek a rendőrök? És ezzel a szállodának üzeme tönkretehető.

De ettől eltekintve, ha egyszer módjában van a rendőri hatóságnak, hogy a szállodákba beküldheti közegeit ellenőrzés szempontjából, akkor, a mint emlitettem, attól tartok, hogy ez a külföldiek zaklatásával fog járni. Másrészt kétségtelenül elismerem, hogy különösen a határszéli községekben ily ellenőrzésre szükség van. De azért, hogy a határszélen erre szükség van, egyáltalán nem indokolt és nem méltányos, hogy ezt az intézkedést az ország összes területére kiterjeszszük és a rendőrségnek feltétlenül felhatalmazást adjunk arra, hogy az ország összes szállodáiba és magánházaiba behatolhasson és az idegeneket igy ellenőrizhesse.

T. képviselőház! Az emlitett indokoknál fogva a 8. §-t törölném és helyébe a következő uj szakasz elfogadását ajánlom:

»A belügyminiszter az ország egyes részein a rendőri hatóságnak felhatalmazást adhat, hogy a bejelentések teljesitését közegei által magánházakban is ellenőrizhesse.«

Ez arra vonatkozik tehát, t. képviselőház, hogy ha a miniszter szükségét látja, hogy az ország egyes részeiben állami szempontból ellenőrizni kell a megszállt vendégeket, ne csupán a bejelentés legyen elegendő, hanem az ellenőrzés czéljából a törvény jogositsa fel a belügyminisztert, hogy a rendőri közegeket az ily ellenőrzés teljesitésére felhatalmazza.

Ajánlom módositásom elfogadását. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Visontai Soma: T. képviselőház! Én már az igazságügyi bizottság tárgyalása alkalmával kifejeztem aggályaimat ezen 8. szakaszra nézve, mert ez a szakasz messzemenő felhatalmazást ad a rendőrségnek arra, hogy egy idegen ottlétének ürügye alatt bármely magánházba behatolhasson és ott a magánlak szentségét megsértve, mindenféle zavarokat okozhasson. A 8. §. azt mondja ugyan, hogy csak a bejelentés ellenőrzése szempontjából van erre jogositva a rendőrség. Azonban méltóztatik tudni, hogy a rendészet igen sokszor mindenféle ürügyhöz és fogáshoz kénytelen folyamodni czéljainak elérése végett és igy nincs kizárva, hogy mikor a törvények a legszigorubb törvényes akadályt állitják fel arra nézve, hogy a rendőrség egy magánházba be ne hatoljon, most ez a 8. §. erre megadja neki a jogot. Igaz, hogy nálunk a fővárosi bejelentésről szóló törvény szintén foglal magában oly intézkedést, a mely szerint a rendőri hatóság ezt az ellenőrzést gyakorolhatja. Tekintetbe véve azonban, hogy itt egy tisztán policziális intézkedésről van szó, én a magam részéről csak akkor találnám ezt elfogadhatónak, ha világosan kimondatnék, hogy házkuta-

tás azonban csak ellenszegülés esetében foganatositható, vagyis ha kellő felvilágositás más módon nem nyujtatik.

En abba, amit Buzáth Ferencz t. képviselőtársam inditványoz, azért nem mehetek bele, mert hisz az ugyanazt mondja, a mit a törvény, vagyis azzal a miniszternek adnánk messzemenő felhatalmazást arra, hogy azt, a mit mi most a törvényben nem fogadunk el, rendeleti uton léptethesse életbe. Már pedig én mindig sokkal helyesebbnek találom a törvényhozásnak azt az alapelvét, hogy minden magában a törvényben határoztassék meg, mintsem ha valami rendeletre bizatik. Én tehát ezt a pótlást vagyok szives *(Élénk derültség.)* — bocsánat, vagyok bátor inditványozni.

Rátkay László jegyző *(olvassa az inditványt)*: »Házkutatást csak ellenszegülés esetében gyakorolhat.«

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Igen szivesen sziveskedem *(Élénk derültség.)* Visontai Soma t. barátom módositására a választ rögtön megadni.

Ő mint jurista, gondolom, nem fog ellentmondani, ha azt állitom, kogy a házkutatás esetei a büntetőtörvénykönyvben, a kihágási törvényben vannak szabályozva. Itt nincsen házkutatásról szó, hanem szó van ellenőrzésről és ezt az ellenőrzést mondja ki a törvény.

Beismerem, hogy ez a szakasz egy kicsit erős rendelkezéseket tartalmaz; azt is beismerem, hogy ezt elvi, doktrinér szempontból nem lehet igazolni. De higyjék meg nekem, t. képviselő urak, »qui vult finem, debet etiam velle media«. Lehetetlen ezt a kérdést bizonyos erős bizonyos megengedett diszkréczionárius, de hatályos intézkedések nélkül megoldani. Most Buzáth Ferencz képviselő ur, a kitől annyiszor hallottam, hogy a bevándorlás ellen nem védekezünk, és hogy elözönlötték az északkeleti vármegyéket azok az elemek, a melyeket ő mind kipusztitani akar, most meg azt hangoztatja, hogy lehetetlen ennyire megzaklatni a bevándorlókat és lehetetlen odáig menni, mert ez az illetőkre nézve terhes zaklatás. Vagy az egyiket, vagy a másikat; vagy azt akarjuk, hogy a bevándorlást igazán komoly, erős rendszabályokkal, a maga legitim határai közé szoritsuk, vagy pedig ne szoritsuk; ha azt akarjuk, hogy szoritsuk, akkor meg kell adni hozzá az eszközöket. Ha azt a nála lakó vagy megszálló embert az illető szállásadó eltitkolhatja, ott tarthatja magánál és az ellenőrzés nem történhetik meg, hogyha nem mehet a hatóság oda meggyőződni, akkor az az eset fog beállani, a mi történt eddig s a miből származott épen azoknak a veszélyes elemeknek ilyen szertelen módon való beözönlése. Először itt megszáll az az ember, azután elhozza a családját, elhozza a hozzátartozóit s egyszerre csak igy megszaporodik a községben, ugy, hogy senki sem tudja, hogy honnan jött. Akkor azután már nem lehet igazán nagyon komoly, bántó, az illetőknek exisztenciájába nyuló, erőszakos rendszabályok nélkül a bajon segiteni. *(Ugy van! Ugy van!)* A dolgon csak ugy lehet segiteni, hogyha már akkor, mikor az az ember ide le akar telepedni, a kinek ittlétét nem tartjuk kivánatosnak, a kit ki akarunk innen lökni, ha ezt mindjárt akkor tudjuk és konstatáljuk. Erre pedig az ellenőrzés szükséges. Ha erre megteszszük a kellő intézkedéseket, akkor a későbbi bajok nem következnek be. Egy olyan ellenőrzés, a mely az illetőkre van bizva, de a hatóság nem győződhetik meg róla, hogy tökéletesen, helyesen végrehajtatott-e, nem ér semmit. Ha a hatóságnak nem szabad utána járni, hogy megtudja, valóban bejelentettek-e azok a bevándorlók, hogy vajjon bejelentés nélkül nem jönnek-e utánuk a hozzátartozóik, akkor az egész törvényjavaslatot dobjuk sutba, akkor mondjuk meg, hogy ráállunk arra a — megengedem, a liberálizmus szempontjából védhető — álláspontra, hogy nem szükség nekünk védekezni, mert hát megvédjük magunkat minden hatósági beavatkozás és intézkedés nélkül is. Szóval, hogy nem intézményesen, hanem önnönmagunkat védjük meg a baj ellen.

Olyan sokszor hallom, hogy az álliberálizmus és más hasonló jelszavakkal intézményeket létesitettünk, a melyek az ország kárára vannak. Ezt én nem tartom helyesnek. Viszont, daczára annak, hogy liberális felfogásom bennem is aggályt keltett ez ellen, mégis elhatároztam magam erre azért a magas elvért, hogy az országot megmentsem azoktól a bevándorlóktól, a kik bele nem asszimilálódnak, a kik bele nem valók. Ezt az eszközt a salus reipublicae szempontjából szükségesnek tartom és azt mondom, hogy ez az eszköz kell, hogyha a czélt biztositani akarjuk, mert azt nélküle biztositani nem lehet.

Azért kérem a házat, hogy ezt a módositást, a mely a törvény hatályát teljesen illuzóriussá teszi, mely az élét, a botot, az eszközt kiveszi a hatóság kezéből, ne méltóztassék elfogadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Rátkay László jegyző: Simonyi Semadam Sándor!

Simonyi Semadam Sándor: T. képviselőház! Én minden tekintetben honorálom a t. miniszterelnök ur azon kijelentését, hogy ő kivételesen szigoruan akar eljárni és szigoru intézkedéseket akar tenni. De méltóztassanak megengedni, eddig a bünvádi eljárásokban mindenütt garanczián voltak az iránt, hogy az állampolgárok ne zaklattassanak otthonukban a rendőri közegektől. Ez az általános elv és princzipium. Nem terjeszkedem most ki a liberalizmus kérdésére, tisztán jogi szempontból birálom meg a kérdést. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az kétségtelen, hogy ez a paragrafus csorbát üt ezen a nagy elven. A világért sem szeretném, hogy ha mi ellenőrizni akarjuk a bevándorlást, hogy akkor mi az eszközöket ne adjuk meg hozzá. Szükséges ez épen azon esetekből kifo-

lyólag, a melyeket a miniszterelnök ur mondott, hogy egyenkint beesempészik magukat a bevándorlók. Szükséges, hogy a magánlakások ugy, mint a szállodák ellenőriztessenek. De engedelmet kérek, hogyha a rendőri közeg minden előzetes feljogositás nélkül, bármikor általánosan jogositva van a házakban megjelenni és ottan házkutatást tartani — mert hiába beszélünk, mégis csak házkutatás az, mert ha az a hatósági közeg keres valakit, akkor végignézi az egész házat — ha joga van neki a házkutatást bármely időben, bármikor megtartani, ez olyan nagymérvü kiterjesztése a rendőri hatalomnak, hogy abszolute nem egyeztethető össze az állampolgárok szabadságával és jogaival.

Ennélfogva keressük azt a módot, t. ház, a melylyel megoldhatjuk azt a kérdést, a melylyel kivételes jogokat, kivételes eszközöket biztositsunk az ellenőrzés részére, a nélkül azonban, hogy az állampolgároknak általános nagy jogát feltétlenül és minden eshetőséggel szemben feladjuk.

Méltóztassanak azt statuálni, hogy a rendőri közeg csak az esetben van jogositva házkutatást tartani, ha felettes rendőri hatóságától erre külön irásbeli utasitást kapott, és legyen köteles ezt az irásbeli utasitást a saját legalizáeziójára magával vinni, ezzel a móddal ki volnának véve az állampolgárok azon zaklatás alól, a melyet egy ilyen rendőri közeg proprio motu elkövethet, mert igy annak a esendőrnek bármikor eszébe juthat éjféli 12 órakor ezt vagy amazt a parasztot megzaklatni és felkelteni. Én tehát helyesnek tartanám, hogy ezt csak abban az esetben tehesse, hogy ha felettes hatóságától erre nézve utasitást kap. *(Egy hang jobbfelől: Ez nagyon nehéz eljárás!)* Hát kérem, az állampolgároknak ilyen imminens joga megérdemli, hogy egy ilyen kis nehézségtől ne riadjunk vissza. Tessék csak elképzelni azokat az eseteket, pedig nem akarok állandóan választási nehézségekre gondolni, de nem zárkózhatom el azok elől az esetek elől, hogy pl. választások idején, a mikor a kedélyek amugy is izgatottak, a csendőrőrjárat proprio motu, — nem akarok pártszempontból beszélni, hiszen lehetnek azok között is különféle párti érzelmüek, — de szolgálatot vélnek tenni egyik vagy másik pártnak ilyen zaklatások által. Ennek, tudjuk, hogy mindannyian ki vagyunk téve és én azt hiszem, hogy a czélt ugy is el lehetne érni, ha azt a módositást fogadjuk el, hogy csak az esetben legyen jogositva az őrjárat vagy egyszerü rendőri közeg bármikor, bárhová bemenni, hogy ha erre irásbeli legalizácziója van felettes hatósága részéről, a mely őt erre a speeziális utra vagy munkára felhatalmazza. Épen azért Buzáth Ferenez t. képviselőtársamtól eltérőleg a következő módositást vagyok bátor beterjeszteni, hogy *(olvassa)*: »Magánházakban csupán a felettes rendőri hatóság irásbeli rendelete folytán tartható házkutatás«. *(Helyeslés a néppárton.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Először is azt kell megjegyeznem, hogy a szállodák ellenőrzése, pl. Budapesten is megvan és nem is lehet másként. Méltóztassék nekem megmondani, hogy hogyan lehetne ellenőrizni azt, hogy a bevándorlottak . . .

Visontai Soma: Nem bevándorlásról van szó!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . hát a bejelentés nélkül illetéktelenül itt lakókat hogyan lehetne ellenőrizni, ha ninesen meg a rendőrhatóságnak az eszköze arra, hogy a helyszinén is meggyőződést szerezhessen magának. *(Igaz! Ugy van!)* Én ugy vélem, a mi meg van engedve Budapesten államrendészeti szempontokból, azt meg lehet engedni másutt is.

A mi azt illeti, a mit Simonyi Semadam Sándor képviselő ur felhozott, én azt belátom és a magam részéről is helyeslem, hogy itt gátat kell vetni annak, hogy visszaélések és zaklatások ezzel ne történhessenek. Hiszen a szakasz is azt mondja, — ha figyelemmel méltóztatnak elolvasni — rendőrhatóságról szól. Tehát kicsoda az? A főszolgabiró. Ez jogositva van közegei által a bejelentéseket ellenőrizni. Tehát az a esendőr, az a rendőr, vagy az a járőr magában véve ninesen jogositva, csak akkor van jogositva, hogyha erre parancsot kap.

Hanem ezt a gondolatot most már itt hamarjában nehéz volna megszövegezni. De ismételve kijelentem, hogy miután a törvény végrehajtása rendeleti uton történik, hogy minden szakasz kellőleg meg lesz magyarázva, hogy én abba a rendeletbe fölveszem, hogyha a rendőri közeg házkutatást tart, tartozik magát irásbelileg igazolni. Azt hiszem, hogy a t. képviselő ur ebbe a kijelentésembe belenyugodhatik, hiszen ez épen olyan, mint a törvénynek a kommentárja, ha rendeletben kijelentem, mint a törvény keletkezésének megmagyarázását. Ezzel azután segitve lesz. Mondom, igen szivesen beleveszem ezt a rendeletbe, természetesen ugy, hogy azért az intézkedés a hatályát ne veszitse. *(Helyeslés.)*

Simonyi Semadam Sándor: T. ház! Én a miniszterelnök ur kijelentésébe belenyugszom és módositásomat visszavonom.

Elnök: Kiván még valaki szólani, t. ház? *(Nem!)* Ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

A nyolczadik § ra vonatkozólag Buzáth Ferenez adott be egy módositást, illetőleg egy uj szakaszt proponált, Visontai Soma képviselő ur pedig egy pótlást proponált a szakaszhoz. Felteszem tehát a kérdést, hogy elfogadja-e a ház a 8. §-t eredeti szövegében, igen, vagy nem? Ha a ház az eredeti szöveget elfogadja, akkor Buzáth Ferencz és Visontai Soma módositásai elesnek. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a 8. §-t eredeti szövegében elfogadta és igy a módositások elestek. *(Zaj és felkiáltások a néppárton és a szélsőbaloldalon: Mi van a Buzáth és Visontai módositásával?)*

Elnök: Én megkérdeztem, hogy elfogadja-e a t. ház a 8. §-t változatlanul a módositásokkal szemben? Miután mindenütt igenlést hallottam, tehát kijelentettem, hogy a ház elfogadja. *(Zaj és ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Ha netalán tévedés történt volna részemről a dologban, hajlandó vagyok feltenni a kérdést ismételten, ha szavazást kivánnak a t. képviselő urak. *(Helyeslés.)* Én azt hittem, hogy miután a miniszterelnök ur felvilágositásába Simonyi képviselő ur belenyugodott, abba a többi képviselő ur is belenyugszik és elfogadja a javaslat eredeti szövegét. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon és a néppárton. Felkiáltások balfelől: Simonyi visszavonta módositását!)*

A miniszterelnök ur Simonyi képviselő ur módositását elvileg elfogadta; ezt méltóztattak hallani.

Most tehát, mert a képviselő urak kivánják, szavazni fogunk a 8. §. és vele kapcsolatban a Buzáth Ferencz képviselő ur inditványa és a Visontai Soma képviselő ur toldása felett. *(Helyeslés.)*

Visontai Soma: A házszabályokhoz kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* Minthogy az én inditványom a szakaszhoz toldást jelent, e toldásra nézve a szavazást elrendelni akkor is óhajtom, ha a képviselőház a javaslat eredeti szövegét fogadja el. *(Helyeslés.)*

Elnök: Legyünk tehát tisztában. Az első kérdés az lesz, elfogadja-e a ház az eredeti szakaszt Buzáth Ferencz t. képviselő ur módositásával szemben? A második kérdés pedig az lesz, hogy elfogadja-e a képviselőház Visontai Soma képviselő urnak toldását a második szakaszhoz. *(Helyeslés.)*

Felteszem tehát a kérdést: elfogadja-e a képviselőház a szakaszt eredeti szövegében, Buzáth Ferencz képviselő ur módositásával szemben, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azokat, a kik a szakaszt eredeti szövegében fogadják el, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség a szakaszt elfogadja.

Már most következik a Visontai Soma képviselő ur pótlása feletti szavazás.

Kérem azokat, a kik Visontai Soma képviselő ur pótlását a 8. §-hoz elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A többség nem fogadja el a pótlást.

Következik a 9. §.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a 9. §-t)*.

Elnök: Kiván valaki hozzászólani? *(Nem!)* Ha szólani senki sem kiván, azt hiszem kijelenthetem, hogy a ház a 9. §-t elfogadja. Következik a 10. §.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a 10. §-t)*.

Rátkay László jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! A 19. §. rendelkezése következőleg hangzik *(olvassa)*: »Az a külföldi, a ki magát kellően nem igazolja, a maga és családja fentartására szolgáló eszközöket ki nem mutatja, vagy a kinek az állam területén való tartózkodása az állam érdekeire, vagy a közbiztonságra és a közrendre nézve aggályos, az állam területéről, vagy bizonyos részéből a rendőri hatóság által bármikor kiutasitható, esetleg kényszer utján is eltávolitható.«

Én azon nézetben vagyok, hogy, ha valaki az emlitett okokból rászolgált arra, hogy őt tartózkodásának helyéről el kell távolitani, akkor az örökre elvesztette azt az erkölcsi alapot, hogy őt itten továbbra is megtűrni lehessen, *(Ugy van! a néppárton.)* annyival is inkább, mert a törvény már elfogadott harmadik szakaszának rendelkezése előirja, minő feltételek szükségesek ahhoz, hogy valaki egy községben letelepedjék, magát egy község kötelékébe felvétesse, mert azt pedig csak nem lehet elképzelni, hogy egy tartózkodási helyéről kitolonczolt egyénnek bármely rendőri hatóság engedélyt adjon arra, hogy más községben letelepedjék. Hiszen ilyen ember számára nem is szabad telepedési engedélyt adni. Ezért azon nézetben vagyok, hogy kihagyandó a törvénynek az a rendelkezése: »vagy bizonyos részéből.« Ha az illető rászolgál arra, hogy államellenes izgatásai, vagy a közbiztonságra való veszélyessége miatt tartózkodási helyéről eltávolitsák, ugy utasittassék ki az egész ország területéről. *(Helyeslés a néppárton.)*

Ugyancsak a 10. §-hoz uj bekezdésnek felvételét kivánnám. A törvényben ugyanis nincs intézkedés arra nézve, hogy mi történik azon külföldiekkel, kik, mondjuk, ezen törvény életbelépése előtt jöttek be az országba, pedig e törvénynek bizonyos mérvü visszaható erővel kell birnia. Ha az illetők jogokat szereztek, ugy ezeket az uj törvényben respektálni kell. Én az illetőket, azoktól megfosztani nem kivánom. Más oldalról azonban, ha az illetők ezen jogokat nem szerezték meg törvényesen, természetes, hogy nem vagyok hajlandó ezeket, mint szerzett jogokat elismerni. Én tehát a 10. §-hoz a következő uj bekezdés felvételét kérem: »Azon külföldiekre, a kik ezen törvény életbeléptetéséig jöttek be az országba, törvényesen szerzett jogaik épségben tartása mellett, ezen törvény intézkedései birnak érvénynyel.« Ajánlom mindkét módositásomnak elfogadását. *(Helyeslés a néppárton.)*

Rátkay László jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: A t. miniszterelnök ur az igazságügyi bizottságban azt mondotta erről a szakaszról, hogy ez a törvényjavaslatnak pièce de résistance-a, hogy ezen domborodik ki legjobban a törvénynek minden intencziója. Azonban ez a szakasz nagyon alkalmas arra, hogy aggodalmakat keltsen az emberben, mert olyan messzemenő hatalmat nyujt az alsófoku rendőri hatóságoknak, a milyennel ezek Európa egyik államában sem birnak, mert sehol sem bizzák a 10. §-ban foglaltakat az ilyen alsófoku ható-

ságra. Ez a szakasz ugyanis azt mondja, hogy a külföldit bizonyos feltételek mellett az országból ki lehet utasitani. Nem tesz tehát e szakasz különbséget abban a tekintetben, hogy a külföldi miért van Magyarországban, hogy csak ideiglenesen tartózkodik-e itt, hogy olyan külföldi-e, kinek a magyar állam területén való felvételét már kilátásba helyezték, de még nem egészen állampolgár, nem mondja azt sem, hogy csak olyan külföldiről van szó, a ki épen most vándorolt be ide és a kivel szemben az idegenrendészetet gyakoroljuk, a mi tulajdonképen ennek a törvénynek a czélja, hanem egyszerüen minden külföldivel szemben, akármiért jön ide, megadja a jogot az alsófoku hatóságoknak először is arra, hogy az alsófoku rendőrhatóság őt ellenőrzés alá veheti, kihallgathatja, szóval megteheti vele szemben azokat az intézkedéseket, a melyek a rendőrségnek kötelességei. Azonban megadja az alsófoku hatóságoknak azt a jogot is, a melylyel a törvényjavaslat 14. §-a szerint a megyékben a főszolgabirák és a fővárosban a főkapitány rendelkezik; megadja azt a jogot, hogy nemcsak a saját területükről utasithatják ki — a mi nagyon természetes, a midőn külföldiről van szó — hanem az egész ország területéről is kiutasithatják a külföldit.

Mit mond a törvény? Azt, hogy kiutasithatja a hatóság a külföldit, ha magát kellően nem igazolja, tehát azt is, a ki pl. fürdőzés czéljából tartózkodik Magyarországon, vagy a ki nevezetességeinket akarja megnézni, avagy turisztikai szempontból jött ide. Azt mondja továbbá, hogy »a maga és családja fentartására szolgáló eszközöket ki nem mutatja«; a mi alatt a törvény azt érti, hogy az illető hosszabb ideig akar Magyarországon tartózkodni, vagy itt akar lakást venni. Vagy azt mondja a törvény: »a kinek az állam területén való tartózkodása az állam érdekeire vagy a közbiztonságra és a közrendre nézve aggályos«; a mi a legmesszebbmenő politikai szempontokat involválja, mert rábizza a szolgabiróra, hogy az olyan egyéneket, a kiket ő szubjektive az állam érdekei szempontjából aggályosaknak tart, kiutasithassa. — Itt azonban kiemelem, hogy a törvény nem is a »veszélyes«, hanem az »aggályos« szót használja. Vagy azt mondja tovább a szakasz: »a közbintonságra és a közrendre nézve aggályos«. Ha tehát az a szolgabiró ezt szubjektive igy látja, akkor az illetőt kiutasithatja. Ne méltóztassék azonban azt hinni, hogy ez a teljesen orosz izü rendelkezés talán mérséklést nyer azáltal, hogy ehhez a felsőbb hatóságnak hozzájárulása szükséges, mert méltóztatnak tudni, hogy vannak törvényeink, és ilyen a közigazgatás egyszerüsitéséről szóló törvény is, a melyek azt a jogot is megadják az alsófoku hatóságnak, hogy azon esetben, ha ilyen rendelkezést mond ki, akkor jogositva van a felebbezésnek birtokonkivüliségét is kimondani, vagyis a főszolgabiró, avagy Budapest fő- és székvárosában a főkapitány bármely idegen állampolgárt a saját szubjektiv felfogása szerint a jogerősségre való tekintet nélkül az ország területéről kiutasithat.

Ez nem olyan egyszerü dolog ám és ezért azt tartom, hogy nem szabad magunkat a bevándorlás nagy hátrányainak hangoztatása által és a bevándorlási körülményeknek örökösen szemünk elé való varázsolása által elbéditani engednünk, mert itt már nemcsak bevándorlásról van szó, hanem a politikai birálat, az állami és az államrendi szempontoknak mérlegelése mellett egy rendkivül messzemenő jogot adunk olyan hatósági közegeknek, a kiknek sem hatásköre, sem tájékozottsága és felfogása nem alkalmas arra, hogy biráskodhassanak azon kérdés fölött, hogy egy idegen polgárt minden további jogorvoslat nélkül az ország területéről kiutasithatnak-e vagy sem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hogy ez nemzetközileg milyen bonyodalmakra szolgáltathat okot, hogy a nemzetközi szerződések mennyire érinthetők az ilyen intézkedések által, arra nézve hivatkozom az utóbbi évtizedekben előfordult számos esetre, a melyek Svájcz és Németország, illetve Franczia ország és Németország között merültek fel. Voltak azonban ilyen természetü esetek nálunk is. Ezek mutatják, hogy mit jelent az, hogyha rövidlátásból, vagy a helyzetnek helytelen megitélése folytán egy idegen vagy külföldi állampolgár az ország területéről egyszerüen minden további nélkül kiutasittatik.

Benedek János: Pl. a politikai menekültek! *(Mozgás.)*

Visontai Soma: Annál fontosabb ez a szakasz, mert nekünk nemzetközi szerződéseink is vannak egyes államokkal, a melyek a legmesszebbmenő óvatossággal állapitják meg, hogy mikor tartozunk mi egyes idegeneket kiszolgáltatni. Már most tessék szem előtt tartani azt, hogy van egy nemzetközi szerződésünk, a mely nem engedi meg a kiszolgáltatást és azt a legmesszebbmenő kautelákhoz köti. Már most hozzánk jön egy egyén, a ki, mondjuk, politikai üldözéssel szemben menedéket vél találhatni nálunk, vagy egy olyan büneselekmény elkövetése után jön ide, a mely miatt a másik állam sem szolgáltatná ki a mi állampolgárainkat, egyszóval olyan körülmények forognak fenn, midőn a nemzetközi szerződések az ő kiszolgáltatását nem engedik meg és midőn ő itt abban a tudatban él, hogy itt nemzetközi szerződésekről van szó, hogy egy szabad alkotmányos országban tartózkodik, a hol legalább is azt a jogot adják meg az idejövő politikai menekülteknek — hiszen a nemzetközi szerződésekben mindenkor csak közönséges büntettesekről van szó, — a melyet megad minden más czivilizált európai állam, tehát midőn azt hiheti, hogy őt a törvény és a nemzetközi szerződések védik. Amde itt van vele szemben ez a 10. §., a mely megadja a főszolgabirónak a jogot, hogy a felsőbb hatóság tudta

nélkül bizonyos szempontoknál fogva őt innét kiutasitsa. Mit látunk mindebből, t. ház? Azt, hogy mig a kiszolgáltatáshoz, a mely pedig törvényen alapszik, más és magasabb fórumokat szab meg a törvény, addig a kiutasitást rendészeti uton engedi meg egyszerüen a szolgabiró által, a mit sehol másutt nem találunk. Hogy ez másutt csakugyan nincs igy, erre nézve van szerencsém hivatkozni pl. az 1849-ik évi franczia törvényre, a mely alapul szolgált a német birodalmi törvény megalkotásánál is, a hol három kategoriát különböztet meg a törvény.

A mi törvényeink szerkesztésénél ugyanis az a rossz, hogy minden kategorizálást mellőznek. Ott a belügyminiszter van jogositva kiutasitani az oly egyént, a ki rövid tartózkodásra, egyszerüen látogatásra jött Franczia országba; ott a belügyminiszter van jogositva bizonyos feltételek mellett kiutasitani azt az egyént is, a ki Franczia országban lakhatási engedélyt nyert, a határkerületekben azonban a prefektus van jogositva a kiutasitást gyakorolni, de ezt is csak ugy, hogy erről a belügyminiszternek azonnal jelentést tesz és csak az esetben, hogyha a jelentés megtétetett, van jogositva a hatóság ezt a messzemenő intézkedést foganatba venni.

Megjegyzés tétetett arra nézve, hogy csak külföldiekről van itt szó. Én tökéletesen értem azt, hiszen a javaslatot általánosságban e miatt el is fogadtam, — hogy a külföldiekkel szemben egészen más szempontok veendők figyelembe, mint az itt lakókkal szemben. Nagyon jól méltóztatnak tudni, hogy azt a kiutasitást, a melyet magyar honossal szemben gyakorolnak, Magyarországon adminisztrativ uton eszközlik, midőn az egyik kerületből a másikba utasitják ki az illetőt. Ezt én majdnem évenkint szó tárgyává teszem, hogy ebben sokszor a költözködési, sokszor a személyes szabadság szenved sérelmet.

Nagyon jól tudom, hogy nagy különbség van honpolgárok és nem honpolgárok közt. De ha nem honpolgárokról van is szó, hanem külföldiekről, mi mint czivilizált állam, talán csak még sem adhatunk az alsófoku közigazgatási hatóságnak olyan jogot, a melynek teljesitésére szerintem először képtelen, és a melyet vélekedésem szerint nem gyakorolhat a nélkül, — és ezt itt Ugron Gábor t. képviselőtársamnak jegyzem meg — hogy be ne várja a belügyminiszternek, vagy az alispánnak a jóváhagyását. Az én felfogásom szerint ez oly messzemenő jog, a mely a szolgabirót nem illetheti meg.

De helytelennek tartom még ebben a szakaszban az »aggályos« szót is, mert a mi törvényeinkben elfogadott kifejezés a »veszélyes« szó, t. i. ha valaki az állam érdekeire vagy a közbiztonságra, vagy a közrendre nézve veszélyesnek találtatik. Én tehát a »veszélyes« szóban látom annak objektiv ismérvét, mely ezt az állapotot kifejezi. Ennélfogva kérni is fogom, hogy méltóztassék elfogadni ezt a kifejezést, a mely a többi törvényeinkben is benne van. Ha mi a szolgabirónak megadjuk ezt a jogot, és ha mi — mert ne tessék mindig a bevándorlott zsidókat szem előtt tartani, hanem tessék a helyzetet komolyan venni és ezt szem előtt tartani, Magyarországon, a melytől ugy is irtóznak és a melyet ugy is kerülnek az idegenek, — ilyen muszka-paragrafust iktatunk a törvénybe, akkor nem lesznek valami előnyös véleménynyel irántunk a külföldön. Szóval, hogyha ilyen messzemenő hatalmat adunk egy alsóbb közigazgatási hatóságnak, ez a közigazgatási üldözéseknek azt a sokféle nemet, a melynek most tanui vagyunk, még egygyel szaporitja, mert miről van itt szó? Arról, hogy — és itt nem beszélek arról, hogy ha veszélyes valaki az államrendre, — hisz kell lennie egy rendőri hatóságnak, mely az államrendre és az állam érdekeire veszélyes embereket kiutasitja, kiutasittassék az egész ország területéről, mert ebben az esetben nem lehet többé részleges kiutasitásról szó, mint ezt módositásom is mondja, — hogy egy alsófoku rendőri közeg, a fővárosban a főkapitány, a vidéken a szolgabiró az ő egyéni hajlamai és érzéke, az ő optimisztikus vagy pesszimisztikus felfogása szerint itéli meg azt, hogy aggodalmakat érez-e vagy nem, hogy tehát ő objektiv ismérv nélkül bárkit, a ki ide bejön a külföldről, az alsófoku rendőri hatóság elzárhat vagy Magyarország területéről egyszerüen kiutasithat, a mit én kerülni akarok. Kiutasithat és zaklathat ő egyéb okból is, ha ily hatalmat adunk kezébe, a mit most bővebben részletezni, tárgyalni nem akarok. Módositásom ennélfogva az aggályos szóra is kiterjed, mert — amint mondám — ezt én ki akarom kerülni. Van azonban itt még egy kifejezés, a melynek kellő magyarázatát a törvényben nem látom, és a mely tehát magyarázatra szorul. A 10. szakasz ugyanis azt mondja: »hogy a ki magát kellően nem igazolja, a maga és családja fentartására szolgáló eszközöket ki nem mutatja« stb.

Minden ember, aki a törvényt elolvassa, eszköz alatt egy érezhető valamit, tehát csak vagyont vagy pénzt érthet, daczára annak, hogy a törvényjavaslat indokolása azt fejtegeti, hogy ez a törvény nem követi a többi törvény ama módját, hogy pénz kimutatásához köti az ittmaradhatást, mert azt mondja az indokolás, még pedig nagyon helyesen, hogy ezzel a legnagyobb visszaélések történhetnek. Az illető ugyanis szerez magának annyi pénzt, a mennyit ki kell mutatnia és a mikor kimutatta, szépen visszaadja annak, a kitől kapta. Helytelen tehát, hogy azok, a kik pénzt mutatnak ki, előnyben részesülnek azokkal szemben, a kik idegenek bár, de Magyarországon már becsületes munkaszerződéssel birnak, szakmabeli munkájukkal talán hazánknak, hazánk nemzetgazdasági é'etének hasznára válnak. Mivel a szövegből azt kimagyarázni, hogy itt eszköz alatt nemcsak vagyont és pénzt, hanem munkát is kell érteni, nem lehet, módositásom arra is fog vonatkozni, hogy ez világ-

gosan kifejeztessék. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A 10. §-hoz ezek alapján a következő, a hatáskörre is vonatkozó módositást ajánlom:

»A rendőri hatóságot a jelen szakasz eseteiben gyakorolja Magyarországon:

a) kis- és nagyközségekben a főszolgabiró felterjesztésére, városokban a rendőrkapitány felterjesztésére a vármegye alispánja;

b) Budapest székesfővárosban a főkapitány felterjesztésére a belügyminiszter; Horvát-Szlavonországban az ottani törvények szerint illetékes másodfoku politikai hatóság.«

Budapestre nézve, méltóztatnak látni, egy kis különbség van, a mennyiben a főváros területén a kiutasitási jogot egyenesen a belügyminiszternek kivánom megadni. Ez összefügg a törvénynyel, mert a belügyminiszter ur elsőfoku hatóságnak a fővárosban a főkapitányt tette meg, a ki különben másodfoku hatóságot gyakorol. Egyébiránt az ország székesfővárosa forgalmának fontossága megkivánja, hogy ha nem is az egész országban, de a fővárosban első fokban a belügyminiszter gyakorolja a kiutasitás jogát, a mint az Franczia országban és egyebütt is történik. Mondom, én a fővárosban nem adnám meg másnak ezt a jogot, csak a belügyminiszternek, minélfogva e szerint szerkesztettem módositásomat is.

Másik módositásom vonatkozik arra, hogy jobban fejeztessék ki az, hogy mit értsünk az eszköz szó alatt, és hogy itt nemcsak pénz értendő. Ebből a czélból tehát itt közbeszurandó a következő: »vagy szerződéses, vagy iparszerü vagy egyéb szakmabeli foglalkozás.« E szerint a szakasz igy hangzanék: »Az a külföldi, a ki magát kellően nem igazolja, a maga és családja fentartására szolgáló eszközöket vagy szerződéses vagy iparszerü, vagy egyéb szakmabeli foglalkozását ki nem mutatja.« Ebben a munkának tisztelete is kifejezést nyer. Ne adjunk előnyt a puszta eszközök kimutatásának, hanem helyezzük vele legalább egy rangba a becsületes munkát is.

Van még egy módositásom, a mely toldásjellegü. Ez a következő: »Ugy a kiutasitás, valamint a kényszer utján való eltávolitás csakis a határozatnak jogerőssége után hajtható végre.«

A szakaszban foglalt »aggályos« kifejezésre nézve is van módositásom, a melynek lényege, hogy az »aggályos« szó helyébe a »veszélyes« szó tétessék.

Ezeket vagyok bátor a t. képviselőház szives figyelmébe ajánlani és kérem ezen módositásaimat elfogadni.

Rátkay László jegyző: Simonyi Semadam Sándor!

Simonyi Semadam Sándor: T. ház! Visontai Soma t. képviselőtársam inditványai olyanok, a melyek a törvény czélját meghiusitani alkalmasak. *(Mozgás.)* Ő nagyon hangzatosan bele keverte a kiutasitás kérdésébe a kiadatás kérdését és ennek a két dolognak ügyes előterjesztésével óhajtott hangulatot csinálni javaslata mellett. Engedelmet kérek, nagy differenczia van a kettő közt; ő ezt nagyon jól tudja; neki abszolute nincs szüksége arra, hogy én ezt részletezzem és ezért csak egy pontra hivom fel a t. ház figyelmét.

Nagyon helyesen mondotta a miniszterelnök ur az igazságügyi bizottság tárgyalásán, hogy ez a javaslat pièce de resistance-a, ez az igazi ereje, mert e nélkül a szakasz nélkül az egész törvény nem ér semmit. Ha mindazok az elemek bejönnek, — ne beszéljünk mindig a zsidókról — a kiknél a kiadatási törvény volna figyelembe veendő: én azokat az elemeket nem tartom olyan tisztességeseknek, olyan jóknak, hogy azokat ki ne utasitanók. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: De mennyire kiutasitanók!)* Én azok között a galicziai zsidók között több tisztességest találhatnék, mint azok között a rablógyilkosok és anarchisták közt, akik azért jönnek át Romániából, mert mi nem adjuk ki a rablógyilkosokat. Azokat az elemeket sokkal veszélyesebbeknek tartom, mint a galicziai zsidókat, pedig ezek is elég veszedelmesek.

Szüllő Géza: Ezek indirekt gazemberek, amazok pedig direkt gazemberek.

Simonyi Semadam Sándor: Ennélfogva ne zavarjuk ezt a két fogalmat semmikép se össze.

A kiutasitás nem jelent mást, mint hogy tudtára adatik az illetőnek, hogy állj odább; nem kötelezzük arra, hogy menjen vissza oda, a hol a kriminalitását elkövette, és a hol megbüntetik, hanem azt mondjuk neki: menj olyan országba, a mely hajlandó az olyan urakat szivesen látni, a kik otthon a büntető törvénykönyv szakaszaival kollizióba jöttek.

Azután ne méltóztassék egyet elfelejteni t. képviselőtársamnak: a tolonczszabályzatban teljesen hasonló intézkedés van, tehát novum tulajdonképen nincs is ebben a törvényben. Uj csak az, — és ez nagyon helyes, — hogy a mi eddig belügyminiszteri rendeletben volt, az most törvényjavaslatban szabályoztatik. Egyben igaza van, — de talán ez sem a törvény hibája, hanem a közigazgatás hibája, — abban t. i., hogy az elsőfoku rendőri hatóság, a szolgabirák, nem mindig állanak azon a nivón, hogy minden tekintetben teljes megnyugvással kezükre lehetne bizni ezt az éles fegyvert. De hát faute de mieux, nincsen más, el kell fogadni, hanem sürgősen követelni kell, hogy méltóztassék a közigazgatás javitásában megtalálni azt a módot, hogy elsőfoku rendőrhatóságaink legyenek olyan jók, mint bármelyik más külföldi állam ilynemü hatóságai.

Én nem perhorreskálnám azt, hogyha az alispán volna az első fórum, ha ez egyáltalában kivihető és praktikus szempontból felfogva a dolgot, megengedhető volna, mert az alispánnak az ő megyéje területén, — mondjuk, valamely felsőmagyarországi megyében, hol a zsidókra,

vagy valamely más nagy vármegyében, a hol nem a zsidókra gondolunk, hanem azokra, a kik kriminalitással jöttek be Magyarországba, — sokkal több egyéb dolga van, semhogy számon tartsa, hogy ebben, vagy amabban a községben hány olyan atyafi van, a kire ezt a szakaszt lehetne alkalmazni; a szolgabirónak ellenben a maga kis körében, annál is inkább, mert a járőrök, esendőrök, körjegyzők jelentései nála futnak össze, közvetlen tudomása van erről, ennélfogva ő van első sorban hivatva határozni.

Azután figyelmébe ajánlom a t. háznak a kémkedésre vonatkozólag már alkotott törvényeket, vagy legalább is szabályokat. Minálunk ez a fogalom természetesen terra incognita, holott pedig legalább is áll annyira érdekünkben, mint bármely más nemzetnek, hogy ne türjük a kémkedést Magyarország területén. Ez a szakasz, én szerintem, ha nem is czélozza, de mindenesetre alkalmas arra, hogy nálunk a kémkedés tekintetében fennálló hiányokat pótolja.

Visontai Soma t. képviselőtársam a pénzösszeg-kimutatási-kérdést is kifogásolja, és azt mondja, hogy azt a pénzt kézről-kézre lehet adni, és ennek folytán ki lehet játszani a törvénynek ezt az intézkedését. De bocsánatot kérek, hiszen mely törvényt nem lehet kijátszani? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Azzal az intézkedéssel, a melyet ő kiván, hogy t. i. szerződést tudjon az illető produkálni, nem érjük el a czélt, mert ezt a szerződést még jobban fogják kézről-kézre adni és ezt nagyon veszedelmesnek tartanám, mert szerződésből is lehet fikeziót esinálni, előbb ad mindenki papirost, mint pénzt. Ellenzem tehát ezt a módositást. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Visontai Soma: Hozzátettem, »nem helyette, hanem vele együtt.«

Simonyi Semadam Sándor: Tudom, de még akkor is veszedelmes.

A jogerősség kérdése itt nem jöhet szóba. Az igazán helytelen volna, ha egy ember bejön, a kiről mindenki tudja, hogy közveszedelmes ember, — akár anarchista, akár más szempontból veszedelmes — hogy kénytelen legyen a hatóság azt a hosszu utat bevárni, a mig határozata jogerőre emelkedik; hiszen addig minden gonoszságot, a mit el akar érni, azt mind elérhette. Azok a t. oláh urak bejönnek, egy kis hazát árulni, és azt addig meg is cselekedhetik, a mig jogerőre emelkedik a határozat.

A mi az »aggályosság«-ot illeti, ezt is kifogásolja a t. képviselő ur. Szerinte arra a szóra nines szükség. Hiszen a t. miniszterelnök ur őszintén megmondotta, hogy e törvényjavaslat szülőoka a galicziai bevándorlás; nem kell hát zsákban macskát árulni. Engedelmet kérek, azokra az emberekre nem lehet egyszerüen csak azt ráfogni, hogy veszedelmesek, hanem, hogy aggályosak is, mert a veszedelmesség igazán a kriminalitásnál kezdődik. Méltóztatik tudni, a magánjogban, de a büntetőjogban is a veszedelmesség kimutatása bizonyos kautélákhoz, garaneziákhoz van kötve. Ha ugyanazon szavakat alkalmazom itt is, az nem volna helyes. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Visontai Soma: A tolonezrendeletben is benne van.

Simonyi Semadam Sándor: Elég gyenge, azért kell itt erősebb. Ha ugyanazon szót használjuk, a mit perjogunk, kriminologiánk ismer, akkor könnyen beleeshetünk azon tévedésbe, hogy az innen kitolonczolandó uraknál, ha védeni fogják őket, meg fogják keresni a szinonimát, a mely a polgári és kriminologiai veszély fogalmában rejlik, és azt fogják mondani, hogy, mert a kriminologiai és a polgári törvények a veszélyt egy bizonyos külön formához kivánják kötni, és ahhoz is kötik, ennélfogva, ha ezen formai dolgot ezen t. gazembereknél nem lehet beigazolni, nem lehet őket kitolonezolni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ennélfogva én ellenzem Visontai képviselőtársam módositását.

Buzáth Ferencz t. képviselőtársam módositását elfogadom, *(Éljenzés a néppárton.)* azért, mert abban egy princzipium van, az a prinezipium pedig tökéletesen helyes. Az ugyanis áll, hogy a ki Magyarország egy helyén nem válik be, és veszélyezteti a közrendet és az államiságot, az Magyarország más helyén sem lehet jobb. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Azt a két szót tehát kihagyni kérem, különben pedig a szakaszt elfogadom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Visontai Soma: Félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőház! Én semmi esetre sem czélozhattam, és senki sem magyarázhatja bele az én felszólalásomba, hogy én azt czéloztam volna, hogy hatálytalanná tétessék az a törvény, a melynek előnyeit tegnapelőtti beszédemben én magam kiemeltem, a melynek ezéljait én magam elismertem, s melyet a magam részéről is általánosságban elfogadtam. Senki sem imputálhatja nekem azt, hogy kerülő uton egy szakasz módositásával akarnám gyengiteni annak a törvénynek hatályát, melyet helyesnek tartok és elfogadok. Itt nem erről van szó és ugy látom, hogy t. barátom félreértette szavaimat. Én inditványommal nem akarok semmi egyebet, esak azt, hogy olyan hatóságok gyakorolják az egész ország területéről való kiutasitást, a melyeknek hatósági köre, képzettsége, gyakorlottsága, a közigazgatásban való jártassága őket erre alkalmassá teszi, mert nem akarom, hogy Magyarország épen a nemzetközi érintkezés tekintetében kivételt képezzen, hanem kivánom, hogy az általános, elfogadott európai jogrendbe illeszkedjék ezen policziális intézkedések tekintetében. Lehet, hogy ez tévedés, de mindenesetre jóhiszemü felfogás. *(Helyeslés.)*

Mikor pl. Elszász és Lotharingia Németországhoz csatoltatott, s mikor szigoru rendszabályok lettek életbe léptetve Franeziaország

Németország között, még ebben az esetben sem adtak egyik államban sem a mi szolgabirónkhoz hasonló kis jogkörü közegeknek olyan jogot, hogy saját szubjektiv felfogásuk alapján külföldi polgárokat az ország területéről kiutasithassanak.

Ugron Gábor: Be sem eresztették, csak engedélylyel!

Visontai Soma: Arról van szó, ha olyan viszonyok között találják azt az idegent, a melyek mellett kiutasitása szükségessé válik.

Hiszen ezzel nemzetközi szerződések hiusithatók meg, mert ha a kiutasitás pl. tévesen történt, a helyreigazitás azért nehéz, mert mikor a t. miniszter ur intézkedik, akkor, miután az elsőfoku itélet birtokon kivül felebbeztetik meg, a baj már megtörtént. Hogy ezt a t. miniszterelnök ur is érezte, azt bizonyitja az a körülmény, hogy csekélységemnek azt az inditványát, hogy a t. miniszterelnök urat, mint belügyminisztert az ilyen kiutasitásról mindig idején értesitsék, maga a miniszterelnök ur is elfogadta. Csak nem kivánta azt a törvénybe beleiktatni, a mint én azt óhajtottam, hanem csak a jelentésbe vette. A t. miniszterelnök ur és, azt hiszem, a t. háznak minden tagja érzi, hogy nagyon messzemenő hatáskörrel ruházzuk fel a szolgabirákat. Megjegyzem még, — ezzel tartozom repntációmnak, — hogy mikor kiszolgáltatásról és kiutasitásról beszéltem, akkor nagyon jól tudtam, hogy ez két különböző dolog. A forrásuk azonban egy. S hogy nem hibáztam, mikor a kettőről egyszerre beszéltem, azt bizonyitja pl. dr. Störk, egy hires németországi egyetemi professzornak munkája, a ki azt mondja *(olvassa)*: »Die zwangsweise Entfernung ist entweder *a)* Auslieferung, oder *b)* Ausweisung. Im Sinne der Fremdenpolizei ist naturgemäss auch die Auslieferung Ausweisung, aber mit juristisch besonders qualifizirtem Character: während sie nämlich immer zugleich auch — mag man sie nun als Act der Rechtshilfe, oder als Act der Strafrechtspflege ansehen — das Rechtsleben eines, oder mehrerer anderer Staaten im Auge hat, verfolgt der Staat bei Vornahme der administrativen Ausweisung lediglich seine individuellen Zwecke, er wird ohne völkerrechtliche Beziehung zu irgend einen anderen staatlichen Verbande blos in einer Richtung seiner staatlichen Bedürfnisse thätig.«

Ez annyit jelent, hogy az u. n. kiszolgáltatás és a kiutasitás tulajdonképen egy dolog, vagyis a kiutasitásnak és a kiszolgáltatásnak forrása egy: az államnak szuverén hatalma, *(Mozgás a baloldalon.)* azonban a különbség mégis az, hogy mig az egyik nemzetközi viszonylatokat keres és tartozik kutatni és ez a kiszolgáltatás, . . .

Simonyi Semadam Sándor: És csak kérelemre!

Visontai Soma: Nem mindig csak kérelemre!

Simonyi Semadam Sándor: De igen, csak kérelemre! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: Én csak azt mondom, hogy nem mindig az illető államnak kérelmére tartozik egy állam valakit kiszolgáltatni, *(Mozgás balfelől.)* mert előfordulhatnak ott más esetek is . . .

Simonyi Semadam Sándor: A kiutasitás csak spontán lehet!

Visontai Soma: Szóval a kiszolgáltatásnál nemzetközi viszonylatokat keresnek és ott nemzetközi viszonyok szolgálnak alapul. A kiutasitásra nézve elismerem, — és ezt az általános vita alatt elmondott beszédemben is kiemeltem, — hogy ez egy államnak felsőbb szuverénitási jogán alapszik; a midőn az állam individuális érdekét kutatja és ennek folytán eszközli a kutatást. El is fogadta ma már Európában minden állam az államnak azt a jogát, hogy azt, a kit az államra nézve veszélyesnek tart, területéről kiutasithatja. Az elvre nézve tehát nincs különbség köztünk, hanem csak a hatáskörre nézve, és azért voltam bátor ezt elmondani, hogy ne méltóztassék engem félreérteni és azt hinni, hogy én csökkenteni akarnám a törvénynek hatályát.

Még csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy abban is félreértett engem t. barátom, a mi az »aggályos« és »veszélyes« szavakra vonatkozik, és bátorkodom felhivni figyelmét arra, hogy ez nincs kodifikálva a tolonczszabályzatban, mert az 1885. évi február 14-én kelt 9389. szám alatt kiadott tolonczszabályzat idevonatkozó 2. §-ának b. pontja igenis azt a kifejezést használja, hogy a kiknek az országban való maradása a közbéke vagy az állam biztonsága szempontjából »veszélyes«, tehát nem használja az »aggályos« kifejezést. Ha tehát én, mint alkotmányos érzelmü ember a felől gondolkozom, hogy valamely fogalom belekerüljön-e a törvénybe vagy sem: ebben a kérdésben, eltérhetnek a nézetek, de ott, a hol nemzetközi viszonyról és más nemzetközi dolgokról van szó; a hol, ha nem is a szorosan vett honpolgárok értendők, de általános emberies szempontok mérvadók: ott én mindig a szabadabb felfogás hive vagyok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Otrendbeli módositás adatott be *(Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* a felszólalt t. képviselő urak részéről; Buzáth Ferencz képviselő ur kettőt adott be, Visontai Soma képviselő ur pedig hármat, de négyet proponált.

Visontai Soma: Az egyikben kettő foglaltatik!

Széll Kálmán miniszterelnök: Akkor hát az egyik javaslat két módositást tartalmaz.

A mi Buzáth Ferencz t. képviselő ur módositásait illeti, azt hiszem, hogy nagyon hamar megbékülünk egymással és hamar elintézzük a köztünk levő differenciát. A mi az ő első módositását illeti, az ugy szól, hogy a szakasznak azon rendelkezése, a mely megengedi, hogy azon bizonyos esetekben, a midőn kintasitásnak helye

van, nem az állam területéről, hanem az állam területének egy részéről történhessék a kiutasitás, szorittassék meg és monda-sék ki »az állam egy része« szavak kihagyásával, hogy tisztán csak magától az állam területéről utasitható ki az illető, vagyis a kiutasitás ne szólhasson az ország bizonyos részére. Én a magam részéről a t. képviselő ur érvelésének helyt adok. *(Helyeslés a baloldalon.)* mert a ki veszélyes vagy aggályos az ország bizonyos részére nézve, az aggályos az egész országra nézve is. A javaslatnak intenciója az volt és a javaslat abból indult ki, hogy lehetséges, hogy valaki bizonyos helyi viszonyokra nézve aggályossá válik, másutt pedig nem aggályos. Azért nem szoritotta meg a javaslat az intézkedést abban a tekintetben, hogy ki legyen zárva az, hogy valaki csak az ország bizonyos részéből utasittassék ki. De én a magam részéről belátom, hogy itt általános intézkedésnek inkább van helye, mint egy részleges intézkedésnek, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és hogy az, a ki azon tekintetek alá esik, a melyekből valakit ki kell utasitani, az már valóban nemcsak az ország egy bizonyos részéből, hanem az egész országból utasitandó ki. Buzáth Ferencz képviselő urnak tehát ezt a módositását a magam részéről elfogadom. *(Helyeslés a baloldalon.)* A mi a másikat illeti, az egy toldást czéloz, a t. képviselő ur ugyanis ki akarja mondani, hogy a szerzett jogoknak épségben tartásával a törvény azokra is szól, a kik bevándoroltak a törvénynek életbeléptetése előtt. Én azt gondolom, hogy arra a toldásra nincs szükség, nem azért, mint hogyha én máskép értelmezném a törvényt, vagy mint hogy ha máskép kivánnám alkalmazni, hanem azért, mert ez magából folyik, minthogy a törvény nem tesz distinkcziót senkire nézve, hanem beszél külföldiekről, a kik ma még nem honosak, mert a ki honos, a ki az állampolgári jogot megszerezte, a mint Buzáth Ferencz képviselő ur is mondta, annak szerzett jogai is vannak. Ezekről nem szól a javaslat. A kiknek azonban ilyen jogai nincsenek, hanem ezen törvénynek fogalma alá tartoznak, t. i. külföldiek, azok igenis ennek a törvénynek a hatálya alatt állanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Igy szándékozom végrehajtani én is; talán inkább gyöngitené a törvénynek erejét, ha ilyen toldást tennénk bele, s ezért gondolom, a t. képviselő ur bele is fog nyugodni és talán a módositást szives lesz visszavonni.

A mi most már Visontai Soma módositását illeti, én mindenekelőtt megjegyzem, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy egy iránt tisztában kell lenni az én t. képviselőtársamnak, a ki az általános vitánál szives volt ennek a törvényjavaslatnak elvi álláspontját és czéljait a maga részéről helyeseknek elismerni és azért el is fogadta a javaslatot, és ez az, hogy ez egy kivételes törvény, a melyet a nemzet, az ország jogositva van önvédelme szempontjából megalkotni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ilyen kivételes törvénynél általános elvont jogszabályokból és idegen országokban létező jogszabályokból kiindulni nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez az egyik, a másik az, hogy itt nem magyar honpolgárokról van szó, hanem külföldiekről és idegenekről, a kikkel szemben ezen kivételes eljárás, mert a czél azt indokolja, igazolva is van. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Kivételes eljárást pedig a maga kivételessége szempontjából kell megbirálni és azért nem áll, a mit az én t. képviselőtársam mond. Németországban, Franczia országban, általában a nemzetközi viszonylatokban a kiszolgáltatásnak az elve más alapokon nyugszik, ezt én megengedem, de állitom, hogy más az idegen országok között létező szerződések alapján a kiszolgáltatási jog és más a kiutasitása vagy repudiálása olyan elemeknek, a melyek veszedelmesek.

Visontai Soma: Ezt ugyis tudom, ez egészen más.

Széll Kálmán miniszterelnök: Igen, ez egészen más. Hiszen épen azt akarom vitatni, hogy más, de azután ebből nem is szabad hiret varrni, hogy azon esetekben, midőn kiszolgáltatásról van szó, államok és államok között ilyen és olyan tekintetek forogh atnak fenn. Ha a t. barátom jogilag e fogalmaknak különbözőségét elismeri, akkor méltóztassék az alkalmazásnál is megengedni a különbségeket. Én csak ezt akarom. Az államok egymás közt szerződnek arra nézve, hogy mindenik a maga államrendjét megóvja és e mellett a másikét is a viszonosság alapján biztositja, de ez egészen más dolog. Itt most arról van szó, hogy Magyarországon olyan viszonyok vannak, hogy nem tartom indokoltnak, hogy azt, a ki be nem tudja bizonyitani, hogy az ország és az állam nagy érdekeire nézve nem aggályos az ő ittléte, egyszerüen befogadjuk. Ez egészen más és ebből a szempontból megitélve, ne méltóztassék ezt a szakaszt tágitani, mert minél inkább tágitani akarja valaki azokat a feltételeket, a melyek mellett egy olyan egyént ki lehet utasitani, és minél szükebbre akarja szoritani a hatóságot, a mely ezzel a diszkreczionális joggal fel van ruházva, — mindig felügyelet és ellenőrzés mellett, — annál inkább gyengitjük a törvény hatályát és czélját, a melyet biztositani akarunk. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nagyon természetes, hogy minél több körülirással akarja a t. képviselő ur azt a fogalmat meghatározni, hogy ki nem veszélyes és kit szabad itt türni és minél távolabbra akarja vinni az eljáró közeget, — vagyis a főszolgabirótól el akarja vinni az alispánhoz, — annál kevésbbé lesz hatályos a törvény. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A mi az elsőt, a fogalmak kitágitását illeti, nem vagyok abban a nézetben, hogy ez szükséges lenne. Először is a mi az »aggalyos«

szót illeti, Simonyi Semadam t. képviselő urral értek egyet, a ki igen helyesen itéli meg, hogy mi a különbség a kettő között. Lehet valaki nem veszedelmes és mégis aggályos. És itt nagyon határoz az a szó és az a fogalom. Mert hiszen nem akarunk senkit sem kizárni, erről szó sines, a ki akármilyen tekintetben hasznos polgárává lehet az országnak és kulturális gazdasági tekintetben hasznos elem lesz. De olyan embert, a ki iránt komoly aggályok forognak fenn, miért fogadjunk be? Lehet, hogy nem veszedelmes, nem betörő, nem az állam és a társadalom rendjét felforgató, vagy nem tudom mi mindenféle tanokat hirdető ember, de mégis lehet aggályos, mert azoknak a szempontoknak nem felel meg, a melyek itt fel vannak véve.

Visontai Soma: Szubjektiv dolog az, hogy aggályos.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az áll, hogy szubjektiv és diszkreczionális hatalom annak kezében, a ki azt mérlegeli; de tessék elhinni, hogy casuistice vagy szoros meghatározásokkal teljes lehetetlenség a fogalmakat kimeriteni, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és a magam részéről nem tanácsolnám, hogy a Ház ebbe belemenjen. Ezért nem merem elfogadni azt, a mit a t. képviselő ur második módositásában proponált, hogy tudniillik maradhasson, a ki szerződéses vagy egyéb módon bebizonyitja, hogy szakmabeli foglalkozása van. A t. képviselő ur szerint bármily gyanus vagy aggályos ember legyen is valaki . . .

Visontai Soma: Az nem!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . mihelyt bemutatja, hogy van valami igérete, valami szerződése valamely iparosnál, vagy gazdánál, vagy akárkinél, azt be kell fogadnunk. Ily szerződéseket, ha a törvény ezélját mala fide ki akarják játszani, százával lehet gyártani, *(Igaz! Ugy van! a jobb- és baloldalon.)* és igy kijátszszák a törvényt. Ha valaki kimutatja, hogy szakmabeli foglalkozása van, hogy czipész vagy szabó, de nem mutatja ki, hogy meg tud élni a szakmájából, az nem lehet elégséges, mert ki tudja megvizsgálni azt, hogy olyan ember-e, hogy csakugyan használhatja az a czipész-mester, a mikor befogadja? Az illető ráfoghatja, hogy megfordult valamely műhelyben, hogy már czipész, vagy szabó, vagy kádár, vagy kovács.

Visontai Soma: Mit ért a törvény az alatt, hogy »eszközöket«?

Széll Kálmán miniszterelnök: A törvény azt mondja: eszköz.

Visontai Soma: Mit értsünk az alatt?

Széll Kálmán miniszterelnök: A mint már az előbb mondottam több szakasznál, a végrehajtási rendeletben igen szivesen fogok igyekezni, hogy ezt körülirjuk. A rendeletben azt inkább lehet körülirni, mert az élet tapasztalatai szerint lehet szükiteni vagy tágitani.

Visontai Soma: Most tessék a törvényben!

Széll Kálmán miniszterelnök: A törvény megjelöli az elvet és kimondja, hogy az illető a maga eltartására szolgáló eszközöket köteles kimutatni.

Mit ért valaki eszköz alatt? Érti a vagyont, a tőkét, a keresetképességet, olyant, a miből az illető magát el tudja tartani. Hiszen ha a t. képviselő ur attól tart, hogy valakit illetéktelenül kiutasitanak, akármit tesz is a törvénybe, ha ott is van a »szakmabeli foglalkozás,« azért ki fogják utasitani. Én azt hiszem, ezt a fogalmat preczize körülirni lehetetlen és tágitásával csak homályossá teszszük és a ezélt veszélyeztetjük. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A mi pedig az appellátát illeti, vagyis hogy az intézkedő, eljáró fórum ne legyen a főszolgabiró, hanem legyen az alispán, hát azt hiszem, t. ház, hogy az elsőfoku rendőri hatóság van leginkább abban a helyzetben, hogy megismervén az embert magát és ismervén a viszonyokat, meg tudja itélni, hogy az illető megfelel-e a törvény rendelkezéseinek vagy nem. Az alispán egy nagy vármegyénél hogyan lehet abban a helyzetben, hogy elsőfoku hatóság legyen? Igenis, ha felebbezés esetében azután hozzá jön a kérdés: akkor már ő, az eljáró elsőfoku hatóság közvetlen tapasztalatai alapján meg tudja itélni a dolgot. De elsőfoku hatóságnak nem tartanám helyesnek őt megtenni, mert akkor, azt hiszem, megint csak gyöngitjük a dolgot, gyöngitjük a ezél elérésére szükséges eszközöket. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Mert az alispán messziről keresztül fog boesátani annyi embert a legjobb akarattal is, a mennyinek a keresztülboesátása igazán nem volna indokolva.

A mi pedig a harmadikat illeti, hogy birtokon kivül történjek a felebbezés, hát azt hiszem, ez nagyon nehéz dolog. Hiszen megengedem, hogy némely esetben, mikor már a kiutasitás megtörtént, az utólagos appelláta nem nagyon vezet czélhoz az illetőre nézve, de azért az mégis, mert appellálhat, vissza jöhet, ha megnyeri a pert.

De azt nehéz kimondani, hogy valaki, a ki aggályosnak mutatkozik, egy hosszas, talán hónapokon keresztül tartó eljárás alatt itt benn maradhasson, ezt én a magam részéről indokoltnak nem tartom. A felebbezési jogot tehát megadja a törvény. Hiszen a szakaszban felvettem és talán a t. képviselő urnak az inditványára, a melyhez szivesen hozzájárultam, az igazságügyi bizottságban, hogy ezeknek a hatóságoknak két határozata ellen a felettes hatóságokhoz fokozatos felebbezésnek van helye, másodszor a jelentésben felvétetett és a rendeletben is benne lesz, hogy e kiutasitásról a főszolgabiró tartozik jelentést tenni az alispánnak. Miért? Hogy lássa az alispán és az alispán jelentéséből lássa az eljáró belügyminiszter, hogy nem történt visszaélés a kiutasitásnál, hanem a törvény szelleme szerint hajtatik az végre.

A mi pedig a külföldi illetőségü embereket

illeti a tekintetben, hogy szerződésekbe ne ütközzünk, emlékeztetem a t. képviselő urat arra, hogy a javaslatnak van egy szakasza, a mely egyenesen épségben tartja azokat a jogokat, a melyeket a külföldieknek a velük kötött szerződések megadnak. Ezeket tehát ez a törvény nem érinti. Mindezeknél fogva kérem, méltóztassék Buzáth képviselő ur első módositását elfogadni, a többi módositást pedig mellőzni. *(Helyeslés.)*

Visontai Soma: Méltóztatott a miniszterelnök ur nekem megigérni, hogy a rendeletbe méltóztatik bevenni az én módositásomat.

Széll Kálmán miniszterelnök: Igenis, megmondtam, hogy beveszem és az megtörténik.

Buzáth Ferencz: T. ház! Második inditványomat visszavonom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván-e még valaki szólani? Ha senki nem kiván, a vitát bezárom.

Következik a szavazás. Módositást adott be egyet Buzáth képviselő ur, mert a másodikat visszavonta, és kettőt Visontai képviselő ur és egy toldást. Most fel fogom tehát tenni a kérdést.

Először az lesz a kérdés, hogy a 10. §. elfogadtatik-e Buzáth Ferencz módositásával, igen vagy nem?

Simonyi Semadam Sándor: Hiszen elfogadta a miniszter ur Buzáth inditványával.

Elnök: Épen azért a háznak is el kell fogadni, akkor lesz perfekt. Azt hiszem, kijelenthetem, hogy Buzáth Ferencz módositását a ház elfogadja. *(Helyeslés.)* s igy a 10. §-t Buzáth módositásával fogadja el.

Következik Visontai képviselő ur két módositása. Ezzel szemben felteszem a kérdést. elfogadja-e a ház a szakaszt Visontai módositásával szemben, igen vagy nem? Kérem azokat, akik a szakaszt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A képviselőház a szakaszt fogadta el, tehát Visontai Soma képviselő ur módositásai elesnek.

Következik Visontai toldása. Kérdem a t. házat, elfogadja-e Visontai képviselő ur toldását a 10. §-hoz? *(Felkiáltások: Hogy szól? Kérjük felolvastatni!)* Kérem felolvasni!

Visontai Soma *(olvassa)*: A rendőri hatóságot a jelen szakasz eseteiben gyakorolják. I. Magyarországon: *a)* A kis- és nagyközségekben a főszolgabiró felterjesztésére — városokban pedig a rendőrkapitány felterjesztésére: a vármegye alispánja. *b)* Budapest székesfővárosban a főkapitány felterjesztésére a belügyminiszter. II. Horvát- és Szlavonországokban az ottani törvények szerint illetékes II-od foku politikai hatóságok.

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e a Visontai Soma képviselő ur által javasolt toldást, igen vagy nem? *(Nem!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház nem fogadja el. A 10. §. tehát elfogadtatott Buzáth módositásával, mely szerint »az állam területéről« szavak után »vagy bizonyos részéből« szavak kihagyatnak.

Az ülést 10 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Következik a 11. §.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a 11—13. §-okat, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 14. §-t).*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A 14. §-ra nézve egy uj szöveget szándékozom javaslatba hozni, *(Halljuk! Halljuk!)* a mely tulajdonképpen csak folyománya annak a módositásnak, a melyet a 2. §-hoz voltam szerencsés előterjeszteni, vagyis folyománya annak, hogy Ujpestről és Rákospalotáról a 2. §. nem intézkedik, holott erről intézkedni kell azon változtatás következtében, a mely azáltal állott be, hogy Budapest fő- és székvárosára vonatkozólag a kivételes intézkedés, vagyis a fórum ezen javaslatban meg van állapitva, a mennyiben itt nem ugy, mint a többi városokban, a rendőri hatóság, hanem Budapest fő- és székvárosának tanácsa intézkedik. Rákospalotát és Ujpestet illetőleg a 3. bekezdésben e szó után »a főszolgabiró« folytatólag a következő szavak lennének tehát beteendők: »Ujpest és Rákospalota községekben a székesfővárosi magyar királyi államrendőrség ujpesti kerületi kapitánya«. Ugyane szakasz végső bekezdéseül pedig e szavak teendők: »Ezeknek a hatóságoknak véghatározata ellen a felettes hatóságokhoz fokozatos felebbezésnek van helye«. Ez az a módositás, a mely már érdemi természetü és a mely az Ujpestre és Rákospalotára vonatkozó módositáshoz nem hasonló, mert ez nem már egyszer elfogadott módositásnak folyománya, hanem egy uj módositás. Ez a módositás azt czélozza, hogy a mi hiány volt a törvényjavaslatban, — elismerem — hogy legyen egy felebbezési fórum megállapitva ezekre a kiutasitási végzésekre nézve, illetőleg hogy egy kicsit kevésbbé oroszvagy muszkatermészetü legyen, mint a hogy Visontai Soma t. képviselő ur jellemezte ezen szakaszt, hogy meglegyen a jogorvoslatoknak nálunk rendszeresitett módja, hogy mindenki jogsérelmének orvoslását kereshesse. Azért bátor vagyok proponálni, hogy jogorvoslatnak hely adassék és felebbezési fórumokul a közigazgatási hatóságok állapittassanak meg. Ez egy olyan javitás, — gondolom — melyet a t. képviselőház ért és természetesnek is tart, és nincsen is semmiképp sem ellentétben a javaslatnak egyéb czéljaival, nem is fogja azt hatálytalanná tenni, hanem csak természetes következése annak, hogyha egy jogállam erős és drasztikus rendszabályokat hoz létre kivételes dolgok létesitésére vagy kivételes bajoknak orvoslására, azért mégis elvi alapján állunk annak, hogy a jogorvoslatoktól senkit megfosztani nem szabad. Igy talán Visontai Soma t. képviselőtársam lejebb fogja hangolni a maga kritikájának oktáváját, mert ő egy oktávval feljebb ment, mint én, bár én magam is elismer-

tem, hogy kissé drasztikus ez a 10-ik szakasz, de azért nem olyan minszkaizü, mint a t. képviselő ur jellemzi. Kivételes dolgokat nem lehet mindig elvi és teoretikus szempontok szerint szabályozni.

Visontai Soma: Ez nem lett mint kivételes törvény beterjesztve!

Széll Kálmán miniszterelnök: A 10-ik szakasz nélkül, a melyről a t. képviselő ur azt mondja, hogy az igazságügyi bizottságban azt mondtam és mondom is, hogy az a piéce de resistance francziául, magyarul pedig hátbaütő bot, e nélkül a törvényjavaslat nem birna semmit elérni, a mit elérni akar. Kérem tehát ezen két módositást elfogadni. *(Helyeslés jobbról.)*

Rátkay László jegyző *(olvassa a módositást.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, azt hiszem, kimondhatom, hogy a 14. §. a miniszterelnök ur módositásával együtt fogadtatik el. *(Helyeslés.)*

Következik a 15. §.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a 15. §-t).*

Széll Kálmán miniszterelnök: A 15. §-hoz ugyanazokat a módositásokat kérem elfogadni, a melyeket — természetesen illő helyen mindegyiket — már proponáltam ugy a 2. §-nál, mint a 3. §-nál és most legutóbb a 14-iknél és a melyek tisztán az ujpesti és rákospalotai kapitányságokra vonatkoznak, illetve azokra az ügyekre, a melyek oda tartoznak. A 15. §-nál, tehát a kihágási ügyekre vonatkozólag ugyanazokat a módositásokat kell bevenni, mint a 14. §-nál, a hol az eljáró hatóságok állapittattak meg.

Módositásom a 15. §-hoz a következő: »A szakasz 3. bekezdése elől az *a)* jelzés törlendő és ugyanazon bekezdésben a szolgabiró szó után következő szavak irandók: »Ujpest és Rákos-Palota községekben a székesfővárosi m. kir. államrendőrség ujpestkerületi kapitánya.« Ennek az intézkedésnek szüksége azért forog fenn, hogy ne a pestmegyei szolgabiró intézkedjék, mert hiszen Rákos-Palotán és Ujpesten az államrendőrségi kerületi kapitányság jár el.

Továbbá: »A negyedik bekezdés elől a *b)* jelzés törlendő és ugyanazon bekezdés második sorába az alispán szó után e szavak irandók: »Ujpest és Rákospalota községekben a székesfővárosi m. kir. államrendőrség főkapitánya, vagy ennek helyettese.« »Az 5. bekezdés elől a *c)* jelzés, ugyszintén e szavak: »valamint Ujpest és Rákos-Palota községekben« törlendők. Végül a 6. bekezdés elől a *d)* jelzés törlendő.«

Elnök: Kiván valaki szólani? Ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Azt hiszem, hogy a miniszterelnök ur által a 15. §-hoz beadott módositások megfelelvén az előbbi szövegezéseknek, elfogadtatnak. *(Helyeslés.)*

Következik a 16. §.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a 16—18. §-t, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: Ugy hiszem, határozatilag kijelenthetem, hogy a ház a 18. §-t elfogadja.

Ezzel, t. ház, a törvényjavaslat részleteiben is letárgyalva lévén, annak harmadszori felolvasása a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére tüzetik ki.

Most méltóztassanak meghallgatni Neményi Ambrus, a pénzügyi bizottság előadójának előterjesztését.

Neményi Ambrus előadó: T. ház! Van szerencsém benyujtani a pénzügyi bizottság jelentését a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben, 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 263. számu törvényjavaslat (Irom. 263, 289), továbbá a czukoradóról szóló 1899. évi XXVIII. s.-ezikk határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló 264. sz. törvényjavaslat (Irom. 264, 295) tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék a mindkét törvényjavaslatra vonatkozólag egységes jelentést kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején természetüknél fogva együttesen napirendre kitüzni.

Elnök: A két javaslatról szóló jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején, tekintettel a tárgy egységes voltára, együttesen fog napirendre kitüzetni.

T. ház! Előterjesztést vagyok bátor tenni a holnapi ülés napirendjére vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom a t. háznak, hogy holnap délelőtt 10 órakor tartassék az ülés, a melynek tárgya lenne a most letárgyalt törvényjavaslat harmadszori olvasásán kivül a mai ülés napirendjéről hátramaradt javaslatok tárgyalása. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, hogy a ház e javaslatomat elfogadja. Ehhez képest ezt határozatilag kimondom és ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 1 óra 30 perczkor.)

182. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 13-án, kedden,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — Az utlevélügyről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A három uj csendőr-kerület felállitásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Plósz Sándor, Láng Lajos, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Teleki Sándor, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur jegyzi.

Méltóztassanak mindenekelőtt a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január hó 12-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nines észrevétel, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Szilágy vármegye és Kolozsvár sz. kir. város közönségének feliratát, az ujonczjutalék felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetnek a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fognak elintézést nyerni.

Bemutatom Czegléd város közönségének Kossuth Ferencz képviselő által beadott kérvényét a vidéki városok költségeinek adómentessége tárgyában.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Egyéb előterjesztése az elnökségnek nincsen. Következik a napirend szerint a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 196, 242) harmadszori olvasása.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e harmadszori olvasásban is a törvényjavaslatot? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szóló törvényjavaslatot harmadszori olvasásában is elfogadta, és igy az alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett át fog tétetni a főrendiházhoz.

Következik a napirend szerint az utlevélügyről szóló törvényjavaslat (Irom. 198, 239) tárgyalása. Erre a törvényjavaslatra vonatkozólag két bizottságnak jelentése fekszik a t. ház előtt: a közigazgatási és az igazságügyi bizottságé, és két szöveg van a két jelentéshez mellékelve; méltóztassék tehát mindenekelőtt arra nézve határozni, hogy melyik bizottság jelentése képezze a tárgyalás szubstrátumát: a közigazgatási bizottságé-e, avagy az igazságügyi bizottságé? *(Felkiáltások a jobb- és a szélsőbaloldalon: Az igazságügyi bizottságé! a közigazgatási bizottságé!)*

Szederkényi Nándor: Azt gondolom, t. ház, hogy ily esetekben mindig az utóbbi szokta a tárgyalás alapját képezni. *(Helyeslés.)*

Elnök: E szerint, t. ház, az igazságügyi bizottság által előterjesztett szövegezés fog a tárgyalás alapjául szolgálni. Természetesen azon szakaszoknál, a melyekre nézve a két szöveg között eltérés van, a közigazgatási bizottság szövegezése is fel fog olvastatni. Az általános tárgyalás kezdődik; az előadó ur kiván szólani.

Lator Sándor, a közigazgatási bizottság előadója: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Szerencsésnek érzem magamat, hogy egy olyan törvényjavaslatot ajánlhatok a t. háznak elfogadásra, a mely a kivánalmaknak megfelel, és a melyet pártkülönbség nélkül helyesnek és szükségesnek találunk. Az igen t. belügyminiszter ur ezen törvényjavaslata is bizonyitéka a kormányunk államigazgatási azon törekvésének, mely a jogállam teljes kiépitését tüzte czélul és a szokás

alapján a rendeletekkel való igazgatás helyébe a törvényhozó hatalom akaratának megnyilatkozását, törvények alkotását kezdeményezi.

Az utlevélügyről eddig külön törvény nem intézkedik és ennek hiányában az utlevélügy részben egyes kormányrendeletek által szabályoztatott, részben pedig a kifejlődött gyakorlat alapján nyert elintézést, a mi azonban különféle eltérésekre vezetett és az eljárást ingadozóvá és gyakran hosszadalmassá tette. Ezen rendszertelenségnek és ezen eltéréseknek megszüntetése az utlevéli egységes szabályozást igényelvén, a képviselőház már 1896. évi február hó 5-én egyhangulag hozott határozatában utasitotta volt az akkori belügyminisztert, hogy az utlevélügyről Horvát-Szlavon- és Dalmátországokra is kiterjedőleg törvényjavaslatot terjesszen be. A képviselőház ezen határozatának is eleget tett az igen t. belügyminiszter ur, midőn a jelen törvényjavaslatot beterjesztette, a mely a kivándorlásról benyujtott és már letárgyalt és elfogadott törvényjavaslattal szoros kapcsolatban áll. Ezen törvényjavaslatban, mely a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött közjogi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1868-ik évi XXX. t.-cz. kellő figyelembevételével van megszerkesztve, az állampolgárok elé uj korlátok nem állittatnak, hanem a gyakorlatban és az ide vonatkozó rendeletekben már létező szabályok szabatosabban egybefoglaltattak, sőt az utlevelek megnyerése hozzáférhetőség és gyorsaság szempontjából megkönnyittetett azáltal, hogy azoknak kiállitása vármegyékben a törvényhatóság első tisztviselőjére, törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitányra, székesfővárosunkban pedig a főkapitányra ruháztatott át. Nem állit ezen törvényjavaslat a szabad mozgás elé sem indokolatlan korlátokat, nem megkötni akarja a forgalmat, a szabad közlekedést, nem zaklatni akar ezen törvényjavaslat, de a közjóért állit fel védelmi szabályokat az állam és polgárainak biztonsága érdekében.

Ezen röviden felsorolt indokok, valamint az igen tisztelt belügyminiszter ur által a törvényjavaslat kapcsán előterjesztett alapos, helyes és kimeritő indokolás alapján ugy az igazságügyi, mint a közigazgatási bizottság az utlevél-ügyről szóló törvényjavaslatot általánosságban egyhangulag, részleteiben csekély módositással elfogadta, miért is ugy a közigazgatási, mint az igazságügyi bizottság nevében kérem a t. házat, hogy az utlevélügyről szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Nyegre László jegyző: Rátkay László!

Rátkay László: T. képviselőház! Midőn a függetlenségi párt nevében kijelentem, hogy a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom, ezen kijelentésemhez nem füzhetem az örömnek és elismerésnek azon nyilatkozatát, melyet a t. előadó ur előbb hangoztatott. A kormány egyszerüen kötelességét teljesiti, régi időknek mulasztásait pótolja, mely mulasztás pótlását sem tekinthetem olyannak, a melyet megelégedéssel vehetne a függetlenségi párt tudomásul. Ha mégis elfogadja a párt ezen törvényjavaslatot, annak magyarázata csak az, hogy ez a nagyon rossz helyzetet valamivel javitja, hogy az eddigi mulasztásokat valamivel pótolja. Azonban van a törvényjavaslatnak egy pontja, a melynek megváltoztatását annyira fontosnak tartja a függetlenségi párt, hogy abban az esetben, hogy ha erre a pontra nézve a t. miniszterelnök urtól igéretet nem kap, a törvényjavaslatot kénytelen volna visszautasitani és általánosságban sem fogadná el a részletes tárgyalás alapjául.

Széll Kálmán miniszterelnök: Melyik pont az?

Rátkay László: Majd rátérek erre a pontra; előbb azonban még egy-két megjegyzésem van ezen törvényjavaslatra nézve. Hogy miért nem hiszem, hogy ennek a törvényjavaslatnak a gyakorlati életben valami nagy eredményei lennének, ennek magyarázatát abban a szerencsétlen helyzetben találom, a melyben Ausztriával szemben vagyunk. Törvényeink szerint, papiros törvényeink szerint, Ausztria velünk szemben különálló hatalom, egy egészen külön állam, a gyakorlatban azonban elmosódnak egészen közöttünk ugy a nemzeti, mint a honpolgári jogokat illető válaszfalak és egy áradat zuhog Ausztria felől reánk már évszázadok óta, egy áradat, a mely veszélyes és a melyre azt mondhatnám, a mit Tompa mondott az ő költeményében, hogy: a nyugatnak söpredéke jön és öli el, verébként csiripelve üli meg Magyarországnak téreit. Ezen áradat veszedelmes reánk iparilag és nemzeti önállóságunkat tekintve; de van még egy másik bevándorlás, a melyről azt mondhatnám, hogy a gondolatoknak, az eszményeknek bevándorlása, s ez még veszedelmesebb talán, mint a másik. Akkor, t. ház, a mikor egy közös hadseregünk van, a mely nem ismer honpolgári jogokat, a mely közös hadseregben nem domborodnak ki nemzeti eszmények . . .

Madarász József: Nincs hazája!

Rátkay László: . . . a mely azért mégis keresztülvonul Magyarországon és a legfontosabb jogot tartja kezében, a nemzeti védelemnek jogát: akkor, t. ház, eredményt várni ettől a törvényjavaslattól, a midőn még csak az a joga sincs meg a nemzetnek, hogy a magyar nemzeti védelmet magyar kézbe adja és magyar katonai szellemmel intézze: nincs semmi reménységem, hogy ennek a törvényjavaslatnak nálunk valami gyakorlati eredménye legyen.

De tovább megyek. Még egy-két példát hozok a t. ház elé. Sehol a világon nem áll annyira az a jelszó, mint Magyarországon, hogy a föld a nemzet. És mi történik nálunk, t. ház? Nálunk a magyar nemzet földét az veszi, a kinek tetszik. Egyáltalában nem gondoskodunk

arról, hogy a ki a nemzet testéből valamit bir, az egyuttal tartozzék a nemzet polgára is lenni. Ilyen helyzetben utlevélügyről beszélni valósággal nevetséges gondolat és nincs az embernek semmi reménysége a törvényjavaslathoz.

De egy pont van, mint emlitettem, a melynél egyenesen föltételül tüzi ki a függetlenségi párt és igéretet kér a t. miniszterelnök urtól, hogy: ha megkapja, elfogadja a törvényjavaslatot, ha nem, kénytelen lesz azt visszantasitani. Ez a pont pedig a törvényjavaslatnak 9. § a. Ezen szakasz szerint, t. ház, az utlevelek teljesen azonos alakban állittatnak ki a magyar szent korona országai egyesitett czimerének rajzával ellátott nyomtatványokon, még pedig Magyarországon magyar és franczia nyelven, Horvát Szlavonországokban pedig horvát és franczia nyelven. *(Halljuk!)*

Méltóztatik bölcsen tudni, hogy van a magyar nemzetnek egy törvénye, a nemzetiségi törvény, mely azt mondja, hogy az államnak hivatalos nyelve a magyar, és a magyar egységes nemzetnek tagja minden nemzetiség faj- és nemzetiségi különbség nélkül.

Midőn a magyar nemzet kimondotta azt, hogy a nemzetnek hivatalos nyelve a magyar, ebben az állami szuverénitásnak gondolatát védelmezte, a mint védelmeznie is kellett. Elég mulasztás tőlünk, magának a magyar törvényhozásnak mulasztása — és megragadom az alkalmat, hogy ezt a mulasztását a törvényhozásnak szemére is hányjam — hogy Horvát-Szlavonországoknak törvényhozását kellően nem ellenőriztük. Mert csak igy történhetett, hogy Horvát-Szlavonországok törvényhozásába törvények csusztak be, melyek horvát állampolgárságról szólnak. Ilyen pedig nincsen. Elismeri ezt teljesen a törvényjavaslat is. Indokolása igen jó és helyes; következményeiben azonban a törvényjavaslat már taktikázik, megijed a nagy gondolattól, a melyet felvetett, az állami szuverénitást, a nemzet nyelvét odadobja és azt mondja, hogy horvát és franczia nyelven állittassanak ki az utlevelek.

Hát, t. ház, ennek nincsen értelme. Ha áll a törvény, pedig áll, hogy a nemzetnek a hivatalos nyelve a magyar, akkor ennek a szuverénitásnak nemcsak itt bent, hanem minden alkalommal, igy az utlevélnél, a külföldön, külföldi nemzetekkel szemben is meg kellene nyilatkoznia. Hogy ezt az alkalmat eltaktikázzuk, az semmiképen meg nem engedhető. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Kérem is a t. miniszterelnök urat, legyen szives megmagyarázni, mi vezette arra, hogy ekként intézkedjék a törvényjavaslatban; mi gátolja azt, hogy a Horvátországban kiállitandó utlevél magyar, megengedem: horvát és azután a nemzetközi érintkezés szempontjából franczia nyelven is állittassék ki?

A mint felszólalásom elején mondtam, ezt a pontot annyira lényegesnek és fontosnak tartja a függetlenségi párt az állami és nemzeti szuverénitás szempontjából, hogy ha erre nézve kellő igéretet az általános tárgyalás folyamán nem kapnánk, kénytelenek lennénk a törvény ellen szavazni; ha azonban a törvény e sérelme kiigazittatnék, a függetlenségi párt a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Wilczek Frigyes: T. képviselőház! Annak a pártnak nevében, a melyhez tartozni szerencsém van, röviden arra a kijelentésre szoritkozom, hogy a törvényjavaslatot általánosságban elfogadjuk, mert e törvényjavaslatot tisztán rendészeti intézkedésnek tekintjük, s egy országos ügy ezen egységessé tételének az a jó kihatása is lesz, hogy az utlevelek megszerzése a közönség részére hozzáférhetőbbé tétetik.

Legyen szabad azonban néhány észrevételt tennem. Ezek elseje vonatkozik a törvényjavaslat 9. §-ára, a melyre nézve teljesen egyetértek Rátkay László előttem szóló t. képviselőtársammal, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon)* magam részéről is azt követelvén és kivánván, hogy Horvátországban a horvátok részére kiállitandó utlevelek szövege magyar, franczia és horvát legyen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azonkivül szükségesnek tartanám, hogy a törvényjavaslatba még egy-két módositás vétessék fel, és ezt azért hozom fel az általános vitában, mert reményem van, hogy erre nézve talán nyilatkozatot kapunk a t. miniszterelnök urtól. Ajánlatosnak tartanám ugyanis, hogy az utlevélben a személyleirás helyett arczkép volna teendő. Méltóztatnak tudni, hogy a személyleirás mennyire ingatag alapon áll és mily kevéssé lehet valakinek a személyleirását rövid szavakban megadni. Ez a módositás rendészeti tekintetből birna fontossággal. Esetleg fénykép és személyleirás együttesen is volna alkalmazható.

Másik megjegyzésem vonatkozik arra, a mi a törvényjavaslat 14. §-ában foglaltatik, hogy az utlevelek kiállitásáért járó dijakat a belügyminiszter, illetve Horvát-Szlavonországra nézve a bán rendeletileg állapitja meg. Az indokolás erre nézve azt hozza fel, hogy a dijak szedése jogosult, a mennyiben első sorban magánérdekben állittatik ki az utlevél. Nálunk a közigazgatás egyáltalában azt az elvet fogadja el, hogy magánérdekü állami cselekedetért dijak szedhetők. Nézetem szerint ez elég helytelen, mert az ilyen cselekedetek is állami funkcziók, különösen, ha tekintetbe veszszük azt, hogy az imént elfogadott kivándorlási törvényjavaslat kötelezővé teszi az utlevelek használatát. E törvénynek pedig az a rendeltetése, hogy azon kivándorlók számára, a kiket semmi áron sem lehet visszatartani, a kivándorlás megkönnyittessék. Ennélfogva azt javasolnám és azt tartom czélszerünek, hogy az utlevelek kiállitásáért dij egyáltalán ne legyen szedhető. Különben ismételten kijelentem, hogy a törvényjavaslathoz általánosságban hozzájárulok. *(Helyeslés a néppárton.)*

Rátkay László jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Általánosságban nekem sincs semmi észrevételem; azonban a Rátkay képviselő urtól itt általánosságban felvetett nagyfontosságu kérdésnek a megvitatásához én is hozzájárulok. Részemről is azon szakaszt, mely reánk nézve és a magyar birodalom szempontjából kifogás alá vehető, megváltoztatni és helyesebben fogalmaztatni kívánom. Ezt a kérdést azonban talán a maga helyén vitatnók meg. Részemről hajlandó vagyok most általánosságban hozzájárulni a javaslathoz; mennénk át a részletekre, fentartván természetesen azt, a mit Rátkay képviselőtársam is fentartott, hogy ha e tekintetben módositást ugy, a mint óhajtjuk, keresztül nem vihetünk, a harmadik felolvasásnál módunkban lesz a törvényjavaslat ellen egészében állást foglalni. Én ezen fentartással megyek az általános tárgyalásba, és azt gondolom, az előttem szólott t. képviselőtársam megnyugszik ebben, mert a mit kifogásolt, a maga helyén alaposabban vitathatjuk meg, mint itt az általános tárgyalásnál. Azt gondolom ennélfogva, hogy a részletes tárgyalásba ezen fentartással belemehetünk. Részemről a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Ez a törvényjavaslat, a mint az indokolásban is ki van fejtve és a t. felszóló képviselő urak is szivesen elismerik, kodifikálni akar és a törvényhozás közvetlen intézkedési jogkörébe visszavezeti ezen utlevélügyet, a mely eddig az adminisztráczió terén kizárólag rendeletek utján volt szabályozva. Gondolom, mindig csak megnyugvást kelthet a törvényhozás körében, ha a kormány részéről eddig rendeletileg szabályozott ügy törvényhozásilag kiván rendeztetni. *(Helyeslés.)* Én ennek az alkotmányos és parlamentáris felfogásnak tettem eleget, midőn ezen magában véve nem nagyhorderejü, de a kivándorlással kapcsolatosan mégis elég fontos kérdést a törvényhozás elhatározása alá bocsátottam. *(Helyeslés.)* Ugy látszik, a t. ház minden pártja ezt szivesen elismeri, a mit abból az előzékeny fogadtatásból látok, melylyel ezt a törvényjavaslatot ugy a bizottságok, mint a most felszóló képviselő urak szivesek voltak tárgyalni.

De bizonyos aggályokat hallottam mégis, a melyekre nézve kötelességem nyilatkozni. A mi Szederkényi és az előttem szólott gróf Wilczek t. képviselő urak nézetét illeti, az talán a részleteknél lesz megbeszélhető és ott elintézhetjük a kérdést.

Sokkal fontosabb az, a mit Rátkay t. képviselő ur hozott fel. Ő tudniillik azt mondja, hogy magyar állampolgárság csak egy van, a mint hogy Magyarország egy osztatlan politikai állam. Ebben tökéletesen igaza van, én is ezt a nézetet vallottam mindig és ezt semmi irányban megtagadni nem fogom. *(Helyeslés.)* Azonban itt nem erről van szó. A törvény egyik szakasza azt veszi fel, hogy az utlevelek a magyar állam egész területén magyar és franczia nyelven, de Horvát-Szlavonországokban horvát és franczia nyelven állitandók ki. A t. képviselő ur, a ki elismeri, hogy az indokolásban egészen korrekt elvi álláspontot foglalok el, a magyar állampolgárságot illetőleg azt mondja, hogy a részleteknél eltaktikázom ezt az elvet, mert oly szakaszt inditványozok, a mely megengedi, hogy Horvátországban horvát nyelven állittassanak ki az utlevelek. Hát én nem taktikázom el ezt az elvet, a melyet homlokára irtam ennek a javaslatnak; hanem alkalmazkodom, a mint alkalmazkodnom kell, egy fennálló, létező törvényhez, a mely törvény köztünk és a horvát országgyülés között köttetett, ugyszólván egyezményileg. A törvény is azt mondja, hogy ez közös törvény, a melyet egyoldalulag megváltoztatni nem lehet. Ezt respektálni kell. Már most ez a törvény kettőt mond ki — az 1868: XXX. törvényczikkről van szó —: először is 10-ik §-ában ekképen rendelkezik *(olvassa.)*: »Az utlevélügyre nézve közös ugyar a törvényhozás, de ezen tárgyakra nézve a végrehajtás Horvát-Szlavon- és Dalmátországoknak tartatik fenn.« Tehát nemcsak a törvénynek világos szavai, de a struktúrája is ennek a szerkezetnek határozottan kidomboritja azt, hogy a végrehajtás terén Horvátország autonom jogai statuáltattak ebben a törvényben. Mert azt mondja, közös ugyan a törvényhozás, de a végrehajtás terén Horvát-Szlavonországok autonom joga biztositttatik.

Szederkényi Nándor: Befelé!

Széll Kalmán miniszterelnök: Hiszen arról van szó, mert utlevelet nem állitunk ki itten horvátok részére, hanem Horvátországban horvát közeg állitja ki, tehát ott hajtatik végre!

Szederkényi Nándor: Kifelé!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem arról van szó, hogy az illető hova utazik, hanem hogy ki állitja ki az utlevelet. Az adminisztráczió, a végrehajtás aktusa abból áll, hogy horvát közeg állitja ki az utlevelet. Én azt gondolom, talán elismerésre számithatok minden oldalról, hogyha ennek az ügynek törvényes rendezésénél az 1868: XXX. t.-czikknek azt a határozmányát, hogy »az utlevél-ügyre nézve közös ugyan a törvényhozás«.kidomboritom, élő joggá teszem, *(Helyeslés jobbfelől.)* gyakorlativá teszem és Horvát-Szlavonországokra nézve is teljes, abszolut joghatálylyal törvényjavaslatot inditványozok, a melyhez a horvát országgyülésnek semmi szava. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Már magában véve az, hogy a közös országgyülés hozza meg ezt a törvényt Horvát-Szlavonországok nélkül, teljesen és gondolom, a maga egészében érvényesiti azt az elvet, a mely itt le van téve.

Ámde ha a magunk jogait teljes mértékben gyakoroljuk, a mint hogy kell gyakorolnunk a közös országgyülésen, a mely Magyarországot, a magyar államot képviseli és melynek tagjai a horvát képviselők is, akkor megfelelően respek-

tálnunk kell azt is, a mit ez a törvény megint Horvát-Szlavonországok autonom jogkörébe utalt. Már pedig ezt oda utalta és pedig nemcsak ebben utalta oda, hanem egyebekben is és ezekre vonatkozólag is rendelkezik, hogy ezekben az oda utalt ügyekben Horvátországban a hivatalos nyelv a horvát. Méltóztatnak emlékezni, én csak pár héttel ezelőtt olyan nyilatkozatokat tettem a köztünk és a társországok között fenforgó viszonyra nézve, a melyek minden magyar embert, de gondolom a horvátokat is, teljes mértékben kielégithették, mert én azon kapcsolatból és összetartozóságból egy hajszálnyi engedékenységet sem admittálok soha, semmi körülmények között. De ha ezt fentartjuk, a minthogy fenn kell tartanunk, vezető miniszternek pedig épen fenn kell tartania, akkor respektálnunk kell azután azt a szférát is, a mely a horvátok részére, az ő autonom jogkörükre nézve a törvényben meg van jelölve és igy nem szabad ellenük interpretálni a törvényt, hanem ugy kell azt interpretálni, a mint a törvény a maga igazsága szerint szól. *(Helyeslés jobbfelől.)* Már pedig a nyelvkérdésben a horvát-szlavon társországok mint nemzet vannak elismerve és a nyelvre nézve ki van mondva, hogy a magyar állam területén a horvát nyelv az egyedüli, a melynek meg van adva az a jog, hogy a törvényhozás terén és körében is használható, a közigazgatás terén pedig az egész horvát területen más nyelvet abszolute használni nem szabad. Azonban nemcsak a horvát országgyülésnek és a horvát autonom kormányzatnak, hanem Horvátországban a közös organumoknak nyelve is a horvát.

Ha igy áll a dolog, nem lehet semmi olyan ténykedésre, a mely a horvát közigazgatás és autonom kormányzat körébe van relegálva a törvény által, a mint hogy az utleveleknek kiállitása az 1868: XXX. t.-czikk által oda van relegálva, mást, mint a horvát nyelvet követelni. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ez előttem olyan tiszta, olyan világos, hogy én valóban kérem Rátkay képviselő urat, ne méltóztassék ilyen dolgokra és ilyen dolgokat illetőleg nekem azt insinuálni, hogy én taktikázom. Én nem taktikázom sem ebben, sem másban, megmondom az igazat, ugy, a mint van. Én megkövetelem Horvátországtól, hogy azt a kapcsolatot, a melyben élünk, respektálja és a magyar állam szuverénitásának következéseit minden irányban levonja, de viszont a nekik biztositott jogokat én a magam részéről kell, hogy respektáljam. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És az nem eltaktikázás, hanem egyszerüen kifejezésre hozatala annak, hogy kölcsönös jogtisztelet az, a mely ezt a kapcsolatot állandóvá, erőssé teszi, mert a magyar nemzet és a magyar nemzeti állam máson, mint jogon és jogtiszteleten nem épülhet fel. *(Zajos tetszés és helyeslés a jobboldalon.)*

Azért én ezt a nyilatkozatot, a melyet kért tőlem Rátkay képviselő ur, nem tehetem, de ne is követelje tőlem, és önmaga se állitsa fel, mert akkor esetleg valóban jogsértésről lehetne panasz Horvátországban, a mire én nemcsak alkalmat, de még ürügyet sem akarok adni soha. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Szöts Pál jegyző: Simonyi Semadam Sándor.

Simonyi Semadam Sándor: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy tisztán ehhez a kérdéshez szóljak, a melyet a miniszterelnök ur most érintett, és ebben a tekintetben nem vagyok vele egy véleményen.

A miniszterelnök ur felolvasta az 1868. évi XXX. t.-czikknek azon részét, a mely az utlevél-ügyre vonatkozik. Abban az van, hogy maga az utlevél-ügy közös. Ez a törvényjavaslat maga is azt fejezi ki, és közösnek minősiti ez a javaslat az utlevél formáját, az utlevél szövegét és az utlevél nyelvi tartalmát, mert ha nem közös, akkor nincs jogunk e felett intézkedni. *(Helyeslés a néppárton.)* Ha ez a törvényjavaslat intézkedik az utlevél nyelvéről, akkor eo ipso implicite kifejezi, hogy ez a mi hatáskörünkbe tartozik, törvényhozói jogunk van e felett disponálni, és ha ez a mi hatáskörünkbe tartozik, akkor ebben is meg kell óvni Magyarország államiságának egységét és kifejezésre kell juttatni azt, hogy egy részlete sem vonható ki téves magyarázat alapján a magyar törvényhozás jogköre és a közöseknek nevezett ügyek alól. *(Helyeslés a néppárton.)*

Ha ki méltóztatott volna hagyni azt a passzust, hogy milyen legyen annak az utlevélnek nyelve Horvátországban, hogy milyen nyelven állitandó az ki, akkor megállana a miniszterelnök urnak logikája és magyarázata.

Széll Kálmán miniszterelnök: Miért?

Simonyi Semadam Sándor: Azért, mert ha itt rendelkezni méltóztatik az utlevél nyelvéről, akkor eo ipso joga volt rendelkezni ugyebár; ha pedig joga volt, akkor méltóztassék rendelkezni ugy, a mint azt a magyar állam eszméje megköveteli. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Egyezményi törvény ellen nem lehet rendelkezni.

Simonyi Semadam Sándor: Engedelmet kérek, akkor nem szabad oda beveuni. *(Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Előttem a dolog igy áll: Vagy jogunk van ebben a kérdésben disponálni, vagy nincs. Ha jogunk van disponálni, akkor nem látom be azt, miért ne vegyük be az állam nyelvét, mikor az az első követelés és első jogunk. Ha nincs jogunk e felett disponálni, akkor méltóztassék kihagyni belőle, mert a magyar állam gyengülését, gyengitését látom benne, és határozottan nem tudom más jogos, törvényes magyarázatát adni annak a passzusnak, a melyet a miniszterelnök ur felolvasott és annak az intencziónak, a mely abban benne van, mint hogy az utlevél nyelve felett mi disponálunk.

Az utlevéllel a magyar állampolgár, miután

nincs horvát állampolgár, csak magyar állampolgár, ha Horvátországba való is, akkor is, mint magyar állampolgár jár-kel a külföldön, és ha prezentál egy utlevelet, a melylyel az ő magyar állampolgárságát van hivatva dokumentálni, és abban a magyar állam nyelvének nyomát sem látom, ezt én nem tartom logikusnak és egyáltalán nem tartom kivihetőnek. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Azért én nagyon kérem a miniszterelnök urat, legyen kegyes erre figyelmet forditani, és az illető paragrafusnál a kellő amendement-t, a kellő javitást megtenni. *(Helyeslés a néppárton.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Bocsánatot kérek a kifejezésért, de a t. képviselő urnak az okoskodása egy helyen megcsetlett, megbotlott: ott, a hol azt mondja, hogy hiszen most intézkedünk törvény által, hát intézkedhetünk ugy is, a mint ő akarja. Ha nem intézkedünk törvény által, akkor nem bánja. Tehát per sundam-bundam lehet, de törvénynyel másképp kellene megcsinálni. Hát ez nem megy. Törvénynyel rendezzük a dolgot igenis és ebben van egy nagy előrelépés, vagyis tisztázása a kérdésnek Horvátországot illetőleg, hogy ez közös ügy. De azért nem lehet e törvényben egy köztünk és a társországok között 1868-ban létrejött egyezmény ellen véteni, a mely törvény azt mondja az utolsó szakaszában, hogy ezen törvényt pedig csak közösen lehet ugyanazon a módon módositani, a mely módon létesült. Én azt tartom, hogy ha ezekben a dolgokban akarunk — és fogunk is — a legmerevebben ragaszkodni ahhoz, a mit az előbb is mondtam, hogy Szent István koronájának országai egy egységes nemzeti magyar államot képeznek: akkor a jogtisztelet csorbitatlan fentartásának álláspontjára kell helyezkedni mindenben, a mit az 1868: XXX. t.-cz. a horvátokra vonatkozólag biztositott. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezért kérem a javaslat változatlan elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Az előadó ur nem kiván szólani? *(Nem!)* Kérdem akkor a tisztelt házat, hogy az utlevélügyről szóló törvényjavaslatot az igazságügyi bizottság szövegezésében általánosságban elfogadja-e a részletes tárgyalás alapjául, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik azt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége elfogadta. Következik a részletes tárgyalás.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és az 1—3. §-okat, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 4-ik szakaszt).*

Elnök: Figyelmeztetem a t. házat, hogy az igazságügyi bizottság által a 4-ik szakasznál tett módositáshoz a közigazgatási bizottság is hozzájárul. Kérdem tehát a t. házat, hogy a szakaszt ily szövegezésben elfogadja-e? *(Igen!)* A ház a javaslatot az igazságügyi bizottság szövegezésében fogadta el.

Következik az 5. szakasz.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1—8. szakaszokat, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 9. §-t).*

Szöts Pál jegyző: Rátkay László!

Rátkay László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miként előre jeleztem, a törvényjavaslat ezen szakaszához módositást fogok benyujtani és a midőn e módositásomat benyujtom, egyuttal a t. ház engedelmével igen röviden felelni akarok a t. miniszterelnök urnak a horvát nyelv és a magyar nyelv kérdésében tett nyilatkozatára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Megvallom őszintén, t. képviselőház, hogy szinte sajnálom, hogy ezt a kérdést a magyar törvényhozásban felvetettem; sajnálom abból a szempontból, hogy alkalmat adtam arra, hogy Magyarország miniszterelnöke a magyar nyelv szuverénitásának kérdésében ekként nyilatkozzék. És ha már a magyar miniszterelnök ebben a törvényhozásban, a mely törvényhozás palotájának tetején ott látom a magyar zászlót és alatta a horvát zászlót, a hol tehát külsőleg is jelképezve látom azt, hogy ez a törvényhozás az egységes magyar nemzetnek a törvényhozása: mondom, ha már ebben a törvényhozásban a t. miniszterelnök ur elkövette a hibát és a magyar nyelvnek méltóságát nem védelmezte meg, elvártam volna, sőt még most is várom és lesem az alkalmat, hogy a horvát tartományi gyülésnek itt levő képviselői fel fognak állani és ők fogják azt inditványozni, — miután annyiszor jelentették ki a magyar nemzethez való őszinte ragaszkodásukat és a magyar állameszme előtt való meghajlásukat és meghódolásukat — várom a horvát képviselőktől a nyilatkozatot, az inditványt, hogy a törvényjavaslat módosittassék és beletétessék az, hogy az utlevél magyar nyelven is kiállitandó. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur hivatkozván az 1868: XXX. törvényczikkre, akként állitotta fel a kérdést, hogy nem tehetjük meg ezt, meg azt, a mit én inditványoztam, mert e törvénynek 56. és 57. §-ai meghatározzák, hogy Horvát-Szlavonország egész területén mind a törvényhozás, mind a közigazgatás és a törvénykezés nyelve a horvát.

T. miniszterelnök ur! Ha én azt mondottam volna javaslatomban és módositásomban, hogy azok az utlevelek csak franczia és magyar nyelven állittassanak ki, akkor igaza lett volna a t. miniszterelnök urnak; akkor igaza lett volna, hivatkozván arra a törvényre, mert akkor nem adtuk volna meg Horvátországnak azt a jogot, a melyet az 1868: XXX. törvényczikkben neki megadtunk. De, t. miniszterelnök ur, a midőn én felállitottam a tételt és azt mondottam, hogy a horvát társországok az egységes magyar nemzetnek társországai . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Az igaz!

Rátkay László: ... midőn azt mondottam, hogy az egységes magyar nemzetnek a nyelve a magyar; midőn méltóztatik elismerni, hogy horvát állampolgárság nincs, csak egységes magyar állampolgárság van ...

Széll Kálmán miniszterelnök: Az is igaz!

Rátkay László: ... akkor, t. miniszterelnök ur, ezen ezáfolhatatlanul és kétségtelenül igen helyes kiindulási pontokból nem lehet azt a következtetést levonni, a mit a t. miniszterelnök ur levont.

Abban, hogy azok az utlevelek magyar nyelven is kiállittatnak a horvát és a franczia nyelv mellett Horvátországra, s illetőleg a társországokra nézve, semmi sérelem sincs, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a magyar nemzetnek szuverénitása pedig, nyelv tekintetében, nincsen megszégyenitve, ninesen megkárositva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Épen azért, t. képviselőház, e kérdésekben, a magyar nemzeti méltóság, a magyar nyelv szuverénitása kérdésében alkunak, szivességeknek, barátságoknak, paktumoknak nincs helye. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Minden más kérdésben lehet a t. miniszterelnök urnak engedményeket tennie, ezekben a nagy kérdésekben azonban soha senkinek. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Épen azért, t. képviselőház, minden bővebb indokolás nélkül, hivatkozva ezekre a megdönthetetlen igazságokra, a melyek a nemzet nyelvében, méltóságában és a törvény szellemében vannak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a következő módositást nyujtom be. *(Halljuk! Halljuk!)*

A 9. §-nak utolsó sora ekként hangzanék: »Horvát-Szlavonországokban pedig az utlevelek magyar, horvát és franczia nyelven állitandók ki.«

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! En hivatkozom az előbb mondottakra. Már két izben is voltam bátor kifejteni nézeteimet; azokat én most nem ismétlem, hanem csak azzal a megjegyzéssel toldom meg, hivatkozva a t. képviselő urnak egy kijelentésére, hogy itt sem szivességről, sem paktumról, sem semmi ilyesről ninesen szó. Egyszerüen a törvény respektálásáról van szó. Mert hogyha történt paktum és történt szivesség, az 1868-ban történt, a mikor ez a törvény megalkottatott, a melyre vonatkozólag ki lett jelentve, hogy csak közös egyetértéssel lehet azt megváltoztatni.

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Még ezen uj megjegyzés után is kénytelen vagyok nyilatkozni és fentartván az általános tárgyalás alkalmával kifejezett azon nézetemet, hogy a szakaszt okvetlenül módositani kell, most mondom el indokolásomat és kérem a t. házat, fontolja meg jól az utolsó pillanatban is, vajjon a szöveg, melyet a bizottság előterjesztett, épen a magyar birodalom érdeke szempontjából fentartható-e továbbra is?

Itt arról, hogy a horvát belügy hivatalos nyelve érintessék, szó sem lehet; sem az előttem szóló inditványa, sem pedig azok, a kik felszólaltak e tekintetben, Horvátországnak a törvényekben biztositott jogát érinteni nem kivánják. Azonban a törvénynek általános logikájából következik az, hogy igy ezen utlevélrendszer nem maradhat meg. *(Ugy van! Ugy van a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt ki kell egésziteni azzal, a mit Rátkay László t. képviselőtársam inditványozott, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy az utlevél, a mely nem belügyi dolog *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és nem a horvát belhatárok közt marad meg, hanem kivülre terjed ...

Madarász József: Külföldre!

Szederkényi Nándor: ... azon irányban módosittassék, hogy rajta az egységes magyar-horvát birodalomnak a kifejezéséül a magyar nyelv vétessék be. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Miből következtetem én ezt? Hiszen az 1868:XXX. t.-cz.. a kiegyezési törvény Horvátországgal, előrebocsátja, hogy mik azok az érinthetetlen közös ügyek, a melyek Magyar- és Horvátország között itt a képviselőházban döntendők el; ezek mind elő vannak sorolva; ezek felett vitázni nem lehet. Ezek kifejezik, hogy Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok egy és ugyanazon állami közösséget képeznek kifelé és befelé is az alább felsorolt ügyekben, fentartván a végrehajtásnál Horvátországnak autonomikus jogát, s a horvát nyelvet. Már most miként soroltatnak fel a további intézkedések a kifelé szóló dolgokra? A horvát czimer és horvát zászló is érintetlen marad, de a mint a magyar birodalom, a magyar-horvát összetartozandóság eszméje forog fenn, ez rögtön kifejezést nyer és a törvény 61. §-a világosan megmondja, hogy, ha Horvát-Szlavon- és Dalmátországok határaik között belügyeikben saját egyesült szineiket és czimerüket használhatják is, az utóbbit mindazonáltal Szent István koronájával fedve kell használniok. Mit jelent ez? Jelenti azt, hogy ebben is a magyar birodalom eszméjének kell kifejezést nyernie. Azt kérdem én ezek után a t. miniszterelnök urtól: mi ennek a 61. szakasznak az értelme? Szerintem az, hogy a magyar birodalom eszméje a czimerben is kifejezést nyerjen. Ha tehát a czimernél igy áll a dolog, akkor az utlevélnél, mely nem Horvátországnak belterületére, hanem az egész világra terjed ki, azt hiszem, méltán kivánhatjuk magánál a 68-iki törvény logikájánál fogva, hogy odatétessék, hogy az utlevélben a horvát és franczia nyelv mellett a magyar nyelv is használtassék, hogy tudja a világ azt, hogy Horvátország nem tisztán Horvátország, hanem egyuttal a magyar birodalom alkateleme. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy ez a végrehajtáshoz tartozik. Hát engedelmet ké-

rek, a végrehajtást mi nem akarjuk tőlük eldisputálni. A czimernek, a jelvényeknek végrehajtása is az övék, holott a magyar birodalom eszméje abban kifejezést nyer, s ezért nem volna túllépés a magyar nyelvnek az utlevélben való felvétele. Ez nem áll összeütközésben az 1868 : XXX. t.-czikkel; ez annak logikai folyománya. Ez a rendelkezés a horvátok autonomiáját, a horvát nyelv használatát illetőleg egyáltalában nem érinti, de igenis érinti a magyar birodalmat az a kérdés, hogy az egész világra szóló utlevelben ott szerepeljen a magyar nyelv is. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket tartottam szükségesnek elmondani és kérem a t. házat, méltóztassék ezt elfogadni, mert ez egyáltalában nem sérti az 1868 : XXX. t.-czikket. Ha a horvát képviselő urak azt gondolják, hogy ez sérelem, akkor ez nem egyéb, mint autonomiájuk illetéktelen kitágításának a törekvése. Mi nem kívánjuk, nem is akartuk az ő autonomiájukat sem érinteni, sem megrövidíteni; de egyszersmind történeti alapon álló jogunk és kötelességünk megóvni a magyar birodalomnak területi épségét; megóvni kifelé annak egységét ugy szineiben, mint jelvényeiben is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez az, a mi engem felszólalásra késztetett, és kérem a t. házat, hogy ez ügyben az utolsó pillanatban gondolja meg, hogy ezzel senkinek sérelmet nem okoz, ha azonban elfogadja a törvényjavaslat ezen intézkedését, . . .

Madarász József: Akkor igen!

Szederkényi Nándor: . . . akkor Magyarország tekintélyét kifelé degradálja; azt lehet mondani, semmivé teszi. Ezen okoknál fogva ismételve kérem a t. házat, hogy méltóztassék Rátkay László t. képviselőtársam inditványát elfogadni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Daczára annak, hogy a t. képviselő ur beszédének végén azzal aposztrofalt engem, — kétségtelen, hogy engem aposztrofált, mert az ellenkező álláspontot én voltam bátor a törvény ezen szakaszának megindokolásánál elfoglalni — hogy itt Magyarország kompromissziójáról és kifelé való tekintélyének leszállitásáról van szó és daczára annak, hogy ez nagyon komoly dolog: mégsem szóltam volna, mert hiszen erre vonatkozólag már elmondottam mindazt, a miket, gondolom, a törvények alapján igazoltan elmondani kell. De egy kérdést is intézett hozzám a t. képviselő ur és azért most felelek e kérdésre és ezzel kapcsolatosan erre az ő utolsó aposztrofájára is. *(Halljuk! Halljuk!)*

Részemről nem tartom azt, hogy ezzel az intézkedéssel a magyar államnak vagy az állami közösségnek egysége és a magyar állam tekintélye a külföld előtt a legkisebb mértékben is degradáltassék. Miért? Azért, mert a mint a t. képviselő ur maga is mondotta, mint minden államot, a magyar államot is az állam czimere, jelvénye szimbolizálja. Hát ennek az utlevélnek a homlokán — a horvát utlevélen is — nem a horvát czimer és szin lesz, a melyet ők a törvény 60. § a értelmében használhatnak, hanem a Horvát-Szlavon-Dalmátországokkal együttes, vagyis egységes magyar államnak egységes czimere: Szent István koronájának egységes czimere lesz a horvát utlevélen is. *(Helyeslés jobbfelől.)* Kifelé tehát teljesen kifejezésre van hozva az, hogy az utlevélügy a külfölddel szemben már nem adminisztrativ horvát ügy, mert az az utlevél kifelé a magyar állampolgárnak utlevele, ha ő horvát is és mert azon az utlevélen az egységes magyar czimer lesz rajta. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László: Féligazság nem igazság!

Széll Kálmán miniszterelnök: Igy áll a dolog, t. ház. Lehetetlen tehát a kiállitás nyelvének kérdését a magyar állam tekintélyének kifelé való csorbitásával csak összeköttetésbe is hozni. A nyelv kérdése itt egyszerüen adminisztrativ aktusra vonatkozik. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* A midőn az a főszolgabiró vagy az az alispán kiállitja azt az utlevelet, csak nem állithatja senki sem azt, hogy akkor ő nem adminisztrativ aktust végez? *(Helyeslés a jobboldalon.)* Az adminisztrativ aktusok végzésénél pedig ő jogositva van a horvát nyelvet használni, mert hiszen méltóztassek itt tekintetbe venni azt, hogy itt nem a priori, nem ugy kell venni a dolgot, hogy nyomtatott blankettákról van szó, hanem abból kell itt kiindulni, hogy ha valaki utlevélért folyamodik, a ki erre jogositva van, ahhoz a horvát alispánhoz, az leül az iróasztalához és megirja azt; nem is szabad másképpen irnia, mint horvátul.

Szederkényi Nándor: Az utlevél nyomtatott blanketta!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen a nyomtatott blanketta csak azt az irást helyettesiti; de ha nekünk nem tetszenék nyomtatott blankettát küldeni, hanem egyszerüen egy papirost küldenénk, a melyen a magyar czimer rajta van, ő szóról-szóra kiállithatná a nyomtatott sorokat is egészen irásbelileg és az is épen olyan érvényes volna.

Rátkay László: Hát franczián megirhatja!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezt csak azért akartam ismételve hangsulyozni, mert itten egy közigazgatási tényről van szó, a közigazgatás terén pedig az 1868: XXX. t.-czikk szerint ők autonom joggal birnak; az autonom horvát ténykedésekben pedig a törvény értelmében az ő nyelvük a horvát. De igenis kifelé ott van a magyar czimer, sőt ha valaki kifejezésre akarja hozni, szivesen hozzájárulok, azt is belevehetjük világosan az utlevélbe, hogy magyar állampolgár, de benne van a 3. §-ban, hogy csak magyar állampolgár számára adható ki utlevél, tehát a horvátoknak is csak mint magyar állampolgároknak adható ki. Ezzel a két ténynyel a magyar korona egysége, azt hiszem, teljesen kifeje-

zésre van hozva; a szóban levő esetben horvát nyelven való kiállitás egyszerüen adminisztrativ cselekvény, s ez esetben az ő törvényük értelmében tisztán horvát nyelven állitandó az ki. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Nyegre László jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A miniszterelnök ur okoskodását egyáltalában nem fogadhatom el. Az utlevelet vagy a Felség nevében állitják ki, vagyis a királyi hatalom nevében, és akkor Magyarországnak csak egy királyi hatalma van és nincs magyar és horvát királyi hatalom. Ha csak egy királyi hatalom van, annak a királyi hatalomnak hivatalos nyelve a magyar és annak azon az utlevélen rajta kell lennie. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Avagy az állam nevében állittatik ki az az utlevél, és akkor állam is itt csak egy van: Magyarország; annak társországa Horvátország. Lehetetlen, hogy az állam utlevelet állitson ki és azon ne legyen rajta az államnak a nyelve. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Franczia nyelven rajta van, de egyuttal nem lesz rajta a magyar államnak nyelve, pedig a franczia egyedül csak az internaczionális közlekedés czéljából alkalmaztatik a mi utleveleinkre. A magyar nyelv pedig annak az államnak a nyelve, a mely államnak hatóságai, akár itthon, akár annak egyik autonom országrészében állitják ki azt az utlevelet. Rajta kell tehát, hogy legyen azon az utlevelen a kiállitó hatóság nyelvén kivül mindenesetre az állam nyelve is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ma, ha végigtekintünk egész Európán, azt tapasztaljuk, hogy nemcsak a kicsiny államok, de még a nagyok is a legkisebb külsőségekben is nemzeti szuverénitásuknak jelvényeit és nemzeti létük megnyilatkozásának módjait a legféltékenyebben őrzik és a legerőteljesebben érvényesitik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a diplomáczia nyelve még egypár évtizeddel ezelőtt is a német államoknál is a franczia volt, azóta pedig, hogy egy erős német államférfiu német államot akart alkotni és egy egységes államot, első gondja és kötelessége volt, hogy az idegen franczia nyelv helyett a német nyelvet érvényesitse a külföldi vonatkozásokban és érintkezésekben is. Magyarországnak közjogáról a külföld bizonyára nem bir annyi fogalommal, mint birt az egységesitett német birodalom külső megjelenésénél Németországéról, melyet egy erős hadsereg és annyi diadalmas ütközet és megnyert hadjárat támogatott, és nem bir akkora fogalommal a Magyarország és Horvát-Szlavonország közti viszonyokról sem. És daczára a dicsőséges győzelmeknek, a német államnak az egész világ szeme előtt mint egységes birodalomnak megalakulása pillanatában és utána nyomban kötelességének tartotta az az államférfiu, hogy német nyelven érintkezzék az idegen államokkal, hogy ezáltal is nemzetének szuverénitását, kiválóságát érvényesitse, szemlélhetővé és érezhetővé tegye.

Mennyire kötelességünk nekünk magyaroknak oda hatni, oda működni, hogy a midőn a mi állampolgáraink külföldön megjelennek, akkor világos és látható képét adjuk azon állapotnak, a melyben közjogunknál fogva itt a magyar nemzet él, ez ország népe uralkodik és rendelkezik. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Végét kell vetni annak a gyávaságnak, *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy valahányszor arról van szó, hogy a mi közjogi megjelenésünkön ejtetik csorba, valahányszor mi hátra és visszaszoritttatunk, valahányszor mi mellőztetünk, valahányszor szépen elfelejttettünk, akkor mindig bölcs higgadtságra és nyugalomra intenek minket, hogy tűrjük azt békében, máskor majd másképen lesz. Nem tudjuk saját akaratunkat érvényesiteni. Ki érvényesiti ebben az utlevélkérdésben az akaratát, ha nem ez a törvényhozás maga? Hát miért ne legyen bátorsága és elszántsága, hogy ugy legyen kiállitva az az utlevél, hogy az közjogi viszonyainknak megfeleljen? Nem az a hivatásunk, hogy a horvát túlzóknak, lázitóknak . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: A törvénynek!

Ugron Gábor: . . . az egységes állami kötelék megbontóinak alkalmat, módot és eszközöket nyujtsunk és érveket szolgáltassunk arra nézve, hogy valamikor azt vitathassák, hogy Horvát-Szlavonország ennek az államnak mint egységes államnak nem képezi erős és egységes keretét, hanem ők ezen a kereten belül külön részt képeznek, a mely külön törvénynyel bir, és mint egységes állam képezik Magyarországnak részét.

Magyarország egységének megbontásához semmi tekintetben hozzá nem járulhatok. A magyar nemzet szuverén jellegének kitüntetésére feltétlenül szükséges, hogy valahány polgára a külföldön megjelenik és valahányszor a mi okmányainkkal a kezében jelenik meg, azokon az állami okmányokon az államnak nyelve rajta legyen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én nem látva kellően megindokoltnak a törvényjavaslatot, ezért Rátkay t. képviselőtársam módositásához hozzájárulok. Kérem a t. házat, emberelje meg magát, érezze szivében, hogy magyar, szabaditsa ki egyszer magát a bürokratikus okoskodások tömegeiből és ne vezettesse magát ilyen silány pórázon, hanem legyen magyar és merjen magyar lenni. *(Élénk helyeslés és tetszés. Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Igazán sajnálom, hogy még egyszer igénybe kell vennem a t. ház figyelmét; hanem nem türhetem el magamon, hogy valaki nekem azt mondja, hogy én silány pórázon akarom vezetni az országot akkor, mikor egy szakaszt, a mit a törvényre alapitottam, megvédelmezek. Ez egy hangzatos

szó, a melynek igen erős a csattanása, de értelme és belső tartalma nincsen.

Mert nem arról van szó, hogy emberejük meg magunkat. Én magam is azt mondom, hogy ha 1868-ban ugy intézkedtek volna, hogy kifelé talán félreértésekre vezethet, ha az utlevélügy nem tétetik egészen, minden izében közössé, talán helyesebben jártak volna el. De akkor azt mondták: az utlevélügy törvényhozásilag közös, de adminisztraczionális szempontból nem. Már most itt adminisztraczionális körbe és annak jogába vágó intézkedésről van szó, nem pedig a magyar államnak kifelé kisebbitéséről. Ezért fentartom, hogy nem megemberelésről, nem bátorságról van itt szó, hanem a törvény respektálásáról. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)* Ezért én azt a hangzatosan odadobott üres vádat visszautasitom. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: T. ház! Én is elfogadom Rátkay László t. képviselőtársam inditványát és módositását. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én az 1868-iki törvényből sehogysem tudom kiolvasni azt, hogy Magyarországnak a nyelve ki legyen rekesztve oly okmányokból, a melyeket a magyar államnak egyik területén lakó honpolgárok használnak a külföldre való utazásnál.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen még a közös dolgok is horvát nyelven intéztetnek el!

Rakovszky István: Sőt ha én a törvényt kezembe veszem és tekintem annak 64-ik szakaszát, abból azt látom, hogyha a magyar nyelvet az utlevélből ki akarjuk zárni, akkor Magyarországot sokkal alárendeltebb helyzetbe akarjuk hozni, mint a milyenben maga a társország van. Mert mit mond a törvénynek 64-ik §-a? Azt, hogy a magyar korona országai által veretendő pénzeken a királyi czimerbe Horvát-Szlavon- és Dalmátországok királya czim is felvétetik. Ez annyit jelent, hogyha Magyarország egy pénzt veret, ezen ki van tüntetve az, hogy Magyarország királya egyszersmind Horvát-Szlavon Dalmátországok királya is. Tehát ez mindenesetre kitüntetésszámba megy az illető országokra nézve, hogy viszonyuk az anyaországgal a pénzeken is ki van tüntetve. Most itt az utleveleknél semmi egyebet nem kivánunk, mint azt, hogy a törvénynek 64-ik szakaszát tekintve, legalább a viszonosságot önnön magunk részére is követeljük, t. i. azt, hogy ki legyen tüntetve az, hogy a horvátországi lakos magyar állampolgár. Ha ennek érvényt nem szerzünk, akkor ezt nem akarjuk kitüntetni, hanem el akarjuk rejteni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen a czimer már ott van!

Kubik Béla: A czimer még nem a nyelv! Legyen a nyelve is magyar!

Rakovszky István: T. miniszterelnök ur, hát hogyha a czimer ott van, először is nagy kérdés az, hogyha ott nem a magyar nyelvet látják a czimer alatt, hanem a horvát nyelvet, külföldön nem veszik-e azt horvát czimernek; és másodszor akkor, midőn mi az országban folyton és folyton szemére hányjuk a nemzetiségeknek, hogy mily ellentétes álláspontot foglalnak el a magyar állam iránt azért, mert a magyar nyelv iránt nem viseltetnek kellő tisztelettel, akkor azt hiszem, hogy Horvátországgal szemben is ezen jogunkat érvényesiteni kell. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Fájdalmasan érint engem ezen vitában az, hogy tudtommal Horvátország ide követeket küld az országgyülésre, s ezek ily alkalomkor, a mikor az ő hüségüket, és az anyaországhoz való ragaszkodásukat kijelenthetnék, és a magyar birodalom egységének kifejezésére törekedhetnének . . .

Visontai Soma: Kifelé!

Rakovszky István: . . . itt némán ülnek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nincs itt egy sem!)* Azt hiszem, nagyon megkönnyitené és egyszerüsitené a vitát, ha akár a t. horvát miniszter, akár egy horvát képviselő felszólalna . . .

Molnár Jenő: Ha a magyar miniszter sem akarja!

Rakovszky István: . . . és kijelentené, hogy »mi horvátok igenis magyar állampolgárok lévén, *(Zaj a bal- és a szélőbaloldalon.)* legkevésbbé sincs jogunk ezt kifogásolni, hanem azt tartjuk, hogy ez a törvénynek megfelel és ezért mi is csatlakozunk Rátkay László t. képviselő ur inditványához.« *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalalon.)* Magam pedig Rátkay László képviselő ur inditványát elfogadom. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldaloon.)*

Rátkay László jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Valóban szégyenpirral kell a t. képviselőház előtt életemnek majdnem alkonyán felszólalnom, *(Halljuk! Halljuk!)* a midőn a magyar nemzet képviselőházában a magyar nyelv fensége mellett kell az ellenzéknek a kormány ellenében csatáznia. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: De a törvény mondja!

Szatmári Mór: A törvényt a nemzeti jogok érdekében hozzák!

Madarász József: Minden törvény csakis a nemzet állami szabadságát és a nemzet nyelvének fenségét köteles biztositani. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem az 1868: XXX. t.-cz. ellen akarunk cselekedni, mert abban szó sincs arról, hogy nem szabad ott lennie a magyar nyelvnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát a végrehajtás micsoda?

Madarász József: Ha az 1868-iki törvényt megalkotó egyének közül valaki élne, szégyenpirral gondolna rá, hogy róluk azt tehették fel, hogy az ő intézkedésük szerint a magyar nemzet fenségének nem szabad megnyilvánulnia

abban, a mi tisztán Horvátországot illeti. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott is helyén volna az, de itt nem is erről van szó, hanem arról, hogy a külföldi utlevelekre nézve milyen legyen a szöveg. Hiszen a horvátok nem egyebek magyar állampolgároknál.

Szatmári Mór: Itt hangosan hirdetik.

Madarász József: És a magyar nemzet kormányelnöke mégis azt hirdeti, hogy ez az inditvány törvény ellen való kivánat.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az 1868-iki törvény hirdeti, nem én! *(Zaj.)*

Madarász József: Valóban azt látom és tapasztalom, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy lassan-lassan alább sülyednek Magyarországon a közerkölcsök ...

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez frázis, nagy frázis!

Madarász József: ... és hogy alább sülyed az önálló államiság is! *(Mozgás a jobboldalon.)* Magyarországot az 1790: X. t.-cz. önállóvá tette, nem hivatkozom most 1848-ra, hanem az 1790: X. t.-czikk is azzá teszi. Ha tehát önállóak vagyunk, nemzeti nyelvünket nemcsak jogunk, de kötelességünk is mindenütt érvényre juttatni. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Szégyellem, hogy Magyarország törvényhozásában pártolólag kell felszólalni egy ilyen inditvány mellett. Csatlakozom Rátkay t. képviselő ur inditványához. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a szavazás. Husz képviselőnél több erre a szakaszra nézve névszerinti szavazást kért.

Klobusiczky János: No, érdemes! *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Bizony érdemes!)*

Kubik Béla: Tessék leszavazni, ha meri! Osztrák állampolgárok, nem magyarok!

Zboray Miklós: Érdemes, mert mi magyar képviselők vagyunk! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Lássuk, kinek nem kell a magyar nyelv! *(Mozgás jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem lehet visszavenni a törvény által biztositott jogot. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A kérdés az lesz, hogy elfogadja-e a ház Rátkay László módositásával szemben a 9. §-t eredeti szövegében, igen vagy nem?

Azok, a kik az eredeti szöveget fentartani kivánják Rátkay László képviselő módositásával szemben, igennel fognak szavazni, a kik nem akarják, nemmel.

Most pedig kihuzom a betüt. *(Megtörténik.)* A szavazás tehát a »C« betüvel kezdődik.

Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Kezdődik a szavazás. Ismétlem, hogy a kérdés akként van feltéve, hogy elfogadja-e a ház Rátkay László képviselő módositásával szemben a 9. §. eredeti szövegét: igen vagy nem?

A kik az eredeti szöveget akarják elfogadni, azok igennel, akik azt nem fogadják el, nemmel szavaznak.

A névsort olvassa gróf Teleki Sándor jegyző ur; az igennel szavazókat Nyegre László, a nemmel szavazókat Rátkay László, a távollévőket Szőts Pál jegyző ur jegyzi.

A »C« betüvel kezdődik a szavazás.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a névsort)*.

Igennel szavaztak: *gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csörgeő Gyula, Cseh Ervin, Daniel Gábor, Darányi Ignácz, Domahidy Elemér, Dókus Ernő, Fabiny Teofil, Farkas Ábrahám, Fassie Tódor, b. Feilitzsch Arthur, Fischer Sándor, gr. Hadik János, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heltai Ferencz, Hieronymi Károly, Horánszky Lajos, b. Inkey József, Jakabffy Imre, Kabós Ferencz, Kacskovics Géza, Kammerer Ernő, gr. Keglevich Gyula, Klobusiczky János, Krecsmarik János, Latinovits Géza, Lator Sándor, Láng Lajos, László Mihály, Lindner Gusztáv, Lónyay Géza, Lukács László, Mandel Pál, Mihályi Péter, Mihay Sándor, Molnár József, Nagy Ferencz, Neumann Ármin, Nyegre László, Papp József, b. Perényi Zsigmond, b. Petricsevich-Horváth Arthur, Pintér Sándor, Plósz Sándor, Ponory Sándor, Rabár Endre, Ragályi Béla, Rohonyi Gyula, Rónay János, Rosenberg Gyula, Ruzsiák János, Sacellár György, Salacz Gyula, Sághy Gyula, Semsey Boldizsár, Semsey László, gr. Serényi Béla, Szentiványi Árpád, Szerb György, Széll Kálmán, Szivák Imre, Szőts Pál, Telegdi József, gr. Teleki Sándor, gr. Thorotzkai Miklós, Tormay Károly, Ugron János, Veszter Imre, gr. Wass Béla, Werner Gyula, Zsámbokréthy Emil, Zsilinszky Mihály, Apáthy Péter, Baghy Béla, Bartal Aurél, Beck Marczell, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen István, gr. Bethlen Sándor, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Boncza Miklós, Boracmisza Lajos, Bujanovics Gyula.*

Nemmel szavaztak: *Chernel Gyula, Csávolszky Lajos, Eitner Zsigmond, Farkas József, Förster Ottó, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Illyés Balint, Jékey Zsigmond, Kecskeméti Ferencz, Komjáthy Béla, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kubik Béla, Lengyel Zoltán, Luby Géza, Lukáts Gyula, Madarász József, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, Molnár Jenő, Olay Lajos, Pozsgay Miklós, Rakovszky István, Rákosi Viktor, Rátkay László, Reich Aladár, Simonyi Semadam Sándor, Szatmári Mór, Szederkényi Nándor, Trubinyi János, Udvari Ferencz, Ugron Gábor, Visontai Soma, gr. Wilczek Frigyes, Zboray Miklós, gr. Zichy Jenő, Bakó József, Bartha Ferencz, Bedőházy János, Bencs László, Benedek János, Bizony Ákos, Boda Vilmos, Buzáth Ferencz.*

Távol voltak: *Chernel György, gr. Csekonics Gyula, Csernoch János, Cziráki Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, b. Dániel Tibor, Darányi Ferencz, Darázcy Aladár, gr. Dessewffy Emil, Dobiecki Sándor, Dörr Soma, Drakulics Pál, Dedovics György, Eggenhoffer József, Egry Béla, Eitel Viktor Adolf, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, Erdély Sándor, gr. Erdődy Gyula, Eremits Pál, Ernszt Sándor, Erreth János, gr. Esterházy Kálmán, Ében Gyula, Ejersdorfer Sándor, Falk Miksa, Farkas Balázs, Fejér Antal, b. Fejérváry Géza, Fernbach Péter, Feszty Béla, Fluger Károly, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gabányi Miklós, Gajáry Géza, Gál Sándor, Gorove László, Gränzenstein Béla, Gresskowits Vilmos, Gromon Dezső, Gubner Gyula, Günther Antal, Györffy Gyula, Gavranics Péter, Georgijerics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Hadzsy János, Halász Zsigmond, Hammersberg László, b. Harkányi János, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Károly, Heincz Hugó, Hertelendy Ferencz, Hertelendy László, Hilbert Károly, Hintz Ernő, Hock János, Hodossy Imre, Holczer János, Hollaky Imre, Holló Lajos, Hortoránvi József, Horváth Dezső, Horváth Gyula, Isseknitz Győző, Iránka Oszkár, Jakabffy István, Janits Imre, Jankovich Béla, Justh Ferencz, Justh Gyula, Jovánovits István, Josipovich Géza, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kacskovics Géza, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lipót, Károlyi Antal, gr. Károlyi Sándor, Keczer Miklós, Kende Péter, Kiss Emil, Kiss Ernő, Kiss Pál, Kobek István, Koller Tivadar, Konkoly-Thege Miklós, Korodi Lajos, Kossuth Ferencz, Kovács Gyula, Kristóffy József, Kubina József, Kubinyi Géza, Kelemen Béla, Kiss Oszkár, Koszovacz Fridolin, Korácserics István, Krajacz László, Krajcsovics Sándor, Lázár Árpád, Lázár György, Lázár Menyhért, Leidenfrost László, Lendl Adolf, Leszkay Gyula, Lovászy Márton, Luby Béla, Luppa Péter, Lurtz Károly, Madarász Imre, Manaszy György, Marjay Péter, Maróthy László, Mayer Károly, Melzer Vilmos, Meszlény Pál, Mezössy Béla, Mihajlovics Kornél, Miklós Ödön, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Molecz Dani, Molnár Ákos, Molnár János, Molnár Józsiás, Molnár Károly, Morzsányi Károly, Mukits Simon, Münnich Aurél, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Masics Illés, Milekics Czirill, Nagy Mihály, Nagy Sándor, Nedeczey János, Neiszidler Károly, Nemónyi Ambrus, Nessi Pál, b. Nopcsa Elek, Nosz Gyula, Novák József, Neddykovics Tivadar, Nemesics Ele, Oberth Károly, Okolicsányi László, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Papp Elek, Pap Géza, Pap Zoltán, Pattyánszky Elek, Pachorics Ljubomir, Pekár Gyula, Perczel Dezső, Pichler Győző, Pildner Ferencz, Piukovich József, b. Podmaniczky Frigyes, Polczner Jenő, Putnoky Mór, gr. Pejacsevich Tivadar, Pirerics József, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Radovanovics György, Radvánszky György, Ráth Endre, Rátyi Mihály, b. Réray Gyula, Révai Mór, Rigó Ferencz, Rónay Ernő, Rubinek Gyula, Ruffy Pál, Ratkovics Iván, Salamon Géza, Somassa János, Sándor József, Sándor Pál, Schmidt József, Schmidt Károly, Scitovszky János, Sebess Dénes, Seemayer János, b. Sennyey István, Serbán Miklós, Simó Lajos, Smialovszky Valér, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, b. Solymossy Ödön, Sréter Alfrád, Stajerics János, Steiner Ferencz, Sturmán György, Sipeky Sándor, Saj Nándor, Surák Péter, Sperecz Ferencz, Stékovics János, Sumánovics Svetiszlav, Szabó Ferencz, Szabó István, Szabó Kálmán, Szalay László, Szájbely Gyula, Szeless József, Szemere Miklós, Szentiványi Gyula, b. Szentkereszthy György, Székely György, Sziklay Ede, Szluha István, Szombathy György, gr. Sztáray Sándor, Szutyovszky Dezső, Szüllő Géza, Tallián Béla, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, gr. Tisza István, Tóth János, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Tuba János, Tomasics Miklós, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Vancsó Gyula, Várady Károly, Vásárhelyi László, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Vészi József, Victoris Miklós, Vojnics Sándor, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Wittmann János, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy János, Zmeskál Zoltán, gr. Zselénszky Róbert, Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, gr. Apponyi Gyula, Artim Mihály, Arrameszku Puchominsz, Ádámovics Béla, Ádámovics Iván, Babó Lajos, Babó Mihály, Bakonyi Samu, Ballagi Géza, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Baross Jusztin, Baross Károly, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Bay Lajos, gr. Bánffy Miklós, b. Bánhidy Antal, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Berthy Ákos, Bernáth Béla, Bernáth Lajos, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen Sándor, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Bodóky Zoltán, Borbély György, Bónis István, Böszörményi Sándor, Brázay Kálmán, Brezovay László, Bruckner Vilmos, Balogh Mihály, Barlovics István, Benák Károly.*

Elnök: A szavazás be van fejezve. 450 igazolt képviselő közül, elnök nem szavazott, igennel szavazott 88, nemmel szavazott 45, távol volt 316. Tehát a ház 43 szótöbbséggel a 9. §-t eredeti szövegében fogadta el. Következik a 10. §.

Nyegre László jegyző *(olvassa a 10. §-t.)* — Hegedüs Lorántt!

Hegedüs Loránt: T. ház! A 10. szakaszhoz,

a mely az utlevél tartalmát szabályozza, egy módositást vagyok bátor beterjeszteni, a melynek czélja az, hogy az utlevélben kitétessék az, hogy az illető, a kinek részére kiállittatik, magyar állampolgár. Ezt a dolgot, t. ház, nem szükséges bővebben indokolnom egyrészt az elhangzottak alapján, másrészt a miniszterelnök ur kifejtett álláspontja alapján, a melynek ez egyenes folyománya. Hogy mennyire folyománya, mutatja az, hogy maga a törvényjavaslat a 3. § ban ugyanezt a kitételt, t. i. a »magyar állampolgár« kitételt használja.

Ezzel kapcsolatban bátor volnék ugy a t. háznak, mint a miniszterelnök urnak figyelmét felhivni arra a körülményre, hogy miután a most meghozott törvényjavaslatok kapcsolata folytán a kivándorlási jognak alapfeltétele az, hogy az illető utlevéllel birjon és miután az utlevél kiállitását alantas hatóságokra deczentralizálva viszszük át, szükségesnek tartom, hogy a végrehajtási rendeletben záros határidő vétessék fel, a mely idő alatt az illető alantas hatóságnak döntenie kell a kérvény felett, mert különben az illető alantas hatóságnak módjában van az, hogy a kivándorlási jogot egyszerüen semmibe se vegye, neglgálja. Ismétlem, a végrehajtási rendeletben záros határidőt lehetne felvenni, mint pl. Olaszországban történt. A törvényjavaslatba magába pedig kérem beiktatni módositásomat, mely az előadottak alapján a következőkép hangzik:

»A 10. §. első bekezdésében ezen szavak után: »az utazó nevét«, a következő szavak veendők be: »annak megjelölését, hogy az illető magyar állampolgár«. Azután folytatódik a szöveg. Ajánlom elfogadásra. *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Gr. Wilczek Frigyes!

Gr. Wilczek Frigyes: T. képviselőház! Már az általános vita folyamán volt szerencsém emliteni, hogy a 10. §-hoz módositást kivánok benyujtani, a melynek értelmében a kötelező adatok közé az illető kivándorló fényképe is beveendő, vagyis, hogy az utlevél az illetőnek a fényképét is tartalmazza. Méltóztatnak ismerni a személyleirásokat, és méltóztatnak tudni, hogy azok alapján mily kevéssé lehet az illetőt megismerni, mert annak majdnem minden rovata, az arcz, szem, száj stb. rovata »rendes« szóval van kitöltve. Már pedig a kivándorlásról szóló törvényjavaslat — legalább annak indokolása és a javaslatra nézve történt felszólalások szerint — arra kivánt kiterjeszkedni, hogy megakadályozza azt, hogy egy utlevelet többen használhassanak. Azt hiszem, a fénykép bevételével is lehet ennek elejét venni.

A mi pedig az előttem szóló t. képviselőtársam inditványát illeti, abhoz a magam részéről készséggel hozzájárulok.

Kérem a t. házat, méltóztassék elfogadni módositásomat, a mely ekként hangzik: Az első sor e szava után »utazó«, beszurandó a következő szó: »fényképét«. Kérem e módositás elfogadását. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Nyegre László jegyző: Bornemisza Lajos!

Bornemisza Lajos: T. képviselőház! Azok az indokok, a melyeket az előttem szólott t. képviselő ur röviden előadott, engem is arra az elhatározásra birtak, hogy ajánljam a t. képviselőháznak, hogy ezt a szakaszt, a mely a kivándorló, illetve az utlevél-birtokos személyazonosságára vonatkozik, preczizebben, világosabban tüntesse fel. Nagyon elismerem, miután ebben a tárgyban többekkel érintkeztem, hogy ez nehézségekkel jár, mert a többi államok egyike sem hozott be ily intézkedést és rendelkezést az utlevelekre nézve és ezért nehézségekkel jár, hogy mi itt Magyarországon ezen a téren olyant kezdeményezzünk, a mi az eddigi rendet és az eddigi intézményeket megbolygatná és felforgatná. Ez igen nehéz dolog. *(Mozgás a baloldalon.)* Azt hiszem, t. ház, hogy annak, a ki a kivándorlási törvényekkel foglalkozott, a ki azoknak hazánk viszonyainak megfelelő végrehajtását kivánja, okvetlenül az jut eszébe, hogy az eddigi visszaéléseket, a melyek az utlevelekkel történtek, szanálni kell. Köztudomásu dolog, hogy különösen a Felvidéken, a hol már egészen üresek a falvak a kivándorlások miatt, annyi utlevél, a hányan onnan kivándoroltak, egyáltalán nem adatott ki, és bebizonyitott tény, hogy a kivándorlók egy negyedrésze ment ki utlevéllel, háromnegyed része pedig utlevél nélkül vándorolt ki; először is azért, mert a határrendőrségek nem voltak felállitva és különösen a közlekedési vállalatok a németországi viszonylattal szemben egyáltalán nem ellenőrizték a kivándorlókat, másrészről befejezett tény, hogy voltak utlevéltulajdonosok, a kik az utlevél elárusitása által 100—150—180 frt anyagi hasznot értek el. Ebből az következik, hogy a kivándorlóknak a helyett, hogy a szolgabiróhoz menjenek jelentkezni, a ki személyazonosságukat és illetékességüket bizonyitsa, sokkal könnyebb volt, hogy öt-tiz forintért a szomszédjuktól megvegyék az utlevelet, mert az illető utlevéltulajdonosnak a leirása igazán olyan megfoghatatlanul alaptalan, hogy ezen utlevél alapján tehet, a mit akar. Méltóztassék figyelembe venni, hogy hazánk északkeleti részén magyar és galiczíai községek annyira együtt vannak, hogy elegendő az illető kivándorlónak átlépni a község határán s már Galicziában van, a hol az ellenőrzés lehetetlen, miáltal a határrendőrségnek eljárása és ellenőrzése kétségessé van téve.

Gróf Wilczek Frigyes t. képviselőtársam módositását elvben helyeslem ugyan, de nekem mégis aggályaim vannak az iránt, hogy ezen törvényjavaslat megalkotásánál oly intézkedést teremtsünk, a mely az utlevélrendszert egész Európában, tehát a nemzetközi forgalomban megváltoztatja. Tudom és meg vagyok győződve, hogy a kormány és a hatóságok, a kik a kivándorlást figyelemmel fogják kisérni s a kik

az utlevél-kiadással foglalkoznak, a gyakorlati életből be fogják látni, hogy ez a rendszer nem felel meg. Ugy azok a nagy áldozatok, melyeket a kivándorlás irányitására teszünk, mint azok, a melyeknek rendeltetése az, hogy a kivándorlók visszatérítését előmozditsák, hiába tétetnek, mert ha visszaélésekre fognak alkalmat szolgáltatni, az országnak ez irányban tett költekezése nem termi meg a gyümölcsét.

Én ezek folytán megelégedném azzal, hogyha az igen t. kormány, illetve a t. belügyminiszter ur kijelentené, hogy ezen utlevélügyet figyelemmel fogja kisérni és ha be nem válik és a visszaéléseknek, mint eddig, tág teret fog nyitni, intézkedik, hogy a személyazonosság lehetőleg arczképigazolványnyal tökéletessé tétessék.

T. ház! Ezen szakasznál még egy aggályom van. A ki tudja, hogy a kivándorlók az utlevelet legnagyobbrészt megvásárolják, az elismeri, hogy uj visszaélésnek nyitunk tág kaput és teret azzal, hogy az utolsó bekezdésben ez áll: »Ugyanabban az utlevélben, mint utitársak, csak az egy háztartásban élő családtagok és cselédek . . .« Ez utóbbi ellen van kifogásom. Ha mi utat nyitunk arra, hogy egy kivándorló visszaélés esetén magával több társat vigyen, ezáltal az utlevél ellenőrzését kétségessé teszszük. Vannak családok, — nem értem a kivándorló munkásokat, hanem a kik a nemzetközi forgalomban családtagjaikkal utaznak — a hol nehéz volna a házastársnak és gyermekeiknek külön utlevelet kiállittatni. Ezt nagyon elismerem, és méltánylom az intézkedést. De hogy ugyanazon utlevélen még a cselédek is fel legyenek jegyezve, nem tartanám czélszerünek. Kisebb baj az, ha annak az utazónak, a ki tulajdonképen élvezetül utazik, egy kis alkalmatlanságot is szerzünk, hogy cselédeinek kénytelen külön utlevelet kiállitani, mint lenne az, ha nyitva hagyjuk az utat arra, hogy egy ügynök vagy egy amerikai vállalkozó *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Leánykereskedő!)* a cselédek firmája és leple alatt egy csoporttal kivándorolhasson. *(Igaz! Ugy van!)*

Ezért, t. képviselőház, ha az igen t. belügyminiszter ur kijelenti, hogy a végrehajtásnál, mondjuk, a végrehajtási utasitásban a személyazonosság iránt precizebb kifejezéseket fog alkotni, és hogy az utlevelek esetleg arczképes igazolványnyal lesznek ellátva, ez engem meg fog nyugtatni, mert utóvégre az utlevél-törvénynek is az a czélja, hogy az a nagy áramlat, az a nagy népvándorlás, a mely hazánkat, különösen a Felvidéken, megingatta, irányittassék és hogy tulajdonképen a dolognak mint nemzetgazdasági kérdésnek biztos talajt és alapot találjunk.

A második bekezdésre nézve tehát, a hol a cselédekről van szó, bátor vagyok a t. képviselőháznak azon módositásomat tisztelettel ajánlani, hogy ebben a bekezdésben az »és cselédek« szavak kihagyassanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én már az előző szakasznál folytatott vita során voltam szerencsés jelenteni — és gondolom ez is igazolta, hogy álláspontom teljesen a magyar egységes nemzeti állam igen éber és gondos megőrzésének az álláspontja — hogy az 1868-ban megalkotott szerződésszerü jogokat respektálandóknak tartom és talán épen ez által — nem ugy, mint Ugron Gábor képviselő ur mondta — nem dolgozunk a túlzók kezére, hanem ellenkezőleg: akkor tennők ezt, ha az 1868-iki törvénynek minden betüjét szentül meg nem tartanók. *(Helyeslés jobbfelől. Egy hang a néppárton: Ők is tartsák meg!)* Meg is kell, hogy tartsák; erre ügyelünk. Tehát bebizonyitottam azzal, mikor mondtam, hogy hajlandó vagyok, a mint a 3. §-ban már fel van véve, magába az utlevélbe felvenni, hogy magyar állampolgár számára van kiállitva, mert állampolgárságot Magyarországon csak egyetlenegyet ismerünk: a magyar állampolgárságot, a mely egységes és elválaszthatatlan. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Azért Hegedüs Loránt képviselő ur módositását, éppen ennek élénk bizonyitásául, a magam részéről elfogadom.

Már most, ha ez is ott van és ott van a magyar ezimer, méltóztassanak nyugodtan lenni, Magyarország kifelé egységes államként fog szerepelni.

Madarász József: A nyelvnek is ott kellene lenni!

Ugron Gábor: A világnak legszebb nyelve a magyar!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez is helyes. De ne elevenitsük fel a vitát, a mely be van fejezve. Én csak meg akartam motiválni, hogy miért fogadom el a módositást, melyhez, mivel nem történik sérelem, ha elfogadjuk, szivesen hozzájárulok, mert kétségtelen, hogy magyar állampolgárság csak egy van.

A mi a másik két módositást illeti, igen szivesen elfogadom ezt a kicsi módositást, *(Derültség.)* hogy ezen szavak: »és cselédek« kihagyassanak. Szivesen ráállok és a magam részéről ellene kifogásom nincs.

A fényképek alkalmazása olyan dolog, a mely tisztán technikai és gyakorlati kérdés. Ez meg volt beszélve a közigazgatási bizottságban, a hol ugy találtuk, hogy ne nehezitsük meg az utlevelek kiadását ilyen formalitásokkal. *(Helyeslés.)* Ha már egyszer ki akarjuk valakinek adni, ne kössük fölösleges nehézségekhez. Mert igenis a törvénynek, még pedig ugy a kivándorlási törvénynek, mint ezen törvénynek intencziója szerint óvatosan kell az utlevelek kiadásánál eljárni. De ha már egyszer valaki jogositva van az utlevélre és gyorsan van arra szüksége, fotográfia pedig nincs nála, talán nem szükséges a fotográfia követelésével az utlevél kiadását késleltetni. *(Helyeslés.)* Különben valami nagy biztositék abban a fényképben nincsen, mert ha azok a kivándorló

rutén, vagy tót hazánkfiai lefotografáltatják magukat ott a falun, hogy azok valami különös, ki nem cserélhető fotográfiák volnának, *(Derültség.)* azt nem tudom belátni és igy gyakorlatilag nem is lenne valami nagy haszna ennek.

Arról van szó, — és ezt akarja mind a két felszólaló, gróf Wilczek és Bornemisza képviselő urak — hogy ne lehessen egy utlevelet többször használni. *(Helyeslés.)* Ez ellen talán nagyobb biztositék, hogy az hivatalosan le lesz ütve, bélyegezve és igy másodszor nem lesz használható. *(Élénk helyeslés.)*

Én azt hiszem, a t. ház talán belenyugszik abba, hogy először Hegedüs Loránt képviselő ur inditványát ajánlom elfogadásra, hasonkép elfogadom Bornemisza képviselő ur inditványát is, ellenben gróf Wilczek képviselő ur módositását kérem mellőzni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Következik a szavazás.

A szakaszhoz három rendbeli módositás adatott be. Méltóztassék azokat meghallgatni.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa: Hegedüs Loránt, gróf Wilczek Frigyes és Bornemisza Lajos módositásait).*

Elnök: T. ház! A 10. §. ellen általánosságban senki nem tett kifogást. A szakaszt tehát általánosságban — fentartva a módositások elfogadásának kérdését — elfogadottnak nyilvánitom.

Most a módositásokra nézve azon sorrendben teszem fel a kérdést, a mely sorrendben azok a szakaszban elhelyezendők. Az első kérdés tehát az, elfogadja-e a ház gróf Wilczek Frigyes azon módositását, hogy ezen szó után: »utazó« tétessék: »fényképét«. *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* A többség nem fogadja el.

Kérdezem a t. házat, elfogadja-e Hegedüs Loránt képviselő ur imént felolvasott módositását, mely szerint ezen szavak után: »az utazó nevét« tétessék: »annak megjelölését, hogy az illető magyar állampolgár.« *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház ezt elfogadja.

A harmadik módositás Bornemisza Lajosé, és oda irányul, hogy az utolsó bekezdésből ezek a szavak: »és cselédek«, hagyassanak ki. Fentartja-e ezzel szemben a t. ház a szöveget? *(Nem!)* Ugy látszik, a t. ház elfogadja Bornemisza Lajos képviselő ur módositását, tehát ezek a szavak: »és cselédek«, kihagyatnak.

E szerint a 10. §. ezekkel a módositásokkal elfogadtatott.

Nyegre László jegyző *(olvassa: a 11—16. §-okat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is letárgyaltatott és elfogadtatott; annak harmadszori olvasása a holnapi ülés napirendjére tüzetik ki.

Következik a napirend szerint a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt, az 1897. évi II. t.-cz. értelmében alakitott választott-biróság által hozott itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 267, 275, 278) tárgyalása.

A miniszterelnök kiván szólani.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Én arra kérném a t. képviselőházat, méltóztassék a napirendnek egy formális változtatásába beleegyezni. Én ugy emlékszem rá, hogy egy alkalommal, a midőn ezen törvényjavaslatok komplexumáról volt szó, ezeknek a tárgyalását ugy kértem a t. háztól, hogy a bevándorlási törvényjavaslat után méltóztassék tárgyalni az általam benyujtott másik három törvényjavaslatot, t. i. az utlevélügyről, a három uj csendőrkerület felállitásáról és a határrendőrségről szóló törvényjavaslatokat. Most az utlevélről szóló törvényjavaslatot letárgyaltuk; azután egy más alkalommal, ámbár az elnök ur bizonyára egészen helyesen enunciálta akkor a dolgot, belekerült a napirend megállapitásába az, hogy az utlevél után jön a tengerszem kérdéséről szóló törvényjavaslatnak a tárgyalása. Én azt gondolnám, helyes lenne, ha most folytatnók az általam benyujtott két másik közigazgatási javaslat, t. i. a három uj csendőrkerület felállitásáról és a határrendőrségről szóló javaslatok tárgyalását, a tengerszem ügyét pedig hagyjuk utoljára. *(Helyeslés.)* A napirendre ugyis mind ki volt tüzve, tehát senkisem panaszkodhatik, hogy nem tartjuk meg a sorrendet. *(Helyeslés.)*

Kérem tehát a t. házat, méltóztassék most a három uj csendőrkerület felállitásáról és a határrendőrségről szóló törvényjavaslatok tárgyalását elrendelni. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Ugy veszem ki, a t. ház a miniszterelnök inditványát elfogadja, hogy a napirend most akként módosittassék, hogy először a három uj csendőrkerület felállitásáról és utána a határrendőrségről szóló törvényjavaslatok vétessenek tárgyalás alá. Kiván ehhez valaki hozzászólani? *(Felkiáltások: Elfogadjuk!)* Akkor következik a három uj csendőrkerület felállitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 197, 240) általános tárgyalása.

Az első szó illeti az előadó urat.

Fischer Sándor, a közigazgatási bizottság előadója: T. ház! Az 1881: III. törvényczikk megalkotása alkalmával a törvényhozás ugy intézkedett, hogy hat csendőrkerületet létesitett. Ezeknek a székhelyét is megállapitotta, nemkülönben beosztotta azokat a területeket, a melyek egy székhelyhez tartoznak. Az akkori csendőrségi létszám, a tiszteket beleszámitva, 5112 főből állott. Azóta a változott viszonyoknál fogva a vármegyék, törvényhatóságok, városok és községek kérelmei folytán ezen létszám 8214 főre emelkedett; az uj bünvádi perrendtartás életbeléptetése folytán a

nyomozó közegekre háramló több munka, továbbá egyéb viszonyok folytán beállott annak a szüksége, hogy a jövőben még ez a létszám is emeltessék.

A tervezet körülbelül az, hogy 10.000 főre emeltessék a csendőrség létszáma. Ehhez képest nagyon természetes, hogy az egyöntetü vezetés, a csendőrség kiképeztetése, továbbá a csendőrtisztek alkalmazhatása, tudásuk fejlesztése, valamint az ellenőrzés eszközölhetősége czéljából, tekintettel arra, hogy mindezen tevékenység ugyszólva kizárólag a kerületi paranesnokot terheli, kivánatos az, hogy a kerületek létszáma felemeltessék és pedig ugy, hogy a régi kerületek székhelyeinek meghagyásával három uj kerület létesittessék; az egyik a kolozsvári kerület megosztásával Nagyszebenbe terveztetik, a melynek felállitása már az 1903-dik évben kivánatos, a másik két kerületnek pedig, a melyekre ugyan még égető szükség nincs, de a tervezett csendőrlegénységi létszám és az alosztályok szaporitása folytán be fog következni, Debreczen, illetőleg Szombathely volna a székhelye.

Ezek azok az okok, a melyek a kerületek számának felemelését megkivánják.

Az anyagi kérdések megoldása akként czéloztatik, hogy ugyanesak a csendőrségi változott viszonyok és a bünténeyk és büntettek olyan nemei, a melyek kivánatossá tették a lovascsendőrség létesitését, módosultak, ennélfogva 80 főből álló lovascsendőri állás megszüntethető, az ebből származó 46.121 korona különbözet pedig a most felállitandó nagyszebeni csendőrkerületi paranesnokság költségeire forditható. Azonban ez nem fedezvén az egész összeget, az első évben, vagyis 1903. évre a hiányzó 20.575 korona 78 fillér a lovas-csendőrségi lóállomány értékesitéséből származó összegből nyer a következő esztendőkre fedezetet, ezen költségre nézve a költségvetésben lehetne gondoskodni. Igy látni méltóztatik, hogy ezáltal jelentékenyebb anyagi teher nem is rovatnék az országra.

A mi pedig a másik két kerület felállitásával járó költségeket illeti, erre nézve majd az illető költségvetésekben fog javaslat tétetni, a mikor aztán a t. háznak módjában lesz ujból hozzászólani. Mindezen oknál fogva ugy a közigazgatási, valamint az igazságügyi bizottság részéről tisztelettel ajánlom, hogy ezen javaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltózsassék. *(Élénk helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Bedőházy János!

Bedőházy János: T. ház! Nem szándékozom ezuttal annak mélyreható birálatába bocsátkozni, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslat értelmében e három uj csendőrkerület fölállitása oly szükséget képez-e, a mely immár teljesen elodázhatatlan volt. Annyi bizonyosnak látszik, hogy a közbiztonsági szolgálat teljesitése, a mai viszonyokat tekintve, a midőn látjuk, hogy a társadalomnak mindinkább több változatot mutató arezulata és bizonyos társadalmi elfajulása, másrészről a kormány beavatkozása, sőt — mondhatjuk, — akárhányszor gyámkodása is, nélkülözhetetlen szükség, nagyon nehéz.

Az előadó ur is felhozta, hogy mindinkább előnyomultak azon igények, a melyek igazságügyi, közigazgatási tekintetekből és most már a határszéli népmozgalmat illetőleg is, a csendőrségnek a közbiztonság érdekében való kibővitését mind nagyobb mértékben szükségessé teszik. Mindenesetre a közbiztonsági szolgálat egyik legfontosabb szerve a csendőrség és ezért a csendőrség állományát, illetve létszámát, a megszaporodott közbiztonsági teendőknek megfelelőleg fejleszteni, növelni kell. Az azonban már lehetne kérdés tárgya, hogy vajjon a jelenleg fennálló kerületek száma is szaporitandó-e és hogy vajjon a csendőrség állományát, illetve létszámát nem lehetne-e a most fennálló keretekben gyarapitani, kiegészitni. Az indokolásban egyszerüen csak arra történik hivatkozás, hogy az 1881:XXXI. t.-czikk által felállitott keretekben a fejlesztés igen nagy nehézségbe ütközik; de ezzel, t. képviselőház, nincsen nagyon sok mondva, a mi ami meggyőződésünket megerősiteni képes lenne abban a tekintetben, hogy e kerületek felállitása tényleg szükséges-e. Közigazgatási szempontból igenis szükséges a csendőrség állományának a kibővitése, de a parancsnokságok szaporitására én közigazgatási szempontból semmiféle fontosabb indokot találni nem tudok. Reám az egész dolog azt a benyomást teszi, hogy a mikor a polgári élet, a közbátorság érdekében a csendőrség állományának kibővitését, mint elkerülhetetlen szükségességet, állitják elénk, akkor a csendőrségi kerületek számának s igy a parancsnokságok számának is a szaporitását egy bizonyos militáris felfogás okozza, a mely felfogás a csendőrséget, ezt a tulajdonképen a polgári életre tartozó intézményt, a véderő, vagyis a hadsereg függelékének tekinti és szervezésében nem a polgári élet követelményeit, hanem mindig a militárizmusnak rideg formáit tartja szem előtt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarnám, t. képviselőház, hogy félreértessem, mert hiszen a közbiztonság érdekében magam is fejleszteni kivánok minden olyan intézményt, a mely a törvényes rendnek tekintélyt és érvényt szerez — esetleg karhatalommal is, ha arra szükség van — és igy minden ilyen intézményt én is mindenesetre katonai szervezet és katonai fegyelem alapján vélek fentarthatónak; de egyáltalában nem mint egy függelékét a hadseregnek, illetőleg mintegy a hadseregnek a közbiztonsági teendők ellátására kikölcsönzött tartozékát, a mely hadsereg — tudjuk — manapság a polgári élettől még nagyon távol áll. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már pedig, t. képviselőház, a polgári életben a törvényes rend fentartásának és elismertetésének érdekében akármely intézménynek üdvös befolyása csak ugy lehet, hogyha annak

gyökerci abban a talajban ágaznak szét, a mely talaj az ő működése szinterét képezi. A magyar királyi csendőrség egy szomoru időkből ránk maradt intézményből fejlett ki, a mely intézmény az abszolutizmus letüntc után is csaknem másfél évtizeden át fentartotta magát szükebb hazánknak, Erdélynek bérczei között, a zsandárságnak szomoru emlékezetü neve alatt. *(Halljuk! Halljuk!)* Egy generácziónak az eltünése kellett, t. ház, ahhoz, hogy az ehhez az intézményhez hozzáfüzött szomoru emlékeket eltörülje és annak azt a tiszteletreméltó helyet biztositsa, a melyet tényleg el kell foglalnia. Mert akkor az akkori csendőrség a véderőnek tényleg egyik szerves alkotó része volt, a mely véderőt mind a mai napig, érezhetőleg a magyar nemzet pénzén az abszolut hatalom nemcsak a külellenség ellen, hanem épen a magyar nemzettel szemben tartott fenn. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ebből az időből származik azután a csendőrségnek amaz amfibiális volta, a belügyminiszternek a rendelkezése és a honvédelmi miniszteriumnak a fönhatósága alatt állván; és hogy ez igy maradt a miniszteri felelőségnek a korszakában is, a hol egyenként kell a minisztereknek és nem duplán felelősöknek lenni, ezt az 1881: III. t.-cz. alkotásakor az akkori kormányzatnak most az utódokra is bizonyos tekintetben vagy nagyon sok tekintetben átszállott szük látkörüsége okozta, a mely az abszolut kornak sok hagyatékához való ragaszkodását különösen a katonai téren a kormányképesség atributumának tartotta. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ebből a kétlaki állapotból származtatható le a közönség részéről bizonyos esetekben felmerült keserüség és ellenszenv cz intézménynyel szemben és ebből származtatható le a csendőrség intézményének tényleg többször itt-ott tapasztalt elfajulása is, a midőn a törvényes beavatkozás és az erőszak között nem tudnak teljes disztinkcziót csinálni, a midőn tulajdonképen a polgári élet és biztonságára hivatott közegek a polgárral s czivillel szemben, mint nem polgári hatósági fegyelem alá tartozók, igen érezhetően adták tudtukra magukat. Mert ebben a kétlakiságban az van, a mit az egyszerü magyar ember mondott: »A béka megél a szárazon és a vizen is, de hát a vizben az ur.«

Ebben a tekintetben azonban ugy látszik, hogy most a jelen törvényjavaslat benyujtásánál egy bizonyos változás történt, mert a mig az 1881 : III. t.-czikket a honvédelmi miniszter ur nyujtotta be, a jelen törvényjavaslatot a belügyminiszter ur tette le a ház asztalára. Ez egy bizonyos vivmánynak tekinthető. Mindettől eltekintve azonban, t. képviselőház, a dolgoknak a jelen fejlemenyében, a midőn a legujabb törvényhozási intézkedések a közbiztonság közegeinek a szaporitását mintegy felhivják, én ugy hiszem, hogy elvi szempontból lehetne vitatni ezt a dolgot, de kevésbbé lehetne gyakorlati álláspontra helyezkedni a csendőrségnek szervezetét illetőleg, bár azt az elvemet mindig fentartom, hogy a honvédelmi miniszternek a csendőrséghez épen annyi köze van, mint pl. a belügyminiszternek a szinművészethez, s hogy a miniszteri felelőség egyáltalában kizárja azt, hogy egy intézményért két miniszter legyen felelős, mert kettős felelőség annyi, mint semmi felelőség.

Általános tárgyalás szempontjából elfogadva a törvényjavaslatot, mindencsetre ki kell emelnem azt, hogy az első csendőrkerület kettéosztását nemcsak a kolozsvári kerületben levő csendőrlétszám igen nagy volta, nemcsak a határszéli viszonyok által látom indokolva, hanem azért is, mert örömmel tekintek minden olyan intézkedést, a mely elenyésztetni törekszik azt a fogalmat, mintha Erdély még ma is külön territoriális egység volna, a mi igen kedvencz eszméje és álmodozás tárgya azoknak, kik nem mondhatók épen a magyar állami egység barátjainak s kik a magyar államot egyszerüen a Duna és Tisza mentére óhajtanák összezsugoritani. A milyen helyes volt a megosztás megszüntetése a multban, pl. a felsőbb jogszolgáltatás tekintetében, ép olyan helyes a jelen alkalommal is és minden alkalommal kifejezést adni e különállóság megszüntének. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Fel kell emlitenem a törvényjavaslat ama fogyatkozását, hogy mig az 1881 : III. t.-cz. a jelenleg fennálló 6 kerületi parancsnokság székhelyének megjelölésével előre is tájékozást nyujtott, a jelen törvényjavaslat az uj kerületek beosztását, elhelyezését a belügyminiszter hatáskörébe utalván, semmiféle tájékozást nem nyujt nekünk arról, hogy milyen területen állittatnak fel ezen parancsnokságok. Pedig épen e beosztásból itélhetnők meg, vajjon a felállitandó csendőrkerületek parancsnokságainak székhelyei tényleg megfelelők és alkalmasok-e ama kerületekhez? Tudjuk, hogy 1881 : III. t.-cz. megalkotásakor a székhelyek megválasztását tisztán katonai szempontok irányitották és a székhelyek oda tétettek, a hol egyszersmind honvédkerületi parancsnokságok is voltak. Akkor talán érthető volt, mert akkor még nem nyomultak annyira előtérbe a judikaturának, a közigazgatásnak, a határrendőrségnek és más társadalmi körülményeknek a csendőrséggel szemben megszaporodott igényei. Ma azonban mindezt tekintetbe kell vennünk s ezekkel szemben a szorosan vett katonai szempontoktól teljesen el kell tekintenünk; czeknek itt háttérbe kell szorulniok.

A midőn a törvényjavaslat Nagyszebent teszi a VII. csendőrkerület székhelyévé, ebben én, t. ház, most sem látok egyebet, mint katonai felfogást. Igaz, hogy az a város talán a militáris szellemnek ápolására alkalmasabb, lévén ott egy cs. és kir. hadtestparancsnokság,

tehát ott inkább fejleszthető az esprit de corps, a mi bizonyos dologra nézve lehet igen jó, de arra épen nem alkalmas, hogy a csendőrkerületi parancsnokság keleti Erdély viszonyaival az intéző körökkel való személyes érintkezése utján megismerkedhessék, és működésében necsak mint rideg eszköz, hanem mint élő szerv is jelentkezzék. Mert az a parancsnokság azon igen nagy feladatot, a mely e tekintetben reája vár, és a melyet különösen ehhez a keleti parancsnoksághoz füzünk, csak ugy teljesitheti, hogy ha nem tisztán katonai szempontból fogja fel rendeltetését, hanem ismeri az ottani társadalmat, az ottani körülményeket és viszonyokat. A kerületi parancsnokság azt a feladatot, a mit neki kötelessége előir az indokolás szerint, bármily óriási nagy felelőség terhelje is őt, kerületének bármelyik pontjáról teljesitheti, de a viszonyoknak, a körülményeknek, az embereknek ismeretét, a maga szorosan vett hivatali hatáskörében nem szerezheti meg; ez tényleg csak a dolgoknak a hely szinén való megismerése által érhető el. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És erre ott Magyarország keleti szélén, legszélső határán kétszerte nagyobb szükség van, mint akárhol másutt, mert ott a csendőrtől nemcsak azt kivánjuk, hogy jó katona legyen, hanem első sorban azt, hogy jó közigazgatási közeg legyen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Engedje meg a t. ház, hogy a VII. csendőrkerület székhelyének kérdésével kapcsolatban felhozzam itt a kormányzatnak Erdélyt illetőleg régi idő óta tartó mulasztását, a melyet ott magyar nemzeti szempontból elkövet, mondhatnám, egy téves irányu politikáját. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Kicsiben látom itt ez alkalommal azt, a mit már nagyban más alkalommal igen sokszor láttam. Nem akarom az u. n. nemzetiségi kérdést felbolygatni, szerény véleményem szerint erre egyáltalán szükség sincsen, hiszen lelkiismeretünk e tekintetben nyugodt, mert a haza minden polgárának megvan a joga arra, hogy nyelvi kulturáját fentarthassa, ápolhassa és fejleszthesse. Izgatottságra sincsen szükség, mert nagyon jól tudom azt, hogy az az u. n. nemzetiségi politika, a melyet ott a Keleten üznek, előbb-utóbb azokon a nemzetiségeken fogja magát megboszulni. Erről én meg vagyok győződve. A mi reánk nézve terhelő lehet, az az a mulasztás, a melyet mi saját magunkkal, a magunk fajával szemben elkövetünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert hiszen, t. ház, alig tettünk mi valami lépést, eltekintve talán egyedül Kolozsvár városától, hogy ott Erdélyben a magyar kulturának, a magyar társadalomnak és a magyar közéletnek erős, hatalmas, pezsgő életü góczpontjai, még pedig tiszta magyar góczpontjai keletkezhessenek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ellenkezőleg, láttuk azt, hogy a kormány részéről mindig a nem magyarlakta központokat igyekeztek favorizálni, erősiteni és ellátni mindennel, már pedig meggyőződésem, hogy odahordhatjuk a világ összes kincseit és a mi t. barátaink azokat mind a danaok ajándékának fogják tekinteni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha e helyett igyekeztünk volna virágzó, népes központokat teremteni, egészen más volna a helyzet.

Látjuk pl., hogy Nagyszeben és Brassó 30 év alatt 11—12.000 lakossal szaporodott. Mig pl. Kolozsvár után legnagyobb városa Erdélynek, Marosvásárhely, 30 év alatt alig 4000 emberrel nőtt. Pedig ez a város Erdélyben a legszerencsésebb fekvésü mind kereskedelmi, mind ipari, kulturális és mezőgazdasági tekintetben, ott fekszik, a hol a keleti Kárpátok bérezei a Mezőségnek, Erdély gabonatárának dombvidékével összeolvadnak. Régebben pl. Gyulafehérvár nagy kereskedelmi központnak igérkezett az erdélyi Érczhegység aljában és alig-alig fejlődött; más tiszta, jó magyar városok pedig nem hogy fejlődtek volna, hanem még visszamaradtak, pedig Erdélynek a jövője ezekben a városokban van letéve és minden tégladarab, a melylyel fejlődésüket elősegitjük, minden intézkedés, a melylyel emporiális jellegüket kidomboritjuk, ezt a jövőt van hivatva biztositani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindenütt tapasztaljuk a föld népének konzervativ hajlamát és igy a nemzeti konszolidáczió folyamata csakis a városokban várható eredményesnek és sikeresnek. Az erdélyi magyar városoknak elhanyagolása menthetetlen hibája volt nemcsak a kormányzatnak, hanem ama befolyásos egyéneknek is, a kik a multban erdélyi dolgokban, vagy a mint már szálló igévé lett, »erdélyi speczialitásokban« tekintélyeknek mondatnak. Nem a hazabeszélés mondatja ezt velem, midőn a jelen alkalommal is bátorságot veszek magamnak ezt a t. képviselőháznak figyelmébe ajánlani és a csendőrparancsnokságok székhelye kérdésének eldöntésénél kérni a t. házat, hogy azzal is valamelyik magyar városnak emporiális jellege fokoztassék, ne pedig Nagyszebennek adassék az. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha Marosvásárhely városát jelölöm meg, teszem ezt azért, mert ez a Székelyföldnek u. n. fővárosa, és Erdély keleti részében a jogszolgáltatásnak, a kereskedelemnek és a kulturának középpontja. Egyébként, mint bátor voltam már jelezni, a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom, a részletes tárgyalásnál beadandó módositványaimat majdan legyen szabad a t. háznak figyelmébe ajánlani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Az előttem szólott t. képviselő ur általánosságban a törvényjavaslat czéljait helyeseknek ismerte el, ámbár bizonyos mértékig mégis talán gyengitette ezen helyeslését és kijelentését azzal, hogy nem látja át, miért szükséges ezen három csendőrkerület felállitása.

Az indokolásban bőven kifejtettem, hogy a csendőrségi parancsnokságoknak szaporitása feltétlenül szükséges az adminisztráczió egyszerüsitése, a hatályosabb ellenőrzés és különösen az indokolásban felsorolt csendőrségi szolgálati reformoknak keresztülvitele czéljából. Igen nagy gonddal igyekszem kezelni, valamint miniszteriumom és munkatársaim is, ennek az intézménynek minden lépését és minden ténykedését, hiszen ahhoz ugyszólván az ország biztonsága füződik hozzá. Azért mondhatom a t. háznak, hogy tanuja vagyok annak, hogy ez az intézmény azon várakozásoknak és reményeknek, melyeket hozzá az ország akkor füzött, tökéletesen megfelel; pedig igen sok ellentmondással találkozott, mikor létesitették. Mert csendőrségünk, mondhatom, kitünően teljesiti szolgálatát, feladatának magaslatán áll, tökéletesen bevált és egyike legjobb intézményeinknek.

De csendőrségünk intézményébe annak kereteiben is igyekezünk, a mennyire lehet, itt-ott reformálolag belenyulni és talán anticzipálom a belügyminiszterium költségvetésének vitáját, midőn elmondom, a mi a részletekhez tartozik, hogy most is keresztülviszünk adminisztráczionális téren egy reformot, a mely, gondolom, megfelel a czélnak és az ország közbiztonsági szolgálatára nézve igen nagyfontosságu és azon ritka madár számba megy, hogy pénzbe nem kerül. Mert a reformoknak az a sajátsága, hogy pénz nélkül alig eszközölhetők.

A reform abban áll, hogy a csendőrségi őrszolgálatot deczentralizálni akarván, 287 csendőrrssel többet akarunk felállitani, mint a mennyi eddig volt; mert a 11 és 9 legényből álló őrségek ezentul leszállittatnak 7-re és 5 legényből álló őrsökre ott, a hol lehetséges, mert hiszen a határszélen és másutt is, a hol a viszonyok nem engedik, ez nem történik. Ezzel azt érjük el, hogy az országban kevesebb számu legénységből álló őrsök lesznek, de az őrsállomások tekintetében 287 őrssel több fogja a szolgálatot teljesiteni, a mi, gondolom, az ország közbiztonsági szolgálata tekintetében nevezetes dolog és minden irányban be fog válni.

Tehát nem költségszaporitás vagy apparátus-szaporitás viszketege vezet engem, mikor ezen három uj csendőrkerületet felállitani kivánom, mert például az, hogy 287 őrssel többet szervezünk a most vázolt reform utján költség nélkül, bizonyitja ezt. De költség nélkül mégis nem csinálhatunk semmit, ámbár sok költségbe ez sem fog kerülni. Kettőnek, a debreczeni és a szombathelyi csendőrkerületnek felállitása nem olyan abszolute szükséges, de már az erdélyrészi második csendőrkerületnek a felállitása abszolute szükséges, *(Élénk helyeslés.)* és én ezt mindenesetre szándékozom felállitani. *(Élénk helyeslés.)*

Most pedig, mintán a részletekbe is belenyult az előttem szólt t. képviselő ur és szólt a székhelyről, mely a felállitandó egyik kerületre nézve meg van jelölve, különösen Marosvásárhely városa szempontjából, én is kitérek erre a kérdésre.

Én Marosvásárhelynek, mint városnak, mint a magyarság góczpontjának és a székelység elővárának, mint nemzeti szempontból Erdélyben egyik igen jelentékeny pontnak a jelentőségét, fontosságát és kiválóságát elismerem s azon vagyok, — és erről a t. képviselő ur maga is tanuságot tehet — hogy a város ügyeinek és anyagi ügyeinek rendezése tekintetében is megteszek mindent, a mi ezen városnak fejlődését biztositja és előmozditja. Hanem adminisztráczionális szempontból — és ez az a szempont, mely a csendőrségnél elsőbbed szóba jöhet, inkább, mint valamely város fejlesztésének szempontja — nem tudnám magamat arra elhatározni, hogy Marosvásárhely legyen a második csendőrkerület székhelye.

De magam is módositani kivánok a törvényjavaslatba felvett székhelyen, tudniillik Nagy-szeben helyett Brassóba kivánom tenni a harmadik csendőrkerület székhelyét. *(Élénk helyeslés.)* Igen jelentékeny állami, közbiztonsági, közigazgatási, de nemzeti szempontból is, azután meg a határszélen levő szolgálati tekintetek is ugy tüntetik fel előttem a kérdést bővebb megfontolás után, hogy a legmegfelelőbb hely az erdélyi részekben a második csendőrségi kerület felállitására Brassó és azért Nagy-szeben helyett Brassót fogom ajánlani. *(Élénk helyeslés.)*

Azokat a szempontokat, a melyeket Bedőházy t. képviselő ur Marosvásárhely mellett felhozott, nagyon méltányolom. Más alapon hasonló czélzattal épen az én propoziczióm fogja azokat érvényesiteni, mert igenis magyar nemzeti állami szempontokból nagyon fontos, hogy Brassóban a magyar állami eszmét minél erősebben kidomboritsuk. *(Élénk helyeslés és tetszés.)* Ez a szempont vezet tehát: hogy a magyar állami intézmények közül a magyar állam karakterét kiválóan magán viselő emez exponált intézmény, mint a milyen a csendőrség második kerületi parancsnoksága, oda helyeztessék. Azért azt a módositást fogom a t. háznak javasolni, hogy a javaslat illető szakasza ebben az értelemben kiigazittassék. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

Kérem a t. házat, elfogadja e a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? *(Igen!)* Kijelentem, hogy a t. ház a törvényjavaslatot általánosságban elfogadja.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és 1. §-át; észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 2. §-t.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: A 2. §-hoz kérem az épen most mondottak alapján a következő módositás elfogadását: »A 2. §-ban a

harmadik sorban e szó helyett: Nagyszeben, teendő: Brassó.« *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Bedőházy János!

Bedőházy János: T. ház! Az előbb felhozott indokok alapján bátorkodom módosításomat a 2. §-hoz beadni, a mely szerint a VII. csendőrségi kerület parancsnokságának székhelye Nagyszeben helyett Marosvásárhely legyen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Kíván valaki szólani? Ha nem, a vitát bezárom.

A 2-dik §-hoz kétrendbeli módosítás adatott be. Egyik a miniszterelnök ur részéről, a ki Nagyszeben helyébe Brassót kívánja tétetni, a másik Bedőházy képviselő ur részéről, a ki Nagyszeben helyébe Marosvásárhelyt kívánja tétetni.

Először is kérdem a t. házat, elfogadja-e a szakaszt eredeti szövegében? *(Nem!)* Kimondhatom, hogy nem fogadja el.

Most a módosításokat a beadás sorrendje szerint teszem fel kérdésre. Első sorban tehát a miniszterelnök ur által beadott módosítást, hogy Nagyszeben helyett tétessék Brassó. A kik ezt a módosítást elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja. E szerint Bedőházy János képviselő ur indítványa elesik.

Nyegre László jegyző *(olvassa a 3—5. §§-at. Észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat részleteiben is letárgyaltatván, annak harmadszori felolvasását a holnapi ülés napirendjére tüzöm ki.

Azt hiszem, az idő előrehaladottságára való tekintettel más törvényjavaslat tárgyalását most nem kezdjük meg. *(Helyeslés.)* A holnapi napirendre nézve vagyok bátor ennélfogva javaslatot tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Holnap, szerdán, az indítvány- és interpellációs-könyvek felolvasása van napirenden, azután következik a mai napon részleteiben is elfogadott két törvényjavaslat harmadszori felolvasása, ezt követi a ház mai határozata szerint sorrendben először a határrendőrségről szóló törvényjavaslat, azután a Magyarország és Ausztria közti vitás határ kiigazítására vonatkozó itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat. *(Helyeslés.)* Ezenkivül Szederkényi Nándor holnap fogja előadni a mult szombatról lemaradt interpellációját, esetleg más interpellációk is fognak tétetni.

Ha ezt méltóztatnak elfogadni, *(Helyeslés.)* ezt határozatilag kimondom, és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

183. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 14-én, szerdán,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az utlevélügyről és a három uj csendőrkerület felállitásáról szóló törvényjavaslatok harmadszori olvasása. — A határrendőrségről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A Magyarország és Ausztria közt, Szepes megye és Gácsország szélén, az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Szederkényi Nándor interpellácziója a miniszterelnökhöz, mint belügyminiszterhez, a hirlapok utczai elárusitása tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Teleki Sándor jegyző ur fogja vezetni, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László jegyző ur, az azok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur fogja jegyezni.

Méltóztassék mindenekelőtt a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. január hó 13-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nines észrevétel, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek nyilvánitom.

Bemutatom Nagyvárad város közönségének feliratát, az ujoneczjutalék felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fog elintéztetni.

Bemutatom Trenesén vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, ugymint: a magyar földnek magyar kézen való megtartása, továbbá a magyar nemzeti érdekek megóvása és a nemzetiségi izgatások meggátlása tárgyában;

végül Esztergom vármegye közönségének feliratát, a tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs. Napirend szerint következik az inditvány- és interpelláeziós-könyvek felolvasása.

Nyegre László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az inditvány-, sem az interpelláeziós-könyvben ninesen ujabb bejegyzés; hanem van egy régebbi, január 10-dikéről bejegyzett interpellácziő Szederkényi Nándor képviselő ur részéről, a hirlapok utczai elárusitása tárgyában a miniszterelnök urhoz mint belügyminiszterhez.

Elnök: Ez az interpellácziő a szokott időben, az ülés végén fog előterjesztetni.

Következik a napirend szerint az utlevélügyről szóló törvényjavaslat (Irom. 198, 239) harmadszori felolvasása.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a most felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában is elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadta, s igy a törvényjavaslat harmadszori felolvasásában is elfogadtatván, alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett át fog küldetni a főrendiházhoz.

Következik most a három uj csendőrkerület felállitásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 197. 240) harmadszori felolvasása.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e a most felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásában, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház elfogadta és igy

a törvényjavaslat harmadszori olvasásában is elfogadtatván, alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett át fog küldetni a főrendiházhoz.

Következik most napirend szerint a határrendőrségről szóló törvényjavaslat (Irom. 194, 241) általános tárgyalása. A szó az előadó urat illeti.

Hammersberg László, a közigazgatási bizottság előadója: T. képviselőház! A midőn a határrendőrségről szóló törvényjavaslatot a közigazgatási és az igazságügyi bizottság nevében tisztelettel ajánlom elfogadásra, legyen szabad a t. ház szives figyelmét arra felhivnom, hogy az a javaslat nélkülözhetlen kiegészitője a kivándorlásról, a külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról és az utlevél-ügyről szóló, a t. ház által immár elfogadott javaslatoknak, a mennyiben a jelen javaslat törvénynyé válta lesz hivatva és alkalmas megadni az eszközöket arra, hogy a kormány az emlitettem javaslatok rendelkezéseinek nagy részét végre is hajthassa. De ettől eltekintve is ideje már, hogy mi is kövessük az ugyszólván összes többi államok példáját, a melyek saját állami létük biztonsága érdekében és a nagyban megnövekedett határszéli forgalom ellenőrzése végett különleges szervezetet létesitettek, különleges közegeket állitottak fel. Ha más államok szükségesnek tartották és tartják ezt, azt hiszem, hogy kétszeresen, sőt sokszorosan szükséges, hogy mi is megtegyük és kövessük azok példáját a mi egészen sajátos és sok tekintetben hátrányos körülményeink között. Melyek azok a hátrányos körülmények, azokat a miniszteri indokolás részletesen sorolja föl, és talán elég e tekintetben azon egészségtelen, sőt veszedelmes irányra rámutatnom, a melybe minálunk a kivándorlás és bevándorlás jutott és fejlődött.

De nemcsak az államélet biztonsága érdekében szükséges ez a törvényjavaslat, hanem más irányban is. T. i. sok előny várható attól honvédelmi, szocziális, financziális és közgazdasági téren is. A javaslat második szakaszának rendelkezései, a melyek a határrendőrségnek feladatait részletesen irják körül, azt hiszem, hogy részletes felvilágositást nyujtanak ezen többi előnyökre nézve is. Rá kell mutatnom még arra, hogy ez a javaslat akkor, a midőn a határrendőrséget, mint közvetlenül állami és a kormánytól függő intézményt szándékozik felállitani, egy bizonyos ujitást jelez a mi autonom közigazgatási és rendőrségi szervezetünkhöz képest. Ez azonban nézetem szerint nem képezheti akadályát a javaslat elfogadásának, mert hiszen azon feladatok, a melyek a határrendőrségre fognak hárulni, annyira az állami lét összességét érdeklik és annyira kiemelkednek minden lokális vonatkozásból, hogy az ezen feladatok teljesitésére rendelt közeg sem lehet más mint közvetlenül állami, közvetlenül és minden izében a kormánytól függő. Hogy azután ezen állami szervezet működése ne vezessen hatásköri összeütközésekre és surlódásokra, arról maga a javaslat gondoskodik, a mikor a felállitandó határrendőrség tárgyi és területi illetékességét a legszorosabban szabja meg. Ismételve kérem a t. házat, méltóztassék a javaslatot ugy általánosságban, mint részleteiben elfogadni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Rátkay László jegyző: Trubinyi János!

Trubinyi János: T. képviselőház! Kijelentem ugy a magam, mint pártom nevében, hogy a törvényjavaslatot, a mely nélkül a bevándorlási törvényjavaslat illuzóriussá válnék, elfogadom; de némely tekintetben kénytelen vagyok a t. belügyminiszter ur szives figyelmét mégis egyes körülményekre felhivni.

A belügyminiszteriumi tárcza költségvetésének tárgyalásánál felszólalván a közbiztonsági tételnél, rámutattam azon abnormis állapotokra, melyek a morva határszélen végig uralkodnak. Kimutattam, hogy mi kénytelenek vagyunk az összes morva, cseh és osztrák lumpokat eltartani, kénytelenek vagyunk ezen csavargók tömegét tűrni, sőt ezen csavargók tömegének életveszélylyel járó fellépését is elszenvedni. A miniszterelnök ur volt szives megigérni, hogy ez állapotokat az őszszel benyujtandó törvényekkel fogja szanálni és rendezni; de egyuttal megigérte, hogy addig is saját hatáskörében intézkedik, hogy ezekkel az állapotokkal szemben a rendelkezésére álló közegek a legszigorubban járjanak el. Épen az indit most felszólalásra, hogy jóllehet tudom, a miniszterelnök ur állt szavának, de azt a rendelkezését, hogy a hatáskörében levő tisztviselők szigoruan eljárjanak, ott a határszélen egyáltalán nem tapasztaltuk, mert az abnormis állapotok nemcsak hogy nem javultak, de napról-napra rosszabbodtak, és ma rosszabbak, mint voltak ezelőtt egy évvel.

Sok rossz intézkedést vettünk már át kedves szomszédainktól a mi közéletünkbe és most nagyon jól esik látni, hogy oly igazán üdvös intézkedést veszünk át tőlük, mint a minő a határrendőrség felállitása és a csendőrség deczentralizácziója a határszélen. De, t. képviselőház, itt némi aggodalmaim vannak, a mennyiben ugy az indokolásban, valamint a törvényjavaslatban egyáltalán mellőztetik Pozsony és az egész Morva-mente. (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*) Az a körülmény, hogy maga Pozsony és az egész Morva széle ki van véve a védvonalból, azt fogja szülni, hogy az egész Morvamente ki lesz téve a bevándorlók inváziójának, mert ha Románia határszélén, az egész galiczai határszélen nyomban elkergetjük, visszantasitjuk őket, be fognak sétálni Bécsbe; a Römerbadban megtisztulnak, toalettet váltanak és jönnek hozzánk rokon-látogatásra. (*Derültség a baloldalon.*) Ugy járnak el, mint 1866-ban a poroszok. Pozsonyon át jönnek majd épen azon az uton, a melyen akkoriban a porosz szépen besétált, a mikor a mi hadvezető uraink kényelmesen mulattak a kávéházakban. Ha a törvény rendelkezése igy marad, a törvényt könnyen fogják kijátszani.

Épen azért figyelmébe ajánlom a t. miniszterelnök urnak, — van még rá idő, hogy ezt módositsa, — kegyeskedjék tekintetbe venni ezt, védje meg Pozsony városát, mint a magyar határszélnek legnagyobb és legexponáltabb városát, és védje meg az egész Morva szélét, a mely különben ki lesz téve a paraziták inváziójának. Tessék ott is egy határkapitányságot felállitani.

Azonkivül nagyon lekötelezne az igen t. miniszterelnök ur, ha kegyesen felvilágositana a rendőrségi biráskodás mivoltáról, mert a csendőrség egészen más hatáskörrel fog birni, mint a rendőrség. Vigyáznunk kell, hogy ne legyenek folytonos kolliziók. Épen azért kivánatos volna tudni a biráskodás módját.

Másik kérdés *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* a rendőrség szervezetét illetőleg az, hogy kivánatos volna tudni, hogy az katonai lesz-e vagy polgári? Valószinü, s magától értetődik, hogy polgári lesz. Azért fontos ez, t. képviselőház, mert nem szeretném a rendőrséget a határszélen sárga-feketében látni, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem ugy akarom látni a határszélen, hogy külső megjelenésében is mutassa Magyarország független jellegét. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezeket kivántam a t. miniszterelnök ur becses figyelmébe ajánlani. A javaslatot, ismétlem, elfogadom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve...

Bornemisza Lajos: T. ház! Magát a törvényjavaslatot egész terjedelmében elfogadom. A midőn néhány pillanatra mégis szót kérek, ennek oka az, hogy a javaslat indokolásában fel vannak jegyezve azok a kapitányi állások, a melyek feladatát képezi a határrendőrségi szervezet és egyáltalán a törvény végrehajtása. A tervezetben benne van Szolyva és Csacza, mint az északi és északkeleti vármegyék ellenőrzésére hivatott határrendőrségi állomások. Miután Szolyva és Csacza között tulajdonképen legnagyobb mértékben uralkodik a kivándorlás és különösen Zemplén, Sáros, Szepes, Abauj azok a vármegyék, a melyek a kivándorlóknak legnagyobb kontingensét adják, azok a határállomások, mint Bártfa, Orló, Abos, melyek — bátran lehet mondani — az északi kivándorlók legfontosabb állomásai, tehát szükséges volna ezen állomások közelében egy kapitányság felállitása. Miután ugy Bártfa és Orló, mint Abos csakis bizonyos irányban és mértékben alkotják azokat az állomásokat, melyeken a kivándorlók keresztülmennek, én az igen t. belügyminiszter ur szives figyelmébe ajánlanám, lenne oly kegyes a tervezetbe felvenni Eperjes városát, mint ezen állomások központját, hogy ott határrendőrségi kapitányság állittassék fel.

Midőn ezt a t. ház figyelmébe ajánlom, ujból kijelentem, hogy a javaslatot egész terjedelmében elfogadom.

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Gondolom, nem szükséges, hogy ezen javaslatnak, a mely egy uj intézményt akar létesiteni, czéljairól és motivumairól azok után, a miket, ha nem is közvetlenül, de közvetve erről a kérdésről a kivándorlási és a bevándorlási ügynek tárgyalásánál elmondtam, most bővebben nyilatkozzam, annál kevésbbé, miután — a mint látom — e javaslat a t. ház minden oldalán elvileg és talán a maga egészében is nemcsak ellenzésre nem talál, hanem szivesen fogadtatik, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert a t. ház érzi és látja, hogy az eszközöket és intézményeket is meg kell teremteni, a melyek a kivándorlásról és a bevándorlásról szóló törvény hatályossá tétele czéljából feltétlenül szükségesek. Az elveket kimondani a nélkül, hogy az eszközök intézményesen meg legyenek állapitva azon elvek végrehajtására, valóban czélra nem vezetne. Arra szoritkozom tehát, hogy reflektáljak azokra, a miket a most felszólaló t. képviselő uraktól hallottam.

A mi az első szónok részéről felvetett kérdéseket illeti, a rendőri biráskodásra nézve annyit mondhatok, hogy a ki a törvényt figyelmesen átolvasta, kétségben az iránt nem lehet, hogy ezen rendőri kapitányok a maguk feladatait, a melyek a törvényjavaslat 2. §-ában határozottan körül vannak irva, ezen rendelkezés értelmében teljesitik, s az ennek körébe eső kihágások ügyében csak ugy biráskodnak, mint az elsőfoku rendőri hatóság a mi törvényeink értelmében kihágások esetében biráskodik, a mint biráskodik a főszolgabiró; vagy a rendőrkapitány, mert hiszen ők is rendőri kapitányok lesznek, tehát rendőri elsőfoku hatóság lévén, a fennálló törvényeknek mindazon rendelkezései, melyek a rendőri elsőfoku hatóságokról szólnak, ezekre is kiterjesztetnek. Ez talán világos. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi a második kérdést illeti, hogy ezek katonai szervezettel fognak-e birni, vagy polgárival, hát eszem ágában sincs ezeknek katonai szervezetet adni. Ezek csak olyan szervezettel fognak birni, mint az ország többi rendőri hatóságai: t. i. polgári szervezettel, és igy sem ruházat, sem egyéb tekintetben kivétel nem történik. Nem is vezetne ez ezélra. Hiszen egészen más feladata van a csendőrségnek és egészen más a rendőrhatóságoknak. *(Ugy van!)* Ez polgári hatóság, a mely közigazgatási és birói funkczióval van ellátva, és igy igen természetes, hogy ez minden izében polgári természetü lesz.

Pozsony városát méltóztatik figyelmembe ajánlani, mint egyik helyét a felállitandó állami határszéli rendőrségnek, mert — a mint méltóztatott mondani — a Morva völgye, illetőleg az országnak az osztrák határszélen elterülő az a része, a melyet ezen a néven emlitünk, bizony fedetlenül van. Belátom magam is, hogy ott szintén kell ilyen intézkedéseknek helyet foglalniok, és én nagyon szivesen fogom ott vagy

Pozsonyt magát, vagy valamelyik más helységet kijelölni a felállitandó határrendőrség helyéül; legalább is meg fogom gondolni, s azt hiszem, arra határozom el magamat, hogy oda állitsam fel. A mi az indokolásban van — mint méltóztatnak látni, a törvény nem szól róla — az csak általános kombináczió; egyes helyeket jelöltem meg, hogy képét adjam annak, hogyan képzelem az életbeléptetést. De a törvény végrehajtásánál igen komoly meggondolás és megvizsgálás tárgyát fogja képezni az, hogy melyek azon pontok az ország déli részétől, Pancsovától fel Orsován és Predeálon át az északkeleti megyékig, a határszélen s nyugaton is keresztül, le egész Finméig, a melyeken ilyen határrendőri állomások felállitandók lesznek. Mindenesetre ezt bőven meg fogom fontolni és valószinü, hogy a nyugati határszélen, a hol az indokolásban Királyhida — a Győr és Bécs közötti vonalon, Bruck utolsó állomás közelében — van felvéve, e helyett az ottani határrendőrséget talán Pozsonyban fogjuk felállitani. Valószinü, mondom, hogy ez lesz a végleges megoldás.

A mi Bornemisza barátom figyelmeztetését illeti, azt köszönettel veszem. Igaza van, hogy Munkács és Csacza között oly nagy a távolság, hogy még ezen a részen is kell valamely állomást szervezni. Belátom tehát az észrevétel jogosultságát és figyelemmel fogok reá lenni.

Ezek után kérem a törvényjavaslat elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólani senki sem kiván? Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom. Miután az előadó sem kiván nyilatkozni, határozatképen kimondhatom, hogy a ház a törvényjavaslatot általánosságban a részletes vita alapjául elfogadja.

Következik a részletes tárgyalás. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a javaslatot olvasni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és 1. §-át, mely észrevétel nélkül elfogadtatik; olvassa a 2. §-t).*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! A javaslat 2. §. *b)* pontja szól »a külföldiek ellenőrzésére vonatkozó szabály végrehajtásáról.« Én ezt egyöntetüen szeretném fogalmazni a már elfogadott két előző törvény szövegével. Az előző két törvény ugyanis nem beszél ellenőrzésről, hanem bejelentésről és lakhatásról. A fogalom ugyanaz, csak másképen van kifejezve a két előbbi, t. i. a kivándorlási és bevándorlási törvényben. Arra kérem tehát a t. házat, méltóztassék a 2. §. *b)* bekezdésében e szót: »ellenőrzésére«, felcserélni e szavakkal: »bejelentésére és lakhatására.« A külföldiek bejelentéséről van szó.

Elnök: E szerint a *b)* pont igy hangzanék: »a külföldiek bejelentésére és lakhatására vonatkozó szabályok végrehajtása.«

T. ház! Először kérdezem, méltóztatnak-e ezen inditványnyal szemben az eredeti szöveget elfogadni? *(Nem!)* Azt hiszem, a ház ezt nem fogadja el, és igy a *b)* pont a miniszterelnök által benyujtott módositással fog szövegeztetni.

Következik a 3. §.

Nyegre László jegyző *(olvassa a 3—12. §-okat, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint, t. ház, a törvényjavaslatot részleteiben is letárgyaltuk és annak harmadszori felolvasása a legközelebbi ülés napirendjére tüzetik ki.

Következik a Magyarország és Ausztria közt, Szepes vármegye és Gácsország szélén, az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt az 1897. évi II. t.-cz. értelmében alapitott választott-biróság által hozott itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 267, 275, 278) tárgyalása.

Szivák Imre, az igazságügyi bizottság előadója: T. képviselőház! Az igazságügyi bizottság ezen határrendezési kérdésben, a mint azt jelentésében részletesen ki is fejti, igyekezett körülhatárolni a kritikának terénumát és ez abból állott, hogy elsősorban meghuztuk a határokat, a melyek között a kormány politikai felelőségét megmértük a kérdéssel szemben. A kormány politikai felelőségét mérlegeltük abból a szempontból, megtett-e mindent arra nézve, hogy az 1897 : II. t.-cz. korrekte végrehajtassék, továbbá, hogy az ország érdekei a választott-biróság előtt kellő védelemben részesüljenek.

A bizottság az előtte fekvő adatokból arról győződött meg, hogy e tekintetben a kormányt semmi mulasztás nem terheli.

Tovább menve, tárgyalás alá vettük azt a kérdést, hogy a választott-biróság itélete menynyiben képezheti a képviselőház, a törvényhozás felülbirálásának tárgyát. *(Halljuk! Halljuk!)*

E tekintetben legyen szabad mindenekelőtt arra utalnom, hogy a bizottság nem tehette magáévá azt az álláspontot, hogy a választott-biróság itéletét érdemileg birálja felül. Maga a hágai konvenczió, a mely ma legalább szellemében és irányelveiben a müvelt világ közvéleményét az ily kérdésekben irányitja, 56-ik §-a szerint csak az esetben engedi meg a választott-bíróságok itéleteinek érdemi felülbirálását, hogyha ezt az egyezkedő felek maguknak kifejezetten fentartották. Mi pedig a választott-biróságot kiküldő törvényben ilyen fentartással nem éltünk. A törvényhozás előtt tehát mindössze az a kérdés marad fenn, hogy a választott-biróság kellőleg alakult-e meg, nem történt-e e tekintetben valami formahiba, továbbá, hogy a választott-biróság nem terjeszkedett-e túl itélkezésében azon a határon, a mely az azt kiküldő törvényben, mint az ő működési köre megjelölve lett; hogy az itélet valóban arra terjed-e ki, arra szoritkozik-e, a mit az 1896. évi II. t.-cz., mint itélkezési tárgyat, eléje bocsátott, szóval, hogy az u. n. nemzetközi kompromisszum tárgya biróilag túlhaladva nem lett.

A választott-biróság itélete e tekintetben is megszabta kritikánknak a határait. Magában

foglalja azon alapokat, a melyekből jogi meggyőződésünket formálhatjuk. Arról győződött meg az igazságügyi bizottság magából az itéletből és annak indokolásából, hogy a választottbiróság korrekte a formák szerint alakult meg, és szigoruan azon határok között mozgott, a mely határokat az 1896. évi II. törvényczikk részére megállapit. Sőt többet mondok: semmi határt sem állapitott meg. És épen ez volt talán az 1896: II. törvényczikknek a hibája. *(Mozgás balfelöl.)* Nem arról volt szó a választottbiróság itélkezésénél, hogy X- vagy Y-nak ilyen, vagy olyan terjedelmü itt és igy fekvő területe képezi a vita tárgyát, hanem a választott-biróság szabadon azon mandátummal lett ellátva, hogy a vitássá vált határvonalat egyrészt Magyarország, másrészt Ausztria között huzza meg. Világos tehát, hogy az igazságügyi bizottságnak tartózkodnia kellett attól, hogy jogilag vizsgálja meg azokat az indokokat, a melyek érdemileg a választott-biróságot ezen itélet meghozatalára birták. Megengedem, hogy ha nekünk módunkban lett volna, vagy lenne a választott-biróság itéletét érdemileg felülbirálni, ugyanolyan terjedelemben mérlegelni azokat a jogi, történeti, vagy geografiai és természetrajzi adatokat, a melyekkel a választott-biróság az ő meggyőződését indokolja, meggyőződésünk végeredményében talán más itéletre vezetne. De erről ninesen és nem is lehet szó.

A választott-biróság, miután formailag kellőleg alakult meg, egyébként pedig itéletében a törvényben kijelölt határok között mozgott, általános népjogi, nemzetközi jogi fogalmak szerint, és legyen szabad itt különösen is hivatkoznom a hágai konvenczió 18. §-ára, arra az alapra fektette itéletét, a mely alapot Magyarországnak is respektálni kell és ez nem más, mint azon jóhiszemü meggyőződés, hogy akkor, mikor némely államok egymás között vitás kérdéseket intéznek el, az itéletnek hatályosságát kölcsönösen a nemzetek reputácziójára, becsületére bizzák. Abban a meggyőződésben vagyunk tehát mi is és eszmeileg felteszszük a kérdést: ha ez az itélet nem igy ütött volna ki, hanem, mondjuk, ellenkező irányban, Magyarország javára ütött volna ki, akkor föl kell tennünk és át kell hatva lennünk attól a meggyőződéstől, hogy a másik fél ép ugy respektálta volna azt abban az esetben is. Az a meggyőződésünk tehát, hogy itt Magyarország területi épsége, a mely annyi közjogi biztositékkal van és kell is, hogy legyen körülvéve, ezen itélet által nem szenved. Mert nem arról van szó, hogy Magyarország kétségtelen területét egy bizonyos részében megcsonkitják; hanem arról van szó, hogy egy kétes terület az eddigi határvonalból lehasittatik.

Visontai Soma: A peres akták mutatják, hogy nem volt vitás hosszu időn át. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szivák Imre előadó: Az igazságügyi bizottság utalt jelentésében arra, hogy a nemzeteknek a területi integritáson kivül a maguk etikai integritását is védelmezniök kell. Itt a mi etikai, a mi erkölcsi integritásunk abban védelmezendő, abban nyer kifejezést, hogy mi a választott-biróság itélkezését azzal a tisztelettel fogadjuk, a melylyel annak idején a vitássá vált kérdésre nézve annak a választott-biróság határozata alá boesátását elhatároztuk. Megengedem, ninesen okunk lelkesedéssel ezikkelyezni be ezt a javaslatot, hanem ismétlem, hogy nekünk abban a tekintetben, hogy az itélet megváltoztassék, jogi, közjogi, vagy nemzetközi eszközök rendelkezésünkre nem állanak, nem is állhatnak. Ha tehát valakit felelőség terhel ebben a kérdésben, ugy azt hiszem, az nem a választott-biróság, a mely az itélkezést meggyőződésére alapitva végzi, nem a választott-biróság, a melyet az itéletért felelőségre nem vonhatunk, hanem talán csak önnönmagunk, és pedig talán csak azért, mert az 1896. évi II. törvényczikkben, megengedem, nem jártunk el azzal a körültekintéssel vagy óvatossággal, hogy a vita határait szigoruan egy meghatározott területre és meghatározott jogi terrénumra is szoritottuk volna.

Visontai Soma: Külön okmányban kellett volna azt tennie a végrehajtó miniszteriumnak!

Szivák Imre előadó: Annak idején ez a törvényjavaslat ennek a háznak ugy, mint a törvényhozás másik házának egyhangu hozzájárulásával emelkedett törvényerőre. Ebből a tényből nekünk a konzekvenczját le kell vonnunk. *(Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Mondjanak le!)* És még egyből. Csodálatos, hogy a magyar közvéleménynek, a magyar nyilvános életnek, a mi közérzékünknek a megnyilatkozása ebben a kérdésben oly későn következett be, hogy az melegségében, intenzivitásában korántsem volt összemérhető a másik államnak ebben a tekintetben megnyilvánult közvéleményével. Máskor, Magyarországon, ha egy országra szóló ünnepély, idegeneknek látogatása következik be, mozgásba szokta hozni az egész hazai közvéleményt. Itt évek multak el, hat esztendőnek kellett lefolynia, a mig a magyar közvélemény ebben a kérdésben egyáltalában megmozdult és álláspontot foglalt el és a mely álláspontot elfoglalt is, későn foglalta el. Kivánatos lett volna, hogy az a nagyfoku érdeklődés, a mely ebben a kérdésben megnyilvánul, sokkal előbb következett volna be, oly időben, a mikor az, ha felszerelve, történeti és jogi érvekre támaszkodhatott, még a választott-biróság itéletét irányithatta, befolyásolhatta volna. Sajnos, ez nem következett be.

Visontai Soma: Ez a korrekt álláspont! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Szivák Imre előadó: Ily körülmények közt tehát azt hiszem, most már a t. háznak ninesen módjában sem jogilag, sem erkölcsileg egyebet tenni, mint levonni az 1896: II. t.-cz. konzekvenczját és ezt az itéletet, a mely, a mint kiemeltem, történeti és jogi előzményében a nemzetközi jog

és jogszokások elveivel teljesen megegyezik, akármilyen fájdalommal és a hazafias lemondás érzetével is, de méltóztassék beczikkelyezni és ezáltal e birói itélet végrehajtására a kellő közjogi alapot megadni.

Ezeknél fogva bátorkodom, mélyen t. képviselőház, az igazságügyi bizottság jelentését általánosságban ugy, mint részleteiben, a törvényjavaslat elfogadása tekintetében ajánlani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Rátkay László jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttünk fekvő törvényjavaslat azt czélozza, hogy Magyarország megváltozott határát törvénybe iktassuk. Ez tökéletesen megfelel az alkotmányos gyakorlatnak és ennélfogva azt a tényt, hogy a t. kormány a megváltozott határ beczikkelyezése végett ide a házhoz fordult, mint korrekt tényt kell elfogadnom. De mégsem surranhatok át szó nélkül azon tény felett, a mely most történik, és a mely mégis kihivja a törvényhozónak mélyebbrehatóbirálatát. *(Halljuk! Halljuk!)*

Minek a beczikkelyezése végett fordult a t. kormány ma a házhoz? A házhoz fordult a kormány a végből, hogy egy választott-birósági itéletet, a mely a Magyarország és Ausztria között állitólag vitássá vált határterület felett döntött, beczikkelyezzünk. Már magában véve az a ritka körülmény, az utóbbi évek alkotmányos és a törvényhozás munkálatai között páratlanul álló az a ritka tény, hogy egy nemzetközi választottbiróság itéletének beczikkelyezéséről van szó, komolyabb mértékben kihivja a törvényhozás birálatát és figyelmét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert, t. képviselőház, abban a pillanatban, a mint mi arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy egy nemzetközi választottbirósági itélettel kivánjuk eldönteni a mi határvitánkat Ausztriával szemben, le kellett vonnunk a konzekvenciákat is arra nézve, hogy a majdan meghozandó itélettel szemben azt a birálatot és azt a vizsgálódást fogjuk gyakorolni, a melyet ilyen itélettel szemben egyáltalában a nemzetközi jognak hagyományos és elfogadott szabályai és másodsorban azon szabályok megengednek, a melyeket különösen az utóbbi években és évtizedben egy, erre a népek által alkotott tribunál, vagyis a hágai választottbiróság szabályzatai megengednek.

Már most, t. ház, előre is kijelentem, hogy valamint akkor, a mikor először volt szerencsém itt a t. ház előtt felszólalni e tárgyban és szives türelmüket hosszasabban venni igénybe — a mi most lehetségessé teszi nekem, hogy rövidebbre foghatom felszólalásomat — mondom, valamint akkor nem volt, ugy most sincs nézeteltérés köztem és a t. előadó ur és az igazságügyi bizottság között arra nézve, hogy a választott-birósági itéletet érdemben nem vizsgálhatjuk felül és a parlament e tekintetben nem lehet felebbezési fórum. Nem mondom, t. ház, hogy nincsen olyan nemzetközi felfogás, a mely ezt ugyan teljesen kizárná. Mert hiszen ott vannak, t. ház, a mire a t. előadó ur is hivatkozott, a hágai konferenczianak az eredményei, a melyek ezt bizonyos esetben megengedik. Ott van a nemzetközi iróknak egy egész sorozata, a miről most csak azért nem teszek említést, mert már annak idején felemlitettem, a kik azt mondják — különösen Holtzendorf mondja az ő nemzetközi jogában — hogy ha valami rendkivüli és nyilvánvaló jogtalanság mutatkozik az itéletben, akkor ez nem zárja el a nemzeteket és népeket attól, hogy az ilyen flagráns, nyilvánvalóan rosszhiszemü döntést a maguk részére el ne fogadják. Azonban, t. képviselőház én, ehhez soha sem folyamodtam. Nem folyamodok ma sem azért, mert én különösen Magyarországra nézve fontosnak tartom azt, hogy mikor egy ilyen vitás ügyünkben egy nemzetközi biróság dönt, akkor igenis lehető tépelődéssel fogadjuk az itéletet és helyezkedjünk mi is a kulturállamoknak azon, hogy mondjam, joggyakorlatába és felfogására, hogy az ily itélettel szemben a kellő respektust gyakoroljuk.

Azonban, ha ezt teszszük, akkor másrészt annál erőteljesebben, annál behatóbban, annál kiméletlenebbül kell az eszközöket megragadnunk és kell mindazon eszközökhöz folyamodnunk, a melyek másrészt megengedik, hogy ezt az itéletet a nemzetközi jog hagyományai, valamint az ugyancsak épen most a nemzetközi jogszolgáltatásba beleillesztett hágai tribunál szabályai szerint felülvizsgáljuk; akkor annál inkább erőteljesen kell azokhoz az eszközökhez folyamodnunk, a melyeknek igénybevétele megengedi azt nekünk, hogy ezt az itéletet, a melyet nekünk ma be kell czikkelyeznünk, revideáljuk a maga teljességében, a maga valóságában, t. i. abból a szempontból, hogy ugy, a mint az itélet meg lett hozva, nem tüntet-e fel először is oly jelenségeket, a melyekből joggal következtethetjük, hogy a biróság az ő hatáskörét túllépte? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Másodszor vizsgálnunk kell azt, vajjon az a biróság a törvény értelmében alakult-e meg, tehát hogy alakitása törvényszerü-e? Harmadszor vizsgálnunk kell azt, vajjon ennek az itéletnek jogerejüsége vagy jogérvénye nem támadtatott-e meg valami oly fentartással, a mely később ezen itéletnek az erejét kétségessé teszi.

Mindennek a birálatába kell nekünk, t. képviselőház, belebocsátkoznunk és bele kell bocsátkoznunk a politikai felelőségnek felvetésébe is. Ezt mondtam én akkor, midőn a t. képviselőház elé hoztam ezt az ügyet, ezt mondom ma is.

A helyzetnek a különbsége azonban miben áll? A helyzetnek a különbsége abban áll, hogy a mig akkor, midőn legelőször itt a házban felszólaltam, a politikai felelőség jogosultságán kivül kétségbe vonta a közvéleménynek egy része, de különösen a t. ház, de a sajtónak egy része is, hogy egyáltalán jogos téren álltam volna, mikor azt mertem proponálni, hogy a választott-

bíróság itéletét az általam felvetett szempontok szerint felülbirálják; midőn a t. miniszterelnök ur abban a rendkivül téves hitben volt, hogy azt mondta, hogy ide fogja terjeszteni azt az itéletet, de nem azért, hogy ezt vizsgálódás tárgyává tegyük, hanem csak azért, hogy beczikkelyezzük: ma, t. képviselőház, a t. igazságügyi bizottság teljesen elfogadta és magáévá tette az én elvi álláspontomat és jelentésében világosan kifejtett álláspontomnak megfelelőleg most már azt hangoztatja, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az itéletet igenis felül kell vizsgálni abból a szempontból, hogy a bíróság megalakitása, megalakulása szabályszerü volt-e, továbbá abból a szempontból, vajjon a bíróság hatáskörét betartotta-e, vajjon azt túl nem lépte-e? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem akarom ezt az eredményt kizárólag akkori felszólalásomnak tulajdonitani, hanem tulajdonitom az igen t. igazságügyi bizottság ez ügyre vonatkozó helyes felfogásának. Ezt, azt hiszem, szabad a mai napon konstatálnom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Vezekeljen Széll Kálmán!

Visontai Soma: Mikor ezt konstatálom, meg kell jegyeznem, hogy ezzel az álláspontommal kapcsolatban már akkor is — és ehhez ma is konzekvensen hűnek kell maradnom — azt kivántam, hogy a t. kormány ahhoz, hogy ezt a felülvizsgálatot helyesen és lelkiismeretesen és az ügy fontosságához, és a ház méltóságához mérten, annak megfelelően gyakorolhassuk, legyen szives az ügyre vonatkozó összes vitaanyagot, az ezzel összefüggő összes peranyagot a ház elé terjeszteni. Ugyancsak kértem akkor azt is, méltóztassanak egy parlamenti bizottságot kiküldeni, mely ezen vitaanyag és peranyag kapcsán tegye vizsgálódás tárgyává az általam felvetett kérdéseket. És mit látunk? Látjuk azt, hogy a t. igazságügyi bizottság elfogadta az én elvi álláspontomat. De mi történt? Nem bocsátkozott ezen kérdés alapos vizsgálatába, mert azt mondja a bizottsági jelentés, — olyanféle melankólikus megjegyzése ez a jelentésnek — hogy a rendelkezésre lévő adatokból állapitja meg azt, hogy először is a politikai felelőség szempontjából a kormány megrovást nem érdemel, másodszor, hogy a bíróság helyesen alakult meg, és harmadszor, hogy a bíróság hatáskörét túl nem lépte.

Már most annak a ténynek az igazolására, hogy teljesen tájékozatlanul, az ügyre vonatkozó felületességgel birálta az igazságügyi bizottság ezt a kérdést; annak igazolására, hogy csak annak következtében, hogy a megfelelő peres anyag nem volt kezében, juthatott arra a téves konkluzióra, hogy ezt az itéletet be lehet czikkelyezni, bátor leszek bizonyitékokat felhozni, a melyekkel, azt hiszem, teljesen meggyőzően sikerül álláspontomat igazolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is mindjárt azt látjuk, hogy az igazságügyi bizottság jelentése, a mely tartalmára nézve, mondom, egyenlő azzal az előadással, a melyet itt a t. előadó ur tartott — hiszen különben a jelentést is ő irta alá — *(Halljuk! Halljuk!)* azt mondja itt, hogy a midőn a bizottság birálta ezt az ügyet, akkor azt csak a rendelkezésére álló adatok alapján birálhatta. Hát mondja meg nekem őszintén a t. előadó ur, hogy mik voltak azok az adatok?

Szivák Imre előadó: Maga az itélet!

Visontai Soma: Azt méltóztatik mondani, t. előadó ur, hogy maga az itélet feküdt önök előtt, mint rendelkezésre álló adat. Akkor, a midőn Magyarország határának megcsonkitásáról, Magyarország egy területének elvesztéséről van szó, a midőn Magyarországra nézve egy ujabb határ beiktatásáról van szó; — a mi kétségtelenül kell, hogy minden magyar ember lelkét megrezegtesse, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert akárhogy gondolkozzunk is e kérdés felett: olyan ország, a mely hóditó hadjáratokat nem indit, a melynek saját területét és területének integritását kell igyekeznie fentartani, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a midőn egy ily ország az ő hármas bérczének egyik bérctetejét és annak egy ékes gyöngyét, a tengerszemet elveszti: akkor, t. ház, minden ember ugy érzi, mintha hármas bérczes czimerünknek egyik ékkövét törték volna ki. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s a midőn határunkon és azon a nagy területen, a mely eddig ide tartozott, most a nemzeti szinü lobogót begöngyölitik és ott a határkövekből a magyar szót kivájják, hogy helyébe német betüt, német szót helyezzenek, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ezt a területet, a mint azt a t. előadó ur is elismerte, mi igenis törvényhozási könnyelmüségből vesztettük el: akkor, t. előadó ur, legalább most, a midőn az itélet beczikkelyezéséről van szó, ne méltóztassék azt mondani, hogy nem feküdt előttük más, csak az itélet.

Mert a midőn én a peranyagra vonatkozólag, a midőn az u. n. biráskodási szabályzatra vonatkozolag, a midőn a vitára és jegyzőkönyvre vonatkozólag konzekvenciákat vonok le és a midőn lehet is levonni messzemenő konzekvenciákat: akkor azt hiszem, hogy Magyarország törvényhozása részéről megkivánhatok legalább annyit, hogy ilyen fontos ügyről a peranyagnak és a pervitának betekintése nélkül határozni ne méltóztassék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hogy pedig a t. igazságügyi bizottság jelentése egytől-egyig valótlanságot állit, *(Élénk mozgás és ellenmondások a jobboldalon. Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azt be fogom bizonyitani és pedig ugy, hogy szembeállitom az igazságügyi bizottság jelentését, s a t. előadó ur előadását a t. belügyminiszter urnak hiteles állitásaival és aktájával, a mely kezeim közt igenis megvan. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* de a mely a ház és az igazságügyi

bizottság előtt, ugy látszik, nem feküdt. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Bakó József: Ez nagyon érdekes!

Visontai Soma: Itt van mindenekelőtt a t. előadó urnak az a téves felfogása, a mely bizonyitja azt, hogy nem feküdtek az akták a t. bizottság előtt, a mely szintén osztja ezt a felfogást, hogy itt nem nagy veszteség éri Magyarországot, mert ez a terület mindig vitás volt. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Itt van nyomtatásban és fel fogom olvasni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):* A bizottsági jelentés ezt mondja: »Önként értetik bár, de azért a bizottság különösen is hangsulyozandónak véli azt, hogy itt nincsen szó az állam területi épségének megcsonkitásáról,« — ezzel t. i. könnyiteni akar a lelkén, és ez szép, hazafias lelkületre mutat a t. előadó ur és a t. bizottság részéről —: »mert a szóbanforgó és közjogilag most Ausztriának itélt terület hosszu idő óta vitás volt ugy a tulajdon, mint a birtoklás tekintetében és a hosszu időn át tartott viták, határrendezési eljárások folyamán soha egyetlen pontjára nézve a két állam között egyrészről kijelentés nem történt és közös megegyezés sem okmányilag, sem tényleg létre nem jött, mindkét állam századokon keresztül következetes maradt eredeti álláspontjához, mely szerint a kérdéses területet sajátjának tartotta.«

Hát ez nem igy van. Mindenekelőtt egy kezünk ügyében levő aktát fogok felolvasni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez az 1897: évi II. törvényczikknek az indokolása, mely azt mondta már akkor *(olvassa)*: «Ezzel szemben a magyar kormány beigazolhatja nemcsak azt, hogy a mai vitás területnek Magyarországhoz tartozása Gáesország részéről csak a legujabb időkben tétetett kétség tárgyává«, — tehát nem áll az, hogy ez vitás lett volna — »hanem, mint a megejtett levéltári kutatások során talált hiteles okmányok igazolják azt is, hogy régebben nemcsak ez a terület, hanem még azok a ma már Gácsországhoz tartozó területek is Magyarországhoz tartoztak, melyek a Bialkától nyugatra a Fehér-Dunajeczig, északon pedig Leszniczáig terjednek, és 1625-ben erőszakos foglalás utján szakittattak el Magyarországtól, a mely elfoglalásba Magyarország soha bele nem nyugodott, s a kérdéses területeknek visszacsatolását országgyüléseink ismételten, de eredménytelenül sürgették.« De ez a terület, azt mondja a Bánffy-féle és a Perczel-féle javaslatnak az indokolása, soha sem volt vitás. Felhivom a t. előadó és a t. képviselőház szives figyelmét arra, hogy mig az osztrákok az ő kataszteri könyveikbe és telekkönyveikbe oda tették, hogy vitás, addig itt van az igazságügyminiszter ur, a ki ismeri ezen ügyet, mert hiszen most már ő is meg van bizva a törvény végrehajtásával, mondja meg ő, hogy nálunk ez a terület vitás gyanánt sohasem kezeltetett egyetlenegy nyilvánkönyvünkben sem. De hogy ez a bizottsági jelentés nem a tényeknek megfelelőt mondja, azt bizonyitja az az előterjesztés, a melyet a belügyminisztérium közege, illetve a magyar kormány képviselője a biróság előtt tett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ebben mit mond? Ez az előterjesztés igy szól *(olvassa)*: »A halastói országos határkérdés« czimü munkálat 15. lapján: »A mi már most ezen adatgyüjtést illeti, a magyar kir. belügyminiszterium Szepes vármegye közönségének imént emlitett előterjesztésében azon indokolt javaslatát, hogy a vitás országos határkérdés rendezésének alapjául az 1858-ban Magyarországon az akkori magánbirtokosok által birtokaik határául megállapitott határvonal fogadtassék el, magáévá tevén, az imént emlitett megállapodáshoz képest a m. kir. belügyminiszterium által ugy az országos levéltárban, mint a közös hadügyminiszterium levéltárában — megjegyzem, hogy ezen közös hadügyminiszteriumi levéltári okmány egy másolata itt előttem van — valamint egyes vidéki köz- és magán-levéltárakban a legbehatóbb kutatások tétettek folyamatba, hogy ekként a m. kir. belügyminiszterium által is elfoglalt álláspont beigazolására szolgálható bármelyik korbeli okmányok és térképek gyüjtessenek össze, hogy beigazolható legyen, mikép a vitás határvonalszakaszt az osztrák részről megdönteni akart és a szóban levő vizfolyás, vagyis magyar felfogás szerint a Bialka által képezett jelenlegi tényleges országos határvonal egyszersmind Magyarország jogos és soha vita tárgyát nem képezett határvonalát alkotta és alkotja, és hogy ennélfogva az ezen határvonalon belől keletre, a tényleges országhatár és az osztrák részről igényelt határvonal közé eső terület is mindig Magyarországhoz tartozott és hogy mivel annak tényleges birtoklása történeti jogalapon nyugszik, az jogilag is Magyarországhoz tartozik.«

De világosabb az, melyet itt a 16. lapon a következő előterjesztés mond. Azt mondja: »Csakhogy a ma — tehát erre a szóra: »ma« sulyt helyez — vitásnak tartott területnek Magyarországhoz való tartozása nemcsak vitás nem volt.« — Tehát ez a terület Ausztria és Magyarország közt soha vitás nem volt, mint a jelentés mondja — »hanem ellenkezőleg Magyarország emelt a Bialka folyótól nyugatra eső, és északon Leszniczáig bezárólag, nyugaton pedig körülbelől a Fehér Dunajeczig terjedő, ma gácsországi területekre igényt, mint a melyek csak 1625-ben erőszakos foglalás utján kerültek Lengyelországhoz, a melyekre való igényeit Magyarország ezen vitákban okmányilag is igazolta, sőt Török József m. kir udvari kanczelláriai tanácsos és határigazitási kir. biztos véleménye szerint . . .«

Tehát csak azt akarom ezzel bizonyitani, hogy ha ily komoly törvényhozási munkálatnál mellőzik a megfelelő anyagot, csak akkor állhat elő az, hogy a tényekkel homlokegyenest ellen-

kező dolgok fordulnak elő. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel akarta tehát elcsitítani a lelkiismeretét a bizottság. De azt hiszem, ehhez közel férkőztem az érvelésemmel és ezt a t. ház szives döntésére bizom.

Azzal a másik érvvel, hogy azért béküljünk meg Galicziával, mert még sem volna helyes, hogy háborut viseljünk Galicziával, nem is foglalkozom. Szivesen foglalkoznám vele, ha mi abban a helyzetben volnánk, hogy nekünk a saját határaink védelmére nemzeti, történeti hagyományaink és jogaink és az állami szuverénitás szempontjából volna haderőnk; de a közös hadsereg mellett és azon visszás helyzetben, a mely Ausztria és Magyarország közt van, azt mondani, hogy azért fogadjuk el ezt a választott-birósági itéletet, hogy mi Galicziával, mely régi jó szomszédunk, ne viseljünk háborut, fájdalom, ezzel az érvvel, melyet helyesen lehet alkalmazni más államoknak, mi nem foglalkozhatunk. Azt mondja az igazságügyi bizottság jelentése: »Az idegen államok közt ily esetekben nem ritkán igénybevett ultima rácziót, vagyis az állam fegyveres hatalmávali önvédelmét pedig nemcsak a két félnek, hanem a magyar nemzetnek a Gácsországot lakó népeknek egymáshoz való történeti viszonya és vonzódása kizárta: nem marad tehát más hátra, mint a modern népjogi fejlődés irányának legmegfelelőbb választott-birósági döntésnek igénybevétele.« Azt hiszem, hogy talán itt is alkalmazható az, a mit nemrég felhoztam, hogy mikor azt kérdezték: miért nem harangoznak a faluban, s erre száz okot is felhoztak, a legelső oka pedig az volt, hogy mert nincsen harang; fájdalom, itt is ez az ok: mert nincsen saját haderőnk. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Utalok tehát ujból arra, a mit már interpelláczióm kapcsán kifejtett beszédemben is mondtam, hogy terjesztessék be a per anyaga. De a mint ez akkor nem történt, most sem történt meg, és e nélkül döntött az igazságügyi bizottság.

De nem akarom a t. házat az igazságügyi bizottságnak ezzel a felfogásával bővebben foglalkoztatni. Szólni akarok még arról, a mit különben már akkori beszédemben is kifejeztem, hogy ha a t. előadó ur a kezébe veszi az 1897. évi II. t.-cz.-nek indokolását, abban méltóztatik látni, hogy ott a két állam, Ausztria és Magyarország legfőbb birósága tagjai vannak kijelölve mint olyanok, a kiknek ezen ügyben dönteniök kell. Már most micsoda érveléssel áll a ház elé a t. előadó ur és az igazságügyi bizottság, milyen érveléssel akarja igazolni azt, — mert erről nem méltóztatott beszélni, — hogy nem a legfelsőbb biróságnak egyik tagja küldetett ki, hanem a pozsonyi kir. táblának elnöke és a galicziai, lembergi Oberlandesgericht elnöke.

A t. miniszterelnök ur álláspontját nem fogadom el. Ő azt mondja, hogy azért küldte ki a kormány a pozsonyi tábla elnökét, mert az exczellenczias ur.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nemcsak azt mondtam!

Visontai Soma: Más ok nincs, csak ezt mondta, felolvasom. Ezt méltóztatott mondani, szó szerint czitálom a »Magyar Nemzet«-ből, *(olvassa)*: »Az indokolás azt mondja, hogy a legfőbb biróságokból kell megalakitani. Az előttem volt belügyminiszter és miniszterelnök abban a nézetben volt, hogy a legfőbb biróságok elnevezése alá, mert igy van az indokoláshan, a királyi táblák elnökei is méltán szubszummálhatók és nem én, hanem az előttem fungált miniszterek kiküldték és megbizták Vértessyt, a budapesti kir. tábla elnökét. Vértessy, a kir. tábla elnöke, sulyosan megbetegedvén . . .«

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát ez nem ok?

Visontai Soma: Ő is csak táblai elnök volt, vele is meg volt sértve a törvény.

Széll Kálmán miniszterelnök: Azért mondtam, hogy legfőbb birósági kritériummal bir az is!

Visontai Soma: A törvényben nem ez van.

Széll Kálmán miniszterelnök: A törvényben nincs egy szó se róla, azon kezdem!

Visontai Soma: Azt mondja azután a miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Nem teljesithette e tisztet és ugy történt azután, hogy helyette a pozsonyi kir. tábla elnöke választatott. Már csak a paritás alapján is igy történt a választás, mert azt hitték, hogy talán helyesebb, ha olyan biró megy oda, mint a magyar biró, a ki körülbelül paritásos azzal, a ki az osztrák részről megy. Ez valóságos belső titkos tanácsos és ilyen egyetlenegy sem volt a Curia elnökén kivül. Ilyen kis dolgok néha maguk is hatnak, nem mondom, hogy reám, de hatnak kifelé. Bármiként nevessen is ezen valaki, igenis kifelé hatnak és épen ezen helyes szempontból is az volt a felfogás, s én ezt a felfogást jogosultnak tartom, hogy ne mondhassa valaki, ime, még a czime is kisebb a magyar birónak, mint az osztrákénak.«

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát Grácz-ban mondták volna is bizonyosan!

Visontai Soma: Nagy előnyére válik a magyar birói karnak, hogy mikor czimeres *(Derültség.)* birót keresnek, keveset találnak a magyar birói karban, mert nem törik magukat kötelességük pontos teljesitése közben czimek után. És hogy ezek után, fájdalom, a pozsonyi kir. tábla elnökére esett a választás, ezen kérdésbe nem akarok belemenni. *(Egy hang jobbfelől: Talán kifogása van ellene?)* Nincs kifogásom ma már; azonban, ha valóban birálnám működését, melyet kifejtett a tárgyalások és a szakértői szemle során, lehetne néhány pontról szólnom, de nem szokásom és hivatásom, hogy eljárt birói működését kritizáljam. Föl-fogásom az, hogy ha egyrészről fontos ügyben törvényt hozunk, hogy a legfelsőbb bíróság tag-

jának kell ott lenni, akkor azt meg kell tartani és minthogy nem a curiai birák létszámából vették az egyik birót nálunk és nem a bécsi Oberster Gerichtshofból vettek egyet Ausztriában, akkor a t. igazságügyi bizottságnak, mely jogászokból áll, látnia kell, hogy az a bíróság nem a törvényeknek megfelelőleg alakult meg.

Ezt annál is inkább figyelembe kellett volna venni, mert a felhatalmazási törvény teljesen laza volt és mert ezen törvénynek lazasága mellett a kormányok vagy megfeledkeztek kötelességük teljesitéséről, vagy kötelességük teljesitése nem terjedt odáig, hogy az egyszerü felhatalmazási törvény mellett egy kompromisszumot csináltak volna a bíróság részére, a mely Ausztria és Magyarországnak kérelmét, valamint a vita tárgyát szabatosan meghatározza. Hogy más államoknál miképen történik ez, méltóztassék megnézni a most folyó venezuélai vitánál, mikor arról volt szó, hogy választott-bíróságot küldjenek ki, nem a kiküldetés ténye okozott gondot, hanem heteken át tárgyalták a kérdéseket, a melyeket szabatos formulázással, a választott biró vagy a választott-bíróság elé kell terjeszteni.

Széll Kálmán miniszterelnök: 1896-ban tetszett volna ezt mondani!

Visontai Soma: Nem volt szükség reá — épen most fejtegetem — mert az 1897-iki törvény egyszerü felhatalmazási törvény. Ha a kormányt egy ilyen teljesen tág törvény felhatalmazza, hogy ebben az ügyben a Halastó területén levő határ megállapitása végett küldjön ki bíróságot és nincsenek benne stipulálva a bíróság elé bocsátandó pontok, akkor a t. miniszteriumoknak és kormánynak kötelessége ezt egy kompromisszumban meghatározni. És ha ez nem történt meg, akkor annál nagyobb fontossággal bir, hogy olyan birót küldjünk oda, a ki a törvényben gyökerező hatáskörrel bir, tehát a legfelsőbb bíróságnak egyik tagját. Azonban ez sem történt meg, és a t. igazságügyi bizottság és a t. előadó ur azon silány, semmit nem mondó anyag alapján, a mely kezében van, mégis ezen törvényjavaslattal jön a ház elé, bár semmi egyéb nincs a kezében, mint az itélet és annak indokolása, a mi kevesebb, mint az, a mi az én kezemben van, a ki egyszerü, szerény tagja vagyok a törvényhozásnak, és a ki utánajártam és megszereztem, legalább részben, a hiteles másolatait a pervitába bevont kormány-előterjesztéseknek, megszereztem a bíróságnak u. m. reglementjét, melynek alapján az itélkezést gyakorolta, megszereztem a katonai, hadi archivumnak azt a többször emlitett okmányát. Lehet-e tehát nekünk ma az igazságügyi bizottságnak ezen egyszerü előterjesztése alapján határozni és ezt a törvényt beczikkelyezni? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem!)*

Hogy mit jelent az ilyen könnyelmü és felületes törvényhozási intézkedés, ezt egy frappáns ténynyel fogom bebizonyitani, a mely, azt hiszem, megdöbbentőleg fog hatni a t. képviselőházra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én t. i., t. képviselőház, azt mondom és be is fogom a t. ház előtt bizonyitani, hogy a törvényjavaslatban emlitett az a rész, a melyet ugy terjesztett a t. miniszterelnök ur mi elénk, hogy ez az itélet rendelkező részének hiteles szövege — mert ha arról van szó, hogy egy okmányt törvénybe iktassunk, akkor annak az okmánynak szó szerint meg kell egyeznie azon okmánynyal, a melyet be akarunk iktatni — és a melyet a miniszterelnök ur itten mint a II. alatti részt bocsátott rendelkezésünkre, hamis, a tényeknek és a valóságnak meg nem felel. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Mi a hamis?

Visontai Soma: Ez az okmány hamis, azonban én mégis distingválni fogok.

Széll Kálmán miniszterelnök: Micsoda?

Visontai Soma: Kegyeskedjék türelemmel lenni, hisz én be is fogom bizonyitani állitásomat.

A t. miniszterelnök ur ugyanis elébünk terjesztett egy törvényjavaslatot, és azt mondta, hogy az itélet rendelkező részét be kell czikkelyezni, még pedig az I. alatti részt azért, mert ez a határt szabja meg, a II. alattit pedig azért, mert ez képezi visszautasitását azon igénynek, a melyet Balzer támasztott.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hisz itt van szóról-szóra.

Visontai Soma: De ez nem felel meg a valóságnak, *(Zaj.)* itt van nálam az eredeti itélet és a »Budapesti Közlöny«-ben közölt itélet.

Széll Kálmán miniszterelnök: Mi nem felel meg?

Visontai Soma: Nem tudja a t. miniszterelnök ur a tényállást, mert, ugy látszik, jóhiszemüleg járt el. *(Zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Remélem, de nem ugy látszik!

Visontai Soma: Felolvasom, szó szerint igy van a törvényjavaslatban. *(Zaj a jobboldalon.)* Kérem, én nem vádolok senkit. *(Mozgás jobbfelől.)*

Kubik Béla: Hogyne, de mi vádoljuk! *(Derültség jobbfelől.)*

Visontai Soma: II. alatt azt mondja a törvényjavaslat *(olvassa)*: »A cs. kir. osztrák kormány képviselőjének — megbizója javára — jegyzőkönyvbe vétetni kért az a fentartása, hogy Magyarország ellen később esetleg további területi igény legyen az ugynevezett lengyel nyeregig támasztható, visszautasittatik mint olyan, mely a mindkét részről alkotott és választottbirósági szerződésül szolgáló törvények tartalmával és czéljával ellenkezik, tehát megengedhetetlen.« Ugy-e, »jegyzőkönyvbe vétetni kért« és »támasztható«?

Most itt van előttem a »Budapesti Közlöny« hiteles itéleti szövege, a mely egészen másképen szól. II. alatt azt mondja *(olvassa)*:

»A es. kir. osztrák kormány képviselőjének — megbizója javára — jegyzőkönyvbe vétetett — tehát nemcsak kéri, és ezzel az egész szöveg egészen más, — ama fentartása, hogy később esetleg Magyarország ellen további területi igényt támaszszon — tehát nem támasztható — egészen az ugynevezett lengyel nyeregig, mint olyan, mely a kölcsönös választott-birósági szerződést alkotó törvénynek tartalmával és czéljával ellenkezésben áll, tehát megengedhetetlen, visszautasittatik.«

Már most miesoda helyzet állt itt elő? Nekünk a törvényjavaslatba, mikor arról van szó, hogy egy itéletet beczikkelyezzünk, ott, ha semmi konzekvenciája nem volna is, az itélet rendelkező részének szó szerinti szövegét kell beczikkelyezni.

Kristóffy József: Ez a hamis okmány?

Visontai Soma: Annyiban hamis, . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Majd megmondom a véleményemet róla.

Visontai Soma: Engedelmet kérek . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát tessék szavait megválogatni!

Visontai Soma: Nem valódi annyiban . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Az megint más! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Visontai Soma: Én azt mondtam, hogy nem vádolok senkit és hogy a felületes törvényhozásnak mi a következménye? *(Halljuk! Halljuk!)* A »Budapesti Közlönynek« itt van a hivatalos szövege, melynek szövege egészen más, mint a melyet a miniszterelnök ur a képviselőház elé terjesztett.

Most egyebet mondok. A t. miniszterelnök ur, illetőleg a t. kormány kézbesitette nekünk a törvényjavaslatot a német eredeti itélet szövegével, vagyis csak kinyomtatva, mert az eredeti itéletet szintén nem látta senki sem.

Széll Kálmán miniszterelnök: Négyszáz példányban nem lehet meg eredetiben.

Visontai Soma: Tudom, csak mondom, hogy nem láttuk eredetiben. Itt van a Schiedsgerichtnek német szövege is. Ez igy szól *(olvassa)*: »Der vom Vertreter der k. k. österreichischen Regierung für seine Committenschaft zu Protokoll gestellte Vorbehalt, gegen Ungarn später eventuell weitere Gebietsansprüche bis zum sogenannten polnischen Kamme zu erheben, wird, als mit dem Inhalte und dem Zwecke der beiderseitigen den Schiedsvertrag bildenden Gesetze im Wiederspruche stehend, daher unzulässig, zurückgewiesen.«

Már most mit látunk?

Széll Kálmán miniszterelnök: A forditásról van csak szó, nem hamisitásról.

Visontai Soma: Miből méltóztatott forditani, ez a kérdés?

Széll Kálmán miniszterelnök: Az eredetiből.

Visontai Soma: Itt van először a német szöveg. Azt most már remélem, megengedi a miniszterelnök ur, hogy a német szövegnek megfelel a »Budapesti Közlöny«-ben megjelent szöveg. Zu Protokoll gestellte, vagyis jegyzőkönyvbe vett óvás; továbbá nem támasztható, hanem támasztandó.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezért hamis?

Visontai Soma: Igen, hamis! Csak nem czáfolja le a miniszterelnök ur saját hivatalos lapját?

Széll Kálmán miniszterelnök: Dehogy, csak meg kell érteni!

Visontai Soma: Miről van szó? Hosszu időn át vita tárgyát képezte az, hogy Balzernek óvása bevétetett-e a protokollumba vagy nem, mert egész más jelentősége van annak, ha a biróság egyszerüen csak visszautasitja és egészen más jelentősége van annak, ha Balzer óvását jegyzőkönyvbe vette, mert arról van szó, hogy Balzer jegyzőkönyvbe vétetett egy óvást arra nézve, hogy Galiczia elévülhetetlen igényeit fentartja a lengyel nyeregig terjedő területre. Mondom, az volt a felfogás egy darabig, hogy ezt az óvást nem vette a biróság jegyzőkönyvbe, hanem visszautasitotta, de később a hivatalos lapban megjelent itéletből kitünt, hogy a jegyzőkönyvben is benn van. Tehát egy jegyzőkönyvbe vett óvás visszautasitásáról volt szó. Mi volt az én álláspontom, t. ház? Az, hogy nem lehet megelégedni azzal, hogy a biróság ezt egyszerüen visszautasitja. És a t. miniszterelnök ur, a mikor én ezt az ügyet a parlament elé hoztam, mit mondott? Azt mondta, hogy ő nem mehet messzebbre, mint a mennyire elment a biróság, és hogy ő mást semmit sem tehet. Én akkor kifejeztem és az volt az álláspontom, hogy ezt a fentartást az osztrák kormánynak velünk szemben kifejezetten vissza kell vonni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Meg is történt! És most a helyett, hogy megdicsérne, még vádol érte!

Visontai Soma: Majd rátérek erre is. A t. miniszterelnök ur akkor azt mondta, hogy ezt nem fogadja el és igy szólt *(olvassa)*: »A t. képviselő ur azt mondja, hogy most sem vonták vissza azt az igényt. Hát a biróság előtt támasztottat a biróság visszautasitotta és igy az az igény semmis és nem ér semmit.«

De az igen t. miniszterelnök ur később messzebb ment.

Széll Kálmán miniszterelnök: És mégis a helyett, hogy megdicsérne, megvádol!

Visontai Soma: Nem vádolom én!

Széll Kálmán miniszterelnök: Dehogy nem!

Visontai Soma: A t. miniszterelnök ur tovább ment és elfogadta azt az álláspontomat, hogy igenis, az osztrák kormánynak vissza kell ezt vonni. *(Folytonos zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, egész komolysággal fordulok a t. házhoz, hogy ha egy ilyen vitás közjogi kérdésről van szó, szabad-e nekünk beiktatni egy olyan szöveget, arra a körülményre nézve, épen arra nézve, a mely nem felel meg az eredeti itélet szövegének és a mely

épen azon pontokat, a melyek vitásak voltak, hamisan és valótlanul tünteti fel. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Hiszen ugy tudom, hogy minden okmányt és szerződést, a melyet egy parlament beiktat, a legszabatosabban és a legnagyobb ovatossággal kell körülirni és megszövegezni, sőt azt hiszem, hogy nemcsak a parlamentnek, de magának az elnökségnek is bizonyos kötelessége van olyankor, a midőn ilyen fontos okmány beiktatásáról van szó, mondom, ugy tudom, hogy az elnökségnek is bizonyos revizionális kötelessége van e tekintetben, szóval, t. képviselőház, a mikor egy ilyen okmányt iktatunk be, akkor csak nem lehet kétféle rendelkező része annak az itéletnek? Az egyik rendelkező rész, a melyben azt mondja az itélet, hogy ez az óvás jegyzőkönyvbe lett véve, és az, a melyiket mi akarunk beiktatni, azt mondja, hogy nem lett jegyzőkönyvbe véve; ez szó és betüszerinti szövegét nem tartalmazza az eredetinek, hanem épen az ellenkezőjét iktatjuk be az itéletnek ugy jelentőségére, mint értelmére nézve. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, miből származik ez? Abból, hogy a t. igazságügyi bizottság nem forditott gondot arra, és ugy látszik, a t. kormány figyelmét is elkerülte, hogy akkor, a mikor ilyen fontos ügynek tárgyalásáról van szó, kellő gondossággal járjon el, és mielőtt véleményt mond akár a birói hatáskörre, akár annak túlhágására, vagy a beczikkelyezésre nézve, előbb az eredeti okmányok és a peranyag megtekintésével mondjon véleményt és csak ezek alapján döntsön.

Már most is kijelentem, hogy ezen a bajon most itt hamarjában segiteni nem is lehet, mert ha a miniszterelnök ur elismeri is azt, hogy az a szöveg valódi, mely a »Budapesti Közlöny«-ben megjelent, mert ez a szöveg felel meg azon szövegnek, mely a német kiadásokban is megjelent, azért ez még czélhoz nem vezetne, miért? Mert ma nincsen a parlament abban a helyzetben, hogy megállapithassa, melyik szöveg a valódi: az-e, a mely a »Budapesti Közlöny«-ben mellékletként megjelent, vagy az, a melyet kézbesittetett a miniszterelnök ur, vagy pedig az, a mely a német szövegben benne van és a melyet a miniszterelnök ur szintén kézbesittetett.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen németül nem czikkelyezhetjük be!

Visontai Soma: Az igaz, de mégis csak akkor lehet segiteni, mert ez nem stiláris dolog, ha a t. miniszterelnök ur módot ad a háznak és az igazságügyi bizottságnak, hogy betekintsen a német eredeti kiadványba, hogy meglássa . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen itt van az eredeti német is!

Visontai Soma: Az nem az eredeti. Az nyomtatvány utján való sokszorositás. Hiszen itt van egy magyar nyomtatvány és itt van egy másik is, a melynek a szövege ettől eltér. Itt van megint egy példány; ennek az a czime, hogy a »választott biróság itélete Ausztria és illetőleg Galiczia és Magyarország között az u. n. Halastónál a határ megállapitása tárgyában«, alá van irva Csernyiczky, Winkler, Lehotzky, ezt szintén a miniszterelnök ur kézbesitette és ebben máskép van, mint a német nyomtatott mellékletben.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogy van? Tessék felolvasni!

Visontai Soma: Ugy, mint a törvényjavaslat szövegében.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát csak arról az egy-két szóról van szó!

Visontai Soma: Nemcsak két szóról van szó, hanem arról, hogy a két szó egészen mást jelent és a mikor arról van szó, hogy messzemenő, századok számára kiható itéletet czikkelyezzünk be . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem az a lényeg!

Visontai Soma: . . . akkor annak szóról-szóra meg kell egyeznie az eredetivel. Én e felett nem vitatkozom, annyira felette áll ez minden kétségnek, hogy komoly parlamentben e felett, a mikor a rendelkező rész beiktatásáról van szó, beszélni nem lehet, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és én azért tisztelettel a következő határozati javaslatot vagyok bátor benyujtani *(olvassa)*: Határozati javaslat. A képviselőház a törvényjavaslat tárgyalását felfüggeszti és utasitja a miniszterelnök urat, hogy a beczikkelyezés végett bemutatott és Gráczban 1902. szeptember 13-án kelt választott birósági itéletnek eredeti példányát, vagy hiteles kiadványát és a befejezett vitaügynek összes peranyagát és perbeli jegyzőkönyveket, továbbá a belügyminiszterium birtokában lévő és »A halastói országos határkérdés« czimü munkálatot, az ugyancsak ott őrzött: »A m. kir. belügyminiszterium előterjesztése a halastói országos határkérdésben« czimü munkát, valamint az ezen munkálatokban felsorolt és a választott bíróság elé bocsátott okmányokat terjeszsze a képviselőház elé oly czélból, hogy a képviselőház a törvényjavaslatot a minden oldalról kellően megvilágitó hiteles itélet és peranyag kapcsán ujabb beható tárgyalás alá vehesse, illetve az igazságügyi bizottságot ujabb tárgyalásra és jelentéstételre utasithassa. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez a kérdés, t. ház, nem ma foglalkoztatja először a t. képviselőházat. Már egy alkalommal Visontai t. képviselő ur interpellációjára voltam szerencsés nyilatkozni. Azt a nyilatkozatot a t. ház akkor tudomásul is vette.

Kubik Béla: Tudomásul vesznek ezek mindent! Ebből nem következik semmi!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez az »ezek« jelenti a házat!

Kubik Béla: Igaz!

Széll Kálmán miniszterelnök: És az alkotmányos fogalmak szerint az előtt meg kell hajolnia mindenkinek. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Mert muszáj, de törni fogunk ellene mindig! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassék a szónokot meghallgatni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hogy Kubik Béla képviselő ur szenvedélyes kifakadásának mennyire ninesen helye . . .

Kubik Béla: A miniszterelnök ur tört ki szenvedélyesen, nem én!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . mutatja az, hogy én abból semmi következtetést nem vontam le és akkor volna az ő felháborodásának talán szubjektiv jogosultsága, objektiv akkor sem lenne, ha azt mondtam volna, hogy a ház az én válaszomat tudomásul vette, ne történjék többé semmi. De én nem azt mondtam, hanem ime, alkalmat adtam a t. képviselőháznak arra, hogy ezt a kérdést tárgyalja és tovább menve alkalmat adtam arra, hogy megvitassa, hogy ez a beczikkelyezési törvényjavaslat helyesen van-e megesinálva. A lényegben pedig azt az álláspontot foglaltam el, a melyet Visontai Soma képviselő ur interpelláeziójában felállitott és én akkor is azt mondtam, hogy a magam részéről azt nem ellenzem, és hogy ennek az egész ügynek, vagyis a választott bíróság itéletének beczikkelyezését tartom magyar közjogi felfogás szerint helyesnek. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ha pedig idáig megyek el, akkor a t. képviselő uraknak ez a, — nem is tudom, hogy mondjam — rossz informáczió, preokkupált nézet alapján való állásfoglalása — nézetem szerint — nem jogosult. Mert miről van szó? Itt arról van szó, hogy egy vitás területre vonatkozólag 1896-ban . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem volt vitás!)*

Kubik Béla: Nem volt vitás, most persze már vitás! *(Derültség a jobboldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Boesánatot kérek, de igy azt is lehetne mondani, hogy innét felülről nem süt be ide a nap, pedig mégis besüt. *(Derültség.)* De hogy vitás volt, azt jogositva vagyok mondani, mert a két fél egymással perelt, egymással veszekedett, egyik állitotta, a mit a másik tagadott és a másik tagadta, a mit az egyik állitott. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ha pedig ez sem vitás, akkor nem tudom, mi a vitás. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Én azonban nem konverzálok az urakkal, hanem előadom kötelességszerüleg, hogy miképen áll a dolog. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egy választott bíróság kiküldését határozta el a törvényhozás. Ezen törvény értelmében a választott-bíróság megalakult, meghozta itéletét, a melyet minden czivilizált nemzet, ha törvény alapján küldi ki a választott-bíróságot és ha az a választott-bíróság a maga hatáskörében és illetékesen itél és megmarad a maga hatáskörében, respektálni szokott. Ennek folytán én ide hoztam ezt a törvényjavaslatot, hogy respektáljuk a magunk törvénye által kiküldött azon választott-bíróság itéletét és czikkelyezzük be az itéletet.

Igy áll a kérdés. Visontai Soma képviselő ur azonban már akkor azt mondotta, — ámbár akkor ő még ugy tárgyalta a kérdést, hogy feltette, hogy az nem is kerül többet a ház elé — hogy parlamenti bizottságot kell kiküldeni, hogy a kérdést megvizsgálja. Erre én azt mondtam akkor, és most talán még nagyobb jogosultsággal mondom, minthogy ezen választott s mivel birói itélet beczikkelyezés végett törvényjavaslat alakjában idekerült, ezt a törvényjavaslatot a ház egy szakbizottsága, vagyis egy parlamenti bizottság — mert az is csak olyan parlamenti bizottság, mint a minő a Visontai Soma képviselő ur parlamenti bizottsága lett volna — megvizsgálta, — én még nagyobb jogosultsággal mondom ma, hogy mindent megtettem, a mi a legmesszebbmenő skrupulozitással a mi közjogunk értelmében megtehető. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Azért terjesztettem elő e törvényjavaslatot beczikkelyezés végett, mert az ország területének kigazitásáról, illetőleg az ország területe egy részének elidegenitéséről van szó. Tehát ezért kell törvénybe ezikkelyezni ezt az itéletet először, de másodszor azért, hogy a törvényhozásnak alkalma legyen itéletet mondani a felett, hogy végre lett-e hajtva azon törvény ugy, a mint azt a törvény rendelte: igen vagy nem? És csak erről van szó.

Ha azután a t. képviselő ur be tudná bizonyitani, hogy a törvény nem lett végrehajtva, hogy a választott-bíróság nem a felett itélt, a mivel meg volt bizva, avagy, hogy hatáskörén tulment: akkor igaza volna. *(Tetszés és helyeslés a jobboldalon.)* De még akkor is módot adtam a parlamenti megvizsgálásra, mert az igazságügyi bizottság vizsgálta meg. Az igazságügyi bizottság ezt a kerdést tárgyalta. Ha a t. képviselő ur az igazságügyi bizottságot nem szereneséltette azon a napon jelenlétével, arról én nem tehetek; de a bizottság tárgyalta és a bizottság tárgyalásának bona fides-ét, teljes korrektségét nem lehet hivatva kétségbevonni a t. képviselő ur, a ki a bizottságot azon a napon nem tisztelte meg jelenlétével.

Visontai Soma: Hiszen tudja a miniszterelnök ur, hogy mikép eszközöltettek a meghivások!

Kubik Béla: Kiszámitották! Tiszta dolog! *(Derültség a jobboldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nahát nem tiszta dolog; a t. képviselő ur is hiszi, hogy nem tiszta dolog, csak mulatságból mondja ezt itten! *(Derültség.)*

A dolog ugy áll, hogy az igazságügyi bizottság véleménye szerint az itélet korrekten létesült a törvény alapján és a választott-bíróság hatáskörét túl nem lépte. A t. képviselő ur nem is tudja az ellenkezőt kritikájában igazolni semmivel sem, hanem azt mondja, hogy még egyszer meg kell azt vizsgáltatni egy uj parlamenti bizottsággal.

Visontai Soma: Nem mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem mondta? Azt mondta a képviselő ur, hogy nem is lehet felette ma határozni azért, mert ime a képviselő ur mindjárt bebizonyitja, hogy milyen felületesen szoktunk eljárni.

Kubik Béla: Csak bebizonyitotta! *(Általános, élénk derültség.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Próbáljuk azonban meg az ellenkezőt bizonyitani. Én meg is próbálom és meg vagyok róla győződve, hogy Kubik Béla képviselő ur a maga igazságszeretetével bizonyára igazat fog nekem adni.

Kubik Béla: Ha igaza lesz! *(Élénk derültség.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: A képviselő ur próbált bizonyitani, de mivel? Először is azzal, hogy — egy kis nyelvbotlás folytán, mert ezt annak akarom tulajdonitani, különben komolyabban utasitanám vissza — beszél hamis okmány előterjesztéséről. Ezt először is kikérném magamnak, ha igy értette volna, később azután korrigálta magát, mondván, hogy ez jóhiszeműleg történt, mert a miniszterelnök ur nem is tudja, hogy az történt, hogy hamis okmányokat terjesztettek elő.

Nem ugy történt az, képviselő ur. Ha valaki egyoldalulag hallja a t. képviselő urat és ha én a dologgal nem foglalkoztam volna, talán én is elhihettem volna azt, a mit mondott, ha Kubik Béla képviselő ur helyében lettem volna. Én azonban foglalkoztam a dologgal és igy nem érint engem valami tragikusan ez a kijelentés. Mert miről van szó? A képviselő ur azt mondja, hogy hamis okmány terjesztetett elő és ezt észre sem vette az igazságügyi bizottság; mert az eredeti német okmányban igy van: »Der vom Vertreter der k. k. österreichischen Regierung für seine Comittentschaft zu Protokoll gestellte Vorbehalt.«

Visontai Soma: A hivatalos lap más szöveget közölt.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen nem végeztem még be, tessék tehát meghallgatni. Már most azt mondja a képviselő ur, hogy ezt a német szöveget meghamisitja a törvény, mert a törvény ugy mondotta ezt a »zu Protokoll gestellt« kifejezést, hogy »jegyzőkönyvbe vétetni kért«. Erre azt mondja Visontai Soma képviselő ur, hogy ez hamis. Én azonban azt mondom, hogy az nem hamis, hanem hogy legfeljebb forditási hiba és ha a képviselő ur igy szólana, nem volna csattanós az érvelése, hanem közelebb jutna az igazsághoz. Mivel bizonyit a képviselő ur? Azzal, hogy a »Budapesti Közlöny«-ben másképen jelent meg. Ámde az sem eredeti szöveg, az is csak forditás. A »Budapesti Közlöny«-ben megjelent szövegben az van, hogy »jegyzőkönyvbe vett«, de itt ugy van, hogy »jegyzőkönyvbe vétetni kért«. Erről folyik most a discrepantia. A képviselő ur a másikat tartja hitelesnek és nem ezt. Azonban igen könnyü ebben a kérdésben eligazodni, ha méltóztatnak a következőket szemügyre venni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez a törvény az itéletet czikkelyezi be, az itélet németül keletkezett; arról nem tehetünk, hogy a svájczi Bundesrat nem tud magyarul, hogy annak a bíróságnak az elnöke németül hozta az itéletet. Ezt azonban nem czikkelyezzük be németül, hanem magyarul, de az indokolásba az eredeti német itéletet beleveszszük. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Én tehát semmit sem vontam el a képviselőház vizsgálata alól, mert itt van az eredeti német itélet. Már most az a kérdés, hogy az az elnevezés: »zu Protokoll gestellt« helyesen van-e ugy mondva, hogy: »jegyzőkönyvbe vétetni kért«. Én azt állitom, hogy helyesen, mert a képviselő urnak nincs igaza, mikor azt mondja, hogy a másik helyesebb, vagyis az, hogy: »jegyzőkönyvbe vett«. Ez a helyesebb, mert a német szöveg azt mondja! »Der vom Vertreter der k. k. österreichischen Regierung für seine Committentschaft zu Protokoll gestellte Vorbehalt«. Tehát az osztrák kormány képviselője által protokollumba vétetni kért. Ő nem vehette protokollumba, ő csak akarta a protokollumba vételt. Ennélfogva helyesebb az a kifejezés, melyet a javaslat tartalmaz, mert ez inkább felel meg azon német juridikai jargon-kifejezésnek. Én magam nem is ismertem azt; hogy mit tesz »zu Protokoll stellen«, ezt nem tudtam, hanem ez, ugy látszik, egy német juridikai jargon. Mikor pedig azt mondja a szöveg: »Der vom Vertreter der k. k. österreichischen Regierung für seine Committentschaft zu Protokoll gestellte Vorbehalt«, az nem jelentheti, hogy a biróság vette jegyzőkönyvbe, hanem azt jelentheti, hogy a Vertreter kérte, hogy vegyék jegyzőkönyvbe. Ennélfogva én azt gondolom, hogy ez a forditás és nem az, a mit a képviselő ur felállit, a hü; *(Ugy van a jobboldalon.)* ezt a forditást tartom a hiteles eredeti itélet német szövegével egyezőnek, annak szavait, értelmét helyesen visszaadónak. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nézzük meg!)*

Visontai Soma: Bevétetett-e a jegyzőkönyvbe?

Kubik Béla: Hol vannak az okmányok?

Széll Kálmán miniszterelnök: De nem ez a lényeg; a lényeg abban van, hogy ez a jegyzőkönyvbe vétetni kért, vagy akár jegyzőkönyvbe vett — ez egészen mindegy — kérés, vagy követelés vissza lett utasitva. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ebben van a lényeg. Akár az volna benne, hogy felvették a jegyzőkönyvbe, akár az, hogy csak az osztrák képviselő kérte, mihelyt egyszer a biróság azt mondotta, hogy ezt a követelést visszautasitja, mihelyt ezt iteletileg kimondotta és én azután idehozom azt az itéletet, hogy azt beczikkelyezzük, akkor, engedelmet kérek, nem lehet állitani, hogy abban prejudiczium foglaltatik, mert, ismétlem, a lényeg az, hogy vissza lett utasitva. Egészen közönbös dolog,

bevették-e a jegyzőkönyvbe avagy csak kérték a bevételt. Ha a bíróság visszautasitotta a követelést, mint jogtalant, akkor, engedelmet kérek, lehet itt mindenféle szőrszálhasogatással hibát találni, de semmi komoly érvet az ellen felhozni nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Azután én tovább mentem és az osztrák kormányhoz fordultam. A t. képviselő ur első beszéde sokkal objektivebb volt a mainál; a képviselő ur akkor maga figyelmeztetett egy dologra, és én ezt nem restellem bevallani és soha nem vagyok fukar az elismerésekkel, ha akárki részéről, legyen az bár ellenzéki képviselő, jön valamely figyelmeztetés. A képviselő ur figyelmeztetett akkor arra, hogy jó lenne az osztrák kormány részéről kieszközölni ilyen lemondást a Lengyel-nyeregre vonatkozó összes követeléseiről. Én azt mondottam a képviselő urnak, hogy ezt meg fogom tenni, és tényleg az osztrák miniszterelnök urhoz fordultam is a képviselő ur figyelmeztetése folytán. Nem restellem bevallani, hogy akkor nem jutott volna eszembe, de talán később igen. Az osztrák miniszterelnökhöz fordultam tehát és ő kiadta eredetiben ezt a fordításban kinyomtatott és a t. ház tagjai között kiosztott deklarációt, a melyben kijelenti az osztrák állam nevében, hogy az összes követelésekről, a melyekről szó van a lengyel-nyerget illetőleg, lemond. Ez bent van a belügyminiszterium aktái között, ezt kinyomtattam, bevettem az indokolás közé és igy tudomásul veszi azt az ország. Azt mondani ezek után, hogy ez az eljárás nem felel meg a törvény szellemének, az, engedelmet kérek, több, mint a mit ellenzéki kifogás alakjában jogosult valaki tenni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Visontai Soma: Személyes kérdésben, szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Először is tartozom egy nyilatkozattal. A t. miniszterelnök ur mintha szememre vetette volna itt, hogy ezen törvényjavaslat tárgyalásánál nem voltam jelen az igazságügyi bizottság ülésén. Én kötelességemet itt is és a bizottságokban is mindig teljesitettem és teljesitem. Hivatkozhatom e tekintetben a t. igazságügyminiszter urra, a ki bizonyithatja, hogy mindig ott vagyok az igazságügyi bizottságban, a mikor kötelességem oda szólit. Hogy ezen törvényjavaslat tárgyalásánál nem voltam jelen, e tekintetben méltóztassék, t. miniszterelnök ur, a ház irodájában a kézbesitési vevények között meggyőződést szerezni arról, hogy ezt a nagyon fontos törvényjavaslatot ugy kézbesitették nekünk, hogy a tárgyalási napot megelőző napon küldték a meghivót, . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Kinyomatva már nagyon régen volt.

Visontai Soma: . . . a mikor én ép Kolozsvárott voltam és ezen javaslat tárgyalásánál, mely különben rövid időt vett igénybe, nem lehettem jelen. De ha részt is vehettem volna az ülésen, az abbeli álláspontomon nem változtatott volna, hogy ilyen fontos törvényhozási munkánál minden idevonatkozó anyagot a ház elé kell vinni.

A mi azt illeti, hogy ez a szöveg nem felel meg a valóságnak és az itéletnek, azt bizonyitja a hivatalos lapnak, a »Budapesti Közlöny«-nek szövege. A hivatalos lapban megjelent szöveg egészen más, mint az, a melyet a t. miniszterelnök ur most előterjeszt.

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem egészen más, csak ez a szó más, és ez a helyesebb!

Visontai Soma: Az egész mondat más! Az én felfogásom és az én scrupulusom e tekintetben az, hogy én azt hiszem, hogy akkor, a midőn egy itélet szövegének a beczikkelyezéséről van szó, az az itélet csak egystilusu és egyszövegü lehet, nem pedig kétféle, és ennélfogva a t. háznak meggyőződést kellene szereznie arról, hogy melyik tehát a hiteles szöveg: az-e, a mely német szövegben a ház elé terjesztetett; az-e, a melyik a »Budapesti Közlöny«-ben jelent meg, vagy az-e, a mely a törvényjavaslatba, mint beczikkelyezendő szöveg van odatéve? Én egyszerüen csak erre utaltam, a nélkül, hogy ezzel bárkit is gyanusitani vagy nem tudom, milyen rossz ténynyel vádolni akartam volna. Itt tisztán arról volt szó, t. ház, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a midőn a parlamentnek ilyen komoly munkát kell végeznie, akkor ezt csak ugy teljesitheti, ha minden idevonatkozó anyag a ház asztalán fekszik, és mert ez nincsen igy, azért voltam kénytelen és tartottam kötelességemnek ezen határozati javaslatomat benyujtani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt a magam részéről is elismertem és elismerem ma is, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a t. miniszterelnök ur mindenesetre nagy kötelességtudással járt el akkor, a midőn az osztrák kormányt arra szoritotta, hogy fentartását visszavonja, de engedje meg a t. miniszterelnök ur, hogy ebből a magam részére legalább azt a következtetést levonjam, hogy valamint akkor az első pillanatokban az én felszólalásom csak olyan figyelembe nem veendő beszédnek találtatott . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: E részben nem találtam annak!

Visontai Soma: . . . és mégis meggyőződött róla a t. miniszterelnök ur, hogy helyes uton járok: ugy most is, ha a pártszempontoktól eltekintve méltóztatik mostani felszólalásomat mérlegelni, akkor talán hasonló eredményre méltóztatik jutni a t. miniszterelnök urnak és a t. háznak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Rátkay László!

Rátkay László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Kétségtelen, hogy a miniszterelnök ur bizonyos idegességgel kiséri ezt a tárgyalást.

Széll Kálmán miniszterelnök: Eszemben sincs! Ott folytonosan zajongnak; hogy maradhat akkor csendes az ember? *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Thaly Ferencz: Visontai Soma beszédjébe legalább százszor szólt közbe a miniszterelnök ur! *(Mozgás. Elnök csenget.)*

Rátkay László: Hogy legalább rövid időre biztositsam magamnak a nyugalmat, előre is kijelentem, hogy felszólalásom rövid lesz. *(Halljuk! Halljuk!)* Ne méltóztassék a t. háznak rossz néven venni, ha az ellenzéken ezen törvényjavaslat tárgyalása alkalmával bizonyos idegesség és harag mutatkozik. Mintha a sors hozta volna egymás mellé ezeket a javaslatokat; a tegnapi napon egy törvényjavaslatot kellett tárgyalnunk, a melyben a nemzeti méltóságot, a nemzeti nyelv önérzetét sértik, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és utána rögtön jő egy törvényjavaslat, melyben azt kell látnunk, hogy a nemzet testének, földjének, a hazának egyes részeit bizonyos könnyelmüséggel vesztegetik el. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát idegesség van itt az ellenzéken, t. miniszterelnök ur, ugy tessék ezt az idegességet igen szivesen venni, mert végelemzésében nem egyéb ez, mint a legtisztább hazaszeretet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát ha elkövettük, t. ház, — és ezt ismerjük be mindnyájan; én az ellenzék részéről igen szivesen ismerem be — ha elkövettük azt a hibát, hogy az 1897-iki törvény meghozatalakor nem jártunk el azzal a gondossággal és előrelátással, a melylyel ebben a kérdésben tartoztunk volna: akkor kérnem kell a t. kormányt és a t. házat is, hogy legalább most már, a midőn beczikkelyezzük a meghozott itéletet, legyünk minden gondossággal.

Ha figyelemmel méltóztatik nézni azokat a mellékleteket, a melyek az iratok mellett vannak: itt van mindenekelőtt az osztrák kormánynak, illetőleg Körber miniszterelnöknek egy átirata, a melyben az osztrák kormány nem nyilatkozik a Magyarország és Ausztria közötti határvonalsértésről, hanem egész preczize és világosan a Gácsország és Magyarország közötti határvillongásokról beszél.

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen arról van szó!

Rátkay László: Az osztrák kormány szerintem ugy tekinti ezt a kérdést, hogy itt nem Magyarország és Ausztriának, tehát két önálló államnak határsértéséről és villongásáról, hanem a tartományoknak egymás közti határvillongásáról van szó. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Igen szivesen fogom venni, ha a t. miniszterelnök ur megnyugtat majd ebben a kérdésben. Hogy miért vannak aggályaim, erre nézve csak a német szöveget méltóztassék elolvasni. Azért vannak aggályaim, mert ime, ugyebár a t. miniszterelnök ur azt kivánja most Magyarország törvényhozásától, hogy a meghozott itéletet czikkelyezzük be. Mi ennek az értelme? A törvény szentségével mi türni fogjuk örök időkre a hozott itéletnek a jogerősségét. Vajjon van-e nekünk biztositékunk arra, hogy hasonlókép lesz ez Ausztriában is? Hiszen az itéletben és a jegyzőkönyvekben méltóztatik látni, hogy az osztrák kormánynak megbizottja, dr. Balzer, jogigényeket tartott fenn a jövendőre nézve. Igaz, hogy az itélet azt mondja, hogy ezen bejelentett jogigények visszautasittatnak, de a mennyiben két állam közötti határvillongás kérdése ez és az egyik állam a választott biróság itéletét elfogadja és beczikkelyezi, ebből még nem következik feltétlenül, hogy Ausztriában is be lesz czikkelyezve.

Ki biztosit bennünket arról, hogy Körbernek a nyilatkozatát, hogy tudomásul veszi a választott-biróság itéletét, az utána következő kormány — mert ott soha sincsenek parlamentáris és alkotmányos kormányok, hanem kinevezett hivatalnok-miniszterium és kormányok — egyszerüen félre nem veti, vagy ha nem a kormány veti félre, félreveti Ausztriának a törvényhozása, hogyha visszatér az alkotmányos utra. És akkor mi itt állunk egy beczikkelyezett, szentesitett törvénynyel, megkötött kézzel, mig odaát semmiféle alkotmányos biztositékunk nincsen. Én tehát, nehogy a törvényhozás másodszor is felületességgel járjon el ebben a kérdésben, midőn egy elszakitott és a nemzet testéből kivett résznek ugyszólván a temetése napján vagyunk, azt kérdezem és azt inditványozom, méltóztassék a t. kormányelnök urnak a házat megnyugtatni arra nézve, hogy a választott-birósági itélet az osztrák kormány inditványozása alapján törvény alakjában az osztrák törvényhozás által szintén be fog czikkelyeztetni és mindaddig, a mig erre nézve biztositékunk nincsen, vagy utasitsa vissza, vagy tegye félre a törvényhozás ezt a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* vagy pedig legalább a törvény szövegébe vétessék fel, hogy szentesités alá az a törvényjavaslat csak akkor fog bocsáttatni, ha az osztrák parlamentnek meghozott határozata a választottbirósági itéletnek beczikkelyezését elrendeli. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Két észrevételt kell, hogy tegyek azokra, a miket Rátkay László képviselő ur mondott. Általában ki kell jönni abból az általam is osztott fájdalmas érzésből, hogy mi elvesztettük területünknek egy bizonyos részét és az odaitéltetett a választott biróság által Ausztriának, mert hiszen ezt a törvényhozás önszántából terelte az ezen uton való megoldásra és törvény által előre kimondta, hogy a mit ez a biróság mond, akár kedvező lesz az az itélet, akár kedvezőtlen, azt magára nézve elfogadja. Abból ki kell jönnünk, hogy ma területcsonkitásról, vagy területről való lemondásról beszéljünk, mert általános nemzetközi jogi, de meg czivilizált fogalmak szerint is lehetetlen ez, mert akkor az ököljog uralkodik a nemzetek között. Akármilyen fájdalmas is, mi egyszerüen csak regisztrálunk egy tényt, a mely folyománya önnön elhatározásunk alapján keletkezett törvényes intézkedéseknek. Igy áll a kérdés.

Már most két kifogása van a t. képviselő urnak. Az egyik az, hogy Körber miniszterelnök ugy ir ebben az iratban, hogy nem Ausztria és Magyarország, hanem Galiczia és Magyarország közti határszélen fenforgó kérdések s azután a képviselő ur, persze nem rossz szándékkal, hanem az ő nomenklaturája szerint, mindjárt azt mondja, hogy tartomány tartománynyal állittatik szembe. Hát ez nem igy áll! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De igy áll!)* Igenis nem igy áll és Visontai képviselő ur bizonyosan tudja is, hogy ez nem is állhat. Semmiféle okmányban vagy törvényben nem fogja a t. képviselő ur megtalálni az Ausztria szót. A mi törvényeinkben vagy beszélünk két államról, vagy azt mondjuk: Magyarország, a Szent István koronája alatti országok egyfelől és a birodalmi tanácsban képviselt országok másfelől. Csak nem irhatja Körber miniszterelnök, mikor Galiczia határszélén levő területről van szó, hogy a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok Galiczia tartománya, hanem röviden azt irja: Galiczia határszélén. De hogy ez nem akar egyebet jelenteni s hogy ezzel nem akarja aequiparálni Galicziát Magyarországgal, azt fölösleges bizonyitani, erről szó sincsen. Hiszen az utóbbi 20 év óta, mert az első években még nem vigyáztunk annyira, beterjesztett és még beterjesztendő törvények nem beszélnek másról, mint a két államról s ezért felesleges az irat ezen passzusából erőltetett magyarázattal olyasmit kihozni, a mi Magyarország államiságát leszállitani akarná.

A mi pedig azt illeti, hogy Ausztria beczikkelyezi-e, vagy sem, az tökéletesen irrelevans. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Mi a magunk törvényei és közjogunk értelmében járunk el és beczikkelyezzük ezen választott birósági itéletet, a mely bíróság a törvény értelmében járt el és igy kötelező reánk és kötelező Ausztriára is. Azzal nem is törődöm, hogy Ausztria beczikkelyezi-e a választott-bíróság itéletét. Mi beczikkelyezzük s ennek törvényessége sohasem vonható kétségbe. Hogy Ausztria nem egészen szigoru és nem egészen teljesen alkotmányos és parlamentáris szerkezete szerint tartja-e ezt szükségesnek vagy nem, az mellékes kérdés. Ők is törvény alapján határozták el a választott-bíróság által valódöntést, mint mi. Mi beczikkelyezzük közjogi felfogásunk, a mi messzebbmenő skrupolózitásunk folytán, de ez nem közös érdekü törvény, hol egyenlően kell eljárni. Miután most ezen törvényben lemondanak mindenről, miután a bíróság visszautasitotta követelésüket, gondolom, hogy a legmesszebbmenő skrupulózitás mellett is ezt a törvényt be lehet czikkelyezni minden baj és minden kár nélkül. Még ha nem czikkelyeztük volna is be, sem lett volna baj, de ha oly messze megyek, hogy beczikkelyezését kérem, ha további két dekretálás történik, az egyik, melyben az osztrák követelések visszautasittattak, a másik az osztrák állam képviselőjének irásbeli lemondása, akkor oly messzemenő skrupulózitásnak adok helyt, hogy ennél tovább menni sem értelme, sem jogosultsága nincs. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani? Ha szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. Az előadó urat illeti a szó.

Szivák Imre előadó: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy mint az igazságügyi bizottság előadója, némely észrevételeket tehessek Visontai képviselő ur felszólalására, a mennyiben igen sulyos vádakat emelt az igazságügyi bizottság ellen. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi első sorban a felületesség vádját illeti, nyilatkozott arra is, hogy birálatunkban nem terjeszkedtünk ki arra a térre, hogy nem curiai, vagy Ausztriában is legfőbb törvényszéki biró járt el, hanem ott is csak egy tartományi főtörvényszéki elnök, nálunk pedig egy kir. táblai elnök. Hiszen többször volt már ez a kérdés érintve, és talán az igazságnak jobb szolgálatot méltóztatott volna t. képviselőtársam tenni, ha vizsgálja azt, hogy 1896-ban, ezen törvény tárgyalásakor miért helyeztetett suly arra, hogy az illető választott-birósági tagok legfőbb itélőszéki, mondjuk: curiai tanácstagok legyenek. A mi előttünk akkor, mint ratio legis lebegett, nem lehetett egyéb ugyebár, mint biztositani azt, hogy az illető választott-birósági tagok mindenekelőtt a birói hierarchiának oly magas rangjában álljanak, mely részünkről megengedi a feltevését annak, hogy teljes függetlenséggel és nagyobb tapasztalatok birtokában fognak eljárni. Azt hiszem, hogy e tekintetben hiba nem követtetett el, ha a pozsonyi kir. táblának elnöke bizatott meg Magyarország részéről a választott-birói tiszttel, a ki már előbb curiai birói rangot viselt, a kiről ugy a morális függetlenség, mint a szellemi hivatottság kvalifikációját teljes mértékben fel lehetett tenni.

Fontosabb az, a miről az igen t. képviselőtársam megfeledkezett, hogy bárki is rendeltetett ki a választott-biróságba Magyarország vagy Ausztria részéről, törvénysértés azzal nem követtetett el, mert az 1897 : II. törvényczikk e tekintetben nem tartalmaz semmiféle intézkedést, csupán az indokolásban van rámutatva arra, a mely szempontot én is kiemeltem, hogy gond fordittassék arra, hogy tapasztalatban gazdag és birói önállóságban magasan álló birói tagok neveztessenek ki. Ez pedig megtörtént, és igy ebből vádat formálni vagy kovácsolni a javaslat ellen nem lehet.

A mi dr. Balzernek fentartását illeti, azt hiszem, hogy az a szempont, a melyre Visontai képviselő ur sulyt helyez, egyáltalában nem érdemel semmi különös figyelembevételt, mert, — akár németül, akár magyarul van mondva, én maradok a magyar szöveg mellett — a dr. Balzer részéről jegyzőkönyvbe vétetni kért fentartás semmi fontossággal a törvény szempontjából nem bir. Nem ez a kérdés, hanem az, hogy dr. Balzernek a fentartása a választott-bíróság részéről

figyelembe vétetett-e, annak az itéletben hely adatott-e vagy nem? Már pedig akár vétetett jegyzőkönyvbe, akár csak kéretett jegyzőkönyvbe vétetni, az tény, hogy Balzernak a fentartása visszautasittatott és ehhez a visszautasitáshoz Ausztria részéről az osztrák miniszterelnök formailag is hozzájárult. E tekintetben tehát sérelemről szintén nem lehet szó.

Fontosabb az, hogy méltóztatott az igazságügyi bizottságot azzal is vádolni, hogy jelentésében valótlanságot állit. Engedelmet kérek a t. háztól, hogy erre a pontra egy kissé bővebben kiterjeszkedhessem. Kérem ezt magának a tárgynak szempontjából és érdekében is, mert szükséges ezt tisztába hozni és fontossággal bir csakugyan az a kérdés, a mit méltóztatott felvetni, hogy ez a terület, a melynek beczikkelyezéséről most szó van, a mely tőlünk elitéltetett, olyan terület volna, a mely soha nem képezte vita tárgyát.

Visontai Soma: Csak az utóbbi időben!

Szivák Imre előadó: Azt hiszem, hogy 1834-től 1902-ig talán egy oly időszak telt el, a melyre nem egészen illik ez a kifejezés: »soha« és »utóbbi időben«. Ha én követném t. képviselőtársaimat illojaliter arra a térre, hogy milyen felületességgel jártunk el, akkor mondhatnám azt, hogy legalább is nem méltóztatott elég alapossággal ezt a kormányi elaborátumot elolvasni. Legyen szabad e tekintetben néhány passzust idéznem, olyant, a melyet a t. képviselő ur nem olvasott, vagy nem tartott érdemesnek arra, hogy a ház elé hozza. *(Halljuk! Halljuk!)* Ugy tetszik odaállitani a kérdést, hogy az elaborátum szerint maga a magyar kormány abban a meggyőződésben volt, azt a tényt konstatálta, hogy ez a terület soha vitás nem volt, hanem ez mindig Magyarországhoz tartozott. Engedelmet kérek, ezt ennek az elaborátumnak az első részéből méltóztatik meriteni, a hol a magyar kormány egyoldalulag és a legjobbhiszemüleg — ugy, a mint az peres felek között szokás — kizárólagos egyoldalusággal odaállitja a maga részéről, mint a maga meggyőződését, hogy ez a terület jogilag nem tartozott sohasem Galicziához vagy Ausztriához, hanem mindig Magyarországhoz. Hanem azt nem mondja a magyar kormány, — sőt épen az ellenkezőjét mondja — hogy ilyen vita vagy kétség köztünk és Ausztria között nem lett volna.

Visontai Soma: A ház elé kellett volna terjeszteni!

Szivák Imre előadó: Engedelmet kérek, a ház előtt egy klasszikus okmány fekszik.

Visontai Soma: Az itélet!

Szivák Imre előadó: A választott biróság itélete, a melyet mi ruháztunk fel a klasszicitás erejével, a mikor a választott biróságot kiküldtük, s a melynek indokolásában a 10. oldalon ez áll: »ugyanis mintegy másfél évszázad óta mindkét kormány gyakorolta a kérdéses területen a fenhatósági jogokat, azonban sohasem az ellenfél elismerésével és gyakran határozott összeütközések közepette.« Ez az egyik. Menjünk tovább. A magyar kormány azt mondja ugyanezen elaborátum 84. oldalán: »A jelen határ-vita történetének előadásából pedig szintén tudjuk azt, hogy a jelenleg szóban forgó határ-vitánál érdekelt szomszédos határszéli magánbirtokosok jogelődei közt a birtokaik határára nézve felmerült és 1834-ben kitört határvillongásoknál mindegyik fél azt vitatta mindig, hogy birtokának határa odáig terjed, a hol az ország határa huzódik, és azt mondja, hogy jogilag is Magyarországhoz tartozik.

Visontai Soma: Ez a magánfelek vitája, a két államnak ahhoz semmi köze!

Szivák Imre előadó: Ezen 1834-iki határvillongások onnan indultak ki, hogy a szomszédos koszecieliszkói uradalom tulajdonosai az itteni báró Palocsay-féle uradalom bérlőinek és jobbágyainak a jog gyakorlását megakadályozták. Továbbá azt mondja — és ez nagyon érdekes, csak nem méltóztatott figyelemre méltatni — hogy Ausztria részéről ugyanaz állittatik, mit a magyar kormány állit magyar részről, hogy soha vitás területet nem képezett, hanem mindig Ausztriához tartozott.« Ezt konstatálja a magyar kormány munkálatának 88. lapján a következőkben: »Ugyanazért az előadottak után el nem hallgathatja a magyar kormány, hogy igen sajátságos jelenség gyanánt kell tartania azt, hogy bár Magyarország támaszthatná fel régi igényeit a Bialkától nyugatra eső mindezen területekre nézve Ausztriával (Gácsországgal) szemben, mégis a jelen határvita-kérdésben azt kell tapasztalnia, hogy mindezen okmányi bizonyitékokkal támogatott tényekkel szemben megforditva, még Gácsország, illetve Ausztria támaszt Magyarország ellenében a két ország között 1824-ig, illetve 1834-ig sem közjogilag, sem magánjogilag soha vita tárgyát nem képezett, és mindig, minden időben Magyarországhoz tartozó területre igényt.«

Visontai Soma: Tetszik látni!

Szivák Imre előadó: Világosan mondja a kormány, hogy nem volt vitás 1824-ig, illetve 1834-ig. Az elaborátum igy folytatja: »és a mi igen jellemző az osztrák követelésekre nézve, még osztrák részről állanak elő azzal, hogy hirdetik, hogy a mai vitás terület állami hovátartozása soha vitás nem volt, és hogy csak 1834 óta tétetett a jelenleg szóban levő terület állami hovátartozása magyar részről vitássá s osztrák részről érvelnek velünk szemben azzal, hogy mivel ezen terület állami hovátartozása 1834-ig soha vitás nem volt, ebből is világos az, hogy tehát ezen terület odáig, 34-ig kétségtelenül Gácsországhoz tartozott és oda tartozandónak tekintetett.«

Minket vádol a t. képviselő ur azzal, hogy egy falsumot hoztunk a ház elé és ezzel akartunk a háznak elhatározására irányadást vagy befolyást gyakorolni; hogy valótlanul állitottuk

azt, hogy ez a terület valaha is vitás lett volna. Hát méltóztatott meggyőződni arról, hogy annak, a mit a t. képviselő ur állit, a kormány épen ezen elaborátumában tökéletesen az ellenkezőjét állitja, hogy igenis ez annyira vitás volt, hogy Ausztria vitatta velünk szemben azt, hogy nem volt Magyarország részéről ez vitássá téve. Hát akkor bocsánatot kérek, én levonom ebből a konkluziót, hogy igenis a felületességgel vagy a valótlanságokkal való előhozakodás vádja ellenünkben nem volt méltóan és nem volt lojálisan alkalmazva, *(Ugy van! a jobboldalon.)* és azért, a midőn én a t. képviselőtársamnak tévedését lojaliter helyreigazitom, egyuttal ugy a magam, mint a megbizó igazságügyi bizottság nevében meggyanusitott korrektségünk teljes önérzetével utasitom vissza az ilyen inszinuációt. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A dolog érdemére nézve mondanivalóm több nincs, mert azt hiszem, egyéb érvet nem is méltóztatott felhozni. Az a kivánalom pedig, hogy azért szükséges a peranyagnak előterjesztése, mert a nélkül a ház korrekte ebben a kérdésben nem határozhat, részünkről szuperálva van. Ennek a kivánalomnak jogosságát a mi elvi álláspontunk kizárja, mert az a meggyőződésünk, hogy akármennyiszer és akármeddig vitatjuk és vizsgáljuk az egész peranyagot, mi arra az álláspontra nem juthatunk, hogy ezt a választott birósági itéletet kontrovertáljuk, vagy semmisnek nyilvánitsuk. Annak a vizsgálódásnak pedig gyakorlati czélja csak ez lehetne. Már pedig az én igen t. képviselőtársam beszédje elején maga utalt arra, hogy ugy a hágai konvencziónak, mint általában a nemzetközi jogban uralkodó és a nemzetek közti kulturális szolidaritásnál fogva elfogadott alapelveknek megfelelőleg ezt az itéletet érdemileg akkor sem lehet felülvizsgálni, ha hiba követtetett el, ha a terület tőlünk elszakittatott. Az nem most szakittatott el, nem most vétetik el tőlünk, hanem elvétetett az 1897 : II. t.-cz. által akkor, a midőn a kompromisszumban ezen területnek vitás volta geografiailag, térképileg kellőleg körülirva nem lett, és mindenekelőtt azon elv által — hogy ismét a hágai konvenczióra térjek — hogy annak 18-ik §-a értelmében jóhiszemüleg eleve minden fentartást, minden reviziót kizárva, alávetettük magunkat a választott bíróság itélkezésének.

Ennélfogva, mélyen t. képviselőház, kérdem, mi czélja lehetne annak, hogy az egész peranyagot ide hozzuk? Magát a vitás kérdést, azt, hogy a kormány politikai felelőség szempontjából terhelhető-e mulasztással, azt, hogy a választott birósági eljárás alakilag megtámadható-e, azt, hogy érdemben is a választott bíróság túlment-e az 1897-iki kompromisszum — mert a törvény mégis pótolja ezt a kompromisszumot — határain, ezt magából az elé terjesztett anyagból a legteljesebb bizonyossággal és korrektséggel meg lehet állapitani. És a mint mi teljes tisztelettel adózunk a túloldalon ülő t. képviselőtársaink hazafias aggódásának és azokat a skrupulusokat a legnemesebb motivumokból eredőknek ismerjük el, ugy méltóztassék feltenni rólunk azt, hogy ha sérelem esett volna Magyarország jogain, vagy ha sérelem esett is, de az tisztességgel és a nemzetközi jog és kölcsönös becsületes jóhiszemüség határain belül bármely jogeszközökkel orvosolható volna, nem fognánk visszariadni attól, hogy hazánk jogainak védelmére azokat az eszközöket igénybe vegyük. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Miután azonban ilyenek rendelkezésünkre nem állanak, nem marad más hátra, mint levonni az előzményekből a konzekvenciákat, tisztességesen, becsületesen és jóhiszemüleg; *(Helyeslés a jobboldalon.)* azzal a jóhiszemüséggel, a mely egyformán kell, hogy uralkodjék a jogéletben ugy a nemzetek, mint magánosok közötti viszonylatokban; én tehát most is azt kérem a mélyen t. képviselőháztól, méltóztassék a törvényjavaslatot általánosságban és részleteiben elfogadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Visontai Soma: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek szót, mert azzal vádolt meg a t. előadó ur, mintha én az igazságügyi bizottságot meggyanusitottam volna. Hogy én nem gyanusitottam meg, azt felszólalásom igazolta, mert én ellenkezőleg épen arra hivatkoztam, hogy az igazságügyi bizottság pöranyag hiányában más konkluzióra nem is jöhetett, mint a melyre jött. De a t. előadó ur nagyon furcsa felfogással illetett engem felszólalásom egyéb részeire vonatkozólag is; reputáczióm szempontjából arra is reflektálni tartozom. Én egyenesen a kormánynak elaborátumára hivatkoztam, a mely megmondja, hogy mennyiben volt az a terület vitás és mennyiben nem, a két állam között; a mire azonban a t. előadó ur hivatkozott, az nem erről beszél, hanem arról, hogy a két magántulajdonos között mikor volt vitás ez a terület. Én pedig azt hiszem, hogy a magántulajdonosok vitája nem tartozik a kérdésre. Mert az, hogy gróf Zamoiszky felgyujtotta a csendőr-laktanyát, felrobbantotta több izben a magyar határköveket, a mint azt a magyar kormány elmondja, még nem ok arra, hogy nemzetközi vitát támaszszunk két állam között. Egészen más a magántulajdonosok közötti vita és egészen más álláspontra vezet, ha arról van szó, hogy vajjon egy terület két állam között vitás volt-e, vagy nem. Hanem, hogy mennyire ferde a helyzet és mennyire jogosult az én határozati javaslatom, azt legjobban bizonyitja, t. képviselőház, az, hogy én is, a t. előadó ur is itt egész délelőtt olyan okmányok alapján vitatkoztunk, a mely hiteles okmányok a t. kormánynak a birtokában vannak és mégis csak mi jutottunk hozzá és mi épitettük fel erre a mi álláspontjainkat.

Lehet, hogy a t. előadó ur álláspontja helyesebb, mint az enyém, lehet, hogy nem, de ebből is eléggé méltóztatik látni, hogy helyes

azt követelni, hogy a tárgyalási adatok a ház elé terjesztessenek, hogy ilyen fontos ügyben a ház behatóan és lelkiismerete szerint dönthessen és itélhessen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozás be van fejezve. A törvényjavaslathoz Visontai Soma képviselő ur inditványt adott be; méltóztassék azt meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa)*.

Elnök: T. ház! A határozati javaslat halasztó természetü lévén, ez előbb döntendő el a ház által. 20 képviselő erre a határozatra vonatkozólag névszerinti szavazást kért, e szerint a házszabályok értelmében a névszerinti szavazást elrendelem és kihuzom a betüt. *(Megtörténik.)* »A« betünél fog kezdődni a szavazás. *(Zaj.)*

A kérdés az lesz, elfogadja e a ház Visontai Soma képviselő ur imént felolvasott inditványát, igen vagy nem? A kik elfogadják, azok igen-nel, a kik nem fogadják el, azok nem-mel fognak szavazni.

Előbb azonban az ülést 5 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujra megnyitom. Következik a névszerinti szavazás. Ismétlem: a kérdés az, elfogadja-e a ház a törvényjavaslattal szemben a Visontai képviselő ur által benyujtott határozati javaslatot, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

A névsort olvassa Dedovics György jegyző, a távollevőket jegyzi Szőts Pál jegyző, az igennel szavazókat Rátkay László, a nemmel szavazókat Nyegre László jegyző. Méltóztassék helyüket elfoglalni.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort.)*

Igennel szavaztak: *Bakó József, Bedőházy János, Benedek János, Bizony Ákos, Boda Vilmos, Balogh Mihály, Chernel Gyula, Csávolszky Lajos, Hellebronth Géza, Jókey Zsigmond, Komjáthy Béla, Krasznay Ferencz, Kubik Béla, Leszkay Gyula, Luby Géza, Lukáts Gyula, Madarász József, Makkai Zsigmond, Malatinszky György, Molnár Jenő, Olay Lajos, Rákosi Viktor, Rátkay László, Reich Aladár, Thaly Ferencz, Tóth János, Visontai Soma.*

Nemmel szavaztak: *Angyal József, Apáthy Péter, Babó Lajos, Ballagi Géza, Barcsay Domokos, Baross Jusztin, Bauer Antal, Beck Marczell, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Sándor, Bíró Lajos, Bogyay Máté, Bornemisza Lajos, Brezovay László, Bujanovics Gyula, Csávosy Béla, Csörgeő Gyula, Cseh Ervin, Daniel Gábor, b. Dániel Tibor, Dobiczki Sándor, Domahidy Elemér, Dókus Ernő, Dedovics György, Eggenhoffer József, Erdély Sándor, Falk Miksa, Farkas Ábrahám, Fassie Tódor, b. Feilitzsch Arthur, Fernbach Péter, Förster Ottó, gr. Hadik János, Hammersberg László, Haydin Imre, Hegedüs Loránt, Heltai Ferencz, Horánszky Lajos, b. Inkey József, Jakabffy Imre, Josipovich Géza, Kabós Ferencz, Kammerer Ernő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Károlyi Antal, Kende Péter, Kiss Ernő, Klobusiczky János, Kobek István, Krecsmarik János, Kristóffy József, László Mihály, Leidenfrost László, Lindner Gusztáv, Mandel Pál, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Moleez Dani, Molnár József, Münnich Aurél, Nagy Ferencz, Neményi Ambrus, Neumann Armin, Nosz Gyula, Nyegre László, Papp József, Pattyánszky Elek, b. Perényi Zsigmond, b. Petricsevich-Horváth Arthur, Pildner Ferencz, Pintér Sándor, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Ponory Sándor, Radovanovics György, Ragályi Béla, b. Révay Gyula, Rónay János, Rosenberg Gyula, Sacelláry György, Salacz Gyula, Samassa János, Sándor Pál, Semsey Boldizsár, Semsey László, gr. Serényi Béla, Simonyi Semadam Sándor, Szájbely Gyula, Szentiványi Árpád, Szerb György, Szivák Imre, Szombathy György, Szőts Pál, Szulyovszky Dezső, Szüllő Géza, Telegdi József, gr. Teleki Sándor, gr. Thorotzkai Miklós, Udvary Ferencz, Vészi József, Vörös László, gr. Wass Béla, Weisz Berthold, Wlassics Gyula, Zsámbokréthy Emil.*

Távol voltak: *Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, gr. Apponyi Gyula, Artim Mihály, Avrameszku Puchomiusz, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Mihály, Baghy Béla, Bakonyi Samu, Barabás Béla, Baross Károly, Bartha Ferencz, Bartha Miklós, Barta Ödön, Bartal Aurél, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bay Lajos, gr. Bánffy Miklós, b. Bánhidy Antal, Benes László, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Beöthy Ákos, Bernáth Béla, Bernáth Lajos, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen István, Blaskovics Ferencz, Bodóky Zoltán, Bolgár Ferencz, Boncza Miklós, Borbély György, Botka Béla, Bónis István, Böszörményi Sándor, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Buzáth Ferencz, Barlovics István, Benák Károly, Chernel György, gr. Csáky Lajos, gr. Csekonics Gyula, Chernoch János, Cziráki Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, Darányi Ferencz, Darányi Ignácz, Daróczy Aladár, gr. Dessewffy Emil, Dörr Soma, Draskovics Pál, Egry Béla, Eitel Viktor Adolf, Eitner Zsigmond, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdődy Gyula, Eremits Pál, Ernszt Sándor, Erreth János, gr. Esterházy Kálmán, Éhen Gyula, Egersdorfer Sándor, Fabiny Teofil, Farkas Balázs, Farkas József, Fáy István, Fejér Antal, b. Fejérváry Géza, Feszty Béla, Fischer Sándor, Fluger Károly, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Franciscí Henrik, Gabányi Miklós, Gajáry Géza, Gál Sándor, Gorove László, Gränzenstein Béla, Gresskowits Vilmos, Gromon Dezső, Gulner Gyula, Günther Antal, Györffy Gyula, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics*

Vászó, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Hadzsy János, Halász Zsigmond, b. Harkányi János, Hámory László, Hegedüs Károly, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Hentaller Lajos, Hertelendy Ferencz, Hertelendy László, Hieronymi Károly, Hilbert Károly, Hintz Ernő, Hock János, Hodossy Imre, Holczer János, Hollaky Imre, Holló Lajos, Hortoványi József, Horváth Dezső, Horváth Gyula, Illyés Bálint, Issekutz Győző, Ivánka Oszkár, Jakabffy István, Janits Imre, Jankovich Béla, Justh Ferencz, Justh Gyula, Jovanovits István, Josipovich Géza, Josiporich Imre, Josipovich Lajos, Kacskovics Géza, Kapotsfy Jenő, Kállay Lipót, gr. Károlyi Sándor, Kecskeméti Sándor, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kiss Emil, Kiss Pál, Kollár Márton, Koller Tivadar, Konkoly-Thege Miklós, Korodi Lajos, Kossuth Ferencz, Kovács Gyula, Kovács Pál, Kubina József, Kubinyi Géza, Kelemen Béla, Kiss Oszkár, Koszovacz Frigyes, Kovácsevics István, Krajacz László, Krajcsovics Sándor, Latinovits Géza, Lator Sándor, Láng Lajos, Lázár Árpád, Lázár György, Lázár Menyhért, Lendl Adolf, Lengyel Zoltán, Lovászy Márton, Lónyay Géza, Luby Béla, Lukács László, Luppa Péter, Lurtz Károly, Madarász Imre, Manaszy György, Marjay Péter, Maróthy László, Mayer Károly, Melzer Vilmos, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Miklós Ödön, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Mohay Sándor, Molnár Akos, Molnár János, Molnár Józsiás, Molnár Károly, Morzsányi Károly, Mukits Simon, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Massics Illés, Milekics Czirill, Nagy Mihály, Nagy Sándor, Nedeczey János, Neiszidler Károly, Nessi Pál, b. Nopcsa Elek, Novák Jóssef, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Oberth Károly, Okolicsányi László, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Popp Elek, Pap Géza, Pap Zoltán, Pavlovics Ljubomir, Pekár Gyula, Perczel Dezső, Pichler Győző, Piukovich József, Polczner Jenő, Posgay Miklós, Putnoky Mór, gr. Pejacsevich Tivadar, Pliverics József, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Rabár Endre, Radvánszky György, Rakovszky István, Ráth Endre, Rétyi Mihály, Révai Mór, Rigó Ferencz, Rohonyi Gyula, Rónay Ernő, Rubinek Gyula, Ruffy Pál, Ruzsiák János, Ratkovics Iván, Salamon Géza, Sághy Gyula, Sándor József, Schmidt József, Schmidt Károly, Scitovszky János, Sebess Dénes, Seemayer János, b. Sennyey István, Serbán Miklós, Simó Lajos, Smialovszky Valér, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, b. Solymossy Ödön, Sréter Alfréd, Stajevics János, Steiner Ferencz, Sturmán György, Sipeky Sándor, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stékovics János, Sumánovics Szvetiszlav, Szabó Ferencz, Szabó István, Szabó Kálmán, Szalay László, Szatmári Mór, Szederkényi Nándor, Szeless József, Szemere Miklós, Szentiványi Gyula, b. Szentkereszthy György, Székely György, Széll Kálmán, Sziklay Ede, Szluha István, gr. Sztáray Sándor, Tallián Béla, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, Thaly Kálmán, gr. Tisza István, Tormay Károly, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Trubinyi János, Tuba János, Tomasics Miklós, Ugron Gábor, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Vancsó Gyula, Várady Károly, Vásárhelyi László, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Veszter Imre, Vietoris Miklós, Vojnics Sándor, Vuja Péter, Werner Gyula, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, Wolfner Tivadar, Zboray Miklós, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmeskál Zoltán, gr. Zselénszky Róbert, Zsilinszky Mihály.

Elnök: Kihirdetem a szavazás eredményét. 450 igazolt képviselő közül az elnök nem szavazván, igennel szavazott 27, nemmel szavazott 109, távol volt 313. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* A ház tehát 82 szavazattöbbséggel Visontai képviselő ur határozati javaslatát elvetette.

Kérdem most a t. házat, elfogadja-e a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik elfogadják, méltóztassanak felállni. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

Következik a részletes tárgyalás.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét és 1—12. §-ait; észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: A ház tehát a törvényjavaslatot általánosságban és részleteiben is elfogadta és egyuttal ezzel a törvényjavaslattal kapcsolatban levő feliratok is elintézést nyervén, azok irattárba tétetnek.

T. ház! A mai ülésnek napirendje ki lévén meritve, a legközelebbi ülés napirendjére nézve kell megállapodnunk.

A miniszterelnök ur kiván e tekintetben előterjesztést tenni.

Széll Kálmán miniszterelnök: Arra kérem a t. képviselőházat, méltóztassék a legközelebbi ülés napirendjére kitüzni a brüsszeli konvenczió beczikkelyezéséről és a czukor megadóztatásáról szóló törvényjavaslatot, mivel ez a kettő egymással összefügg. Ezt a két törvényjavaslatot a holnapi napra nem lehet még kitüzni a házszabályok szerint, mert csak tegnapelőtt lett beadva a bizottsági jelentés. A három napi határidő megtartásával kérem tehát ezeket péntekre kitüzni és igy pénteken tartani ülést, a melynek tárgya lenne ennek a két törvényjavaslatnak tárgyalása.

Szüllő Géza: T. ház! Én arra kérném a t. házat, hogy miután csak ma osztották ki a a pénzügyi bizottság jelentését és igen fontos témák ezek, pénteken pedig, ugy tudom, a miniszterelnök ur kiván nyilatkozni a ház előtt a kiegyezésről és ez talán hosszabb időt fog igénybe venni, egy ilyen nagyfontosságu javas-

lat pedig, mint a czukorjavaslat, komoly és higgadt tárgyalást kiván és idő sincs jóformán arra elkészülni . . . *(Zaj jobbfelől.)* Ha valaki nagyon behatóan fog a túloldalról benne részt venni, igen fogok neki örülni, de ilyen javaslatoknál a szabadelvü párt részéről nagy buzgalmat soha nem láttam. Erre a tárgyalásra igenis el kell készülni, mert nagyon fontos ez a javaslat. Én azt kérném tehát a t. háztól, hogy miután csak ma osztották ki ezeket a jelentésebet és a házszabályok rendelkezése a határidő tekintetében talán nem egészen világos . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: De az már világos!

Szüllő Géza: . . . méltóztassék ezeknek tárgyalását a szombati ülésre kitüzni.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! A mi a házszabályt illeti, azt világosnak tartom, méltóztassék abban megnyugodni. Annyira világos, hogy 35 esztendő alatt még soha sem hallottam azt kontrovertálni, hogy mindig a benyujtástól számitott három napi határidőt kell érteni.

Egyébként a kérdés nem ismeretlen, mert nemcsak a pénzügyi bizottság jelentéséből ismerjük azt, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* a mely jelentést különben a lapok is már hoztak. A törvényjavaslathoz mellékelt indokolásból is a kérdés nagyon tiszta és világos. A javaslat nagyon fontos, ez kétséget nem szenved, de mindenki bő alkalmat találhatott már eddig is a kérdés megismerésére. Ha nyilatkozni fogok is a kiegyezésről, nem tudom, pénteken vagy szombaton nyilatkozom-e, de nem igen lesz olyan hosszu az a nyilatkozat, hogy az akadályozná a törvényjavaslatoknak tárgyalását. Én csak Kossuth Ferencz képviselő ur kérdésére fogok nyilatkozni, csak ismertetni akarom a kiegyezés tartalmát, de miután a kiegyezés nem lesz előterjeszthető, nem is fogok belemenni egy hosszu és olyan fejtegetésbe, a mely csak akkor lesz helyén, a mikor a ház előtt lesznek a törvényjavaslatok. Ép azért kérem a t. házat, sziveskedjék az emlitett törvényjavaslatok tárgyalását péntekre kitüzni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Csávolszky Lajos: T. ház! A czukorkonvenczióval szoros összefüggésben van a kontingentálás kérdése. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a javaslatot csak tegnap tárgyalta közgazdasági bizottság, a pénzügyi bizottság pedig még nem is tárgyalta.

Széll Kálmán miniszterelnök: De nincs is összefüggésben!

Csávolszky Lajos: Hiszen együtt fogjuk tárgyalni . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem!

Csávolszky Lajos: A czukorkonvenczió, a czukoradótörvény módositása és a kontingens szoros összefüggésben van egymással. Ezeket külön nem is tárgyalhatjuk, a kontingensről szóló javaslatot a pénzügyi bizottság még nem is tárgyalta, gondolom, csak ma vagy holnap fogja tárgyalni, ugy, hogy azt még most nem is tárgyalhatjuk.

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Összeköttetésbe lehet valakinek az elméjében hozni ezeket, a mint igen sok dologgal lehet összeköttetésbe hozni minden kérdést, de a brüsszeli konvenczió és a czukor megadóztatása szerves összefüggésben a kontingenssel nincs. Az csak be van jelentve már ezekben a javaslatokban, hogy egy kontingentálási törvény is fog jönni, a mely a czukortermelést Magyarországon szabályozni fogja. Hát ugy is tudjuk, hogy ez fog jönni, de hogy az mikép fog majd intézkedni, annak semmiféle összefüggése a czukorkonvenczióval nincs, nem is lett együtt előterjesztve és most még csak bizottsági tárgyalás alatt van.

Ne tessék tehát mindent összekötni akarni, mert akkor lehetetlen a házat abban a munkarendben megtartani, a mely mégis kivánatos, hogy gyümölcsöző, termékeny törvényhozási munkát lásson el a ház. *(Helyeslés jobbról.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék az én előterjesztésemet elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! Nekem is lesz pótlólag erre vonatkozólag egy előterjesztésem a ház rendjének érdekében.

Mindenekelőtt azt a kérdést méltóztassék eldönteni, hogy a mennyiben a ház hozzájárul ahhoz, hogy a legközelebbi ülésen tárgyaltassék a czukorra vonatkozó két törvényjavaslat, ez pénteken legyen-e vagy pedig szombaton? Kérdem a t. házat, belenyugszik-e abba, hogy pénteken tartassék a legközelebbi ülés? *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a többség elfogadja a miniszterelnök urnak inditványát, hogy a háznak legközelebbi ülése pénteken legyen. *(Helyeslés.)* Akkor a pénteki ülés napirendje a következőképen alakul. A napirend első tárgya lesz a ház egyik, boldogult Major Ferencz képviselőtársunk elhalálozása folytán megüresedett jegyzői állásának és több bizottságban megüresedett helynek szavazás utján való betöltése. És pedig választandó lesz az első biráló-bizottságban egy tag, boldogult Balog László képviselőtársunk elhalálozása folytán, a kilenczedik biráló-bizottságba egy tag, a mandátumáról lemondott Zákó István helyébe, a közlekedésügyi bizottságba két tag, boldogult Kubinyi György és Major Ferencz képviselők helyébe, a közoktatásügyi bizottságba egy tag, boldogult Dégen Gusztáv képviselőtársunk helyébe, a horvát regnikoláris-bizottságba egy tag, a tagságáról lemondott gróf Zichy János helyébe. Ezek a választások szokás szerint egy szavazás utján fognak megtörténni. Ezután következnék a most letárgyalt és elfogadott törvényjavaslatok harmadszori felolvasása és végül a czukorra vonatkozó és a ház határozata szerint kapcsolatosan tárgyalandó két törvényjavaslat tárgyalása.

Méltóztatnak ebbe belenyugodni? *(Általános*

helyeslés.) A pénteki ülés napirendjét tehát ekként állapitom meg.

Most pedig áttérünk Szederkényi Nándor képviselő urnak interpellációjára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Az előrehaladott időre való tekintettel csak igen rövid időre veszem igénybe a t. ház türelmét. *(Halljuk! Halljuk!)* A hirlapok utczai elárusitása tárgyában kivánok a t. belügyminiszter urhoz egy interpellácziót intézni. Az 1848-iki törvényhozás kimondja, hogy gondolatát mindenki szabadon közölheti és terjesztheti. Ez egy nagy jog, egy nagy szabadság, a melyet kétségen kivül nemcsak magunknak, de még a jövendőnek is meg kell óvni és biztositani. Az ujabb időben a zárositásnak különféle módja jött divatba. A 1848-iki törvényhozás a hirlapok megjelenését feltételekhez kötötte, azonban azok terjesztésére nézve teljes szabadságot hagyott fenn, csupán az ugynevezett házaló, vagy zugkönyv árusokra nézve mondotta ki, hogy az illető hatósági vagy rendőri felügyelet alá helyeztetik.

Ujabb időben, a mint emlitettem, az utczai árusitás jött divatba; az elárusitásnak ez a módja ezelőtt nálunk ismeretlen volt. Külföldről jutott el hozzánk és nem lehet ellene kifogást tenni, mert hiszen az utczai árusitás is az eladásnak és az üzletnek egyik nemét képezi és a mennyiben a hatóság megengedi, jogosult és gyakorolható. Az utczai árusitása a hirlapoknak, főleg nálunk Budapesten, a mint azt méltóztatnak látni és mindenki érzékileg szemlélheti, egy sajátos képet tár elénk. Oly alakok jelennek meg az utczákon, és állandó foglalkozásképen árusitják a hirlapokat, a melyek eddig az utczáknak legalább főbb pontjain láthatók nem igen voltak. E kérdés határa azonban oly keskeny és annyira közel áll a humanizmus és a kenyérkereset jogosultságának kérdéséhez, hogy itt vigyáznunk kell, nehogy a határt illetéktelenül túllépjük. Azt hiszem azonban, a t. ház igazat fog nekem adni abban, hogy az a határvonal annyira keskeny, hogy az utczai elárusitásnál sok tekintetben — nem általánosságban, mindenkire alkalmazhatólag mondom, — már alig tudunk megkülönböztetést tenni, hogy az az elárusitás üzlet-e, avagy a koldulás egy neme? Nem tudom. Ugy volt-e vele mindenki, mint én; de én valóban, midőn az utczán járva-kelve e szerencsétlen, társadalmilag lesujtott alakokat látom, a kik a karjukat kinyujtva árulják a krajczáros lapot, az embernek a szive facsarodik el, s nem is birom megkülönböztetni, hogy koldul-e az illető, vagy üzletszerüleg üzi az elárusitást?

Az ujabb kor a koldusok, a társadalom ezen szerencsétlenjei számára, már intézményeket alkotott. A kegyelet, a humanizmus előirta, hogy minden község, minden város a maga szegényét, a maga koldusát tartsa el. Miért tette ezt? Azért, hogy az utcza szabad legyen tőlük, de nem azért, hogy elüzze őket az utczáról és hagyja éhen halni, hanem, hogy a társadalom és az állam teljesitse velük szemben kötelességét, ne engedje őket az utczán rongyosan járni-kelni és alamizsnát szedegetni, hanem otthon lássák el és tartsák el a szerencsétleneket, ugy, a mint az megfelelő.

Az állam ezen intézkedése fennáll. Kérdem azonban — s itt főleg a sajtótermékek elárusitására kell gondolni — hogy, ha a mai utczai elárusitási üzlet ugy fejlődik, a mint azt ma tapasztaljuk, a mikor megkülönböztetni se tudjuk, hogy jogosult üzletről van-e szó, avagy a koldulás egy neméről, hová vezet ez?

De egy másik körülményre, a rendőri statisztikának egy nagyon megdöbbentő kimutatására is felhivom a t. ház figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)* Ennek egyik része azt igazolja, hogy például a kinyomozott, tehát a bünnel terheltek között volt 16 éven aluli 1900-ban 495, 1901-ben 840. Ez megdöbbentő haladás, szaporulat. A letartóztatottak között volt Budapesten nagykoru 1900-ban 400, 1901-ben 668. Ez is szaporodás, csakhogy nem oly feltünő. Kiskoru 1900-ban volt 775, 1901-ben 955.

Ez is megdöbbentő jelenség. Vannak megfigyelők, a kik a kiskoru letartóztatottak ezen megdöbbentőleg emelkedő számát a lap utczai elárusitására vezetik vissza. Igaz, hogy a gyermek ezen uton fiatal korában, reggeltől estig, az utczán futkározva néhány krajczárt gyüjt, de hogy azután e mellett mit cselekszik, ezt természetesen én nem tudom. A rendőri statisztika azonban arra figyelmeztet, hogy e körülményt mégis jó lesz figyelemmel tanulmányozni, különösen pedig a hatóságnak, és ha csakugyan azt mutatnák a jelek, hogy van összefüggés — a mit nem állitok, de tagadni sem tudok — a lap utczai árusitása és a gyermekek szerencsétlen helyzete között: akkor feltétlenül intézkedni kell, mert a hatóságnak feladata praevenire, megelőzni és nem bevárni, mig más eszközökkel kell a mételyt nem csirájában, hanem nagy fejlődésében elfojtani.

A mult napokban két itélet vonta magára a közönség figyelmét. Ugyanis itt Budapesten és Kolozsvárott, főleg a zugsajtónak, ennek a mételynek, ennek a parazitának kinövése ügyében járt el a biróság. Ezen itéletekben kettőt örvendetesen vehetünk tudomásul. Az egyik, hogy maguk a sajtó emberei és kiváló férfiaink is szükségét látják már annak, hogy a zugsajtó, ezen parazita-kinövés ellen fellépjenek, hogy annak utjába álljanak, habár sok kellemetlenséggel, sok meghurczoltatással jár is ez. A másik az, hogy a bíróságnál, a hova fordultak, és a melyet felhivtak, hogy jöjjön segélyül e paraziták kiirtására, süket fülekre nem találtak.

Egypár hete annak, hogy az ország különféle vidékeiről a vidéki hirlapok megbizottai feljöttek Budapestre és a t. miniszterelnök ur-

hoz, mint belügyminiszterhez fordultak, hogy a vidéken is dühöngő zugsajtónak, a krajczáros lapok czime alatt a közönség körébe betolakodó, azt szellemi tartalmukkal megmételyező sajtónak hatása ellen nála keressenek orvoslást. A mint emlitettem, a sajtónak egyes kiváló férfiai a birósághoz fordultak, ezek azonban a hatósághoz fordulnak és ennek kérik támogatását. Nálunk a sajtónak hivatása talán más, mint a külföldön.

Nálunk nagyobb feladatokkal kell neki megküzdenie. Hatásköre is nagyobb, mint más országok sajtójáé. Főleg a vidéki lapokra áll ez, hiszen vidéki lapok egyes vidékeken nagy nemzeti hivatást teljesitenek s megbecsülhetetlen tért foglalnak el müvelődésünk terén. Nem zárkózhatunk tehát el panaszaik elől, meg kell őket hallgatni. Ha életfeltételeikben gátakat, akadályokat látunk, kötelessége a hatóságnak, hogy a törvény korlátai között és értelmében segitségükre menjen. Ezek a hirlapirók tehát, a kik a t. miniszterelnök urhoz fordultak, helyes utat választottak, midőn előadták panaszaikat, hogy a vidéken főleg a krajczáros lapoknak elterjedése és visszaélései nemcsak a vidéki sajtót, annak fennállását veszélyeztetik, hanem egyszersmind a társadalomnak olyan megmételyezésére, olyan beszennyezésére szolgálnak, hogy azoknak korlátozására a hatóságoknak minden eszközt meg kell ragadniok. Mik legyenek ezek az eszközök? Hiszen a hatóság most is gyakorolja az engedélyek megadásával a hirlapok utczai árusitása esetén a maga jogát. Csakhogy az engedély folytán való elárusitás nem áll ellenőrzés alatt. Itt kell valami módot és eszközt találni, mert ha nincsen az üzleti világban megengedve, hogy valaki a maga czikkét minden korlát nélkül árusithassa, ugy a sajtótermékek sem követelhetik azt, hogy árusitásuk korlát nélkül, a tisztesség minden határának áthágásával történjék. Nem is akarok én egyebet, mint a tisztességtelen sajtó üzleti eljárásának ellenőrzését.

Benedek János: Nincsen igaza abban, a mit mond!

Csávolszky Lajos: Mindenütt van tisztességtelenség! Van a kereskedő-világban, van az arisztokraták között is, van másutt is.

Szederkényi Nándor: Mindenütt van ám, de nem szólalunk-e fel mindenütt a tisztességtelenség ellen?

Benedek János: Ez az eljárás a sajtószabadság korlátozására vezetne!

Szederkényi Nándor: Hát a sajtószabadság templomában mióta engedtek jogot a tisztességtelenségnek?

Benedek János: A krajczáros ujságok nem azonosithatók a tisztességtelenséggel!

Szederkényi Nándor: A sajtószabadság nem olyasmi, a minek levegőjében joga volna a tisztességtelenségnek felburjánozni. Nem a krajczáros lapokról van itt szó, nem azok ellen beszélek, hanem a krajczáros lapok tisztességtelen üzelmei ellen szólok. A tisztesség ellen ki szólalna fel? De vajjon tisztességes-e az, mikor lapok jelennek meg, elárasztva vidékeket uj, ujabb és legujabb czim alatt ugyanazon tartalommal? A közönséget ezzel nemcsak megtévesztik, hanem lehet mondani, kizsebelik. Hát tisztességes eljárás-e ez?

Meg van-e engedve akármelyik ipar- vagy üzletágnak az, hogy czikkeit ily módon árusithassa a közönség jóhiszeműségének félrevezetésével? Nincs. Erről van szó és ha ezt most meg nem akadályozzuk, ennek az lehet a következménye, hogy ha majd egyszer nálunk Magyarországon, a hol annyiféle nemzetiség van, az a tisztességtelen sajtó ráveti magát azokra a nemzetiségekre és azokat fogja továbbra is megmételyezni, akkor azután késő lesz azzal előállani és azt mondani, hogy »Rajta, irtsuk ki a szennyet, a hogy lehet!« Előrelátóan kell erről gondoskodnunk, t. ház; a panasz itt van előttünk; a vidéki sajtó összessége járult megbizottai utján a miniszterelnök ur, mint belügyminiszter elé.

Benedek János: Én sem járultam, pedig én is vidéki szerkesztő vagyok!

Szederkényi Nándor: Az lehet, hogy a képviselő ur azok sorából kimaradt, de én ugy vagyok informálva, hogy a vidék sajtójának összessége bizta meg azokat; ők elő is adtak kérelmüket s a t. miniszterelnök ur maga is beismerte, hogy itt valóban nagyon sok a tennivaló; azzal bocsátotta el őket, hogy gondolkodni fog a kérdés fölött és igyekszik eleget tenni a kivánságuknak, azonban ez mindezideig nem történt meg. Epen ezért és a vidéki sajtó ezen megbizottainak felhivása folytán is kötelességemnek tartom interpellácziómat a sajtószabadság védelme, a tisztesség védelme érdekében, a paraziták kiirthatása czéljából a következőkben előterjeszteni *(olvassa)*:

»Néhány héttel ezelőtt a vidéki hirlapok küldöttsége jelent meg a t. miniszterelnök ur előtt, reámutatva azon visszaélésekre, melyek a lapok utczai elárusitása tisztességének korlátait áttörve, magát a sajtót is a közbotrány utczai sarába tapossák: kérelmezték, hogy a tisztességtelen verseny ellen minden téren jogosult korlátozás itt is alkalmaztassék. Ez indokból odairányult kérelmök, hogy az utczai elárusitás délután 2 órától este 9 óráig engedélyeztessék, mert az árusitás tisztessége igy lesz ellenőrizhető.

Kérdem a t. miniszterelnök urat, mint belügyminisztert, a ki a küldöttség előtt maga is méltányolta a visszaélések elleni felszólalást:

Fog-e mielőbb a hirlapok utczai árusitásánál a tisztesség korlátai megóvásáról intézkedni?« *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Talán felesleges a t. képviselő urat arról biztositanom, hogy én, a ki a sajtószabadság uralma alatt kezdtem meg poli-

tikai pályámat; a ki az alatt nőttem fel és a ki minden izemben, gondolkozásomnak és egyéniségemnek, mondhatom, minden részében át vagyok hatva annak tudatától, hogy milyen nagy kincse a mai kornak, a haladásnak, minden szabadon gondolkodó és alkotmányosan érző embernek a sajtószabadság: sohasem szándékozom semmit sem tenni abban az irányban, hogy az ilyen természetü bajok orvoslása ennek a nagy kincsnek, a mi alkotmányunk és minden közszabadság egyik alapföltételének sértésével, vagy csak érintésével is történjék. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nem is lehet! Nem is engednők!)* De másfelől, a sajtószabadság iránti minden nagy tiszteletem mellett is, beismerem azt is, hogy vannak bizony, fájdalom, e téren is olyan visszaélések, — és ezeket a mai kor hozta magával nemcsak minálunk, de mindenütt, — *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)* a melyek a sajtószabadság révén nem is annyira a szellemnek, a szónak és a gondolatnak terjesztését, mint inkább üzleti szempontokból *(Igaz! Ugy van! jobbfelől és a középen.)* a hatásvadászatot és a hajhászatot országos botrány, megvádolás, alaptalan gyanusitás, rágalom és sárbatiprás utján tartja hivatásának. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ezt nem lehet tagadni, ezt mindenki látja és tudja.

Különösen a vidéken itt-ott felburjánzó ugynevezett colportage-sajtó egy részére áll ez. Én tehát a mennyire tisztelem az igazi sajtót, annyira lelkemből utálom a piszkos, a hazug, a rágalmazó, a gyanusitó, a botránykereső sajtót. Ámde nagyon nehéz megtalálni a vonalat, a lisiéret, hogy hol végződik a sajtószabadság és ennek a jogos alapon álló nagy sajtószabadságnak kiágazása és hol kezdődik az üzlet és a kereslet? Oly széles mesgyén érintkezik ez a két érdek, hogy a ki erős kézzel akarná elválasztani a részeket, az az egyik vagy a másik részen okvetlenül sebet ejtene. Nagyon óvatosan kell tehát eljárni és épen azért, hogy bele tudjak nyulni óvatos elválasztással, nem tudok rögtön másképen válaszolni a t. képviselőtársam kérdésére, mint hogy érzem, hogy itt valamit tenni kell, de nem tudom hamarjában megmondani, hogy mikép, mert egyfelől a sajtószabadságnak nem szeretnék sem kárára, sem ártalmára lenni, másfelől pedig a tiszta keresetet sem szeretném korlátozni, *(Helyeslés.)* mert azt sem lehet tagadni, hogy a colportage-zsal foglalkozó szegény ember ezen az uton tisztességes mellékkeresethez jut, a mi neki jól esik. Csakhogy itt visszaélés van. A mi azonban ezt a dolgot illeti, — és itt nem a fővárosról beszélek, hanem a vidékről — csakugyan kell tenni valamit. *(Helyeslés.)* Nagyon könnyü ezt óhajtásképen elmondani, de nehéz megtalálni a helyes vonalat.

Meg kell tehát gondolni a kérdést, mert ha csak este jelenhetik meg valamely lap, akkor talán annak jogosultsága szünik meg. De az áll, a mit a képviselő ur mond, hogy ezen a téren az engedély-megadásoknál kell keresni az orvoslást. Meg is fogom azt gondolni, hogy ezen a téren a korlátokat hol szabhatom meg. A colportage-t eszközlő gyermekek és egyének megválasztása tekintetében nagyon nehéz és majdnem lehetetlen korlátokat felállitani; nagyon nehéz kimondani, hogy bizonyos kor előtt nem szabad ezzel foglalkozni, vagy hogy kik fogadtassanak fel, mert sokan vannak, a kik ezáltal tisztességes keresethez jutnak. Szóval, a kérdés nem oly egyszerü, a mint látszik és én azzal a gonddal, a melylyel tartozom a sajtószabadság nagy ügyének és azzal a gonddal, a melylyel viszont eljárni tartozom abban a tekintetben, hogy az országban visszaélést még a sajtószabadság szent neve alatt sem szabad elkövetni, igyekszem a hirlapirók küldöttsége által elmondott panaszok megvizsgálásában eljárni. *(Helyeslés.)* Ez az, a mit mondhatok a képviselő urnak interpellációjára s kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Szederkényi Nándor: Csak röviden akarok annyit mondani, hogy midőn interpellációmat megtettem, tudtam, hogy a t miniszterelnök ur mindjárt konkrét formában nem válaszolhat és nem adhatja elő azt, hogy miket fog tenni. Miután azonban a t. miniszterelnök ur megigérte, hogy foglalkozni fog a kérdéssel és hogy határozni fog, tudomásul veszem a válaszát. *(Helyeslés.)*

Elnök: Miután maga az interpelláló képviselő ur tudomásul vette a miniszterelnök ur válaszát, azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház a választ tudomásul veszi.

A legközelebbi ülés ideje és napirendje már meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés 2 óra 15 perczkor végződik.)

184. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 16-án, pénteken,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Balogh Mihály és Kelemen Béla képviselők végleges igazolása. — Beck Marczell képviselő levelének bemutatása, melyben Beszterce-Naszód vármegye Naszód választókerületének képviseletéről lemond. — Feliratok bemutatása. — A közgazdasági bizottság jelentésének benyujtása a czukorkontingens egyénenkinti felosztásáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — Napirend előtt a miniszterelnök előterjesztést tesz a kiegyezésről. — A határrendőrségről és a Magyarország és Ausztria közt, Szepes vármegye és Gácsország szélén, az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonal megállapitására vonatkozólag hozott választott-birósági itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatok harmadszori olvasása. — A ház egy jegyzőjének és több bizottsági tagnak választása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, b. Fejérváry Géza, Plósz Sándor, Láng Lajos, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 15 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Teleki Sándor, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László, a javaslatok ellen felszólalókat Rátkay László jegyző ur jegyzi.

Méltóztassanak mindenekelőtt a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január hó 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel a jegyzőkönyv ellen, ugy azt hitelesitettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Balogh Mihály, Bihar vármegye nagyszalontai, és Kelemen Béla, Csongrád vármegye tápéi választókerületében időközi választáson megválasztott országgyülési képviselők megválasztása óta 30 nap eltelt. Miután ellenük a képviselőházhoz panasz nem érkezett, és a Curiától vett értesités szerint megválasztásuk ellen kérvényt nem adtak be: Balogh Mihály és Kelemen Béla képviselők véglegesen igazoltatnak.

Bemutatom a t. háznak Beck Marczell képviselő ur levelét, a melyben jelenti, hogy Beszterce-Naszód vármegye Naszód választókerületének képviseletéről lemond. A ház a lemondást tudomásul veszi, s egyszersmind felhatalmazza az elnökséget, hogy a nevezett kerületben az uj választás elrendelése iránt intézkedjék. *(Mozgás. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

T. ház! Épen Beck Marczell képviselő ur összeférhetlenségi ügyében *(Halljuk! Halljuk!)* volt kisorsolandó folyó hó 19-ikén az összeférhetlenségi itélő-bizottság, de miután a nevezett képviselőnek mandátumáról való lemondását most jelentettem be: e szerint tárgytalanná vált az ügy, és a háznak előre bejelentett kisorsolás nem fog megtörténni. *(Helyeslés.)*

Bemutatom Békés és Zemplén vármegyék, valamint Baja város közönségének feliratait, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetnek a ház asztalára, és az emlitett törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fognak elintéztetni.

Bemutatom Zemplén vármegye közönségének feliratát, a vitás tengerszem ügyében hozott választott-birósági itélet beczikkelyezése ellen.

Minthogy az erre vonatkozó törvényjavaslatot a képviselőház már letárgyalta, a felirat az irattárba tétetik.

Bemutatom Sáros és Vas vármegyék közönségének feliratait, a magyar nemzeti érdekek megóvása és a nemzetiségi izgatások meggátlása iránt;

Baja város közönségének feliratát, a magyar földnek magyar kézen való megtartása érdekében;

Baja és Zombor városok közönségének feliratait, a vidéki városok kölesönkötvényeinek adómentessége tárgyában;

Hunyad vármegye közönségének feliratát, a baja — báttaszéki vasut ügyében;

Sáros vármegye közönségének feliratát, a tanitók fizetésének rendezése iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A közgazdasági bizottság előadója kiván jelentést tenni.

Rosenberg Gyula, a közgazdasági bizottság előadója: T. képviselőház! Van szerencsém a közgazdasági bizottság nevében a czukorkontingens egyénenkinti felosztásáról szóló törvényjavaslatra vonatkozó jelentést (Irom. 291, 295) azon tisztelettelteljes kérelemmel beterjeszteni, méltóztassék azt kinyomatni, szétosztatni és az osztályok mellőzésével való napirendre tüzése iránt intézkedni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni; napirendre tüzése iránt a ház annak idején határozni fog.

Egyéb előterjesztése az elnökségnek nincsen.

Napirend előtt a miniszterelnök ur kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Mozgás. Halljuk! Halljuk!)* A mult szombati napon Kossuth Ferencz t. képviselő ur napirend előtt kérdést intézett hozzám az iránt, mi a tartalma azoknak az egyezkedéseknek, a melyek a magyar és az osztrák kormány között folytak és — a mint ő akkor feltette — akkor már teljesen lezárva is lettek? Én kijelentettem akkor a t. ház előtt, hogy ezen kérdés nélkül is, a melyet egyébiránt egészen jogosultnak tartottam, kötelességemnek tartom, hogy azon ülések egyikén, a mely ezen tárgyalások végleges befejezését követni fogja, megismertessem a t. házzal és az országgal ezen egyezséget, tartalmának lényegét. Akkor nem tehettem, mert, habár lényegében és a tartalomnak — mondhatnám — minden részében létrejött már akkor az egyetértés a két kormány között, a végső szöveg megállapitása, a mely mindig, főleg ilyen kényes és sok részlettel biró kérdésnél a döntő, nem volt befejezve. Azóta ez is megtörténvén és immár a tárgyalások a két kormány között teljesen befejezéshez jutván, ime most kötelességemnek tartom a t. házzal megismertetni ezen előzetes egyezkedés tartalmát. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem fogok védőbeszédet tartani ezen egyezkedésről. Nem tartanám helyesnek, s épen a velem szemben ülő képviselő urak iránti tekintetből sem tartanám illőnek, hogy a nagy kérdést az előterjesztések megtörténte és az egész anyag részletes ismerete előtt elvi alapon vitassam, mert a mi gazdasági közösségünk nagy elvi kérdésének elbirálása helyesen akkor fog megtörténni, ha az előterjesztések a t. ház előtt feküsznek és mindenki nemcsak ilyen egyszerü előadás után, hanem aktaszerüleg megalkothatja magának a véleményt mellette és ellene. Én még ennél is tartózkodóbb leszek. Nem fogok semmiféle irányban szinezni a kiegyezés tartalmát illetőleg. Én nem akarok kidomboritani előnyöket, melyek a mieink a kiegyezésben, vagy elhallgatni hátrányokat, a melyek hasonlólag a mieink. Nem akarom kidomboritani azokat, a miket kölesönös engedmények alapján a mi javunkra eszközöltünk és nem akarom elhallgatni azokat, a miket az alkudozások folytán a másik felnek előnyére engedtünk. És igy lehetőleg objektive és talán szárazon, minden szónoki fordulat és szónoki feleziezomázás nélkül fogom ismertetni a házzal, mi a lényeges tartalma ennek az egyezkedésnek, a mely a két kormány között méltányos kompromisszumot és az érdekek kiegyenlitését, nem megsértését vagy érintését jelenti. És itt is különösen azokra fogok kiterjeszkedni, a melyek az egyes kérdések tárgyalásánál az eltérő pontokat képezték a két kormány között, a melyek azután az egyetértés létrejötte után kiegyenlittettek.

Mindenekelőtt a keretet akarom preeziziozni. Gondolom, számot kell adnom arról, hogy mi lesz a tartalma annak a javaslatnak a maga egészében, a mely a vám- és kereskedelmi szövetségről lesz a t. ház elé terjesztve, és mi lesz a tartalma annak a tarifának, vagy mi lesz az iránya, vagy legalább mik lesznek az elvei, a mely — a mint azt a 1899 : XXX. törvényczikk mondja — a régi tarifának helyébe fog jönni. E mellett megérintem azon kérdéseket, a melyek a kiegyezés egész képéhez tartoznak, a melyek megoldásra jutottak és az előterjesztésekben fognak kifejezést találni.

A mi magát a vámszövetséget illeti, arra nézve annyit jelenthetek ki, hogy, a mint a kiegyezés tartalmában benne van mint javaslat, a vám- és kereskedelmi szövetség 10 évre köttetnék. Ezen vám- és kereskedelmi szövetségnek, az ujnak minden lényeges, mondhatom egész tartalma, egyezik azokkal a vámszövetségi törvényekkel, a melyek 1867-ben, 1877-ben és 1887-ben megalkottattak és ma is érvényben állanak az 1899 : XXX. t.-ezikk folytán. Nem sorolom elő, hiszen mindenki ismeri a létező vámszövetségi törvénynek lényeges tartalmát. Mindaz, a mi a szabad forgalomra, mindaz, a mi a szerződésekre, mindaz, a mi a vasuti tarifákra, a hajózásra, állatforgalomra, a mi az állampolgárok keresetére és keresetképességének szabadságára, mindaz, a mi a fogyasztási adókra, mindaz, a mi ezen vámszövetség egyéb czikkelyeiben ezen gazdasági kérdésekben megirva vagyon, az mind egytől-egyig változatlanul marad fenn. Csak pár módositás történt, a mi azonban, ugy mondhatom, és egészen preczize jellemezhetem, nagyon alárendelt jelentőségü és mellékes kérdéseket képez.

Egyik ilyen változtatás van az első szakaszban, a melybe felvettük azt, a mi eddig egy másik törvényben volt, tudniillik, hogy a vámbevételek közösségét feltételezve, a mi folyo-

mánya a közös vámterületnek, abból a közös vámbevételből, mielőtt az mindkét államnak a javára elszámoltatik, egy vámátalány mint vámkezelési költség számittatik le. Ez a vámkezelési költség most a mai viszonyok számbavételével jelentékenyen felemeltetett, a mennyiben a magyar részre, a magyar határvám szolgálatra szánt 900.000 korona 1,600.000 koronára és az osztrák részre szánt határvámszolgálati költség öt millió koronára emeltetett. Ez eddig külön törvényben foglaltatott, most bevettük ebbe a törvénybe, a vámbevételek közösségére vonatkozó 1887. évi törvényczikk hatályának érvényben-tartásával együtt, hogy ne legyen szükség külön törvény alkotására. Gondolom, természetszerüleg ebbe is tartozik.

Ezen, tulajdonképen csak áttételen kivül három apró módositás van a vámszövetségi törvényben. Egyik arról szól, hogy a fennálló régi harminczad- és vámszabályok uj, a mai szolgálatnak megfelelő vámszabályzattal lesznek felcserélendők. A másik az, hogy ama czikkelyéhez az eddigi vámszövetségnek, a mely a tengerészetről és a tengerészeti ügyről szól, toldalék jutott, a melyben kimondatik, hogy a két állam a tengerészetnek betegsegélyzési ügyére vonatkozólag lehetőleg mielőbb fog intézkedni, lehetőleg egyenlő módon. A harmadik az irói jog kölcsönös tiszteletben tartásáról szóló szakaszra vonatkozik, és inkább csak stiláris vagy az értelmet kiegészitő kis toldalék.

E három, mondhatnám, egészen jelentéktelen kis módositáson kivül a vám- és kereskedelmi szövetség abban az alakban és azzal a tartalommal fog a t. ház asztalára letétetni, a melylyel az eddigi vám- és kereskedelmi szövetségek birnak. E mellett a létrejött egyezkedésnek egyik sarkalatos tételét képezi, hogy azok a törvények, a melyek 1899-ben megalkottattak a magyar törvényhozás részéről, a melyeknek azonban nem lehetett hasonló törvény-alakot adni odaát és a melyeknek megfelelő császári rendeletek bocsáttattak ki a 14-ik §. alapján 1899. szeptember 29-ikén, mondom, ezek odaát törvényes, végleges érvényre juttassanak törvényalkotás utján, vagy pedig a Reichsrath által való helybenhagyás utján, a mi az egyes törvények szerint változik, de különben csak formai dolog. Ezek tehát Ausztriában is törvényerőre fognak emelkedni.

Igy változatlanul törvényerőre kell, hogy emelkedjék az átutalási eljárás egyetlen módositás nélkül, ugy, a mint megalkottatott. Kötelezettséget vállalt az osztrák kormány arra, hogy változatlanul fogja törvénybe iktatni a bankügy rendezéséről, a 80 millió adósságról, az éremtörvényekről, a valutatörvényekről 1899-ben megalkotott törvényeinknek megfelelő rendeleteket; ép ugy az illetékügyről és a fogyasztási adókról szóló törvények seregét, a melyeket nem akarok most elősorolni, a melyeket mind annak idején megalkottunk.

A kiegyezés azon egész területe, a mely a vámszövetség mellett még az 1899-diki törvényalkotásnak tárgyát képezte, változatlan marad minden érintes nélkül.

At kell térnem most az egyezkedésnek egyik, mondhatnám, leglényegesebb alkatrészére és ez a tarifa. Hiszen egy ország gazdasági politikájának anyagi tartalma tulajdonképen a tarifa és az azon alapuló, annak idejében megkötendő szerződések. A vámszövetségi törvény az a nagy elvi keret, a melyben a közösség folyományát képező egyes elvek és ügyek szabályoztatnak; de a vámpolitikának ugyszólván savát, a vámpolitikának hatása szempontjából igazi lényegét, a vámtarifa dönti el. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Nem kell mondanom, hogy a tárgyalások során a vámtarifa képezte a feladatok legnehezebbikét, mig végre sikerült ezt a kérdést is tisztázni. A mostani európai vámpolitikának a hatása alatt áll minden állam, ma minden állam a védelemnek egy hatványozott módszeréhez folyamodik, hogy nemzeti munkáját és termelését a maga számára biztositsa. És még hatványozza ezt a nehézséget az is, hogy a végén is még csak általános körvonalakban áll előttünk, hogy mi sorsa lesz azoknak a tárgyalásoknak, melyeket a külföldi államokkal megindítandók leszünk, és a végén nem jegeczesedett ki még véglegesen a többi államnak sem a vámpolitikája, mert hiszen ma még mind az előkészités stádiumában van, — legmesszebb van Németország. Pedig e nélkül is elég nehéz a feladat, mert kétségtelen, hogy bár mi ketten, Ausztria és Magyarország, sok irányban a gazdasági életben kiegészitőleg állunk egymással szemben, nem lehet tagadni, hogy azért igen sok érdekeltérés és itt-ott érdekellentét is mutatkozik.

Ezért, ha már magában egy államnak saját gazdasági szervezetében nem könnyü a különböző gazdasági ágazatok és érdekek kiegyenlitése és összhangba hozatala, annál nehezebb ez, mikor a két államterület érdekeinek kiegyenlitését közös vámterület keretében kell elérni. Én azt hiszem és azt hiszi a kormány, hogy a munka, a melyet mi legközelebb elő fogunk terjeszteni, bizonyságot fog tenni arról, hogy mindkét kormány becsületesen, nagy odaadással és egymás iránti méltányos tekintettel — és csak ugy lehetséges — igyekezett az egymástól eltérő, egymást nem mindig fedő . . .

Krasznay Ferencz: Kizáró!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . érdekeket a vámközösség keretén belül lehetőleg összhangba hozni. Az elv, melyet elénk állit a helyzet és az 1899-iki törvény, az volt, hogy olyan uj vámtarifával kell felcserélni a régit, melyben a mezőgazdasági érdekek, az ipari érdekek és a két államnak érdekei egymással lehetőleg összhangba hozassanak, hogy ép ugy védelemben részesüljön a mezőgazdaság, a mint védelemben részesüljön az ipar. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ez volt a feladat.

Már most megállapitani ennek a védelemnek a mértékét minden iparágra, minden termelési és gazdasági ágra nem könnyü feladat, mert hiszen a fogyasztást és a fogyasztó érdekeit is szem előtt kellett tartani és nemcsak a magyar fogyasztóterület érdekeit szembeállitva az osztrák ipari termeléssel, hanem a magunk fogyasztóit is a magunk termelőivel. A közös vámterület előnyeiben és következéseiben nem szabad csak egyik államnak részesülni, mindkettőnek egyaránt van joga ehhez. Egyet ezen feladat megoldásánál felejteni nem volt szabad és ez az, hogy ha mi a vámterület közössége által Ausztriának és Ausztria iparának biztositjuk magas vámokkal a fogyasztási piaczot, nekünk jogunk van követelni, hogy a magunk termelése számára egyenértékü vámokkal biztositsuk az osztrák piaczot... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Általános drágulás; ez öli meg az egészet! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . nehogy bekövetkezzék az, hogy a külföldnek védő, ugyszólván expulziv vámpolitikájával kiszorulván a külföldről az a termény, a mely nekünk versenytársunk, bejőjjön ide és versenyezzen itt azzal a mi termelésünkkel, a mely drágábban és mostohább viszonyok között dolgozik. Ezt az elvet kellett tehát érvényesiteni. És pedig ugy a mezőgazdaságra, mint az iparra. Első sorban az eddig elhanyagolt mezőgazdasági vámvédelemre. Ha a Nyugat elzárkózik előlünk, lehetetlen, hogy mi ne védjük magunkat azon tengerentúli és nem tengerentúli államok ellen, a melyek bennünket különben, ha meg nem védjük határainkat e tekintetben, elözönlenének és lefoglalnák a két állam piaczait, a melyeket első sorban saját termelése számára kell biztositani és a mi termelésünket nemcsak megkárositanák, hanem veszélyes helyzetbe hoznák. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

A mi a mezőgazdaságot illeti, *(Halljuk! Halljuk!)* a mezőgazdasági vámok felállitásánál igyekeztünk a mezőgazdaság számára mindazt a védelmet biztositani, a mi ezen szempontoknál és az adott európai helyzetnél fogva feltétlenül szükségesnek mutatkozik. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Másfelől az iparvámok megállapitásánál, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* hogy ha a közös vámterületen...

Krasznay Ferencz: Ausztriának monopóliumot adni! *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Egy hang: Természetes! Az a kiadott jelszó! Zaj. Elnök csenget.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . ha a közös vámterületen a mi mezőgazdasági érdekeink biztositására a közös autonom vámtarifával megkapjuk a kellő védelmet, lehetetlen volt elzárkoznunk az elől, hogy miután a külföld nemcsak agrár-vámokat hoz be, hanem nagy iparvámokat is, az ipartermelést is kellő védelemben kell részesiteni, — a ki Németország tarifáját ismeri, az be fogja ismerni, hogy ott jelentékeny nagy iparvámemelések vannak, a svájczi ipart ugyanigy védik s az készül más országokban is — miután tehát a külföldi ipar nagy vámokkal védve, a külföldi behozatalt kiszoritva, otthon az eddiginél nagyobb nyereségre tesz szert, olcsóbban dobhatja áruczikkeit oda, a hol értékesiteni akarja, — hiszen kell is neki, mert a termelés fokozásával otthon nem értékesitheti, — nem tagadható, hogy teljes a jogosultság arra vonatkozólag is, hogy viszont az osztrák ipart védelem nélkül ne hagyjuk azon ágazataiban, a melyekben védelemre szorul. *(Nyugtalanság a baloldalon.)* Igyekeztünk itt is — majd a tarifa tanulmányozása meg fogja győzni a. t. képviselő urakat — két szempontot szem előtt tartani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is, hogy ne menjünk túl, a mennyire lehet, a paritáson, a mely más államok ipari védvám-politikájában van megállapitva és szem előtt kell tartanunk másodszor, hogy egy bizonyos marge legyen meg a külföldi tárgyalásoknál, a melynek azután nemcsak az osztrák ipar, hanem a magyar mezőgazdasági érdekek is hasznát fogják venni és kell, hogy hasznát vegyék. Figyelemmel voltunk továbbá arra, hogy oly áruczikkek, a melyek a tömeges fogyasztásnak czikkei, tehát a nagy fogyasztó közönségnek szükségletei, a melyek csekélyebb értéküek és a melyek a szegény embernek a használati czikkei, vagy épen semmi vagy csekélyebb vámemelésben részesüljenek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És az ipari vámemeléseknek sulya leginkább azokra a czikkekre essék, a melyek értékesebbek, a melyek már a vagyonosabb osztályok konzumpcióját képezik, *(Helyeslés jobbfelől.)* a melyek luxusczikkek, vagy oly speczialitások, a melyeknek védelme jogosult. Ha védjük a magyar gazdát, nem tagadhatjuk meg a szükségesnek mutatkozó védelmet az osztrák iparostól. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

És mindezek mellett figyelemmel voltunk arra is, hogy az iparvámok tételeinek megállapitásánál tekintet legyen arra is, hogy a mi iparunk érdekei is ki legyenek elégitve, és azon tételeknél, a hol a mi iparunk érdekelve van, szintén igyekeztünk a védelmet biztositani, mint azon tételeknél, a melyeknél az osztrák ipari érdekek léptek előtérbe. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ezek azok az általános elvek, a melyeken a tarifa nyugszik.

Egyet kell még megjegyeznem és ez az, hogy a tarifa, melyet előterjesztünk, autonom vámtarifa lesz; ennek a czélja az, hogy tárgyalási alapul szolgáljon, ennek természete az, hogy az egy védvonal és egy fegyver legyen azon esetben, ha a szerződések, a melyekre törekszünk, nem jönnek létre.

Krasznay Ferencz: Ez mind teoria!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez nem teoria, hanem ez tény. A német autonom vámtarifa is csak akkor lép életbe, hogy ha szerződés nem

jön létre, ha pedig szerződés létrejön, akkor az csak annak a szerződésnek bázisa és igen sok részében átalakul. Ez tehát nem teoria, hanem elvitázhatatlan tény. Hiszen minden szerződés igy jött eddig létre, a szerződéses tarifatételek mindig alacsonyabbak, mint az autonom tarifatételek. És azért annak megitélésénél arra kérem a házat, ne méltóztassek elfelejteni annak ezt a természetét, mert az a szerződések tárgyalására alap, segédeszköz, a mely a szerződést előmozditja, és ha kell, visszavonulási vonal és védelmi fegyver. Az autonom tarifa nem végleges tarifa azon esetben, ha a szerződések létesülnek, a mikre törekszünk, kivéve azon részeit, a hol a megkötöttség, illetőleg a minimális tarifák elve ki van mondva.

Már most, hogy egy általános képét adjam annak, hogy ezek az elvek milyen módon lettek alkalmazva ebben a tarifában, itt nem állhatok meg, mert különben ez a kép nem lenne teljes és még vázlatnak sem lenne tiszta. És azért ki kell azt egészitenem azzal, hogy ugy a mezőgazdasági, mint az iparı vámoknak egynémelyikére, vagy többjére is ma már felkérjem a t. képviselőház figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mezőgazdasági vámokban legnagyobb szerepet játszik a mezőgazdasági terményeknél természetesen a gabonafélék nagy csoportja. A gabonafélékre a német vámtarifa oly nagy vámemeléssel velte megvédelmezendőnek a német mezőgazdasági termelést, hogy ennek hatása alól nem lehetett elzárkózni és ennek következéseit le kellett vonni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* azért ezek a tételek nagyjában hozzásimulnak azokhoz, a mik a német vámtarifába vannak foglalva. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Igy a buzára meg lett állapitva a mai 3·57 korona helyett 7 és fél korona, a rozsra 3 korona 57 fillér helyett 7 korona, az árpára 1·79 korona helyett 4 korona, a zabra 1·79 korona helyett 6 korona, a tengerire 1·19 korona helyébe lép 4 korona; a babra, borsóra, lencsére 2·38 korona helyett 4·50 korona, liszt- és egyéb őrleményekre 8 korona 93 fillér helyett 15 korona. Ez vonatkozik a gabnafélékre. Ezekre vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy ismét Németország példája és az a hatás, a melyet az gyakorol az európai vámpolitikára, arra inditott bennünket, hogy azon czélból, hogy a vámtarifa — a mely, mint az előbb kifejtettem, a szerződéses vámpolitikának bázisát fogja képezni — már magában véve garanciákat tartalmazzon arra nézve, hogy egy bizonyos összegben ezen vámtételek fentartattak és semmi körülmények között nem fognak az alá leszállittathatni, felvegyük a minimális vámok rendszerét. Az összes gabonafélékre minimális vámtételeink lesznek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És pedig: a buzának, a melynek $7\frac{1}{2}$ korona az autonom vámtarifális tétele, a minimális tétele 6 korona 30 fillér lesz; a rozsnak, a melynek tarifális tétele 7 korona, minimális tétele lesz 5 korona 80 fillér; az árpának, a melynek 4 korona az autonom tarifális tétele, minimális tétele lesz 2 korona 80 fillér; a zabnak, a melynek a minimális tarifatétele 6 korona, minimális tétele 4 korona 80 fillér; és a tengerinek, a melynek 4 korona a tarifális tétele, a minimális tétele 2 korona 80 fillér lesz.

Ezen minimális tételek mégis csak bizonyságul szolgálnak arra... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát a lisztre?)* A liszt nem jön külföldről be, erre semmi szükség nincsen. Mondom, ezen minimális tételek és azoknak ezen összegben való megállapitása mégis csak bizonyságot tehetnek arról, hogy az ország ez idő szerinti legnagyobb gazdasági érdekeire a legnagyobb sulyt helyeztük *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és az európai vámpolitika következéseit levontuk mezőgazdaságunk érdekében és annak teljes biztositására e részben oly mértékben, a mint azokat a helyzettel szemben levonni kellett. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És ez a tény maga, gondolom, indokolja, hogy a vámközösség elvének alapján viszont lehetetlen volt elzárkóznunk attól, hogy másfelől védelmet adjunk azon osztrák iparnak is, a mely ezen minimális tételek folytán méltán kérhet tekintetbevételt. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk az ipari vámokat!)*

Áttérve a többi terményre, a friss szőlőre, mint egy nagy gazdasági terményczikkre nézve, meg van állapitva az eddigi 23 korona helyett — ez mind métermázsánkint van értve — 40 korona; a dióra, mogyoróra 11 korona 90 fillér helyett 20 korona; a finom csemegegyümölcsre nézve, mely eddig vámmentes volt, meg van állapitva 20 korona; a szilvára, aszalva, a melyre 11 korona 90 fillér volt a vám, a vámtétel felemeltetett 14 koronára.

Ezek mind olyan tárgyak, a melyek a gazdát és a kisgazdát és a kisembert is védik, igy hát azt gondolom, arra számithatnak, hogy ebben a házban ezek a vámtételek rokonszenvvel fogadtatnak.

A heremagra, hogy a külfölddel a versenyt kiállja, 1 korona 19 fillér helyett 10 korona a vámtétel; másféle magoknál 30 korona, fümagnál 1 korona 19 fillér helyett 30 korona. Ezek azok a gazdasági termények, a melyek a mainál jelentékenyebben magasabb vámokkal lesznek védve. *(Helyeslés.)*

És most áttérek a mezőgazdasági érdekcsoportoknak egy másik ágazatára, *(Halljuk! Halljuk!)* az állatokra. Az állatok vámja a következő: Eddig az ökörnél 35, bikánál 9, tehénnél 7, növendékmarhánál 7 korona volt a vámtétel. A 35 koronás tétel fel lett emelve 60 koronára, a bikánál a 9 korona 30 koronára, a tehénnél a 7 korona 30 koronára, és a növendékmarhánál a 7 korona 18 koronára. *(Helyeslések a jobboldalon.)* A borjunál az eddigi 3 és

fél korona helyett 5 korona a vámtétel, a juhnál és kecskénél 1 korona helyett 2 és fél korona. A sertés, a mely egyik legfontosabb részét képezi a tarifának, három kategoriával szerepel a tarifában. 10—20 kilóig, darabszámra, eddig volt a vámtétel 7 korona 14 fillér, ezután lesz 12 korona, 120 kilón felül eddig volt 7 korona 14 fillér, ezután lesz 22 korona. A lónál 23 korona helyett 100 korona; két évnél idősebb lónál 23 korona helyett 50 korona. A szárnyas állatok, a melyek eddig vámmentesek voltak — megint a kisember védelmére — fognak mázsánkint élőállapotban 8 koronát fizetni, leölve pedig 14 korona helyett 25 koronát.

Tojás $3^1/_2$ korona helyett 8 korona, méz 14 korona 29 fillér helyett 28 korona, természetes vaj 23 korona helyett 35 korona, disznózsir 38 korona helyett 45 korona, mesterséges vaj 23 korona helyett 35 korona, bor hordóban 47 korona helyett 60 korona, bor palaczkokban 47 korona helyett 75 korona, hus frissen, épugy, mint az állatok vámjánál 14 korona helyett 30 korona, sajt 47 korona helyett 60 korona, másféle sajt 47 korona 62 fillér helyett 50 korona; kénkovand, őstermelésünknek egy fontos, bizonyos vidékeinkre nézve különösen fontos czikke, a spanyol és japáni olcsó termény ellen igényel védelmet. Ez a czikk talán inkább az ipari vámok közé tartoznék, de itt említem fel. Eddig vámmentes volt, most 30 filléres vám alá vétetik, a mi nem kicsi, mert hisz ennek a czikknek az értéke nagyon csekély. Tölgy- és fenyőkéreg, a mely eddig vámmentes volt, az erdészeti érdekek védelme szempontjából 60 fillérrel fog mázsánkint vámoltatni; aszfalt, Biharban található hazai termény, a mely eddig hasonlóképen vámmentes volt, ezentúl 30 fillér vámvédelemben fog részesülni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát a gyapju?)*

Áttérek azokra az ipari czikkekre, a melyekről az előbb szóltam és a melyeknél elsősorban, de ugy érzem, egész helyes és legitim módon, az osztrák érdekek vannak védve. Igazolva van ez azért, mert mezőgazdasági érdekeinknek egész csoportja olyan jelentékeny és hatályos védelemben fog részesülni, hogy teljesen igazságos és méltányos, ha a szükség mérvében az ipari termelés is oltalomban részesül a külföldi verseny ellen. Ezeket az ipari vámokat csak inkább jellemezni kivánom. *(Halljuk! Halljuk!)* A vámtarifa-tételeket nem sorolom fel, mert hisz ez a tervezet 1440 tételből áll és akkor ezt az egész tervezetet kellene a maga összességében megvilágitani és elemezni. A tarifatervezet igen rövid idő mulva előterjesztetik, akkor bő alkalma lesz mindenkinek a tételekről is meggyőződést szerezni. De felemlitem azon csoportokat és a csoportokban azokat a czikkeket, a melyekre vonatkozólag nagyobb, néhol jelentékeny, de a szükséget sehol meg nem haladó vámemelés történt. *(Halljuk! Halljuk!)*

A pamutfonalak uj fokozatai által történt ebben a czikkben bizonyos emelés, még pedig a finomabb és a legfinomabb fokozatokban. A közönséges pamutszövetek, a melyek a nagy fogyasztás tömegét képezik és a kisembert érdeklik, nagyon csekély, csak 5 koronás vámemelésben részesültek; ezek a közönséges sürü pamutszövetek. A finom pamutszövetek, a fehéritettek, stb. részesültek 10 korona vámemelésben. Ezek már értékesebb czikkek lévén, körülbelül 10 koronát elbirnak. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Az osztrák ipar javára!)* Nagyobb emelés van azoknál a czikkeknél, a melyek értékben magasabban állanak és inkább magasabb rendü és luxus-czikkeket képeznek; igy a pamutbársony, tüllök, mustrások, függönycsipkék. A középminőségü gyapjuszövetekre vonatkozólag van egy vámemelés, ha jól emlékszem, — nincsen itt a szám — 190-ről 200 koronára, azonban az alsóbb fokozatu, tehát a legdurvább, a legegyszerübb és legolcsóbb szövetek a fokozatoknak és a skálának uj beosztása folytán szenvednek ugyan némi eltolást a tarifában, de ez nem jelentékeny. Maga a tarifatétel azonban közönséges posztónál emelve nem lett, az megmaradt a mostani 119, illetőleg 120 koronán. A mintázott selyemszövetek és a selyemszalagok vámemelésben részesültek. Borjubőr, a mi azonban nekünk sem rossz, bőrczipők és kesztyük, nyerges- és szijáruk, bőrkeztyük és másféle bőráruk a vámtarifában már jelentékeny emelésben részesültek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mennyivel?)*

Felemelt vámok a papirosiparra nézve csak a fényüzési papeteriánál vannak, a többinél nincsenek. A kaucsukáruknál, áruk kemény kaucsukból, azután kaucsukból készült czipőknél és gyermekjátékszereknél lesz emelkedés. A faipar nagyobb védelemben részesül: a faáruknál, közönséges fából és finomabb fából való áruk és esztergályos faragványok. A vasipar fokozottabb védelmet kapott a vasszerkezeteknél, drótáruknál, pléháruknál, reszelőknél, lakatos- és más késmüves-áruknál.

A gépipar fokozottabb védelme kifejezésre jut: a gőzmozdonyoknál, a lokomobiloknál, a mezőgazdasági gépeknél, a textil- és dinamogépeknél. A mezőgazdasági és dinamogépek vámjának emelése a mi iparunknak is előnyére fog szolgálni.

A fémipar nagyobb védelmet nyer a diszmüáruknál fémekből, czink-áruknál, áruknál rézöntvényekből és czinkből, — ilyen gyárunk nekünk is van Pozsonyban — aranymunkánál, szinházi látcsöveknél és a vegyi-ipar különböző nemeinél.

Ezek azok az iparok, a melyek a vámtarifában az előbb emlitett elveknél fogva hatványozottabb vámvédelmet kaptak.

A mint mondtam, a külföldi konkurrenczia oly természetü és oly nagy, hogy a vámvédelem ezen a téren jogosult és a mellett, hogy a

tárgyalásoknak egy marge-ot kellett adni és azzal szemben, hogy a mi mezőgazdasági terményeink oly jelentékeny vámvédelemben részesültek, egészen természetesnek *(Felkiáltások balfelől: Természetes!)* tünhetik csak fel, hogy viszont az osztrák iparnak hasonló érdekeit szintén számba vettük. *(Nagy zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Az ipari vámoknál van több jelentékeny csoport, a mely semmi vámemelésben nem részesült és ezek között igen sok olyan czikk, mely valóban a kisember fogyasztását képezi, szóval a nagy, tömeges fogyasztást, a melyben mi vagyunk Ausztriának a vevői. A közönséges pamut-áruk, a simák, nyers állapotban, festve, nem estek emelés alá; fehéritve csekély mérvben, a mustrások nyers állapotban kis emelésben, fehéritve, festve szintén nem lettek emelve, vagy csak nagyon csekély kikerekitéssel — egy-két koronával. Juttaszövetáruknál nyers állapotban nem történt emelés. Ezenkivül nem történt emelés a következőknél: külön meg nem nevezett gyapjuáruknál, mint előbb is mondtam, a legalacsonyabb kategoriában, vagyis a legolcsóbb és legdurvább ezen áruknál nincs emelés, a sulyban van némi eltolás; *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mennyi?)* ma 119, lesz 120 a vám; nap- és esernyőknél egyéb szövetekből, a melyek t. i. nem selyemből vannak, külön meg nem nevezett ruházatoknál, fehérneműeknél stb., az eddigi vámpótlékot megtartottuk és igy minden módositás nélkül jött az eddigi vámtarifa az uj vámtarifába. Papiros-tapéta, közönséges öblös üveg a maga természetes szinében és fehér szinben, porczellán, másféle és fehér, gőzekék, tinta, nem lettek felemelve, mint olyan czikkek, a melyek elsőrendü szükségletet képeznek és a hol az emelés a fogyasztást igen érzékenyen sujtotta volna.

Az ipari védelem, a melynél mi is érdekelve vagyunk és pedig nem is oly kis, jelentéktelen mérvben, hazai iparunk által, a mely kérte és követelte a vám emelését, a következő csoportok emlithetők fel, a hol vámemelés történt, ilyenek: a cognac, a pezsgőbor, tésztanemü, hus elkészitve, huskolbász, főzelék, konzervek, kötelek, alattságok kenderből, tarka papir, sima és rajzosra préselt, marha- és lóbőr talpbőrszerüen kidolgozva — ennek a mi bőriparunkra is hatása volt — hátdarabokban növényi anyaggal és ásványi anyaggal cserezve; azután emeltetett a borjubőr, a cserzett juhbőr, hajtószijak növényi anyaggal cserzett bőrből és irhává kikészitett vagy ásványi anyagokkal cserzett bőrből, vasszerkezetek, drótáruk, sinmegerősitő eszközök, gőzkazánok vasból, gőzmozdonyok és lokomobilok, külön meg nem nevezett gépek, dinamogépek és elektromotorok, stb.

Ezzel, t. képviselőház, gondolom, habár a tarifát kézbe kell venni, és tömkelegén keresztül gondos megvizsgálás és tanulmányozás után lehet csak róla alapos meggyőződést szerezni, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* azt hiszem, mégis képét adtam annak, . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A nyers gyapjuval mi történt? Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Szalay László: Talán aranygyapjas akar lenni? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . képét adtam annak, hogy mik azok az őstermelési czikkek, a melyeknek védelmét *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)* elsősorban magyar mezőgazdasági érdekből — bár az osztrák mezőgazdaságnak is hasznára fog válni — követeltük, elég magas vámemeléssel, és mik azok az ipari czikkek, a melyeket igenis a méltányosság és viszonosság elve alapján konczedáltunk az osztrák iparnak, részben a magunk iparának is.

Ez még nem jelenti azt, hogy ezzel az autonom vámtarifával le van zárva a mi vámpolitikánk és hogy ez lesz kizárólagosan alkalmazva. Döntő faktor igen, de most is azon álláspontón állok, mint mindig, hogy arra kell törekedni, hogy szerződéses vámpolitikánk fentartásával hozzunk be stabilitást, állandóságot és biztosságot a mi gazdasági viszonylatainkba a külfölddel. Komolyan erre kell törekedni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Mert hiszen egy autonom vámtarifa, akármilyen kitünő az, ha szerződés nincs, mint védelmi, mint retorzionális eszköz jó, de háborut jelent és igy jelenti az ingatagságát, bizonytalanságát a viszonyoknak, a mi sem nekünk, sem azoknak, a kikkel esetleg ebbe keveredénk, nem használ, de csak gyengit és károsit. El kell kerülni, hacsak el lehet kerülni. Én tehát a szerződési politikának vagyok hive, annak az alapján állok. Remélem, a külföldi államok is ebben fogják érdeküket látni, mert az övék olyannyira, mint a mienk. Minden egyes szerződés fogja azután a végleges vámokat megállapitani.

Az autonom vámtarifára ki kell még emelnem, hogy amig az eddigi tarifa hatályának határideje nem volt meghatározva, az tovább folyt, mig egyetértéssel a két állam részéről nem módosittatik: ez a tarifa, amely ezen egyezménynek kiegészitő része, a vámszövetség határidejére, tiz évre van kötve.

Át kell térnem most egypár olyan tárgyra, a melyek ennek az előleges egyezkedésnek lényeges tartalmát képezik, s a melyekre vonatkozólag igen nehéz és hosszas tárgyalások után odajutottunk, hogy a megoldás létesült és, gondolom, olyan alapon, a mely ezekben a kérdésekben mindkét félre nézve csak előnyöket tartalmaz.

Krasznay Ferencz: Halljuk a készfizetéseket!

Széll Kálmán miniszterelnök: Egy jelentékeny és nagy kérdést képezett az állatforgalom ügye. *(Halljuk! Halljuk!)* A mint méltóztatik tudni, a vámszövetségnek 21. §-a az állatforgalom szabadságát állitja fel és határozmányokat tartalmaz, a melyeknek alapján ez az

állatforgalom egyezmények utján és részletes szabályzatok utján lépett életbe és biztosittatik mindkét állam számára. A vám- és kereskedelmi szövetségnek 21. §-a érintetlenül tartatik fenn, sőt a maguk lényegében azon megállapodások is, a melyek ezen törvény értelmében a két kormány között annak idején történtek, és a háznak be lettek mutatva. Négy évi tapasztalat azonban azt bizonyitotta, hogy ezek a megállapodások egy bizonyos kiegészitést igényelnek a sertésforgalomra elveiknek teljesen sértetlen fentartása mellett. Ki kell emelnem először is, hogy a szarvasmarha szabad forgalmára vonatkozó egyezmény teljesen változatlanul tartatik fenn. Csak a sertéseket illetőleg történik kiegészitő módositás. Első sorban a sertésvész uralgásának idejére, kizárólag csak a sertésforgalomra szoritkozva és a sertésvész behurczolásának lehető meggátlása czéljából két különböztetést kellett tenni a sertésekre nézve. Az uj megállapodásban t. i. meg van egymástól különböztetve a tenyész- és a sovány-sertés a levágásra szánt sertéstől. A tenyészsertések, a melyek darabonkint szedetnek össze és a melyek, ha egyik állam területéről a másikra hozatnak és a sertésvész elhurczolását igen könnyen előidézik, mert a szabad forgalom tárgyai, hogy a sertésvésznek elhurczolása meg legyen akadályozva az illető kormány, tehát a magyar kormány és az osztrák kormány kizárólagos, a maguk autonomiájának körében teljesitett 35 napi ellenőrzése után bocsáttatnak szabad forgalomba egyik államból a másikba. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ez borzasztó! Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Ez mindkét félre nézve szükséges, mert lehetetlen szemet hunyni az előtt, hogy az ilyen u. n. szedett sovány sertések, a melyek száz helyről is szedetnek össze, és nem levágásra, de továbbtartásra mennek, szabad forgalomban ellenőrzés nélkül bocsáttassanak be. Ezek nagyon alkalmasak arra, hogy a sertésvészt százfelé elhurczolják. E miatt csak bajunk lehetne a külfölddel is az állategészségügyi kérdésekben. *(Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Halljuk! Hallsuk! jobbfelől.)* Tessék bevárni a továbbit, hiszen nem lehet itéletet mondani, ha csak az egyik részét halljuk a dolognak, majd ha meghallják, miről van szó, máskép itélnek. *(Élénk helyeslés jobbról. Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassanak a másikat is meghallgatni.

Ennek ellenében ki van mondva, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a levágásra szánt sertés, tehát a hizott sertés — és itt van nekünk nagy érdekünk, mert nem is az a mi érdekünk és egyik nyerstermelő országnak sem az az érdeke, hogy sovány sertés menjen ki, hanem az, hogy hizott állapotban menjen ki — vészmentes területekről szabadon megy ki bárhová. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Eddig is igy volt!

Széll Kálmán miniszterelnök: De mert ebben semmi sincs, továbbmenőleg az van stipulálva, nem benső kezelési megállapodásként, de nyilt, a parlament előtt fekvő, a kiegyezés kiegészitő részét képező egyezményben, hogy azoknak a községeknek is, a melyek fertőzve vannak, egyes udvaraiból, ha ezek maguk vészmentesek, minden előzetes és külön engedelem nélkül, szabadon megy ki a hizott sertés *(Élénk helyeslés és tetszés a jobboldalon.)* vágóhidakra és fogyasztási piaczokra. Pedig ezek a vágó sertések csakis oda mennek és oda valók. És a magyar földmivelésügyi miniszter és az osztrák belügyminiszter között, a ki ez ügyeket a maga resszortjában kezeli, egyezményileg 270—280 ilyen vágóhid és fogyasztási piacz van kijelölve Ausztriában, a hová hizott sertés még fertőzött községből is kimehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Tehát nem kell engedélyt kérni. Engedély mellett pedig még fertőzött udvarból vagy fertőzött szállásból is kimehetnek a hizott sertések. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Különben hiszen ez az utóbbi alig fordul elő. A sertésforgalom lebonyolitásának ez a módja mindkét fél jogos érdekeit teljesen kielégiti. Ausztriának garanczikat adunk arra nézve, — s ezt megkövetelheti tőlünk, mert hiszen a szomszéd községtől vagy vármegyétől is megkövetelem, — hogy a sovány sertéseknek ellenőrzés nélküli, továbbá szabad forgalomba való bevitele által ott minduntalan sertésvész elő ne álljon, viszont nekünk Ausztria garanczikat ad arra nézve, a mi nekünk nagy érdekünk, t. i. hogy sertéseink minden előzetes, külön engedély nélkül még a fertőzött községből is 260—280 vágóhidra és fogyasztási piaczra mehessenek. Olyan megoldás ez, melynél valóban latolva van mindkét állam érdeke, melynél mindkét államra nézve — és ez a helyes — abban a vonatkozásban, a mely rá nézve fontos, a megoldás előnyös, mert ez most világos, nyilt, a parlament elé terjesztendő egyezségbe lett foglalva. Szerencsés megoldása a kérdésnek. Mindkét államra nagy előny háramlik abban a tekintetben, a mely ott számba jön. Ausztriában számba jön az, hogy be ne hurczoltassék a sovány sertések által a vész, nálunk számba jön az, hogy a hizott sertések akadálytalanul kivitethessenek. *(Élénk helyeslés jobbról.)*

A ki tehát ezt elfogulatlanul birálja, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* az kénytelen lesz beismerni, hogy ebben nemcsak hogy semmi érdeksérelem sincs az egyik félre nézve sem, hanem hogy sikerült komoly tárgyalás és a kérdésnek komoly megvizsgálása után oda jutni, hogy mind a két félnek proeminens érdeke a maga teljességében biztositva legyen. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hogy ez mennyire igy van, t. képviselőház, azt csak egypár számadattal akarom illusztrálni; pár számadattal kivánom bizonyitani, hogy mennyire érdekünk az, hogy hizott sertéseinknek minden engedelem nélküli, szabad kivitelét biztositsuk.

Minő arányban áll egymáshoz, t. ház, a sovány sertéseknek Magyarországból Ausztriába való kivitele és a hizott sertéseknek oda való kivitele az utolsó három esztendőben? *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* 1899-ben 79·519 darab, vagy mondjuk kerekszámban: 80.000 darab sovány sertés ment ki Ausztriába $6^1/_2$ millió korona értékben; 1900-ban 127.399 darab ment ki 5,600.000 K értékben; 1901-ben kiment 181.000 darab körülbelül 8 millió K értékben. Ezzel szemben hizott sertés 1899-ben 311.000 darab vitetett ki 43,000.000 K értékben; 1900-ban kiment 355.000 darab 53,000.000 korona értékben és 1901-ben 437.000 hizott sertés vitetett ki körülbelül 60,000.000 K értékben. Mig tehát a tőlünk Ausztriába kivitt sovány sertések értéke 6 és 8 millió korona között mozog, addig az Ausztriába kivitt hizott sertéseink értéke 50—60 millió korona közt ingadozik. Ez tehát talán mégis csak evidens módon bizonyitja azt, hogy Magyarországra nézve a hizott sertések kivitelének biztositása, illetőleg a teljesen szabad forgalomnak e tekintetben való biztositása a legnagyobb fontossággal bir *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és ez a fontos előny ebben az egyezményben, a mellett, hogy az osztrákok érdekeit a sovány sertések tekintetében szem előtt tartottuk és kielégitettük, a legteljesebb mértékben és nyilt, világos egyezségben biztositva van. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon. Egy hang a szélsőbaloldalról: Drágán fogjuk mi azt megfizetni! Mozgás jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)*

Nekem itt most arról kell beszámolnom, t. ház, *(Halljuk! Halljuk!)* és Krasznay t. képviselőtársam a maga igazságérzetében talán el fogja fogadni azon álláspontom jogosultságát, hogy én most arról tartozom beszámolni: történt-e a létező és ma érvényben álló egyezségnek olyan módositása, a mely Magyarország kárával jár, vagy a mi érdekeink sértését tartalmazza? *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: A maga összességében sérti az egyezség az érdekeinket!

Pichler Győző: Disznó szerencse! *(Mozgás és zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: At kell térnem ezek után, t. ház, egy másik nagyon fontos tárgyra, a mely egyezkedéseinknek egyik tárgyát és a kiegyezésnek egyik alkotó részét teszi. *(Halljuk! Halljuk!)*

1870-ben és 1873-ban alkottattak törvények, a melyek bizonyos, a két államot érdeklő egyenes adózási viszonyokat szabályoztak. Ezek a törvények részint a mai viszonyoknak már nem felelnek meg, részint egyes kitételeikben annyira homályosak, hogy azokra vonatkozólag egy ujabb egyezmény kötése feltétlenül szükségessé vált. Igy a duna-gőzhajózási vállalatokat illetőleg megállapodás történt arra nézve, hogy minden vállalat, ugy az Osztrák Gőzhajózási Társulat, mint a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Társulat és bármely más még alakulandó társulat azon állam kincstárába fizeti adóját, a melynek területén üzletét folytatja. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Csak azután kartellre ne lépjenek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Mindegyik a maga üzlete után fizeti adóját a kincstárnak, teljesen a paritás alapján. Ezeken kivül szabályozva lett egypár kisebb jelentőségü kérdés, a mely ide vonatkozik. Az egyik az, hogy azok a szolgálati illetmények és nyugdijak, a melyeket állami, országos, megyei, községi pénztárak fizetnek, azon állam javára számolandók el, a hol a kifizetés történt. Ezzel el van érve, hogy azok a nyugdijasok, — a mi nyugdijasaink — a kik Ausztriában tartózkodnak, azért a nyugdij utáni adóikat itt fogják fizetni, természetes, hogy a külföldi közös organumoknak a maguk fizetése utáni adója, ugy, mint eddig, a quóta szerint fog elszámoltatni, valamint hogy az ő Felsége személye körüli miniszteriumnál alkalmazott tisztviselők adója tisztán és kizárólag a magyar kincstárt illeti.

Azonkivül kimondatott ezen egyezményben az, hogy a magyar tőke-kamat és járadékadó, valamint az osztrák járadékadó és személyi jövedelmi adó fizetése alól felmentetnek azok, kik az egyik államban mint annak polgárai jövedelmet huznak a másik állam területén, habár alkalmazva vannak állandóan akár az államnál, akár az udvarnál. Ezzel el van érve, hogy a mi honpolgáraink, a kik a másik államban laknak, kétszeres adó alá vonatni nem fognak.

Van még ennek a megállapodásnak ezeknél fontosabb része, a mely, a mint gondolom, szintén igazságosan és méltányosan van elintézve a két félre nézve. Az 1870. évi törvényczikk azt mondja, hogy azon üzletek után, a melyek raktárakkal birnak és üzletük kiterjed mindkét állam területére, ott kell fizetni az adót, a hol az az üzlet folyik, a hol az a raktár van. De a kifejezések nagyon homályosak, félremagyarázásokra vezetnek az alkalmazásnál; nem tudtak eligazodni az organumok és igy történt, hogy a mi malmaink, a melyek Ausztriában raktárakat állitottak fel, adó alá vonattak, valamint az osztrák gyárosoknak itteni raktáraira olyan adókivetés és eljárás indittatott meg, mely az ő kétszeres megadóztatásuk jellegével birt. Ezen kétszeres megadóztatás kisérlete ellen a budapesti kereskedelmi kamara már előzőleg, a mint a szándékot észrevette, feliratot is intézett a kormányhoz, a kivetés azon az alapon, mint a hogy megkezdetett és megkiséreltetett, fentartható a maga egészében nem is lett volna.

Csak közbevetőleg jegyzem meg, hogy a lapok közöltek erre nézve igen nagy összegeket és Kossuth Ferencz t. barátom is egy ilyen összeget emlitett fel a multkor, gondolom, valami

három millió koronát. A pénzügyminiszter ur felvilágositása szerint a tervbe vett kivetések egypár százezer koronát tettek volna pro anno, és annak is igen nagy része, reklamációk utján leiratott volna, és igen kérdéses, hogy mennyit tettek volna valóban ki. Ezt is rendezni kellett és pedig mindkét állam érdekében, mert mi sem tűrhettük, hogy a mi malmaink raktárait megadóztatták odaát, valamint az osztrák gyárosok sem tűrhették a kétszeres megadóztatást nálunk. Ennek következtében elvül állapittatott meg a következő: *(Halljuk! Halljuk!)*

Minden részvénytársaságra, bankra, biztositótársaságra, gyári vállalatra nézve kimondatott, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a melyik az üzletét a két állam területére terjeszti ki, a mennyiben üzleti telepet állit fel a másik állam területén, ezen üzlettelepe után adót tartozik fizetni. Ha ilyen üzlettelepe nincs: akkor nem fizet adót. Az üzlettelepnek pedig a karakterisztikonja az, hogy ha irodát tart, saját irodát, saját alkalmazottakat tart, vagy pedig saját alkalmazottai által vezetett raktárt állit fel, akkor tartozik adót fizetni. A mennyiben azonban ezt nem cselekszi, hanem egyszerüen más kereskedőnek a portékáját tartja raktáron, ép ugy, mint a hogy tarthat angol vagy franczia portékát, akkor kétszeres megadóztatás alá nem kerül.

Ezzel, gondolom, el van érve az, hogy ezek a budapesti kereskedők legnagyobb része a maguk illetékes adóját fogják fizetni és nem kétszeresen, viszont pedig a mi malmaink Ausztriában nem fognak adó alá vonatni. Ez a kérdés is teljesen a paritásos és kölcsönös méltányos alapon lett rendezve.

Ezen adóügybeli megállapodások között foglal helyet még kettő, *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)* a melyekről, mint igen fontosakról és lényegesekről, tartozom nyilatkozni.

Az egyik vonatkozik az u. n. dunai szállitási adóra. 1875-ben, akkor, a mikor én itt ültem mint pénzügyminiszter, behoztuk általában forgalmi eszközeinkre, a vasutakra és a hajózásra a szállitási adót. Később, 1887-ben, a külföldi társaságokra vonatkozólag is kimondatott, hogy tartoznak ezt a szállitási adót fizetni. Már most e körül fölmerült egy igen komoly vita. *(Halljuk! Halljuk!)* A külföldi társaságok mind azt állitották, hogy a dunai akta alapján, a mely 1858-ban jött létre, és pedig az 1856-ik évi párisi akta alapján, a mely párisi akta felvette az 1815-iki bécsi kongresszusbeli aktának elveit, hogy t. i. azokon a folyamokon, melyek a különböző államokon mennek keresztül, és igy a Dunán is, a hajózás szabad, tehát semmiféle illetéket és adót a hajózástól venni nem szabad.

Mi azt az álláspontot foglaltuk el, és vitattuk sokáig, hogy a szállitási illeték tulajdonképen nem a hajózásra van róva, hanem a kirakásra és berakásra; de ez nagyon vitatható kérdés, és talán a mellett szól a jogi felfogás, hogy mivel a szállitási adó kilométerek szerint és a hajózás távolsága szerint van kivetve, ez tulajdoképen mégis a hajózást illeti. E felett hosszu vita folyt. Nem akarom itt felolvasni ezt a párisi dunai aktát, mely létrejött Bajorország, Württemberg, Törökország és Szerbia közt. A magyar pénzügyminiszter már 1897-ben azt az álláspontot foglalta el, hogy ezt a kérdést jó lenne megoldani, nehogy diplomácziai bonyodalmak is keletkezzenek belőle; az osztrák kormány az osztrák hajózás szempontjából szintén sulyt helyezett arra, hogy ez a kérdés, bár nem tartozik szorosan a kiegyezés kérdései közé, itt oldassék meg más kérdésekkel, a mik ellenértéket képeznek és mi hajlandók voltunk belemenni, annyival inkább, mert a saját magunk hajózásának, és különösen a hajótársaságoknak érdekében is áll, mert különben rosszabb helyzetbe jutnának a verseny alkalmából. És igy ezen hajózási illetéknek, vagy szállitási adónak megszüntetését fogjuk javaslatba hozni. Ez természetesen nem terjed ki az orsovai, az aldunai vaskapui illetékekre, a melyekre vonatkozólag Magyarország fel van jogositva az 1871-iki londoni és az 1878-iki berlini protokollumok alapján, hogy szedheti az illetékeket, mert ezek az illetékek azon kölcsön kamatainak fedezésére forditandók, melyeket mi, mint európai megbizottak, mandatáriusok magunkra vállaltunk.

E mellett azonban a magyar kormány ezen adózási kérdések körébe és épen legutolsónak, hogy ugy mondjam, ellenértékeül felvett egy másikat, t. i. azt, hogy a járadékadó alól, mely Ausztriában a mi állami kötvényeinkre ma kivettetik, állami kötvényeink kivétessenek és teljesen a reciprocitás alapjára helyezkedjünk. *(Élénk helyeslés és tetszés jobbfelől.)* Kimondjuk az egyezségben, a mi eddig nem volt kimondva nemcsak, hanem ellenkezőleg alkalmaztatott, s alig lehet szakaszt találni, hogy Ausztriának ehhez való strikt jogát kétségbe lehetett volna vonni, — ki van mondva az egyezségben, hogy Magyarország és Ausztria kölcsönösen adóval nem fogja terhelni a rente-kötvényeket és mivel leginkább mi vagyunk e tekintetben érdekelve, reánk nézve kétségtelenül igen fontos, hogy Ausztriában ezután nem szednek állami kötvényeink után rente-adót. *(Élénk helyeslés és tetszés. Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát a záloglevelek!)* Hiszen, ha a t. képviselő urak várnának, igen hamar megtalálnák kérdéseikre a feleletet, de előbb el kell végeznem az egyiket, azután térhetek csak rá a másikra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Most akarok rátérni a záloglevelek dolgára. *(Halljuk!)* Ezekre nézve ki van mondva, hogy teljesen paritásosan alkalmaztatnak az adótörvények, vagyis hogy oly záloglevelekre, a melyek nem közkereseti társaság részéről bocsáttatnak ki, oly záloglevelekre, mint a magyar földhitel intézetei, vagy a kisbirtokosokéi, tehát olyanokra,

a melyek közérdekü és nem közkereseti társaság részéről bocsáttatnak ki, a mieinkre ép ugy mint az osztrákokéra, csak fél százalék adó fog kivettetni, mert ugyanannyit vetnek ki odaát, eddig kettőt vagy hármat vetettek ki.

A paritás alapján tehát ezentul ugyszólván egészen felmentetnek az adótól. A többiek pedig, a melyek nem ily intézetek részéről bocsáttatnak ki, hanem közkereseti társaságok, bankok részéről, olyan elbánásban fognak részesittetni, mint a hasonló kategoriáju osztrák záloglevelek részesülnek, tehát teljesen a paritás alapján. Ez a kérdés tehát mindkettőnk részére ugy van megoldva, a mint a helyes és méltányos közvélemény eddig óhajtotta, mindenben a paritás alapján, ugy a járadékkötvényekre, mint a záloglevelekre vonatkozólag. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobb- és a baloldalon.)*

A tárgyalások egyik momentuma volt az u. n. tiroli gabonailleték. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez a tiroli gabonailleték emberemlékezet óta fennállott Tirolban. *(Halljuk! Halljuk!)* Kétségtelen, hogy a közös vámterület alapján ez anomália, anachronizmus, s elvileg abszolute nem igazolható állapot. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* Ha Tirolban termett gabonára is kivetnék a vámot, akkor abszolute nem lehetne hozzá szavunk, mert ahhoz jogunk van, ugy, a mint hasonló módon jogunk volna hozzá nekünk is. De mert nem vetik ki az ottan termett gabonára a vámot, csak minden oda érkező gabonára, — akár magyar, akár osztrák, vagy akárhonnan jön, — kétségtelen, hogy a vámközösség elve mellett ez teljesen tarthatatlan helyzet, a magyar kormány erre nézve azt az álláspontot foglalta el mindig, hogy kivánta, követelte ennek a tiroli gabonavámnak a megszüntetését.

Beöthy Ákos: Siker nélkül.

Széll Kálmán miniszterelnök: Az osztrák kormány arra az álláspontra helyezkedik, hogy elvileg lehetetlen neki vitatnia ennek az állapotnak a jogosultságát, de mert ez az állapot oly sok idő óta tart, bizonyos átmeneti idő kell itt, mert igen nagy financziális nehézségek állnának elő, ha megszüntetik, a mennyiben Tirol nem nélkülözheti ezt az emberemlékezet óta fennálló bevételt. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Mi a tárgyalások során sürgettük a régi egyezmény végrehajtását és a végmegoldásban arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy elvi álláspontunk fentartása mellett a vámszövetség tartama alatt a tiroli gabonavám további fentartásába beleegyezünk. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Bánffy már eltörülte! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Beleegyezünk azért, mert — és ebben eltér a kormány a régi megállapodásoktól, mert az eddigi megállapodások szerint 1904-ben meg kellene szünnie — beleegyezünk azért, mert a kérdésnek alapos és minden irányban való megvizsgálása után arra a meggyőződésre jutottunk, hogy ez egy szépséghiba, elvileg helytelen, de az országnak semmiféle materiális érdekét ez a tiroli gabonailleték nem érinti. Nem érinti azért, mert egy fillérrel sem olcsóbb az a gabona, mely odamegy, minthogy a belfogyasztási adó oly területen szedetik, a mely a maga szükségletének csak igen kis részét tudja fedezni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* A közgazdaság általános elvei szerint, ha a gabona oly helyre megy, a hol feltétlenül rá vannak szorulva és a hol nem tudják pótolni saját terméssel, mert lehetetlen, az az illeték, a melyet ott szednek, kizárólag a fogyasztót terheli, az abszolute árcsökkentő hatással nincs. Mutatják ezt a következő adatok. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és baloldalon.)*

Tirolban a buzatermés átlag 175.000 métermázsát tesz ki, a bevitel pedig 766.000 métermázsa, tehát majdnem négyszer annyi. A rozstermés 280.000 métermázsa, a bevitel 293.000 métermázsa; az árpatermés 100.000 métermázsa, a bevitel 265.000 métermázsa; a zabtermés 54.000 métermázsa, a bevitel 430.000 métermázsa; a tengerinél a termés 240.000 métermázsa, a bevitel 520.000 métermázsa, s igy körülbelül 20 százalékát a szükségletnek tudják csak termelni és 75—80 százalékát be kell nekik hozniok. Ilyen állapot mellett lehetetlen azt mondani, hogy ez csak a legkisebb mértékben is birna árcsökkentő hatással; egyáltalán nincs ily hatása. Mutatják az árak is, hogy Tirolban, Innsbruckban az árak annyival nagyobbak, a mennyit a szomszéd piaczoknak távolsági tényezője, vagyis a szállitási költség, plusz ez a beviteli illeték kitesz.

A 76 kilós buza 23 korona 71 fillér volt Innsbruckban, holott Salzburgban 17 korona, St.-Veiton 17 korona 33 fillér és Völkermarkton 16 korona 88 fillér, vagyis épen ezen illetékkel és a szállitási költséggel nagyobb. A rozs Tirolban 20 korona 87 fillér, Salzburgban 15 korona 66 fillér, Sanct-Veiton 15 korona 80 fillér és Völkermarkton 16 korona 27 fillér. Az árpa 19 korona 71 fillér Tirolban, Salzburgban 15 korona, Sanct-Veiton 13 korona. A zab 20 korona Tirolban, Salzburgban 15 korona, Sanct-Veiton 16 korona.

Ebből világos, hogy anyagi kárt a mi gabonánknak, vagy bárki gabonájának a bevitele nem szenved, nem csökkenti az árat, tehát anyagi kárt semmit sem okoz. Mind a mellett, mint egy helytelen dolognak a megszüntetése mellett a magyar kormány elvi okokból és azért küzdött, hogy ellenérték nélkül a megállapodások végmérlegét rontani nem akarta. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Mindaddig ellenezünk kellett az illeték fentartását és nem gyakorolhattunk előzékenységet, a mig egy másik kérdésben hasonló előzékenységet nem tanusitott irántunk az osztrák kormány. De a mikor ez megtörtént, miután egy olyan dologról van szó, a

mely nekünk kárt abszolute nem okoz, de az osztrákoknak a megszüntetés jelentékeny finánciális terhet okozna, a mint a mi előzékenységünknek megfelelően más téren ugyanezt a méltányos és előzékeny felfogást találtuk egy kérdésben, melyre igen nagy sulyt helyeztünk, a melyet ezen az alapon méltán követelhetünk, elállottunk ettől. (*Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Itt át kell térnem arra a nagy és fontos kérdésre, a mely most már kölcsönös előzékenységgel, s egyetértéssel a tényleges megoldásnak és megvalósitásnak stádiumába fog jutni.

Ez a készfizetés felvétele. (*Halljuk! Halljuk!*) Az eddigi törvények azt mondják, — fel is olvashatnám, de talán nem szükséges, az 1899. évi XXXI. t.-czikk egyik szakaszában végezetül. mikor már elősorolta mindazon rendelkezéseket, melyek előfeltételét képezik a készfizetések felvételének, t. i. az 5 és 50 forintos államjegyek bevonásának, azt mondja, hogyha mindez megszünik, mindegyik miniszterium a törvényhozás külön elhatározását fogja a készfizetések felvételének törvényes elrendelése ügyében kieszközölni. Mi abban a nézetben voltunk és vagyunk, hogy ennek a kissé tág törvénynek és törvényes rendelkezésnek világosabb, preczizebb, kétséget kizáró megnyilatkozással kell pótoltatnia, hogy ma már tisztázni kell és egyetértésre kell jutni, mit ért a két kormány az alatt, hogy ezen ügyben törvényhozási határozat eszközlendő? És igy mi ragaszkodtunk ahhoz, hogy immár meglévén a pénzügyi és a technikai előfeltétele annak, hogy a készfizetések ügye nemcsak akademicze és törvényekben, hanem valóban és tényleg keresztülvitessék, ragaszkodtunk ahhoz, hogy az osztrák kormánynyal ebben a kérdésben, bár e kérdés nem tartozik a kiegyezéshez, tökéletesen tisztába kell jönnünk. Én a valutára nagy sulyt helyezek a magam részéről, nagy sulyt helyez erre a pénzügyminiszter ur is és az egész magyar kormány. Ez már egy elodázhatatlan, egy becsületbeli kérdését képezi a mi gazdasági szolvenciánknak, a melyet, ha csak vis major esetei be nem következnek és a mely esetek is csak halasztást idézhetnek elő, nem szabad többé elodázni. (*Élénk helyeslés.*) Hiszen nem azért szereztük be a nagy aranykészletetet és nem azért teremtettük meg nagy áldozattal a készfizetésnek feltételeit, hogy azt, ha az európai politikai és pénzügyi helyzet is megengedi, tényleg életbe ne léptessük és ne lépjünk be a többi európai államok sorába, a hol már régen megszünt a papirgazdaság. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) Ma már tényleg nálunk nincs meg, de minden perczben felbillenhet e részben a dolog, mert ha a két kormány és az Osztrák-Magyar Bank, a mely olyan kitünően, szakszerüen és óvatosan kezeli a kérdést, nem tudták volna előkésziteni a mai állapotot, máig is ázsiónk volna. Szóval, ezt a kérdést nemcsak elvekben és teoriában, hanem gyakorlatilag is meg kell oldani. (*Élénk helyeslés.*)

Ennek folytán megállapodás jött létre közöttünk — és ez osztrák érdek is és magyar érdek is, bár nem tagadom, hogy a legnagyobb sulyt mi helyeztük rá — hogy miután az előfeltételek megvannak, a mint az utolsó államjegy be lesz vonva, a mi megtörténik február 28-án, haladéktalanul törvényjavaslatok fognak előterjesztetni, a melyek a készfizetések megkezdését rendelik el. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*) Ezzel a készfizetések technikus megkezdésének az ideje egész közelbe van hozva. A napot az a törvény azért nem határozhatja meg, mert ez pénzügyi és jogi következményeiben fontos, olyan kényes operáczió, hogy február 28-án előre megmondani, hogy az évnek melyik napján fog a megkezdés megtörténni, nem lehet. (*Ugy van! jobbfelől.*) Ez a törvény felhatalmazást fog tartalmazni arra nézve, hogy . . . (*Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez a kecske! Mozgás a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk! Rendre kell utasitani! Elnök csenget.*) Mondom, ez a február 28-át követő napon előterjesztendő törvény tehát tartalmazni fogja, hogy azok a feltételek, a melyeket az osztrák és magyar törvények a készfizetések megkezdésére elrendelnek, megszünvén az államnak az a kötelezettsége, hogy az államjegyeket fizetés helyett elfogadja, miután azok bevonatnak a két kormány által megvalósittassanak és a készfizetés felvétele iránt intézkedjék. Azonban ma már tisztába van hozva és meg van állapitva egyezményileg közöttünk az, hogy ezen operácziónak tényleges keresztülvitelét csak vis major esetei és olyan rendkivüli események halaszthatják el — azok is természetesen csak addig, a meddig az az állapot tart, a melyek között ilyen fontos, nagy pénzügyi operácziót az adott időben keresztülvinni minden kétséget kizárólag és nyilvánvalóan lehetetlen. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Azt gondolom tehát, tisztára van állitva teljesen, hogy elmozdithatlanul és elvitázhatatlanul megtörténik a készfizetések megkezdésének elrendelése. A vis major eseteit természetesen — de csak ezeket — kizárni nem lehet. A törvény annak idején erről oly tág és nem tiszta, tekervényes szerkezetben intézkedett és oly általános módon, hogy az nem képez semmiféle tekintetben sem garanciát arra nézve, mert csak országgyülési határozatról szól ez ügyben. Ma minden lehető garanczia ebben a tekintetben megvan a kormányok megállapodásában és a magam részéről ugy tekintem ezt az ügyet, mint a mely teljesen és véglegesen tisztázva van a két kormány között és a melynek csak tényleges mielőbbi életbeléptetéséről van szó. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Krasznay Ferencz: Tehát nincs terminus! (*Nagy zaj és mozgás.*)

Széll Kálmán miniszterelnök: Természetszerü, erkölcsi, és dologbeli egyedül possibilis terminus igenis van, csak hogy nincs törvényhozás, a mely februárban elhatározná, hogy például ju-

lius elsején vagy szeptember 19-én kezdjük meg a készfizetést, de ha a törvényhozás elhatározza, hogy ezt meg kell tenni és nincs a mi elhalaszthassa, a vis major eseteit kivéve, akkor ezen terminussal határozott és teljesen biztos. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Krasznay Ferencz: De terminus még sincs! *(Zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Szóba jött a tárgyalások folyamán... *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Eszemben sincs, hogy meg hagyjam magam zavarni, de ha Krasznay képviselő ur azt mondja nekem, hogy ebben nincs terminus, hát lehetetlen, hogy akkor hangosan meg ne magyarázzam, mert ezt a mondottak után lehetetlen állitani. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Szóba jött a tárgyalások során az a kérdés is, hogy egyik és másik állam az 1867 : XV. t.-cz. alapján rendezett államadóssági ügyre vonatkozólag a visszafizetés jogával, illetőleg — a mint a törvény mondja — kamatainak és terhének leszállitásával tényleg foglalkozik. Erre a kérdésre nézve, a mely nem tartozik a kiegyezéshez, bizonyos véleményeltérések mutatkoztak a két kormány között. Ezek az eltérések a haladektalanul felvett és folyamatban levő tárgyalások folytán, remélem, el fognak intéztetni. Az azonban kétségen kivül áll, hogy az 1867 : XV. törvénycikk 6-dik §-a értelmében Magyarországnak joga van bármikor akár kötvényvásárlás, akár tőkevisszafizetés utján ezt a terhet leszállitani, illetőleg teljesen amortizálni és teljesen visszafizetni. A visszafizetés modalitásairól és miként jéről annak idejében, remélem, az egyetértés létre fog jönni a két kormány között. Ez a kérdés nem tartozik a kiegyezéshez, de felemlitettem azért, mert mindenről számot akartam adni, a mi ezen kiegyezési tárgyalások folyamán szóba jött. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek azok a megállapodások, a melyek a két kormány között létrejöttek a gazdasági téren felmerült összes függő kérdésekre és a gazdasági ügyek rendezésére nézve, hogy végre a köztünk levő gazdasági viszony egy biztos, rendezett és félreértést kizáró alapra helyeztessék. Mikor ezen . . . *(Felkiáltások a néppárton: Hát a borvámklauzula?)*

A borvámklauzula nem tartozik a kiegyezéshez, az tartozni fog az olasz szerződéshez, majd ott fogunk arról beszélni. *(Nagy zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Hiszen csak nem gondolja valaki, hogy a Magyarország és Ausztria között megkötendő vámszövetségnek és rendezendő gazdasági kérdéseknek sorában azt vitassuk, hogy mi lesz majd a kérdés közöttünk és Olaszország között. Ez más kérdés. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: A borvámról van szó!)* A borvám — hisz azt megmondottam — az eddigi 40 koronáról fel lett emelve 60 koronára. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Széll Kálmán miniszterelnök: Az igy megujitandó — természetesen, ha a törvényhozás hozzájárul — vámszövetségnek alapelve az, a mi a régié volt és minden vámközösségé: a szabad forgalom és az, hogy mindkét államnak polgárai ezen szövetség tartama alatt azon jogokat és azon előnyöket, a melyek részükre a megkötendő vám- és kereskedelmi szövetség megujitása folytán ezen törvény által, a mely különben változatlan maradt, biztositva lettek, a másik állam területén élvezik. Ez az elv természetes folyománya a vámközösségnek, sőt az elvnek az utóbbi folyománya a külföldi szerződésekben is le van téve, természetesen ott megszabott határok között, a melyeket a szerződés tartalmaz. Ezen elvnek kidomboritása, illetőleg egy közös, egyértelmü nyilatkozatban való letétele jött szóba a tárgyalások folyamán és én azt találtam, hogy miután ez a szövetségnek természetes folyománya és az is magától értetik, hogy minden szerződést ugy, a mint kötve van, mindkét félnek végrehajtani kell kölcsönösen és lelkiismeretesen, ezzel a kijelentéssel zártuk be megállapodásainkat. Ezt felvettük, a mint különben magától értetik, egy közös nyilatkozatba, de ebben épen minden további félreértések elkerülése végett tisztázandónak tartottunk még két kérdést, hogy ugy, a hogyan én azt mindig felfogtam, miképen értjük a szabad forgalom elve alapján, mindkét állam polgárainak ezen törvényben foglalt egyenlő előnyei alapján az iparfejlesztés és a közszállitásoknak az ügyét. *(Halljuk! Halljuk!)* Erre vonatkozólag abban a nyilatkozatban, a melyet mi egymással kicseréltünk, határozottan ki van jelentve, — leszek szerencsés felolvasni szószerinti szövegében, hogy senki se gondolja, hogy nekem bármilyen tekintetben vagy bármilyen irányban valami titkolni valóm van, — ki van mondva, hogy ugy az iparfejlesztés terén, mint a közszállitások terén a mai állapot és az államoknak és a kormányoknak jogai és kötelességei a maguk épségében érintetlenül fentartatnak. Ezenkivül a közszállitásokban az egyenlő elbánás nem következik a vámközösségből, mert mindegyik állam jogositva van minden közszállitásnál, akár az államé, akár állami intézményé, vagy vállalaté, akár a municzipiális és községi szállitásoknál, tehát a publikus érdekü szállitásoknál teljesen jogositva van a maga állampolgárait előnyben részesiteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* A nyilatkozat a következő *(olvassa)*: »Mindkét kormány kötelezi magát a létesitett egyezményeket, valamint a vám- és kereskedelmi szövetség határozmányait lelkiismeretesen és teljes kölcsönösséggel végrehajtani«.

»Miután ezen határozmányok kölcsönös lojális alkalmazásának szellemében fekszik, hogy a két állam között fennálló gazdasági vonatkozások meg ne akasztassanak: mindkét állam polgárai ezen vám- és kereskedelmi szövetség tartama

alatt mindazon előnyöket, a melyek a vám- és kereskedelmi szövetség megujitása következtében részükre ezen törvény által biztositva lettek, a másik állam területén élvezik és mindkét állam mezőgazdasági és ipari termékeinek ezen államok mindegyikében egyenlő szabad forgalom engedtetik.« Gondolom, ez a bevezetés természetes folyománya az egyességnek. *(Olvassa):* »Ezen szabad forgalom mindkét állam értékpapirjaira és hitelértékeire is kiterjed, a mennyiben ez törvényes alapon álló határozmányokba nem ütközik.«

»Mindkét kormány alantas közegeit ezen határozmányok pontos betartására fogja utasitani.«

»De világosan kiköttetik, hogy ezen nyilatkozat a két kormány mindegyikének abbeli jogait és kötelességeit, hogy saját állama mezőgazdasági és ipari termelését, valamint hitelügyét előmozditsa és támogassa, nem érinti és azok változatlanul fenmaradnak és hogy ezen nyilatkozat az állam (ország), állami vállalatok, törvényhatóságok és községek részére szóló szállitások kiirása és kiadására, valamint a nevezett jogalanyok javára szóló biztositékok letételére nézve nem nyer alkalmazást.« *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Szégyen az ilyesmit kiköti! Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő ur szerint szégyen. Én szerintem nem szégyen, mert: Clara pacta, boni amici. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Hogy ha mi ezt a nyilatkozatot egész lojálisan és kölcsönösen meg nem csináljuk, akkor bizonyára hallottuk volna a felszólalásokat, hogy mi történik az iparfejlesztéssel és a közszállitásokra nézve. Az osztrák közvélemény némely organumaiban, a melyek a minden áron való túlzásokban tetszelegnek, természetesen nem a kormányéban, elterjedt hibás nézet volt az is, hogy a közös vámszövetségnek az a folyománya, hogy Magyarországnak csak buzát szabad termelni, csak ökröket és sertéseket hizlalni, de az ipart nem szabad fejlesztenie. Ez a felfogás természetesen távol áll az osztrák kormány felfogásától, de a mikor mi most minden kérdést tisztázni akarunk és akartunk, mi szükségesnek tartottuk ezen elvi deklarációkat is megtenni és én azt gondolom, hogy ez ellen kifogást tenni alaposan épen nem lehet. *(Élénk helyeslés jobbfel'l.)*

Ezzel, t. képviselőház, én beszámoltam a kiegyezésnek, vagyis azon megállapodásoknak, a melyekre vonatkozólag egyetértésre jutottunk, teljes tartalmával. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én kijelentem a t. képviselőház előtt, hogy ezeken kivül — a mint pedig a napokban is olvastam valahol — semmiféle se nyilt, se egyéb titkos megállapodás nem létezik; nincsen azonkivül semmi, a mire a két kormány megegyezett volna, mint az, a miket én most elmondottam. Az egyezségnek egész tartalmát vázoltam a t. ház előtt, ebben benne van minden, ezenkivül nincsen semmi. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Szükségesnek tartottam ezt kijelenteni, mert hallottam és olvastam, hogy »de hát az Isten tudja, titokban mit végeztek«. Hát semmit egyebet nem végeztek. Én elmondtam minden szinezés nélkül, a fényoldalaknak és az árnyoldalaknak igazságos megismertetésével, objektive és tárgyilagosan a kiegyezés tartalmát. A t. képviselőház fog e felett itélni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Én nem fogom most ezt a kiegyezést, a mint már felszólalásom elején is kijelentettem, védőbeszéddel vagy apologiával kisérni; nem akarok semmi irányban fejtegetésekbe bocsátkozni, nem akarok beszélni arról, hogy miért tartottuk az ország gazdasági nagy érdekeire, az ország állandó gazdasági megerősödésére előbbre teendőnek ezt annál, a mit önök hirdetnek, hogy miért tartottuk a közösség fentartását ezek mellett a feltételek mellett ez idő szerint jobbnak, mint a szakitást; én csak azt jelentem ki, hogy soha kormányok szabadabban nem tárgyaltak, mint mi ezekben a kérdésekben; meggyőződésünknek az ereje és komoly és megfontolt indokok vezettek bennünket, midőn ezt az egyezséget megkötöttük. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez a kiegyezés nem egyoldaluan jó az egyik félre, nem egyoldalulag rossz a másik félre. Ez nem rossz nekünk és nem rossz nekik és azért jó mindkettőre, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és ez az előnye; *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* mert ha egyoldalulag csak az egyik állam érdekeit a maguk kicsucsosodásában, vagy inkább a végletekig menő kifonásában érvényesitené is . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* tarthatatlan alapokon állana . . .

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, t. képviselő urak ezen az oldalon. *(A bal- és a szélsőbaloldalra mutat.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . de érvényesiti azokat oly mértékben, a mely mértékben azt az együttlét állapota, a közösség érzete, az egymás megértésének szükségessége, az egymás érdekeinek méltányolása kompromisszum alakjában lehetővé teszi. Most váljunk el egymástól, rázkodtatások egész sorát hozva egymásra: a mikor Európa elzáró vámpolitikája az egymásra utalásra int és a mikor mégis megtudtuk egymást érteni hosszu küzdelem után? *(Hosszantartó, élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Legyen az összes ellentétek és eltérő pontok szerencsés kiegyenlitése után minden félreértés kiküszöbölve. A törvényhozások objektiv birálata kössön gazdasági frigyet ezen alapokon, méltányos és igazságos gazdasági frigyet azokkal, a kikkel válhatlan politikai kapcsolat füz össze, mindkettőnk előnyére, mindkettőnk gazdasági erősödésére.

Én annak idején azt mondtam a képviselőháznak, hogy arra fogunk törekedni, hogy az ország gazdasági életérdekei közül egyetlenegy

se legyen feladva és megsebezve a kiegyezés által. És én nyilt homlokkal vallom itt az ország szine előtt és fogom bizonyitani, hogy ezekben az egyezkedésekben az országnak egyetlenegy érdeke feladva és sértve nincsen, hanem igenis érvényesitve és kifejezésre van hozva abban a mértékben, a melyben a vámközösség alapján kölcsönös méltányossággal kifejezésre hozni lehet. Én azt mondtam továbbá, — és gondolom, ezzel is tartozom beszámolni — hogy az a végmérleg, a mely a ma fennálló állapotok és a leendő állapotok között vonathatik, meg ne romoljék Magyarország rovására és én állitom, hogy a végmérlege ennek az egyezségnek nem romlott meg; állitom, hogy nem rosszabb, nem adtunk fel semmit abból, a mit a törvényhozás az 1897-iki egyezség alapján Magyarország számára biztositott. Azt hiszem, az uj egyezségben mindkettőnk mérlege javult; a mi mérlegünk határozottan megjavult. A vámszövetségben, illetőleg a vámtarifában az a ki nem egyenlitett és 1878 óta fennálló nagy hézag, hogy eddig mindég inkább volt védve az osztrák érdek az ipari vámok által, mint a magyar érdek a mezőgazdasági vámok által, ebben az egyezségben ez helyre van hozva, az egyensuly helyreállitva és biztositva. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon.)* Többi lényeges részében változatlanul áll a mai tartalma a kiegyezésnek. Változott két mellékes kérdésben, abban, hogy a szállitási adó, a mely mint nem kiegyezési kérdés már sokáig függőben nem lett volna amugy sem tartható, de azt is idekönyvelem a magam terhére, megszünik; de ezzel szemben az állami kötvények és záloglevelek adómentessége a rente adó kérdése, a paritás alapján rendezve tisztába van hozva; fentartatik egyelőre a tiroli gabonavám, de a mely Magyarországnak a legkisebb anyagi kárt sem csinálja, de tisztába hoztunk Magyarország, Ausztria és a monarchia érdekében egy nagy kérdést, a valuta kérdését. *(Hosszas, élénk éljenzés a jobboldalon.)*

Igy tessék a mérleget felállitani és én nem félek semmiféle elfogulatlan itélettől, a melynek a jól teljesitett kötelesség öntudatával készséggel alávetem magamat. *(Tetszés jobbfelől.)* Kérem a t. képviselőházat, méltóztassék ezt az előzetes tájékoztatást tudomásul venni. *(Szünni nem akaró, hosszas, élénk éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk! Halljuk! A jobboldalon: Szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak helyöket elfoglalni. Kossuth Ferencz képviselő ur kéri a ház engedelmét, hogy nyilatkozhassék, miután ő vetette fel azt a kérdést, a melyre a miniszterelnök ur most válaszolt. Azt hiszem, a ház az engedélyt megadja. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)*

Kossuth Ferencz: T. ház! Mindenekelőtt köszönetet mondok azért, hogy a ház megengedi nekem, hogy nyilatkozhassam a t. miniszterelnök ur előterjesztésére vonatkozólag. *(Halljuk! Halljuk!)*

Megvallom, hogy távolról sem osztom azt a lelkesedést, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a melylyel a t. túloldal a miniszterelnök urnak kijelentéseit fogadta. Nem osztom azért, mert az én meggyőződésem az, ha általában véve nem is rosszabb a kiegyezés, mint az 1897-iki volt, de sokban nemcsak hogy nem javult az ország helyzete, hanem rosszabbodott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Miben?

Kossuth Ferencz: Bátor leszek majd röviden beigazolni ezt az állitásomat *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* De, mielőtt ezt megtenném, arra akarok kiterjeszkedni, a mit a t. miniszterelnök felszólalása kezdetén mondott, hogy az a szerződés, a melyet az osztrák miniszterelnökkel kötött, ugyanazon alapon nyugszik, mint a milyenen azok a vámszövetségek nyugodtak, a melyek 1867 óta Ausztriával megkötettek.

Ezt a kijelentést én nem megnyugtatónak, hanem aggasztónak tekintem, mert meggyőződésem szerint az a tény, hogy Magyarország szegénységben van, annak tulajdonitható, hogy Ausztriával 1867 óta ilyen szövetségben él. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az ország elszegényedését másnak nem is tulajdonithatom, a nélkül, hogy elitélném az ország fejlődési képességét. Ha az ország szegényedett, a helyett, hogy gyarapodott volna, ez nem eredhetett önhibájából, hanem gazdaságilag lekötöttségéből, aggasztó tehát az, ha a lekötöttség tovább is fenntartatik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A miniszterelnök urnak egy másik kijelentésére is reflektálni akarok, t. i. arra, hogy ki lett mondva, hogy az a megegyezés, a mely most létre jött, törvényerőre kell, hogy emelkedjék Ausztriában is. De, t. ház, azzal adós maradt a t. miniszterelnök ur, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy megmondja, mi fog történni akkor, ha ez a kiegyezés nem emelkedik törvényerőre, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mint a hogy nem emelkedett törvényerőre a Bánffy-Badeni-féle kiegyezés, bár ebben is ki volt kötve ugyanez a feltétel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És azt sem mondta meg a t. miniszterelnök ur, hogy meddig lesz hajlandó várakozni arra, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy az osztrák kormány megtartsa azt az igéretét, hogy e kiegyezést törvényerőre fogja emelni Ausztriában, pedig ha megint oda jutunk, a hol voltunk, hogy t. i. egyoldalulag fogunk fentartani egy uj állapotot a mostani helyett mindaddig, a mig nem jő Ausztriában

egy »Körber numero kettő«, a ki megváltoztatni akarja a »Körber numero egy« által aláirt szerződés feltételeit. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor, t. ház, Magyarország még sokáig ép oly ideiglenes állapotban fog lenni, mint a milyenben most van és örökké egy Damokles-kard fog függni Magyarország feje fölött, melynek fonalát az egymás után következő Körberek ollója folyvást fenyegetni fogja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* Konstatálom tehát, hogy adós maradt a t. miniszterelnök ur azzal, hogy megmondja: mi fog történni, hogy ha a bécsi Reichsrathban nem vihető keresztül a most megkötött egyezmény, és hogy meddig szándékozik Magyarország várakozni arra, hogy ez a keresztülvitel Ausztriával megtörténjék.

T. ház! A miniszterelnök ur, mint igen nagy fontosságu vivmányt tüntette fel az általános közös vámtarifának némely tételeit; azt mondta, hogy ezen általános közös vámtarifában sikerült kivivnia azt, a mit 1867 óta soha sem vivott ki Magyarország, hogy t. i. a mezőgazdasági vámokat is felemeljék. De, t. ház, ha felemelték a mezőgazdasági vámokat, ugy másrészt hallottuk, hogy felemelték az iparvámokat is. Minthogy azonban a már létező iparvámok elégségesek voltak arra, hogy az osztrák iparnak abszolut monopóliumot biztositsanak Magyarország fogyasztási piaczán, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ennek folytán minden egyes iparvámemelés nem jelent mást, mint indirekt megadóztatását a magyar fogyasztó közönségnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az igazság az lett volna, hogy az a hiba korrigáltassék ki, a mely az eddigi vámszövetségben 1867 óta létezett, hogy t. i. a magyar agrár produktumok is kellő vámvédelemben részesittessenek, ugy, mint az osztrák ipar részesittetett.

Azt értettem volna, hogy agrár vámemelést követeljünk, de azt már nem értem, hogy mi azon jogunk érvényesüléséért, melyet 35 év óta elnyomtak, kénytelenek legyünk oly engedményekkel fizetni, a melyek nem fognak mást jelenteni, mint azt, hogy a magyar fogyasztó közönségre egy uj és nagymérvü rejtett adó lesz kivetve. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez egy olyan tény, a melyet, hitem szerint, letagadni nem lehet, és megvallom, hogy csodálkozom azon, hogy ezt az igazságot a t. túloldal be nem látja. Ha mi olyan iparvámokat emelünk, a melyek már elég magasak voltak arra, hogy az osztrák ipart megvédelmezzék, ezzel mi nem iparvámvédelmet adunk Ausztriának, hanem magunkat adóztatjuk meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek szerintem az egyszerü józan ész előtt is világosnak kell lenni.

De mit teszünk mi, a mikor a vám- és kereskedelmi téren ismét Ausztriához kötözzük magunkat? Azt teszszük, hogy kiadunk a kezünkből minden fegyvert és minden eszközt arra, hogy magunknak a világpiaczon fogyasztási területeket szerezhessünk, mert köztudomásu dolog, hogy olyan államokban, melyeknél védvámok vannak érvényben, fogyasztó területeket csak ugy lehet szerezni, ha vámengedményeket adunk cserébe vámengedményekért; Magyarország pedig agrár állam lévén, csak ugy nyithat a maga számára piaczokat a nyersterményt fogyasztó külállamoknál, hogy ha ipari vámengedményeket ad cserébe agrár vámengedményekért. Minthogy pedig Magyarország ipari vámengedményeket nem fog adhatni soha, mig az az iparos Ausztria hozzájárulásától függ . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Miért nem?

Kossuth Ferencz: . . . mert Ausztria ebben meg fogja gátolni a jövőben, mint meggátolta a multban. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Majd meglátjuk!

Kossuth Ferencz: Kérem, előbb befejezem frázisomat, azután felelni fogok erre . . . *(Derültség és felkiáltások a jobboldalon: Frázis?)*

Krasznay Ferencz: Frázis annyi, mint mondat, a gyengébbek kedvéért!

Kossuth Ferencz: A ki az én érvelésemben frázist lát, annak az itélőtehetségén csodálkozom, mert én a legegyszerübb szavakkal mondtam el egyszerü közgazdasági igazságokat és ha néha idegen szót használok, csak azt teszem, a mit mások tesznek, kik nem voltak 44 évig a külföldön. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én tehát azt mondom, hogy midőn mi megakadályoztatunk abban, hogy ipari vámengedményeket adjunk a külföldnek, azért, hogy viszont agrár vámengedményeket kaphassunk, ezzel elzáratik előttünk az egész világ minden piaeza, mert ma már az egész világon minden állam védvámokkal veszi magát körül, a mely védvámokon csak ugy lehet áthatolni, hogyha olyan szerződést ajánlhatunk, a mely szerződés nekünk speeziális beviteli engedményeket biztosit eserében olyan engedményekért, a melyeket mi adunk az iparos államoknak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Igy lévén a dolog — és kiváncsi vagyok arra, hogy ezt az igazságot milyen okokkal és érvekkel lehet megczáfolni, — csodálkozom azon, hogy van valaki, a ki ezen elemi közgazdasági igazságokból nem vonja le a tanulságot és abban bizakodik, hogy majd meglátjuk azt, hogy Ausztria megengedi-e nekünk azt, hogy mi iparvámengedményeket adjunk a külföldnek. Hogy ha ennyire nem okultunk a 35 éves tapasztalaton, hogy még ma sem tudjuk bizonyosan, hogy Ausztria nem fogja nekünk megengedni azt, hogy mi az ő iparának ártsunk azáltal, hogy a magyar fogyasztó piaczra beereszszünk más államokból jövő iparczikkeket, akkor le kell mondanunk arról, hogy egyáltalán saját kárunkon valaha okuljunk.

Ismétlem állitásomat, a mely az, hogy ha

mi ipari vámengedményeket adnánk a vámkülföldnek, ezzel Ausztria iparérdekeit sértenők meg, és minthogy Ausztria az ő saját iparának érdekeit megsérteni nem fogja engedni soha, ennek következtében mi iparvámengedményeket soha nem fogunk adhatni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt oly abszolut igazságnak tartom, hogy szerintem e felett vitatkozni sem lehet.

Megvallom, t. ház, hogy ezek az igazságok engem mély aggodalommal töltenek el. Mert mig egyrészt örömmel üdvözlöm a magyar mezőgazdaságnak védelmét az uj autonom tarifában, másrészt nagyon kételkedem abban, hogy a mi körülményeink közt az agrárvámok el fogják-e érni azt a hatást, a mely hatást ezen vámoktól igen sokan várnak, illetőleg, hogy kellőleg érvényesülni fognak-e ezen agrárvámok? Mert meglehet, hogy vagy az fog történni, hogy nagy lesz a termelés és igy kivitelre szorulunk és nem fognak érvényesülni az agrárvámok, vagy az fogtörténni, hogy rossz lesz a termésünk és akkor bevitelre szorulunk és majd magunk fogjuk megfizetni a nagy vámokat. *(Igaz! Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mindemellett teljes szivvel üdvözlöm az agrárvámokat, miután Magyarországon a mezőgazdaság képezi a főtermelési ágat. De meg vagyok győződve arról, hogy a közös vámterület alapján a mezőgazdaságot megvédelmezni teljesen lehetetlen; *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert Magyarország elveszti minden kiviteli piaczát és teljesen rászorul Ausztria önkényére, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely Ausztria lévén egyedüli vevőnk, feltétlenül urává lesz a mi mezőgazdasági terményeink árának. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De nem akarok tovább a részletekbe bocsátkozni. Csak egypár szót fogok még szólni a miniszterelnök ur többi kijelentéseiről, miután még konstatálom, hogy a nyers gyapju vámjáról egy szóval sem tett említést.

Először is a tiroli vámra vonatkozólag megjegyzem, hogy a mily joggal Tirolban vámot szednek a magyar gabonáért, ép oly joggal lehetne pl. a Székelyföldön vámot szedni némely székely ipart érdeklő czikken; sőt ép igy lehetne vámot szedni egész Magyarországon akármicsoda osztrák iparczikkért, pl. a bőripar-, a ruházati ipar- vagy a textil-iparczikkekért. És ha elég ok az, hogy kinyilatkoztatja egy ország azt, hogy neki árt, ha vámokat nem szed, arra, hogy konczedáljuk a vámszedést, akkor csakugyan kijelenthetjük: hogy nekünk nagyon árt, hogy vámot nem szedünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mert tudvalevő, hogyha a legnagyobb kedvezményeket élvező államok iparterményeire alkalmazott vámokat szednénk az osztrák iparczikkeken, akkor 120 millió koronát szedhetnénk be; azt pedig senki sem fogja állitani, hogy nekünk nem árt, ha erről a 120 millió koronáról kénytelenek vagyunk lemondani. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha nekünk el kell szenvedni azt, a mi nekünk árt, nincs ok rá, hogy miért ne szenvedje el Tirol is, a mi neki árt, kivált, mert az 1897-iki szerződésben ez már megoldott kérdés volt, tehát ebben a pontban az uj egyezmény visszaesést képez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A t. miniszterelnök ur a készfizetésre vonatkozólag bejelentett egy olyan tényt, a melyet mint vivmányt mutatott be, de a melyet én hátramaradásnak, a vivmány ellenkezőjének tartok.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ejnye, ez már különös!

Kossuth Ferencz: A t. miniszterelnök ur kiváncsiságát mindjárt ki fogom elégiteni azzal, hogy kifejtem e felfogásom okát.

Széll Kálmán miniszterelnök: Várom!

Kossuth Ferencz: Igaz-e vagy nem, méltóztassék csak egy szóval felelni, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* igaz-e vagy nem, hogy az 1899: XXXI. t.-czikk 12. §-a a következőt mondja . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen felolvastam!

Kossuth Ferencz: . . . . . hogy a készfizetés megkezdésére vonatkozólag törvényjavaslatot kell benyujtani a két kormánynak, mihelyt az öt forintos és az ötven forintos államjegyeknek kényszerforgalma megszünik. A t. pénzügyminiszter ur 1901-ben egy rendeletet adott ki, a melylyel kijelölte, hogy 1903 február 28-án megszünik ez a kényszerforgalom, a törvény világos szava tehát elrendelte, hogy márczius 1-én a készfizetés felvételére nézve törvényjavaslat lesz benyujtandó Magyarországon és Ausztriában egyaránt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most pedig mi történt? Mi az a nagy vivmány, melyet a t. miniszterelnök ur bejelentett? Az, hogy be fognak terjeszteni egy törvényjavaslatot, amelyet amugy is kötelesek voltak beterjeszteni, de ebben nem mondják meg, hogy mikor vétetik fel a készpénzfizetés, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* holott az általam emlitett törvény rendelkezése az volt, hogy a készfizetés tényleges felvételére nézve lesz benyujtva törvényjavaslat, és nem annak a kijelentésére hogy valamikor, de nem tudni mikor, fel fog vétetni a készfizetés.

A törvény nem rendelhette azt, hogy mikor megszünik a kényszerforgalom, akkor nem vétetik fel a készfizetés, hanem csak elvileg kimondatik, hogy valamikor fel fog vétetni. Ilyen képtelenséget nem rendelhetett a törvény, és minthogy ide lyukadt ki a kiegyezés, ezzel a már meglevő 1899: XXXI. t.-czikket gyengitette, tehát a mit tett, az nem vivmány, hanem ép az ellenkező. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Dehogy van ugy!

Kossuth Ferencz: T. ház. Megvallom, hogy a t. miniszterelnök előadása nagy lehangoltsá-

got keltett bennem, és bármiképen figyeltem rá, nem tudtam megérteni, hogy mi felett folyt tulajdonképen az a homerikus harcz, a mely közte és az osztrák miniszterelnök között oly soká tartott? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang: Sok napidij!)*

A t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy semmi sem változott abban, a mi az 1897-iki kiegyezésben elő volt irva, illetőleg azt mondja, hogy a helyzet nem rosszabbodott. Tegyük fel, hogy ez igy van, de ezt én vivmánynak nem tekintem; vagy pedig, ha vivmány, hát akkor egy szomoruan jellemző vivmány, mert azt bizonyitja, hogy homerikus küzdelem szükséges arra, hogy Magyarország megvédhessen egy meglevő szerződést, melyet egy osztrák kormány szabad akaratában aláirt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt se mondják nekem, hogy az egész homerikus küzdelem a tarifa körül forgott, mert a mi azt az eredményt illeti, hogy gabonavámemelést kaptunk ipari vám emeléséért, már kifejtettem, hogy ez nem eredmény, mert az agrárvám felemeléséhez jogunk volt, minthogy jogunk volt arra, hogy mi is védhessük termelésünket, ne csak az osztrákok, holott az ipari vám emelésére az osztrákoknak nem volt joguk, mert a mostani iparvámok elégségeseknek bizonyultak a soha kétségbe nem vont tények által, hogy az osztrák ipart megvédelmezzék.

Azt nem tartom eredménynek, hogy drága pénzen vegyük meg egy világos jogunkat. Egyké egyezményben lehet előny, például a sovány vagy a kövér sertés ügyében, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* de ezen csekély előnyök, melyeket jól megfizettünk, nem igazolják a hosszu homerikus küzdelmet.

Az egészből csak azt az egy következtetést vonom le, hogy igenis olyanok az állapotok, olyan a viszony Magyarország és Ausztria közt, hogy még akkor is, mikor Magyarország egy szerződés birtokában van, a melyet egy osztrák kormány szabadakarattal irt alá, még akkor is nagy erőfeszitésébe kerül a magyar miniszterelnöknek az, hogy legalább ebben a szerződésben foglalt előnyösebb feltételeket fenn birja tartani Magyarország számára, pedig ezeket a feltételeket már megfizette az ország a quóta felemelésével. Ha pedig ez igy van, akkor ez szomoru állapot, a melyen olyan nagyon lelkesedni, mint a hogy az igen t. túloldal lelkesedett, alig lehet.

Csak azt a kijelentést akarom még megtenni, hogy mindaz, a mit a t. miniszterelnök ur előadott, minket még jobban megerősitett azon meggyőződésünkben, hogy Magyarország jövője szorosan össze van kapcsolva az önálló vámterület felállitásával. *(Hosszantartó, élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház!

Horváth Gyula: Halljuk gróf Széll Kálmánt!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ez igen éretlen viccz, melyre nem felelek semmit. *(Zaj.)*

Horváth Gyula: Ez kocsis-modor a miniszterelnök urtól, ha ez éretlen viccz. *(Zaj.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: A t. képviselő ur, a ki előttem szólt, azzal kezdte beszédét, hogy kijelentette ex kathedra, urbi et orbi, hogy ez a kiegyezés pedig rosszabb, mint a másik. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nincs ugy, és nincs az az ember, akár Kossuth Ferencz urnak hivják, akár másnak, a ki ezt be tudja bizonyitani. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Lehet, hogy önök előtt és bárki előtt, a ki más elvi alapon áll, ez a kiegyezés rossz, de az az ember, ki igazságos és objektive tud és akar birálni — de akkor kicsit máskép birál, mint a hogy Kossuth Ferencz képviselő ur most tette — az nem mondhatja, hogy ez a kiegyezés rosszabb, mint a másik. Lehet mindenféle kifogásokat kisebb-nagyobb nyomatékkal előhozni, mert hisz a kritika nagyon könnyü, hanem azt bebizonyitani nem hiszem, hogy önöknek összességükben is sikerüljön, hogy ez a kiegyezés rosszabb. Önök bebizonyithatják, hogy a kiegyezés programmjuk szerint nem jó, ez egészen más.

Ennek a vitatásába most nem bocsátkozom. Hanem hogy ez a kiegyezés a maga egészében, a maga részeiben, ha változások voltak is egyikben-másikban, ne állaná ki az ellenértékek elhelyezésével, az ellenértékek megszerzésével a legszigorubb kritikát arra nézve, hogy nem lett rosszabb, ennek bebizonyitása sohasem fog sikerülni önöknek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem arról van szó!)* Ha nem erről van szó, akkor mondják meg Kossuth Ferencz urnak, hogy ezt ne mondja.

Pichler Győző: Kossuth Ferencz azt mondja, a mit akar! *(Egy hang balfelől: Nem értette meg, hogy mit mond!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Én meg, ha nem arról van szó, azt mondom rá, a mit én akarok. Felelek parlamentárisan és illendően. Ha önöknek szabad és tetszik azt mondani, hogy nem erről van szó, nekem szabad azt felelni, hogy ne tessék akkor szóba hozni.

Kossuth Ferencz: Kérem, én bebizonyitottam, a mit mondtam. *(Derültség jobbfelől.)* Tessék felelni rá, mielőtt nevetnek.

Széll Kálmán miniszterelnök: Szokása a képviselő urnak azt hangoztatni, hogy a mit állit, az ugy be van bizonyitva, hogy czáfolhatatlanul el kell fogadnia minden embernek.

Kossuth Ferencz: Tessék megczáfolni! *(Felkiáltások jobbról: Most czáfolja!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Én sohasem mondtam Komjáthy Béla képviselő urnak azt a szokásos frázisát, hogy »minden józan ember belátja«, én sohasem használom. Érvelek a magam csekély tudása szerint, elmondom véleményemet és minden ember itéljen felette, a hogy akar.

Komjáthy Béla: Ez az én szokásom, hogy

én azt mondom: a józan ész? Oh Istenem! Ez tréfa a miniszterelnöktől.

Széll Kálmán miniszterelnök: Ne vegye rossz néven a képviselő ur, ha figyelmeztetem, hogy többször mondta; én soha sem mondom.

Hát Kossuth Ferencz képviselő ur mivel bizonyitja be, hogy rosszabb? Három dologgal: Először is azt mondja, hogy a tarifa, mert a mezőgazdasági vámokon kivül tartalmaz ipari vámemeléseket is, ezzel megrontotta a kiegyezést se pro se, magában véve. Mert — azt mondja — mit ér ez a mezőgazdasági tarifaemelés vagy vámtétel, hiszen a közös vámterület már magában véve a mezőgazdaság fejlődését és prosperitását lehetetlenné teszi.

Hát kérem, lehet a közös vámterületnek a hatását birálat alá venni az iparfejlesztés szempontjából, és én beismerem, hogy a külön vámterület e tekintetben, de tisztán egyoldalulag ebből a szempontból, alkalmasabb módja a gazdasági berendezkedésnek. De ha valaki nekem azt állitja, a mit Kossuth Ferencz most mondott, hogy a mezőgazdaság nem élhet meg a közös vámterület alapján, engedelmet kérek, én erre csak azt mondhatom, hogy ez a kérdésnek tökéletes feje tetejére állitása.

Kossuth Ferencz: Egészen mást mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen a közös vámterületnek Magyarországra nézve abban van az értéke, hogy termelése fölöslegét, amikor egész Európából kiszoritják mind vehemensebb prohibitiv vámtarifákkal, Ausztriában, mint legközelebb fekvő természetes piaczon, a legelőnyösebben értékesitheti, a mint hogy Ausztria is a legelőnyösebben és majdnem kizárólagos módon Magyarországra van utalva iparczikkei tekintetében. Igy áll a kérdés, és nem ugy, a hogy a t. képviselő ur felállitotta.

Kossuth Ferencz: Egészen mást mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát bizony nem mondott mást; azt mondta, hogy mi megvásároljuk az ipari vámemelések árán a gazdasági vámokat, pedig a magyar mezőgazdaságot a közös vámterület megöli. Ezt mondta szórólszóra és most én csak erre felelek.

Kossuth Ferencz: Mást mondtam egészen!

Széll Kálmán miniszterelnök: Már most az a megvásárlás — azt méltóztatik mondani — majd mérlegelés tárgya lesz. Az lesz a kérdés, hogy az ipari vámoknak felemelése nagyobb áldozat-e részünkről, mint a mit kapunk az egyetértés létrejötte után a mezőgazdasági vámok révén; ezt majd mérlegelni fogjuk. Minden elfogulatlan embernek be kell ismernie, hogy ez mérlegelés tárgya. De ugy nehéz érvelni, mint a hogy Kossuth Ferencz képviselő ur érvelt, hogy azt mondja, ez már csak világos és örök igazság, hogy miután mi nem engedhetünk a külföldnek az iparvámokban...

Kossuth Ferencz: Igen, ezt mondtam!

Széll Kálmán miniszterelnök: . . . nem is kaphatunk semmiféle ellenkonezessziót.

Kossuth Ferencz: Ugy van!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát ez a tétel megint nem örök igazság, mert hol van az bebizonyitva? Majd a vámtárgyalások a külfölddel fogják csak kivilágositani, hogy az ipari vámtarifákat illetőleg lehetséges lesz-e engedmény vagy sem. Majd meg fogjuk látni.

Kossuth Ferencz: Meg bizony!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát én azt hiszem, hogy ezen a téren is van bizonyos marge, — be is jelentettem — a mely azután segitségünkre lesz. A marge az, hogy a külfölddel tárgyalunk és pedig épen a magyar érdekek szempontjából tárgyalunk, amennyiben bizonyos iparvámokból a külföldnek tehetünk konezessziót.

De hát a kérdés ide illik? A mit a képviselő ur olyan apodikticzitással mond, annak épen a megforditottja áll. Azt mondja, hogy nem engedhetünk, mert ime, emeljük a tarifát. Megforditva van. Jobban engedhetünk a külföldi tárgyalásoknál, mert valamivel emeltük. Ha nem emeltük volna, hát akkor jobban engedhetnénk? Tagadbatja-e valaki, — megint azt mondom, a mit ő szokott mondani, czáfoljon meg, ha tud, — ha én nagyobb tételt állitok fel egy iparezikkre, csak könnyebben fogok tudni engedni, mintha nem állitok fel.

Kossuth Ferencz: De nem mi fogunk engedni, hanem az osztrákok!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hiszen közösen fognak tárgyalni és Ausztriának csak olyan érdeke lesz szerződést esinálni Németországgal, mint nekünk. Hát Németországnak — engedelmet kérek — miben fogunk tudni engedményt esinálni? A nyerstermények terén nem; Németországnak esak az ipar terén fogunk tudni bizonyos engedményeket tenni. Nem teszünk annyit, a mennyi az osztrák ipar rovására menne és arra veszedelmes lenne, de a mi nem megy annak rovására, annyit tehetünk. Hiszen az egész tárgyalásnak ez a természetes ezélja és más nem is lehet.

Tehát a mit a t. barátom erre nézve mond, az épen megforditva áll. Ugy van berendezve az az ipari vámtarifa, vagyis ugy vannak megállapitva az iparvámok az iparezikkekre, hogy csak ott van felemelve a vám, a hol az osztrák iparra nézve ez feltétlenül szükséges, és ott is igenis tekintettel vagyunk arra, — mert a német tarifát közelitettük meg, vagyis azon túl nem mentünk, — hogy, ha a németek engednek, mi is engedhessünk.

Már most a képviselő ur, hogy bebizonyitsa, hogy rosszabb a helyzet, mint a milyen volt, — nagyon kiváncsi voltam rá, — két dolgot hoz fel. Mielőtt azonban erre a két dologra felelnék, közbevetőleg a jegyzetekből látom, egyet még kell mondanom a tarifák köréből.

A t. képviselő ur diffikultálja, hogy a gyapjura nines a vám emelve.

Papp Elek: Bizony az baj!

Széll Kálmán miniszterelnök: Engedelmet kérek, ez nézet dolga lehet, és meg fogjuk vitatni majd, ha a tarifát tárgyaljuk, hogy helyes lett volna-e a ma vámmentes gyapjura, mint iparczikkek nyers anyagára, vámot vetni vagy sem. Ez, mondom, nézet dolga lehet. Hát én azt tartom, hogy nem lett volna helyes, nem pedig azért, mert ez természetszerülcg a gyapjuból készült czikkeknek nagy áremelkedését vonta volna maga után, *(Ugy van! jobbfelöl.)* minden egyéb ipari vámemelés nélkül is.

Papp Elek: De a magyar gyapju árát is emelte volna!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát képzeli a t. képviselő ur, hogy lehetett volna-e az osztrákokkal azon az álláspontou kiegyezni, hogy csak a középfinom gyapjura vessünk ki vámot? Ha behoztuk volna a gyapjuvámot, nem kellett volna-e a közönséges posztóhoz szükséges gyapju vámját is emelni? Akkor pedig az osztrák iparos bevasalta volna a szövet árán azt a vámot, a mit a nyers anyag behozataláért fizet. És ki szenvedte volna meg ennek az árát? Nem a t. barátom és én, a kiknek angol meg franczia és belga szövetből van a kabátunk, hanem a kisember, a kisfogyasztó szenvedte volna meg. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Hát a magyar kormány igenis azt az álláspontot foglalta el, hogy, semmint a legnagyobb részben nagybirtokosokat érdeklő gyapjuvámot behozzuk, inkább óvjuk és védjük a kisembert attól, hogy az ő elsőrendü czikke vámmal ne sujtassék, nehogy áremelkedéssel álljon szemben. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Már most kérem, arra a két dologra megyek át, a melyekre hivatkozva, olyan nagyot mond a képviselő ur, hogy az a szerződés, a melynek én rajzát adtam és a melyet ismertettem, rosszabb. *(Halljuk!)* Pedig ez nagy mondás, mert a t. képviselő ur maga mondta nekem a mult héten — és én komolyan veszem szavait — hogy: ha pedig rosszabbodnék a kiegyezés a miniszterelnök kezében, akkor azt oda fogja szegezni. Ez tehát nagy dolog s akkor ezt a nagy dolgot kissé crősebb argumentumokkal méltóztassék megtámasztani, mint a minőkkel azokat megtámasztani szives volt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A t. képviselő ur két dolgot hozott fel, a tiroli gabonavámot és a készfizetések felvételét.

A tiroli gabonavámra azt mondja a t. képviselő ur, hogy ez épen olyan, mint ha mi Erdélynek egy részében, vagy bárhol másutt, vagy az ország határszélén az osztrák iparra vámot vetnénk. Hát elvileg olyan, de hatásában nem olyan; *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon)* már pedig minden dolgot a hatása szerint kell mérlegelni. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Mert az nekünk volna jó!)* Nem azért. Magam is megmondtam, hogy elvileg nem helyes fentartani azt a gabonailletéket, de azt is hozzátettem, hogy ez nekünk semmit sem árt, az a mi árainkat abszolute nem csökkenti. Nézzék meg, hogy ha mi határvámot állitunk fel, annak iparczikkeinkre mi az effektusa. De azért nem tettük ezt ingyen, hanem ellenérték mellett; és hogyha mi ezt ilyen ellenérték mellett megengedtük, mert nekünk semmi kárt nem okoz, reánk nézve semmi praktikus értékkel nem bir és ezzel előzékenységet mutathattunk a másik egyezkedő féllel szemben, mert ők is mutattak velünk szemben oly téren, a mely nekünk sokat ér, akkor, engedelmet kérek, nem lehet igazságosan azt mondani, hogy ezzel a kiegyezés romlott volna. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A második dolog a készfizetések felvételét illeti. Itt azután ismét oly apodiktikusan állit egyes dolgot a képviselő ur, hogy igazán komolyan kell mondanom, méltóztassék máskor az ilyen apodiktikus igazságokkal és kijelentésekkel takarékosabban bánni. *(Derültség a jobboldalon.)* Azt mondja t. i. a t. képviselő ur, hogy visszaesés van a valuta dolgában.

Hát én minden igazságos birálatot szivesen veszek, de az ilyen kijelentéseket határozottan méltánytalanoknak tartom. Mondja meg a t. képviselő ur, hogy a kérdés ilyen clintézése neki nem tetszik, de ne állitson olyanokat, a mik meg nem állhatnak. Azt mondja, hogy törvény rendelte el a készfizetések felvételét február 28-ikán, és a pénzügyminiszter is rendeletet adott ki arra, hogy február 28-ikán a készfizetések megkezdessenek.

Hát mutassa meg nekem a t. képviselő ur azt a törvényt és azt a rendeletet. Lehet-e apodikticze állitani olyan dolgot, a mely meg nem áll? Mert törvény nem rendelte el a készfizetések megkezdését, az a törvény nem erről szól. A pénzügyminiszter adott ki egy rendeletet az 1899 : XXXI. törvényczikknek a rendelkezése folytán, hogy az 5 és 50 forintosok teljesen bevonatnak, de ebben nincs elrendelve a készfizetések felvétele, mert a törvény szórólszóra azt mondja, — nincs előttem, de kivülről tudom — hogy ha ez az eset bekövetkezik, akkor majd a két kormány a készfizetések felvétele ügyében törvényhozási határozatot provokál. Hát engedelmet kérek, ez azt teszi, hogy a készfizetések márczius 1-én felveendők? Nem. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hanem ez függ a két kormánytól, és lehet, hogy az egyik kormány azt mondja, én nem akarok még a készfizetések ügyében előterjesztést tenni, majd fogok később. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon).* Ma azonban megvan az, hogy február 28-ikán elő kell terjeszteni a törvényt, a melyet végre kell hajtani az egyezmény értelmében, mert, habár a napot előre kitüzni nem lehet, de meg van mondva, hogy hozzá kell fogni az előkészületek megtételéhez, hogy a készfizetések felvétele mielőbb megtörténhessék, csak a vis major lehet e tekintetben akadály. Hát ez a stipuláczio visszamenés?

Engedelmet kérek, ilyent sehol a világon

előre határozottan kimondani nem lehet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* A képviselő ur sok időt töltött Olaszországban; mondja meg nekem, hogy mikor az olasz valuta helyreállittatott, megmondták-e esztendőkkel ezelőtt, a mint azt a t. képviselő ur ezzel a törvényjavaslattal mondatni akarja, és mondatni akarja a szegény pénzügyminiszterrel, *(Derültség a jobboldalon.)* hogy ő már 1899-ben egy napot tüzött ki magának, hogy 1902-ben, tehát $3^1/_2$ esztendő multán azon és azon a napon fognak a készfizetések fölvétetni! Ez az operáczió szempontjából, engedelmet kérek, teljesen lehetetlen, képtelen dolog.

Olaszországban, mikor a valutát helyreállitották, ott volt a képviselő ur; hát évekkel azelőtt meghatározták a napot? Nem, ezt nem lehet előre meghatározni, prefigálni. Meg lehet határozni, kimondhatja a törvényhozás, hogy miniszter, tedd meg és határozd meg a napot, de nem szabad ám kibujni alóla, mert, a mint mondom, a vis major eseteit kivéve, meg kell csinálni, de előre, mikor a nap nincsen kitüzve, azt mondani, hogy a dolog bizonytalanságban van, hogy a dolog nem vitetett előre egy lépéssel, és hogy ebben visszaesés van: ez az igazságnak tökéletes arczulesapása. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Egy hang a szélsőbaloldalon: Hát mennyiben vitetett előbbre!)* Annyiban vitetett előre, a mint mondtam. Tessék megérteni.

Ha ebben nem volna előrevitel, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* ugyan kérdem a t. képviselőházat *(Zaj. Elnök csenget.)* vagy a képviselőház azon tagjait, a kik tanui voltak és jelen voltak, mikor csak a mult hónapban lezajlott indemnitási vitánál nem egy képviselőtől hallottuk — még, ha jól emlékszem, határozati javaslatban is benne volt, talán a Bartáéban, a beszédében mindenesetre benne volt mint kifogás, mint kivánság, mint követelés az ellenzék részéről, — hogy a valuta kérdésében pedig a végén ne maradjunk meg az akadémikus törvényeknél, hanem kezdődjék meg a tényleges életbeléptetésnek a folyamata. Hát az történik a maga teljességében. De mikor az megvan, akkor most már semmit sem ér. *(Fölkiáltások a szélsőbaloldalon. Hol van?)*

Én bele tudom magamat képzelni az ellenzéki politikába és az ellenzék természetébe. Tudnék én is ellenzéket csinálni, talán lesz is rá alkalom. *(Élénk derültség és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* De olyan ellenzéket és azt az ellenzéki birálatot soha sem tartottam helyesnek, soha sem tartottam jogosultnak, a mely mindent ellenez, mindent rossznak tart, minden ellenében azt állitja, hogy ez már megint visszalépés, visszamenetel. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Az önálló vámterület!)* Itt ninesen most az önálló vámterületről szó, hanem itt szó van arról, a mit Kossuth Ferencz képviselő ur állitott.

A végén Kossuth Ferencz képviselő ur egy kérdést intéz hozzám — arra is szivesen felelek — és ez az, hogy azt mondja, a miniszterelnök adós maradt azzal a válaszszal: vannak-e biztositékai az iránt, hogy nem akad egy második Körber, a ki ezeket a megállapodásokat megint nem tartja meg, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és vannak-e garaneziák arra vonatkozólag, hogy ezek törvénybe fognak iktattatni?

Először is ezt a Körber Nr. 2. dolgot már hallottam. *(Derültség.)* Reám akkor is azt a hatást tette — nem reagáltam rá, de most reagálok — mintha nem egészen alaposan volna felállitva a kiindulási pont. Mert én nem emlékszem olyan Körberre, legyen az akár 1., akár 2-ik számu, a ki még be nem tartotta volna, a mire kötelezte magát. Mert mire kötelezte magát a mult osztrák miniszterelnök és a mai? Hogy a viszonosságot fentartja velünk, a 14-ik szakasz alapján kiboesátott rendeletek épségben tartásával, a mint azt törvényünk elrendelte. És ez meg is történt.

Mi 1899 ben nem a vámszövetséget ezikkelyeztük be; mi azt ezikkelyeztük be, hogy miután vámszövetséget nem tudunk esinálni, a fönnálló állapotokat föntartjuk a viszonosság fejében 1907-ig, ámde a kormány igyekezzék vámszövetség létesitésére és a felett inditsa meg a tárgyalásokat. Hogy ezt Körber Nr. 1. vagy Nr. 2. nem teljesitette volna, arról nekem tudomásom ninesen. Hűségesen teljesitette, mert a viszonosság alapján lévő törvényeink mind sértetlenül fentartatnak és ellenkező irányban megtörtént Ausztria részéről mindaz, a mit tőle követelhettünk. Hogy ezután mi lesz, arról majd fogunk akkor beszélni, a mikor . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ohó!)*

Hisz természetes, én de futuris eontigentibus itt előadásokat tartani, ilyen kényes kérdésekben, országos kérdésekben nem tartom ezélravezetőnek, nem is tartom tanácsosnak, mert igenis nem akarom az ország kezét lekötni. *(Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon és a középen.)* A fő dolog az, a mit Kossuth Ferencz képviselő ur a multkor mondott, arra feleltem is.

Azt kérdezte ugyanis tőlem a multkor, — és ez helyes — hogy szándékozom-e 10 esztendőre az ország kezét lekötni, mielőtt megfelelő biztositékom nines arra nézve, hogy Ausztriában is le lesznek kötve. Arra én azt feleltem: nem szándékozom; és ez, gondolom, tökéletesen elég. Mert, hogy mi történjék akkor, ha Ausztriában ezen törvények, a melyeket azon ezélból hozunk be, hogy ott is tárgyaltassanak, — mert különben nem hoznánk vámszövetségi törvényt — nem tárgyaltatnának, vagy el nem fogadtatnának, hogy — mondom — mi lesz akkor, arról majd akkor beszéljünk, és én akkor szivesen fogok nyilatkozni. Ma esak azon ezélból terjesztettem elő, illetőleg fogom előterjeszteni a kormány nevében a javaslatokat, hogy azokat mindkét ház tárgyalja, és nem szándékozom kezünket

egy előleges házhatározattal tiz esztendőre leköti. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Hogy tehát mi történjék akkor, ha e javaslatokat odaát nem fogadnák el, beszélhetünk majd róla egész higgadtan és nyugodtan akkor, a mikor ezen helyzet előáll. Most azonban ez időelőtti. *(Hosszantartó, élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: T. ház! Méltóztassék talán most abban megállapodni, hogy a mai napirendre kitüzött tárgyak közül csupán a határrendőrségről szóló javaslat harmadszori felolvasását, azután a Magyarország és Ausztria közt, a Szepes vármegye és Gácsország szélén az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt az 1897. évi II. t.-cz. értelmében alakitott választott-bíróság által hozott itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasását végezzük el és azután a ház egy jegyzőjének, továbbá a bizottsági tagoknak megválasztását. *(Általános helyeslés.)*

Egyuttal állapodjunk meg abban, hogy a czukorra vonatkozó törvényjavaslatok tárgyalását a holnapi napirendre tüzzük ki. E szerint a holnapi ülés napirendjén ez lesz és — szombat lévén — természetesen az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása is. *(Általános helyeslés.)*

Méltóztassék tehát meghallgatni először is a határrendőrségről szóló törvényjavaslat (Irom. 194, 241) harmadszori olvasását.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e harmadszori felolvasásában az imént felolvasott törvényjavaslatot? *(Igen!)* E szerint kijelentem, hogy a ház azt elfogadja, és alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett a főrendiházhoz küldi át.

Következik már most a Magyarország és Ausztria közt az u. n. Halastó körüli területen az országos határvonal megállapitása iránt alakitott választott-bíróság által hozott itélet beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 267, 275, 278) harmadszori olvasása.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e a most harmadszor felolvasott törvényjavaslatot? *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház elfogadja, és igy a törvényjavaslat alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett a főrendiházhoz küldetik át.

Következik már most a ház egy jegyzőjének megválasztása; továbbá az I. és a IX. biráló-bizottságokba egy, — a közlekedésügyi bizottságba két, — a közoktatásügyi bizottságba egy és a Horvát-Szlavonországgal kötendő pénzügyi egyezmény előkészitésére kiküldött országos bizottságba szintén egy bizottsági tagnak a megválasztása.

Az utóbbi két, vagyis a közoktatásügyi és a horvát regnikoláris bizottságba való választásban és szavazásban a horvát képviselő urak részt nem vehetnek.

A névsort Rátkay László képviselő ur fogja olvasni, a távollevőket pedig Dedovics György jegyző ur jegyzi.

Rátkay László jegyző *(olvassa a névsort).*

Elnök: A szavazás be van fejezve.

A szavazás eredménye a holnapi ülésen fog kihirdettetni.

A mai napirend ki lévén meritve és a holnapi napirend meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

185. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903 január 17-én, szombaton,

Tallián Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — A mult ülésen történt választások eredményének kihirdetése. — Feliratok bemutatása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről, továbbá a czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t. cz. határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti gr. Teleki Sándor jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László, az azok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző urak fogják jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. évi január 16-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e kifogás a jegyzőkönyv ellen? A mennyiben nines, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy a tegnapi szavazás alkalmával a ház jegyzőjére beadatott összesen 109 szavazat; ebből Trubinyi János kapott 103 szavazatot, üres volt kettő, a többi szavazat egyesek közt megoszlott. E szerint Trubinyi János képviselő urat a ház megválasztott jegyzőjének jelentem ki.

Jelentem továbbá, hogy az I. biráló-bizottságba megválasztatott Kelemen Béla 112 szavazattal; a IX-ik biráló-bizottságba Szivák Imre 112 szavazattal; a közlekedési bizottságba gr. Bánffy Miklós 112 szavazattal; Kovács Pál 111 szavazattal; a közoktatásügyi bizottságba Ballagi Géza 111 szavazattal; a Horvát-Szlavonországokkal kötendő pénzügyi egyezmény előkészitésére kiküldött országos bizottságba Buzáth Ferencz 112 szavazattal.

Tudomásul vétetik.

Bemutatom Sopron sz. kir. város közönségének feliratát, az ujonczlétszám felemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fog elintéztetni.

Bemutatom Kis-Küküllő vármegye közönségének feliratát, a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződés megváltoztatása iránt;

Vas vármegye közönségének feliratát a tanitók fizetésének rendezése tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik napirend szerint az inditvány- és interpellácziós-könyv felolvasása.

Nyegre László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben és az interpellácziós-könyvben ujabb bejegyzés ninesen.

Elnök: Tudomásul szolgál.

Mielőtt a napirendre, a czukoradóról szóló törvényjavaslatok tárgyalására áttérnénk, jelentem a t. háznak, hogy a pénzügyminiszter ur bejelentette, miszerint a szükséges felvilágositások megadására Toepke Alfréd államtitkár ur fog a házban megjelenni. Ezt méltóztassanak tudomásul venni.

Következik a ezukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márezius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beezikkelyezéséről (Irom. 263, 289, 294), továbbá a ezukoradóról szóló 1899. évi XVIII. törvényezikk határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről (Irom. 264, 294) szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása.

Mindenekelőtt az előadó ur kiván szólni.

Neményi Ambrus, a pénzügyi bizottság előadója: Tisztelt ház! *(Halljuk!)* A magyar tör-

vényhozás, mikor a brüsszeli egyezményt tárgyalja, abban a, mondhatnám, szerencsés helyzetben van, hogy csak a saját tradiczióit kell folytatnia és elhatározása már eleve tisztán lesz előtte kijelölve. Más országok törvényhozásában kiváló és egyébként felvilágosult férfiak is dicsőitették régebben a kiviteli jutalmak rendszerét és hangoztatták annak közhasznu voltát. Még csak néhány hónappal ezelőtt, mikor az előttünk levő konvencziót a franczia kamarában tárgyalták, hirneves szónokok és vezető férfiak szálltak a konvenczió ellen sikra és dicsőitették a prémiumokat, mint Francziaország gazdasági fölényének egyik forrását. Ezzel szemben a magyar törvényhozás türte ugyan a kiviteli jutalmakat, de mást, mint ideig-óráig eltürhető szükséges rosszat bennük soha sem látott.

Az utolsó évtized alatt a kormány, valahányszor csak a czukorügyről törvényjavaslatot terjesztett a törvényhozás elé, mindegyik javaslatnak megokoló részében előadta azt a szándékát, hogy hozzájárulni kiván a kiviteli jutalmak ügyének nemzetközi uton való szabályozásához. A t. ház pedig minden egyes alkalommal kifejezte, hogy ily szabályozást maga részéről is támogatni hajlandó. De ugyanolyan nyomatékosan hangsulyozták egyuttal a háznak minden oldaláról, hogy a magyar ipart és a vele ez ügyben szolidáris mezőgazdaságot hirtelen megrázkódtatásnak kitenni nem akarjuk, hanem, hogy a szükséges védelemnek eszközeit meg kell adnunk, és hogy abban a formában kell ezeket az eszközöket megadnunk, melyet akkor egész Európa elfogadott. Tudvalevő dolog, hogy 1898 óta a kormányok között a czukorprémiumok ügyében folytatott nemzetközi tárgyalások ugyszólván soha sem szüneteltek, és hogy ezen hosszu és bonyolult tárgyalásoknak minden stádiumában a magyar kormány következetesen a kiviteli jutalmak nemzetközi szabályozása mellett foglalt állást. Előttem tehát nem kétséges, hogy a tisztelt ház a Brüsszelben megkötött egyezményt, mely ezt a szabályozást magában foglalja, készségesen fogja megszavazni, daczára annak, hogy nem zárkózhatunk el attól a körülménytől, hogy iparunk és mezőgazdaságunk a szerződésnek hátrányait okvetlenül tapasztalni fogják, mig ellenben az egyezménytől várt összes előnyöket teljesen biztositottaknak egyelőre még nem merném mondani.

Mihelyt pedig az egyezményt elfogadjuk, akkor önként értetik, hogy azt a maga teljességében, szellemének és betüjének megfelelően pontosan és lojálisan fogjuk végrehajtani — oly lojálisan és pontosan, mint a hogyan végrehajtunk kivétel nélkül és megszoritás nélkül minden szerződést, mely magán viseli a magyar államnak aláirását. Ámde, t. ház, mikor ezt teszszük, jogunk is, kötelességünk is, hogy az egyezmény határain belől, ugy a kincstár, mint az ipar és mezőgazdaság, valamint a magyar fogyasztás érdekeit most és jövőre megóvjuk. Ennek a védekezésnek módozatait foglalja magában az előttünk levő második javaslat, mely a czukoradóra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szól. Mikor ehhez a második törvényjavaslathoz érünk, akkor a brüsszeli konvencziónak elfogadását már mint befejezett tényt kell tekintenünk. Ennélfogva keresnünk kell, hogy az uj helyzetben a kormány által javasolt intézkedések mily hatással lesznek egyrészt az államkincstárra és a fogyasztó közönségre, másrészt pedig a magyar iparra és a mezőgazdaságra.

Legrövidebben szólhatunk a kincstárról. Az ő helyzete igen egyszerü, és hozzáteszem, az adott körülmények mellett igen kedvező. Az államkincstárnak előnyére szolgál az uj rend, a mennyiben olyan kiadási tétel, a mely az 1903. évi költségvetésbe még 5 millió koronával van beállitva, az ezután következő költségvetésekben el fog esni. Igaz, hogy nagyon közel fekszik az a kivánság, hogy ezt a megtakaritott összeget egészben, vagy részben a czukoradó leszállitására forditsuk. *(Igaz! Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Igen, az kellett volna.

Neményi Ambrus előadó: Igaz ugyan, hogy a czukoradó leszállitása tekintetében bizonyos erkölcsi kötelezettségünk áll fenn, mert mikor a fogyasztási adót 11 forintról 13 forintra felemeltük, ezt kifejezetten abból az okból és azzal a czélzattal tettük, hogy a kiviteli jutalmak felemelését ebből fedezzük. Mikor tehát most a kiviteli jutalmakat elejtjük, akkor méltányosnak kell mondanunk azt a felfogást, hogy a megtakaritandó összeget részben a czukoradó leszállitására forditsuk.

És ha mindezeknek daczára a pénzügyi bizottság a czukoradónak azonnal való leszállitását még sem javasolja, akkor kötelességem, hogy ezen elhatározásunknak okait — bár távolról sem olyan rokonszenvesek, mint azok, melyek a leszállitás mellett szólanak — mégis, mivel a magunk részéről komolyaknak és helytállóknak elismertük, a t. ház előtt röviden ismertessem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem tagadom és nem leplezem, hogy első és minden egyébnél nyomósabb okunk az volt, hogy államháztartásunk helyzete nem engedi, hogy bevételeink bármely részét könnyedén lazitsuk.

Szüllő Géza: Deficzitben vagyunk!

Neményi Ambrus előadó: Ámde, t. ház, ettől eltekintve, figyelembe vettük azt is, hogy a czukornak áralakulása nem csupán az adótól függ, hanem függ ezenfelül még számos más októl is.

Az összes itt fenforgó körülményeket figyelembe véve azonban mondhatjuk, hogy a czukor ára a határvám leszállitása és a kartell megszünése következtében átlag körülbelül 14 koronával, tehát a jelenlegi adótételnek több mint egy harmadrésze erejéig csökkenni fog, mert

attól a pillanattól fogva, mikor az uj viszonyok konszolidálódnak, a czukornak ára mesterséges módon nem fokozható. A legkisebb falusi kereskedő is ezután kiszámithatja magának azt az árt, a melynél a czukor feljebb nem mehet. Ez az ár a magyar fogyasztás tekintetében három egyszerü elemből fog kialakulni: a világpiacz árából, a hat frankos vámból és a szállitási költségből. Ennél többre semmi szin alatt nem mehet. A czukor ára tehát automatikusan fog leszállni. Igaz, hogy az államnak pénzbeli egyenes áldozata nélkül fog leszállni, de azért mégsem lehet mondani, hogy az államnak minden hozzájárulása és segitése nélkül. Mert az állami intézkedések sorából a polgárokra nézve nem azok a legbecsesebbek és az előhaladásnak nem azok a főbb emeltyüi, a melyek az államnak közvetlen pénzbeli segélyével járnak.

Hanem jól tudjuk, hogy az a munka, a melyet az állam végez abból a czélból, hogy a közjólét eszközeit szaporitsa és azokat hathatósakká tegye, hogy az a munka, melyet az állam végez oly czélból, hogy a szabad forgalomnak némely hátrányait visszaszoritsa, a vele járó előnyöket pedig a köz szolgálatára fokozza, vagy hogy a nemzeti termelést szabályozza és egyenletesen biztositsa, mondom, hogy az államnak ilyen természetü munkája sokszor sokkalta becsesebb és hatásában maradandóbb, mintha a kincstár kisebb vagy nagyobb pénzösszeggel segiti az egyik vagy másik termelési ágat. Az én felfogásom szerint tehát igenis van része az államnak abban is, hogy a czukornak ára ezután bizonyos mérsékelt határon túl nem emelkedhetik, mivel ez határozottan az állam által megalkotott uj rendnek az érdeme. És ha most bizonyos fokig mégis megvalósitjuk majd azt a czélt, a melyet kivétel nélkül kivánatosnak tartunk, t. i. hogy a czukorfogyasztást a szegényebb népréteg számára hozzáférhetővé tegyük, ez csak ugy volt lehetséges, hogy az állam az ügyet ugy szervezte, a mint azt az imént jelezni szerencsém volt.

Másrészt azonban az igazság annak a bevallására is kötelez bennünket, hogy nagyobb hatással a czukorfogyasztás mérvére csakis az lehetne, ha az adót tetemesen leszállitanók.

A mennyiben azonban a leszállitás az eddig a czukor-prémiumokra forditott összeg keretében maradna — és ennél tovább eddig senki sem akart elmenni — az eredmény alig volna nagyon számottevő. Mert ha pl. a prémium-összegnek felét, azaz 2½ millió koronát forditanánk a czukoradó leszállitására, a mostani fogyasztást véve alapul, ez kitenne egy-egy kilogramm után körülbelül 3 fillért. Ez pedig nagy változást nem idézne elő a fogyasztásban, tekintve, hogy a tényleges adó, a mely még megmaradna, kitenne egy-egy kilogramm czukor után 35 fillért.

Most már vegyünk egy 6 tagból álló családot és nézzük — személyenkint évi 4 kiló átlagos fogyasztást alapul véve — mennyit tehet a 2½ millió alapján elérhető megtakaritás? Kitesz évi 72 fillért egy 6 tagból álló családnál. Ez is jelent valamit, t. ház, és távol áll tőlem, hogy az ilyen apró kiadásokat csak a jobbmódu osztályok szemüvegén át nézzem és az ő mértékökkel mérjem. Beleképzelem magam igenis annak a családnak az életébe, melynek háztartásában évi 72 fillér is számot tesz. Sőt ezeket a családokat kell leginkább kiméln i és nem volna érdemes a törvényhozó nevére és tisztére, a ki bármely adótörvény megalkotásakor ezeket a családokat ignorálná. Még az összeget sem szabad kicsinyleni, mert hiszen a népnek nagy terhei ilyen sokféle apró filléres terhekből verődnek össze. *(Igaz! Ugy van!)*

Csakis azért hozom fel ezt a példát, mert illusztrálni akarom, hogy ez a megtakaritás magában véve nem elég inger arra, hogy valamely nagyszámu szegény család több czukrot fogyaszszon akkor, mikor ezután is egy-egy kiló czukor 35 fillér adóval maradna megterhelve. A bőséges angol czukorfogyasztás, melyre sokszor hivatkozunk, nem is vezethető vissza másra, mint arra, hogy Angliában czukorfogyasztási adó egyáltalán nincs. Ennyire azonban nálunk senki sem akar elmenni, amint hogy nem is volna lehetséges, sőt nem is volna megokolt, ha ennyire elmennénk.

Mindamellett, t. ház, az ugynevezett fiskálizmus védelmére ebben a kérdésben két enyhitő körülményt mégis fel kell hoznom.

Az első az, hogy igazság szerint nem állithatni, hogy a fogyasztási adóknak leszállitásától a kincstár egyáltalában és az egész vonalon idegenkednék s elzárkóznék, mikor tapasztaljuk, hogy az 1903-iki költségvetésben is körülbelül egy millió erejéig menő adóleengedés utján segitjük elő a sörfogyasztást, a melynek az alkoholizmus ellen való küzdelemben és a munkás néprétegek élelmezése szempontjából szintén kiváló jelentőséget kell tulajdonitanunk, talán annyi jelentőséget, mint a czukorfogyasztásnak.

A második körülmény pedig az, hogy hiszen nincs az kimondva, hogy a kincstár az egész eddigi prémiumösszeget megtakaritja. Ennek az összegnek egy részét a kincstár a czukorügygyel összefüggő oly czélokra forditja, melyeket a brüsszeli egyezmény el nem tilt és a melyek a szó legszorosabb értelmében közgazdasági és produktiv jellegü kiadások. Hogy ilyen konkrét példát emlitsek, a földmivelésügyi miniszter, minden fontos kérdésre kiterjedő tervszerü gondoskodásával már az 1903-iki költségvetésbe állitott be egy uj tételt a magyar czukorrépa qualitásának feljavitása érdekében. Ezt az összeget talán évről-évre fogjuk felemelni és ezzel is csökken az az összeg, melyet a kincstár megtakarit, ellenben emelkedik az az összeg, a melyet áldoz, ha nem is prémiumok czimén,

hanem a magyar czukortermelés mezőgazdasági érdekeinek istápolására.

Ez a két példa bizonyos értékkel mégis csak bir. Ámde azért nem utasitjuk el a czukoradó leszállitásának gondolatát sem. A czukoradó leszállitása gondolatának, hogy kereskedői nyelven szóljak, mintegy kontót nyitottunk a törvényhozásban, mert végre is tény, hogy a fogyasztóra nézve mégsem mindegy, vajjon bizonyos összeget neki juttatunk e vagy pedig a répatermelő gazdának. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A teljesség kedveért azonban fel kell emlitenem, hogy az a felfogás, a melyet itt jelezni bátor voltam, nem volt idegen a külföldi törvényhozások elhatározásától sem. Két igen gazdag ország, Francziaország és Németország, igaz, hogy leszállitották a konvenczió következtében a czukoradót. Ámde viszont a német-alföldi törvényhozás, egyszerü utalással az államháztartás érdekére, a leszállitást elutasitotta. Olaszország is — pedig tudvalevő, hogy Olaszország ez idő szerint, államháztartási viszonyait tekintve, egyike az irigylésre legméltóbb államoknak — a maga czukoradóját, a mely csaknem kétszer akkora, mint a mienk, érintetlenül fentartja. Ezeket csak annak bizonyságául hozom fel, hogy más országok példájával ép ugy lehet az adó leszállitása mellett, mint érintetlen fentartása mellett érvelni.

De bárhogyan itéljük meg ezt az elvi kérdést, a mely előreláthatóan a most megindulló vita során még foglalkoztatni fogja a házat, bizonyos az, hogy az előttünk lévő törvényjavaslat értelmében az államkincstár tetemesen nyerni fog. A fogyasztó közönség nem nyer annyit, mint a mennyi véleményem szerint is megilletné, de mégis tetemesen fog nyerni. Ezzel a két tényezővel tehát, mivel az ő helyzetük csak kedvezőbbre válik, egyelőre foglalkoznunk nem kell.

Annál több okunk van azonban, hogy foglalkozzunk a másik két tényezővel: az iparral és a mezőgazdasággal. A kérdés az, hogy nem abszolute ugyan, hanem az adott helyzetben sikerült-e és mennyiben sikerült a mi érdekünkben is érvényesiteni azokat az elveket és megállapodásokat, a melyeket a brüsszeli egyezmény minden állam védelmére stipulált?

Mert igaz, hogy a brüsszeli egyezmény szinte durva kiméletlenséggel nyult bele az egyes államok önrendelkezési jogába; de másrészt nem tagadható az sem, hogy több helyes és egészséges princzipiumot is állitott fel. Ezeknek az elveknek proklamálásáért a konvenczió elismerést érdemel mindazoknak részéről, kik a világgazdaságban is óhajtják, hogy a romboló és a gyengébbeknek eltiprására törekvő versengések helyébe minél gyakrabban észszerü és lojális megállapodások lépjenek. Ilyen princzipiuma a brüsszeli egyezménynek az, hogy minden egyes állam a saját fogyasztását a saját termelése számára biztositsa. Ebből az elvből kifolyólag jött létre az osztrák és a magyar kormány között a czukortermelés kontingentálására vonatkozó megállapodás, a melynek érdeme egyszerüen az, hogy a közös fogyasztási terület fentartása mellett is az osztrák fogyasztás az osztrák termelés számára, ellenben a magyar fogyasztás a magyar termelés számára biztositttatik.

A kontingens uj rendezését én vivmánynak nem mondom. Mert vivmányt legfeljebb egy irányban foglal magában — de ez aztán Ausztriának is ép olyan vivmánya, mint nekünk — hogy t. i. legalább ezen az egy téren az ellentéteknek és az összeütközéseknek lehetőségét csaknem teljesen kiküszöböli.

Kossuth Ferencz: Csak most fog kezdődni!

Neményi Ambrus előadó: Tisztázni fogja a kontingentálási egyezmény a kölcsönös helyzetet ugy, hogy egyik félnek sem lehet a másikkal szemben rekriminácziója oka. Tisztázni fogja kielégitőbb és praktikusabb módon, mint a hogyan a szesznél történt. Csakis ennyi a javaslat érdeme, de ezt az érdemét épen nem kell kicsinyleni.

Lesz ezen a téren még számos tenni való. Ugy sejtem, hogy ezek nem az utolsó czukorjavaslatok, a melyekkel foglalkozunk, hanem hogy ennek a kérdésnek végleges rendezése talán még többször fogja ezt a képviselőházat foglalkoztatni. Nem az én feladatom, hogy ezeket az eshetőségeket most fejtegessem. Nem az én feladatom kitérni arra, miképen alakul majd ezeknek a czukor-javaslatoknak a sorsa Ausztriában. Azt sem nézem feladatomnak, hogy vizsgáljam, milyen konzekvenciákat kell majdan levonni a brüsszeli egyezményből arra az esetre, ha Anglia egynémely kolóniájának czukor-iparával szemben, a mely esetleg kiviteli jutalmakkal lesz támogatva, nem követné azt az eljárást, mely az egyezmény valódi értelmének megfelel. Nem azért haladok el ezen utolsó kérdés mellett, mintha idetartozónak nem tekinteném, mert hiszen a kérdés, mondhatni, Európa összes parlamentjeit foglalkoztatta és magában az angol parlamentben több izben beható és igen élénk vitákra adott alkalmat. Azt azonban nem lehetne állitani, hogy ezek a viták a kérdést bármely irányban tisztázták volna. Nemkülönben azért, mert ebben a kérdésben a parlamenteknél is bizonyos fokig fontosabb a brüsszeli állandó bizottság, mely abból a czélból lett instituálva, hogy az ily természetü differenczák tekintetében döntsön. Már pedig feltehető, hogy Anglia nem járult volna hozzá a bizottságnak megalkotásához, hogyha nem lett volna szándékában, hogy az állandó bizottság határozatait maga részéről is respektálja. Általában azonban tény, hogy ugy ezen kérdésről, valamint a brüsszeli konferenczianak egyéb hatásáról, ma még senki sem képes végleges itéletet formálni, mert nem állunk még befejezett szituáczió előtt, melyet

összes következményeiben áttekintenünk lehetséges volna.

De, ha némely tekintetben bizonytalan a nemzetközi helyzet, t. ház, ez csak egy okkal — és igen nyomós egy okkal — több, hogy itthon, a magyar fogyasztási és termelési területen rendezett, konszolidált és állandó viszonyokat teremtsünk. Nekünk feladatunk az, hogy a mostani kereskedelempolitikai helyzetben, mely a kiviteli jutalmak megszüntének következtében hirtelen még kiélesedett, megóvjuk a magyar államkincstárnak és a magyar ipari és mezőgazdasági termelésnek érdekeit. Ez, ugy hiszem, a brüsszeli konvenczió alapján és intézkedéseinek teljesen megfelelő módon bizonyos fokig sikerülni is fog.

Ha tovább megyünk és szemügyre vesszük az ezen ügygyel kapcsolatos eseményeknek hátterét, akkor nem lehet félreismerni, hogy ennek a konvenczionak bizonyos históriai jelentősége van, miután az európai államok ezuttal először határozták el magukat közös megállapodásra a gazdasági protekczionizmusnak és a vele szükségképen járó veszedelmes túlhajtásoknak megfékezésére.

Először jut itt kifejezésre az európai népeknek az a belátása, hogy a végsőkig vitt gazdasági protekczionizmus terheit sem a hatalmas, sem a gyengébb államok nem képesek többé elviselni, mivel az az állapot, mikor mindenütt minden védve van és mindenki védve van, végeredményében egyebet nem jelent, mint azt, hogy sehol, senki és semmi nem részesül hathatós védelemben.

Máskor, valahányszor kiderült a protekczionizmus eszközeinek hatálytalan volta, ez csak ujabb inger volt arra, hogy a hatalmasabb népek erejöknek teljes megfeszitésével oda törekedjenek, hogy a kevésbbé hatalmas államok gazdaságának romjain és a minden befolyásból és védelemből kitagadott fogyasztásnak kizsákmányolásával felépithessék a maguk kizárólagos uralmát. Mintha most valami fordulat készülne az európai népeknek életfelfogásában. Ezt jelzi a Brüsszelben megkötött egyezmény. És históriai érdekességét ennek a dolognak fokozza az, hogy ily fordulatnak szimptomáit észleljük épen oly időpontban, mikor a vámpolitikai protekczionizmus egyébként egész Európában látszólag legfényesebb diadalait aratja.

Azoknak az országoknak, a melyek — Magyarországgal együtt — a szabad forgalomnak még mai napig is hivei, ez reménységet nyujt arra, hogy talán a protekczionizmus más válfajainak korlátlan uralma is helyt fog adni észszerü és megélhető állapotoknak. Valamint Magyarország annak idején a legutolsó országok közé tartozott, melyek a szabad kereskedelem utjáról letértek, ugy bizonyára a legelsők sorában lesz, a melyek a kölcsönös megegyezéseknek rendszerét üdvözlik. Ez a szellem vezette a magyar kormányt is, mikor minden fentartás nélkül magáévá tette a brüsszeli egyezménynek intenczióit és mikor azokban a törvényjavaslatokban, a melyek a konvenczióval kapcsolatosan elénk lettek terjesztve, maradandó állapotoknak iparkodik megvetni az alapját.

Az előttünk levő két javaslat ennélfogva kapcsolatosan a harmadikkal, mely a kontingens egyéni felosztásáról szól és melyet legközelebb szintén tárgyalni fogunk, egységes akcziónak a képét tárja elénk, a melyről helyes birálatot csak akkor mondhatunk, ha megfontoljuk, hogy honnan indultunk ki és hová érkeztünk el. Elindultunk annak a konsternácziónak hatása alatt, melyet a brüsszeli szerződésnek a hatalmak által való kényszerü elfogadása világszerte keltett. Kiindultunk abból, hogy teljes bizonytalanság uralkodott nálunk az iparnak jövője iránt, a mely bizonytalanság kiterjedt a mezőgazdaságra és kiterjedt arra is, hogy veszélyeztetve láttuk az államnak a czukorfogyasztási adó czimén eddig élvezett 28 milliónyi bevételét. Ha pedig most ezeket a javaslatokat elfogadjuk és az ezeknek alapján való berendezkedésünk sikerrel jár, akkor a konsternáczió helyébe a megnyugvás lép, a bizonytalanságot pedig felváltja az a tudat, hogy emberi belátás szerint pénzügyileg és közgazdaságilag egyaránt kedvezőbb állapotot teremtünk annál, mely a brüsszeli egyezménynek megkötése előtt nálunk uralkodott.

Megelégedésünkre szolgálhat, hogy mindaz, a mi belső viszonyainkkal összefügg, mindaz, a mi a magyar törvényhozás utján rendezendő és rendezhető, ezekkel a javaslatokkal, felvilágosult közgazdasági szellemben, az állami szempontoknak erős érvényesülésével és a gyakorlati sikernek alapos kilátásával rendeztetik.

Ezeknek alapján ajánlom a háznak, — és mikor ezt ajánlom, akkor a pénzügyi bizottság egyhangulag meghozott határozatát tolmácsolom — hogy a brüsszeli konvenczíót beczikkelyezni és az előttünk levő második törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: A közgazdasági bizottság előadója kiván szólani!

Rosenberg Gyula előadó: T. ház! A közgazdasági bizottság nevében és megbizásából én is ajánlom a brüsszeli nemzetközi czukoregyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot elfogadásra és legyen szabad ezen javaslatok kötelességszerü megokolására a t. ház becses türelmét lehetőleg röviden igénybe vennem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A tudomány és a technika fejlődésével a termelési ágak legtöbbjében túltermelést tapasztalhatunk. Minden ujabb találmány, minden bőtermésü év az ebben a tekintetben tarthatatlan helyzet rosszabbodását vonja maga után. A czukortermelés terén váltak ezek az állapotok a legelviselhetetlenebbekké s a rendszeresen visszatérő válságok, melyeket a czélt tévesztett nagy áldozatokkal járó állami közbelépések és segedelmek

csak enyhiteni is alig birtak, a legjobb tanusági az e téren a modern államok által követett gazdasági politika hibás voltának. A helyett, hogy a czukrot a természetes piaczon a belfogyasztás számára olcsóbbá tették volna, ellenkezőleg kiviteli jutalmakkal, a gyárak kartelljei révén a czukor belfogyasztási árát óriási mérvben emelték, a mi a belfogyasztás természetes fejlődését is lehetetlenné tette. A czukortermelő államokban, nálunk, Ausztriában, Franciaországban, Német- és Oroszországban a czukor sokszor kétszer-háromszor, sőt négyszer olyan drága volt, mint a czukrot nem termelő Angliában.

Ha ezekben a czukortermelő országokban a finomitott czukor csak olyan áron is juthatott volna a forgalomba, mint a hogy Angliában, akkor azokért az összegekért, a melyek ezen államokban a czukorfogyasztásra elköltettek, ezen országoknak majdnem egész czukortermelését meg lehetett volna venni. Hogy az ily eredményt szülő és teremtő kiviteli jutalmak rendszere önmagában tarthatatlan, az a dolgok természetében rejlik. És csak egy erős akaratra volt szükség, hogy ezt a korhadt épületet halomra döntsük. Ez az erős akarat, t. képviselőház, megvolt Anglia jelenlegi gyarmatügyi miniszterében, Chamberlainben és miként a viszonyok most alakulnak, nagyon valószinü, hogy ép ugy, mint a répaczukor termelésének kelctkezése ezelőtt mintegy 92 esztendővel nagy Napoleon nevéhez füződik, ennek a nádczukor érdekében való visszasrófolása Chamberlain nevéhez fog füződni.

A répaczukor keletkczését az Angliával szemben foganatba vett kontinentális zárnak köszönhettük. Napoleon óriásilag pártolta és protezsálta a répaczukor fejlődését. Egy millió frank jutalom biztositttatik a legjobb gyártási rendszer feltalálójának. 1811-ben a császár parancsára 32.000 hektár vettetik be czukorrépával; 1812-ben már 100.000 hektáron termeltetik a czukorrépa.

A kontinentális zár megszüntével, midőn a nádczukor ismét el akarta foglalni helyét az európai czukorpiaczon, kezdődik a harcz a répaczukor és a nádczukor között, a melyben a répaczukor a kormányok támogatását nem nélkülözhette. A répaczukor belföldi produkcziója adómentességben részesült. A nádczukor magas beviteli vámokkal volt sujtva. Ez a belföldi répaczukor termelésének jutalmazása volt a nádczukorral szemben.

Addig, mig ez a termelés a belföldi fogyasztás mérvét túl nem haladta, ez nemzetközi gazdasági komplikácziókra nem vezetett. Később azonban, midőn a belföldről a nádczukor kiszorittatott és az államháztartások elvesztették a nagy behozatali vám révén a nagy bevételeket, tisztán államháztartási szempontokból kezdték a répaczukrot is megadóztatni. Az első ilyen adózási rendszer a répaadó volt. Ez azon a feltevésen épült fel, hogy egy meghatározott mennyiségü répából egy meghatározott mennyiségü czukrot lehet gyártani. Az ilyen adózási rendszer az ipar kezdetleges állapotában bir csak jogosultsággal, mert később azután, a répa qualitásának jobbulásával, a gyártási rendszerek tökélesbülésével ez roppant nagy egyenlőtlenségre vezet.

Áttérnek akkor az államok az u. n. czukorlé megadóztatásának rendszerére. Ennél a rendszernél már a répa qualitásában levő különbségből folyó egyenlőtlenség ki van ugyan küszöbölve, de még mindig fenmarad a gyártás többé-kevésbbé tökéletes volta közötti adóztatás különbsége.

Ezen adóztatási rendszerben, t. képviselőház, szinte észrevétlenül, talán első izben nem is szándékosan és nem is czéltudatosan, fejlődtek a czukorkiviteli jutalmak. Minden czukor meg lévén adóztatva, hacsak nem akartak az államok lemondani annak a lehetőségéről, hogy ez a czukor a világpiaczon versenyezhessen a meg nem adóztatott czukorral, kivitel esetén az adót vissza kellett téritcni. Csakhogy az adó quasi theoretice volt megállapitva; ugyanazon mennyiségből több czukrot gyártottak a gyárak, mint a mennyit tényleg adó fejében ugyanazon mennyiség után fizettek, és ebben a különbségben rejlett egy kiviteli jutalom. Ezen különbségek sokszor oly nagyok voltak, hogy előfordult az az eset, — és mi sem állottunk távol ezen esettől — hogy egyik-másik esztendőben többet kellett adó fejében visszatériteni, mint a menynyit az államháztartás adó fejében bevett.

Komjáthy Béla: Nálunk is!

Rosenberg Gyula előadó: Igen!

Komjáthy Béla: De azért oda tetszett szavazni!

Rosenberg Gyula előadó: Bocsásson meg nekem Komjáthy Béla igen t. barátom, én akkor még nem szavazhattam oda, mert 1888-ban még nem is voltam képviselő; 1888-ban pedig áttértünk már egy más adózási rendszerre. De azért egy szóval sem mondom, hogy ha itt lettem volna, nem oda szavaztam volna. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ne tessék ezen nevetni, mert ebben ugyan volt baj, de az akkori viszonyoknak és helyzetnek megfelelőleg ezen a bajon nehezen lehetett volna segiteni.

Igen érdekes, hogy épen a mi törvényhozásunk volt az első, a mely ezen a bajon segitett. A magyar és vele kapcsolatosan az osztrák törvényhozás volt az, mely belátván az ilyen adózási rendszerben rejlő helytelenséget, áttért 1888-ban az egyedüli helyes rendszerre, a készáru megadóztatásának rendszerére.

Csakhogy megszünvén ezáltal az ilyen rejtett és közvetett kiviteli jutalmaknak a rendszere, természetesen, hogyha nem akartuk tönkretenni czukorkivitelünket és czukoriparunkat és ezzel kapcsolatosan répatermelésünket is, akkor nyilt és kifejezett jutalmak engedélyczésére és

adására kellett áttérni. Ez meg is történt, és akkor, mikor 1888-ban erre a rendszerre áttértünk, egyuttal meg is állapittatott a ezukor után fizetendő jutalmak legnagyobb összege 5 millió frtban.

Ezt a mi szisztémánkat 1892-ben követte a német birodalom. Ez szintén áttért a készáru megadóztatásának rendszerére, szintén nyilt és kifejezett kiviteli jutalmakat állapitott meg, de azokat nem maximálta ugy, mint mi maximáltuk, hanem egy más, korlátoló intézkedést állapitott meg. Kimondta, hogy ezen kiviteli jutalmak csak 1895 ig fognak tartani s hogy 1895-ben megszünnek.

Csakhogy mi történt, t. képviselőház!? 1895-ben a német birodalmi kiviteli jutalmak nem szüntek meg, hanem ellenkezőleg felemeltettek; és ezáltal kényszeritettek azután bennünket arra, hogy mi is az eddig 5 millió frtban megállapitott kiviteli jutalmakat most 18 millió koronában maximáljuk. A többi államok követték ugyanezeket a rendszereket, az egyik e mellett, a másik a mellett a rendszer mellett állandóan fokozta, állandóan emelte a kiviteli jutalmakat. És az állami kiviteli jutalmak mellett egy másik neme is fejlődött a kiviteli jutalmaknak, t. i. az a kiviteli jutalom, a melylyel a gyárak kartelljei folytán a belfogyasztás természetellenes megdrágitása révén iparkodtak visszaszerezni azt a veszteséget, a melyet a kivitelnél szenvedtek.

Hogy az ily viszonyok tarthatatlanok, az a dolog természetében rejlik. Minden állam törvényhozása kifejezésre juttatja azt az óhajt s kivánságot, hogy a kiviteli jutalmakat meg kell szüntetni, hogy ez iránt intézkedéseket kell tenni. Csakhogy az ilyen — bár törvényekben is kifejezett — óhajjal és kivánsággal ép ugy vagyunk, mint az általános lefegyverzés kérdésével. Mindenki óhajtja, mindenki kivánja, de mindenki azt várja, hogy a szomszéd kezdje meg; kezdje meg más; és mivel a másik nem kezdi meg, minden a régiben marad. Valószinüleg itt is ugy történt volna, hogyha közbe nem jő először Észak-Amerika, s az ő példáján okulva Anglia, vagy talán jobban mondva: Chamberlain.

Talán még ma sem történt volna semmi a kiviteli jutalmak eltörlésének kérdésében, ha 1897-ben az északamerikai Egyesült-Államokban meg nem jelenik a nemzetközi gazdasági érintkezések egy ujabb eleme: a kiegyenlitő vám intézménye. Ismeretes, hogy mi ez, és a t. képviselőház meg fogja engedni, hogy én most a kiegyenlitő vámok bővebb ismertetésével itt ne foglalkozzam. A kiegyenlitő vámok meghonositásával az északamerikai Egyesült-Államok megszünnek rendes fogyasztói lenni az európai jutalmazott czukornak. A X. nemzetközi brüsszeli czukorkonferenczia valószinüleg épen olyan eredménytelen maradt volna, mint az 1863 óta tartott kilenez elődje, ha nem lett volna bizonyos, hogy a mennyiben ez a konferenczia eredménytelen marad, akkor Anglia el van határozva gyarmatai nádczukortermelésének védelme érdekében, ha kell, a kiegyenlitő vámok intézményét is hatályba léptetni. Ezen veszély lehetősége elől a konferenczián résztvevő államok el nem zárkózhattak, és létrejött az a konvenczió, a melynek ratifikálásával itt most a t. ház foglalkozik. Ezen egyezmény határozmányai határozottak, preczizek, világosak; minden közvetett és közvetlen kiviteli jutalom lehetetlenné van téve; meg van állapitva a legmagasabb vám, a melyet egy ország az ő belföldi fogyasztásának a belföldi termelés számára való biztositása érdekében szedhet; mondom, minden irányban preczize vannak megállapitva az egyezmény határozmányai, csak egy irányban — pedig talán ez egyike a legfontosabbaknak! — nélkülözi az az óhajtott preczizitást, és pedig Angliának, illetve az angol gyarmatoknak az egyezményben való helyzete tekintetében.

Brit-Keletindia kormánya résztvesz az egyezményi tárgyalásokon; az angol kormány kijelenti, hogy közölni fogja hozzájárulás czéljából az egyezményt az autonom gyarmatok és Brit-Keletindia kormányával, és ebből mindenki azt következtette, hogy valószinü, hogy Brit-Keletindia is csatlakozni fog az egyezményhez, a mi különösen a mi szempontunkból nagyon fontos lett volna, ma pedig már majdnem kétségtelen, sőt lehet mondani, bizonyos, hogy Kelet-India és az autonom gyarmatok az egyezményhez csatlakozni nem fognak, és ezáltal módjukban lesz saját czukortermelésüket magas behozatali vámok által védeni és fejleszteni; ezáltal kiszorithatják a Brit-Keletindiába való külföldi czukorbevitelt, a mi a mi szempontunkból nagyon fontos, de sőt még az az eshetőleges — igaz, hogy az idő rövidsége által mitigált — veszély is fenforog, hogy a jelenleg primitiv művelési rendszerekkel elért, évenkint három millió tonnát kitevő czukortermelésüket oly nagyra fokozhatják, hogy később mint versenytársak is jelenhetnek meg az angol piaczon.

A másik lényeges dolog, t. ház, az angol kormánynak azon kijelentése az egyezményben, hogy a nádczukrot semmi előnyben sem fogja saját piaczán részesiteni az egyezményes államokból jövő répaczukorral szemben, és épen csak alig egynéhány hete, az angol miniszterelnök az angol képviselőházban egy hozzá intézett kérdésre azt jelentette ki, — bár, a mint hozzátette enyhitőleg és mitigálólag: ennek csak theoretikus jelentősége van — hogy az angol kormány nem ugy magyarázza az egyezményt, mint hogyha kötelessége volna a gyarmataiból jövő nádczukrot, a mennyiben a gyarmatok azt jutalmaznák, kiegyenlitő vámokkal sujtani. Az egyezmény még ratifikálva sincs, még életbe sem lépett és máris alapvető fontos kérdések tekintetében messzeható nézeteltérések vannak.

T. képviselőház! Nem hunyhatunk szemet

a tények előtt: az egyezmény Anglia győzelmét jelenti az egész vonalon. *(Ugy van! Ugy van! jobbról és balról.)* Hogy mit ezéloz Anglia akkor, a midőn a fogyasztói megterhelésével egy sok millióra menő ajándékról mond le, a melyben ezen fogyasztói az európai többi államok részéről részesittetnek, azt megmondja nekünk Chamberlain alig néhány héttel a brüszszele egyezmény létrejötte után Birminghamban, választókerületében erre a tárgyra vonatkozólag mondott beszédében, midőn azt mondja: *(olvassa)*: »Császári birodalmunk minden oldalról meg van támadva, elszigeteltségünkben kölcsönösen kell egymáson segitenünk, egymáshoz való viszonyunkat szorossá kell füznünk és az egyesülésünknek, melyet az érzés és szimpátia és az érdekek parancsolnak, egész szorossá kell válnia. Ha a gazdasági pedanteriához, a régi fantázia képeihez ragaszkodunk és ezáltal elszalasztjuk az alkalmat, hogy gyarmataink érdekeit szorosan magunkhoz füzzük, ha nem ragadjuk meg a most hatalmunkban lévő és kinálkozó alkalmat, hogy az angol kereskedelmet angol kezekben megtartsuk, akkor biztos vagyok, hogy megérdemeljük a katasztrófát, a mely kikerülhetetlenül reánk szakad.« Ehhez a beszédhez a rögtön bekövetkezendő tények egész sorozata adja meg a kommentárt: 250 ezer font szubvenezió a nyugat-indiai gyarmatok számára a czukoripar támogatására, az Elder Dambsterline hajózási vállalatnak nagy összegekkel való szubveneziója azzal a határozott kikötéssel, hogy Nyugat-Indiából a ezukrot ingyen tartoznak szállitani és a kelet-indiai kiegyenlitő vámoknak három és $3^1/_2$ koronáról 13 és $^3/_4$ koronára történt felemelése.

Ehhez még egy egész sorozata a részben már foganatositott, részben a még esak ezután foganatositandó intézkedéseknek esatlakozik, mint land-taxe-nak, a földadónak a gyarmatokban való leszállitása azon területekre nézve, a melyek ezukornáddal vannak bevetve, 5 schillingről 1 schillingre, vagyis 6 koronáról 1 K 20 fillérre, a farmereknek adott kölcsönök kamatainak a kormány által való biztositása, az u. n. Queensland-bill, a ezukorgyáraknak adott kölcsönök, a melyek részben kamatmentesek, részben 6 százalékos kamat mellett rövid idő alatt törleszthetők, egy központi ezukorgyárnak állami segitséggel való felállitása, a melyben az állam a vállalkozók által befektetett tőkéknél nagyobb részszel vesz részt, öntöző és szállitó esatornák épitése, botanikus állomások létesitése, szóval egész sorozata az intézkedéseknek, a melyek megmagyarázzák, hogy mit értett Anglia az alatt, midőn a brüsszeli konvenezió 11-ik pontjához a zárjegyzőkönyvben fentartotta magának az egyesült királyságok gyarmatai és birtokához való viszonyában a szabad kezet, a pénzügyi viszonyokat illetőleg.

Anglia ezélja világos és e czélját előreláthatólag el is fogja érni. A nádczukor és répaczukor közötti termelési arány 1855-ben még az volt, hogy a világ ezukortermelésének 86%-a nádczukor volt s 14% a répaczukor. 1898-ban, ha jól emlékszem, az arány már egyenlő volt, vagyis 50% nádezukor és körülbelül ugyanannyi répaezukor. 1900-ban az arány a nádezukor hátrányára már ugy megváltozott, hogy 69% volt a répa és 31% a nádezukor. S most, t. ház, minden emberi számitás szerint azt hiszem, hogy nem fognak esalatkozni azok, a kik azt mondják, hogy megkezdődik a répaezukor termelésének visszasrófolása a nádezukor javára. És mindennek daezára, mikor azzal a kérdéssel foglalkozunk, hogy ilyen szituáezióban és ilyen helyzet mellett elfogadjuk-e a brüsszeli egyezményt, arra a konkluzióra kell, hogy jussunk, hogy igenis azt el kell fogadnunk. Mert ha ily körülmények között szituáeziónk nem is lesz kedvező és kellemes, meggyőződésem szerint határozottan még kedvezőtlenebb volna akkor, ha az egyezményhez nem esatlakoznánk. Arra alig tarthatnánk számot, hogy ha mi esetleg kivül maradnánk az egyezményen, azáltal az egyezmény létrejöttét tennők lehetetlenné, sőt valószinü, hogy az illető államok helyzete, a melyek akkor is létesitenék az egyezményt, még kedvezőbb volna az egyezmény hatalma és uralma alatt, mert igy elesnék egy 8 millió métermázsányi ezukormennyiség, a mely neki az egyezményes államokban konkurreneziát esinálna. 8 millió métermázsáról szólok, mert szupponálható, illetőleg ki kell indulni abból az álláspontból, hogy ha mi nem fogadnók el az egyezményt, ennek elfogadása Ausztria számára is lehetlenné válnék. Ennek a két államnak pedig körülbelül 8 millió mm.-nyi ezukorfeleslege van, a mely elhelyezést keres. Csak hogy ennek a 8 milliónak a számára hol találjon e két állam elhelyezést? Én alig hiszem, hogy képesek volnánk ezt gazdaságilag előnyösen az egyezményes államokon kivül elhelyezni.

Mondom, az a meggyőződésem, hogy az egyezményt el kell fogadnunk, habár a mi helyzetünk speczialiter, mikép azt jelezni volt szerencsém, az egyezményben nem lesz valami kedvező, még pedig két okból. Először, miként emlitettem, az indiai piaezot valószinüleg elveszitjük. Pedig ez egyik legfontosabb kiviteli piaczunk volt, a hová az utolsó esztendőben ezukorkivitelünknek 50%-a ment. De azért sem lesz nagyon kedvező a mi helyzetünk az egyezményben, mert első sorban azon államokban fogja ezen egyezmény hatását gyakorolni, a mely államok a legkevésbbé kedvező viszonyok között termelik a ezukrot, Hát ha nem is mondom, hogy a legkevésbbé kedvező viszonyok között épen nálunk termelnek, azt mégis el kell ismerni, az kétségtelen tény, hogy a mi viszonyaink kedvezőtlenebbek, mint pl. a esehországiak, vagy németországiak. Ha a közgazdasági bizottság a helyzet teljes elismerése után mégis oda konkludál, hogy ezt a brüsszeli egyezményt el kell

fogadnunk, erre nem kis mérvben, sőt mondhatnám, túlnyomólag közrehatottak azok a szempontok, a melyek a brüsszeli egyezménytől ugyan függetlenül, de azzal mégis bizonyos tekintetben kapcsolatban foganatba vétetnek, s a melyeknek czélja a belfogyasztásnak a beltermelés számára való biztositása, a minek eszközét az a törvényjavaslat képezi, melyet az én igen t. barátom, a pénzügyi bizottság előadója, a t. képviselőházzal épen közvetlenül előttem megismertetett. Ez egy olyan fontos feltétel, oly szoros nexusban és összeköttetésben van ez a brüsszeli egyezménynek részünkre leendő elfogadhatásával, hogy a közgazdasági bizottság — és csak ezt kivánom erre nézve, miután ezt a törvényjavaslatot nem is tárgyaltuk, előadni, — szükségesnek tartotta jelentésében határozottan kifejezést adni annak, hogy a brüsszeli egyezményt csak ugy véli egyáltalában elfogadhatónak, ha feltétlenül biztositva leszünk az iránt, hogy a belfogyasztásnak a beltermelés számára való biztositásáról szóló törvényjavaslat is törvényerőre fog emelkedni.

Kossuth Ferencz: De nincs biztositva!

Rosenberg Gyula előadó: Mert oly szituáczióba, hogy a mi részünkről a brüsszeli egyezményt ratifikáljuk, a másik tekintetben pedig esetleg a levegőben lógjunk, bele nem mehetünk.

És most engedje meg a t. ház, hogy miután becses türelmét már ugyis túlhosszassn vettem igénybe, *(Halljuk! Halljuk!)* egész rövidséggel némileg egy más eszmekörben foglalkozzam azon gazdasági helyzettel, a mely a brüsszeli egyezmény uralma alatt nálunk előreláthatólag ki fog fejlődni. *(Halljuk! Halljuk!)* A czukorgyártáshoz, t. ház, nekünk két fontos érdekünk füződik. Az egyik egy nagyon fontos ipari érdek. A másik egy talán ennél még fontosabb mezőgazdasági érdek. Ez a két érdek egy bizonyos pontig teljesen parallel halad és ha a jó sorsban talán nem is mindig teljesen, a balsorsban mindig osztályrészesek. A czukorgyártás és a répatermelés nálunk mindeddig csak nagyon szerény méreteket öltött. Csak a legutóbbi években tapasztalható némi haladás. 1886-ban Magyarországban összesen 33.811 hektár volt czukorrépával bevetve. Tehát annyi, a mennyit Napoleon parancsára már 1811-ben termesztettek Franczia országban. Ez az összes learatott területnek a 36% át tette, ugyanabban az időben pl. Csehországban az összes learatott területnek 3 és fél százaléka volt czukorrépával bevetve. 1901-ig ebben a 15 esztendőben ez a proporczionális arány javult és 1901-ben nálunk már az összes learatott területnek 0·85 százaléka volt czukorrépával bevetve, mig ugyanazon évben Csehországban az összes területnek 6 százaléka, a nagy kiterjedésü német birodalomban az összes területnek 2 százaléka, Belgiumban 3 százaléka volt czukorrépamüvelésre felhasználva.

És ez a szerény haladás, mert hiszen azt el fogja ismerni mindenki, hogy ez egy szerény haladás, ez is most határozottan veszélyeztetve van. Mert azokon a vidékeken, a melyek első sorban és eminenter vannak czukorrépatermelésre reászorulva, már az utóbbi években kifejlődött és hozzáteszem, bizonyos tekintetben, sőt talán túlnyomólag természetes és jogosult okok alapján kifejlődött répaárak mellett is gazdaságilag haszonnal nagyon nehezen lehetett répát termelni. És most az a helyzet fog előállani, hogy a répatermelők helyzete és azoké, a kik gazdaságukban a répatermelésre reá vannak utalva, még rosszabb lesz.

Czukorgyáraink, ha talán nem is fényesen, de ekzisztencziájukban egy bizonyos fokig a kontingentálási törvény által mégis biztositva lesznek. Nem akarok számitásokba bocsátkozni, hogy a kontingentálás mit ér, mit nem ér. Hiszen ebben van egy labilis tétel, a mit senki sem tud előre meghatározni, t. i. a világpiaczi árak alakulása. Ha az túlságosan rossz lesz, akkor esetleg keveset vagy talán semmit sem ér, ha azok jók lesznek, akkor megér esetleg egy igen csinos összeget. Mondom, én ebbe belebocsátkozni nem akarok, de egyet hiszek és ezt, mint örvendetes tényt kivánom konstatálni, mert nem hiszem, hogy volna Magyarországon komolyan számbavehető faktor, a ki ne örülne azon, hogy czukorgyáraink ekzisztencziájukban némileg biztositva vannak. Máskép áll azonban a répatermelők szempontjából a dolog, mert a kereslet és kinálat árbefolyásoló hatása teljesen el fog tolódni a répatermelők hátrányára.

Czukorgyárainknak eddig természetesen az volt a tendencziájuk, hogy minél nagyobb termelés révén termelésüket minél olcsóbbá tegyék és ezáltal répaszerzés tekintetében nagy kereslet volt a czukorgyárak részéről. Ez a dolog természetes fejlődése folytán előreláthatólag változást szenved. A kinálat azonban a répatermelés tekintetében meglesz, mert a ki gazdaságában répatermelésre volt berendezkedve, máról holnapra, a viszonyok rosszabbodása folytán ezzel fel nem hagyhat. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És ebből, t. képviselőház, a répára nézve feltétlenül árnyomasztó hatás fog előidéztetni. Ezt azonban tartozunk elviselni, ezen nem segithetünk, ezen nem segithetnek sem czukorgyárosaink, sem senki más. Ezt a természetes árnyomást, mondom, elviselni kénytelenek vagyunk és tartozunk várni addig, mig vagy a belfogyasztás rendkivüli megnövekedése által, vagy a czukor világpiaczi helyzetének javulása által ebben a tekintetben javulás áll be. Ahhoz azonban jogunk van, hogy megköveteljük és elvárjuk, hogy ezek a természetes okok, a melyek a répatermelés helyzetére kedvezőtlen nyomást gyakorolnak, mesterséges eszközök alkalmazása és foganatbavétele által ne fokoztassanak.

Jogunk van ezt várni első sorban a mi czukorgyárosaink részéről, a kikről elismerem, igen helyesen, igen okadatoltan, a kontingentálás egyénenkinti felosztásáról szóló törvényjavaslat-

ban az indokolás a következőképen nyilatkozik: Hogy kicsinyes érdekek által szított versengésen felülemelkedve, nemcsak tudatában vannak azoknak a magasabb szempontoknak, a melyeket hazánk közgazdasági érdekeinek előmozditása által szolgálnak, hanem megvan bennük a készség és a képesség is arra, hogy e magasabb szempontokat érvényesitsék.

Mondom, épen a joggal igy megitélt czukorgyárosoktól várjuk és megköveteljük, hogy e magasabb szempontokat érvényesitsék akkor is, a mikor a gyárak és termelők közti viszony megállapitásáról és lebonyolitásáról van szó, és ha ezt teszik, mint a hogy remélem, hogy tenni fogják, ezzel legjobban a saját érdeküket fogják szolgálni, mert ha nem fogják megzavarni a gyárosok és termelők között szükséges harmóniát, és ha számolnak az ő jogosult érdekeik sérelme nélkül a répatermelők jogosult érdekeivel, akkor elejét fogják venni az ellentétek harczának, a mely, ha az ország két közgazdasági faktora közt egyszer keletkezik, hogy minő szomoru eredményeket szül, azt egy másik nagy, a mezőgazdasággal kapcsolatos iparágunknál épen a legutóbbi években elég alkalmunk volt tapasztalni.

Ezek a kérdések, t. képviselőház, nemcsak nálunk játszanak szerepet. A répaár helyes meghatározása, a gyárak és termelők közti viszony helyes megállapitásának kérdése ütköző pontjai az érdekellentéteknek majdnem minden országban. Csak jellemzésként hozom fel, semmiféle konzekvenciát belőle nem akarok levonni, és majdnem azt mondanám, hogy félve emlitem, nehogy félre értessem, egy tényt, a mely a legutóbbi napokban jutott tudomásomra. A gazdasági szabadság két tipikus hazájában, Belgiumban és Hollandiában megtétetett az az inditvány, és, horribile dictu, senki sem csodálkozott rajta és még kevésbbé botránkozott meg rajta, hogy a répaár helyes meghatározásának czéljából és szempontjából a gyáraknak mérlege állami ellenőrzés alá helyeztessék.

Papp Elek: Itt is ugy kellene!

Rosenberg Gyula előadó: Ilyen inditványtól nagyon távol állok és ezt megtenni nem is akarnám. *(Helyeslés jobbról.)* Egyelőre kielégitő megnyugvást találok abban, a mit a felhozott panaszokra nézve a pénzügyminiszter ur a közgazdasági bizottságban kijelentett, *(Halljuk! Halljuk!)* mondván, hogy ugy a gyárosok nyilatkozataiban birja, de különben reméli, hogy egyébként is birtokában lesznek azon eszközök, a melyek neki a felhangzott panaszok orvoslását lehetővé teszik.

Egy ilyen eszközt, t. képviselőház, még abban is látok, hogy a magyar törvényhozásnak ezentúl gyakrabban és legalább a legközelebbi 5 év letelte után okvetlenül lesz alkalma a czukoripar és az ezzel kapcsolatos többi gazdasági érdekek kérdésével is foglalkozni, és ez már magában véve is fontos momentum, a mely kell, hogy arra intse czukorgyárosainkat, hogy a mezőgazdaság jogosult érdekeit szem előtt tartsák.

Ajánlom a törvényjavaslatot elfogadásra. *(Élénk helyeslés és tetszés jobbról.)*

Rátkay László jegyző: Komjáthy Béla!

Komjáthy Béla: T. képviselőház! Ugy a magam, mint a pártom megbizásából, a párt nevében kijelentem, hogy a tárgyalás alatt levő két javaslatot elfogadom. *(Helyeslés.)* Kissé szokatlan terrénumon kell mozognom, és igy bocsánatot kérek a t. háztól, hogyha nem fogom érveimet ugy csoportositani, a hogy kellene; de tényleg politikai pályám legnagyobb részén mindig az ellenérveket kellett, hogy felhozzam, és igy, midőn az az eset áll elő, hogy egy javaslatot el kell fogadnom, talán nem találom magamat egészen a helyemen. *(Derültség.)* De mégis bizonyos tekintetben erőt meritek magamnak a közvetlen előttem szóló t. barátom beszédéből, mert hogyha azon bevezető beszéd, azon kritika után ki tudta mondani, hogy mégis szükséges elfogadni ugy a konvencziót, mint az arra alapitott javaslatot, akkor természetesen én is egy kicsit könnyebben érzem magamat és nem vagyok feszélyezve abban, hogy daczára az elfogadás iránti nyilatkozatomnak, mégis mindjárt az aggályok elősorolásával kezdem, mert tényleg nekem is vannak aggályaim, a melyeknek eloszlatását az igen t. kormánytól kérem és várom is. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Az első kérdés az, hogy vajjon a konvenczió és az annak alapján benyujtott törvényjavaslat által kontemplált helyzetnek bizonyosságát tudjuk-e biztositani, igen, vagy nem? Azért kell pedig erre a térre kiterjeszkednem, mert az előttem szólott t. barátom ugyan, mikor a veszélyeket feltárta, a melyek a konvenczió folytán Magyarországot érhetik, ugyanakkor nagyon helyesen kitért arra is, hogy a javaslat el nem fogadása esetében azonban a helyzet még rosszabbá válnék, tehát mintegy rámutatott arra, hogy azt a helyzetet, a melyet ez a javaslat megteremteni hivatva van, nekünk mégis biztositanunk kell. És ha figyelembe veszszük másrészről azt, a mit a pénzügyi bizottság előadója mondott, hogy ezen törvényjavaslatok elfogadása esetében — ha t. i. beválik az, a mire számitunk — ez az ország sokkal jobb helyzetbe jut pénzügyileg és közgazdaságilag, még inkább kötelességünkké teszi azt, hogy elsősorban a felett okoskodjunk, elsősorban a tekintetben szerezzünk magunknak bizonyságot, vajjon azon állapotok, a melyeket teremteni akarunk, bizonyosak, állandók lesznek-e, igen, vagy nem?

Erre a kérdésre különösen azért kell kiterjeszkednünk, t. képviselőház, mert, fájdalom, mi Ausztriával közösségben élünk, vele közgazdászati közösségünk van, és fájdalom — tán még sokkal fájdalmasabb — az, hogy még nem is remélhetjük, hogy ettől szabadulhassunk, mert a t. miniszterelnök ur tegnapi beszédéből és a kormányzatnak egész működéséből meggyőződtünk már arról, hogy önök minden áldozatra készek, csakhogy Magyarországnak önállósága a

közgazdasági téren kivivható ne legyen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát számolnunk kell azzal a helyzettel, hogy tovább is közösségben maradunk, s igy elsőnek az a kérdés jön előtérbe és azt a kérdést intézem a t. kormányhoz, vajjon hozzá vagyunk-e mi kötve Ausztriához ugy a konvenczió, mint pedig az ezen alapuló törvényjavaslat megalkotásánál és pedig az egyiknek elfogadása, a másiknak megalkotása tekintetében, az első kérdés az, hogy hol van az a biztositék, hogy Ausztriában azt a konvencziót ép ugy el fogják fogadni, mint a hogy mi el fogjuk fogadni és hol van a biztositéka annak, hogy ugyanazon tartalommal, ugyanazon hatályossággal törvényt fognak ott alkotni, mint a minő törvényt mi akarunk most megalkotni? De kérdés az is, mi a teendőnk akkor — mert valamit kell tennünk — ha ezek biztositva nincsenek, mert ha nincs biztositva a törvénynek megalkotása ép olyan tartalommal, mint a hogy mi meg fogjuk alkotni, akkor azok a bonyodalmak, a melyekre már rámutatott a közgazdasági bizottságnak t. előadója, természetes dolog, hogy még inkább fokozódni fognak, sőt tovább megyek, esetlegesen félnünk kell attól, hogy ez a czukoriparra válságossá válhat.

Hát én abban a hitben vagyok, hogy mi Ausztriához nem vagyunk kötve, mi magunk határozhatunk ebben a dologban, annyival is inkább, mert a brüsszeli tárgyalás alkalmával — látjuk — mint önálló felek jelentkeztünk. Igen, de ha ebből azt a tényt következtetem, hogy nem vagyunk hozzákötve, akkor is gondoskodnunk kell arról, hogy Ausztriával szemben ép ugy, mint a külföld bármely államával szemben a mi jogainkat, a mi érdekeinket az ujonnan előállandó helyzettel szemben biztositani képesek legyünk, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* sőt talán még erősebben kell biztositanunk azon összeköttetésnél fogva, a mely köztünk és Ausztria között más tekintetben még akkor is fenn fog állani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Higyje meg nekem a t. képviselőház, hogy sem engem, sem azt a pártot, a melynek megbizásából felszólalok, politikai tekintetek — hisz ez látszik abból is, hogy a javaslatot elfogadjuk — ezuttal nem vezetnek, mi csak tisztán és kizárólag a megteremteni óhajtott állapotoknak bizonyosságát és biztosságát akarjuk itt kétségtelenné tenni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És én kérdem a t. pénzügyminiszter urtól, vajjon hiszi-e azt, és van-e arra nézve garanczája, hogy az 1867:XII. t.-cz. 63. §-ának és az osztrák törvény 36. §-ának megfelelő módon Ausztriában ép ugy létre fognak jönni a javaslatok, hogy elfogadják a konvencziót ugy, a mint mi el akarjuk fogadni és megalkottatnak azon hasonló törvények, a melyeket mi elfogadni hajlandók vagyunk. Addig várni mégis bajos, hogy ez bekövetkezik-e vagy nem, mert egy komolyan gondolkozó államférfiunak, a midőn alkot, már az alkotás idejében tisztában kell lennie azzal, hogy ha azon óhaja, azon akarata, a melyet kifejezett, nem teljesül, ez ne találja az országot készületlenül és az ország azon helyzetben is saját érdekét megóvni képes legyen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nekem, t. képviselőház, az a hitem és meggyőződésem, hogy az 1867: XII. t.-cz. 63. és az osztrák törvény 36. §-a szerint hasonló törvény Ausztriában nem fog létrejönni, mert az én felfogásom szerint az osztrák törvény 14. §-a alapján ebben az ügyben intézkedni nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezzel én tisztában vagyok, mert eltekintve attól, hogy az osztrák alaptörvény egész határozottan megmondja, hogy milyen esetekben lehet a 14. §-t alkalmazni, t. i. sürgős szükség esetében és akkor, ha a birodalmi tanács nincs együtt, ugy de ezen hasonló alapelvek szerint megalkotandó törvényekre nézve egész világosan megmondja az alaptörvény, az osztrákoké is, a mienk is, hogy miképen kell azt megalkotni, vagyis országgyülésen tárgyalni, ő Felsége szentesitése alá bocsátani, és ily viszonyok között a 14. §. alkalmazásának szerintem egyáltalában helye nincsen. De ha pl. ennek a törvényjavaslatnak a tárgyalása idejére el is állok ettől a merev állásponttól és elfogadnám azt az elméletileg jogos elvi álláspontot, hogy minden ország maga intézi és határozza meg, hogy belügyét mikent akarja rendezni és igy nekünk semmi közünk ahhoz, hogy ők a 14. §. alapján, a mely törvényellenes — és csakis ezen mostani tárgyalás alatt fogadom el ezt az elvet — mondom, ezen 14. §. alapján határoznak is: akkor is kérdem az igen t. kormányt és az igen t. pénzügyminiszter urat, hogy miesoda garancziánk van nekünk arra nézve, hogy ezen 14. §. alapján életbeléptető intézkedések a birodalmi tanács által szankczionáltatni fognak? Van-e nekünk arra nézve biztositékunk, hogy az osztrák kormány nem lesz perfid, hanem igenis, ő jót áll érte, azzal él-hal, sőt utódját is kötelezni fogja, hogy a 14. §. intézkedéseit respektálja? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Már pedig én azt hiszem, hogy a multnak tapasztalatai, a melyek már annyi perfidiát löktek ide elénk, minket arra az okulásra tanitottak, hogy az ottan adott szóban bizni nem lehetett soha. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A legutóbbi kiegyezés sorsa is fényesen bizonyitja ezt. Ily körülmények között engedje meg nekem az igen t. kormány, hogy én is erősen ragaszkodjam ahhoz, hogy méltóztassék nekem garanczíákat nyujtani arra nézve, hogy igenis hasonló törvény lesz hozva Ausztriában is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mert, t. képviselőház, ezzel a kérdéssel nekünk számolnunk kell. Ha mi megalkotjuk ezt a törvényt, a melyre Rosenberg Gyula t. barátom is kiterjeszkedett, a mikor azt mondta, hogy nekünk ragaszkodnunk kell ahhoz — és

nagyon helyesen mondta, — hogy a saját fogyasztásunk a mi részünkre biztositva legyen, akkor kérdem, hogyha Ausztriában egy perfid eljárást követnek, vagy a birodalmi tanács nem fogja szankcióját megadni és nem respektálja azon törvényes intézkedéseket, a melyeket mi megalkotunk, minthogy, fájdalom, közös vámterület alatt élünk Ausztriával és, fájdalom, az alatt is fogunk élni, akkor, engedelmet kérek, ennek a törvénynek minden hatálya, minden hozzákötött remény azonnal megsemmisül és tönkremegy. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Már pedig — nem merem mondani, hogy józan észszel, mert félek, hogy a t. miniszterelnök ur kifogást tesz ez ellen . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Dehogy!

Komjáthy Béla: . . . hanem azt mondom, a mit ő szokott használni minden alkalommal, — hogy az objektiv felfogás nekem azt sugja, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* hogy ezt nekünk akként kell magyaráznunk, hogy ne kapkodjunk ide-oda, mint Bernát a ménkühöz, hogy mit csináljunk, hanem számoljunk ezen eshetőséggel szemben, a melyre nézve meg kell a biztositékot szereznünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mert én, t. képviselőház, ezeket az aggályokat a pénzügyi bizottságban mind előadtam, és meg kell mondanom, hogy az igen t. pénzügyminiszter ur nem tért ki azok elől, sőt tett egy nagyon előzékeny nyilatkozatot, a mely nyilatkozattal szemben én akkor rögtön, elismerésemet nemcsak hogy kifejeztem, de megvallom, hogy részben megnyugtatást is találtam abban. A t. pénzügyminiszter ur ugyanis azt mondta, hogy ha pedig ilyen eshetőségek bekövetkeznek, akkor Ausztriával szemben ép ugy fogunk eljárni, mint mindazon államokkal szemben eljárnánk, a melyek a konvenciót el nem fogadva, ezen státusokon kivül vannak, tehát ép ugy fogjuk a vámokat szedni vele szemben, mint azokkal szemben is. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Csakhogy ezt nem merik!)*

Kossuth Ferencz: De hogyan, mikor nincs önálló vámterület? *(Zaj.)*

Komjathy Béla: Bocsánat, ezt kijelentette a t. pénzügyminiszter ur, hivatkozom a t. pénzügyi bizottság előadójára. De — meglepetésemre — méltóztassék a pénzügyi bizottság jelentését megnézni, már abban ilyen határozottan ez nincs meg. Ha jól emlékszem, abban csak az van, hogy nem tehető fel Ausztriáról . . .

Pozsgay Miklós: Mi nem tehető fel róla?!

Komjáthy Béla: . . . hogy ő ezen saját érdekei ellen való állapotok megteremtését megengedné. Hát helyesen mondja egy igen t. barátom, hogy mi nem tehető fel Ausztriáról? Ebben tökéletesen igaza van. Nekünk mindent fel lehet tenni Ausztriáról, csak iránt unk való jóindulatot nem, semmi körülmények között. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha, mint hiszem, komolyan mondta ezt a t. miniszter ur, mert másképen nem is mondhatta, akkor azt hiszem, annak gyakorlati eredményét is akarja biztositani. Az én t. barátom, Kossuth Ferencz előbb azt mondta közbeszólás alakjában, hogy mikép lehet keresztülvinni, mikor nincsen a vámsorompó felállitva? Én csakugyan szintén kérdést intézek a miniszter urhoz, hogy, ha bekövetkezik ezen eshetőség, és ha neki ideje és alkalma lesz, ezt a férfiasan kijelentett akaratát Ausztriával szemben érvényesiteni, vajjon meglesznek-e a kellő eszközei arra nézve, hogy szavát beválthassa az ország érdekeinek megóvására? *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Ebben a kérdésben világosságra van szükség. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És miért bocsátottam én látszólag szükségtelenül előre azt a megjegyzésemet, hogy sem engem, sem azt a pártot, a melyhez tartozom, ebben a kérdésben pártmotivumok ezuttal nem vezettek? Mert daczára annak, hogy a javaslatot elfogadjuk, a bizalom sem nagyon vezet, *(Derültség.)* és azért az ország érdekeit sem az igen t. kormány egyes tagjai iránt való személyes bizalomra nem akarjuk épiteni, s annál kevésbbé akarjuk az ország érdekeit az osztrák miniszter iránt való bizalomra, vagy pedig az ottani törvényjavaslatokra fektetni. Világosságot kérünk a t. kormánytól és méltóztassék azt itt kijelenteni, hogy most már miként akarja a törvényben biztositott azon jogunkat érvényesiteni, hogy akármi történjék is Ausztriában, Magyarországon ez az állapot, melyet megalkotni fogunk, azon időre, a melyre az megalkottatni fog, fenn is marad?

Már most, miután abból indulok ki, hogy ezt a kormánynak meg kell tennie, és nincs okom, sőt jogom sem ezuttal arra, hogy kételkedjem abban, hogy megteszi — áttérek magukuak a javaslatoknak a tárgyalására. Első sorban magam és pártom nevében kijelentem azt, hogy a brüsszeli konvenciót elfogadjuk, elfogadjuk pedig azért, mert a kiviteli jutalmakat megszünteti, ez a párt pedig ebben az irányban már több izben állást foglalt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Másodszor pedig elfogadjuk azért, a mire Rosenberg Gyula t. barátom is kiterjeszkedett, mert ezen törvényjavaslat alapján Magyarország fogyasztása saját termelésére biztositva lesz; és harmadszor, nem mondom, hogy azon okból is, de ugy hatott rám, hogy ezen konvenczió megkötése alkalmával, ha nem is ugy, mint óhajtanám, de mégis látszólag és részben, Magyarország önállása bizonyos mértékig kifejezésre jutott. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Hiszen azok a t. barátaim, a kik itt ülnek, következetesen nem is tehetnek mást, mint hogy elfogadják azt az intézkedést, mely a prémiumokat eltörli. De méltóztassék visszaemlékezni, hogy ezelőtt évekkel, 1897-ben, ugyancsak pártom megbizásából én már a prémium-rendszer ellen a képviselőházban felszóltam. Igyekeztem akkor bebizonyitani annak minden hátrányát, rámutattam arra, hogy az

nagy befolyással lesz a túltermelésre, rámutattam arra, hogy ez a túltermelés előidézi a ezukorárak hanyatlását, a mi természetesen viszont a répa-árak lenyomását fogja maga után vonni, és különösen rámutattam arra, hogy ez a rendszer tarthatatlan, ez ellen nekünk minden irányban küzdenünk kell, mert ennek a rendszernek szinte természetes folyománya az, hogy olyan intézményt, a mely ethikailag meg nem állhat, t. i. az u. n. kartelleket, mégis tűrni vagyunk kénytelenek, mert csakis a kartellek által vált lehetővé az, hogy ezukoriparunkat az osztrák ipar tökéletesen tönkre ne tegye.

Mert igaz, hogy a kartellek a ezukor-ipart akkor megmentették, azonban a fogyasztó azt nagyon is drágán megfizette. Mikor 1897-ben a kartelleket is felhoztam, rámutattam arra, hogy daczára annak, hogy elitéljük a kartelleket, azok ellen nem támadhatunk és rámutattam arra, hogy minden olyan intézkedést, a mely a mi ezukor-iparunkat szabaddá teszi, a mely bennünket a kartellek nyomása alól szabadit, nekünk örömmel kell üdvözölnünk. És minthogy én ezen konveneziót ez irányban látom haladni, természetes dolog, hogy ahhoz egész készséggel hozzájárulok.

De hogy mégis tisztán lássunk ebben a kérdésben, ha nem is megyek el odáig, a mint azt Rosenberg Gyula t. barátom tette, a ki a ezukoripar egész multját — nagyon helyesen — szives volt előttünk kifejteni, hogy még erősebb indokot találjunk arra, hogy nekünk a konveneziót el kell fogadnunk, mert a mostani állapotot, a privilégiumokat fentartanunk nem szabad és nem lehet: méltóztassék megengedni, t. képviselőház, hogy én is, habár csak kellő rövidséggel, kiterjeszkedjem a czukoriparnak nagyon közeli multjára. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem akarok messzire menni. Tudjuk azt, hogy a mint a ezukortermelés emelkedett, akképen hanyatlottak az árak, ugy, hogy az árhanyatlás előidézte azt a helyzetet, hogy 1890-ben tényleg válságossá is vált a ezukoripar helyzete, a mennyiben a czukorfinomitóknak 1 és 2 korona közti összeggel többet kellett rákölteni a finomitásra, mint a mennyiért ők áruikat értékesiteni tudták.

Már pedig minálunk, t. képviselőház, más viszonyok vannak, mint más országokban. Más ország talán a maga mezőgazdasági érdekeit kielégitheti azzal, hogy ha ő a maga fogyasztását igyekszik kielégiteni, de minthogy nálunk olyan alacsony a fogyasztás a czukor terén, hogy a személyenkinti fogyasztás ugyszólván az egész világon a legkisebb, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ha mi csak arra törekednénk, hogy a saját fogyasztásunkat legyünk képesek fedezni saját produktumainkkal, méltóztassék elhinni, hogy akkor a mezőgazdaságnak nagyon kevés hasznot csinálnánk, ugy, hogy a mi feladatunknak, és törekvésünknek oda kell irányulni, hogy több czukrot termeljünk és a fogyasztás emelésére is törekedjünk, és csak bizonyos ezukormennyiségnek termelése után mondhatjuk azt, hogy a mezőgazdaságnak abból haszna és előnye van. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, mint mondtam, mi kénytelenek voltunk a kartelleket türni, kénytelenek voltunk pedig azért, mert ha a kartellek akkor fenn nem állottak volna, meg vagyok győződve arról, hogy akkor a czukoripar válságba jutott volna. Azonban mindig az a szerencsétlen helyzete Magyarországnak, hogy mindent, a mi valami előnyt jelentene, drágán tudja megszerezni, mindent meg kell fizetnie és igaz, hogy a ezukoripart megmentettük a kartellek tűrésével, de a fogyasztóközönség ezt nagyon drágán fizette meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon!)* Minthogy a jelenlegi helyzet változtatásáról akarunk most intézkedni, minthogy az a czélunk, hogy többé ilyen állapotok elő ne álljanak, megengedi a t. képviselőház, hogy kellő rövidséggel ezen három kartell történetére kiterjeszkedjem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első kartell volt — mint méltóztatnak reá emlékezni — az 1891-ik évi kartell; ez az ugynevezett kontingentális kartell, a mikor felosztották a termelést mindkét állam fogyasztásának arányában, ezt egy bizonyos összegben meghatározták. Ennek a kartellnek mi lett azonnal az eredménye? Az eredménye az lett, hogy a finomitók haszna 1891-ben nem volt csak 9 korona, 1892-ben lett 14 korona, 1893-ban 16 korona, 1894-ben pedig egészen 20 koronára felemelkedett. Ezzel óriási lendületet nyert a czukoripar, ugy, hogyha visszaemlékezünk az akkori osztalékára a czukorgyáraknak, ugy azt látjuk, hogy az egészen horribilis, mert — csak a nagysurányi gyárét jegyeztem fel — mig 1894-ben 8 százalék volt, 1892-ben 12 százalék, addig 1893-ban már 58 százalékra emelkedett.

Igaz, hogy ez igen nagy előny volt a ezukoriparnak, mert a czukoripart meg kellett menteni, de bizonyos is, hogy ezáltal a fogyasztó közönséget nagyon kizsákmányolták és megzsarolták. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A mint ez a kartell megszünt, mert csak kényszerhelyzet folytán voltunk bele kényszeritve, 1894-ben az árak rögtön leestek ugy, hogy mindaddig, a mig a második kartellt meg nem kötöttük, az árakban oly óriási hanyatlás volt, a mely természetesen ismét sujtotta a gazdát, mert a répa árát letörte, s a termelésben is vissza kellett maradnunk, egyuttal pedig apasztotta a munkások számát is. Szóval, ha a fogyasztókra előnyös is volt, hogy a ezukor valamivel olesóbb lett, de más érdekköröknek nagy hátrányokat okozott.

A ezukor 1894-ben Budapesten 36 frt 50 krajezár volt, de már deczemberben 29 frt 25 krajezárra ment le az ára, a finomitotté pedig

rögtön leszállt 6 frttal, sőt későbbb 4 frttal. Ezzel azonban nagyon sokat veszitettek egyrészről, de másrészről ez az állapot tarthatatlan volt ugy, hogy ismét abba a kényszerhelyzetbe jutottunk, hogy — bár minden szempontból is — ellenezzük a kartelleket, mert azok mindig a közönség kizsákmányolására vezetnek, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mégis abba a helyzetbe jutottunk, hogy Ausztriával való közösségünknél fogva már 1895-ben a másik kartell megkötését bizonyos mérvben megint mint üdvöset üdvözölni kellett. Nem akarom elmondani *(Halljuk! Halljuk!)* most azokat a feltételeket és kikötéseket, — mert hisz nem aktuálisak, de ha parancsolják, elmondhatom — a melyek ezen kartellben foglaltattak, csak a végeredményeket mondom el, csak azt adom elő, hogy ezen kartell rögtön előmozditotta 4 frttal az áremelkedést. Itt jött azonban egy másik baj, mely a mezőgazdaságot nyomta mindig, és pedig azért, mert a kartellt csak a finomitókkal csinálták, és a nyersczukor-gyárak nem lévén bevéve, óriási különbség volt nyers és finomitott czukor között, melynek hátrányait ismét a fogyasztóközönség érezte meg.

Hogy ennek milyen hatása volt, erre nézve érdekes, hogy a nyersczukor-gyárak, a melyek pedig a konzumot veszik közvetlenül a gazdától és igy leginkább vannak hivatva, hogy a gazdáknak a hasznot visszaadják, kivétel nélkül mindenütt nagy veszteséggel dolgoztak. Igy pl. a selypi czukorgyár 170.000 frt, a marosvásárhelyi 100.000 frt, a garamvölgyi 224.000 frt veszteséggel zárta le mérlegét.

Szüllő Géza: A selypit meg akarták semmisiteni!

Komjáthy Béla: Arra is rátérek mindjárt. Igazsága van a t. közbeszóló barátomnak. A mikor ez a helyzet előállott, annyira meg akarták semmisiteni, hogy bizonyos terrorizmus alá vetették, kijelentették, hogy a kik onnan rendelik a czukrot, azoknak többé czukrot nem szállitanak. Tudom ezt az esetet, de mégis, azt hiszem, annyiban haszna volt ennek, hogy olyan nagy lett az árkülönbözet, hogy a nyersczukorgyárak is részt követeltek maguknak a kartellből. Tényleg, mikor a harmadik kartellt 1897-ben megkötötték, ez már kettős kartell lett, mert ebben ugy a finomitók, mint a nyersczukortermelők részt vettek.

Nem akarom most ennek a hatását előadni, nem is azért hoztam fel ezeket, — mert hisz az már a multé — hanem csak azért, hogy rámutassak arra, hogy egy helytelen prémiumrendszer, egy helytelen adórendszer, a mi közgazdasági helyzetünk hová vitt bennünket, hogy kénytelenek voltunk oly intézkedést pártolni, helyeselni, óhajtani, a melyet erkölcsileg elitélünk, de a mely szükséges volt, hogy czukoriparunkat megmentsük; igaz, hogy nagyon drágán, mert a fogyasztóközönség nagy tömege keservesen fizette meg azt a hasznot, a melyet belőle huzunk. Ez az egészségtelen állapot azt eredményezte, hogy a fogyasztók fizették nemcsak a legitim nyereséget, nemcsak az adót, hanem a vámot és minden egyebet. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ha ezeket elmondtam, nem volna helyes, ha elhallgatnám a dolognak másik oldalát is. Mert, daczára annak, hogy a kartellek nagyon kizsákmányolták a fogyasztóközönséget, mégis eltekintve a czukoripar válságának elháritásától, a mit tényleg elértek, bizonyos mértékben jótékony hatással voltak a gazdasági életre is, mert ha nem lettek volna kartellek, akkor a termelést mindenütt leszállitották volna és sokkal kevesebb répát lehetett volna termeszteni és sokkal kevesebb munkást lehetett volna alkalmazni.

Ha visszamegyünk és nézzük az akkori statisztikát, látjuk, hogy 1887-ben, a mint azt Rosenberg t. barátom is megemlitette, répát termeltek 43.350 hold területen; 1892-ben ez 97.000-re emelkedett. Akkor kezdődtek a kartellek és 1892-ben már 112.000-re, 1903-ban pedig már 170.000 holdra emelkedett a termelés alá vett terület. A munkásoknak kifizetett munkadijat illetőleg látjuk, hogy 1890-ben 2,771.000 koronát fizettek ki a gyárakban a munkásoknak, a legutóbbi idők kimutatásai szerint pedig 4,707.000 koronát. De akárhogy van is ez, mégis elérkezett annak az ideje, hogy ezen a helyzeten változtassunk, mert ezt a helyzetet igy tovább tartani nem lehet. S ha a helyzetet sem akarjuk fentartani, természetes dolog, hogy hozzájárulunk a brüsszeli konvenczióhoz, a mely az oly sok bajt okozott prémiumrendszert eltörli. De ha elfogadjuk is a konvencziót, el kell várni a kormánytól, hogy azokkal a kérdésekkel, a melyeket Rosenberg Gyula t. barátom itt felhozni méltóztatott, s a melyeket a bizottságban, — bocsásson meg Hieronymi t. képviselőtársam, hogy belevonom a vitába, — Hieronymi t. barátom, midőn az angliai viszonyokat tárgyalta, szintén szakszerüen előadott, szintén foglalkozzék és egész morális erejével hasson oda, hogy a mi érdekeink kellőleg ki legyenek elégitve, hogy a mi czukrunk Angliában olyan helyzetben legyen, a milyenben vannak azok a gyarmati czukrok, melyeket Anglia nagyon kedvel és dédelget. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha a kartellt elfogadjuk, mint a hogy azt el kell fogadnunk, akkor ez a gondolat mindjárt azt a másik gondolatot szüli, hogy ezen változott viszonyok közé belehelyezkedjünk akképen, a hogy azt nagyon helyesen hangoztatta bevezető beszédében t. barátom, az előadó ur, t. i., hogy törekednünk kell, hogy az ipar és mezőgazdaság érdekeit minden irányban kielégitsük. Sőt nagyon helyes, — ezt az előadó ur első helyre tette, — hogy az állami érdekeket szem előtt tartsuk. Jól van. Én inkább tárgyalom azon formában, a melyben ő azt felállitotta, pedig én a másik két érdeket szeretném előbb kielégiteni,

mert ha a kettőt kielégitjük, akkor a harmadik önmagától fog kielégittetni. Vegyük, hogy mit tehetnénk mi ezen érdekek előmozditására. Egyet megjegyzek, t. i. hogy az én meggyőződésem szerint, ha helyesen akarunk eljárni, nem szabad az egyik érdeket a másikkal szembeállitani, nem szabad az egyik érdeket a másik rovására akár dédelgetni, akár letörni, mert hiszen épen a czukoripar érdeke az, hogy a mezőgazdaság termelvényeit odaadja, a mezőgazdaságnak pedig az az érdeke, hogy nyerstermányeit elhelyezhesse. Ha már most az államkincstár érdekét veszszük szemügyre, annak érdeke az, hogy bizonyos jövedelemre tegyen szert. De hogy ha mi annyit követelünk az államtól, — ne felejtsük el, hogy akkor az államnak a pénzbeli eszközöket is meg kell adni arra, hogy az általunk kifejtett jogos kivánságokat teljesiteni is képes legyen. Elismerem, hogy nekünk oda kell törekednünk, azonban mivel érhetjük el ezt? Elérhetjük először is a gyárak prosperálásával, másodszor pedig a fogyasztás szaporitásával. Mert hiszen a fogyasztás által lehetővé teszszük az adózást, a gyárak prosperálása pedig lehetővé teszi, hogy a fogyasztást terjeszszük, és igy azt sokkal erősebben veheti esetleg az államkinestár igénybe.

Azt azonban soha sem ismerhetném el, t. ház, hogy az állam minél nagyobb jövedelme önczél lehetne, mert erkölestelennek és helytelennek tartom azt, hogy az állam a közönségnek mindenféle illegitim uton való megterheltetésével szerezzen jövedelmet. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És azért én egész határozottan kijelentem, hogy a t. barátom, az előadó ur nagyon helytelenül fogta fel a dolgot, a midőn elismerte ugyan az adó leszállitásának szükségét, és jogosultnak tartotta ennek gondolatát, azonban a gyakorlatban tényleg mégis ellene szavazott ennek. Mint minden egyes embert, ugy magát az egyes emberekből álló államot is kötelezi bizonyos erkölesi nézet és azt kérdem, hogy ethikailag megengedhető-e az, hogy, miután felemeltük itt a prémium összegét, akkor, a midőn az erre vezető ok megszünt: az okozatot meg ne szüntessük? Ezt én sem helyesnek, sem elfogadhatónak nem találom. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Nagyon helytelennek tartanám azt, hogyha akkor, a midőn egy ilyen véletlen haszon jut az állam kezébe, ahhoz az mindenképen ragaszkodjék. Hiszen más országokban is tárgyalták már ezt a kérdést és azt látjuk, hogy minden egyes államban, Franeziaországban, Németországban és egyebütt is az adót bizonyos mértékben már leszállitották.

De van itt még egy érdekes körülmény, és engedje meg a t. ház, hogy erre is kiterjeszkedjem. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* T. barátom ugyanis, hogy megértesse velünk azt, hogy mégsem olyan nagy dolog az, hogy az adóleszállitás be nem következett, egy számitást adott itt elő, a mely szerint, ha a prémium összegének felét az adóleszállitás összegévé tennők, ez kilogrammonkint mindössze csak három fillért tenne, és hogy ez milyen csekély összeg lenne! De erre meg kell jegyeznem, hogy azt, hogy minő értéke van a pénznek, mindig az illető egyén sajátos helyzete határozza meg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Arra a szegény éhező emberre nézve, a kinek gyermeke, családja számára ezukrot kell beszerezni, még az a pár fillér is sokkal nagyobb sulylyal esik latba, mint nagyon sokakra nézve akár százszor ennyi összeg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De azt mondja t. barátom, hogy azért sem kell olyan nagyon az adóleszállitás mellett lenni, mert hiszen annak egy részét — reá is mutatott a földmivelésügyi miniszter ur egy intézkedésére, a melylyel a ezukorrépatermelést akarja előmozditani — ugyis ezen termelés érdekeinek előmozditására fordityák. A t. földmivelésügyi miniszter ur bizonynyal nem szeretné azt, hogyha azt mondanók, hogy ő csak ezen ötletből kifolyólag tette ezt; megtette ő ezt magától régebben; ezt először is ne méltóztassék összezavarni. Másodszor pedig ki biztositja a t. képviselőházat arról, vajjon az igy nyert véletlen hasznot esakugyan ezen érdek szempontjából fogja az igen t. miniszter ur felhasználni? Mert kötelezettséget nem vállal reá, sőt az előadó ur sem mutatott reá, csak olyan roppant jóindulatu feltevés ez, a melyet én szivesen adok meg Lukács Lászlónak, de a melyet a pénzügyminisztertől mégis megvonni vagyok kénytelen; *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert hiszen nagyon sokszor vannak olyan paranesoló helyzetek, hogyha még a jóakarata és törekvése megvan is, mégis meg van kötve a keze és igy nines meg a haszna az államnak, a mit én ethikailag fentarthatónak nem tartok.

Beszélünk az állam jövedelméről. Én minden olyan hasznot, a melyet a közönség megterheltetése nélkül az állam beszed, hogy azután ez a köznek erejét képviselje, — nem ellenzem, nem is lehet ezt tennem, sőt bizonyos mértékben törekednem is kell arra, hogy az államnak nagyobb bevétele legyen azért, hogy kötelezettségeit minden irányban teljesithesse. Mert hiszen, ha minden államnak van még nem teljesitett kötelessége a közzel szemben. ugy a mienknek bizonyára van elég; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nem kell arra kiterjeszkednem, hogy melyek azok, mert tudjuk, hogy milyen nyomorult helyzetben vagyunk az egész vonalon.

Ha csakugyan azt akarjuk, hogy több adójövedelem legyen, engedje meg a t. ház, hogy én egy kedvenez eszmémre kiterjeszkedhessem, a melyet eddig még minden ember perhorreszkált, sőt nemcsak hogy perhorreszkált, hanem bizonyos gúnynyal emlitette, hogy miért megyek erre a térre? Most már egész nyugodtan fel

merem azt emliteni, mert ma már vannak társaim is, igy az Országos Magyar Gazdasági Egyesület is arra a térre lépett. — A kik emlékeznek ezen kérdés multjára, fogják tudni, hogy 1897 előtt már hangsulyoztam azt, hogy nekünk törekedni kell arra, hogy a czukorfogyasztást emeljük, mert az az ellenvetés, hogy a mi népünknek a szokása más, hogy a mi népünk paprikás-szalonnát szokott kávézni, *(Derültség.)* ez pedig kizárja azt, hogy a czukorfogyasztás növekedjék, csak üres szó, beszéd, mert méltóztassék megnézni Angliának a történelmét és látni fogjuk, hogy ott is, a mikor a műveltségi viszonyok alantabb állottak és a vagyonosság kisebb volt, egészen más volt a fogyasztás. Én hiszem, hogy Magyarországon a fogyasztást olyan hirtelen, olyan dimenziókra nem tudjuk emelni, de egy esetben igen, ha t. i. mi a czukorproduktumokat lehetőleg olcsóvá teszszük. Már most vannak a képviselőházban sokan, a kik megfordultak Európa majdnem minden országában.

Én magam is tettem itt-ott utazást és mondhatom, hogy csak Magyarországon tapasztaltam azt a luxust, hogy mi csak a tömör, raffinált, finomitott czukrot használjuk, mert nagyon sok részben az u. n. kristallizált czukor az, a mely közhasználatban van. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én inditványoztam is már több izben, hogy térjünk erre a czukorra, de azt mondták rá, hogy nem lehet, mert az a nyersczukor ugy nem hozható forgalomba, mert az az egészségre ártalmas. Én nem mertem beleszólni, mert nem értek hozzá. Doktorokat kérdeztem meg és ezek azt mondták, hogy nem ártalmas. *(Ugy van! balfelől.)* Mikor most megint felhoztam a pénzügyi bizottságban, akkor meg azt mondták, hogy vigyázzunk, mert ha mi azt — a mint majd később megmondom — differencziális adó szerint olcsóbb adó alá akarjuk vetni, akkor utat kell nyitnunk a nádczukornak a mi piaczainkra. Megvallom, ez se kifogás; ez nem is volna uj dolog, mert hiszen Európa nagy részében ezen czukrot használják élvezetre. Már most visszatérve arra, a honnan kiindultam, ha az államnak a jövedelmét akarjuk fokozni, akkor nekünk első sorban a czukoripar érdekében is, nehogy a termelést restringálni legyünk kénytelenek a létező czukorgyárak összességénél, a fogyasztást kell emelnünk. A fogyasztás emelését pedig csak abban az esetben érhetjük el, ha nemcsak a finomitás költségeit nyerjük meg, a mely magában is elég sok, de igenis a konvenczió keretén belül differencziális adót vetünk ki az élvezetre alkalmas nyersczukor és a finomitott czukor között, és meg vagyok róla győződve, hogy a magyarországi czukorfogyasztás még e konvenczió tartama alatt is megháromszorozódik; *(Igaz! Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon.)* akkor meglesz a jövedelme a kincstárnak, méltóztassék nekem elhinni.

Az államtitkár ur tagadólag int. Pedig a mikor behozták a penny-rendszert Angliában, azt mondták, hogy az állam minden joga, reménye összedől. Nagy különbség a szegény emberre nézve a czukorárakban való különbség, és a müveltebb osztály, a mely hozzászokott a czukor élvezetéhez és anyagilag is ugy van szituálva, hogy ehhez az élvezethez ragaszkodik, a fogyasztást ép ugy igénybe venné a finomitott czukorra nézve is. Nekem ez ezelőtt fixa ideám volt, legalább ugy vettem, mert én nem láttam széles e hazában embert, a ki nyilatkozott volna ez irányban. Emlékszem régi időben, mert nem először beszélek czukorkérdésben, tudom, roppant feltünést keltett, hogy e térre léptem. Meggyőződésem, hogy ez helyes és üdvös eljárás volna, azért nagyon ajánlom a kormány figyelmébe, és remélem, hogy ha nem is azonnal, mert magam sem akarom, hogy az ily dolgot inczidentaliter vigyük keresztül, de gondolkodás tárgyává fogja tenni a dolgot, és igyekszik majd, hogy ezt a nagy érdeket, a mely szolgál ugy az államkincstárnak, mint az iparnak és a mezőgazdaságnak, előmozditsa. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Egy másik érdek is járul ehhez, t. ház, a melynek kielégitését kell keresnünk a mostani javaslatok által, és ez az ipar érdeke. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Már beszédem előbbi részében rámutattam, hogy az érdekek ellentétét nekünk keresnünk nem szabad, mert ha mi a gyárak erőssége ellen küzdünk, akkor megbénitjuk a gazdaság erejét és annak legitim hasznát elveszszük, sőt lehetetlenné teszszük, valamint ha a gazdaság érdekeit olyanná tennők, a mely az ő szituáczióját sokkal előbbre hozná a gyárak hátrányára, akkor elérjük, hogy azt a czélt, a melyet helyesnek, üdvösnek tartunk a mezőgazdaság érdekében, lehetetlenné teszszük. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! 1897-ben, jól emlékszem rá, a mikor e kérdést itt a képviselőházban tárgyaltuk, akkor én elméletileg azt az álláspontot foglaltam el, és e mellett vagyok most is, hogy a czukorgyártás mezőgazdasági ipar lévén, a helyes irány és törekvés az lesz, és annak kell lennie a jövőben, hogy a mezőgazdaság annak hasznát vegye; és sajátságos, mikor e nézetem megvolt akkor és ez ma is, ma mégis azt az álláspontot foglalom el, hogy a változott viszonyok közt és a mostani változott helyzet mellett minden lehetőt meg kell tennünk és arra kell törekednünk, hogy a létező gyárak a mostani erősségükben megmaradjanak. Meg is indokolom miért.

T. képviselőház! Magyarország fogyasztása most a kontingentálás által bizonyos mértékig feljebb fog ugyan menni, de nagyon helytelen volna, ha a mi termelésünket csak erre baziroznók, ugy hogy nekünk arra kell törekednünk, hogy a termelést, ha nem is lesz több, de meg is tarthassuk a mostani gyárakban, hogy gazdaságunknak érzékeny hátrányt ne okozzunk.

De miként biztositsuk azt, hogy a mostani termelési arány és mennyisége megmaradjon? Ugy, ha képesitjük czukorgyárainkat arra, hogy a fölösleget, t. i. a mit belül el nem fogyasztunk, képesek legyenek elhelyezni. Mert ha egyszer beáll az, hogy piaczot nem teremthetnek, vagy meg nem tarthatnak, akkor elő fog állani az az állapot, hogy a termelést be kell szállitani, és sulyos válságot idézünk elő czukorgyárainkra nézve, és ezzel óriási kárt okozunk gazdaságunknak.

Hitem és meggyőződésem szerint a mostani változott viszonyok között épen a konvenczió hatása alatt erős kezekbe kell tartani a czukoripart, hogy az erős kezekben levő gyárak képesek legyenek az elveszitett piaczot némileg visszaszerezni, a kinálkozó piaczokat elfoglalni, szóval egy alapot teremteni arra, hogy a czukoripar fejlődjék. És mikor a czukoripar a fejlődési képességnek arra a fokára jut, a melyre óhajtom, hogy jusson, előáll az a másik követelés, a mely a lelkemben megvan, hogy akkor nekünk a mezőgazdaság érdekeinek kielégitésére át kell térnünk. De vigyázzunk, nehogy tetszetős szavaknak égisze alatt most gyengitsük czukorgyárainkat, s elfoglalják előttünk azon tért, a melynek elfoglalása a czukoriparnak esetleges megsemmisülését jelentené.

Ezeknél fogva — bár hosszasan tudnék erről a témáról beszélni, de nem teszem, mert ismeretes az egész ház előtt, — egyszerüen kijelentem, hogy a mennyiben a konvenczió és az annak alapján benyujtott törvényjavaslat az én hitem és meggyőződésem szerint, ha nem is fényes jövőt, de mindenesetre alapot teremt arra, hogy czukoriparunk fejlődésnek induljon, én és pártom ezt meggondolva, kötelességünknek ismertük azon elhatározásra jutni, hogy mi ezen javaslatoknak elfogadása elé akadályokat ne görditsünk, hanem azokat elfogadjuk. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Következik:

Nyegre László jegyző: Hieronymi Károly! *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Minthogy az előttem szólott t. barátom, Komjáthy Béla a maga és a pártja nevében is kijelentette, hogy a törvényjavaslatot elfogadja, ennélfogva tulajdonképen felesleges volna felszólalnom, ha először nem volnék meggyőződve arról, hogy egy olyan fontos iparágról van szó, a melynek helyzetét minden tekintetben megvilágitani az országnak érdekében áll; másfelől pedig, ha bizonyos tekintetben nem volnék abban a helyzetben, a melyben a közgazdasági bizottság előadója volt, a ki, habár a brüsszeli konvencziót elfogadta, azért azt mégis meglehetősen szigoru birálat tárgyává tette, s ha nem volnék abban a helyzetben, a melyben Komjáthy Béla t. képviselőtársam volt, a ki szintén elfogadta, de aggályokat és észrevételeket füzött hozzá.

Én is ugy vagyok, hogy habár elfogadom mindkét törvényjavaslatot, felfogásom szerint abban, hogy a brüsszeli konvencziónak legalább közvetlenül káros befolyásait lehetőleg mérsékeljük, nem megyünk el elég messze, és beszédem fonalán leginkább ezzel akarok foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Mielőtt azonban ezt tenném, t. képviselőház, szokás szerint — és azt hiszem, jó szokás szerint — foglalkoznom kell azokkal, a miket közvetlen előttem szólott t. képviselőtársam mondott és ezek között első helyen van az, hogy ő megnyugtatást és biztositást kiván az iránt, hogy a konvenczió Ausztria részéről is el fog fogadtatni és hogy a czukoradó módositására vonatkozólag el fog fogadtatni egy hasontartalmu törvényjavaslat, mint a milyen előttünk fekszik. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Hát azt hiszem, t. képviselőház, hogy erre a kérdésre t. barátomnak nem én vagyok hivatva felelni. Először azért, mert, a mint már ő maga is emlitette, a t. pénzügyminiszter ur a pénzügyi bizottság tárgyalásai során e tekintetben nagyon kielégitő nyilatkozatot tett. De másodszor azért is, mert meg vagyok győződve arról, hogy Komjáthy Béla nem kiváncsi az én véleményemre, hanem kiváncsi a kormány véleményére, a kinek kötelessége az intézkedés abban az esetben, ha az a kedvezőtlen helyzet állana be, a mire ő czéloz. A mi azután az ő többi észrevételeit illeti, azoknak igen nagy részével egyetértek és azért azokkal egyáltalában nem kell foglalkoznom; a melyekben pedig eltérek, azokra nézve engedje meg a t. képviselőház, hogy azokkal beszédem fonalán és összefüggőleg foglalkozzam, nem pedig polemia alakjában. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondtam az imént, t. képviselőház, hogy az én nézetem szerint egy igen fontos és egy igen komoly megfontolást érdemlő iparágról van szó. *(Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Mi, a kik mindennap látjuk, hogy mennyire szükséges folyton szaporodó népességünket ujabb és ujabb munkával foglalkoztatni, mi, a kik tapasztaljuk, hogy erre nem vagyunk képesek és hogy ilyképen a munkáskezeknek egy nagy száma kivándorol azért, mert itt munkát nem talál: kötelesek vagyunk éberen őrködni minden olyan ipar felett, a mely népünk legfőbb foglalkozásával, a mezőgazdasággal kapcsolatos.

És ha azokat az iparokat veszem, a melyek a mezőgazdasággal kapcsolatosak, ezek nevezetesen a malomipar, szeszipar, czukoripar és a söripar, akkor azt találom, hogy a malomipartól eltekintve, a mely természetszerüleg nálunk dominál és fog is dominálni nagyon soká, a czu-

koriparnak van a legnagyobb fontossága, mert a czukoripar elfogyaszt egy esztendőben 3,300.000 mm. kőszenet, mig a szeszipar csak 2,400.000-et, a söripar csak 1 millió 200 ezer mm.-át; a czukoripar terményeinek értéke 61 millió korona, a szeszipar terményeinek értéke 47, a söripar terményeinek értéke pedig 29 millió korona. Ezeket a számokat hivatalos adatokból vettem, t. i. a kereskedelemügyi miniszterium 1898. évi iparstatisztikájából. Minthogy azonban azóta a czukoripar igen nagy fellendülésnek indult és termelése sokkal nagyobb ma, mint volt 1898-ban, mig ellenben, mint a hogy később ki fogom mutatni, a szesz- és a söripar visszament: ennélfogva az a nagy fölény, a melyben a czukoripar a másik két mezőgazdasági iparral szemben áll, ma még sokkal nagyobb, mint volt 1898-ban.

Hozzájárul még az is, hogy a malomipartól mindig eltekintve, mezőgazdasági iparaink közt a czukoripar az, a melyben legnagyobb exportunk van. Az utolsó években a czukoripar termékei körülbelül 2,200.000 mm.-át tettek ki, ebből mintegy 1,600.000 mm. vitetett ki, mig ellenben 500.000 mm. fogyasztatott el itt benn, mert, a mint méltóztatnak tudni, Magyarország fogyasztásának egy részét az osztrák gyárak fedezték.

Nekünk már most két irányban kell törekednünk; először törekednünk kell arra, hogy ezt a nagy kivitelt megtarthassuk, de a mire főleg iparkodnunk kell, az az, hogy a belfogyasztás szaporittassék. *(Helyeslés balfelől.)*

Ebben a tekintetben segit az előttünk fekvő törvényjavaslat, a mennyiben Magyarországnak ez idő szerinti fogyasztását egészen a magyar iparnak biztositja az u. n. kontingentálás által és ez mindenesetre nagy haladás. Ezt a haladást is a brüsszeli konvenciónak köszönhetjük. Segit azonkivül a brüsszeli konvenció más tekintetben is, a mire ráutalt már Komjáthy Béla t. képviselőtársam, valamint ráutaltak az előadó urak is, hogy t. i. mivel a brüsszeli konvenció által kényszeritve voltunk a vámtételeket leszállitani a czukorra, ennek következtében az a kartellhaszon, a mely egyedül csak a vámtételek magassága folytán éretett el, elesik, a czukorárak olcsóbbak lesznek, mint a hogy a pénzügyminiszter ur indokolásában is ki van fejtve; és minthogy minden élvezeti czikk használata szaporodik az olcsóság által, remélhető, hogy ezen intézkedések folytán a belfogyasztás is szaporodni fog.

Azonban, t. ház, ha azt nézzük, hogy a brüsszeli konvenció folytán előállott helyzettel szemben hogyan áll jövőre a mi exportunk, arra az eredményre jutunk, hogy ez az export egy időre legalább sok irányban veszélyeztetve van, mert hogy ha főirányok szerint osztályozom a magyar czukor-exportot, — és erre felhasználtam az indokolásban található adatokat, — akkor azt találom, hogy a mi exportunkból, kerekszámban beszélek, körülbelül 300.000 mázsa megy Keletre, értve ez alatt Szerbiát, Romániát, Bulgáriát, Törökországot és Görögországot stb., 200.000 mázsa megy Angliába, 816.000 mázsa megy körülbelül Kelet-Indiába, Kinába és Japánba, és 224.000 mázsa van kimutatva, hogy Trieszten át vitetik ki, tehát ennek a rendeltetését nem ismerjük, valószinüleg megoszlik Anglia, Kelet India, egyszóval a tengerentúli exportok között.

Ha mi ezeket az exportirányokat egyenkint veszszük taglalás alá, azt találjuk, hogy, mivel Oroszország nem járult hozzá a konvencióhoz, ennélfogva szabadon folytathatja a prémium-politikát, a mint eddig folytatta, sőt fokozhatja is: ennélfogva igen könnyen meglehet, hogy a keleti exportban az orosz czukor veszedelmes versenytársunk lesz.

Anglia irányában még a legkevésbbé leszneb az uj viszonyok károsak, mert a mi konkurrenseinknek, a kik az angol piaczot czukorral ellátják, nevezetesen az osztrák és német gyáraknak, csak az az előnyük van felettünk, — eltekintve attól, hogy olcsóbban termelnek, a mi olyan körülmény, a melyet nem vagyunk képesek semmi más eszközzel, mint intenzivebb termelés és gazdálkodás által ellensulyozni — csak az az előnyük van, hogy sokkal olcsóbb szállitási eszközöket használnak, mint mi, mert elszállittathatják — legalább nagyon sok gyár — a maguk czukrát az Elbán le egész Hamburgig és Hamburgban ott találják a tengert; mig ellenben nekünk legalább egész az elbai átrakodó állomásokig nem áll más közlekedési eszköz rendelkezésünkre, mint a vasut, a mely pedig hasonlithatatlanul drágább — körülbelül háromszor, négyszer olyan drága, — mint a hajó-ut. De még az a bajunk is van, hogy e vasutak nagyrésze nem áll a mi saját rendelkezésünk alatt. Azt hiszem azonban, hogy ebben a tekintetben kormányintézkedésekkel lehet némileg segiteni, és azt a disparitást, a melyben a mi gyáraink a többi gyárakkal szemben vannak, némileg elenyésztetni.

De nem állunk nagyon jól Kelet-Indiában sem. Mert ottan az az előnyünk volt eddig, hogy miután az osztrák-magyar vámterületen lévő czukorgyárak kisebb prémiumot élveztek a német és franczia gyáraknál, ennélfogva az a kiegyenlitő vám, a mely Kelet-Indiában szedetett, az osztrák és magyar czukorgyáraknál volt a legkisebb; mig ellenben a konvenció hatása alatt, miután a prémiumok elenyésztettek, ez az előny, a melyet eddig a különbözeti vámok tekintetében élveztünk, elenyészik.

Mindennek mi a következése? Az, hogy ha mi fenn akarjuk tartani czukoriparunkat, a melyet pedig nemcsak azért kell fentartanunk, mert prosperáló iparág, hanem fenn kell tartanunk mezőgazdaságunk érdekében is, akkor el kell követnünk mindent arra a czélra, hogy a belfogyasztást emeljük. *(Helyeslés.)*

Eddig, mielőtt még a brüsszeli ezukorkonvenczió ezt a természetellenes állapotot megszüntette, valósággal megfoghatatlan állapot állott be, mert az intézkedéseknek egész sora azt czélozta és nagyrészben el is érte, hogy prémiumok és mindenféle egyéb mesterséges eszközökkel, a melyekre később még visszatérek, a termelés lehetőleg fokoztassék; és ugyanakkor, mikor kormányi intézkedésekkel a termelés lehetőleg fokoztatott, az adótétellel és a kartell utján megdrágitott árak a fogyasztást korlátozták; tehát ugyanazon állam intézkedései két egymással tökéletesen ellentétes czélra törekedtek.

Mi volt ennek a vége? Miután ugyanazt a politikát folytatta valamennyi kontinentális czukortermelő állam, az volt a vége, hogy a hasznot azok élvezték, kik ezukrot nem termeltek. A czukor ott volt a legolcsóbb, a hová a ezukrot importálni kellett, a hol azt egyáltalában nem termelték.

Hát a brüsszeli konvenczió a dolognak az egyik részét, t. i. a termelésnek mesterséges fokozását megszüntette, a másik részét azonban, t. i. a belfogyasztás fokozását és akadályainak elháritását esak részben oldotta meg. Igaz, hogy a kontinentális államok szuverén jogaiba való ugyanazzal az erőszakos benyulással ezt is megtehette volna; — mert hiszen az, hogy minden állam a beviteli vámjait maga határozza meg, csak szuverén joga minden államnak, s ennek ellenére a brüsszeli konvenczión Anglia képviselői reádiktálták a többi államra, hogy a beviteli vám 6-nál több nem lehet — mondom, ugyanazzal az erőszakos benyulással reánk diktálhatták volna, hogy leszállitsuk az adót. Miután azonban ez meg nem történt, a mi dolgunk és feladatunk, hogy saját szabad akaratunkból ezeket a többi akadályokat elháritsuk, *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* s ebben a tekintetben nem vagyok teljesen megelégedve az előterjesztéssel. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Neményi t. barátom, a pénzügyi bizottság előadója, azt mondja, hogy a vám leszállitásával a gyárak által elérhető kartellhaszon csökkenni fog és hogy ezáltal a ezukor ára 14 koronával, vagy a mi ugyanazt jelenti, kilogrammonkint 14 fillérrel olesóbb lesz. Én azt hiszem, hogy ennyivel nem lesz olcsóbb; azt hiszem, hogy a ezukornak az a megolcsobbodása, a mely a kartellhaszon elenyészése folytán elő fog állani, ennél csekelyebb lesz. Megjegyzem, hogy az erre vonatkozó számitások a dolog természete szerint mindig bizonyos ingadozó alapon állanak, mert hiszen ezután a mi belföldi czukoráraink sokkal jobban lesznek alávetve a világpiaczi árak befolyásának, mint voltak eddig. Hogy pedig a világpiaczi árak az egészen uj viszonyok között miképen fognak alakulni, azt előre megmondani vajmi nehéz. Egy kis támpontot nyujt az, a mit az angol miniszterelnök az angol parlamentben novemberi beszédében mondott — és helyesen mondott — hogy mig azelőtt egy angol mázsa ezukornak ára Angliában hat font sterling volt, ez az ár novemberben már nyolez font sterlingre ment fel és az ő vélekedése szerint fel fog menni tiz font sterlingre, a mely ár körülbelül 24 koronának felel meg mmázsánkint.

Hát miután az angol miniszterelnök a czukorkérdések tekintetében jól van értesülve, mert azok az ankétek és tanulmányok, a melyek Angliának ezen egész akcióját megelőzték, olyan tárházát képezik az erre vonatkozó ismereteknek, hogy azokból igazán nagyon alaposan lehet tájékozódni és nagyon sokat lehet tanulni: ennélfogva azt hiszem, hogy az angol miniszterelnök nézete helyes. Már pedig, ha az helyes, akkor a világpiaczi ezukorárak fel fognak szállani. És miután ezzel szemben az adó nem változik, ennélfogva az a különbség, a mely a világpiaczi árak és a belfogyasztási árak között előállana azáltal, hogy a vám 26 korona 40 fillérről leszállittatik hat koronára, illetőleg 6 frankra, nem lehet 14 korona, *(Ugy van! jobbfelől.)* hanem ha a nyersezukor Prágában és Aussigban jegyzett mult évi őszi árait veszem, akkor ugy találom, hogy ezen különbség esak 13 korona, sőt hogy ha az angol miniszterelnöknek világpiaczi árait veszem alapul, ugy azt találom, hogy ezen különbség csak tiz korona, vagyis kilogrammonkint csak tiz fillér.

Nem akarom ezekkel a konjunkturákkal a t. képviselőházat fárasztani, *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől és a szélsőbaloldalon.)* nem akarom különösen fárasztani azzal a számitással, a melyet e tekintetben tettem; *(Halljuk! Halljuk!)* esak azt akarom megemliteni, hogy a midőn a t. előadó ur azt mondja, hogy hazánkban a ezukor ára ezentúl 14 fillérrel, illetőleg 14 koronával olcsóbb lesz: akkor ő egy maximális számot mondott, a mely talán be fog következni, de meglehet, hogy a ezukor megolcsóbbodása talán ez alatt fog maradni.

És itt foglalkoznom kell, t. ház, Komjáthy Béla t. barátomnak egy állitásával. Ő t. i. összeköttetésbe hozta a kartellt és a kartell-hasznot a prémiumok kérdésével, pedig felfogásom szerint ezt tenni nem lehet, mert a prémiumok kérdése semmiféle összefüggésben sines a gyárak kartellhasznával. A gyárak a kartellhasznot nem azáltal voltak képesek elérni, illetőleg nem azáltal voltak képesek a belföldi árakat a világpiaczi árak fölé emelni, mert prémiumok lettek nyujtva, hanem azért, mert a behozatali vám nagyon magas volt, t. i. 26 korona, és ők ezen nagy behozatali vám oltalma alatt képesek voltak kartellé alakulni, egyezkedni, és azután tetszés szerint meghatározni, — ezen vámadta korlátok között — a belföldi ezukornak árát.

Hiszen nemcsak a ezukornál van ez igy, hanem minden áruczikknél, a mely magas védvámokkal van védve; ott alakulnak kartellek és trusztok, hol a védvámok magasak és az ameri-

kai nagy truszt-rendszer egyedül csak annak az őrült védvámos politikának köszönhető, a melyet Amerika folytat. És nekem, a ki azt hiszem, hogy egész Európának és az egész világnak legnagyobb gazdasági baja ez a szertelen védvámos irány, ez a szertelen elzárkózás, az a reményem, hogy az ezáltal lehetővé vált visszaélések, az ezáltal támadt trusztok, a fogyasztó közönségnek ezáltal történő megfojtogatása fogják épen magukkal hozni a javulásnak, s az orvoslásnak korszakát.

Még egyszer ismétlem, hogy a czukornak az az olcsóbbodása, a mely azáltal éretik el, hogy a vám ezután 26 koronáról 6 frankra fog leszállittatni, nem igen jelentékeny. Én azt hiszem, hogy az államkincstárnak, a termelőnek, a fogyasztónak, valamennyinek egyaránt érdekében van az, hogy a czukor ára leszállittassék, nehogy a czukortermelés csökkenése bekövetkezzék, sőt ha lehet, még fokoztassék. Ezt pedig nézetem szerint másképen, mint az adó leszállitása által elérni nem lehet.

De mielőtt azokra áttérnék, a melyek szorosan az adóleszállításra vonatkoznak és a mire nézve a pénzügyi bizottság t. előadójával akarok némely kérdést tisztába hozni, mielőtt — mondom — erre térnék át, kijelentem, hogy nem osztozhatom egyáltalában azoknak a nézetében, a kik a magyar czukorfogyasztásról kicsinylőleg beszélnek. Mert az kétségtelen, hogy a magyar czukorfogyasztás ma, ha azt a külföldi fogyasztással összehasonlitjuk, nagyon szerény határok közt mozog. De azt hiszem, hogy módom lesz a t. képviselőházat meggyőzni arról, hogy a magyar czukorfogyasztás igenis nagyon fokozható és hogy nekünk alig van olyan más élvezeti czikkünk, a mely annyira alkalmas arra és a melynél a fokozás annyira lehetséges, mint épen a czukornál, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* csak ab ovo egyről le kell tennünk, t. i. arról, hogy ma a czukor élvezeti czikk.

Ez egy tökéletesen téves felfogás, *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a mely átszármazott abból az időből, a mikor még a nádczukrot vitorlás hajókon hozták és a mikor az különös csemege volt, a melyet csak a gazdag emberek élvezhettek. Ma már a czukor nem élvezeti, nem lukszusczikk, hanem igen szükséges táplálkozási anyag. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen méltóztatnak tudni, hogy a kémia haladása folytán képesek vagyunk az egyes tápszerek értékét meghatározni azok szerint az alkatrészek szerint, a melyek bennük vannak és azután minden egyes tápszer értékét tápegységek után szoktuk kifejezni. Addig, mig a kenyérben a tápegységek száma 90, a czukornak a tápegységszáma 98. Ez nem azt jelenti, hogy a ki kenyérből megélhet — mert hiszen abból meg lehet élni — az czukorból is megélhet, hanem, hogy a czukor mint melléktápszer igenis nagyobb értékkel bir, mint a kenyér . . .

Kossuth Ferencz: Oxidáló szer!

Hieronymi Károly: Ha tehát mi a czukor árát leszállitjuk annyira, hogy megszünik lukszusczikk lenni, hogyha mi egyáltalában propagáljuk — és e tekintetben teljesen igazat adok Komjáthy Béla t. barátomnak, hogy propagálni kell — az olcsóbb czukor használatát, a fogyasztást nagy mértékben fokozhatjuk. Mert nem szükséges, hogy mindenki fehér koczkaczukrot használjon, a mi a legdrágább. Hiszen mindenki, a ki az angol jómódu házakban megfordult, láthatja, hogy ott egy arra rendelt üvegdézsában, melyben üvegkanál van, egy sárgás, kevéssé raffinált czukor található, a melyet mindenki kanállal vesz magának. Miért kell nálunk még a szegényebbeknek is finomitott czukrot használni? Azért, mert nem lehet mást kapni.

Ismétlem, azt akarom a t. háznak bebizonyitani, hogy a czukorfogyasztás nagyon fokozható. A mi fogyasztásunk, mely ez idő szerint, 1902-ben, a t. miniszter urnak kétségtelenül helyes adatai szerint, 800.000 mm., azoknak a véleménye szerint, a kik a dologban tökéletesen kompetensek, évenkint 30.000 mmázsával nő. Ezt ugyan a t. miniszter ur nem mondja, de azzal, hogy a kontingenst két esztendővel később 860.000 mmázsára teszi, mégis elismeri, hogy 30.000 métermázsával nőtt eddig a czukorfogyasztás évenkint. Már most, ha tekintetbe veszi a t. képviselőház a következőt, hogy ez a 30.000 mm. szaporulat 4 %-os szaporulatot jelent; ha tekintetbe veszi, hogy az 1901-ik évi zárszámadási adatok szerint a szeszfogyasztás csökkent egy százalékkal; a sörfogyasztási adó csökkent 3 százalékkal, az ásványolajfogyasztási adó 3 százalékkal, a boritaladó csökkent 1 százalékkal, vagyis az összes inderekt adók ugyanazon időben csökkentek és ugyanakkor a czukorfogyasztás 4 százalékkal emelkedett; és ha tekintetbe veszszük azt is, hogy a czukor fogyasztásának ez a növekedése beállott daczára annak, hogy a czukor adója 1889-től 1896-ig 22 K. volt, hogy 1897-től 1899-ig 26 K. volt és 1899-től fogva 38 K., vagyis a fogyasztásnak ez a nagy szaporodása beállott akkor, midőn körülbelül 11 esztendő alatt 22 koronáról 38 koronára emelkedett az adó, hogy akkor hogyan lehet olyan kicsinylőleg beszélni a magyar czukorfogyasztás emelkedéséről, azt, t. ház, nem tudom megérteni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől!)*

Mert nem az határoz, hogy a kiindulási pont csekély. Kétségtelen, hogy csekély. Ott vagyunk czukorfogyasztás tekintetében, a hol 1810-től 1819-ig Anglia volt. De hogy a czukorfogyasztás növekedésének aránya semmi kivánni valót nem hagy hátra, sőt ellenkezőleg, meglepő, azt kétségbe vonni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Más államok is, a melyek hasonló helyzetben vannak, leszállitották a czukoradót, — Franciaországban a czukoradó meglehetősen komplikáltan vettetik ki, de gyakorlatilag kitesz métermázsánkint 50

frankot, t. i. ugy van kivetve a czukoradó, hogy ha a répából 7 és fél százalék czukrot vesznek ki, akkor 60 frank, ha 7 és fél százaléktól egészen 10 és fél százalékig, akkor 30 frank, azonfelül megint 60 frank. Ez meglehetősen komplikált. De ha ezt alkalmazzuk arra a czukortartalomra, a melylyel a mi répánk bir, kijön az, hogy az eddigi adó ott 50 frank volt. Franczia ország ezt 40 frankra leszállitotta. Németországban, hol az adó 20 márka volt, 14 márkára szállittatott le, leszállittatott tehát az adó 30 százalékkal. És mindezek az országok leszállitották ez adót akkor, a mikor nálunk a czukorfogyasztás sokkal tetemesebb volt.

A pénzügyi bizottság t. előadója három érvet hozott fel az ellen, hogy a czukoradó leszállittassék. Az első az államkincstár érdeke. Az államkincstár érdeke az, hogy mentől nagyobb adójövedelmet, adóhozadékot kapjon. Ez kétséget nem szenved; e tekintetben a t. előadó urral egyetértek. De hogy ezt el lehessen érni egy mentől nagyobb adókulcscsal, e tekintetben már nem értek vele egyet. Világos példa erre a söradó. Mikor a pénzügyminiszter ur felemelte a söradót, a sörtermelés visszahanyatlott, bizonyára nem a kincstárnak az érdekében. Egyáltalában, ha valamely fogyasztási czikknek árát egyszerre nagyon leszállitjuk és a fogyasztás nem képes annak megfelelőleg gyorsan emelkedni, akkor alászáll az összhozadék. De hogyha fokozatosan teszszük ezt a leszállitást, ugy hogy időt hagyunk a fogyasztásnak arra, hogy megfelelőleg emelkedjék, akkor egyáltalában nem áll az, hogy mentül nagyobb az adókulcs, annál nagyobb a hozadék. Sőt minden fogyasztási czikknél keresni kell azt az árt, a mely mellett a fogyasztás a legnagyobb. De hogy ez a maximum egyáltalában nem az ár maximuma, azt mindenki tudja, a ki ezekkel a kérdésekkel foglalkozik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A másik argumentum, a melylyel a pénzügyi bizottság t. előadója foglalkozott, az volt, hogy ugyis olcsóbb lesz a czukor 14 koronával. Engedje meg a t. ház, hogy ebben a tekintetben utaljak arra, a mit már mondtam, hogy ugyanis olcsóbb lesz, de hogy a 14 koronával való olcsóbbá tétel nem abszolut fix szám, hanem esetleg kevesebb is lehet, azt az előbb voltam bátor előadni. De továbbá azt mondja a t. előadó ur, hogy csak tetemes leszállitás utján lehetne a czukorfogyasztást emelni. És itt tévedésben van a t. előadó ur. Azt mondja t. i., hogy két és fél millió erejéig kellene leszállitani a czukoradót, ha a prémium erejéig akarjuk leszállitani.

Neményi Ambrus előadó: Felére!

Hieronymi Károly: Akkor bocsánatot kérek, rosszul értettem.

Pichler Győző: Mindegy! Öt milliónak a fele két és fél millió.

Hieronymi Károly: Konstatálni akarom, hogy az 1900/1901-iki kampany zárszámadása szerint prémium czimén a t. pénzügyminiszter ur 3,750.000 koronát fizetett ki, és hogy azóta, minthogy a czukorfogyasztás és a czukorkivitel emelkedett, felemelkedhetett a prémium 4 millión felül.

Maga az előadó ur is azt mondja már most, hogy bizonyos morális kötelezettség áll fenn abban a tekintetben, hogy leszállitsuk az adót legalább a prémium erejéig, minthogy az utolsó adóemelés épen abból a czélból történt, hogy a prémiumot emeljék. Ettől eltekintve az a tétele a t. előadó urnak, hogy csak tetemes leszállitás utján lehet elérni a fogyasztás növekedését, sem theoretice, sem gyakorlatilag nem áll. Minden árleszállitás emelni fogja a fogyasztást, sőt bizonyosan olvasta a t. előadó ur is azokat a tudományos és sokszor sok tekintetben megokolt theoriákat, a melyek bizonyitják, hogy a fogyasztás nagyobb arányban nő, mint az árleszállitás, a mi a dolog természetében fekszik.

Azt mondani, hogy csak nagy leszállitás emeli a fogyasztást, elméletileg sem helyes, de gyakorlatilag sem ugy áll a dolog. Mert ha mi annyira leszállitanók a czukoradót, mint a menynyire leszállitották a többi államok, a melyek velünk hasonló helyzetben vannak, leszállitanók t. i. 5—7 korona erejéig mázsánkint, ez nem mondható csekély leszállitásnak, ha összeadjuk azzal a leszállitással, a melyet ugyis elérünk azzal, hogy a kartellhaszon fog csökkenni. Nézetem szerint ezeknél az okoknál fogva a t. előadó ur okoskodását nem lehet elfogadni. Sőt azt hiszem, ellenkezőleg az áll, hogy a czukoráraknak minden leszállitásával a fogyasztás is emelkedni fog és hogy ez a leszállitás ne járjon a t. pénzügyminiszterre, illetőleg az államkincstárra nézve meglepetésekkel, t. i. ne járjon azzal, hogy a leszállitás folytán nem fog a fogyasztás olyan erősen növekedni, hogy ez kiegyenlitse a bevételi kevesletet, annak igen egyszerü módja van, t. i. az, hogy azt teszi a t. pénzügyi kormány, — a mit a pénzügyi bizottságban is bátor voltam javaslatba hozni, — hogy ezt a leszállitást fokozatosan eszközli. Ha fokozatosan eszközli a leszállitást, akkor időt ad a fogyasztásnak, hogy mindig alkalmazkodjék az uj árakhoz, és meg vagyok győződve, hogy nemcsak, hogy nem fog veszteséget szenvedni, hanem ellenkezőleg az összeredménye a czukoradó-bevételeknek nagyobb lesz, mintha fentartja a magas adótételeket.

De, t. képviselőház, van a dolognak egy másik oldala is. Hiszen a t. pénzügyminiszter ur nem tekintheti egyedül és kizárólag a kincstárnak fiskális érdekeit, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem tekintetbe kell vennie azt is, hogy a czukoripar egy olyan ipar, a mely igen sok keresetet nyujt számos embernek. *(Ugy van! Ugy van!)* Méltóztassék azt venni, hogy ha a czukorgyárak termelése 100.000 mázsával emelkedik, ez azt teszi, hogy 750.000 mázsával több répát kell termelni, azt teszi, hogy 7500

kat. holddal több területet kell répával beültetni, azt teszi, hogy a magyar vasutak 10.000 métermázsával több kőszenet fognak szállitani, azt teszi, hogy a mezőgazdasági munkásoknak 300—400.000 koronával több keresetük lesz, én csak *(Ugy van! Ugy van! jobbról és balról.)* szerény számokat mondok — ez azt teszi, hogy a czukorgyárak 3—400.000 koronával több munkabért fognak adni. A pénzügyminiszter ur előtt nem lehet közömbös, hogy a munkásoknak és más embereknek ilyen nagy száma jut keresethez; nem lehet közömbös a pénzügyminiszter ur előtt, hogy egy oly fontos állami intézetnek, mint a vasutak forgalma, emelkedjék, hiszen a vasut szállitja a répát, szállitja a szenet, a czukrot, mint terményt, — ismétlem — a pénzügyminiszter ur előtt nem lehet közömbös, hogy egy iparágat támogasson, méltányos adóleszállitással akkor, midőn ezen iparágnak fejlődése olyan számos, sokoldalu keresetre nyujt alkalmat. *(Ugy van! Ugy van! Helyeslés.)*

T. képviselőház! Bár igy vagyok meggyőződve, azért mégis elfogadom a javaslatot, és pedig elfogadom azért, mert annak a törvényjavaslatnak, melyet itt együtt tárgyalunk a brüsszeli konvenczióval, és a melynek elfogadása nélkül, — mint a hogy az előadó ur is egészen helyesen mondta — nem fogadhatjuk el a konvencziót sem, ennek a törvényjavaslatnak módositására nincsen idő. Arra, hogy az adó leszállitása tekintetében a pénzügyminiszter ur az osztrák pénzügyminiszterrel tárgyaljon, — pedig kénytelen erre, mert hisz közös vámterületben vagyunk, és fogyasztási adóvonal nincs, — idő nincs. Már pedig mindazon fontos érdekek, a melyeket az előbb érintettem és a melyeket sokkal bővebben kifejtettek az előadó urak és Komjáthy t. képviselő ur, ezen okok arra inditanak engem, hogy, daczára annak, hogy meg vagyok győződve arról, hogy a javaslatnak hiányát képezi a czukoradó le nem szállitása, a javaslatot és a konvencziót elfogadom. Elfogadom abban a reményben, hogy a magyar képviselőház az indirekt adókkal és különösen a czukoradóval fog bőven foglalkozni, mert a viszonyok nagyon rá fogják erre kényszeriteni, és hogy ezen viták eredménye meg fog egyezni azon meggyőződésemmel, a melynek ma kifejezést adtam, hogy a kincstárnak sem áll érdekében mindig az adótételeket magasra emelni, hanem az is érdeke, hogy bizonyos iparczikkek termelését mozditsa elő, és igy, ha talán nem is tesz szert közvetlenül jövedelmi többletre, alkalmat nyujt a polgároknak keresetforrásokra és ezen keresetforrások a polgárok adózóképességét is emelni fogják.

Ennek következtében, daczára annak, hogy szerettem volna, hogy az adótétel már most leszállittassék és azon reményben, hogy az a jövőben meg fog történni, a két javaslatot elfogadom. *(Élénk helyeslés és tetszés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Szüllő Géza!

Szüllő Géza: T. ház! Tekintettel arra, hogy a ház figyelme ki van fáradva, kérem a t. házat, hogy beszédemet, miután hosszabban kivánok beszélni, elhalaszthassam hétfőre. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A t. ház beleegyezik abba, hogy Szüllő Géza képviselő ur beszédét a hétfői ülésen tarthassa meg.

Jelentem egyuttal a t. háznak, hogy Szüllő Géza képviselő ur a 400, tandijat fizetni képtelen egyetemi hallgató kizárása tárgyában előterjesztett interpelláczióját meg nem tettnek kivánja tekinteni, igy tehát az törültetik. *(Helyeslés.)*

A hétfői ülés napirendjére nézve javaslom a t. háznak, hogy hétfőn a mai napirendet méltóztassék folytatni. Elfogadja ezt a t. ház? *(Igen!)* Ezt tehát határozatilag kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 35 perczkor.)

186. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 19-én, hétfőn,

gróf Apponyi Albert, utóbb Daniel Gábor elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről és a czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gr. Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat Trubinyi János.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa az 1903. január 17-ki ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Pozsony sz. kir. város közönségének feliratát, a czukor-kontingens felosztásáról szóló törvényjavaslat ellen.

E törvényjavaslatról a közgazdasági bizottság már beadta jelentését, de a pénzügyi bizottság még nem adta be, a felirat tehát kiadatik a pénzügyi bizottságnak az emlitett törvényjavaslattal való együttes tárgyalás és jelentéstétel végett.

Egyéb előterjesztése az elnökségnek nem lévén, következik a napirend: a czukorra vonatkozó kétrendbeli törvényjavaslat (Irom. 263, 264, 289, 294) tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János jegyző: Szüllő Géza!

Szüllö Géza: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* A parlamenti illemnek tartozom azzal, hogy előttem szólott t. képviselőtársamnak, Hieronymi Károlynak a tegnapelőtti ülésben mondott beszédére reflektáljak. Hieronymi Károly beszéde, elismerem, igen magas stilü volt, de bizonyos mértékben azt a hatást tette reám, hogy inkább programmbeszéd volt, mint kritika. *(Mozgás jobbfelől.)* Bizonyos mértékben igenis, a mikor kritikát mondott, azt a benyomást tette, azt fejezi inkább ki: ôte toi que je m'y mette.

Ettől eltekintve, én a beszédet igen kiválónak és igen sok gondolatot tartalmazónak itéltem, sokban hozzájárulok, de már most kell kijelentenem, hogy alaptételét, a melyben azt mondja, hogy ő a védvámot mindenütt és minden téren kifogásolja, a magam szempontjából nem találom helyesnek. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! Ezek után áttérek magának a javaslatnak méltatására, és annak a pártnak a nevében, a melyhez tartozni szerencsém van, kijelentem, hogy a konvencziót elfogadjuk. *(Helyeslés balfelől.)* Elfogadjuk azért, mert hiszen a konvenczióban az az elv van letéve, a melyet helyesnek, jónak tartottunk mindig, a mennyiben annak eredménye a prémiumok eltörlése. *(Helyeslés a baloldalon.)* Soha a prémiumos szisztémát jónak, helyesnek nem tartottam. Sohasem tapasztaltam, hogy pénzügyi szempontból azt a czélt, a melyről azt mondták, hogy a prémiumokkal el lehet érni, t. i. a túltermelés apasztását elérték volna, sőt épen az ellenkező hatást láttam. Én a prémium-szisztémát különösen nem tartottam jónak egy szegény országban, mint a miénk, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* hol a tőke-gazdag milliomosokat és a gyárosokat szutenáltuk, mig azalatt elsőrendü érdekek kielégités nélkül maradtak; ezekért a gyárosokért megtettünk mindent, pedig ezek, a hol lehetett, kizsákmányoltak és zsebre tettek bennünket és irányunkban nem voltak semmiben nobilisak, legfeljebb abban, hogy nobilizáltatták magukat.

(Igaz! Ugy van! a baloldalon.) Az egész prémium-szisztéma az országra káros és rossz volt; ezért logikus, ha elfogadjuk ezt a javaslatot.

T. ház! Ha a javaslatot nézem és szemlélem, én annak nem azt a czimet adnám, hogy törvényjavaslat a brüsszeli egyezmény beczikkelyezéséről, hanem meggyőződésem szerint inkább azt a czimet adnám, hogy törvényjavaslat diplomácziánk ügyetlenségéről. Előre is kijelentem, hogy ez nem vonatkozik a mi ad hoc képviselőnkre, Toepke államtitkár urra, ki, elismerem és konstatálni akarom, azt, a mit lehetett, meg is tette a nemzet érdekében; de sajnos, a körülmények voltak olyanok, hogy igen kevés volt az, a mit ő megtehetett és pedig azért, mert diplomáeziánk soha nem állott a maga magaslatán. A mi diplomáeziánk az egész világon csak reprezentál, csak bókol, csak kellemkedik, de nem dolgozik semmit, a magyar nemzet érdekeit nem védelmezi meg sehol, és ezért az egész monarchia tekintélye nyomról-nyomra, fokról-fokra sülyed, mert külképviseletünk annak érdekeit megvédelmezni nem tudja sehol. Én azt hiszem, hogy ez mindaddig ugy lesz, a meddig diplomáeziánk betöltésénél nem az értelmi erő, hanem az évi apanázs nagysága lesz az, a mi a diplomáeziára egyenesen minősit.

Ez a javaslat egy fényes tanulságot és egy szomoru tanulságot rejt magában. A fényes tanulság arra vonatkozik, hogy mire képes egy hatalmas, egy, a nemzeti érdekért hevülő politika: a szomoru tanulság az, hogy a kapkodó politika mily szomoru eredményeket szül. Az a sajnos, hogy a fényes tanulság Angliát illeti, a szomoru pedig bennünket. Ebben a konvencióban minden jog Angliáé és minden kötelezettség bennünket terhel. Ezt az egyezményt hivatalosan ugy hivják, hogy konvencziő, pedig sokkal helyesebb czime volna: kapituláczió.

Miről van itt tulajdonképen szó? Ezt röviden talán ugy lehetne jelezni, hogy a répaczukornak és a nádczukornak harcza; vagy, hogy egy más czimet adjunk neki: Anglia hálája gyarmatai iránt. Rosenberg t. képviselőtársam igen szépen fejtegette, hogy volt idő, mikor a répaczukor alig játszott szerepet Európában, és ma az összes piaczokat dominálja. Ezt elérhette annak okából, mert a répaczukrot mesterséges prémiumokkal és védvámokkal támogattuk a nádczukorral ellentétben, és elértük, hogy a nádczukor ki lett szoritva mindenütt, de ebbe a nádczukor-termelők beleegyezni nem hajlandók és miután a nádczukortermelő gyarmatok nagyrészt Anglia gyarmatai, Anglia pedig egyrészt meg akarja hálálni azt a magatartást, melyet a legkétségbeejtőbb körülmények közt a gyarmatok vele szemben tanusitottak, mikor a bur háboruban segitségére siettek, másrészt pedig, miután Anglia imperiális politikát követ és a gyarmatok nagyságát akarja fejleszteni, egy ultimátumot állitott a világ elé és azt mondta: Vagy beleegyeznek abba, hogy a czukorprémiumok eltöröltetnek és ez a mesterséges támogatás a répaczukortól elvonassék, vagy pedig kiegyenlitő vámok alkalmazása által a prémiumokat lehetetlenné teszi.

És erre mit csinált a diplomáczia? A diplomáeziának, a mikor ezt a fenyegetést hallotta, módjában volt vagy azt mondani, hogy nem engedelmeskedem, vagy pedig meg kellett hunyászkodnia. Ha a diplomáczia elég öntudatos és erélyes s a kontinentális hatalmakat összesiteni tudja: minthogy a statisztikai kimutatás szerint Angliának sokkal több czukorra van szüksége, mint a mennyit az összes nádorczukortermés kitesz, az a kufár Anglia egyáltalán nem mert volna represszáliákkal élni, és akkor lehetett volna egy méltányos egyezségre lépni a magunk érdekeinek megvédése mellett. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* A mi diplomáeziánk azonban ügyetlen volt, Angliáé pedig nemcsak ügyesebb, hanem a divide et impera politikáját követve, a meghasonlást teremtette meg a kontinentális hatalmak között és igy kénytelen-kelletlen hozzá kellett járulnia a brüsszeli egyezmény ilyen beczikkelyezéséhez.

Az igen t. pénzügyminiszter ur a közgazdasági bizottság tárgyalásánál ki is fejtette, hogy előtte két ut volt, és a hogy magát kifejezni szives volt, két rossz között kellett választania: vagy elfogadni a konvencziót, és akkor válságos helyzetbe sodorni a czukoripart, vagy el nem fogadni a konvencziót és akkor szemben találni magunkat egész Európának konkurrenciájával.

Hát elismerem, hogy igy van; elismerem, hogy a két rossz között való választás kényszere fenforgott és különösen, hogy a pénzügyminiszter ur busult és szomorkodott a gyárosok helyzetén. Ez is jogosult. De engedjék meg, igen csodálkozom, hogy a pénzügyminiszter ur most egyes osztályok érdekeinek a siralmas helyzetén szomorkodik.

Mert volt rá eset, hogy a midőn egyes tönkrement osztályok segélyezése végett fordultak a pénzügyminiszter urhoz, a pénzügyminiszter ur a liberálizmus nevében az egyenlőség elvének a vallása mellett azt mondotta, hogy egyes osztályokat privilegizálni és támogatni egy országban kizárólag nem lehet. Ezt azonban most megtette épen a gyárosokkal szemben, és azt hiszem, ez annak a kifolyása, hogy a pénzügyminiszter ur inkább vonzódik a merkantilisták, mint az agráriták felé. Azonban azt hiszem, hogy ez kölcsönös, mert tessék megkérdezni a szabadelvü pártban, kik vonzódnak inkább a pénzügyminiszter urhoz, a merkantilisták-e vagy az agráriták? *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gabányi Miklós: A gyárosok közelebb vannak hozzá, mint a szegény ember, az bizonyos!

Szüllő Géza: A miniszter ur tehát azt mondja, hogy két rossz között kellett választania. Nagy rossznak találta azt, hogy a pré-

mium-szisztémát kellett elvonni a gyárosoktól, hogy a prémiumoktól kellett megfosztani ezeket a szegény milliomos gyárosokat. Hát én mérlegelem és nézem, olyan rossz-e ez a prémium-megvonás, és azt kérdem, hogy vajjon a prémiumoknak a megvonása olyan nagy veszedelmet rejt-e a gyárosokra nézve, igen vagy nem? A mit e tekintetben a miniszteri indokolás, a mely igen szép, terjedelmes és bő, a prémium szisztémáról mond, azt jóformán egészen helyesnek tartom én is, csak a konzekvenciák mások, mint a melyeket levon az igen t. miniszter ur. *(Halljuk! Halljuk!)* A prémiumok elvonásával a gyárak valóban nem lesznek olyan szomoru helyzetben, mint ők mondják. Mert hiszen a prémium minálunk nem olyan nagy, mint a külföldön. Mert amig itt pl. 2 korona 30 fillér egy métermázsára a prémium, addig Franciaországban 10 korona 63 fillér, tehát a veszteség ott sokkal nagyobb.

Azonkivül az is igaz, hogy a tőke ereje a mi gyárainkban nagyobb, a gazdasági viszonyok extenzivebbek, a földjáradék csekélyebb, mint bárhol Európában, a gyárak technikai berendezése kitünő, s ha ki tudták állani ugyanazonos konjunkturák mellett a versenyt Ausztriával és Németországgal, akkor ki fogják állani a versenyt ugyanazonos körülmények között ma is. És ezért merem állitani, hogy a prémium elvonása a gyárakra sulyos veszteséget nem jelent, s a gyárosok könyhullatása nem jogosult. *(Helyeslés a néppárton.)*

Azonban, t. ház, nem is ezen bánkódnak a gyárak, de az fáj nekik, hogy a mi állami tehetetlenségünket mutató kartellhasznot veszitik el. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ez a kartellhaszon mint tényező jellemző a mi pénzügyi politikánkra nézve. Jellemző, hogy nem tudtunk semmit sem tenni a gyárak ellen, hogy módját vettük volna annak, hogy a védvámok által védetten exorbitans hasznokat s a konkurrenciától való mentesség következtében lelkiismeretlen, nagy nyereségeket ne tehessenek a gyárosok zsebre a fogyasztó közönség rovására akkor, a mikor a szegény adófizető nép a prémiumokkal már amugy is támogatta a gyárosokat. *(Ugy van! a néppárton.)*

Én nem akarok ezzel hosszasabban foglalkozni, a kartellek históriáját Komjáthy Béla t. képviselőtársam szépen kifejtette, és csak ujból hangsulyozom és azt tartom, hogy soha sem egészséges politika az, a mikor a gyárak csak mesterséges támogatással tudtak jólétre vergődni. A mi czukorgyáraink helyzete azonban, nem hiszem, hogy kétségbeejtő legyen a mostani konvenczió elfogadása alkalmából is és ha el is vesztik a hasznot, a mit a prémium következtében nyertek, ha el is vesztik azt a hasznot, a mit a védvámok következtében nyertek, a kartell elestével, mintán elesik a kartell, én ezt károsodásnak nem tartom.

Én azonban fontosnak találom azt, hogy rátérjek itt még arra, hogy a kormány a gyárosokkal szemben eléggé szigoru soha sem volt. A rayonirozással elkövetett skandalumokat, a répamag átvételébe burkolt uzsorát és az átvételi rendszerrel járó fosztogatást nem torolta meg a kormány soha, sőt ugy látszik, bizonyos mértékben szimpátiával viseltetett ezek iránt a gyárak iránt, hiszen láttuk, hogy ezek az igen t. gyárosok egymásután kaptak nemességet, báróságot, udvari tanácsosságot és tudja Isten, micsoda czimeket, talán azért, mert nagy birtokokat szereztek annak rovására, hogy mások nagy birtokokat vesztettek el. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

Ezek elmondása után, t. ház, vizsgálom azt, hogy vajjon, ha mi ezt a czukorkonvenciót beczikkelyezzük, vannak-e nekünk megfelelő garancziáink arra nézve, hogy ennek a törvénynek hasznát fogjuk venni. Azonban én semmi garancziát nem látok arra, hogy ha mi most beczikkelyezzük a konvencziót, Anglia a maga szempontjából a maga gyarmatai tekintetében micsoda garanczeiát nyujt nekünk arra, hogy ő nem fogja prémirozni az angol czukrot és ha visszaemlékezünk azokra a beszédekre, a melyek az angol parlamentben elhangzottak, akkor jóformán bizonyossággal állithatjuk immár most is, hogy Anglia, mig egyrészt részünkről lehetetlenné tette a mi répaczukrunknak premirozását, addig ő a maga czukornádját és az abból keletkezett czukoripart mesterséges prémiumokkal támogatni fogja. Itt tehát nincs meg a reciprocitás.

A mi pedig Ausztriát illeti, Komjáthy Béla képviselőtársam már kifejtette az Ausztriával való viszonyt. Arra nem akarok reá térni, hogy vajjon mi a 14. §. alapján szerződhetünk-e vagy nem? én ezt Ausztria belügyének tekintem és nem is tartanám helyesnek Ausztria belügyeibe beleavatkozni; *(Helyeslés.)* de én kétlem azt, és arra nézve kérnék garanczeiát, hogy elfogadja-e ezt a konvencziót Ausztria, van-e erre nézve bárminemü garanczia és hogy ha elfogadja ezt az adótörvényt, mi ad nekünk biztositékot arra, hogy a kontingens biztositásának czéljából szükséges intézkedések ott életbe fognak-e léptettetni vagy sem? Erre nézve semmi garanczeiánk nincsen, pedig én Ausztriával szemben minden garanczeiát szükségesnek látok, mert Ausztria egész gazdasági politikája velünk szemben soha sem volt más, mint gyengéink felhasználása, illetéktelen hasznoknak a keresése. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezért a legnagyobb óvatosságot szerettem volna látni e tekintetben, pedig nincsen semmi garanczeiánk erre nézve és minthogy már az utolsó perczben vagyunk, épen ezért nehézményezem azt, hogy oly soká váratott az igen t. pénzügyminiszter ur ezen javaslatok beterjesztésére, mert mondom, garanczeiáink nincsenek és ezen konvenczionak pedig február elsején már törvénykönyvünkbe beczikkelyezve kellene lennie. *(Helyeslés a néppárton.)*

Áttérek ezek után, t. ház, az ezzel a konvenczióval kapcsolatos czukoradó-javaslatnak tárgyalására. És itt már nehezebb helyzetben vagyok, mert ezt nem tudom ugy dicsérni, mint a konvencziót és mert a czukoradó-törvényjavaslatnál igazán keresnem kell a szavakat, hogy ne keserüen, hanem édesen fejezzem ki kételyeimet a javaslattal szemben. Eddig ugy volt, t. ház és igy mondta még eddig minden pénzügyminiszter legalább a látszat kedvéért, hogy az állam minden bevételi forrásának ethikai alapon nyugvónak kell lennie. Bocsánatot kérek, hogyha erős szavakkal élek, de ha ez a törvény elfogadtatik, az, hogy az állam minden bevételi forrása ethikai alapon nyugodjék, semmivel sincs igazolva, habár mind a két bizottság uni sono elfogadta azt, s habár mind a két bizottság szépnek találta. Igaz, hogy a pénzügyi bizottság előadója némely kifogásokat emelt ellene, de sietett azután azt, a mit mondott, egy kissé megczukrozni és jóvátenni azt, a mi keserüséget a t. miniszter urnak szerzett.

Én ennek a javaslatnak, a mint a bizottsági jelentés is kiemeli, három czélját látom. Az egyik czél azt akarja elérni, hogy a czukorprémium eltörlésével a czukoripar helyzete és az adózási rendszer egymással összhangba hozassék. A második czélja az, hogy kárpótlásban részesitsük a czukoripart, a harmadik pedig, hogy a belső piaczot megvédjük a magyar czukorfogyasztásnak. Ezek a czélok igen szépek önmagukban, de összességükben is. Én azonban még egy negyedik czélt is szerettem volna elérni. Ezt azonban a javaslatban meg nem találom, mert abban nincsen semmi garanczia arra nézve, hogy a túltermelés meggátlására mily institucziókat akar a t. pénzügyminiszter ur tenni.

Mert a túltermelés meggátlására azt nem találom elég biztositéknak, hogy a czukortermelés kontingentálva lett. Mert a czukortermelés kontingentálása nem egyéb, mint Ausztriában a kelendőségi piacznak a helyes megállapitása. *(Helyeslés a néppárton.)* De ettől egyáltalában nem remélem azt, hogy a túlprodukczió csökkentetni fog. Hogy a czukorprémium megadására az utolsó termelési időszakot tizenhárom hónapnyi időre nyujtottuk ki, ezt sem tartom a túltermelés megszüntetésére való institucziónak, mert lehet ugyan, hogy ennek az volt a czélja, hogy a prémium a nagy készleteket semmisitse meg, de én nem hiszem, hogy ez bekövetkezzék, hanem azt hiszem, hogy ez csak fokozni fogja a termelést és csak roszszabbá fogja még tenni a helyzetet, pedig máris a túlprodukczió összeomlással fenyegeti az egyes gyárakat, a mit sem gazdasági, sem ipari szempontokból helyesnek nem találok. *(Helyeslés a néppárton.)*

Ettől a kitéréstől eltekintve, azt nézem, hogy a három kitüzött czél igy akarva elérhető-e? Az a két czél, hogy a fogyasztási terület megvédessék és hogy a magyar czukoriparnak az a kedvezmény megadassék, a melyet Németország is megadott a maga czukoriparának: ez meglehetősen elérhető.

De ha nézem a harmadik czélt, s az tulajdonképen a legfontosabb, hogy vajjon az adórendszert a megváltozott viszonyokhoz átalakitottuk-e vagy sem, én azt találom, hogy ebben a tekintetben semmi sem történt. Nem akarok rekapitulálni, csak idézem azt, a mit Hieronymi Károly képviselő ur mondott és azt, a mit a pénzügyi bizottsági előadó ur mondott e tekintetben, a kik a legélesebben kritizálták azt a rendszert, hogy nem szállitjuk le a czukoradót, a mikor a prémiumot leszállitjuk, s azokhoz én is hozzájárulok. De nem tudok sehogy sem szavakat találni, hogy kifejezést adjak csodálkozásomnak eme merész tett fölött.

A mit a miniszter ur felhoz tettének indokolásául, azt én még csak plauzibilisnek sem találom; egyszerüen nem más az, mint legridegebb kijelentése a legmerevebb fiskalizmusnak, a melynek talán hive a pénzügyi kormány, de a melyet én jónak nem tartok. *(Élénk tetszés a baloldalon.)* A miniszter ur érvül azt hozza fel, hogy a prémium nem nagy, tehát a visszatérítendő összeg nem lenne magas; azonkivül azt mondja, nem szállitja le az adót azért sem, mert a vám leszállittatván, a czukorárak amugy is kell, hogy leszálljanak és nem szállitja le azért, mert a czukorfogyasztás ugy sem emelkednék, ha az adót le is szállitják. Ezt a tételt egyáltalán nem tudom helyeselni. Hieronymi Károly t. képviselő ur már igen bőven megmondotta és megokolta, hogy miért tartja jónak a czukoradó leszállitását; az ő érveihez én teljesen hozzájárulok már azért is, mert kifogásolom, hogy a pénzügyminiszter ur olyan érveket hoz fel, a melyekből az őszinteség hiányzik. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* T. ház! Nem azért nem szállitja le a miniszter ur az adót, mintha az nem volna rezonábilis a nemzetgazdaságtan szempontjából, hanem azért nem, mert a deficzit réme meredezik ki budgetünkből és ennek elháritására kell bizonyos összegekről gondoskodni; hiszen a pénzügyi bizottság jelentésében is az mondatik, hogy az államnak minden egyes bevételi forrásáról melegen gondoskodnia kell. *(Élénk tetszés a baloldalon.)*

A pénzügyminiszter urnak az a további indokolása, hogy azért nem szállitja le a czukoradót, mert a többi fogyasztási adók, a melyek a szegény népet nyomják, igen magasak, igy tehát ezek közül épen a czukoradó leszállitását nem tartja indokoltnak: nézetem szerint nem áll meg. Okoskodjunk a contrario: ha magas a czukorfogyasztási adó, szállitsuk le a czukoradót, s mivel azt leszállitottuk, szállitsuk le a husfogyasztási adót is. *(Tetszés a baloldalon.)* Még forrást is tudnék megnevezni, a honnan ezt a hiányt pótolni lehet: a főispáni nyugdijak eltörlése, a miniszteri nyugdijak eltörlése, a kormánybiztosságok beszüntetése, a szi-

nekurák megsemmisitése. *(Élénk tetszés a baloldalon.)* Mennyi anyagi erőt tudnánk ezzel megtakaritani!

Erdély Sándor: Az adósságok nem fizetése!

Szüllö Géza: Igen, az adósságok nem fizetése! Ez liberális finánezpolitika, tettünk is ilyen szép dolgot, mikor a konverziónál megesináltuk, hogy nyereségnek tüntettük ki és gazdálkodásnak, hogy a törlesztéses adósságot járadékadóssággá alakitottuk át, s rátát nem fizetve, s emelve adósságunk állagát, azt nyereségnek tüntettük fel. Ez a gazdálkodás azonban nekem nem kell. *(Tetszés a baloldalon.)* T. ház! Én a czukorfogyasztási adó leszállitását nemesak pénzügyi, de valóban gazdasági szempontból is igazán szükségesnek és fontosnak tartom. *(Helyeslés a baloldalon.)* Hiszen, t. képviselőház, a ezukor nem élvezeti ezikk, — a mint ez már hangsulyozva lett —; én nem akarom azt, hogy minden szegény ember ezukrot egyék, Anglia sem azt akarta; hanem én a ezukorfogyasztási adó leszállitásában egy igen nagy jövedelmi forrásnak alapját látom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Méltóztassék csak, t. ház, figyelemmel kisérni Angliát; Anglia azt a rengeteg mennyiségü ezukrot mire használja? Angliának különösen nagy az exportja a teasüteményekben és az izekben, annak az Angliának, a melynek jóformán napja sincsen; legrosszabb gyümöleséből évenkint millió és millióra menő marmeladokat készit s milliókra menő süteményeket szállit ki. Ezzel szemben, t. ház, a mi országunk gyümölcse kitünő; természeti éghajlata rendkivüli jó, népe szorgalmas és dolgozni is tud; lisztje pedig a legelső rangu a világon, a konjunktura jobb, mint bárhol a világon és ez az ipar a czukor drágasága miatt még sem virágzik. Ha a ezukor ára leszállana, akkor ez az ország népe is tudna marmeladokat és cakeseket termelni és produkálni, akkor ez a szegény néposztály ujabb anyagi erőhöz juthatna, ebben egy uj jövedelmi forrás teremtetnék s ez kétségtelenül szükséges és jó volna a szegény népre nézve. *(Tetszés és helyeslés a baloldalon.)*

Ezért én minden módot szeretnék megragadni arra, hogy szállitsuk le a czukoradót és azért én nem fogadom el az igen t. miniszter ur okoskodását, a mely abban kulminál, hogy a czukoradót leszállitani nem lehet. Én igenis hangsulyozom, hogy jogosultnak, de nemesak jogosultnak, hanem egyenesen szükségesnek tartom a czukoradó leszállitását. Ennek bővebb megokolásával nem kivánok foglalkozni, mert hiszen e téma ma már ugy is teljesen ki van meritve, a mennyiben az előttem szólott t. képviselőtársaim meglehetős bőven foglalkoztak a ezukoradó kérdésével és érvekkel támogatva, kifejtették a czukoradó leszállitásának szükségességét.

En tehát ismétlésekbe bocsátkozni nem óhajtok, *(Halljuk! Halljuk!)* hanem kijelentem azt, hogy a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában kötött nemzetközi egyezmény beezikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot elfogadom, ellenben a czukoradóról szóló törvényjavaslatot nem fogadom el. Mivel azonban a miniszter ur határozottan kijelentette, hogy most a czukoradó leszállitásába bele nem egyezik, ezért óhajtandónak látom a legsulyosabb fogyasztási adók leszállitását, s ezért a miniszteri törvényjavaslattal szemben a következő határozati javaslatot vagyok bátor elfogadásra ajánlani *(olvassa)*:

»A ház a törvényjavaslatot oly módositás végett utasitja vissza a kormányhoz, hogy a prémiumokra forditott egész összeg az 1903. év szeptember hó 1-jétől kezdve a hus- és borfogyasztási adók leszállitására fordittassék.« *(Élénk tetszés és helyeslés a néppárton. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Gr. Teleki Sándor jegyző: Neumann Ármin!

Neumann Ármin: T. ház! Az előttem szólott igen t. képviselő ur engedje meg nekem, hogyha beszédem összefüggése szempontjából azokra, a miket ő mondott, majd beszédem későbbi fonalán fogok reflektálni. Tekintve azonban, hogy az igen t. képviselő ur különösen a czukorgyárosoknak, a kik nekünk annyi édességgel szolgálnak, viszonzásul keserüségeket mondott, legyen szabad arra megjegyeznem, hogy akkor, a mikor a czukoripar fejlesztése érdekében a ezukoripart támogatjuk, akkor nem egy osztály érdekét mozditjuk elő, hanem azon koinezideneziánál fogva, a mely ezen két termelési ág, t. i. a ezukoripar és a mezőgazdaság között létezik, egyaránt mozditjuk elő mind a kettőt. *(Ugy van! Igaz! jobbról.)*

A t. képviselő ur felemlitette, még pedig bizonyos ellenszenvvel, hogy a ezukorgyárosok milyen nagy nyereségre, milyen nagy haszonra tettek szert. *(Felkiáltások a néppárton: Igaz!)* Hát én mindig nagy kétkedéssel fogadom az ilyen állitást olyan részről, a ki nem járatos valamely iparág lényegében, ténykedésében; én azt hiszem, hogy mindig csak hipotetikusan lehet ilyen állitásokat felállitani. *(Felkiáltások a néppárton: Szegények!)* De feltéve, hogy ugy volna, azt hiszem, velem együtt minden jó hazafi esak örvendene, ha ezen országban a munka, a szorgalom, a tudás és a tőke megtalálja a maga gyümölcsét és bizony nagyon sajnos volna, ha ez máskép volna. *(Ugy van! jobbról.)*

Szüllö Géza: Nemességet kap! A munka nemesit!

Neumann Ármin: Ezek után áttérek sajátképeni beszédemre.

Mindazok, a kik velem együtt nagy erkölesi vivmányt látnának abban, ha a világot mozgató nagy gazdasági kérdések nemzetközi egyezmények utján nyernének békés elintézést, a brüsszeli egyezmény folytán ismét egy esalódással gazdagabbak lettek, mert esakhamar azon meggyőződésre kellett ébredniök, hogy ismét nem az erősebb jog, hanem az erősebb joga jutott érvényre és azért esak természetes, hogy az az instruktiv és a brüsszeli konvenczió által terem-

tett helyzetet minden szinezés nélkül megvilágító emlékirat, melyet a pénzügyminiszter ur előterjesztett, nem ébresztette bennem azt a megnyugtató tudatot, hogy krizisben levő czukoriparunknak jövője immár biztositva van.

És ha én mindennek daczára az egyezményt elfogadom, azt csakis azon kényszerhelyzet hatása alatt teszem, a melybe belejutottunk azáltal, hogy az itt mérvadó többi állam ezen egyezményt már is elfogadta, illetve elfogadni fogja.

Meddő munkát végeznék, ha a történtek fölött visszapillantó kritikába bocsátkoznám, sőt készségesen elismerem, hogy képviselőink Brüszszelben érdekeinket elég erélyesen és elég körültekintéssel iparkodtak megvédeni és valóban nem rajtuk mulott, hogy czéljukat csak részben érték el. De igenis rá akarok mutatni arra a bizonytalanságra és azokra a kételyekre, a melyeket a konvenczió teremtett, rámutatni kivánok azokra, abban a hitben, hogy ha a baj diagnózisát helyesen állapitjuk meg, könnyebb lesz annak szanálása is. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hogy mit jelent a czukorkérdés Magyarországra nézve, mit, jelent mezőgazdaságunk, iparunk és állami pénzügyeink szempontjából, azt Hieronymi t. képviselőtársam már bővebben kifejtette, én tehát csak száraz számokkal rámutatok arra a tényre, hogy ma Magyarországon 182 ezer hold terület van czukorrépával bevetve, a melyből közel 24 millió métermázsa czukorrépa dolgoztatott fel czukorgyár-telepeinken. Ezen répáért gazdáink circa 40 millió koronát vételeznek be évente, vasutaink pedig évente körülbelül 450—480 ezer kocsi rakományt nyernek vele. A kincstár, daczára az aránylag csekély fogyasztásunknak, 21 millió koronát élvez czukoradó czimén, az exportált czukor pedig, daczára az alacsony áraknak, körülbelül 40 millió koronát képvisel.

Ha még ezenfelül rámutatok arra az ezer meg ezer munkás kézre, melyet termelésünknek ezen ága foglalkoztat és azon nagy fontosságra, a melylyel czukorrépa-termelésünk mezőgazdasági kulturáinkban bir, akkor csak jogosultnak fog feltünni azon kérdés, hogy vajjon miként lesznek ezen érdekek ezentúl megvédve?

Ha csak arról volna szó, hogy az egyezmény a prémiumokat eltörli, a magas védvámokat leszállitja, a czukorkartellt megszünteti, akkor, azt hiszem, nem volna senki, a ki a konvencziót örömmel nem üdvözölné.

Igaz ugyan, hogy a prémium-rendszer ép ugy, mint azelőtt a répaanyagra fektetett adóztatás, czukoriparunk fejlesztése érdekében egy nagy missziót teljesitett. Ha czukorrépa-termelésünk nagyobb terjedelmet nyert és minőségileg is jobb lett; ha czukoriparunk a modern technika vivmányaival felszerelve a világpiaczra kilépni, ott magának tért hóditani és a többi répaczukrot termelő országokkal együtt a nádczukor fölötti fölényét dokumentálni és biztositani tudta, ezt első sorban azon mesterséges támogatásnak köszönheti, a melyben a prémium és a védvám folytán részesült.

Amde midőn a prémium ezen misszió teljesitése után is állandó intézménynyé vált és ezáltal egyenesen a túlprodukczióra csábitott, midőn a répaczukrot termelő országok rejtett és nyilt prémiumok teremtésében egymással versenyt futottak és az az anomália állott be, hogy benn az országban a czukor ára tetemesen megdrágult, a külföldi piacz pedig a lehető legolcsóbb czukorhoz jutott, sőt a túlprodukczió oly árdepressziót idézett elő a világpiaczon, hogy a czukortermelők az önköltségeken alul voltak kénytelenek a czukron túladni és midőn végre Észak-Amerika 1897 óta a prémiumoknak megfelelő kiegyenlitő vámokat alkotott és azt nemcsak India követte, hanem attól lehetett tartani, hogy azt más országok is követni fogják: akkor a prémiumokról és mindezen mesterséges eszközökről joggal lehetett mondani: a szerecsen kötelességét teljesitette, a szerecsen mehet. *(Tetszés jobbról.)*

Amde, t. ház, a prémium-rendszer eltörlésének első és nélkülözhetetlen előfeltétele az volna, hogy a prémium czukorexport-államokban mindenhol, még pedig minden fentartás és utógondolat nélkül eltöröltessék, mert különben a csöbörből a vederbe jutunk, mert különben az általunk letett fegyvert felveszik mások és bennünket saját fegyverünkkel fognak megverni.

És épen az képezi aggodalmam egyik főokát, hogy a brüsszeli egyezmény folytán csakis a konvencziós államok fogják a prémiumot eltörülni és hogy még e tekintetben is különösen Angolország intenczióit bizonyos homály fedi. *(Ugy van!)*

Nem kivánok annak vitatásába bocsátkozni, vajjon Angolország, a mint több oldalról állittatik, a konvenczió által meghonositott entrepôt-rendszert akként fogja-e kezelni, hogy tovább is képes lesz a finomitó gyárainak az eddigi előnyöket nyujtani, és azzal sem kivánok ezuttal foglalkozni, vajjon az a 2 francs, mely az 1897-iki franczia törvény, távolsági elengedés – Detaxe de distance — czimén a gyáraknak enged és a mely ezentúl sem lesz eltörülve, tényleg fuvarengedmény és nem adóvisszatérités-e?

Mindezeket most érinteni nem akarom, de igenis rá kell mutatnom azon kétségtelen tényre, hogy mig az egész világ czukortermelése ez idő szerint körülbelül 106 millió métermázsa, ennek a termelésnek alig 50 százalékát képviselő államok csatlakoztak a konvenczióhoz, a másik fele tehát tetszése szerint segitheti elő czukortermelését és annak kivitelét.

Itt van első sorban Oroszország, mely 1895 óta egy, az árakat is hivatalosan szabályozó kartell által oly nagy rejtett jutalmakat biztosit a czukorgyáraknak, hogy ezek képesek, sőt kényszeritve vannak a belföldi fogyasztást túlhaladó czukormennyiségeket minden áron a czukorpiaczra dobni.

Méltóztassanak csak tekintetbe venni, hogy akkor, midőn benn az országban, illetve Odesszában a fogyasztási czukor ára pudonkint 4 rubel 73 kopek, ugyanakkor az export-czukor ára pudonkint 1 rubel 73 kopek volt, ugy, hogy Oroszország törvényes kartellje folytán állitólag métermázsánkint 17 frank 60 centim rejtett prémiumot juttat a czukorgyárosoknak. Sőt, hogy a fogyasztás alá nem kerülő czukrot ugyszólván kiüzze az országból, arra a czukorra, mely a fogyasztási szükségleten felül az országban marad, még egy tetemes pótadót vet ki.

Illetékes oldalról ki lett számitva, hogy a kartell Oroszországban oly nagy nyereséget biztosit a czukorgyárosoknak, hogy még akkor is, ha a fogyasztáson felül maradó összes czukrot a tengerbe dobják, akkor is a fogyasztás alá kerülő czukron nyereségre tesznek szert.

Lehet, hogy Oroszország rendkivüli nagy területénél fogva idővel képes lesz egész termelését benn az országban fogyasztani. Tény azonban az, hogy Oroszország ez idő szerint körülbelül oly nagy kivitellel bir, mint Magyarország, amennyiben kivitele 10 millió pudot, vagyis körülbelül 1 millió 560 ezer métermázsát tesz ki. Ezt a fölösleget eddigelé nagyrészben Észak-Amerikába, részben Angolországba és kis részben Kelet-Indiába vitte. Már most ezen czukor Észak-Amerikában a kiegyenlitő vámok és azon vámkedvezmény által, mely ott a Sandvich-szigeteknek, Kubának és a Filippineknek nyujtatik és később még nagyobb mérvben nyujtatni fog, kiszorittatik; ezenfelül a konvenczió folytán ki fog szorittatni Angolországból, ennek a következménye pedig nem lehet más, mint az, hogy fel fogja keresni azokat az államokat, különösen a Balkánt, ahová mi ugyan eddig is gravitáltunk, de a melyekre ezentúl még inkább leszünk utalva. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)*

De még sulyosabb az a helyzet, amelyet a konvenczió a brit gyarmatok és különösen Kelet-India tekintetében teremt.

Az angol képviselőknek Brüsszelben tett idevonatkozó kijelentéseit, mint a tárgyalási jegyzőkönyvek tanusitják, homály fedi és példátlannak mondható az az eset, hogy egy egyezmény, még mielőtt életbe lépett volna, annyi kontroverziának és interpretácziónak képezte volna tárgyát, mint a brüsszeli konvenczió. Ez a homály különösen az anyaországnak az angol autonom gyarmatokhoz és Kelet-Indiához való viszonyára vonatkozik.

A keletindiai hivatal a konferencziában Ozanne által volt képviselve; mégis az angol képviselő, Fipps, Kelet-Indiára nézve mindig csak hipotetikusan beszélt, mindig csak reményeknek adott kifejezést, pedig a ki ismeri azon közjogi viszonyt, mely Angolország és Kelet-India között fennáll, tudhatja, hogy Angolország Kelet-India nevében is határozott nyilatkozatokat tehetett volna, mert Indiának autonomiája üres czafrangnál nem egyéb, a mennyiben minden fontos kérdésben az angol parlamenttől függ, budget-joggal nem is bir, hanem az az angol parlamentnek van fentartva; az indiai alkirályt az angol miniszterelnök nevezi ki és ez az alkirály az indiai hivatal államtitkárának van alávetve. Sőt Indiának a maximumban 18 tagból álló törvényhozásában csak 5 nem angol tag van. Angolország tehát, ha tiszta bort akart volna önteni, Kelet-Indiáról ép oly határozottsággal nyilatkozhatott volna, mint magáról az egyesült királyságról, a helyett csak azon reménynek adott kifejezést, hogy India a konvenczióhoz hozzá fog járulni, hogy India az egyezmény elfogadása után a konvenczió államoktól kiegyenlitő vámokat nem fog szedni, hogy ott prémiumok nem fognak adatni, sőt még ezen óhajtások és igéretek sem lettek a konvenczió szövegébe felvéve, és teljesen kétes, vajjon India a nem konvencziós államokban prémiált czukorral szemben fog-e kiegyenlitő vámokat szedni, igen, vagy nem?

A konvenczió 4-ik czikke kötelezi ugyan a szerződő államokat arra, hogy ilyen esetben kiegyenlitő vámokat szedjenek, azonban a 11-ik czikk szerint a konvenczió intézkedései csak annyiban vonatkoznak a brit és németalföldi gyarmatokra, a mennyiben az a zárójegyzőkönyvben körülirva van. Ámde ebben a jegyzőkönyvben Nagy-Britannia kijelenti ugyan, hogy a koronagyarmatok czukrának semminemü közvetlen vagy közvetett jutalmat nem fog nyujtani, arról azonban, hogy a korona-gyarmatok saját erejükből se adhatnának prémiumokat, arról az egyezmény hallgat és arról is hallgat, vajjon nem adhat-e Anglia az autonom gyarmatoknak prémiumokat. Ez annál is inkább kétes, mert a zárójegyzőkönyv 2-ik pontja világosan kijelenti, hogy Angolország fentartja teljes cselekvési szabadságát, a gyarmatai és birtokai közötti pénzügyi viszonyokat illetőleg.

Hogy ez mit jelent, kitünik abból, hogy Angolország — mint Rosenberg t. barátom is kiemelte — Nyugat-Indiának már is 6 millió koronányi szubvencziót ád, hogy a gyáraknak kamatbiztositást nyujt, a hajókat nagy szubvencziókkal támogatja és azért nézetem szerint addig, mig Kelet-India be nem lép a konvenczióba, teljesen tetszésétől függ, vajjon akkor, ha akár az autonom Mauritius, akár a koronagyarmat Queensland nádczukrát prémiálja, ezen czukrot kiegyenlitő vámokkal fogja-e sujtani?

Sőt valószinü, hogy ezt nem fogja tenni azért, mert ezzel Angolországnak a nádczukorra vonatkozó koloniális politikáját sértené. De a konvenczióból még az sem tünik ki világosan, hogy akkor, ha az autonom gyarmatok prémiált nádczukrot fognak Angolországba küldeni, hogy akkor Anglia büntető vámokat fog ellenük alkalmazni, mert a zárójegyzőkönyv ide vonatkozólag csak azt mondja, hogy a nádczukor magában Angliában előnyben nem fog részesülni a

répaezukorral szemben, a mi azt is jelentheti, sőt Balfour szerint tényleg jelenti is, hogy nem fog előnyösebb vámtételben részesülni, mint a répaezukor.

Ez, tisztelt ház, nem erőltetett magyarázat és nem egészen alaptalan okoskodás. Mert a ki objektive vizsgálja, hogy milyen előnyökről mond le Angolország a konvenczió folytán, és a ki tudja, mily ügyes számitók az angolok, annak nem lehet más következéshez jutni, mint ahhoz, hogy Angolország ezen előnyökről csakis azért mond le, mert gyarmataiban a nádezukrot a lehető legszélesebb alapon akarja fejleszteni. *(Ugy van! jobbról.)*

Angolországnak tudvalevően eddig a legolesóbb ezukra volt. Az összes európai államok által a ezukorkivitel tekintetében hozott nagy áldozatok első sorban Angliának váltak nagy előnyére. Báró D'Aulnis de Borouill, a ki Németalföldet Brüsszelben képviselte, kiszámitotta, hogy Angolország a prémiumos államoktól évente 100 millió korona ajándékot kapott, vagyis annyit, a mennyit a bur háboru költségeinek évi kamatai kitesznek; fogyasztása az olesó ezukor folytán óriási mérvben növekedett, fejenkint körülbelül 42 kilót tesz ki, vagyis 10-szer annyit, mint a mi fogyasztásunk; csak az olesó ezukor folytán lett Angolország képes ezukrosságokban egy oly ipart teremteni, a melyben több mint 100 ezer munkás nyer alkalmazást. És ha most egyszerre Angolország mindezeket az előnyöket feladva, lakosságának a ezukrot megdrágitja, nem világos-e, hogy mindezt csak azért teszi, hogy a Chamberlain által propagált angol vámuniót elősegitse, mely az összes kolóniákat az anyaországgal egy közös vámszövetségben akarja egyesiteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az angol kereskedelmi kamarák és Board of Trades 3-ik kongresszusán 1896-ban Chamberlain ezen gazdasági politikának főbb pontjait abban foglalja össze, hogy a brit vámunió annyit jelent: befelé szabad kereskedelem az egész brit birodalomban, kifelé pedig minden uniós állam tetszése szerint védekezhetik a külföldi áruk behozatalával szemben.

Ennek a politikának a világitásában tehát a konvencziónak 11-ik pontja és annak záró jegyzőkönyve más magyarázatnak, mint a melynek kifejezést adni bátor voltam, alig ád helyet. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Hogy vajjon Angolország terve sikerülni fog-e, az iránt szétágaznak a nézetek; de ha én figyelembe veszem, hogy a répaezukor fölénye esak egy 20 éves multra tekint vissza és hogy a nádezukornak kiszoritása oly rendkivüli áldozatokba került a répaezukrot termelő államoknak, akkor én ezen igyekvések sikerében is hiszek, különösen, ha mi a konvencziós államokkal együtt azon eszközökről, melyekkel a répaezukor világuralmát fentartani birtuk, lemondunk, a nádezukrot-termelő országok pedig ugyanakkor ezekkel az eszközökkel élni fognak.

Tény az, hogy a nádczukor tetemesen olesóbban állitható elő mint a répaezukor és hogy termelési hozadéka rendes körülmények között háromszor-négyszer oly nagy, mint a ezukorrépáé. Mauritius termelése ismét emelkedő félben van: esak Indiába való kivitele körülbelül 1 millió 300 ezer métermázsa. Itt vannak Queensland, a Fidsi-szigetek, Jamaika, Barbados, Trinidad, British Guyana, melyeknek termelése és kivitele az előbbi évekhez képest hanyatlást mutatnak ugyan fel, de a melyek nagy termőképességük folytán kellő támogatás mellett nagy produkcziót lesznek képesek felmutatni. És felemlitendők még Kuba és a Filippinek is, melyek nagy termőképességgel birnak és melyeket Észak-Amerika, a mely nagyobb mennyiségü ezukor bevitelre szorul, mint Anglia, minden módon segit és felkarol.

Reánk nézve pedig legaggodalmasabb az, hogy az indiai piaezot, a hova az utolsó időig kivitelünknek majdnem 50%-a irányult, egyelőre elvesztettük és hogy ez a jövőben is veszélyeztetve van azért, mert ott ezentúl Oroszország és az angol gyarmatok és különösen Jáva versenyével fogunk találkozni, és kérdéses, vajjon ezzel szemben helytállani képesek leszünk-e?

De az is kérdéses, vajjon az 5 és fél, illetőleg 6, esetleg 7 francs surtax elégséges védelmet biztosit-e czukoriparunknak benn az országban? *(Halljuk! Halljuk!)*

Mi, t. ház, a konvenczióval szemben mindenesetre rosszabb helyzetben vagyunk, mint a többi konvencziós államok, különösen Németország. Németország ugyanis 1886 óta több mint 800 millió márkát fizetett prémiumokban; a konvenczió által tehát első sorban 50 milló márkát fog évente megtakaritani. Németország továbbá 23 millió métermázsa termelés mellett esak 8—9 métermázsa ezukrot fogyaszt, a többit pedig exportálnia kell és az exportálandó mennyiségnek majdnem a felét Angolország vette fel és igy evidens érdeke, hogy ezt a piaezot, melyet előnyös geografiai fekvésénél fogva könnyen megközelithet és a melyen egyenlő feltételek között mindenkivel versenyezhet, hogy ezt a piaezot magának megtartsa.

Mindezen előfeltételek nálunk, sajnos, fenn nem állanak és azért nekünk függetlenül mindazon esélyektől, melyeknek a konvenczió bennünket kitesz, kell eszközök és módok után néznünk, a melyekkel ezukoriparunkat biztositathatjuk.

Szerencsénkre termelésünk nem oly nagy, hogy itt remédiumokat keresni és találni ne tudnánk. A külföldi répaezukrot termelő államok állitólag már az ezidei termelési évadban répatermelésüket 20—24%-ig restingálták. Ezen korlátozáshoz nagy gazdasági érdekek sérelme nélkül nekünk nem lehet hozzányulnunk. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A ezukorrépa-termelés modern gazdálkodásunknak egyik legfontosabb tényezője. Szaporit

a gabonahozamokat, javitja különösen az árpának qualitását és emeli a mezőgazdaság rentabilitását. Ezen érdekeket tehát koczkáztatnunk nem szabad. De hiszem és remélem, hogy egyfelől a fogyasztás emelkedésével s másfelől ujabb idevágó iparok termelésével a kivitelre szoruló czukrot a lehető legkisebb határ közé fogjuk szoritbatni.

Itt mindenekelőtt csak elismeréssel emlithetem föl, hogy a kormánynak sikerült azon egyezményben, melyet Ausztriával a kontingentálás tekintetében kötött, saját czukoriparunk számára nemcsak az egész jelenlegi fogyasztásunkat biztositani, hanem a mellett még a fogyasztásnak némi emelésére is tekintettel lenni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Én abban, t. ház, hogy fogyasztásunk czélirányos eljárás mellett emelkedni fog, teljesen bizom, legyen szabad ennek indokát előadnom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mi ma az európai czivilizált államok között viszonylag a legkisebb fogyasztók vagyunk. Angliának fejenkint 42, Észak-Amerikának 35, Németországnak 13—14, Ausztriának 8—9 kiló fogyasztásával szemben a mi fogyasztásunk csak négy és $^1/_4$ kiló. Már pedig ha fogyasztásunk fejenkint csak 1 kilóval emelkedik, ez már körülbelül 400—500 ezer métermázsával több bel földi fogyasztást jelentene. Ezt a fogyasztást pedig már azért is kellene minden módon elősegiteni, mert mint Hieronymi t. képviselőtársam is kiemelte, a czukor ugy is mint tápszer, ugy is mint izmositó és erősitő eszköz egyaránt fontos.

Igaz, hogy népünk alsó rétegeinek életmódja és szokásai nem kedvezők a czukorfogyasztásra nézve, de a népet e tekintetben bizonyos mérvben nevelni és rászoktatni is lehet, igy pl. lehetne a katonaságnál megkezdeni a czukros táplálékokkal, ez bizonyos mérvben előiskolája volna annak, hogy az alsóbb néprétegek is idővel az ilynemü táplálkozást megkedveljék.

A mikor az angol királynő a bur háboruban elfoglalt katonáknak karácsonyi ajándékul czukrossüteményeket küldött, akkor a többi Európa ezt mosolylyal kisérte, pedig ezen ajándék mögött egy okos czélzat rejlett. *(Zaj a szélsőbalon.)*

Gabányi Miklós: Halljunk mi is valamit!

Neumann Ármin: A czukorfogyasztás emelésének egy másik nem kevésbbé fontos tényezője, a lakosság természetes szaporodásától eltekintve, a terjedő kultura. A czukorfogyasztás története evidens módon bizonyitja, hogy a kulturális haladás terjedésével párhuzamosan a czukorfogyasztás is növekedik.

A czukorfogyasztásnak legfontosabb eszközét azonban mindenesetre a czukorárak leszállása fogja képezni. Sajnos, hogy államháztartásunk nem engedi meg, hogy mi is Német- és Francziaország példáját követve, a czukoradó leszállitása által is emeljük a fogyasztást. Egy adóleszállitás, legyen az bármily csekély, mindenesetre befolyásolná a konsumpcziót, azonban Hieronymi igen t. képviselővel szemben Némenyi igen t. előadó urnak igazat kell adnom, hogy a czukorárnak azon leszállásával szemben, a melyet a kartell megszüntetése és a vám leszállitása előidézni fog, az a csekély adóleszállitás, melyről itt szó volna, nem sokat nyomna a latban. És azért nézetem szerint is sokkal fontosabb volna, ha a prémiumokból megtakaritott milliókat vagy azoknak egy részét a czukoripar fejlesztésére forditanók. Ezért nem vagyok abban a helyzetben, hogy Szüllő Géza t. képviselőtársam határozati javaslatát elfogadhassam.

De van még egy másik fontos körülmény, melyre a czukorfogyasztást illetőleg a t. ház szives figyelmét felhivni akarom. — Ez idő szerint hozzánk körülbelül 7·7 millió koronára rugó czukros áruk hozatnak be, ebből esik 1·7 millió csokoládéra, 4·7 millió czukrosságokra és 1·3 millió czukorsüteményekre. Ezzel a behozatallal sajátképen ugy vagyunk, hogy az általunk kivitt prémiált olcsó czukorból készitett áruk kerülnek ismét hozzánk vissza. Mi sem természetesebb tehát, hogy miután most nálunk a czukor ára tetemesen le fog szállni, iparkodnunk kell arra, hogy ezeket az árukat teljesen kiszoritsuk és benn az országban produkált hasonnemü árukkal helyettesitsük.

Ily eljárás mellett a kivitelre szoruló czukormennyiség nem lesz oly nagy, hogy tekintettel arra, miszerint a világ czukorszükséglete évenkint körülbelül 3 és fél millió métermázsával emelkedik, hogy a mi fölöslegünk számára piaczot ne találjunk, különösen akkor, ha azon leszünk, hogy a kivitelt a konvencziő által engedett határokon belül legalább annyiban elősegiteni fogjuk, hogy azok a hátrányok, melyekben répatermelésünk hozadéka, czukorrépánk czukortartalma és kedvezőtlen geografiai fekvésünk folytán más országokkal szemben vagyunk, kiegyenlittessenek.

Molnár Józsiás: Ezt csak a gyárosok mondják! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Neumann Ármin: Czukoriparunk életképességének nagy tanujelét adta különösen akkor, midőn Indiából a nyáron a kiegyenlitő vámok által kiszoritva, az utolsó időben Angliában birt magának nagy tért hóditani; tette ezt a kormány czélirányos intézkedésének támogatásával, ezt a politikát a konvencziő által engedett határokon belül továbbra is kellene követni. Csak imént olvastuk, hogy Francziaország a fuvardijtételeket 20 százalékkal szállitotta le. Ezt az irányt nekünk is kell követni. Helyes forgalmi politika az egész vonalon! Ezen jelszó, és az azt követő tények alatt sokat fogunk elérni ezen és más téren.

T. ház! Miután Rosenberg t. előadó ur előadói beszédében a rayonirozás kérdésére is rámutatott, legyen nekem is szabad arra röviden reflektálni. Az előadó urnak a bizottságban

és itt a házban tett nyilatkozatai után itélve, a rayonirozásban a czukorgyárosoknak azon szövetkezését látja, a mely a czukorrépa-árakat mesterségesen nyomni és egyáltalán a répaczukortermelőket hátrányos függőségbe kivánja hozni a czukorgyáraktól.

Én ezt a felfogást nemcsak hogy helyesnek nem tartom, hanem szerintem az egész kiindulási pont is téves. Már az a tény magában véve, hogy a rayonirozási rendszer alatt rohamosan emelkedett a répatermelők száma, és a répával bevetett terület mutatja, hogy a répatermelők és gyárosok között nem forognak fenn azok az ellentétek, melyekről oly gyakran említés tétetik.

Akkor, a mikor a répatermelők száma 1890/1—1901/2-ig 23.099-ről 34.750-re, és a mikor ugyanezen idő alatt a czukorrépatermelés 7,133.729 métermázsáról felszökött 23,755.222 métermázsára, a mikor a czukorrépa ára egészen le az utolsó krizisig folytonosan emelkedő tendenciát mutatott, akkor a rayonirozás nem lehetett a czukorrépatermelőkre oly káros, mint azt sokan feltüntetni akarják.

Azonban, t. ház, bármiként lett légyen a multban, most a brüsszeli konvenczió és a czukor kontingentálása által teremtett helyzet, azt hiszem, ugy a czukor- mint a répatermelők érdekében nélkülözhetlenné teszi a rayonirozást.

Ha a répatermelési túlprodukczió káros volt a multban, akkor az most egyenesen csapás volna, mert a fogyasztáson felül megmaradó czukrot nem lehet többé oly könnyü szerrel elhelyezni mint eddig. A répatermelés túlprodukcziójától tehát nagyon is óvakodni kell.

A répatermelőnek előre tudnia kell, menynyire terjeszkedhetik termelésével és van-e termesztett répájának biztos vevője; a gyárosnak pedig tudnia kell, hol kapja meg biztosan czukorrépáját. Rayonirozás nélkül az országban levő 21 czukorgyár saját érdekében azon lesz, hogy a gyárhoz legközelebb fekvő termelőtől szerezze be répáját, a répatermelés tehát csak a gyárak körül fog konczentrálódni, azonban rayonirozás esetén az országnak minden részében termelt répa fog a gyárosok között felosztás alá kerülni, miáltal az országnak minden vidéke részesülhet a czukorrépa termelésének áldásaiban.

Másrészről pedig a répatermelési szerződések földrajzi szempontból való rendszertelensége ugy az érdekelt gazdaságra, mint a czukorgyárakra nézve volna hátrányos, a mennyiben ily esetben az egyes gyárak nagy összegeket volnának kénytelenek egészen fölösleges szállitási költségekre forditani, mely kiadásokat részben répaár-feljavitásokra fordithatna.

Bármily eltérők legyenek tehát elvben a nézetek a kartellek hasznossága iránt, azt hiszem, az oly kartelleket senki sem perhorreszkálhatja, melyek a termelést azért szabályozzák, hogy egyfelől túlprodukczió be ne álljon, másfelől pedig, hogy egy fontos iparnak lételét biztositsák. Ilyen áldásos kartellt képez a rayonirozás.

Hogy ott, hol körülbelül 40.000 fél közötti üzletlebonyolitásról van szó, hogy ott számos esetben surlódások is fordulnak elő, az a dolog természetében fekszik; sőt megengedem azt is, hogy a termelők panaszai sok esetben jogosak is, mindez azonban nem lehet ok arra, hogy magát a rayonirozás intézményét, mely mindkét érdeknek szolgál, elejtsük, ez csak arra int bennünket, hogy a sérelmeket, a mennyire lehet, orvosoljuk. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

E tekintetben a pénzügyminiszter ur részéről a közgazdasági bizottságban igen megnyugtató nyilatkozatok tétettek; ezen nyilatkozatok annál megnyugtatóbbak, minthogy a czukorgyárosok a maguk részéről is kijelentették, hogy minden, az intendált czélnak megfelelő intézkedésekhez a jog és méltányosság határain belül szivesen fognak hozzájárulni és mert, mint tudom, a földmivelésügyi miniszterium kebelében az összes érdekelt felek közreműködése mellett egy, a répaszállitásra vonatkozó oly szerződési minta készül, mely mindkét fél érdekét kielégiteni képes.

T. ház! Felszólalásom fonalán bátor voltam rámutatni arra a nagy fontosságra, melylyel a czukoripar gazdasági életünkben bir, és azokra a nagy nehézségekre, melyekkel a czukorkérdés sikeres megoldása jár. Csak az összes itt mérvadó tényezőknek összhangzatos és czélirányos közreműködésétől remélhető ezen fontos iparágnak a megmentése; minden széthuzás, minden kicsinyes rivalitás itt kiszámithatlan és pótolhatlan károkat okozhat. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A brüsszeli egyezmény egy nehéz gazdasági problema elé állitja ezt az országot; ezt a problemát csak becsületes összefogó munkával lehet és fogjuk is sikeresen megoldani. A konvenczíót és a czukoradóról szóló törvényjavaslatot elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ha az előttem szóló t. képviselőtársaim indokolását és fejtegetését figyelemmel kisérem, és azokból következtetést akarnék vonni, e helyen nem volna mást mit tennem, mint hogy ezt a két törvényjavaslatot, a mely előttünk fekszik, nem fogadhatnám el. Kezdve a közgazdasági bizottság előadójától, folytatva igen t. Hieronymi képviselőtársamon és a többi felszólalókon, ezt az egész brüsszeli konvenczíót oly alakban mutatták be, hogy abból az látható, hogy itt tulajdonképen egy vesztett csata után elébünk terjesztett kapitulácziójról van szó, a melyet nekünk kényszerhelyzetből kell aláirni.

Hogy e vesztett csata miként következett be, t. előttem szólott képviselőtársaim terjedelmesen fejtegették. Ez a kapituláczió keletkezett az európai államoknak és benne Magyarországnak is azon egészségtelen, káros közgazdasági

akeziójából, a mely a fogyasztó közönség kizsákmányolásával prémiális rendszert alapitott meg, azon képtelenség kivitelére, hogy saját iparczikkét otthon drágán fogyasztatva, azt prémiummal, jutalommal látja el, hogy kivigyék és másutt olcsón adják el. Hát ez a képtelen állapot bukott meg a brüsszeli egyezményben és ez az, a mi engem ezen egyezmény elfogadására vezet.

Ha az előttem szóló t. képviselő uraknak felszólalásait tovább vizsgálom, azokban még a második törvényjavaslat elfogadására sem találok indokot; és mégis, kivéve Szüllő Géza t. képviselőtársamat, a felszólalók mindnyáján arra a következtetésre jutottak, hogy a másodikat is, a czukoradó rendezésére vonatkozó törvényjavaslatot is elfogadják, és nekünk elfogadásra ajánlják. Azonban azok az elfogadási indokok egyrészről nem hogy megállhatók lennének, de előttem képtelenségek is. Igy p. o. a közgazdasági bizottság előadója, Rosenberg t. képviselőtársunk kifejtette előttünk, hogy mily káros következményei vannak ezen törvényeknek, és végre mégis a második javaslatot is elfogadásra ajánlja, holott a közgazdasági bizottság jelentése azt mondja, »hogy a brüsszeli egyezmény reánk nézve elfogadhatóvá legyen, szükségesnek tartja a bizottság annak hangsulyozását is, hogy a brüsszeli egyezmény általunk csak ugy ratifikálható, ha a kontingentálás biztositása czéljából szükséges intézkedéseknek életbelépte Ausztriában is megfelelőleg biztositva lesz.« Tehát oly feltételhez köti, a melynek kettő volna a következménye: vagy az, hogy vétessék le a törvényjavaslat addig a tárgyalásról, mig Ausztria is a maga dolgával tisztában nem lesz, vagy pedig beteendő a törvényjavaslatba, hogy csak azon feltétellel emelkedhetik törvénynyé, ha Ausztriában is törvényerőre emelkedik. Azonban a t. közgazdasági előadó ezen mind túlteszi magát, egyszerüen elfogadja azt, a mit ő maga, illetőleg a bizottság csak feltételesen tart elfogadhatónak.

Hieronymi t. képviselőtársam és a pénzügyi bizottság hasonló hibában leledzenek a második törvényjavaslatra nézve, a melyet mindketten elfogadásra ajánlanak, holott nehézségeit, hátrányait felsorolják, illetőleg a kényszerhelyzetet ugy adják elő, hogy nem lévén mást mit tenni, hogy rosszabb ne következzék be, elfogadják.

Hieronymi Károly t. képviselőtársam is elfogadja a második törvényjavaslatot is, holott igen terjedelmesen kifejtette annak alaphibáját: hogy t. i. nem azon a gazdasági elméleten épült fel, hogy ennek a gazdasági czikknek jövedelmezőségét a fogyasztás kiterjesztésére fektessük, hanem azt ismét egy mesterséges, megengedem, hogy ez idő szerint talán alkalmazható módon és uton, a kontingentálás által akarja elérni. A mint mondom, talán ez idő szerint máshoz nem nyulhatunk, de hogy a fogyasztás emelésére irányuló törvényhozási törekvést kizárjuk, azt ezuttal mellőzzük, ezt ismét olyan alaphibának tartom, mely majd később fogja magát megboszulni. És Hieronymi Károly, nemcsak megengedve álláspontom jogosultságát, hanem annak természetes következéseit is kifejtvén, beszéde végén mégis azt mondja, hogy habár igy van meggyőződve, mégis elfogadja a javaslatot, és hozzáteszi, hogy a mint szerinte az előadó ur is igen helyesen mondta, hogy ha nem fogadnók el ezt a javaslatot, akkor nem fogadhatjuk el a konvencziót sem.

Hát, t. ház, ez előttem egy képtelenség. A konvenczió egészen önálló intézkedés. A második, a törvényjavaslat pedig, egy, az ezen konvenczión alapuló, de a mi belgazdasági hazai viszonyainkhoz és követelményeinkhez mért intézkedés. A brüsszeli konvenczió azon kivül áll, teljesen független attól, hogy miként fogjuk mi annak alapján itthon a dolgainkat elintézni, ugy, hogy ezt a két dolgot ilyen szoros kapcsolatba hozni, hogy az egyiknek elfogadása feltételezi a másiknak elfogadását, szerintem tiszta képtelenség. De egyuttal veszedelmes is, mert ezt megmegujulni látjuk mindannyiszor, valahányszor a kormány ilyen kétségbeesett dolgokat akar keresztülvinni. Mert hogy ez az egész ügy kétségbeesett, az világos és kitünik az előttem szóló t. képviselőtársaim beszédeiből, a kik valamennyien behatóan foglalkoztak annak a kimutatásával, hogy mik rejlenek ebben a brüsszeli konvencióban. És ezeket figyelemmel kisérve, valóban kétségbe kell esni a felett, a mit Rosenberg Gyula t. képviselő ur festett előttünk, hogy Anglia miként dolgozik az ő nádczukor-termelésének elősegitése tekintetében. Csakugyan azt kell mondanunk, hogy immár Hannibal ante portas. És ha ezt látjuk, t. ház, akkor valóban kötelességünk, hogy a védelmi intézkedésekről mi is gondoskodjunk, és iparkodjunk az ebben rejlő veszedelmet tőlünk elháritani. És mi történik itt, t. ház! Az, hogy a két javaslatot ugy kapcsolják össze, hogy ha az egyiket elfogadjuk, el kell fogadni a másikat is, különben egyik a másik nélkül meg nem állhat. Én elfogadom a brüsszeli egyezményt a kényszerhelyzet folytán azért is, mert ennek természetes következménye, hogy a czukortermelés a nagyobb fogyasztásra s a fogyasztást gátló terhek könnyitésére vezessen. Ez az, t. ház, a mi a második törvényjavaslatból teljesen ki van zárva.

Az előttem felszólalók már bebizonyitották, hogy mennyire helyes princzipium az, hogy a czukoripar jövője a fogyasztásra baziroztassék. Megtették ezt az előadó urak is; de azért ők nem akarják utasitani a pénzügyminisztert, hogy folytassa ő is ezt a politikát, hanem elzárkóznak ridegen még azon etikai követelmény elől is, hogy egy olyan adónemet, a melyet bizonyos czélra szavazott meg az országgyülés, t. i. a prémiumokra, a czél megszüntével, vagyis a prémiumok eltörlésével szüntessék meg. Már pedig ez annyi lenne, mint hogy ha

például a képviselőház épitésére évcken keresztül felvett a kormány egy millió koronát s most a mikor az épités befejeztetett, még mindig igénybe venné, nem ugyan az épités czéljaira, hanem valamely más czélra.

Azt mondják, hogy nem nélkülözheti az állam ezt az adónemet. De, t. ház, hiszen ebből a prémiumra felvett adóból eddig az állampénztárban egy krajczár sem maradt, mert hisz ez az adó csak rövid ideig, csak addig maradt az adópénztárban, a meddig azt a termelőknek, a gyárosoknak prémium alakjában ki nem fizették. Vagy eddig talán más czélra fordittatott ez az összeg, mint a prémiumok czéljaira? Most tehát, ismétlem, megszünvén a prémium, ennek az adónak nincsen többé semmiféle jogosultsága.

De, t. ház, az a politika, a melyet a t. kormány a második adójavaslatba lefektetett, nélkülözi a helyes alapot, mert nem tartalmaz az adó leszállitására vonatkozólag intézkedéseket; ez a politika nem helyes, ehhez a politikához én nem járulhatok. Én kivánom és követelem, hogy a kormány a helyes politikát folytassa. Hogy az a politika, a melyet a kormány most követ, mennyire nem helyes, e tekintetben magát a kormányt, illetőleg magát a pénzügyminiszter urat hivom tanuul, a ki csak most adott be egy törvényjavaslatot a marhasó árának leszállitásáról. E törvényjavaslat indokolásában milyen szépen fejti ki a pénzügyminiszter ur, hogy marhasó kevés fogy Magyarországon. Azt mondja az indokolás, van marha Magyarországon elég sok, nagyobb és kisebb, de az ennek megfelelő marhasó-fogyasztás elenyészőleg csekély; ezt előidézi két ok — tessék csak hallgatni — *(Halljuk! Halljuk!)* az egyik ok az, hogy nagyon drága a marhasó, hogy ára 10 korona, tehát le kell szállitani a marhasó árát, hogy igy a fogyasztó olcsóbban jutván hozzá, nagyobb mérvü legyen a fogyasztás. Ime, t. pénzügyminiszter ur, méltóztassék visszaemlékezni, e padokról 20 esztendő óta, vagy talán több is, kérve-kértük a kormányt, hogy szállitsa le a marhasó árát, mert akkor nagyobb lesz a fogyasztás, igy több lesz a bevétel, az állam tehát nem veszit semmit sem, a közönség pedig nyer vele állatjainak feljavitásával.

Ámde akkor is azt a politikát követték, a mely most a czukornál mintegy megkövesülve áll előttünk; azt hangoztatták folyton, hogy nem lehet és nem lehet leszállitani. Ma pedig már rájön a t. pénzügyminiszter ur, hogy mégis le kell szállitani, mert igy elenyészőleg csekély a fogyasztás. Ime tehát a pénzügyminiszter ur maga hoz ide bizonyitékot arra, a mit mi már 20—30 esztendeje állitottunk. 30 esztendőn át ezzel a makacs zsebelő pénzügyi politikával, ezzel a zsákmányoló rendszerrel mennyi kárt okoztak a magyar gazdaközönségnek! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kárt okoztak a kincstárnak is, mert kevesebb volt a fogyasztás, kárt okoztak a gazdaközönségnek, mert az nem jutott olcsón marhasóhoz s ennek folytán kárt szenvedett az ő gazdasági munkálkodása is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Hát ne mondjuk, hogy átkos kormány?

Szederkényi Nándor: T. pénzügyminiszter ur! Ha a marhasónál 30 esztendő mulva rájön annak a nyitjára, hogy miként kell a fogyasztást megnagyobbitani, kérdem, miért nem veszi elő ezt a politikát most a czukor-egyezmény beczikkelyezésére vonatkozó törvényjavaslatnál is, és miért nem alapitja politikáját a multak tapasztalataira? Miért nem hallgat azon alapos fejtegetésekre, a melyek minden oldalról felhangzanak s a melyek bebizonyitják, hogy a túlfeszitett adó leszállitása a fogyasztás szaporodását fogja előidézni? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tehát, ha a t. pénzügyminiszter ur az egyiknél belátja ezt, miért nem követi ugyanezt a másiknál is? Avagy ujabb éveket kell bevárni, mig azután ismét keserü tapasztalatok és nagy veszteségek fognak bennünket rábirni arra, hogy elővegyük azt a politikát, a melyet már régen és minden irányban követni kellett volna?

Gabányi Miklós: Majd ha kivándorol fél Magyarország, akkor veszi elő ezt a politikát; vagy tán még akkor sem!

Szederkényi Nándor: Én tehát, t. ház, a második törvényjavaslatot azon oknál fogva nem fogadom el, mert abban egy oly rendszer van megállapitva, a mely kizárja ugy a fogyasztókra, mint magára a czukortermelésre és a czukoriparra vonatkozó legczélszerübb rendszert: a fogyasztás bővitésének rendszerét.

A brüsszeli egyezményt elfogadom, azonban ennek formai részére van észrevételem. *(Halljuk!)* Örvendetes tudomásul veszem, hogy a VII. czikk szerint — a mint ez nem is lehetett másképen — Ausztria és Magyarország külön szerződő felek. De hát akkor mit keres itt a meghatalmazottak közt »Ausztria-Magyarország részéről gróf Khevenhüller nagykövet« stb.? Hát »Ausztria-Magyarország« külön test? Vagy kit és mit képvisel itt Khevenhüller ur? Erre nézve kérek felvilágositást. Magyarországot képviselte a konferenczián Toepke államtitkár ur, a kihez itt is szerencsénk van. Ausztriát képviselte báró Jorkasch-Koch. Kit képviselt hát Khevenhüller ur? Mert hiszen, a mi közjogunk szerint, hála Istennek, csak »Ausztria és Magyarország« van, tehát »Ausztria-Magyarország« nem létezik. Ezt tehát közjogi életünkből ki kell küszöbölni. A kormány kötelessége, mintegy megelőzésképen, már előzőleg gondoskodni arról, hogy ilyen ne történjék; mert ott Magyarország önállóan jelenik meg, tehát Magyarország kiküldöttje, reprezentánsa ott más nem lehet, mint a kit maga a konvenczió ilyenül megjelöl.

Ismételten kifejezem, hogy a konvencziót, daczára ennek a formahibának is, a mely csak

látszik formahibának, de tényleg közjogi kérdés, elfogadom; de a második törvényjavaslatot, a mely helytelen alapokon áll, a mely a helyes közgazdasági rendszernek inaugurálása nélkül akar a dolgokon segiteni, nem fogadom el, ahhoz nem járulok hozzá.

Én azt tartom, hogy azt az összeget, a mely a prémiális rendszer keresztülvitelére fordittatik, a pénzügyminiszternek haladék nélkül le kell ütni az adóból, arra még törvényhozási intézkedés sem szükséges; az következménye azon törvénynek, a mely erre a prémiumra az adót felemelte; ezt az összeget a t. pénzügyminiszter ur egyszerüen adminisztrativ uton leüti és visszaadja a fogyasztóközönségnek. Ezt követeli az igazi ethikai törvény, az igazi moralitás, a mely kell, hogy a pénzügynél is respektáltassék és szem előtt tartassék. Ezeket kivántam előadni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Daniel Gábor foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Folytatjuk a tanácskozást. Szólásra következik?

Gr. Teleki Sándor jegyző: Bujanovics Gyula!

Bujanovics Gyula: T. képviselőház! Mielőtt beszédem tulajdonképeni tárgyára rátérnék, hódolni kivánok a magam részéről is azon parlamenti szokásnak, hogy az előttem szólt t. képviselőtársaim beszédével foglalkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szüllő Géza t. képviselőtársam a brüsszeli konvencziót ugy tüntette fel a premissza gyanánt, hogy az nem is konvenczió, ott nem is megegyezésről volt szó, hanem ott Anglia tulajdonképen a maga ultimátumával lépett elő, azzal a hatalommal, a melyet neki nem is világhatalmi pozicziója, mint inkább főfogyasztói minőségéből származó állása biztosit.

T. képviselőtársamnak ezen premisszájával én teljesen egyetértek. *(Helyeslés balfelől.)* Midőn azonban ilyen premisszát bocsátott előre, a konkluziót már kissé talán helytelenül vonta le. Mert kényszerhelyzetnek tekinti ugyan a konvencziót, azt azonban, hogy kedvezőbb eredményt elérni nem sikerült, mégis tisztán csak diplomácziánk ügyetlenségének tulajdonitja. Én nem azonositom magamat mindenben a mi diplomáeziánkkal, magamnak is vannak vele szemben kifogásaim és észrevételeim . . .

Kubik Béla: Csak ki vele!

Bujanovics Gyula: . . . de ebben a kérdésben diplomáeziánk teljesen ártatlan. Mert itt tényleg kényszerhelyzet előtt állott nemcsak a mi diplomácziánk, hanem Európa összes államainak a diplomácziája, és a mint nem sikerült nekünk nagyobb eredményeket elérni, ugy nem sikerült ez Európa összes államai diplomácziájának sem. Tehát, hogy ha ügyetlen volt a mi diplomácziánk, akkor ezt az ügyetlenséget nem pusztán csak a mi diplomácziánk követte el, hanem elkövette Európa összes államainak diplomácziája.

Repressziáiról is beszélt a t. képviselő ur és felállitotta azt a tételt, hogy nem kellett volna belemennünk a konvenczióba, hiszen represszália gyanánt ott állott az a lehetőség, hogy tagadjuk meg Angliától azt, hogy neki czukrot liferáljunk. Hát, t. képviselőtársam, ez olyan orvosság lett volna, a mely nagyobb bajt jelentene magánál a betegségnél.

A t. képviselő ur további beszédében ugy tüntette fel az itt folyó tárgyalásokat, mint hogyha ez egy ütköző pont lenne az agrárizmus és merkantilizmus között. Hát, t. képviselőház, nemcsak ebben, de általában bármely más fontos közgazdasági kérdésben ilyen álláspontra helyezkedni a parlamentben egyrészről sem szabad; *(Helyeslés jobbfelől.)* ilyen fontos kérdésekben a kölcsönös megelégedést és az ország hasznát csak kölcsönös méltányos gondolkozással s az érdekek jogos és méltányos kiegyenlitésével lehet elérni ugy, hogy ne legyen győztes és legyőzött, hanem a méltányos érdekek elégittessenek ki. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Végül a t. képviselő ur a czukortermelés kontingentálásáról beszélt. Itt csak mellesleg jegyzem meg, hogy ez valószinüleg csak lapsus linguae volt, mert nem a termelés, hanem a czukorfogyasztás kontingentálásáról van szó. T. képviselőtársam a czukorfogyasztás kontingentálásának ezéljául a túlprodukczió megakadályozását látja. Ez teljesen téves felfogásra vall, mert a kontingentálás ezélja nem a túlprodukczió megszüntetése, de egyrészt biztositása annak az alapelvnek, hogy a helyi, a hazai fogyasztás az ország termelésének javára váljék, másrészt pedig, midőn a kontingentálással a gyárakat abba a helyzetbe hozzuk, hogy azok a fogyasztásban aránylagosan mindnyájan résztvesznek, ezáltal egy bázist biztositunk nekik arra nézve, hogy erre a bázisra támaszkodva képesek legyenek a kontingensnél többet is termelni, és a többletet, ha áldozatok árán is, a külföldön értékesiteni.

Neumann Armin t. képviselőtársam beszédének csak egy pontjára nézve kivánok reflektálni. Ő ugyanis, különben nagy tanulmányra és szaktudásra valló beszédének végén a multban a termelők és gyárosok közt fenforgott egyik legbonyolultabb és legkényesebb kérdést hozta elő — és erre talán szükség sem volt, — felhozta a rayonirozás kérdését, és azt kivánta itt igazolni; ugy igyekezett feltüntetni, mint a mely intézkedés egyaránt érdekében volt a gyáraknak és a termelőknek, és hogy annak más ezélja nem is volt, mint az, hogy a gyáraknak biztositani kivánta azt, hogy a termelőtől a szükséges nyers anyagot megkapják.

Ezt a czélt, ha csak ez volt a czél, azt hiszem, a gyárak elérhették volna rayonirozás nélkül is. Ámde mit jelent ez a rayonirozás? Tulajdonképen monopóliumot teremtett meg egyesek javára, már pedig minden monopóliumot, mely nem közérdekü, hanem csak egyeseknek használ, elvből helytelenitek. A monopólt csak magasabb köz- vagy állami érdek igazolhatja.

Ezután, t. ház, rátérek beszédem tulajdonképeni tárgyára. A tárgyalás alatt levő két törvényjavaslat két oknak, egy közvetlennek és egy közvetettnek az eredménye, a melyek mindegyike oly hatalmas, hogy ezekkel szemben más választásunk nincs és nem lehet, mint az, hogy alávetjük magunkat a kényszerhelyzetnek, és az ez által adott kereteken és határokon belül teszünk meg minden lehetőt a jövőben czukoriparunk és vele kapcsolatos répatermelésünk biztositására.

A közvetett ok egész Európa czukoriparának uj alapra való helyezkedésénél az a páratlan, példátlan fellendülés, a melyet ez az ipar az utóbbi husz év alatt felmutat. Hiszen a termelés ebben az időben 150%-kal emelkedett és a különböző prémiumok hatása alatt a túltermelés fokozódása mellett az otthon elhelyezést nem találó czukormennyiségnek külföldre való elhelyezése mindinkább nehezebbé vált, mindinkább nagyobb áldozatokat követelt magától a termelő országtól. Beállott az az egészségtelen állapot, hogy tulajdonképen verseny fejlődött ki a czukortermelő államok közt, melyik képes a saját fogyasztásának megdrágitásával és ezzel a legreálisabb alapnak, a fogyasztás emelkedésének mesterséges hátráltatása árán czukortermelését olcsóbban dobni a külföldi piaczra, és ha ennek az állapotnak fokozódó fejlődése a mostani mértékben még 10 évig igy halad, és ha az otthon elhelyezést nem találó czukor értékesitésének lehetővé tétele a jövőben is ugy, mint eddig, a termelő állam feladatát képezte volna, mi hamarabb ott lennénk, hogy prémiumot kellene fizetnünk minden külföldi fogyasztónak, ki egyáltalán ingyen is hajlandó tőlünk czukrot elfogadni.

Közvetett oka e radikális átmenetnek, a mint előbb is szó volt róla, Angliának kategorikus fellépése, a melylyel mint főfogyasztó a kontingens elé lépett, és a melylyel szembeszállni nemcsak mi, de nálunk sokkal hatalmasabb, világkereskedelmet, világpolitikát üző államok, mint Franczia ország, Németország sem tartották tanácsosnak, az egy Oroszországot kivéve, hol azonban a viszonyok teljesen mások; és melyhez hozzájárulni annál is inkább czélszerü volt, mert ennek a czukorkonvenczionak meg van az az előnyös oldala is, hogy ez lesz hivatva az Európában túltengett, túlfejlődött ipart a reális bázisra visszavezetni és ez által a jövendőben okvetlenül bekövetkező még nagyobb veszélytől megmenteni. Különös jelenség az egész dologban az, hogy éppen az az állam kényszeritette a kontinentális czukortermelő országokat a reális bázisra visszatérni, a mely ebből a rendszerből látszólagosan csak hasznot huzott, t. i. Anglia, mely most saját czukorfogyasztásának nagymérvü megdrágitása árán minket arra kényszerit, hogy saját fogyasztásunkat tegyük olcsóbbá, mely eljárásnak valószinüleg nem a tiszta önzetlenség az oka, hanem az, hogy belátta, miszerint az olcsóbb fogyasztás előnye nem ér fel azokkal a hátrányokkal, melyek a hazai, nála a gyarmati czukortermelés teljes elhanyagolásával járnak.

Klasszikus példája ez annak, hogy a hazai termelés elhanyagolása káros még akkor is, ha az pillanatnyilag a fogyasztókra előnynyel is jár. Angliát ezen politika követésénél az a szándék vezérelte, hogy gyarmatait a túlhatalmassá vált európai czukortermeléssel szemben megvédje, és midőn saját fogyasztásának megdrágitásával, tehát nagy áldozat árán, biztositja gyarmatai részére a czukor-ipar fejlődését, ezzel saját világpolitikáját erősitette meg s ezzel Chamberlain az angol imperializmusnak tett ismét szolgálatot. De miután Angliának ez a czélja, — nem is lehet egyéb czélja — kizártnak tartom annak lehetőségét, hogy azt a kétes állapotot, a melyet eddig a gyarmatok és brit Kelet-Indiával szemben a brüsszeli egyezményben fentartott, valaha a mi javunkra megváltoztassa. Ép ez adja meg Anglia részére a reánk oktrojált konvenczió értékét, hogy mig ez bennünket kötni fog, saját autonom gyarmatait és brit Kelet-Indiát kötni nem fogja. Ha ezt megváltoztatná, akkor teljesen önzetlenül járt volna el velünk szemben s tulajdonképen az lenne a helyzete, mint azé a házasulandóé, ki nagy hozomány reményében házasodott s csak az esküvő után tudja meg, hogy hozomány nincs és ő tisztán szerelemből nősült.

A brüsszeli konvenczió megállapodásai felett vitatkozni meghaladott és czéltalan dolog lenne. Ma a feladat az: az abban megállapitott keretek közt lehetővé tenni, hogy a czukoripar kettős feladatának megfelelhessen. Rosenberg t. képviselőtársam nagy szakavatottságra és bő tanulmányra valló beszédében, melyben teljes tárgyilagossággal kidomboritotta az összes méltányos érdekeket, maga is felemliti a czukoriparnak ezt a kettős feladatát. Első feladata az ipari tevékenység által gyarapitani a nemzeti vagyont és javitani külkereskedelmünk mérlegét; másik nem kevésbbé fontos feladata a czukorrépának, ezen elsőrendü mezőgazdasági terménynek lehető előnyös értékesitése által intenzivebbé, jövedelmezőbbé tenni magát a mezőgazdaságot s ez által a munkások ezreinek nyujtani keresetet és megélhetést.

A czukoripar e nagy és kettős feladatnak csak ugy fog megfelelni, ha e két szempont szem előtt tartásával rendeztetik be a jövőben, és a midőn az állam, nagyon helyesen, megadja a jövőben a kontingentálás által a czukoriparnak azt a reális bázist, a mely az ő jövőjét biztositja, egyszersmind megkivánhatja az állam,

de megkívánhatja a magyar mezőgazdaság is azoktól a czukorgyáraktól, hogy azok ne tisztán nyereszkedésre dolgozó magánvállalatoknak, hanem közérdekü és közhasznu intézményeknek is tekintsék magukat, hogy eljárásukat ne tisztán az önérdek, de részben a közérdek is vezesse. Hiszen e nélkül, t. ház, a jövőben beállhatna az a helyzet is, hogy — tegyük fel, a mi nincs kizárva — a közel jövőben az exkontingens elhelyezése vagyis a czukorkivitel veszteséggel fog járni és hogy ez a veszteség esetleg nagyobb lesz, mint az a regie-különbözet, a mely a megszoritott termelés mellett a kontingentált mennyiség előállításánál egy métermázsára esik és akkor a czukorgyárak egyszerüen a kontingens előállitására szoritkozhatnak, ez rájuk nézve talán előnyösebb lehetne, mint többet termelni esetleg csekély áldozatok árán is, és ezáltal megfosztanák a mezőgazdaságot a fejlődésnek egy hatalmas faktorától és a munkások tizezreit a megélhetéstől.

A tárgyalás alatt levő törvényjavaslat egyik vivmánya gyanánt tekintem azon alapelvnek érvényesülését, hogy a hazai fogyasztás teljesen a hazai termelés javára biztosittatik. Ezt van hivatva szolgálni és elérni a fogyasztás kontingentálásáról szóló törvény, feltételezve igen természetesen Ausztria részéről is hasonló eljárást.

De itt engedje meg a t. pénzügyminiszter ur, hogy egy aggályomnak adjak kifejezést, annak t. i., hogy ha Ausztria czukorkontingense a valódi szükségletnél nagyobbra lesz megállapitva, pedig Ausztriának ez lesz az érdeke, akkor ez a czukortöbblet mennyiség Magyarországba fog visszaszivárogni, Magyarországot fogja elárasztani, mert hiszen az osztrák czukorgyár a magyarral szemben már a természet által semmiféle brüsszeli konvenczió által ki nem egyenlithető premirozásban részesül, mert az olcsóbb czukordúsabb répát olcsóbban dolgozza fel és igy mindig előnyösebb helyzetben lesz a magyar czukorgyárral szemben. Hiszen hogy ez az aggályom nem indokolatlan, erre nézve fényes precedenst hozhatok fel, mert ez a helyzet a szeszipárnál máris beállott, a hol tudvalevőleg az eredmények bizonyitják, az osztrák szeszkontingens az ottani szükséglethez képest túlnagy, és ime ma az osztrák szesz özönlik be Magyarországba, ezen osztrák szesz beözönlésének káros hatása alatt áll az egész magyar szeszipar, itt felhalmozódnak, daczára a kontingentálásnak, az elhelyezést nem találó készletek és a szeszárak napról-napra folytonosan csökkennek.

T. ház! Ha vizsgáljuk azt az arányt, mely az egyes országokban a czukortermelés és a czukorfogyasztás között létezik, azt látjuk, hogy az egy Oroszországot kivéve, mely épen ez okból nem is járult hozzá a brüsszeli konvencziókhoz, ez az arány hazánkban még aránylag a legkedvezőbb. Hazánkban a fogyasztás a termelésnek egy harmada, Ausztriában már csak egy ötöde, Németországban ez az arány még roszszabb, és ha bekövetkezik — és erre biztosan számithatunk — hogy a konvenczió hatása alatt, Anglia protektorátusa mellett, oly államok nádczukortermelése, melyek eddig bevitelre szorultak, nagy mértékben emelkedni fog, ugy, hogy nemcsak képes lesz az ottani szükségletet fedezni, de esetleg — ez az eshetőség sincs kizárva — még a külpiaczra is jöhet termelvényével, még hozzá, — a mit egész biztosnak tartok — premirozott czukorral: akkor, t. ház, bennem mind erősebbé válik az a meggyőződés, hogy egész czukoriparunk jövője hazai fogyasztásunktól függ és hogy legfontosabb, ugy közgazdasági, mint állami érdek minden lehetőt elkövetni ezen fogyasztás emelésére, annyival is inkább, mert nálunk a fogyasztás e tekintetben még csekély és nagy mértékben emelhető.

E czélra szolgálna elsősorban a czukorfogyasztási adónak aránylagos leszállitása.

Ez az óhaj már sok oldalról megnyilvánult. Ugy tudom, hogy maguk a bizottságok, tárgyalásuk alkalmával ezen óhajuknak kifejezést is adtak, sőt ezen óhajtásoknak méltányos és indokolt voltát maga a t. miniszter ur is elismerte, és a maga részéről csak azért nem járult ahhoz hozzá, mivel a czukorból befolyó 5 millió korona jövedelmet az államháztartás egyensulyának szempontjából ma még nem nélkülözheti. Itt azonban csak mellékesen kivánom megjegyezni, hogy tulajdonképen az az 5 millió korona ma még budgetünkben hézagot nem hagyna maga után. Mert igaz ugyan, hogy ez befolyt eddig is, de ezen aktivummal szemben még megfelelő passzivum állott prémium alakjában és igy csak a konvenczió életbelépte után fog ez az 5 millió, mint tényleges jövedelem szerepelni. Nem zárkózom el azonban attól, hogy ezen 5 millió rögtönös elmaradása meg nem zavarná az államháztartás egyensulyát. Amde, t. ház, és ebben teljesen egyetértek Hieronymi Károly t. képviselőtársammal, talán el lehetne ezt a czélt érni még a nélkül is, hogy az állam adójövedelmében károsodnék. Mert ha ez az adóleszállitás nem egyszerre, hanem fokozatosan történik, akkor azt hiszem, hogy az olcsó czukor mellett előálló czukorfogyasztási többlet bizonyára fedezné az adócsökkentést; sőt talán azt meg is haladná. Ha pedig ugyanezt a czélt, vagyis az egyforma adójövedelmet elérhetnők czukorfogyasztásunk emelésével, ugy szolgálatot tennénk ezzel a czukoriparnak, a mezőgazdaságnak és szolgálatot tennénk egy egészséges, hogy ugy mondjam, czivilizáltabb tápszer terjesztése által, magának a népnek.

Ugyanezt a czélt lenne hivatva elérni, ha mi a közfogyasztásra egy használhatóságra nézve egyenértékü, de előállitás tekintetében olcsóbb czukorminőséget lennénk képesek a fogyasztásban népszerüsiteni. Teljesen igaza van Komjáthy t. képviselőtársamnak, hogy semmi szükség arra, hogy a nép a fogyasztott czukrában a raffinálás

költségét is fizesse. Hogy azonban, t. ház, ezt a czélt elérjük, erre bizonyos állami beavatkozásra okvetetlenül szükség van. És azzal az állapottal, a mely eddig fennáll és a mely proponáltatik a jövőre nézve is, hogy szabad a gyáraknak ilyen nyers czukrot is a forgalomba bocsátani, ezt a czélt elérni soha sem fogjuk. Mert tudvalevő dolog, hogy a gyárak legtöbbje ma nemcsak czukortermeléssel, de mint külön iparággal, a czukorraffinálással is foglalkozik. Ezeknek nem érdekük, és ezt nem is lehet tőlük rossz néven venni, hogy nyersczukor kerüljön a forgalomba, és ezt semmi esetben sem fogják propagálni. A hazai czukortermelés fogyasztását előmozditani lenne hivatva az is, ha finomabb czukorkészitményeinket, a melyeket rendesen külföldről hozunk be, hazai termékekkel lennénk képesek fedezni. Erre már reámutatott maga a pénzügyi bizottság is, hogy mintegy 8 millió métermázsa megy ki e czimen az országból, és ennek nagy része hazai termékkel pótolható lenne.

Ha az e czélra szolgáló czukornak adómentesitése nem ütközik, a mitől tartok, a brüszszeli konvenczió megállapodásaiba, nevezetesen az I. czikk *c)* pontjába, ugy annak adómentesitése mindenesetre kivánatos lenne, ezzel is jelentékenyen emelnők czukorfogyasztásunkat.

Mindezek után én a brüsszeli czukoregyezményt elfogadom, nemcsak mint kényszerüséget, de mint olyan intézményt is, a mely hivatva lesz a czukoripar jövőjét reális bázisra fektetni és ha pillanatnyilag zavarokkal fog is járni, azzal, hogy ez ipar jövőjét biztosabb alapokra helyezi, megóvja azt esetleges még nagyobb krizis veszélyeitől. És Angliának, ámbár eljárásában bizonyára csak az önérdek vezette, tagadhatatlanul megvan az az érdeme, hogy az európai államok az ő kategorikus fellépése nélkül, daczára annak, hogy mindnyájan érezték a helyzet tarthatatlan voltát és mindnyájan szakitani kivántak a prémium-rendszerrel, soha sem tudtak volna az ő beavatkozása nélkül közös megállapodásra jutni. A két törvényjavaslatot elfogadom. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Trubinyi János jegyző: Ernszt Sándor!

Ernszt Sándor: T. ház! A vita utolsó szónokainak felszólalása folytán el is hagyhatom beszédem egy részét, mert oly bőven és tárgyilagosan foglalkoztak volt ezzel a javaslattal, hogy én most már néhány megjegyzésre szoritkozhatom.

A mi magát az indokolást illeti, a melyet épen az imént dicsértek meg erről az oldalról, legyen szabad azt a nézetemet kijelentenem, hogy én ezt nem tartom olyan bőnek és kitünőnek, mint a hogy az mondatott, mert például a német és az osztrák parlamenteknek nagyobb anyag állott rendelkezésére; az osztrák parlament ad hoc bizottságot küldött ki, a melyet a pénzügyminiszter ismételten informált, a német parlamentben pedig a pénzügyi bizottság és a czukoradó-bizottság elé terjesztették volt a brüsszeli konvenczió jegyzőkönyveit is, a melyeket mi nem láttunk és ennek következtében nem voltunk abban a helyzetben, hogy a javaslatokat olyan pontosan biráljuk el, mint a hogy kellett volna.

A mi a törvényjavaslat fontosságát illeti, *(Zaj. Elnök csenget.)* azt eléggé megvilágitja az a körülmény, hogy 200.000 hold répatermő földről, répaárban 40 millióról és munkabérekben 10—11 millióról van szó, ugy hogy ennek a kérdésnek a fontossága ugy munkásviszonyainkra vonatkozólag, mint kereskedelmi mérlegünkre és valutánkra vonatkozólag, a melyről legutóbb jelentette ki a miniszterelnök ur, hogy a befejezés stádiumához közeledik, kétséges nem lehet. *(Tetszés a baloldalon.)*

Azonban, t. ház, mindnyájan tudjuk, valamennyi párt tudja, hogy vis majorral állunk szemben és hogy ily körülmények közt a javaslatnak sorsa teljesen kétségtelen. Mindazonáltal azt kell mondanunk, hogy a helyzet válságos, és ha azt mondjuk, hogy válságos, meg nem is, mert a pénzügyminiszter ur, a mint a bizottságban is volt alkalmam hallani, azt mondotta, hogy czukortermelésünk lesz abban a helyzetben, hogy magát kivágja, de annyit mégis konczedálni kell, hogy a helyzet egészen bizonytalan.

A mi kormányunk mintha abban meritette volna ki egész hivatását, hogy azt, a mit kezdetben lehetetlennek tartott, itt ebben a házban teljes mértékben plausibilissé tegyen; a mit nekik mások diktálnak, midőn veszi észre, hogy mások anyagi hasznáért történik az egész dolog, kénytelen idehaza másoknak anyagi hasznát védelmezni velünk szemben és plausibilissé tenni, hogy az a lehető legjobb, ha a konvencziót elfogadjuk. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

T. ház! A helyzet nem épen olyan világos, mint a hogy méltóztatnak mondani. Bizonyos az, hogy Oroszország — a mint épen Neuman t. képviselő ur ma kifejtette — olcsóbban produkál; körülbelül 17 koronát tesz ki Oroszországban a rejtett prémium és Oroszország az ő termelvényeinek $^1/_3$-át most is kiviszi a világpiaczra. Már most, ha Oroszország Magyarország felé találna fordulni, talán meg lesz a pénzügyminiszter urban a bátorság a retorzióval élni az orosz pénzügyminiszterrel szemben? Ahhoz talán még Angliának sem lesz meg a bátorsága, a mint azt a közel jövő talán meg is fogja mutatni.

Azonkivül a kontingentálás kérdése volt itt emlitve. Az előttem szóló t. képviselő ur ugy értelmezte az egyéni kontingentálásról szóló javaslatot, hogy ez áremelő hatással lesz. Már most, ha ez áremelő hatással volna tényleg, akkor miben van a garancziánk arra, hogy a brüsszeli nemzetközi biróság, vagy hatóság, nem fogja ezt a konvenczió megszegésének nyilvánitani? Azonkivül ma már biztos — s nem is kell kétséget táplálnunk az iránt — hogy Anglia

kétféle eljárást fog követni a czukorral szemben: az egyiket a nádczukorral szemben és a másikat a répaczukorral szemben. Ha Angliát az a vezérmotivum vezette volna, hogy a czukor-produkáló államok hasonló versenyképesség mellett jelenjenek meg a világpiaczon, akkor természetesen valamennyien hozzájárultunk volna ahhoz a javaslathoz és pedig azért, mert valamennyi párt ki is fejezte azon véleményét, hogy a prémiumos rendszert többé fentartani nem lehet. *(Igaz! Ugy van!)* Valamennyi párt jól tudja azt, hogy a prémiumos rendszer mily óriási sulylyal nehezedik az államháztartásra.

A franczia pénzügyminiszter maga körülbelül 100 millió frankot fizet ki czukorprémium czimén; más államok kevesebbet, de mindannyian rengeteg módon meg vannak terhelve. Igy most a pénzügyminiszterek valósággal örülnek ezen alkalomnak, hogy ily módon megszabadulnak ezen czukorprémiumtól.

Ha a t. pénzügyminiszter ur veszi azt a helyzetet, a melyet Neumann t. képviselőtársam is felemlitett, hogy jelenleg a jelen konvenczió mellett az összes czukornak, illetőleg az összes czukortermelvényeknek körülbelül 60 %-a — a mint azt a statisztikusok és világlapok kiszámitották — mégis prémiumos marad: ily körülmények között helyteleniteni kell azt az egy dolgot, hogy a kormány nem nagyobb energiával feküdt neki, hogy legalább Angolországot arra kényszeritette volna, hogy minden czukrot, bárhonnan jön is az, egyforma bánásmódban részesitsen. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Azonban, t. ház, a mi a Brüsszelben folytatott tárgyalásokat illeti, mindenekelőtt konstatálni kivánom, hogy azon intencziókat, a melyeket Anglia szem előtt tartott, meg lehetett volna állapitani már a tárgyalások alatt is. A mint volt szerencsém emliteni, a német kormány a német czukoradó-bizottsággal közölte azon tárgyalási jegyzőkönyveket, a melyek Brüsszelben felvétettek.

Azokból már akkor is kitünt, hogy Angliának mi a czélja. A mult esztendőben január hó 14-ikén, tehát közvetlenül a tárgyalások ujból való felvétele előtt, — mintegy négy heti szünet után a tárgyalások ujból felvétettek, — az angol külügyminiszter: Lansdowne a saját kiküldötteit ellátja utasitással és ezeket mondja *(olvassa)*: »Ő Felségének kormánya felhatalmazza önöket, hogy a kiegyenlitő vámot magában foglaló záradékhoz hozzájáruljanak, a mely záradék átalános érvényü lehet, de nem olyanhoz, a mely kötelező lenne az angol gyarmatbirtokokról származó czukorra is. Felhatalmazzuk önöket annak kijelentésére, hogy ő Felsége kormánya az autonom gyarmatokat az egyezményhez való csatlakozásra felszólitja, de arra őrködni fog, hogy a birodalom szabadságában maradjon ezentúl is pénzügyi relácziói a gyarmatokkal teljes épségben fentartani. Önök tehát oly záradékhoz fognak hozzájárulni, a mely az angol gyarmatoknak a konvenczióhoz való csatlakozását vagy nem csatlakozását egészen szabadon hagyja.«

Igy tehát egészen bizonyosnak láthatták ilyen körülmények között, hogy az autonom gyarmatok nem fognak hozzá csatlakozni.

T. ház! Hát a többi diplomáczia nem érhetett volna el abszolute semmi eredményt az angolokkal szemben ezekben a tárgyalásokban? Nem akarok azzal foglalkozni, hogy az egész tárgyalásokat igen könnyen meghiusithatták volna; mert hogy Angliának kedve lett volna, ugy Oroszországgal, mint Németországgal, mint Ausztriával, mint Magyarországgal szemben differenczial-vámokat léptetni érvénybe, azt alig hiszem; de különben, ha ezt nem is akarták tenni, természetesen elérhettek volna valami eredményt akkor, ha együttesen lettek volna képesek fellépni. Amde Francziaország mindjárt kezdettől mindvégig Angliához csatlakozott. Németországban — a mint erre nézve kijelentette volt az ad hoc-bizottságban az osztrák pénzügyminiszter, b. Jorkasch és Toepke államtitkár ur, a midőn ez ügyben Berlinben jártak, rendkivül hüvös fogadtatásra találtak. Ily körülmények között Anglia öntudata egyre emelkedett; és a midőn a tárgyalások ötödik ülésében differencziák keletkeztek az iránt, hogy hogyan kell érteni Angliának a kiegyenlitő vámokat, akkor Angliának kiküldöttje, Sir Henry Bergne kijelentette, hogy »Angliának nem áll szándékában a saját nézeteit más államokra erőszakolni, de e kérdésben a saját véleménye számára teljes szabadságot követel.«

Egy másik kérdés, t. ház, az, hogy teljes, apodiktikus bizonyossággal és határozottsággal állitják itt, állitották Berlinben is, hogy Anglia bizonyosan ezeket a kiegyenlitő vámokat életbe lépteti. Hát, t. ház, először is egészen bizonyos, hogy Anglia ezeket a kiegyenlitő vámokat az ő követei számára utasitásba nem adta, legalább expressis verbis nem foglaltatik az utasitásban. Itt ismét legyen szabad hivatkoznom azokra a brüsszeli jegyzőkönyvekre, a melyekről ismét mondom, hogy a német miniszter közölte volt a bizottsággal; a magyar miniszter nem közölte; tehát német forrás után vagyok kénytelen előadni. Ezen jegyzőkönyvek szerint Lansdowne miniszter, midőn Anglia követei hozzá fordultak, hogy mit tegyenek azon esetre, ha a konvenczió nem jön létre, a következő utasitást adta *(Halljuk! Halljuk! olvassa)*: »ő Felségének kormánya érzi, hogy, ha továbbra is érvényben maradnának a czukortermelő országok között a verseny különböző feltételei, ez mindnyájának érdeke ellen lesz; de a főindok, a miért egyelőre nem kivánja az egyesült királyság az olcsóbb czukor előnyét, az, hogy meggyőződése szerint az olcsóbb czukor okozza a nyugotindiai czukortermelő gyarmatoknak a romlását.

Ezen körülmények között utasittatnak az angol megbizottak, hogy azon esetre, ha ezen

utolsó kisérlet a prémium-rendszer megtörésére hajótörést szenvedne, ő Felségének kormánya indittatva érezné magát a parlament elé oly javaslatokkal járulni, a melyek alkalmatosak lennének a kellő eredmény biztositására.«

Ebből okvetlenül azt következtetni, hogy differencziális vámok és retorziók fognak életbe léptettetni velünk, Ausztriával, Németországgal és Oroszországgal szemben, egyszerre, egy időben, nem lehet.

De most áttérek, t. ház, elmellőzve sok egyebet, *(Halljuk! Halljuk!)* a mik a vitában már előfordultak, egy oly kérdésre, a melyet én rendkivül fontosnak tartok, a mely ebben a házban és ebben a vitában nem lett kellőleg méltányolva, t. i. arra a viszonyra, a mely áll a répaczukor és a nádczukor között.

T. ház! A miniszteri indokolás, a melyet némelyek feldicsértek, és a mely teoreticze igen szép, de akadémikus jellegü, nincsen felruházva mindazzal a kellékkel, a melyekkel a külföldi indokolások fel voltak ruházva. Az indokolás azt mondja: »A prémium kicsi, a kartellprémium még kisebb, a világpiacz ára alacsony, ilyen körülmények között a nádczukor nem tud versenyezni a répaczukorral, tehát nem kell félteni a répaczukrot.« Hivatkozik az angol kék könyvekre és a többi forrásokra. Meg is int minket atyailag, hogy ne igen bocsátkozzunk holmi számitásokba a répaczukor és a nádczukor termelését illetőleg, mert az ilyen számitás, a különböző számitási tényezőknek legkörültekintőbb jóakarata és legpontosabb szakismerete mellett való csoportositása esetén is mindig csak önkényes és megbizhatatlan.

Azonban én ennek daczára mégis kénytelen vagyok egypár adatot az indokolással szemben feltüntetni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi az indokolásnak azt a mondatát illeti, hogy a kartell csak kis mértékben járult hozzá, hogy a prémiumokat emelje, legyen szabad most kiemelnem — bár később ismét visszatérek arra, — hogy a túlprodukcziót és az árnak depressziójat egyedül csak a kartell tette lehetségessé. A mi pedig azt illeti, hogy vajjon az arány a nádczukor és a répaczukor között változhatik-e a konvenczió időtartama alatt: azt mondja az indokolás, hogy a konvenczió időtartama csak öt év; öt év alatt tehát lényeges változások itt valószinüleg nem lesznek. Legyen szabad ezzel szemben némely adatra hivatkoznom.

Olaszországban, az Egyesült-Államokban a czukortermelés rapid módon emelkedett rövid időn belül. Az Egyesült-Államokban az 1898—1899. évi campagne alatt 32.000, a következő 1899—1900. évi campagne alatt 77.000, a rá következő campagne alatt már 150.000 tonnát termeltek; e szerint ezen rövid időszak alatt a czukortermelés az Egyesült-Államokban 368 százalékkal emelkedett. Valamikor mi oda szállitottuk czukrunkat, de most már az összes czukorszükségletnek 88 százalékát maga produkálja. Ehhez járul még, hogy az Egyesült-Államok parlamentjének pénzügyi bizottsága elfogadta azt a határozati javaslatot, hogy Cubának czukorjával szemben a kiegyenlitő vámokat 20 százalékkal szállitsák le, a minek következtében mi teljesen kiszorultunk.

De ezt magában sem veszem teljes mértékben stringens argumentumnak arra nézve, hogy vajjon változhatnak-e a termelési arányok a nádczukor és répaczukor között, és pedig azért nem, mert az Egyesült-Államokban épen a répaczukor emelkedett igen nagy mértékben. Vannak azonban más dolgok is. Azt mondja az indokolás, hogy Jáva és Kuba nádczukor-termelésétől kell félnünk. A mint azt Neumann t. képviselőtársam kimutatta, nemcsak itt, hanem Hawai, Portorico és Lousiana szigetéig is rendkivül nagy mértékben emelkedett a nádczukortermelés, ugy, hogy mig Ausztriában és nálunk, ha normativumnak veszszük az utolsó három esztendőt, 17%-kal emelkedett a czukortermelés, addig az Egyesült-Államokban és Portorico szigetén a nádczukor 125% kal emelkedett s ugyanakkor Kubában emelkedett a nádczukor termelése 159%-kal. Lehet-e ily körülmények között azt mondani, a mit az indokolás mond, hogy a nádczukortermelés nem képes versenyezni a répaczukortermeléssel és hogy, a mint az angol kék-könyvek mutatják, teljesen vissza fog szorulni a nádczukortermelés? Közbevetem még itt, hogy épen ezekben az országokban politikai és egyéb zavarok miatt éveken át megakadt a nádczukor termelése; most azonban a béke következtében mások az állapotok.

Hát a mi az egész világ összprodukcziójat illeti, a répaczukor ezen három éve alatt, a melyet normativumnak kivánok venni, 5,374.000 tonnáról 6,674.000 tonnára emelkedett, tehát 24 % kal. Ugyanezen időben, ugyanezen utolsó három évben, ugyanezen nyomoruságos helyzetben, a mint az indokolás állitja, a nádczukor 2,924.000 tonnáról 3,972.000 tonnára emelkedett, tehát 35 százalékkal. Ha tehát az utolsó időkben ezen nyomoruságos körülmények között is, a hogyan azt az indokolás mondja, a nádczukortermelés a répaczukortermelést 11 százalékkal haladta felül és ha az egyes vidékeken és világtájakon, a mig nálunk csak 17 százalékkal emelkedett a termelés, az 125 és 159 százalékkal emelkedett, lehet-e azt mondani, hogy a nádczukortermelés nem fog majd tudni versenyezni? Azonkivül tekintetbe kell venni, hogy a nádczukortermelés valószinüleg szerepet fog cserélni, s ezentúl prémiummal lesz ellátva, holott nekünk nem szabad majd prémiumot adnunk. Hozzájárul még ehhez az a körülmény, hogy a nagy tőke nagyobb mértékben kezd érdeklődni a nádczukor iránt, a minek folyományaképen a technikai haladás is nagyobb mértékben fog előremenni, s ennek következtében teljesen lehetetlen, hogy ilyen konvenczió

mellett a mi répaczukortermelésünk háttérbe ne szoruljon. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A mi magukat a termelési költségeket illeti, utaltak rá, hogy egy hektár nádczukor termelése körülbelül még egyszer annyi, mint egy hektár répaczukoré. Hozzájárul még, hogy a czukorültetvényt nem kell évről-évre megujitani, tehát ezeket a költségeket mindig megspórolják. Ezenkivül más adatokra is lehet hivatkozni. Igaz ugyan, hogy a mi diplomácziánk, melyet ma ismételten emlitettek, nem szolgáltat nekünk adatokat erre vonatkozólag s igy mindig a külföldre kell hivatkoznunk. A mi diplomácziánk — és báró Parish mondta volt a delegáczióban épen a czukorkérdéssel kapcsolatban, — a mi diplomácziánk nem foglalkozik azzal, a mi anyagi érdekeinket érinti; *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)* a mi diplomácziánknak egészen más dolga van, és igy kénytelenek vagyunk más diplomácziák informáczióri után indulni. A német birodalom buenos-ayres-i követsége és különösen gazdasági tudósitója, dr. Körger, a 90-es évek végére vonatkozólag kimutatást közölt a czukorelőállitási árakról, és e kimutatás szerint Portoricoban az előállitási ár métermázsánkint öt márkát, Mauritius-szigetén 6—7 márkát, a Fülöp-szigeteken 7 márkát, Uj-Seelandban $7^1/_2$—$8^1/_2$ márkát, Nyugat Indiában 8—$8^1/_2$ márkát, Cuba-szigetén pedig 9 márkát tesz ki.

A mi az utolsó, Cuba-szigeti adatot illeti, a washingtoni német követség ismét kikorrigálta ezt, a mennyiben redukálta, azt mondván, hogy ott a produkálási költség alig tesz ki többet, mint 6 márka 50 fillért; e tekintetben ugy Wolff professzor, mint Martean angol raffináló adatai teljesen megegyeznek egymással. Mig tehát Németországban az előállitási ár 9—10—11 márka, ezek 6—7—8 márkán állitják elő a czukrot. Ily körülmények között igen valószinü, hogy, a mint igen rövid idő alatt kiszorultunk az Egyesült-Államokból, és oda többé czukrot nem viszünk ki, ugy a legrövidebb időn belül ki fogunk szoruln Kelet-Indiából és Japánból is, és czukrunkat majd magunk fogyaszthatjuk.

Lehetetlen, t. ház, hogy ezen padokról ne szóljunk hozzá magához a kartell kérdéséhez is. *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* A mióta bizonyos, hogy meg fog bukni a kartell, azóta különböző oldalról egészen objektive és egész igazságszeretettel mondták el véleményüket a külföldön is, meg itt is. A külföldön Posadovsky gr. és Tielmann államtitkár elmondták nézetüket és könnyitettek a lelkükön a kartellel szemben. *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)*

Itt is hallottunk igen érdekes és értékes felszólalást a kartellre vonatkozólag Komjáthy Béla t. képviselőtársunktól. Legyen tehát szabad a saját szempontomból — mert csekélységemnek ismételve volt szerencsém itt az iparokról, főleg a kisiparról szólani — ezt a kisipar kérdésével összefüggésbe hoznom. A kisipart dezorganizálták; ha a kisipar számára bármily csekély mértékü javitást, haladást követelünk: az annyi meggondolást, megfontolást, skrupulozitást követel, *(Ugy van! a néppárton.)* hogy utoljára is azzal kell beérnünk, hogy várhatunk még; nem lehet tenni semmit. A nagyipar fittyet hány az összes elveknek; trusztokat, kartelleket, szindikátusokat, ringeket alkot és rayonirozza a nyerstermény-szállitókat. *(Ugy van! a néppárton.)* szuverén módon diktálja az árakat és kontingentálják maguk között a piaczot, szóval teljesen azt teszi, a mi nekik tetszik.

Mit tesznek ezzel szemben a t. kormányok? *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* Gyüjtik, egyre gyüjtik az adatokat, igy pl. Németországban, a hol 300—400 kartell létezik, folyton gyüjtik az adatokat, mig aztán az ő malieziózus szomszédjuknak, Oroszországnak pénzügyminisztere, Witte, az idén egyszerre rájok nem teritette a vizes lepedőt; t. i. kiszámitotta, hogy milyenek a viszonyok és állapotok a kartellek következtében épen Németországban. A szép szólam, az iparszabadság, mivé lett épen a kartel következtében? Hova lett minden, a miről beszélnek a termelésnek és az iparnak szabadságáról épen a kartellek következtében? A szegény kisipart kilökték védtelenül a konkurreneziába, rászabaditották a fegyenczipart, megengedték, hogy többféle iparágat szabad legyen összekötni és gyakorolni. A nagyiparral szemben pedig teljesen képtelenek voltak bármire is.

A mult esztendő julius 30-dikán az orosz pénzügyminiszternek a lapja különösen Németország ellen fordult összefüggésben a czukorkérdéssel. A pénzügyminiszter ur nagyon jól tudja, mert hiszen ő is megkapta az orosz pénzügyminiszter idevonatkozó jegyzékét, a melyről azonban a nyilvánosság előtt semmiféle emlitést nem tesz. Ez az orosz miniszter kiszámitja, hogy körülbelül milyenek lettek az állapotok a nagyiparnál a kartellek miatt. A kartell következtében Németországban a sinvasat a következőkép adják: a belföldön 115 márkáért tonnánkint, a külföldön pedig 85 márkáért, tehát 35%-kal olesóbban, a rudvas belföldön 125, külföldön pedig 100 márka tonnánkint, tehát 25%-kal olesóbb, a sodronyszeget belföldön 250, külföldön 140 márkáért veszik, tehát 78%-kal olesóbban és még különösebb, a mi a népet első sorban illeti, a szén ára.

Midőn az elmult években nagy volt a szénkereslet, akkor Németországban a szén tonnáját belföldön 18 márka és 50 pfeningért adták, külföldön pedig 8 márka 80 pfeningért, tehát 110 százalékkal olesóbban. Ily módon képeznek ezek a kartellek államot az államban és befolyásolják a velük szemben tehetetlen és képtelen kormányt. Ugy történik, ha nem is teljes mértékben, a czukornál is, mert hiszen vannak adatok, melyeket levonásba kell venni, hogy pl. mig a nemzetközi czukor ára Aussigban 18 korona 70 fillér, addig belföldön 84 korona. Kérdezhetném a t. miniszter urtól azt is, hogy

miért kellett a mi belföldi fogyasztásunk nagy részét eddig Ausztriából ellátni, továbbá azt is, hogy ha esetleg Oroszországnak eszébe jutna bármi módon is Magyarország felé irányitani a czukrot, mit tenne a miniszter ur, vajjon kezdeményezne-e akkor bonyodalmat az orosz birodalommal.

Kérdezhetném azt is, ha a kontingentálásnak áremelő hatása lesz, mit fognak szólni Brüsszelben a mi kontingentálásunkra. Mivel a kormány nem gondoskodott arról, hogy Angliában egyforma elbánásban részesittessék a két czukor, mivel nem bizonyos, hogy Oroszországgal szemben milyen álláspontot kell elfoglalnunk, mivel nem bizonyos, hogy a kontingentálás két irányban is nem fogja-e veszélyeztetni egész törvényjavaslatunkat és mivel hogy a fogyasztási adóról semmit sem rendelkezik a t. kormány, én ugyan mint kisebb és szükséges rosszat elfogadom a javaslatot, de a kormánynyal szemben bizalmatlanságomat fejezem ki. *(Helyeslés a néppárt padjain. Szónokot többen üdvözlik.)*

Trubinyi János jegyző: Molnár Józsiás! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap!)*

Molnár Józsiás: T. ház! Miután az idő előrehaladt és ugylátszik, a béketürés is elfogyott, kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy holnap mondhassam el beszédemet. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Azt hiszem, a t. ház beleegyezik abba, hogy Molnár Józsiás képviselő ur holnap mondhassa el beszédét. *(Helyeslés.)*

A napirendre nézve javaslom a t. háznak, hogy a holnap d. e. 10 órakor tartandó ülésen a mai napirendre kitüzött javaslatok tárgyalása folytattassék. *(Helyeslés.)* Ha ezt a javaslatomat a ház elfogadja, azt határozatképen kimondom.

A házszabályok 154. §-a értelmében bejelentem a t. háznak, hogy az összeférhetlenségi bizottság Bauer Antal összeférhetlenségi ügyében az első tárgyalást f. hó 30-ára tüzte ki.

Tudomásul szolgál.

Egyéb tárgy nem lévén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

187. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 20-án, kedden.

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztés. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről és a czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. törvényczikk határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Plósz Sándor, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gr. Teleki Sándor, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János.

Méltóztassanak meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1903. évi január hó 19-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Sopron vármegye közönségének feliratát, az ujoncz-létszám fölemelésére és a póttartalékosok behivására vonatkozó törvényjavaslatok ellen.

Letétetik a ház asztalára és az emlitett törvényjavaslatok tárgyalása alkalmával fog elintéztetni.

Az elnökségnek egyéb előterjeszteni valója nincsen.

Következik a napirend, t. i. a czukorra vonatkozó kétrendbeli törvényjavaslat (Irom. 263, 264, 289, 294) együttes tárgyalása.

Trubinyi János jegyző: Molnár Józsiás!

Molnár Józsiás: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Általánosan tudvalevő dolog, hogy a magyar czukoripar aránylag messze távol maradt az osztrák czukoripartól, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* valamint az is általánosan tudvalevő tény, hogy Magyarországon a czukor-fogyasztás a legcsekélyebb az összes czivilizált európai államok közt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Pedig a czukorgyártás fejlődése ugy gazdasági szempontból, mint az ipar szempontjából nagyon lényeges és fontos, ugy, hogy ebben az irányban is megérdemli, hogy a czukorgyártás hátramaradottságára nagyobb figyelemet forditsunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De ezenkivül, t. képviselőház, a czukorfogyasztás csekélységét sem szabad figyelmen kivül hagyni. Hiszen a czukorfogyasztás fontosságáról, ha jól emlékszem, ezelőtt két évvel, mindnyájunk fájdalmára elhunyt Major Ferencz képviselőtársunk nagyon részletes és tárgyilagos beszédet mondott, melyben kifejtette, hogy a fajkonzerválás szempontjából is a czukorfogyasztás nagyon fontos a nemzet életére. De, fájdalom, én eddig ugy tapasztaltam, hogy Magyarországon bizonyos körökben a jelszó az: keveset dolgozni és sokat nyerni, és ezen jelszó előtt eltörpül minden ipari, kereskedelmi érdek és faji érdek, szóval minden más érdek háttérbe szorul. Ebben a tekintetben a czukorgyárosok sem képeznek kivételt. Nekik is minden törekvésük oda irányul, hogy a lehető legdrágábban értékesithessék czukrukat és a lehető legolcsóbban vásárolhassák répaszükségletüket.

Endrey Gyula: Nagy haszon mellett nagy forgalom!

Molnár Józsiás: Hogy a répát olcsón vásárolhassák, igen természetesen beszélnek mindenféle dolgot; elmondják, hogy répánk minősége mennyire alatta áll minden más külföldi répának stb. Én részemről még ezen állitást sem vagyok hajlandó minden részében aláirni és elfogadni, mert meggyőződésem szerint lehetetlen, hogy a székely czukorrépánál czukordúsabb és

jobb legyen az egész kontinensen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mindenki tudja, hogy valamely fogyasztási czikk felhasználása nagy mérvben összefügg annak árával. A legnélkülözhetetlenebb élelmi czikk a többek közt a buza. És a kik figyelemmel kisérik a buza árát, tapasztalhatják azt, hogy valahányszor magasabb ára van a buzának és a lisztnek, hatalmas arányban csökken a fogyasztás; mig ellenkezőleg, mikor olcsóbb ára van, roppant emelkedést mutat a fogyasztás. Ennek egyszerü oka az, mert ilyenkor a népesség nagyobb rétege jut ahhoz, hogy buzalisztet fogyaszthasson, szóval, hogy jobban táplálkozhassék. Ebből kifolyólag én azt hiszem, hogy a czukorgyártás hátramaradottságának nincs más oka, mint az, hogy nálunk a czukorárak a magyar nemzet vagyoni állásához mérten indokolatlanul magasak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mindazok, a miket elmondottam, a t. ház minden egyes tagja előtt általánosan ismert tények. Nem is azért szólaltam fel, hogy ezeket elmondjam; felszólalásomra az adott okot, hogy mint székely képviselőnek kötelességem ugy a t. háznak, mint a t. miniszter urnak tudomására hozni, hogy a szegény székelyt ott a keleti határon nemcsak az arányositási és tagositási törvényeknek indokolatlan és könyörtelen végrehajtása zsarolja és sujtja, nemcsak az erdőtörvény szigoru intézkedései miatt van a megélhetése megbénitva, hanem a czukorgyár is bizonyos adózást vár tőlük, a mennyiben a Székelyföldön, Brassó mellett levő botfalusi czukorgyár 3—4 forinttal adja drágábban ott a czukrot a székelyek részére, mint azt itt Budapesten árusitja.

Endrey Gyula: Uzsora!

Molnár Józsiás: Tessék nekem megmondani, hol drágább a czukor ma 46 forint néhány krajczárnál? Már pedig a botfalusi czukorgyártól — és pedig nem apró eladásról, nem detailról szólok, nehogy félre méltóztassanak érteni, nem a grájzlerről beszélek, hanem beszélek magáról a gyárról — maga a nagykereskedő nem kaphatja meg a czukrot 46 forint és néhány krajczáron alul ott helyt a székelyföldi fogyasztásra. Szóval a czukorgyár, tekintettel az ő kartelljükre, olyformán számit, hogy első sorban számon veszi, milyen áron volna lehetséges Csehországból Brassóba czukrot szállitani, és a milyen áron ez lehetséges lenne, abból leenged 40—50 krajczárt, és nem törődik az ottani répa kitünő voltával, az ottani nép szegénységével, Botfalván a czukornak árát a székelyek részére igy szabja meg, azon az áron, a mennyiért szintc Csehországból hozatható volna, és czen nem lehet többé segiteni.

T. képviselőház! A czukorgyár ennél a kérdésnél, ha meggondoljuk, egészen jogosan járhat el; mert a mennyiben mindenkinek másnak is jogában áll saját produktumát azon az áron értékesiteni, a melyiken értékesiteni tudja, ez alól természetesen a czukorgyár sem képezhet kivételt. A czukorgyárak a maguk érdekük-ket védik. Igen, de ezzel szemben, azt hiszem, viszont az igen t. kormánynak és a nemzetnek szintén kötelessége, hogy a túlkapások ellen a lehetőségig szintén védekezzék. Épen ezen védekezésre akarom az igen t. pénzügyminiszter urnak jóindulatát és szivességét kikérni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha ő is ugy látja, hogy az még sem igazság, hogy az ország legtávolibb és legszegényebb vidékén egy olyan fontos fogyasztási czikkhez, mint a czukor, az a szegény nép drágábban jusson hozzá, mint a milyen drágán a pesti fogyasztóközönség juthat, — ha ezt a t. miniszter ur szintén nem találná helyesnek, arra az esetre proponálnám, hogy talán kivételesen meg lehetne tenni azt, hogy a Székelyföldön fogyasztandó czukorra kevesebb adó rovassék.

De természetesen az ilyen követelésre azt mondhatnák, hogy nem lehet különbséget tenni az állampolgárok között, mert nem lehetne megszabni a határt, hogy ebben meddig terjedjen a kedvezményben részesülő vidék határa. Nem is megyek tehát idáig, hanem kevesebbel is megelégszem egyelőre. *(Halljuk! Halljuk!)* Az igen t. pénzügyminiszter urnak szives figyelmét ugyanis arra akarom felhivni, hogy eddig is a czukorkivitelnél ugyebár prémiumot adtunk a kiviendő czukorra? Miért adtuk ezt a prémiumot? Azért adtuk, hogy a czukorfogyasztást és a czukortermelést emelhessük, hogy czukorgyáriparunk és répatermelésünk emelkedhessék, és ezen czélból az ország bizonyos áldozatokat is hozott. Vajjon, ha az igen t. pénzügyminiszter ur azt mondaná ki, hogy minden, Budapestről a Székelyföldre szállitandó czukorra ujból prémiumot adunk, kerülne-e az egyáltalában valamibe? Részemről azt hiszem, hogy teljességgel semmibe sem kerülne, mert mihelyest az ország kimondja azt, hogy mi a Brassóba szállitandó czukorra, tekintettel az ottani vidéken lévő szegénységre, és tekintettel arra, hogy az a szegény vidék ne kapja drágábban a czukrot, mint Budapest, prémiumot adunk: ezzel megszüntetnők a botfalvi czukorgyár részéről a drágábban való árulást és a gyár rögtön simulna az ottani helyi árakhoz. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

E szerint az igen t. pénzügyminiszter urnak az állam kasszájából egy krajczár költségébe sem kerülne az, hogy ezen abnormis helyzet gyökeresen javittassék. Én azt hiszem, hogy ezen kivánságom egészen helyes és alapos. Azért most, épen ezen czukorkérdés alkalmából, szükségesnek tartottam ujból ismételni, hogy a székelyföldi abnormis viszony meggátlására elegendő volna egyszerüen csak kimondani azt, hogy a Budapestről Brassóba, Segesvárra, Marosvásárhelyre vagy Csikszeredára szállitandó czukorra prémiumot ad az állam, tegyük fel: épen

annyit, a mennyivel a botfalusi gyár drágábban adja ott el a czukrot, mint a mennyibe az itt kerül; s mihelyest ez ki lesz mondva, a botfalvi czukorgyár csak nem lesz őrült, hogy ne ott adja el rendes, illő, mérsékelt áron a czukrot, annyit, a mennyit ott eladhat, eladott és nem fogja felhozni ide Budapestre, hogy itt aztán ugyanazon áron adhassa el.

Ha ezt a t. pénzügyminiszter ur megtenné, azt hiszem, ezáltal igen hasznos szolgálatot tenne ugy Magyarország összes czukorfogyasztásának, mint a czukoriparnak és a répatermelésnek, sőt magának az állampénztárnak is a czukorfogyasztás emelkedésével. Én feltételezem, hogy ez az abnormis viszony nemcsak a Székelyföldön, de egyebütt is megvan a széleken; pl. — én nem voltam ott, tehát nem is tudom egészen határozottan, de gondolom — hogy Máramaros megyében, ugyszintén más távoleső vidékeken ilyenformán van.

Hát a mit mondottam, ismétlem ujból, a czukorgyáraknak jogukban áll saját érdeküket védelmezni, oltalmazni, fejleszteni és érvényesiteni. Igen, de nekünk mint nemzetnek, mint országgyülésnek szintén jogunkban van a nép, a nemzetnek érdekeit védelmezni, sőt tovább megyek, nemcsak jogunk, hanem kötelességünk is védelmezni a nemzetnek és különösen az ország szélén lakó szegényebb népnek érdekeit ott, a hol tehetjük, már csak azért is, mert valóban nem lehet azt igazságosnak, méltányosnak és helyesnek mondani, hogy pl. az a máramarosi vagy a Székelyföldön lakó szegény ember 50 krajczáros bélyeget adjon arra az okmányra, a melyre a pesti polgár szintén 50 krajczárt ad, de ne csak ezt tegye, hanem még élelmiszere is drágább legyen, mint Budapest fővárosában, a hol mégis hozzájuk mérve igen gazdag emberek is nagy számban vannak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Felszólalásomnak nem volt tehát más czélja, mint hogy eleget akartam tenni kötelességemnek és ismételten fel akartam hivni a kormány és a ház figyelmét azon távollevő székelyekre, a kik ki vannak téve mindenféle veszélynek, a tőke mindenféle zsarolásainak, a kiket most forgatnak ki őseiktől öröklött birtokukból minden ellenszolgáltatás nélkül, hogy ott, a hol lehet és pedig minden áldozat nélkül segitsünk rajtuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Épen azért arra kérem a miniszter urat, legyen szives azt, a mit most tőlem hallott, megfontolni és abban az irányban intézkedni; ott semmi törvénytelenség, semmi rendetlenség nem fog elkövettetni, az államnak egy krajczár megterheltetésébe nem fog kerülni és mégis elérjük, hogy legalább a szegény székely fogyasztó néhány fillérrel olcsóbban jut a czukorhoz, azaz azon az áron, mint azt most a budapesti polgár kapja. Ez ellen, azt hiszem, a házban senkinek kifogása nem lehet. *(Élénk helyeslés és tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Lukács László pénzügyminiszter: T. képviselőház! Az a körülmény, hogy a tárgyalás alatt levő két törvényjavaslattal szemben az összes képviselő urak, legalább legnagyobb részben, még az ellenzéki részen is, oda konkludáltak, hogy a törvényjavaslatokat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadják, arra a következtetésre jogosit, hogy a kormány helyesen járt el akkor, a midőn hozzájárult a brüsszeli konvencziókhoz és hogy nagyban és egészben helyeslik a t. képviselő urak, mint a brüsszeli konvencziót elfogadásának következményeit, azokat az intézkedéseket is, a melyek a második törvényjavaslatban foglaltatnak.

Ez a körülmény felment engem attól, hogy kifejtsem azokat az indokokat, a melyek a kormányt arra birták, hogy Brüsszelbe kiküldött meghatalmazottjának azt az utasitást adja, hogy járuljon hozzá a konvencziókhoz, a törvényhozás utólagos jóváhagyásának fentartása mellett.

Nem mondom én, t. képviselőház, hogy abban az esetben, ha tőlünk függött volna és kizárólag ránk lett volna bizva annak a kérdésnek a megoldása, hogy miként, milyen módozatok mellett akarjuk eltörölni a préminmot, egészen igy történtek volna a megállapodások, mint a hogy ezen törvényjavaslatokban foglaltatnak. Mindenesetre kivánatos lett volna gondoskodni arról, hogy egy bizonyos átmeneti idő adassék arra, hogy ugy a czukorgyártás, mint a mezőgazdaság is alkalmazkodhassanak a megváltozott viszonyokhoz. Miután azonban nem tőlünk függött a kérdés mikénti eldöntése, hanem Európának tiz hatalmassága volt jelen azon a kongresszuson és ezeknek a megegyezésétől függött a kérdésnek mikénti megoldása, nekünk nem maradt más hátra, mint belenyugodni abba, a mibe a hatalmasságok többsége belenyugodott és igyekeznünk kellett megkeresni azokat a módozatokat, azokat az eljárásokat, a melyek mellett a legczélszerübben tudunk beleilleszkedni az uj helyzetbe és a melyek mellett remélhetjük azt, hogy ugy czukorgyártásunk, mint az azzal kapcsolatos répatermelésünk viszonyaiban legalább valami jelentékenyebb visszaesés vagy rosszabbodás nem fog bekövetkezni.

Az előbb emlitett körülmény, t. képviselőház, hogy a t. ház összes pártjai méltóztattak hozzájárulni a törvényjavaslatokhoz, felment engem a bővebb bizonyitásától annak, hogy miért volt szükséges nekünk a konvencziókba belemenni; de kötelességemnek tartom ennek daczára foglalkozni azokkal a kifogásokkal, azokkal az eszmékkel, melyek a vita folyamán felmerültek. És hogy mindenekelőtt a kisebb fontosságu kérdésekkel végezzek, reflektálni kivánok egypár szóval azokra, a miket az imént Molnár Józsiás t. képviselő urtól hallottam, a ki azt panaszolja, hogy a Szé-

kelyföldön drágább a czukor, mint máshol, hogy az ott levő gyárak drágábban szolgáltatják a czukrot, mint Budapesten és hogy ennek következtében a t. képviselő ur intézkedéseket óhajtana a kormány vagy a törvényhozás részéről oly irányban, hogy ezen a bajon segitve lenne. Kivánná a differenciális megadóztatását annak a czukornak, a mely a Székelyföldön fogyasztatik és annak, a mely más helyen, vagy egy prémium adását annaka czukornak a részére, a mely a Székelyföldre vitetik.

Hát, t. ház, hogy a Székelyföldön és az országnak minden olyan vidékén, a mely erősebb konkurrenciának czukor tekintetében kitéve nincsen, az árak valamivel magasabbak, az kétségtelen és természetes folyományát képezi annak a körülménynek, hogy minden gyár, vagy üzlet, ott, a hol nem kell konkurrenciától tartani, természetesen magasabbra tartja az árakat, mint ott, a hol más, erős versenytársakkal kell küzdeni. Ez a körülmény fenforog, de ezen nehéz változtatni, mert ez a dolog természetében rejlik és ez igy volt és igy lesz mindig a gazdasági életben. De már ebből azt a következtetést vonni le, hogy olyan messzemenő intézkedések tétessenek, mint az ország belterületén egyforma czukorra nézve kétféle adónak a megállapitása, vagy akkor, a midőn a prémium-rendszer káros voltáról meggyőződtünk és annak megszüntetése iránt akarunk intézkedni, egy ujabb prémiumot hozni be, azt hiszem, idáig elmenni nem lehet, de talán nem is szükséges; mert hiszen az igen t. képviselőtársam bizonyára tudja, a mint később lesz szerencsém nekem is kifejteni, hogy az a körülmény, hogy a czukorgyárak kartellje megszünik, már magában véve elég garanciát fog nyujtani arra nézve, hogy a czukorárak lényegesen le fognak szállni és ez a leszállás mindenesetre a székely fogyasztóknak is javára fog szolgálni.

A tegnapi vita folyamán Szüllő Géza t. képviselő ur egy erős támadást intézett a miatt, hogy a törvényjavaslatban gondoskodom a gyárak helyzetének fentartásáról, vagy legalább arról, hogy az ne rosszabbodjék, a mennyire a fenforgó körülmények között lehetséges, és e miatt engem a merkantilizmus vádjával sujt, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A mint igaz is!)* és azt mondja, hogy ez az intézkedés nem egyéb, mint a merkantilizmus védelme.

Ez a vád, t. képviselőház, mindenesetre egy igen erős félreértésre vezethető vissza, és ha nem csalódom, már tegnap kellő felvilágositásban részesült más oldalról. Mert ha van valahol és valamiben érdektalálkozás, én alig képzelek szorosabb érdektalálkozást, mint a mi a gyárak és a répatermelők között fenforog, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* mert, a mi az egyiknek javára válik, javára válik a másiknak is, és a mi az egyiknek káros, határozottan káros a másikra nézve is. Én tehát azt hiszem, hogy bátran elviselhetem a merkantilizmus vádját ebben az esetben és ebből az incidensből, és — azt hiszem — más incidensből sem fogja a t. képviselő ur bebizonyithatni soha, hogy én egyoldaluan valamely osztály érdekét pousszirozom a többi osztály rovására. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Kifogást tett t. képviselőtársam a miatt is, hogy ebben a törvényjavaslatban nem foglaltatnak intézkedések a túltermelés ellen. Hát igaz, hogy nem foglaltatnak intézkedések, mert nem is akartunk ilyen intézkedéseket tenni. Azt hiszem, abban a válságos helyzetben, a melybe egész czukoriparunk és azzal együtt egész répatermelésünk jutott, vagy juthat a brüsszeli konvenczió következtében, nem lehet az a feladatunk, hogy rosszabbitsuk a czukorgyártás és a répatermelés helyzetét és minden törekvésünknek oda kell irányulni, — és azt hiszem, ebben az agráriusok is teljesen egyetértenek velem — hogy ha nem is vagyunk abban a helyzetben, hogy momentán a répatermelés kiterjesztésére számithassunk, a mi, azt hiszem, egy időre akadályokba fog ütközni — de minden törekvésünket oda kell irányozni, hogy legalább a mostani czukortermelés mérve és azzal kapcsolatosan legalább a mostani répatermelés mérve ne csökkenjék, és igy homlokegyenest ellenkezett volna e törvényjavaslat intencióival az, hogyha mi ebben megszoritó intézkedéseket proponáltunk volna, és a mai termelés visszaszoritását akartuk volna azzal elérni. *(Igaz! Ugy van a jobboldalon.)*

Neumann képviselő ur érdekes fejtegetésében kiterjeszkedett azon homályos pontokra, a melyek — nézete szerint — a brüsszeli konvenczió szövegében előfordulnak.

Hát hogy vannak kételyek bizonyos dolgokra nézve, az tagadhatatlan, mert hiszen ezt a különböző államférfiak nyilatkozataiból már eddig is konstatálni lehet. Minden kormánynak, a mely érdekelve van a brüsszeli konvenczióban, kétségkivül megvan a maga véleménye arra nézve, hogy a konvencziónak egyik vagy másik intézkedése miképen értelmezendő. De én határozottan elhibázott dolognak tartanám, ha egyik vagy másik kormány e tekintetben hivatalos nyilatkozat tételére vállalkoznék, mert hiszen a vitás kérdések eldöntése ebben az ügyben nem az egyes kormányok egyoldalu felfogásától függ hanem attól a bizottságtól, a mely a konvenczió értelmében hivatva van minden vitás kérdés megfontolására és illetőleg azon intézkedések megtételére, a melyek hivatva vannak a vitás kérdések eldöntésére.

Egy konkrét inditványnyal is lépett fel t. képviselőtársam, midőn azt proponálta, hogy a czukorkagyárosoknak, illetőleg azon iparosoknak, a kik belföldi fogyasztásra czukrosságokat vagy czukorkákat készitenek, bizonyos adókedvezmények adassanak, mert — a mint méltán panaszolta t. képviselőtársam — Magyarországon a czukornak ily czélokra való felhasználása nagyon hátra

van és kivánatos volna, hogy a belföldi czukorkagyártás nagyobb lendületet nyerjen, a mi — kétségkivül — a czukorfogyasztásnak is előnyére szolgálna.

Erre nézve meg kell jegyeznem, t. képviselőház, hogy habár alapjában egyetértek t. képviselőtársam nézetével, praktieze igen nagy nehézségek vannak abban, hogy az ő inditványa eredményre vezethessen. Olyan czukorka-készitményekre, a melyek export czéljára jönnek létre, van a mi törvényeinkben adókedvezmény — t. barátom bizonyára tudja — és minden olyan gyáros, a ki export-czélokra és ilyen készitmény előállitására használja fel a czukrot, azt a régebbi törvényben biztositott adókedvezményt élvezi. De mi volna abban az esetben, ha a belföldi fogyasztás czéljaira készitett ilynemü czukorkák részére adókedvezményeket adnánk? A dolog ugy áll, hogy közös vámterületen élvén, fogyasztási adótörvényeink egyformák az ausztriai adótörvényekkel és miután ma a helyzet az, hogy az ausztriai czukorka-készitő ipar erősebb, mint a magyarországi, ha bizonyos adókedvezmények adatnának Magyarországon ennek az iparnak, természetesen ugyanezeket a kedvezményeket egyforma mértékben kellene megadni az osztrák iparnak is, miáltal annak túlsulyát és erejét még fokoznók a hasonló magyar iparral szemben. *(Ugy van! jobbról.)* Az arány tehát nemcsak hogy nem javulna, hanem talán még rosszabbodnék és igy azt a czélt, a melyet t. képviselőtársam ezzel el akar érni, egyáltalában nem lennének képesek biztositani. *(Ugy van! jobbról.)*

Szederkényi t. képviselőtársam felszólalásában határozottan kikelt a pénzügyi bizottság, meg a kormány ellen. Ő nem ismeri el a junktimot az előttünk fekvő két törvényjavaslat között, sőt nem is tudja magának megmagyarázni, hogy miképen lehetséges ezt a két dolgot ugy összekötni, hogy egyik a másik nélkül nem is volna törvény erejére emelhető. Ennek következtében azután t. képviselőtársam elfogadja ugyan a konvenczióra vonatkozó javaslatot, de nem fogadja el a második javaslatot, a mely az annak folytán szükséges intézkedéseket foglalja magában.

Azt hiszem, hogy ebben a véleményében a t. képviselő ur egyedül áll. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Vagy legalább nagyon kevesen vannak olyanok, a kik az ő véleményében osztozkodnak. Azt hiszem a ház többsége abban a nézetben van, hogy a két törvény között annyira szoros kapcsolat áll fenn, hogy egyik a másik nélkül valóban nem volna megalkotható és életbeléptethető, mert egymástól elszakitva, az egyiknek nem volna értelme, a másik pedig egyenesen káros volna az országra nézve. Hiszen ismeretes dolog az, hogy a kormány csak abban a feltevésben ment bele a brüsszeli konvencziókba, hogy azt a czukormennyiséget, a melyet ennek következtében az exportnál elveszitünk, vagy valószinüleg el fogunk veszitcni, legalább részben pótoljuk a belfogyasztásnál. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A belfogyasztásnál pedig csak azáltal pótolhatjuk, ha kontingentáltatik a magyarországi czukorfogyasztás, vagy a fogyasztásra rendelkezésre bocsátható czukor és kontingentáltatik az osztrák fogyasztás rendelkezésére bocsátható czukor, vagyis más szavakkal: biztositani kellett azt, hogy egy oly mennyiségü czukor, a mely a magyarországi fogyasztásnak megfelel, mindenesetre a magyar gyárakból fog eladásra kerülni. Ez volt ama feltétel, a mely mellett indokolt volt reánk nézve, belépni a brüsszeli konvencziókba. Ha ezt a feltételt nem értük volna el, akkor Magyarországra nézve előnyösebb lett volna a brüsszeli konvencziókhoz hozzá sem járulni. *(Helyeslés jobbról.)* Miután pedig ez a feltétel a második törvényjavaslatban nyer érvényesülést és teljesülést, épen abban, a melyet t. képviselőtársam perhorreszkál, kénytelen vagyok őt felvilágositani, hogy itt van a junktim magyarázata és ismétlem, hogy ez a két törvényjavaslat vagy együtt emelkedjék törvényerőre, vagy pedig egyik se. *(Helyeslés jobbfelől.)*

T. képviselőtársam egy összehasonlitással élt és szemrehányást tett nekem a miatt, hogy nem vagyok hajlandó a czukoradó leszállitásába belemenni; pedig ez, szerinte, inkonzekvenczia, mert hiszen egypár nappal ezelőtt én terjesztettem be egy törvényjavaslatot a marhasó árának leszállitása tárgyában. Összehasonlitást tett a marhasó és a czukor között, pedig jól tudjuk, hogy minden hasonlat sántit; ez azonban kétszeresen sántit. *(Derültség jobbfelől.)* Mert a dolog ugy áll, hogy, mig a marhasó árának leszállitását más módon egyáltalában nem lehetséges elérni, mint ugy, hogy a kinestárilag megállapitott árat csökkentjük, addig a czukornál, a mint már emlitettem és a mint később még szintén rá fogok térni, van egy más mód az ár csökkentésére, még pedig jelentékenyebb mód, a kartellek megszüntetése következtében, a mely mintegy önmagától idézi elő azt az eredményt, a melyet a marhasónál csak törvényes intézkedéssel lehetett előidézni.

Azután kérdi a t. képviselőtársam, hogy miképen történhetett az, hogy gróf Khevenhüller részt vett a brüsszeli konferenczián és a szerződést ő is aláirta. Ennek egyszerü magyarázata az, hogy gróf Khevenhüller abban az időben Ausztria-Magyarországnak belgiumi követe volt; és mivel az összes hatalmaknak ottani követei delegálva voltak részt venni e tárgyaláson, nem volt semmiféle indok arra, hogy emlitett követünk e tárgyalásban részt ne vegyen. De objektive is indokolt volt az ő részvétele azért, mert hiszen ezen tárgyalásokon igen nevezetes vámpolitikai kérdések is szóba jöttek és egységes lévén vámterületünk, egységesek lévén vámszabályaink, egyáltalában nem volt indokolatlan, hogy Ausztria-Magyarország követe abban a tárgyalásban részt ve-

gyen, a mi azonban abszolute nem vicziálta azt a körülményt, hogy Magyarország mint önálló szerződő fél, Ausztria szintén mint önálló szerződő fél szerepelt és önállóan irtuk alá a szerződést.

Bujanovics Gyula igen tisztelt képviselőtársam tegnapi igen szép fejtegetésére csak egyetlenegy észrevétellel, vagy helyesebben felvilágositással tartozom, mert azt hiszem, hogy egy aggodalom, a melynek a t. képviselőtársam kifejezést adott, tisztán csak a törvényjavaslat intenciójának félreértéséből származhatik. T. képviselőtársam ugyanis azt állitja, hogy abban az esetben, ha Ausztria bővebben állapitja meg a czukor kontingensét, mint a mennyi az ő szükségletének megfelel, — pedig ez a czélja és törekvése, — ennek az lenne a következése, hogy a fölösleges ausztriai czukor okvetetlenül beözönlik Magyarországba. Erre nézve meg kell jegyeznem, t. képviselőház, hogy Ausztria a maga kontingensét nem önállóan állapitja meg, hanem, a mint a törvényjavaslat 5. §-ának, gondolom, utolsóelőtti bekezdésében világosan ki van mondva, a magyar pénzügyminiszter szakértők meghallgatásával az osztrák pénzügyminiszterrel egyetértőleg és viszont az osztrák pénzügyminiszter szakértők meghallgatásával a magyar pénzügyminiszterrel egyetértőleg állapitja meg a liberálandó mennyiséget és mivel mind a két miniszternek egyetértése kell ahhoz, hogy a liberálandó mennyiség megállapittassék, egyoldalu intézkedés ki van zárva és igy ki van zárva az a veszély is, hogy egyik vagy másik fél a maga szükségleténél magasabb összegben vagy aránytalan mennyiségben állapitsa meg a forgalomba bocsátandó czukornak mennyiségét.

Ezzel áttérhetek a szombati ülésen felszólalt t. képviselő urak beszédeire. Itt mindenekelőtt Komjáthy Béla t. képviselő ur beszédével kell foglalkoznom. *(Halljuk! Halljuk!)* Foglalkoznom kell azokkal a közjogi aggályokkal, a melyeknek t. képviselőtársam kifejezést adott. Mindenekelőtt az a kérdést vetette fel, adjak felvilágositást arra nézve, vajjon ezen törvényjavaslat értelmében kötve vagyunk-e Ausztriához vagy nem, van-e garanczián arra nézve, hogy Ausztria szintén megalkotja az itt tárgyalás alatt lévő törvényeket, miképen fogja azokat megalkotni, az 1867 : XII. t.-cz.-nek megfelelően, vagy pedig a 14. §. alapján és ha a 14. §. alapján alkotja meg, mi történnék majd akkor, ha a Reichsrath nem ratifikálná az ezen alapon kibocsátott császári rendeletet? Az első kérdésre nézve, hogy kötve vagyunk-e ebben a dologban Ausztriához, igen vagy nem, azt kell mondanom, hogy formailag nem vagyunk kötve, mert hiszen, a mint az imént emlitettem, önállóan szerződő felek gyanánt szerepeltünk, — ugy Ausztria, mint Magyarország — a brüsszeli konvencziónál, tehát formailag nem vagyunk kötve. *(Zaj. Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ez azonban a dolognak inkább csak elméleti része, mert a mint bölcsen méltóztatnak tudni, közös vámterületet képezünk Ausztriával és a közös vámterületnek . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Elég sajnos!)* Akár sajnos, akár nem, én a tényeket konstatálom. Mondom tehát, a közös vámterülethez tartozandóságnak folyományát képezi, a mi a törvényben expressis verbis ki is van fejezve, hogy tudniillik mindaddig, a mig ez a vámközösség fennáll, az ipari termeléssel közvetlen kapcsolatban lévő fogyasztási adók egyforma elvek szerint kezelendők s ennélfogva nagyon természetes, hogy minden olyan változtatást, a mely e tekintetben bekövetkezhetnék, Ausztriával egyöntetüen kellene megállapitanunk mindaddig, a mig a közös vámterület fennáll és azt fentartani kivánjuk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Arra a kérdésre nézve, van-e garanczia a tekintetben, hogy Ausztria megalkotja-e ezeket a törvényeket *(Halljuk! Halljuk!)* és hogy meg fogja-e azokat tartani, arra nézve azt kell mondanom, hogy e tekintetben semmi más garancziánk nincsen, mint a mely a dolog természetéből önként következik, mint a mely egyáltalában lehet két önálló állam között, a melyek egymással valamely szerződési viszonyra akarnak lépni. Az egyik garancziánk az, hogy mindkét törvényjavaslat a két kormány egyetértő akaratnyilvánitásának a folyománya, hogy mindkét kormány indokoltnak és jónak tartotta igy alkotni meg ezeket a javaslatokat és pedig azzal a czélzattal, hogy azokból törvény is váljék. De sokkal erősebb garancziánk az, hogy Ausztriának az érdeke azt hozza magával, hogy ezen törvényjavaslatok törvényerőre emelkedjenek, sőt mondhatnám, nagyobb érdeke ez Ausztriának, mint Magyarországnak, nemcsak azért, mert Ausztriának czukoripara erősebb, hanem azért is, mert Ausztriának össztermelése, exportja és belfogyasztása között kedvezőtlenebbek az arányok, mint Magyarországon és igy abszolute nem tételezhető fel, hogy Ausztria kitegye magát annak a veszélynek, a mely bekövetkezhetnék czukoriparára akkor, ha nem csatlakoznék a konvenczióhoz, vagy kilépne a konvenczióból. Mert ez esetben nemcsak annak a veszélynek tenné ki magát, hogy kiegyenlitő vámokkal sujtatnék az osztrák czukor minden, a konvenczióban résztvevő állam részéről, hanem még annak is, hogy esetleg teljesen kitiltatnék az ausztriai czukor az idegen piaczokról. Egyáltalában nem valószinü tehát, hogy Ausztria nem akarna csatlakozni a konvenczióhoz és ebben az érdekazonosságban van a legnagyobb garanczia arra, hogy Ausztriában is meg fognak alkottatni ezek a törvények. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Abba a kérdésbe, hogy mily módon fognak megalkottatni, az 1867 : XII. t.-cz.-ben megállapitott módon, vagy pedig a 14. §. alapján, ebbe a kérdésbe nem szivesen bocsátkozom bele, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De hall-*

juk! Halljuk!) mert én is abban a véleményben vagyok, (Halljuk! Halljuk!) a melynek Komjáthy Béla képviselő ur kifejezést adott, hogy minden ország maga határozza meg azt, hogy belügyeit miképen és mily módon kívánja szabályozni és rendezni. De miután nem akarom, hogy hallgatásom netaláni félreértésekre adjon alkalmat, (Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) őszintén kijelentem, hogy én a brüsszeli konvenciót nem tartom olyan vámszövetségi természetü szerződésnek, mint a minőről az 1867: XII. törvényczikknek 59—61. és 63. §§-ai intézkednek. Másrészről kétségtelen, hogy az ugynevezett 14. §. az ausztriai alkotmány egy kiegészitő részét képezi (Mozgás és ellenmondás a szélsőbaloldalon.) és igy, ha Ausztria azt találja, hogy ő a 14. §. alapján megalkothatja ezeket a törvényeket: én egyáltalában nem látok Magyarország szempontjából indokot arra, hogy mi ezen kérdés elbirálásánál szigorubb álláspontra helyezkedjünk, mint maga Ausztria. Azt hiszem azonban, hogy ez is elméleti fejtegetés, mert nézetem szerint Ausztriában ez a kérdés az 1867-ik évi alaptörvénynek: a XII. t.-czikknek intézkedései szerint fog megoldatni. Feltéve azonban azt az elméletileg képzelhető esetet, hogy a 14. §. alapján alkottatnak meg ezen törvények és hogy bekövetkezik az a, szintén csak elméletileg képzelhető eshetőség, hogy az ausztriai parlament utólag nem ratifikálja a császári rendelettel életbeléptetett törvényeket: akkor ennek Ausztriára nézve mindenesetre igen sulyos következményei lehetnek. Ausztriára nézve, a mely akkor természetesen kilépne a konvencióból, bekövetkeznének mindazok a konzekvenciák, a melyek a brüsszeli konvenczió értelmében a konvencióhoz nem tartozó államokra nézve bekövetkeznek.

Ami a mi viszonyunkat illeti, t. ház, ebben az esetben (Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) én azon nézetben vagyok, hogy sem törvényességi, sem méltányossági szempontok ez esetben fenn nem forognak arra nézve, hogy Magyarország szintén részesüljön azon hátrányokban, a melyek egy olyan cselekménynek vagy ténynek képeznék következményét, a melyhez Magyarország semmivel hozzá nem járult. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Ez esetben tehát nem következhetik be egyéb, mint az, hogy Magyarország teljesen visszanyeri a maga rendelkezési szabadságát és intézkedhetik ebben a kérdésben ugy, a hogy azt legjobbnak véli, természetesen csak olyan módon, a mely mód a vámszövetség alapeszméjével és lényegével összeütközésbe nem jő. Hogy mi volna ez a mód, t. ház, arra nézve ma nyilatkozatot tenni talán korai volna. (Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) Különböző ilyen módok volnának lehetségesek; lehetséges volna a megadóztatott czukor forgalmának megnehezitése a monarchia két állama között, vagy lehetséges lenne annak teljes megtiltása, a mi nézetem szerint szintén nem ütközik a vámközösség eszméjébe és intézményébe, mert hiszen a ma fennálló törvényeinkben is van olyan diszpoziczió, a mely például a meg nem adóztatott szesz forgalmát a két állam között teljesen megtiltja. Ismétlem azonban, ezek nézetem szerint csak elméleti fejtegetések, mert a mint meg vagyok győződve arról, hogy Ausztriában ezek a törvények meg fognak alkottatni, ugy meg vagyok győződve arról is, hogy Ausztria a konvencziótól nem fog visszalépni.

Komjáthy Béla t. képviselő ur és más képviselő urak is bevonták fejtegetéseik körébe azt az eszmét, hogy kivánatos volna a czukorfogyasztást minden módon emelni és ezen fogyasztás emelésének egyik módja gyanánt proponálták azt, hogy favorizáljuk a homokczukrot, vagy helyesebben: a kristályczukrot, — mert ez a tulajdonképeni elnevezés — illetve a kristalyczukor fogyasztását törvényes intézkedésekkel, sőt azzal is, hogy a kristályczukorra kevesebb adót vessünk ki, mint a finomabb czukrokra. Én ezzel az eszmével már többször találkoztam évekkel ezelőtt és most is a bizottsági tárgyalásokban és most sem foglalhatok el ezzel az inditvánnyal vagy javaslattal szemben más álláspontot, mint a melyet eddig elfoglaltam, azt t. i., hogy nem tartanám azt czélszerünek. A dolog ugy áll, hogy az a kristályczukor ma is olcsóbb, mint a finomabb minőségü czukor és ennek daczára mégis azt látjuk, hogy alig van fogyasztása, mert a közönség izlésének kevésbé felel meg, sőt talán még takarékossági szempontok is a mellett szólanak, hogy mindenki igyekezzék koczkaczukrot fogyasztani, mert ez még takarékossági szempontból is jobb. De adókezelési és pedig adókezelés-technikai szempontból sem tartanám helyesnek, hogy kétféle adókulcsot állapitsunk meg ezen czukrokra.

Ha a kristályczukrot máskép adóztatnánk meg, mint például a süveg-, vagy a koczkaczukrot, ennek az volna a következménye az adókezelésben, hogy rengeteg vizsgálatnak kellene minden egyes czukorküldeményt alávetni, hogy meggyőződjünk arról, hogy milyen minőségü az a czukor, hogy igy azt helyesen és igazságosan lehessen megadóztatni. Ép abban, hogy nem tesz különbséget az adótechnika a különböző czukrok között és egységes adótétellel érinti ezen czukrokat, látom én a mi adóztatásunk egyik előnyét, adótechnikai szempontból. Hogy a dolog igy áll, azt legjobban az a körülmény bizonyitja, hogy nálunk sokkal fejlettebb államoknak, mint Németország, Franczia ország, egyiknek sem jutott eszébe differencziális adóztatást eszközölni a czukornak ezen két faja között. Iparpolitikai szempontból sem tartanám ezt helyesnek, mert abszolute nem volna igazolható az, hogy kedvezményezzünk egy kevésbé tökéletes gyártmányt, egy tökéletesebb gyártmánynyal szemben. Az iparpolitika abban kell, hogy kife-

jezést nyerjen, hogy oda törekedjék a kormány az adóztatási rendszabályokban is, hogy az államban a gyártás minél tökéletesebb gyártmányok előállítására képesittessék, már pedig egyenes megbüntetése volna azoknak a gyáraknak ezen differenciális adóztatás, a melyek tökéletesebb és finomabb czukrok előállításával foglalkoznak, azokkal szemben, melyek egy kevésbé tökéletes, kevésbé finomitott czukrot hoznak forgalomba. Es ez arra vezetne végeredményben, hogy a gyárak megelégednének kevésbé finom áru előállításával, azt azután külföldre, talán Ausztriába elküldenék finomitás végett, és a finomitási nyereséget az osztrák gyárak zsebrevágnák és visszaküldenék nekünk a finomitott czukrot sokkal drágább áron, a mint ez, fájdalom, ma is sok félgyártmányunkkal megtörténik. De nincsen indokolva ez a differenciális adóztatás más szempontból sem, mert hiszen az, hogy különbség van a két produktum között, kifejezést nyer a különböző árban. Az a produktum, a melyre kevesebb munka fordittatik, az olcsóbb, mint a melyre több munkát kell forditani, de hogy ez a differenczia az adótételekben is kifejezést nyerjen, azt az előbb emlitett oknál fogva indokoltnak nem tartom.

Átmenve egy másik témára, azt tapasztaltam, hogy ritka egyöntetüséggel nyilatkozott meg a t. háznak minden pártja azon javaslat mellett, hogy a czukoradó ezen alkalomból szállittassék le. A magyar parlamentben és mondhatom, a bizottságokban is, általában tapasztaltuk azt, hogy valahányszor valamely adó eltörlésére, vagy leszállitására irányuló inditvány tétetik, a legkülönbözőbb politikai meggyőződéssel biró férfiak találkoznak ezen inditvány támogatásában és ha egyebekben a legnagyobb ellentét is van felfogásuk között, akkor, midőn valamely adó leszállitásáról, vagy eltörléséről van szó, a mire nézve elég gyakran fordulnak elő inditványok, ritka egyöntetüséggel nyilatkozik meg a közvélemény. Ily körülmények közt a pénzügyminiszter igen nehéz helyzetben van ezen erős nyomással, ezen általános áramlattal szemben és ha valamely pénzügyminiszter engedve ezen erős nyomásnak, elfogadna minden ilyen inditványt és egy szép reggelen arra ébredne fel, hogy elvesztette lába alól a talajt, hogy nem képes tovább fentartani az államháztartás egyensulyát, megvolna neki mindenesetre az a vigasztalása, hogy a felelőséget nem egyedül viseli, hanem viselik mindazok, a kik őt ebbe a helyzetbe belesodorták. Azonban én czt a vigasztalást magamra nézve nagyon soványnak tartom. Épen azért, sajnálatomra bár, de ki kell jelentenem, hogy bármily sok oldalról hangzott is fel az a kivánalom, hogy rögtön töröljük el, vagy szállitsuk le a czukoradót, nem fogadhatom el ezt, sőt ez alkalommal még odáig sem mehetek el, hogy a czukoradó fokozatos leszállitását helyezzem már most kilátásba.

Ezen álláspontom megindokolásául igen egyszerüen hivatkozhatnám egy formai indokra, a melyre Hieronymi t. képviselő ur is rámutatott. Az ő figyelmét ugyanis nem kerülte el az a körülmény, hogyha mi a közös vámterület fennállása alatt valamely fogyasztási adót leszállitani, vagy módositani akarunk, ezt csak az ausztriai kormánynyal egyetértőleg tehetnők. Igen könnyen hivatkozhatnám arra, hogy ezen törvényjavaslat tárgyalása alkalmával igenis megbeszéltem az ausztriai kormánynyal ezt a kérdést alaposan és arra a meggyőződásre jutottam, hogy az ausztriai kormány nem volna reábirható egy ily intézkedés elfogadására és igy erre a formai okra hivatkozva egyszerüen álláspontot foglalnék a tett javaslatokkal szemben. Azonban nem akarok a védekezésnek ennél az eszközénél megmaradni, hanem megkisérlem objektiv indokokkal is támogatni álláspontomat. Megkisérlem megvizsgálni, hogy vajjon van-e egyáltalában számbavehető ok arra, hogy az államkincstár ez alkalommal körülbelől öt millió korona bevételről lemondjon. Mindenekelőtt konstatálnom kell azt, hogy morális kötelezettség vagy jogi obligo az adó leszállitására nincs. Mert ha méltóztatnak visszaemlékezni arra a tárgyalásra és arra az időre, midőn a prémium utolsó emelése és ezzel kapcsolatosan az adónak felemelése történt és ha méltóztatnak megnézni akár az akkori törvényjavaslatot, akár annak indokolását, abszolute nem fognak találni támpontot arra, hogy a kormány kötelezettséget vállalt volna magára akkor, hogy a prémium megszüntetése, vagy módositása esetében a fölemelt adót egyszersmind leszállitja. Nem mondom, hogy konzekvens nem volna ez az eljárás, de, bocsánatot kérek, tisztán azért, hogy konzekvenseknek látszassunk, az államot veszélyes kisérletbe belevinni, nem tartom indokoltnak. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Justh Gyula: Miért veszélyes?

Lukács László pénzügyminiszter: Azért, mert nézetem szerint sem a gyárosok érdeke, sem a nagy fogyasztóközönség, sem a kincstár érdeke ezt a leszállitást nem követeli.

A mi a gyárosokat illeti, lelkiismeretesen akarva utána járni a dolognak, felvetettem a gyárosok előtt a kérdést, hogy indokoltnak vagy szükségesnek tartanák-e, hogy ez alkalommal a fogyasztási adó leszállittassék? És az egyhangu válasz az volt, hogy ők erre egyáltalán semmi sulyt nem helyeznek, mert meg vannak róla győződve, hogy attól a csekély hatástól, a mely az adó 5 koronájának egész, vagy részleges elengedése által az árképződésre nézve be fog állani, semmiféle eredményt nem várhatnak. Már pedig azt hiszem, nem méltóztatnak kétségbe vonni, hogy a czukorfogyasztás emelkedése az államkincstártól eltekintve, mégis csak első sorban a gyárosoknak imminens érdeke és bizonyára méltóztatnak konczedálni, hogy a gyárak, ha bármely

csekély eredményt vártak volna attól, hogy az adó leszállittassék, azt bizonyára proponálták, vagy kérték volna.

De hogy vagyunk a fogyasztók érdekével? Az kétséget nem szenved, hogy ha valamely uj czikknek, a mely közfogyasztás tárgyát képezi, ára csökkent, ez a fogyasztásnak emelkedésére bizonyos mértékig hat, addig t. i., a mig az a fogyasztási szükséglet fennáll, mert elvégre, bármily olcsó is legyen valamely áruczikk, a szükség mérvén túl senki sem fogyasztja. Kétséget nem szenved tehát, hogy bizonyos mértékig a fogyasztás emelkedésére az árcsökkenésnek befolyása van, bár nem szabad figyelmen kivül hagyni azt a tételt sem, a melyet Hieronymi Károly t. képviselőtársam egészen helyesen állitott fel, hogy ily esetben, ha valamely czikknek ára túlságos mértékben és rögtön leszállittatik, a fogyasztás nem képes azt nyomon követni a maga emelkedésével, a fogyasztás csak lassan emelkedik és mindenesetre eredménytelen áldozatot hoznánk, legalább bizonyos időre. De hogy az ár csökkenni fog, azt, azt hiszem, nem fogja senki kétségbe vonni és csak annak mérve iránt lehet differenczia, de hogy az árcsökkenés be fog következni a kartell megszünése következtében az, azt hiszem, kétségtelen és ebben az irányban senki sem támaszt kétséget. Az árcsökkenés legjelentékenyebb mérve a kartell megszünése következtében fog beállani. A mi ezenfelül beállhat még az adónak részben, vagy egészben való leszállításával, az oly csekélység, hogy meggyőződésem szerint az a fogyasztás emelkedésére ez idő szerint abszolute befolyást gyakorolni nem volna képes.

A dolog, t. képviselőház, ugy áll, hogy nálunk, fájdalom, a fejenkinti czukorfogyasztás még meglehetősen csekély, a mint a legutóbbi statisztikai adatokból kiszámitható, nem egészen 4·3 kilogramm évenkint és fejenkint a fogyasztás. Már most, t. képviselőház, ha öt koronára veszszük azt az adótételt, a mely elengedhető, ez fejenkint és évenkint 21·5 fillér megtakaritást tesz, vagyis oly rendkivül csekély összeget, a mely kétségkivül senkit sem fog arra birni, hogy nagyobb mérvben fogyaszszon czukrot, csak azért, mert évenkint 21·5 fillérrel kevesebbet fizet.

Gabányi Miklós: Sok kicsi sokra megy, mondja a nép.

Lukács László pénzügyminiszter: De ha igy állana is a dolog, még akkor is kérdés, sőt határozottan kétségbe vonom, hogy az az adóelengedés a fogyasztó közönségnek válnék javára. Vannak e tekintetben már tapasztalataim. Láttuk azt, hogy midőn adóelengedés által akartunk az árak csökkenésére hatni, az adót ugyan elengedtük, a kincstár megrövidült, de a közönség egy fillérrel sem kapta olcsóbban az áruczikket, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* mert az elengedett adó nem a közönség, hanem a közvetitő kereskedelem zsebébe folyt. Legeklatánsabb bizonyitéka ennek az a tapasztalat, a melyet tettünk a söradó-pótlék elengedésénél. Méltóztatnak tudni, hogy fennálott a fővárosban egy söradó-pótlék, mely minden hektoliter sör után 3 korona 80 fillért tett ki. Azon czél által vezéreltetve, hogy olcsóbbá tegyük a sört és ennek fogyasztását előmozditsuk a fővárosban, mely kétségtelenül a legnagyobb sörfogyasztó, az állami kincstár elvállalta a maga terhére ezt a 3 korona 80 fillért, ugy, hogy azt nem a közönség fizette, hanem a kincstár fizette meg a fővárosnak, tehát a fogyasztás teljesen mentesittetett ezen hektoliterenkinti 3 korona 80 filléritől. Ez igen jelentékeny összeg és azt méltóztatik hinni, hogy akárcsak egy fillérrel is olcsóbb lett a sör? Abszolute nem. A sör ára maradt a kicsiben való eladásnál ugyanannyi, mint azelőtt volt s világos, hogy az egész áldozat, melyet az államkincstár a fővárosi sörfogyasztás és a söripar érdekében hozott, tökéletesen eredménytelen volt és csak a közvetitő kereskedők zsebébe folyt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Endrey Gyula: Emelni kell a czukoradót és olcsóbb lesz a czukor!

Lukács László pénzügyminiszter: A czukor mindenesetre olcsóbb lesz e nélkül is, de azt méltóztatik hinni, hogy az a vidéki kiskereskedő ezért le fogja szállitani a czukor árát? Le fogja szállitani az a fővárosi kereskedő, a ki fél attól, hogy a szomszédja olcsóbban fogja adni a czukrot, de az ország 14.000 községében a kiskereskedők, a kiknek konkurrenciától tartaniok nem kell, egy fillérrel sem fogják a miatt leszállitani a czukor árát, hogy az állam 5 koronát adóban elenged.

Ámde ha, a mint az előbb előadottakból kitünik, az egyes személy szempontjából elenyészően csekély az a megtakaritás, mely az adó elengedéséből származik, mert nem több, mint évenkint és fejenkint 21 fillér, nem csekély dolog ez az államkincstár szempontjából, mert, ha el akarjuk engedni ezt az öt koronát és felveszszük, hogy Magyarországon a czukorfogyasztás 850.000 métermázsa és azután leszállittatik az öt korona, ez az államkincstárnak 4,250.000 korona veszteséget jelent. Akkor tehát a czukoradó nem 38, hanem 33 korona volna. Ezzel szemben azt méltóztatik mondani, hogy oly nagy a fogyasztás emelkedése Magyarországon, hogy ezt a veszteséget egypár év alatt okvetlenül be fogjuk hozni a növekedő fogyasztás által. A dolog ugy áll, hogy Magyarországon az átutalási eljárás adatai szerint, mely adatok csak pár évről állanak rendelkezésre, melyek azonban teljesen megbizhatók és korrektek, az utolsó két évben a czukorfogyasztás évenkint 22.000 métermázsával növekedett. Ez volt az évi czukorfogyasztás emelkedése Magyarországon. Ha veszszük azt az évi 22.000 métermázsa emelkedést és 33 korona adótételt, akkor egyszerü számitással kiderithető,

hogy 6 és fél esztendőre van szüksége az államkincstárnak, hogy az adó bevételében elérje azt az összeget, a melylyel ma rendelkezik és igy 6 és fél esztendeig kellene a kincstárnak nélkülöznie azt az összeget, a melyről lemondtunk, a nélkül, hogy annak az eredményét a fogyasztás emelkedésében észlelhettük volna. Ne méltóztassanak Francziaországnak és Németországnak példájára hivatkozni e tekintetben, mert az én meggyőződésem szerint Francziaországban is, Németországban is, inkább a közvélemény nyomása alatt, mint belső objektiv indokok nyomása alatt határozta el magát a kormány az adótétel leszállitására, de könnyebb is volt a helyzete e tekintetben, mint Magyarországé, mert ugy Francziaországban, mint Németországban a prémiumok óriási összegeket tettek ki, nem ugy, mint nálunk Magyarországon. A prémium eltörlése tehát oly megtakaritást jelent az illető államkincstárra, hogy ezzel szemben igen könnyü volt a pénzügyminiszternek leleszállitani az adót, mert hiszen a prémiumban bőségesen megtalálta az ellenfedezetet. Hollandiában azonban nem fogadták el a leszállitási javaslatot. Hollandiában szintén történt javaslat a czukoradó leszállitására és a hollandiai törvényhozás az ottani pénzügyminiszter javaslatára ezt az inditványt elvetette, már pedig, ha Hollandia, az a gazdag állam, nem tartotta indokoltnak meghozni ezt az áldozatot és eredménytelennek tartotta, azt hiszem, hogy mi, a kik nem vagyunk olyan kedvező anyagi helyzetben, még sokkal inkább kell, hogy ehhez a példához ragaszkodjunk.

Végre is azt az öt millió koronát, a melyről itt szó van, azt ne méltóztassék ugy tekinteni, mint tiszta megtakaritást az államra nézve. Méltóztatnak tudni, hogy az a helyzet, a melybe a czukoripar és a répatermelés a brüsszeli konvenczió folytán esetleg jutni fog, olyan, a mely az államnak különböző irányokban való ingerencziáját fogja szükségessé tenni, mindenesetre csak oly irányokban, a melyek a brüsszeli konvenczió határozataival összeegyeztethetők és én örvendeni fogok, ha az az öt millió korona, a mely ily módon az államkincstárnak rendelkezésére áll, elegendő lesz azoknak a czéloknak elérésére, azoknak az intézkedéseknek megtételére, a melyekre esetleg szükség lesz, hogy répatermelésünket és czukorgyártásunkat legalább a mostani nivón fentartani képesek legyünk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Nem kivánom a t. képviselőház figyelmét kisebb kérdésekkel foglalkoztatni, *(Halljuk! Halljuk!)* és épen azért abban a meggyőződésben, hogy az adott helyzetben nem választhattunk más utat, mint azt, a melyet választottunk akkor, mikor a konvenczióba beleléptünk, az azzal kapcsolatos intézkedések pedig ugy vannak megalkotva, hogy az adott helyzetben, legalább emberi számitás szerint, ha rendkivüli körülmények nem jönnek közbe, czukoriparunk és ezzel kapcsolatosan répatermelésünk helyzetét tiszteségessé és türhetővé fogják tenni, azért kérem a t. képviselőházat, méltóztassék mind a két törvényjavaslatot nemcsak általánosságban, hanem részleteiben is elfogadni. *(Hoszszantartó, élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Tehát a szegény nép czukor helyett szopjon marhasót. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Az előadó ur nem kiván a zárszó jogával élni. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gabányi Miklós: Csak azt akartam mondani. hogy a szegény nép . . . *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Azt hittem, hogy a képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani.

Az általános tárgyalás folyamán Szüllő Géza képviselő ur egy határozati javaslatot adott be, méltóztassék azt meghallgatni.

Trubinyi János jegyző *(olvassa Szüllő Géza határozati javaslatát).*

Elnök: T. ház! Miután ezen határozati javaslat halasztó természetü, mindenekelőtt ezt a határozati javaslatot kell szavazásra tüznöm. Azután a két törvényjavaslat felett külön-külön kell általánosságban szavazni, mert a brüsszeli egyezmény beczikkelyezésére és a kontingensre vonatkozó törvényjavaslatok csak a tárgyalás czéljából kapcsoltattak össze. *(Helyeslés.)*

Mindenekélőtt kérdezem a t. házat, elfogadja-e Szüllő Géza imént felolvasott határozati javaslatát, igen vagy nem. *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

A kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége nem fogadja el a határozati javaslatot.

Kérdem már most, elfogadja-e a ház általánosságban a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902 márczius 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezésére vonatkozó törvényjavaslatot, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

A kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A többség elfogadja a javaslatot.

Következik a részletes tárgyalása.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét. a mely észrevétel nélkül elfogadtatik.)*

Elnök: Azt hiszem, hogy az eddigi szokás szerint a konvencziónak egyes czikkei nem képezik a részletes tárgyalás tárgyát. Azonban az előadó ur egy sajtóhiba kiigazitására kéri a házat.

Neményi Ambrus előadó: Kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy a 10-ik czikk 5-ik sorában ezen szó helyett: »időnek«, a franczia szövegnek megfelelőleg ez a szó: »időszaknak« tétessék.

Elnök: Az előadó arra kéri a házat, hogy az egyezmény 10-ik czikkének 5-ik sorában e helyett: »időnek« ez a szó: »időszak« tétessék.

Ez olyan korrektura, a melybe, gondolom, a ház beleegyezik. *(Elfogadjuk.)*

E szerint a részletes tárgyalás befejeztetvén, kimondhatom, hogy a ház ezt a törvényjavaslatot általánosságban és részleteiben is elfogadja.

Következik a második törvényjavaslat, vagyis a czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t.-cz. határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslat.

Először, kérdezem a t. házat, elfogadja-e ezt a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául? *(Igen!)*

A ház tehát a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja.

Következik a részletes tárgyalás.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét).*

Elnök: Az előadó ur kiván szólani.

Neményi Ambrus előadó: Tekintettel arra, hogy ezen törvényben nemcsak az 1899 : XVIII. t.-cz. módosittatik, hanem egyuttal a vámtörvény is, bátor vagyok inditványozni, hogy a törvényjavaslatnak czime a következőképen szövegeztessék: »Törvényjavaslat a czukorra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről.«

Elnök: A czimmel szemben az előadó azon inditványt terjesztette elő, hogy az igy szövegeztessék: »Törvényjavaslat a czukorra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről«. Méltóztatik a t. ház az előadó ezen inditványával szemben a czim eredeti szövegét elfogadni? *(Nem!)* Ha nem, kimondom, hogy a ház az eredeti czimet nem fogadja el, hanem az az előadó inditványa szerint fog szövegeztetni.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 1—9. szakaszait, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint mindkét törvényjavaslat általánosságban és részleteiben letárgyaltatott és elfogadtatott. Ezzel egyszersmind a mai napirend is ki van meritve és ezért a holnapi ülésre vonatkozólag teszek előterjesztést a t. háznak.

A holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülés napirendjére vonatkozólag javaslom, hogy annak tárgyát képezze elsősorban a ma letárgyalt két törvényjavaslat harmadszori olvasása, azután pedig a következő tárgyakat méltóztassék kitüzni: A Zubrzyk ausztriai község és a Mniszek magyarországi községhez tartozó Medzibrodzse telep közti határvita tárgyában a belügyminiszter jelentését; a Pozsony vármegye területén lévő Nagybodok község határához tartozó u. n. Pálffy-erdőterületnek ezen vármegyéből Moson vármegye területébe való átkebelezése és Püski község határához való átcsatolása tárgyában a belügyminiszter jelentését; a Torontál vármegyében fekvő Aurélháza község határához tartozó u. n. Szilasi pusztából 692 hold területrésznek Temesvár megye területébe leendő átkebelezése és Német-Szent-Mihály község határához leendő csatolása tárgyában a belügyminiszter jelentését, és a konzuli bíróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozásáról a miniszterelnök jelentését. Méltóztatik ezt elfogadni? Ha ebbe bele méltóztatnak nyugodni, akkor a napirend is meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik 12 órakor.)

188. ORSZÁGOS ÜLÉS

1903. január 21-én, szerdán,

gróf Apponyi Albert elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése.. — A gazdasági bizottság jelentésének benyujtása a Sándor-utczai képviselőházi épületnek Budapest székesfőváros tulajdonába átengedése tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziókönyvek felolvasása. — A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. márczius 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről, továbbá a czukorra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról szóló törvényjavaslatok harmadszori olvasása. — A miniszterelnök benyujtja jelentését az Erzsébet királyné emlékére emelendő szobor tárgyában. — A belügyminiszter jelentésének tárgyalása a Zubrzyk ausztriai és Mniszek magyarországi községhez tartozó Medzibrodzsetelep közti határvita tárgyában. — A belügyminiszter jelentésének tárgyalása a Pozsony vármegye területén levő Nagy-Bodok község határához tartozó u. n. Pálffy-erdő területnek Moson vármegye területébe való átkebelezése és Püski község határához való átcsatolása tárgyában. — A belügyminiszter jelentésének tárgyalása a Torontálvármegyében fekvő Aurélháza község határához tartozó u. n. Szilassy-pusztából 692 hold 176 négyzetöl kiterjedésü területrésznek Temes vármegyébe leendő átkebelezése és Németszentmihály község határához leendő csatolása tárgyában. — A miniszterelnök jelentésének tárgyalása a konzuli bíróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozása tárgyában. — Csernoch János interpellácziója az igazságügyi, vallás- és közoktatásügyi és belügyminiszterekhez a végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papság hagyatékának tárgyalása ügyében. — Krasznay Ferencz interpellácziója a miniszterelnökhöz a készfizetések felvételére vonatkozó megállapodások közlése tárgyában. — A miniszterelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Széll Kálmán, Lukács László, Plósz Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gr. Teleki Sándor, az ellenük felszólalókat Trubinyi János jegyző ur.

Méltóztassék mindenekelőtt az utolsó ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a képviselőház 1903. évi január hó 20-dikán tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Az elnökségnek előterjesztése nincs.

Gr. Teleki Sándor jegyző: Steiner Ferencz, a gazdasági bizottság előadója!

Steiner Ferencz előadó: T. képviselőház! Van szerencsém a gazdasági bizottság jelentését (Irom. 297.) a Sándor-utczai képviselőházi épületnek Budapest székesfőváros tulajdonába átengedése tárgyában előterjeszteni és kérem, méltóztassék annak kinyomatását, szétosztását és annak idején napirendre kitüzését elrendelni. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem hallottunk semmit! Mondja el még egyszer!)*

Elnök: A gazdasági bizottság jelentést tett a régi Sándor-utczai képviselőházi épületnek a főváros tulajdonába való átengedése tárgyában. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és napirendre tüzése iránt a ház annak idején fog intézkedni.

Következik az inditvány- és interpellácziókönyvek felolvasása.

Gr. Teleki Sándor jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványok könyvébe ujabb bejegyzés nem történt. Ellenben az interpellácziókönyvbe Csernoch János az igazságügyi, a vallás- és közoktatásügyi és a belügyminiszter

urakhoz jegyzett be interpellácziót a végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papság hagyatékának tárgyalása ügyében; továbbá Krasznay Ferencz a miniszterelnök urhoz a készfizetések felvételére vonatkozó kiegyezési megállapodások közlése tárgyában.

Elnök: Az interpellácziók a szokott időben, az ülés végén fognak megtétetni, még pedig, miután Csernoch János képviselő ur engem arról értesitett, hogy interpellácziójának megokolása hosszabb lesz, kérem a t. házat, méltóztassék abba beleegyezni, hogy — abban az esetben, ha a napirendre tüzött többi ügyeknek tárgyalása odáig eltartana — már egy órakor tétessenek meg az interpellácziók. *(Helyeslés.)*

Következik a napirendnek első tárgya, a czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-dikén kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 263. 289. 294) harmadszori olvasása.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Méltóztatnak az imént felolvasott törvényjavaslatot harmadszori felolvasásban véglegesen elfogadni? *(Igen!)*

Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a törvényjavaslatot harmadszori felolvasásban is elfogadja, és igy az alkotmányos tárgyalás és hozzájárulás végett közöltetni fog a főrendiházzal.

Következik a czukorra vonatkozó törvények némely határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 264, 294) harmadszori olvasása.

Gr. Teleki Sándor jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Kérdem a t. házat, elfogadja-e harmadszori felolvasásban az imént felolvasott törvényjavaslatot? *(Igen!)*

Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a törvényjavaslatot elfogadja és igy ez a törvényjavaslat is alkotmányos tárgyalás és hozzájárulás végett közöltetni fog a főrendibázzal.

A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. ház! Egy jelentést (Irom. 296.) vagyok bátor a t. ház asztalára letenni, Erzsébet királyné emlékére szobor emelése tárgyában a szokott évi jelentését annak a bizottságnak, melyet a törvény értelmében az emlékmü felállitásának előkészitésére a törvény annak idején kirendelt és a melynek elnöke én vagyok.

Kérem ezt a jelentést kinyomatni, és a ház tagjai közt szétosztatni.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni és tárgyalása iránt a ház annak idején fog határozni.

Következik a Znbrzyk ausztriai község és a Mniszek magyarországi községhez tartozó Medzibrodzse-telep közti határvita tárgyában a belügyminiszter jelentése (Irom. 156. 234).

Fischer Sándor, a közigazgatási bizottság előadója: T. ház! A belügyminiszterium ideiglenes vezetésével megbizott miniszterelnök ur...

Kubik Béla: Ki az? Ideiglenes vezetésével?

Elnök: Ne méltóztassék a szónokot zavarni!

Fischer Sándor előadó... jelentést terjesztett a ház elé, a mely szerint Magyarország, Szepes vármegye és Ausztria-Gácsország között egy vitás terület van, a mely fölött a vita már a mult század elején kezdődött és onnan származik, hogy az ott határt képező Poprád folyó medre változást szenvedett, ugy, hogy Gácsország területéből egy rész a folyó mederváltozása következtében a magyar határhoz jutott, és pedig az a terület, a mely Mniszek község határához tartozik és Medzibrodzse-telep Rosztopanin néven van a kataszterbe felvéve. Alapi Salamon Aladár mniszeki földbirtokos 1896-ban panaszt tett a belügyminiszteriumhoz az iránt, hogy ezt a területet az ausztriai császári és királyi törvényszék a gácsországi telekkönyv javára telekkönyvezi és ekkép nézete szerint határsértést követ el. A belügyminiszterium az eljárást e tárgyban elrendelte és akkor tapasztalta ezen általam előadott eseményeket, a melyeket megvizsgálván, arra a meggyőződésre jutott, hogy e kérdést már 1854. október 13-án az akkor itt is rendelkező cs. kir. belügyminiszterium 19.814. sz. a. kelt határozatával végleg rendezte és 1856-ban ez a terület tényleg az ausztriai és magyarországi akkori intézkedő hatóságok közbejöttével Ausztria-Gácsországhoz tartozónak kijelentetett és az ott megjelent vegyes bizottság ezen területet tényleg a Gácsországban fekvő Zubrzyk községnek át is adta, a határvonal pedig földhalmokkal és határárkokkal megjelöltetett. Ugyanakkor utasittatott az akkori kassai pénzügyi hatóság, továbbá a gácsországi hatóság, hogy ezt a földadó-munkálatoknál vegye figyelembe. Miért, miért nem, ez azonban elmaradt, mert már 1856-ban, a midőn a telekkönyvi felvételek történtek, ezen terület Magyarország Kácsa községe telekkönyvébe vétetett fel.

Most a belügyminiszterium megvizsgálta ezt a kérdést arra nézve, hogy érdemében mint áll ez a dolog, iparkodott beszerezni az adatokat ugy az országos levéltárból, valamint Szepes vármegye levéltárából, nemkülönben a cs. kir. hatóságoktól és pedig az 1813-ik évet megelőzőleg, mert 1787-iki földadó-könyvekkel igazolva lett már az, hogy tényleg a Poprád folyó magyarországi partján a Zubrzyk községbeliek földeket birtak, nemkülönben 1813-ban ujabb mederváltozás folytán még nagyobbodott ez a terület, a mely azután árvizek folytán kavicsesal és törmelékkel lévén eltelitve, a Znbrzyk községbeliek által nem használtathatott, azonban ilyen térkép egyáltalában feltalálható nem lévén, kénytelen elfogadni a belügyminiszter azon álláspontot, a melyet az általam hivatkozott hatá-

rozatban az akkori hatóságok elfoglaltak, a mely szerint egyértelmüleg ugy a magyarországi, valamint az ausztriai községek, de egyes tanuvallomások is igazolják, hogy ezen vitás terület mederváltozás folytán került a Poprád folyónak magyarországi oldalára.

Ezen tényállás daczára a belügyminiszter ur még eddig nem intézkedett a vitás terület átengedése iránt, de előzetesen bejelenti az igen t. törvényhozásnak ezt a kérdést és azt kéri, hogy méltóztassék jóváhagyólag tudomásul venni azon szándékát, hogy el fogja fogadni ezen 1854-iki határozatot, annak helyes indokainál fogva, és akkor fog intézkedni a felől, hogy ezen mintegy 39 h. és 538 négyszögölnyi földterület az Ausztria illetve Gácsországhoz tartozó Zubrzyk községnek tényleg átadassék.

A közigazgatási bizottság ezen jelentést tárgyalván, annak nevében tisztelettel javaslom, méltóztassék azt jóváhagyólag tudomásul venni és hasonló eljárás czéljából a főrendiházzal közölni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök urnak most letárgyalt jelentését igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Azt hiszem, kijelenthetem, hogy a ház tudomásul veszi.

T. ház! Mielőtt a következő jelentésre átmennénk, méltóztassék megengedni, hogy a ma harmadszori felolvasásban elfogadott törvényjavaslatok elfogadására vonatkozó jegyzőkönyvi pont nyomban hitelesittessék, miután igen sürgős, hogy ezen terminushoz kötött törvényjavaslatok a főrendiház által mielőbb letárgyaltassanak.

Méltóztassanak a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó pontját meghallgatni.

Nyegre László jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó pontját).*

Elnök: Ha nincsen észrevétel, a jegyzőkönyvnek ezen pontját hitelesitettnek jelentem ki.

Következik most a közigazgatási bizottság jelentésének tárgyalása a belügyminiszterium ideiglenes vezetésével megbizott miniszterelnöknek Pozsony vármegye területén levő Nagybodok község határához tartozó, u. n. Pálffy erdőterületnek ezen vármegyéből Moson vármegye területébe való átkebelezése és Püski község határához való átcsatolására vonatkozó jelentése (Irom. 185, 235) tárgyában.

Fischer Sándor, a közigazgatási bizottság előadója: T. képviselőház! A Pozsony vármegye területén lévő Nagybodok község határához tartozik egy 145 holdnyi terület, a melyet egy Dunaág körit, ugy, hogy ezen Dunaág köritése folytán ezen terület tényleg szoros összeköttetésben van Moson vármegye Püski nevü községével. Már 30 év óta törvényhozási és más hatósági intézkedés nélkül, ezen területen a közigazgatást is tényleg Püski község teljesitette. 1898-tól fogva egy pénzügyminiszteri rendelet, adózás tekintetében szintén Püski községhez tartozónak jelentette azt ki. Ezen kérdést a két vármegye szabályszerüen, a törvény által előirt feltételek mellett tárgyalta és Nagybodok községe is hozzájárult ahhoz, hogy ezen terület Püski községhez csatoltassék.

Igy a belügyminiszter ur határozott is, és a határozatában a kérdéses területnek Moson vármegye Püski községéhez való átcsatolását kimondotta. Erre vonatkozó jelentését a miniszter a házhoz beterjesztvén, ezt a közigazgatási bizottság letárgyalta. Minthogy az intézkedés a törvénynek megfelelőleg történt, a bizottság nevében van szerencsém tisztelettel javasolni, méltóztassék a miniszterelnök urnak ezen intézkedését tudomásul venni és a jelentést hasonló czélból a főrendiházzal közölni. *(Helyeslés jobbról.)*

Elnök: T. képviselőház! Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát senki sem kiván szólani, a vitát bezárom.

Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e az imént előterjesztett jelentést? *(Igen!)* A ház tudomásul veszi s ezen határozatáról a főrendiház alkotmányos tárgyalás és hozzájárulás végett értesittetni fog.

Következik a Torontál vármegyében fekvő Aurélháza község határához tartozó u. n. Szilassi pusztából 692 hold 176 négyzetöl kiterjedésü területrésznek nevezett vármegye területéből Temes vármegye területébe leendő átkebelezése és ezen vármegyében fekvő Németszentmihály község határához leendő csatolása tárgyában a belügyminiszter jelentése (Irom. 225, 226).

A közigazgatási bizottság előadóját illeti a szó.

Fischer Sándor előadó: T. ház! A Temes vármegye területén levő Németszentmihály községnek területe fakadó, állóvizes terület, 1035 kath. holdból állott, melyből a lakosság élni is alig volt képes, ugy, hogy már 1884-ben beállott annak a szüksége, hogy ezen telepes község lakosai a megélhetés szempontjából biztosabb területekkel láttassanak el. Igy történt, hogy Temes vármegye területén Románszentmihály községéből 340 hold földterületet, továbbá Torontál vármegye Aurélházának Szilassi pusztája területéből 692 kath. hold területet, — a mely terület kincstári birtok volt — bizonyos feltételek mellett a Németszentmihály községbeliek megszerezhettek. Igy történt, hogy Németszentmihály község birtokának egy része közgazdaságilag, pénzügyigazgatásilag és törvénykezésileg Torontál vármegyéhez tartozott. Miután azonban nagy nehézségek merülnek fel azáltal, hogy egy község területe két törvényhatósághoz tartozik, ennélfogva szabályszerü tárgyalások alapján a belügyminiszter ur végérvényes határozatával ugy intézkedett, hogy a Torontál vármegye területén levő Aurélháza községhez tartozó Szilassi pusztából ezen 692 hold Temes vármegye Német-

szentmihály községébe kebeleztessék át. Ezen szabályszerüen hozott határozatot a közigazgatási bizottság tárgyalván, annak nevében tisztelettel javaslom, méltóztassék ezen intézkedését tudomásul venni és hasonló czélból a főrendiházzal közölni. *(Helyeslés jobbról.)*

Elnök: Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát senki sem kiván szólani, a vitát bezárom.

Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a közigazgatási bizottság jelentését? *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a jelentést tudomásul veszi és erről a főrendiház alkotmányos tárgyalás és hozzájárulás végett értesittetni fog.

Következik a konzuli bíróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozásáról a miniszterelnök jelentése (Irom. 193. 262).

Az előadó, Neumann Ármin képviselő ur akadályozva lévén megjelenni, helyette Mandel Pál képviselő ur fogja az előadói tisztet teljesiteni.

Mandel Pál, az igazságügyi bizottság előadója: T. képviselőház! Az igazságügyi bizottság tárgyalta a magy. kir. miniszterelnök urnak jelentését a konzuli bíróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozásáról. A bizottság nevében van szerencsém a jelentés tudomásulvételét a t. képviselőháznak javaslatba hozni. Kérem egyuttal a házat, hogy miután a jelentés hasonló tudomásulvétel végett közlendő lesz a főrendiházzal is, tudomásulvétel után a jelentést a főrendiházhoz áttenni méltóztassék. A jelentés az 1891:XXXI. törvényczikk 12. §-án alapul, a mely azt tartalmazza, hogy »a magyar királyi miniszterium a másik állam miniszteriumával egyetértve és a közös miniszterrel tartott értekezés után, a 10. szakaszban fel nem sorolt jogviszonyokra vonatkozó törvényeknek és szabályoknak a konzuli bíróságoknál való hatályba léptetését és ezeknek, valamint a jelen szakasz első bekezdésében hatályban hagyottaknak kiegészitését, módositását és hatályon kivül helyezését elrendelheti. Ezen törvény 18. §-a pedig utasitja a m. kir. miniszterelnök urat, hogy a 12. §. alapján kiadott rendeleteket a t. háznak tudomásulvétel végett bemutassa. Ezen törvényes intézkedésnek tett eleget a m. kir. miniszterelnök ur, jelentése bemutatásával.

A jelentés egyébiránt csakis a konzuli bíróságok által követendő peres eljárásra vonatkozik és anyagi jogszabályokat nem tartalmaz. A peres eljárásra vonatkozó szabályokat egységesen rendbehozni és szabályozni azért vált égetően szükségessé, mert a konzuli bíróságoknál elavult régi törvények vannak még hatályban s ezenkivül a különböző konzuli bíróságoknál különböző eljárás is dívik. Általában alkalmazásban van még az 1781-iki u. n. »Allgemeine Josephinische Gerichtsordnung« és az 1796-iki u. n. »Westgalizische Gerichtsordnung«. Ezenkivül speciális eljárások vannak különböző ügyekben. Igy a házassági ügyekben, birtokháboritási perekben, váltóügyekben, okmányperekben, bérleti és haszonbérleti ügyekben, végül a fizetési meghagyásokra vonatkozó eljárásban. Az eljárásnak egységes szabályozása végett lett megalkotva a jelentés tárgyát képező rendelet, a mely szerint az 1845-iki sommás eljárás, a mely eddig csak kivételesen alkalmaztatott, most általánosittatik és ennek keretében egyes rendelkezések léptetnek életbe, a melyek a fenforgó tekintetek és viszonyok szerint a sommás eljárás alkalmazásánál szükségessé válnak. Kivesz a rendelet a sommás eljárás alól egyes specziális eljárásokat, a melyek nemzeti jellegüknél fogva továbbra is fentartandók. Az 1845-iki sommás eljárás 7. §-a szubszidiárius törvényként mondja alkalmazandónak azokat az eljárásokat, a melyek a különböző konzulátusoknál érvényben vannak. Ezen eljárások azonban, mint mondám, különbözők. Hogy e tekintetben is egységes legyen az eljárás, a rendelet azt tartalmazza, hogy ezután a trieszti konzulátusnak alárendelt konzuloknál dívó eljárás legyen az egyedüli szubszidiárius forrás. Az 1845-iki sommás eljárás szerint nem létezett ügyvédi kényszer. Ez a rendelet nem ugyan általában, de bizonyos tekintetben életbe lépteti az ügyvédi kényszert és behozza a bizonyitékok szabad mérlegelésének elvét. Igy a rendelet alkalmazkodván az európai törvénykezési eljárások nivójához, az eljárást pedig mindenben a helyes igazságszolgáltatási elveknek és azon viszonyoknak, a melyek a konzulátusoknál előfordulnak, megfelelőnek találván, az igazságügyi bizottság nevében ajánlom, hogy a rendeletet helyeslőleg tudomásul venni, és hasonlóképen való tudomásulvétel végett a főrendiházhoz áttenni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! Szólásra senki sincsen feljegyezve. Ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom.

Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e az imént előadott jelentést, igen vagy nem? *(Igen!)* Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház a jelentést tudomásul veszi, és a háznak a jelentésre vonatkozó határozata tárgyalás és szives hozzájárulás végett a főrendiházhoz fog átküldetni.

A mai ülés napirendje szerint most az interpellácziókra térhetünk át, és pedig először Csernoch János képviselő ur interpellácziójára az igazságügyi, vallás- és közoktatásügyi és a belügyminiszter urakhoz, a végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papság hagyatékának tárgyalása ügyében. *(Halljuk! Halljuk!)*

Csernoch János: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. törvényczikk 127. § a akként intézkedik, *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* hogy az igazságügyminiszter és a vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmaztatnak, hogy a végrendelet nélkül elhalt alsóbbrendü katholikus papok hagyatékában való részesedés tárgyában

érvényben levő anyagi jogszabályokat érintetlenül fentartva, az ilyen hagyatékok felosztásánál követendő eljárást rendelettel szabályozzák. T. ház! Azóta több, mint 9 esztendő mult el, és ez az ügy még mindekkorig szabályozva nincs. *(Ugy van! balfelől.)* Én nem keresem az okokat, a melyek miatt ezen ügynek szabályozása késik, ámbár gyanitom, hogy mik azok, és azt gondolom, hogy nem egyebek, mint egy kis — nem akarom konfliktusnak nevezni, hanem talán — nézeteltérés a t. kormány és az erre hivatott egyházi hatóságok közt. Ezen a téren roppant nagy tájékozatlanság uralkodik; *(Ugy van! balfelől.)* sem a jogászi körök, sem az ügyvédek, sem a birróságok nincsenek tájékozva, és épen ezért a birróságok is egymásnak ellentmondó itéleteket hoznak *(Ugy van! balfelől.)* és itélnek olyan ügyekben, a melyekben az épen ezen törvény által jogérvényükben fentartott rendeletek értelmében itélni nem is illetékesek. *(Ugy van! balfelől.)* Ezen kérdéssel foglalkozó tankönyveink csak felületesen, részben hibásan, és igy rosszul, kivonatilag közlik az erre vonatkozó királyi rendeleteket, és a mint az az ilyen dolgokban megtörténni szokott, a régen megkezdett csapáson haladnak az ujabb szerzők is, mert egyikük sem vesz magának annyi fáradságot, hogy a levéltárakat átkutassa, és ezen ügy valódi állásáról s az illető rendeletek mibenlétéről meggyőződést szerezzen. Megnéztem az 1894-iki törvény tárgyalásakor a t. házban lefolyt vitának naplóit s meggyőződtem róla, hogy akkor sem lett ez a kérdés egyik oldalról sem megvilágitva, és én ugy hiszem, hogy ezt a tájékozatlanságot használta fel és használja fel a kir. közalapitványi ügyigazgató, és egymásután kezd és folytat le pereket az egyházi hatóságokkal a szegényeket illető harmadot illetőleg. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Itt ebben a kérdésben csakis a végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt alsóbbrendü katholikus papság hagyatékának tárgyalásáról és voltaképen csak a szegényharmadról van szó, de nincsen szó azokról a főpapokról és nem-főpapokról, a kik a Kollonics-féle egyezmény értelmében szabad végrendelkezési joggal nem birnak, mert azoknak végrendelkezése szabályozva van. *(Halljuk! Halljuk!)* Miként szerencsém volt emliteni, a végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papoknak hagyatéka három részre osztatik. Az egyik részt kapják a rokonok, a másik részt kapja az egyház és a harmadik részt kapják a szegények. Már most a szegényeknek ez a harmada az az Erisz almája, a mely miatt folytonosan, különösen — miként szerencsém lesz később kimutatni, — 1880 óta tart a veszekedés az egyházi hatóságok és a közalapitványi ügyigazgató között. Midőn az egyházi hatóságok azt akarják, hogy ez a királyi rendeletek értelmében elintéztessék, akkor a kir. közalapitványi ügyigazgató II. József császárnak egy, szerintem érvénytelen és érvényen kivül helyezett rendeletére hivatkozik, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* ezt a rendeletet be szokta nyujtani minden egyes tárgyalásnál keresetéhez a birróságok elé, és sajnos, a birróságok igen sok esetben minden védekezés ellenére és daczára igazat adtak neki. A római katholikus papság régente teljesen szabad végrendelkezési jogot gyakorolt. Később azonban azt vették észre, hogy az általuk szolgált egyházi czélok támogatása szempontjából illő volna, hogy az ily egyházi hagyatékokból bizonyos rész egyházi czélokra levonassék, és igy gróf Esterházy Imre, akkori esztergomi érsek, s az ország primása egy rendeletet bocsátott ki, melyben arra kötelezte a papságot, hogy minden pap köteles vagyonának valami részét az egyházmegyéjében fennálló papnöveldére hagyományozni. A papság ezt az intézkedést jogaira és szabadságára nézve sérelmesnek találta, s midőn a primás nem volt képes akaratát a papsággal szemben végrehajtani, a legfelsőbb helyre fordult, III. Károly királyhoz, a ki 1733. márczius 17-én egy rendeletet adott ki, a melyben a papságot kötelezte, hogy köteles vagyonának egy bizonyos részét az egyházmegyéjében fennálló papnöveldére hagyományozni. Ez volt az első királyi beleavatkozás ezen ügyekbe. Addig a papság teljesen szabadon és minden korlát nélkül végrendelkezett, legfeljebb csak azon korlát által volt korlátozva, a melyet az egyházi jog az ő szabadságai köré vont.

Az 1630-ban megtartott nemzeti zsinat felhatalmazza a püspököket és káptalanokat, hogy a végrendelet nélkül elhalt papoknak vagyonát jámbor czélokra használják fel és forditsák. De miután abban az időben még minálunk is dívott az u. n. jus spolii, *(Halljuk!)* a kegyurak és más földesurak jogot formáltak az ily, szerintük gazdátlan papi hagyatékkal szemben, azt egyszerüen a maguk számára lefoglalták. Természetesen ez is tűrhetetlen állapot volt, és épen azért Mária Terézia királynő 1774. augusztus 8-án egy rendeletet bocsátott ki, a melyben kimondotta, mint állandó szabályt, hogy ezentúl érvényben legyen az u. n. canonica divisio, vagyis, hogy az ily papi hagyaték három részre osztassék, az egyik rész legyen az egyházé, a másik a rokonoké, a harmadik pedig a szegényeké. De jött utána II. József császár. Ő, miként méltóztatnak tudni, maga felett urat nem ismert és minden dologban, különösen az egyházi ügyekben a legapróbb részletekig beleavatkozott, ugy, hogy a porosz király őt Bruder Sakristánnak nevezte el egy alkalommal. Ezen ügyben elismerem, humánus szempontokból indittatva, egészen uj rendeletet adott ki. Ezt a rendeletet kiterjesztette Erdélyre is, a hol pedig az Approbatae Constitutiones lévén érvényben, a rendelet nagy ellenkezésre és visszahatásra talált. 1788-ban április 7-én oly rendeletet adott ki, hogy ez a szegényharmad akkor, midőn ez az 500 forintot meghaladja, az ugynevezett or-

országos szegényalapba szolgáltatandó be, t. i. ő volt az első, a ki ezt a szegényalapot felállította. *(Felkiáltások balfelől: Hol van az?)* Hogy hol van, arra is rátérek. De később, 1789-ben, márczius 14-én kiadott rendeletében ezt is korlátozta és kimondotta, hogy a szegényharmad minden esetben, akár felülhaladja az 500 forintot, akár pedig nem, beszolgáltatandó az országos szegényalapba.

Ez a két rendelet óriási visszahatást keltett az egész országban, mint II. Józsefnek minden ujitása és ennek következtében II. Lipót király 1790-ben, április 20-án kiadott legfelsőbb elhatározásában ezt a rendeletet érvényen kivül helyezte. Akkor a helytartó-tanács 1790-iki április 20-án 1375/13.032. szám alatt ekkép közölte az illetékes hatóságokkal ezen rendeletnek érvényen kivül való helyezését: »Minthogy az alsóbb klérus után való örökösödés nyilván azon közigazgatási ügyek közé tartozik, a melyeket a fentebb emlitett kegyelmes királyi leirat a régi állapotba rendelt visszahelyezni, önként következik, hogy az 1760-ik év kezdetétől ez irányban kiboesátott rendeletek a jövőben hatálylyal nem birnak.« Hát, t. ház, II. Lipót király, a miként világosan kitünik az általam idézett rendeletből, II. József esászárnak ezt a rendelkezését is érvényen kivül helyezte. És itt van az a határ, a melynél voltaképen a zavar kezdődik, mert annak daczára, hogy II. Lipót király ezt a rendeletet érvényen kivül helyezte, elismerem, az ügyet tanulmányozva, még mindig előfordul a királyi rendeletekben az országos szegény-alap, csakhogy nem ugy fordul elő, miként azt manap a királyi közalapitványi igazgatóság állitja s miként az egyházi hatóságokat perli, hanem igen sok részleges és lényeges módositással, a miként szerencsém lesz mindjárt ki is mutatni. I. Ferencz király az ő hosszu uralkodása alatt e tekintetben több és lényeges rendeletet bocsátott ki. Ezek a rendeletek a szegény-harmadnak hová való forditására vonatkoznak. Mert még mindig sok oly részlet volt, a mely rendeletileg nem volt megállapitva. Igy az 1819. évi augusztus 27-én azt a kérdést döntötte el, mi történik oly plébános vagy oly lelkész szegény-harmadával, a ki, miután több helyen volt alkalmazva, meghal; kié legyen az a szegény-harmad? És ugy döntött, hogy arra az egyházra essék, a hol az elhalt legutoljára volt alkalmazva. Itt azután van a záradék, hogy »haesak a szegény-harmad nem tesz ki 500 frtot, a mely esetben a helytartó-tanács utján legfelsőbb helyre jelentés teendő«.

Mi következik ebből, t. ház? Nem az következik, hogy a szegényharmad már eo ipso megilleti az országos szegényalapot, hanem az, hogy az illető egyházi hatóság köteles ezt a dolgot letárgyalni a kormánynyal, és ha a pénzösszeg nagyobb, akkor a kormány köteles jelentést tenni erről ő Felségének és ő Felségének döntése értelmében köteles azután a kormány eljárni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Az azonban nem következik belőle, a mit folytonosan vitatnak és a mi miatt a közalapitványi ügyigazgató folyton perel, hogy ugyanis minden tárgyalás nélkül egyszerüen és azonnal ez a szegényharmad az országos szegényalapba beszolgáltassék. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon!)* És mi volt ennek az intézkedésnek a czélja? Az, hogy minél több alapitványt tudjanak létesiteni a szegények számára, az, hogy ez a pénz el ne kallódjék és nemcsak az országos szegényalap részére jusson belőle, hanem megfontolás tárgyává tétetett, hogy más ily jótékonyczélu és alapitványi jellegü intézet is nem részesülhetne-e a hagyatékok áldásában?

Ily eljárás mellett sok alapitvány keletkezett, a mely most is fennáll, pl. a váczi siketnémák országos intézetében most is fennálló alapitványok, ép ugy a vakok budapesti intézetében. A kormány az illető püspökkel folytatott tárgyalás után elhatározta, hogy »ide teszünk ennyit, ide annyit, a helyi szegényeknek pedig adunk ennyit.«

T. képviselőház! Konkrét esetekre és példákra ebben a tekintetben nem akarok hivatkozni. A t. miniszter uraknak ép ugy rendelkezésükre áll az országos levéltár, mint a hogy nekem rendelkezésemre állottak az illető egyházi levéltárak. Méltóztassék ezt kutattatni. Minden ilyen egyes esetben a püspöki hatóság jelentést tett a kormánynak, a püspöki hatóság elkészitette a felosztási tervezetet, a helytartótanács, ujabb időben pedig — erre is ráfogok térni — a kultuszminiszterium, vagy ha nagyobb volt az összeg, ő Felsége a felosztási tervezetet jóváhagyta, és a szerint osztatott el a szegényharmad.

Az 1836. január 14-dikén 113. szám alatt kelt helytartó-tanácsi rendelet a szegényharmadot illetőleg ekként rendelkezik: »Ha a szegények harmada az 500 frtot meghaladja, az egész hagyatéki eljárás a helytartó-tanács elé terjesztendő, és mig a jóváhagyás megérkezik, az egész hagyatéki tömeg a hagyaték kezelőjénél meghagyandó.« Mi czélból történt ez, t. ház? Azért, mert az egyházi hatóság, a mely jobban ismerte annak a papnak a viszonyait, jobban ismerte ama község viszonyait, a hol az illető pap meghalt, jobban ismerte az ottani szegényeket és azok számát, az egyházi hatóság jobban is tudta elkésziteni a felosztási tervezetet és midőn az elkészült és azt a kormány jóváhagyta, a szerint lett azután a hagyaték elosztva; sőt oly esetek is vannak, — méltóztassanak utánanézni a levéltárakban, akárhány ilyen esetet méltóztatnak ott találni, — hogy az illető rokonok folyamodtak a kormányhoz, hogy a szegényharmadból, mint szegényeknek nekik is adjanak, a mihez teljes joguk volt és ma is van. A kormány az ily folyamodványokat mindig elküldötte az illető püspökhöz és őt fölszólitotta, hogy mikor a felosztási tervezetet ké-

sziteni fogja, legyen tekintettel ezen rokonokra is, és csak akkor, ha ez a felosztási tervezet elkészült és a kormány azt jóváhagyta, részesültek a rokonok is a szegényharmad áldásaiban.

Több királyi rendelet intézkedik arról is, hogy ez a szegényharmad a helyi szegények javára fordittassék. Már most az a kérdés: kiket kell alatta érteni. Erről is van legfelsőbb elhatározás. Az 1819-iki 22,833. számu rendelet ekként intézkedik: ratam tertiam pauperibus ejusdem ecclesiae attribuendam esse penes quam beneficiatus decedit,« vagyis, a szegényharmadot azon egyház szegényei javára kell forditani, a melynek szolgálatában a javadalmas meghalt. Mert feltételezi a legfelsőbb királyi rendelet, hogy ő ott szerezte vagyonát, tehát legalább részben kapják vissza azt a hivők, kik életében őt támogatták, és legalább részben részesüljenek halála után ezen hagyaték jótéteményeiben.

Ha pedig az illető kanonok volt, erre vonatkozólag is intézkedik egy legfelsőbb királyi rendelet, mely 1807. évi julius 21-én 14,670 szám alatt kiadatott, és a következőket mondja: Miután a kanonok nem azon város lakói után kapja jövedelmét, melyben lakik, hanem a káptalan jószágaiból, ennélfogva ez a szegényharmad a káptalan jószágain lévő szegények javára fordittassék. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Miként méltóztatnak látni, sehol sincs szó arról, hogy ez a szegényharmad minden tárgyalás nélkül beszolgáltattassék az országos szegényalapba, és ha abba beszolgáltatik — erre is majd szerencsém lesz áttérni, — akkor is ezen országos szegényalapnak vannak kötelezettségei azon szegényekkel szemben, kiknek pénzét saját vagyonának mérlegébe bekebelezte.

Miként mondtam, 1880-ig ez az eljárás divott, és teljesen megfelelt az ez ügyben kiadott királyi rendeleteknek. Ha ilyen hagyaték maradt, az illető püspök köteles volt erről jelentést tenni a kormánynak, a kiegyezés óta a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, a ki tudomásul vette ezen hagyaték létezését, a püspök elkészitette a felosztási tervezetet, és felküldte a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Mikor a miniszter, azon jogánál fogva, hogy ő az 1848-iki törvények szerint ez ügyekben jogutóda az egykor fennállott helytartótanácsnak, ezt a felosztási tervezetet jóváhagyta, a hagyaték egyszerüen szét lett osztva.

Csak egy esetre hivatkozom és pedig Salamon Józsefnek. volt ekeli plébánosnak Komárom megyében való esetére. Ott a szegényeket illető harmad felülhaladta az 500 forintot, és akkor a boldogult herczeg-primás készitett javaslatot ezen szegényharmad felosztása iránt, Kaptak belőle egy részt a szegény rokonok, mert szegények voltak, a többi pedig, a mi fenmaradt, letétetett mint alapitvány, és mai nap is mint alapitvány kezeltetik és minden időben megkapják annak kamatait az ekeli szegények.

T. ház! Hogy miért és mi alapon indittatott most meg legujabban ezekkel a királyi rendeletekkel teljesen eltérő eljárás, hogy mi jogon és mi alapon, micsoda utasitásból perli most egymásután a közalapitványi ügyigazgató az egyházi hatóságokat, ezt valóban nem értem. Az abszolut kormány alatt szépen rendben hagyták ezeket a rendeleteket, de többet mondok, az abszolut kormány idejében nem tudták a biróságok magukat tájékoztatni, hogy voltaképen mit vonjanak le az egyházi hagyatékokból egyházi czélokra; és akkor ő Felségének, mostani királyunknak rendeletéből fel lett szólitva a magyar püspöki kar, hogy a papságával beszélje meg ezt a dolgot, tanácskozzanak és határozzák el, hogy mennyit lehet és mennyit köteles minden pap az ő hagyatékából egyházi czélokra hagyni. S akkor, t. képviselőház, többi között azt a statutumot is hozták, — egy különben régebben fennállott királyi rendeletnek megfelelően — hogy az ilyen végrendelet hátrahagyása nélkül maradt hagyatékból először is le kell vonni 5 százalékot, a melynek fele azután az egyházi papnöveldére fordittatik, a másik fele pedig fordittatik a papi nyugdijalapra. A midőn ezek a statutumok elkészültek, azokat felküldték a kormányhoz tudomásvétel végett, a kormány jelentést tett róla ő Felségének, és kormányi uton utasitva lettek az összes hazai biróságok, hogy a mikor papi hagyaték tárgyalásáról van szó, ezen statutumszerü illetéket vonják le. Midőn a közalapitványi ügyigazgatóság megkezdte ezeket a pereket, még ennek az egyházmegyei statutumnak az érvényét is kétségbe vonta, és egy esetben, Feniczi Jánosnak, volt nagypárkányi plébánosnak ügyében, még ezt az 5 százalékot sem akarta per nélkül átengedni az egyházi alapoknak. Igaz, az igazság érdekében ki kell jelentenem, hogy a per tárgyalása folyamán a közalapitványi ügyigazgatóság belátta tévedését, mikor már természetesen az egyházi hatóságnak egy sereg költséget okozott, és visszavonván keresetét, az 5 százalék akadály nélkül lett kiszolgáltatva.

Ha igaz volna is az, — a mint én azt nem hiszem, — hogy az a szegényharmad teljesen megilleti az országos szegényalapot, akkor is azzal a kötelezettséggel illeti meg, hogy ez az országos szegényalap köteles évenkint azon község szegényei számára ennek a pénznek a kamatait kiszolgáltatni, a hol az illető lelkész meghalt. De, t. ház, ilyenről énnekem semmi tudomásom nincsen. Itt van, t. ház, a belügyminiszterium által kezelt alapokról a legfőbb állami számvevőszék által beterjesztett kimutatás, a mely 1901-re vonatkozik. Ebben a kimutatásban a 28. szám alatt szerepel az országos szegényalap is.

Már most nézzük meg, mije van ennek az országos szegényalapnak és mire fordittatnak annak jövedelmei? A pénztári mérlegben ez fordul elő: 1. Valódi rendes és rendkivüli be-

vételek 28.477 korona 94 fillér; 2. valódi rendes és rendkivüli kiadások 2076 korona 73 fillér; hitelmüvelet általi bevételek, vagyis ebből a pénzből vásároltak állampapirokat vagy más értékeket: 19.868 korona 48 fillér; vagyon: ennek az alapnak állaga, cselekvő tőkék az év kezdetén 217.520 korona 65 fillér, cselekvő tőkék az év végén 235.678 korona 18 fillér, vagyongyarapodás 28.179 korona 56 fillér. Mindössze 247.667 korona 30 fillér.

Mi következik ebből? Ebből először az következik, hogy ha II. József császár idejétől kezdve ezt a szegényharmadot beszolgáltatták volna az u. n. országos szegényalapba, miután azóta több, mint száz esztendő folyt le, ennek az alapnak nem 200.000 koronát, hanem legalább is egy millió koronát kellene számitania. *(Felkiáltások a néppárton: Többet!)* Csak ennyit mondok. Tehát látszik ebből, hogy nines igaza a kir. jogügyi igazgatóságnak, mikor azt állitja, hogy ezek a pénzek az országos szegényalapba szolgáltatandók be. Másodszor csak ugy emlékezetből, csak ugy futtában emlitek nehány esetet, a melyek a legutóbbi időben fordultak elő, a hol az országos szegényalap megkapta per utján az általa követelt harmadot. Igy volt ez pl. Ziegler Nándor nagymegyeri plébános, igy volt Geleta János negyedi plébános, igy volt Lukáes László esztergomi kanonok, igy volt Winter Ágost pozsonyi kanonok esetében. Már most annyit tudok, hogy ez a pénz be lett szolgáltatva az országos szegényalapba; de hogy akár a nagymegyeriek, akár pedig a negyediek Nyitra megyében, akár pedig Lukáes hagyatéka után a káptalani jószágokon levő szegények csak egy fillért is kaptak volna, vagy pedig Winter Ágoston után a pozsonyi káptalan szegényei akár esak egy fillérben részesültek volna, arról nem hallottam semmit. De különben is nekem ugy látszik, hogy ennek az alapnak van bizonyos évi állandó kiadása, a mely talán kezelési illetékből és kezelési költségekből áll, hanem a többi — a mint látom — tőkésitésre fordittatik és az a 28.000 koronányi bevétel, a mely itten szerepel, alighanem Lukáes volt esztergomi kanonok hagyatékából való.

Már most ha az a gyakorlat állana fenn, a mely egészen 1880-ig fennállott, most is sok szegényalap keletkeznék országszerte és sok község szegényeinek volna inség idejében mire támaszkodniok. *(Ugy van! a néppárton.)* A t. belügyminiszter urnak tudnia kell, hogy országszerte igen sok szegényalapitvány van a falvakon. Ezek a szegényalapitványok ebből a szegényharmadból keletkeztek és hogy ezek léteznek, hogy ezeknek jövedelmei minden esztendőben lelkiismeretesen szétosztattak a szegények között, azt látja azokból a számadási kivonatokból, a melyek hozzá évenkint az egyházi hatóságok által felterjesztetnek. Tehát még azt sem lehet mondani, hogy ez a pénz ellenőrzés nélkül kezeltetik. A t. belügyminiszter urnak erről tudomása van, de hogy miért hozták be ujabban, 1880 óta az uj gyakorlatot, a mely szerint az egyházi hatóságokat perlik: ezt valóban nem értem.

Miután pedig ez az anyag a tankönyvekben feldolgozva általában nincsen, és esak ujabban kezdtek vele egy-két monografiában foglalkozni, nem is csodálkozom azon, hogy a birróságoknak az eljárása ebben az ügyben ingadozó. Egyes esetben igazat ad a közalapitványi ügyigazgatónak, és sajnálattal kell tapasztalnia, hogy ujabban nagyobbrészt neki adtak igazat, régebben még igazat adtak az egyházi hatóságok álláspontjának is. Már pedig, t. ház, az egész kérdés el van alaposan hibázva. Ez az ügy nem is tartozik a birróságok elé. A birróság a fennálló rendeletek értelmében esak arról köteles gondoskodni, hogy addig, amig valamely hagyatékban végintézkedés nem történik, ez a szegényharmad biztos helyen helyeztessék el. Vagy megmaradjon a tömeggondnoknál, vagy birói letétbe helyeztessék, vagy pedig maradjon meg — ez a birói belátástól s a körülményektől függ — valamely más kezelőnél; hanem ahhoz, hogy birói itélet alapján ezt az egy harmadot kiutalják az orsz. szegényalapnak, a fennálló kir. rendeletek szerint a birónak joga ninesen. *(Ugy van! a néppárton.)*

Ujabban, a mint én értesültem. volt már egy eset, a hol a kir. Curia, elismerve legalább félig ennek az álláspontnak a jogosultságát, a midőn Büdöskuthy egri kanonok hagyatékának tárgyalásáról volt szó, kimondotta, hogy ennek a kérdésnek az eldöntése közigazgatási utra tartozik, csak azt hagyta ki itéletének indokolásából, hogy együttes közigazgatási utra, t. i. az egyházi és állami közigazgatási utra. Arra a közös, egyetértő, harmonikus eljárásra, a melyet ki kell fejteni ilyen ügyekben az egyházi és világi hatóságoknak és kölcsönös egyetértéssel kell megállapitani azt, hogy mennyi adassék esetleg az országos szegényalap részére, mennyi más jótékony, vagy pedig, a hogy legnagyobbrészt szoktak ilyenek is lenni, a szegény rokonok számára.

Ezekből méltóztatik látni, t. ház, hogy interpellációmat elegendőképen megindokoltam. *(Helyeslés a néppárton.)* Én ezt olyan fontos kérdésnek tartom, és ezt az állapotot, a mely ma fennáll, olyan áldatlannak tekintem, hogy valóságos szégyenfoltjának tartom mai közigazgatási állapotainknak. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Mert, t. ház, hogy joga legyen egy közalapitványi ügyigazgatónak saját egyéni felfogása szerint indulni ki ebben a kérdésben, hogy joga legyen egymásután költséges perekbe dönteni az egyházi hatóságokat. sőt joga legyen ügyvédeket fogadni és az egyházi hatóságnak, vagy a szegényalapnak is esetleg 1000 frt perköltséget okozni, mert tudnék reá esetet, *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* a mikor ilyen perből kifolyólag 1000 frtot fizettek eljárási költség ezimén az ügyvédnek, holott azt az 1000 frtot minden

per nélkül megkaphatta volna az az illető szegényalap, vagy pedig azok a szegény rokonok: hát, hogy ehhez joga legyen; méltóztassék elhinni, ez egy oly tarthatatlan állapot, melyet tovább megtűrni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

Az 1894 : XVI. t.-cz. 127. §-a egyszerüen kimondja azt, hogy az ezen ügyre vonatkozó anyagi jogok érintetlenül hagyatnak. A törvényhozás tehát kimondotta azt, hogy az erre vonatkozó legfőbb királyi rendeletek most már törvényerővel birnak. De az a kérdés, melyek azok a rendeletek. Micsoda irányelvek szerint járt el s fog eljárni a t. kormány ezen rendeletek megválasztásában? Mert ha azt méltóztatik állitani, hogy II. József császár, — csak császárnak nevezem, *(Helyeslés a néppárton.)* igy tanitottak bennünket, sohasem neveztük királynak, csak császárnak — II. József császár rendelete legyen csak érvényes, a többi rendeletek pedig, a melyeket az utána következő koronás királyok adtak ki és a melyek az egyházi álláspontnak, valamint a humanizmus és a közjótékonyság álláspontjának egyaránt kedvezők, érvénytelenek legyenek: ez, t. ház, nem igazságos eljárás, ez nem lehetett szándéka az 1894 : XVI. t.-cz. 127. §-ának. Tizedik esztendeje, hogy ez a törvény kibocsáttatott és az ügy eddig rendezve nincsen. Én nem akarok azzal a gyanuperrel élni, hogy először egy birói gyakorlatot akarnak kifejleszteni, *(Felkiáltások a baloldalon: Pedig ez a czél!)* és midőn az a birói gyakorlat egy kicsit megizmosodik, a mely megfosztja az egyházi hatóságokat joguktól, akkor majd arra fognak hivatkozni és azt fogják a rendeletben kodifikálni, ezt nem mondom.

De nagyon szeretném tudni, miféle elvek és ismérvek szerint fog eljárni a kormány azon rendeletek megválogatásában, a melyek erre az ügyre vonatkoznak. Ez fontos ügy, mert zavarja folytonosan azt a jó egyetértést, a melynek uralkodnia kell az egyházi hatóságok és a kormány közt, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* és én nem tudom, nem ez-e az oka, hogy, miként hallottam, ujabban a közalapitványi ügyigazgató nincsen ezekben az ügyiratokban alárendelve a közoktatásügyi miniszter urnak, hogy régen kaphatott a belügyminiszterium utján utasitást, hogy az egyházi hatóságokat pörölje. De akárhogy áll az ügy, én, miután az 1894. XVI. t.-cz. 127. §-a meghagyja az igazságügyminiszternek és a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, hogy ezt a dolgot szabályozzák, és rendeletet adjanak ki, miután az országos szegényalap most a belügyminiszter ur legfőbb kezelése és joghatósága alatt áll, mind a három miniszter urhoz vagyok bátor a következő interpellácziót intézni. *(Halljuk! Halljuk!)*

»Interpellácziő az igazságügyi, vallás- és közoktatásügyi és a belügyminiszter urakhoz.

1. Mi az oka annak, hogy a végrendelet nélkül elhalt alsóbbrendü katholikus papság hagyatékának felosztásánál követendő eljárás az 1894 : XVI. t.-cz. 127. §-ában foglalt intézkedés daczára eddig még nem szabályoztatott?

2. Szándékozik-e a miniszter ur, illetve a miniszter urak a kir. közalapitványi ügyigazgatóságot utasitani, hogy addig is, mig az ügy az idézett törvény értelmében, a fennálló anyagi jogszabályoknak megfelelőleg rendezve nem lesz, az egyházi hatóságokkal folytatott pereket szüntesse be, illetőleg ujakat ne kezdjen?

3. Szándékoznak-e intézkedni, hogy ez ügyek ezentúl is az 1880-ig fennállott, a királyi rendeleteknek megfelelő, egyházi és állami közigazgatási, és nem birói uton tárgyaltassanak?« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Az interpellácziő kiadatik az igazságügyi, a vallás- és közoktatásügyi és belügyminiszter uraknak.

Következik Krasznay Ferencz képviselő ur interpellácziója a készfizetések felvétele tárgyában a miniszterelnökhöz.

Krasznay Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az a téma, a melyben interpellácziómat tárgya mozog, szinte felhivna arra, hogy annak a helyzetnek a képét megrajzoljam, a melyben ez a kérdés elhelyezkedik, t. i. a kiegyezését. De nem teszem, t. képviselőház, hiszen eljön majd az ideje annak, hogy leszámoljunk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Eljön a leszámolás ideje, és akkor mi is — ez a párt, meg a nemzet is — számon fogjuk kérni azt, hogy miért talált süket fülekre a kormánynál a nemzetnek mindazon megnyilatkozása, a mely az egyes gazdasági testületekben, kereskedelmi és iparkamarákban, a tizezrek által látott népgyüléseken elhangzott. És majdan számon fogják kérni, hogy a magyar kormány azt az elmulasztott jó 5—6 esztendőt, azóta, a mióta az osztrák zavarok egy harmonikus és alkotmányos kiegyezést lehetetlenné tettek, miért nem használta fel arra, hogy végrevalahára a magyar gazdasági önállóságnak alapjait kiépitse; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és el fog jönni az elszámolás napja és számon fogja kérni a nemzet attól a 84 képviselőtől, a ki az önálló vámterület programmjának hangoztatásával jött ide be a házba, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azokat az éljenczet, a melyek elhangzottak a minap akkor, a mikor a miniszterelnök egy kiegyezést terjesztett elénk. *(Mozgás.)*

Endrey Gyula: Feketesárga kiegyezés!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem az, hanem egy jó, magyar kiegyezés!

Molnár Jenő: Az osztrákoknak jó!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nekünk is, azoknak is! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Mondom, t. képviselőház, mindennek az ideje majd be fog következni. Én most röviden és szabatosan tárgyamnál akarok maradni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Én csak abból indulok ki, a mit mindnyájan tudunk, és ez az, hogy a magyar kormány az utolsó

években a helyett, hogy a magyar gazdasági önállóság kiépitésén dolgozott volna, egy lehetetlen munkára vállalkozott. Vállalkozott arra, hogy két nemzetnek a gazdasági életét, a mely nemzeteknek más és más strukturájuk . . :

Madarász József: Ellenkező!

Krasznay Ferencz: . . . mások a faji, a képességbeli, a kulturális viszonyai, a mely két nemzetnek más és más a historiai hivatása, gazdaságilag egy egészszé forraszsza. Ebben a sziszifusi munkában bennünket, t. képviselőház, Szilveszter éjjelén egy nagy meglepetés ért; *(Egy hang a baloldalon: Ólmot öntöttek! Derültség.)* támadt egy providenciális férfiu, a ki a lehetetlenből lehetőt csinált. Sikerült ennek a providenciális férfiunak, t. képviselőház, ezeket a szétható, ezeket az egymást kizáró érdekeket valamiképen — legalább látszólag — egységes egészszé összedrótoznia. Csakhogy az az urna, a mely Szilveszter éjjelén elkészült, és a mely hivatva lett volna tiz évre a Magyarországot — önök szerint — boldogitó kiegyezést magába foglalni, egy kis fogyatékosságban szenvedett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem láthattuk meg az alkotást azonnal; szövegezni kellett előbb — a mint mondták — a kiegyezési megállapodásokat, és mi türelmesen vártunk 16 napig. Voltak ugyan, t. képviselőház, a kik igazán a magyar karakternek teljesen megfelelőleg — értem itt azt a régi jó könnyüvérü magyar karaktert — már előre hozsannákat zengtek a miniszterelnök urnak, mielőtt még megismerték volna a kiegyezés tartalmát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy a jó Bácska, a magyar Taraskon, a magyar Tartarinek hazája, azt sem tudta, mi van a kiegyezésben, de azért sürgönyileg üdvözölte a miniszterelnök urat; *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* az országnak higgadtabb és komolyabb része azonban meglehetősen szkeptikusan várta a leleplezés nagy napját. Különösen szkeptikusan vártuk mi, mert hiszen nekünk a kiegyezés kérdésével és általában a gazdasági közösség kérdésével szemben kettős a feladatunk. A függetlenségi párt hivatása egyfelől rámutatni a nemzet közakaratára *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és sürgetni a gazdasági önállóságot, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de másfelől, ha netalán a nemzet vagy a parlament gyöngesége folytán oda alakulnának a dolgok, hogy mi ezeket a kiegyezési kérdéseket érdemileg tárgyaljuk, akkor a kritikának a legszigorubb, legminuciózusabb fegyverével kell a kiegyezés anyagának minden pontját, minden mondatát birálat alá vennie. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez az aggódó gondosság vezetett bennünket arra, hogy a kiegyezési komplexumnak egy igen fontos kérdését, t. i. a készfizetés fölvételét a legfokozottabb óvatossággal, hogy ne mondjam, gyanuval fogadjuk. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Vessünk egy pillantást erre a kérdésre, és látni fogjuk, hogy Magyarországnak égetően érdekében állott, hogy a készfizetéseket, mihelyt azok a finánez-technikai és materiális gazdasági feltételek beállanak, a melyek azokat lehetővé teszik, tényleg foganatba vegyük. Hiszen a készfizetések felvétele tesz bennünket pénzügyileg egyenjoguvá Európa többi államaival; ez fogja emelni hitelünket, ez fogja megnyitni a külföldi pénzforrásokat és fogja váltóinkat valóságos arany váltókká, arany devise-ekké avatni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Másfelől Ausztriával szemben kiszabadit bennünket abból a monopóliumból, a melyet az eddig élvezett a mi rovásunkra; nem lesz Ausztria kizárólagos hitelezőnk és mi egyenranguak leszünk Európa összes államaival. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ausztriában egészen máskép áll a dolog. Ausztriában a készfizetések felvétele nem érdek, ott érdek annak az elhalasztása. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen épen valutánk rendezetlensége hozott Ausztriának hasznot, mert kizárólag rá utalt bennünket, és, hogy többet ne mondjak, az örökös disagio ugy hatott Ausztriára, mint akár egy-egy vámtétel. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen megállapitották, hogy az osztrák nagyipar sok, számolatlan milliót nyert azon, hogy rendezetlen a valutánk, mert a disagio hatásában olyan, mint akár egy vámemelés. Nekik nem volt elég a protekcziós vámrendszer, az 1878-iki és később az 1882-iki vámtarifa; nekik volt egy rejtett tarifájuk, a disagio, a mely nekik Magyarország közfogyasztásának a rovására állandó hasznot biztositott. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ily körülmények között, t. képviselőház, nagyon természetes, hogy *(Halljuk! Halljuk!)* akkor, a mikor a kiegyezési tárgyalásokat ugy madár-távlatból — sajnos, nekünk nem jutott részünk abban, a miben más szabad nemzeteknek, hogy közgazdasági kérdéseinket nyilt piaczon tárgyalják, — mondom, mikor madártávlatból kisérgettük szemmel a kormány kiegyezési tárgyalásait, nagy sulyt helyeztünk a készfizetések felvételére. Hivatkozhatom e részben a zsurnalisztikára, a mely különösen aggodó gondossággal kisérte e kérdést.

Természetes, hogy nekünk jogunk van a készfizetések felvételét követelni, mihelyt azok a a feltételek, a melyek bár meglehetős elasztikusan az 1889 : XXXI. törvényczikk 12. szakaszában vannak előirva, bekövetkeznek. Azonban kérdem, t. ház, mi foglaltatik olyan a kiegyezési komplexumban, magában a kiegyezésben mi foglaltatik olyan, a mihez nekünk jogunk ne volna? Hiszen mi koncessziókat sehol sem kaptunk. Méltóztassanak áttekinteni a kiegyezés egész anyagát, az abban foglaltak nem egyebek, mint jól szerzett vagy természetes jogok, a melyeket most érvényesitünk. Mi tehát, ismétlem, nem kaptunk semmiféle koncessziót, vagy

engedményt a kiegyezés keretében és igy nagyon természetes, hogy ama jogunk érvényesitését, a mely a készfizetések felvételére vonatkozik, várva várjuk.

Ausztria ezalatt mozgásba hozott mindent, hogy a dolgot halogassa. Hiszen Ausztriának minden egyes nap készpénzbeli nyereséget jelentett. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És Ausztria ebben a tárgyalásban csatába vitte azt a fegyvert is, a melyet, sajnos, mi Magyarországon nélkülözünk. Értem itt a tudományos és szakszerü közvéleményt, a melyet, ismétlem, mi Magyarországon meglehetősen nélkülözünk, mert a mint volt szerencsém jelezni, Magyarországon a közgazdasági ügyeket egyes providenciális férfiak végzik és az u. n. közgazdasági közvélemény legfeljebb abban nyilvánul meg, hogy egy-két nyugalmazott miniszter a kormánynak álláspontját mindenkor támogató egy-két felolvasást tart. Ebben áll a mi közgazdasági irodalmunk.

Ausztriában azonban másképp áll a dolog. Ott igenis felvonulnak a tudomány fegyvereivel is, ha mindjárt egyoldalulag is, és azt látjuk, hogy pl. a készfizetések felvételének kérdésében is az történt, hogy az osztrák pénzügyminiszter szakreferense, dr. Spitzmüller miniszteri tanácsos, közvetlen a tárgyalások folyama előtt egy könyvet irt a készfizetések felvételéről, illetőleg a valutareformról s — hogy csak nagyon rövid legyek s röviden ismertessem — minden képzelhető argumentumot felhoz arra nézve, hogy a készfizetések felvételéről most nem igen lehet szó, azt el kell odázni. Felsorol egy csomó aggályt azzal szemben, a mit mi égetően sürgetünk. Azt mondja Spitzmüller ur, hogy nekünk — a közös vámterületet érti — már régi idő óta passziv a fizetési mérlegünk. Ennélfogva veszélyes kisérlet volna passziv fizetési mérleggel felvenni a készfizetéseket, mert szerinte az aktiv fizetési mérleg oly materiális előfeltétel, a mely nélkül a készfizetések felvételére komolyan gondolni sem lehet. Elfelejti azonban Spitzmüller ur, hogy többek között Németország is passziv fizetési mérleggel dolgozik, és azért mégis vigan megvan az aranyvalutája. Felhozza azután, hogy a készfizetések felvételéhez teljesen megállapodott politikai viszonyok kellenek, s igy czéloz arra, hogy mindenekelőtt szükséges, hogy Ausztriában rend csináltassék és csak azután lehet a készfizetések felvételéről beszélni. Vagyis ebben a kérdésben is hozzá akarnak bennünket kötni a megfékezhetetlen és zabolázhatatlan osztrák parlamenthez *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* és a mi sorsunkat, a készfizetések felvételét, attól akarják függővé tenni, hogy az a képtelen állapot megszünik-e, vagy sem.

Spitzmüller ur, egészen hiven nevéhez, kihegyezi a kérdést, a mennyiben azt mondja, hogy 1903-ban nem lévén kilátás, hogy a viszonyok igy megjavuljanak, nem is lehet szó a készfizetések felvételéről 1903-ban. Ha meggondoljuk, t. ház, hogy ez a munka közvetlen a kiegyezési tárgyalások előtt jelent meg a lehető legtudományosabb formában, mert hiszen a »Verein für Socialpolitik und Verwaltung« kiadványai között jelent meg, s meggondoljuk, hogy egy jól fegyelmezett osztrák főhivatalnokról fel sem lehet tenni, hogy más álláspontot védjen, mint azt, a melyet saját kormánya is magáénak vall; ha, mondom, mindezeket egybevetjük, akkor az a skepszis, az a gyanu, melylyel a készfizetésekre vonatkozó miniszteri deklarációkat hallottuk, csak növekszik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És igy teljesen jogosultnak fogja találni a t. miniszterelnök ur, hogyha ezen kérdést a maga egészében és lehetőleg közelről firtatjuk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen a mai reggeli lapokban olvassuk, hogy a »Verständigungsaction« megint meghiusult; ha tehát a »Verständigungsaction«-tól teszszük függővé a készfizetések felvételét, mint a hogy Spitzmüller ur allegálja, akkor szépen nézünk ki. Mondom, fokozott figyelemmel hallgattam jó magam is a t. miniszterelnök urnak folyó hó 16-án idevonatkozólag tett előterjesztéseit, és óvatosan ügyeltem, hogy abban a szép szóesoportban, a melyet a kormánypárti lapok »ragyogó dialektiká«-nak szoktak nevezni, valahogy a dolog érdeme el ne merüljön.

A miniszterelnök ur akkor, a midőn bátor voltam kétségemet kifejezni az iránt, hogy a készfizetések felvételére vonatkozólag a megegyezésekben nincs terminus, tőle egészen szokatlan és meglepő hangon ismételten odakiáltotta, hogy »de van terminus!« *(Egy hang balról: Talán »erkölcsi terminus!« Derültség a szélsőbaloldalon.)* Nagyon természetes, hogy én kerestem a terminust, azonban nem találtam meg. Ellenben találtam egy bécsi lapot, a mely még folyó hó 17-dikén a következőket irta a miniszterelnök urnak idevonatkozó nyilatkozatairól. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, hogy németül olvasom föl, mert ez igy megbizhatóbb, mintha esetleg egy forditást közölnék. Ez a német lap a »Fremdenblatt«, — megjegyzem, hogy ez Körberhez közel álló, *(Föllkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagyon!)* ugyszólván hivatalos kormánypárti lap — ismerteti Körber urnak a készfizetések felvételére vonatkozó beszédét, és ezt mondja *(olvassa)*: »Daraus lässt sich schliessen, wie dies ja auch nur begreiflich ist, dass bisher kein Termin für die Aufnahme der Barzahlungen in Aussicht genommen wurde, *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang jobbfelől: Hát nem szabad az ujságoknak firkálniok?)* so dass man umso weniger behaupten kann, hiefür sei etwa schon bereits ein naher Termin gewählt. Damit ist nicht gesagt, das dieser ausgeschlossen ist.«

Valóságos satyra; azt mondja, hogy azért nincs kizárva. — *(Olvassa)*: »Die Entscheidung über diese Frage wird vielmehr ganz selbstverständlich erst von der kommenden pe-

litischen und volkswirthschaftlichen Entwicklung gebieterisch bestimmt werden.« *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Vagyis rá van irva a kérdés a politikai és a közgazdasági esélyek számlájára. *(Olvassa):* »Wenn Ministerpräsident v. Széll trotzdem erklärt hat, »dass zwischen den beiden Regierungen bereits ausgemacht ist«, die faktische Durchführung dieser Operation könne nur durch vis major oder durch verhindernde ausserordentliche Ereignisse Aufschub erleiden, so erfordert das eine Richtigstellung. Vereinbarungen dieser oder sonstiger Art sind nicht getroffen, und sie konnten auch nicht getroffen werden, weil auch selbst die nächste politische und wirtschaftliche Zukunft nicht vorauszusehen ist.« *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Egy hang jobbfelől: Milyen lap az? Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Szóval, t. ház, a bécsi félhivatalos lapban ismét kicsillant Spitzmüller urnak, a hivatalos interpretátornak okoskodása; majd a politikai esélyek, meg azután a közgazdaság hullámzó élete fogják meghatározni, hogy lehet-e és mikor szó a készfizetések felvételéről. Eszembe jut a debreczeni tanácsnak válasza, a melyet az abszolutisztikus időben az osztrák kormánynak adott, a mikor ez azt kérdezte tőle, hogy mikor lehetne már a debreczeni kollégiumban behozni a német nyelvet. A debreczeni derék czivisek következőkép feleltek: *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* »Bizonytalan a jövőnek folyamában azon időpont, a midőn gondolkozni lehet a német nyelv behozatalának lehetőségéről.« *(Élénk derültség a szélsőbaloldalon.)*

Körülbelül ilyen elasztikus körülirás foglaltatik itt ebben is, Spitzmüller ur és a »Fremdenblatt« okoskodása szerint.

Én azt hiszem, hogy mi ilyen bizonytalanságban nem maradhatunk, tartozik a kormány az államnak és a parlamentnek azzal, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy teljes világosságot hozzon a kérdésbe, mert ilyen laza és befejezetlen formában ezt megoldásnak nevezni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én azt hiszem, hogy ez a párt, melyhez tartozom és jó magam is elég lojálisak voltunk, mert három napig vártunk arra, hogy a »Fremdenblatt«-nak, tehát komoly ujságnak komoly czikkét egy magyar kormánypárti ujság — hiszen annyian vannak — megczáfolja. Miután ez meg nem történt, kénytelen vagyok itt a t. ház előtt megkérdezni a miniszterelnök urat és megkérni őt, hiszen, ha szabad azt mondanom, saját reputácziója is szóban forog.

Széll Kálmán miniszterelnök: Dehogy forog!

Krasznay Ferencz: Mondom, szükségesnek látom, hogy interpellácziő formájában vessek világot e kérdésre, s ezért a következő kérdéseket intézem a t. miniszterelnök urhoz *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*:

Interpellácziő a m. kir. miniszterelnök urhoz a készfizetések felvételére vonatkozó kiegyezési megállapodások közlése tárgyában:

Tekintettel arra, hogy a Bécsben megjelenő, s az osztrák kormányhoz közel álló »Fremdenblatt« czimü napilap folyó évi január 17-iki számában azt irta, hogy Széll Kálmán miniszterelnök urnak a magyar képviselőházban január 16-án a készfizetések felvételére vonatkozó közlései nem felelnek meg szabatosan annak a megállapodásnak, a melyet a magyar kormány az osztrák kormánynyal létesitett,

tekintettel arra, hogy a szóban levő czikk a magyar kormány részéről eddig meg nem czáfoltatott,

tekintettel arra, hogy a miniszterelnök ur által a folyó hó 16-iki ülésben adott ismertetés, főként a fentidézett lap czikkével szemben tág és megbizhatlan magyarázatra ad okot,

tekintettel végül arra a rendkivül fontos közgazdasági érdekre, a mely szükségessé teszi, hogy a készfizetések, mihelyt azoknak technikai és közgazdasági feltételei beállottak, tényleg is felvétessenek és hogy a törvényhozás, mint a közvélemény az ide vonatkozó megállapodás tartalmát szabatos világosságban ismerje, kérdem a miniszterelnök urat:

Hajlandó-e az osztrák kormánynyal a készfizetések felvételére vonatkozólag kötött, bizonyára irásos megállapodás tartalmát szabatosan közölni a képviselőházzal, mint a hogy azt pl. az iparfejlesztés és a közszállitások dolgában kicserélt kölcsönös nyilatkozattal tette? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Abban az előterjesztésben, a melyet én megtettem január 16-án a t. ház előtt és a melyben számot adtam a magyar kormány és az osztrák kormány, a köztem és Körber miniszterelnök között létrejött előző egyezményről, melynek czélja volt a gazdasági kérdéseket illető összes előterjesztéseket, a miket a törvényhozás elé terjesztünk, megállapitani és igy a gazdasági kérdést a kormányok között tisztába hozni: abban én a készfizetésekről is — itt van előttem a beszédem — egészen részletesen és egészen szabatosan nyilatkoztam. A kiegyezési kérdésekhez magában véve a készfizetéseknek kérdése nem tartozik. Mindamellett szükségesnek tartottuk a kiegyezési kérdések tárgyalásának keretébe, a mint az alakult, bevonni a készfizetések kérdését is, és bevallom, én helyeztem erre mindig a legnagyobb sulyt, mert azon nézetben voltam, hogy erre vonatkozólag a helyzetet abban a homályban és abban a tisztázatlan állapotban hagyni, mint a minőben azt az 1899: XXX. törvényczikk és az 1892: XVIII. törvényczikk hagyta, nem lehet; mert azon nézetben voltam, hogy előzékenységet bizonyos kérdésben, — meg is mondtam, miről volt szó, a tárgyalások végfázisában összekötöttem a tiroli gabonavám kérdésével — a magyar kormány nem tanusit-

hat, ha az osztrák kormánytól hasonló előzékenységet nem tapasztal olyan kérdésben, a melyre meg mi helyeztük a legnagyobb sulyt: a készfizetések kérdésében. És tisztába hozandónak tartottam a kérdést a maga nagy sulyánál, egész gazdasági, pénz- és hitel-életünkre és szervezetünkre kiható nagy fontosságánál fogva, a melylyel előttem mindig birt és azok a tárgy fontosságát jellemző kifejezések, a miket a t. képviselő ur most maga a valutarendezés ügyéhez füzött, gondolom, csak igazolják azt az eljárást, a melyet mi követtünk, hogy a tárgyalások bizonyos fázisában a kiegyezkedési kérdések sorából a készfizetések kérdését kihagyni nem engedtük.

Krasznay Ferencz: Helyes! Ez természetes volt!

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem volt olyan egészen természetes. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Barta Ödön: A törvény kötelezi reá a kormányt! *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nincs a törvényben mostanra még semmi olyan coercitiv momentum, semmi világos kötelezettség, a mely a kérdést már olyanul állitotta volna oda, hogy az nem igényel tisztázást és igen beható tárgyalást és egyezkedést az osztrák kormánynyal. Igy fogtam fel a kérdést mindig és részemről a legnagyobb sulyt helyeztem arra, hogy a készfizetések ügye tisztába jöjjön.

Krasznay Ferencz: Nem jött tisztába!

Széll Kálmán miniszterelnök: Hát a t. képviselő ur szerint nem jött tisztába, csodálom, hogy beszédem után is állitja, mint mondja, ujsághirek után, a melyek az én közleményeim kommentárjaiként egyik-másik bécsi lapban megjelentek. És ha a t. képviselő urnak eszébe jutott itt a debreczeni anekdota, hogy elhatározták, hogy majd gondolkozni fognak a felől, mikor fognak határozni: hát azt állitom, hogy a t. képviselő ur az én előterjesztésemre és a két kormány közt kötött egyezkedésre a készfizetést illetőleg roszszul alkalmazta ezt az anekdotát. Ez igenis illik az eddigi törvényekre, az eddigi állapotra, melynek homályából kiemeltük ezt az ügyet, mert az eddigi törvény szerint az állapot az volt, hogy ha majd az államjegyek a forgalomból kivonattak és megszünik az állam kötelezettsége ezeket az államjegyeket készfizetésül elfogadni, a mi február 28-án lesz, akkor majd a két kormány ezen ügyben törvényhozási határozatot fog provokálni. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől!)* Hát ez a debreczeni *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Formula!)* formula, *(Zajos ellenmondás balfelől.)* ez az eddigi törvényre illett, mert az sem nem világos, sem nem határozott.

Barta Ödön: A formulában benne volt!

Széll Kálmán miniszterelnök: Már hogy az enyémben? Nem volt benne, abszolute nem volt. Az én formulám ezzel nem foglalkozott. Ez folyománya volt az 1892-iki törvénynek és az 1897-iki egyezségben volt benne és ennek végrehajtásaként más szöveget az 1899-ben létrejött törvény nem használhatott, a mely egyszerüen az 1897-iki egyezségbeli javaslat törvényerőre emelése volt. Az 1899. évi XXX. törvényczikkbeli formulám erről nem szól. Abban áll most a készfizetések ügyének tisztába hozatala, hogy abból a debreczeni tág köpönyeg-féle szólásformából ki van véve és át van vive egy pozitiv, biztos megállapodásra, a melyre vonatkozólag én beszámoltam. Én akkor kijelentettem, hogy a megállapodás most már nem az, hogy: akkor törvényhozási határozatot fogunk ez ügyben provokálni, a mely lehetne akár nemleges is, a melyre vonatkozólag az sem volna kizárható, hogy a két kormány akkor talán azt fogná találni, hogy be vannak ugyan vonva az államjegyek, de egyelőre nem fog egyéb, a mivelet keresztülvitelét elrendelő törvény hozatni.

Molnár Józsiás: Ez egész helyes lenne! *(Derültség. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: A törvénynek értelme, a törvénynek szelleme, a törvénynek igazi czélja nem lehet ez. De ha a törvény nem akarta ezt kizárni *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* — nincs mit ezen nevetni, mert ez nagyon fontos és igen nagy kérdés, a melynek financziális, technikai sok ága-boga van, — *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem azon nevettünk!)* ha nem helyezkedünk erre az álláspontra, a mint én nem helyezkedtem, hogy a törvény szavait ugy is lehetne magyarázni, hogy majd akkor fogjuk megfontolás és elhatározás alá venni, állittassék-e helyre a valuta vagy nem; ha tehát nem ez volt a törvény szelleme: akkor megvolt kivánságunk Magyarország részéről a müvelet tényleges, kellő időben való keresztülvitelére a biztositékokat megszerezni. Közbevetésül megjegyzem, hogy a t. képviselő ur e kiegyezés egyik hiányaként azt is állitja oda, hogy hiszen mit kaptunk mást, mint olyant, a mi minket jogosan megillet? Én rá tudnék mutatni, a leszámolás napján rá is fogok mutatni, hogy olyant is kaptunk, a mi a fennálló törvények betüje szerint bennünket meg nem illetett, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* és akkor el fogom sorolni és igazolni fogom ezt. Hiszen általában véve egy egyezségnél mindig az a bázis szerintem, hogy mindenki azt kapja, a mit szerzett jog, a törvények szelleme, a jogos érdekek felállitása maga után von. Jogtalan dolgot, a mit én repudeálnék az osztrákokkal szemben, nem is követelhetek becsületes, lojális egyezségben. Ez minden egyezkedésnek, minden méltányos és — hozzáteszem — okos szerződésnek, a mely állandó békét és megértést czéloz, természetes kiindulási pontja.

Krasznay Ferencz: Eddig nem igy volt!

Széll Kálmán miniszterelnök: Visszatérek oda, a honnan kiindultam. Azt tartottam min-

dig, hogy a valuta-törvények szelleme az, hogy ha feltételeik teljesültek, végrehajtassanak. Nem azért csináltuk, hogy aztán soha el ne határozzuk, hanem deliberáljunk a felett, vajjon azokat végrehajtsuk-e vagy nem? Tiszta munkát kellett e téren is csinálni, csináltunk is, s ez a következőkből áll, a mint már január 16-án itt megmondtam.

A mint az államjegyek be lesznek vonva, a két kormány terminusosan, a február 28-át követő napon vagy napok egyikén be fogja terjeszteni azt a törvényjavaslatot, a melynek czélja nem az, hogy ez ügyben határozatot idézzen elő, hanem *(Halljuk! Halljuk!)*, a mely elrendeli a készfizetések felvételét és az operáczió keresztülvitelét. De megmondtam, hogy igenis technikai, jogi, financziális és igen sok más tekintetnél fogva az a törvény — benne van a beszédemben — a napot nem fogja meghatározni, de ugy fog intézkedni, hogy a két kományt feldhatalmazza, hogy az időpontot az operáczió keresztülvitelére meghatározza. Most már ezzel a kérdést tisztázottnak nem tartottam: mert kétségtelen, hogy akkor még mindig fennállhat a két kormány között nagy eltérés és esetleg félreértés, hogy általában mikor lesz hát ez a határidő kilátásba véve?

Ezért kifejezésre kellett hoznunk a kölcsönös eltökéltséget, a bona fidest, s teljes elhatározottságot és jóhiszemü felfogást egymás iránt arra nézve, hogy a mint általában lehetséges, a valutarendezés tényleg foganatositttatni fog, ha csak teljesen kétségtelen kényszerítő okok és események utját nem állják és az elhalasztást nem követelik mindkettőnk és az operáczió sikere érdekében. Ezt is már január 16-án mind kijelentettem, megállapodás jött létre köztünk, a mely teljesen és félreérthetetlenül egyezőleg, minden kétséget kizárólag van megfogalmazva — hogy ugyanis kimondatott ma már, és megállapittatott a két kormány között, hogy a valutarendezésnek a készfizetés felvételével tényleges foganatbavételét csak a vis major esetei, a melyek szintén tisztába vannak hozva közöttünk, vagy csak oly rendkivüli kényszerítő eseménynek beállta halaszthatja el, a melyek evidenssé és kétségtelenné teszik, hogy az adott időpontban ennek a kényes operáczionak a keresztülvitele nem lehetséges.

Barta Ödön: Például egy esetleges obstrukczió. *(Élénk mozgás balfelől.)*

Széll Kálmán miniszterelnök: Nem, mert az tisztába van hozva, hogy ily kifogások, ily ürügyek alá nem lehet vonni. *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Mert ez nem olyan rendkivüli esemény, *(Felkiáltások balfelől: Már nem!)* ez általában nem oly esemény, mely az operáczió keresztülvitelét a pénzpiaczon lehetetlenné teszi, hanem igenis a gazdasági és politikai életben felmerülhető oly vis major esete, a mely evidenter és kétséget kizáróan az elhalasztást okvetlenül és sürgősen követeli. Az ily esetek kivételével haladék nélkül megtesz a két kormány minden előkészitő intézkedést abban a tekintetben, hogy a készfizetések tényleges felvétele megtörténjék. *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Ez van abban a megállapodásban, világosan és határozottan. Mindig szavamon kérhetnek ezért. Kétségtelenül és evidenter kell beállani a rendkivüli eseménynek vagy a kényszerítő vis major erejével biró helyzetnek, a melynél fogva az elhalasztás feltétlenül szükséges, máskülönben megteendő minden előkészitő lépés arra, hogy a készfizetés tényleg megkezdődjék. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Már most kérdem a t. háztól: nem világos kötés-e ez? Erősebbet az eventualitások természeténél, a kérdés nehézségénél, technikájánál és kényes természeténél fogva lehet-e csinálni? Nem lehet. Határozott, feltétlen határidőt előre kikötni nem lehet. Sehol sem csináltak az egész világon és állitom, hogy nincs magyar kormány, nincs osztrák kormány, a mely e kötés alól kibujhatna, mert ország-világ előtt kell bizonyitani, hogy oly kényszerítő és vis major erejével biró körülmények, vagy oly rendkivüli események állottak elő, a melyek közt ily operácziót nemcsak hogy nem szabad, nem tanácsos, de nem is lehet keresztülvinni; mert például többek között háboru esetében, egy külföldi és ránk erősen visszaható nagy komplikáczió esetében, mely a monarchiát érinti, vagy más kényszerítő rendkivüli esemény hatása alatt egy elementáris erővel kitörő gazdasági krizis, vagy egy vámháboru esetében lehetséges-e ilyen kényes pénzügyi és hiteloperácziót keresztülvinni? Ez nem a mi érdekünk: a készfizetések felvételét egy biztos fiaskó veszélyének kitenni nem lehet, mely azután azt egészen illuzóriussá tenné, s az arany három hónap mulva kivonulna az országból. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezt a kérdést nem lehet napi terminussal megcsinálni, hanem ilyen kikötésekkel, a melyeket — higyje meg nekem a képviselő ur — a legnagyobb skrupulozitással, a legnagyobb meggondolással, minden szónak meghányásával, hosszas, beható vitatásával állapitottunk meg, a mi legjobb meggyőződésünk, legjobb tudásunk szerint. Én azt állitottam, hogy az ország az iránt nyugodt lehet, hogy ha nem is tudjuk ma meghatározni az időpontot, de ha ily kényszerítő események, a mik ki vannak kötve, közbe nem jönnek, ez az operáczió a kiegyezésnek egész tartalmával és többi részével együtt annak idején végre fog hajtatni, ahhoz többé homály és kétség nem fér. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Már most arról én nem tehetek, ha tudományos téren vagy felolvasásban bárki is akármi nézetet propagált a kiegyezés létrejötte előtt, bármily jeles szakember legyen is és ha közel áll is az illető az osztrák kormányhoz. Ahhoz nekem semmi közöm, nekem ahhoz van közöm, a mit a magyar és osztrák kormányok közös

egyetértéssel aláirtak. Bennünket az kötelez; azt tudom, hogy abban mi van, ahhoz tartjuk mi magunkat mindketten. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ennek tartalmát nemcsak hiven, hanem teljesen részletesen és bizonyosan preczize adtam elő. Semmit sem tettem hozzá a multkor sem, ma sem. A mit multkor mondtam, az ugyanaz, a mit ma mondok. Megmondtam egészen világosan és határozottan, hogy a határnap meghatározva nincs, de meg van határozva, hogy ugy mondjam erkölcsileg, bensőleg, impliczite a terminus azon kényszerítő rendkivüli események és kényszerítő akadályok körülirása által, melyek egyedül képesek az elhalasztást vagy elodázást előidézni és megmondtam, hogy ez alól semmiféle módon egyikünk sem érezheti magát feloldottnak és kötelezettségeit ezeken kivül feloldottnak nem tekintheti.

Igy áll a kérdés. Ezért, ha egy bécsi lapnak tetszett azt irni, a mit ir, ahhoz nincs nekem semmi közöm. Meg kell jegyeznem, hogy az illető lap azon megjegyzése, hogy rektifikálni kell a magyar miniszterelnök kijelentését a tekintetben, hogy nincsenek arra vonatkozólag egyezmények, hogy milyen kényszerítő körülmények közt lehet és kell ezen operácziót elhalasztani, a lapnak nem a félhivatalos, nem a politikai részében van, hanem az Oeconomistban, egy czikknek egy passzusában. Hogy az Oeconomist czikkirója mi nézetben van, tetszik-e neki, nem tetszik-e ez az egyezmény, elvileg ellensége-e vagy barátja-e a valuta helyreállitásának, ez más kérdés, ezt nem tudom, reám nem is tartozik. Méltóztatik tudni, hogy ezen a téren, az eszmék harczának terén igen sok ember ellenkező állást foglal el, magyar ember is; hiszen Molnár Józsiás képviselő ur is ellensége az arany valutának. Ez oly óriásilag fontos és kényes gazdasági kérdés, melyre nézve a tudósok talán még ma se tömörültek egy egységes konkluzióban, még nagyon sokáig certabant és talán most is certant. Hogy mi ezen t. iró ur nézete, ahhoz semmi közöm. Nekem ahhoz van közöm, mit mondott Körber igen t. miniszterelnök ur, és tessék elolvasni nyilatkozatát, ő egyenesen azt mondja, hogy a közel jövőbe van helyezve a valuta helyreállitásának ténylegcs kercsztülvitelc és csak »Zwingende Hindernisse, wirtschaftliche oder politische ausserordentliche Ereignisse zwingender Natur« képesek ezt elodázni. Tehát majdnem szóról-szóra azt mondja, csak más fordulattal, a mit én mondtam. A két kormány tehát teljesen tisztában van erre nézve, és teljes egyetértéssel járt el és állapodott meg. Ha az illető lap azt irja, hogy arra vonatkozólag nincsenek — a mint a képviselő ur felolvasta — megállapodások: ez azon lapnak a dolga. Engem ezen a téren rektifikálni semmiféle illetékessége nem volt. *(Zajos helyeslés és tetszés a jobboldalon.)*

Ez az, a mit érdemileg a kérdésre válaszolni szükségesnek tartottam. Én köszönettel tartozom Krasznay Ferencz képviselő urnak azért, hogy a kérdést felhozta, mert nem szerettem volna én sem, hogy erre vonatkozólag bárki bármi homályt vagy bármi kételyt támaszthasson.

Hát a mi az egyezséget illeti, lesz majd idő arra, hogy az a leszámolás köztünk és a t. ellenfél, az ellennézet képviselői között megtörténjék. Lesz alkalom arra, s akkor be fogom bizonyitani, hogy igenis Magyarország gazdasági érdekeinek egycteme, az országnak ugy földmivelési és ipari érdekei, mint a függő kérdésekben rejlő érdeke ebben a kiegyezésben meg vannak teljesen óva és lesz szerencsém akkor bebizonyitani, a mint már egyszer egy nagy vitában akademicze és in thesi részemről harczoltam a mellett, hogy ha lehetséges Ausztriával a gazdasági kérdések rendezésére olyan méltányos és igazságos kiegyezést kötni, a mely mindkettőnkre nézve előnyös és egyik félre nézve sem káros, a mely nem akarja egyiknek sem bármely életérdekét a másiknak feláldozni, hanem lehetőleg szerencsés összhangzásba hozza a kettőt: én igenis ilyen egyezséget jobbnak tartok ránk és mindkettőnkre nézve, a kik egymásra vagyunk utalva inkább, mint valaha, a különválásnál. Akkor bebizonyitottam ezt in thesi.

Majd annál a nagy vitánál, a nagy leszámolásnál be fogom bizonyitani, hogy ezen egyezség tartalmánál fogva nemcsak nem rosszabb, mint az előbbeni állapot, hanem ránk is és mindkettőre nézve a mai állapotnál sokkal jobb, mert kérdéseket old meg mind a két fél érdekeinek, azon érdekek vonatkozásainak oly részében, a mely mindegyikre külön fontosabb és becsesebb és a melyet az előbbi cgyezség nem tartalmazott és a mely mindakettőt legközelebb érdekli, és megcsinálta a vámtarifát, a mely vámtarifában az ország összes létérdekei teljes mértékben érvényre jutottak, és tisztázott kérdéscket, a mik függőben voltak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

De nemcsak ezt fogom bebizonyitani, hanem, remélem, azt is, hogy in concreto ez az egyezség az ország összes gazdasági és anyagi érdekeit ez idő szerint jobban képes biztositani és megvédeni, mint a szakadás és a gazdasági szakadással járó nagy gazdasági és pénzügyi rázkódtatásnak veszélyei. Ez az én válaszom. *(Zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! A miniszterelnök ur azzal kezdte, hogy a készfizetések felvételének a kérdése voltaképen nem tartozik a kiegyezés keretébe. Megengedem, hogy ebben neki igaza van akkor, ha a kiegyezési kérdéseket az eddigi praxis alapján veszszük szemügyre. Ha azonban ugy állitjuk oda a dolgot, hogy a kiegyezés kérdésébe tartozik valamennyi közgazdasági kérdés, a mely Magyarországnak Ausztriával való sajnálatos viszonyát szabályozza, akkor igenis nagyon aktuális és

helyes dolog volt a készfizetések kérdését felvenni a kiegyezés keretébe. De akár akarta, akár nem . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Én akartam!

Krasznay Ferencz: . . . a kérdés felvetette önönmagát, mert hiszen a terminusok közelednek, a kérdést meg kell oldani, akár kiegyezésen belül, akár kiegyezésen kivül. Az pedig, t. képviselőház, hogy a miniszterelnök ur erélyesen sürgette az ügy végleges tisztázását, az a hivatásával jár. Egyebet nem tett, mint kötelességét teljesitette . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Én is azt mondom, hogy csak kötelességet teljesitettem!

Krasznay Ferencz: . . . nem jár neki érte köszönet, a mint hogy nekem sem jár azért, hogy ezt az interpellácziót megtettem. Mind a ketten csak a kötelességünket teljesitettük.

Széll Kálmán miniszterelnök: Most már egyetértünk!

Krasznay Ferencz: Azt mondotta továbbá a miniszterelnök ur, — hiszen az igaz — hogy a kiegyezés bázisa a jogosság, vagyis, hogy mindegyik fél olyasmit reklamáljon magának, a mihez jogánál fogva jussa van. Hát én azt hiszem, hogy nem egészen igy van. Ha egy áttekintést, *(Halljuk! Halljuk!)* egy szempillantást vetek a kiegyezés egész komplexumára, megakad a szemem sok olyan dolgon, a minek a mellőzéséhez nekünk jogunk volna — ott van a tiroli gabonavám — de a jog még sem érvényesül, hanem lábra kapott a paktálás szelleme, a mindenáron való egyezkedés irányzata, akár jogfeladások árán is, ugy hogy a jogi elementum bizony nagyon szerény szerepre van kárhoztatva a velünk minap ismertetett kiegyezésben.

Teljesen igazat adok abban, a mit a miniszterelnök ur mond, de nem azért, — mint a túloldalon tennék, — t. i. azért, mert ő mondja, hanem azért, mert abban véletlenül neki igaza van, *(Derültség.)* hogy a készfizetések felvételére fix határnapot, egy kalendáriumszerü napot kitenni a törvénybe, a dolog természeténél fogva nem lehet. Nem lehet pedig azért, mert annak igen sok inkonvenienczája lenne, az azsiotázsra, spekuláczióra adna alkalmat, szóval oly körülmények közé hozna bennünket, a melyek nem kivánatosak. Ezt én elismerem.

Azonban egyet kivántam, és kivánok szemben ezzel a körülménynyel, és ez az, hogy a készfizetéseknek felvétele abban a megegyezésben oly imperative legyen előirva, hogy a kizáró okok taxative legyenek felsorolva. Ez az egyedüli logikus mód. Vagyis más szóval: meg legyen mondva abban az egyezségben, hogy a készfizetéseket felveszszük és pedig egy posszibilis határidő nem volna lehetetlen, pl. 1903. év végéig és fel legyenek sorolva egyenkint azok az előre nem látható okok . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: Hisz én megmutattam!

Krasznay Ferencz: . . . a mely okok ezt kizárnák.

Széll Kálmán miniszterelnök: Megmutattam!

Krasznay Ferencz: Hiszen majd meglátjuk a szöveget, majd megtudjuk belőle.

T. képviselőház! Mindezeknél fogva a t. miniszterelnök ur válaszát, annyiban, a mennyiben a faktumokra, a tényekre vonatkozik, tudomásul veszem. A rendezés módját azonban kifejtett aggályainál fogva nem vehetem tudomásul. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Magyarország érdekeit apodiktikus bizonyossággal megóva nem látom a készfizetések körül a megoldás azon módjában, a melyet a miniszterelnök ur ismertetett, különösen nem azzal a rosszhiszemüséggel szemben, a melyet Ausztria velünk ugy a tárgyalások során, mint egyébkint mindig tanusitott! *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Ugy veszem ki a képviselő ur szavaiból, hogy tudomásul veszi a miniszterelnök ur válaszát.

Krasznay Ferencz: Csak a tényekre vonatkozó részét.

Elnök: Tehát annak csak egy részét. Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* A kik tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség tudomásul veszi.

A miniszterelnök ur a napirendre vonatkozólag kiván előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt vagyok bátor proponálni a t. képviselőháznak, hogy a holnapi napon ülést ne tartson, és a pénteki napon sziveskedjék felvenni a katonai javaslatok tárgyalását, a melyek már hetek óta vannak a ház asztalán a jelentésekkel együtt, a melyeket azok a bizottságok, a melyekhez utasitva lettek, erre vonatkozólag előterjesztettek.

Endrey Gyula: Szerencsétlen nap lesz ez a kormányra!

Széll Kálmán miniszterelnök: Ezen, hetek óta való tanulmányozás talán elégséges idő arra, hogy kérhessem a házat, hogy már pénteken méltóztassék megkezdeni azoknak tárgyalását. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Barabás Béla! *(Halljuk! Halljuk!)*

Barabás Béla: T. képviselőház! A miniszterelnök ur által előterjesztett napirend-inditvánnyal szemben nekem és ennek a pártnak, a melynek tagja vagyok, már mindjárt kötelességünk a leghatározottabb ellenállást tanusitani azzal, hogy határozottan tiltakozunk, miszerint a katonai javaslatok bármelyike napirendre tüzessék ki. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezen tiltakozás kapcsában az én szerény inditványom a miniszterelnök ur inditványával szemben az, hogy a katonai javaslatok vétesse-

nek le a napirendről. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezen ellenindítványomat megindokolom a következőkkel:

Nézzünk szét, t. képviselőház, először ott, a mi hozzánk legközelebb áll, nézzünk szét saját országunkban és hazánkban, nézzük és lássuk, mert tapasztalnia kell mindenkinek, látnia kell mindenkinek, hallania kell mindenkinek azokat a jajszavakat, a melyek az ország szomoru és nyomoruságos viszonyai között most végighangzanak az egész országon. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nézzük meg a földbirtokosokat, nézzük meg a földmivelőket, mind panaszkodnak, mind kcserü adatokat szolgáltatnak ahhoz, hogy nemcsak megélni nem tudnak, de hogyha fokozódnak terheik, meg kell semmisülniök, el kell pusztulniok. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Járjuk végig az üzleteket akár a fővárosban, akár a vidéken, nézzük meg a kereskedőknek boltjait, az mind üres, tátong, nincs forgalom, nincs kereset, ezek is ott a csődnek, a megsemmisülésnek küszöbén vannak, *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* és nézzük meg iparosainkat, t. képviselőház, betevő falatjuk nincsen, a legnagyobb nyomoruság között, nélkülözésekben tengetik rongyos életüket és családjuk nyomoruságát alig tudják eltitkolni. S ime, t. képviselőház, most előállanak katonai javaslatokkal, melyekkel nemcsak oktalan véráldozatokat követelnek a nemzettől, hanem pénzbeli olyan áldozatokat is, melyeket elviselni ez a nemzet már teljesen képtelen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük meg a fővárost, t. képviselőház, és a vidék nagyobb városait, azt látjuk, hogy éhező tömegek lézengenek az utczákon, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* nézzük meg a falvakat, a családoknak nincs mit enni, nincs betevő falatjuk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát nem lelketlenség-e attól, a ki ezt kivánja, nem hazafiatlanság-e attól, a ki idehozza e javaslatokat most, a mikor a népnek betevő falatja nincs? Leszedik az utolsó rongyot a nemzet testéről, és odadobják, hogy annak a tátongó, éhező molochnak tegyenek vele szolgálatot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, már ebből a szempontból, már a nyomoruságnak, és annak a sorvasztó betegségnek a szempontjából, a mely a nemzet testét pusztitja, mindjárt az első pillanatban is ellene kell mondanunk, annak, hogy a katonai javaslatok a magyar parlamentben tárgyaltassanak, ellent kell mondani azért, mert ez olyan áldozatokat követel, a melyeket a magyar nemzet már többé elbirni nem tud. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Hiszen látom, t. képviselőház, hogy a javaslatoknak egyike, mely az ujonczjutalék felemeléséről beszél, csak egy esztendőre irányoztatik elő. Egy esztendőre azért, mert egy esztendő talán nem bántaná pénzügyi viszonyainkat. Hiszen most harácsolt el az állam 50 milliót a vármegyéktől. Van készpénz elég, ezekből talán egy esztendőre az áldozatokat fedezni lehet. Tehát erre lehet számitani.

De bizonyosan tudjuk, t. képviselőház, hogy ezek az áldozatok, ezek a követelések nemcsak tovább fognak folytatódni az évek folyamán, hanem fokozódni is fognak, a mikor azok az állami készletek, melyeket az állam a vármegyéktől elharácsolt, már elfogytak, s a mikor ismét a népek keserves fillérciből kell az ujabb áldozatokat meghozni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Azért nem járulhatok hozzá ehhez, t. képviselőház, és nem, azért sem, mert egész határozottan ki merem mondani, hogy a hadsereg létszámának felemelése nem Magyarországnak az érdeke. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nemcsak nem érdeke Magyarországnak, hanem anyagilag is, társadalmilag is, minden tekintetben egy kész veszedelem reánk nézve. Azzal tehát ne álljanak elő, hogy ezt a nagyhatalmi kérdést a nemzet kivánja. Mert Magyarország ezt nem kivánja, Magyarország ezt nem akarja. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A hadsereg létszámának felemelése tisztán és kizárólag semmi egyéb, mint dinasztikus érdek és valahányszor fontosabb életkérdésekről van szó, akkor, a mikor a magyar kormány a dinasztiával tárgyalásokat folytat, szomoruan kell tapasztalnunk azt, hogy nem a kormány védi meg a nemzetnek érdekét a dinasztiával szemben, hanem megforditva, a kormány itt mindig ugy jelentkezik, mint a mely a dinasztiának érdekeit védi nemcsak a nemzettel szemben, de a nemzetnek rovására, kárára és hátrányára. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezeknek a szem előtt tartásával, t. ház, első sorban ragaszkodnom kell azon felfogásomhoz, és teszem meg azt az ellenindítványt, hogy a közös hadsereg és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló 199. sz. törvényjavaslat vétessék le a napirendről. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megjegyezni kivánom azt, hogy az igen t. miniszterelnök ur katonai javaslatokról beszélt, holott kétségtelen, hogy előttünk két katonai törvényjavaslat fekszik és három jelentés. Az egyik a katonaság létszámának megállapitása, a másik pedig az ujonczjutalék megajánlása. Ez két külön törvényjavaslat. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A mennyiben netalán a ház, inditványom mellőzésével, kitüzné a katonai javaslatok tárgyalását, határozottan megkivánjuk, de a házszabályok is ugy rendelkeznek, hogy első sorban az előbb benyujtott katonai javaslat, az ujonczjutalék megállapitásáról, és másodsorban az ujonczjutalék megajánlásáról szóló, külön-külön vétessenek tárgyalás alá. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A mennyiben ezen inditványom el nem fogadtatnék, ismét előállok azon gyakorlati inditványommal, hogy méltóztassék a katonai javaslatok mindegyikét, ugy az egyiket,

mint a másikat az osztályok által tárgyaltatni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Követelem ezt annál is inkább, mert az igen t. többség tagjai a katonai javaslatokat még egyáltalában nem ismerik. *(Élénk ellenmondás a jobboldalon.)* Utalok rá, hogy programmbeszédeikben túlnyomó részben, szerteszét az országban mindenütt tiltakoztak a katonai terhek felemelése ellen. *(Élénk tetszés a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon. Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: Hány ember van odaát, a kit ezen az alapon választottak meg!! Bebizonyitjuk! Fölolvassuk! Elnök csenget.)*

Kubik Béla: Azt igérték, hogy nem fogják emelni, megcsalták a választókat! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Barabás Béla: Ezek közt hivatkozom a ház t. elnökének jászberényi beszédére is. *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)* És most azt kell tapasztalnunk, hogy csodálatos egyformasággal és csodálatos lelketlenséggel támogatják azt a kormányt, a mely ilyen javaslatokkal áll elő. De különben is, az osztályoknak semmi dolguk nem lévén, alkalmat kell adni arra, hogy a népképviselők mindegyike foglalkozzék a kérdéssel, hadd legyen alkalma lelkiismeretének megnyilatkozása szerint állást foglalni az osztályokban, a hol azt közvetlenül és fesztelenül megtehetik.

Talán erre azt mondja a miniszterelnök ur vagy bárki más, hogy nincsen más tárgyalni valónk, csak a katonai javaslatok. Ez szomoruan igaz. De ott van a költségvetés. Csodálatos siettetéssel igyekezett a kormányelnök ur, a mig Bécsben reá nem parancsoltak a katonai javaslatok miatt, hogy a pénzügyi bizottság a költségvetést letárgyalja.

Széll Kálmán miniszterelnök: Még nem tárgyalta le!

Barabás Béla: Még azt hiszem, a pénzügyminiszter tárczája van hátra. Megakasztották szándékosan, azért, hogy ne legyen más tárgy készen, hogy kényszerülve legyen a képviselőház a katonai javaslatokkal foglalkozni. *(Élénk ellenmondás a jobboldalon.)*

Engedelmet kérek, 4 hóra kapott felhatalmazást az igen t. kormány. Csak nem képzeli talán, hogy a katonai törvényjavaslatok felett olyan könnyen fog napirendre térni, hogy a katonai javaslatok olyan gyorsan fognak letárgyaltatni? Majd a tárgyalás közben azon fogja magát észrevenni, hogy ujabb indemnitásra lesz szüksége! Hát nem kötelessége-e a kormánynak először arról gondoskodni, hogy költségvetése legyen, hogy reális alapon álljon? Vagy folytonosan felhatalmazási törvényekkel kormányozzák Magyarországot? Miért nem intézkedett a miniszter ur, hogy a bizottság tárgyalja le a költségvetés hátralévő részét? *(Tetszés a szélsőbaloldalon.)*

Sajnosan kell tapasztalnunk azt, hogy mi rendszert törvényhozói müködésünkben egyáltalán nem követünk; mi mindig csak azt nézzük, hogy mit parancsolnak ott fenn Bécsben és akként dirigálják a képviselőház tanácskozását. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, hogy a képviselőház munkarendjének authentikusabb terve, illetékesebb előadója nincsen más, mint maga az a trónbeszéd, a mely az országgyülés megnyitása alkalmával elhangzott. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Kénytelen vagyok itt a trónbeszédet elővenni, a mely trónbeszéddel szemben az igen t. többségnek egy felirata ment fel ő Felségéhez, a mely feliratban helyeselték a trónbeszédben foglaltakat és igéretet tettek arra, hogy a trónbeszédben foglaltakat meg is fogják valósitani. És mit tapasztalunk ezzel szemben? Azt, hogy mindazoknak túlnyomó többsége, a melyek a trónbeszédben foglaltatnak, mind olyanok, a melyek feladatát képezik ezen országgyülésnek, elhanyagoltatik, *(Igaz! (Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és egyáltalában nem vétetik figyelembe. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Engedje meg a t. képviselőház, hogy e fontos pillanatban is, a mikor ilyen törvényjavaslat tárgyalása követeltetik, a mely nincs is benne a trónbeszédben, először is rámutassak azokra, a mik a trónbeszédben benne vannak és azután rá fogok térni azokra, a mik a trónbeszédben nem foglaltatnak. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ime, t. képviselőház, a trónbeszéd égető szükségnek tartja megoldani első sorban az egyenes adók rendszerének átalakitását, az adózási rendszer ügyének egységes és igazságos alapokra való helyezését. Kérdem, hol vannak az erre vonatkozó javaslatok? Hol vannak az erre vonatkozó munkálatok? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hiszen az állam népének, az állam lakosságának módot, tehetséget kell adni arra is, hogy köztartozását leróhassa, könnyen megfizethesse; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az adórendszer módositása pedig egyik alkalom arra, hogy a nép vállairól a sok igazságtalan terhet levegyük *(Tetszés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy van! Ugy van!)* és azokra háritsuk, a kik e terhek alól eddig kibujtak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Itt van, t. képviselőház, egy másik nevezetes dolog: a gyümölcsöző beruházások elősegitését igéri a trónbeszéd. Hiszen beruházási kölcsönre talán szükség sincs, mert most 50 milliója van a kormánynak; *(Ellenmondások a jobboldalon.)* ezeket a beruházásokat a pénztári készletekből is megcsinálhatja: és ezekre vonatkozólag hallgat a kormány, nem csinál semmit, nem is láttunk arra való törekvést, hogy a trónbeszédben foglalt ezen igéreteknek megfelelni igyekeznék. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Itt van a harmadik dolog: hóna alá nyulhatunk vele a magyar népnek, a telepités és az okszerü parczellázás kérdése, erre nézve a trón-

beszédben igéret tétetik, a miniszterelnök ur munkaprogrammjában is benne van az ez iránti igéret; a földmivelésügyi miniszter ur pedig a pénzügyi bizottságban egyenesen kinyilatkoztatta, hogy a telepitésre és parczellázásra vonatkozó javaslatai készen vannak. És t. képviselőház, még sincsenek bemutatva. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hát hol késnek? Miért nem jönnek elő vele, hiszen a népen segiteni kell, a nép pusztul, a földet huzzák már ki a lába alól. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezeket sem hozza ide a kormány.

De ott van, t. képviselőház, az ipartörvény tervbe vett módositása is. Iparosaink elpusztulnak, éhen halnak és még sem váltja be a kormány azt az igéretét, a mit a trónbeszédben ez iránt tett. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azután ott van a trónbeszédben: Gondoskodásunk tárgyát fogja még képezni az állami tisztviselők helyzetének a javitása. Hát hol van a tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslat, a melyet folytonosan igérgetnek? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mikor a mult év végén az indemnitást tárgyaltuk és beható vitát folytattunk, akkor szemünkre vetette a kormány is, a kormány sajtója is, hogy ime az ellenzék hátráltatja a tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalását. S ime ma még be sincs nyujtva e törvényjavaslat s ezért az ellenzéket okolják. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Es itt, t. képviselőház, pártom nevében is tehetek egy kijelentést. *(Halljuk! Halljuk!)* S ez az, hogy, ha az a tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslat idekerül és a pénzügyi bizottság, vagy nem tudom, mely bizottság által mielőbb letárgyaltatik: ez a párt nem fogja utját állani — jogos kritika tárgyává téve különben a javaslatot — annak, hogy a tisztviselőknek méltányos igényei kielégittessenek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A trónbeszéd egyik bevezető része — s ezt méltóztassék a katonai javaslatokkal szembeállitani — igy hangzik *(olvassa)*: »A közéletnek majdnem minden ágában mélyen beható törvényhozási intézkedések lesznek még szükségesek, hogy kedvelt Magyarországunk a szellemi és anyagi fejlődés és felvirágozás azon fokát érje el, a melyre emelni atyai szivünk egész melegével óhajtjuk.«

Kérdem, lehet-e az atyai sziv melegével kivánni ezeket a katonai törvényjavaslatokat? Hiszen ezek Magyarország létének pusztulását és nem felvirágozását irányozzák elő!

Nézzük most, hogy mi nincs benne a trónbeszédben? Nincsenek benne ezek a javaslatok; csak a létszám megállapitását kéri a trónbeszéd, mert az a törvény, a mely ezt eddig megállapitotta, már lejárt. A katonaság létszámának felemeléséről azonban szó sincs a trónbeszédben, melynek erre vonatkozó passzusa igy szól: »Ezen országgyülésnek nagyfontosságu feladatát fogja képezni a védrendszer keretében az ujonczjutalék megállapitása« — és mivel van ez indokolva, — »mivel az erről szóló törvény hatályát veszti.« Tehát a megállapitás csak azzal van indokolva, hogy a törvény már lejárt, arról azonban még csak sejtetés sincs, hogy már a trónbeszédben az a szándék volt a háttérben, hogy a hadsereg ujonczjutalékát felemeljük.

Itt van, t. ház, a czivillista kérdése. Hisz a czivillista megállapitására vonatkozó törvény már évek óta lejárt, de azért az mégsem került elő. A trónbeszéd nem beszél semmit sem a czivillistáról, és ime a kormány mégis előáll a czivillista felemeléséről szóló javaslattal és nemcsak ezzel, hanem azt 1902. január 1-ére való visszaható erővel kivánja felruházni; azt is hallottam beszélni, hogy törvényes rendelkezés ellenére nemcsak a törvényjavaslatban van felvéve, hanem hogy az az összeg már folyósitva is van minden törvényhozási hozzájárulás nélkül. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ezeknek elmondása után, midőn ujólag hangsulyozom azt, hogy a törvényjavaslatoknak együttes tárgyalása ellen határozottan tiltakozom és annak azon sorrendben való felvételét ajánlom, a melyben az beadatott, kijelentem, hogy én és ez a párt, a mi tudást az isteni végzés nekünk adott, kötelességérzetet, hazafias lelkesedést, fel fogjuk használni arra, hogy az ilyen telhetetlen kivánságoknak elejét vegyük. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igyekezni fogunk, hogy nemzetünk érdekeit védjük meg és ne hozzunk áldozatot olyan oltárra, a mely oltáron nem a mi szineink lobognak, nem a mi zenénk szól, nem a mi nyelvünk hangzik, nem a mi lelkületünk világa él.

Ezek után kérem elleninditványom elfogadását a miniszterelnök ur inditványával szemben. *(Zajos éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Csatlakozom azokhoz, a miket az előttem szólott Barabás Béla t. képviselőtársam elmondott. Én is inditványozom ezen törvényjavaslatnak a napirendről való levételét *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és hozzácsatolom, hogy azon esetre, ha ezen inditvány el nem fogadtatnék, osztom azon nézetet, hogy az az osztályokhoz utasittassék, hogy igy a háznak minden egyes tagja megismerhesse és hogy azután lelkiismerete szerint adhassa le szavazatát. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az ellenzék nem felelne meg kötelességének, ha már azon pillanatban, a mikor legelső izben áll ezen törvényjavaslatokkal szemben, elutasitó, tagadó álláspontját ki nem fejezné. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Mi valamennyien, midőn a választási harczba mentünk bele, ünnepélyesen

megigértük választóinknak, hogy megtagadjuk hozzájárulásunkat minden olyan törvényjavaslattól, a mely a nemzetnek indokolatlanul ujabb megterhelését involválja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kiemeltük nevezetesen, hogy semmi szin alatt sem fogunk hozzájárulni oly törvényjavaslatokhoz, a melyek a katonai terheket, a melyek amugy is elviselhetetlenek, akár pénzügyi tekintetben, akár a véradó tekintetében még sulyosbitani fogják. Ezen, a választások alkalmakor adott igéretünket mi az ország szine előtt becsületesen, férfiasan be is fogjuk váltani és ezért indokoltnak látjuk, hogy ezen törvényjavaslattal szemben a legmesszebbmenő, legerélyesebb ellentállást fejtsük ki. *(Zajos helyeslés a baloldalon.)* Nem érdemelné meg az ellenzék a nevét, nem érdemelné meg azt, hogy ezen teremben helyet foglaljon, ha ezen törvényjavaslat megbuktatására nem használna fel minden megengedett eszközt. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én azon oknál fogva is ellenzem a t. miniszterelnök ur által inditványozott napirendet, mivel én látom, hogy ezen törvényjavaslatok oly könnyen nem fognak keresztülmenni és igy uj bonyodalom előtt fogunk állani, sőt talán ex-lexbe is juthat az ország. Ugyanis három hónap alatt az indemnity-törvényjavaslat hatályát veszti és én nem szeretném kitenni az országot annak, hogy a jogos önvédelem miatt ismét ex-lex állapotba sodortassék. *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ezért nem értem, hogy a t. miniszterelnök ur miért nem tárgyaltatja le előbb a költségvetést. Az nem lehet kifogás, hogy az egyik tárcza a bizottság előtt még nincs letárgyalva. Mi nem egyszer megmutattuk már, az ellenzék nem egyszer adta már jelét annak, hogy, ha komoly, sürgős munkára hivják fel, daczára, hogy számszerüleg sokkal gyengébb, mégis részt vesz a sürgős munkában és az ország érdekében álló törvényjavaslatok előterjesztése elé a bizottságokban gátakat nem emel. Én azt hiszem, hogy, ha a t. miniszterelnök ur akarná, hétfőig készen lehetne a költségvetés, mert letárgyalhatnók azt délelőtti és délutáni ülésekben a pénzügyi bizottságban. Letárgyalhatnók a pénzügyi bizottságban az utolsó költségvetést, a melyet még nem tárgyaltunk, t. i. a pénzügyi költségvetést és igy, ha ez szombatig megtörténnék, semmi sem állaná utját annak, hogy a költségvetés beterjesztessék és a jövő hét folyamán mindjárt az első terminuson tárgyalás alá vétessék. Ezen oknál fogva én ellenindítványt vagyok bátor a t. ház elé terjeszteni, a mely ekként szól: »Inditvány. A miniszterelnök ur által inditványozott napirendet a ház el nem fogadja s a legközelebbi ülés napirendjére a költségvetés tárgyalását tüzi ki.« Ajánlom ezen inditványomnak elfogadását. *(Zajos helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Az elhangzott két felszólalás után, azt hiszem, csak méltányosan járok el, ha a t. többséghez fordulok és arra kérem, hogy ezen indokolt felszólalásokat vegye megfontolás alá. Gondolja meg a t. miniszterelnök ur és módositsa azt az inditványát, a melylyel a két törvényjavaslat napirendre tüzését már a pénteki ülésre kivánja. Nagyon fontos és mélyen beható kérdések ezek. Két törvényjavaslat áll előttünk. Az egyik a rendes ujonczozási módszer szerint kéri a meghatalmazást a már felemelt ujonczlétszámra, a másik belenyul a véderő-törvénybe és kiragadva annak egyik szakaszát, az ujonczjutaléknak felemelését ajánlja és javasolja a nélkül, hogy a kormánynak az egész védrendszerre vonatkozó tervezete előttünk volna és igy mérlegelhetnők azt, vajjon indokolt-e, jogosult-e akár védelmi szempontból, akár az ország egyéb körülményei szempontjából ezen felemelés. De az elmondottak után, a melyekkel t. barátaim igazán a közhangulatot jelezték, nem szükséges annak további vitatásába bocsátkoznom, vajjon az ujonczlétszám emelésére vonatkozó első törvényjavaslat jogosult-e, és hogy a kormány nem meglepetésszerüleg dobta-e azt ide a házba, a nélkül, hogy akár trónbeszédben, akár más uton, például a legutóbbi választás alkalmával az országot erről tájékoztatta volna. A kormánynak ezen meglepetésszerü lépése méltán kelthetett visszahatást, mert nagyon jogosult az a követelmény, hogy a midőn a kormány egy ilyen, az ország gazdasági, pénzügyi helyzetébe mélyen belenyuló intézkedést, a véderő-törvénynek ilyen nagyfontosságu módositását dobja elénk, akkor a közvélemény megnyilatkozásának kellő tér engedtessék. Ennélfogva azon esetben, ha a kormány ragaszkodnék ahhoz az elhatározásához, hogy e törvényjavaslatokat napirendre fogja tüzetni, igazságosnak és helyesnek tartom azt az inditványt, a melyet az előttem szólott t. képviselőtársaim tettek, hogy t. i. első sorban az osztályokhoz utasittassanak azok. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én azonban arra kérem a t. miniszterelnök urat és a t. többséget, hogy az első törvényjavaslatot egyáltalán ne tüzze ki napirendre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Annak kitüzése ellen előttem szólott t. képviselőtársaim annyi érvet hoztak fel, hogy nekem azokhoz több hozzáadni valóm nincs, de meggondolandó az isl t. ház, vajjon, ha a t. kormány makacsu, ragaszkodik ezen szándékához, hová fogna ez vezetni? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt méltóztassék a t. többségnek is meggondolni, mert végtére is, ha a kormány hatalmi szavát vet ide és a többséget mintegy erkölcsileg rákényszeriti arra, hogy e törvényjavaslatot fogadja el, akkor ez hatalmi kérdésként fog előttünk állani és akkor a közvélemény itélete fogja sujtani azt az eljárást, a mely az ellenzéket feljogositja arra, hogy a hatalommal szembeszögezze a véde-

lem jogosultságát minden téren és minden eszközzel. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Részemről meggondolásra ajánlom, vajjon helyes-e, ezélszerü-e az országot és annak egész alkotmányosságát *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ilyen kétes küzdelemnek kitenni? Ne méltóztassék azt mondani, hogy a kormány ez irányban jogos és helyes uton jár. A kormány nem jár helyes uton; joga utóvégre mindenre van, csakhogy a jogot is korlátozza a czélszerüség és az ország szükségleteinek természete.

Ennélfogva én ismételten kérem a t. kormányelnök urat, hogy álljon el ezen inditványától és miután az évenkinti ujonczozás ideje közel van, intézkedjék egy olyan törvényjavaslat benyujtása iránt, a mely az ujonczjutalék megszavazását a kellő formában, a régi alapon kéri. Erre teljes joga van a kormánynak; ez kötelessége is, de az ujonczjutalék emelésére való jogosultságot semmiből sem merithet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát a t. kormány nem veszi mindezeket figyelembe, ám akkor a mi be fog következni, azért senki ne vessen követ sem a többség közül, sem az országból az ellenzékre, mert az ellenzék e tekintetben akkor a jogos önvédelem jogos eljárását követi. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket tartottam szükségesnek a t. miniszterelnök urnak és a többségnek is figyelmébe ajánlani. Az utolsó pillanat itt van, gondolja meg a kormány és a többség, hogy e tekintetben módjában van megmenteni ugy önmagát, mint minket is és az országot is egy kellemetlen következménynek sulyos terheitől és e tekintetben nem minket, hanem a kormányt fogja a felelőség terhe sujtani. Egyébiránt, ha a kormány makaesul ragaszkodnék — a mit én nem is hiszek — ahhoz, hogy kitüzessenek e törvényjavaslatok napirendre és mellőztessék az osztályokhoz való utasitás, akkor én arra kérem a t. miniszterelnök urat, ne méltóztassék ezen törvényjavaslatot péntekre a napirendre kitüzetni, hanem méltóztassék néhány napot engedni arra, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy e tekintetben a beható tanáeskozások és előkészületek megtörténhessenek. Egyébiránt a kormányelnök kezébe van letéve ennek az ügynek a kulcsa, a többség határoz, a következményekért pedig a felelőséget tulajdonitsa magának. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök urnak inditványával szemben . . .

Széll Kálmán miniszterelnök: T. képviselőház! Ha nines felirva senki többé szólásra, gondolom, hogy az inditványomra tett észrevételek, illetőleg annak ellenében tett ellenindítványok és azon beszédek, a melyek azok védelmére most elhangzottak, kötelességemmé teszik, hogy pár szóval a mondottakra reflektáljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt Barabás Béla igen t. képviselőtársamat arra kérem, ne méltóztassék talán az ő kivánságát, a mely egészen jogos, az ő inditványát, a mely egészen illetékes, azzal a fogalommal összekötni, hogy tiltakozik ezen törvényjavaslatoknak általában napirendre tüzése ellen. Talán csak a szóban van az eltérés, mert házszabályaink szerint a mi tanáeskozásaink rendje, a melytől nem lehet eltérni sem többségnek, sem kisebbségnek, — mert hiszen a szólásszabadságnak és a kisebbség jogainak védelmére vannak azok megalkotva; — azt hogy törvényjavaslatoktól, a melyeket a kormány előterjeszt, a tárgyalást megtagadni nem lehet. *(Helyeslés jobbról. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Mi előterjesztettünk törvényjavaslatokat, a melyek különböző megitélés alá esnek, sok kifogás hallatszik ellenük. Én jogosultnak tartom, hogy mindezek a kifogások mérlegeltessenek, nyilt ütközetben és csatában, itt a házban a vitatkozásnál, de a törvényjavaslatok tárgyalásától ne méltóztassék megvonni a lehetőséget. Mert hiszen mindezeket a kifogásokat és érveléseket csak akkor fogjuk meglatolhatni, ha azok tárgyalásába belemegyünk, hogy azok alaposak-e vagy nem. E tárgyalást nézetem szerint tehát el kell rendelni. Arról lehet tehát csak szó, hogy mikorra rendelje el a ház ezen törvényjavaslatok napirendre tüzését. Azt is mellőzöm, hogy az osztályokhoz való utasitás, a mely ma már nem szokásos e házban, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Elég rossz!)* ezen törvényjavaslatoknál határozottan mellőzendő lesz, az én nézetem szerint, mert azok kellőképpen elő vannak készitve a két bizottság által, azoknak a bizottságoknak tanácskozásait a t. képviselő urak nagy figyelemmel kisérték, sőt majdnem asszisztáltak, azok sokáig tartottak, azokat a publiczistika a nyilvánosságnak legszélesebb medrében tárgyalta és közölte; tehát nem tartom szükségesnek, hogy attól, a mit a ház eddig gyakorolni szokott, ezuttal eltérés történjék és e javaslatok másképen tárgyaltassanak, mint a többi kormányjavaslatok, a melyeket a ház a bizottságokhoz utasit, mert hogyha e javaslatokat nem a bizottságokhoz, hanem az osztályokhoz akartuk volna utasitani, ezt megtettük volna akkor, de ezeket most, a bizottsági tárgyalás után ujból osztálytárgyalás alá venni nem tartanám sem helyesnek, sem megokoltnak. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

A mi pedig azt illeti és erről is igen röviden szólhatok, hogy Barabás Béla t. képviselő ur talán félreértésből tiltakozik az ellen, hogy ezt a két javaslatot együtttárgyaljuk, erre nézve megjegyzem, hogy együtt tárgyalni két javaslatot az általános vitánál könnyen lehet, ha azok homogének. *(Ugy van! jobbfelől.)* Igy például a tegnap befejezett tárgyalásnál történt meg az, hogy két teljesen homogén törvényjavaslat együtt tárgyaltatott az általános vitánál. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Abba mindenki beleegyezett!)* Ezt tehát lehet inditványozni, lehet kérni s ha ez ellen kifogás nincsen, czélszerü azt elren-

delni, de hogy ha ezt valaki ellenzi, nem lehet követelni, mert e felett nem lehet szavazást kérni, mert a házszabályok betüje ennek ellene szól. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én azonban ezt nem kértem és nem is inditványoztam, mert akkor preczizen kellett volna megmondani, hogy a két javaslatot együtt méltóztassanak általánosságban tárgyalni, mert csak igy lehetne az általános tárgyalást a két törvényjavaslatra nézve összefoglalni. *(Ugy van! jobbfelől.)* Én azt mondtam, hogy a két javaslat tüzessék napirendre, természetesen először az első, azután a második. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ennélfogva erre nézve köztünk félreértés nincsen. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

A félreértés ekképen tisztáztatván, a dolog érdemére igen keveset akarok mondani, még pedig azért, mert nem szokás és talán nem is helyes, hogy a törvényjavaslatok tartalmának megitélése már azoknak napirendre tüzésénél történjék. *(Helyeslés jobbfelől.)* Én tehát csak igen rövid megjegyzést teszek azokra, a miket hallottam. *(Halljuk! Halljuk!)* Mi igenis el fogjuk dönteni a vitánál azt, hogy az ország érdeke ellen vétünk-e, vagy nem, mikor a hadsereg védelmi képességéről és erősitésére szolgáló eszközökről tanácskozunk? Én azt hiszem, hogy nem. Az ország biztonságának eminens érdeke, hogy a hadsereg a mai modern fogalmak szerint és a többi hadsereghez viszonyitva, az ország anyagi erejéhez képest kellő erőben és kellő hatálylyal álljon itt. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ezt pedig a trónbeszéd nem zárta ki, de nemcsak hogy nem zárta ki, hanem egyenesen rámutat erre, mert a trónbeszéd, a mikor arról szól, hogy felhivja az ország figyelmét arra, hogy az ujonczlétszám nincs megállapitva, pedig azt tovább már halasztani nem lehet, azt is mondja, hogy »egy állam sem mellőzheti a véderejéről való gondoskodást, mert az állam biztonságának és állásának legnagyobb biztositéka saját erejében fekszik. Az önök hazafiassága és bölcsesége meg fogja találni az utat, a mely az ország anyagi erejének arányában kellő hatálylyal biztositsa ezeket a nagy állami érdekeket.«

Arról van szó a mi nézetünk és legjobb meggyőződésünk szerint, hogy ezeket a nagy állami érdekeket, Magyarország védelmi és biztonsági állását a monarchiában és a monarchia állását a világban ezen törvényjavaslatok által biztositsuk. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ezt majd megvitatjuk az általános és részletes vitánál. Ütközetet fogunk ekkor állani, mert a kormány felfogása szerint ennek az álláspontnak van jogosultsága az ország igazi és jól felfogott érdekében; *(Helyeslés jobbfelől.)* habár sajnos, hogy áldozattal jár és sajnos, senki sem hoz szivesen áldozatokat, de ha meggyőződik arról, hogy azokat az áldozatokat magasabb állami érdekek követelik, akkor azokat igenis meg kell hozni. És ha felelősége és joga van a kisebbségnek, ez a felelősége megvan a kormánynak és a többségnek is, a mely azt gyakorolni is fogja minden kérdésben a maga belátása és meggyőződése szerint. Ezért az önvédelmi állapotra való helyezés, a melyet Szederkényi Nándor képviselő ur emlitett, lehet az önök szempontjából jogosult, de a mi szempontunkból az jogosult, hogy a mit jónak látunk az ország érdekéből és nem másból, azért helytállunk és a magunk részéről a többség akaratának szerzünk érvényt. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Nem az a hatalmi kérdés felvetése, a mint azt Szederkényi Nándor t. képviselő ur mondja, hogy ha mi, t. i. a kormány jónak látja a hatalmi kérdést felvetni, akkor ő és elvbarátai meg jogositva vannak az ellenállásra. Én ebben a házban nem látok hatalmi kérdést. Ez lehet a házon kivül, de itt a törvényhozás keretében nem hatalmi kérdés az, ha a kormány, mint a többség vezére, javaslatot tesz az országnak indokoltan és meggyőződése szerint az ország érdekében és a többség azt határozat erejére emeli az ellenzék ellenzése daczára. Ez nem hatalmi kérdés, ez a parlamentáris jog és a többség jogainak gyakorlása az ország érdekében, a mi nélkül alkotmányos élet nincsen. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ezek az én nézeteim, a melyeket applikative a törvényjavaslatra nézve lesz alkalmam bővebben is kifejteni, de ennyit a hallottak után meg kellett jegyeznem. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Még csak egyet és ez szól Barabás Béla t. képviselő urnak. Ha mindabban, a mit a t. képviselő ur ma mondott, annyi igaza lenne és annyi igaza van, mint abban, hogy most az állam elharácsolt a vármegyéktől ötven milliót, akkor, bocsánatot kérek, a t. képviselő ur ajkán ma igaz szó nem jött ki, mert ez nem áll. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Mily benyomást tesz, kérdem én, ez odakint a lapokban, esetleg a parlamentárizmus, a társadalmi és az állami rend ellenségeinek lapjaiban, ha azok rámutatnak, hogy ime az ellenzék egy előkelő képviselője azt mondja, hogy a vármegyéktől az árvák vagyonát az állam elharácsolja? *(Mozgás.)* Ez nem igaz, tiltakozom ez ellen, mert ez nem áll! *(Élénk helyeslés és felkiáltások a jobboldalon: Az állam biztositotta azt!)*

A képviselő ur azt mondja, hogy az állam elharácsolta azt a vagyont. Ez nem áll. Az állam nem tett egyebet, mint hogy a leggondosabb, a leglelkiismeretesebb módon, a törvény értelmében, átvette a maga kezelésébe azokat a pénzeket *(Élénk helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* és biztosabb, jobb kezelésbe vette át azt a vagyont, a melyért az állam felelős és a melyet a maga kellő czéljára fog forditani. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ha tehát az állam a törvény alapján kezelésbe veszi azt a vagyont, mert ez igy biztosabb, szabad-e azt mondani, hogy ezt elharácsolja? *(Tetszés a jobb- és a baloldalon.)* Engedelmet kérek, ne méltóztas-

sék ily szavakat használni, a melyekről tudom, hogy a t. képviselő urnak nem volt intenciója, hogy az ilyent ugy állitsa oda, mintha a tény a szónak megfelelne, *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a baloldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* mert ez olyan frázis, a melynek semmi értelme nincs. Kérem a t. képviselőházat, hogy a napirendet ily értelemben állapitsa meg, mint a hogy azt kértem. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Bakonyi Samu: Lojális ez?

Széll Kálmán miniszterelnök: Minthogy azonban valaki azt mondta, hogy időt kér arra, hogy az előkészitő tanácskozás komolyan megtörténhessék, a pénteki nap helyett a szombati napot proponálom. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hétfőn!)* Kérem, méltóztassék a törvényjavaslatot a szombati ülésre kitüzni. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Barabás Béla!

Elnök: Mi czimen kér szót a t. képviselő ur?

Barabás Béla: A házszabályokhoz és személyes kérdésben. *(Halljuk! Halljuk!)* Először is a házszabályokhoz szólok. A t. miniszterelnök ur volt szives szememre vetni, hogy nincs jogom azt mondani, hogy e törvényjavaslattól a ház tárgyalása megvonassék. A házszabályok 129. §-a azt mondja: a miniszterium által előterjesztett törvényjavaslatoktól az osztályülési, illetőleg bizottsági tárgyalást megtagadni nem lehet. A házban való tárgyalást azonban lehet olyformán, a milyen alakban tettem, hogy kértem a napirendről való levételt. *(Élénk helyeslés és felkiáltások a szélsőbaloldalon: A személyes kérdés?)* Arról nem szólok.

Elnök: Szólásra senki sincsen följegyezve. Ha tehát szólani senki nem kiván, a vitát bezárom. Következik a szavazás.

A miniszterelnök inditványával szemben, hogy az ujonczokról szóló törvényjavaslatok szombatra tüzessenek ki, két ellenindítvány adatott be. Méltóztassék mindkét ellenindítványt meghallgatni.

Trubinyi János jegyző *(olvassa Barabás Béla és Rakovszky István határozati javaslatait)*.

Elnök: A kérdés föltételére nézve azt tartom, hogy Barabás Béla képviselő ur inditványának első része, mely a napirendről való levételt tartalmazza, halasztó természetü; ennek folytán ezt kell először szavazásra feltenni.

A mi az inditvány második részét illeti, mely az osztályokhoz való utasitást kivánja, erre nézve vagyok bátor a t. házat figyelmeztetni, hogy mikor a bizottság jelentései beadattak, a ház már ugy határozott, hogy ezen jelentések az osztályok mellőzésével tüzessenek napirendre; azonban, miután a házszabályokban semmi sem állja utját annak, *(Fölkiáltások a szélsőbaloldalon: A házszabály megengedi!)* hogy a ház ezen határozatát módositsa, ennek folytán először Barabás Béla képviselő ur inditványának két részét, a halasztó és az osztályokhoz való utasitásra vonatkozó inditványt külön-külön fogom szavazásra feltenni. *(Helyeslés.)* Azután, minthogy Rakovszky képviselő ur inditványa egyenes ellenindítvány a miniszterelnök ur által inditványozott napirenddel szemben, a miniszterelnök ur inditványát fogom szavazásra feltenni és ha az elfogadtatik, az esetre Rakovszky képviselő ur ellenindítványa önmagától elesik.

Méltóztatnak a kérdés föltevésének ezen módjába beleegyezni? *(Helyeslés.)*

Most kérem azokat, kik elfogadják Barabás Béla képviselő ur inditványának azon részét, mely szerint a katonai javaslatok a napirendről levétetnek, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A többség nem fogadja el. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróba!)* Azt hiszem, a többség világosan kivehető volt. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kérünk ellenpróbát!)*

Kérem tehát azokat, a kik nem fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hoch! Hoch!)* Kisebbség.

Következik a szavazás Barabás Béla képviselő ur inditványának az osztályokhoz való utasitásra vonatkozó részére.

Kérem azokat, kik az inditvány ezen részét elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A többség nem fogadja el.

Most kérdem a házat, elfogadja-e a miniszterelnök ur azon inditványát, hogy a katonai javaslatok a szombati ülés napirendjére tüzessenek ki? *(Élénk felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Nem fogadjuk el! Melyik javaslat? Kettő van!)* Arra vonatkozólag, a mit Barabás Béla képviselő ur beszédében emlitett, ezen javaslatok együttes tárgyalása tekintetében megjegyzem, hogy erre nézve senki inditványt nem tett. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De melyik tüzetik napirendre?)*

Talán némi tévedést okoz e tekintetben a tárgyalásra kész ügyeket tartalmazó nyomtatvány. Ez azonban nem a két javaslatnak együttes tárgyalását tünteti fel, hanem a honvédelmi miniszter ur többrendbeli jelentésének az ujonczjutalék megszavazásával való együttes tárgyalását, a mint az mindig szokásban is volt.

A két javaslat együttes tárgyalása tekintetében senki inditványt nem tett. Az pedig, hogy két javaslat tüzessék egy ülés napirendjére, ismételve megtörtént arra az esetre, ha az egyik javaslat tárgyalása befejeztetik. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Melyik lesz az első?)*

Most kérem azokat, kik a miniszterelnök ur inditványát, hogy a két katonai javaslat, az utóbbi az azzal kapcsolatos jelentésekkel együtt, a szombati ülésnek napirendjére tüzessék, elfogadják, sziveskedjenek felállani.

Barta Ödön: Hogy a hozott határozat félremagyarázásokra ne szolgáltasson okot, mondjuk meg, — miért kerüljük a szót — hogy melyik

és milyen számu javaslat tárgyaltatik első sorban és melyik azután. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nehogy tehát a hozott határozatot félremagyarázhassák, méltóztassék először az 1889:VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról szóló javaslatot napirendre tüzni és ha az letárgyaltatnék, a következőt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Hogyha mindenki tudja, hogy miről van szó, akkor a propozicziót általános alakban tétetik, azonban, ha bárki is kivánja, megteszem a propozicziót egész szabatosan. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy is kell!)* A miniszterelnök ur inditványa az, hogy a szombati ülés napirendjére tétessék először az 1889:VI. t.-cz. 14. §-ának módositásáról, illetőleg a közös hadseregnek és a honvédség ujonczlétszámának megállapitásáról szóló törvény, azután, ha az elvégeztetik, az 1903-ik évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról és a póttartalékosoknak a közös hadsereg és haditengerészet békelétszámának kiegészitése végett kivételesen leendő igénybevételéről szóló törvényjavaslat. *(Helyeslés.)*

Ezzel kapcsolatosan napirendre kerül a honvédelmi miniszter jelentése az 1901/2. évben tényleges szolgálatban állott közös hadseregbeli és honvéd egy évi önkéntesek tiszti vizsgájának eredményéről; a honvédelmi miniszter jelentése az 1901/2. szolgálati év folyamán a közös hadsereg magyarországi ezredeiben és a m. kir. honvédségnél előfordult öngyilkossági esetekről; a honvédelmi miniszter jelentése az 1901/2. szolgálati év folyamán a közös hadseregtől a honvédséghez áthelyezett tisztekről.

A kik tehát elfogadják a miniszterelnök urnak azon javaslatát, hogy ezek a javaslatok a szombati ülés napirendjére tüzessenek, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja.

E szerint a ház holnap és pénteken nem tart ülést; szombaton pedig, a házszabályok értelmében, az inditvány- és interpellácziós könyvek felolvasása után az imént napirendre tüzött javaslatok tárgyalása fog megkezdetni.

Ezzel a következő ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 2 óra 40 perczkor.)

NÉVMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Apponyi Albert gr. **170, 172—174, 176—180, 182—184, 186—188.**
Daniel Gábor **171, 181, 186.**
Tallián Béla **175, 185.**

Jegyzők:

Dedovics György **171—176, 179, 180.**
Endrey Gyula **179, 180.**
Major Ferencz **170.**
Nyegre László **170, 178, 181—188.**
Rátkay László **171—176, 181—185.**
Szőts Pál **171—177, 179, 180.**
Teleki Sándor gr. **170, 181—188.**
Trubinyi János **186—188.**

Előadók:

Belitska Béni

Balogh Mihály igazolása **173.**
Kelemen Béla igazolása **173.**
Sipeky Sándor igazolása **173.**
Jankovich István igazolása **181.**

Biró Lajos

Új országházba való átköltözés költségei **174.**

Daróczy Aladár

Kérvények III. sorjegyzéke. Névszerint felemlitve:
150. sz. Hock János ákosfalvi lakos kérvénye nyomora enyhitése iránt;
151—184. sz. Udvarhely és Ung vármegye, Győr szab. kir. város, Heves és Turócz vármegye, Arad szab. kir. város, Heves és Jász-N.-K.-Szolnok vármegye, Komárom szab. kir. város, Sáros, Esztergom és Szabolcs vármegye, Székesfehérvár és Pozsony szab. kir. város, Ugocsa vármegye, Szeged szab. kir. város, Szepes és Tolna vármegye, Zombor szab. kir. város, Alsó-Fehér és Baranya vármegye, Baja város, Torontál, Szatmár és Gömör-Kishont vármegye, Marosvásárhely város, Vas, Hajdu, Somogy, Bars, Moson, Temes, Bereg és Nyitra vármegye kérvénye az elemi károknál az adótörlés kiterjesztése — 1883: XLIV. t.-cz. 50. §. módositása — iránt;
185. sz. Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása, a czéhrendszer behozatala iránt;
208. sz. Liptó-tarnóczi önkéntes tüzoltóegyesület kérvénye tűzrendészeti törvény alkotása iránt;
209—229. sz. Ung, Heves, Jász-N.-K.-Szolnok, Szepes, Tolna, Baranya, Alsó-Fehér, Háromszék, Ugocsa, Szatmár, Gömör-Kishont, Szilágy, Bereg, Arad, Torontál, Veszprém, Somogy, Esztergom, Moson, Krassó-Szörény és Szabolcs vármegye kérvénye a tankötelesek 30 filléres tanitói nyugdíjalap-járulékának törlése iránt;
230. sz. Horváth András kérvénye a bányakapitányságtól felebbvitt ügyeknek a közigazg. bíróság hatáskörébe utalása iránt;
231. sz. Mező-Tarcsa község kérvénye a kisüstü pálinkafőzési engedély megadása iránt;
232. sz. Barthalos Erzsébet kérvénye sérelmei orvoslása iránt;
237—256. sz. Heves vármegye, Baja város, Szepes vármegye, Arad sz. kir. város, Szatmárnémeti és Hódmezővásárhely város, Pozsony és Győr szab. kir. város, Torontál és Szilágy vármegye, Komárom és Debreczen sz. kir. város, Kecskemét trvh. város, Szabolcs, Pozsony, Somogy, Csanád, Esztergom, Fejér és Zala vármegye kérvénye az 1687: V. és 1715: XLIX. t.-czikkek tör-

lése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt **170, 174.**
257. sz. Budapest székesfőváros kérvénye Kossuth szobrához hozzájárulása iránt **174.**
158. sz. Lux Sándor kérvénye sérelmei orvoslása iránt;
259. sz. Hunyadvármegyei Általános Tanitó-Egyesület kérvénye a tanitóknak hivatalos eskütételre kötelezése iránt;
260. sz. Hajdu János és társai kérvénye a karczagi arányositás végrehajtásának felülvizsgálása iránt;
261. sz. A munkácsi Árpád-szoborbizottság kérvénye támogatás iránt;
262. sz. Schwarz Jakab és társai kérvénye földbirtokukba visszahelyezés iránt;
263. sz. A pozsonyi közs. közigazgatási tanfolyam hallgatóinak kérvénye egyévi önkéntességi kedvezmény megadása iránt;
264. sz. Id. Soós István és társainak kérvénye a szeghalmi tagositás felülvizsgálása iránt;
265. sz. Szilágy vármegye kérvénye a hazai ipar fejlesztése iránt;
266—277. Szepes, Tolna, Háromszék, Szatmár, Gömör-Kishont, Szilágy, Vas, Hajdu, Esztergom, Bars, Krassó Szörény és Bereg vármegye kérvénye az 1883: XLIV. t.-cz. adóvégrehajtási 54—56. §-ainak enyhitése iránt;
278. sz. Pozsony szab. kir. város kérvénye uj választási törvény alkotása iránt;
279. sz. Bereg vármegye kérvénye vámos hidak vámmentesitése iránt;
280. Szilágy vármegye kérvénye az 1881: LX. végrehajtási törvény módositása iránt **175.**
Kérvények IV. sorjegyzéke. Névszerint felemlitve:
1—5. sz. Liptó, Nógrád, Bács-Bodrogh, Maros-Torda és Komárom vármegye kérvénye a hadköteleseknek szolgálatuk 3-ik évében mezőgazdasági munkára való szabadságolása iránt;
6—10. sz. Az ökörmezői-, a dunavecsei- és a dunavecsei választókerületek tanitói, végre a hontvármegyei általános tanitóegyesület kérvénye a tanitók fizetésének és szolgálati viszonyainak rendezése iránt;
11. sz. Nagyvárad th. város kérvénye a borfogyasztási adó eltörlése, illetve minimumra való leszállitása iránt;
12—24. sz. Nyitra, Torda-Aranyos, Fejér, Trencsén, Veszprém, Bars. Szolnok-Doboka, Nógrád és Árva vármegye, Szabadka sz. kir. város, Hont, Szeben és Máramaros vármegye kérvénye a czigányügy rendezése iránt;
25. sz. Az Udvard-espereskerületi róm. kath. tanitóegyesület kérvénye az országos tanitói nyugdijtörvény méltányos módositása iránt;
164. sz. Ugocsa vármegye kérvénye Kassán tudományegyetem létesitése iránt;
165—196. sz. Nyitra, Vas, Békés és Abauj-Torna vármegye, Sopron sz. kir. város, Háromszék, Liptó, Turócz, Pest-Pilis-Solt-Kiskún és Ung vármegye, Marosvásárhely sz. kir. város, Zemplén és Jász-N.-K.-Szolnok vármegye, Kassa sz. kir. város, Arad, Torda-Aranyos, Árva, Borsod, Sáros és Ugocsa vármegye, Szabadka és Szeged szab. kir. város, Máramaros, Bars, Komárom, Bereg és Gömör-Kishont vármegye, a debreczeni ev. ref. főiskola ifjusága, Nógrád, Szolnok-Doboka, Kis-Küküllő és Alsó-Fehér vármegye kérvénye Kossuth Lajos érdemeinek törvénybe iktatása, illetve: az 1867. évi V. és 1715. évi 44. törv.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt;
197. sz. Kolozsvári népgyülés kérvénye a budapesti Kossuth-szobor mielőbbi felállitása iránt;
198—210. sz. Selmecz- és Bélabánya sz. kir. város, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, Szatmárnémeti és Komárom sz. kir. város, Ung, Heves és Borsod vármegye, Kecskemét th. város, Szepes vármegye, Hódmezővásárhely város, Csanád, Hajdu és Liptó vármegye kérvénye uj választási törvény alkotása iránt;
211—214. sz. Kolozsvár sz. kir. város, Csik, Szilágy és Udvarhely vármegye kérvénye a felállitandó állami gazdasági főiskolának Kolozsvárra leendő elhelyezése iránt. **175.**
215—216. sz. Aradi kereskedők köre, kereskedelmi alkalmazottak országos egyesületének kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottaknak kötelező nyugdij-biztositásának törvény utján való rendezése, illetve teljes vasárnapi munkaszünet megadása iránt;
217—227. sz. Torontál vármegye, Magyarországi kath. egyesületek orsz. szövetsége, Ugocsa, Szolnok-Doboka és Szepes vármegye, Hódmezővásárhely város, Marosvásárhely sz. kir. város, Esztergom, Szilágy és Liptó vármegye, Győr sz. kir. város kérvénye a vasárnapi munkaszünetről szóló 1891. évi XIII. t.-cz. revisiója és illetve a vasárnapi munkaszünetnek a hivatalnokokra való kiterjesztése iránt;
238—228. sz. Arad sz. kir. város, Somogy vármegye, Baja város, Tolna vármegye, Pozsony sz. kir. város, Borsod, Heves és Sáros vármegye, Győr sz. kir. város, Pozsony és Abauj-Torna vármegye kérvénye a közpénztárakban elhelyezett városi-, alapitványi- és gyámpénztári árvapénzeknek mikénti kezelésére vonatkozó 1877. évi XX. t.-cz. módositása iránt;
239—243. sz. Pancsova th. város, Selmecz- és Bélabánya sz. kir. város, Kecskemét th. város, Temesvár és Győr sz. kir. város kérvénye Pancsova th. városnak önálló képviselő-választási kerületté alakitása iránt;
244. sz. Jász-N.-K.-Szolnok vármegye kér-

vénye az állategészségügy rendezéséről szóló 1888: VII. t.-cz. módositása iránt;
245. sz. Bács-Bodrogh vármegye kérvénye a katonai előfogatok kiszolgáltatásának szabályozása iránt;
246—262. sz. Pozsony vármegye, Baja város, Arad sz. kir. város, Borsod vármegye, Hódmezővásárhely város, Heves és Sáros vármegye, Kecskemét th. város, Szepes, Zemplén és Nógrád vármegye, Szatmárnémeti sz. kir. város, Ugocsa, Ung, Háromszék, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Liptó vármegye kérvénye a nemzetiségi törvény módositása iránt;
263—266. sz. Tolna, Heves, Sáros és Liptó vármegye kérvénye a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződések felmondása, illetve megváltoztatása iránt;
267—272. sz. Kecskemét th. város, Ung és Szatmár vármegye, Pozsony szab. kir. város, Háromszék és Abauj-Torna vármegye kérvénye a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződések felmondása, illetve megváltoztatása iránt **176.**
Kérvények V. sorjegyzéke **172.**

Fassie Tódor

Ház pénztárának számadásai 1902. év I. felére **172.**

Fischer Sándor

Három uj csendőrkerület felállitása **182.**
Zubrzyk ausztriai község és Mniszek magyarországi községhez tartozó Medzibrodzse telep közti határvita **188.**
Pozsony vármegyei Nagy-Bodok község határához tartozó Pálffy-erdőterületnek Moson vármegyébe való átkebelezése **188.**
Torontálmegyei Aurélháza község határához tartozó Szilasi-pusztának Temesmegyébe való átkebelezése **188.**

Hammersberg László

Határrendőrség **183.**

Kristóffy József

Kivándorlás szabályozása **172.**

Lator Sándor

Útlevélügy **182.**

Mandel Pál

Konzuli biróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozása **188.**

Maróthy László

Bakó József mentelmi ügye **171.**
Boncza Miklós mentelmi ügye **171.**
Csávolszky Lajos mentelmi ügye **171.**
Drakulics Pál mentelmi ügye **171.**
Eötvös Bálint mentelmi ügyei **171.**
Eremits Pál mentelmi ügye **171.**
Forgách Antal gr. mentelmi ügye **171.**
Győrffy Gyula mentelmi ügyei **171.**
Hámory László mentelmi ügye **171.**
Hock János mentelmi ügye **171.**
Holló Lajos mentelmi ügye **171.**
Ivánka Oszkár mentelmi ügye **171.**
Jankovich Béla mentelmi ügyei **171.**
Krasznay Ferencz mentelmi ügye **171.**
Kubinyi Géza mentelmi ügye **171.**
Lovászy Márton mentelmi ügyei **171.**
Luby Géza mentelmi ügye **171.**
Molnár Jenő mentelmi ügyei **171.**
Olay Lajos mentelmi ügye **171.**
Óváry Ferencz mentelmi ügye **171.**
Pap Zoltán mentelmi ügye **171.**
Pavlyovics Ljubomir mentelmi ügye **171.**
Pichler Győző mentelmi ügyei **171.**
Rakovszky István mentelmi ügyei **171.**
Szüllő Géza mentelmi ügye **171.**
Tisza István gr. mentelmi ügye **171.**
Udvary Ferencz mentelmi ügye **171.**
Veszelovszky Ferencz mentelmi ügye **171.**
Vészi József mentelmi ügye **171.**
Vojnics Sándor mentelmi ügye **171.**

Neményi Ambrus

Horvátországgal pénzügyi egyezmény 1903-ra **170.**
Ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közúti munkák költségeinek fedezése **176.**
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése **181.**
Czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése **181.**

Nyegre László

Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása **179.**

Rosenberg Gyula

Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése **175.**
Czukorkontingens egyénenkénti felosztása **184.**

Steiner Ferencz

Sándor-utczai képviselőházi épületnek Budapest székesfőváros tulajdonába leendő átengedése **188.**

Szivák Imre

Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezése **172.**

Szónokok:

Apponyi Albert gr., *mint elnök:* **170, 172—174, 176—180, 182—184, 186—188.**

Artim Mihály
Kivándorlás szabályozása 97, 104.

Ballagi Géza
Ház könyvtárának állapota az 1901—1906. országgyülés első ülésszakában; uj helyiségbe való átköltözés 58.

Barabás Béla
Kérvények — előző ülésszakban beadottak — tárgyalási módja 11.
Udvarhely és Ungvármegye stb. kérvénye elemi károknál az adótörlés kiterjesztése iránt 14.
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt 17.
Heves vm., Baja város stb. kérvénye az 1687. évi V. és 1715 : XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt 28.
Pichler Győző mentelmi ügye 46, 47.
Napirend 394, 401.

Barta Ödön
Napirend 9, 401.
Kivándorlás szabályozása 63, 64, 106, 108.

Bedőházy János
1886 : XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése, interp. 185, 187.
Három uj csendőrkerület felállitása 274, 278.

Belitska Béni
Balogh Mihály igazolása *(előadó)* 85.
Kelemen Béla igazolása *(előadó)* 85.
Sipeky Sándor igazolása *(előadó)* 85.
Jankovich István igazolása *(előadó)* 239.

Benedek János
Mentelmi bizottság jelentéseinek formai megváltoztatása 39, 40.

Biró Lajos
Uj országházba való átköltözés költségei *(előadó)* 128, 168.

Bizony Ákos
Kivándorlás szabályozása 118, 123, 125.

Bornemisza Lajos
Kivándorlás szabályozása 90, 106.
Útlevélügy 271.
Határrendőrség 281.

Bujanovics Gyula
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 360.
Czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t.-cz. határozmányainak módosítása és kiegészitése 360.

Buzáth Ferencz
Kérvények — előző ülésszakban beadottak — tárgyalási módja 12.
Pichler Győző mentelmi ügye 46.
Ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezése 180.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 204, 240, 244, 245, 246, 249, 257.

Csávolszky Lajos
Lamsdorff gr. orosz külügyminiszter utazása, interp. 235.
Napirend 300.

Csernoch János
Kivándorlás szabályozása 80.
Végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papság hagyatékának tárgyalása, interp. 382.

Daniel Gábor, *mint elnök:* **171, 181, 186.**

Daróczy Aladár
Kérvények III. sorjegyzéke *(előadó)* 10, 12, 13, 15, 22, 24, 129, 140, 141, 144, 145, 154.
Kérvények — előző ülésszakban beadottak — tárgyalási módja 10, 12.
Kérvények V. sorjegyzéke *(előadó)* 80.
Kérvények IV. sorjegyzéke *(előadó)* 157, 158, 169, 172, 174, 178.

Dedovics György, *mint jegyző:* **171—176, 179, 180.**

Endrey Gyula, *mint jegyző:* **179, 180.**

Ernszt Sándor
Pozsony sz. kir. város kérvénye uj választási törvény alkotása iránt 147.
Aradi kereskedők köre stb. kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdijbiztositásának törvény utján való rendezése tárgyában 172.
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 363.
Czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 363.

Fassie Tódor
Ház pénztárának számadásai 1902. év I. felére *(előadó)* 61.

Fischer Sándor
Három uj csendőrkerület felállitása *(előadó)* 273.
Zubrzyk ausztriai község és Mniszek magyarországi községhez tartozó Medzibrodzsetelep közti határvita *(előadó)* 380.
Pozsony vármegyei Nagy-Bodok község határához tartozó Pálffy-erdőterületnek Mosonmegyébe való átkebelezése *(előadó)* 381.
Torontálmegyei Aurélháza község határához tartozó Szilasi-pusztának Temesmegyébe való átkebelezése *(előadó)* 381.

Hammersberg László
Határrendőrség *(előadó)* 280.

Haydin Imre
Pozsony vm., Baja város stb. kérvénye a nemzetiségi törvény módositása iránt 174.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 240.

Hegedüs Loránt
Kivándorlás szabályozása 69.
Útlevélügy 270.

Hieronymi Károly
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 342.
Czukoradóról szóló 1899: XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 342.

Holló Lajos
Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában 144.
Pozsony sz. kir. város kérvénye uj választási törvény alkotása iránt 145.
Ház határozatképessége 162, 163.
Pittreich hadügyminiszter kinevezése 164, 166.

Komjáthy Béla
Krasznay Ferencz mentelmi ügye 35.
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 335.
Czukoradóról szóló 1899: XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 335.

Kossuth Ferencz
Személyes ügy 3.
Horvátországgal pénzügyi egyezmény 1903-ra 4, 8, 9.
Krasznay Ferencz mentelmi ügye 37.
Mentelmi bizottság jelentéseinek formai megváltoztatása 37, 43.
Kivándorlás szabályozása 88.
Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában 143.
Ház határozatképessége 162.
Kiegyezési tárgyalások; napirend előtt 163, 195, 318.

Kovács Pál
Pozsony vm., Baja város stb. kérvénye a nemzetiségi törvény módositása iránt 177.

Krasznay Ferencz
Kivándorlás szabályozása 107.
Ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezése 180.
Készfizetések felvételére vonatkozó kiegyezési megállapodások közlése, interp. 387, 393, 394.

Kristóffy József
Kivándorlás szabályozása *(előadó)* 61, 104, 117.

Kubik Béla
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéh-rendszer behozatala iránt 21.

Láng Lajos
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a vajgyártással kapcsolatos munkálatoknál 136.
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése az iparszerüleg üzött ablaktisztitás és szobabeeresztésre vonatkozólag 136.
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a tengeren járó hajók kazánjai, gépei és egyéb alkatrészein eszközlendő munkálatokra vonatkozólag 136.
Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a fényképészeti, czinkografiai és ehhez hasonló iparra vonatkozólag 136.
Hódmezővásárhely—makó—nagy-szent-mikósi h. é. vasut engedélyezésének megtörténte 136.
Tarcsa—felsőeőri h. é. vasut engedélyezése 136.
Tengeri szabad hajózást üző magyar kereskedelmi hajóknak, valamint a tengeri hajók épitésének állami segélyben és kedvezményben való részesitése 136.
Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában 143, 144.
Aradi kereskedők köre stb. kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdijbiztositásának törvény utján való rendezése tárgyában 170, 173.
Ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezése 180.

Lator Sándor
Útlevélügy *(előadó)* 259.

Lengyel Zoltán
Heves vm., Baja város stb. kérvénye az 1687. évi V. és az 1715: XLIX. t.-czikkek törlése,

Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt 30.

Lukács László

Udvarhely és Ung vármegye stb. kérvénye elemi károknál az adótörlés kiterjesztése iránt 14.
Mérsékelt árú marhasó 137.
Főrendiház tagjainak összeférhetlensége 192.
Czukorkontingens egyénenkénti felosztása 195.
Vámvonalon át behozott dohány- és dohánygyártmányok engedélyilletékének megváltoztatása 195.
Pécs sz. kir. város részére engedélyezett rendkívüli házadómentesség 195.
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 370.
Czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 370.

Madarász József

Ház könyvtárának állapota az 1901/1906 országgyülés I. ülésszakában; új helyiségbe való átköltözés 60.
Útlevélügy 268.

Major Ferencz, *mint jegyző:* **170.**

Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt 16.
Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában 141.
Kolozsvár sz. kir. város stb. kérvénye a felállitandó állami gazdasági főiskolának Kolozsvárra leendő helyezése iránt 158.

Mandel Pál

Krasznay Ferencz mentelmi ügye 36.
Kivándorlás szabályozása 86.
Konzuli biróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozása *(előadó)* 382.

Maróthy László

Bakó József mentelmi ügye *(előadó)* 56.
Boncza Miklós mentelmi ügye *(előadó)* 42.
Csávolszky Lajos mentelmi ügye *(előadó)* 54.
Drakulics Pál mentelmi ügye *(előadó)* 56.
Eötvös Bálint mentelmi ügyei *(előadó)* 47, 55, 56.
Eremits Pál mentelmi ügye *(előadó)* 39.
Forgách Antal gr. mentelmi ügye *(előadó)* 42.
Győrffy Gyula mentelmi ügyei *(előadó)* 48, 54.
Hámory László mentelmi ügye *(előadó)* 52.
Hock János mentelmi ügye *(előadó)* 52.
Holló Lajos mentelmi ügye *(előadó)* 44.
Ivánka Oszkár mentelmi ügye *(előadó)* 54.
Jankovich Béla mentelmi ügyei *(előadó)* 54.
Krasznay Ferencz mentelmi ügye *(előadó)* 34, 37.
Kubinyi Géza mentelmi ügye *(előadó)* 48.
Lovászy Márton mentelmi ügyei *(előadó)* 43, 55.
Luby Géza mentelmi ügye *(előadó)* 48.
Molnár Jenő mentelmi ügyei *(előadó)* 37, 53.
Olay Lajos mentelmi ügye *(előadó)* 42.
Óváry Ferencz mentelmi ügye *(előadó)* 42.
Pap Zoltán mentelmi ügye *(előadó)* 53.
Pavlyovics Ljubomir mentelmi ügye *(előadó)* 41.
Pichler Győző mentelmi ügyei *(előadó)* 44, 45, 47.
Rakovszky István mentelmi ügyei *(előadó)* 53, 55.
Szüllő Géza mentelmi ügye *(előadó)* 52.
Tisza István gr. mentelmi ügye *(előadó)* 53.
Udvary Ferencz mentelmi ügye *(előadó)* 48.
Veszelovszky Ferencz mentelmi ügye *(előadó)* 53.
Vészi József mentelmi ügye *(előadó)* 51.
Vojnics Sándor mentelmi ügye *(előadó)* 55.

Molnár János

Udvarhely és Ung vármegye stb. kérvénye elemi károknál az adótörlés kiterjesztése iránt 14.
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt 15, 22.
Ung, Heves stb. vármegyék kérvénye a tankötelesek 30 filléres tanitói nyugdíjalap járulékának törlése iránt 23.
Kivándorlás szabályozása 64.
Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában 141, 144.
Pozsony sz. kir. város kérvénye új választási törvény alkotása iránt 150.
Szilágymegye kérvénye az 1881: LX. végrehajtási törvény módositása iránt 155.

Molnár Jenő

Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt 18.
Pichler Győző mentelmi ügye 47.

Molnár Józsiás

Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 367, 368.
Czukoradóról szóló 1899: XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 367, 368.

Neményi Ambrus

Horvátországgal pénzügyi egyezmény 1903-ra *(előadó)* 4.
Ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhitése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezése *(előadó)* 179.
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése *(előadó)* 258, 326, 377.
Czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése *(előadó)* 258, 326, 378.

Neumann Ármin
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 352.
Czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 352.

Nyegre László, *mint jegyző:* **170, 178, 181—188.**
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása *(előadó)* 200.

Olay Lajos
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéh-rendszer behozatala iránt 19.
Mentelmi bizottság jelentéseinek formai megváltoztatása 40, 43.
Pichler Győző mentelmi ügye 45.
Napirend 48.

Papp Elek
Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában 143.

Pap Zoltán
Mentelmi jognak az alaptalanul megtámadott képviselő jó hirnevének megóvása végett mily módon való alaki eszközlése, inditvány 137, 140.

Pichler Győző
Budapest székes-főváros kérvénye Kossuth szobrához való hozzájárulás tárgyában 131.

Plósz Sándor
Mentelmi bizottság jelentéseinek formai megváltoztatása 39, 41, 43.
Pichler Győző mentelmi ügye 45, 46, 47.
Szilágy megye kérvénye az 1881 : LX. végrehajtási törvény módositása iránt 156.

Rákosi Viktor
Katonai ügy, interp. 183, 185.

Rakovszky István
Kiegyezési tárgyalások; napirend előtt 166.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 243.
Útlevélügy 268.
Napirend 396.

Ráth Endre
Kézdivásárhely közbirtokosainak uj közigazgatási beosztása, interp. 187.

Rátkay László, *mint jegyző:* **171—176, 181—185.**
Heves vm., Baja város stb. kérvénye az 1687. évi V. és az 1715 : XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt 129.
Budapest székesfőváros kérvénye Kossuth szobrához való hozzájárulás tárgyában 130, 134.
Napirend 159.
Tolna, Heves, Sáros stb. megye kérvénye a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződésnek felmondása, illetve megváltoztatása iránt 178.
Útlevélügy 260, 264,
Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezése 293.

Rosenberg Gyula
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése *(előadó)* 137, 330.
Czukorkontingens egyénenkénti felosztása *(előadó)* 305.
Czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t.-czikk határozmányainak módositása és kiegészitése 330.

Sághy Gyula
Kivándorlás szabályozása 94, 106, 108, 121, 123.

Sebess Dénes
Hock János ákosfalvi lakos kérvénye nyomora enyhitése tárgyában 13.
Molnár Jenő mentelmi ügye 38.

Simonyi-Semadam Sándor
Kivándorlás szabályozása 105, 111, 113, 119, 121, 124.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 241, 247, 248, 252.
Útlevélügy 263.

Solymossy Ödön b.
Kolozsvár sz. kir. város stb. kérvénye a felállitandó állami gazdasági főiskolának Kolozsvárra leendő helyezése iránt 158.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 212.

Steiner Ferencz
Sándor-utczai képviselőházi épületnek Budapest székesfőváros tulajdonába leendő átengedése *(előadó)* 379.

Szederkényi Nándor
Horvátországgal pénzügyi egyezmény 1903-ra 6, 9.
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt 20.
Heves vm., Baja város stb. kérvénye az 1687. évi V. és az 1715 : XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt 24.
Ház könyvtárának állapota az 1901—1906. országgyülés első ülésszakában; uj helyiségbe való átköltözés 59, 61.

Kivándorlás szabályozása 95.
Aradi kereskedők köre stb. kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdijbiztositásának törvény utján való rendezése tárgyában 169, 174.
Vasuton történő husszállitmányok lefoglalása, interp. 187.
Olasz borvám-klauzula interp. 183.
Hirlapok utczai elárusitása, interp. 238, 301, 303.
Útlevélügy 259, 262, 265.
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 357.
Czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 357.
Napirend 398.

Széll Kálmán
Horvátországgal pénzügyi egyezmény 1903-ra 7.
Napirend 9, 48, 84, 159, 181, 299, 300, 394, 399.
Kérvények — előző ülésszakban beadottak — tárgyalási módja 12.
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt 16, 18, 19, 21.
Heves vm., Baja város stb. kérvénye az 1687. évi V. és az 1715 : XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt 30.
Kivándorlás szabályozása 63, 98, 107, 111, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 127, 128.
Budapest székesfőváros kérvénye Kossuth szobrához való hozzájárulás tárgyában 132, 134.
Pap Zoltán inditványára: mentelmi jognak az alaptalanul megtámadott képviselő jó hirnevének megóvása végett mily módon való alaki eszközlése tárgyában 139.
Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában 144.
Pozsony sz. kir. város kérvénye uj választási törvény alkotása iránt 151.
Aradi kereskedők köre stb. kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdijbiztositásának törvény utján való rendezése tárgyában 171.
Tolna, Heves, Sáros stb. megye kérvénye a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződésnek felmondása, illetve megváltoztatása iránt 179.
Kiegyezési tárgyalások: napirend előtt 163, 167, 198, 305, 321.
Pittreich hadügyminiszter kinevezése 165, 166.
Rákosi Viktor interpellácziójára katonai ügyben 184.
Bedőházy János interpellácziójára: az 1886. évi XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése tárgyában 186.
Ráth Endre interpellácziójára: Kézdivásárhely közbirtokosainak uj közigazgatási beosztása tárgyában 187.
Szederkényi Nándor interpellácziójára: az olasz borvám-klauzula tárgyában 181.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 232, 240, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 254, 257.
Útlevélügy 262, 264, 265, 266, 267, 272.
Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezése 273, 290, 294.
Három uj csendőrkerület felállitása 273, 276, 277.
Határrendőrség 281, 282.
Szederkényi Nándor interpellácziójára: hirlapok utczai elárusitása tárgyában 302.
Krasznay Ferencz interpellácziójára: a készfizetések felvételére vonatkozó kiegyezési megállapodások közlése tárgyában 390.
Erzsébet királyné emlékére szobor emelése 380.

Szivák Imre
Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezése *(előadó)* 58, 282, 295.

Szöts Pál, *mint jegyző:* **171—177, 179, 180.**

Szüllő Géza
Mentelmi-bizottság jelentéseinek formai megváltoztatása 40.
Kivándorlás szabályozása 113, 115.
Négyszáz tandijfizetésre képtelen egyetemi hallgató kizárása, interp. 161.
Napirend 300.
Czukoradóról szóló 1899 : XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése 347, 348.
Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése 347, 348.

Tallián Béla, *mint elnök:* **175, 185.**

Teleki Sándor gr., *mint jegyző:* **170, 181—188.**

Thaly Kálmán
Kérvények — előző ülésszakban beadottak — tárgyalási módja 10, 12.
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéh-rendszer behozatala iránt 21.
Heves vm., Baja város stb. kérvénye az 1687 : V. és az 1715 : XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt 25, 32.

Trubinyi János, *mint jegyző:* **186—188.**
Aradi kereskedők köre stb. kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak köte-

lező nyugdijbiztositásának törvény utján való rendezése tárgyában 170, 174.
Határrendőrség 280.

Ugron Gábor
Útlevélügy 267.

Uray Imre
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 225.

Várady Károly
Kérvények — előző ülésszakban beadottak — tárgyalási módja 12.
Ung, Heves stb. vármegyék kérvénye a tankötelesek 30 filléres tanitói nyugdij-alap járulékának törlése iránt 22.
Molnár Jenő mentelmi ügye 38.
Kivándorlás szabályozása 64.
Budapest székesfőváros kérvénye Kossuth szobrához való hozzájárulás tárgyában 129.

Vészi József
Kivándorlás szabályozása 127.

Visontai Soma
Kivándorlás szabályozása 125, 127, 128.
Pozsony sz. kir. város kérvénye uj választási törvény alkotása iránt 148.
Szilágymegye kérvénye az 1881 : LX. végrehajtási törvény módositása iránt 156.
Aradi kereskedők köre stb. kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdijbiztositásának törvény utján való rendezése tárgyában 169.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 215, 217, 246, 249, 253, 257.
Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezése 284, 293, 297.

Wilczek Frigyes gr.
Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéh-rendszer behozatala iránt 17.
Kivándorlás szabályozása 92, 116, 117, 124, 125, 127.
Útlevélügy 261, 271.

Wlassics Gyula
Ung, Heves stb. vármegyék kérvénye a tankötelesek 30 filléres tanitói nyugdij-alapjárulékának törlése iránt 23.
Tanitói országos nyugdij- és gyámalap mathematikai mérlege 110.
Tanitói országos nyugdij- és gyámalap állapota 1901-ben 110.
Tanügyi országos nyugdij- és gyámintézet állapota 1901-ben 110.

Zboray Miklós
Udvary Ferencz mentelmi ügye 49.
Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása 227.

TÁRGYMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Gazdasági bizottság jelentése:

Uj Országházba való átköltözés költségeiről *(Előadó:* Biró Lajos) **174.**

Sándor-utczai képviselőházi épületnek Budapest székesfőváros tulajdonába átengedése *(Előadó:* Steiner Ferencz) **188.**

Igazoló állandó bizottság jelentései:

Balogh Mihály igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **173.**

Jankovich István igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **181.**

Kelemen Béla igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **173.**

Sipeky Sándor igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **173.**

Igazságügyi bizottság jelentései:

Magyarország és Ausztria közt, Szepes vármegye és Gácsország szélén az ugynevezett Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt az 1897. évi II. t.-czikk értelmében alakitott választott bíróság által hozott itélet beczikkelyezése tárgyában a belügyminiszter törvényjavaslata *(Előadó:* Szivák Imre) **172.**

Kérvényi bizottság jelentése:

Kérvények V. sorjegyzéke *(Előadó:* Daróczy Aladár) **172.**

Könyvtári bizottság jelentése:

Képviselőház könyvtárának állapotáról az 1901/1906. első ülésszakában és az uj helyiségbe történt átköltözésről **172.**

Közgazdasági bizottság jelentései:

A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Bruxellesben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről a pénzügyminiszter törvényjavaslata *(Előadó:* Rosenberg Gyula) **175.**

Czukorkontinges egyénenkénti felosztása *(Előadó:* Rosenberg Gyula) **184.**

Pénzügyi bizottság jelentései:

Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitása *(Előadó:* Neményi Ambrus) **170.**

A czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Bruxellesben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről a pénzügyminiszter törvényjavaslata *(Előadó:* Neményi Ambrus) **181.**

A czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. törvényczikk határozmányainak módositásáról és kiegészitéséről a pénzügyminiszter törvényjavaslata *(Előadó:* Neményi Ambrus) **181.**

Számvizsgáló bizottság jelentése:

Képviselőház pénztárának számadásai 1902. év I. felére *(Előadó:* Fassic Tódor) **172.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Bevándorlás szabályozása (l. Külföldieknek) **179.**

Bizottsági tagok választása **184, 185.**

Bünügyi javaslatok anyaga 1843|1844-ből, Magyar Tudományos Akadémia átirata **177.**

Czukoradóról szóló 1899. évi XVIII. t.-cz. határozmányainak módositása és kiegészitése (Irom. 264, 294) **181, 185—188.**

Hozzászóltak:

Bujanovics Gyula 360.
Ernszt Sándor 363.
Hieronymi Károly 342.
Komjáthy Béla 335.
Lukács László 370.
Molnár Józsiás 367, 368.
Neményi Ambrus *(előadó)* 258, 326, 378.
Nenmann Ármin 352.
Rosenberg Gyula *(előadó)* 330.
Szederkényi Nándor 357.
Szüllő Géza 347, 348.

Czukor-kontingens egyénenkénti felosztása (Irom. 291, 295) **179, 184.**

Hozzászóltak:

Lukács László 195.
Rosenberg Gyula *(előadó)* 305.

Czukorra vonatkozó törvényhozás tárgyában Brüsszelben 1902. évi márczius hó 5-én kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezése (Irom. 263, 289, 294) **175, 181, 185—188.**

Hozzászóltak:

Bujanovics Gyula 360.
Ernszt Sándor 363.
Hieronymi Károly 342.
Komjáthy Béla 335.
Lnkács László 370.
Molnár Józsiás 367, 368.
Neményi Ambrus *(előadó)* 258, 326, 377.
Neumann Ármin 352.
Rosenberg Gyula *(előadó)* 137, 330.
Szederkényi Nándor 357.
Szüllő Géza 347, 348.

Curia elnökének átiratai (l. Kérvények választások ellen).

Egyetemi hallgatók kizárása (l. Négyszáz) **175.**

Erzsébet királyné emlékére szobor emelése (Irom. 296) **188.**

Hozzászólt:

Széll Kálmán 380.

1886: XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése (l. Interp. Bedőházy János) **176.**

Förendiház tagjainak összeférhetlensége (Irom. 290) **178.**

Hozzászólt:

Lukács László 192.

Kivándorlás szabályozása (Irom. 195, 238) **172—175.**

Hozzászóltak:

Artim Mihály 97, 104.
Barta Ödön 63, 64, 106, 108,
Bizony Ákos 118, 123, 125.
Bornemisza Lajos 90, 106.
Csernoch János 80.
Hegedüs Loránt 69.
Kossuth Ferencz 88.
Krasznay Ferencz 107.
Kristóffy József *(előadó)* 61, 104, 117.
Mandel Pál 86.
Molnár János 64.
Sághy Gyula 94, 106, 108, 121, 123.
Simonyi Semadam Sándor 105, 111, 113, 119, 121, 124.
Szederkényi Nándor 95.
Széll Kálmán 63, 98, 107, 111, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 127, 128.
Szüllő Géza 113, 115.
Várady Károly 64.
Vészi József 127.
Visontai Soma 125, 127, 128
Gr. Wilczek Frigyes 92, 116, 117, 124, 125, 127.

Halálozások, képviselők halálának bejelentése:

Dégen Gusztáv **179.**
Major Ferencz **179.**

Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt hozott itélet beczikkelyezése (Irom. 267, 275, 278) **172, 182—184.**

Hozzászóltak:

Rátkay László 293.
Széll Kálmán 273, 290, 294.
Szivák Imre *(előadó)* 58, 282, 295.
Visontai Soma 284, 293, 297

Három új csendőrkerület felállitása (Irom 197, 240) **182, 183.**

Hozzászóltak:

Bedőházy János 274, 278.
Fischer Sándor *(előadó)* 273
Széll Kálmán 273, 276, 277.

Határrendőrség (Irom. 194, 241) **183, 184.**

Hozzászóltak:

Bornemisza Lajos 281.
Hammmersberg László *(előadó)* 280.
Széll Kálmán 281, 282.
Trubinyi János 280.

Házadómentesség (l. Pécs) **179.**

Ház határozatképessége **176.**

Hozzászóltak:

Holló Lajos 162, 163.
Kossuth Ferencz 162.

Ház könyvtárának állapota az 1901|1906. országgyülés első ülésszakában; uj helyiségbe való átköltözés (Irom. 226) **172.**

Hozzászóltak:

Ballagi Géza 58.
Madarász József 60.
Szederkényi Nándor 59, 61.

Ház pénztárának számadásai 1902. év I. felére (Irom. 232) **172.**

Hozzászólt:

Fassie Tódor *(előadó)* 61.

Hirlapok utczai elárusitása (l. Interp. Szederkényi Nándor) **180.**

Hódmezővásárhely—makó—nagyszentmiklósi h. é. vasut engedélyezésének megtörténte (Irom. 285) **175.**

Hozzászólt:

Láng Lajos 136.

Horvátországgal pénzügyi egyezmény; Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátország között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitása (Irom. 233, 237) **170, 171.**

Hozzászóltak:

Kossuth Ferencz 4, 8, 9.
Neményi Ambrus *(előadó)* 4.
Szederkényi Nándor 6, 9.
Széll Kálmán 7.

Husszállitmányok (l. Vasuton) **176.**

Igazolási ügyek:

Balogh Mihály igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 85) **173, 184.**

Harkányi János b. igazolása **179.**

Jankovich István igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 239) **179, 181.**

Kelemen Béla igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 85) **171, 173, 184.**

Sipeky Sándor igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 85) **170, 173, 180.**

Szatmári Mór igazolása **179.**

Thorotzkay Miklós gr. igazolása **180.**

Indemnity 1903. jan.—ápr. hóra. (Irom. 189, 191) **170, 177.**

Inség munka (l. Ország) **176.**

Interpellácziók — függőben levők — jegyzéke **179.**

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a fényképészeti, czinkografiai és ehhez hasonló iparra vonatkozólag; ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891. évi XIII. t.-czikk 3. §-a alapján kiadott rendeletről, melylyel a fényképészetnek, czinkografiának, stb. ipartörvény alá tartozásuk kimondásával biztosittatik a vasárnapi munkaszünet alól való fölmentés (Irom. 284) **175.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 136.

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése az iparszerüleg üzött ablaktisztitás és szobabeeresztésre vonatkozólag; ipari munkák vasárnapi szüneteléséről szóló 1901. évi XIII. törvényczikk 3. §-a alapján kiadott rendeletről, melylyel az iparszerüleg űzött ablaktisztitás és szobabeeresztés vasárnapokon és Szent-István napján reggel 9 óráig megengedtetik (Irom. 282) **175.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 136.

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a tengeren járó hajók kazánjain, gépein és egyéb alkatrészein eszközlendő munkálatokra vonatkozólag; ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891. évi XIII. t.-czikk 3. §-a alapján kiadott rendeletről, melylyel az 1892. évi 14.837. sz. kereskedelmi miniszteri rendelet III. 4. pontjához elrendeltetik, hogy a tengeren járó hajók kazánjain, gépein és egyéb alkatrészein, halaszthatlanul teljesitendő sürgős ipari munkák vasárnapokon, valamint Szent-István napján is egész napon át végezhetők (Irom. 283) **175.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 136.

Ipari munka vasárnapi szünetelésének felfüggesztése a vajgyártással kapcsolatos munkálatoknál; ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló 1891. évi XIII. törvényczikk 3. §-a alapján kiadott rendelet tárgyában, illetve a vasárnapi munkaszünetnek felfüggesztése, a vajgyártással kapcsolatos munkák, sör-, élő baromfistb. szállitás és fuvarozás, élő állatok felhajtása feladása, leadása és szállitására vonatkozólag (Irom. 281) **175.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 136.

Jegyző választás **184, 185.**

Trubinyi János **185.**

Katonai javaslatok tárgyalásra való kitüzése (l. Napirend: Barabás Béla 394, 401; Rakovszky István 396; Szederkényi Nándor 398; Széll Kálmán 394, 399.) **188.**

Katonai ügy (l. Interp. Rákosi Viktor.) **176.**

Kérvények, a melyekhez az előadón kivül más is szólt:

Aradi kereskedők köre stb. kérvénye a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak kötelező nyugdijbiztositásának törvény utján való rendezése tárgyában (l. Kérv. IV. sor. 215., 216. sz.) **176.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 169, 169, 172.
Ernszt Sándor 172.
Láng Lajos 170, 173.
Szederkényi Nándor 169, 174.
Széll Kálmán 171.
Trubinyi János 170, 174.
Visontai Soma 169.

Békéscsabai iparosok kérvénye az ipartörvény módositása és a czéhrendszer behozatala iránt (l. Kérv. III. sorj. 185. sz.) **170.**

Hozzászóltak:
Barabás Béla 17,
Daróczy Aladár *(előadó)* 15.
Kubik Béla 21.
Major Ferencz 16.
Molnár János 15, 22.
Molnár Jenő 18.
Olay Lajos 19.
Szederkényi Nándor 20.
Széll Kálmán 16, 18, 19, 21.
Thaly Kálmán 21.
Wilczek Frigyes gr. 17.

Budapest székesfőváros kérvénye Kossuth szobrához való hozzájárulás tárgyában (l. Kérv. III. sorj. 257. sz.) **174.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 129.
Pichler Győző 131.
Rátkay László 130, 134.
Széll Kálmán 132, 134.
Várady Károly 129.

Heves vm., Baja város stb. kérvénye az 1687: V. és 1715: XLIX. t.-czikkek törlése, Kossuth Lajos és az 1848-iki honvédek érdemeinek törvénybe iktatása iránt (l. Kérv. III. sorj. 237—256. sz.) **170, 174.**

Hozzászóltak:
Barabás Béla 28.
Daróczy Aladár *(előadó)* 24.
Lengyel Zoltán 30.
Rátkay László 129.
Szederkényi Nándor 24.
Széll Kálmán 30.
Thaly Kálmán 25, 32.

Hock János ákosfalvi lakos kérvénye nyomora enyhitése tárgyában (l. Kérv. III. sorj. 150. sz.) **170.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 13. Sebess Dénes 13.

Kolozsvár sz. kir. város stb. kérvénye a felállitandó állami gazdasági főiskolának Kolozsvárra leendő helyezése iránt (l. Kérv. IV. sorj. 211—214. sz.) **175.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 158. Major Ferencz 158. Solymossy Ödön b. 158.

Pozsony sz. kir. város kérvénye uj választási törvény alkotása iránt (l. Kérv. III. sorj. 278. sz.) **175.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 145. Holló Lajos 145. Molnár János 150. Ernszt Sándor 147. Széll Kálmán 151. Visontai Soma 148.

Pozsony vm., Baja város stb. kérvénye a nemzetiségi törvény módositása iránt (l. Kérvények IV. sorj. 246—262. sz.) **176.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 174. Haydin Imre 174. Kováts Pál 177.

Szilágy vm. kérvénye a hazai ipar fejlesztése tárgyában (l. Kérv. III. sorj. 265. sz.) **175.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 141. Láng Lajos 143, 144. Major Ferencz 141. Holló Lajos 144. Molnár János 141, 144. Kossuth Ferencz 143. Papp Elek 143. Széll Kálmán 144.

Szilágy megye kérvénye az 1881 : LX. végrehajtási törvény módositása iránt (l. Kérv. III. sorj. 281. sz.) **175.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 154. Molnár János 155. Plósz Sándor 156. Visontai Soma 156.

Tolna, Heves, Sáros stb. megye kérvénye a Szerbiával kötött kereskedelmi szerződésnek felmondása, illetve megváltoztatása iránt (l. Kérv. IV. sorj. 263—266. sz.) **176.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 178. Rátkay László 178. Széll Kálmán 179.

Udvarhely és Ung vármegye stb. kérvénye elemi károknál az adótörlés kiterjesztése iránt (l. Kérv. III. sorj. 151—184. sz.) **170.**

Hozzászóltak:
Barabás Béla 14. Lukács László 14.
Daróczy Aladár *(előadó)* 13. Molnár János 14.

Ung, Heves stb. vármegyék kérvénye a tankötelesek 30 filléres tanitói nyugdij-alap járulékának törlése iránt (l. Kérv. III. sorj. 209—229. sz.) **170.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár *(előadó)* 22. Várady Károly 22.
Molnár János 23. Wlassics Gyula 23.

Kérvények — előző ülésszakban beadottak — tárgyalási módja **170.**

Hozzászóltak:
Barabás Béla 11. Széll Kálmán 12.
Buzáth Ferencz 12. Thaly Kálmán 10, 12.
Daróczy Aladár *(előadó)* 10, 12. Várady Károly 12.

Kérvények III. sorjegyzéke (Irom. 196) **170, 174, 175.**

Hozzászólt:
Daróczi Aladár *(előadó)* 10, 12, 13, 15, 22, 24, 129, 140, 141, 144, 145, 154.

Kérvények IV. sorjegyzéke (Irom. 219) **175, 176.**

Hozzászóit:
Daróczy Aladár *(előadó)* 157, 158, 172, 169, 178, 178.

Kérvények V. sorjegyzéke (Irom. 276) **172.**

Hozzászólt:
Daróczy Aladár *(előadó)* 80.

Kérvények választások ellen, Curia elnökének átiratai:
Harkányi János b. **179.**
Szatmári Mór **179.**
Teleki Gyula gr. **175.**
Thorotzkay Miklós gr. **180.**

Készfizetések felvételére vonatkozó kiegyezési megállapodások közlése (l. Interp. Krasznay Ferencz) **188.**

Kézdivásárhely közbirtokosainak új közigazgatási beosztása (l. Interp. Ráth Endre) **176.**

Kiegyezési tárgyalások; napirend előtt **176, 179, 184.**

Hozzászóltak:
Kossuth Ferencz 163, 195, 318. Rakovszky István 166. Széll Kálmán 163, 167, 198, 305, 321.

Király ujévi üdvözlése **179.**

Konzuli bíróságoknál polgári peres ügyekben követendő eljárás szabályozása (Irom. 193, 262) **188.**

Hozzászólt:
Mandel Pál *(előadó)* 382.

Külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatása (Irom. 196, 242) **179—182.**

Hozzászóltak:
Buzáth Ferencz 204, 240, 244, 245, 246, 249, 257. Haydin Imre 240. Nyegre László *(előadó)* 200. Rakovszky István 243. Simonyi-Semadám Sándor 241, 247, 248, 252. Solymossy Ödön b. 212. Széll Kálmán 232, 240, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 254, 257. Uray Imre 225. Visontai Soma 215, 217, 246, 249, 253, 257. Zboray Miklós227.

Lamsdorff gr. orosz külügyminiszter utazása (l. Interp. Csávolszky Lajos) **180.**

Lemondás a képviselőségről:
Beck Marczell **184.**

Marhasó (l. Mérsékelt árú) **175.**

Magyarország és Ausztria közt, Szepes vármegye és Gácsország szélén az ugynevezett Halastó körüli területen az országos határvonalnak megállapitása iránt az 1897. évi II. t.-czikk értelmében alakitott választott bíróság által hozott itélet beczikkelyezése (l. Halastó) **172.**

Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitása (l. Horvátországgal) **170, 177.**

Mentelmi bizottság jelentéseinek formai megváltoztatása **171.**
Hozzászóltak:
Benedek János 39, 40. Olay Lajos 40, 43.
Kossuth Ferencz 43. Plósz Sándor 39, 41, 43.
Szüllő Géza 40.

Mentelmi ügyek:

Bakó József (Irom. 261) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 56.

Boncza Miklós (Irom. 207) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 42.

Csávolszky Lajos (Irom. 253) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 54.

Drakulics Pál (Irom. 260) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 56.

Eötvös Bálint (Irom. 213) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 47.

Eötvös Bálint (Irom. 258) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 55.

Eötvös Bálint (Irom. 259) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 56.

Eremits Pál (Irom. 203) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 39.

Forgách Antal gr. (Irom. 205) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 42.

Győrffy Gyula (Irom. 216) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 48.

Győrffy Gyula (Irom. 254) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 54.

Hámory László (Irom. 244) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 52.

Hock János (Irom. 245) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 52.

Holló Lajos (Irom. 210) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 44.

Ivánka Oszkár (Irom. 253) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 54.

Jankovich Béla (Irom. 251) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 54.

Jankovich Béla (Irom. 252) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 54.

Krasznay Ferencz (Irom. 201) **171.**
Hozzászóltak:
Komjáthy Béla 35, Mandel Pál 36.
Kossuth Ferencz 37. Maróthy László *(előadó)* 34, 37.

Kubinyi Géza (Irom. 214) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 48.

Lovászy Márton (Irom. 209) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 43.

Lovászy Márton (Irom. 257) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 55.

Luby Géza (Irom. 215) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 48.

Molnár Jenő (Irom. 202) **171.**
Hozzászóltak:
Maróthy László *(előadó)* 37. Sebess Dénes 38.
Várady Károly 38.

Molnár Jenő (Irom. 249) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 53.

Olay Lajos (Irom. 206) **171.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 42.

Óváry Ferencz (Irom. 208) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 42.

Pap Zoltán (Irom. 248) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 53.

Pavlyovits Ljubomir (Irom. 204) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 41.

Pichler Győző (Irom. 211) **171.**

Hozzászóltak:
Barabás Béla 46, 47.
Buzáth Ferencz 46.
Maróthy László *(előadó)* 44, 45.
Molnár Jenő 47.
Olay Lajos 45.
Plósz Sándor 45, 46, 47.

Pichler Győző (Irom. 212) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 47.

Rakovszky István (Irom. 247) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 53.

Rakovszky István (Irom. 255) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 55.

Szüllő Géza (Irom. 246) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 52.

Tisza István gr. (Irom. 247) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 53.

Udvary Ferencz (Irom. 217) **171.**

Hozzászóltak:
Maróthy László *(előadó)* 48. Zboray Miklós 49.

Veszelovszky Ferencz (Irom. 250) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 53.

Vészi József (Irom. 243) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 51.

Vojnics Sándor (Irom. 256) **171.**

Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 55.

Mentelmi jognak az alaptalanul megtámadott képviselő jó hírnevének megóvása végett mily módon való alaki eszközlése (l. Inditvány. Pap Zoltán — Irom. 277) **173, 175.**

Hozzászóltak:
Pap Zoltán 137, 140.
Széll Kálmán 139.

Mérsékelt áru marhasó (Irom. 288) **175.**

Hozzászólt:
Lukács László 137.

Napirend **170—172, 175, 176, 183, 188.**

Hozzászóltak:
Barabás Béla 394, 401.
Barta Ödön 9, 401.
Csávolszky Lajos 300.
Olay Lajos 48.
Rakovszky István 396.
Rátkay László 159.
Szederkényi Nándor 398.
Széll Kálmán 9, 48, 84, 159, 181, 299, 300, 394, 399.
Szüllő Géza 300.

Napirend előtt. l. Kiegyezési tárgyalások **176.** — Pittreich hadügyminiszter kinevezése. **176.**

Négyszáz tandijfizetésre képtelen egyetemi hallgató kizárása (l. Interp. Szüllő Géza) **175.**

Névszerinti szavazás, l. Útlevélügy (269) **182.** — Halastó (298) **183.**

Olasz borvám-klauzula (l. Interp. Szederkényi Nándor) **176.**

Ország némely törvényhatóságaiban mutatkozó keresethiány enyhítése czéljából elrendelendő közuti munkák költségeinek fedezése (Irom. 175, 188) **176, 177.**

Hozzászóltak:
Buzáth Ferencz 180.
Krasznay Ferencz 180.
Láng Lajos 180.
Neményi Ambrus *(előadó)* 179.

Összeférhetlenségi ügyek:

Beck Marczell **178.**
Lázár Menyhért **177.**
Lurtz Károly **178.**
Szentiványi Árpád **178.**

Parlamenti reform (l. Pozsony sz. kir. város kérvénye) **175.**

Pécs szabad kir. város részére az 1896. évi XXIII. t.-cz. 5. §-a alapján engedélyezett rendkivüli házadómentesség (Irom. 293) **179.**

Hozzászólt:
Lukács László 195.

Pittreich hadügyminiszter kinevezése; napirend előtt **176.**

Hozzászóltak:
Holló Lajos 164, 166.
Széll Kálmán 165, 166.

Pozsony vármegye területén levő Nagybodok község határához tartozó ugynevezett Pálffyerdőterületnek ezen vármegyéből Moson vármegye területébe való átkebelezése és Püski község határához való átcsatolása (Irom. 185, 235) **188.**

Hozzászólt:
Fischer Sándor *(előadó)* 381.

Régi képviselőház (l. Sándor-utczai) **188.**

Sándor-utczai képviselőházi épületnek Budapest székesfőváros tulajdonába leendő átengedése (Irom. 297) **188.**

Hozzászólt:
Steiner Ferencz *(előadó)* 379.

Szabadságolás:

Brázay Kálmán **170.**
Hortoványi József **181.**
Scitovszky János **181.**

Tanitói országos nyugdij- és gyámalap állapota 1901-ben **174.**

Hozzászólt:
Wlassics Gyula 110.

Tanitói országos nyugdij- és gyámalap mathematikai mérlege (Irom. 280) **174.**

Hozzászólt:
Wlassics Gyula 110.

Tanügyi országos nyugdij- és gyámintézet állapota 1901-ben **174.**

Hozzászólt:
Wlassics Gyula 110.

Tarcsa—felsöcöri h. é. vasut engedélyezése (Irom. 286) **175.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 136.

Tengeri szabad hajózást üző magyar kereskedelmi hajóknak, valamint a tengeri hajók épitésének állami segélyben és kedvezményben való részesitése (Irom. 287) **175.**

Hozzászólt:
Láng Lajos 136.

Toepcke Alfréd államtitkár jelenléte az ülésen **185.**

Torontál vármegyében fekvö Aurélháza község határához tartozó ugynevezett Szilasi pusztából 692 hold. 176 □-öl kiterjedésü területrésznek nevezett vármegye területéből Temes vármegye területébe leendö átkebelezése és ezen vármegyében fekvö Németszentmihály község határához leendö csatolása (Irom. 225, 236) **188.**

Hozzászólt:
Fischer Sándor *(előadó)* 381.

Törvényczikkek, szentesitések bejelentése:

1902: XXIV. t.-cz.: 1903. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról;

1902: XXV. t.-cz.: Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitása **179.**

Törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése (l. 1886: XXI. t.-cz.) **176.**

Uj országházba való átköltözés költségei (Irom. 279) **174, 176.**

Hozzászólt:
Biró Lajos *(előadó)* 128, 168.

Útlevélügy (Irom. 198, 239) **182, 183.**

Hozzászóltak:
Bornemisza Lajos 271.
Hegedüs Loránt 270.
Lator Sándor *(előadó)* 259.
Madarász József 268.
Rakovszky István 268.
Rátkay László 260, 264.
Simonyi Semadam Sándor 263.
Szederkényi Nándor 259, 262, 265.
Széll Kálmán 262, 264, 265, 266, 267, 272.
Ugron Gábor 267.
Wilczek Frigyes gr. 261, 271.

Vámvonalon át behozott dohány és dohánygyártmányok engedélyilletékének megváltoztatása (Irom. 292) **179.**

Hozzászólt:
Lukács László 195.

Vasuton történő hússzállitmányok lefoglalása (l. Interp. Szederkényi Nándor) **176.**

Végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papság hagyatékának tárgyalása (l. Interp. Csernoch János) **188.**

Zárszámadás 1900-ra **177.**

Zubrzyk ausztriai község és Mniszek magyarországi községhez tartozó Medzibrodzse-telep közti határvita (Irom. 156, 234) **188.**

Hozzászólt:
Fischer Sándor *(előadó)* 380.

Inditvány:

Pap Zoltán: Mentelmi jognak az alaptalanul megtámadott képviselő jó hirnevének megóvása végett mily módon való alaki eszközlése tárgyában **173, 175.**

Interpellácziók:

Bedöházy János: 1886: XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése tárgyában, a belügyminiszterhez **176.**

Csávolszky Lajos: Lamsdorff gr. orosz külügyminiszter utazása tárgyában, a miniszterelnökhöz **180.**

Csernoch János: Végrendelet nélkül elhalt katholikus alsóbbrendü papság hagyatékának tárgyalása ügyében, az igazságügyi, vallás- és közoktatásügyi és belügyminiszterhez **188.**

Krasznay Ferencz: Készfizetések felvételére vonatkozó kiegyezési megállapodások közlése tárgyában, a miniszterelnökhöz **188.**

Rákosi Viktor: Katonai ügyben, az összkormányhoz **176.**

Ráth Endre: Kézdivásárhely közbirtokosainak uj közigazgatási beosztása tárgyába, a belügyminiszterhez **176.**

Szederkényi Nándor: Olasz borvám-klauzula tárgyában, a miniszterelnökhöz **176.**

Szederkényi Nándor: Vasuton történő hússzállitmányok lefoglalása tárgyában, a kereskedelemügyi és pénzügyminiszterhez **176.**

Szüllő Géza: Négyszáz tandijfizetésre képtelen egyetemi hallgató kizárása tárgyában, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez **175, 185.**

Szederkényi Nándor: Hirlapok utczai elárusitása tárgyában, a belügyminiszterhez **180, 183.**

Interpellácziókra adott miniszteri válaszok:

Belügyminiszter (Széll Kálmán) válaszai, l. Miniszterelnök válaszai.

Miniszterelnök (Széll Kálmán) válaszai:

Bedőházy Jánosnak: 1886 : XXI. t.-cz. 21. §-ának megfelelően a törvényhatósági bizottsági tagok kiegészitése tárgyában **176.**

Krasznay Ferenczuek: Készfizetések felvételére vonatkozó kiegyezési megállapodások közlése tárgyában **188.**

Rákosi Viktornak: Katonai ügyben **176.**

Ráth Endrének: Kézdivásárhely közbirtokosainak uj közigazgatási beosztása tárgyában **176.**

Szederkényi Nándornak: Olasz borvám-klauzula tárgyában **176.**

Szederkényi Nándornak: Hirlapok utczai elárusitása tárgyában **183.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

Lec
7.0836

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
328.4391 H891ON C001 1901:10
Orszaggyules Kepviselohazanak naploja :
3 0112 105711177